ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ

ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತ ಕರ್ನಾಟಕಭಾಷಾವಿವರಣ ಸಹಿತಃ

VĪRAMĀHEŚWARĀCĀRA SAṄGRAHAḤ

of

Śri NĪLAKANṬHANĀGANĀTHĀCĀRYA

with the Commentary 'Karnātakabhāṣābhūṣaṇa' of

Śri ŚRĪDHARĀNKA

Vol. I

General Editor :

Dr. K. RAJAGOPALACHAR, M.A., Ph.D.

Editor :

Vidwan M. S. BASAVARAJAIAH

ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾ ಸಂಶೋಧನಾಲಯ

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE, MYSORE

೧೯೯೧

Price : Rs. 58-00

UNIVERSITY OF MYSORE
ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE SERIES No. 176

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾ ಸಂಶೋಧನಾಲಯ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ—176

VĪRAMĀHEŚWARĀCHĀRA SAÑGRAHAḤ

ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ

ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತಕರ್ನಾಟಭಾಷಾಸಹಿತಃ

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE
MYSORE

ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯ
ಮೈಸೂರು
1991

First Edition 1991
ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೧

Published by :
The Oriental Research Institute
University of Mysore, Mysore
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯದಿಂದ
ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ

Printed by :
R. SRINIVASACHAR, B Sc.
Samskrita Sahitya Sadana
1040, Devaparthiva Road, Chamarajapuram, Mysore-4

ಮುದ್ರಕರು :
ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್, ಬಿ. ಎಸ್ಸಿ.
ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸದನ
೧೦೪೦, ದೇವಪಾರ್ಥಿವ ರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪುರಂ, ಮೈಸೂರು-೪

UNIVERSITY OF MYSORE
ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE SERIES No. 176

VĪRAMĀHEŚWARĀCHĀRA SAṄGRAHAḤ

of

Sri NEELAKANTHANAGANATHACHARYA

with Kannada Commentary

of

Sri SRIDHARANKA

General Editor:

Dr. K. RAJAGOPALACHAR, M.A., Ph.D.
Director
Oriental Research Institute
and Professor and Head of the P.G. Dept. of Sanskrit
Manasagangotri
University of Mysore, Mysore

Edited by:

Vidwan M. S. BASAVARAJAIAH
Senior Research Asst. (Retd.)
Oriental Research Institute, Mysore

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE
MYSORE
1991

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂ. 176

ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ಶ್ರೀವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತಕರ್ನಾಟಭಾಷಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಸಹಿತ

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ :

ಡಾ. ಕೆ. ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್, ಎಂ.ಎ., ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ.

ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯ ನಿರ್ದೇಶಕ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಭಾಗ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯರು
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು

ಸಂಪಾದಕ :

ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ. ಎಸ್. ಬಸವರಾಜಯ್ಯ

ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧನಸಹಾಯಕರು (ನಿವೃತ್ತ)
ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯ, ಮೈಸೂರು

ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯ
ಮೈಸೂರು
೧೯೯೧

ಮುನ್ನುಡಿ

ತ್ರಿವಿಧಾತ್ಮಕ ಆಗಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶೈವಾಗಮವೊಂದು. ಈ ಶೈವಾಗಮದಲ್ಲಿ 'ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹ' ಎಂಬುದು ಬಹಳ ಪ್ರಥಿತವಾದುದು. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 8 ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕ ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 78 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಸರಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ 'ಶಿವತತ್ತ್ವ'ದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆಚಾರದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಮಾಹೇಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವೇ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಶ್ಲೋಕವೊಂದರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಪ್ರಭಾವವು ಅನಂತರದ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ನಿರೂಪಣಾಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರು ವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೊಂದು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಧರಾಂಕ ನೆಂಬುವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಒನಪು ತಂದಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಓದುಗರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದಾತ್ತ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬಸವರಾಜಯ್ಯನವರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ನಾಲ್ಕೈದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಪಾಠಪರಿಷ್ಕರಣ ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮಹದುಪಕಾರವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯ, ಕರ್ತೃವಿನ ಪರಿಚಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯದ ಪರವಾಗಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ನೀಡಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹರಸುತ್ತಿರುವ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ

ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿರುವ ಡಾ. ಸೆಲ್ವೀದಾಸ್‌ರವರಿಗೂ, ಕುಲಸಚಿವರಾಗಿರುವ ಪ್ರೊ. ವಿ. ಕೆ. ನಟರಾಜ್‌ರವರಿಗೂ, ವಿತ್ತಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ನನ್ನ ಅನಂತಾನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಈ ಸಂಶೋಧನಾಲಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಬಹಳ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಸಿದ್ದೇಗೌಡರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತ ಕೆಲಸಗಾರರು ವಿರಳವಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸದನದ ಮೂಲಕ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿರುವ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಮಾಲೀಕರಾದ ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ರಂಗಾಚಾರ್ಯರವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ರಂಗಾಚಾರ್ಯರವರಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಮನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯದ ಪರವಾಗಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮುಂಪೆಯೂ ಇದೇರೀತಿ ಈ ಸಂಶೋಧನಾಲಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಅವರು ಅನುವಾಗುವುದರ ಮೂಲಕ ಹರಸಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕೆ. ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯ
ಮೈಸೂರು

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಗ್ರಂಥದ ಸ್ಥೂಲಪರಿಚಯ

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹನೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದವನು ಮಹಾವಿಬುಧನೂ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರನೂ ಆದ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 78 ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ 8 ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇದ್ದು ಸುಮಾರು 60 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರನೇ ತನ್ನ ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗೆ "ಏತಾನ್ ಮಾಹೇಶ್ವರಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ನತ್ವಾ ತತ್ತತ್ಪ್ರಸಾದತಃ (1–23), ತತ್ಸಂಗೃಹೀತಾನ್ ಗ್ರಂಥಾಂಶ್ಚ ಶ್ರುತಿ–ಸ್ಮೃತಿ–ಶಿವಾಗಮಾನ್ । ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾದೀನ್ ಆಲೋಕ್ಯಾತಿಪ್ರಯತ್ನತಃ (1–24), ತತ್ರ ಸಾರತರಾನ್ ಶ್ಲೋಕಾನ್ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಾನ್ । ಆದಾಯ ತಾನ್ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾರ್ಯಧೀಮತಾ। ಶ್ರೀಮನ್ಮುಕ್ಕಾಯಿಸೋಮೇಶಪಾದಾಬ್ಜಾಹಿತ ಚೇತಸಾ (1–25), ಹಿತಾಯ ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಂ ಸದಾಚಾರಾನುವರ್ತಿನಾಂ। ವೀರ-ಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ ಕ್ರಿಯತೇ ಮಹಾನ್ (1–26), ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿದ್ವತ್ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನೂ ತಾನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಆಶಯವನ್ನೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವಿಶದೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥ ಬೀರಿರುವ ಪ್ರಭಾವ

ಈ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥವು ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ (ವೀರಶೈವರ) ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ನಿಬಂಧ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥವೆನಿಸಿದೆ. ಮುಂದಿನ ವೀರಶೈವವಿಬುಧರು ಒಂದಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಋಣಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವ ಪದ್ಮಣಾಂಕನ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣ, ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಪಂಡಿತನ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ, ಗುಬ್ಬಿಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ ವೀರಶೈವಾಮೃತಮಹಾಪುರಾಣ, ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರ, ವಿರಕ್ತ–ತೋಂಟದಾರ್ಯನ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾದರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದುಬಂದಿವೆಯೆಂಬುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ

ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳ ತುಲನೆಯಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣಕಾರ, ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯಕಥಾಮಣಿಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರಕಾರ, ಗಣಾಡಂಬರ (ಪುರಾತನರ-ಚರಿತೆ) ಚರಿತ್ರೆಕಾರ, ಶಿವಾಧಿಕ್ಯ ಪುರಾಣಕಾರ, ಗಂಗೋದಯ ಕಾವ್ಯಕಾರ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಇದರಿಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪರ್ವತಲಿಂಗನಾಮಾತ್ಯನೆಂಬ ತೆನುಗು ವಿದ್ವಾಂಸನಿಂದ ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪದಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಹತ್ತು ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಸಾರ

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ವಿಚಾರಗಳೂ ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳೂ, ಶಿವಾಧಿಕ್ಯವೂ ಶಿವಭಕ್ತರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳೂ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಷಟ್ಸ್ಥಲ-ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಶಿವಭಕ್ತಾಧಿಕ್ಯವೂ ನಿಗಮಾಗಮಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಕ್ತನ ಗ್ರಂಥಪ್ರಭಾವ

ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ವಿಚಾರಗಳು ವೇದಾಗಮ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1073 ರಲ್ಲಿದ್ದ ಸೋಮಶಂಭುವಿನ ಸೋಮಶಂಭುಪದ್ಧತಿಃ, ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ ಶೈವರತ್ನಾಕರಃ, ಹರದತ್ತಾಚಾರ್ಯನ ತಾತ್ಪರ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ, ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, 12ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರಾದಿ ಶಿವಶರಣ-ಶರಣೆಯರ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯನ ಶಿವತತ್ತ್ವಸಾರ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆ, ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸನ ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಹರನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯಚರಿತಮು, ಬಸವಪುರಾಣಮು, ಚತುರ್ವೇದಸಾರಸೂಕ್ತಾಲು, ಅನುಭವಸಾರಮು, ಗಂಗೋತ್ಪತ್ತಿರಗಡ, ವೃಷಾಧಿಪಶತಕಮು, ಬಸವೋದಾಹರಣಮ್, ಷಟ್ಸ್ಥಲಗದ್ಯಂ ಬಸವರಾಜೀಯಮ್ ಅಥವಾ ಸೋಮನಾಥಭಾಷ್ಯಂ, ಮುಂತಾದ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿತ್ತರೂಪಗಳಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಗಳೇ ಆಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಬೃಂಹಣರೂಪಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳೂ ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಶಿವಭಕ್ತರಾದ ಪುರಾತನರ ಹಾಗೂ ಶೈವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಹಾಮಾಹೇಶ್ವರರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ಕರ್ಣಾಟಾಂಧ್ರ ತಮಿಳು ದೇಶಗಳ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಕನ್ನಡ-ತೆನುಗು-ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಸಪ್ತವಿಧ ಶೈವಕ್ಕೂ ಶಿವಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯೂ ಶಿವಾಧಿಕ್ಯವೂ ಶಿವಭಕ್ತಾಧಿಕ್ಯವೂ ಶಿವಾನುಗ್ರಹಸಾಧನೆಯೆ ಶಿವಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಯೂ ಹಲ-ಕೆಲವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇದೇ ತೆರನ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಪ್ರಕರಣಗ್ರಂಥಗಳೂ, ಶಿವಾಗಮಗಳನ್ನೂ, ಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿವೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ, ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಹಾಗೆ ವಾದಿಸಿಯೂ ಶ್ರುತ್ಯಾಧಾರಗಳಿಂದ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿಯೂ ಶಿವಾಧಿಕ್ಯವನ್ನೂ ಶಿವಾದ್ವೈತವನ್ನೂ ಪುಲವಕಪಿಲರು ಎಂಬ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ವಿಬುಧರು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿರುವರು ಎಂದು ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಪುತ್ರನಾದ ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸನು 'ಶ್ರುತಿಗಳಾಣುವನೆತ್ತಿ ದ್ರಾವಿಡ। ಕೃತಿಯ ಬೆಂಬಾವುಗಳನಱುದಶ! ಶತವ ತೊಂಬತ್ತಾರು ಪ್ರಕರಣವೆಸಗಿ ಮಾಧವನಂ॥ ಶ್ರುತಿಬಹಿಷ್ಕೃತನೆನಿಸಿ ವಾದಿಸಿ। ಜಿತಪುರಾದ್ವೈತಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ। ನತಿಶಯದಿನೆಸಗಿದ ಪುಲವಕಪಿಲರುವನಂತಲ್ಲಿ॥ ಎಂದು ತನ್ನ ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ (ಸಂಧಿ 9-44) ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಬೌದ್ಧನ ವೇದಾಂತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಭಂಗಿಸಿದ ಒರುಮುಕ್ಕಾಳುವರ್ ಎಂಬವರನ್ನೂ (ಸಾ. ಚ. 9-44) ಮತ್ತು ಶ್ರೀವಿಶುದ್ಧ ಪ್ರಕರಣಂಗಳನೆಸಗಿ ವೇದ। ಶೈವತಂತ್ರಾವಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಮಂ ದೀಪಿಕೆಯ। ನಾ ವೃತ್ತಿಯಂ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಂ ಬರೆದ ಬೋಧಾಯನಾರ್ಯನುರು ಶಂಕರಾರ್ಯನಂ॥ ವೋವೊ ಹರದತ್ತರ್ ತ್ರಿಲೋಚನಾಘೋರಶಿವ। ದೇವ ಗುಣನಿಲಯ ಸರ್ವಾತ್ಮಶಂಭುಗಳಾದ।ಪಾವನರ್ ಭೂತಿಕಂಠಾದಿ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ (ಪದ್ಮರಾಜ ಪುರಾಣ 1-11) ಪದ್ಮಣಾಂಕನು ಸೂಚಿಸಿ ಮಣಿದಿರುವನು.

ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶೈವಾಗಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದ್ದವುಗಳೇ ಎಂಬುದು ಮಥಿತಾರ್ಥವಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳಿಂದ ಉಪಬೃಂಹಣ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಮಂಡಿತಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬಗೆಗೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನ ಹೇಳಿಕೆ

ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬಗೆಗೆ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ 78ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾದನಂತರ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ— (ಚ ಪ್ರತಿಯಿಂದ ಉದ್ಧೃತ)

"॥೫೧॥ ಇತಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ಸದಾಚಾರನಿರೂಪಣೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನು-ಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ ಶಿವಭಕ್ತಪೂಜಾ-ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕಥನೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಸ್ಕಂದಸಂವಾದೋ ನಾಮಾಷ್ಟಸಪ್ತತಿತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ ಅಂತು ಅಧ್ಯಾಯ ೭೮ಕ್ಕಂ ವೃತ್ತ ೩೩೧। ಅಂತು ಸಹ ಗ್ರಂಥ ೮೮೦೦ಕ್ಕಂ ಮಂಗಳಮಹಾ ಶ್ರೀಶ್ರೀಶ್ರೀ ॥

ಶಾರ್ದೂಲವೃತ್ತ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಬೊಪ್ಪಣದೇಶಿಕೇಂದ್ರತನಯಃ ಸರ್ವಾಗಮಾರ್ಥೋದಯಃ
ಸಾರಜ್ಞಃ ಶಿವಪಾದಪಂಕಜಲಸದ್ಭೃಂಗಃ ಪ್ರಕಾಶೀಕೃತಃ ॥
ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಸದ್ಗುರುಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನವಿಭುಃ ಶ್ರೀ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾ-
ಚಾರಸ್ಯಾಸ್ತು ಶುಭಂ ತು ತಸ್ಯ ಸುಧಿಯಾ ಯಚ್ಛ್ರೀಧರಾಂಕೇಣ ವಾ ॥೧॥

ಗ್ರಂಥ ॥ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಸ್ಯ ಶುಭಾತ್ಮಿಕಾ
ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಜೀಯಾದಾಚಂದ್ರತಾರಕಮ್ ॥೨॥

ಗದ್ಯ ॥ ಇತಿ ನಿಖಿಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರವಿರಿಂಚಿಮುಕುಂದಮಕುಟಮಣಿಕಿರಣ-ಬಿಂಬಚುಂಬಿತಾಂಘ್ರಿನಖೇಂದುಭಗವದಂಬಿಕಾಮುಖಾಂಬುಜಾದಿತ್ಯಪರಮಶಿವಚರಣ-ನಳಿನಾರ್ಚನಕೃತಾರ್ಥೀಕೃತಹೃದಯಃ ಶಿವಾದ್ವೈತಪ [ಥನಿವಾರಿತ]ಸರ್ವಸಂಶಯಃ ಷಟ್ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮವಾದೀ ಸುಗುಣಮಣಿಗಣಾಲಂಕೃತಕರ್ಣಾಟದೇಶಜನಾಜ್ಞಾನ-ನಿರ್ಹರಣಾರಾಧ್ಯವರ್ಯಃ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಬೊಪ್ಪಣದೇಶಿಕೇಂದ್ರ-ತನೂಭವಃ ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಃ ಸಕಲವಿದ್ವತ್ಸಭಾಮಧ್ಯೇ 'ಪದವಾಕ್ಯ-ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಂ ವಿಬುಧಜನಕರ್ಣಾಮೃತಸ್ಯಂದಿನಂ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಂ ಮಾಂ ಆಲೋಕ್ಯ, 'ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ ವೀರಶೈವಾಗ್ರಗಣ್ಯವಿದ್ಯಾಶಂಕಂ ನಾಮದ ರಾಜಪುತ್ರಾನುಮತಾನ್ ಮಾಹೇಶ್ವರಮನಃಕುಮುದವನವಿಕಾಸನಮನೋಲ್ಲಾಸಚಂದ್ರೋದಯವೀರಮಾಹೇ-ಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಂ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯಃ ಕಲ್ಪಯಾಮಾಸ। ' ತಚ್ಚಾಷ್ಟ-ಸಹಸ್ರಗ್ರಂಥಂ ಜಗದ್ಧಿತಾರ್ಥಂ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯೇತ್ಯುದೀರಯಾ-ಮಾಸ। ತಥೇತ್ಯಂಗೀಕೃತ್ಯ ಮಯಾ ಮಂಜುಳಗಿರಾ ವ್ಯಾಕ್ರಿಯತೇ। ಪರಗುಣಪರ-ಮಾಣುಮಪಿಪರ್ವತಾಕಾರಂ ಕೃತವದ್ಭಿರ್ನಿತ್ಯಂ ಸುಖಾತಿಶಯೇನ ಶಿವಕಥಾಮೃತಂ ಪೇಪೀಯಮಾನೈಸ್ತ್ರಿಯಂಬಕಪದಪಂಕೇಜಮಕರಂದಭ್ರಮರಾಯಮಾಣೈಃ ಶಿವಾ-ದ್ವೈತಸುಧಾರ್ಣವತರಂಗಸಂಘಟ್ಟನನಿಮಗ್ನಮಾನಸೈಃ ಪರಮಮಾಹೇಶ್ವರೈರ್ಭವದ್ಭಿಃ ಶ್ರೋತವ್ಯಮ್ ॥೩॥

ಆಶೀರ್ವಾದವೃತ್ತಂ।

ವಿಶ್ವಂ ಯಸ್ಯ ಹೃದಿ ಸ್ಫುರತ್ಯವಿರತಂ ದೇವಪ್ರಸಾದಾದಹೋ
ಜಜ್ಞೇ ಸರ್ವಮಿದಂ ಸುರಾಸುರಗುರೋಶ್ಶಂಭೋಃ ಪ್ರಭಾವಾದಪಿ ॥
[1]ದೇವೇಷು ಪ್ರಥಿತೇಷು ಶಾಸ್ತ್ರನಿಚಯೇಷು ಸ್ತುತ್ಯ ಏವೇತಿ ಸಃ
ಪಾಯಾದ್ವಸ್ಸತತಂ ಮುದಾ ಶುಭಕರಸ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಕ್ಷಾಕ್ಷಮಃ ॥೪॥

ಯಚ್ಚಾಪಸ್ತು ಸುರಾಶ್ರಯಸ್ತ್ವವಿರತಂ ಬಾಣಸ್ತು ರಕ್ಷಾಕರಃ
ಸೃಷ್ಟಿಂ ಚಾಪಿ ಕರೋತಿ ಸಾರಥಿರಹೋ ಜ್ಯಾ ಧಾರ್ಯತೇ ಮೇದಿನೀಮ್ ॥
ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾಸ್ತುರಗಾಶ್ಚರಾಚರಮಿದಂ ಧತ್ತೇ ರಥಸ್ತ್ವೀದೃಶೋ
ದೇವಸ್ಸರ್ವಜಗತ್ಪತಿಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ತುಷ್ಟ್ಯರ್ಥಮ್ . . . ॥೫॥

ಇದು ಶಿವಭಕ್ತಚಾತಕಚಯಕ್ಕೆ ಮಹಾಭ್ರ ಶಿವೈಕ್ಯಚಂದ್ರಕಾಂ-
ತದ ನಿವಹಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಮನೋಹರಭಾಕ್ತಿಕಪದ್ಮವೃಂದಸಂ-
ಪದಕೆ ಖರಾಂಶು ಸಜ್ಜನಸುಚಿತ್ತವನಕ್ಕೆ ವಸಂತ ನಾಡೆ ಸೋ—
ಪೊದವಿದ ವೀರಶೈವಘನತಂತ್ರದ ದೀಪಿಕೆ ಭೂತಳಾಗ್ರದೊಳ್ ॥೬॥

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮುಗಿಸುವಾಗ ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಾದ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆ ಎಂದು ಪ್ರೇರಣೆಯಿತ್ತವರ ಬಗೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನೇ ತಿಳಿಸಿರುವನು.

ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನು ತನ್ನನ್ನು 'ಪದವಾಕ್ಯಪ್ರಮಾಣಜ್ಞನೆಂದೂ ವಿಬುಧಜನ ಕರ್ಣಾಮೃತಸ್ಯಂದಿ' ಎಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು, ಅಷ್ಟೆ. ತನ್ನ ದೇಶ-ಕಾಲ-ತಂದೆ ತಾಯಿ ಮುಂತಾದ ಪರಿಚಯುಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ, ತನಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಲು ಅಜ್ಞೆಯಿತ್ತ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಬೊಪ್ಪಣದೇಶಿಕೇಂದ್ರನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿಶೇಷಣಗಳಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣಾಟದೇಶಜನಾಜ್ಞಾನನಿರ್ಹರಣಾರಾಧ್ಯವರ್ಯಃ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಕನ್ನಡ ದೇಶದ ಜನರ ಉದ್ಧಾರದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಈ ಆಚಾರ್ಯನ ಕಳಕಳಿ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಜಗದ್ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಆಚಾರ್ಯನ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವಲ್ಲಿನ ''ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಾಗ್ರಗಣ್ಯ 'ವಿದ್ಯಾಶಂಕಂ ನಾಮದ ರಾಜಪುತ್ರನ ಅನುಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ' ಮಾಹೇಶ್ವರರ

1 ದೇವೇಷು (ಕ.ಪಾಠ.)

ಮನವೆಂಬ ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ವನವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರೋದಯ ರೂಪವಾದ 'ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹ'ವನ್ನು ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಆ ಗ್ರಂಥವು ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥವನುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ಈ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ನೀನು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆ" ಎಂಬ ಈ ಭಾಗವು ಶಾ|| ಶಕ 1556 (ಕ್ರಿ.ಶ. 1634) ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರುವ 'ಕ' ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಾ|| ಶಕ 1583 (ಕ್ರಿ.ಶ. 1661)ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರುವ 'ಚ' ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಖ' ಸಂಜ್ಞಕವಾದ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರುವ) ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯು ಅಸಮಗ್ರವಾಗಿದ್ದು ತ್ರುಟಿತವಾಗಿ ರಾಜಪುತ್ರನ ಹೆಸರು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಭಾಗವು ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಉಳಿದ ಭಾಗವು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳನುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಂಶ ಬಂದಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ "ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ಓರ್ವ 'ವೀರಶೈವಾಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ವಿದ್ಯಾಶಂಕಂ ನಾಮದ ರಾಜಪುತ್ರನ' ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನು" ಎಂಬಂಶ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನ ಗದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ವೀರಶೈವ ರಾಜಪುತ್ರನ ಹೆಸರು 'ವಿದ್ಯಾಶಂಕಂ ನಾಮದ ಎಂದೇ ಎಲ್ಲ ಓಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು 'ವಿದ್ಯಾಶಂಕಂ' ಎಂಬ ಪದ ಅಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥವುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. 'ನಾಮದ' ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಪದದಂತಿದೆ.' 'ವಿದ್ಯಾಶಂಕ ನಾಮಕ' ಇಲ್ಲವೇ 'ವಿದ್ಯಾ ಸಂಕಮ ನಾಯಕ' ಎಂದಿರಬಹುದೇ? ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಬರೆಸಿದ ಈ ವೀರಶೈವರಾಜಪುತ್ರನಾರು? ಇವನ ನೈಜ ಹೆಸರೇನಿರಬಹುದು? ಎಂಬುದು ಸಂಶೋಧನಾರ್ಹ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬಗ್ಗೆ ಆಂಧ್ರಾನುವಾದಕನಾದ
ಪರ್ವತ ಮಂತ್ರಿ ಲಿಂಗನಾಮಾತ್ಯನ ಹೇಳಿಕೆ

ತೆನುಗಿನಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವ ಪರ್ವತಮಂತ್ರಿ ಲಿಂಗನಾಮಾತ್ಯನು— × × × × × × × ಊರ್ಧ್ವಲೋಚನುಡು |
ವಿವಿಧವೇದಜ್ಞುಂಡು ವಿಜ್ಞಾನಕರುಡು | ಅವನಿಲಿಂಗಾಕಾರವೈನ ನಿಸ್ಕಲುಡು |
ಸದ್ಗುಣಾಚಾರುಂಡು ಸರ್ವಪೂಜಿತುಡು | ಮದ್ಗುರುಂಡೈನ ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನುಡು |
ಮುದಮುನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೂರ್ತಿಯೈ ನಿಲಿಚಿ | ಸದಮಲಾತ್ಮಕ ಯಾಲ
'ಶಂಕ (ಶಂಕ್ಕ) ನೊಂದ್ವಿ (ದ್ವೈ)ರವು'

ಹರ (ರು) ದಿವ್ಯನಾಮುಸಂಸ್ಮರಣ ಮಾತ್ರಮುನ! ಪರಮಾತ್ಮ ಸಾಯುಜ್ಯ ಪದಮು
ಸಿದ್ಧಿಂಚು |
ಮಾನ್ಯೈನ ಸಪ್ತಸಂತಾನಂಬುಲಂದು | ಪೂನಿ ಕಾವ್ಯ [ವ್ಯ ?] ಮು ಶೇಯು
ಪುಣ್ಯಮಗ್ಗಲಮು |
ಸಿದ್ಧಿಂಚು ಗಾವುನ ಕ್ಷಿತಿಬೂರ್ವಮಂದು | ಶುದ್ಧಾತ್ಮುಡೈನ ಭೂಸುರವರ್ಯುಡಯಿನ |
ಶ್ರೀಗುರುಪ್ರಿಯುಡೈನ 'ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠು | ನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ
ನಾಮಾಂಕುಡೆಲಮಿ' ? |
ಸಕಲಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ | ನಿಕರಂಬುಲಂದುನ್ನ ನಿಟಲಾಕ್ಷುಮಹಿಮ |
ಅಧ್ಯಾಯಮುಲುದಿವಿಚಿಯಾದಿ ಸಂಸ್ಕೃತಮು | ಹೃದ್ಯಮ್ಮೈ
ಸಕಲವೇದೋಕ್ತಂಬು ನೊಂದ (?) |
ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹಮು | ವೇರ ಬ್ರವರ್ತಿಲ್ಲ
ಜೇರ್ಚಿ (ಜ್ಯೈರ್ಚಿ) ಪುಣ್ಯಾಲಕು |
ತೆರಗೊಪ್ಪ ವಿಜ್ಞಾನದೀಪಂಬು ಜೇಶೇ | ನರು (ವ ?) ದಾರ
ಚೆಪ್ಪೆಂದು ನಪ್ಪುರಾಣಂಬು (ಬ)|
ಕೃ (ಧೃ ?) ತಿನಾಂಧ್ರಭಾಷನು ಕೃತಿಶೇಯುದೇನಿ | ಅತುಲಿತ
ಸುಜ್ಞಾನಮ(ಮು)ದಿನೀಕುಗಲ(ಲು)ಗು |
ಕಾಮಿಂಚಿನಟ್ಲನಿ (ನ ಲಕ್ಷ್ಮನಿ) ಕಾವ್ಯಂಬುವೆಲ್ಲ | ನಾ
ಮಹೇಶ್ವರುಡಿಚ್ಚುನದಿ ನಿಶ್ಚಯಂಬು |
ಅನುಚು ಶ್ರೀಗುರುನಾಥುಡತ್ಯಂತ ಕರುಣ | ನನುರಾಗಮುನ
ಬ್ರೀತಿ (ಪ್ರೀತಿ) ನಾಜ್ಞ ಶೇಯುಟಯು |
ಗುರುನಾಥುನಾಜ್ಞನು ಗುರುನಿ ಸತ್ಕೃಪನು ಗುರುವುನು
ಗುರುವೈನ ಗುರುಬ್ರಸ್ತುತಿಂತು |
ನಾದೇವದೇವು ಮಹಾತ್ಮ್ಯಂಬುದೆಲಸಿ | ಸಾಧಿಂಚಿ ವರ್ಣಿಂಪ ಶಕ್ಯಂಬುಗಾಕ |"

ಎಂದು ತನ್ನ ದ್ವಿಪದ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದದ ಅವತಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಗಳೂ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆಯೇ ಇದ್ದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಕವಿಯು ಊರ್ಧ್ವಲೋಚನ ಪಡೆದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಮದುಗ್ಗರುಂಡೈನ ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನುಡು ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನು ತಿಳಿಸಿರುವ ಗೊರಗೋಡಿನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಅನುವಾದಕನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನಾದಲ್ಲಿ 12ನೆಯ ಶತಕದವನಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅನುವಾದಕ. ಕೇವಲ ಗುರುಭಾವನೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಿರುವನೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಗೊರಗೋಡಿನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲವಾಗಿ ತೊಡಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ

ಶಂಕ (ಶಂಕ್ಕ) ನೊಂದ್ನಿ(ದ್ನೆ)ರವು ಎಂಬ ಪದವಿದೆ. **ವಿದ್ಯಾಶಂಕನೆಂದೇನೂ** ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅನುವಾದಕನಾದ ಪರ್ವತ ಮಂತ್ರಿಲಿಂಗನಾಮಾತ್ಯನ ಹೇಳಿಕೆಯೂ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. 'ಕ್ಷಿತಿಬೂರ್ವಮಂದು' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವ ಧಾಟಿ ನೋಡಿದರೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಅನುಕರಿಸಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ದಂತಿದೆ. ಈ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನಂತರವೇ ತೆನುಗಿನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದವಾದಂತಿದೆ.

ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನ ಸ್ಥಳ–ಕಾಲಾದಿಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಈತನು ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗುರುನುತಿಮಾಡುವಾಗ 'ನಮೋ ಮುಳ್ವಾಯಿ ಸೋಮೇಶಗುರವೇ (1–2) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನು 'ಮುಳುವಾಗಿಲ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುರುರಾಯಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಸ್ಕಾರವು' ಎಂದೂ 'ಶ್ರೀಮನ್ಮುಳ್ವಾಯಿ ಸೋಮೇಶಪಾದಾಬ್ಜಹಿತಚೇತಸಾ (1-25)' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ **ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ** ಮುಳುವಾಗಿಲ ಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಪಾದಕಮಲದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ 'ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾರ್ಯಧೀಮತಾ = ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನ್ನುವಿನಿಂದ' ಎಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿರುವದರಿಂದ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಈ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಮುಳವಾಗಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಸೋಮೇಶ್ವರನೆಂಬ ಗುರುರಾಯನೊಬ್ಬನಿದ್ದನೆಂದೂ, ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ಮುಳವಾಗಿಲ ಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು ಎಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕೋಲಾರಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಳಬಾಗಿಲಿಗೆ ಮುಳವಾಯಿ ಮುಳುವಾಯಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿವೆ. ವೀರ ಕಂಪಣರಾಯಚರಿತದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಈ ಊರಿಗೆ 'ಕಂಟಕಾನನ'ವೆಂದು ಹೇಳಿರುವಳು. ಇಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವೂ ಇದೆ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಲ್ಲಿಯೇ ಸೋಮೇಶಗುರುರಾಯನನ್ನು ನುತಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ 'ಮುಳ್ವಾಯಿ ಸೋಮೇಶ (ಲಿಂಗ) ಪಾದಾಬ್ಜಹಿತಚೇತಸಾ' ಎಂದು ತನಗೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಬಹುಶಃ ಈ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ಇದೇ ಮುಳಬಾಗಿಲವನೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಜೊತೆಗೂಡಿದ್ದ ವಿಬುಧರಲ್ಲಿ ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ನೀಲಕಂಠನಾಗಾರ್ಯ ಅಥವಾ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರೀರ್ವರು ತರುಣವಿಬುಧರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಚಾರ—

ಉದ್ಭಟ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಸೋಮರಾಜನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1160ರಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರ ಮಹಾಭಕ್ತ. ಬಸವೇಶ್ವರಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತೀವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿರುವನು. ತನ್ನ ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಮನೀಯವಾದ ಈ

ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಶಾಲಿವಾಹನಶಕ 1141ನೆಯ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ಕ್ರಿ.ಶಕ. 1222ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಅಲ್ಲಮಗಂಗರ್ಪಿತಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಾನೇ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯ ಪದ್ಯ (ಆಶ್ವಾಸ 12-146)ದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಈ ಕಾವ್ಯವು 1921 ರಲ್ಲಿ ಆರ್. ಶ್ಯಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಸ್ಥಾನೀಕ ಕಥಾರ್ಣ-ವೇಂದು ಹರಿದೇವಾಚಾರ್ಯ (ಹರಿಹರದೇವ), ವೃಷಭಸ್ತವಾಮರಮಹೀಜಾರಾಮನಾದ ಸೋಮ ಎಂದರೆ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥ, ಮತ್ತು ವಿಮಲಜ್ಞಾನ ಸುದೀಪಿಕಾ-ಸ್ಫುರಿತ ಚೇತಸ್ಸದ್ಮನಾದ ಪದ್ಮ ಎಂದರೆ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಈ ಮೂವರನ್ನು ಬಲ ಗೊಂಡು ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ (ಆ. 1-9) ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಈ ಸೋಮ ರಾಜನು ಬಸವೇಶ್ವರಾದಿ ಶರಣರ ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿ ಶತಾಯುವಾಗಿರುವನು. ಇವನಿಂದ ನುತರಾದ ಹರಿದೇವಾಚಾರ್ಯ-ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮ-ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರೂ ಸಹ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಸಮಕಾಲೀನರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅತೀವ ಸಮೀಪಕಾಲದವರಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1222ರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮುನ್ನವೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾದ ಅಂಶವೆಂದು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1141-1179) ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನತಾತ ನೆಂಬವನೊಡನೆ ವಾದ ಮಾಡಲು ದೋರಾಂಬುಧಿಗೆ (ದ್ವಾರಸಮುದ್ರ-ಹಳೇಬೀಡು) ಸುತನಾದ ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸನೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರ ಸುತನಾದ ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸನು ತನ್ನ 'ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯ ಕಥಾಗರ್ಭಸಂಧಿ'ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರಿಂದ ೮ನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನವನಾಗಿ ವಂಶಜನೇ ಆದ ಕವಿಪದ್ಮಣಾಂಕನು (ಕ್ರಿ.ಶ. 1385) ತನ್ನ 'ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಕ್ರಮಾಂಕವು ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಸಾನಂದ ಚರಿತೆ ಯಲ್ಲಿ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗಾರ್ಯನು' ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಐದನೆಯ ವಿಶ್ವಣ್ಣಗಳ—

ಸಾನಂದಚರಿತಂ ಶೈವಾದ್ವೈತಂ ಧೂತಮತಾಂತರಂ।
ಶಿವಸಾಕಾರಸಿದ್ಧಾಂತಂ ಪದ್ಮರಾಜೋ ವ್ಯಚೀಕರತ್ (9)
ಹರಸಾಕಾರಸಿದ್ಧಾಂತಂ ಸಾನಂದಚರಿತಂ ಸತಾಮ್।
ಕಥಯನ್ನಾಗಿದೇವಾರ್ಯಃ ಶಿವಾಯ ಜಯತಾದಿಹ (10)
ಶ್ರೀಮದ್ದೇಶಿಕಪದ್ಮರಾಜಚರಿತಂ ಸಾಕಾರ ಸಿದ್ಧಾಂತಕಂ।
ಶೈವಾದ್ವೈತಮಶೇಷದುರ್ಮತಕುಲಧ್ವಾಂತಪ್ರಭಾವಲ್ಲಭಂ।

ಸಾನಂದಸ್ಯ ಚರಿತ್ರಮತ್ರ ಜಗತಿ ಪ್ರಖ್ಯಾಪಯಂತಂ ಮುದಾ |
'ನಾಗಾರ್ಯಂ' ಸಮವತ್ವಶೇಷ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯಂ' ಭವಾನೀಧವಃ (11)

ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ

ಎಂಟನೆಯವರಾದ ಹಂಪೆಯ ರಾಮಣ್ಣಗಳ—

'ಪರವಾದಿಧ್ವಾಂತಸೂರ್ಯಂ ಕೆರೆಯ ಪದುಮರಾಜಂ ಸ್ವಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯಿಂ |
ದೀಶ್ವರ ಭಕ್ತರ್ ಮೆಚ್ಚೆಯಾಹಾ ವಿರಚಿಸಿದ ಶಿವಾದ್ವೈತ ಸಾಕಾರ ಸಿದ್ಧಾಂ |
ತರಸಂ ಸಾನಂದಚಾರಿತ್ರಮನೆಸಸರಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದೀಕ್ಷೋಣಿಗೆಂದುಂ |
ಗುರುಭಕ್ತಂ ಕಾರಣಾತ್ಮಂ ವರಗುಣಿ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾ ನಾಗಿದೇವಮ್' (16)

ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಸಾನಂದಚರಿತೆ-ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗಿದೇವನ ಹೆಸರು ಬಂದಿದ್ದು, ಉಭಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರೊಡನಿದ್ದ 12 ಮಂದಿ ಶೈವ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಬಗೆಗೆ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗಿದೇವೋತ್ತಮು' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಗುರುಭಕ್ತನೂ ಕಾರಣಾತ್ಮನೂ ವರಗುಣಿಯೂ ಆದ ಈತನು ಸಾನಂದಚರಿತೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಇದ್ದ ತರುಣವಿಬುಧನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾಗಿ, ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಜಗದಾರಾಧ್ಯವಿಶೇಷಣವಿಲ್ಲದೇ ಕೇವಲ 'ನಾಗಿದೇವಾರ್ಯ' 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗಾರ್ಯ' 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗಿದೇವ' ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗಿದೇವೋತ್ತಮು' ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗೇಶಗುರು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲಾ, ಹೇಗೆ ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರೊಬ್ಬರಿಗೇ 'ಬಸವ-ಬಸವಣ್ಣ-ಬಸವಿದೇವ-ಬಸವೇಶ್ವರ-ಬಸವಲಿಂಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದಿರುವುವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಹೆಸರುಗಳೂ ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗಿದೇವನೊಬ್ಬನಿಗೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಕಾರನಾದ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ '**ವ್ಯಾಕರೋತ್**' ಯಃ 'ಶಿವಜ್ಞಾನಸಮುಚ್ಚಯಮ-ಕಲ್ಮಷಂ | ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗೇಶಗುರುಂ ತಂ ಸತತಂ ಭಜೇ' (ಅ. 1-19) ಎಂದು ನುತಿಸಿರುವ 'ಜಗದಾರಾಧ್ಯವಿಶೇಷಣಯುಕ್ತನಾದ ನಾಗೇಶಗುರುವೂ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗಿದೇವನೂ ಭಿನ್ನವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗದೇ ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗೇಶಗುರುವು 'ಶಿವಜ್ಞಾನಸಮುಚ್ಚಯಃ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು

ರಚಿಸಿದನು ಅಥವಾ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿವನು ಎಂಬುದೊಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಹೊಸ ವಿಶೇಷಾಂಶ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಯಾ ಮಂಜುಳಗಿರಾ ವ್ಯಾಕ್ರಿಯತೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗಿದೆ.

ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನೂ ಈ ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗಿದೇವನಂತೆ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ತರುಣವಿಬುಧನೆಂಬ ವಿಚಾರ

ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ (ಸಂ. 9–21) ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಉದ್ಧತಶಾಸ್ತ್ರಿನಿಕರಭಂಜನ–ನಾಗನಾಥಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಹೊಸ ಹೆಸರೊಂದು ಬಂದಿದೆ. ಸಾನಂದಚರಿತೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪುರಾಣಕಾರನಾದ ಪದ್ಮಣಾಂಕನಿಗೆ (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. 1385) ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನ ಮತ್ತು ಆತನ ಗ್ರಂಥವಾದ ವೀರಮಾಹೇ–ಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದ ಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಈ ತನ್ನ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನೀಲಕಂಠ ನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ನುತಿಸಿರುವ ಕೆಲ ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ–ಕೊಂಡೇ

" ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಶಾಸ್ತ್ರ |
ಕಾರನೆನಿಸಿದ 'ನೀಲಕಂಠನಾಗಾರ್ಯಂಗೆ | '
ಸಾರತರ ಬಸವರಾಜೀಯಮಂ ನೆಗಳ್ದ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮೇಶ್ವರಂಗೆ ||

ಚಾರುಸಾರೋದ್ಧಾರಮಂ ಪಡೆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧ |
ರಾರಾಧ್ಯಪತಿ ಗುರುಶಿವಜ್ಞಾನದೀಪಿಕೆಯ |
ನೋರಂತೆ ರಚಿಸಿದನುಪನು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಂಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು ||

(ಪ. ಪು. ಸಂ. 1-12) ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ನುತಿಸಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿಯೂ 'ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನ' ಗ್ರಂಥೋಲ್ಲೇಖಮಾಡುತ್ತಲೂ ಹೆಸರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ '**ನೀಲಕಂಠನಾಗಾರ್ಯ**' ಎಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವನು. ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನೂ ಸಹ ತನ್ನ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ–ಸಂಗ್ರಹದ ಅ. 1–25ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು 'ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ'ನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರೊಡಗೂಡಿ ವಾದಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವಿಬುಧರಲ್ಲಿ 'ಉದ್ಧತಶಾಸ್ತ್ರಿನಿಕರಭಂಜನ ನಾಗನಾಥಾರ್ಯ'ನೂ ಒಬ್ಬ ಎಂದು

(ಸಂ. 9-21) ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರ ವಂಶಜನಾಗಿ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರಿಂದ 8ನೆಯ ತಲೆಯವ-ನಾಗಿರುವ ಕವಿಪದ್ಮಣಾಂಕನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ 'ನೀಲಕಂಠನಾಗಾರ್ಯ'ನೆಂಬ ಈ ಹೆಸರು ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನಾದ 'ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾ-ಚಾರ್ಯನ' ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತನಾಮವೆಂದೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ-ಸಂಗ್ರಹಕಾರನಾದ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನೂ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರಕಾಲದ ತರುಣವಿಬುಧನೆಂದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ-ಹರಿಹರ-ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥರನ್ನು ತಾನೂ ಹೆಸರಿಸಿ ನಮಿಸಿರು-ವುದರಿಂದ ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನ ತರುಣವಿಬುಧನಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 12ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಿಂದ 13ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕಾಲದವನೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ-ಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಚಾರ

ಈತನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಪಾರ್ಯಗುರುವಿನ ಶಿವಜ್ಞಾನ ದೀಪಿಕಾ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವ ಗುರುವಿನ ಸಾರೋದ್ಧಾರಃ, ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗೇಶ ಗುರುವಿನ ಶಿವಜ್ಞಾನಸಮುಚ್ಚಯಃ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಿಕ್ಕಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮ ನಾಥನ ಬಸವರಾಜೀಯಮ್ (ಸೋಮನಾಥಭಾಷ್ಯಂ), ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ ಶೈವ ರತ್ನಾಕರಃ, ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರನ ಪುರಾತನರ ರಗಳೆಗಳು ಉಪಲಬ್ಧಗಳಾಗಿವೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಸಾನಂದ ಚರಿತ ವಿಚಾರ

ಸಾನಂದಚರಿತಂ ನಾಮ ಗ್ರಂಥಂ ಚಕ್ರೇತಿಯತ್ನತಃ |
ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ಪದ್ಮರಾಜಾಯ ನಮೋ ದುರ್ವಾದದಾಹಿನೇ (೧-೧೬)

ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಪದ್ಮರಾಜವಿರಚಿತವಾದ ಸಾನಂದಚರಿತಮ್ ಎಂಬುದು 'ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಾಜ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪೂರ್ಣನಾಮ ಈ ನುತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ

ಪಿರಿದುಮಾರುಂ ಮುನ್ನ |
ವಿರಚಿಸಿದರಿಲ್ಲೆಂದು |

ಧರಣಿಯೊಳೊಳುಗನ್ನಡದಿ ಪಸರಿಸೆಂದು ॥
ಗುರುರೂಪವಿಶ್ವಪತಿ ।
ಕರುಣಿಸಿದ ತೆರದಿ ನಾಂ ।
ವರ ಪುರಾಣಾರ್ಥಮಂ ಕನ್ನಡಿಸಿದೆಂ ॥ (ಸಾ. ಚ. ಸಂಧಿ. 2-3);

ಹರಚವಮೂವರ ಪರಮ ।
ವಿರಚಿತ ಶ್ಲೋಕಬಂ ।
ಧುರ ದೇವಭಾಷೆಯಂ ಕನ್ನಡಿಸಿದೆಂ ॥
ಗುರು ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ।
ವರಸೂನು ಪದುಮಿಗಂ ।
ಧರೆಯೊಳು ಸ್ತ್ರೀಬಾಲಸಾಧ್ಯಮಾಗೆ ॥ (ಸಾ. ಚ. 1-10),

ಇಂದುಜೂಟನ ಕಂದ ।
ನಿಂದೊರೆದ ಶ್ರೀ ಮಹಾ ।
ಸ್ಕಾಂದದಾಖ್ಯಾನಂಗಳಿಗೆ ತಲೆಯಿದೆ ॥
ಯೆಂದು ಕೃಪೆಯಿಂ ಪೇಳ್ದನಂದೊಲಿದು ಕೈಲಾದಿ ।
ಯಂದಾ ಸನತ್ಕುಮಾರಂಗೆ ತಾನೆ ॥ (ಸಾ. ಚ. 1-31)

ಎಂದೂ ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ 'ಶ್ರೀನಂದಿನಾಥೇಶನಿಗದಿತ'ವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯೊಂದು ಇದ್ದಿತೆಂದೊ ಅದರ ಅನುವಾದವೇ ಇದೆಂದೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸೂಚನಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಮಗನ ಸಾನಂದಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ 9-53ರಲ್ಲಿ ಈ ಕನ್ನಡ ಸಾನಂದ ಚರಿತೆ ಮುಗಿವ ಮುನ್ನವೇ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗಿ ಕೈಲಾಸ ಸೇರಿದ್ದರು ಎಂದೂ ಮಗನೇ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಈ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗೆ—ವೇದಾಗಮ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರು ಅತಿಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸುಮಾರು 800ಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿವಸಿದ್ಧಾಂತ ಸ್ಥಾಪನೆಗನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಬಾಲ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಗಳಿಕೆಗಳಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಇಂತಹ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಗಣಿಯೇ ಇವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸಿದರು. ಮಗನಿಗೂ ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನೀನು ಸಾನಂದಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೋ ಎಂದು ರೂಪ-ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದ ವಿಚಾರಗಳೂ ಅವರ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ವಿಬುಧರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಿಚಾರ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಮಗನಿಂದ ಸಾನಂದಚರಿತೆ ಮಾಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ — ವಿಬುಧರು ಸಾಕ್ಷಾತ್—ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರೇ ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತ

ಸಾನಂದಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಗೆ ಬಿದ್ದು, ಸಾನಂದಚರಿತೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೂ ಮುನ್ನವೇ ವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿಬುಧರ ಹೇಳಿಕೆಗಳೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟಗಳಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾನಂದಚರಿತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆಯೇ ಬರೆದುದಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಅಥವಾ ತಾವೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗಿರಬೇಕು.

ಈ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರ ವಂಶಜನೇ ಆಗಿ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸರಿಂದ ಎಂಟನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನವನಾದ ಕವಿ ಪದ್ಮಣಾಂಕನು ಈ ಬಗೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಬಾಪು ದೇಶಿಕಶಿರೋರತ್ನ ಧರೆಯಂ ಪೊರೆಯ |
ಲೌಪಚಾರಿಕ ವಿಗ್ರಹಂದಾಳ್ದು ಬಂದ ಗುರು |
ರೂಪ ವಿಶ್ವೇಶನಲ್ಲದೆ ಪೆರನೆ ನಿನಗಿದರಿದೇಯೆಂದು ಭಕ್ತರುಲಿಯೆ ||
ಓಪ ಶಿಷ್ಯನ ಬೋಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ರಘು |
ಟಾಪದ್ಧತಿಯೊಳುರೆ ಸಸಾಕ್ಷಿಕಂ ವೀರಶೈ |
ವೋಪಕಾರಾರ್ಥವಿಂಪಮರೆ 'ದೀಕ್ಷಾಬೋಧ'ವೆಂಬ ಕೃತಿಯಂ ವಿರಚಿಸಿ ||
(ಪ. ಪು. ಸಂ. 12-55);

ಬಳಿಕ ಸಮಯಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿ ವಿ |
ಮಲ ಪುರಾಣಾಗಮೋಪನಿಷತ್ಪ್ರಭೃತಿಶಾಸ್ತ್ರ |
ಕುಳದ ಸಾರಂದೆಗೆದು ದೃಷ್ಟಕೆ ಬರೆದು. ಸರ್ವರರಿಯೆ ಕರ್ಣಾಟವಾಗಿ ||
ಅಲಘು ವರ್ಣಕರೀತಿಯಿಂ ರಸಂ ಮುಸುಕಿಯು |
ಜ್ಜ್ವಳಿಪಂತೆ 'ಸಾನಂದಚರಿತಾಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಮು'ನ |
ತುಳ ಗುಡುವರಂ ನಿಜಾತ್ಮಜನಿನೊರೆಯಿಸುತೆ ಶಿವಸುಖದೊಳಿಂತೊಪ್ಪುತಿರ್ದಂ ||
(ಪ ಪು. ಸಂ. 12-56)

ಎಂದು ಈ ವಂಶಜರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾನಂದಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿರುವರು. ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದವನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾನಂದಚರಿತೆಯಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಅದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಅಥವಾ ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸನ ಕನ್ನಡ ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯನ್ನೇ ಸಮಕಾಲದ ತರುಣ ವಿಬುಧನಾದ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರಬಹುದು. 'ಕೆರೆಯ (ತಟಾಕ)' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಕೊಡದೆ ಕೇವಲ 'ಪದ್ಮರಾಜಾಯ' ಎಂದೇ ನುತಿಸಿರು

ವೆನು. ಅಲ್ಲದೆ ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರದಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಭೇದ–ನರಕಗಳ ವರ್ಣನೆ ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿ—ಸಂಸಾರ ಹೇಯತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದ ಸಾನಂದಚರಿತೆ ಇವುಗಳು ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆದಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕ್ಷೇಪ-ವಿಸ್ತಾರ ಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆಯಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ. ಅಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಷ್ಟೆ. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹರೀಶ್ವರನ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ 'ದೇಶಭಾಷಯಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂಬು ದೊಂದೇ ಭ್ರಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾನಂದಚರಿತೆಯು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರವಾಗಿಯಾದರೂ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ವರೆಗೆ ಕಾಣಬಂದಿಲ್ಲ. ಇದು ಲಭ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಪರಮಭಾಗ್ಯವೆನ್ನಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ ಶೈವರತ್ನಾಕರ ಗ್ರಂಥ ವಿಚಾರ

ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ ಶೈವರತ್ನಾಕರಃ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ವಾರ ದವರಿಂದ ಮರಾಠಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಂದಿಗೆ 1909ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಏಕೋತ್ತರಶತಸ್ಥಲೀ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿರುವ ಜಕ್ಕಣಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದ್ದು ವೀರಶೈವರ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಬಸವರಾಜೀಯದ ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗವೂ ಶೈವರತ್ನಾಕರದ ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗವೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಯ ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾ ಮಣಿಯ ಮೇಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಭಾವ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು ಸಪ್ತ ವಿಧಶೈವಕ್ಕೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ವೀರಶೈವಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸದಾಚಾರ–ಷಟ್ಸ್ಥಲ-ಪಂಚಾಚಾರ-ಅಷ್ಟಾವರಣ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹರದತ್ತಾಚಾರ್ಯನ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಸೋಮಶಂಭುವಿನ [ಸೋಮಶಂಭುಪದ್ಧತಿಃ] ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವನಾಗಿ ಇವರೀರ್ವರಿ ಗಿಂತ ಈಚಿನವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನೂ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವನು. ಡಾ. ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದೀಮಠ ಅವರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆ ಭಾಗ 2 (ಕ. ಸಾ. ಪರಿಷತ್ತು 1944) ರಲ್ಲಿ ಪುಟ 193, 194ರಲ್ಲಿ "ಸೋಮಶಂಭು ಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ನೇಪಾಳ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಲ್ಕತ್ತೆ ತಂಜಾವೂರು ಮದ್ರಾಸು ಪುಸ್ತಕಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಅಘೋರ ಶಿವನೂ, ಈಶಾನ ಶಿವನೂ ಸರ್ವದರ್ಶನ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನೂ ಈ ಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೋಮಶಂಭು ಈ ಗ್ರಥಂವನ್ನು ವಿಕ್ರಮಸಂವತ್ 1130 ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1073ರಲ್ಲಿ ಬರೆದನು." ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಗುಂಟೂರು

ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಗುಂಟೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಮಲ್ಕಾಪುರಂ ಗ್ರಾಮದ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ದೇವಾಲ-ಯದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೊಡ್ಡ ನಂದಿಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿರುವ ಶಕ 1183 ದುರ್ಮತಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಕತೀಯ ದೊರೆ ಗಣಪತಿ ಮತ್ತು ಮಗಳು ರುದ್ರಮದೇವಿ ಇವರೀರ್ವರೂ ಶುದ್ಧಶೈವಮತವಾದ ಗೋಳಕಿಮಠದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಮಠದ ಗುರುಗಳಾದ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ದಾನವಿತ್ತ ವಿಚಾರ ಬಂದಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಕತೀಯ ದೊರೆಗಳ ವಂಶಾವಳಿಯೂ ಗೋಳಕಿಮಠದ ಆಚಾರ್ಯರ ಪರಂಪರೆಯ ವಿವರಣವೂ ಇದ್ದು ಈ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯವರು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರದೇಶಿಕೇಂದ್ರರು. ಮೂರನೆಯವರು ಕಲಚುರಿಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮಶಂಭು ಎಂಬವರು. ಒಂಬತ್ತನೆಯವರು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಶಂಭು ಅಥವಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಶಿವ ಅಥವಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರದೇಶಿಕರೆಂಬವರು. ಈ ಒಂಬತ್ತನೆಯವರೇ ಕಾಕತೀಯ ಗಣಪತಿರಾಜ ಪೂಜಿತರು ಹಾಗೂ ಈ ರಾಜರ ದೀಕ್ಷಾಗುರುಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಕಲಚುರಿಕ್ಷ್ಮಾಪಾಲದೀಕ್ಷಾಗುರು ಮತ್ತು ಚೋಳ, ಗೌಡ, ಮಾಳವ ರಾಜರುಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿತರು. ಈ ಒಂಬತ್ತನೆ ಯವರಿಗೇ ಕಾಕತೀಯ ಗಣಪತಿರಾಜ ಮತ್ತು ಮಗಳು ರುದ್ರಮದೇವಿಯ ರೀರ್ವರೂ ದಾನವಿತ್ತಿರುವುದು. ಇವರು ಈ ಗುರುಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ಮೂರನೆಯ ಸೋಮಶಂಭುವಿನಿಂದ ಏಳನೆಯ ತಲೆಯವರು. ಈ ಶಾಸನ ಕಾಲ ಶಕ 1183 ದುರ್ಮತಿ. ಈ ಶಾಸನದ 64ರಿಂದ 66ರ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ

"ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಣ್ಯಪರಿಪಾಕವಶಾತ್ಪ್ರಜಾನಾಮಾವಿರ್ಬಭೂವ
ಭಗವಾನಿಹ ಸೋಮಶಂಭುಃ ||
'ನಾಮ್ನಾ ನಿಜೇನ' ಸಕಲಾಗಮಸಿಂಧುಸೇತುಂ ಯಃ 'ಪದ್ಧತಿಂ'
ಕರುಣಯಾಽಪ್ರತಿಮಾಂ ಬಬಂಧ ||"

ಎಂದರೆ ಯಾರು ಕೃಪೆದೋರಿ ಸಕಲಾಗಮನೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವಿನಂತಿರುವ 'ಪದ್ಧತಿಃ' ಎಂಬ ಅಸದೃಶವಾದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದರೆ ೋ ಅಂತಹ ಭಗವಾನ್ ಸೋಮಶಂಭುವು ಪ್ರಜೆಗಳ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯ ಪರಿಪಾಕವಶದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಸೋಮಶಂಭುವು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಕಲಾಗಮಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸೇತುವಿನಂತಿರ್ಪ 'ಸೋಮಶಂಭು ಪದ್ಧತಿಃ' ಎಂಬ ಅಸದೃಶವಾದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾ ಕಾಂಡವನ್ನು ಸೋಮಶಂಭುವು ಕ್ರಿ. ಶ. 1073ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿರುವನಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನಾಕಾಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 11 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧಕಾಲವೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥ ಮತ್ತು ಇವನ ಕಾಲಾದಿಗಳ ವಿಚಾರ

ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು ತನ್ನ ಶೈವರತ್ನಾಕರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತನ್ನ ವಂಶಾವಳಿಯ ಪ್ರಕಾರ—ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶರಣನಾದ ಓಹಿಲಾರ್ಯನು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಸೋಮನಾಥನಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ತಪ್ಪದೆ ಗುಗ್ಗುಳವನರ್ಪಿಸುವ ಕಾಯಕ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರ. ಉತ್ಪಟ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ (ಆ. 11-109) ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಲಿಂಗಾಂಗಿ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು ಈ ಓಹಿಲಾರ್ಯನ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಓಹಿಲಾರ್ಯನ ನಂತರ ಮೊದಲನೆಯ ಶಿವದೇವ ಮಹಾಯೋಗಿಯು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮಹಿತ. ಇವನು ಸಮಾಧಿಹೊಂದಿದುದು ಶ್ರೀಶೈಲೋತ್ತರ ದಿಕ್ತಟದ ಮಹಾಶಿಲೆಯ ಒಳಗೆ ಎಂದರೆ ಗೊಪೆ (ಗುಹೆ)ಯ ಒಳಗೆ. ಈತನೇ ಗೊಪೆಯ ಶಿವದೇವಯೋಗಿ. ಈ ಪ್ರಥಮ ಶಿವದೇವಮಹಾಯೋಗಿಯ ಶಿಷ್ಯನು ಪ್ರಥಮ ಧರಣೀಧರಮುನಿ. ಈತನು ಶಿವದೇವಯೋಗಿಯ ಸಮಾಧಿಯಿದ್ದ ತಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವದೇವಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ, ಶಿವದೇವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಮಂಟಪ ಪ್ರಾಸಾದ ಪ್ರಾಕಾರಾದಿಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ವೈಭವದ ಪೂಜೆಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿ, ತಾನೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಶಿವದೇವಪುರದ ಪೌರ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಥಮ ಧರಣೀಮುನಿಯ ಮಗ ಅಪ್ಪಯಸುಧೀಮಣಿ. ಈತನ ಮಕ್ಕಳೇ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಶಿವದೇವಗುರು ಎಂಬವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥನಿಗೆ ಈರ್ವರು ಪುತ್ರರಾದರು. ಮೊದಲನೆಯ ಪುತ್ರನೇ ಎರಡನೆಯ ಧರಣೀಧರ ಯೋಗೀಂದ್ರನು. ದ್ವಿತೀಯ ಪುತ್ರನೇ ಈ ಶೈವರತ್ನಾಕರಕಾರನಾದ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು. ಇದು ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು ತನ್ನ ಶೈವರತ್ನಾಕರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ತನ್ನ ಪರಂಪರೆ ಅಥವಾ ವಂಶಾವಳಿ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಇತರವಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲವು. ಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾಯಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ 'ಇತಿ ಶ್ರೀಸದ್ಗುರುಶಿವದೇವಲಿಂಗ ದಿವ್ಯಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಾರಾಧಕಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥವಿರಚಿತೇ ಸಕಲಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀತಿಹಾಸ' ಪುರಾಣಾಗಮಸಮ್ಮತೇ ಶ್ರೀಶೈವ ರತ್ನಾಕರೇ × × × × × ಪ್ರಥಮೋऽಧ್ಯಾಯಃ" ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ 'ಶ್ರೀಸದ್ಗುರು ಶಿವದೇವಲಿಂಗ', ಎಂಬುದು ಈ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರಾದ ಎರಡನೆಯ 'ಶಿವದೇವಗುರು' ಎಂಬವರೇ ಆಗಿರುವರು. S. A. 402 O.R. 1 ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ನೋಡಿ. ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು 21/30/9— (19)08ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ O.R.I.ಗೆ ಸೇರಿದೆ.)

ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು ಈ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಂಶಾವಳಿಯಿಂದ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಸೋಮನಾಥನಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಗುಗ್ಗುಳವನರ್ಪಿಸುವ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಓಹಿಲಾರ್ಯನೆಂಬ ಶರಣನ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನು. ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರ

ನಾದ ಓಹಿಲಾರ್ಯನು ಲಿಂಗಾಂಗಿ ಎಂದು ಉದ್ಭಟ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೋಮ ರಾಜನು ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಈ ಓಹಿಲಾರ್ಯನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದವನು ಮೊದಲನೆಯ ಶಿವದೇವಮಹಾಯೋಗಿಯು ಅಥವಾ ಗೊಪೆಯ ಶಿವದೇವನು. ಈ ಶಿವದೇವನು ವಚನಕಾರನಾದ ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸರ ಕೃಪಾಪಾತ್ರ. ಬಸವೇಶನ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಲಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಬಸವೇಶನಂ ಅಭಿವರ್ಣಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರ್ದ ಶರಣಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿದು, ನಂತರ ಶ್ರೀಶೈಲ ದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಪರ್ವತಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಈ ಗೊಪೆಯ ಶಿವದೇವನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಸವಣ್ಣನ ಐಕ್ಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಶಿವದೇವನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹವಿತ್ತು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಪರ್ವತಾ ಶ್ರಮದತ್ತ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳಸಿದನು ಎಂದು ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸನ ಸಾನಂದಚರಿತೆ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಬಸವಪುರಾಣ ಭೀಮಕವಿಯ ಬಸವಪುರಾಣ ಪದ್ಮಣಾಂಕನ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ * ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಶಿವದೇವಪುರದಲ್ಲಿನ ಗೊಪೆಯ ಶಿವದೇವ ಮಹಾಯೋಗಿಯ ಹಾಗೂ ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸರ ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1150. ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಗೊಪೆಯ ಶಿವದೇವ ಮಹಾಯೋಗಿಯಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನು ಐದನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಕಾರನು

'ಶೈವರತ್ನಾಕರಂ ನಾಮ ಗ್ರಂಥಂ ಯಃ ಕೃತವಾನ್ ಪುರಾ |
ಜಗದ್ಧಿತಾರ್ಥಂ ಕೃಪಯಾ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥಂ ನಮಾಮಿ ತಮ್' (1.18)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಾಚೀನನೆಂಬುದನ್ನು 'ಪುರಾ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥ ನಿಗೆ ಮಣಿದಿರುವನು. ಇಷ್ಟು ವಿಚಾರಮಥನದಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 1150ರಿಂದೀಚಿನದಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನು, ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1440) ಶಿವತತ್ತ್ವಚಿಂತಾಮಣಿಯ ಸಂಧಿ 38 ಪದ್ಯ 121 ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ನೂತನ ಶರಣರನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ 'ಗೊರಗೋಡ ಬೊಪ್ಪಯ್ಯ'ನ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಗೊರಗೋಡ ಬೊಪ್ಪಯ್ಯನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನು ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯ

* ಭೀಮಕವಿಯ ಬಸವಪುರಾಣದ ಸಂಧಿ 63-31, 63-32. ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ 2-26, 2-27, 28, 29, 30, 31ನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸಾನಂದಚರಿತೆಯ 9-32, 9-49, 9-51ನ್ನೂ ನೋಡಿರಿ.

ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರನಾದ ಬೊಪ್ಪಣದೇಶಿಕೇಂದ್ರನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಬೊಪ್ಪಣದೇಶಿಕೇಂದ್ರನ ಕಾಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1440 ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬೊಪ್ಪಣ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರನ ತನೂಭವನಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನ ಕಾಲವನ್ನು ಸು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1460ಕ್ಕೆ ಹಾಕಬಹುದೆಂದು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಸಂಪುಟ 30, ಸಂಚಿಕೆ 4 ಪುಟ 105, 106 149) ಲಿಂ|| ಹೆಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪನವರು ಊಹಿಸಿರುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಧರಾಂಕನ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1460 ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕವಿಚರಿತೆ, ಭಾಗ 1, ಪುಟ 474 ರಲ್ಲಿ ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ನಾಚಿರಾಜನ ಕಾಲವನ್ನು ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1300 ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವರು. ಈ ನಾಚಿರಾಜೀಯವನ್ನು ಶ್ರೀಧರಾಂಕನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದರಿಂದ—ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚಿನವನಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1460 ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸರಿಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗೊರಕೋಡ ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಶಿವತತ್ತ್ವಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹದ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ

ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದಂತೆ ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥದ ಸಮಗ್ರ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಎಲ್ಲಾ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಈ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪವು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂತಿಷ್ಟು ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧಾರಿಗಳಾದ ವೀರಶೈವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆಗಮಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ವಿಚಾರ

ವೇದಗಳ ಬಗೆಗೆ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ನಿಲವು

ಅಗ್ನಿಪೂಜಕರಾದ ವೈದಿಕರಿಗೆ ವೇದಗಳು, ವೀರವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ಪಾಂಚರಾತ್ರ ಆಗಮಗಳು, ಜೈನ–ಬೌದ್ಧರಿಗೆ ಜೈನ–ಬೌದ್ಧಾಗಮಗಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶುದ್ಧಶೈವರಿಗೂ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಾಹೇಶ್ವರರಿಗೂ ಕರ್ಣಾಟಕದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರಿಗೂ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಶೈವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಮಿಕಾದಿ ವಾತುಲಾಂತಗಳಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಶಿವಾಗಮಗಳೂ ಪರಮಪ್ರಮಾಣಗಳು, ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಹಾಗೂ ವೇದಾಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳು. ಈ ಆಗಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲಿಂದ ಶಿವಸೂತ್ರಗಳು, ಪಾಶುಪತಸೂತ್ರಂ, ಅಗಸ್ತ್ಯಸೂತ್ರಂ, (ಶಕ್ತಿಸೂತ್ರಂ) ನಾಗಾನಂದಿಸೂತ್ರಂ, ರೌರವಸೂತ್ರಂ, ಸ್ವಾಯಂಭುವಸೂತ್ರಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಹೊರಬಂದಿವೆ. ಶಿವೋಕ್ತಗಳಾದ 28 ಶಿವಾಗಮಗಳಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ 'ಶಿವಧರ್ಮ'ವೆಂಬ, ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರಿಗೆ ಶಿವಧರ್ಮಿಯರೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಮಸ್ತ ಶೈವಸಾಧಾರಣವಾದುದಾಗಿದೆ. ವೇದಗಳು ಕ್ರಿಯಾ–ಜ್ಞಾನಕಾಂಡಗಳಾಗಿ ವೇದ–

-ವೇದಾಂತಗಳೆಂದು ವಿಭಕ್ತವಾಗಿ ವೈದಿಕರು-ವೇದಾಂತಿಗಳು ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರ ಉಂಟಾಗಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿಯಾಪಾದ ಚರ್ಯಾಪಾದ ಜ್ಞಾನಪಾದ ಯೋಗಪಾದಗಳೆಂಬ ಚತುಷ್ಪಾದಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಶಿವಾಗಮಗಳ ಕ್ರಿಯಾ-ಚರ್ಯಾಪಾದಗಳು ಆಗಮಪೂರ್ವಭಾಗವೆನಿಸಿ ಸ್ಥಿರಲಿಂಗಾರ್ಚಕರಾದ (ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗಾರ್ಚಕರಾದ) ಶಿವಧರ್ಮೀಯರಿಗೂ ಎಂದರೆ ಷಡ್ವಿಧಶೈವರಿಗೂ, ಜ್ಞಾನ-ಯೋಗಪಾದಗಳು ಶಿವಾಗಮಗಳ ಉತ್ತರಭಾಗವೆನಿಸಿ 'ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರ' ವೆಂದೂ 'ಅಂತೇ ಸಿದ್ಧಃ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ' ಎಂಬಂತೆ ಶಿವಾಗಮಗಳ ಕೊನೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ 'ಶಿವಸಿದ್ಧಾಂತ' ವೆಂದೂ ವೀರಶೈವರ ಷಟ್ಸ್ಥಲಸಿದ್ಧಾಂತವು ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ 'ವೀರಶೈವಾಗಮ' ವೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿ ಚರಲಿಂಗಾರ್ಚಕರಾದ ಎಂದರೆ ಲಿಂಗ (ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ) ಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಕರಪೀಠಾರ್ಚಕರಾದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರೆನಿಸಿದ ಶಿವಧರ್ಮೀಯರಿಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಆದರೂ ಶೈವರೆಲ್ಲರೂ ಲಿಂಗಪೂಜಕರೇ ಆದುದರಿಂದ ಲಿಂಗಪೂಜಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾ-ಚರ್ಯಾಪಾದಗಳೂ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯಗಳೆನಿಸಿ ಪರಮಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಶಿವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಈ 28 ಶಿವಾಗಮಗಳೇ ಮೂಲ ಆಕರಗಳು.

ವೀರಶೈವರ ಲಿಂಗಪೂಜಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಎಲ್ಲ ಶೈವರೂ ಲಿಂಗೋಪಾಸಕರೇ ಆದರೂ ಲಿಂಗ (ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ) ಧಾರಿಗಳಾದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಲಿಂಗೋಪಾಸನೆಯು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಶಿವದೀಕ್ಷಾಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಗುರುವು

'ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಮಾದಾಯ ಲಿಂಗೇ ತತ್ರ ನಿಧಾಪಯೇತ್ |
ತಲ್ಲಿಂಗಂ ತಸ್ಯ ತು ಪ್ರಾಣೇ ಸ್ಥಾಪಯೇದೇಕಭಾವತಃ' ||

ಎಂಬಂತೆ ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಾಣಕಲೆಯನ್ನು ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಕಲೆಯನ್ನು ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗರೂಪವಾದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ಶಿಷ್ಯನ ಕರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು

"ತಲ್ಲಿಂಗಂ ದಾಪಯೇತ್ ಶಿಷ್ಯೇ 'ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಮಿದಂ' ತವ |
ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸದಾ ಲಿಂಗಂ ನ ಕದಾಚಿತ್ ವಿಯೋಜಯೇತ್ ||

ಪ್ರಾಣವದ್ಧಾರಣೀಯಂ ತತ್ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಮಿದಂ ತವ |
ಕದಾಚಿತ್ ಕುತ್ರಚಿದ್ವಾಪಿ ನ ವಿಯೋಜಯ ದೇಹತಃ ||

ಯದಿ ಪ್ರಮಾದಾತ್ ಪತಿತೇ ಲಿಂಗೇ ದೇಹಾತ್ ಮಹೀತಲೇ ।
ಪ್ರಾಣಾನ್ ವಿಮುಂಚ ಸಹಸಾ ಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ಮೋಕ್ಷಸಂಪದಃ ॥

ಎಂದರೆ ಈ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವು. ಈ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ದೇಹದಿಂದ ಅಗಲಿಸಬಾರದು. ಈ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ದೇಹದಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲೇ ಪ್ರಾಣಬಿಡಬೇಕು. ಈ ಲಿಂಗನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ, ಈ ವೀರವ್ರತದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಸಂಪದ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

"ಉತ್ತಮಾಂಗೇ ಗಲೇ ಕಕ್ಷೇ ತಥಾ ವಕ್ಷಸ್ಥಲೇಽಪಿ ವಾ !
ತಥಾ ಹಸ್ತಸ್ಥಲೇ ವಾಽಪಿ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಂ ಧರೇತ್ ಸುಧೀಃ ॥

ನಾಭೇರಧೋ ಲಿಂಗಧಾರೀ ಪಾಪ್ಮನಾ ಚ ಸ ಯುಜ್ಯತೇ"

ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ (ಇಷ್ಟಲಿಂಗ)ವನ್ನು ಶಿರಸ್ಸು, ಕೊರಳು, ಕಕ್ಷ, ಹೃದಯ, ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಬೇಕು. ಹೊಕ್ಕುಳದಿಂದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಬಾರದು.

"ಅಪವರ್ಗೇಪ್ಸುರೀಶಾನಂ ಗಲೇ ಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಃ ।
ಈಶ್ವರೇಣಾವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧಂ ಕರ್ತುಮಾತ್ಮನಃ ॥

ಮೂರ್ಧ್ನಿ ವಾ ಧಾರಯೇಲ್ಲಿಂಗಂ ನ ಕದಾಚಿತ್ ವಿಯೋಜಯೇತ್ ।
ಶಿವಸ್ಯ ನಿತ್ಯಸಂಯೋಗಪರಯಾ ನಿಜನಿಷ್ಠಯಾ ॥

ವಕ್ತ್ರೇ ವಾ ಧಾರಯೇತ್ ಲಿಂಗಂ ಮತ್ಪ್ರಭಾವಂ ವಿಭಾವಯೇತ್ ।
ತಸ್ಮಿನ್ ಸನ್ನಿಹಿತೇ ಕಿಂಚಿತ್ ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ ॥"

ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಬೇಕೆಂದಲ್ಲಿ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಬೇಕು. ತನಗೂ ಶಿವನಿಗೂ ಅವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧನಿರುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅಗಲಿರಬಾರದು. ತನ್ನ ನಿಜನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯಸಂಯೋಗವಿರಬೇಕೆಂಬುದಾದರೆ ಬಾಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಧರಿಸಬಹುದು. ಲಿಂಗಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರರು (ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳು) ಮೃತರಾದಾಗಲೂ ಈ ಲಿಂಗವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಬಾರದು ಮತ್ತು ದಹನಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಕೇವಲ ಖನನ ಮಾಡಿ ಲಿಂಗಸಮೇತವಾಗಿ ಸಮಾಧಿಗೈಯಬೇಕು.

'ಸ್ತ್ರೀ ವಾಽಥ ಪುರುಷಃ ಷಂಡಃ ಚಂಡಾಲೋ ದ್ವಿಜವಂಶಜಃ ।
ನ ಜಾತಿಭೇದೋ ಲಿಂಗಾರ್ಚೇ ಸರ್ವೇ ರುದ್ರಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ '

ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಲಿ ಪುರುಷನಾಗಲಿ ಷಂಡನಾಗಿರಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿರಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಿರಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಗೆ ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಲಿಂಗಾರ್ಚಕರಾದ ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿವಭಕ್ತರೂ ರುದ್ರಸಮರೆನಿಸುವರು. ' ಪೂಜಾಲೋಪೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಸೂತಕೇ ಮೃತಕೇऽಪಿ ವಾ ' ಎಂದರೆ ಜನನಸೂತಕ ಮರಣಸೂತಕ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದು.

ಲಿಂಗಧಾರೀ ಸದಾ ಶುದ್ಧೋ ನಿಜಲಿಂಗಂ ಮನೋರಮಂ ।
ಅರ್ಚಯೇತ್ ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದ್ಯೈಃ ಕರಪೀಠೇ ಸಮಾಹಿತಃ ॥

ಎಂದರೆ, ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸದಾ ಶುಚಿರ್ಭೂತವಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ಕರಪೀಠದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಲಿಂಗಗುಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಶಿವಯೋಗಸಾಧನೆಯಿಂದ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಜೀವತ್ವನಿವೃತ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಅವಿನಾಭಾವದಿಂದ ಬೆರೆತು ಶಿವತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಇಂತಾಗಲು ಪಂಚಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಶಿವಧರ್ಮೀಯರು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವ ಶಿವಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ ಪರಮಸಾಧನ. ಈ ಸಾಧನದಿಂದ ಪಂಚಾಚಾರ ಪರಾಯಣನಾಗಿ ಅಷ್ಟಾವರಣನಿಷ್ಠಾಗರಿಷ್ಠನಾಗಿ ಷಟ್ಸ್ಥಲವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸರ್ವಜೀವಾವಳಿಗೂ ಲೇಸುಂಟಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೈತಿಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇತ್ಯಾದಿ ಬೋಧೆಯಿತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ (ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ) ವನ್ನು ಸದಾ ಧರಿಸಿ ಕರಪೀಠದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಚನೆ ಹಾಗೂ ಶಿವಯೋಗಾನುಸಂಧಾನ (ನಿಟ್ಟೆರಗಿನ ಲಿಂಗದೃಷ್ಟಿ) ಮಾಡುವ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರಿಗೆ ಈ ಶಿವಾಗಮೋತ್ತರ ಭಾಗಗಳಾದ ಜ್ಞಾನ-ಯೋಗಪಾದಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸಂಬಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿ ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರ, ಶಿವಸಿದ್ಧಾಂತ, ವೀರಶೈವಾಗಮಗಳೆನಿಸಿ ಪ್ರಥಿತವಾಗಿವೆ.

ವೇದಗಳ ಬಗೆಗೆ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರಾದ ಶಿವಾಗಮಿಕರ ನಿಲವು

ವೇದಗಳಿಗೂ-ಶಿವಾಗಮಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ. ವೇದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನಗಳು. ವೇದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದಿನ ಭಾರತೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿವಾಗಮಸಂಸ್ಕೃತಿ. ವೇದಗಳು ಶಿವನ ನಿಃಶ್ವಾಸ (ಅಸ್ಫುಟವಾಣಿ) ಗಳೆಂದೂ ಶಿವಾಗಮಗಳು ಶಿವನ ಸ್ಫುಟವಾಣಿಗಳೆಂದೂ ವೇದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಭಾರತೀಯರ ಜ್ಞಾನರಾಶಿಯೆಂದೂ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಶಿವಭಕ್ತರು ಭಾವಿಸಿ ವೇದಗಳಿಗೆ ಪರತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಶಿವಾಗಮಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ ಆಗಮ-ಪ್ರಾಣರಾಗಿರುವರು. ಈ ಶಿವಾಗಮಗಳಿಗೆ ತಂತ್ರಗಳೆಂಬ ಪರ್ಯಾಯ

ನಾಮವೂ ಉಂಟು. ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕರು, ವೈದಿಕರು, ವೈದಿಕ-ತಾಂತ್ರಿಕರು ತಾಂತ್ರಿಕವೈದಿಕರು ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ (ಇಷ್ಟಲಿಂಗಧಾರಿ) ಧಾರಿಗಳಾದ ವೀರಶೈವರು ತಾಂತ್ರಿಕ-ವೈದಿಕರೆನಿಸಿ ವೇದಾಗಮೋಭಯಪ್ರೀತರಾಗಿರುವರು. ತಾಂತ್ರಿಕ ವೈದಿಕರೆಂದರೆ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಶಿವಾಗಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ವೇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಗೌರವವನ್ನೂ ತೋರಿಸತಕ್ಕವರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರ ಮತೋದ್ಧಾರಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರು ವೇದಗಳ ಬಗೆಗೆ 'ವೇದವೆಂಬುದನರಿಯಿರಿ. ಕೊಲ್ಲು ಎಂದು ಹೇಳಿತ್ತೇ ವೇದ?' ಎಂದು ಪಶುಬಲಿ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಕಾಂಡವಾದ ವೇದದ ಪೂರ್ವಭಾಗವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದರೂ 'ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವನೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದಿತ್ತು ಆ ವೇದ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವೇದದ ಉತ್ತರ ಭಾಗವಾದ ಜ್ಞಾನಕಾಂಡಾತ್ಮಕ ವೇದಾಂತಭಾಗದ ಶಿವಾಗಮಗಳಿಗೆ ಅವಿರೋಧಗಳಾದ 'ಶಿವ ಏಕೋ ಧ್ಯೇಯಃ ಸರ್ವಮನ್ಯತ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ' 'ಈಶಾವಾಸ್ಯಮಿದಗ್ಂ ಸರ್ವಂ' 'ವಿಶ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುರುತ ವಿಶ್ವತೋಮುಖೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದಾಂತ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ವೇದಾಂತಜನ್ಯಂ ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ ವಿದ್ಯೇತಿ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ |
ತಸ್ಯಾಂ ರಮಂತೇ ಯೇ ಶೈವಾಃ ವೀರಶೈವಾಸ್ತು ತೇ ಮತಾಃ ||'

ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಶಿಖಾಮಣ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಜ್ಞಾನಭಾಗವಾದ ವೇದವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುರಸ್ಕರಿಸುವರು.

'ಶಿವಾರ್ಥೇ ದೇಹಸಂಶೋಷಃ ತಪಃ, ಕೃಚ್ಛ್ರಾದಿ ನೋ ಮತಂ |
ಶಿವಾರ್ಚಾ ಕರ್ಮವಿಜ್ಞೇಯಂ, ಬಾಹ್ಯಂ ಯಾಗಾದಿ ನೋಚ್ಯತೇ |
ಜಪಃ ಪಂಚಾಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸಃ ಪ್ರಣವಾಭ್ಯಾಸ ಏವ ವಾ |
ರುದ್ರಾಧ್ಯಾಯಾದಿಕಾಭ್ಯಾಸೋ ನ ವೇದಾಧ್ಯಯನಾದಿಕಂ |
ಧ್ಯಾನಂ ಶಿವಸ್ಯ ರೂಪಾದಿಚಿಂತಾ ನಾತ್ಮಾದಿಚಿಂತನಂ |
ಶಿವಾಗಮಾರ್ಥವಿಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಂ, ನಾನ್ಯಾರ್ಥವೇದನಂ |
ಇತಿ ಪಂಚಪ್ರಕಾರೋಽಯಂ ಶಿವಯಜ್ಞಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ||'

ಎಂದರೆ ಶಿವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದೇ ತಪವಲ್ಲದೆ, ವ್ರತಾದಿಗಳಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಕೃಶಪಡಿಸುವುದು ತಪವೆನಿಸದು. ಶಿವಪೂಜಾಕರ್ಮವೇ ಕರ್ಮವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಿತರ ವೈದಿಕರ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳು ಕರ್ಮಗಳೆನಿಸವು. ಆ ಕರ್ಮಗಳು

ಆಗಮಿಕರಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧಗಳು. ಜಪವೆಂದರೆ ಶಿವಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವೇ ಜಪ, ಅಥವಾ ಪ್ರಣವೋಪಾಸನೆ ಜಪ. ಬೇರಾವೂ ಜಪಗಳಲ್ಲ. ವೇದದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಧ್ಯಾಯಾದಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾತ್ರವೇ ಅಭ್ಯಾಸ. ಉಳಿದ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ನಿಷಿದ್ಧ. ಶಿವನ ರೂಪಾದಿ ಚಿಂತನೇ ಧ್ಯಾನವಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮಾದಿಚಿಂತನೆಯು ಧ್ಯಾನವೆನಿಸದು. ಶಿವಾಗಮಗಳನ್ನರಿಯುವುದೇ ಜ್ಞಾನ. ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ಪಂಚಪ್ರಕಾರವಾದ ಶಿವಯಜ್ಞವು ವಿಧಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಪಂಚಪ್ರಕಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಶಿವಯಜ್ಞವು ಎಲ್ಲ ಶಿವಾಗಮಾನುಯಾಯಿಗಳ ನಿಲವು. ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ನಿಲವೂ ಇದೇ. ಶಿವವಿದ್ಯೆಯ ಮುಂದೆ ವೇದವಿದ್ಯೆಯು ಸಲ್ಲ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನು ತನ್ನ ಬಸವರಾಜೀಯಂ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವೇದ ಮತ್ತು ಆಗಮಗಳ ಬಗೆಗೆ

'ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣಾದ್ಯಾಃ ಜ್ಞೇಯಾ ವೇಶ್ಯಾವಧೂರಿವ ।
ಯಾ ಪುನಶ್ಶಾಂಕರೀ ವಿದ್ಯಾ ಗುಪ್ತಾ ಕುಲವಧೂರಿವ ॥"

ಎಂದು ಕಟುವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿ ಶಿವಾಗಮಸ್ಥ ಶಿವಜ್ಞಾನವು ವೇದಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲು ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಅತಿವರ್ಣಾಶ್ರಮಿಗಳು, ಶಿವಾಶ್ರಮಿಗಳು. ಜಾತಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನತೆಯನ್ನಿತ್ತು ಸೋದರತ್ವವನ್ನೂ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಲಿಂಗೋಪಾಸನಾಧಿಕಾರ ಲಿಂಗಧಾರಣಾಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಯಕತತ್ವವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೀತಿಯ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಶಿವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿತು. ಈ ಶಿವಾಗಮಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ. ಅದೂ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧಾರಣೆ. ಈ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸದಾ ಮೈಮೇಲೆ ಆಗಲದಂತೆ ಧರಿಸಿ ಕರಪೀಠದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಚಿಸಿ-ಕರಪೀಠದ ಲಿಂಗದ ಮೂಲಕವೇ ಶಿವಯೋಗಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಶಿವತ್ವ ಗಳಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ? ಅವರ ಆಚರಣೆಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕು ? ಇವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂತಹುದು? ಇವರ ಮನೋಭಾವಗಳು ಎಂತಿರುವುವು ? ಎಂಬುದನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವೇದ-ಆಗಮ-ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವನು. ಹೆಚ್ಚು ಸದಾಚಾರಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರೂ ಅನ್ವರ್ಥಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಲಿಂಗೋಪಾಸನೆ ಶೈವಾಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆ

ಶಿವಾಗಮಗಳು ಸರ್ವರನ್ನೂ ಲಿಂಗಪೂಜಕರನ್ನಾಗಿಸಿ ಶಿವಂಕರ ಶಿವಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನತೆ-ಸೋದರತೆ-ಕಾರುಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಕಲ ಜೀವಾವಳಿಗೆ ಲೇಸುಂಟುಮಾಡಿ, ತಾನೂ ಶಿವಾನುಗ್ರಹ ಪಡೆದು ಮುಕ್ತನಾಗುವಂತಹ ವೈಶಾಲ್ಯ ಮನೋಭಾವದ ಶಿವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರಿವರೆನ್ನದೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಚಂಡಾಲ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಾರೇ ಆಗಿರಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಧರ್ಮಾವಕಾಶವನ್ನು ಈ ಶಿವಧರ್ಮವು ಅನಾದಿಯಿಂದಲೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸರ್ವರೂ ಸ್ವಹಸ್ತಗಳಿಂದಲೇ ಪೂಜಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ, ಈಗಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಶ್ರೀಶೈಲ-ಕಾಶೀ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ದ್ವಾದಶಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಗಳೇ ಇವುಗಳ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಈ ಶಿವಾಗಮಧರ್ಮದ ಮನೋವೈಶಾಲ್ಯಕ್ಕೆ, ಲೋಕಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ, ವಿಶ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಮಹಾಸಾಕ್ಷೀಭೂತಗಳಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಲಿಂಗೋಪಾಸನೆಯು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಈ ಶಿವಾಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಮೂಲ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದುದು ವೈದಿಕಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹದಂತರಗಳಿವೆ. ಇದ್ದರೂ ಈಗ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೇದಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಿಶ್ರವಾದ ಶೈವಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಶಿವಾಗಮಗಳ ಉಜ್ಜೀವನ ಕಾರ್ಯ

ಈ ಶಿವಾಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ-ತಮಿಳುನಾಡು-ಕರ್ಣಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಉಜ್ಜೀವಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಬುಧರ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಗ್ರಂಥಗಳೂ, ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂಭತ್ತು ಶಿವಾಗಮಾಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ 3000 ಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿರುವ ತಿರುಮೂಲರ್ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶೈವಾಚಾರ್ಯರ 'ತಿರುಮಂದಿರಂ' ಎಂಬ ಮಹಾಕೃತಿ. ಮೆಯಕಂಡ ದೇವರ್ ಅವರು ರೌರವಾಗಮದ 12 ಸೂತ್ರಾಧಾರಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿರುವ ಶಿವಜ್ಞಾನಬೋಧೆ ಎಂಬ ದ್ರಾವಿಡ ಕೃತಿ, ಅಘೋರಶಿವಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಮೃಗೇಂದ್ರಾಗಮ ವೃತ್ತಿದೀಪಿಕಾ' ಸೋಮಶಂಭುವಿನ ಸಕಲಾಗಮಸೇತುವೆನಿಸಿರ್ಪ 'ಸೋಮಶಂಭುಪದ್ಧತಿಃ, ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥನ 'ಶೈವರತ್ನಾಕರಃ' ಕರ್ಣಾಟಕದ ಶಿವಶರಣರ ಕನ್ನಡ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳು, ಶಿವಯೋಗಿ

ಕೃತ ಸರ್ವಾಗಮಸಾರಭೂತವಾದ 'ಸಿದ್ಧಾಂತಶಿಖಾಮಣಿಃ,' ಜಕ್ಕಣಾರ್ಯಕೃತ 'ಏಕೋತ್ತರಶತಸ್ಥಲೀ' ಮೊಗ್ಗೆಮಾಯಿದೇವನ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳು, ನೀಲಕಂಠ ಶಿವಾಚಾರ್ಯನ 'ಕ್ರಿಯಾಸಾರಃ,' ವಿರಕ್ತತೋಂಟದಾರ್ಯನ 'ಕೈವಲ್ಯಸಾರಃ' ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನ 'ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಶಿವತಾಂತ್ರಿಕರ ಚರಣಾಂಬುಜಕ್ಕೆ ಶರಣು' ಎಂದು ಶೈವಾಗಮಿ ಕರಾದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರಿಗೆ ನಮಿಯುತ್ತ ಬರೆದಿರುವ 'ಶಿವತತ್ತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ,' ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿವಾಗಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದ್ದರೂ, 28 ಶಿವಾಗಮಗಳ ಸಮಗ್ರಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥ ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೂ ಭಾರತೀಯ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ವ್ಯಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಕೃತಿಗಳು ಹಲವಿದ್ದರೂ ಸಮಷ್ಟಿಯಾಗಿ 28 ಶಿವಾಗಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಶ್ರೀ ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿಗಳ 'ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿನ ವಿಶ್ವಕೋಶದಂತಿದ್ದು ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಸಮಗ್ರ ಶಿವಾಗಮಗಳ ಪರಿಚಯುವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ಅಖಂಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಏಕೈಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಕಪಟರಾಳ್ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತಮ್ಮ 'ಲಾಕುಳಶೈವರ ಇತಿಹಾಸ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವರು.

ಕಾಮಿಕಾದಿವಾತುಲಾಂತಗಳಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಶಿವಾಗಮಗಳ ಮೂಲಕ ಶಿವಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ಈ ಶಿವಧರ್ಮವನ್ನು ನಂದ್ಯಾದಿಪ್ರಮಥರೂ ಶ್ವೇತಾಚಾರ್ಯಾದಿ ಲಕುಲೀಶಾಂತಯೋಗಾಚಾರ್ಯರೂ ರುರು ಉಪಮನ್ಯು ದಧೀಚಿ ದುರ್ವಾಸ ಗೌತಮ ಅಗಸ್ತ್ಯಾದಿ ಋಷಿಪುಂಗವರೂ ಸಾನಂದಶಿವಯೋಗಿ ಮುಂತಾದ ಮುನಿಗಳೂ ಕಾಶ್ಮೀರದ ವಿಬುಧರೂ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶೈವಾಚಾರ್ಯರೂ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣ-ಶರಣೆಯರೂ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯರಾಗಿರುವರು. ಅದರಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಲಕುಲೀಶ ಮಹಾಯೋಗಿಯ ಪ್ರಭಾವ ವಂತೂ ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಶಿವಧರ್ಮೀಯರ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 17ನೆಯ ಶತಕದವರೆಗೂ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಿಂತಿವೆ ಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶೈವಶಾಸನಾಧಾರಗಳೂ ಶೈವಸಾಹಿತ್ಯಾಧಾರಗಳೂ ವಿಪುಲವಾಗಿವೆ. ಅಗಸ್ತ್ಯನಷ್ಟೇ ಶಿವಾಗಮಗಳಿಗೆ ಶೈವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇತ್ತಿರುವ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ.

ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಇನ್ನು ಈ ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳಾದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಲು—

1. ಕ್ರಿ.ಶ. 2-3-4ನಲ್ಲಿ ಶಿವಸಮುತ್ಪಾದಿತ ರಾಜವಂಶದವರಾಗಿ ಹಿಂದೂಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಶಿವಧರ್ಮೋದ್ಧಾರಕರಾಗಿ ಸಮ್ರಾಟರೆನಿಸಿ ಬಾಳಿದ ನಾಗವಂಶೀಯರಾದ-ಭವನಾಗಾದಿ ಭಾರಶಿವರಾಜರುಗಳು ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆನ್ನಲು — 'ಅಂಸಭಾರ ಸನ್ನಿವೇಶಿತಶಿವಲಿಂಗೋದ್ವಹನಶಿವಪರಿತುಷ್ಟಸಮುತ್ಪಾದಿತರಾಜವಂಶಾನಾಮ್' ಎಂಬ ಅವರ ಶಾಸನಸ್ಥ ವಾಕ್ಯವು ಭಾರಶಿವರು ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

2. ಕ್ರಿ.ಶ. 4-5. ಇದೇ ಭಾರಶಿವರ ಬೀಗರಾಗಿ ಭಾರಶಿವರ ಪುತ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡಿ ಭಾರಶಿವರ ಸಮ್ರಾಟ್ ಗಿರಿಯನ್ನೂ ಭಾರಶಿವರು ತಾವಾಗಿಯೇ ವಾಕಾಟಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ—ಮಹಾಸಮ್ರಾಟರೆನಿಸಿ ಭಾರಶಿವರಂತಯೇ ಮುಂದುವರಿದು—ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೈವಧರ್ಮವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ ವಾಕಾಟಕರರಾಜನಾದ ಪ್ರವರಸೇನನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಿನ ಭಾರಶಿವರ ವರ್ಣನೆಯಂತೆಯೇ 'ಅಂಸಭಾರ × × ×" ಎಂದೂ 'ಮಹಾಭೈರವಭಕ್ತಸ್ಯ' 'ಅತ್ಯಂತ-ಮಾಹೇಶ್ವರಸ್ಯ' 'ಪರಮಮಾಹೇಶ್ವರಮಹಾರಾಜಶ್ರೀಪ್ರವರಸೇನಸ್ಯ ವಚನಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳೆಂಬ ವಿಚಾರವು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

3. ಕ್ರಿ.ಶ. 567ರಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಾಕಾಟಕವಂಶದ ಕಿರುಶಾಖೆಯವರಾಗಿದ್ದ ಪಲ್ಲವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಂಚಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮ್ರಾಟರಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶೈವವನ್ನಾಗಿಸಿ ಶಿವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟರು. ಉನ್ನತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಆಳಿದರು. ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಸಿಂಹನೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು—ಶಿವಲಿಂಗಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದನೆನ್ನಲು ಡಾ. ಹುಲ್ಷ್‌ರವರು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ (South Indian Inscriptions(Tamil & Sanskrit Vol I) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ—ನಂ, 18,19,21, 22 ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ

'ಯಸ್ಯಾಂಗುಷ್ಠಭರಾಕ್ರಾಂತಃ ಕೈಲಾಸಸ್ಸದಶಾನನಃ ।
ಪಾತಾಲಮಗಮನ್ಮೂರ್ಧ್ನಾ ಶ್ರೀನಿಧಿಸ್ತಂ ಬಿಭರ್ತ್ಯಜಮ್ ॥
ಭಕ್ತಿಪ್ರಹ್ವೇಣ ಮನಸಾ ಭವಂ ಭೂಷಣಲೀಲಯಾ
ದೋಷ್ಣಾ ಚ ಯೋ ಭುವೋ ಭಾರಂ ಜೀಯಾತ್ ಸ ಶ್ರೀಭರಶ್ಚಿರಮ್ ॥

ಶ್ರೀಮತೋಽತ್ಯನ್ತಕಾಮಸ್ಯ × × ।
ಶ್ರೀನಿಧೇಃ × × ಹರಾರಾಧನಸಂಗಿನಃ
ಅಭಿಷೇಕಜಲಾಪೂರ್ಣೇ ಚಿತ್ರರತ್ನಾಂಬುಜಾಕರೇ ।
'ಆಸ್ತೇ ವಿಶಾಲೇ ಸುಮುಖಃ ಶಿರಸ್ಸರಸಿ ಶಂಕರಃ ॥

ನಂ 24, 31ರಲ್ಲಿನ—

ರಾಜಸಿಂಹೋ ರಣಜಯಃ ಶ್ರೀಭರಶ್ಚಿತ್ರಕಾರ್ಮುಕಃ
ಏಕವೀರಶ್ಚಿರಂ ಪಾತು **ಶಿವಚೂಡಾಮಣಿರ್ಮಹೀಮ್** ॥

ನಂ. 33ರಲ್ಲಿನ—

'ಗುಣಭರನಾಮನಿ ರಾಜನ್ಯನೇನ **ಲಿಂಗೇನ** ಲಿಂಗಿನಿ ಜ್ಞಾನಮ್
ಪ್ರಥತಾಚ್ಚಿರಾಯ ಲೋಕೇ ವಿಪಕ್ಷವೃತ್ತೇಃ ಪರಾವೃತ್ತಮ್ ॥'

ಚಂಗಲ್‌ಪೇಟೆ. ಡಿ॥ ವಾಯಲೂರು ಗ್ರಾಮದ (ಸರ್ಕಾರದವರು 1903ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ) ಶಾಸನದಲ್ಲಿನ—

"ಜೀಯಾನ್ಮಹೇಶ್ವರಶಿಖಾಮಣಿದೀಪ್ತಮೌಲಿಃ"

ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಈ ಪಲ್ಲವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಲಿಂಗಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ, ಶ್ಲೇಷದಿಂದಲೂ, ತಾರ್ಕಿಕರೀತಿಯಿಂದಲೂ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ನಂ 34ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗರೂಪವೇ ಆಗಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ—

' ಶಿವಂ ಶಿರಸಿ ಧಾರಯತಾತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ '

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ ಶಿವಂ ಶಿರಸಿ ಧಾರಯತಾ ಗುಣಭರನೃಪತಿನಾ' ಎಂಬುದ—ಶೈವಾಗಮರೀತ್ಯಾ ಶ್ರೀಗುರುವು ದೀಕ್ಷಾಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಾಣಕಲೆಯನ್ನೂ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಲಿಂಗಕಲೆಯನ್ನು ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಶಿಷ್ಯನ ಕರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಪದೇಶಿಸುವಾಗ

ಪ್ರಾಣವದ್ಧಾರಣೀಯಂ ತತ್ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಮಿದಂ ತವ ।
ಕದಾಚಿತ್ ಕುತ್ರಚಿದ್ವಾಪಿ ನ ವಿಯೋಜಯ ದೇಹತಃ ।'

ಎಂದು ಈ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗರೂಪ. ಇದು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ

ಇತ್ಯಾದಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಈ ಅಂಶವನ್ನೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜನು ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಲಿಂಗವು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವೆಂಬುದನ್ನು 'ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ ಶಿವಂ ಶಿರಸಿ ಧಾರಯತಾ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನಾಗಿ ಈ ಪಲ್ಲವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಲಿಂಗಧಾರಿಯಾದ ವೀರಶೈವನಾಗಿದ್ದನೆಂಬಂಶವು ಸರಳವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ—ಈತನಿಗೆ ಶ್ರೀಕಾರಸಹಿತವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಅದೇ ರಾಜಸಿಂಹೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 274 ಇದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀ ಆಗಮಪ್ರಮಾಣಃ ಶ್ರೀಆಗಮಾನುಸಾರೀ, ಶ್ರೀಇಲಾಪರಮೇಶ್ವರಃ, ಶ್ರೀಈಶಾನಶರಣಃ ಶ್ರೀಈಶ್ವರಭಕ್ತಃ ಶ್ರೀಶಂಕರಭಕ್ತಃ, ಶ್ರೀಋಷಭ-ಲಾಂಛನಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ಇದ್ದು ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರನಿವನು, ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

4. ಹರಿಭದ್ರಸೂರಿಯು (ಕ್ರಿ.ಶ. 700–770) ತನ್ನ ಷಡ್ದರ್ಶನ ಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ 'ಅಥ ನೈಯಾಯಿಕಾನಾಂ ಯೌಗಪದಾಭಿಧಾನಾಂ ಲಿಂಗಾದಿವ್ಯಕ್ತಿರುಚ್ಯತೇ' ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ 'ಕರೇ ಜಟಾದೌ ಚ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರಾಶ್ಚಾಪಿ ಭವಂತಿ' ಎಂದು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿರುವನು.

5. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನು ತನ್ನ ಬಸವಪುರಾಣದ (ಅ.)ಲ್ಲಿ ಗಣಪಾಲು (ಕಲಿಗಣನಾಥ) ಕಥಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಗಣಪಾಲು ಎಂಬ ಅಥವಾ (ಕಲಿಗಣನಾಥನೆಂಬ) ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿವಭಕ್ತನೊಬ್ಬನು 'ಶಿವನಿಗೂ ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು ಲಿಂಗಧಾರಣ ಮಾಡಿದನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

6. ಭಾರಶಿವರು-ವಾಕಾಟಕರು ತಮ್ಮ ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವನೂ ತನ್ನ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಉಮಾಸಮೇತನಾಗಿ ಗೋಡೆಯ ಗೂಡು (ದೇವಕೋಷ್ಠ)ಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿರುವ ಶಿವನ ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲೋರದ ಕೈಲಾಸಗವಿಯ ಒಳಗೆ ಇಂತಹ ಲಿಂಗಧಾರೀ ಶಿವನ ಎರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಧಾರಿಯಾದ ಶಿವನ ಮೂರ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವನೇ ಲಿಂಗಧಾರಿಯಾಗಿ ಈ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಚಾರಕನೆಂಬಂತೆ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಈ ಲಿಂಗಧಾರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶಾದಿ ಶಿವಶರಣರ ಆಂದೋಲನದಿಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಕರಡಿಗೆ ಅಥವಾ ವಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಲಿಂಗವನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಿಸಿತು.*

7. ಇನ್ನು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರದಲ್ಲಿನ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವನು ಬಸವೇಶ್ವರನು. ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವರು ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ—'ಎತ್ತೆತ್ತ ನೋಡಿದಡತ್ತತ್ತ ಬಸವನೆಂಬ ಬಳ್ಳಿ, ಎತ್ತಿ ನೋಡಿದಡೆ ಲಿಂಗವೆಂಬ ಗೊಂಚಲು' ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು ಶೈವಾಗಮ ಧರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಈತನ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಕಾಶ್ಮೀರ-ಓಢ್ರ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ-ಆಂಧ್ರ-ತಮಿಳುಪ್ರಾಂತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಬಂದು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರರಾಗಿ ತಾವೂ ಕನ್ನಡ ಕಲಿತು ವಚನಶಾಸ್ತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರರಾಗಿ ಶಿವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೆರಗುಕೊಟ್ಟರು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲಕ್ಕೇ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶರಣಶರಣೆಯರ, ಲಿಂ|| ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ವಚನಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ 200ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಈ ವಚನಗಳು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೊಳಪುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ಶಿವಧರ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕಗಳಾಗಿವೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನನು ತನ್ನ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಶೈಶವಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು "ನಾ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರವೆಲ್ಲ | ಬೋವ ಈ ನಿಲ್ಬಿನ ಪೋಲ್ಕಿ ನಿಲ್ವುಂಡು" ಎಂದರೆ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಹೀಗೆ ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವನೋ ಎಂಬಂತೆ ಬಸವಣ್ಣನು ಎದ್ದೆದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ.

ಈ ಬಸವಮಹಾನುಭಾವನೇ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರರಾದ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಸಿದ್ಧಾಂತೋದ್ಧಾರಕ ಮಹಾನುಭಾವನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನೆನಿಸಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಕರ್ಣಾಟಕದ ಲಕುಲೀಶನೆನ್ನಬಹುದು.

---

* ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾನಂದ ಇಂಡೋಲಾಜಿಕಲ್ ಜರ್ನಲ್ ಭಾಗ II p.i (ಮಾರ್ಚಿ 1964) ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'LAKULISA AND LINGA POLYMORPHISM' ಎಂಬ ಹೋಷಿಯಾರ್‌ಪುರ ಸನ್ಯಾಸ್ಯ (K. V. SOUNDARARAJAN) ಕೆ. ವಿ. ಸೌಂದರರಾಜನ್ ಸೂಪರಿ; ಆರ್ಕಿಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಬರೋಡ ಇವರ ಲೇಖನ. p. 115-122 ನೋಡಿರಿ.

ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆಗಮ (ತಂತ್ರ) ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ತುಲನೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಮತಗಳು ಚತುಸ್ಸಮಯಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿವೆ. ಈಗ ಭಾವಿಸಿರುವಂತೆ ಹಿಂದೂ ಜನರೆಂದರೆ, ಶೈವರು ಅಥವಾ ವೈಷ್ಣವರು ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೀನರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವರು. ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಿಂದ (ವೇದ-ಆಗಮಗಳಿಂದ) ಸಿಡಿದುಹೋದ ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮವು ಮಾತ್ರ ಅತೀವ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಭಾರತದಿಂದಲೇ ದೂರ ವಾಗಿ ಪರದೇಶಿಯಾಗಿ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಹಿಂಸಾವಾದಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವ ಪಾರ್ಸಿ ಜನರು (ಇರಾನಿಯನ್ನರು ಅಥವಾ ಆರ್ಯರು) ಮಾತ್ರ ನಿತ್ಯಾಗ್ನಿ ಪೂಜಕರಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಮಯದವರಾಗಿ ರುವರೇ ವಿನಾ ಸನಾತನ ವೈದಿಕರೆಂಬ ಭಾರತೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಗ್ನಿಪೂಜಕರೆನಿಸಿದರೂ ನಿತ್ಯವೂ ಶಿವ-ವಿಷ್ಣು ಪೂಜಕರೇ ಆಗಿದ್ದು ಶಿವ-ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮನೆ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಶಿವದೇವಾಲಯ ಇಲ್ಲವೇ ವಿಷ್ಣುಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾವರ ದೈವಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮಾಡುತ್ತಾ ಶೈವರು ಅಥವಾ ವೈಷ್ಣವರು ಎನಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಆಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ.

ಸರ್ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್‌ರವರು ತಮ್ಮ (ಭಾರತಧರ್ಮ ಭಾಗ II ಉಪನ್ಯಾಸ I ಪುಟ 17-18) 'ಇದೇ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮೂಲವು; ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡರ ಸಂಪರ್ಕವು; ವೇದಾಗಮ (ತಂತ್ರ)ಗಳು' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವುದೇನೆಂದರೆ–

'ಭಾರತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಿದರೂ, ಇಲ್ಲಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ತೆಗೆಯಿರಿ (ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ) ಕರ್ಮವನ್ನೇ ತೆಗೆಯಿರಿ, ಯಾವುದನ್ನು ತೆಗೆದರೂ ಸರಿಯೇ. ಇಲ್ಲಿನ ನಾಯಕರು ಸತತವೂ ಹೊಸಹೊಸ ಆಚಾರವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ, ಮತ್ತು ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಬರುವ ಆಯಾಕಾಲದ ದೇಶ ಸ್ಥಿತಿ ಗತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕ್ರಮಪಡಿಸುತ್ತಲೂ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯ "ಆರ್ಯರು ಈ ದೇಶದ ಪೂರ್ವ ನಿವಾಸಿಗಳೊಡನೆ ಕಲೆತಾಗ ಇವರ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹ (FIRST IMPULSE TO PROGRESS)ವನ್ನೂ ಪಡೆದರು. ಹೀಗೆಯೇ ಈ ಆರ್ಯರು ಗಂಗಾನದಿಯ ಬಯ ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಮಾರ್ಗಗಳಾದ ಬೌದ್ಧ-ಜೈನ

ಮತಗಳು ಇವರಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊಂಡವು. ಮತ್ತಿವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ದ್ರಾವಿಡಜನರೊಡನೆ ಬೆರೆತಾಗ ಇವರ ವೇದಧರ್ಮವು ಸೇಶ್ವರಮತ (THEISTIC RELIGION) ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿತು.'

"ವೇದಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹೋಮರ್ ಕವಿಯ ಗ್ರೀಕ್ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಐರ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶದ ಕೆಲ್ಟ್ ಜನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಟ್ಯೂಟನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಲಾವ್ ಜನಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೋಲುವುದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವೇದದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇಲ್ಲಿನ ದ್ರಾವಿಡ ಜನರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ 'ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಿತು. ಬಹುಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಯು ಏನಾಗಿದ್ದಿತೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಾಧಿದೇವನಾದ ದ್ಯೌಃಪಿತೃವನ್ನೋ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಯಜ್ಞಕರ್ತೃವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಈ ಕರ್ತೃವಿನಿಂದ ಹವ್ಯ ಪಾನೀಯ ಭಿಕ್ಷಾದಿ ಬಲಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥಾ ಯಜ್ಞಹೋಮಾದಿಗಳು ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರ್ಚನಾದಿಗಳು ಬಂದು ನೆಲೆಗೊಂಡುವು. ಇದರಂತೆಯೇ ದ್ರಾವಿಡಜನರ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಆರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತು ಹೀಗೆಯೇ ಅಹಿಂಸಾ ಸಾತ್ವಿಕಾಹಾರಾದಿಧರ್ಮಗಳೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದವ. ಅಲ್ಲದೆ ವೇದಮಾರ್ಗವು ಆಗಮ (ತಂತ್ರ) ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಈಗ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಕೇವಲ ವೇದೋಕ್ತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೇ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಮಯುಕ್ತವೂ ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈಗಿನ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯೆಂದು ಗೊತ್ತಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ ಎಂದಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಸಂಯೋಗಕೃತವಾಗಲ್ಲದೆ (RESULTANT) ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯುಕ್ತವಾದ (EMERGENT) ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಚನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಮತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವೇದಾಗಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವೈಷಮ್ಯ (FRICTION) ಕಂಡುಬಂದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮರಸದಿಂದ ಕೂಡಿ ಒಂದಾಗಿವೆ."* (—ಭಾರತಧರ್ಮ ಭಾಗ II ಉಪನ್ಯಾಸ I I ಪುಟ. 47-48 (1929) NSS ಬೆಂಗಳೂರು)

* ಇದೇ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್‌ರವರು ತಮ್ಮ Indian Philosophy part. II p. 73, footnote ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವರು—"ಕೈಲಾಸನಾಥ temple t ಕಾಂಚೀಪುರಂ

ಇದರಿಂದ—ವೈದಿಕಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಭಾರತೀಯರ ಮೂಲ ವಾಙ್ಮಯವಾದ ಆಗಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದಲ್ಲದೆ ಈ ಆಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವವೂ ಪ್ರಭಾವವೂ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿವಧರ್ಮೀಯರ ಇತಿಹಾಸ ತಿಳಿಯಲು ಇವರಿಗಿರುವ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳ ಅರಿವು ಅತ್ಯವಶ್ಯ

ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಶೈವರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇವರಿಗೆ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ–ಆಗಮೋಕ್ತ ಶಿವಧರ್ಮೀಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿರುವ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳ ಅರಿವು ಅವಶ್ಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳು ಹೀಗಿರುತ್ತವೆ.

ಆಗಮೋಕ್ತ ಶಿವಧರ್ಮಗ್ರಂಥೋಕ್ತ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು

ಭೂರುದ್ರರು	ಜಂಗಮರು
ಅಸಂಖ್ಯಾತರು	ಪ್ರಮಥರು
ಲಿಂಗಿಗಳು	ಗಣಂಗಳು
ಲಿಂಗಾಂಗಿಗಳು	ಶಿವಭಕ್ತರು
ಲಿಂಗಾಯತ್ತರು	ಚರಮಶರೀರಿಗಳು
ವೀರಶೈವರು	ಲೋಕಪಾವನರು
ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರು	ಶಿವಕುಲೀನರು
ಮಹಾವ್ರತಿಗಳು	ಶಿವಗೋತ್ರೀಯರು
ಶಿರೋವ್ರತಿಗಳು	ಶಿವತಾಂತ್ರಿಕರು
ಶಿವವ್ರತಿಗಳು	ಆಗಮಿಕರು
ಮಹಾಪಾಶುಪತರು	ಶಿವಭಾಗವತರು
ಶಿವಾಚಾರ್ಯರು	ಶಿವಾಗಮಾನುಯಾಯಿಗಳು

---

we have the earliest record of 28 Saivagamas in which ಪಲ್ಲವ king ರಾಜಸಿಂಹವರ್ಮ of the 5th century states his faith. ಎಂದರೆ ಕಾಂಚಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೈಲಾಸನಾಥ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ 28 ಶಿವಾಗಮಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 5ನೆಯ ಶತಮಾನದ ರಾಜಸಿಂಹವರ್ಮನು ಶಿವಾಗಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ." ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿರುವರು.

ಪರಮಮಾಹೇಶ್ವರರು
ಶಿವಯೋಗಿಗಳು
ಷಟ್ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮಿಗಳು
ಅಪ್ರಾಕೃತರು
ಅಯೋನಿಜರು
ಲಿಂಗೋದ್ಭವರು
ಲಿಂಗೈಕ್ಯರು
ಶಿವಶರಣರು
ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಧರರು
ಶಿವಧರ್ಮೀಯರು
ಕರಪೀಠಾರ್ಚಕರು
ಶೀಲವಂತರು
ಶಿವಾನುಭಾವೀಪ್ರಸಾದಿಗಳು
ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿಗಳು
ಸದಾಶುಚಿಗಳು
ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಗಳು
ಶಿವಾಶ್ರಮಿಗಳು
ಮಹಾಮಾಹೇಶ್ವರರು
ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳು
ಸರ್ವೋತ್ತಮವ್ರತಿಗಳು
ಜಂಗಮಲಿಂಗಿಗಳು
ಚರಲಿಂಗಾರ್ಚಕರು
ಶಿವಾದ್ವೈತಿಗಳು
ಶಿವಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು
ಶಿವಾಚಾರದವರು
ದ್ವೈತಾದ್ವೈತಿಗಳು
ಶೈವರು
ಶಿವದೀಕ್ಷಿತರು—ಇತ್ಯಾದಿ

ಶೈವವು ಸಪ್ತವಿಧ

ಅನಾದಿಶೈವ
ಆದಿಶೈವ
ಅನುಶೈವ
ಮಹಾಶೈವ
ಯೋಗಶೈವ
ಜ್ಞಾನಶೈವ
ವೀರಶೈವ

ಶೈವಷಡ್ದರ್ಶನಗಳು

ಶೈವ
ಪಾಶುಪತ
ಕಾಳಾಮುಖ
ಮಹಾವ್ರತಿ
ಸಂನ್ಯಾಸಿ
ಕಾಲ

ಶೈವಪ್ರಭೇದಗಳು

ವಾಮಶೈವ
ದಕ್ಷಿಣಶೈವ
ಮಿಶ್ರಶೈವ
ಭೈರವಶೈವ

ಲಾಕುಳಶೈವ
ಪಾಶುಪತಶೈವ
ರಸೇಶ್ವರಶೈವ
ಕಾಪಾಲಿಕಶೈವ
ಶುದ್ಧಶೈವ
ಮಾಹೇಶ್ವರ

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

28 ಶಿವಾಗಮಗಳು (ತಂತ್ರಗಳು)
ಉಪಾಗಮಗಳು
ಪಾಶುಪತಸೂತ್ರ
ಅಗಸ್ತ್ಯಸೂತ್ರ
ಶಿವಸೂತ್ರಗಳು
ನಾಗಾನಂದಿಸೂತ್ರ
ರೌರವಾಗಮಸೂತ್ರಗಳು
ಸ್ವಾಯಂಭುವಸೂತ್ರಗಳು
ಮಾಹೇಶ್ವರಸೂತ್ರಗಳು

ಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾತೃಕೆಗಳ ವಿವರ

(1) (ಚ) ಪ್ರತಿ (ಓ.ಆರ್.ಐ.)

ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘಾ ಮಠದ ಪ್ರತಿ. ಬೃಹದೋಲೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸಹಿತ. 24.7''×1.11''. ಪತ್ರಗಳು 1 ರಿಂದ 388. ಸಾಲು 10. ಅಕ್ಷರ 130. ಶಕಟರೇಫವಿದೆ. ಸಮಗ್ರ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕನ್ನಡ. ಅಧ್ಯಾಯ 78. ಗ್ರಂಥ 8000.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾಧ್ಯಾಯ

ಆದಿ—ಶ್ರೀಮದ್ಗುರು ಬೋಳಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವಾಯ ನಮಃ.
ಬಸವೇಶ್ವರಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವೇ ನಮಃ ॥
ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ್ಯನು ವಿರಚಿಸಿದಂಥ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಸ್ತು ॥

ಅಂತ್ಯ—ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಈ (ಚ) ಪ್ರತಿಯಿಂದಲೇ ಉದ್ಧರಿಸಿದೆ.

'ಇದು ಶಿವಭಕ್ತ ಜಾತಕಚಯಕ್ಕೆ × × × ಭೂತಳಾಗ್ರದೊಳ್ ॥೬॥' ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಇದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇದಾದ ನಂತರ ಪ್ರತಿಮಾಡಿದವನು ಈ ರೀತಿ ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವನು—

'ಶ್ರೀಮತ್ ಸಜ್ಜನ ಶುದ್ಧ ಶಿವಾಚಾರಸಂಪನ್ನರಾದ ಪಂಚಾಚಾರಾಷ್ಟಾವರಣಸಂಯುಕ್ತರಾದ ಶಿವಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯುಳ್ಳಿ ತತ್ಪರರಾದ ಬೆಳಕನಾಡಿ ಬೋಳಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸ್ವಾಮಿಯು ಸುಹಸ್ತದ ಬರಹವನಭ್ಯಾಸಿಸಿ, ಚಿಕ್ಕೈಯ ದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿರ್ದ ವಿರಕ್ತ ಅಂನದಾನದೇವರ ಸುಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದ ಪುಸ್ತಕವಂ ಬರಇಸಿ, ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಭಕ್ತ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರುಗಳು ಬರದೋದಿ ಮಹಾನುಭಾವನಂ ಕರ್ನ್ನಪೂರಿತವಾಗೊಲ್ದು ಕೇಳಿ ಶಿವನೊಳ್ಕೂಡಿ ಸುಖಸಂತೋಷದಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿ ಯೆಂದು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ನಿತ್ಯಪರಿಪೂರ್ನ್ನ ನಿರಂಜನಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪ ಷಟ್ಸ್ಥಲಾಚಾರ್ಯ ಸಂಪಂನ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಾಗ್ರಗಣ್ಯ ಸಕಲ. ಸದ್ಭಕ್ತ ಮಾಹೇಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂಜ್ಯವಾಗಿ ಕವಿತಾಚಾತುರ್ಯದಿಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಾದ ಮರಿರಾಚವಟ್ಟಿಸ್ವಾಮಿಯು ಕೃಪಾಮೃತಕಟಾಕ್ಷ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂ ವರ್ಧನವಾದ ಚಿಕ್ಕೈಯದೇವರು ತಂಮ ಕರುಣ ಕೃಪೆ ಇಂದಂ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲಾ ಶಿವಾನುಭಾವವೆಂಬ ಪರಮಾಂಮೃತರಸಂ ತೊಟ್ಟಿಡುತ್ತಿರಲು ಯಿಂತಿದಕ್ಕೊಂದಾಶ್ರಯುವಂ ನಿರ್ಮಿಸಲಿಚ್ಛೈಸಿ, ಪಡುವಣದೆಸೆಯಿಂದೊಪ್ಪುತಿರ್ದ ಲವಣಾಂಬುಧಿಗೆ ಪುರ್ಬಂ ಪುಟ್ಟಿದ ಹಾಂಗಿರ್ದ್ದ ಗಟ್ಟದ ಸರೋವರಂಗಳಲ್ಲೇಕವಾದ ಚರ (?) ಕೆದಱದ ಮುಂಡೆ, ಮೌನವ್ರತದಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದ್ದ ದಿವ್ಯತಾಳಾಪತ್ರವಂ ತಂದು ದ್ವಿತೀಯ ರಂಧ್ರವಂ ಮಾಡಿ ಬಂಗದ ಹೊರೆಯೆಂತೊಂದೊಂದಂ ಪೊಂದಿಸಿಕ್ಕಲದಲುಭಯಂ ಪಲಗೆಯಷ್ಟಲೋವೆಯಷ್ಟಮೂಲೆಗಳಿಂದತ್ಯಂತಲಂಕರವಾಗಿ ಕಣ್ಗೆ ಚೆಲ್ವಾಗೊಪ್ಪಲ್ಪಟ್ಟ ದಿವ್ಯ ಶಿವಾಲಯುವಂ ನಿರ್ಮಿಸಿದಿಂತಿರಬಾರದೆಂದು ಬಿಂದು ವಿಸರ್ಗ್ಗಂ ದಡ್ಡತೆ ಪೊಂದಿದಾ ವೃತೋರ್ಧ್ವರೇಫೆ ದೀರ್ಘ ಹ್ರಸ್ವದಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದ್ದ ಅಕ್ಷರಮೂರ್ತ್ತಿಗಳಂ ಲೇಖನವಂ ಮಾಡೆಂದು ಚಿಕ್ಕೈಯನವರು ದಿವ್ಯ ಆಲೇಖವುಂ ಷಟ್ಸ್ಥಲಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನರಾದ ವಿರಕ್ತ ಅಂನದೇವರ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಲು, ಯಿಂತೀ ಶಿವಗಣಂಗಳ ನಿರೂಪವಂ ಕೈಕೊಂಡು ಬರಊದಕ್ಕೆ ಯಂನ ಕಂಗಳು ಜಿಹ್ವೆ ಕರಕರ್ನ್ನಂಗಳು ಗತಿಮತಿಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಭಕ್ತವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರುಗಳೇ ಕರ್ತರಾದ ಕಾರಣ ಯಿಂತಿವರ ಕರುಣಪ್ರಸಾದವಂ ಕೈಕೊಂಡು ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹವ ಬರೆದೆನಲ್ಲದೆ ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯೊಳಂ ನಾ ಬರದುದಿಲ್ಲ ॥

ಯಾದೃಶಂ ಪುಸ್ತಕಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಾದೃಶಂ ಲಿಖಿತಂ ಮಯಾ ।
ಅಬದ್ಧೋ ವಾ ಸುಬದ್ಧೋ ವಾ ಮಮ ದೋಷಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥

ಇಂತೆಂದುದಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವ ಬರದ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂತೆಂದಡೆ—ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ವಿಜಯಾಭ್ಯುದಯ ವಿಥಿಷ್ಟಶಖ ವಿಕ್ರಮಶಖಯೊ ದ್ವಿತೀಯಶಖಸಂದದು ೪೦೦೦ ವರುಷ । ಸಾಲಿವಾಹನ ಶಖ ಸಂದದು ೧೫೪೩ ವರುಷ ಸಂದು ವರ್ತ್ತಮಾನವಾದ ॥

ಸಾರ್ವರಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಜೈತ್ರಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ರೇವತಿ ನಕ್ಷತ್ರದ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ ಶಶಿವಾರದಲ್ಲು ಬರದ ವಿರಕ್ತ ಅಂನದಾನದೇವರು ಆಚಾರ್ಯ ಚಿಕ್ಕೈಯ ದೇವರಿಗೆ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ್ಯರು ವಿರಚಿಸಿದಂಥಾ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಬಾಹುಲ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಶಾಸ್ತ್ರವ ಬರದು ಸಂಪೂರ್ನ್ನವಾಯಿತ್ತು ಯಿಂತೀ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೈಶ್ವರ್ಯಮಸ್ತು ಶುಭಮಸ್ತು ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಸ್ತು ಅಜೀರ್ನ್ನ-ಮಸ್ತು ಆಯೊರಾರೋಗ್ಯಮಸ್ತು ಚಂದ್ರಾರ್ಕತಾರಾನಭವುಳ್ಳನಕಂ ಸ್ಥಾಯಿಯಸ್ತು ||

ಭಗ್ನಪೃಷ್ಟಕಟಿಗ್ರೀವಬದ್ಧದೃಷ್ಟಿರಧೋಮುಖಂ ||
ಕಷ್ಟೇನ ಲಿಖಿತಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯತ್ನೇನ ಕೃತ ಪಾಲಯ ||

ಇಂತೆಂದುದಾಗಿ | ಈ ಪುಸ್ತಕವಂ ಬರವರ್ಗ೯ಂ ಓದುವರ್ಗಂ ಶಿವಾನುಭಾವವಂ ನಿರೂಪಿಸುವರ್ಗಂ ಲಾಲಿಸುವರ್ಗಂ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ನಮುಸ್ಕಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತಿದೇನೆ. ಯಂನ ಬಿಂನಪವನವಧರಿಸಿ ಯಿದಂ ಬರದ ನಿಂಮ ಕರುಣದ ಕಂದನಿಗೆ ನಿಂಮ ಕೃಪಾಮೃತರಸವನೆಱದು ನೋಡಿ ಸಲಹಿ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಾರಾಧನೆಯಂ ಯೆಂದೆಂದು ಪಿಂಗದಂತೆ ಮಾಡಯ್ಯಾ ಲಿಂಗತಂದೆ ಶರಣು ಶರಣಾರ್ತ್ತಿ ||

ಪುಸ್ತಕಂ ವನಿತ ವಿತ್ತಂ || ಪರಹಸ್ತಗತಾಗತಂ |
ಆಯಾಸಂ ಪುನರಾಯಾಸಂ ಭ್ರಸ್ಟಭ್ರಷ್ಟಾ ಚ ಭ್ರಸ್ಟಯೋ ||
ಜಲಾದ್ರಕ್ಷ ತೈಲಾದ್ರಕ್ಷ | ದ್ರಕ್ಷಮುಸ್ಥಾಗ್ಯಬಂಧನಾತ್ !
ಅವಸ್ಯಂ ಯಾಚಕದ್ರಕ್ಷ ಮಮ ರಕ್ಷಂತು ಪುಸ್ತಕಂ ||

ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯರು ವಿರಚಿತೇ |
ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ ಮಂಗಳ ಮಹಾ
ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ

ಈ ಪ್ರತಿಯ (ಚ) ಆದಿಮ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಇರುವ ಓಲೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ 10 ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನು ಓಲೆ ಸಂಖ್ಯಾ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ.

(2) (ಕ) **ಪ್ರತಿ** (ಓ.ಆರ್.ಐ.)

K 474. 34.5″ × 2.1″ ಪತ್ರಗಳು 365. ಸಾಲು 10. ಅಕ್ಷರ 140. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಹಿತ. ಸಮಗ್ರ.
ಆದಿ—ಶುಭಮಸ್ತು ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ||
ಯಸ್ಸಂಸಾರಾತ್ × × × ×

ಅಂತ್ಯ—(ಚ) ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನ ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ.

'ಇದು ಶಿವಭಕ್ತ ಚಾತಕಚಯಕ್ಕೆ × × × ಭೂತಳಾಗ್ರದೋಳ್'

ಆದನಂತರ ಪ್ರತಿಮಾಡಿದವನ ಹೇಳಿಕೆ—

'ಶ್ರೀವೀರ..........ಸಿದವರು ಸೆಜ್ಜೆ ರೇವಣಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನು |
ಈ ಪುಸ್ತಕ ಎಲ್ಲಾ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರ ಪುಸ್ತಕ ಸಮಾಪ್ತ ಮಂಗಲಮಹಾ ||

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶುಭಮಸ್ತು ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಸ್ತು | ಮಳವಳ್ಳಿಯ ನೋಟದ ಮಲ್ಲೇದೇವರ ಮಗ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಬರೆದನು ಶುಭಮಸ್ತು ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಸ್ತು ||

× × × ಪುಸ್ತಿಕೆಯೆಂದು ತೆಕ್ಕೊಂಡ ಂದಾವರು ಶಿವಭಕ್ತರು ತಂಮ ಜನನಿ × × × ಅಳಿಪಿದ ಹಾಂಗೆ × ×

(3) (ಖ) ಪ್ರತಿ

K 167. 21.4″ × 1.3″ ಒಟ್ಟು 432 ಪತ್ರ. ಸಾಲು 12. ಅಕ್ಷರ 120. ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯುತ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತ್ರುಟಿತ ಪತ್ರಗಳು. 17 ರಿಂದ 432 ಮತ್ತೆ 3 ಪತ್ರಗಳು. ಕೊನೆಯ 432ನೆಯ ಪತ್ರವೂ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಯ ಭಾಗವಿದೆ. 'ಇದು ಶಿವಭಕ್ತ ಚಾತಕ–ಚಯಕ್ಕೆ × ಭೂತಳಾಗ್ರದೊಳ್' ಎಂಬುದಿದ್ದು, ಇತಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ಸದಾಚಾರ ನಿರೂಪ ....ಶ್ರೀಮದೀಶ್ವರ–ಸ್ಕಂದಸಂವಾದೋ ನಾಮಾಷ್ಟಸಪ್ತತಿತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದೆ.

ಆದಿ—ಶ್ರೀ ಗುರುಬಸವಲಿಂಗಾಯ ನಮಃ ||
ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ||
ಯಸ್ಸಂಸಾರಾತ್ × × × ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ||

ಕಾಲಾದಿಗಳು ಈ 'ಖ' ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ.

(4) (ಗ) ಪ್ರತಿ (ಓ.ಆರ್.ಐ.)

S. A. 564. 381 ಪತ್ರಗಳು. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ. ಕಾಗದ ಪ್ರತಿ. ಮೂಲ ಮಾತ್ರ.

ಆದಿ—ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಸ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ. ಶ್ರೀಗುರುಸ್ವತಂತ್ರಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವ–ರಾಯನಮಃ. ಶ್ರೀವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೋ ಲಿಖ್ಯತೇ. ಲಿಖಿತಮ–ವಿಘ್ನಮಸ್ತು. 'ಯಸ್ಸಂಸಾರಾತ್ × × ಇತ್ಯಾದಿ.' ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಕ' ಪ್ರತಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುವುವು.

ಅಂತ್ಯ—ಶ್ರೀ ಕಲಿಯುಗೇ ಪಶ್ಚಾದ್ಭೂತಾನಾಂ ೪೯೨೪ ವರ್ಷಾಣಾಂ ಮಂತ್ಯಸ್ಯ ಶೋಭನಸಂವತ್ಸರಸ್ಯ ಮಾಘಕೃಷ್ಣಚತುರ್ದಶಿ ಭಾನುಜವಾಸರೇ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠ-ನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೋಽಯಂ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ ಶ್ರೀಮಲ್ಲೀಲಾಖ್ಯ ಮುರಿಗಾಖ್ಯ ಶಿವಯೋಗಿನಾ ಲಿಖಿತ್ವಾ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಃ ॥ ಮಂಗಳಮಸ್ತು ಶುಭಮಸ್ತು ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಸ್ತು ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಮಸ್ತು ॥ ಶ್ರೀಗುರು ಸ್ವತಂತ್ರಸಿದ್ಧಲಿಂಗದೇಶಿಕೇಂದ್ರಾಯ ನಮಃ । ಶ್ರೀಗರಳಪುರಾಧೀಶ್ವರಶ್ರೀಕಂಠಾಯ ನಮಃ। ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನೇಶ್ವರಾಯ ನಮಃ ॥ ಶ್ರೀ॥ ಸಮಗ್ರ ಮೂಲಮಾತ್ರ.

(5) (ಘ) ಪ್ರತಿ. ಮುದ್ರಿತಪ್ರತಿ (3 ಭಾಗಗಳು)

ಗ್ರಂಥಕಾರನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸೌಕರ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ಬೃಹದ್ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮರಾಠೀ ಗದ್ಯಾನುವಾದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ್ ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಬಸಪ್ಪಾ ವಾರದ ಇವರು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿ 1906 ರಲ್ಲಿ 1ರಿಂದ 16 ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಥಮ ಭಾಗವನ್ನೂ 1907ರಲ್ಲಿ 17ರಿಂದ 45 ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ದ್ವಿತೀಯಭಾಗವನ್ನು ಮತ್ತು 46 ರಿಂದ 78 ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತೃತೀಯ ಭಾಗವನ್ನೂ ಮುದ್ರಿಸಿರುವರು. * ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆಂಧ್ರಾನುವಾದವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆರು ಮಾತೃಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಕ. ಗ. ಚ. ಪ್ರತಿಗಳು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳೆಂದೂ ಪ್ರತಿಕಾರರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಿಂದ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಮಾತೃಕೆಗಳ ವಿಚಾರ.

ಮುದ್ರಣವಿಚಾರ

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶ್ರೀಧರಾಂಕನ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಹಿತವಾಗಿ ಆದಿಮ ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮಭಾಗವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ

---

*ಲಿಂ ॥ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ—ಹೆಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪನವರು—

9-11-56ರಲ್ಲಿ ಕಾಶೀಜಂಗಮವಾಡೀ ಮಠದಿಂದ ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ತಂದಿದ್ದ—ಪರ್ವತ ಮಂತ್ರಿ ಲಿಂಗನಾಮಾತ್ಯನು ದ್ವಿಪದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ 10 ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹವು ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರು ಓಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಓಲೆ (199 ಪತ್ರಗಳಿದ್ದ 2 ಗೇಣುದ್ದ 12 ಅಂಗುಲ ಅಗಲದ) ಮಾತ್ರ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಉಳಿದ ಎರಡು ಓಲೆಗಳು ಅಸಮಗ್ರಗಳಾಗಿಯೂ, ತ್ರುಟಿತಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುವು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿಂದ—ಈ ಆಂಧ್ರ ಭಾಷೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಸ್ಥೂಲ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯದ ವತಿಯಿಂದ ಹೊರತರುತ್ತಿರಲಾಗಿದೆ. ನಿವೃತ್ತ ನಾಗುವ ಮುನ್ನ ನನ್ನಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಥಮ ಭಾಗವು ನನ್ನ ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವುದು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ನನಗೆ ಸಂತಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಲು ಸರ್ವಸಹಕಾರವಿತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಡಾ. ಕೆ. ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ ಅವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ವೇದಾಂತಭೂಷಣಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಆರ್. ಜಿ. ಮಾಳಗಿ ಅವರಿಗೂ ಮುದ್ರಣದ ಕರಡಚ್ಚನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನೋಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಗಳೂ ಸನ್ಮಿತ್ರರೂ ಆದ ಪ್ರಾಚ್ಯಸಂಶೋಧನಪಂಡಿತ ಹೆಚ್. ಎಸ್. ಫಾಟಕ್, ಎಂ.ಎ., ಇವರಿಗೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ನೆರವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು.

ಇತಿ ವಿದ್ವಜ್ಜನವಿಧೇಯ

ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ. ಎಸ್. ಬಸವರಾಜಯ್ಯ

ನಿವೃತ್ತ ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕ

ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಮೈಸೂರು

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹದ ಪ್ರಥಮಭಾಗ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಃ

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ

ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೋಪೇತಃ

ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಗುರುವಂದನಮ್)

ಯಸ್ಸಂಸಾರಾನ್ಮಹಾಘೋರಾನ್ಮೋಚಯ[1]ತ್ಯಾಶ್ರಿತಾನ್[1] ಜನಾನ್ ।
ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಪಾತೇನ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ॥ ೧ ॥
ಅನತಾಖಿಲಸದ್ಭಕ್ತಕಾಮಿತಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಿನೇ
ನಮೋ ಮಳ್ಳಾ[2]ಯಿ[2]ಸೋಮೇಶಗುರವೇ ಕರುಣಾಬ್ಧಯೇ ॥ ೨ ॥

ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ॥ ಯಃ = ಆವ[3]ನಾ[3]ನೊಬ್ಬ ಗುರುರಾಯನು ಆಶ್ರಿತಾನ್ = ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂಥಾ ಜನಾನ್ = ಜನರುಗಳನು ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಪಾತೇನ = [4]ಕರುಣ[4] ಕಟಾ[5]ಕ್ಷ[5] ಬೀಳುವದರಿಂದ ಮಹಾಘೋರಾತ್ = [6]ಅತಿ[6]ಭಯಂಕರ[7]ವಹೆಂಥ[7] ಸಂಸಾರಾತ್ = [8]ಸಂಸಾರದ[8] ದೆಸೆಯಿಂದ ಮೋಚಯತಿ = ಬಿಡಿಸುತ್ತ[9]ವಿಹನು[9] ತಸ್ಮೈ = ಅಂಥಾ [10]ಶ್ರೀ[10] ಗುರವೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ ೧ ॥

ಅನತಾಖಿಲಸದ್ಭಕ್ತಕಾಮಿತಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಿನೇ = ಅನತ – ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಖಿಲಸದ್ಭಕ್ತ–ಸಮಸ್ತಸದ್ಭಕ್ತರುಗಳ ಕಾಮಿತಾರ್ಥ– ಇಷ್ಟಾರ್ಥಂಗಳ ಪ್ರದಾಯಿನೇ– ಕೊಡು[11]ತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ[11] ಕರುಣಾಬ್ಧಯೇ = ಕರು[12]ಣಕ್ಕೆ[12] ಸಮುದ್ರ[13]ನಹೆಂಥಾ[13]

---

1 ತ್ಯಖಿಲಾನ್ (ಕ ಘ) ಮೂಲಪಾಠ 2 ಯ (ಕ) 3 (ಕ) ದಲ್ಲಿಲ್ಲ. 4 ಇಲ್ಲ (ಕ). 5 ಕ್ಷದ (ಕ) 6 ಬಹು (ಕ) 7 ವಾದ (ಕ) 8 ಜಗತ್ತಿನ (ಕ) 9 ಯಿಹನೋ (ಕ) 10 ಇಲ್ಲ (ಕ) 11 ತ್ತಲಿರುವಂಥಾ (ಕ) 12 ಣೆಗೆ (ಕ) 13 ದಂತಿರುವ (ಕ)

ನಮಃ ಕಪಿಲಸಂಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಮೂರ್ತಯೇ
ಅದ್ವಿತೀಯಾಯ ನಿತ್ಯಾಯ ಶಿವಾಯ ಶಿವದಾಯಿನೇ ॥ ೩ ॥

ಶಿವಭಕ್ತ್ಯಮೃ[1]ತಾಸ್ವಾದಚೇತಸೇ ಶಿವಜನ್ಮನೇ
ನಮಶ್ಶ್ರೀನಂದಿನಾಥಾಯ ಶಂಕರಾಪರಮೂರ್ತಯೇ ॥ ೪ ॥

ಸರ್ವಂ ಶಕ್ತ್ಯಂಶಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಶಿವಮೇಕಮಶಿಶ್ರಿಯತ್
ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ಭೃಂಗಿನಾಥಾಯ ನಮಃ ಕಲ್ಯಾಣರೂಪಿಣೇ ॥ ೫ ॥

ದಕ್ಷಯಜ್ಞಶಿರೋಹರ್ತ್ರೇ ಸುರದರ್ಪಾಪಹಾರಿಣೇ
ವೀರಭದ್ರಾಯ ರೌದ್ರಾಯ ನಮೋ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿನೇ ॥೬॥

ಮು[2]ಳ್ಳಾಯಿ[2]ಸೋಮೇಶಗುರವೇ = ಮುಳು[3]ವಾಗಿಲ[3] ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುರುರಾಯ ಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ ೨ ॥

ಕಪಿಲಸಂಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಮೂರ್ತಯೇ = ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಅದ್ವಿತೀಯಾಯ = ಏಕನಹಂಥಾ ನಿತ್ಯಾಯ = ನಿತ್ಯನ ಹಂಥಾ ಶಿವದಾಯಿನೇ = ಮಂಗಳವನು ಕೊಡುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥೩॥

ಶಿವಭಕ್ತ್ಯಮೃತಾಸ್ವಾದಚೇತಸೇ = ಶಿವಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಅಮೃತವನು ಸ್ವಾದಿಸು[4]ತ್ತಂ[4]ವಿದ್ದ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಜನ್ಮನೇ = ಶಿವನಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಕರಾಪರಮೂರ್ತಯೇ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಪರಾವತಾರವಹಂಥಾ ಶ್ರೀನಂದಿ-ನಾಥಾಯ = ಶ್ರೀನಂ[5]ದಿಕೇ[5]ಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ ೪ ॥

ಯಃ = ಆವ[6]ನಾ[6]ನೊಬ್ಬ ಭೃಂಗೀಶ್ವರನು ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಶಕ್ತ್ಯಂಶಂ = ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶವನು ಉತ್ಸೃಜ್ಯ = ಬಿಟ್ಟು ಏಕಂ ಶಿವಂ = ಒಬ್ಬ ಶಿವನನು ಅಶಿಶ್ರಿಯತ್ = ಆ[7]ಶ್ರಯಿ[7]ಸಿದನು, ಕಲ್ಯಾಣರೂಪಿಣೇ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತಸ್ಮೈ ಭೃಂಗಿನಾಥಾಯ = ಆ ಭೃಂಗೀಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ ೫ ॥

ದಕ್ಷಯಜ್ಞಶಿರೋಹರ್ತ್ರೇ = ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞದ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ಸುರ ದರ್ಪಾಪಹಾರಿಣೇ = ದೇವರ್ಕಳ ಗರ್ವವ ತಗ್ಗಿಸಿದಂಥಾ ರೌದ್ರಾಯ = ರೌದ್ರನ

---

1 ತ (ಕ) 2 ಯ (ಕ) 3 ಳ್ವಾಯ (ಕ) 4 ತಂ (ಕ) 5 ನಂದೀ (ಕ) 6 ಇಲ್ಲ (ಕ)
7 ಶ್ರೈಸಿ (ಕ)

ಜಗತ್ಸಂ[1]ಹರ[1]ಣೋದ್ಯುಕ್ತನೃಸಿಂಹಾಜಿನ[2]ಹಾರಿಣೇ[2]
ನಮಃ ಶ್ರೀಶರಭೇಶಾಯ ಪದಾಷ್ಟಕವಿಭಾಸಿನೇ ||೭||

ಏವಮಾದೀನ್ಮಹಾಶೂರಾನಸಂಖ್ಯಾತಾನ್ಮಹಾಗಣಾನ್
ನಮಾಮಿ ಶಿವಸದ್ಭಕ್ತಿಸಾಗರೇ ಮಗ್ನಮಾನಸಾನ್ ||೮||

ನಮೋ ಬಸವರಾಜಾಯ ವೃಷೇಂದ್ರಾಪರಮೂರ್ತಯೇ
ಚರಾರ್ಚನೈಕನಿಷ್ಠಾಯ ಶಿವಾಚಾರಪ್ರವರ್ತಿನೇ ||೯||

ಶಿವತತ್ತ್ವಾಮೃತಾಸ್ವಾದಚೇತಸೇ ಯೋಗಿನೇ ನಮಃ
ಶ್ರೀಚೆನ್ನಬಸವೇಶಾಯ ಷಟ್ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನೇ ||೧೦||

ಹಂಥಾ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿನೇ = ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಒಪ್ಪು[3]ತಂ[3]ವಿದ್ದಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಾಯ = ವೀರಭದ್ರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬||

ಜಗತ್ಸಂಹರಣೋದ್ಯುಕ್ತನೃಸಿಂಹಾಜಿನಹಾರಿಣೇ = ಲೋಕಂಗಳ ಸಂಹರಿಸು[4]ವಲ್ಲಿ[4] ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳ ನರಸಿಂಹನ ಚರ್ಮವ ತೆಗೆದಂಥಾ ಪದಾಷ್ಟಕ ವಿಭಾಸಿನೇ = ಪಾದ ವೆಂಟ[5]ರಿಂ[5]ದೊಪ್ಪುತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶ್ರೀಶರಭೇಶಾಯ = ಶ್ರೀಶರಭೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೭||

ಏವಮಾದೀನ್ = ಇವರು ಮೊದಲಾಗಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹಾಶೂರಾನ್ = ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಹಂಥಾ ಶಿವಸದ್ಭಕ್ತಿಸಾಗರೇ = ಶಿವ[6]ನ[6] ಸದ್ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಮಾನಸಾನ್ = ಮುಳುಗ[7]ಲುಪ[7]ಟ್ಟ ಮನಸ್ಸನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಸಂಖ್ಯಾತಾನ್ = ಅಸಂಖ್ಯಾತರಹಂಥಾ ಮಹಾಗಣಾನ್ = ಮಹಾಗಣೇಶ್ವರರುಗಳನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತಂವಿದ್ದೇನು. ಣಮು ಪ್ರಹ್ವೀಭಾವೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಂಗೆ ಲಟ್ಪರಸ್ಮೈಪದ ಉತ್ತಮಪುರುಷೈಕವಚನವು. ||೮||

ಚರಾರ್ಚನೈಕನಿಷ್ಠಾಯ = ಚರಲಿಂಗದ ಅರ್ಚನೆಯಲ್ಲಿ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾಚಾರಪ್ರವರ್ತಿನೇ = ಶಿವಾಚಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ತನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವೃಷೇಂದ್ರಾಪರ-ಮೂರ್ತಯೇ = ವೃಷಭೇಶ್ವರನ ಎರಡನೆಯ ಮೂರ್ತಿ[8]ಯಾದಂಥಾ[8] ಬಸವರಾಜಾಯ = ಬಸವದಂಡೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯||

ಶಿವತತ್ತ್ವಾಮೃತಾಸ್ವಾದಚೇತಸೇ = ಶಿವತತ್ತ್ವಾಮೃತವ ಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಯೋಗಿನೇ = ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರನಹಂಥಾ ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನೇ

---

[1] ಹಾರ (ಖ.ಚ.) [2] ಧಾರಿಣೇ (ಕ.ಖ.) [3] ತ್ತ ಇ (ಕ) [4] ಇಲ್ಲ (ಕ) [5] ರಿಂ (ಕ)
[6] ಕ–ದಲ್ಲಿಲ್ಲ [7] ಲ್ಪ (ಕ) [8] ಯಹಂ (ಕ)

[1]ಬಸವೇಶಾದಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ[1] ಗಣಾನಾಂ ಜ್ಞಾನದಾಯಿನೇ
ಯೋಗೀಂದ್ರಾಯ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಪ್ರಭವೇ ಶಿವಮೂರ್ತಯೇ ॥೧೧॥

ಶಿವಯೋಗಾಮೃತಾಂಭೋಧಿಮಗ್ನಮಾನಸವೃತ್ತಯೇ
ವಂದೇ ಶ್ರೀಸಿದ್ಧರಾಮಾಯ [2]ಭಕ್ತ[2]ಸಂಪತ್ಪ್ರಮೋದಿನೇ ॥೧೨॥

ನಮಶ್ಶ್ರೀಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯಗುರವೇ ಸರ್ವವೇದಿನೇ
ಮಹೇಶಚರಣಾಂಭೋಜಪರಿನಿಷ್ಠಿತಚೇತಸೇ ॥೧೩॥

ಪುರಾ ವ್ಯಾಕೃತವಾನ್ಯಸ್ತು 'ಶ್ರೀಶಿವಜ್ಞಾನದೀಪಿಕಾಂ'
ಮಲ್ಲ[3]ಪಾ[3]ರ್ಯಗುರುಂ ನೌಮಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನವಲ್ಲಭಮ್ ॥೧೪॥

= ಷಟ್ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಹಂಥಾ ಶ್ರೀ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶಾಯ = [4]ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ[4] ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥೧೦॥

ಬಸವೇಶಾದಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಗಣಾನಾಂ = ಬಸವೇಶ್ವರನೇ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸಮಸ್ತ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾಯಿನೇ = ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಮೂರ್ತಯೇ = ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಆಹಂಥಾ ಯೋಗೀಂದ್ರಾಯ = ಶಿವಯೋಗೀಂದ್ರನಹಂಥಾ ತಸ್ಮೈ ಪ್ರಭವೇ = ಆ ಪ್ರಭುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥೧೧॥

ಶಿವಯೋಗಾಮೃತಾಂಬೋಧಿಮಗ್ನಮಾನಸವೃತ್ತಯೇ = ಶಿವಯೋಗವೆಂಬ ಅಮೃತ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಲ್ಪ[5]ಟ್ಟ[5] ಚಿತ್ತ[6]ದ[6] ವರ್ತನೆಯುನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಕ್ತಸಂಪತ್ಪ್ರಮೋದಿನೇ = ಶಿವಭಕ್ತರ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂ[7]ಥಾ[7] ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧರಾಮಾಯ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸಿದ್ಧರಾಮಂಗೋಸ್ಕರ ವಂದೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದೇನು. ವದಿ ಅಭಿವಾದನಸ್ತುತ್ಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಂಗೆ ಲಡಾತ್ಮನೇ ಪದ ಉತ್ತಮಪುರುಷೈಕವಚನವು. ॥೧೨॥

ಸರ್ವವೇದಿನೇ = ಸರ್ವವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಮಹೇಶಚರಣಾಂಭೋಜಪರಿನಿಷ್ಠಿತ-ಚೇತಸೇ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಚರಣ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಹ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶ್ರೀ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯಗುರವೇ = ಒಪ್ಪು[8]ತ್ತಂ[8]ವಿದ್ದ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥೧೩॥

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಃ = [9]ಆವನಾನೊರ್ವ[9] ಆಚಾರ್ಯನು ಶ್ರೀಶಿವಜ್ಞಾನ

---

[1] ಸರ್ವೇಷಾಂ ಬಸವಾದೀನಾಂ (ಗ) [2] ಭಕ್ತಿ (ಕ) [3] ಯಾ (ಘ-ಮುದ್ರಿತಪಾಠ)
[4] ಕ-ದಲ್ಲಿಲ್ಲ [5] ಟ್ಟಂಥಾ (ಕ) [6] ಕ-ದಲ್ಲಿಲ್ಲ. [7] ಕ-ದಲ್ಲಿಲ್ಲ [8] ತಂ (ಖ)
[9] ಯಾವನಾನೊಬ್ಬ (ಕ).

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣೇಷು ಸಾರಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಶಾಂಕರಮ್
'ಸಾರೋದ್ಧಾರಃ' ಕೃತೋ ಯೇನ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಗುರುಂ ಭಜೇ ॥೧೫॥

'ಸಾನಂದಚರಿತಂ' ನಾಮ ಗ್ರಂಥಂ ಚಕ್ರೇಽತಿಯತ್ನತಃ
ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ಪದ್ಮರಾಜಾಯ ನಮೋ ದುರ್ವಾದದಾಹಿನೇ ॥೧೬॥

ಯಸ್ಸರ್ವವಾದಾನ್ನಿರ್ಜಿತ್ಯ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಮ್
'ಶ್ರೀಮದ್ಬಸವರಾಜೀಯ[ಂ]' ನಾಮ ಗ್ರಂಥಮಚೀಕರತ್
[1]ಪಾಲ್ಕು[ರ್ಕೆ][1] ಸೋಮನಾಥಾಯ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಸುಶೀಲಿನೇ ॥೧೭॥

ದೀಪಿಕಾಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಶಿವಜ್ಞಾನದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವನು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಾಹೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನವಲ್ಲಭಃ = ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಮಲ್ಲಪಾರ್ಯಗುರುಂ = ಮಲ್ಲಪಾಚಾರ್ಯಗುರುವನು ನೌಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಂ ಇದ್ದೇನು. ೧೪

ಯೇನ = [2]ಆವನೋರ್ವ[2] ಆಚಾರ್ಯನಿಂದ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣೇಷು = ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂಕರಂ = ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಸಾರಂ = ಸಾರವಹ ಗ್ರಂಥವನು ಉದ್ಧೃತ್ಯ = ತೆಗೆದು ಸಾರೋದ್ಧಾರಃ = ಸಾರೋದ್ಧಾರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಕೃತಃ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು [ತಂ—ಆ] ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಗುರುಂ = ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಗುರುವನು ಭಜೇ = ಭಜಿಸುತ್ತಂಇದ್ದೇನು. ೧೫

ಯಃ = ಆವನಾನೊ[3]ರ್ವ[3] ಮಹಾತ್ಮನು ಸಾನಂದಚರಿತಂ ನಾಮ = ಸಾನಂದ ಚರಿತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಗ್ರಂಥಂ = ಗ್ರಂಥವನು ಅತಿಯತ್ನತಃ = ಅತಿ ಪ್ರಯತ್ನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಚಕ್ರೇ = ಮಾಡಿದನು. ದುರ್ವಾದದಾಹಿನೇ = ದುರ್ವಾದ ವನು ದಹಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತಸ್ಮೈ ಪದ್ಮರಾಜಾಯ = ಆ ಪದ್ಮರಸರಿಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ೧೬

ಯಃ = ಆವನಾನೊರ್ವ ಮಹಾತ್ಮನು ಸರ್ವವಾದಾನ್ = ಸಮಸ್ತವಾದಂಗಳನು ನಿರ್ಜಿತ್ಯ = ಗೆದ್ದು ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಂ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಹಂಥಾ ಶ್ರೀಮದ್ಬಸವರಾಜೀಯನಾಮಗ್ರಂಥಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಬಸವರಾಜೀಯವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವನು ಅಚೀಕರತ್ = ಮಾಡಿದನು. ಸುಶಿಲಿನೇ = ಮನೋಹರವಹ ಶೀಲಸಂಪಾದನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತಸ್ಮೈ = ಆ ಪಾಲ್ಕುರ್ಕೆಸೋಮನಾಥಾಯ = ಪಾಲ್ಕು-ರಿಕೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ೧೭

---

[1] ಪಾಲ್ಕುರಿಚಿಕೆ (ಕ.ಖ.) ಪಾಲ್ಕುರಿಕೀ (ಗ) ಪಾಲಕುರಿಕೆ (ಘ) [2] ನಾನೊಬ್ಬ (ಚ)
[3] ಬ್ಬ (ಕ)

'ಶೈವರತ್ನಾಕರಂ' ನಾಮ ಗ್ರಂಥಂ ಯಃ ಕೃತವಾನ್ ಪುರಾ
ಜಗದ್ಧಿತಾರ್ಥಂ ಕೃಪಯಾ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥಂ ನಮಾಮಿ ತಮ್ ||೧೮||

ವ್ಯಾಕರೋದ್ಯಃ 'ಶಿವಜ್ಞಾನ ಸಮುಚ್ಚಯ'ಮಕಲ್ಮಷಮ್
ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗೇಶಗುರುಂ ತಂ ಸತತಂ ಭಜೇ ||೧೯||

ಯಃ ಪುರಾತನಚಾರಿತ್ರಂ ಕೃತವಾನ್ ದೇಶಭಾಷಯಾ
ಪಂಪಾಹರೀಶ್ವರಂ ನೌಮಿ ಸಂಪಾದಿತಶಿವಾಸ್ಪದಂ ||೨೦

ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇತಾನನ್ಯಾನ್ಪುರಾತನಾನ್
ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಗಣ[1]ಮುಖ್ಯಾಂಸ್ತು[1]ನೌಮಿ ಲಿಂಗಾಂಗಸಂಗಿನಃ ||೨೧||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮನು ಕೃಪಯಾ = ಕೃಪೆಯಿಂದಂ ಜಗದ್ಧಿತಾರ್ಥಂ = ಲೋಕದ ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶೈವರತ್ನಾಕರಂ = ಶೈವರತ್ನಾಕರ[2]ವೆಂಬಂಥಾ[2] ಗ್ರಂಥಂ = ಗ್ರಂಥವನು ನಾಮ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು ತಂ = ಆ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥಂ = ಜ್ಯೋತಿರ್ನಾಥಾಚಾರ್ಯನನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದೇನು. ೧೮

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮನು ಅಕಲ್ಮಷಂ = ನಿರ್ದೋಷವಹೆಂಥಾ ಶಿವಜ್ಞಾನಸಮುಚ್ಚಯಂ = 'ಶಿವಜ್ಞಾನ ಸಮುಚ್ಚಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನು *ವ್ಯಾಕರೋತ್ = ಮಾಡಿದನು ತಂ = ಆ ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾಗೇಶಗುರುಂ = ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗೇಂದ್ರ ಗುರುವನು ಸತತಂ = ಆವಾಗ[3]ವೂ[3] ಭಜೇ = ಭಜಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದೇನು. ೧೯

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮನು ದೇಶಭಾಷಯಾ = [4]ಕರ್ಣಾಟದೇಶದ ಭಾಷೆಯಿಂದ[4] ಪುರಾತನಚಾರಿತ್ರಂ = ಪುರಾತನ ಗಣಂಗಳ ಚಾರಿತ್ರವನು ಕೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು (ತಂ = ಆ) ಸಂಪಾದಿತಶಿವಾಸ್ಪದಂ = ಸಂಪಾದಿಸಲುಪಟ್ಟ ಶಿವನ ಸ್ಥಾನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಂಪಾಹರೀಶ್ವರಂ = ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರನನು ನೌಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿ[5]ಸುತ್ತಂವಿದ್ದೇನು.[5] ೨೦

ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ್ = ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ಅರ್ಥಂಗಳನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ

---

[1] ಮುಖ್ಯಾಂಸ್ತಾನ್ (ಕ) [2] ವೆಂಬ (ಖ.ಚ.) [3] ಲೂ (ಕ) [4] ಕರ್ನಾಟದೇಶದ ಭಾಷೆಯಿಂದ (ಖ) ದೇಶಭಾಷೆಯಿಂದ (ಕ). [5] ಸುತ್ತೇನೆ. (ಖ).

* ವ್ಯಾಕರೋತ್–ಮಾಡಿದನು. ಶಿವಜ್ಞಾನ ಸಮುಚ್ಚಯದೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೋ ಅಥವಾ ಆ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದನೋ ? ಎಂಬಂಶ ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹ—'ವ್ಯಾಕರೋತ್' ಎಂಬ ಪದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದ ವಿಚಾರ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಪುರಾ ಯೇಽಪೂಜಯನ್ ಶಂಭುಂ ಪುರಾರಾತಿಂ ಪುರಾತನಾಃ
ಇದಾನೀಂ ಶಿವಲಿಂಗಂ ತು ಪೂಜಯಂತೀಹ ಯೇ ನರಾಃ ||೨೨||

(ಗ್ರಂಥಕೃತ್ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ)

ಪೂಜಯಿಷ್ಯಂತಿ ಯೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಶ್ರೀವಿಶ್ವೇಶಮತಂದ್ರಿತಾಃ
ಏತಾನ್ ಮಾಹೇಶ್ವರಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ನತ್ವಾ ತತ್ತತ್ಪ್ರಸಾದತಃ ||೨೩||

ತತ್ಸಂಗೃಹೀತಾನ್ ಗ್ರಂಥಾಂಶ್ಚ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಶಿವಾಗಮಾನ್
ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾದೀನಾಲೋಕ್ಯಾತಿಪ್ರಯತ್ನತಃ ||೨೪||

ಬಲ್ಲಂಥಾ ಏತಾನ್ ಪುರಾತನಾನ್ = ಈ ಪೂರ್ವದ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳನು ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಂಗಿನಃ = ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳಂಥಾ ಅನ್ಯಾನ್ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರಹಂಥಾ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಗಣಮುಖ್ಯಾನ್ = ಅಱುವತ್ತು ಮೂವರು ಗಣಮುಖ್ಯರುಗಳನು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೌಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದೇನು. ೨೧

ಪುರಾ = ಮುನ್ನ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪುರಾತನಾಃ = ಪೂರ್ವದ ಗಣಂಗಳು ಪುರಾರಾತಿಂ = [1]ತ್ರಿಪುರಾರಿಯಹಂಥಾ[1] ಶಂಭುಂ = [2]ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನು[2] ಅಪೂಜಯನ್ = ಪೂಜಿಸಿದ[3]ರು[3] ಇದಾನೀಂ = ಈಗಲು ಇಹ = [4]ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ[4] ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಶಿವಲಿಂಗಂ ತು = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಪೂಜಯಂತಿ = ಪೂಜಿಸುತ್ತಂ ವಿದ್ದಾರು. ||೨೨||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಅತಂದ್ರಿತಾಃ = ಮಱವೆಯಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶಂ = ಶ್ರೀವಿಶ್ವೇಶ್ವರನನು ಪೂಜಯಿಷ್ಯಂತಿ = ಪೂಜಿಪಿಯಾರು ಏತಾನ್ = ಈ ಸರ್ವಾನ್ = ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ಮಾಹೇಶ್ವರಾನ್ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರು ಗಳನು ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತತ್ತತ್ಪ್ರಸಾದತಃ = ಅವರವರುಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ, ||೨೩||

ತತ್ಸಂಗೃಹೀತಾನ್ = ಆ ಮಹಾತ್ಮರುಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿ[5]ಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗ್ರಂಥಾಂಶ್ಚ = ಗ್ರಂಥಂಗಳನು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿ ಶಿವಾಗಮಾನ್ = ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಶಿವಾಗ ಮಂಗಳನು ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾದೀನ್ = ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವನು ಆಲೋಕ್ಯ = ನೋಡಿ ಅತಿಪ್ರಯತ್ನತಃ = ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಯತ್ನದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ||೨೪||

---

1 ತ್ರಿಪುರಂಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುವಾದ (ಕ) 2 ಶಿವನನ್ನು (ಕ) 3 ರೋ (ಕ) 4 ಇಹದಲ್ಲಿ (ಕ)
5 ಸಲ್ಪ (ಕ)

ತತ್ರ ಸಾರತರಾನ್ ಶ್ಲೋಕಾನ್ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಾನ್
ಆದಾಯ ತಾನ್ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾರ್ಯಧೀಮತಾ
ಶ್ರೀಮನ್ಮ[1]ಳ್ವಾಯಿ[1]ಸೋಮೇಶಪಾದಾಬ್ಜಾಹಿತಚೇತಸಾ ||೨೫||

ಹಿತಾಯ ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಂ ಸದಾಚಾರಾನುವರ್ತಿನಾಮ್
"ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಃ" ಕ್ರಿಯತೇ ಮಹಾನ್ ||೨೬||

(ಗ್ರಂಥಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ)

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇಽಸ್ಮಿನ್ ಶಿವಾಶ್ರಯೇ
ಅಧ್ಯಾಯಾನಾಂ ಕ್ರಮೇಣೈವ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇಽನುಕ್ರಮೋಽಧುನಾ ||

ಆದಾವನುಕ್ರಮಸ್ತಾವದ್ಯಥಾವತ್ ಸಮುದೀರಿತಃ
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಪ್ರಭೇದಸ್ತು ತತೋ ನರಕಯಾತನಾ ||೨೮||

ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಸಾರತರಾನ್ = ಅತ್ಯಂತ ಸಾರವಹಂಥಾ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಾನ್ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಹಂಥಾ ತಾನ್ ಶ್ಲೋಕಾನ್ = ಆ ಶ್ಲೋಕಂಗಳನು ಆದಾಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರೀಮನ್ಮಳ್ವಾಯಿಸೋಮೇಶ ಪಾದಾಬ್ಜಾಹಿತಚೇತಸಾ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಮುಳುವಾಗಿಲ ಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಪಾದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾರ್ಯಧೀಮತಾ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯನೆಂಬ ವಿದ್ವಾನ್ನುವಿನಿಂದ, ||೨೫||

ಸದಾಚಾರಾನುವರ್ತಿನಾಂ = ಸದಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಿವಿಡಿದು ವರ್ತಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಂ = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳ ಹಿತಾಯ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಹಾನ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹಃ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಕ್ರಿಯತೇ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ಕುಳಕಂಗಳು. ||೨೬||

ಶಿವಾಶ್ರಯೇ = ಶಿವನನಾಶ್ರೈಸಿದಂಥಾ ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅಧುನಾ = ಈಗಳು ಕ್ರಮೇಣೈವ = ಕ್ರಮದಿಂದವೆ ಅಧ್ಯಾಯಾನಾಂ = ಅಧ್ಯಾಯಂಗಳ ಅನುಕ್ರಮಃ = ಬಳಿವಿಡಿಯಲುಪಟ್ಟ ಕ್ರಮವು ಪ್ರೋಚ್ಯತೆ = ಹೇಳಲು ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ||೨೭||

ತಾವತ್ = ಅಂನಬರ ಆದೌ = ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮಃ = ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾಧ್ಯಾಯವು ಯಥಾವತ್ = ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಸಮುದೀರಿತಃ = ಲೇಸಾಗಿ ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟುತ್ತು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಪ್ರಭೇದಸ್ತು = ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ

---

1 ಯ (ಘ) 2 ಶ್ರಯಿ (ಕ)

ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿಶ್ಚ ತದನು ತತಃ ಸಂಸಾರಹೇಯತಾ
ಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಾ ದೀಕ್ಷಾ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣಕ್ರಮಃ ||೨೯||

ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ಸಾನಂದಚರಿತಂ ತತಃ
ಮಹಾಲಿಂಗೋದ್ಭವಶ್ಚಾಥ ಶಿವರಾಜ್ಯಕ್ರಮಸ್ತತಃ ||೩೦||

ಶಿವಾಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ಶಿರಸಶ್ಛೇದನಂ ವಿಧೇಃ
ಭಿಕ್ಷಾಟನಸುಲೀ[1]ಲಾಚ ತತಃ ಪರಮುದಾಹೃತಾ ||೩೧||

ದಕ್ಷಶಾಪಕ್ರಮಶ್ಚೈವ ದಕ್ಷಾಧ್ವರವಿನಾಶನಮ್
ತತಃ ಶರಭಲೀಲಾ ಚ ಕಾಮದಾಹಸ್ತ್ವನಂತರಮ್ ||೩೨||

ಪ್ರಭೇದಾಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನರಕಯಾತನಾ = ನರಕಯಾತನಾಧ್ಯಾಯವು, ||೨೮||

ತದನು = ಅವಱ ತಱುವಾಯಲ್ಲಿ ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿಶ್ಚ = ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಯೇತಾ ಸಂಸಾರಹೇಯತ್ವವು ಮಾಹೇಶ್ವರೋಚಿತಾ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರತ್ವಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಹಂಥಾ ದೀಕ್ಷಾ = ದೀಕ್ಷಾಧ್ಯಾಯವು ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣ ಕ್ರಮಃ = ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣ ಕ್ರಮಾಧ್ಯಾಯವು, ||೨೯||

ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಪ್ರಭಾವಶ್ಚ = ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಪ್ರಭಾವಾಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಾನಂದಚರಿತಂ = ಸಾನಂದಚರಿತಾಧ್ಯಾಯವು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಿಂಗೋದ್ಭವಃ = ಮಹಾಲಿಂಗೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ತಱುವಾಯಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಜ್ಯಕ್ರಮಃ = ಶಿವರಾಜ್ಯ ಕ್ರಮಾಧ್ಯಾಯವು, ||೩೦||

ಶಿವಾಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ = ಶಿವಾಜ್ಞಾಪ್ರಭಾವಾಧ್ಯಾಯವು ವಿಧೇಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಿರಸಃ = ಶಿರಸ್ಸಿನ ಛೇದನಂ = ಛೇದನವಹಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃಪರಂ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಟನಸುಲೀಲಾಚ = ಭಿಕ್ಷಾಟನ ಲೀಲಾಧ್ಯಾಯವು ಉದಾಹೃತಾ ಹೇಳಲು[1]ಪಟ್ಟು[2]ತ್ತು. ||೩೮||

ದಕ್ಷಶಾಪಕ್ರಮಶ್ಚೈವ = ಪರಮೇಶ್ವರದತ್ತ ದಕ್ಷಶಾಪಕ್ರಮಾಧ್ಯಾಯವು ದಕ್ಷಾಧ್ವರವಿನಾಶನಂ = ದಕ್ಷಾಧ್ವರಧ್ವಂಸಾಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶರಭಲೀಲಾಚ

---

1 ಶೀ (ಖ) 2 ಪಟ್ಟಿ

ಗಿರಿಜಾಯಾ ವಿವಾಹಶ್ಚ ಸ್ಕಂದೋತ್ಪತ್ತೇಶ್ಚ ಸೂಚನಾ
ಉತ್ಪನ್ನೇನ ಕುಮಾರೇಣ ತಾರಕಸ್ಯ ವಧಕ್ರಮಃ ||೩೩||

ಪುರತ್ರಯವಿನಾಶಾಯ ರಥಕರ್ಮನಿರೂಪಣಮ್
ದಹನಂ ತ್ರಿಪುರಸ್ಯಾಥ ಜಲಂಧರವಧಸ್ತತಃ ||೩೪||

ಅಂಧಕಸ್ಯ ಗಣೇಶತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನಮೇವ ಚ
ಗಜಾಸುರ ಮಹಾಕೃತ್ತಿಧಾರಣಂ ತದನಂತರಮ್ ||೩೫||

ವೃಷೇಂದ್ರವಾಹನಾಹ್ಯಸ್ಥಿಭಸ್ಮಾದ್ಯಾದಾನಕಾರಣಮ್
ಗಂಗಾಧರಣಲೀಲಾ ಚ ವಿಷಸಂಹರಣಂ ತತಃ ||೩೬||

= ಶರಭಲೀಲಾಧ್ಯಾಯವು ಅನಂತರಂ = ತಱುವಾಯಲ್ಲಿ ಕಾಮದಾಹಸ್ತು = ಕಾಮ ದಹನಾಧ್ಯಾಯವು, ||೩೨||

ಗಿರಿಜಾಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಿವಾಹಶ್ಚ = ವಿವಾಹಾಧ್ಯಾಯವು ಸ್ಕಂದೋತ್ಪತ್ತೇಃ = ಸ್ಕಂದನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಸೂಚನಾ ಚ = ಸೂಚನಾಧ್ಯಾಯವು ಉತ್ಪನ್ನೇನ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಕುಮಾರೇಣ = ಸ್ವಾಮಿಕುಮಾರನಿಂದ ತಾರಕಸ್ಯ = ತಾರಕಾಸುರನ ವಧಕ್ರಮಃ = ವಧಿಸಿದಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು- ||೩೩||

ಪುರತ್ರಯವಿನಾಶಾಯ = ತ್ರಿಪುರವ ಸಂಹರಿಸಲೋಸ್ಕರ ರಥಕರ್ಮನಿರೂಪಣಂ = ರಥವ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕಾರವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರಸ್ಯ = ತ್ರಿಪುರದ ದಹನಂ = ದಹಿಸುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಲಂಧರವಧಃ = ಜಲಂಧರಾಸುರನ ವಧಿಸಿದಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ||೩೪||

ಅಂಧಕಸ್ಯ = ಅಂಧಕಾಸುರಂಗೆ ಗಣೇಶತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನಮೇವ ಚ = ಗಣೇಶತ್ವವ ಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತದನಂತರಂ = ಅದಱ ತಱುವಾಯಲ್ಲಿ ಗಜಾಸುರಮಹಾಕೃತ್ತಿಧಾರಣಂ = ಗಜಾಸುರನ ಮಹತ್ತಾಹ ಚರ್ಮವ ಧರಿಸಿದಂಥಾಧ್ಯಾಯವು, ||೩೫||

ವೃಷೇಂದ್ರವಾಹನಾಹ್ಯಸ್ಥಿಭಸ್ಮಾದ್ಯಾದಾನ ಕಾರಣಂ = [1]ವೃಷಭ[1]ವಾಹನ ಸರ್ಪ ಅಸ್ಥಿ ವಿಭೂತಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಧರಿಸುವ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಗಂಗಾಧರಣ ಲೀಲಾ ಚ = ಗಂಗೆಯ ಧರಿಸಿದ ಲೀಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಷ ಸಂಹರಣಂ = ಕಾಳಕೂಟವಿಷವ ತಗ್ಗಿಸಿದಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು,

---

[1] ವೃಷೇಂದ್ರ (ಕ)

ಶ್ರೀಮನ್ನಂದೀಶ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿಸ್ತದ್ಗಾಣಾಪತ್ಯವರ್ಣನಂ[1]
ಚಕ್ರಾದುತ್ಪತ್ತಿತದ್ದಾನಂ ವಿಷ್ಣವೇ ಸರ್ವಜಿಷ್ಣವೇ ||೩೭||

ಪುನಶ್ಚಕ್ರಾದಿದಾನಂ ಚ ವಿಷ್ಣವೇ ಶರಣಾರ್ಥಿನೇ
ಯಾದವೇಂದ್ರಾಯ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಪುತ್ರಾದಿಪ್ರತಿ[2]ಪಾದ[2]ನಮ್ ||೩೮||

ಸತ್ಯಸಂಧಾಖ್ಯವಿಪ್ರಸ್ಯ ವಿಮುಕ್ತಿಪ್ರತಿಪಾದನಮ್
ವಿಷ್ಣೋಃ ಸನತ್ಕುಮಾರಸ್ಯ ಸಂವಾದ[3]ಸ್ಸಮ[3]ನಂತರಮ್ ||೩೯||

ತತೋ ವ್ಯಾಸಭುಜಸ್ತಂಭಸ್ತದ್ವಿಮೋಚನಮೇವ ಚ
ವರಪ್ರದಾನಂ ವೇದಾನಾಂ[4]ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಂ[4] ಬ್ರುವತಾಂ ತತಃ ||೪೦||

ಶ್ರೀಮನ್ನಂದೀಶ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿಃ = ಒಪ್ಪುತಂವಿದ್ದ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ತದ್ಗಾಣಾಪತ್ಯವರ್ಣನಂ = ಆ [5]ನಂದಿಕೇ[5]ಶ್ವರಂಗೆ ಗಣೇಶ್ವರತ್ವವ ಕೊಟ್ಟ ವರ್ಣನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಚಕ್ರಾದ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ = ಚಕ್ರಮೊದಲಾಗಿದ್ದವಱ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಸರ್ವಜಿಷ್ಣವೇ = ಸರ್ವರನು ಗೆದ್ದಂಥಾ ವಿಷ್ಣವೇ = ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ತದ್ದಾನಂ = ಆ ಚಕ್ರ ಮೊದಲಾ[6]ದಂಥಾ[6] ಅವನು ಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ||೩೭||

ಶರಣಾರ್ಥಿನೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಂಥಾ ವಿಷ್ಣವೇ = ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಚಕ್ರಾದಿದಾನಂಚ = ಚಕ್ರಮೊದಲಾಗಿದ್ದದನು ಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಯಾದವೇಂದ್ರಾಯ = ಯಾದವರಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಕೃಷ್ಣಾಯ = ಕೃಷ್ಣಂಗೋಸ್ಕರ ಪುತ್ರಾದಿಪ್ರತಿಪಾದನಾ = ಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದ ವರವ ಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ||೩೮||

ಸತ್ಯಸಂಧಾಖ್ಯವಿಪ್ರಸ್ಯ = ಸತ್ಯಸಂಧನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂಗೆ ವಿಮುಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನಂ = ಮುಕ್ತಿಯ ಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮನಂತರಂ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣೋಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸನತ್ಕುಮಾರಸ್ಯ = ಸನತ್ಕುಮಾರನ ಸಂವಾದಃ = ಸಂವಾದವೆ ನಹಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ||೩೯||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಭುಜಸ್ತಂಭಃ = ವ್ಯಾಸನ ಭುಜ ಸ್ತಂಭವು ತದ್ವಿಮೋಚನಮೇವ ಚ = ಆ ಭುಜಸ್ತಂಭವ ಬಿಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ತಱು

---

1 ನಾ (ಕ. ಖ. ಚ.) 2 ಪಾದನಾ (ಗ) 3 ಸ್ತದ (ಖ) 4 ಯಥಾರ್ಥ್ಯಂ (ಖ. ಚ.) ಯಥಾರ್ಥಂ (ಘ) 5 ನಂದೀಕೇ (ಕ) 6 ಗ್ಗಿದಂಥಾ (ಖ. ಚ.)

ಬ್ರಹ್ಮಗೀತಾ ತತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸೂತಗೀತಾ ತತಃ ಪರಮ್
ಶಿವಸ್ಮೃತಿ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣಶಂಸನಮ್ ॥೪೧॥

ತತಸ್ತು ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಯ [1]ದರ್ಶನ ಸ್ಪರ್ಶನೇ ಫಲಮ್
ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಯ ಪೂಜಾಯಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತದನಂತರಮ್ ॥೪೨॥

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಗ್ರಾಹ್ಯಧರ್ಮನಿರ್ಣಯ ಉತ್ತಮಃ
ಉಪಮನ್ಯುಮುನೀಂದ್ರಸ್ಯ ಚರಿತಂ ಕಥಿತಂ ತತಃ ॥೪೩॥

ಶ್ರೀಮತ್ಕರಾಬ್ಜಪೀಠಸ್ಯ ನಿರ್ಣಯಸ್ತದನಂತರಮ್
ಶಿವಷಣ್ಮುಖಸಂವಾದಃ ಷಟ್ಸ್ಥಲಾನಾಂ ಕ್ರಮಸ್ತತಃ ॥೪೪॥

ವಾಯಲ್ಲಿ ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಂ = ಯಥಾರ್ಥವನು ಬ್ರುವತಾಂ = ನುಡಿದಂಥಾ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಂಗಳಿಗೆ ವರಪ್ರದಾನಂ = ವರವಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ॥೪೦॥

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಗೀತಾ = ಬ್ರಹ್ಮಗೀತೆ ಪ್ರೋಕ್ತಾ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ತತಃಪರಂ = ಅದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಸೂತಗೀತಾ = ಸೂತಗೀತೆ ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಶಿವಸ್ಮೃತಿಪ್ರಭಾವಶ್ಚ = ಶಿವ[2]ಸ್ಮರಣೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾಧ್ಯಾಯವು ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣ ಶಂಸನಂ = ಶಿವನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ಮಹಿಮೆಯ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ॥೪೧॥

ತತಸ್ತು = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಯ = ಶಿವಲಿಂಗದ ದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶನೇ = ದರ್ಶನ ಸ್ಪರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಫಲಂ = ಫಲವ = ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತದನಂತರಂ = ಆ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಯ = ಶಿವಲಿಂಗದ ಪೂಜಾಯಾಃ = ಪೂಜೆಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆಯ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ॥೪೨॥

ಉತ್ತಮಃ = ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಗ್ರಾಹ್ಯಧರ್ಮನಿರ್ಣಯಃ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರ[3]ರು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾ[3] ಧರ್ಮನಿರ್ಣಯವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಪಮನ್ಯುಮುನೀಂದ್ರಸ್ಯ = ಉಪಮನ್ಯುಮುನೀಶ್ವರನ ಚರಿತಂ = ಚಾರಿತ್ರವು ಕಥಿತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು

ತದನಂತರಂ = ಅದರ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತ್ಕರಾಬ್ಜಪೀಠಸ್ಯ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂ ವಿದ್ದ ಕರಕಮಲಪೀಠದ ನಿರ್ಣಯಃ = ನಿರ್ಣಯವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು

---

[1] ದರ್ಶನಾತ್ ಸ್ಪರ್ಶನೇ (ಖ. ಚ) [2] ಸ್ಮೃತಿಯ (ಕ) [3] (ಕ) ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ.

ವಿಭೂತಿಕಲ್ಪತತ್ಸ್ನಾನೋದ್ಧೂಳನಾನಾಂ ಫಲಂ ತತಃ
ತ್ರಿಪುಂಡ್ರವಿಧಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ರುದ್ರಾಕ್ಷವಿಧಿತತ್ಫಲಮ್ ||೪೫||

ಪೂಜಾಗಾರಸುನಿರ್ಮಾಣತತ್ಸಮ್ಮಾರ್ಜನಶಂಸನಾ
ತತೋಽನುಲೇಪನೇ[1] ಚೈವ ವರ್ಣಕಸ್ಯ [2]ವಿಧೌ ತಥಾ ||೪೬||

ಪೂಜಾಗೃಹಾಲಂಕರಣೇ ಕ್ರಮಸ್ತತ್ಫಲಶಂಸನಮ್[3]
ಅರ್ಘ್ಯಾದಿದಾನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತದನಂತರಮೀರಿತಮ್ ||೪೭||

ತತೋ ನಾನಾವಿಧಸ್ನಾನಕ್ರಮಸ್ತತ್ಫಲಸೂಚನಾ

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿವಷಣ್ಮುಖಸಂವಾದಃ = [4]ಶಿವನ ಷಣ್ಮುಖರ ಸಂವಾದವ[4] ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಷಟ್ಸ್ಥಲಾನಾಂ = ಷಟ್ಸ್ಥಲಂಗಳ ಕ್ರಮಃ = ಕ್ರಮವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ||೪೪||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿಕಲ್ಪತತ್ಸ್ನಾನೋದ್ಧೂಳನಾನಾಂ = ವಿಭೂತಿಯ ಕಲ್ಪ ಆ ವಿಭೂತಿಯ ಸ್ನಾನ ಉದ್ಧೂಳನಂಗಳ ಫಲಂ = ಫಲವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತ್ರಿಪುಂಡ್ರವಿಧಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ತ್ರಿಪುಂಡ್ರದ ವಿಧಾನದ ಮಹಿಮೆಯ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ರುದ್ರಾಕ್ಷವಿಧಿ ತತ್ಫಲಂ = ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ವಿಧಾನ ಅದರ ಫಲವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ||೪೫||

ಪೂಜಾಗಾರಸುನಿರ್ಮಾಣ ತತ್ಸಮ್ಮಾರ್ಜನಶಂಸನಾ = ದೇವಪೂಜಾ ಗೃಹವ ನಿರ್ಮಿಸುಹ ಅದರ ಸಮ್ಮಾರ್ಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅನುಲೇಪನೇ ಚೈವ = ಸಾರಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವರ್ಣಕಸ್ಯ = ಪಂಚವರ್ಣಿಗೆಯ ವಿಧೌ = ವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ||೪೬||

ಪೂಜಾಗೃಹಾಲಂಕರಣೇ = ದೇವಪೂಜಾ ಗೃಹವ ಅಲಂಕರಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮಃ ತತ್ಫಲಶಂಸನಂ = ಕ್ರಮವು ಅದರ ಫಲವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ತದನಂತರಂ = ಅದರ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯಾದಿದಾನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಅರ್ಘ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದಾನದ ಮಹಿಮೆಯು ಈರಿತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು,

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧಸ್ನಾನಕ್ರಮಃ ತತ್ಫಲಸೂಚನಾ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಸ್ನಾನದ ಕ್ರಮವು ಅದರ ಫಲವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು,

---

1 ನ (ಕ) 2 ವಿಧಿಸ್ತಥಾ (ಖ.ಚ.) 3 ನಾ (ಖ) 4 ಶಿವನ ಷಣ್ಮುಖನ ಸಂಭಾಷಣೆಯ (ಖ.ಚ)

ವಸ್ತ್ರೋಪವೀತಾಭರಣಗಂಧಾಕ್ಷತತಿಲಾರ್ಪಣೇ ।
ಕ್ರಮಸ್ತತ್ಫಲಶಂಸಾ ಚ ತತಸ್ತು ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥೪೮॥

ನಾನಾವಿಧಾನಾಂ ಪುಷ್ಪಾಣಾಂ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣತತ್ಫಲಮ್ ।
ಪತ್ರಾಣಾಂ ಶಿವಯೋಗ್ಯಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಾಶಂಸನಂ ತತಃ ॥೪೯॥

ಧೂಪಲಕ್ಷಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ದೀಪಲಕ್ಷಣತತ್ಸ್ತುತಿಃ ।
ಘಂಟಾಪಂಚಮಹಾಶಬ್ದಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣತತ್ಫಲಮ್ ॥೫೦॥

ನೈವೇದ್ಯಮುಖಸದ್ವಾಸತಾಂಬೂಲಾನಾಮನುಕ್ರಮಾತ್ ।
ಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತತಃಪರಮುದೀರಿತಮ್ ॥೫೧॥

ನೀರಾಜನಾದರ್ಶಫಲಚ್ಛತ್ರಾಣಾಂ ತದನಂತರಮ್ ।
ಚಾಮರವ್ಯಜನಾನಾಂ ಚ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣತತ್ಸ್ತುತಿಃ ॥೫೨॥

ತತಸ್ತು = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರೋಪವೀತಾಭರಣಗಂಧಾಕ್ಷತತಿಲಾರ್ಪಣೇ = ವಸ್ತ್ರ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಆಭರಣ ಗಂಧ ಅಕ್ಷತೆ ತಿಲಂಗಳ ಸಮರ್ಪಿಸುವಲ್ಲಿಯು ಕ್ರಮಃ ತತ್ಫಲಶಂಸಾ ಚ = ಕ್ರಮವು ಅವರ ಫಲವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವೂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೪೮॥

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧಾನಾಂ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಪುಷ್ಪಾಣಾಂ = ಪುಷ್ಪಂಗಳ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣ ತತ್ಫಲಂ = ಲಕ್ಷಣವು ಸಮರ್ಪಣವು ಅವಱ ಫಲವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಶಿವಯೋಗ್ಯಾನಾಂ = ಶಿವಂಗೆ ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾ ಪತ್ರಾಣಾಂ = ಪತ್ರೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಾಶಂಸನಂ = ಲಕ್ಷಣವ ಹೇಳುವಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು, ॥೪೯॥

ಧೂಪಲಕ್ಷಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಧೂಪಲಕ್ಷಣಮಹಿಮೆಯ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು ದೀಪಲಕ್ಷಣತತ್ಸ್ತುತಿಃ = ದೀಪಲಕ್ಷಣವು ಅದಱ ಮಹಿಮೆಯ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು ಘಂಟಾಪಂಚಮಹಾಶಬ್ದಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣತತ್ಫಲಂ = ಘಂಟೆ ಪಂಚಮಹಾಶಬ್ದದ ಲಕ್ಷಣ ಸಮರ್ಪಣ ಅವಱ ಫಲವ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು, ॥೫೦॥

ತತಃ ಪರಂ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಅನುಕ್ರಮಾತ್ = ಅನುಕ್ರಮದಿಂದವೆ ನೈವೇದ್ಯಮುಖಸದ್ವಾಸತಾಂಬೂಲಾನಾಂ = ನೈವೇದ್ಯ ಮುಖವಾಸನೆ ತಾಂಬೂಲಂಗಳ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಲಕ್ಷಣ ಸಮರ್ಪಣಂಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೆಯ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು ಉದೀರಿತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ತದನಂತರಂ = ಅದಱ ತಱುವಾಯಲ್ಲಿ ನೀರಾಜನಾದರ್ಶಫಲಛತ್ರಾಣಾಂ =

[1]ಗೀತೇ ವಾದ್ಯೇ[1] ತಥಾ [2]ನೃತ್ಯೇ ಪುರಾಣ[2]ಪಠನೇ ಸ್ತುತೌ
ನಮಸ್ಕಾರೇ [3]ತಥೈತೇಷು[3] ಕ್ರಮಸ್ತನ್ಮಹಿಮಸ್ತುತಿಃ ||೫೩||
ಸಾವಿತ್ರ್ಯರುಂಧತೀವಾದೋ ಲಿಂಗಾರ್ಚನವಿಧಿಸ್ತತಃ
ಪಾದೋದಕಾದಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಪ್ರಸಾದಸ್ಯ ಪ್ರಶಂಸ[4]ನಾ[4] ||೫೪||
ಶ್ವೇತೋಪಾಖ್ಯಾನಮನಘಂ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಚರಿತ್ರಕಮ್
ಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರತೋತ್ಪತ್ತಿಸ್ತದ್ವಿಧಾನಂ ಸವಿಸ್ತರಮ್ ||೫೫||
ತತಸ್ತು ಸುಕುಮಾರಸ್ಯ ಗಣತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಸೂಚನಾ
ಯಮಶಂಕರಸಂವಾದಃ ಶಿವಭಕ್ತಪ್ರಶಂಸ[5]ನಾ[5] ||೫೬||

ಆರತಿ ಕನ್ನಡಿ ಹಣ್ಣುಗಳು ಸತ್ತಿಗೆಗಳ, ಚಾಮರವ್ಯಜನಾನಾಂ ಚ = ಚವರಬೀಸಣಿಗೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಪಣತತ್ಸ್ತುತಿಃ = ಲಕ್ಷಣ ಸಮರ್ಪಣ ಅವರ ಫಲವ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು, ||೫೨||

ಗೀತೇ = ಗೀತದಲ್ಲಿಯುಂ ವಾದ್ಯೇ = ವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ನೃತ್ಯೇ = ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಪಠನೇ = ಪುರಾಣವನೋದುವಲ್ಲಿ ಸ್ತುತೌ = ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ನಮಸ್ಕಾರೇ = ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಏತೇಷು = ಹೇಳಿದಂಥಾ ಇವಱಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಸ್ತನ್ಮಹಿಮಸ್ತುತಿಃ = ಕ್ರಮವು ಅವಱ ಮಹಿಮೆಯ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು.

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರ್ಯರುಂಧತೀವಾದಃ = ಸಾವಿತ್ರೀದೇವಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿ ಇಬ್ಬರು ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಲಿಂಗಾರ್ಚನವಿಧಿಃ = ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯ ವಿಧಾನದ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪಾದೋದಕಾದಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಪಾದತೀರ್ಥ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವಱ ಮಹಿಮೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪ್ರಸಾದಸ್ಯ = ಪ್ರಸಾದದ ಪ್ರಶಂಸನಾ = ಮಹತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಯವು.

ಅನಘಂ = ನಿರ್ದೋಷವಹಂಥಾ ಶ್ವೇತೋಪಾಖ್ಯಾನಂ = ಶ್ವೇತೋಪಾಖ್ಯಾನವು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಚರಿತ್ರಕಂ = ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಚರಿತ್ರವು ಶಿವರಾತ್ರಿವ್ರತೋತ್ಪತ್ತಿಃ = ಶಿವರಾತ್ರಿ ವ್ರತದ ಉತ್ಪತ್ತ್ಯವು ಸವಿಸ್ತಾರಂ = ವಿಸ್ತಾರವಹಂಥಾ ತದ್ವಿಧಾನಂ = ಆ ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ವ್ರತದ ವಿಧಾನವ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು.

ತತಸ್ತು = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸುಕುಮಾರಸ್ಯ = ಸುಕುಮಾರಂಗೆ ಗಣತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿ

---

1 ಗೀತವಾದ್ಯೇ(ಘ). 2 ನೃತ್ಯಪುರಾಣ(ಘ) 3 ತದಂತೇಷು (ಘ) 4 ನಂ(ಘ) 5 ನಂ (ಘ)

ದಧೀ[1]ಚ[1]ಕ್ಷುಪಸಂವಾದೋ ವಿಷ್ಣುಶಾಪನಿರೂಪಣಮ್
ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ ಪೂಜಾಯಾಃ ಫಲವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಸೂಚನಾಃ ||೫೭||

ಈಶ್ವರಸ್ಕಂದಸಂವಾದಃ ಶಿವಭಕ್ತಾರ್ಚನಾಂ [2]ಪ್ರತಿ
ಅಷ್ಟಸಪ್ತತಿ ಸಂಖ್ಯಾಕಾ ಅಧ್ಯಾಯಾಶ್ಚಾತ್ರ ದರ್ಶಿತಾಃ ||೫೮||

ಏವಂತ್ವನುಕ್ರಮಾಧ್ಯಾಯೋ ಯಥಾವತ್ಸಂಪ್ರಕಾಶಿತಃ
ಯಃ ಪಠೇದಿಮಮಧ್ಯಾಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾಹ್ವಯಮ್
ಸ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಭೂತ್ವಾ ಶಿವಸಾಯುಜ್ಯಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ||

ಸೂಚನಾ = ಗಣತ್ವವಾದುದ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು ಯಮಶಂಕರವಾದಃ = ಯಮನ ಈಶ್ವರನ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಶಿವಭಕ್ತಪ್ರಶಂಸನಾ = ಶಿವಭಕ್ತರ ಮಹಿಮೆಯ ಕೊಂಡಾಡುವ ಅಧ್ಯಾಯವು.

ದಧೀಚಕ್ಷುಪಸಂವಾದಃ = ದಧೀಚ ಋಷಿಯ ಕ್ಷುಪನ ಸಂವಾದವ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು ವಿಷ್ಣುಶಾಪನಿರೂಪಣಂ = ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೆ ಶಾಪವ ಕೊಟ್ಟಂಥ ಅಧ್ಯಾಯವು ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ = ಶಿವಭಕ್ತನ ಪೂಜಾಯಾಃ = ಪೂಜೆಯ ಫಲವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸೂಚನಾ = ಫಲವಿಶೇಷವ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಯವು.

ಶಿವಭಕ್ತಾರ್ಚನಾಂ = ಶಿವಭಕ್ತನ ಅರ್ಚನೆಯನು ಪ್ರತಿ = ಕುರಿತು ಈಶ್ವರಸ್ಕಂದಸಂವಾದಃ = ಈಶ್ವರನ ಸ್ಕಂದನ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಅತ್ರ = ಈ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಸಪ್ತತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ = ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯಾಶ್ಚ = ಅಧ್ಯಾಯಂಗಳು ದರ್ಶಿತಾಃ = ತೋರಿಸಲು ಪಟ್ಟವು.

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮಾಧ್ಯಾಯಃ = ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾಧ್ಯಾಯವು ಯಥಾವತ್ = ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತು = ವಿಶೇಷದಿಂದ ಸಂಪ್ರಕಾಶಿತಃ = ಲೇಸಾಗಿ ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಇಮಂ = ಈ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾಹ್ವಯಂ = ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯಂ = ಅಧ್ಯಾಯವನು ಪಠೇತ್ = ಪಠಿಸುವನು ಸಃ = ಆತನು ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನವಾನ್ = ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನವನುಳ್ಳಾತನು ಭೂತ್ವಾ = ಆಗಿ ಶಿವಸಾಯುಜ್ಯಂ = ಶಿವಸಾಯುಜ್ಯವನು ಆಪ್ನುಯಾತ್ = ಎಯ್ದುವನು.

---

[1] ಚಿ(ಘ) [2] ನಂ (ಘ)

ಇತಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ [1]ವೀರಶೈವಾಗಮ-
ಸುಧಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾ-
ಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ
ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾ-
ವಿವರಣೇ ' ಅನುಕ್ರಮಣಸೂಚನಾನಾಮ '
ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ *

ಇತಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೋರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾ
ವಿವರಣೇ 'ಅನುಕ್ರಮಣಸೂಚನಾನಾಮ' ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ
ಅಧ್ಯಾಯ ೧ಕ್ಕೆ ೫೯ ಶ್ರೀ

---

1 ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ (ಘ).

*ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾಸೂಚನಾ ನಾಮ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ (ಘ)

ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ
(ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಭೇದಃ)

ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರೇ

ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಧರಂ ಶಾಂತಂ ಕುಮಾರಂ ಶಂಕರಾತ್ಮಜಮ್
ದೇವಾರಿಸೂದನಂ ಸ್ಕಂದಮಗಸ್ತ್ಯಃ ಪರಿಪೃಚ್ಛತಿ ||೧||

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಉವಾಚ

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಪ್ರಭೇದಾಶ್ಚ ಕಿಯಂತಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ
ತತ್ಸಾಧನಾನಿ ಕತಿ ವಾ ಗತಯಶ್ಚ ತದಾತ್ಮಿಕಾಃ ||೨||

ಸಂಸಾರಸಾಗರಾದ್ಘೋರಾದ್ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೋರ್ಮಿಸಂಕುಲಾತ್
ಗರ್ಭಾದಿದುಃಖಫೇನಾಢ್ಯಾನ್ಮುಚ್ಯಂತೇ ದೇಹಿನಃ ಕಥಮ್ ||೩||

ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರೇ = ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರದಲ್ಲಿ

ಶಂಕರಾತ್ಮಜಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಕುಮಾರಂ = ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಧರಂ = ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಶಾಂತಂ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ದೇವಾರಿಸೂದನಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಶತ್ರುಗಳಹ ರಾಕ್ಷಸರ ಮರ್ದಿಸಿದಂಥಾ ಸ್ಕಂದಂ = ಸ್ಕಂದನನು ಅಗಸ್ತ್ಯಃ = ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷೀಶ್ವರನು ಪರಿಪೃಚ್ಛತಿ = ಬೆಸಗೊಳುತ್ತಂವಿದ್ದಾನು. ಪ್ರಚ್ಛ ಜ್ಞೀಪ್ಸಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಂಗೆ ಕರ್ತರಿ ಲಟ್ ಪರಸ್ಮೈಪದವು. ||೧||

ಅಗಸ್ತ್ಯಃ = ಅಗಸ್ತ್ಯಋಷಿ ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು.

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಪ್ರಭೇದಾಶ್ಚ = ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಭೇದಂಗಳು ಕಿಯಂತಃ = ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ತತ್ಸಾಧನಾನಿ = ಆ ಪುಣ್ಯಪಾಪಂಗಳಿಗೆ ಸಾಧನಂಗಳು ಕತಿ ವಾ = ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕಾರಂಗಳು ತದಾತ್ಮಿಕಾಃ = ಅವರ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಗತಯಶ್ಚ = ಗತಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕಾರಂಗಳು. ||೨||

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೋರ್ಮಿ ಸಂಕುಲಾತ್ = ಪುಣ್ಯಪಾಪಂಗಳೆಂಬ ತೆರೆಗಳ ಸಮೂಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗರ್ಭಾದಿದುಃಖಫೇನಾಢ್ಯಾತ್ = ಗರ್ಭವೊದಲಾಗಿಹ ದುಃಖಂಗಳೆಂಬ

ಇತಿ ಸಂಚೋದಿತಃ ಸ್ಕಂದಃ ಸರ್ವಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಸಾಧಕಃ
ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ಮಹಾಸೇನೋ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ॥೪॥
ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಫಲದಂ ನರಕಾರ್ಣವತಾರಣಮ್

ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ

ಪುರಾಣಂ ಭಾರತಂ ವೇದಾಃ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸುಬಹೂನಿ ಚ
ಆಯುಷಃ[1] ಕ್ಷಪಣಾಯೈವ ಧರ್ಮೋಽಲ್ಪಗ್ರಂಥಸಂಸ್ಥಿತಃ ॥೫॥

ಪುತ್ರದಾರಾದಿಸಂಸಾರಃ ಪುಂಸಾಂ ಸಂಮೂಢಚೇತಸಾಮ್
ವಿದುಷಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಸಾರಃ ಸ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವಿಘ್ನಕೃತ್ ॥೬॥

ನೊರೆಗಳ ಬಹಳವನುಳ್ಳಂಥಾ ಘೋರಾತ್ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಾತ್ = ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಮುಚ್ಯಂತೇ = ಬಿಡಲುಪಡುತ್ತಂವಿಹರು. ॥೩॥

ಇತಿ = [2]ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ[2] ಸಂಚೋದಿತಃ = ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ವಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಸಾಧಕಃ = [3]ಸಮಸ್ತ[3] ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಅರ್ಥಂಗಳ ಸಾಧಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾಸೇನಃ = ಬಹಳವಹ ಸೇನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಕಂದಃ = ಸ್ಕಂದನು ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗ ಫಲದಂ = ಸ್ವರ್ಗದ ಮೋಕ್ಷಂಗಳ ಫಲವ ಕೊಡುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ನರಕಾರ್ಣವತಾರಣಂ = ನರಕವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವ ದಾಂಟಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ನಮಸ್ಕೃ[4]ತ್ವಾ[4] = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ = ಮರಳಿ ನುಡಿದನು. ॥೪॥

ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ = ಸ್ಕಂದನ ವಾಕ್ಯವು.

ಪುರಾಣಂ = ಪುರಾಣವು ಭಾರತಂ = ಭಾರತವು ವೇದಾಃ = ವೇದಂಗಳು ಸುಬಹೂನಿ = ಅತಿ ಬಹಳವಹಂಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚ = ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳು ಆಯುಷಃ = ಆಯುಷ್ಯದ ಕ್ಷಪಣಾಯೈವ = ಕ್ಷಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ. ಧರ್ಮಃ = ಧರ್ಮವು ಅಲ್ಪಗ್ರಂಥ ಸಂಸ್ಥಿತಃ = ಅಲ್ಪಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇರಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೫॥

ಸಂಮೂಢಚೇತಸಾಂ = ಮೂಢಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುಂಸಾಂ = ಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಪುತ್ರದಾರಾದಿಸಂಸಾರಃ = ಪುತ್ರ ಸ್ತ್ರೀ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸಾರವು. ವಿದುಷಾಂ = ವಿದ್ವಾಂಸ್ನಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಸಾರಃ = ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಸಂಸಾರವು. ಸಃ = [5]ಆ ಸಂಸಾರವು[5] ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವಿಘ್ನಕೃತ್ = ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವ ಮಾಡುವಂಥಾದು. ॥೬॥

---

[1] ಷ್ಯ (ಕ). [2] ಹೀಂಗೆ (ಕ). [3] ಸರ್ವ (ಕ). [4] ತ್ಯ (ಕ). [5] ಅದು (ಕ).

ಇದಂ ಜ್ಞೇಯಮಿದಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಯಸ್ಸರ್ವಂ ಜ್ಞಾತುಮಿಚ್ಛತಿ
ಅಪಿ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಯುಃ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛತಿ ||೭||

ವಿಜ್ಞಾಯಾಕ್ಷರತನ್ಮಾತ್ರಂ ಜೀವಿತಂ ಚಾಪಿ ಚಂಚಲಮ್
ವಿಹಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜಾಲಾನಿ ಪಾರಲೌಕಿಕಮಾಚರೇತ್ ||೮||

ಪಂಡಿತೇನಾಪಿ ಕಿಂ ತೇನ ಸಮರ್ಥೇನ ಚ ದೇಹಿನಾ
ಯಃ ಪುಣ್ಯಭಾರಮುದ್ವೋಢುಮಶಕ್ತಃ ಪಾರಲೌಕಿಕಮ್ ||೯||

ಪಂಡಿತೋಽಪಿ ಸ ಮೂರ್ಖಸ್ಸ್ಯಾಚ್ಛಕ್ತಿಯುಕ್ತೋಽಪ್ಯಶಕ್ತಿಮಾನ್
ಯಸ್ಸಂಸಾರಾತ್ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮುತ್ತಾರಯಿತುಮಕ್ಷಮಃ ||೧೦||

ಯಃ = ಅವನೊಬ್ಬನು ಇದಂ = ಇದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು ಇದಂ = ಇದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವನು ಜ್ಞಾತುಂ = ಅರಿಯಲೋಸ್ಕರ ಇಚ್ಛತಿ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿರುವಿಹನು ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಯುಃ ಅಪಿ = ವರ್ಷಂಗಳ ಸಹಸ್ರಾಯುಷ್ಯವಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತಂ = ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಡೆಯನು ನಾಧಿಗಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂ ವಿರನು. ||೭||

ಜೀವಿತಂ ಚ = ಜೀವಿತವು ಚಂಚಲಮಪಿ = ಚಂಚಲವಹಂಥಾ ಅದು ಅಕ್ಷರ ತನ್ಮಾತ್ರಂ = ಅಕ್ಷರ ಮಾತ್ರವನು ವಿಜ್ಞಾಯ = ಅರಿದು ಶಾಸ್ತ್ರಜಾಲಾನಿ = ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮೂಹಂಗಳನು ವಿಹಾಯ = ಬಿಟ್ಟು ಪಾರಲೌಕಿಕಂ = ಪರಲೋಕಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಧರ್ಮವನು ಆಚರೇತ್ = ಆಚರಿಸೂದು. ||೮||

ಯಃ = ಅವನಾನೊಬ್ಬನು ಪಾರಲೌಕಿಕಂ = ಪರಲೋಕಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಪುಣ್ಯಭಾರಂ = ಪುಣ್ಯದ ಭಾರವನು ಉದ್ವೋಢುಂ = ಧರಿಸಲು ಅಶಕ್ತಃ = ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥೇನ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಪಂಡಿತೇನ = ವಿದ್ವಾಂಸನ್ನುವಹಂಥಾ ತೇನ ದೇಹಿನಾಪಿ ಚ = ಆ ಪ್ರಾಣಿಯಿಂದಲು ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು ? ||೯||

ಯಃ = ಅವನಾನೊಬ್ಬನು ಸಂಸಾರಾತ್ = ಸಂಸಾರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ವಂ = ತನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಆತ್ಮಾನಂ = ಸ್ವರೂಪವನು ಉತ್ತಾರಯಿತುಂ = ದಾಂಟಿಸಲು ಅಕ್ಷಮಃ = ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ ಸಃ = ಆತನು ಪಂಡಿತೋಽಪಿ = ವಿದ್ವಾಂಸನ್ನುವಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಮೂರ್ಖಃ = ಮೂರ್ಖನು ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹನು ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತೋಽಪಿ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ದಿಂದ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಅಶಕ್ತಿಮಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದಾತನು.

ತಸ್ಮಾತ್ಸ ಪಂಡಿತಶ್ಶಕ್ತಸ್ಸ ತಪಸ್ವೀ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ
ಯಶ್ಶಿವಜ್ಞಾನಸದ್ಭಾವಮಾಲೋಕಯಿತುಮುದ್ಯತಃ ||೧೧||

ಅಪಿ ಶ್ಲೋಕಂ ತದರ್ಧಂ ವಾ ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಯಃ ಪಠೇತ್
ವಾಚಯೇಚ್ಚಿಂತಯೇದ್ವಾಪಿ ಲಿಖೇದ್ವಾ ಲೇಖಯೇತ[1] ವಾ ||೧೨||

ಶೃಣುಯಾದೇಕಚಿತ್ತಶ್ಚ ತದರ್ಥಂ ಚ ವಿಚಾರಯೇತ್
ಅನ್ಯೇಭ್ಯಃ ಶ್ರಾವಯೇದ್ಯಸ್ತು ತಸ್ಯ ಪುಣ್ಯಫಲಂ ಶೃಣು ||೧೩||

ತ್ರಿಃ ಪ್ರದಾಯ ಮಹೀಂ ಪೂರ್ಣಾಂ ಸರ್ವರತ್ನೈಸ್ತು ಯತ್ಫಲಮ್।
ಶ್ಲೋಕಾರ್ಧಮೀಶ್ವರಜ್ಞಾನಂ ಪಠನ್ ತತ್ಫಲಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ||೧೪||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಶಿವಜ್ಞಾನಸದ್ಭಾವಂ = ಶಿವಜ್ಞಾನದ ಸದ್ಭಾವವನು ಆಲೋಕಯಿತುಂ = ನೋಡಲು ಉದ್ಯತಃ = ಉದ್ಯುಕ್ತನಹನು ತಸ್ಮಾತ್ = ಆಮಕಾರಣ ಸಃ = ಆತನು ಪಂಡಿತಃ = ವಿದ್ವಾನ್ನು, ಶಕ್ತಃ = ಸಮರ್ಥನು. ಸಃ = ಆತನು ತಪಸ್ವೀ = ತಪಸ್ವಿಯಹಂಥಾ ಆತನು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ = ಜೀತೇಂದ್ರಿಯನು. ||೧೧||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ = ಶಿವಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ಲೋಕಮಪಿ = ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನಾದರೂ ತದರ್ಧಂವಾ = ಆ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಧವನಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಪಠೇತ್ = ಪಠಿಸುವನು ವಾಚಯೇತ್ = ಓದುವನು ಚಿಂತಯೇತ್ = ಚಿಂತನೆಯ ಮಾಡುವನು [2]ವಾಪಿ[2] = ಅಲ್ಲಾ ಲಿಖೇದ್ವಾ = ಬರೆವನು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಲೇಖಯೇತ = ಬರಸುವನು. ||೧೨||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಏಕಚಿತ್ತಶ್ಚ = ಏಕಚಿತ್ತನಾಗಿಯೂ ಶೃಣುಯಾತ್ = ಕೇಳುವನು ತದರ್ಥಂ ಚ = ಆ ಶಿವಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರ್ಥವನು ವಿಚಾರಯೇತ್ = ವಿಚಾರಿಸುವನು ಅನ್ಯೇಭ್ಯಃ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೋಸ್ಕರ ಶ್ರಾವಯೇತ್ = ಕೇಳಿಸುವನು ತಸ್ಯ = ಅದರ ಪುಣ್ಯಫಲಂ = ಪುಣ್ಯದ ಫಲವನು ಶೃಣು = ಕೇಳು. ||೧೩||

ಸರ್ವರತ್ನೈಸ್ತು = ಸರ್ವರತ್ನಂಗಳಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣಾಂ = ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥಾ ಮಹೀಂ = ಭೂಮಿಯನು ತ್ರಿಃ ಪ್ರದಾಯ = ಮೂಱುಬಾರಿ ದಾನವ ಕೊಡಲಾಗಿ ಯತ್ಫಲಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಫಲವುಂಟೋ ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಂ = ಶಿವಜ್ಞಾನವಹಂಥಾ

---

[1]ಯಾತ (ಖ). ಯೀತ (ಗ). [2] ಅಪಿ (ಕ).

ಸಂಸಾರಬೀಜಮಜ್ಞಾನಂ ಸಂಸಾರ್ಯಜ್ಞಃ ಪುಮಾನ್ ಯತಃ
ಅಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ರಾಗಾದ್ಯಾಃ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಚ ತದ್ವಶೌ ||೧೫||

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವಶಾತ್ಪುಂಸಾಂ ಶರೀರಮುಪಜಾಯತೇ
ಶರೀರೇ ಸತಿ [1]ಸಂಕ್ಲೇಶೈಃ[1] ಸರ್ವೈಃ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ ನರಃ ||೧೬||

ಧರ್ಮರಜ್ಜ್ವಾ ವ್ರಜೇದೂರ್ಧ್ವಂ ಪಾಪರಜ್ಜ್ವಾ ವ್ರಜೇದಧಃ
[2]ದ್ವಯಂ ಜ್ಞಾ[2]ನಾಸಿನಾ ಛಿತ್ವಾ ವಿದೇಹಃ ಶಾಂತಿಮೃಚ್ಛತಿ ||೧೭||

ಶ್ಲೋಕಾರ್ಧಂ = ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಧವನು ಪಠನ್ = ಪಾಠವ ಮಾಡುವಾತನು ತತ್ಫಲಂ = [3]ಆ[3] ಫಲವನು ಆಪ್ನುಯಾತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ||೧೪||

ಅಜ್ಞಾನಂ = ಅಜ್ಞಾನವು ಸಂಸಾರಬೀಜಂ = ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬೀಜವಹಂಥಾದು ಯತಃ = ಆವುದಾದೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಸಾರೀ = ಸಂಸಾರಿಯಹಂಥಾ ಪುಮಾನ್ = ಪುರುಷನು ಅಜ್ಞಃ = ಅಜ್ಞಾನಿಯಹಂಥಾ ಆತನು ಅಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ = ಅಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಂವಿರಲು ರಾಗಾದ್ಯಾಃ = ರಾಗ ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದಂಥಾವಹವು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಚ = ಪುಣ್ಯಪಾಪಂಗಳು ತದ್ವಶೌ = ಆ ರಾಗದ್ವೇಷಂಗಳ ಅಧೀನಂಗಳು. ||೧೫||

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವಶಾತ್ = ಪುಣ್ಯಪಾಪಂಗಳಾಧೀನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುಂಸಾಂ = ಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಶರೀರಂ = ಶರೀರವು ಉಪಜಾಯತೇ = [4]ಹುಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಂ[4] ವಿಹುದು. ಶರೀರೇ ಸತಿ = ಶರೀರವಾಗುತ್ತಂ ವಿರಲು ಸ ನರಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಸರ್ವೈಃ ಸಂಕ್ಲೇಶೈಃ = ಸಮಸ್ತ ಕ್ಲೇಶಂಗಳಿಂದ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ = ಕೂಡಲುಪಡುತ್ತಂ ವಿಹನು. ||೧೬||

ಧರ್ಮರಜ್ಜ್ವಾ = ಧರ್ಮವೆಂಬ ರಜ್ಜುವಿನಿಂದ ಊರ್ಧ್ವಂ = ಸ್ವರ್ಗವನು ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ಪಾಪರಜ್ಜ್ವಾ = ಪಾಪವೆಂಬ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಅಧಃ = ನರಕವನು ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು ದ್ವಯಂ = ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಂಗಳೆಂಬ ಎರಡು ರಜ್ಜುವನು ಜ್ಞಾನಾಸಿನಾ = ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಛಿತ್ವಾ = ಛೇದಿಸಿ ವಿದೇಹಃ = ದೇಹವಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ ಶಾಂತಿಂ = ಮೋಕ್ಷವನು ಋಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹನು. ಋ + ಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೧೭||

---

1 ಸಕ್ಲೇಶೈಃ (ಖ.ಗ.ಚ.). 2 ದ್ವಯೋರ್ಜ್ಞಾ (ಕಖಗಘ) 3 ಅವನ (ಖ).
4 ಆಗುತ್ತಂ (ಕ).

ಸದ್ಧರ್ಮಾಶ್ಚ ಶಿವೇನೋಕ್ತಾಃ ಶಿವಧರ್ಮಾಗಮೋತ್ತರೇ
ಜ್ಞೇಯಾ ಬಹುವಿಧಾಸ್ತೇ ಚ ಕರ್ಮಯೋಗಪ್ರಭೇದತಃ ||೧೮||

ಅಥಾಹಿಂಸಾ ಕ್ಷಮಾ ಸತ್ಯಂ ಹ್ರೀಶ್ಶ್ರದ್ಧೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ
ದಾನಂ ವಿದ್ಯಾ ತಪೋ ಧ್ಯಾನಂ 'ದಶಕಂ ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಮ್' ||೧೯||

ಅಧರ್ಮಭೇದಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಪ್ರಭೇದತಃ
ಸ್ಥೂಲಾಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಾಶ್ಚ ಕೋಟಿಭೇದೈರನೇಕಧಾ ||೨೦||

ತತ್ರ ಯೇ ಪಾಪನಿಚಯಾಃ ಸ್ಥೂಲಾ ನರಕಹೇತವಃ
ತೇಽಸಮಾಸೇನ[1] ಕಥ್ಯಂತೇ ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಸಾಧನೈಃ ||೨೧||

ಶಿವೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಶಿವಧರ್ಮಾಗಮೋತ್ತರೇ = ಶಿವಧರ್ಮಾಗಮೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸದ್ಧರ್ಮಾಶ್ಚ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂಇದ್ದಂಥಾ ಧರ್ಮಂಗಳು ಉಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟವು. ತೇ ಚ = ಆ ಧರ್ಮಂಗಳು ಕರ್ಮಯೋಗಪ್ರಭೇದತಃ = ಕ್ರಿಯಾಯೋಗದ ಭೇದದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬಹುವಿಧಾಃ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ||೧೮||

ಕ್ರಿಯಾಯೋಗದ ಧರ್ಮದಲಕ್ಷಣವ ಹೇಳುತ್ತಂಇದ್ದಾರು —

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾ = ಹಿಂಸೆಯ ಮಾಡದಿರುಹವು ಕ್ಷಮಾ = ಶಾಂತಿ ಸತ್ಯಂ = ಸತ್ಯವು ಹ್ರೀಃ = ಲಜ್ಜೆ ಶ್ರದ್ಧಾ = ನಿಶ್ವಾಸವು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ = ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ನಿಗ್ರಹಿಸುಹವು ದಾನಂ = ದಾನವು ವಿದ್ಯಾ = ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ತಪಃ = ತಪಸ್ಸು ಧ್ಯಾನಂ = ಧ್ಯಾನವು ದಶಕಂ = ಈ ಹತ್ತು ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಂ = ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವು. ||೧೯||

ಅಧರ್ಮಭೇದಾಃ = ಪಾಪಂಗಳ ಭೇದಂಗಳು ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಪ್ರಭೇದತಃ = ಚಿತ್ತದ ವರ್ತನೆಯ ಭೇದದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅನೇಕಧಾ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಕೋಟಿ ಭೇದೈಶ್ಚ = ಕೋಟಿಭೇದಂಗಳಿಂದ ಸ್ಥೂಲಾಃ = ಸ್ಥೂಲಂಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ = ಸೂಕ್ಷ್ಮಂಗಳು ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಾಃ = ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂಗಳಾಗಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ||೨೦||

ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಯೇ = ಆವವು ಕೆಲವು ಸ್ಥೂಲಾಃ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಪಾಪನಿಚಯಾಃ = ಪಾಪಸಮೂಹಂಗಳು ನರಕಹೇತವಃ = ನರಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣಂಗಳು

---

1 ಸಮಾಸೇನ (ಘ).

ಪರಸ್ತ್ರೀದ್ರವ್ಯಸಂಕಲ್ಪಶ್ಚೇತಸಾಽನಿಷ್ಟಚಿಂತನಮ್
ಅಕಾರ್ಯಾಭಿನಿವೇಶಶ್ಚ ಚತುರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಮಾನಸಮ್ ॥೨೨॥

ಅನಿಬದ್ಧಪ್ರಲಾಪಿತ್ವಮಸತ್ಯಂ ಚಾಪ್ರಿಯಂ ಚ ಯತ್
ಪರಾಪವಾದಪೈಶುನ್ಯಂ ಚತುರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ವಾಚಿಕಮ್ ॥೨೩॥

ಅಭಕ್ಷ್ಯಭಕ್ಷಣಂ ಹಿಂಸಾ ಮಿಥ್ಯಾ[1]ಕಾಮಸ್ಯ ಸೇವನಮ್[1]
ಪರಸ್ವಾನಾಮುಪಾದಾನಂ ಚತುರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕಾಯಿಕಮ್ ॥೨೪॥

ತೇ = ಆ ಪಾಪಂಗಳು [ಅ] ಸಮಾಸೇನ = ವಿಸ್ತರದಿಂದ ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಸಾಧನೈಃ ಮನಸ್ಸು ವಾಕ್ಯ ಕಾಯಂಗಳ ಸಾಧನಂಗಳಿಂದ ಕಥ್ಯಂತೇ = ಹೇಳ[2]ಲು ಪ[2]ಡುತ್ತಿದ್ದಾವು. ॥೨೧॥

ಪರಸ್ತ್ರೀದ್ರವ್ಯಸಂಕಲ್ಪಃ = ಪರಸ್ತ್ರೀ ಪರದ್ರವ್ಯವ ನೆನಹೆವು ಅನಿಷ್ಟಚಿಂತನಂ = ಹಿತವಲ್ಲದಂಥಾದ ಚಿಂತಿಸುಹೆವು ಅಕಾರ್ಯಾಭಿನಿವೇಶಶ್ಚ = ಮಾಡಬಾರದಂಥಾ ಅದಱಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಹವ [3]ಕೊಳುಹವು[3] ಚತುರ್ಥಂ = ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಾನಸಂ = ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಕರ್ಮ = ವ್ಯಾಪಾರವು. ॥೨೨॥

ಅನಿಬದ್ಧಪ್ರಲಾಪಿತ್ವಂ = ನಿಬದ್ಧಿಯಲ್ಲದ ನುಡಿಯ ನುಡಿಹವು, ರಪ ಲಪ-ವ್ಯಕ್ತಾಯಾಂ ವಾಚಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು. ಅಸತ್ಯಂ ಚ = ಹುಸಿಯ ನುಡಿಹವು ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಅಪ್ರಿಯಂ ಚ = ನಿಷ್ಠುರವಾಕ್ಯವು ಪರಾಪವಾದ ಪೈಶುನ್ಯಂ = ಪರರ ನಿಂದೆಯನಾಡು[4]ಹವು ಚತುರ್ಥಂ = ಈ ನಾಲ್ಕು ವಾಚಿಕಂ = ವಾಕ್ಯದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಕರ್ಮ = ವ್ಯಾಪಾರವು.[4] ॥೨೩॥

ಅಭಕ್ಷ್ಯಭಕ್ಷಣಂ = ಮೆಲ್ಲಬಾರದಂಥಾದ ಮೆಲ್ಲುಹವು ಹಿಂಸಾ = ಕೊಲುಹವು ಮಿಥ್ಯಾಕಾಮಸ್ಯ = ಮಿಥ್ಯವಹ ಬಯಕೆಯ ಸೇವನಂ = ಸೇವಿಸುಹೆವು ಮಾಡು[5]ಹವೆಂ[5]ಬುದರ್ಥ. ಪರಸ್ವಾನಾಂ = ಪರರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ವಸ್ತುಗಳ ಉಪಾದಾನಂ = ತೆಗೆದು ಕೊಳುಹವು ಚತುರ್ಥಂ = ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾಯಿಕಂ = ಕಾಯದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಕರ್ಮ = ವ್ಯಾಪಾರವು. ॥೨೪॥

---

[1] ಕಾರ್ಯನಿವೇಶನಂ (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮೂಲಪಾಠ. 'ಕಾಮಸ್ಯ ಸೇವನಂ' ಪಾಠಾಂತರ (ಘ).
[2] ಲ್ಪ (ಕ.ಖ.ಚ.).
[3] ಕೊಳುತಿಹವು (ಖ.ಚ.) ಆಗ್ರಹವಣಳುಹವು (ಕ) [4] (ಕ) ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ ಭಾಗ
[5] ವುದೆಂ (ಕ).

ಇತ್ಯೇತತ್ ದ್ವಾದಶವಿಧಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತ್ರಿಸಾಧನಮ್
ಅಸ್ಯ ಭೇದಾನ್ ಪುನರ್ವಕ್ಷ್ಯೇ[1]ಏಷಾಂ ಫಲಮನಂತರಮ್ ||೨೫||

ಯೇ ದ್ವಿಷಂತಿ ಮಹಾದೇವಂ ಸಂಸಾರಾರ್ಣವ[2]ತಾರಣಮ್[2]
ಸಮಸ್ತಪಾತಕೋಪೇತಾಸ್ತೇ ಯಾಂತಿ ನರಕಾರ್ಣವಮ್ ||೨೬||

ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಕ್ತಾರಂ ಗುರುಂ ನಿಂದಂತಿ ಯೇ ನರಾಃ
ಸುಮಹತ್ಪಾತಕೋಪೇತಾಸ್ತೇ ಯಾಂತಿ ನರಕಾರ್ಣವಮ್ ||೨೭||

ದೂಷಯಂತಿ ಶಿವಜ್ಞಾನಂ ಯೇ ಸರ್ವಾರ್ಥಪ್ರಸಾಧಕಮ್
ಸುಮಹತ್ಪಾತಕಂ ತೇಷಾಂ ನಿರಯಾರ್ಣವಗಾಮಿನಾಮ್ ||೨೮||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಸಾಧನಂ = ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಕರ್ಮಂಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವಹಂಥಾ ಏತತ್ದ್ವಾದಶವಿಧಂ = ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಕರ್ಮ = ಕರ್ಮವು ಪ್ರೋಕ್ತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ಅಸ್ಯಭೇದಾನ್ = ಈ ಪಾಪದ ಭೇದಂಗಳನು ಅನಂತರಂ = ತಜುವಾಯಲ್ಲಿ ಏಷಾಂ = ಈ ಪಾಪಂಗಳ ಫಲಂ = ಫಲವನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ವಕ್ಷ್ಯೇ = ಹೇಳಿಹೆನು. ||೨೫||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಸಂಸಾರಾರ್ಣವತಾರಣಂ = ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವ ದಾಂಟಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದ್ವಿಷಂತಿ = ದ್ವೇಷವ ಮಾಡುತ್ತಂವಿಹರು. ದ್ವಿಷ-ಅಪ್ರೀತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ತೇ = ಅವರುಗಳು ಸಮಸ್ತಪಾತಕೋಪೇತಾಃ = ಸರ್ವಪಾಪಂಗಳೊಡ[3]ನೆ ಕೂ[3]ಡಿದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ನರಕಾರ್ಣವಂ = ನರಕ[4]ವೆಂಬ[4] ಸಮುದ್ರವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು.

ಯೇ = ಆರು [5]ಕೆಲಬರು[5] ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ = ಶಿವಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರವ ವಕ್ತಾರಂ = ಹೇಳುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಗುರುಂ = ಆಚಾರ್ಯನನು ನಿಂದಂತಿ = ನಿಂದಿಸುತ್ತಂವಿಹರು. ಣಿದಿ ಕುತ್ಸಾಯಾಂ ಎಂಬ [6]ಧಾತುಜ ಪದವು.[6] ತೇ = ಅವರುಗಳು ಸುಮಹತ್ಪಾತಕೋಪೇತಾಃ = ಅತಿದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಪಾಪಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ನರಕಾರ್ಣವಂ = ನರಕ ಸಮುದ್ರವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ಯಾ ಪ್ರಾಪಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೨೭||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಸರ್ವಾರ್ಥಪ್ರಸಾಧಕಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಯೋಜನನನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಡುವಂಥಾ ಶಿವಜ್ಞಾನಂ = ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರವನು ದೂಷಯಂತಿ = ದೂಷಿಸುತ್ತಂ

---

1 ಯೇಷಾಂ (ಖ.ಗ.ಚ). 2 ತಾರಕಂ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪಾಠ. 3 ಗೂ (ಕ).
4 ಇಲ್ಲ (ಕ). 5 ಕೆಲಂಬರು (ಕ.ಖ). 6 ಧಾತು (ಕ).

ಶಿವನಿಂದಾ ಗುರೋರ್ನಿಂದಾ ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ ದೂಷಣಮ್
ದೇವದ್ರವ್ಯಾಪಹರಣಂ ಗುರುದ್ರವ್ಯವಿನಾಶನಮ್ ||೨೯||

ಹರಂತಿ ಯೇ ಚ ಸಂಮೂಢಾಶ್ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪುಸ್ತಕಮ್
ಸುಮಹತ್ಪಾತಕಾನ್ಯಾಹುರತಿಪಾಪಫಲಾನಿ ಷಟ್ ||೩೦||

ನಾಭಿನಂದಂತಿ ಯೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶಿವಪೂಜಾಂ ಪ್ರಕಲ್ಪಿತಾಮ್
ನ ನಮಂತ್ಯರ್ಚಿತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ[1]ಪೂಜಿತಂ ನ ಸ್ತುವಂತಿ ಚ ||೩೧||

ಯಥೇಷ್ಟಚೇಷ್ಟಾ ನಿಶ್ಶಂಕಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ
ಸ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರಪೂಜಾಶ್ಚ ಯೇ ಕುರ್ವಂತಿ ನ ಪರ್ವಸು ||೩೨||

ವಿಹರು ನಿರಯಾರ್ಣವಗಾಮಿನಾಂ = ನರಕಸಮುದ್ರವನೆಯ್ದುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳಿಗೆ ಪಾತಕಂ = ಪಾತಕವು ಸುಮಹತ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾದಹುದು.

ಶಿವನಿಂದಾ = ಶಿವನಿಂದೆ ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿನ ನಿಂದಾ = ನಿಂದೆ ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ = ಶಿವಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರವ ದೂಷಣಂ = ದೂಷಿಸುಹವು ದೇವದ್ರವ್ಯಾಪಹರಣಂ = ದೇವದ್ರವ್ಯವನಪಹರಿಸುಹವು ಗುರುದ್ರವ್ಯವಿನಾಶನಂ = ಗುರುದ್ರವ್ಯವ ಕೆಡಿಸುಹವು. ||೨೯||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಸಂಮೂಢಾಶ್ಚ = ಮೂರ್ಖರುಗಳು ಶಿವಜ್ಞಾನಸ್ಯ = ಶಿವಜ್ಞಾನದ ಪುಸ್ತಕಂ = ಪುಸ್ತಕವನು ಹರಂತಿ = ಅಪಹರಿಸುತ್ತಂವಿಹರು ಅತಿಪಾಪಫಲಾನಿ = ಅತ್ಯಂತ ಪಾಪದ ಫಲಂನುಳ್ಳಂಥಾ ಷಟ್ = ಈ ಆಱು ಸುಮಹತ್ಪಾತಕಾನಿ = [2]ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ[2] ಪಾಪಂಗಳೆಂದು ಆಹುಃ = ಹೇಳುತ್ತಂವಿಹರು.

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರುಗಳು ಪ್ರಕಲ್ಪಿತಾಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಿವಪೂಜಾಂ = ಶಿವಲಿಂಗಪೂಜೆಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಅಭಿನಂದಂತಿ ನ = ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಂವಿರರು ಅರ್ಚಿತಂ = ಅರ್ಚಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ನ ನಮಂತಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಂವಿರರು ಪೂಜಿತಂ = ಪೂಜಿಸಿ[3]ಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ[3] ಶಿವಲಿಂಗವನು ನ ಸ್ತುವಂತಿ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡುತ್ತಂವಿರರು. ||೩೧||

ಯಥೇಷ್ಟಚೇಷ್ಟಾಃ = ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಂವಿಹವರುಗಳಾಗಿ ನಿಶ್ಶಂಕಾಃ = ಶಂಕೆಯಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಚ = ಶಿವಲಿಂಗದ ಮುಂದೆ ಇರುತ್ತಂವಿಹರು ರಮಂತಿ ಚ = ಸುಖಿಸುತ್ತಂವಿಹರು ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪರ್ವಸು = ಅಷ್ಟಮಿ ಚತುರ್ದಶಿ ಪೌರ್ಣಮಿ ಅಮಾವಾಸೆಯೆಂಬ ಪರ್ವತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಸಂಸ್ಕಾರ

---

[1] ನ ಪೂಜಂತಿ (ಘ) [2] ದೊಡ್ಡಿಹ (ಕ) [3] ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟಂಥಾ (ಕ)

ಶಿವವಿದ್ಯಾಗುರೂಣಾಂ ಚ ಕರ್ಮಯೋಗವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ
ಯೇ ತ್ಯಜಂತಿ ಶಿವಾಚಾರಂ ಶಿವಭಕ್ತಾನ್ ದ್ವಿಷಂತಿ ಚ ||೩೩||

ಶಿವನಿಂದಾಸಮಾ ಹ್ಯೇತೇ ಮಹಾಂತಃ ಪಾತಕೋತ್ತಮಾಃ ||೩೪||

ಗುರುಪೂಜಾಮಕೃತ್ವೈವ ಯಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛತಿ
ನ ಕರೋತಿ ಚ ಶುಶ್ರೂಷಾಮಾಜ್ಞಾಂ ಭಕ್ತಿಂ ಚ ಭಾವತಃ ||೩೫||

ನಾಭಿನಂದತಿ ತದ್ವಾಚಾಮುತ್ತರಂ ಚ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ
ಗುರುಕರ್ಮಣಿ ಶಾಠ್ಯಂ ಚ ತದುಪೇಕ್ಷಾಂ ಕರೋತಿ ಚ ||೩೬||

ಗುರುಮಾರ್ತಮಶಕ್ತಂ ವಾ ವಿದೇಶಪ್ರಸ್ಥಿತಂ ತು ವಾ
ಅರಿಭಿಃ ಪರಿಭೂತಂ ವಾ ಯಃ ಸಂತ್ಯಜತಿ ಪಾಪಕೃತ್ ||೩೭||

ಪೂಜಾಶ್ಚ ಶಿವಸ್ಥಾನವ ಸಾರಿಸುಹ ಮೊದಲಹ ಪೂಜೆಗಳನು ನ ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡದೆಯಿಹರು. ||೩೨||

ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಕರ್ಮಯೋಗ-ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ = ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಶಿವವಿದ್ಯಾಗುರೂಣಾಂ = ಈಶ್ವರ–ಶಿವಾಗಮ–ಆಚಾರ್ಯರುಗಳ ದ್ವಿಷಂತಿ = ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಂವಿಹರು ಶಿವಾಚಾರಂ ಚ = ಶಿವಾಗಮೋಕ್ತವಹಂಥಾ ಆಚಾರವನು ತ್ಯಜಂತಿ = ಬಿಡುತ್ತಂವಿಹರು. ಶಿವಭಕ್ತಾನ್ = ಈಶ್ವರಭಕ್ತರುಗಳನು ದ್ವಿಷಂತಿ = ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಂವಿಹರು. ||೩೩||

ಏತೇ ಪಾತಕೋತ್ತಮಾಃ = ಈ ಪಾತಕದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಂಗಳು ಮಹಾಂತಃ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಶಿವನಿಂದಾಸಮಾ ಹಿ = ಶಿವನಿಂದೆಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾವಲಾ. ||೩೪||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಗುರುಪೂಜಾಂ = ಶ್ರೀ ಗುರುಪೂಜೆಯನು ಅಕೃತ್ವೈವ = ಮಾಡದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಂ = ಶಾಸ್ತ್ರವನು ಶ್ರೋತುಂ = ಕೇಳಲು ಇಚ್ಛತಿ = ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಂವಿಹನು ಭಾವತಃ = ತಾತ್ಪರ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಂ ಚ = ಭಕ್ತಿಯನು ಶುಶ್ರೂಷಾಂ ಚ = ಸೇವೆಯನು ನ ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿರನು ಆಜ್ಞಾಂ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನು ನ ಕರೋತಿ = ನಡಸುತ್ತಂವಿರನು. ||೩೫||

ತದ್ವಾಚಾಂ = ಆ ಗುರುವಾಕ್ಯಂಗಳಿಗೆ ನ ಅಭಿನಂದತಿ = ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಂವಿರನು ಉತ್ತರಂ ಚ = ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನು ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ = ಕೊಡುತ್ತಂವಿಹನು ಗುರುಕರ್ಮಣಿ = ಗುರುಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಠ್ಯಂ ಚ = ಶಠೆಯನೂ ತದುಪೇಕ್ಷಾಂ ಚ = ಆ ಗುರುವಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಂವಿಹನು. ||೩೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಆರ್ತಂ = ಕ್ಲೇಶಿತನಾದಂಥಾ ಅಶಕ್ತಂ =

ತದ್ಭಾರ್ಯಾಪುತ್ರಮಿತ್ರೇಷು ಯಶ್ಚಾವಜ್ಞಾಂ ಕರೋತಿ ಚ
ಇತ್ಯೇತತ್ಪಾತಕಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಗುರುನಿಂದಾಸಮಂ ಭವೇತ್ ||೩೮||

ಅಸಂಪೂಜ್ಯ ಶಿವಜ್ಞಾನಮಧೀಯಂತೇ ಲಿಖಂತಿ ವಾ
ಅನ್ಯಾಯತಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ಶೃಣ್ವಂತ್ಯುಚ್ಚಾರಯಂತಿ ಚ ||೩೯||

ವಿಕ್ರೀಣಂತಿ ಚ ಲೋಭೇನ ಕುಜ್ಞಾನನಿಯಮೇನ ವಾ
ಅಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರದೇಶೇಷು ಯಥೇಷ್ಟಂ ಸ್ಥಾಪಯಂತಿ [1]ಚ[1] ||೪೦||

ಶಿವಜ್ಞಾನಕಥಾಽಽಕ್ಷೇಪಂ [2]ಯಃ ಕೃತ್ವಾಽನ್ಯತ್ರ ಭಾಷತೇ
ನಾಧೀಯತೇ ಸಮರ್ಥಶ್ಚ ಪ್ರಮಾದಂ ಯಃ ಕರೋತಿ ಚ ||೪೧||

ಅಶಕ್ತನಹಂಥಾ ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ವಿದೇಶಪ್ರಸ್ಥಿತಂ ವಾ = ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಅರಿಭಿಃ = ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪರಿಭೂತಂ ವಾ = ತಿರಸ್ಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಸಂತ್ಯಜತಿ = ಬಿಡುತ್ತಂವಿಹನು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಾಪಕೃತ್ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದಾತನಹನು. ||೩೭||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ತದ್ಭಾರ್ಯಾಪುತ್ರಮಿತ್ರೇಷು ಚ = ಆ ಗುರುವಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರ ಮಿತ್ರರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಜ್ಞಾಂ ಚ = ಅವುನ್ನಣೆಯನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಂವಿಹನು ಏತತ್ಪಾತಕಂ = ಈ ಪಾಪವು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞೇಯಂ = ಆಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಜ್ಞಾತುಂ ಯೋಗ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಇದು ನಿರ್ವಚನವು. ಏತತ್ = ಇದು ಗುರುನಿಂದಾಸಮಂ = ಗುರುನಿಂದೆಗೆ ಸಮಾನವು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ||೩೮||

ಶಿವಜ್ಞಾನಂ = ಶಿವನ ಜ್ಞಾನವನಱಿವಂಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನು ಅಸಂಪೂಜ್ಯ = ಪೂಜಿಸದೆ ಅಧೀಯಂತೇ = ಓದುತ್ತಂವಿಹರೂ ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಲಿಖಂತಿ = ಬರೆಯುತ್ತಂವಿಹರೂ ಅನ್ಯಾಯತಃ = ಅಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ = ಕೊಡುತ್ತಂವಿಹರು ಶೃಣ್ವಂತಿ = ಕೇಳುತ್ತಂವಿಹರು ಉಚ್ಚಾರಯಂತಿ = ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಂವಿಹರು. ||೩೯||

ಲೋಭೇನ = ಧನಲೋಭದಿಂದ ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಕುಜ್ಞಾನ ನಿಯಮೇನ = ಅಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ವಿಕ್ರೀಣಂತಿ ಚ = ವಿಕ್ರಯವಮಾಡುತ್ತಂವಿಹರು ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರದೇಶೇಷು = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದೆಯಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟಂ = ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಂಗೆ ಸ್ಥಾಪಯಂತಿ ಚ = ಇರಿಸುತ್ತಂವಿಹರು. ||೪೦||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಶಿವಜ್ಞಾನಕಥಾಽಽಕ್ಷೇಪಂ = ಶಿವಜ್ಞಾನ

---

[1] ವಾ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ). [2] ಪೇಕ್ಷಂ ? (ಖ.ಗ).

ಅಶುಚಿಶ್ಚಾಶುಚೌ ಸ್ಥಾನೇ ಯಃ [1]ಪ್ರವರ್ತೀ[1] ಶೃಣೋತಿ ವಾ
ಇತಿ ಸರ್ವಂ ಸಮಾಸೇನ ಜ್ಞಾನನಿಂದಾಸಮಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||೪೨||

ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನಶ್ಚ ಸುರಾಪಶ್ಚ ಸ್ತೇಯೀ ಚ ಗುರುತಲ್ಪಗಃ
ಮಹಾಪಾತಕಿನಸ್ತ್ವೇತೇ ತತ್ಸಂಯೋಗೀ ಚ ಪಂಚಮಃ ||೪೩||

ಯಃ ಶ್ರೋತೄಣಾಂ ಶಾಂಕರೀಯಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕಾವ್ಯಾದಿಕಂ ತಥಾ
ನ ಶ್ರಾವಯತ್ಯ[2]ಭಿಜ್ಞಸ್ಸನ್[2]ತಮಾಹುರ್ಬ್ರಹ್ಮಘಾತಕಮ್ ||೪೪||

ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಥೆಗೆ[3] ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿ ಅನ್ಯತ್ = ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಪ್ರಭಾಷತೇ = ನುಡಿ[4]ಯುತ್ತಿಹನು. ಆಕ್ಷೇಪವೆಂದರೆ ಇದು ಹೇಗೆಯೆಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸುಹವು. ನ ಸಮರ್ಥಶ್ಚ = ಶಬ್ದಾರ್ಥದ[4]ಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲದವನು ಅಧೀಯತೇ = ಓದುತ್ತಿಹನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಪ್ರಮಾದಂ ಚ = ವಿಘ್ನವನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ||೪೧||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು **ಅಶುಚಿಃ** = ಅಶುಚಿಯಾಗಿ ಅಶುಚೌ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಸ್ಥಾನೇ = ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ [5]ಪ್ರವರ್ತೀ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹನು (ಪ್ರವಕ್ತಿ = ಶಿವಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನು ಹೇಳುವನು.)[5] ಶೃಣೋತಿ ವಾ = ಕೇಳುತ್ತಿಹನು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವೂ ಸಮಾಸೇನ = ವಿಸ್ತರದಿಂದ (?) [ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ] ಜ್ಞಾನನಿಂದಾಸಮಂ = ಜ್ಞಾನವನಿಂದಿಸಿದ ಸಮಾನವೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೪೨||

ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನಶ್ಚ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕೊಂದವನು ಸುರಾಪಶ್ಚ = ಸುರಾಪಾನವ ಮಾಡಿದವನು ಸ್ತೇಯೀ ಚ = ಸುವರ್ಣವ ಕದ್ದವನು ಗುರುತಲ್ಪಗಃ = ಗುರುಸ್ತ್ರೀಯ ಗಮಿಸಿದವನು ಏತೇ = ಇವರುಗಳು ಮಹಾಪಾತಕಿನಃ = ಮಹಾಪಾಪಿಗಳು ತತ್ಸಂಯೋಗೀ ಚ = ಅವರುಗಳ ಸಂಪ[6]ರ್ಕವ ಮಾಡಿದಾತನು ಪಂಚಮಃ = ಐದನೆಯ ಪಾತಕನು. ||೪೩||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು. ಅಭಿಜ್ಞಃ ಸನ್ = ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೋತೄಣಾಂ = ಕೇಳುವವರುಗಳಿಗೆ ಶಾಂಕರೀಯಂ = ಈಶ್ವರ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂ = ಶಾಸ್ತ್ರ

---

[1] ಪ್ರವಕ್ತಿ (ಕ ಗ ಘ) [2] ವಿಘ್ನಃಸನ್ (ಘ) [3] ಅಪೇಕ್ಷವನು ? (ಖ) [4] ಈ ಭಾಗ (ಚ) ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ. [5] (ಕ) ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಪಾಠಗಳಿವೆ. ಎರಡೂ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಖ.ಚ. ಗಳಲ್ಲಿ 'ಪ್ರವರ್ತೀ' ಎಂದೇ ಇದೆ. 'ಪ್ರವಕ್ತಿ' ಎಂಬುದಿಲ್ಲ.

[6] ಈ ಭಾಗ (ಚ) ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ.

ಗವಾಂ[1]ತೃಷ್ಣಾ[1]ಭಿಭೂತಾನಾಂ ಜಲಾರ್ಥಮುಪಸರ್ಪತಾಮ್
ಯಃ ಸಮಾಚರತೇ ವಿಘ್ನಂ ತಮಾಹುರ್ಬ್ರಹ್ಮಘಾತಕಮ್ ॥೪೫॥

ಪರದೋಷಾನ್ ಪರಿಜ್ಞಾಯ ನೃಪಕರ್ಣೇ ಜಪೇತ್ತು[2]ಯಃ
ಪಾಪೀಯಾನ್ ಪಿಶುನಃ ಕ್ಷುದ್ರಃ ಸ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮಹಣಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥೪೬॥

ಪಿಶುನಃ ಸರ್ವಲೋಕೇಷು ರಂಧ್ರಾನ್ವೇಷಣತತ್ಪರ [3]
ಉದ್ವೇಗಜನಕಃ ಕ್ರೂರಸ್ತಮಾಹುರ್ಬ್ರಹ್ಮಘಾತಕಮ್ ॥೪೭॥

ಅಧೀತ್ಯ ಯಃ ಶಿವಜ್ಞಾನಂ ಪರಿತ್ಯಜತಿ ಮೂಢಧೀಃ
ಸುರಾಪಾನಸಮಂ ಜ್ಞೇಯಂ ತಸ್ಯ ಪಾತಕಮುತ್ತಮಮ್ ॥೪೮॥

ವನು ತಥಾ=ಹಾಂಗೆ [4]ಕಾವ್ಯಾದಿಕಂ = ಕಾವ್ಯ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವನು ನ ಶ್ರಾವಯತಿ = ಕೇಳಿಸದೆ ಇಹನು. ಹೇಳನೆಂಬುದರ್ಥ. ತಂ = ಆತನನು ಬ್ರಹ್ಮ-ಘಾತಕಂ=ಬ್ರಹ್ಮ[4]ಹತ್ಯವ ಮಾಡಿದಾತನೆಂದು ಆಹುಃ=ಹೇಳುತ್ತಂವಿಹರು. ॥೪೪॥

ತೃಷ್ಣಾಭಿಭೂತಾನಾಂ=ಬಾಯಾಱುವದ[5]ಱಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ಜಲಾರ್ಥಂ =ಉದಕಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉಪಸರ್ಪತಾಂ=ಬರುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಗವಾಂ=ಗೋವುಗಳಿಗೆ[5] ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ವಿಘ್ನಂ=ವಿಘ್ನವನು ಸಮಾಚರತೇ=ಮಾಡುತ್ತಂವಿಹನು ತಂ = ಆತನನು ಬ್ರಹ್ಮಘಾತಕಂ = ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯವ ಮಾಡಿದಾತನೆಂದು ಆಹುಃ= ಹೇಳುತ್ತಂವಿಹರು. ॥೪೫॥

ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಪರದೋಷಾನ್ = [6]ಪರರ ದೋಷಂಗಳನು ಪರಿ-ಜ್ಞಾಯ=ಅಱಿದು ನೃಪಕರ್ಣೇ=ಅರಸಿನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತು=ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜಪೇತ್ =ಹೇಳುವನು ಸಃ=ಆತನು ಪಾಪೀಯಾನ್=ಪಾಪಿಷ್ಠನು ಪಿಶುನಃ=ದುರ್ಜನನು ಕ್ಷುದ್ರಃ=ಅಲ್ಪನು ಬ್ರಹ್ಮಹಣಃ = ಬ್ರ[6]ಹ್ಮಹತ್ಯಕಾರನೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟನು. ॥೪೬॥

ಸರ್ವಲೋಕೇಷು = ಸಮಸ್ತ ಜನರುಗಳಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರಾನ್ವೇಷಣತತ್ಪರಃ = ತೆಱಹನಱಸುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನು ಪಿಶುನಃ=ಕೊಂಡೆಯನು ಉದ್ವೇಗ ಜನಕಃ = [7]ಉ[7]ಬ್ಬೆ[7]ಗವ ಹುಟ್ಟಿಸುವಾತನು ಕ್ರೂರಃ = ಕ್ರೂರನಹಂಥಾ ಆತನು ತಂ=ಆತನನು ಬ್ರಹ್ಮಘಾತಕಂ=ಬ್ರ[1]ಹ್ಮಹತ್ಯವ ಮಾಡಿದಾತನನೆಂದು ಆಹುಃ = ಹೇಳುತ್ತಂವಿಹರು. ॥೪೭॥

ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಶಿವಜ್ಞಾನಂ=ಶಿವಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರವನು ಅಧೀತ್ಯ

---

[1] ತೃಷಾ (ಘ) [2] (ಚ) ದಲ್ಲಿ ಉಪ್ತಭಾಗ. [3] (ಚ) ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ ಭಾಗ.
[4] ಲುಪ್ತ ಭಾಗ (ಚ). [5] ಲುಪ್ತ ಭಾಗ (ಚ). [6] ಲುಪ್ತ ಭಾಗ (ಚ) [7] ದ್ವೇ (ಕ)

ಅಪ್ರಿಯಂ ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಮಭಕ್ಷ್ಯಸ್ಯ ಚ ಭಕ್ಷಣಮ್
ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಪಂಚಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣಾಮ್ ||೪೯||

[1]ಮಾತಾ[2]ಪಿತೃ[2]ಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಕೂಟಸಾಕ್ಷೀ ಸುಹೃದ್ವಧಃ
ವನೇ ನಿರಪರಾಧಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಚ ಪ್ರಘಾತನಮ್ ||೫೦||

ಗವಾಂ ಮಾರ್ಗೇ ವನೇ[3]ಚಾಗ್ನಿಂ ಪುರಗ್ರಾಮೇ ಚ ದೀಪಯೇತ್[3]
ಇತಿ ಪಾಪಾನಿ ಘೋ*ರಾಣಿ ಸುರಾಪಾನಸಮಾನಿ ತು ||೫೧||

=[4]ಓದಿ ಮೂಢಧೀಃ=ಮೂರ್ಖಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಜತಿ=ಬಿಡುತ್ತಾಂ ವಿದ್ವಾನು ತಸ್ಯ=ಆತಂಗೆ ಸುರಾಪಾನಸಮಂ = ಸುರಾಪಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಉತ್ತಮಂ=ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಪಾತಕಂ=ಪಾತಕವೆಂದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೪೮||

ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಂ=ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯಂ = ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿಯಿರುಹವು ಅ[4]ಭಕ್ಷ್ಯಸ್ಯ ಚ=ಮೆಲಬಾರದಂಥಾದ ಭಕ್ಷಣಂ ಚ=ಮೆಲುಹವು ಪಂಚಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣಾಂ = ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಂಗಳ ಪರಿತ್ಯಾಗಃ = ಬಿಡುಹವು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಪರಿತ್ಯಾಗಃ=ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವ ಬಿಡುಹವು. ||೪೯||

ಮಾತಾ[5]ಪಿತೃಪರಿತ್ಯಾಗಃ = ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಬಿಡುಹವು ಕೂಟಸಾಕ್ಷೀ = ಕೂಟಸಾಕ್ಷಿಯ ನುಡಿಹವು ಸುಹೃದ್ವಧಃ=ಬಂಧುಗಳ ಕೊಲುಹವು ವನೇ=ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಾನಾಂ = ನಿರಪರಾಧಿಗಳಹಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರ[5]ಘಾತನಂ ಚ=ಕೊಲುಹವು. ||೫೦||

ಗವಾಂ=ಗೋವುಗಳ ಮಾರ್ಗೇ=ಮಾರ್ಗವಹಂಥಾ ವನೇ = ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರಗ್ರಾಮೇ ಚ=ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಂ ಚ=ಕಿಚ್ಚನು ದೀಪಯೇತ್ =ಇಕ್ಕುವನು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಘೋರಾಣಿ = ಭಯಂ[4]ಕರವಹಂಥಾ ಪಾಪಾನಿ = ಪಾಪಂಗಳು ಸುರಾಪಾನಸಮಾನಿ ತು = ಸುರಾಪಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನಂಗಳಹವು.[4] ||೫೧||

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಚ). [2] ಪಿತ್ರೋಃ (ಕ). [3] ಗ್ರಾಮೇ ಯಚ್ಚೈವಾಗ್ನಿಃ ಪ್ರದೀಪಯೇತ್ (ಘ)
[4] ಲುಪ್ತ (ಚ). [5] ಲುಪ್ತ (ಚ).

ದೀನಸರ್ವಸ್ವಹರಣಂ ಪರಸ್ತ್ರೀಗಜವಾಜಿನಾಮ್
ಗೋಭೂರತ್ನಸುವರ್ಣಾನಾಮೋಷಧೀನಾಂ ಹರಸ್ಯ ಚ ||೫೨||

ಚಂದನಾಗರುಕರ್ಪೂರಕಸ್ತೂರೀಪಟ್ಟವಾಸಸಾಮ್
ಹಸ್ತನ್ಯಸ್ತಾಪಹರಣಂ ರುಕ್ಮಸ್ತೇಯಸಮಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||೫೩||

ಕನ್ಯಾನಾಂ ವರಯೋಗ್ಯಾನಾಮದಾನಂ ಸದೃಶೇ ವರೇ
ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರೇಷು ಗಮನಂ ಭಗಿನೀಷು ಚ ||೫೪||

ಕುಮಾರೀಸಾಹಸಂ ಘೋರಮಂತ್ಯಜಸ್ತ್ರೀನಿಷೇವಣಮ್
[1]ಸವರ್ಣಾಯಾಶ್ಚ ಗಮನಂ ಗುರುತಲ್ಪಸಮಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||೫೫||

ದೀನಸರ್ವಸ್ವಹರಣಂ = ಒಡವನ ಸರ್ವಸ್ವಾಪಹಾರವ ಮಾಡುಹವು ಪರಸ್ತ್ರೀ ಗಜವಾಜಿನಾಂ = ಪರಸ್ತ್ರೀ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಗೋಭೂರತ್ನ ಸುವರ್ಣಾನಾಂ = ಗೋವು ಭೂಮಿ ರತ್ನ ಸುವರ್ಣಂಗಳ ಓಷಧೀನಾಂ = ಕೆಯಿ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಬೆಳೆಗಳ ಹರಸ್ಯ ಚ = ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡಾತಂಗೆ. ||೫೨||

ಚಂದನಾಗರುಕರ್ಪೂರಕಸ್ತೂರೀಪಟ್ಟವಾಸಸಾಂ = ಶ್ರೀಗಂಧ ಅಗಿಲು ಕರ್ಪೂರ ಕಸ್ತೂರಿ ಪಟ್ಟಾವಳಿ ವಸ್ತ್ರಂಗಳ ಹರಸ್ಯ = ಅಪಹರಿಸಿದಾತಂಗೆ ಹಸ್ತನ್ಯಸ್ತಾಪಹರಣಂ = ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ[2]ಕೊಟ್ಟ ಧನವನಪಹರಿಸಿಕೊಳುಹವು ರುಕ್ಮಸ್ತೇಯಸಮಂ = ಸುವರ್ಣ ಸ್ತೇಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಪಾತಕವೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ||೫೩||

ವರಯೋಗ್ಯಾನಾಂ = ವರಂಗೆ ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾ ಕನ್ಯಾನಾಂ = ಕನ್ನಿಕೆಯರುಗಳ ಸದೃಶೇ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ವರೇ = ವರನಲ್ಲಿ ಅದಾನಂ = ಕೊಡದೆ ಇರುಹವು ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರೇಷು = ಪುತ್ರಮಿತ್ರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಗಿನೀಷು ಚ = ತಂಗಿಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಂ = ರಮಿಸುಹವು. ||೫೪||

ಕುಮಾರೀಸಾಹಸಂ = ಮಗಳ ರಮಿಸುಹವು ಘೋರಂ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅಂತ್ಯಜಸ್ತ್ರೀ ನಿಷೇವಣಂ = ಚಾಂಡಾಲಿ ಗಮನವು ಸವರ್ಣಾಯಾಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿತಿಯ ಗಮನಂ ಚ = ರಮಿಸುಹವು. ಗುರುತಲ್ಪಸಮಂ = ಗುರುಪತ್ನಿಯ ರಮಿಸಿದ ಪಾತಕಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = [3]ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು.[3] ||೫೫||

---

[1] ಸು (ಗ) [2] ಕೊಟ್ಟದ್ದ (ಕ) [3] ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು (ಕ)

ಮಹಾಪಾತಕತುಲ್ಯಾನಿ ಪಾಪಾನ್ಯುಕ್ತಾನಿ ಯಾನಿ ತು
ತಾನಿ ಪಾತಕಸಂಜ್ಞಾನಿ ತದೂನಮುಪಪಾತಕಮ್ ||೫೬||

ಯಃ ಪೀಡಾಮಾಶ್ರಮಸ್ಥಾನಾಮಾಚರೇದಲ್ಪಿಕಾಮಪಿ
ತದ್ಭೃತ್ಯಪರಿವರ್ಗಸ್ಯ ಪಶುಧಾನ್ಯಧನಸ್ಯ ಚ ||೫೭||

ಅತಿಮಾನೋಽತಿಕೋಪಶ್ಚ ದಾಂಭಿಕತ್ವಂ ಕೃತಘ್ನತಾ
ಅತ್ಯಂತವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಃ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ ಶಾಠ್ಯಮತ್ಸರಮ್ ||೫೮||

ಪರದಾರಾಭಿಗಮನಂ ಸಾಧುಕನ್ಯಾರ್ಥದೂಷಣಮ್
ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾಣಾಮಭಾವೇ ಸ್ವಾಮಿನಸ್ತಥಾ ||೫೯||

ಮಹಾಪಾತಕತುಲ್ಯಾನಿ = ಮಹಾಪಾತಕಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಯಾನಿ ಪಾಪಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ಪಾಪಂಗಳುಂಟು ತಾನಿ ಪಾತಕಸಂಜ್ಞಾನಿ = ಆ ಪಾತಕಂಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಕ್ತಾನಿ = ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವು. ತದೂನಂ = ಆ ಪಂಚಮಹಾಪಾತಕಂಗಳಿಗೆ ಹೀನವಹಂಥಾದು ಉಪಪಾತಕಂ = ಉಪಪಾತಕವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೫೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನಾಂ = ಆಶ್ರಮಿಗಳಹಂಥಾ ಅವರುಗಳ ಪಶುಧಾನ್ಯಧನಸ್ಯ = ಗೋವು ಧಾನ್ಯ ಧನಕ್ಕೆ ತದ್ಭೃತ್ಯಪರಿವರ್ಗಸ್ಯ ಚ = ಆ ಆಶ್ರಮಿಗಳ ಸೇವಕವರ್ಗಕ್ಕೆಯೂ ಅಲ್ಪಿಕಾಂ = ಅಲ್ಪಮಾತ್ರವಹಂಥಾ ಪೀಡಾಮಪಿ = ಬಾಧೆಯನು ಆಚರೇತ್ = ಮಾಡುವನು. ||೫೭||

ಅತಿಮಾನಃ = ಅತ್ಯಂತಗರ್ವವು ಅತಿಕೋಪಶ್ಚ = ಅತಿಕೋಪವು ದಾಂಭಿಕತ್ವಂ = ಡಂಬಕತನವು ಕೃತಘ್ನತಾ = ಮಾಡಿದ್ದನಳಿಹವು ಅತ್ಯಂತವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಃ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲೋಲುಪ್ತಿ[1]ಯಾಗಿರುಹವು[1] ಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ = ದೈನ್ಯವೃತ್ತಿಯು ಶಾಠ್ಯಮತ್ಸರಂ = ಶಠೆಯು ಮತ್ಸರವು. ||೫೮||

ಪರದಾರಾಭಿಗಮನಂ = ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ರಮಿಸುಹವು ಸಾಧುಕನ್ಯಾರ್ಥದೂಷಣಂ = ಸಜ್ಜನೆಯಹ ಕನ್ನಿಕೆಯನು ದೂಷಿಸುಹವು ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾಣಾಂ = ಪುತ್ರಮಿತ್ರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಅಭಾವೇ = ಉದಾಸೀನದಲ್ಲಿಯು ತಥಾ = ಹಾಗೆ ಸ್ವಾಮಿನಃ = ಒಡೆಯನ ಅಭಾವೇ = ಉದಾಸೀನದಲ್ಲಿಯು ಪಾತಕವಹುದು. ||೫೯||

---

[1] (ಕ) ಇಲ್ಲ.

ಸಹಾಯಾನಾಂ[1]ಚ ಸಂತ್ಯಾಗಃ[1] ಸಾಧುಬಂಧುತಪಸ್ವಿನಾಮ್
ಗವಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯವೈಶ್ಯಾನಾಂ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಘಾತನಮ್

[2]ಶಿವಾಶ್ರಮ[2]ತರೂಣಾಂ ಚ ಪುಷ್ಪಾರಾಮವಿನಾಶನಮ್
ಯಜ್ಞಾರಾಮತಟಾಕಾನಾಂ*ದಾರಾಪತ್ಯಸ*ವಿಕ್ರಯಃ ||೬೧||

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೋಪವಾಸಾನಾಂ ವ್ರತಾಯತನಕರ್ಮಣಾಮ್
ಸ್ತ್ರೀ ಧನಾ[3]ನ್ಯು[3]ಪಜೀವಂತಿ ಸ್ತ್ರೀಭಿರತ್ಯಂತನಿರ್ಜಿತಾಃ ||೬೨||

ಅರಕ್ಷಣಂ ಚ ನಾರೀಣಾಂ ಮದ್ಯಪಸ್ತ್ರೀ ನಿಷೇವಣಮ್
ಋಣಾನಾಮಪ್ರದಾನಂ ಚ [4]ಧಾನ್ಯ[4]ವೃದ್ಧ್ಯುಪಜೀವನಮ್ ||೬೩||

ಸಹಾಯಾನಾಂ ಚ = ಸಂಘಾತಿಗಳ ಸಂತ್ಯಾಗಃ = ಬಿಡುಹವು ಸಾಧುಬಂಧು ತಪಸ್ವಿನಾಂ = ಸಜ್ಜನರು ಬಂಧುಗಳು ತಪಸ್ವಿಗಳ ಗವಾಂ = ಗೋವುಗಳ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯಾನಾಂ = ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯರುಗಳ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾಣಾಂ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಶೂದ್ರರುಗಳ ಘಾತನಂ ಚ = ಕೊಲುಹವು. ||೬೦||

ಶಿವಾಶ್ರಮತರೂಣಾಂ = ಶಿವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ವೃಕ್ಷಂಗಳ ವಿನಾಶನಂ = ಕೆಡಿಸುಹವು ಯಜ್ಞಾರಾಮತಟಾಕಾನಾಂ = ಯಾಗ ತೋಟ[5]ಕೆಱೆ[5]ಗಳ ವಿನಾಶನಂ = ಕೆಡಿಸುಹವು ಪುಷ್ಪಾರಾಮವಿನಾಶನಂ ಚ = ಪುಷ್ಪದ ತೋಟಂಗಳ ಕೆಡಿಸುಹವು ದಾರಾಪತ್ಯಸವಿಕ್ರಯಃ = ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಸಹಿತವಾಗಿ ವಿಕ್ರಯಃ = ಮಾಱುಹವು. ||೬೧||

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೋಪವಾಸಾನಾಂ = ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಉಪವಾಸಂಗಳ ವ್ರತಾಯತನಕರ್ಮಣಾಂ = ವ್ರತಂಗಳು ಬಹಳವಹ ಸತ್ಕರ್ಮಂಗಳ ವಿಕ್ರಯಃ = ಮಾಱುಹವು ಸ್ತ್ರೀಧನಾನಿ = ಸ್ತ್ರೀಧನಂಗಳನು ಕುಱುತು ಉಪಜೀವಂತಿ = ಬದುಕುತ್ತಂವಿಹರು. ಸ್ತ್ರೀಭಿಃ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ[6]ನಿರ್ಜಿತಾಃ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸೋಲಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳು. ಕಾಮುಕರು ಎಂಬುದರ್ಥ. ||೬೨||

ನಾರೀಣಾಂ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಅರಕ್ಷಣಂ ಚ = ರಕ್ಷಿಸದೆಯಿರುಹವು ಮದ್ಯಪಸ್ತ್ರೀನಿಷೇವಣಂ = ಮದ್ಯಪಾನಿಯಹಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಯ ರಮಿಸುಹವು ಋಣಾನಾಂ = ಸಾಲಂಗಳ ಅಪ್ರದಾನಂ ಚ = ಕೊಡದೆಯಿರುಹವು ಧಾನ್ಯವೃದ್ಧ್ಯುಪಜೀವನಂ = ಧಾನ್ಯಂಗಳ ಬಡ್ಡಿಯಿಂದ ಬದುಕುಹವು. ||೬೩||

---

[1] ಪರಿತ್ಯಾಗಃ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ. 'ಚಸಂತ್ಯಾಗಃ' ಕ–ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪಾಠ. [2] ಶಿವಾರಾಮ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪಾಠ. * ದಾರಾಪತ್ಯಸ್ಯ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಸಹಿತವಾಗಿ' ಎಂದಿದೆ. [3] ದು (ಘ) [4] ಧಾನ್ಯಂ (ಘ) [5] ಕಟ್ಟೆ (ಕ) [6] ವ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪಾಠ.

ನಿಂದಿತಾಚ್ಚ [1]ಧನಾದಾನಮಪಣ್ಯಾನಾಂ ಚ [1]ವಿಕ್ರಯಃ ||೬೪||

ವಿಷಮಾರಣಯಂತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಯೋಗೋ ಮೂಲಕರ್ಮಣಾಮ್
ಉಚ್ಚಾಟನಾಭಿ[2]ಚಾರಶ್ಚ[2] [3]ರಾಗದ್ವೇಷಣಕಕ್ರಿಯಾಃ[3] ||೬೫||

ಜಿಹ್ವಾಕಾಮೋಪಭೋಗಾರ್ಥಂ ಯಸ್ಯಾರಂಭಸ್ಸ್ವಕರ್ಮಸು
ಮೂಲ್ಯೇನಾಧ್ಯಾಪಯೇದ್ಯಸ್ತು ಮೂಲ್ಯೇನಾಧೀಯತೇ ಚ ಯಃ

[4]ವ್ರಾತ್ಯತಾ[4] [5]ವ್ರತಸಂತ್ಯಾಗಃ ಸರ್ವಾಕರನಿಷೇವಣಮ್[5]
ಅಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಾ[6]ಭಿ[6]ಗಮನಂ ಶುಷ್ಕತರ್ಕಾವಲಂಬನಮ್ ||೬೭||

ನಿಂದಿತಾತ್ = ನಿಂದೆಯ ಹೊತ್ತವನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧನಾದಾನಂ ಚ = ಧನವ ತೆಗೆದುಕೊಳುಹವು ಅಪಣ್ಯಾನಾಂ = ಅಂಗಡಿಯ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲದೆಯಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯಂಗಳ ವಿಕ್ರಯಶ್ಚ = ಮಾಱುಹವು ||೬೪||

ವಿಷಮಾರಣಯಂತ್ರಾಣಾಂ = ವಿಷವನಿಕ್ಕುಹ ಮಾರಣಯಂತ್ರಂಗಳಹಂಥಾ ಮೂಲಕರ್ಮಣಾಂ = ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಂಗಳ ಪ್ರಯೋಗಃ = ಪ್ರಯೋಗವ ಮಾಡುಹ ಉಚ್ಚಾಟನಾಭಿಚಾರಶ್ಚ = ಉಚ್ಚಾಟನವು ಅಭಿಚಾರಕರ್ಮವು ಅಭಿಚಾರ ವೆಂದೆಡೆ ಮಾಟವಮಾಡುಹವೆಂಬುದರ್ಥ. ರಾಗದ್ವೇಷಣಕಕ್ರಿಯಾಃ = ರಾಗದ್ವೇಷಂ ಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ||೬೫||

ಸ್ವಕರ್ಮಸು = ತನ್ನ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭಃ = ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಸ್ತು = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಜಿಹ್ವಾಕಾಮೋಪಭೋಗಾರ್ಥಂ = ಜಿಹ್ವೆಯ ಬಯಕೆಯ ಭೋಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನ ಮೂಲ್ಯೇನ = ಜೀವಿತದಿಂದ ಅಧ್ಯಾಪಯೇತ್ = ವೇದವ ಹೇಳುವನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಮೂಲ್ಯೇನ = ಜೀವಿತದಿಂದ ಅಧೀಯತೇ = ಓದುತ್ತಂ ಇಹನು. ||೬೬||

ವ್ರಾತ್ಯತಾ = ಉಪನಯನಾದಿ* ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದಾತನು ವ್ರತಸಂತ್ಯಾಗಃ = ವ್ರತವ ಬಿಡುಹವು. ಸರ್ವಾಕರನಿಷೇವಣಂ = ಎಲ್ಲಾ ಠಾವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುಹವು. ಅಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಾ ಭಿಗಮನಂ = ಅಲ್ಲದ ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿ ಇಹವು. ಶುಷ್ಕತರ್ಕಾವಲಂಬನಂ = ಶುಷ್ಕತರ್ಕವನಾಶ್ರಯಿಸುಹವು. ||೬೭||

---

[1] ಧನಾದಾನಂ ಪುಣ್ಯಾನಾಂ ಕೂಟವಿಕ್ರಯಃ (ಘ) ?

[2] ಚಾತಾ ಚ (ಘ). [3] ರಾಗದ್ವೇಷಣ ವಿಕ್ರಿಯಾಃ (ಖ. ಗ. ಚ) ಸಕ್ರಿಯಾಃ (ಕ)

[4] ವ್ರಾತ್ಯತ್ವಂ (ಘ). [5] ವ್ರತಸಂತ್ಯಾಗಶ್ಚಾನ್ಯಾಚಾರನಿಷೇವಣಂ (ಘ) [6] ಧಿ (ಖ)

* ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದಿರುಹವು, ಎಂಬರ್ಥ ಸೂಕ್ತ

ಉತ್ಸನ್ನಪಿತೃದೇವೇಜ್ಯಾಃ ಸ್ವಕರ್ಮತ್ಯಾಗಿನಸ್ತಥಾ
ದುಶ್ಶೀಲಾ ನಾಸ್ತಿಕಾಃ ಪಾಪಾಃ [1]ಸದಸಚ್ಛೂನ್ಯವಾದಿನಃ ||೬೮||

[2]ಪರ್ವಕಾಲೇ ದಿವಾ ಚಾಪ್ಸು ವಿಯೋನೌ ಪಶುಯೋನಿಷು
ರಜಸ್ವಲಾಯಾ ಯೋನೌ ಚ ಮೈಥುನಂ ಯಃ ಸಮಾಚರೇತ್ ||೬೯||

ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಮಿತ್ರಸಂಪ್ರೀತೇರಾಶಾಯಾಶ್ಛೇದಕಾಶ್ಚ ಯೇ
ಜನಸ್ಯಾಪ್ರಿಯವಕ್ತಾರಃ ಕ್ರೂರಾಃ ಸಮಯಭೇದಿನಃ ||೭೦||

ಭೇತ್ತಾ ತಟಾಕವಪ್ರಾಣಾಂ ಸಂಕ್ರಮಾ[3]ಣಾಂ ರಥಸ್ಯ ಚ
ಏಕಪಙ್ಕ್ತಿಸ್ಥಿತಾನಾಂ ಚ ಪಾಕಭೇದಂ ಕರೋತಿ ಯಃ ||೭೧||

ಉತ್ಸನ್ನಪಿತೃದೇವೇಜ್ಯಾಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟ ಪಿತೃಯಜ್ಞ ದೇವಯಜ್ಞವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸ್ವಕರ್ಮತ್ಯಾಗಿನಃ = ತನ್ನ ಕರ್ಮವ ಬಿಟ್ಟಂಥಾವರುಗಳು ದುಶ್ಶೀಲಾಃ = ದುಶ್ಶೀಲರುಗಳು ನಾಸ್ತಿಕಾಃ = ಸರ್ವವೂ ಹುಸಿಯೆಂಬವರುಗಳು ಸದಸಚ್ಛೂನ್ಯವಾದಿನಃ = ಒಳ್ಳಿತ್ತು ಹೊಲ್ಲೆಹವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿವವರುಗಳು ಪಾಪಾಃ = ಪಾಪಿಗಳು. ||೬೮||

ಪರ್ವಕಾಲೇ = ಅಷ್ಟಮೀ ಚತುರ್ದಶೀ ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಅಮಾವಾಸೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿವಾ = ಹಗಲು ಅಪ್ಸು = ಉದಕಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಯೋನೌ = ಯೋನಿಯಲ್ಲದೆಯಿದ್ದ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಪಶುಯೋನಿಷು = ಪಶುಗಳ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ರಜಸ್ವಲಾಯಾಃ = ಸೂತಕಗೊಂಡಾಯಕನ ಯೋನೌ = ಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಥುನಂ = ಮೈಥುನವನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಮಾಡುವನು. ||೬೯||

ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಮಿತ್ರಸಂಪ್ರೀತೇಃ = ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಮಿತ್ರರುಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಹಂಥಾ ಆಶಾಯಾಃ = ಆಸೆಯ ಛೇದಕಾಃ = ಕೆಡಿಸುವಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಜನಸ್ಯ = ಜನಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಿಯವಕ್ತಾರಃ = ಪ್ರಿಯವಲ್ಲದಂಥಾದನು ನುಡಿವವರುಗಳು ಕ್ರೂರಾಃ = ಕ್ರೂರರುಗಳು ಸಮಯಭೇದಿನಃ = ವೇಳೆಯನು ಭೇದಿಸುವಂಥಾ ಅವರುಗಳು. ||೭೦||

ತಟಾಕವಪ್ರಾಣಾಂ = ಕೆಱೆಯೇರಿಗಳ ಭೇತ್ತಾ = ಒಡೆವಾತನು ರಥಸ್ಯ = ಬಂಡಿಯ ಸಂಕ್ರಮಾ[3]ಣಾಂ ಚ = (ಸೇತುವೆಗಳ?) (ಭೇತ್ತಾ = ಹೊಡೆದುಹಾಕುವಾತನು) ಮುರಿಹವು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಏಕಪಙ್ಕ್ತಿಸ್ಥಿತಾನಾಂ ಚ = ಒಂದೇ

[1] ಸದಾ ಚಾಸತ್ಯವಾದಿನಃ (ಘ) [2] ಸ (ಘ) [3] ಣಂ (ಕ)

ಇತ್ಯೇತೈಃ ಸ್ತ್ರೀನರಾಃ ಪಾಪೈರುಪಪಾತಕಿನಃ ಸ್ಮೃತಾಃ
ಯುಕ್ತಾಸ್ತದೂನಕೈಃ ಕ್ಷುದ್ರೈಃ ಪಾಪೈಃ ಪಾಪನರಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥೭೨॥

ಪರ ಶ್ರೀ[1]ಯಾಭಿತಪ್ಯಂತೇ ಯೇ ಪರದ್ರವ್ಯಸೂಚಕಾಃ
ದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರನಿರತಾಃ ಪರಸ್ತ್ರೀನರದೂಷಕಾಃ ॥೭೩॥

ಗೋಷ್ಠಾಗ್ನಿಜಲರಥ್ಯಾಸು ತರುಚ್ಛಾಯಾನಗೇಷು ಚ
ಯೇ ತ್ಯಜಂತಿ ಪುರೀಷಾದ್ಯಮಾರಾಮಾಯತನೇಷು ಚ ॥೭೪॥

ಹಂತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಪಾಕಭೇದಂ ಚ = ಪಾಕಭೇದವನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಂವಿಹನು. ॥೭೧॥

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಏತೈಃಪಾಪೈಃ = ಈ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀನರಾಃ = ಹೆಂಗೂಸು ಗಂಡುಗೂಸುಗಳು ಉಪಪಾತಕಿನಃ = ಉಪಪಾತಕಿಗಳೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟರು. ತದೂನಕೈಃ = ಆ ಪಾಪಂಗಳಿಗೆ ಕೊಱತೆಯುಹಂಥಾ ಕ್ಷುದ್ರೈಃ = ಅಲ್ಪವಹಂಥಾ ಪಾಪೈಃ = ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಾಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು ಪಾಪನರಾಃ = ಪಾಪಿಮನುಷ್ಯರುಗಳೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟರು* ॥೭೨॥

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು [2]ಪರಶ್ರಿಯಾ = ಪರರ ಸಿರಿಯಿಂದ[2] ಅಭಿತಪ್ಯಂತೇ = ಸಂತಾಪಿಸುತ್ತಿಂವಿಹರು ಪರದ್ರವ್ಯಸೂಚಕಾಃ = ಪರರ ದ್ರವ್ಯವಿಷ್ಟುಯೆಂದು ಹೇಳುವವರುಗಳು ದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರನಿರತಾಃ = ಪರದ್ರವ್ಯವನಪಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳವರುಗಳು ಪರಸ್ತ್ರೀನರದೂಷಕಾಃ = ಪರಸ್ತ್ರೀಯನೂ ಮನುಷ್ಯರುಗಳನೂ ನಿಂದಿಸುವವರುಗಳು. ॥೭೩॥

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಗೋಷ್ಠಾಗ್ನಿಜಲರಥ್ಯಾಸು = ಹಟ್ಟಿ ಅಗ್ನಿ ಜಲ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ತರುಚ್ಛಾಯಾನಗೇಷು ಚ = ಮರದ ನೆಳಲಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಆರಾಮಾಯತನೇಷು ಚ = ತೋಟಂಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಪುರೀಷಾದ್ಯಂ = ಮಲ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವನು ತ್ಯಜಂತಿ = ಬಿಡುತ್ತಿಂವಿಹೆರು. ॥೭೪॥

---

1 ಸ್ತ್ರಿ (ಕ) 2 ಪರಸ್ತ್ರಿಯಾ = ಪರಸತಿಯಿಂದ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ

* ಈ ಶ್ಲೋಕಾನಂತರ (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ —

ಯೇ ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣಕನ್ಯಾನಾಂ ಸ್ವಾಮಿಮಿತ್ರತಪಸ್ವಿನಾಮ್ ।
ಅಂತರಾಯಂತಿ ಕಾರ್ಯೇಷು ತೇ ಸ್ಮೃತಾ ನಾರಕಾ ನರಾಃ ॥ (ಘ)

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ಬಂದಿದೆ. ಉಳಿದ ಮಾತೃಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲ.

[1]ಕೇಳಿಶೀಲಾ[1]ಭುಜಂಗಾಶ್ಚ ರಂಧ್ರಾನ್ವೇಷಣತತ್ಪರಾಃ
ವಂಶೇ[2]ಷ್ಟ[2]ಕಾಶಿಲಾಕಾಷ್ಠೈಃ ಶ್ವಭ್ರೈಃ ಶಂಕುಭಿರೇವ [3]ವಾ[3]
ಯೇ ಮಾರ್ಗಮುಪರುಂಧಂತಿ ಪರಸೀಮಾಂ ಹರಂತಿ ಚ ||೭೫||

ಕೂಟಶಾಸನಕರ್ತಾರಃ ಕೂಟಕರ್ಮರತಾ ನರಾಃ
ಕೂಟಯುದ್ಧಾ[4]ಕ್ಷ[4]ಶಸ್ತ್ರಾಶ್ಚ ಯೇ ಕೂಟವ್ಯವಹಾರಿಣಃ ||೭೬||

ನಿರ್ದಯೋಽತೀವ ಭೃತ್ಯೇಷು ಪಶೂನಾಂ ದಮ[5]ಕ[5]ಶ್ಚ ಯಃ
ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರವದತೋ ವಾಚಮಾಕರ್ಣಯತಿ ಯಃ ಶನೈಃ ||೭೭||

ನಿಯಮಾನ್ ಸ್ವಯಮಾದಾಯ ಯೇ ತ್ಯಜಂತ್ಯಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾಃ
ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾವಸಿತಾ ಯೇ ಚ ರಹಸ್ಯಾನಾಂ ಚ ಭೇದಕಾಃ ||೭೮||

ಕೇಳಿಶೀಲಾಃ = ಕ್ರೀಡಾಶೀಲರಹಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಭುಜಂಗಾಶ್ಚ = ಸೂಳೆಗರು ರಂಧ್ರಾನ್ವೇಷಣತತ್ಪರಾಃ = ತೆಱಹು ಮಱಹನಱಸುವಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೈಸುವಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ವಂಶೇಷ್ಟಕಾಶಿಲಾಕಾಷ್ಠೈಃ = ಬಿದಿರು ಇಟ್ಟಗೆ ಕಲ್ಲು ಕೊರಡುಗಳಿಂದ ಶ್ವಭ್ರೈಃ = ಕುಳಿಗಳಿಂದ ಶಂಕುಭಿರೇವ ವಾ = ದಸಿಗಳಿಂದವೆ ಮಾರ್ಗಂ = ದಾರಿಯನು ಉಪರುಂಧಂತಿ = ಹೆರಹುತ್ತಿಹರು ಪರಸೀಮಾಂ ಚ = ಪರರ ಸೀಮೆಯನು ಹರಂತಿ ಚ = ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿಹರೂ. ||೭೫||

ಕೂಟಶಾಸನಕರ್ತಾರಃ = ನೆರವಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಮಾಡುವಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಕೂಟಕರ್ಮರತಾಃ = ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ದುಷ್ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಯೇ ನರಾಶ್ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರು ನರರುಗಳು ಕೂಟಯುದ್ಧಾಕ್ಷಶಸ್ತ್ರಾಃ = ಕೂಟದ ಕಾ[6]ಳೆ[6]ಗದಲ್ಲಿ ರಥ ಶಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವವರುಗಳು ಕೂಟವ್ಯವಹಾರಿಣಃ = ಹುದುವ್ಯವಹಾರಿಗಳು. ||೭೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಭೃತ್ಯೇಷು = ಸೇವಕರುಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀವ ನಿರ್ದಯಃ = ಅತ್ಯಂತ ದಯೆಯಿಲ್ಲದಾತನಹನು ಪಶೂನಾಂ = ಪಶುಗಳ ದಮಕಃ = ಹೊಯ್ದವನು ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರವದತಃ = ಮಿಥ್ಯೆಯಿಂದ ನುಡಿವವನ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ ಆಕರ್ಣಯತಿ = ಕೇಳುತ್ತಿಹನೂ ||೭೭||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಅಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾಃ = ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲದಂಥಾ ಸಂಸಾರಿಗಳು ನಿಯಮಾನ್ = ನಿಯಮಂಗಳನು ಸ್ವಯಂ = ತಾವೇ ಆದಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು

---

[1] ಕೃತಕೇಳಿ (ಘ). ಕೃತಲೀಲಾ (ಗ) [2] ಷ್ಠಿ (ಘ) [3] ಚ (ಘ) [4] ಸ್ನ (ಘ) ಸ್ನಶಸ್ತ್ರಾಶ್ಚ (ಖ ಗ) ಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರಶ್ಚ (ಚ) [5] ನ (ಘ) [6] ಳ (ಕ)

ಯೇ ತಾಡಯಂತಿ ಗಾಶ್ಚೈವ ಶಪಂತೇ ಚ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ
ದುರ್ಬಲಾನ್ನ ಚ ಪುಷ್ಣಂತಿ ಪ್ರನಷ್ಟಾನ್ ಪ್ರದ್ವಿಷಂತಿ ಚ ||೭೯||

ಪೀಡಯಂತ್ಯತಿಭಾರೇಣ ಸದಾ ತಾನ್ವಾಹಯಂತಿ ಚ
[1]ಸಾರ್ಥಯಾನಾಚ್ಚ ಪರತಃ ಸ[ಂ]ಯುಕ್ತಾನ್ನ [ವಿ]ಯುಂಜತೇ[1] ||೮೦||

ಯೇ ಭಗ್ನಕ್ಷತರೋಗಾರ್ತಾ ಗಾಃ ಪರಂ ಕ್ಷುಧಿತಾಽಽತುರಾಃ
ನ ಪಾಲಯಂತಿ ಯತ್ನೇನ ತೇ ಗೋಘ್ನಾ ನಾರಕಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ||೮೧||

ತ್ಯಜಂತಿ = ಬಿಡುತ್ತಂವಿಹರು ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾವಸಿತಾಃ = ತೊಟ್ಟನೆ ತೊಳಲುವ ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರು ರಹಸ್ಯಾನಾಂ = ಏಕಾಂತಂಗಳ ಭೇದಕಾಶ್ಚ = ಭೇದಿಸುವಂಥಾ ಅವರುಗಳೂ ||೭೮||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಗಾಶ್ಚೈವ = ಗೋವುಗಳನೆ ತಾಡಯಂತಿ = ಹೊಯ್ವುತ್ತಂವಿಹರು ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಶಪಂತೇ = ಬೈವುತ್ತಂವಿಹರು ದುರ್ಬಲಾನ್ = ಬಡವುಗಳನು ನಪುಷ್ಣಂತಿಚ = ಪೋಷಿಸುತ್ತಂವಿರರು. ಪ್ರನಷ್ಟಾನ್ = ನಷ್ಟವಾದಂಥಾ ಅವರುಗಳನು ಪ್ರದ್ವಿಷಂತಿ ಚ = ಅಪ್ರೀತಿಯನು ಮಾಡುತ್ತಿಹರೂ ||೭೯||

ತಾನ್ = ಆ ಬಡವುಗಳನು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವು ಪೀಡಯಂತಿ = ಬಾಧಿಸುತ್ತಂವಿಹೆರು. ಅತಿಭಾರೇಣ ಚ = ಅತ್ಯಂತ ಭಾರದಿಂದವು ವಾಹಯಂತಿ = ಹೊಱಿಸುತ್ತಂವಿಹರು [ಹೊರಿಸಿ ನಡಸುವರು]. ಪರತಃ = ಪರರೊಡನೆ ಸಾರ್ಥಯಾನಾತ್ = ಸಂಘಾತಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವವರ [ಒಟ್ಟಾಗಿ ಎಣೆಯಂತೆ ಕಟ್ಟಿ ನಡೆಸುವುದರ] ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ[ಂ]ಯುಕ್ತಾಂಶ್ಚ = [ಕಟ್ಟಿದವುಗಳನ್ನು] ಕೂಡಿದವರುಗಳಾಗಿಯು (?) ನ [ವಿ] ಯುಂಜತೇ = [ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ] ಕೂಡದವರುಗಳಾಗಿರುತ್ತಂವಿಹೆರು (?).

['ಸಾರ್ಥಯಾಮಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, "ಸಾರ್ಥಯಾಮಾತ್ = ಒಂದೂವರೆ ಜಾವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರತಶ್ಚ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತಾನ್ = ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದವುಗಳನ್ನು ನ ವಿಯುಂಜತೇ ಚ = ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೋ" ಹೀಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.] ||೮೦||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಭಗ್ನಕ್ಷತರೋಗಾರ್ತಾಃ = ಕೈ ಕಾಲು ಕೋಡು ಮುಱಿದ ಘಾಯವಾದ ರೋಗದಿಂದ ಕ್ಲೇಶಗೊಳುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಪರಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟ

---

[1] ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಗಳ ಮೂಲ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠ— 'ಸಾರ್ಥಯಾಮಾಚ್ಚ ಪರತಃ ಸಂಯುಕ್ತಾನ್ನ ಚ ಯುಂಜತೇ' ಎಂದಿದೆ. [ ] ಈ ಕಂಸಪಾಠ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾಠ. ಸಂಯುತಾನ್ನ ಚ ಯುಂಜತೇ (ಘ).

ವೃಷಾಣಾಂ ವೃಷಣೌ ಯೇ ಚ ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ [1]ಶಾತಯಂತಿ[1] ಚ
ವಾಹಯಂತಿ ಚ ಗಾಂ ವಂಧ್ಯಾಂ ಮಹಾನಾರಕಿಣೋ ನರಾಃ ||೮೨||

ಯಃ ಸೇವೇತ ದ್ವಿಜಃ ಶೂ[2]ದ್ರಂ[2] ಯಶ್ಚಾಘ್ರಾತಿ [3]ಸುರಾಂ ದ್ವಿಜಃ[3]
ಯೇ ಪಾಪನಿರತಾಃ ಕ್ರೂರಾಃ ಯೇ ಚ ಹಿಂಸಾಪ್ರಿಯಂವದಾಃ ||೮೩||

ಯಸ್ತು ಭಾರ್ಯಾಪುತ್ರಮಿತ್ರಬಾಲವೃದ್ಧಕೃಶಾಂಸ್ತಥಾ
ಭೃತ್ಯಾನತಿಥಿಬಂಧೂಂಶ್ಚ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾಽಶ್ನಾತಿ ಬುಭುಕ್ಷಿತಾನ್ ||೮೪||

ವಾಗಿ ಕ್ಷುಧಿತಾತುರಾಃ = ಹಸಿವಿನಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ಗಾಃ = ಗೋವುಗಳನು ಯತ್ನೇನ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನ ಪಾಲಯಂತಿ = ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿಂವಿರರು, ತೇ = ಅವರುಗಳು ಗೋಘ್ನಾಃ = ಗೋಹತ್ಯವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ನಾರಕಾಃ = ನರಕಿಗಳೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟರು. ||೮೧||

ವೃಷಾಣಾಂ = ಹೋರಿಗಳ ವೃಷಣೌ ಚ = ಅಂಡಂಗಳನು ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಶಾತಯಂತಿ = ತಾಡಿಸುತ್ತಂವಿಹರು ತೇ ನರಾಃ = ಆ ನರರುಗಳು ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ = ಪಾಪಿಗಳು. ವಂಧ್ಯಾಂ = ಗೊಡ್ಡಾದಂಥಾ ಗಾಂ ಚ = ಆಕಳನು ವಾಹಯಂತಿ = ಹೇಱುತ್ತಿದ್ದಾರು [ತೇ ನರಾಃ — ಆ ನರರು] ಮಹಾಪಾಪಿಗಳು. ||೮೨||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದ್ವಿಜಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶೂದ್ರಂ = ಶೂದ್ರನನು ಸೇವೇತ = ಸೇವೆಯ ಮಾಡುವವನು, ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದ್ವಿಜಶ್ಚ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸುರಾಂ = ಮದ್ಯವನು ಆಘ್ರಾತಿ = ಆಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತಿಹನು. ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪಾಪನಿರತಾಃ = ಪಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ಪರರುಗಳು ಕ್ರೂರಾಃ = ಕ್ರೂರರುಗಳು ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಹಿಂಸಾಪ್ರಿಯಂವದಾಃ = ಕೊಲ್ಲು ಎಂದು ನಿಷ್ಠುರವನು ನುಡಿವುತ್ತಿಹರು. ||೮೩||

ಯಸ್ತು = ಆವಾತನು ಭಾರ್ಯಾಪುತ್ರಮಿತ್ರಬಾಲವೃದ್ಧಕೃಶಾನ್ = ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಮಿತ್ರಬಾಲವೃದ್ಧರು ಬಡವುಗಳನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಭೃತ್ಯಾನ್ = ಸೇವಕರುಗಳನು ಬುಭುಕ್ಷಿತಾನ್ = ಹಸಿದಂಥಾ ಅತಿಥಿಬಂಧೂನ್ = ಅತಿಥಿಗಳನು ಬಂಧುಗಳನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಅಶ್ನಾತಿ = ಉಣುತ್ತಿಹನೂ. ||೮೪||

---

[1] ಶಾಂತಯಂತಿ (ಖ.ಗ.ಚ).

[2] ದ್ರೀಂ (ಘ). [3] ದ್ವಿಜಸ್ಸುರಾಂ (ಘ).

ಆಶಯಾ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ತಾನ್ ಕ್ಷುತ್ತೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಪೀಡಿತಾನ್
ಯೋಽತಿಥೀನವಮನ್ಯಂತೇ ತೇ ವೈ ನಿರಯಗಾಮಿನಃ ||೮೫||

ಅನಾಥಾನ್ ವಿಕಲಾನ್ ದೀನಾನ್ ರೋಗಾರ್ತಾನ್ ಬಾಲಪಂಗುಕಾನ್
ನಾನುಕಂಪಂತಿ ಯೇ ಮೂಢಾಸ್ತೇ ಯಾಂತಿ ನರಕಾರ್ಣವಮ್ ||೮೬||

ಅಜಾವಿಕೋ ಮಾಹಿಷಿಕಃ ಸಾಮುದ್ರೀ ವೃಷಲೀಪತಿಃ
ಶೂದ್ರವಿಟ್‌ಕ್ಷತ್ರವೃತ್ತಿರ್ಯಃ ಸ ದ್ವಿಜೋ ನಾರಕೀ ಭವೇತ್ ||೮೭||

ಯಶ್ಚೋಚಿತಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ವಾ ಹರೇತ್ಕರಮ್
ನರಕೇಷು ಸ ಪಚ್ಯೇತ ಯಶ್ಚ ದಂಡರುಚಿರ್ನೃಪಃ ||೮೮||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಆಶಯಾ = ಆಸೆಯಿಂದ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ತಾನ್ = ಬಂದಂಥಾ ಕ್ಷುತ್ತೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಪೀಡಿತಾನ್ = ಹಸಿವು ತೃಷೆ ಬಳಲಿಕೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಹಂಥಾ ಅತಿಥೀನ್ = ಅತಿಥಿಗಳನು ಅವಮನ್ಯಂತೇ = ಉದಾಸೀನವ ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ತೇ ವೈ = ಅವರುಗಳೇ ನಿರಯಗಾಮಿನಃ = ನರಕವನೆಯ್ದುವವರುಗಳು.

ಅನಾಥಾನ್ = ಅನಾಥರುಗಳನು ವಿಕಲಾನ್ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ಅವರುಗಳನು ದೀನಾನ್ = ದೈನ್ಯರುಗಳನು ರೋಗಾರ್ತಾನ್ = ರೋಗದಿಂದ ಪೀಡಿತರಹಂಥಾ ಅವರುಗಳನು ಬಾಲಪಂಗುಕಾನ್ = ಬಾಲರುಗಳನು ಹೆಳವರುಗಳನು ಕುಂಟರು ಯೇ ಮೂಢಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಮೂರ್ಖರುಗಳು ನ ಅನುಕಂಪಂತಿ = ಕರುಣವಿಲ್ಲದೆಯಿಹರು ತೇ = ಅವರುಗಳು ನರಕಾರ್ಣವಂ = ನರಕಸಮುದ್ರವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂಇಹರು. ||೮೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದ್ವಿಜಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಜಾವಿಕಃ = ಆಡುಗಳ ಮಾಱುವವನು *ಮಾಹಿಷಿಕಃ = ಸ್ತ್ರೀಯದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಬದುಕುವಾತನು ಸಾಮುದ್ರೀ = ಉಪ್ಪು ಮಾಱುವಾತನು ವೃಷಲೀಪತಿಃ = ಶೂದ್ರಿತಿಗೆ ಗಂಡನಹನು ಶೂದ್ರವಿಟ್-ಕ್ಷತ್ರವೃತ್ತಿಃ = ಶೂದ್ರ ವೈಶ್ಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯರುಗಳ ವರ್ತನೆಯನುಳ್ಳಾತನಹನು ಸಃ = ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಾರಕೀ = ನರಕವನೆಯ್ದುವಾತನು ಭವೇತ್ = ಆಹನು. ||೮೭||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ನೃಪಶ್ಚ = ಅರಸು ಉಚಿತಂ = ನಿಯತವಹಂಥಾ ಕರಂ = ಸಿದ್ಧಾಯವನು ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ = ಮೀಱಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ = ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹರೇದ್ವಾ = ಅಪಹರಿಸುವನೋ ಯಶ್ಚ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ-ಅರಸು ದಂಡರುಚಿಃ =

---

* ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ 'ಎಮ್ಮೆ ಮಾರುವವನು' ಎಂದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಉತ್ಕೋಚಕೈರಧಿಕೃತೈಸ್ತಸ್ಕರೈಶ್ಚ ಪ್ರಪೀಡ್ಯತೇ
ಯಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರಜಾ ರಾಜ್ಯೇ ಪಚ್ಯತೇ ನರಕೇಷು ಸಃ ||೮೯||

ಯೇ ದ್ವಿಜಾಃ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತಿ [1]ನೃಪಾಚ್ಚಾನ್ಯಾಯ[1]ಕಾರಿಣಃ
ಪ್ರಯಾಂತಿ ತೇಽಪಿ ಘೋರೇಷು ನರಕೇಷು ನ ಸಂಶಯಃ ||೯೦||

ಪಾರದಾರಿಕಚೋರಾಣಾಂ ಯತ್ ಪಾಪಂ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ತತ್
ಭವೇದರಕ್ಷತಃ ಸರ್ವಂ ಘೋರಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ ||೯೧||

ದಂಡವಕೊಂಬಲ್ಲಿ [ದಂಡನವಿಧಿಸುವಲ್ಲಿ] ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಹನು ಸಃ = ಆ ಅರಸು ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಪಚ್ಯೇತ = ಬೇವುತ್ತಿಹನು. ||೮೮||

ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ರಾಜ್ಞಃ = ಅರಸಿನ ರಾಜ್ಯೇ = ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾ = ಪ್ರಜೆ ಉತ್ಕೋಚಕೈಃ = *ಉತ್ಕೋಚೆಗಳಹಂಥಾ ಅವರುಗಳಿಂದ ಅಧಿಕೃತೈಃ = ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ತಸ್ಕರೈಶ್ಚ = ಕಳ್ಳರುಗಳಿಂದವೂ ಪ್ರಪೀಡ್ಯತೇ = ಬಾಧೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಂ[2]ವಿಹುದು[2] ಸಃ = ಆ ಅರಸು ನರಕೇಷು = ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಚ್ಯತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹನು. ||೮೯||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ದ್ವಿಜಾಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳು ಅನ್ಯಾಯಕಾರಿಣಃ = ಅನ್ಯಾಯವ ಮಾಡುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ನೃಪಾಚ್ಚ = ಅರಸಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತಿ = ದಾನವನೀಸಿಕೊಳುತ್ತಂವಿಹರು ತೇಽಪಿ = ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳು ಘೋರೇಷು = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೯೦||

ಪಾರದಾರಿಕಚೋರಾಣಾಂ = ಹಾದರಿಗರು ಕಳ್ಳರುಗಳಿಗೆ ಯತ್ಪಾಪಂ = ಆವುದೊಂದು ಪಾಪವುಂಟು ತತ್ಸರ್ವಂ = ಆ ಸಮಸ್ತಪಾಪವು ಅರಕ್ಷತಃ = ಶಿ[ರ]ಕ್ಷಿಸದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ = ಅರಸಿಂಗೆ ಭವೇತ್ = ಆಹುದು. ತಸ್ಯ = ಆ ಅರಸಿನ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ = ದಾನವು ಘೋರಃ = [3]ಭಯಂಕರವಹಂಥಾದು.[3] ||೯೧||

---

[1] ನೃಪಸ್ಯಾನ್ಯಾಯ (ಘ)

*ಅನ್ಯಾಯಕವರ್ಾಚರಣೆಗಾಗಿ ವಾದಿ-ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಂದ ಹಣ ಪಡೆಯುವ ಲಂಚಗುಳಿಗಳು. 'ಲಂಚಾ ತೂತ್ಕೋಚ ಆಮಿಷಃ' (ಅಮರಃ) [2] ತ್ತಿಹುದು (ಚ).

[3] ದೋಷವಹಂಥಾದು (ಕ).

ಅಚೋರಂ ಚೋರವತ್ಪಶ್ಯೇತ್ ಚೋರಂ ಚಾಚೋರರೂಪಿಣಮ್
ಅವಿಚಾರ್ಯ ನೃಪಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಘಾತಯೇನ್ನರಕಂ ವ್ರಜೇತ್ ||೯೨||

ಗುಡೇಕ್ಷುಕ್ಷೀರಶಾಕಾನಿ ದಧಿಮೂಲಫಲಾನಿ ಚ
ಊರ್ಣಾಕಾರ್ಪಾಸಕೌಶೇಯಭೃಂಗಪಟ್ಟೋದ್ಭವಾನಿ ಚ
ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಯೇ ಲೋಭೇನ ಹರಂತಿ ಚ ||೯೩||

ಏವಮಾದೀನಿ ಚಾನ್ಯಾನಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ
ಗಂಧಾಢ್ಯಪತ್ರಪುಷ್ಪಾಣಿ ಚೌಷಧಂ ಧಾನ್ಯಭಾಜನಮ್ ||೯೪||

ಉಪಾನಟ್ಛತ್ರಶಕಟಮಾಸನಂ ಶಯನಂ ಮೃದು
ತಾಮ್ರಸೀಸತ್ರಪುಃ ಕಾಂಸ್ಯಂ ಶಂಖಾದ್ಯಂ ಚ ಜಲೋದ್ಭವಮ್ ||೯೫||

ಅಚೋರಂ=ಕಳ್ಳನಲ್ಲದಾತನನು ಚೋರವತ್=ಕಳ್ಳನೋಪಾದಿ ಪಶ್ಯೇತ್=ಕಾಬನು ಚೋರಂ ಚ = ಕಳ್ಳನನು ಅಚೋರರೂಪಿಣಂ = ಒಳ್ಳಿದನ ರೂಪನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಪಶ್ಯೇತ್=ಕಾಬನು ನೃಪಃ=ಅರಸು ಅವಿಚಾರ್ಯ=ವಿಚಾರಿಸದೇ ಘಾತಯೇತ್=ಕೊಲುವನು ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಕೊಲುವುದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ನರಕಂ ನರಕವನು ವ್ರಜೇತ್=ಎಯ್ದುವನು. ||೯೨||

ಗುಡೇಕ್ಷುಕ್ಷೀರಶಾಕಾನಿ = ಬೆಲ್ಲ ಕಬ್ಬು ಹಾಲು ಶಾಕಂಗಳನು ದಧಿಮೂಲಫಲಾನಿ ಚ=ಮೊಸರು ಗೆಂಡೆ ಗೆಣಸು ಫಲಂಗಳನು ಊರ್ಣಾಕಾರ್ಪಾಸಕೌಶೇಯಭೃಂಗಪಟ್ಟೋದ್ಭವಾನಿ ಚ = [ಉಣ್ಣೆ] ಕಂಬಳಿ, ಹತ್ತಿ, ಭೃಂಗವೆಂಬ [ರೇಷ್ಮೆ] ಹುಳುವಿನಿಂದಾದ, ಪಟ್ಟೆನೂಲಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ=ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಸಣ್ಣವಹಂಥಾ ವಸ್ತ್ರಾಣಿ=ವಸ್ತ್ರಂಗಳನು ಯೇ ಚ=ಆರು ಕೆಲಬರು ಲೋಭೇನ=ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹರಂತಿ=ಅಪಹರಿಸುತ್ತಂವಿಹರು. ||೯೩||

ಏವಮಾದೀನಿ = ಇವು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಅನ್ಯಾನಿ=ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ = ವಸ್ತುಗಳನು ಗಂಧಾಢ್ಯಪತ್ರಪುಷ್ಪಾಣಿ ಚ=ವಾಸನೆಯಿಂದ ಬಹಳವಹ ಪತ್ರಪುಷ್ಪಂಗಳನು ಔಷಧಂ = ಔಷಧವನು ಧಾನ್ಯಭಾಜನಂ=ಧಾನ್ಯವನು ಭಾಜನವನು. ||೯೪||

ಉಪಾನಟ್ಛತ್ರ ಶಕಟಂ=ಪಾದರಕ್ಷೆ ಸತ್ತಿಗೆ ಭಂಡಿಯುನು ಆಸನಂ=ಕುಳ್ಳಿಹ ಮಣೆ ಮುಂತಾದನನು ಮೃದು = ಮೃದುವಹಂಥಾ ಶಯನಂ = ಹಾಸಿಗೆಯುನು ತಾಮ್ರಸೀಸತ್ರಪುಃಕಾಂಸ್ಯಂ=ತಾಮ್ರ ಸೀಸ ತವರ ಲೋಹ ಕಂಚನು ಜಲೋದ್ಭವಂ = ಉದಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಶಂಖಾದ್ಯಂ ಚ = ಶಂಖವೇ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ವಸ್ತುವನು. ||೯೫||

ವಾರ್ಕ್ಷಂ ಚ ವೈಣವಾದ್ಯಂ ಚ ಗೃಹೋಪಕರಣಾನಿ ಚ
ನರಕೇ ಸತತಂ ಗಚ್ಛೇತ್ ಅಪಹೃತ್ಯಾಲ್ಪಕಾನ್ಯಪಿ ||೯೬||

ಯದ್ವಾ ತದ್ವಾ ಪರದ್ರವ್ಯಮಪಿ ಸರ್ಷಪಮಾತ್ರಕಮ್
ಅಪಹೃತ್ಯ ನರೋ ಯಾತಿ ನರಕಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||೯೭||

ಯಃ ಕರೋತಿ ಸ್ವಯಂ ಕರ್ಮ ಕಾರಯೇದ್ವಾನುಮೋದಯೇತ್
ಕಾಯೇನ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ನ ತಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಗತಿರ್ಭವೇತ್ ||೯೮||

ಏವಮಾದ್ಯೈರ್ನರಾಃ ಪಾಪೈರುತ್ಕ್ರಾಂತಾಃ ಸಮನಂತರಮ್
ಶರೀರಂ ಯಾತನಾಖ್ಯಂ ಚ ಪೂರ್ವಾಕಾರಮವಾಪ್ನು[1]ಯುಃ[1] ||೯೯||

ವಾರ್ಕ್ಷಂ ಚ = ಮರದಿಂದಾದಂಥಾ ಅವನು ವೈಣವಾದ್ಯಂ ಚ = ಬಿದಿರಿಂದಾದಂಥಾ ಅವನು ಗೃಹೋಪಕರಣಾನಿ ಚ = ಮನೆಯ ಭಾಂಡ ಭಾಜನಾದಿಕಂಗಳನು ಅಲ್ಪಕಾನ್ಯಪಿ = ಅಲ್ಪಂಗಳನಾದರೂ ಅಪಹೃತ್ಯ = ಅಪಹರಿಸಿ ಸತತಂ = ಎಂದೆಂದು ನರಕೇ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಗಚ್ಛೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು ||೯೬||

ಯದ್ವಾ ತದ್ವಾ = ಆವುದಾದರೂ ಆಗಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯಂ = ಪರರೊಡವೆಯನು ಸರ್ಷಪಮಾತ್ರಕಮಪಿ = ಸಾಸವೆಯಷ್ಟನಾದರೂ ಅಪಹೃತ್ಯ = ಅಪಹರಿಸಿ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ನರಕಂ = ನರಕವನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೯೭||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಕರ್ಮ = ಪಾಪವನು ಕಾಯೇನ = ಶರೀರದಿಂದ ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಕಾರಯೇತ್ = ಮಾಡಿಸುವನು ಮನಸಾ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅನುಮೋದಯೇತ್ = ಸಂತೋಷಿಸುವನು ತಸ್ಯ = ಆತಂಗೆ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಃ = ಸ್ವರ್ಗವು ನ ಭವೇತ್ = ಆಗದು. ||೯೮||

ಏವಮಾದ್ಯೈಃ = ಇವು ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಪಾಪೈಃ = ಪಾಪಂಗಳೊಡನೆ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಾಃ = ಮರಣವನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸಮನಂತರಂ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಕಾರಂ = ಮುನ್ನಿನಾಕಾರವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಖ್ಯಂ ಶರೀರಂ ಚ = ಯಾತನಾ ಶರೀರವನು ಅವಾಪ್ನುಯುಃ = ಎಯ್ದುವರು. ||೯೯||

---

1 ಯಾತ್ (ಘ).

ಯಮಲೋಕಂ ವ್ರಜಂತ್ಯೇತೇ ಶರೀರೇಣ ಯಮಾಜ್ಞಯಾ
ಯಮದೂತೈರ್ಮಹಾಘೋರೈರ್ನೀಯಮಾನಾಃ ಸುದುಃಖಿತಾಃ ೧೦೦

ದೇವತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಧರ್ಮನಿರತಾತ್ಮನಾಮ್
ಧರ್ಮರಾಜಃ ಸ್ಮೃತಃ ಶಾಸ್ತಾ ಸುಘೋರೈರ್ವಿವಿಧೈರ್ವಧೈಃ ||೧೦೧||

ಇತಿ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪಾಪಭೇದಾಸ್ತ್ರಿಸಾಧನಾಃ
ಕಥ್ಯಂತೇ ಗತಯಶ್ಚಿತ್ರಾ ನರಾಣಾಂ ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಾಮ್ ||೧೦೨||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮ-
ಸುಧಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರ[1]ಗೋ[1]ಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ
ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಅನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕ-
ಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ 'ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಭೇದ-
ಕಥನಂ ನಾಮ' ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಏತೇ=ಇವರುಗಳು ಶರೀರೇಣ=ಯಾತನಾಶರೀರದಿಂದ ಯಮಲೋಕಂ = ಯಮಲೋಕವನು ವ್ರಜಂತಿ=ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು ಯಮಾಜ್ಞಯಾ = ಯಮನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮಹಾಘೋರೈಃ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಮದೂತೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ನೀಯಮಾನಾಃ = ಎಳಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಸುದುಃಖಿತಾಃ=ಅತ್ಯಂತದುಃಖಿತರಹರು. ||೧೦೦||

ಅಧರ್ಮನಿರತಾತ್ಮನಾಂ = ಪಾಪದಲ್ಲಿ ನಿಯತವಹ ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ=ದೇವಜಾತಿ ತಿರ್ಯಗ್ಜಾತಿ ಮನುಷ್ಯರುಗಳ ಸುಘೋರೈಃ =ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ವಿವಿಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವಧೈಃ = ವಧೆಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತಾ = ಶಿಕ್ಷೆಯಮಾಡುವಾತನು ಧರ್ಮರಾಜಃ = ಯಮಧರ್ಮರಾಜನೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ=ಹೇಳಲುಪಟ್ಟನು. ||೧೦೧||

ಇತಿ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಾಂ = ಪಾಪಕರ್ಮವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ನರಾಣಾಂ=ಮನುಷ್ಯರುಗಳ ತ್ರಿಸಾಧನಾಃ= ಮನೋ[2]ವಾಕ್ಕಾಯಗ[ಳೇ] ಸಾಧನವಹಂಥಾ ಪಾಪಭೇದಾಃ = ಪಾಪಭೇದಗಳು ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ = ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ=ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು. ಚಿತ್ರಾಃ=ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ಗತಯಃ=ಗತಿಗಳು ಕಥ್ಯಂತೇ=ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಂವಿದ್ದಾವು. ||೧೦೨||

ಅಧ್ಯಾಯ ೨ ಕ್ಕಂ ಗ್ರಂಥ ೧೬ಳ ಮಂಗಳಮಹಾ.

---

[1] ಕೋ (ಖ). [2] ವಾಕ್ಕ್ಯಯಂಗಳಿಗೆ ಸಾದನವಹಂಥಾ ? (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ).

ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ
(ನರಕಯಾತನಾನಿರೂಪಣಂ)

ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ—

ಅಥ ಪಾಪೈರಿಮೇ ಯಾಂತಿ ಯಮಲೋಕಂ ಚತುರ್ವಿಧೈಃ
ಸಂತ್ರಾಸಜನನಂ ಘೋರಂ ವಿವಶಾಃ ಸರ್ವದೇಹಿನಃ ||೧||

ಗರ್ಭಸ್ಥೈರ್ಜಾಯಮಾನೈಶ್ಚ ಬಾಲೈಸ್ತರುಣಮಧ್ಯಮೈಃ
ಸ್ತ್ರೀಪುನ್ನಪುಂಸಕೈರ್ವೃದ್ಧೈರ್ಯಾತವ್ಯಂ ಸರ್ವಜಂತುಭಿಃ ||೨||

ಶುಭಾಶುಭಫಲಂ ಚಾತ್ರ ದೇಹಿನಾಂ ಪ್ರವಿಚಾರ್ಯತೇ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಾದಿಭಿಃ ಸದ್ಭಿರ್ಮಧ್ಯಸ್ಥೈಃ ಸಮದರ್ಶಿಭಿಃ ||೩||

ಶ್ರೀಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ= ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ ವಾಕ್ಯವು.

ಅಥ= ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ವಿಧೈಃ= ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಂಗಳಹಂಥಾ ಪಾಪೈಃ = ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ವಿವಶಾಃ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ಇಮೇ ಸರ್ವದೇಹಿನಃ = ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಂತ್ರಾಸಜನನಂ = ಭೀತಿಯನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಘೋರಂ= ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಮಲೋಕಂ= ಯಮಲೋಕವನು ಯಾಂತಿ= ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ||೧||

ಗರ್ಭಸ್ಥೈಃ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ಜಾಯಮಾನೈಶ್ಚ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ಬಾಲೈಃ = ಶಿಶುಗಳಿಂದ ತರುಣಮಧ್ಯಮೈಃ = ಪ್ರಾಯದವರುಗಳಿಂದ ನಡುಪ್ರಾಯದವರುಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಪುನ್ನಪುಂಸಕೈಃ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಪುರುಷರುಗಳು ನಪುಂಸಕರುಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧೈಃ = ವೃದ್ಧರುಗಳಿಂದ ಸರ್ವಜಂತುಭಿಃ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದವೂ ಯಾತವ್ಯಂ= ಎಯ್ದಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೨||

ಅತ್ರ= ಈ ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇಹಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶುಭಾಶುಭಫಲಂ ಚ= ಪುಣ್ಯಪಾಪಂಗಳ ಫಲವು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಾದಿಭಿಃ = ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸದ್ಭಿಃ= ಸತ್ಪುರುಷರಹಂಥಾ ಸಮದರ್ಶಿಭಿಃ = ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಮಧ್ಯಸ್ಥೈಃ = ಮಧ್ಯಸ್ಥರುಗಳಿಂದ ಪ್ರವಿಚಾರ್ಯತೇ = ಲೇಸಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಲು ಪಡುತ್ತಂವಿಹುದು. ||೩||

ನ ತೇಽತ್ರ ಪ್ರಾಣಿನಸ್ಸಂತಿ ಯೇ ನ ಯಾಂತಿ ಯಮಕ್ಷಯಮ್
ಅವಶ್ಯಂ ಹಿ ಕೃತಂ [1]ಕರ್ಮ[1] ಭೋಕ್ತವ್ಯಮವಿಚಾರತಃ ॥೪॥

ತತ್ರ ಯೇ ಶುಭಕರ್ಮಾಣಃ ಸೌಮ್ಯಚಿತ್ತಾ ದಯಾನ್ವಿತಾಃ
ತೇ ನರಾ ಯಾಂತಿ ಸೌಮ್ಯೇನ ಪಥಾ ಯಮನಿಕೇತನಮ್ ॥೫॥

ದೇವಾಯತನಕರ್ತಾ [3]ಯೋ[3] ಯತೀನಾಮಾಶ್ರಮಸ್ಯ ಚ
ಅನಾಥಮಂಟಪಾನಾಂ ಚ [4]ಕ್ರೀಡನ್ ಯಾತಿ[4] ಗೃಹೋತ್ತಮೇ ॥೬॥

ಅತ್ರ = ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪ್ರಾಣಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಂತಿ = ಉಂಟು ತೇ = ಅವರುಗಳು [2]ಯಮಕ್ಷಯಂ = ಯಮನ ಸ್ಥಾನವನು ನ ಯಾಂತಿ ನ = ಎಯ್ದುರೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಎಯ್ದುವರೆಂಬುದರ್ಥ. 'ದ್ವೌ ನಞಾ ಪ್ರಕೃತಮರ್ಥಂ ಗಮಯತಃ'[2] ಈ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಎರಡು ನ ಕಾರಂಗಳು ಬಂದರೆ ಉಂಟೆಂಬುದರ್ಥ. ಅವನೆ ಊಹಿಸುವವು. ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೃತಂ = ಮಾಡಿದಂಥಾ ಕರ್ಮ = ಕರ್ಮವು ಅವಿಚಾರತಃ = ವಿಚಾರಿಸದೆ ಅವಶ್ಯಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ = ಅನುಭವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ॥೪॥

ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಶುಭಕರ್ಮಾಣಃ = ಪುಣ್ಯವನು ಮಾಡಿದಂಥಾ ಸೌಮ್ಯಚಿತ್ತಾಃ = ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತರಹಂಥಾ ದಯಾನ್ವಿತಾಃ = ಕರುಣದಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾವರುಗಳುಂಟು ತೇ ನರಾಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸೌಮ್ಯೇನ = ಒಳ್ಳಿತ್ತಹಂಥಾ ಪಥಾ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಯಮನಿಕೇತನಂ = ಯಮನ ಅರಮನೆಯನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ॥೫॥

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ದೇವಾಯತನಕರ್ತಾ = ದೇವಾಲಯವ ಮಾಡಿದಾತನು ಯತೀನಾಂ = ಯತಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಮಸ್ಯ ಚ = ಮಠವ ಕರ್ತಾ = ಕಟ್ಟಿಸಿದಾತನು ಅನಾಥಮಂಟಪಾನಾಂ = ಅನಾಥರಿಗೆ ಧರ್ಮಶಾಲೆಗಳ ಕರ್ತಾ ಚ = ಕಟ್ಟಿಸಿದಾತನು ಗೃಹೋತ್ತಮೇ = ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡನ್ = ಸುಖಿಸುತ್ತವು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹನು. ॥೬॥

---

[1] ಧರ್ಮ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠಃ. [2] ಈ ಭಾಗ (ಕ) ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ. [3] ರೋ (ಘ).
[4] ಕ್ರೀಡಂತಿ ಚ (ಘ).

ಆರಾಮಕರ್ತಾ ಛಾಯಾಸು ಶೀತಲಾಸು ಸುಖೀ ವ್ರಜೇತ್
ಯಾಂತಿ ಪುಷ್ಪಕಯಾನೇನ ಪುಷ್ಪಾರಾಮಪ್ರದಾಯಿನಃ ||೭||

ವಿ[1]ಶ್ರಾ[1]ಮ್ಯಮಾಣಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣೇ ರತಾಃ
ಪಾದಶೌಚಪ್ರದಾನೇನ ಶೀತಲೇನ ಪಥಾ ವ್ರಜೇತ್ ||೮||

ಪಾದಾಭ್ಯಂಗಂ ಚ ಯಃ ಕುರ್ಯಾದಶ್ವಪೃಷ್ಠೇನ [2]ಸ [2]ವ್ರಜೇತ್
ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಪರೀಧಾನಾ ಯಾಂತಿ ವಸ್ತ್ರಪ್ರದಾಯಿನಃ ||೯||

ಸರ್ವಕಾಮಸಮೃದ್ಧೇನ ಪಥಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಗೋಪ್ರದಾಃ
ಛತ್ರಪ್ರದಾನಾದ್ಗಚ್ಛಂತಿ ಪಥಾ ಸಾಭ್ರೇಣ ದೇಹಿನಃ ||೧೦||

ಆರಾಮಕರ್ತಾ = ಉದ್ಯಾನವನವ ಮಾಡಿದಾತನು ಶೀತಲಾಸು = ಶೈತ್ಯವ ಹಂಥಾ ಛಾಯಾಸು = ನೆಳಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ಪುಷ್ಪಾರಾಮಪ್ರದಾಯಿನಃ = ಪುಷ್ಪದ ತೋಟಂಗಳ ದಾನವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ಪುಷ್ಪಕಯಾನೇನ = ಪುಷ್ಪಕದ ವಾಹನದಿಂದ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ||೭||

ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣೇ = ಗುರುಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ರತಾಃ = ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳವರುಗಳು ವಿಶ್ರಾಮ್ಯಮಾಣಾಃ = ವಿಶ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಗಚ್ಛಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ಪಾದಶೌಚ ಪ್ರದಾನೇನ = ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಶೀತಲೇನ = ಶೈತ್ಯವ ಹಂಥಾ ಪಥಾ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ||೮||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಪಾದಾಭ್ಯಂಗಂ ಚ = ಪಾದಾಭ್ಯಂಗವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡುವನು ಸಃ = ಆತನು ಅಶ್ವಪೃಷ್ಠೇನ = ಕುದುರೆಯ ಬೆನ್ನ ಮೇಲಣಿಂದ ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ವಸ್ತ್ರಪ್ರದಾಯಿನಃ = ವಸ್ತ್ರದಾನವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಪರೀಧಾನಾಃ = ದೇವಾಂಗವಸ್ತ್ರವ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡವರುಗಳಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೯||

ಗೋಪ್ರದಾಃ = ಗೋದಾನವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ಸರ್ವಕಾಮಸಮೃದ್ಧೇನ = ಸಮಸ್ತ ಬಯಕೆಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಥಾ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಗಚ್ಛಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು. ಛತ್ರಪ್ರದಾನಾತ್ = ಸತ್ತಿಗೆಯ ದಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಾಭ್ರೇಣ = ಮೇಘದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಪಥಾ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಗಚ್ಛಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು ||೧೦||

---

[1] ಶ್ರ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ. [2] ಸಂ (ಖ. ಗ) ಮೂಲಪಾಠ.

ಶಿಬಿಕಾಶ್ವೇಭದಾನೇನ ಸ ರಥೇನ ಸುಖಂ ವ್ರಜೇತ್
ಹೇಮರತ್ನಪ್ರದಾನೇನ ದುರ್ಗಾಣ್ಯತಿತರಂತಿ ತೇ ||೧೧||

[1]ರೌಪ್ಯಾ[1]ನಡ್ವಾಹದಾನೇನ ದಿವ್ಯಯಾನೇನ ಗಚ್ಛತಿ
ಸರ್ವಕಾಮಸಮೃದ್ಧಾತ್ಮಾ ಭೂಮಿದಾನೇನ ಗಚ್ಛತಿ ||೧೨||

[2]ಪ್ರತಿಶ್ರಯ [2]ಪ್ರದಾನೇನ ಗೃಹೈರ್ಯಾಂತಿ ಮಹಾಸುಖಮ್
ಶಯ್ಯಾಸನಪ್ರದಾನೇನ ಸುಖಂ ಯಾಂತಿ ಸವಿಶ್ರಮಮ್ ||೧೩||

ದ್ಯೋತಯಂತೋ ದಿಶಃ ಸರ್ವಾ ಯಾಂತಿ ದೀಪಪ್ರದಾಯಿನಃ
ಆರ್ತೌಷಧಪ್ರದಾನೇನ ಸುಖಂ ಯಾಂತಿ ನಿರಾಮಯಾಃ ||೧೪||

ಶಿಬಿಕಾಶ್ವೇಭದಾನೇನ = ದಂಡಿಗೆ ಕುದುರೆ ಆನೆಗಳ ದಾನವ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಸಃ = ಆತನು ರಥೇನ = ರಥದಿಂದ ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು ಹೇಮರತ್ನಪ್ರದಾನೇನ = ಸುವರ್ಣರತ್ನಗಳ ದಾನವ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ತೇ = ಅವರುಗಳು ದುರ್ಗಾಣಿ = ದುರ್ಗಂಗಳನು ಕುರಿತು ಅತಿತರಂತಿ = ಅತ್ಯಂತ ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೧೧||

ರೌಪ್ಯಾನಡ್ವಾಹದಾನೇನ = ಬೆಳ್ಳಿಯನು ಎತ್ತುಗಳನು ದಾನವ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ದಿವ್ಯಯಾನೇನ = ಪುಷ್ಪಕದಿಂದ ಗಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ಭೂಮಿದಾನೇನ = ಭೂದಾನದಿಂದ ಸರ್ವಕಾಮಸಮೃದ್ಧಾತ್ಮಾ = ಸಮಸ್ತ ಬಯಕೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಗಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದು[3]ತ್ತಿಹನು[3]. ||೧೨||

ಪ್ರತಿಶ್ರಯಪ್ರದಾನೇನ = ಗೃಹದಾನದಿಂದ ಗೃಹೈಃ = ಗೃಹಂಗಳಿಂದ ಮಹಾಸುಖಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸುಖವಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಶಯ್ಯಾಸನಪ್ರದಾನೇನ = ಹಾಸಿಕೆ ಗದ್ದುಗೆಯ ದಾನದಿಂದ ಸವಿಶ್ರಮಂ = ವಿಶ್ರಮಿಸುವದರಿಂದ ಸಹಿತವೆಹಗಹುದಹಗೆ ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೧೩||

ದೀಪಪ್ರದಾಯಿನಃ = ದೀಪದಾನವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ಸರ್ವಾ ದಿಶಃ = ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳನು ದ್ಯೋತಯಂತಃ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಆರ್ತೌಷಧಪ್ರದಾನೇನ = ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಔಷಧವ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ನಿರಾಮಯಾಃ = ವ್ಯಾಧಿಯಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೧೪||

---

1 ದಿವ್ಯಾ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ. 2 ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ರಯ (ಘ) 3 ತ್ತಿಹನು (ಕ. ಜ.)

[1]ಯೇಽನ್ನ[1]ದಾನಾನಿ ಕುರ್ವಂತಿ ತೃಪ್ತಾ ಯಾಂತಿ ಚ ಸತ್ಪಥಾ
ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ದಾನಾನಾಮನ್ನದಾನಂ ಪರಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||೧೫||

ಸದ್ಯಃ ಪ್ರೀತಿಕರಂ ದಿವ್ಯಂ ಬಲಪುಷ್ಟಿವಿವರ್ಧನಮ್
ನಾನ್ನದಾನಸಮಂ ದಾನಂ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ವಿದ್ಯತೇ ||೧೬||

[2]ಅನ್ನಾದ್ಭವಂತಿ[2]ಭೂತಾನಿ ತದಭಾವೇ ಮ್ರಿಯಂತಿ ಚ
ರಕ್ತಂ ಮಾಂಸಂ ವಸಾ ಶುಕ್ಲಂ ಕ್ರಮಾದನ್ನಾತ್ಪ್ರವರ್ಧತೇ ||೧೭||

ಶುಕ್ಲಾದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ತಸ್ಮಾದನ್ನಮಯಂ ಜಗತ್

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಅನ್ನದಾನಾನಿ = ಅನ್ನದಾನಂಗಳನು ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹರು ತೃಪ್ತಾಃ = ತೃಪ್ತರುಗಳಾಗಿ ಸತ್ಪಥಾ = ಒಳ್ಳಿಹ ದಾರಿಯಿಂದ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹರು ಸರ್ವೇಷಾಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ದಾನಾನಾಮೇವ = ದಾನಂಗಳಿಗೆ ಅನ್ನದಾನಂ ಚ = ಅನ್ನದಾನವು ಪರಂ = ಅಧಿಕವೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = ಹೇಳ[3]ಲುಪಟ್ಟು[3]ತ್ತ. ||೧೫||

ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಕರಂ = ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುವಂಥಾದು ದಿವ್ಯಂ = ಕಾಂತಿಯ ಮಾಡುವಂಥಾದು ಬಲಪುಷ್ಟಿವಿವರ್ಧನಂ = ಸತ್ತ್ವವನು ಪುಷ್ಟಿಯನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥಾದು ಅನ್ನದಾನಸಮಂ = ಅನ್ನದಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹೆಂಥಾ ದಾನಂ = ದಾನವು ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು = ಮೂಱು ಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿ ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲ. ||೧೬||

ಅನ್ನಾತ್ = ಅನ್ನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೂತಾನಿ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭವಂತಿ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಂವಿಹರು. ತದಭಾವೇ = ಆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಇಹದೞಲ್ಲಿ ಮ್ರಿಯಂತಿ = ಸಾವುತ್ತಿಹರು. ರಕ್ತಂ = ರಕ್ತವು ಮಾಂಸಂ = ಮಾಂಸವು ವಸಾ = ಬಸೆ ಶುಕ್ಲಂ ಚ = ರೇತಸ್ಸೂ ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನ್ನಾತ್ = ಅನ್ನವ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ಧತೇ = ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿಹುದು. ||೧೭||

ಶುಕ್ಲಾತ್ = ಇಂದ್ರಿಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೂತಾನಿ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭವಂತಿ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದುಕಾರಣವಾಗಿ ಜಗತ್ = ಲೋಕವು ಅನ್ನಮಯಂ = ಅನ್ನಮಯವಹಂಥಾದು.

---

[1] ಅನ್ನ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ [2] ಅನ್ನಾಜ್ಜೀವಂತಿ (ಗ) [3] ಲ್ಪಟ್ಟ(ಕ)

ಹೇಮರತ್ನಾಶ್ವನಾಗೇಂದ್ರನಾರೀಸ್ರಕ್ಚಂದನಾದಿಭಿಃ
ಸಮಸ್ತೈರಪಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೈರ್ನ ರಮಂತಿ ಬುಭುಕ್ಷಿತಾಃ ||೧೮||

ಗರ್ಭಸ್ಥಾ ಜಾಯಮಾನಾಶ್ಚ [1]ಬಾಲಾ ವೃದ್ಧಾಶ್ಚ [2]ಮಧ್ಯಮಾಃ
ಆಹಾರಮಭಿಕಾಂಕ್ಷಂತೇ ದೇವದಾನವತಾಪಸಾಃ ||೧೯||

ಕ್ಷುಧಾ ಹಿ ಸರ್ವರೋಗಾಣಾಂ ವ್ಯಾಧಿಃ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಸ್ಮೃತಃ
ತಸ್ಯಾನ್ನೌಷಧಲೇಪೇನ ಪ್ರತೀಕಾರಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ||೨೦||

ನಾಸ್ತಿ ಕ್ಷುಧಾಸಮಂ ದುಃಖಂ ನಾಸ್ತಿ ರೋಗಃ ಕ್ಷುಧಾಸಮಃ
ನಾಸ್ತ್ಯಾಹಾರಸಮಂ ಸೌಖ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ ಕ್ರೋಧಸಮೋ ರಿಪುಃ ||೨೧||

ಬುಭುಕ್ಷಿತಾಃ = ಹಸಿದಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಹೇಮರತ್ನಾಶ್ವನಾಗೇಂದ್ರನಾರೀ-ಸ್ರಕ್ಚಂದನಾದಿಭಿಃ = ಸುವರ್ಣ ರತ್ನ ಕುದುರೆ ಆನೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ ಗಂಧ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೈಃ = ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಮಸ್ತೈರಪಿ = ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳಿಂದವೂ ನ ರಮಂತಿ = ಸುಖಿಸುತ್ತಂವಿರರು. ||೧೮||

ಗರ್ಭಸ್ಥಾಃ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜಾಯಮಾನಾಶ್ಚ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಾಲಾಃ ವೃದ್ಧಾಶ್ಚ = ಶಿಶುಗಳು ವೃದ್ಧರುಗಳು ಮಧ್ಯಮಾಶ್ಚ = ಪ್ರಾಯದವರುಗಳು ದೇವದಾನವತಾಪಸಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರು ತಪಸ್ವಿಗಳು ಆಹಾರಂ = ಆಹಾರವನು ಅಭಿಕಾಂಕ್ಷಂತೇ = ಬಯಸುತ್ತಿಹರು. ||೧೯||

ಕ್ಷುಧಾ = ಹಸಿವು ಸರ್ವರೋಗಾಣಾಂ = ಸಮಸ್ತರೋಗಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಃ = ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ವ್ಯಾಧಿಃ = ವ್ಯಾಧಿಯೆಂದು ಸ್ಮೃತೋ ಹಿ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುದಲಾ. ತಮಶಬ್ದವು ಅತಿಶಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸೂದು. 'ಅತಿಶಾಯನೇ ತಮಬಿಷ್ಠನೌ' ಇತಿ [3]ಸೂತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಃ. ತಸ್ಯ = ಆ ಹಸಿವೆಂಬ ರೋಗಕ್ಕೆ ಅನ್ನೌಷಧ ಲೇಪೇನ = ಅನ್ನವೆಂಬ ಔಷಧದ ಲೇಪದಿಂದ ಪ್ರತೀಕಾರಃ = ಪ್ರತೀಕಾರವೆಂದು ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ||೨೦||

ಕ್ಷುಧಾಸಮಂ = ಹಸಿವಿಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಕ್ಷುಧಾಸಮಃ = ಹಸಿವಿಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ರೋಗಃ = ರೋಗವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಆಹಾರಸಮಂ = ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ ಕ್ರೋಧಸಮಃ = ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ರಿಪುಃ = ಶತ್ರುವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೨೧||

---

[1] ಬಾಲವೃದ್ಧಾಶ್ಚ (ಕ) [2] ತಿ (ಖ) [3] ಪಾಣಿನಿಸೂತ್ರ

ಅತ ಏವ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯಮನ್ನದಾನಂ ಪ್ರಧಾನತಃ
ಯತಃ ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿಸಂತಪ್ತಾ ಮ್ರಿಯಂತೇ ಸರ್ವದೇಹಿನಃ ||೨೨||

ಅನ್ನದಃ ಪ್ರಾಣದಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರಾಣದಶ್ಚಾಪಿ ಸರ್ವದಃ
ತಸ್ಮಾದನ್ನಪ್ರದಾನೇನ ಸರ್ವದಾನಫಲಂ ಲಭೇತ್ ||೨೩||

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ಯಾನಿ ರತ್ನಾನಿ ಭೋಗಸ್ತ್ರೀವಾಹನಾನಿ ಚ
ಅನ್ನಪಾನಪ್ರದಃ ಸರ್ವಮಿಹಾಮುತ್ರ ಚ [1]ತಲ್ಲಭೇತ್[1] ||೨೪||

ಯಸ್ಯಾನ್ನಪಾನಪುಷ್ಟಾಂಗಃ ಕುರುತೇ ಧರ್ಮಸಂಚಯಮ್
ಅನ್ನಪ್ರದಾತುಸ್ತಸ್ಯಾರ್ಧಂ ಕರ್ತುರರ್ಧಂ ನ ಸಂಶಯಃ ||೨೫||

ಅತಏವ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಅನ್ನದಾನಂ = ಅನ್ನದಾನವು ಪ್ರಧಾನತಃ = ಮುಖ್ಯವಾದುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯಂ = ಅತ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯವಹಂಥಾದು ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿಸಂತಪ್ತಾಃ = ಹಸಿವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಬೇವುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವದೇಹಿನಃ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮ್ರಿಯಂತೇ = ಸಾವುತ್ತಿಹರು. ||೨೨||

ಅನ್ನದಃ = ಅನ್ನವನಿಕ್ಕಿದಾತನು ಪ್ರಾಣದಃ = ಪ್ರಾಣವಕೊಟ್ಟಾತನೆಂದು ಪ್ರೋಕ್ತಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟನು. ಪ್ರಾಣದಶ್ಚಾಪಿ = ಪ್ರಾಣವ ಕೊಟ್ಟಾತನು ಸರ್ವದಃ = ಎಲ್ಲವನು ಕೊಟ್ಟಾತನು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅನ್ನಪ್ರದಾನೇನ = ಅನ್ನದಾನದಿಂದ ಸರ್ವದಾನಫಲಂ = ಸಮಸ್ತ ದಾನದ ಫಲವನು ಲಭೇತ್ = ಪಡವನು ||೨೩||

ಅನ್ನಪಾನಪ್ರದಃ = ಅನ್ನಉದಕವ ದಾನವ ಮಾಡಿದಾತನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ = ಮೂಱುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾನಿ ರತ್ನಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ರತ್ನಂಗಳನು ಭೋಗಸ್ತ್ರೀವಾಹನಾನಿ ಚ = ಭೋಗಂಗಳನು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳನು ವಾಹನಂಗಳನು ತತ್ಸರ್ವಂ = ಆ ಸಮಸ್ತವನು ಇಹ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅಮುತ್ರ ಚ = ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಲಭೇತ್ = ಪಡೆವನು. ||೨೪||

ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನ ಅನ್ನಪಾನಪುಷ್ಟಾಂಗಃ = ಅನ್ನ ಉದಕಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಯಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳಾತನು ಧರ್ಮಸಂಚಯಂ = ಧರ್ಮದ ಮೊತ್ತವನು ಕುರುತೇ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ಅನ್ನಪ್ರದಾತುಃ = ಅನ್ನದಾನವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆತಂಗೆ ಅರ್ಧಂ = ಅರ್ಧಫಲವು ಕರ್ತುಃ = ಪುಣ್ಯವ ಮಾಡಿದಾತಂಗೆ ಅರ್ಧಂ = ಅರ್ಧಫಲವು ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೨೫||

---

[1] ತಂ ಲಭೇತ್. ಮೂಲಪಾಠ ಮಾತ್ರ

ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಣಾಂ ದೇಹಃ ಪರಮಸಾಧನಮ್
ಸ್ಥಿತಿಸ್ತಸ್ಯಾನ್ನಪಾನಾಭ್ಯಾಮತಸ್ತತ್ಸರ್ವಸಾಧನಮ್ ||೨೬||
ತಸ್ಮಾದನ್ನಸಮಂ ದಾನಂ ನ ಭೂತಂ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ

ತ್ರಯಾಣಾಮಪಿ ಲೋಕಾನಾಮುದಕಂ ಜೀವನಂ ಸ್ಮೃತಮ್
ಪವಿತ್ರಮಮೃತಂ ದಿವ್ಯಂ ಶುದ್ಧಂ ಸರ್ವರಸಾಶ್ರಯಮ್ ||೨೭||
ಅನ್ನಪಾನಪ್ರದಾನೇನ ಪಿಬನ್ ಖಾದನ್ ಸ ಗಚ್ಛತಿ

ಅನ್ನಪಾನಾಶ್ವಗೋವಸ್ತ್ರಶಯ್ಯಾಛತ್ರಾಸನಾನಿ ಚ
[1]ಪ್ರೇತಲೋಕೇ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ ದಾನಾನ್ಯಷ್ಟೌ ವಿಶೇಷತಃ ||೨೮||

ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಣಾಂ = ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ ದೇಹಃ = ದೇಹವು ಪರಮಸಾಧನಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧನವು ತಸ್ಯ = ಆ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ನಪಾನಾಭ್ಯಾಂ = ಅನ್ನ ಉದಕಂಗಳಿಂದ ಸ್ಥಿತಿಃ = ವರ್ತನೆ. ಅತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತತ್ = ಆ ಶರೀರವು ಸರ್ವಸಾಧನಂ = ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆಯೂ ಸಾಧನವಹಂಥಾದು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅನ್ನಸಮಂ = ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದಾನಂ = ದಾನವು ನ ಭೂತಂ = ಹಿಂದೆ ಆದದೂ ಇಲ್ಲ. ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಮುಂದೆ [3]ಆಹುದೂ[3] ಇಲ್ಲ. ||೨೬||

ತ್ರಯಾಣಾಂ ಲೋಕಾನಾಮಪಿ = ಮೂರು ಲೋಕಂಗಳಿಗೆಯೂ ಉದಕಂ = ಉದಕವು ಜೀವನಂ = ಜೀವನವೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪವಿತ್ರಂ = ಪವಿತ್ರವಹಂಥಾದು ಅಮೃತಂ = ಅಮೃತವಹಂಥಾದು ದಿವ್ಯಂ = ದೇವತಾಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾದು ಶುದ್ಧಂ = ಶುದ್ಧವಹಂಥಾದು ಸರ್ವರಸಾಶ್ರಯಂ = ಷಡ್ರಸಂಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಹಂಥಾದು ಅನ್ನಪಾನಪ್ರದಾನೇನ = ಅನ್ನ ಉದಕಂಗಳ ದಾನವ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಖಾದನ್ = ಉಣುತ್ತವು ಪಿಬನ್ = ಪಾನಮಾಡುತ್ತವು ಸಃ = ಆತನು ಗಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೨೭||

ಅನ್ನಪಾನಾಶ್ವಗೋವಸ್ತ್ರಶಯ್ಯಾಛತ್ರಾಸನಾನಿ ಚ = ಅನ್ನ ಉದಕ ಕುದುರೆ ಗೋವು ವಸ್ತ್ರ ಹಾಸಿಕೆ ಸತ್ತಿಗೆ ಗದ್ದುಗೆಗಳೆಂಬ ವಿಶೇಷತಃ = ವಿಶೇಷದಿಂದ ಅಷ್ಟೌ ದಾನಾನಿ ಚ = ಎಂಟು ದಾನಂಗಳೂ ಪ್ರೇತಲೋಕೇ = ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ = ಪ್ರಖ್ಯಾತಂಗಳಾಗುತ್ತಿಹವು. ||೨೮||

---

[1] ಪಿತೃ(ಕ) [2] ಏತಾನಿ ಚಾಷ್ಟದಾನಾನಿ ಪ್ರೇತಲೋಕೇ ಶುಭಾನಿ ಚ (ಘ).
[3] ಆದದೂ (ಕ) ಆಹುದೂ (ಖ)

ಗೃಹೀತದಾನಪಾಥೇಯಾಃ ಸುಖಂ ಯಾಂತಿ ಯಮಾಲಯಮ್
ಏವಂ ದಾನ ವಿಶೇಷೇಣ ಧರ್ಮರಾಜಪುರಂ ನರಾಃ
ಯಸ್ಮಾದ್ಯಾಂತಿ ಸುಖೇನೈವ ತಸ್ಮಾದ್ಧರ್ಮಂ ಸಮಾಚರೇತ್ ||೨೯||

ಯೇ ಪುನಃ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಃ ಪಾಪಾ [2]ದಾನ[2]ವಿವರ್ಜಿತಾಃ
ತೇ ಘೋರೇಣ ಪಥಾ ಯಾಂತಿ ದಕ್ಷಿಣೇನ ಯಮಾಲಯಮ್ ||೩೦||

ಷಡಶೀತಿಸಹಸ್ರಾಣಿ ಯೋಜನಾನಾಮತೀತ್ಯ ಯತ್
ವೈವಸ್ವತಪುರಂ [3]ಜ್ಞೇಯಂ[3] ನಾನಾರೂಪಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಮ್ ||೩೧||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದಾನವಿಶೇಷೇಣ = ದಾನಂಗಳ ವಿಶೇಷದಿಂದ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಗೃಹೀತಧಾನಪಾಥೇಯಾಃ = ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದಾನಂಗಳೆಂಬ ದಾರಿಸಂಬಳವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಯಮಾಲಯಂ = ಯಮನ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಧರ್ಮರಾಜಪುರಂ = [5]ಸಂಯಮನೀಪುರವನ್ನು ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹೆರು. ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸುಖೇನೈವ = ಸುಖದಿಂದವೆ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹೆರು ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದಃಕಾರಣ ಧರ್ಮಂ = ಧರ್ಮವನು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಮಾಡುವುದು. ||೨೯||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ದಾನವಿವರ್ಜಿತಾಃ = ದಾನವ ಮಾಡದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಃ = ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳುಂಟು ತೇ = ಅವರುಗಳು ಪಾಪಾತ್ = ಪಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಘೋರೇಣ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ದಕ್ಷಿಣೇನ ಪಥಾ = ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಯಮಾಲಯಂ = ಯಮನ ಸ್ಥಾನವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹೆರು ||೩೦||

ಯೋಜನಾನಾಂ = ಯೋಜನಂಗಳ ಷಡಶೀತಿಸಹಸ್ರಾಣಿ = ಎಂಭತ್ತಾರು ಸಾವಿರಂಗಳನು ಅತೀತ್ಯ = ಮೀಱಿ ನಾನಾರೂಪಂ = ನಾನಾರೂಪಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ವೈವಸ್ವತಪುರಂ = ಯಮನ ಪಟ್ಟಣವು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಭೂಮಿಗೆ ಯಮನ ಪಟ್ಟಣ ಎಂಭತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಗಾವುದ ದಾರಿ ಯೆಂಬುದರ್ಥ. ||೩೧||

[1] ಧರ್ಮ (ಘ) [2] ಧರ್ಮ (ಘ) [3] ದಿವ್ಯಂ (ಘ)
[4] ಯಮನಿಹಪುರವನು (ಕ)

ಸಮೀಪಸ್ಥಮಿವಾಭಾತಿ ನರಾಣಾಂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಮ್
[1]ಪಾಪಿ[1]ನಾಮತಿದೂರಸ್ಥಂ ಪಥಾ ರೌದ್ರೇಣ ಗಚ್ಛತಾಮ್ ||೩೨||

ತೀಕ್ಷ್ಣಕಂಟಕಯುಕ್ತೇನ ಶರ್ಕರಾಗ್ನಿಯುತೇನ ಚ
ಕ್ಷುರಧಾರಾನಿಭೈ[2]ಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ ಪಾಷಾಣೈರ್ನಿಚಿತೇನ ಚ[2] ||೩೩||

ಕ್ವಚಿತ್ಪಂಕೇನ ಮಹತಾ ದುರುತ್ತಾರೈಶ್ಚ ಕಾನನೈಃ
ಲೋಹಸೂಚೀನಿಭೈ*ರ್ದರ್ಭೈಃ [3]ಸಞ್ಛನ್ನೇನ[3] ಪಥಾ ಕ್ವಚಿತ್||೩೪||

ತಟಪ್ರಪಾತವಿಷಮೈಃ ಪರ್ವತೈರ್ವೃಕ್ಷಸಂಕುಲೈಃ
ಪ್ರತಪ್ತಾಂಗಾರ†ಯುಕ್ತೇನ ಯಾಂತಿ ಮಾರ್ಗೇಣ ದುಃಖಿತಾಃ ||೩೫||

ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಂ = ಪುಣ್ಯವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ನರಾಣಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪಸ್ಥಮಿವ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದು ತಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಆಭಾತಿ = ತೋಱು ತ್ತಿಹುದು. ರೌದ್ರೇಣ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಪಥಾ = ದಾರಿಯಿಂದ ಗಚ್ಛಂತಿ = ಹೋಗುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಪಾಪಿನಾಂ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದವರುಗಳಿಗೆ ಅತಿದೂರಸ್ಥಂ = ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾದಾಗಿ ಆಭಾತಿ = ತೋಱುತ್ತಿಹುದು. ||೩೨||

ತೀಕ್ಷ್ಣಕಂಟಕಯುಕ್ತೇನ = ಮೊನೆಯಾಗಿದ್ದ ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಥಾ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಶರ್ಕರಾಗ್ನಿಯುತೇನ ಚ = ಕಲ್ಲಹರಳುಗಳು ಅಗ್ನಿ ಯಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಾರಿಯಿಂದ ಕ್ಷುರಧಾರಾನಿಭೈಃ = ಕೂರುವಿನ ಧಾರೆಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ = ಕೂರಿತಹಂಥಾ ಪಾಷಾಣೈಃ = ಕಲ್ಲು ಗಳಿಂದ ನಿಚಿತೇನ ಚ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಾರಿಯಿಂದ. ||೩೩||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಱದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಹತಾ = ಬಹಳವಹಂಥಾ *ಪಂಕೇನ = ಕೆಸಱನುಳ್ಳಂಥಾ ದಾರಿಯಿಂದ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಱದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ದುರುತ್ತಾರೈಃ = ಹೋಗ ಬಾರದೇಯಿದ್ದಂಥಾ ಕಾನನೈಶ್ಚ = ಅರಣ್ಯಂಗಳಿಂದ ಲೋಹಸೂಚೀನಿಭೈಃ = ಉಕ್ಕಿನ ಸೂಜಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದರ್ಭೈಃ = ದರ್ಭೆಗಳಿಂದ ಸಞ್ಛನ್ನೇನ = ಮುಸುಕಿದಂಥಾ *ಪಥಾ = ದಾರಿಯಿಂದ. ||೩೪||

ತಟಪ್ರಪಾತವಿಷಮೈಃ = ದರಿಗಳಿಂದ ಕಮ್ಮರಿಗಳಿಂದ ವಿಷಮವಾಗಿದ್ದಂಥಾ ವೃಕ್ಷಸಂಕುಲೈಃ = ಮರಂಗಳ ಮೊತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರ್ವತೈಃ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಂದ ಪ್ರತಪ್ತಾಂಗಾರಯುಕ್ತೇನ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಡಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ

---

1 ಪಾಪಾ (ಕ.ಖ.ಚ) 2 ರ್ದರ್ಭೈಃ ಸಂಚ್ಛನ್ನೇನ ಪಥಾ ಕ್ವಚಿತ್(ಕ) ಮೂಲಪಾಠ ಮಾತ್ರ.
* ಈ ಭಾಗ ಲುಪ್ತ (ಖ) 3 ಪ್ರಚ್ಛನ್ನೇನ (ಗ) † ಈ ಭಾಗ ಲುಪ್ತ (ಖ)

ಕ್ವಚಿದ್ವಿಷಮಗರ್ತೈಶ್ಚ ಕ್ವಚಿಲ್ಲೋಷ್ಟೈಶ್ಚ [1]ಪಿಚ್ಛಿಲೈಃ
ಸುತಪ್ತವಾಲುಕಾಭಿಶ್ಚ ತಥಾ ತೀಕ್ಷ್ಣೈಶ್ಚ ಶಂಕುಭಿಃ ||೩೬||

ಅನೇಕಶಾಖಾವಿತತೈರ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ವಂಶವನೈಃ ಕ್ವಚಿತ್
ಕ್ವಚಿತ್ಕಷ್ಟೇನ ತಮಸಾಪ್ಯನಾಲಂಬೇನ ಕುತ್ರಚಿತ್ ||೩೭||

†ಅಯಃಶೃಂಗಾಟಕೈಸ್ತಪ್ತೈಃ ಕ್ವಚಿದ್ದಾವಾಗ್ನಿನಾ ಪುನಃ
ಕ್ವಚಿತ್ತಪ್ತಶಿಲಾಭಿಶ್ಚ ಕ್ವಚಿದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಹಿ*ಮೇನ [2]ಚ[3] ||೩೮||

ಮಾರ್ಗೇಣ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದುಃಖಿತಾಃ = ದುಃಖವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೩೫||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷಮಗರ್ತೈಶ್ಚ = ವಿಷಮವಹಂಥಾ ಕುಳಿಗಳಿಂದವೂ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಲೋಷ್ಟೈಃ = ಹೆಂಟೆಗಳಿಂದವೂ ಪಿಚ್ಛಿಲೈಶ್ಚ = ಎಲವದ ಮರಂಗಳಿಂದವೂ ಸುತಪ್ತವಾಲುಕಾಭಿಶ್ಚ = ಕಾದ ಮಳಲುಗಳಿಂದವೂ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ = ಮೊನೆಯಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಶಂಕುಭಿಶ್ಚ = ದಸಿಗಳಿಂದವೂ. ||೩೬||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಶಾಖಾವಿತತೈಃ = ಬಹಳ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಮುಸುಕಿದಂಥಾ ವಂಶವನೈಃ = ಬಿದಿರುಹಿಂಡಿಲುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಾರ್ಗವೂ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟೇನ = ಅತಿ ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಅನಾಲಂಬೇನ = ಆಶ್ರಯಿಸಲು ಬಾರದಂಥಾ ತಮಸಾಪಿ = ಕತ್ತಲೆಯಿಂದವು ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಥವು ||೩೭||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದುಠಾವಿನಲ್ಲಿ ತಪ್ತೈಃ = ಕಾಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಯಃಶೃಂಗಾಟಕೈಃ = ಕಬ್ಬುನವನುಳ್ಳ ನಾಲ್ಕುಬಟ್ಟೆಕೂಡಿದ ದಾರಿಗಳಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಕುತ್ರಚಿತ್ ಕೆಲುದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ದಾವಾಗ್ನಿನಾ = ಕಾಳುಕಿಚ್ಚಿಂದ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ತಶಿಲಾಭಿಶ್ಚ = ಕಾದಕಲ್ಲುಗಳಿಂದವೂ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲುದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಮೇನ ಚ = ಹಿಮದ ಘಟ್ಟಿಯಿಂದವೂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಥವು ||೩೮||

---

1 ಪಿಚ್ಚಲೈಃ (ಘ)

† (ಕ) ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಈ ಶ್ಲೋಕ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

* ಈ ಭಾಗ (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ. 2 ವಾ (ಘ) 3 ಈ ಭಾಗ ಲುಪ್ತ (ಖ).

ಕ್ವಚಿದ್ವಾಲುಕಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಮಾಕಂಠಾಂತಪ್ರವೇಶಯಾ
ಕ್ವಚಿದುಷ್ಣಾಂಬು*ನಾ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಕ್ವಚಿತ್ಕಾರೀಷವಹ್ನಿನಾ ||೩೯||

ಕ್ವಚಿತ್ ಸಿಂಹೈರ್ವೃಕೈರ್ವ್ಯಾಘ್ರೈರ್ದಂಶೈಃ ಕೀಟೈಶ್ಚ ದಾರುಣೈಃ
ಕ್ವಚಿನ್ಮಹಾಜಲೂಕಾಭಿಃ ಕ್ವಚಿಚ್ಚಾಜಗರೈಃ ಪುನಃ ||೪೦||

ಮಕ್ಷಿಕಾಭಿಶ್ಚ ರೌದ್ರಾಭಿಃ ಕ್ವಚಿತ್ಸರ್ಪೈರ್ವಿಷೋಲ್ಬಣೈಃ
ಮತ್ತಮಾತಂಗಯೂಥೈಶ್ಚ ಬಲೋನ್ಮತ್ತೈಃ [1]ಪ್ರಹಾರಿಭಿಃ ||೪೧||

ಪಂಥಾನಮುಲ್ಲಿಖದ್ಭಿಶ್ಚ [2]ತೀಕ್ಷ್ಣಶೃಂಗೈರ್ಮಹಾವೃಷೈಃ
ಮಹಾಶೃಂಗೈಶ್ಚ ಮಹಿಷೈರು[3]ಷ್ಟ್ರೈರ್ಮತ್ತೈಶ್ಚ ಬಾಧಕೈಃ ||೪೨||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಂಠಾಂತಪ್ರವೇಶಯಾ = ಕೊರಳುಪರ್ಯಂತ ಹೂಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಾಲುಕಯಾ = ಮಳಲಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಥವು ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣಾಂಬುನಾ = ಕಾದನೀರಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಾರ್ಗವು ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರೀಷವಹ್ನಿನಾ = ಬೆರಣಿಯ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಾರ್ಗವು ||೩೯||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂಹೈಃ = ಸಿಂಹಗಳಿಂದ ವೃಕೈಃ = ತೋಳಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಘ್ರೈಃ = ಹುಲಿಗಳಿಂದ ದಂಶೈಃ = ಕಾಡನೊಣಂಗಳಿಂದ ದಾರುಣೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕೀಟೈಶ್ಚ = ಹುಳುಗಳಿಂದವೂ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಜಲೂಕಾಭಿಃ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಜಿಗುಳೆಗಳಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಜಗರೈಶ್ಚ = ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳಿಂದವೂ ||೪೦||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ರೌದ್ರಾಭಿಃ = ಭಯಂಕರ [3]ವಹಂಥಾ ಮಕ್ಷಿಕಾಭಿಶ್ಚ = ನೊಣಂಗಳಿಂದವು ವಿಷೋಲ್ಬಣೈಃ = ವಿಷದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದಂಥಾ [3]ಸರ್ಪೈಶ್ಚ = ಸರ್ಪಂಗಳಿಂದವೂ ಬಲೋನ್ಮತ್ತೈಃ = ಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತಗಳಹಂಥಾ ಪ್ರಹಾರಿಭಿಃ = ಕೊಲುತ್ತಂಮಿದ್ದಂಥಾ ಮತ್ತಮಾತಂಗಯೂಥೈಶ್ಚ = ಮದಸೊಕ್ಕಿದ ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡುಗಳಿಂದವೂ ||೪೧||

ಪಂಥಾನಂ = ದಾರಿಯನು ಉಲ್ಲಿಖದ್ಭಿಃ = ಈಡಿಬೀವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೀಕ್ಷ್ಣ-[4]ಶೃಂಗೈಃ = ಕೂರಿತಹ ಕೊಂಬುಗಳುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾವೃಷೈಶ್ಚ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಬಸವಂಗಳಿಂದವೂ ಬಾಧಕೈಃ = ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಉಷ್ಟ್ರೈಶ್ಚ = ಒಟ್ಟೆ[ಒಂಟೆ]

---

* ಈ ಭಾಗ (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ 1 ಪ್ರಮಾಥಿಭಿಃ (ಘ). 2 ಸೂಕರೈಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಿಭಿಃ(ಘ) 3 (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ. 4 (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ.

[1]ಡಾಕಿನೀಭಿಶ್ಚ ರೌದ್ರಾಭಿಃ ವಿಕರಾಳೈಶ್ಚ ರಾಕ್ಷಸೈಃ
ವ್ಯಾಧಿಭಿಶ್ಚ ಮಹಾಘೋರೈಃ ಪೀಡ್ಯಮಾನಾ[1] ವ್ರಜಂತಿ ಚ ||೪೩||

[2]ಮಹಾಧೂಳಿ[2]ವಿಮಿಶ್ರೇಣ ಮಹಾಚಂ*ಡೇನ ವಾಯುನಾ
ಮಹಾಪಾಷಾಣವರ್ಷೇಣ ಹನ್ಯಮಾನಾ ನಿರಾಶ್ರಯಾಃ ||೪೪||

ಕ್ವಚಿದ್ವಿದ್ಯುತ್ಪ್ರಪಾತೇನ ಪೀಡ್ಯಮಾನಾ ವ್ರಜಂತಿ ಚ
ಮಹತಾ ಬಾಣವರ್ಷೇಣ ಭಿದ್ಯಮಾನಾ[3]ಶ್ಚ ಸರ್ವತಃ[3] ||೪೫||

ಪತದ್ಭಿರ್ವಜ್ರಸಂಘಾತೈರುಲ್ಕಾಪಾತೈಶ್ಚ ದಾರುಣೈಃ
ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂಗಾರವರ್ಷೇಣ ದಹ್ಯಮಾನಾ ವ್ರಜಂತಿ ಚ ||೪೬||

ಗಳಿಂದವೂ ಮತ್ತೈಃ = ಸೊಕ್ಕಿದಂಥಾ ಮಹಾಶೃಂಗೈಃ = ದೊಡ್ಡಿಯ ಕೋಡುಗಳ-ನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಿಷೈಶ್ಚ = ಕಾಡುಕೋಣಂಗಳಿಂದವೂ ||೪೨||

ರೌದ್ರಾಭಿಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಡಾಕಿನೀಭಿಶ್ಚ = ಡಾಕಿನಿಯರುಗಳಿಂದವೂ ವಿಕರಾಳೈಃ = ರೌದ್ರವಹಂಥಾ ರಾಕ್ಷಸೈಶ್ಚ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳಿಂದವೂ ಮಹಾಘೋರೈಃ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ವ್ಯಾಧಿಭಿಶ್ಚ = ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂದವೂ ಪೀಡ್ಯಮಾನಾಃ = ಪೀಡಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ವ್ರಜಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿದರು. ||೪೩||

ಮಹಾಧೂಳಿವಿಮಿಶ್ರೇಣ = ಬಹಳಧೂಳಿಂದ ಮಿಶ್ರವಾಗಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಹಾಚಂಡೇನ ವಾಯುನಾ = [4]ಬಹಳವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ[4] ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ಮಹಾಪಾಷಾಣವರ್ಷೇಣ = ಬಹಳವಹ ಕಲ್ಲ[5]ಮಳೆಯಿಂದ ಹನ್ಯಮಾನಾಃ = ತಾಟಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ನಿರಾಶ್ರಯಾಃ = ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದವರುಗಳಹ[5]ರು. ||೪೪||

ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ಪ್ರಪಾತೇನ = ಮಿಂಚು ಹೊಳವುದರಿಂದ ಪೀಡ್ಯಮಾನಾಃ = ಪೀಡಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು ಮಹತಾ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಬಾಣವ[6]ರ್ಷೇಣ = ಬಾಣದ ಮಳೆಯಿಂದ ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಭಿದ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ = ತಾಗಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾ[6]ಗಿ ವ್ರಜಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೪೫||

ಪತದ್ಭಿಃ = ಎರಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಜ್ರಸಂಘಾತೈಃ = ಸಿಡಿಲ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ದಾರುಣೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಉಲ್ಕಾಪಾತೈಶ್ಚ = ಉಳುಕುಗಳು ಬೀಳುಹಂಗಳಿಂದವೂ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂಗಾರವರ್ಷೇಣ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಡದ ಮಳೆಯಿಂದ ದಹ್ಯಮಾನಾಃ = ಬೇವುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ವ್ರಜಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೪೬||

---

[1] (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ [2] ಸದಾಧೂಳಿ (ಘ) * (ಖ) ಲುಪ್ತ [3] (ಖ) ಲುಪ್ತ
[4] ದೊಡ್ಡಿತ್ತಾದ(ಕ) [5] ಸ್ಸಮಂತತಃ (ಘ) [6] (ಖ) ಲುಪ್ತ.

ಮಹತಾ ಪಾಂಸುವರ್ಷೇಣ ಪೂರ್ಯಮಾಣಾ [1]ವ್ರಜಂತಿ[1] ಚ
ಮಹಾಮೇಘಸ್ವನೈರ್ಘೋರೈರ್ವಿತ್ರಸ್ಯಂತೇ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ ||೪೭||

ನಿಶಿತಾಯುಧವರ್ಷೇಣ [2]ಚೂರ್ಯಮಾಣಾಶ್ಚ[2] ಮರ್ಮಸು
ಮಹಾಕ್ಷಾರಾಂಬುಧಾರಾಭಿಃ ಸಿಚ್ಯಮಾನಾ [3]ವ್ರಜಂತಿ[3] ಚ ||೪೮||

ಮಹಾಶೀತೇನ ಮರುತಾ ರೂಕ್ಷೇಣ ಪರುಷೇಣ ಚ
ಸಮಂತಾತ್ ಭ್ರಾಮ್ಯಮಾಣಾಶ್ಚ ಶುಷ್ಯಂತೇ [4]ಸಂಕುಚಂತಿ[4] ಚ ||೪೯||

ಇತ್ಥಂ ಮಾರ್ಗೇಣ ರೌದ್ರೇಣ ಪಾಥೇಯರಹಿತೇನ ಚ
ನಿರಾಲಂಬೇನ [5]ದು[5]ರ್ಗೇಣ ನಿರ್ಜಲೇನ ಸಮಂತತಃ ||೫೦||

ಮಹತಾ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಪಾಂಸುವರ್ಷೇಣ = ಧೂಳಿನ ಮಳೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಯಮಾಣಾಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ವ್ರಜಂತಿ ಚ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮಹಾಮೇಘಸ್ವನೈಃ = ಬಹಳವಹ ಮೇಘಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ವಿತ್ರಸ್ಯಂತೇ = ನಡುಗುತ್ತಿಹರು. ||೪೭||

ನಿಶಿತಾಯುಧವರ್ಷೇಣ = ಕೂರಿತಹ ಆಯುಧಂಗಳ ಮಳೆಗಳಿಂದವೂ ಮರ್ಮಸು = ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಂಗಳಲ್ಲಿ ಚೂರ್ಯಮಾಣಾಃ = ಚುಚ್ಚಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಮಹಾಕ್ಷಾರಾಂಬುಧಾರಾಭಿಃ = ಬಹಳವಹ ಉಪ್ಪಿನ ಧಾರೆಯ ಮಳೆಗಳಿಂದ ಸಿಚ್ಯಮಾನಾಃ = ನೆನೆಯಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ವ್ರಜಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೪೮||

ಮಹಾಶೀತೇನ = ಅತಿ ಛಳಿಯಹಂಥಾ ಮರುತಾ = ಘಾಳಿಯಿಂದ ಪರುಷೇಣ = ನಿಷ್ಠುರವಹಂಥಾ ರೂಕ್ಷೇಣ = ಸೆಖಳಿಯಿಂದ ಸಮಂತಾತ್ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಭ್ರಾಮ್ಯಮಾಣಾಶ್ಚ = ಸುತ್ತಿಯಾಡುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿಯೂ ಶುಷ್ಯಂತೇ = ಬಳಲುತ್ತಿಹರು ಸಂಕುಚಂತಿ = ವ್ಯಾಕುಳ[6]ವಾಗುತ್ತಿಹರು.[6] ||೪೯||

ಇತ್ಥಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ರೌದ್ರೇಣ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮಾರ್ಗೇಣ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪಾಥೇಯರಹಿತೇನ ಚ = ದಾರಿ ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆಯಿಹುದಱಿಂದವೂ ನಿರಾಲಂಬೇನ = ಆಶ್ರಯಿಸಬಾರದಂಥಾ ದುರ್ಗೇಣ = ದುರ್ಗದಿಂದ ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ಜಲೇನ = ಜಲವಿಲ್ಲದೆಯಿಹುದಱಿಂದ ||೫೦||

---

[1] ರುದಂತಿ (ಘ). [2] ಭಿಂದ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ (ಘ). [3] ದ್ರವಂತಿ (ಖ.ಗ.ಘ.ಚ.)
[4] ಸಂಕುಲಂತಿ (ಕ. ಘ. ಚ). [5]ಮಾ (ಗ)
[6] ಪಡುತ್ತಿಹರು (ಕ). ವಾಗುತ್ತಂವಿಹರು (ಖ).

ಅವಿಶ್ರಮೇಣ ಮಹತಾ ನಿರ್ಗತಾಪಾಶ್ರಯೇಣ ಚ
ತಮೋರೂಪೇಣ ಕಷ್ಟೇನ ಸರ್ವದುಃಖಾಶ್ರಯೇಣ ಚ ||೫೧||

ನೀಯಂತೇ ದೇಹಿನಃ ಸರ್ವೇ ಯೇ ಮೂಢಾಃ ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಃ
ಯಮದೂತೈರ್ಮಹಾಘೋರೈಃ ತದಾಜ್ಞಾಕಾರಿಭಿರ್ಬಲಾತ್ ||೫೨||

ಏಕಾಕಿನಃ ಪರಾಧೀನಾಃ ಮಿತ್ರಬಂಧುವಿವರ್ಜಿತಾಃ
[1]ಶೋಚಂತಿ[1] ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ರುದಂತಿ ಚ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ ||೫೩||

ಪ್ರೇತಭೂತಾ ವಿವಸ್ತ್ರಾಶ್ಚ ಶುಷ್ಕಕಂಠೋಷ್ಠತಾಲುಕಾಃ
ಕೃಶಾಂಗಾಃ ಶೀತಭೀತಾಶ್ಚ ದಹ್ಯಮಾನಾ ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿನಾ ||೫೪||

ಅವಿಶ್ರಮೇಣ = ವಿಶ್ರಮಿಸಲಿಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಮಹತಾ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ನಿರ್ಗತಾಪಾಶ್ರಯೇಣ ಚ = ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಉದಕಂಗಳ ಆಶ್ರಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ತಮೋರೂಪೇಣ = ಅಂಧಕಾರಮಯವಹಂಥಾ ಕಷ್ಟೇನ = ಅತಿ ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಸರ್ವದುಃಖಾಶ್ರಯೇಣ ಚ = ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಂಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಹಂಥಾ ಮಾರ್ಗೇಣ = ಮಾರ್ಗದಿಂದ ||೫೧||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಃ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಮೂಢಾಃ = ಮೂರ್ಖರಹಂಥಾ ಸರ್ವದೇಹಿನಃ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನೀಯಂತೇ = ಎಯ್ಯುತ್ತಿಹರು. ||೫೨||

ತದಾಜ್ಞಾಕಾರಿಭಿಃ = ಆ ಯಮನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಿಗಳಹಂಥಾ ಮಹಾಘೋರೈಃ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಮದೂತೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಬಲಾತ್ = ಬಲಾತ್ಕಾರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರಾಧೀನಾಃ = ಪರಾಧೀನರುಗಳಹಂಥಾ ಏಕಾಕಿನಃ = ಏಕಾಕಿಗಳಹಂಥಾ ಮಿತ್ರಬಂಧುವಿವರ್ಜಿತಾಃ = ಸಂಗಡಿಗರೂ ನಂಟರೂ ಇಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ = ತಾವು ಮಾಡಿದಂಥಾ ಪಾಪಂಗಳ ಕುಱಿತು ಶೋಚಂತಿ = ಶೋಕಿಸುತ್ತಿಹರು. ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ರುದಂತಿ = ಅಳುತ್ತಿಹರು ||೫೩||

ಪ್ರೇತಭೂತಾಃ = ಪ್ರೇತರುಗಳಾದಂಥಾ ವಿವಸ್ತ್ರಾಃ = ವಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಶುಷ್ಕಕಂಠೋಷ್ಠತಾಲುಕಾಃ = ಒಣಗಲುಪಟ್ಟ ಗಂಟಲು ತುಟಿ ಕಟವಾಯಿಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೃಶಾಂಗಾಃ = ಬಡವಾದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೀತಭೀತಾಃ = ಛಳಿಗಂಜುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿನಾ = ಹಸಿವೆಯೆಂಬ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ದಹ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ = ಬೇಯಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗುತ್ತಿಹರು. ||೫೪||

---

1 ಶೋಚಂತಃ (ಘ).

ಬದ್ಧಾಃ ಶೃಂಖಲಯಾ ಕೇಚಿತ್ ಉತ್ತಾನಾಃ ಪಾದಯೋರ್ನರಾಃ
ಆಕೃಷ್ಯಂತೇ [1]ಘೃ[1]ಷ್ಯಮಾಣಾಃ ಯಮದೂತೈರ್ಬಲೋ[2]ತ್ಕಟೈಃ[2] ||೫೫

ಉರಸಾಧೋಮುಖಾಶ್ಚಾನ್ಯೇ [3]ಘೃ[3]ಷ್ಯಮಾಣಾಸ್ಸುದುಃಖಿತಾಃ
ಕೇಶಪಾಶನಿಬದ್ಧೇನ ಸಮಾಕೃಷ್ಯಂತಿ ರಜ್ಜುನಾ ||೫೬||

ಲಲಾಟೇ ಚಾಂಕುಶೇನಾನ್ಯೇ ಭಿನ್ನಾಃ[4]ಕೃಷ್ಯಂತಿ[4] ದೇಹಿನಃ
ಉತ್ತಾನಕಂಟಕಪಥಾ ಕ್ವಚಿದಂಗಾರವರ್ತ್ಮನಾ ||೫೭||

ಪಶ್ಚಾದ್ಬಾಹುಕಬದ್ಧಾಶ್ಚ ಜಠರೇ ಚ ಪ್ರಬಾಧಿತಾಃ
ಪೂರಿತಾಃ ಶೃಂಖಲಾಭಿಶ್ಚ ಹಸ್ತಯೋಶ್ಚ ಸುಕೀಲಿತಾಃ ||೫೮||

ಬಲೋತ್ಕಟೈಃ = ಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದಂಥಾ ಯಮದೂತೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಘೃಷ್ಯಮಾಣಾಃ = ಸದಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶೃಂಖಲಯಾ = ಸಂಕಲೆಯಿಂದ ಪಾದಯೋಃ = ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬದ್ಧಾಃ = ಬಂಧಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕೇಚಿನ್ನರಾಃ = ಕೆಲಬರು ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಉತ್ತಾನಾಃ = ಸಂಕಲೆಯನೆಗಹಿಕೊಂಡವರುಗಳಾಗಿ ಆಕೃಷ್ಯಂತೇ = ಎಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ||೫೫||

ಘೃಷ್ಯಮಾಣಾಃ = ತಿವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುದುಃಖಿತಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿಗಳಹಂಥಾ ಅನ್ಯೇ ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಕೇಶಪಾಶನಿಬದ್ಧೇನ = ಮಂಡೆಯು ಕೂದಲೆಂಬ ಪಾಶದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಬುದರಿಂದ ಅಧೋಮುಖಾಃ = ಮುಖವಡಿಯಾದವರುಗಳಾಗಿ ರಜ್ಜುನಾ = ಹಗ್ಗದಿಂದ ಉರಸಾ ಚ = ಎದೆಯಿಂದವೂ ಸಮಾಕೃಷ್ಯಂತಿ = ಎಳಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೫೬||

ಅನ್ಯೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ದೇಹಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಲಲಾಟೇ = ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕುಶೇನ = ಅಂಕುಶದಿಂದ ಭಿನ್ನಾಃ = ಇರಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಾನಕಂಟಕಪಥಾ = ಹರಿಹಿದ ಮೇಲ್ಮುಖದ ಮುಳ್ಳನುಳ್ಳ ದಾರಿಯಿಂದ ಅಂಗಾರವರ್ತ್ಮನಾ = ಕೆಂಡವನುಳ್ಳ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕೃಷ್ಯಂತಿ = ಎಳಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೫೭||

ಪಶ್ಚಾತ್ = ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಹುಕಬದ್ಧಾಶ್ಚ = ತೋಳುಗಳ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಜಠರೇ ಚ = ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಬಾಧಿತಾಃ = ತಿವಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶೃಂಖಲಾಭಿಶ್ಚ = ಸಂಕಲೆಗಳಿಂದವೂ ಪೂರಿತಾಃ = ಸಂಪೂರ್ಣಂಗಳಾಗಿ

---

[1] ಧೃ (ಕ). [2] ದ್ಧತೈಃ (ಘ). [3] ಧೃ (ಘ). [4] ಕ್ಲಿಶ್ಯಂತಿ (ಘ).

[1]ಗ್ರೀವಾ[1]ಪಾಶೇನ [2]ಕೃಷ್ಯಂತಃ[2] ಪ್ರಯಾಂತ್ಯನ್ಯೇ ಸುದುಃಖಿತಾಃ
ಜಿಹ್ವಾಂಕುಶ [3]ಪ್ರಬದ್ಧೇನ[3] ಸಮಾಕೃಷ್ಯಂತಿ ರಜ್ಜುನಾ ||೫೯||

ಕೃಕಟ್ಯಾಮರ್ಧಚಂದ್ರೇಣ ಕ್ಷಿಪ್ಯಮಾಣಾ ಇತಸ್ತತಃ
ಶಿಶ್ನೇ ಸವೃಷಣೇ ಬಧ್ವಾ ನೀಯಂತೇಽನ್ಯೇ ಚ ರಜ್ಜುನಾ ||೬೦||

ನಾಸಾಪುಟೇಷು ರಜ್ವಾ ಚ ಸಮಾಕೃಷ್ಯಂತಿ ಚಾಪರೇ
ಭಿನ್ನಾಃ ಕಪೋಲಯೋಃ ರಜ್ವಾ ಕೃಷ್ಯಂತ್ಯನ್ಯೇ ತಥೋಷ್ಠಯೋಃ||೬೧||

ವಿಭಿನ್ನಾಶ್ಚೋದರೇ ಚಾನ್ಯೇ ತಪ್ತಶೃಂಖಲಯಾ ನರಾಃ
ಕೃಷ್ಯಂತೇ ಕರ್ಣಯೋಶ್ಚಾನ್ಯೇ ಭಿನ್ನಾಶ್ಚ ಚಿಬುಕೇಽಪರೇ ||೬೨||

ಹಸ್ತಯೋಶ್ಚ=ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಕೀಲಿತಾಃ=ಕೀಲಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೫೮||

ಗ್ರೀವಾಪಾಶೇನ=ಕೊರಳ ನೇಣಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಯಂತಃ=ಎಳಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುದುಃಖಿತಾಃ=ಅತಿದುಃಖಿಗಳಹಂಥಾ ಅನ್ಯೇ=ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಪ್ರಯಾಂತಿ=ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಜಿಹ್ವಾಂಕುಶಪ್ರಬದ್ಧೇನ = ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕುಶವ ಬೆಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಬುದಱಿಂದ ರಜ್ಜುನಾ=ನೇಣಿನಿಂದ ಸಮಾಕೃಷ್ಯಂತಿ=ಎಳಸಿಕೊಂಬರು ||೫೯||

ಅನ್ಯೇ=ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಕೃಕಟ್ಯಾಂ=ಕೂಕಟಿಯಲ್ಲಿ (ಹೆಗ್ಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ) ಅರ್ಧಚಂದ್ರೇಣ=ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರವಹಂಥಾ ಅಂಕುಶದಿಂದ ಬಧ್ವಾ=ಹೆಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಸವೃಷಣೇ=ವೃಷಣಂಗಳ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಶಿಶ್ನೇ=ಶಿಶ್ನಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಧ್ವಾ=ಹೆಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಇತಸ್ತತಃ = ಇತ್ತಲತ್ತಲು ರಜ್ಜುನಾ ಚ = ಹಗ್ಗದಿಂದವೂ ಕ್ಷಿಪ್ಯಮಾಣಾಃ=ಎಳಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ನೀಯಂತೇ=ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೬೦||

ಅಪರೇ ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ನಾಸಾಪುಟೇಷು=ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳಲ್ಲಿ ರಜ್ವಾ ಚ = ನೇಣಿನಿಂದ ಭಿನ್ನಾಃ = ತೂತುಗೊಱಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಸಮಾಕೃಷ್ಯಂತಿ=ಎಳಸಿಕೋಂಬರು. ಅನ್ಯೇ=ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಥಾ=ಆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಕಪಾಲಯೋಃ=ಗಲ್ಲಂಗಳಲ್ಲಿ ಓಷ್ಠಯೋಃ=ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ರಜ್ವಾ=ನೇಣಿಂದ ಭಿನ್ನಾಃ=ತೂತುಗೊಱಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಕೃಷ್ಯಂತಿ=ಎಳಸಿಕೊಂಬರು.

ಅನ್ಯೇ ನರಾಶ್ಚ=ಕೆಲಬರು ಮನುಷ್ಯರುಗಳೂ ತಪ್ತಶೃಂಖಲಯಾ=ಕಾಸಿದಂಥಾ ಸಂಕಲೆಯಿಂದ ಉದರೇ = ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನಾಶ್ಚ= ತೂತುಗೊಱಸಿ-

---

[1] ಕ್ರೀಡಾ (ಗ). [2] ಕೃಷ್ಯಾಶ್ಚ (ಘ). [3] ಪ್ರವೇಶೇನ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ.

ಛಿನ್ನಾಗ್ರ ಹಸ್ತಪಾದಾಶ್ಚ ಛಿನ್ನಕಂಠೋಷ್ಠನಾಸಿಕಾಃ
ಛಿನ್ನಶಿಶ್ನಾಸ್ಯವೃಷಣಾಃ ಛಿನ್ನಭಿನ್ನಾಂಗಸಂಧಯಃ ||೬೩||

ಪ್ರಭಿದ್ಯಮಾನಾಃ ಕುಂತೈಶ್ಚ ಭಿದ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ ಸಾಯಕೈಃ
ಇತಸ್ತತಃ ಪ್ರಧಾವಂತಿ ಕ್ರಂದಮಾನಾ ನಿರಾಶ್ರಯಾಃ ||೬೪||

ಮುದ್ಗರೈರ್ಲೋಹದಂಡೈಶ್ಚ ಹನ್ಯಮಾನಾ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ
ಕ್ಲೇಶೈಶ್ಚ ವಿವಿಧೈರ್ಘೋರೈಃ ಜ್ವಲಿತಾಗ್ನಿಸಮಪ್ರಭೈಃ ||೬೫||

ಭಿಂಡಿವಾಲೈಶ್ಚ ಭಿದ್ಯಂತೇ ಸ್ರವಂತಃ ಪೂಯಶೋಣಿತಮ್
ಸಕ್ಷತಾಃ ಕ್ರಿಮಿ[1]ಜಗ್ಧಾಶ್ಚ[1] ನೀಯಂತೇ [2]ವಿವಿಧಾ[2]ನರಾಃ ||೬೬||

ಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಅನ್ಯೇ ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಕರ್ಣಯೋಃ = ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರೇ ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಚಿಬುಕೇ = ಗಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಃ = ತೂತುಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಕೃಷ್ಯಂತೇ = ಎಳಸಿಕೊಂಬರು. ||೬೨||

ಛಿನ್ನಾಗ್ರಹಸ್ತಪಾದಾಶ್ಚ = ಛೇದಿಸಲುಪಟ್ಟ ತುದಿಹಸ್ತಪಾದಂಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳು ಛಿನ್ನಕಂಠೋಷ್ಠನಾಸಿಕಾಃ = ಅರಿಯಲುಪಟ್ಟ ಕೊರಳು ತುಟಿ ಮೂಗನುಳ್ಳವರುಗಳು ಛಿನ್ನಶಿಶ್ನಾಸ್ಯವೃಷಣಾಃ = ಕತ್ತರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಶಿಶ್ನ ಮುಖ ವೃಷಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಛಿನ್ನಭಿನ್ನಾಂಗಸಂಧಯಃ = ಕತ್ತರಿಸಲುಪಟ್ಟ ತುಂಡಾದ ಅವಯವಂಗಳ ಸಂದುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳು ||೬೩||

ಕುಂತೈಶ್ಚ = ಸಬಳಂಗಳಿಂದವೂ ಪ್ರಭಿದ್ಯಮಾನಾಃ = ಇರಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು ಸಾಯಕೈಃ = ಬಾಣಂಗಳಿಂದ ಭಿದ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ = ಎಸಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳೂ ಕ್ರಂದಮಾನಾಃ = ಅಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ನಿರಾಶ್ರಯಾಃ = ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ಇತಸ್ತತಃ = ಇತ್ತಲತ್ತ ಪ್ರಧಾವಂತಿ = ಓಡುತ್ತಿಹರು ||೬೪||

ಜ್ವಲಿತಾಗ್ನಿಸಮಪ್ರಭೈಃ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಪ್ರಭೆಯನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಮುದ್ಗರೈಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಬಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಲೋಹದಂಡೈಶ್ಚ = ಕಬ್ಬುನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದವೂ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಹನ್ಯಮಾನಾಃ = ಹೊಡೆಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ವಿವಿಧೈಃ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಕ್ಲೇಶೈಶ್ಚ = ಕ್ಲೇಶಂಗಳಿಂದವೂ ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೬೫||

ಭಿಂಡಿವಾಲೈಶ್ಚ = ಪಿಂಡಿವಾಳಂಗಳಿಂದವೂ ಭಿದ್ಯಂತೇ = ಇರಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹರು ಪೂಯಶೋಣಿತಂ = ಕೀವು ರಕ್ತವೂ ಸ್ರವಂತಃ = ಸುರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸಕ್ಷತಾಃ

---

[1] ದಗ್ಧಾಶ್ಚ (ಘ). [2] ವಿವಶಾ (ಘ).

ಯಾಚಮಾನಾಶ್ಚ ಸಲಿಲಮನ್ನಂ ಚಾತಿಬುಭುಕ್ಷಿತಾಃ
ಛಾಯಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಮಾನಾಶ್ಚ ಶೀತಾರ್ತಾಶ್ಚಾನಲಂ ಪುನಃ ||೬೭||

ದಾನಹೀನಾಃ ಪ್ರಯಾಂತ್ಯೇವಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತಃ ಸುಖಂ ನರಾಃ
ಏವಂ ಪಥಾಽತಿಕಷ್ಟೇನ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಪ್ರೇತಪುರಂ ನರಾಃ ||೬೮||

ವಿಜ್ಞಾಪಿತಾ[1]ಸ್ತದಾ[1]ದೂತೈಃ ನಿವೇಶ್ಯಂ[2]ತೇ[2] ಯಮಾಗ್ರತಃ
ತತ್ರ ಯೇ ಶುಭಕರ್ಮಾಣಃ ತಾಂಸ್ತು ಸಮ್ಮಾನಯೇದ್ಯಮಃ ||೬೯||

ಸ್ವಾಗತಾಸನದಾನೇನ ಪಾದ್ಯಾರ್ಘ್ಯೇಣ ಪ್ರಿಯೇಣ ಚ
ಧನ್ಯಾ ಯೂಯಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಃ ಸ್ವಾತ್ಮನೋ ಹಿತಕಾರಿಣಃ ||೭೦||

=ಛಾಯದಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ಕ್ರಿಮಿಜಗ್ಧಾಶ್ಚ=ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಂದ ಎಱಗಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿವಿಧಾಃ=ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ನರಾಃ=ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ನೀಯಂತೇ=ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೬೬||

ಅತಿಬುಭುಕ್ಷಿತಾಃ=ಅತ್ಯಂತ ಹಸಿದವರುಗಳು ಅನ್ನಂ ಚ=ಅನ್ನವನು ಸಲಿಲಂ =ಉದಕವನು ಯಾಚಮಾನಾಶ್ಚ=ಬಯಸುತ್ತಿಹರು. ಛಾಯಾಂ=ನೆಳಲನು ಪ್ರಾರ್ಥಯಮಾನಾಶ್ಚ=ಬಯಸುತ್ತಿಹರು ಶೀತಾರ್ತಾಃ=ಛಳಿಹತ್ತಿದವರುಗಳು ಅನಲಂ ಚ=ಬೆಂಕಿಯನು ಪುನಃ=ಮರಳಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯಮಾನಾಃ=ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿಹರು. ||೬೭||

ದಾನಹೀನಾಃ=ದಾನಹೀನರಹಂಥಾ ನರಾಃ=ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸುಖಂ=ಸುಖವನು ಏವಂ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತಃ=ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ಪ್ರಯಾಂತಿ=ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಏವಂ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅತಿಕಷ್ಟೇನ=ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಪಥಾ=ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನರಾಃ=ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಪ್ರೇತಪುರಂ=ಯಮನಪಟ್ಟಣವನು ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ=ಎಯ್ದುವರು. ||೬೮||

ತದಾ=ಆಗ ದೂತೈಃ=ದೂತರುಗಳಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಿತಾಃ=ಬಿನ್ನೈಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಯಮಾಗ್ರತಃ=ಯಮನ ಮುಂದೆ ನಿವೇಶ್ಯಂತೇ=ನಿಲ್ಲಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹರು. ತತ್ರ=ಅಲ್ಲಿ ಯೇ=ಆರು ಕೆಲಬರು ಶುಭಕರ್ಮಾಣಃ=ಪುಣ್ಯವ ಮಾಡಿದವರುಗಳುಂಟು ತಾನ್=ಅವರುಗಳನು ಯಮಃ=ಯಮನು ಸಮ್ಮಾನಯೇತ್=ಮನ್ನಿಸುವನು. ||೬೯||

ಸ್ವಾಗತಾಸನದಾನೇನ=ಕ್ಷೇಮವಾರ್ತೆಯ ಬೆಸಗೊಳುಹವು ಕುಳ್ಳಿರಕೊಡುವುದಱಿಂದ ಪಾದ್ಯಾರ್ಘ್ಯೇಣ=ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆಯಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಿಯೇಣ ಚ

---

1 ಸ್ತಥಾ (ಘ). 2 ತಿ (ಘ).

ಯೇನ ದಿವ್ಯಸುಖಾರ್ಥಾಯ ಭವದ್ಭಿಃ ಸುಕೃತಂ ಕೃತಮ್
ಇದಂ ವಿಮಾನಮಾರುಹ್ಯ ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಭೋಗಭೂಷಿತಮ್ ||೨೧||

ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಚ್ಛಧ್ವಮತುಲಂ ಸರ್ವಕಾಮಸಮನ್ವಿತಮ್
ತತ್ರ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಮಹಾಭೋಗಾನಂತೇ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷಯಾತ್ ||೨೨||

ಅಸ್ತಿ ಚೇದಲ್ಪಮಶುಭಂ ಪುನಸ್ತದಿಹ ಭೋಕ್ಷ್ಯಥ
ತೇ ಚಾಪಿ ಧರ್ಮರಾಜಾನಂ ನರಾಃ ಪುಣ್ಯಾನುಭಾವತಃ
ಪಶ್ಯಂತಿ ಸೌಮ್ಯವದನಂ ಮಿತ್ರಭೂತಮಿವಾತ್ಮನಃ ||೨೩||

= ಪ್ರಿಯದಿಂದವೂ ಸಮ್ಮಾನಯೇತ್ = ಮನ್ನಿಸುವನು. ಯೂಯಂ = ನೀವು ಧನ್ಯಾಃ = ಧನ್ಯರುಗಳು ಮಹಾತ್ಮರುಗಳು. ಸ್ವಾತ್ಮನಃ = ನಿಮ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹಿತಕಾರಿಣಃ = ಹಿತವ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂಥಾ ಅವರುಗಳು. ||೨೦||

ಯೇನ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ದಿವ್ಯಸುಖಾರ್ಥಾಯ = ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭವದ್ಭಿಃ = ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸುಕೃತಂ = ಪುಣ್ಯವು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಭೋಗಭೂಷಿತಂ = ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಭೋಗ[1]ದಿಂದ ಭೂಷಿತವಾದ[1] ಉತ್ತಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಇದಂ ವಿಮಾನಂ = ಈ ಪುಷ್ಪಕವನು ಆರುಹ್ಯ = ಏಱಿ. ||೨೧||

ಸರ್ವಕಾಮಸಮನ್ವಿತಂ = ಸಮಸ್ತ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಅತುಲಂ = ಬಹಳವಹಂತಾ ಸ್ವರ್ಗಂ = ಸ್ವರ್ಗವನು ಗಚ್ಛಧ್ವಂ = [2]ಎಯ್ದಿ[2], ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಭೋಗಾನ್ = ಮಹಾಭೋಗಂಗಳನು ಭುಕ್ತ್ವಾ = ಭೋಗಿಸಿ ಅಂತೇ = ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ = ಪುಣ್ಯದ ಸಂಕ್ಷಯಾತ್ = ತೀರುವುದಱಿದೆಸೆಯಿಂದ. ||೨೨||

ಅಲ್ಪಂ = ಅಲ್ಪವಹಂಥಾ ಅಶುಭಂ = ಪಾಪವು ಅಸ್ತಿ ಚೇತ್ = ಉಂಟಾದ ಪಕ್ಷೇ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತತ್ = ಆ ಪಾಪವನು ಇಹ = ಈ ನನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭೋಕ್ಷ್ಯಥ = ಅನುಭವಿಸಿ. ತೇ ನರಾಶ್ಚ = ಪುಣ್ಯವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಪುಣ್ಯಾನುಭಾವತಃ = ಧರ್ಮದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜಾನಂ = ಯಮಧರ್ಮರಾಜನನೂ ಸೌಮ್ಯವದನಂ = ಒಪ್ಪುತಂಪಿದ್ದ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತ್ಮನಃ = ತಮಗೆ ಮಿತ್ರಭೂತಮಿವ = ಮಿತ್ರನಾದನಕ್ಕೈ ಯಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ಆತನಾಗಿ ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ||೨೩||

---

[1] ವನುಳ್ಳಂಥಾ (ಖ. ಚ). [2] ಎಯ್ದಿರಿ (ಖ. ಚ).

ಯೇ ಪುನಃ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಸ್ತೇ ಪಶ್ಯಂತಿ ಭಯಾನಕಮ್
ಪಾಪಾವಷ್ಟಬ್ಧನಯನಾ ವಿಪರೀತಾತ್ಮವೃತ್ತಯಃ ||೭೪||

ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಳವದನಂ ಭ್ರುಕುಟೀಕುಟಿಲೇಕ್ಷಣಮ್
ಊರ್ಧ್ವಕೇಶಂ ಮಹಾಶ್ಮಶ್ರುಂ ಪ್ರಸ್ಫುರದ್ದಂತವಾಸಸಮ್ ||೭೫||

ಅಷ್ಟಾದಶಭುಜಂ ಕ್ರುದ್ಧಂ ನೀಲಾಂಜನಚಯೋಪಮಮ್
ಸರ್ವಾಯುಧೋದ್ಯತಕರಂ [1]ಯಮದಂಡೇನ ತರ್ಜಕಮ್[1] ||೭೬||

ಮಹಾಮಹಿಷಮಾರೂಢಂ ದೀಪ್ತಾಗ್ನಿಸಮಲೋಚನಮ್
ರಕ್ತಮಾಲ್ಯಾಂಬರಧರಂ ಮಹಾಮೇರುಮಿವೋಚ್ಛ್ರಿತಮ್ ||೭೭||

ಪ್ರಳಯಾಂಬುದನಿರ್ಘೋಷಂ ಪಿಬಂತಮಿವ ಸಾಗರಮ್
ಗ್ರಸಂತಮಿವ ಲೋಕಾಂಸ್ತ್ರೀನುದ್ಗಿರಂತಮಿವಾನಲಮ್ ||೭೮||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪಾಪಾವಷ್ಟಬ್ಧನಯನಾಃ = ಪಾಪದಿಂದ ಕೆಡಲುಪಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಪರೀತಾತ್ಮವೃತ್ತಯಃ = ವಿಪರೀತವಹ ಬುದ್ಧಿಯ ವರ್ತನ-ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಃ = ಕ್ರೂರಕರ್ಮಗಳುಂಟು ತೇ = ಅವರುಗಳು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಭಯಾನಕಂ = ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಯಮನನು ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ||೭೪||

ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಳವದನಂ = ದಾಡೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭ್ರುಕುಟೀಕುಟಿಲೇಕ್ಷಣಂ = ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ ಕೆಕ್ಕಳಿಸಿ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಊರ್ಧ್ವಕೇಶಂ = ಮೇಲು ಮುಂತಾದ ಮಂಡೆಯ ಕೂದಲನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಶ್ಮಶ್ರುಂ = ಬಹಳವಹ ಮೀಸೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಸ್ಫುರದ್ದಂತವಾಸಸಂ = ನಡುಗಲುಪಟ್ಟ ತುಟಿಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಷ್ಟಾದಶಭುಜಂ = ಹದಿನೆಂಟು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಕ್ರುದ್ಧಂ = ಕೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನೀಲಾಂಜನಚಯೋಪಮಂ = ಕಪ್ಪಹ ಕಾಡಿಗೆಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಸರ್ವಾಯುಧೋದ್ಯತಕರು = ಸಮಸ್ತ ಆಯುಧಂಗಳಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಿಸಲುಪಟ್ಟ ಹಸ್ತಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಮದಂಡೇನ = ಯಮದಂಡದಿಂದ ತರ್ಜಕಂ = ಅಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾಮಹಿಷಂ = ದೊಡ್ಡಿಯ ಕೋಣನನು ಆರೂಢಂ = ಏರಿದಂಥಾ ದೀಪ್ತಾಗ್ನಿಸಮಲೋಚನಂ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ರಕ್ತಮಾಲ್ಯಾಂಬರಧರಂ = ರಕ್ತವರ್ಣವಹ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ ವಸ್ತ್ರಂಗಳ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಉಚ್ಛ್ರಿತಂ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಮಹಾ-ಮೇರುಮಿವ = ಮಹಾಮೇರುಪರ್ವತ[2]ವಕ್ಕೈ[2]ಎಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಳಯಾಂಬುದ

---

[1] ಸರ್ವದಂಡಸಮನ್ವಿತಂ (ಘ). [2] ವೊ (ಕ).

ಮೃತ್ಯುಂ ಚ ತತ್ಸಮೀಪಸ್ಥಂ ಕಾಲಾನಲಸಮಪ್ರಭಮ್
ಕಾಲಂ ಚಾಂಜನಸಂಕಾಶಂ ಕೃತಾಂತಂ ಚ ಭಯಾನಕಮ್ ||೭೯||

ಮಾರೀಂ ಚೋಗ್ರಾಂ ಮಹಾಮಾರೀಂ ಕಾಲರಾತ್ರಿಂ ಚ ದಾರುಣಾಮ್
ವಿವಿಧಾ ವ್ಯಾಧಯಃ ಕಷ್ಟಾಃ ನಾನಾರೂಪಾ ಭಯಾವಹಾಃ ||೮೦||

ಶಕ್ತಿಶೂಲಾಂಕುಶಧರಾಃ ಪಾಶಚಕ್ರಾಸಿಧಾರಿಣಃ
ವಜ್ರದಂಡಧರಾ ರೌದ್ರಾಃ ಕ್ಷುರತೂಣೀಧನುರ್ಧರಾಃ ||೮೧||

ಅಸಂಖ್ಯಾತಾ ಮಹಾವೀರಾಃ ಕ್ರೂರಾಶ್ಚಾಂಜನಸಪ್ರಭಾಃ
ಸರ್ವಾಯುಧೋದ್ಯತಕರಾಃ ಯಮದೂತಾ ಭಯಾವಹಾಃ ||೮೨||

ನಿರ್ಘೋಷಂ = ಪ್ರಳಯಮೇಘದೋಪಾದಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಸಾಗರಂ = ಸಮುದ್ರವನು ಪಿಬಂತಮಿವ = ಪಾನವ ಮಾಡುತ್ತಂವಿದ್ದಾತನಕ್ಕೈ ಯೆಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರೀನ್‌ಲೋಕಾನ್ = ಮೂಱುಲೋಕಂಗಳನು ಗ್ರಸಂತಮಿವ = ನುಂಗುತ್ತಿದ್ದಾನತಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಅನಲಂ = ಅಗ್ನಿಯನು ಉದ್ಗಿರಂತಮಿವ = ಉಗುಳುತ್ತಿದ್ದಾನಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಯಮಂ = ಯಮನನು ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ||೭೮||

ತತ್ಸಮೀಪಸ್ಥಂ = ಆ ಯಮನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾ ಕಾಲಾನಲಸಮಪ್ರಭಂ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಮೃತ್ಯುಂ ಚ = ಮೃತ್ಯುವನು ಅಂಜನಸಂಕಾಶಂ = ಕಾಡಿಗೆಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಕಾಲಂ ಚ = ಕಾಲನನೂ ಭಯಾನಕಂ = ಭಯಂಕರವಹೆಂಥಾ ಕೃತಾಂತಂ ಚ = ಕೃತಾಂತನನೂ. ||೭೯||

ಮಾರೀಂ ಚ = ಮಾರಿಯನು ಉಗ್ರಾಂ = ಉಗ್ರವಹೆಂಥಾ ಮಹಾಮಾರೀಂ = ಮಹಾಮಾರಿಯನು ದಾರುಣಾಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕಾಲರಾತ್ರಿಂ ಚ = ಕಾಳರಾತ್ರಿಯನು ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ಭಯಾವಹಾಃ = ಭಯಂಕರವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ನಾನಾರೂಪಾಃ = ನಾನಾರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಷ್ಟಾಃ = ಅತಿಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ವಿವಿಧಾಃ = ಹಲವಹಂಥಾ ವ್ಯಾಧಯಃ = ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಹವು. ||೮೦

ಶಕ್ತಿಶೂಲಾಂಕುಶಧರಾಃ = ಶಕ್ತಿ ತ್ರಿಶೂಲ ಅಂಕುಶಗಳ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಪಾಶಚಕ್ರಾಸಿಧಾರಿಣಃ = ನೇಣು ಚಕ್ರ ಅಡಾಯುಧಂಗಳ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ವಜ್ರದಂಡಧರಾಃ = ವಜ್ರದಂಡವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ರೌದ್ರಾಃ = ರೌದ್ರರುಗಳಹಂಥಾ ಕ್ಷುರತೂಣೀಧನುರ್ಧರಾಃ = ಕೂರುಹ ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬಿಲ್ಲ ಧರಿಸಿದಂಥಾ. ||೮೧||

ಮಹಾವೀರಾಃ = ಅತಿವೀರರಹಂಥಾ ಕ್ರೂರಾಃ = ಕ್ರೂರರಹಂಥಾ ಅಂಜನ-

[1]ಅನೇನ[1] ಪರಿವಾರೇಣ ಮಹಾಘೋರೇಣ ಸಂವೃತಂ
ಯಮಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ಪಾಪಿಷ್ಠಾಶ್ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಂ ವಿಭೀಷಣಮ್ ||೮೩||

ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸಯತಿ ಚಾತ್ಯಂತಂ ಯಮಸ್ತಾನ್ ಪಾಪಕಾರಿಣಃ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ಯಮವಾಕ್ಯೈಃ ಪ್ರಬೋಧಯೇತ್ ||೮೪||

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ ಉವಾಚ

ಭೋ ಭೋ ದುಷ್ಕೃತಕರ್ಮಾಣಃ ಪರದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರಿಣಃ
ಗರ್ವಿತಾ ರೂಪವೀರ್ಯೇಣ ಪರದಾರಾಭಿಮರ್ಶನಾಃ[2] ||೮೫||

ಸಪ್ರಭಾಃ = ಕಾಡಿಗೆಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಾಯುಧೋದ್ಯತ-ಕರಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಆಯುಧಂಗಳಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಿಸಲುಪಟ್ಟ ಹಸ್ತಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಯಾವಹಾಃ = ಭಯಂಕರವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಯಮದೂತಾಃ = ಯಮದೂತರುಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತಾಃ = ಅಸಂಖ್ಯಾತರುಗಳಿಹರು. ||೮೨||

ಮಹಾಘೋರೇಣ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅನೇನ ಪರಿವಾರೇಣ = ಈ ಪರಿವಾರದಿಂದ ಸಂವೃತಂ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಯಮಂ = ಯಮನನು ವಿಭೀಷಣಂ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಂ = ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನನು ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ = ಪಾಪವಮಾಡಿದವರುಗಳು ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ವಿಗತಂ ಭೀಷಣಂ ಯಸ್ಯ ಸಃ ವಿಭೀಷಣಃ. ಇದು ವಿಭೀಷಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು. ||೫೩||

ಯಮಃ = ಯಮನು ಪಾಪಕಾರಿಣಃ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ತಾನ್ = ಅವರುಗಳನು ಅತ್ಯಂತಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸಯತಿ = ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿಹನು. ಭಗವಾನ್ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಶ್ಚ = ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ಯಮವಾಕ್ಯೈಃ = ಯಮವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದವು ಪ್ರಬೋಧಯೇತ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಬೋಧಿಸುವನು. ||೮೪||

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ ಉವಾಚ = ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಭೋ ಭೋ ದುಷ್ಕೃತಕರ್ಮಾಣಃ = ಎಲೆ ಎಲೆ ಪಾಪವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಅವರುಗಳಿರಾ ಪರದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರಿಣಃ = ಪರರೊಡವೆಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರುಗಳಿರಾ ! ರೂಪವೀರ್ಯೇಣ = ರೂಪು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಗರ್ವಿತಾಃ = ಗರ್ವಿಸಿದಂಥಾ ಅವರುಗಳಿರಾ ! ಪರದಾರಾಭಿಮರ್ಶನಾಃ = ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ರಮಿಸಿದವರುಗಳಿರಾ ! ||೮೫||

---

[1] ಅನೇಕ (ಘ) [2] ಶಿನಃ (ಕ)

ಯತ್ ಸ್ವಯಂ ಕ್ರಿಯತೇ ಕರ್ಮ ತತ್ ಸ್ವಯಂ ಭುಜ್ಯತೇ ಪುನಃ
ತತ್ಕಿಮಾತ್ಮೋಪಘಾತಾರ್ಥಂ ಭವದ್ಭಿರ್ದುಷ್ಕೃತಂ ಕೃತಮ್ ||೮೬||

ಇದಾನೀಂ ಕಿಂ ಪ್ರತಪ್ಯಧ್ವಂ ಪೀಡ್ಯಮಾನಾಃ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ
ಭುಂಜಧ್ವಂ ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಾತ್ರ ದೋಷೋಽಸ್ತಿ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ||೮೭||

ಯಮ ಉವಾಚ—

ಏತೇ ಚ ಪೃಥಿವೀಪಾಲಾಃ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾಃ [1]ಮತ್ಸಮೀಪತಾಂ[1]
ಸ್ವಕೀಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ಘೋರೈಃ ದುಷ್ಪ್ರಜ್ಞಾ ಬಲಗರ್ವಿತಾಃ ||೮೮||

ಭೋ ಭೋ ನೃಪಾ ದುರಾಚಾರಾಃ ಪ್ರಜಾವಿಧ್ವಂಸಕಾರಿಣಃ
ಅಲ್ಪಕಾಲಸ್ಯ ರಾಜ್ಯಸ್ಯ ಕೃತೇ ಕಿಂ ದುಷ್ಕೃತಂ ಕೃತಮ್ ||೮೯||

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕರ್ಮ = ಕರ್ಮವನು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಕ್ರಿಯತೇ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ತತ್ ಕರ್ಮ = ಆ ಕರ್ಮವನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಭುಜ್ಯತೇ = ಉಣುತ್ತಿಹೆನು. ತತ್ = ಆ ದುಷ್ಕೃತಂ = ಪಾಪವು ಆತ್ಮೋಪಘಾತಾರ್ಥಂ = ನಿಮ್ಮ ಕೇಡಿಂಗೋಸ್ಕರ ಭವದ್ಭಿಃ = ನಿಮ್ಮಿಂದ ಕಿಂ = ಏನುಕಾರಣ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೮೬||

ಇದಾನೀಂ = ಈಗಳು ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ = ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಂಗಳಿಂದ ಪೀಡ್ಯಮಾನಾಃ ಬಾಧಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಕಿಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರತಪ್ಯಧ್ವಂ = [2]ಬೇವುತ್ತೀರಿ.[2] ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ = ನಿಮ್ಮ ಪಾಪಂಗಳನು ಭುಂಜಧ್ವಂ = ಅನು-ಭವಿಸುತ್ತಿರಿ. ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ದೋಷಃ = ದೋಷವು ಕಸ್ಯಚಿತ್ = ಮತ್ತೊಬ್ಬಂಗೆ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೮೭||

ಯಮ ಉವಾಚ = ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಮತ್ಸಮೀಪತಾಂ = ಎನ್ನಸಮೀಪವನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾಃ = ಎಯ್ದಿದಂಥಾ ಬಲಗರ್ವಿತಾಃ = ಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಗರ್ವಿಸಿದಂಥಾ ಏತೇ ಪೃಥಿವೀಪಾಲಾಶ್ಚ = ಈ ಅರಸು-ಗಳು ಸ್ವಕೀಯೈಃ = ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಘೋರೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ = ಪಾಪಕರ್ಮಂ-ಗಳಿಂದ ದುಷ್ಪ್ರಜ್ಞಾಃ = ಮತಿಹೀನರುಗಳು. ||೮೮||

ಪ್ರಜಾವಿಧ್ವಂಸಕಾರಿಣಃ = ಪ್ರಜೆಗಳ ಘಾಸಿ ಮಾಡಿದಂಥಾ ದುರಾಚಾರಾಃ = ದುರಾಚಾರಿಗಳಹಂಥಾ ಭೋ ಭೋ ನೃಪಾಃ = ಎಲೆ ಎಲೆ ಅರಸುಗಳಿರಾ ! ಅಲ್ಪ-

---

[1] ಮತ್ಸಮೀಪತಃ (ಕ. ಚ). ಮತ್ಸಮೀಪಕಂ (ಘ) [2] ಪರಿತಪಿಸಿ (ಕ)

ರಾಜ್ಯಲೋಭೇನ ಮೋಹೇನ ಬಲಾದನ್ಯಾಯತಃ ಪ್ರಜಾಃ
ಯದ್ದಂಡಿತಾಃ ಫಲಂ ತಸ್ಯ [1]ಭುಂಜಧ್ವ[1]ಮಧುನಾ ನೃಪಾಃ ||೯೦||

ಕ್ವ ತದ್ರಾಜ್ಯಂ ಕಲತ್ರಂ ವಾ ಯದರ್ಥಮಶುಭಂ ಕೃತಮ್
ತತ್ಸರ್ವಂ ಸಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಯೂಯಮೇಕಾಕಿನಃ ಸ್ಥಿತಾಃ ||೯೧||

ಪಶ್ಯಾಮಸ್ತತ್ಫಲಂ [2]ಸರ್ವಂ[2] ಯೇನ ವಿಧ್ವಂಸಿತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ
ಮದ್ದೂತೈರ್ಹನ್ಯಮಾನಾನಾಮಧುನಾ ಕೀದೃಶಂ ಭವೇತ್ ||೯೨||

ಏವಂ ಬಹುವಿಧೈರ್ವಾಕ್ಯೈರುಪಾಲಬ್ಧಾ ಯಮೇನ ತೇ
ಸ್ಮರಂತಃ ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ತೂಷ್ಣೀಂ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ ||೯೩||

ಕಾಲಸ್ಯ = ಅಲ್ಪಕಾಲವಹಂಥಾ ರಾಜ್ಯಸ್ಯ = ರಾಜ್ಯದ ಕೃತೇ = ಆಳುತ್ತಿಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ [3]ದುಷ್ಕೃತಂ = ಪಾಪವು ಕಿಂ = ಏನುಕಾರಣ [3]ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೮೯||

ರಾಜ್ಯಲೋಭೇನ = ರಾಜ್ಯದ ಲೋಭದಿಂದ ಮೋಹೇನ = ಮಜವೆಯಿಂದ ಬಲಾತ್ = ಸತ್ತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅನ್ಯಾಯತಃ = ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಃ = ಪ್ರಜೆಗಳನು ದಂಡಿತಾಃ = ಬಾಧಿಸಿದಂಥಾ ನೃಪಾಃ = ಅರಸುಗಳಿರಾ! ತಸ್ಯ ಫಲಂ = ಅದಱ ಫಲವನು ಅಧುನಾ = ಈಗ ಭುಂಜಧ್ವಂ = ಉಣ್ಣಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಎಂಬುವರ್ಥ. ||೯೦||

ತದ್ರಾಜ್ಯಂ = ಆ ರಾಜ್ಯವು ಕ್ವ = ಎಲ್ಲಿದ್ದೂದು ಕಳತ್ರಂ ವಾ = ಸ್ತ್ರೀ ಕ್ವ = ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳು ಯದರ್ಥಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಶುಭಂ = ಪಾಪವು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತತ್ಸರ್ವಂ = ಆ ರಾಜ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತವನು ಸಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯ = ಬಿಟ್ಟು ಯೂಯಂ = ನೀವು ಏಕಾಕಿನಃ = ಏಕಾಕಿಗಳಾಗಿ ಸ್ಥಿತಾಃ = ಇದ್ದವರುಗಳು. ||೯೧||

ಯೇನ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಜಾಃ = ಪ್ರಜೆಗಳು ವಿಧ್ವಂಸಿತಾಃ = ಬಾಧಿಸಲುಪಟ್ಟರು. ಅಧುನಾ = ಈಗ ಮದ್ದೂತೈಃ = ಎನ್ನ ದೂತರುಗಳಿಂದ ಹನ್ಯಮಾನಾನಾಂ = ಕೊಲಿಸಿ ಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಿಮಗೆ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ತತ್ಫಲಂ = ಆ ಫಲವು ಕೀದೃಶಂ = ಎಂಥಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಬಾಧೆ ಭವೇತ್ = ಅಹುದು ಪಶ್ಯಾಮಃ = ನೋಡುತ್ತಂವಿದ್ದೇವು. ||೯೨||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುವಿಧೈಃ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವಾಕ್ಯೈಃ

---

1 ಭುಂಕ್ಷಧ್ವಂ (ಘ). 2 ತುಭ್ಯಂ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ. ಯೇನ ಚೈವಂ (ಘ)
3 ಕಿಂ ದುಷ್ಕೃತಂ = ಯಾವ ದುಷ್ಟಕರ್ಮವು (ಕ)

ಇತಿ ಧರ್ಮಂ ಸಮಾದಿಶ್ಯ ನೃಪಾಣಾಂ ಧರ್ಮರಾಟ್ ಪುನಃ
ತತ್ಪಾಪಪಂಕಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಮಿದಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ ||೯೪||

ಯಮ ಉವಾಚ—

ಭೋ ಭೋ ಚಂಡ ಮಹಾಚಂಡ ಗೃಹೀತ್ವಾ ನೃಪತೀನ್ನಿಮಾನ್[1]
ವಿಶೋಧಯೆಧ್ವಂ ಪಾಪೇಭ್ಯಃ ಕ್ರಮೇಣ ನರಕಾಗ್ನಿಷು ||೯೫||

ತತಃ ಶೀಘ್ರಂ ಸಮುತ್ಥಾಯ ನೃಪಾನ್ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಪಾದಯೋಃ
[2]ಭ್ರಾಮಯಿತ್ವಾಽತಿವೇಗೇನ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯೋರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಚ ||೯೬||

= ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ಯಮೇನ = ಯಮನಿಂದ ಉಪಾಲಬ್ಧಾಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿಂಥಾ ತೇ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ = ಆ ಅರಸುಗಳು ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ = ತಾವು ಮಾಡಿದಂಥಾ ಪಾಪಂಗಳನು ಸ್ಮರಂತಃ = ನೆನವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ತೂಷ್ಣೀಂ = ಸುಮ್ಮನೆ ತಿಷ್ಠಂತಿ = ಇರುತ್ತಿಹರು. ||೯೩||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಟ್ = ಯಮಧರ್ಮರಾಜನು ನೃಪಾಣಾಂ = ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಂ = ಧರ್ಮವನು ಸಮಾದಿಶ್ಯ = ಹೇಳಿ ತತ್ಪಾಪಪಂಕಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ = ಅವರುಗಳ ಪಾಪವೆಂಬ ಕೆಸಱ ತೊಳೆಯಲೋಸ್ಕರ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಇದಂ ವಚನಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೯೪||

ಯಮ ಉವಾಚ—ಯಮನು ನುಡಿದನು.

ಭೋ ಚಂಡ = ಎಲೆ ಚಂಡನೆ ! ಭೋ ಮಹಾಚಂಡ = ಎಲೆ ಮಹಾಚಂಡನೆ ! ಇಮಾನ್ ನೃಪತೀನ್ = ಈ ಅರಸುಗಳನು ಗೃಹೀತ್ವಾ = ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕ್ರಮೇಣ = ಕ್ರಮದಿಂದ ನರಕಾಗ್ನಿಷು = ನರಕಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪೇಭ್ಯಃ = ಪಾಪಂಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಶೋಧಯಧ್ವಂ = ಶುದ್ಧವ ಮಾಡಿ. ||೯೫||

ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ಶೀಘ್ರಂ = ಬೇಗವು ಸಮುತ್ಥಾಯ = ಎದ್ದು ನೃಪಾನ್ = ಅರಸುಗಳನು ಸಂಗೃಹ್ಯ = ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪಾದಯೋಃ = ಕಾಲುಗಳ ಅತಿ ವೇಗೇನ = ಅತಿ ಬೇಗದಿಂದ ಭ್ರಾಮಯಿತ್ವಾ = ತಿರುಗಿಸಿ ಊರ್ಧ್ವಂ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ = ಹಾಯಿಕಿ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಚ = ಹಿಡಿದೂ ||೯೬||

---

1 ನಮೂನ್ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ. 2 ಭ್ರ (ಖ.ಚ.)

ಸರ್ವತ್ರಾಣೇನ ಮಹತಾ ಸುಪ್ರತಪ್ತೇ ಶಿಲಾತಲೇ
ಆಸ್ಫಾಲಯಂತಿ ತರಸಾ [1]ವಜ್ರೇಣೇವ[1] ಮಹಾದ್ರುಮಮ್ ||೯೭||

ತತಸ್ಸ ರಕ್ತಸ್ರೋತೋಭಿಃ ಸ್ರವತೇ ಜರ್ಝರೀಕೃತಃ
ನಿಸ್ಸಂಜ್ಞ[2]ಸ್ತು[2] ತತೋ ದೇಹೀ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟ[3]ಶ್ಚ[3] ಪ್ರಜಾಯತೇ ||೯೮||

ತತಃ ಸ ವಾಯುನಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಃ ಶನೈರುಜ್ಜೀ[4]ವತೇ[4] ಪುನಃ
ತತಃ ಪಾಪವಿಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಕ್ಷಿಪಂತಿ ನರಕಾರ್ಣವೇ ||೯೯||

ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿರೇವಾಧಃ ಕ್ಷಿತೇರ್ನರಕಕೋಟಯಃ
ಸಪ್ತಮಸ್ಯ ತಲಸ್ಯಾಧೋ ಘೋರೇ ತಮಸಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ||೧೦೦||

ಮಹತಾ=ಬಹಳವಹಂಥಾ ಸರ್ವತ್ರಾಣೇನ=ಸರ್ವಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಸುಪ್ರತಪ್ತೇ =ಅಡಿಕಾದಂಥಾ ಶಿಲಾತಲೇ=ಹಾಸರೆಕಿಯಲ್ಲಿ ತರಸಾ=ಬೇಗದಿಂದ ಆಸ್ಫಾಲಯಂತಿ = ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿಹರು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ವಜ್ರೇಣ = ವಜ್ರದಿಂದ ಮಹಾದ್ರುಮಮಿವ=ದೊಡ್ಡಿಯ ಮರನನೀಗೆಹಗಹಗೆ. ||೯೭||

ತತಃ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಃ= ಆ ಪ್ರಾಣಿ ಜರ್ಝರೀಕೃತಂ=ಜಜ್ಝರಿತವಾಗಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ರಕ್ತಸ್ರೋತೋಭಿಃ=ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹಂಗಳಿಂದ ಸ್ರವತೇ=ಸುರಿಯಲುಪಡುತ್ತಿಹನು. ತತಃ=ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ನಿಸ್ಸಂಜ್ಞಃ=ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರವಿಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ದೇಹೀ ತು = ಪ್ರಾಣಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಶ್ಚ = ಚೇಷ್ಟೆಯಿಲ್ಲದಾತನು ಪ್ರಜಾಯತೇ = ಆಗುತ್ತಿಹನು. ||೯೮||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸಃ = ಆ ಪ್ರಾಣಿ ವಾಯುನಾ = ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸ್ಪೃಷ್ಟಃ = ಸೋಂಕಲು ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಉಜ್ಜೀವತೇ = ಜೀವಿಸುತ್ತಿಹನು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ = ಪಾಪದ ಶುದ್ಧಿಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನರಕಾರ್ಣವೇ = ನರಕಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪಂತಿ = ಹಾಯ್ಕುತ್ತಿಹರು. ||೯೯||

— ಇನ್ನು ನರಕಂಗಳ ಹೆಸರುಗಳು —

ಕ್ಷಿತೇಃ = ಭೂಮಿಯ ಅಧಃ = ಕೆಳಗೆ ಸಪ್ತಮಸ್ಯ = ಏಳನೆಯ ತಲಸ್ಯ = ಪಾತಾಳದ ಅಧಃ=ಕೆಳಗೆ ಘೋರೇ ತಮಸಿ=ಬಹಳವಹ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಃ =ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ನರಕಕೋಟಯಃ=ನರಕಕೋಟಿಗಳು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ=ಇರುತ್ತಿಹವೆಂದು ಉಕ್ತಾಃ=ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ||೧೦೦||

---

[1] ವಜ್ರೇಣೈವ (ಗ). [2] ಶ್ಚ (ಗ.ಘ.ಚ.). [3] ಸ್ತು (ಗ.ಘ.ಚ.). [4] ವಿತಃ (ಘ.).

ಘೋರಾಖ್ಯಾ ಪ್ರಥಮಾ ಕೋಟಿಃ ಸುಘೋರಾ ತದಧಃ ಸ್ಥಿತಾ
ಅತಿಘೋರಾ ಮಹಾಘೋರಾ ಘೋರರೂಪಾ ಚ ಪಂಚಮೀ ||೧೦೧||

ಷಷ್ಠೀ ತರಲತಾರಾಖ್ಯಾ ಸಪ್ತಮೀ ಚ ಭಯಾನಕಾ
ಅಷ್ಟಮೀ ಕಾಲರಾತ್ರೀ ಚ ನವಮೀ ಚ ಭಯೋತ್ಕಟಾ ||೧೦೨||

ದಶಮೀ ತದಧಶ್ಚಂಡಾ ಮಹಾಚಂಡಾ ತತೋಽಪ್ಯಧಃ
ಚಂಡಕೋಲಾಹಲಾ ಚಾನ್ಯಾ ಪ್ರಚಂಡಾ ನರಕಾಧಿಕಾ ||೧೦೩||

ಪದ್ಮಾ ಪದ್ಮಾವತೀ ಭೀಮಾ ಭೀಮಭೀಷಣ[1]ನಾಯಿಕಾ[1]
[2]ಕರಾಲಾ ವಿಕರಾಲಾ[2] ಚ ವಜ್ರಾ ವಿಂಶತಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ||೧೦೪||

ಪ್ರಥಮಾ = ಮೊದಲ ನರಕವು ಘೋರಾಖ್ಯಾ = ಘೋರವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳದು ಕೋಟಿಃ = ಒಂದು ಕೋಟಿ. ತದಧಃ = ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಸುಘೋರಾ = ಸುಘೋರವೆಂಬುದು ಸ್ಥಿತಾ = ಇರುತ್ತಿಹುದು. ಅತಿಘೋರಾ = ಅತಿಘೋರವು ಮಹಾಘೋರಾ = ಮಹಾಘೋರವು ಪಂಚಮೀ = ಐದನೆಯದು ಘೋರರೂಪಾ ಚ = ಘೋರರೂಪವು. ||೧೦೧||

ಷಷ್ಠೀ = ಆರನೆಯದು ತರಲತಾರಾಖ್ಯಾ = ತರಳತಾರವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳದು. ಸಪ್ತಮೀ ಚ = ಏಳನೆಯದು ಭಯಾನಕಾ = ಭಯಾನಕವು ಅಷ್ಟಮೀ ಚ = ಎಂಟನೆಯದು ಕಾಲರಾತ್ರೀ = ಕಾಳರಾತ್ರಿಯೆನಿಸೂದು ನವಮೀ ಚ = ಒಂಭತ್ತನೆಯದು ಭಯೋತ್ಕಟಾ = ಭಯೋತ್ಕಟವು. ||೧೦೨||

ತದಧಃ = ಅದರ ಕೆಳಗೆ ದಶಮೀ = ಹತ್ತನೆಯದು ಚಂಡಾ = ಚಂಡವೆನಿಸೂದು. ತತಃ = ಅದರ ಅಧಃ = ಕೆಳಗೆ ಮಹಾಚಂಡಾಪಿ = ಮಹಾಚಂಡವೂ ಅನ್ಯಾ = ಮತ್ತೊಂದು ಚಂಡಕೋಲಾಹಲಾ = ಚಂಡಕೋಲಾಹಲವು ನರಕಾಧಿಕಾ = ನರಕಂಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ಪ್ರಚಂಡಾ = ಪ್ರಚಂಡವೆಂಬಂಥಾದು. ||೧೦೩||

ಪದ್ಮಾ = ಪದ್ಮವೆಂಬುದು ಪದ್ಮಾವತೀ = ಪದ್ಮಾವತಿಯೆಂಬುದು ಭೀಮಾ = ಭೀಮವೆಂಬಂಥಾದು ಭೀಮಭೀಷಣನಾಯಿಕಾ = ಭೀಮಭೀಷಣನಾಯಕವು ಕರಾಲಾ = ಕರಾಳವು ವಿಕರಾಲಾ ಚ = ವಿಕರಾಳವು ವಜ್ರಾ = ವಜ್ರವೆಂಬ ನರಕವು ವಿಂಶತಿಕಾ = ಇಪ್ಪನೆಯದೆಂದು ಸ್ಮೃತಾ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೦೪||

---

1 ನಾಯಕಾ (ಚ). 2 ಕರಾಲವಿಕರಾಲೇ (ಘ).

ತ್ರಿಕೋಣಾ ಪಂಚಕೋಣಾ ಚ ಸುದೀರ್ಘಾ ಪರಿವರ್ತುಲಾ
ಸಪ್ತಭೌಮಾಽಷ್ಟಭೌಮಾ ಚ ದೀಪ್ತಾ ಮಾಯೇತಿ ಚಾಷ್ಟಮೀ||೧೦೫||

ಇತ್ಯೇತೇ ನಾಮತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಘೋರಾ ನರಕಕೋಟಯಃ
ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿರೇವೈತಾಃ ಪಾಪಾನಾಂ ಯಾತನಾತ್ಮನಾಮ್ ||೧೦೬||

ತಾಸಾಂ ಕ್ರಮೇಣ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಪಂಚ ಪಂಚೈವ ನಾಯಕಾಃ
ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಸರ್ವಕೋಟೀನಾಂ ನಾಮತಸ್ತಾನ್ನಿಬೋಧತ ||೧೦೭||

ರೌರವಂ ಪ್ರಥಮಸ್ತೇಷಾಂ ರುದಂತೇ ಯತ್ರ ದೇಹಿನಃ
ಮಹಾರೌರವಪೀಡಾಭಿಃ ಮಹಾಂತೋಽಪಿ ರುದಂತಿ ಚ ||೧೦೮||

ತ್ರಿಕೋಣಾ = ತ್ರಿಕೋಣವು ಪಂಚಕೋಣಾ = ಪಂಚಕೋಣವು ಸುದೀರ್ಘಾ = ಸುದೀರ್ಘವು ಪರಿವರ್ತುಲಾ = ಪರಿವರ್ತುಲವು ಸಪ್ತಭೌಮಾ = ಸಪ್ತಭೌಮವೆಂಬ ನರಕವು ಅಷ್ಟಭೌಮಾ ಚ = ಅಷ್ಟಭೌಮವು ದೀಪ್ತಾ = ದೀಪ್ತವು ಮಾಯಾ = ಮಾಯೆಯೆಂಬ ನರಕವು ಇತಿ ಚ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟಮೀ = ಇವೆಂಟು ನರಕವು. ||೧೦೫||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ನಾಮತಃ = ಹೆಸರಿನಿಂದ ಘೋರಾಃ = ಘೋರವಹಂಥಾ ನರಕಕೋಟಯಃ = ನರಕಕೋಟಿಗಳು ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿರೇವ = ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಟಿಯೇ. ಯಾತನಾತ್ಮನಾಂ = ಯಾತನಾಶರೀರಗಳಹಂಥಾ ಪಾಪಾನಾಂ = ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಏತಾಃ = ಈ ನರಕಂಗಳು ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ||೧೦೬||

ತಾಸಾಂ ಸರ್ವಕೋಟೀನಾಂ = ಆ ಸಮಸ್ತ ಕೋಟಿ ನರಕಂಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ = ಬೇಱೆ ಬೇಱೆ ಕ್ರಮೇಣ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಪಂಚ ಪಂಚೈವ = ಐದೈದು ನಾಯಕಾಃ = ಮುಖ್ಯ ನರಕಂಗಳು ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ನಾಮತಃ = ಹೆಸರಿಂದ ತಾನ್ = ಆ ನರಕಂಗಳನು ನಿಬೋಧತ = ಅಱಿ. ||೧೦೭||

ತೇಷಾಂ = ಆ ನರಕಂಗಳಿಗೆ[1] ಪ್ರಥಮಃ = ಮೊದಲದು ರೌರವಃ = ರೌರವವೆನಿಸೂದು ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ರೌರವವೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ದೇಹಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ರುದಂತೇ = ಅಳುತ್ತಿಹರು ಅದು ನಿಮಿತ್ತಂ ರೌರವವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತ್ತು. ಮಹಾರೌರವಪೀಡಾಭಿಃ = ಅತ್ಯಂತ ಅಳುವ ಬಾಧೆಗಳಿಂದ [2]ಮಹಾಂತೋಽಪಿ = ದೊಡ್ಡಿಯವರುಗಳಾಯಿತ್ತಾದರೂ[2] ರುದಂತಿ ಚ = ಅಳುತ್ತಿಹರು. ಅದು ನಿಮಿತ್ತ ಮಹಾರೌರವವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತ್ತು. ||೧೦೮||

---

[1] ಗಳ ಮಧ್ಯೆ (ಕ). [2] ಲುಪ್ತ (ಕ).

ತಮಶ್ಶೀತಂ ತಥಾ ಚೋಷ್ಣಂ ಪಂಚಾದ್ಯಾ ನಾಯಕಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ಸುಘೋರಸ್ಸುತಪಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಃ ಪದ್ಮಸ್ಸಂಜೀವಕಶ್ಶರಃ
ಮಹಾಮಾಂಸೋ ವಿಲೋಮಶ್ಚ ಸುಭೀಮ[1]ಶ್ಚ ಕಟಂಕಟಃ[1] ॥೧೧೦॥

ತೀವ್ರವೇಗೀ ಕರಾಲಶ್ಚ ವಿಕರಾಲಃ ಪ್ರಕಂಪನಃ
ಮಹಾಪದ್ಮಸ್ಸುಪದ್ಮಶ್ಚ ಕಾಲವಕ್ತ್ರಶ್ಚ ಗರ್ಜನಃ ॥೧೧೧॥

ಸೂಚೀಮುಖಸ್ಸುನೇಮಿಶ್ಚ ಖಾದಕಸ್ಸುಪ್ರಪೀಡನಃ
ಕುಂಭೀಪಾಕಃ ಸುಪಾಕಶ್ಚ ಕ್ರಕಚಶ್ಚಾತಿದಾರುಣಃ ॥೧೧೨॥

ತಮಃ = ಕತ್ತಲೆಯನುಳ್ಳದಾಗಿ ತಮವೆಂಬ ನರಕವು ಶೀತಂ = ಚಳಿಯನುಳ್ಳದಾಗಿ ಶೀತವೆಂಬ ನರಕ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉಷ್ಣಂ ಚ = ಸೆಖಿಯನುಳ್ಳದಾಗಿ ಉಷ್ಣವೆಂಬ ನರಕವು. ಪಂಚ = ಐದು ಆದ್ಯಾಃ = ಮೊದಲಹಂಥಾ ನಾಯಕಾಃ = ಮುಖ್ಯನರಕಂಗಳೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ॥೧೦೯॥

ಸುಘೋರಃ = ಸುಘೋರವು ಸುತಪಃ = ಸುತಪವು ತೀಕ್ಷ್ಣಃ = ತೀಕ್ಷ್ಣವು ಪದ್ಮಃ = ಪದ್ಮವು ಸಂಜೀವಕಃ = ಸಂಜೀವಕವು ಶರಃ = ಶರವೆಂಬ ನರಕವು ಮಹಾಮಾಂಸಃ = ಮಹಾಮಾಂಸವೆಂಬ ನರಕವು ವಿಲೋಮಶ್ಚ = ವಿಲೋಮವೆಂಬ ನರಕವು ಸುಭೀಮಶ್ಚ = ಸುಭೀಮ ನರಕವು [2]ಕಟಂಕಟಃ = ಕಟಂಕಟವೆಂಬ[2] ನರಕವು. ॥೧೧೦॥

ತೀವ್ರವೇಗೀ = ತೀವ್ರವೇಗಿಯೆಂಬ ನರಕವು ಕರಾಲಶ್ಚ = ಕರಾಳನರಕವು ವಿಕರಾಳಃ = ವಿಕರಾಳ ನರಕವು ಪ್ರಕಂಪನಃ = ಪ್ರಕಂಪನ ನರಕವು ಮಹಾಪದ್ಮಃ = ಮಹಾಪದ್ಮನರಕವು ಸುಪದ್ಮಶ್ಚ = ಸುಪದ್ಮನರಕವು ಕಾಲವಕ್ತ್ರಶ್ಚ = ಕಾಲವಕ್ತ್ರ-ನರಕವು ಗರ್ಜನಃ = ಗರ್ಜನವೆಂಬ ನರಕವು. ॥೧೧೧॥

ಸೂಚೀಮುಖಃ = ಸೂಚೀಮುಖವೆಂಬ ನರಕವು ಸುನೇಮಿಶ್ಚ = ಸುನೇಮಿ-ಯೆಂಬ ನರಕವು ಖಾದಕಃ = ಖಾದಕನರಕವು ಸುಪ್ರಪೀಡನಃ = ಸುಪ್ರಪೀಡನ ನರಕವು ಕುಂಭೀಪಾಕಃ = ಕುಂಭೀಪಾಕವೆಂಬ ನರಕವು ಸುಪಾಕಶ್ಚ = ಸುಪಾಕವೆಂಬ ನರಕವು ಕ್ರಕಚಶ್ಚ = ಕ್ರಕಚವೆಂಬ ನರಕವು ಅತಿದಾರುಣಃ = ಅತಿಭಯಂಕರವೆಂಬ ನರಕವು. ॥೧೧೨॥

---

[1] ಶ್ಚಾಪಿಕಂಟಕಃ (ಕ). [2] ಕಂಟಕಃ = ಕಂಟಕವೆಂಬ (ಕ).

ಅಂಗಾರರಾಶೀಭವನಮಸೃಕ್ಪೂಯಹ್ರದ[1]ಸ್ತತಃ[1]
ತೀಕ್ಷ್ಣಾಯಸ್ತುಂಡಶಕುನಿರ್ಮಹಾಸಂವರ್ತಕಃ ಕ್ರತುಃ ||೧೧೩||

ಸುತಪ್ತಃ [2]ಜತು[2]ಲೇಪಶ್ಚ ಪೂತಿಮಾಂಸೋದ್ರವಸ್ತ್ರಪುಃ
ಉಚ್ಛ್ವಾಸಶ್ಚ ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸಃ ಸುದೀರ್ಘಃ ಕೋಟಿಶಾಲ್ಮಲಿಃ ||೧೧೪||

ದುರಿಷ್ಟಸ್ಸುಮಹಾನಾದಃ [3]ಪ್ರಭಾವಸ್ಸುಪ್ರಭಾವನಃ[3]
ಋಕ್ಷಮೇಷ[4]ವೃಕಾಸ್ಯಾಶ್ಚ[4]ಸಿಂಹವ್ಯಾಘ್ರಗಜಾನನಾಃ ||೧೧೫||

ಅಂಗಾರರಾಶೀಭವನಂ = ಅಂಗಾರರಾಶಿಭವನವೆಂಬ ನರಕವು ಅಸೃಕ್ಪೂಯಹ್ರದಃ = ಅಸೃಕ್‌ಪೂಯಹ್ರದವೆಂಬ ನರಕವು ನೆತ್ತರು ಕೀವಿನ ಮಡುಗಳನುಳ್ಳದಾಗಿಹುದು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಾಯಸ್ತುಂಡಶಕುನಿಃ = ತೀಕ್ಷ್ಣಾಯಸ್ತುಂಡಶಕುನಿಯೆಂಬ ನರಕವು. ಆ ನರಕ ಕೂರಿತ್ತಾಗಿದ್ದ ಕಬ್ಬುನದ ಮೂಗನುಳ್ಳ ಕಾಗೆಗಳನುಳ್ಳದಾಗಿಹದು. ಮಹಾಸಂವರ್ತಕಃ = ಮಹಾಸಂವರ್ತಕವೆಂಬ ನರಕವು ಕ್ರತುಃ = ಕ್ರತುವೆಂಬ ನರಕವು. ||೧೧೩||

ಸುತಪ್ತಃ = ಸುತಪ್ತವೆಂಬ ನರಕವು ಜತುಲೇಪಶ್ಚ = ಜತುಲೇಪವೆಂಬ ನರಕವು ಪೂತಿಮಾಂಸಃ = ಪೂತಿಮಾಂಸವೆಂಬ ನರಕವು. ಅದು ನಾಱುವ ಮಾಂಸವನುಳ್ಳದಾಗಿಹದು. ದ್ರವಃ = ದ್ರವವೆಂಬ ನರಕವು ತ್ರಪುಃ = ತ್ರಪುವೆಂಬ ನರಕವು ಉಚ್ಛ್ವಾಸಶ್ಚ = ಉಚ್ಛ್ವಾಸವೆಂಬ ನರಕವು ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸಃ = ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸವೆಂಬ ನರಕವು ಸುದೀರ್ಘಃ = ಸುದೀರ್ಘವೆಂಬ ನರಕವು ಕೂಟಶಾಲ್ಮಲಿಃ = ಕೂಟಶಾಲ್ಮಲಿಯೆಂಬ ನರಕವು. ||೧೧೪||

ದುರಿಷ್ಟಃ = ದುರಿಷ್ಟವೆಂಬ ನರಕವು ಸುಮಹಾನಾದಃ = ಸುಮಹಾನಾದವೆಂಬ ನರಕವು ಪ್ರಭಾವಃ = ಪ್ರಭಾವವೆಂಬ ನರಕವು ಸುಪ್ರಭಾವನಃ = ಸುಪ್ರಭಾವನ ನರಕವು ಋಕ್ಷ-ಮೇಷ-ವೃಕಾಸ್ಯಾಶ್ಚ-ಸಿಂಹ-ವ್ಯಾಘ್ರ-ಗಜಾನನಾಃ = ಋಕ್ಷಮುಖವು ಮೇಷಮುಖವು ವೃಕಮುಖವು ಸಿಂಹಮುಖವು ವ್ಯಾಘ್ರಮುಖವು ಗಜಮುಖವೆಂಬ ನರಕಂಗಳೂ ||೧೧೫||

---

1 ಸ್ತಥಾ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ. 2 ಜಂತು (ಕ).
3 ಪ್ರವಾಹಸ್ಸುಪ್ರವಾಹನಃ (ಘ). 4 ವೃಕಾಶಲ್ಯ (ಖ.ಗ.ಚ.). ಶಲ್ಯಮುಖವು (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪಾಠ. ವೃಕಾಸ್ಯಾಶ್ಚ ಎಂಬುದು (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ.

ಶ್ವಸೂಕರಾಜಮಹಿಷವೃಷ[1]ಶಲ್ಯಾ[1] ಹಯಾನನಾಃ
ಗ್ರಾಹಕುಂಭೀರನಕ್ರಾಸ್ಯಾಃ ಸರ್ಪಕೂರ್ಮಾಸ್ಯವಾಯಸಾಃ ||೧೧೬||

ಗೃಧ್ರೋಲೂಕಜಲೂಕಾಶ್ಚ ಶಾರ್ದೂಲಕಪಿಕರ್ಕಟಾಃ
ಗಂಡಕಃ ಪೂತಿವಕ್ತ್ರಶ್ಚ ರಕ್ತಾಕ್ಷಃ ಪೂತಿಮೃತ್ತಿಕಃ ||೧೧೭||

ಕಣಧೂಮಸ್ತುಷಾಗ್ನಿಶ್ಚ [2]ಕೃ[2]ಮೀಣಾಂ ನಿಚಯಸ್ತಥಾ
ಅಮೇಧ್ಯಶ್ಚಾಪ್ರತೀಕಾರೋ ರುಧಿರಾನ್ನಸ್ಯ ಭೋಜನಮ್ ||೧೧೮||

ಲಾಲಾಭಕ್ಷಾತ್ಮಭಕ್ಷೌ ಚ ಸರ್ವಭಕ್ಷಸ್ಸುದಾರುಣಃ
ಸಂಕಟಸ್ಸುವಿಶಾಲಶ್ಚ ವಿಕಟಃ ಕಟಪೂತನಃ ||೧೧೯||

ಶ್ವಸೂಕರಾಜಮಹಿಷವೃಷಮೇಷಹಯಾನನಾಃ = ಶುನಕಮುಖ ಸೂಕರಮುಖ ಅಜಮುಖ ಮಹಿಷಮುಖ ವೃಷಮುಖ ಶಲ್ಯಮುಖ ಹಯಮುಖವೆಂಬ ನರಕಂಗಳೂ ಗ್ರಾಹಕುಂಭೀರನಕ್ರಾಸ್ಯಾಃ = ಗ್ರಾಹಮುಖ ಕುಂಭೀರಮುಖ ನಕ್ರಮುಖವೆಂಬ ನರಕಂಗಳೂ ಸರ್ಪಕೂರ್ಮಾಸ್ಯ ವಾಯಸಾಃ = ಸರ್ಪಮುಖ ಕೂರ್ಮಮುಖ ವಾಯಸಮುಖವೆಂಬ ನರಕಂಗಳೂ, ||೧೧೬||

ಗೃಧ್ರಃ = ಗೃಧ್ರಮುಖವೆಂಬ ನರಕವು ಉಲೂಕಃ = ಉಲೂಕ ಮುಖನರಕವು ಜಲೂಕಾಶ್ಚ = ಜಲೂಕಮುಖವೆಂಬ ನರಕಂಗಳು ಶಾರ್ದೂಲಕಪಿಕರ್ಕಟಾಃ = ಶಾರ್ದೂಲಮುಖ ನರಕವೂ ಕಪಿಮುಖ ಕರ್ಕಟಮುಖವೆಂಬ ನರಕಂಗಳೂ ಗಂಡಕಃ = ಗಂಡಕವೆಂಬ ನರಕವೂ ಪೂತಿವಕ್ತ್ರಶ್ಚ = ಪೂತಿವಕ್ತ್ರವೆಂಬ ನರಕವು ರಕ್ತಾಕ್ಷಃ = ರಕ್ತಾಕ್ಷವೆಂಬ ನರಕವು ಪೂತಿಮೃತ್ತಿಕಃ = ಪೂತಿಮೃತ್ತಿಕೆಯೆಂಬ ನರಕವು. ಅದು ದುರ್ಗಂಧವಹ ಮಣ್ಣನುಳ್ಳದಾಗಿಹದು. ||೧೧೭||

ಕಣಧೂಮಃ = ಕಣಧೂಮವೆಂಬ ನರಕವು ತುಷಾಗ್ನಿಶ್ಚ = ತುಷಾಗ್ನಿಯೆಂಬ ನರಕವು ಉಯ್ಯಕ್ಕಿಚ್ಚನುಳ್ಳದಾಗಿಹುದು. ಕೃಮೀಣಾಂ ನಿಚಯಃ = ಕ್ರಿಮಿಗಳ ಮೊತ್ತವನುಳ್ಳದಾಗಿ ಕೃಮಿನಿಚಯವೆಂಬ ನರಕವು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಮೇಧ್ಯಶ್ಚ = ಅಮೇಧ್ಯವೆಂಬ ನರಕವು ಅಪ್ರತೀಕಾರಃ = ಅಪ್ರತೀಕಾರವೆಂಬ ನರಕವು ರುಧಿರಾನ್ನಸ್ಯ ಭೋಜನಂ = ನೆತ್ತರುಕೂಳನುಂಬಂಥಾ ರುಧಿರಾನ್ನಭೋಜನವೆಂಬ ನರಕವು. ||೧೧೮||

ಲಾಲಾಭಕ್ಷಾತ್ಮಭಕ್ಷೌ ಚ = ಲಾಲಾಭಕ್ಷ ಆತ್ಮಭಕ್ಷವೆಂಬ ಎರಡು ನರಕಂಗಳು,

---

[1] ಶಲ್ಯ(ಕ) ಮೂಲ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಷಮುಖ ಎಂದಿದೆಯಾದರೂ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಮೇಷ' ಪದಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಖ.ಗ.ಚ. ಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠ 'ಶಲ್ಯ'ವೆಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಶಲ್ಯಪಾಠವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಶಲ್ಯ (ಘ). [2] ಕ್ರಿ (ಗ.ಚ.)

ಅಂಬರೀಷಃ ಕಟಾಹಶ್ಚ ಕಷ್ಟಾ ವೈತರಣೀ ನದೀ
ಸುತಪ್ತಲೋಹಶಯನ¹ಮೇಕಪಾದ¹ಪ್ರತಪ್ತಕಃ ||೧೨೦||

ಅಸಿತಾಲವನಂ ಘೋರಮಸ್ಥಿಭಂಗಪ್ರಪೀಡನಮ್
ತಿಲಾತಸೀಕ್ಷುಯಂತ್ರಾಣಿ ಕೂಟಪಾಶಪ್ರಮರ್ದ²ನಮ್² ||೧೨೧||

ಮಹಾಚುಲ್ಲೀ ಸುಚುಲ್ಲೀ ಚ ತಪ್ತಲೋಹಮಯೀ ಶಿಲಾ
ಪರ್ವತಃ ಕ್ಷುರಧಾರಾ³ಖ್ಯಸ್ತ³ಥಾ ಚ ಮಲಪರ್ವ⁴ತಃ⁴ ||೧೨೨||

ಲೋಳೆಯ ಭಕ್ಷಿಸುವರಾಗಿ ಲಾಲಾಭಕ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ತಾವೇ ತಿಂಬರಾಗಿ ಆತ್ಮಭಕ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತ್ತು. ಸರ್ವಭಕ್ಷಃ = ಸರ್ವಭಕ್ಷವೆಂಬ ನರಕವೂ ಸುದಾರುಣಃ = ಅತಿ ಭಯಂಕರವನುಳ್ಳದಾಗಿ ಸುದಾರುಣವೆಂಬ ನರಕವು, ಸಂಕಟಃ = ಹಿರಿದಾಗಿ ಬಳಲಿಸುತ್ತಿಹುದಾಗಿ ಸಂಕಟವೆಂಬ ನರಕವು ಸುವಿಶಾಲಶ್ಚ = ಬಹಳ ಹರಹನುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಸುವಿಶಾಲವೆಂಬ ನರಕವೂ ವಿಕಟಃ = ರೌದ್ರವನುಳ್ಳದಾಗಿ ವಿಕಟವೆಂಬ ನರಕವು ಕಟಘಾತನಃ = ಗಲ್ಲವನಿಱಿವುತ್ತಿಹುದಾಗಿ ಕಟಘಾತನವೆಂಬ ನರಕವೂ, ||೧೧೯||

ಅಂಬರೀಷಃ = ಅಂಬರೀಷವೆಂಬ ನರಕವೂ ಕಟಾಹಶ್ಚ = ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯಹಾಗೆ ಇಹುದಾಗಿ ಕಟಾಹವೆಂಬ ನರಕವೂ ಕಷ್ಟಾ = ಕಷ್ಟವೆಂಬ ನರಕವೂ ವೈತರಣೀನದೀ = ದಾಟಬಾರದೆ ಇಹುದಾಗಿ ವೈತರಣಿನದಿಯೆಂಬ ನರಕವೂ ಸುತಪ್ತಲೋಹಶಯನಂ = ಕಾಸಿದ ಕಬ್ಬುನದ ಹಳಿಯಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸುವರಾಗಿ ಸುತಪ್ತಲೋಹಶಯನವೆಂಬ ನರಕವು ಏಕಪಾದಪ್ರತಪ್ತಕಃ = ಒಂದೇಕಾಲ ಕಾಸುತ್ತಿಹೆರಾಗಿ ಏಕಪಾದ ಪ್ರತಪ್ತಕವೆಂಬ ನರಕವೂ, ||೧೨೦||

ಅಸಿತಾಳವನಂ = ಅಡ್ಡಾಯುಧದೋಪಾದಿ ಎಲೆಯನುಳ್ಳ ತಾಳೆಮರಂಗಳನುಳ್ಳದಾಗಿ ಅಸಿತಾಳವೆಂಬ ನರಕವೂ ಘೋರಂ = ಘೋರವೆಂಬ ನರಕವೂ ಅಸ್ಥಿಭಂಗ ಪ್ರಪೀಡನಂ = ಎಲುವ ಮುಱಿದು ಭಂಗಿಸುತ್ತಿಹುದಾಗಿ ಅಸ್ಥಿಭಂಗ ಪ್ರಪೀಡನವೆಂಬ ನರಕವು ತಿಲಾತಸೀಕ್ಷುಯಂತ್ರಾಣಿ = ತಿಲಯಂತ್ರ, ಅತಸೀಯಂತ್ರ-ಅತಸಿಯೆಂದರೆ ಎಳ್ಳುಗಸೆಯ ಹೆಸರು. ಇಕ್ಷುಯಂತ್ರಾಣಿ = ಇಕ್ಷುಯಂತ್ರವೆಂಬ ನರಕಂಗಳೂ-ಯಂತ್ರವೆಂದರೆ ಗಾಣದ ಹೆಸರು. ಕೂಟಪಾಶಪ್ರಮರ್ದನಂ = ನೇಣುಗಳ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಕೊಱುವುತ್ತಿಹುದಾಗಿ ಕೂಟಪಾಶ ಪ್ರಮರ್ದನವೆಂಬ ನರಕವೂ ||೧೨೧||

ಮಹಾಚುಲ್ಲೀ = ಒಲೆಯೊಳಗಿಕ್ಕಿ ಊದುತ್ತಿಹರಾಗಿ ಮಹಾಚುಲ್ಲಿಯೆಂಬ

---

1 ಮೇಕಪಾದಃ (ಘ) ² ನಃ (ಘ) ³ ಖ್ಯಾತ (ಘ) ⁴ ತಾಃ (ಘ)

ಮೂತ್ರವಿಷ್ಠಾಂಧಕೂಪಶ್ಚ [1]ಕ್ಷಾರ[1]ಕೂಪಶ್ಚ ಶಾತನಃ
ಮುಸಲೋಲೂಖಲಂ ಯಂತ್ರಂ [2]ಶಿಲಾಶಕಲಲಾಂಗಲಮ್[2] ||೧೨೩||

ತಾಳಪತ್ರಾಸಿಹನನಂ ಮಹಾಮಶಕಮಂಟಪಮ್
[3]ಸಮ್ಮೋಹನೋಽಸ್ಥಿ[3]ಭಂಗಶ್ಚ ತಪ್ತಶೂಲಮಯೋಗುಡಃ ||೧೨೪||

ಬಹುದುಃಖಂ ಮಹಾದುಃಖಂ ಕಶ್ಮಲಂ ಶಮಲಂ ಮಲಂ
ಹಾಲಾಹಲೋ ವಿರೂಪಶ್ಚ ಸುರೂಪಶ್ಚ ತಮೋಽನುಗಃ ||೧೨೫||

ನರಕವೂ ಸುಚುಲ್ಲೀ ಚ = ಸುಚುಲ್ಲಿಯೆಂಬ ನರಕವೂ ತಪ್ತಲೋಹಮಯೀ = ಕಾಸಿದ ಲೋಹವನುಳ್ಳದಾಗಿ ತಪ್ತಲೋಹಮಯಿಯೆಂಬ ನರಕವೂ ಶಿಲಾ = ಕಲ್ಲುಗಳನುಳ್ಳದಾಗಿ ಶಿಲಾಯೆಂಬ ನರಕವೂ, ಪರ್ವತಃ = ಪರ್ವತವು ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅಜಿಗಿಜಿ ಮಾಡುತ್ತಿಹುದಾಗಿ ಪರ್ವತವೆಂಬ ನರಕವೂ ಕ್ಷುರಧಾರಾಖ್ಯಃ = ಕೂರುವಿನ ಧಾರೆಯೋಪಾದಿ ಇಹುದಾಗಿ ಕ್ಷುರಧಾರಾಖ್ಯವೆಂಬ ನರಕವೂ ತಥಾ ಚ = ಹಾಂಗೆಯೂ ಮಲಪರ್ವತಃ = ಅಮೇಧ್ಯವು ಪರ್ವತಾಕಾರವಾಗಿ ಇಹುದಾಗಿ ಮಲಪರ್ವತವೆಂಬ ನರಕವೂ, ||೧೨೨||

ಮೂತ್ರವಿಷ್ಠಾಂಧಕೂಪಶ್ಚ = ಮಲಮೂತ್ರವು ಕತ್ತಲೆಯು ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿಹವಾಗಿ ಮೂತ್ರವಿಷ್ಠಾಂಧಕೂಪವೆಂಬ ನರಕವು ಕ್ಷಾರಕೂಪಶ್ಚ = ಸುಣ್ಣದ ಬಾವಿಯನುಳ್ಳದಾಗಿ ಕ್ಷಾರಕೂಪವೆಂಬ ನರಕವೂ ಶಾತನಃ = ಶಾತನವೆಂಬ ನರಕವೂ ಶಾತನವೆಂದರೆ ಛೇದಿಸುತ್ತಿಹಣವೆಂಬುದರ್ಥ. 'ಶೋ–ತನೂಕರಣೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು. ಮುಸಲೋಲೂಖಲಂ ಯಂತ್ರಂ = ಒರಳಿನಲ್ಲಿಕ್ಕಿ ಒನಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಹುತ್ತಿಹುದಾಗಿ ಮುಸಲೋಲೂಖಲಯಂತ್ರವು ಎಂಬ ನರಕವೂ ಶಿಲಾಶಕಲಲಾಂಗಲಂ = ಶಿಲಾಶಕಲಲಾಂಗಲವು–ಕಲ್ಲನೇಗಿಲಲ್ಲಿ ಹೂಡುಹ–ವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೨೩||

ತಾಳಪತ್ರಾಸಿಹನನಂ = ತಾಳೆಯೆಲೆಯೋಪಾದಿಯ ಅಡಾಯುಧದಲ್ಲಿ ಕೊಲು–ತ್ತಿಹುದಾಗಿ ತಾಳಪತ್ರಾಸಿಹನನವೆಂಬ ನರಕವು. ಮಹಾಮಶಕಮಂಟಪಂ = ಮಹಾಮಶಕಮಂಟಪವೆಂಬ ನರಕವು ಸಮ್ಮೋಹನಃ = ಸಮ್ಮೋಹನವೆಂಬ ನರಕವು–ಮೂರ್ಛೆಯ ಮಾಡೊದೆಂಬುದರ್ಥ. ಅಸ್ಥಿಭಂಗಶ್ಚ = ಅಸ್ಥಿಭಂಗವೆಂಬ ನರಕವೂ ತಪ್ತಶೂಲಂ = ತಪ್ತಶೂಲವೆಂಬ ನರಕವೂ ಅಯೋಗುಡಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಕಾಸಿದ ರಸವನುಳ್ಳದಾಗಿ ಅಯೋಗುಡವೆಂಬ ನರಕವು, ||೧೨೪||

ಬಹುದುಃಖಂ = ಬಹುದುಃಖವೆಂಬ ನರಕವೂ ಮಹಾದುಃಖಂ = ಮಹಾ

---

1 ಕ್ಷುರ(ಘ) 2 ಶಿಲಾಸನಲಲಾಂಗಕಂ (ಘ) 3 ಸಂಮೋಹೋಽಸ್ಯಸ್ಥಿ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ.

ಏಕಪಾದಸ್ತ್ರಿಪಾದಶ್ಚ ತೀವ್ರಶ್ಚಾವೀಚಿರಂತಿಮಃ ||೧೨೬||

ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿರಿತ್ಯೇತೇ ಕ್ರಮಶಃ ಪಂಚ[1]ಕಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ[1]
ಕೋಟೀನಾ[2]ಮಾನುಪೂರ್ವ್ಯೇಣ[2] ಪಂಚ ಪಂಚೈವ ನಾಯಕಾಃ ||

ರೌರವಾದ್ಯಮವೀಚ್ಯಂತಂ [3]ಶತಮೇಕಂ ತು ಸರ್ವತಃ[3]
[4]ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ಸಮಧಿಕಂ ಮಹಾನರಕಮಂಡಲಮ್[4,5] ||೧೨೮||

ದುಃಖವೆಂಬ ನರಕವೂ ಕಶ್ಮಲಂ = ಕಶ್ಮಲವೆಂಬ ನರಕವೂ ಶಮಲಂ = ಶಮಲವೆಂಬ ನರಕವೂ ಮಲಂ = ಮಲವೆಂಬ ನರಕವೂ ಹಾಲಾಹಲಃ = ಹಾಲಾಹಲವೆಂಬ ನರಕವೂ ವಿರೂಪಶ್ಚ = ವಿರೂಪವೆಂಬ ನರಕವೂ ಸುರೂಪಶ್ಚ = ಸುರೂಪವೆಂಬ ನರಕವೂ ತಮೋಽನುಗಃ = ಕತ್ತಲೆ ಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದಾಗಿ ತಮೋಽನುಗವೆಂಬ ನರಕವೂ. ||೧೨೫||

ಏಕಪಾದಃ = ಏಕಪಾದವೆಂಬ ನರಕವೂ ತ್ರಿಪಾದಶ್ಚ = ತ್ರಿಪಾದ ನರಕವೂ ತೀವ್ರಶ್ಚ = ತೀವ್ರನರಕವೂ ಅಂತಿಮಃ = ಕಟ್ಟಕಡೆಯದು ಅವೀಚಿಃ = ಅವೀಚಿಯೆಂಬ ನರಕವು. ಆ ನರಕಸಮುದ್ರವು ತೆರೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ಇಹುದಾಗಿ ಆ ಹೆಸರಾಯಿತ್ತು. ||೧೨೬||

ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಃ = ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಟೀನಾಂ = ಕೋಟಿನರಕಂಗಳಿಗೆ ಏತೇ = ಈ ನರಕಂಗಳು ಕ್ರಮಶಃ = ತಱುವಾಯಿಂದ ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಕಾಃ = ವಿಸ್ತರವಹಂಥಾವೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ಪಚಿ ವಿಸ್ತಾರೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಪಂಚಕವೆಂಬ ಶಬ್ದ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆನುಪೂರ್ವ್ಯೇಣ = ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಪಂಚಪಂಚೈವ = ಐದೈದೇ ನಾಯಕಾಃ = ಮುಖ್ಯನರಕಂಗಳು. ||೧೨೭||

ರೌರವಾದ್ಯಂ = ರೌರವ ಮೊದಲಹಂಥಾ ಅವೀಚ್ಯಂತಂ = ಅವೀಚಿಕಡೆಯಹಂಥಾ ಏಕಶತಂ = ಒಂದು ಶತಕವು ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ = ನಾಲ್ವತ್ತು ಮಹಾನರಕಮಡಲಂ = ಮಹಾನರಕ ಸಮೂಹವು ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಧಿಕಂ = ವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. [5]ನರಕನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗೂಢಪದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಿಕ್ಕಿದವಕ್ಕೆ ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಬುದು. ||೧೨೮||

---

[1] ಯಂತ್ರಕಂ (ಘ) [2] ಮನುಪೂರ್ವೇಣ (ಘ)

[3] ನರಕಾಣಾಂ ಶತಂಸ್ಮೃತಂ (ಘ)

[4] ಚತ್ವಾರಿಂಶಚ್ಛತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮಹಾನಾರಕಮಂಡಲಂ (ಘ) [5] (ಕ) ಲುಪ್ತಭಾಗ

[1]ಏಷು[1]ಪಾಪಾಃ ಪ್ರಪಚ್ಯಂತೇ ನರಾಃ ಕರ್ಮಾನು[2]ರೂಪತಃ[2]
ಯಾತನಾಭಿರ್ವಿಚಿತ್ರಾಭಿರಾಕರ್ಮಪ್ರಕ್ಷಯಾತ್ ಭೃಶಮ್ ||೧೨೯||

[3]ಆ[3]ಮಲಪ್ರಕ್ಷಯಾದ್ಯದ್ವದಗ್ನೌ ಧಾಮ್ಯಂತಿ ಧಾತವಃ
ಆಪಾಪಸಂಕ್ಷಯಾತ್ತದ್ವತ್ಪಚ್ಯಂತೇ ನರಕಾಗ್ನಿಷು ||೧೩೦||

ಸುಗಾಢಂ ಹಸ್ತಯೋರ್ಬಧ್ವಾ ತಪ್ತಶೃಂಖಲಯಾ ನರಾಃ
ಮಹಾವೃಕ್ಷಾಗ್ರಶಾಖಾಸು ಲಂಬ್ಯಂತೇ ಯಮಕಿಂಕರೈಃ ||೧೩೧||

ತತಸ್ತೇ ಸರ್ವಯತ್ನೇನ ಕ್ಷಿಪ್ತಾ [4]ಡೋಲ್ಯಂತಿ[4] ಕಿಂಕರೈಃ
[5]ಡೋಲಿತಾ[5]ಶ್ಚಾತಿವೇಗೇನ [6]ನಿಸ್ಸಂಜ್ಞಾ[6] ಯಾಂತಿ ಯೋಜನಮ್ ||

ಏಷು = ಈ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಾಃ = ಪಾಪವಮಾಡಿದಂಥಾ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಕರ್ಮಾನುರೂಪತಃ = ಕರ್ಮಾನುಸಾರದಿಂದ ಆಕರ್ಮ-ಪ್ರಕ್ಷಯಾತ್ = ಕರ್ಮಕ್ಷಯವಹಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವು ವಿಚಿತ್ರಾಭಿಃ = ವಿಚಿತ್ರವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಭಿಃ = ಯಾತನೆಗಳಿಂದ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇಯುತ್ತಿಹರು. ||೧೨೯||

ಧಾತವಃ = ಮಣಿಶಿಲೆ ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳು ಆಮಲಪ್ರಕ್ಷಯಾತ್ = ಕಲ್ಮಷಹೋಹಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವು ಅಗ್ನೌ = ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಯದ್ವತ್ = ಎಹಗೆ ಧಾಮ್ಯಂತಿ = ಊದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಡುತ್ತಿಹವು ತದ್ವತ್ = ಹಾಂಗೆ ಆಪಾಪಸಂಕ್ಷಯಾತ್ = ಪಾಪಕ್ಷಯುವಹಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವು ನರಕಾಗ್ನಿಷು = ನರಕಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇಯುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೦||

ಹಸ್ತಯೋಃ = ಎರಡು ಕೈಗಳ ತಪ್ತಶೃಂಖಲಯಾ = ಕಾಸಿದ ಸಂಕಲೆಯಿಂದ ಸುಗಾಢಂ = ಅತಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿ ಬಧ್ವಾ = ಬಂಧಿಸಿ ಮಹಾವೃಕ್ಷಾಗ್ರಶಾಖಾಸು = ದೊಡ್ಡಿಯ ಮರನ ತುದಿಗೊಂಬುಗಳಲ್ಲಿ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಯಮಕಿಂಕರೈಃ ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಲಂಬ್ಯಂತೇ = ನೇಱಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೧||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ = ನೇಲುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇ = ಆ ನರರುಗಳು ಸರ್ವಯತ್ನೇನ = ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದವೂ ಕಿಂಕರೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಡೋಲ್ಯಂತಿ = ತೂಗಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹೆರು. ಅತಿವೇಗೇನ = ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಡೋಲಿತಾಃ

---

[1] ಯೇಷು (ಕ) [2] ಸಾರತಃ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠಮಾತ್ರ. [3] ಸ್ವ (ಘ).
[4] ದೋಲ್ಯಂತಿ (ಘ) [5] ಧೋಲಂತ (ಘ) [6] ವಿಸಂಜ್ಞಾ (ಘ).

ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥಿತಾನಾಂ ಚ ಲೋಹಭಾರಶತಂ ತತಃ
ಪಾದಯೋರ್ಬಧ್ಯತೇ ತೇಷಾಂ ಯಮದೂತೈರ್ಮಹಾಬಲೈಃ ||೧೩೩||

ತೇನ ಭಾರೇಣ ಮಹತಾ ಭೃಶಂ ಸಂಪೀಡಿತಾ ನರಾಃ
ಧ್ಯಾಯಂತಃ ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ತೂಷ್ಣೀಂ ತಿಷ್ಠಂತಿ ನಿಶ್ಚಲಾಃ ||೧೩೪||

[1]ತತಃ *ಕಶೈ[1]ರಗ್ನಿವರ್ಣೈರ್ಲೋಹದಂಡೈಸ್ಸಕಂಟಕೈಃ
ಹನ್ಯಂತೇ ಕಿಂಕರೈರ್ಘೋರೈಃ ಸಮಂತಾತ್ಪಾಪಕಾರಿಣಃ ||೧೩೫||

ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ದೀಪ್ತೇನ [2]ವಹ್ನೇರಪಿ[2] ವಿಶೇಷತಃ
ಸಮಂತತಃ ಪ್ರಲಿಪ್ಯಂತೇ ತಾಮ್ರೇಣ ಚ ಪುನಃ ಪುನಃ
ದ್ರುತೇನಾತ್ಯಂತಲಿಪ್ತೇನ ಕ್ಷತಾಂಗಾ ಜರ್ಝರೀಕೃತಾಃ ||೧೩೬||

= ತೂಗಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಿಸ್ಸಂಜ್ಞಾಃ = ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರವಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ಯೋಜನಂ = ಗಾವುದವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೨||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥಿತಾನಾಂ = ಗಗನದಲ್ಲಿಯಿದ್ದಂಥಾ ತೇಷಾಂ = ಆ ನರರುಗಳ ಪಾದಯೋಃ = ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲೈಃ = ಸತ್ವಾಧಿಕರಹಂಥಾ ಯಮದೂತೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಲೋಹಭಾರಶತಂ ಚ = ಲೋಹದ ನೂರು ಭಾರ ತೂಕದ ಗುಂಡು ಬಧ್ಯತೇ = ಕಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೩೩||

ಮಹತಾ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ತೇನ ಭಾರೇಣ = ಆ ಲೋಹದ ಗುಂಡಿನ ಭಾರದಿಂದ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸಂಪೀಡಿತಾಃ = ದುಃಖಿತರಹಂಥಾ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸ್ವಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ = ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಕರ್ಮಂಗಳನು ಧ್ಯಾಯಂತಃ = ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿಹಂಥಾ ನಿಶ್ಚಲಾಃ = ಚಲನೆಮಾತ್ರವಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ತೂಷ್ಣೀಂ = ಸುಮ್ಮನೆ ತಿಷ್ಠಂತಿ = ಇರುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೪||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಕಶೈಃ = ಚಮ್ಮಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿವರ್ಣೈಃ = ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಕಂಟಕೈಃ = ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಲೋಹದಂಡೈಃ = ಕಬ್ಬಿನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದ ಪಾಪಕಾರಿಣಃ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕಿಂಕರೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಸಮಂತಾತ್ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಹನ್ಯಂತೇ = ಹೊಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೫||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತಾಂಗಾಃ = ಘಾಯವಾದ ಅವಯವಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ

---

1 ತತೋಂಕುಶೈ (ಘ) 2 ವಹ್ನಿನಾಪಿ (ಘ) * 'ಕಶಾ' ಶಬ್ದವು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಅಂಕುಶೈಃ ಎಂಬ ಪಾಠವೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪುನರ್ವಿದಾರ್ಯ ಚಾಂಗಾನಿ ಶಿರಸಃ ಪ್ರಭೃತಿ ಕ್ರಮಾತ್
ವೃಂತಾಕವತ್ಪ್ರ[1]ಪಚ್ಯಂತೇ[1] ತಪ್ತತೈಲಕಟಾಹಕೈಃ ||೧೩೭||

ವಿಷ್ಠಾಪೂರ್ಣೇ ತತಃ ಕೂಪೇ ಕೃಮೀಣಾಂ ನಿಚಯೇ ಪುನಃ
ಮೇದೋಽಸೃಕ್ಪೂಯಪೂರ್ಣಾಯಾಂ ವಾಪ್ಯಾಂ ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತಿ ತೇ ಪುನಃ||

ಭಕ್ಷ್ಯಂತೇ ಕೃಮಿಭಿಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ ಲೋಹತುಂಡೈಶ್ಚ ವಾಯಸೈಃ
ಶ್ವಭಿರ್ದಂಶೈರ್ವೃಕೈರುಗ್ರೈರ್ವ್ಯಾಘ್ರೈಶ್ಚ ವಿಕೃತಾನನೈಃ ||೧೩೯||

ಪಾಪಕರ್ಮಿಗಳು ವಹ್ನೇರಪಿ = ಅಗ್ನಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷತಃ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದೀಪ್ತೇನ = ಕಾಸಿದಂಥಾ ಕ್ಷಾರೇಣ = ಉಪ್ಪಿನಿಂದ ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಪ್ರಲಿಪ್ಯಂತೇ = ಲೇಪನವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ದ್ರುತೇನ = ಕರಗಿದಂಥಾ ಅತ್ಯಂತಲಿಪ್ತೇನ = ಅತ್ಯಂತ ಲೇಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತಾಮ್ರೇಣ ಚ = ತಾಮ್ರದಿಂದವೂ ಪುನಃ ಪುನಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಜರ್ಝರೀಕೃತಾಃ = ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. (ದ್ರುತಶಬ್ದವು [2]ಕರಗುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ[2] ವರ್ತಿಸೂದು.) ||೧೩೬||

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಶಿರಸಃ ಪ್ರಭೃತಿ = ಶಿರಸ್ಸು ಮೊದಲಾಗಿ ಅಂಗಾನಿ = ಅವಯವಂಗಳನು ಕ್ರಮಾತ್ = ತಲುವಾಯಿಂದ ವಿದಾರ್ಯ = ಕಡಿದು ತಪ್ತತೈಲಕಟಾಹಕೈಃ = ಕಾದ ಎಣ್ಣೆಯ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಗಳಿಂದ ವೃಂತಾಕವತ್ = [3]ಬದನೆಯ[3] ಕಾಯ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇಯಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೭||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತೇ = ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೃಮೀಣಾಂ = ಕ್ರಿಮಿಗಳ ನಿಚಯೇ = ಮೊತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಷ್ಠಾಪೂರ್ಣೇ = ಮಲದಿಂದ ತುಂಬಿದಂಥಾ ಕೂಪೇ = ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತಿ = ಹಾಯಿಕಿಸಿಕೊಂಬರು. ಮೇದೋಽಸೃಕ್ಪೂಯಪೂರ್ಣಾಯಾಂ = ನೆಣ ನೆತ್ತರು ಕೀಟಕಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದಂಥಾ ವಾಪ್ಯಾಂ = ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತಿ = ಹಾಯಿಕಿಸಿಕೊಂಬರು. ||೧೩೮||

ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ = ಉಗ್ರವಹೆಂಥಾ ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ = ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಂದ ಲೋಹತುಂಡೈಃ = ಕಬ್ಬಿನದೋಪಾದಿಯ ಚಂಚುಪುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಾಯಸೈಶ್ಚ = ಕಾಗೆಗಳಿಂದವೂ ಶ್ವಭಿಃ = ನಾಯಿಗಳಿಂದವೂ ದಂಶೈಃ = ಕಾಡುನೊಣಗಳಿಂದವೂ ವಿಕೃತಾನನೈಃ = ಭಯಂಕರವಹೆ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ವ್ಯಾಘ್ರೈಶ್ಚ = ಹುಲಿಗಳಿಂದವೂ ಉಗ್ರೈಃ = ಉಗ್ರವಹೆಂಥಾ ವೃಕೈಃ = ತೋಳಗಳಿಂದವೂ ಭಕ್ಷ್ಯಂತೇ = ಹೆಚ್ಚು ತಿನಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೩೯||

[1] ತಪ್ಯಂತೇ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ [2] ಕರಗಿದಲ್ಲಿ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾ). [3] ಬದನೆಯ (ಕ).

ಪಚ್ಯಂತೇ ಮತ್ಸ್ಯವಚ್ಚಾ[1]ಪಿ[1] ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂಗಾರರಾಶಿಷು
ಪ್ರೋತಾಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೇಷು ಶೂಲೇಷು ನರಾಃ ಪಾಪೇನ ಕರ್ಮಣಾ ||೧೪೦||

[2]ತೈಲಪೀಡೈರಥಾ[2]ಕ್ರಮ್ಯ ಘೋರೈಃ ಕರ್ಮಭಿರಾತ್ಮಜೈಃ
ತಿಲವತ್ಸಂಪ್ರಪೀಡ್ಯಂತೇ ಚಕ್ರಾಖ್ಯೇ ನರಕೇ ನರಾಃ ||೧೪೧||

[3]ಪಚ್ಯಂತೇ ಚಾತಿ[3] ತಪ್ತೇಷು ಲೋಹಭಾಂಡೇಷ್ವನೇಕಧಾ
ತೈಲಪೂರ್ಣಕಟಾಹೇಷು ಸುತಪ್ತೇಷು ಪುನಃ ಪುನಃ ||೧೪೨||

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಪ್ಯೇವಂ ಕ್ರಮಾತ್ ಪಾಪೇನ ಯಾತನಾಃ
ಭವಂತಿ ಘೋರಾಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಶರೀರೇ ತತ್ಕೃತೇನ ಚ ||೧೪೩||

ಅಪಿಚ = ಮತ್ತೂ ನರಾಃ = ನರರುಗಳು ಪಾಪೇನ ಕರ್ಮಣಾ = ಪಾಪಕರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂಗಾರರಾಶಿಷು = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಡದ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯವತ್ = ಮೀನಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ತೀಕ್ಷ್ಣೇಷು = ಬಸಿ [ಮಸೆ]ದಂಥಾ ಶೂಲೇಷು = ಶೂಲಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತಾಃ = ಸೆಳೆಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು ||೧೪೦||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಆತ್ಮಜೈಃ = ತಮ್ಮಿಂದಲಾದಂಥಾ ಕರ್ಮಭಿಃ = ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಚಕ್ರಾಖ್ಯೇ ನರಕೇ = ಚಕ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳ ನರಕದಲ್ಲಿ ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ತೈಲಪೀಡೈಃ = ಗಾಣಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮ್ಯ = ಹಾಯಿಕಿಸಿಕೊಂಡು ತಿಲವತ್ = ಎಳ್ಳಿನೋಪಾದಿ ಪ್ರಪೀಡ್ಯಂತೇ = ತಿರಿಹಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ಗಾಣವಾಡಿಸಿಕೊಂಬರೆಂಬುದರ್ಥ ||೧೪೧||

ಅತಿತಪ್ತೇಷು = ಅತ್ಯಂತ ಕಾದಂಥಾ ಲೋಹಭಾಂಡೇಷು = ಕಬ್ಬುನದ ಹರವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಧಾ = ಹಲವು ಬಾರಿ ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ಸುತಪ್ತೇಷು = ಅತ್ಯಂತ ಕಾದಂಥಾ ತೈಲಪೂರ್ಣಕಟಾಹೇಷು = ಎಣ್ಣೆ ತುಂಬಿದಂಥಾ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪುನಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಪಚ್ಯಂತೇ ಚ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ||೧೪೨||

ತತ್ಕೃತೇನ = ಅವರುಗಳು ಮಾಡಿದಂಥಾ ಪಾಪೇನ ಚ = ಪಾಪದಿಂದವೂ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶರೀರೇ = ಶರೀರದಲ್ಲಿಯ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಪಿ = ಸಮಸ್ತ ಅವಯವಂಗಳಿಗೆಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ = ಬೇಱೆ ಬೇಱೆ ಘೋರಾಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಃ = ಬಾಧೆಗಳು ಕ್ರಮಾತ್ = ತಱುವಾಯಿಂದ ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹವು. ||೧೪೩||

---

1 ತಿ (ಘ) 2 ತೈಲಪಿಂಡೈಸ್ತಥಾ (ಕ) ಮೂಲ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪಾಠ. ತಿಲಪಿಂಡೈರಿವಾ (ಘ) 3 ಪ್ರಪಚ್ಯಂತ್ಯೇತಿ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ.

ಯೇ ಶೃಣ್ವಂತಿ ಗುರೋರ್ನಿಂದಾಂ ತೇಷಾಂ [1]ಕರ್ಣೇ *ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ‡
ಅಗ್ನಿವರ್ಣೈರಯಃಕೀಲೈ[2]ಸ್ತಪ್ತತಾ[2]ಮ್ರಾದಿಭಿರ್ದ್ರುತೈಃ ||೧೪೩||

ತ್ರಪುಸೀಸಾರಕೂಟಾದ್ಯೈಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ಚ ಪುನಃ ಪುನಃ
ಸುತಪ್ತತೀಕ್ಷ್ಣತೈಲೇನ ವಜ್ರಲೇಪೇನ [3]ಚಾಂತತಃ[3] ||೧೪೪||

ಕ್ರಮಾದಾಪೂರ್ಯತೇ [4]ಕರ್ಣೇ[4] §ನರಕೇಷು ಚ ಯಾತನಾಃ
ಅನುಕ್ರಮೇಣ ಸರ್ವೇಷು ಭವಂತ್ಯೇತೇಷು ಯಾತನಾಃ ||೧೪೫||

ಪರದಾರಾಂಶ್ಚ ಪಶ್ಯಂತಿ ಲುಬ್ಧಾಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೇನ ಚಕ್ಷುಷಾ
ಗುರೋಃ ಕುರ್ವಂತಿ ಭ್ರುಕುಟಿಂ ಕ್ರೂರನೇತ್ರಾಶ್ಚ ಯೇ ನರಾಃ ||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ನಿಂದಾಂ = ನಿಂದೆಯನು ಶೃಣ್ವಂತಿ = ಕೇಳುತ್ತಿಹರು ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳ ಕರ್ಣೇ = ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿವರ್ಣೈಃ = ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಯಃಕೀಲೈಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ = ಹೆಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತಪ್ತ-ತಾಮ್ರಾದಿಭಿಃ = ಕಾಸಿದ ತಾಮ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದ್ರುತೈಃ = ಕರಗಿದ ರಸಂಗಳಿಂದ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ = ಎಱೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೪೪||

ತ್ರಪುಸೀಸಾರಕೂಟಾದ್ಯೈಃ = ತವರ ಸೀಸ ಹಿತ್ತಾಳೆ ಸುಣ್ಣ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ರಸಂಗಳಿಂದ ಕ್ಷಾರೇಣ ಚ = ಉಪ್ಪಿನ ರಸದಿಂದವೂ ವಜ್ರಲೇಪೇನ = ವಜ್ರಲೇಪವಾದಂಥಾ ಸುತಪ್ತತೀಕ್ಷ್ಣತೈಲೇನ ಚ = ಅತ್ಯಂತ ಕಾದುಕ್ಕುವೆಣ್ಣೆಯಿಂದ ಪುನಃ ಪುನಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಅಂತತಃ = †ಕಿವಿಯೊಳಗೆ (ಈ ಶ್ಲೋಕ ಕುಳಕವು.)

ಕ್ರಮಾತ್ = ತರುವಾಯಿಂದ ಕರ್ಣೇ = ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ [5]ಆಪೂರ್ಯತೇ = ಎಱೆಯಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷು ಚ = ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾತನಾಃ = ಯಾತನೆಗಳುಂಟು. ಏತೇಷು = ಈ ತಾಮ್ರಾದಿ ರಸಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತನಾಃ = ಯಾತನೆಗಳು ಅನುಕ್ರಮೇಣ = ತಱುವಾಯಿಂದ ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹವು. ||೧೪೫||

ಯೇ ನರಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಪರದಾರಾಂಶ್ಚ = ಪರ

---

[1] ಕರ್ಣಃ (ಘ) * ಇದು ಕುಳಕವಲ್ಲ, ಯುಗ್ಮಕವು. [2] ಸ್ತಪ್ತೈಸ್ತಾ (ಗ)
[3] ವಾ ಪುನಃ (ಕ) ಮೂಲ ಮತ್ತು (ಘ) [4] ಕರ್ಣೋಃ (ಗ) [5] (ಕ) ಲುಪ್ತಭಾಗ
‡ ಕರ್ಣಃ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ ಎಂಬ ಪಾಠವೇ ಸೂಕ್ತವಾದುದು § ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕರಣಗಳಿಗೆ ಇದು ಕರ್ತೃ ಪದ. ಕರ್ಣಃ ಎನ್ನುವುದು ಸೂಕ್ತ. † ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ಅನ್ನುವ ಬದಲು ಕೊನೆಯೊಳಗೆ ಎಂಬರ್ಥ ಯೋಗ್ಯ.

ಸೂಚೀಭಿರಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿಸ್ತೇಷಾಂ ನೇತ್ರಂ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ
ಕ್ಷಾರಾದ್ಯೈಶ್ಚ ಕ್ರಮಾತ್ [1]ಸರ್ವೈರ್ದೇಹಸ್ಸರ್ವಾಶ್ಚ[1] ಯಾತನಾಃ ||

ಸ್ಪರ್ಶಲೋಭೇನ ಯೇ ಮೂಢಾಃ ಸಂಸ್ಪೃಶಂತಿ ಪರಸ್ತ್ರಿಯಮ್
ತೇಷಾಂ ತಪ್ತಾಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿಃ ಸೂಚಿಭಿಃ ಪೂರ್ಯತೇ ವಪುಃ ||೧೪೯||

ತತಃ ಕ್ಷಾರಾದಿಭಿಸ್ಸರ್ವೈಃ ಶರೀರಮನುಲಿಪ್ಯತೇ
ಯಾತನಾಶ್ಚ ಮಹಾಕಷ್ಟಾಃ ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷು ಚ ||೧೫೦||

ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳನು ಲುಬ್ಧಾಃ = ಎಚ್ಚಿಕವುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಸ್ನಿಗ್ಧೇನ = ಒಪ್ಪಿತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಚಕ್ಷುಷಾ = ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಶ್ಯಂತಿ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರು. ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಕ್ರೂರನೇತ್ರಾಶ್ಚ = ಕ್ರೂರವಹ ಕಣ್ಣನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಭ್ರುಕುಟಿಂ = ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕುಹವನು ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ||೧೪೭||

ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳ ನೇತ್ರಂ = ಕಣ್ಣು ಅಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿಃ = ಅಗ್ನಿಯ ಸಮಾನವಾದ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥ ಸೂಚೀಭಿಃ = ಸೂಜಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ = ಚುಚ್ಚಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. [2]ಕ್ಷಾರಾದ್ಯೈಃ = ಉಪ್ಪು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೈಶ್ಚ = ತಾಮ್ರಾದಿ ರಸಂಗಳಿಂದಲೂ ದೇಹಃ = ದೇಹವು ಸರ್ವಾಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಶ್ಚ = ಯಾತನೆಗಳನು ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ = ಅನುಭವಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಪ್ರ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಪೄಪಾಲನ-ಪೂರಣಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತು ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುದು.[2] ||೧೪೮||

ಯೇ ಮೂಢಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಮೂರ್ಖರುಗಳು ಪರಸ್ತ್ರಿಯಂ = ಪರಸ್ತ್ರೀಯನು ಸ್ಪರ್ಶಲೋಭೇನ = ಸೋಂಕುವ ಎಚ್ಚಿಕದಿಂದ ಸಂಸ್ಪೃಶಂತಿ = ಮುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳ ವಪುಃ = ಶರೀರವು ತಪ್ತಾಗ್ನಿ-ವರ್ಣಾಭಿಃ = ಕಾದ ಅಗ್ನಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಹ ಸೂಚೀಭಿಃ = ಸೂಜಿಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಯತೇ = ಚುಚ್ಚಲುವಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೪೯||

ತತಃ = ಅಷ್ಟುಱ ಮೇಲೆ ಕ್ಷಾರಾದಿಭಿಃ = ಕಾದ ಉಪ್ಪು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೈಃ = ಸಮಸ್ತಂಗಳಿಂದವು ಶರೀರಂ = ಶರೀರವು ಅನುಲಿಪ್ಯತೇ = ಲೇಪಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಸರ್ವೇಷು = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿವೂ [ಯೂ] ಮಹಾಕಷ್ಟಾಃ = ಅತಿಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಶ್ಚ = ಯಾತನೆಗಳುಂಟು.

---

[1] ಸರ್ವದೇಹೇ ಸರ್ವಾಶ್ಚ (ಕ) ಮೂಲ [2] (ಕ) ಲುಪ್ತ ಭಾಗ

ಪರಿಷ್ವಜಂತಿ ಚಾತ್ಯುಗ್ರಾಂ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂ ಲೋಹಶಾಲ್ಮಲೀಮ್
ಹನ್ಯಂತೇ ಪೃಷ್ಠದೇಶೇ ಚ ಪುನರ್ಭೀಮೈರ್ಮಹಾಬಲೈಃ ||೧೫೧||

ದಂತುರೇಣಾತಿಕುಂಠೇನ ಕ್ರಕಚೇನ ಬಲೀಯಸೈಃ
ಶಿರಃಪ್ರಭೃತಿ ಪಾಟ್ಯಂತೇ ಘೋರೈಃ ಕರ್ಮಭಿರಾತ್ಮಜೈಃ ||೧೫೨||

ತೇನ ತೇನೈವ ರೂಪೇಣ ಹನ್ಯಂತೇ ಪಾರದಾರಿಕಾಃ
[1]ಗಾಢಮಾಲಿಂಗ್ಯ ತೇ ನಾರೀಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ ಲೋಹನಿರ್ಮಿತಾಂ[1] ||೧೫೩

[2]ಪೂರ್ವಾಕಾರಂ ಜ್ವಲಂತಂ ತಂ ಪುರುಷಂ ಲೋಹನಿರ್ಮಿತಮ್
ದುಶ್ಚಾರಿಣ್ಯಃ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ಗಾಢಮಾಲಿಂಗಂತಿ [3]ವದಂತಿ[3] ಚ[2] ||೧೫೪||

ಅತ್ಯುಗ್ರಾಂ = ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರವಹಂಥಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಲೋಹಶಾಲ್ಮಲೀಂ = ಲೋಹದ ಎಲವದ ಮರನನು ಪರಿಷ್ವಜಂತಿ = ತಕ್ಕೈಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪೃಷ್ಠದೇಶೇ ಚ = ಹಿಂದಣ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭೀಮೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮಹಾಬಲೈಃ = ಅತಿ ಸತ್ವಾಧಿಕರಹಂಥಾ ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಹನ್ಯಂತೇ = ನೂಕಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ಹನ ಹಿಂಸಾಗತ್ಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು. ||೧೫೧||

ಬಲೀಯಸೈಃ = ಬಲಿಷ್ಠರಹಂಥಾ ದೂತರುಗಳಿಂದ ದಂತುರೇಣ = ಮರ್ಮವನು ಭೇಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅತಿಕುಂಠೇನ = ಅತಿಕೂರಿತವಹ ಕಕ್ಕುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಕ್ರಕಚೇನ = ಕರಗಸದಿಂದ ಆತ್ಮಜೈಃ = ತಮ್ಮಿಂದಾದಂಥಾ ಘೋರೈಃ = ಉಗ್ರವಹಂಥಾ ಕರ್ಮಭಿಃ = ಕರ್ಮಂಗಳಿಂದ ಶಿರಃಪ್ರಭೃತಿ = ಶಿರಸ್ಸು ಮೊದಲಾಗಿ ಪಾಟ್ಯಂತೇ = ಸೀಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೨||

ಪಾರದಾರಿಕಾಃ = ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನ ಮಾಡಿದಂಥಾ ತೇ = ಅವರುಗಳು ಲೋಹನಿರ್ಮಿತಾಂ = ಲೋಹದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನಾರೀಂ = ಸ್ತ್ರೀಯನು ಗಾಢಂ = ದೃಢವಾಗಿ ತೇನ ತೇನ ರೂಪೇಣೈವ = ಆ ಆ ರೂಪಿನಿಂದವೇ ಆಲಿಂಗ್ಯ = ತಕ್ಕೈಸಿಕೊಂಡು ಹನ್ಯಂತೇ = ಹೊಡಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೩||

ದುಶ್ಚಾರಿಣ್ಯಃ = ಹಾದರಗಿತ್ತಿಯರಹಂಥಾ ಸ್ತ್ರಿಯಃ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು

---

1 ಗಾಢಮಾಲಿಂಗ್ಯತೇ ನಾರೀ ಜ್ವಲಂತೀ ಲೋಹನಿರ್ಮಿತಾ (ಗ. ಘ)

2 ಪೂರ್ವಾಕಾರಾಶ್ಚ ಪುರುಷಾಃ ಪ್ರಜ್ವಲಂತಿ ಸಮಂತತಃ |
ದುಶ್ಚಾರಿಣೀಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಗಾಢಮಾಲಿಂಗಂತಿ ಹಸಂತಿ ಚ ॥ (ಘ) ಪಾಠ.

3 ಹಸಂತಿ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ.

ಕಿಂ ಪ್ರಧಾವಸಿ ವೇಗೇನ ನ ತೇ ಮೋಕ್ಷೋಽಸ್ತಿ ಸಾಂಪ್ರತಮ್
ಲಂಘಿತಸ್ತೇ ಯಥಾ ಭರ್ತಾ ಪಾಪಂ ಭುಂಕ್ಷ್ವ ತಥಾಧುನಾ ||೧೫೫||

ಲೋಹಕುಂಭೇ ವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ ಸಾಪಿಧಾನೇ ಶನೈಶ್ಶನೈಃ
ಮೃದ್ವಗ್ನಿನಾ ಪ್ರಪಚ್ಯಂತೇ ಸ್ವಪಾಪೈರೇವ ಮಾನವಾಃ ||೧೫೬||

ಕ್ಷೋದ್ಯಂತ್ಯುಲೂಖಲೈಸ್ಸರ್ವೇ ಪ್ರಪೀಡ್ಯಂತೇ ಶಿಲಾಸು ಚ
ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತೇ ಚಾಂಧಕೂಪೇಷು ದಂಶ್ಯಂತೇ ಭ್ರಮರೈರ್ಭೃಶಮ್ ||೧೫೭||

ಕ್ರಿಮಿಭಿರ್ಭಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಾಃ ಶತಶೋ ಜರ್ಝರೀಕೃತಾಃ
ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಕ್ಷಾರಕೂಪೇಷು ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತೇ ತದನಂತರಮ್ ||೧೫೮||

ಲೋಹನಿರ್ಮಿತಂ = ಲೋಹದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಪೂರ್ವಾಕಾರಂ = ಮುನ್ನಿನ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ವಲಂತಂ = ಉರಿವುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತಂ ಪುರುಷಂ = ಆ ಹಾದರಿಗನಹಂಥಾ ನರನನು ಗಾಢಂ = ಬಿಗಿದು ಆಲಿಂಗಂತಿ = ತಕ್ಕೈಸಿ ಕೊಳುತ್ತಿಹರು ವದಂತಿ ಚ = ನುಡಿವುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೪||

ವೇಗೇನ = ವೇಗದಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಕಾರಣ ಪ್ರಧಾವಸಿ = ಹರಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ತೇ = ನಿನಗೆ ಮೋಕ್ಷಃ = ಬಿಡುಗಡೆ ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಈಗ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ ಯಥಾ = ಎಹಗೆ ತೇ = ನಿನ್ನ ಭರ್ತಾ = ಗಂಡನು ಲಂಘಿತಃ = ಮೀರಿಲ್ಪಟ್ಟನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಧುನಾ = ಈಗ ಪಾಪಂ = ಪಾಪವನು ಭುಂಕ್ಷ್ವ = ಉಣ್ಣು. ||೧೫೫||

ಸಾಪಿಧಾನೇ = ಮುಚ್ಚುಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಲೋಹಕುಂಭೇ = ಲೋಹದ ಮಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ = ಹಾಯಿಕಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಾನವಾಃ = ನರರುಗಳು ಸ್ವಪಾಪೈರೇವ = ತನ್ನ ಪಾಪಗಳಿಂದವೇ ಮೃದ್ವಗ್ನಿನಾ = ಅಲ್ಪವಹ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಶನೈಶ್ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪ್ರಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೬||

ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತ ಪಾತಕಿಗಳು ಉಲೂಖಲೈಃ = ಒರಳುಗಳಿಂದ ಕ್ಷೋದ್ಯಂತಿ = ತುಳಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು ಶಿಲಾಸು ಚ = ಹಾಸಱೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪೀಡ್ಯಂತೇ = ಅಪ್ಪಳಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು ಅಂಧಕೂಪೇಷು ಚ = ಅಂಧಕಾರವಹ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತೇ = ನೂಕಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ಭ್ರಮರೈಃ = ತುಂಬಿಗಳಿಂದ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದಂಶ್ಯಂತೇ = ಊಱಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೭||

ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ = ಹುಳುಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಾಃ = ತೂತುಗೊಱೆಯಲುಪಟ್ಟ ಸರ್ವಾಂಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ಶತಶಃ = ಹಲವು ಬಾರಿ ಜರ್ಝರೀ–

ಮಹಾಜ್ವಾಲೇ ಚ ನರಕೇ ಪಾಪಾಃ [1]ಪಚ್ಯಂತಿ[1] ಸರ್ವತಃ
ಇತಸ್ತತಶ್ಚ ಧಾವಂತಿ ದಹ್ಯಮಾನಾಸ್ತದರ್ಚಿಷಾ ||೧೫೯||

ಪೃಷ್ಠೇನಾನೀಯ ಜಂಘೇ ದ್ವೇ ವಿನ್ಯಸ್ತೇ ಸ್ಕಂಧಯೋಜಿತೇ
ತಯೋರ್ಮಧ್ಯೇನ ಚಾಕೃಷ್ಯ ಬಾಹುಪೃಷ್ಠೇನ ಗಾಢತಃ ||೧೫೯||

ಬಧ್ವಾ ಪರಸ್ಪರಂ [2]ಸರ್ವಂ[2] ಸುದೃಢಂ ಪಾಪರಜ್ಜುಭಿಃ
ಪಿಂಡಬಂಧಂ [3]ದಶಂತ್ಯೇನಂ[3] ಭ್ರಮರಾಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಲೋಹಜಾಃ ||೧೬೦||

ಮಾನಿನಾಂ ಕ್ರೋಧಿನಾಂ ಚ್ಚೈವ ತಸ್ಕರಾಣಾಂ ಚ ದಾರುಣಾಃ
ಪಿಂಡ[4]ಬಂಧಾಃ[4] ಸ್ಮೃತಾ [5]ಯಾಮ್ಯಾ[5] ಮಹಾಜ್ವಾಲೇ ಚ ಯಾತನಾಃ

ಕೃತಾಃ = ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪಟ್ಟವರುಗಳಹರು. ತದನಂತರಂ = ಆದಟಿ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಕ್ಷಾರಕೂಪೇಷು = ಅತ್ಯಂತ ಕಾದ ಸುಣ್ಣದ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತೇ = ನೂಕಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೮||

ಮಹಾಜ್ವಾಲೇ = ಅತ್ಯಂತ ಉರಿವುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ನರಕೇ ಚ = ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಪಾಃ = ಪಾಪಿಗಳು ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಚ್ಯಂತಿ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ತದರ್ಚಿಷಾ = ಆ ನರಕಾಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ದಹ್ಯಮಾನಾಃ = ಬೇವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ಇತಸ್ತತಶ್ಚ = ಇತ್ತಲತ್ತಲು ಧಾವಂತಿ = ಓಡುತ್ತಿಹರು. ||೧೫೯||

ಪೃಷ್ಠೇನ = ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ದ್ವೇಜಂಘೇ = ಎರಡು ಕಣಕಾಲುಗಳನು ವಿನ್ಯಸ್ತೇ = ಇರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅವನಾಗಿ ಸ್ಕಂಧಯೋಜಿತೇ = ಹೆಗಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅವನಾಗಿ ಆನೀಯ = ಸಂಬಂಧಿಸಿ ತಯೋಃ = ಆ ಕಾಲುಗಳೆರಡರ ಮಧ್ಯೇನ = ಮಧ್ಯದಿಂದ ಬಾಹುಪೃಷ್ಠೇನ = ತೋಳುಗಳ ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಗಾಢತಃ = ದೃಢವಾಗಿ ಆಕೃಷ್ಯ = ಸೆಳೆದು ಪರಸ್ಪರಂ = ಬೇಱೆಬೇಱೆಯಹಂಥಾ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತಾಂಗವನು ಪಾಪರಜ್ಜುಭಿಃ = ಪಾಪದ ನೇಣುಗಳಿಂದ ಸುದೃಢಂ = ಬಲುಹಾಗಿ ಬಧ್ವಾ = ಕಟ್ಟಲಾಗಿ ಏನಂ ಪಿಂಡಬಂಧಂ = ಈ ಶರೀರದ ಬಂಧನವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣಲೋಹಜಾಃ = ಕ್ರೂರವಹ ಲೋಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಭ್ರಮರಾಃ = ದುಂಬಿಗಳು ದಶಂತಿ = ಊಱುತ್ತಿಹವು. ||೧೬೦||

ಮಾನಿನಾಂ = ಗರ್ವಿಗಳಿಗೆ ಕ್ರೋಧಿನಾಂ ಚ್ಚೈವ = ಕ್ರೋಧಿಗಳಿಗೆಯು ತಸ್ಕರಾಣಾಂ ಚ = ಕಳ್ಳರಿಗೆಯು ದಾರುಣಾಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಾಮ್ಯಾಃ =

---

1 ಪಚ್ಯಂತೇ (ಕ) 2 ಸರ್ವಾನ್ (ಘ) 3 ದಶಂತ್ಯೇವಂ (ಘ).
4 ಬದ್ಧಾಃ (ಘ) 5 ಯಾಮ್ಯ (ಘ)

ರಜ್ಜುಭಿರ್ವೇಷ್ಟಿತಾಂಗಾಶ್ಚ ಪ್ರಲಿಪ್ತಾಃ ಕರ್ದಮೇನ ಚ
[1]ಕರೀಷವಹ್ನೌ[1] ಪಚ್ಯಂತೇ ತಥಾ ತೇ ನ ಮ್ರಿಯಂತಿ ಚ ||೧೬೨||

ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಕ್ಷಾರತೋಯೇನ ಕರ್ಕಶಾಸು ಶಿಲಾಸು ಚ
ಆಪಾಪಸಂಕ್ಷಯಾತ್ಪಾಪಾಃ ಘೃಷ್ಯಂತೇ ಚಂದನಂ ಯಥಾ ||೧೬೩||

ಶರೀರಾಭ್ಯಂತರಗತೈಃ [2]ಕ್ರಿ[2]ಮಿಭಿರ್ಬಹುಭಿರ್ನರಾಃ
ಭಕ್ಷ್ಯಂತೇ ತೀಕ್ಷ್ಣವದನೈರಾದೇಹಪ್ರಕ್ಷಯಾದ್ಭೃಶಮ್ ||೧೬೪||

[3]ಕ್ರಿ[3]ಮೀಣಾಂ ನಿಚಯೇ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ ಪೂತಿಮಾಂಸಸ್ಯ ರಾಶಿಷು
ತಿಷ್ಠಂತ್ಯುದ್ವಿಗ್ನಹೃದಯಾಃ ಪರ್ವತಾಭ್ಯಾಂ ಚ ತಾಡಿತಾಃ ||೧೬೫||

ಯಮನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಪಿಂಡಬಂಧಾಃ = ಶರೀರದ ಬಂಧನವೆಂಬಂಥಾ ಯಾತನಾಶ್ಚ = ಯಾತನೆಗಳು ಮಹಾಜ್ವಾಲೇ ಚ = ಮಹಾಜ್ವಾಲೆಯೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ||೧೬೧||

ರಜ್ಜುಭಿಃ = ನೇಣುಗಳಿಂದ ವೇಷ್ಟಿತಾಂಗಾಶ್ಚ = ಕಟ್ಟಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಕರ್ದಮೇನ ಚ = ಕೆಸರಿನಿಂದವೂ ಪ್ರಲಿಪ್ತಾಃ = ಲೇಪಿಸಲು ಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಕರೀಷವಹ್ನೌ = ಬೆರಣಿಯ ಕಿಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ತೇ = ಅವರುಗಳು ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ತಥಾ ಚ = ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ನ ಮ್ರಿಯಂತಿ = ಸಾವುತ್ತಿರರು. ||೧೬೨||

ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಕ್ಷಾರತೋಯೇನ = ಅತ್ಯಂತ ಸೈರಿಸಲು ಬಾರದಿಹ ಉಪ್ಪಿನ ರಸದಿಂದ ಕರ್ಕಶಾಸು ಶಿಲಾಸು ಚ = ಕರ್ಕಶವಹ ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಾಃ = ಪಾಪಿಗಳು ಆಪಾಪಸಂಕ್ಷಯಾತ್ = ಪಾಪಕ್ಷಯವಹಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವೂ ಚಂದನಂ ಯಥಾ = ಶ್ರೀಗಂಧದ ಹಾಂಗೆ ಘೃಷ್ಯಂತೇ = ತೇಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತಿಹರು. ||೧೬೩||

ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಶರೀರಾಭ್ಯಂತರಗತೈಃ = ದೇಹದೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕಂಥಾ ತೀಕ್ಷ್ಣವದನೈಃ = ಕೂರಿತಹ ಬಾಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಹುಭಿಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ = ಹುಳುಗಳಿಂದ ಆದೇಹಪ್ರಕ್ಷಯಾತ್ = ದೇಹಹೋಹಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವೂ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಭಕ್ಷ್ಯಂತೇ = ತಿನಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೬೪||

ಪೂತಿಮಾಂಸಸ್ಯ = ನಾರುವ ಮಾಂಸದ ರಾಶಿಷು = ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮೀಣಾಂ-ನಿಚಯೇ = ಹುಳುಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ = ನೂಕಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ

1 ಕರೀಷವತ್ತು (ಘ). ಕರೀಷವಹ್ನೌ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. 2,3 ಕೃ (ಘ)

ಸಂತಪ್ತವಜ್ರಲೇಪೇನ ಶರೀರಮನುಲಿಪ್ಯತೇ
ಅಧೋಮುಖೋರ್ಧ್ವಪಾದಾಶ್ಚ ಧೃತಾಸ್ತಪ್ಯಂ[1]ತಿ[1] ವಹ್ನಿನಾ ||೧೬೭||

ವದನಾಂತಃ ಪ್ರವಿನ್ಯಸ್ತಂ ಸುಪ್ರತಪ್ತಮಯೋ[2]ಗುಡಂ[2]
ತೇ ಖಾದಂತಿ ಪರಾಧೀನಾಃ ಹನ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ ಮುದ್ಗರೈಃ ||೧೬೭||

ಯೇ ಶಿವಾರಾಮಪುಷ್ಪಾಣಿ ಲೋಭಾತ್ಸಂಗೃಹ್ಯ ಪಾಣಿನಾ
ಜಿಘ್ರಂತಿ ಮೂಢಮನಸಾ ಶಿರಸಾ ಧಾರಯಂತಿ ವಾ ||೧೬೮||

ಆಪೂರ್ಯಂತೇ ಶಿರಸ್ತೇಷಾಂ ಸುತಪ್ತೈರ್ಲೋಹಶಂಕುಭಿಃ
ನಾಸಿಕಾ ಚಾಪಿ ಬಹುಧಾ ತತಃ ಕ್ಷಾರಾದಿಭಿಃ ಪುನಃ ||೧೬೯||

ಪಾಪಿಗಳು ಉದ್ವಿಗ್ನಹೃದಯಾಃ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನ್ನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ತಿಷ್ಠಂತಿ = ಇರುತ್ತಿಹರು ಪರ್ವತಾಭ್ಯಾಂ ಚ = ಎರಡು ಪರ್ವತಗಳಿಂದವೂ ತಾಡಿತಾಃ = ತಾಡಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೬೫||

ಸಂತಪ್ತವಜ್ರಲೇಪೇನ = ಅತ್ಯಂತ ಕಾದ ವಜ್ರಲೇಪದಿಂದ ಶರೀರಂ = ದೇಹವು ಅನುಲಿಪ್ಯತೇ = ಹೂಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಅಧೋಮುಖೋರ್ಧ್ವಪಾದಾಃ = ಕೆಳಗು ಮುಖ [3]ಮೇಲುಕಾಲನುಳ್ಳಂಥಾ[3] ಅವರುಗಳಾಗಿ ಧೃತಾಶ್ಚ = ಹಿಡಿಸಿ-ಕೊಳಲು ಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ವಹ್ನಿನಾ = ಕಿಚ್ಚಿಂದ ತಪ್ಯಂತಿ = ಸೀಯಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು.

ವದನಾಂತಃ = ಬಾಯೊಳಗೆ ಸುಪ್ರತಪ್ತಂ = ಅತಿಕಾದಂಥಾ ಅಯೋಗುಡಂ = ಕಬ್ಬುನದ [4]ಬೆಲ್ಲವು[4] ಪ್ರವಿನ್ಯಸ್ತಂ = [5]ಎಱಿಯ[5]ಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ಪರಾಧೀನಾಃ = ಪರಾಧೀನವಹಂಥಾ ತೇ = ಆ ಪಾಪಿಗಳು ಮುದ್ಗರೈಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದ ಹನ್ಯಮಾನಾಶ್ಚ = ಕೊಲಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಖಾದಂತಿ = ತಿನುತ್ತಿಹರು.

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು [6]ಶಿವಾರಾಮಪುಷ್ಪಾಣಿ = ಶಿವಸ್ಥಾನದ[6] ತೋಟದ ಪುಷ್ಪಂಗಳನು ಲೋಭಾತ್ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಾಣಿನಾ = ಹಸ್ತದಿಂದ ಸಂಗೃಹ್ಯ = ಕೊಯಿದು ಮೂಢಮನಸಾ = ಮೂಢಚಿತ್ತದಿಂದ ಜಿಘ್ರಂತಿ = ಮೂಸಿನೋಡುತ್ತಿಹರೂ ಶಿರಸಾ = ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಧಾರಯಂತಿ ವಾ = ಮುಡಿವುತ್ತಿಹರೂ. ||೧೬೮||

ತೇಷಾಂ = ಆ [7]ದುರಾತ್ಮರುಗಳ[7] ಶಿರಃ = ಶಿರಸ್ಸು ಸುತಪ್ತೈಃ = ಅತಿ-ಕಾದಂಥಾ ಲೋಹಶಂಕುಭಿಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಆಪೂರ್ಯಂತೇ = ಬೆಟ್ಟಲು

---

1 ತೇ (ಕ) 2 ರುತಂ (ಗ) 3 ಮೇಲು ಮುಂತಾದ ಕಾಲನುಳ್ಳಂಥಾ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾ).
4 ಗುಳವು (ಕ) 5 ಐರಿಸ (ಕ) 6 ಲುಪ್ತ (ಕ) 7 ಲುಪ್ತ (ಕ).

ದೇವಾಗ್ನಿಗುರುವಿಪ್ರಾಣಾಮನಿವೇದ್ಯ ಪ್ರಭುಂಜತಃ
ಲೋಹಕೀಲಶತೈಸ್ತಪ್ತೈಃ ಜಿಹ್ವಾಸ್ಯಂ ಚ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ ॥೧೭೦॥

ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ದೀಪ್ತೇನ ತೈಲತಾಮ್ರಾದಿಭಿಃ ಕ್ರಮಾತ್
ಶರೀರೇ ಚ ಮಹಾಘೋರಾಶ್ಚಿತ್ರಾ ನರಕಯಾತನಾಃ ॥೧೭೧॥

‡ಬಹುಶೋತ್ಪಾಟ್ಯತೇ ಜಿಹ್ವಾ [1]ಯೇಽಸತ್ಯಾಪ್ರಿಯವಾದಿನಃ[1]
ಸಂದಂಶೇನ ಸುತಪ್ತೇನ ಪ್ರಪೀಡ್ಯೋರಸಿ ಪಾದತಃ ॥೧೭೨॥

ಮಿಥ್ಯಾಗಮಪ್ರಕರ್ತುಶ್ಚ ಜಿಹ್ವಾಚಾಸ್ಯ ವಿನಿರ್ಗತಾ
ಜಿಹ್ವಾರ್ಧಕೋಶವಿಸ್ತೀರ್ಣೈಃ ಹಲೈಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ ಪ್ರಪಾಟ್ಯತೇ ॥೧೭೩॥

ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಸಿಕಾ ಚ = ಮೂಗು ಬಹುಧಾ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಕ್ಷಾರಾದಿಭಿರಪಿ = ಉಪ್ಪಿನ ರಸ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದವೂ ಆಪೂರ್ಯತೇ = ಎಱಯಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ॥೧೬೯॥

ದೇವಾಗ್ನಿಗುರುವಿಪ್ರಾಣಾಂ = ದೇವರು ಅಗ್ನಿ ಗುರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳಿಗೆ ಅನಿವೇದ್ಯ = ಸಮರ್ಪಿಸದೆ ಪ್ರಭುಂಜತಃ = ಉಂಡಾತನ ಜಿಹ್ವಾಸ್ಯಂ ಚ = ನಾಲಗೆಯು ಮುಖವು ತಪ್ತೈಃ = ಕಾಸಿದಂಥಾ ಲೋಹಕೀಲಶತೈಃ = ಲೋಹದ ಮೊಳೆಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಿಂದ ಪ್ರಪೂರ್ಯತೇ = ಬೆಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ॥೧೭೦॥

ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ದೀಪ್ತೇನ = ಕಾದಂಥಾ ಕ್ಷಾರೇಣ = ಉಪ್ಪಿನಿಂದ ತೈಲತಾಮ್ರಾದಿಭಿಃ = ಕಾಸಿದ ಎಣ್ಣೆ ತಾಮ್ರದರಸ ಮೊದಲಾದವಱಂದ ಕ್ರಮಾತ್ = ತಱುವಾಯಿಂದ ಶರೀರೇ ಚ = ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಘೋರಾಃ = ಅತಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಚಿತ್ರಾಃ = ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ನರಕಯಾತನಾಃ = ನರಕ-ಯಾತನೆಗಳುಂಟು. ॥೧೭೧॥

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಅಸತ್ಯಾಪ್ರಿಯವಾದಿನಃ = ಹುಸಿಯನು ನಿಷ್ಠುರವನು ನುಡಿಯುತ್ತಿಹರು. ಉರಸಿ = ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಪಾದತಃ = ಪಾದದಿಂದ ಪ್ರಪೀಡ್ಯ = ಮೆಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸುತಪ್ತೇನ = ಅತಿಕಾಸಿದಂಥಾ ಸಂದಂಶೇನ = ಇಕ್ಕುಳಿಂದ ಬಹುಶಃ = ಹಲವುಬಾರಿ ಜಿಹ್ವಾ = ನಾಲಗೆ ಉತ್ಪಾಟ್ಯತೇ = ಕೀಳಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ॥೧೭೨॥

ಮಿಥ್ಯಾಗಮಪ್ರಕರ್ತುಶ್ಚ = ಮಿಥ್ಯೆಯಹ ಶಾಸ್ತ್ರವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಅಸ್ಯ = ಈತನ ಜಿಹ್ವಾ ಚ = ನಾಲಗೆಯು ವಿನಿರ್ಗತಾ = ಸುಗಿಯಲುಪಟ್ಟುದಾಗಿ

[1] ಯೇಽಸತ್ಯಪ್ರಿಯವಾದಿನಃ (ಘ). ‡ಇಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯು ಆರ್ಷಪ್ರಯೋಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು

ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸಯಂತಿ ಯೇ ಕ್ರೂರಾಃ ಮಾತರಂ ಪಿತರಂ ಗುರುಮ್
ತೇಷಾಂ ವಜ್ರಜಲೂಕಾಭಿಃ ಮುಖಮಾಪೂರ್ಯ ಸಿಚ್ಯತೇ ||೧೭೪||

ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ತಾಮ್ರೇಣ ತ್ರಪುಣಾಽಽಸಿಚ್ಯತೇ ಪುನಃ
ದ್ರುತೇನಾಪೂರ್ಯತೇಽತ್ಯರ್ಥಂ ತಪ್ತಲೋಹೈಶ್ಚ ತನ್ಮುಖಮ್ ||

ಯತಸ್ತತಃ ಪುನರ್ವಕ್ತ್ರಂ †[1]ವಧ್ಯತೇ[1] ಯಮಕಿಂಕರೈಃ
ವಿಷ್ಠಾಭಿಃ ಕ್ರಿಮಿಮಿಶ್ರಾಭಿಃ ಸೋಪಾನಟ್ಕರಣೈರ್ನರೈಃ ||೧೭೬||

ಜಿಹ್ವಾರ್ಧಕೋಶವಿಸ್ತೀರ್ಣೈಃ = ನಾಲಗೆಯ ಅರ್ಧಪ್ರಮಾಣಿನೋಪಾದಿ ವಿಶಾಲವಹಂಥಾ ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ = ಕೂರಿತಹಂಥಾ ಹಲೈಃ = ನೇಗಿಲುಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಾಟ್ಯತೇ = ಹೂಡಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೭೩||

ಯೇ ಕ್ರೂರಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಕ್ರೂರರುಗಳು ಮಾತರಂ = ತಾಯನು ಪಿತರಂ = ತಂದೆಯನು ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸಯಂತಿ = ಝುಂಕಿಸುತ್ತಿಹರು ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳ ಮುಖಂ = ಮುಖವು ವಜ್ರಜಲೂಕಾಭಿಃ = ವಜ್ರಮಯವಹಂಥಾ ಜಿಗುಳೆಗಳಿಂದ ಆಪೂರ್ಯ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಿಚ್ಯತೇ = ಹೀರಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೭೪||

ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ತನ್ಮುಖಂ = ಅವರುಗಳ ಮುಖವು ದ್ರುತೇನ = ಕರಗಿದಂಥಾ ತಾಮ್ರೇಣ = ತಾಮ್ರದಿಂದ ತ್ರಪುಣಾ = ತವರದಿಂದ ಕ್ಷಾರೇಣ = ಉಪ್ಪಿನಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಆಸಿಚ್ಯತೇ = ಎಱಸಿಕೊಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತಪ್ತಲೋಹೈಶ್ಚ = ಕಾದಲೋಹದ ರಸಗಳಿಂದವೂ ಅತ್ಯರ್ಥಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಆಪೂರ್ಯತೇ = ತುಂಬಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೭೫||

ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ವಕ್ತ್ರಂ = ಮುಖವು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಯಮಕಿಂಕರೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದವು ಕ್ರಿಮಿಮಿಶ್ರಾಭಿಃ = ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಮಿಶ್ರವಾದಂಥಾ ವಿಷ್ಠಾಭಿಃ = ಅಮೇಧ್ಯಗಳಿಂದ ಸೋಪಾನಟ್ಕರಣೈಃ = ಕೆರಹುಗಾಲಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ನರೈಃ = ನರರುಗಳಿಂದವೂ †ವಧ್ಯತೇ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹುದು. ಯಮದೂತರುಗಳು ನರಕಿಗಳಿಂದ ನರಕಿಗಳ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿಹರೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೭೬||

---

1 ಬಧ್ಯತೇ (ಖ.ಗ.ಘ). † ಬಧ್ಯತೇ = ಬಂಧಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹುದು ಎಂಬುದೇ ಸಂಗತವಾದುದು.

ಯೇ ನಿಂದಂತಿ ಮಹಾತ್ಮಾನಮಾಚಾರ್ಯಂ ಧರ್ಮದೇಶಿಕಂ
ಶಿವಭಕ್ತಾಂಶ್ಚ ಸಮ್ಮೂಢಾಃ ಶಿವಧರ್ಮಂ ಚ ಶಾಶ್ವತಮ್ ||೧೭೭||

ತೇಷಾಮುರಸಿ ಕಂಠೇ ಚ ಜಿಹ್ವಾಯಾಂ ದಂತಸಂಧಿಷು
ತಾಲುನ್ಯೋಷ್ಠೇ ಚ ನಾಸಾಯಾಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಸರ್ವಾಂಗಸಂಧಿಷು ||

[1]ಅಗ್ನಿವರ್ಣಾಸ್ಸುತಪ್ತಾಶ್ಚ[1] ತ್ರಿಶಿಖಾ ಲೋಹಶಂಕವಃ
[2]ಆರೋಪ್ಯಂತೇ ಸುಬಹುಶಃ[2] ಸ್ಥಾನೇಷ್ವೇತೇಷು ಮುದ್ಗರೈಃ ||೧೭೯||

ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ತಪ್ತೇನ ತಾಮ್ರೇಣ ತ್ರಪುಣಾ ಪುನಃ
ತಪ್ತಲೋಹಾದಿಭಿಸ್ಸರ್ವೈರಾಪೂರ್ಯಂತೇ ಸಮಂತತಃ ||೧೮೦||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಸಮ್ಮೂಢಾಃ = ಮೂರ್ಖರುಗಳು ಮಹಾತ್ಮಾನಂ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಧರ್ಮದೇಶಿಕಂ = ಧರ್ಮವನುಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಆಚಾರ್ಯಂ = ಆಚಾರ್ಯನನು ಶಿವಭಕ್ತಾಂಶ್ಚ = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳನು ಶಾಶ್ವತಂ = ನಿತ್ಯವಹಂಥಾ ಶಿವಧರ್ಮಂ ಚ = ಶಿವಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನು ನಿಂದಂತಿ = ನಿಂದಿಸುತ್ತಿಹರು.

ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳ ಉರಸಿ = ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಠೇ ಚ = ಕೊರಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಿಹ್ವಾಯಾಂ = ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ ದಂತಸಂಧಿಷು = ಹಲ್ಲುಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಲುನಿ = ಕಟವಾಯಲ್ಲಿ ಓಷ್ಠೇ ಚ = ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾಸಾಯಾಂ = ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಂಗಸಂಧಿಷು = ಸರ್ವಾಂಗಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ. ||೧೭೮||

ಏತೇಷು ಸ್ಥಾನೇಷು = ಈ ಸ್ಥಾನಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿವರ್ಣಾಃ = ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುತಪ್ತಾಃ = ಅತಿಕಾಸಿದಂಥಾ ತ್ರಿಶಿಖಾಃ = ಮೂಱು ಮೊನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಲೋಹಶಂಕವಶ್ಚ = ಲೋಹದ ಮೊಳೆಗಳೂ ಮುದ್ಗರೈಃ = ಕಬ್ಬಿನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದ ಸುಬಹುಶಃ = ಹಲವು ಬಾರಿ ಆರೋಪ್ಯಂತೇ = ಬೆಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹವು.

ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ತಪ್ತೇನ = ಕಾದಂಥಾ ಕ್ಷಾರೇಣ = ಉಪ್ಪಿನರಸದಿಂದ ತಾಮ್ರೇಣ = ತಾಮ್ರದ ರಸದಿಂದ ತ್ರಪುಣಾ = ತವರದ ರಸದಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತಪ್ತಲೋಹಾದಿಭಿಃ = ಕಾಸಿದ ಲೋಹದ ರಸ ಮುಂತಾದಂಥಾ ಸರ್ವೈಃ = ಎಲ್ಲವಱಿಂದವೂ ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಪೂರ್ಯಂತೇ = ತುಂಬಲುಪಡುತ್ತಿಹವು. ||೧೮೦||

---

1 ವಹ್ನಿವರ್ಣಾಶ್ಚ ತಪ್ತಾಶ್ಚ (ಘ) 3 ಆವಿಧ್ಯಂತೇ ಚ ಬಹುಶಃ (ಘ)

ಯಾತನಾಶ್ಚ ಮಹಾಚಿತ್ರಾಃ ಶರೀರಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಶಃ
ನಿಶ್ಶೇಷನರಕೇಷ್ವೇವಂ ಭ್ರಮಂತಿ ಕ್ರಮಶಃ ಪುನಃ ||೧೮೧||

ಯೇ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಪರದ್ರವ್ಯಂ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ವಿಪ್ರಂ ಸ್ಪೃಶಂತಿ ಚ
ಶಿವೋಪಕರಣಂ ಗಾಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಲಿಖಿತಂ ಕ್ವಚಿತ್ ||೧೮೨||

ಹಸ್ತಪಾದಾ ಘನೈಸ್ತೇಷಾಮಾಪೂರ್ಯಂತೇ ಸಮಂತತಃ
ಕ್ಷಾರತಾಮ್ರಾದಿಭಿರ್ದೀಪ್ತೈಃ ದಹ್ಯಂತೇ ಕ್ರಮಶಃ ಪುನಃ ||೧೮೩||

ನರಕೇಷು ಚ ಸರ್ವೇಷು ವಿಚಿತ್ರಾ ದೇಹಯಾತನಾಃ
ಭವಂತಿ ಬಹುಶಃ ಕಷ್ಟಾಃ ಪಾಣಿಪಾದಸಮುದ್ಭವಾಃ ||೧೮೪||

ಶರೀರಸ್ಯಾಪಿ = ಶರೀರಕ್ಕೆಯೂ ಮಹಾಚಿತ್ರಾಃ = [1]ಅತಿಚಿತ್ರ[1]ವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಶ್ಚ = ಬಾಧೆಗಳು ಸರ್ವಶಃ = ಹಲವು ಬಾರಿ ಉಂಟು. ನಿಶ್ಶೇಷನರಕೇಷು = ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಶಃ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಭ್ರಮಂತಿ = ತಿರುಗುತ್ತಿಹರು. ||೧೮೧||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪರದ್ರವ್ಯಂ = ಪರದ್ರವ್ಯವನು ಗೃಹ್ಣಂತಿ = ತೆಗೆದು-ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು ಪದ್ಭ್ಯಾಂ = ಕಾಲುಗಳಿಂದ ವಿಪ್ರಂ ಚ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನು ಶಿವೋಪಕರಣಂ = ಶಿವನ ಉಪಕರಣವನು ಗಾಶ್ಚ = ಗೋವುಗಳನು ಲಿಖಿತಂ = ಬರೆದಂಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಚ = ಶಿವಜ್ಞಾನದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪುಸ್ತಕವನು ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿಯಾಯಿತಾದರೂ ಸ್ಪೃಶಂತಿ = ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ||೧೮೨||

ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳ ಹಸ್ತಪಾದಾಃ = ಹಸ್ತಪಾದಂಗಳು ದೀಪ್ತೈಃ = ಕಾದಂಥಾ ಘನೈಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಕ್ಷಾರತಾಮ್ರಾದಿಭಿಃ = ಉಪ್ಪಿನರಸ ತಾಮ್ರದರಸ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಆಪೂರ್ಯಂತೇ = ಎಱಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹವು. ಕ್ರಮಶಃ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ದಹ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹವು. ||೧೮೩||

ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷು ಚ = ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹಯಾತನಾಃ = ಶರೀರದ ಯಾತನೆಗಳು ವಿಚಿತ್ರಾಃ = ವಿಚಿತ್ರಂಗಳಹವು ಪಾಣಿಪಾದಸಮುದ್ಭವಾಃ = ಹಸ್ತಪಾದಂಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಹಂಥಾ ಕಷ್ಟಾಃ = ಯಾತನೆಗಳು ಬಹುಶಃ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಂಗಳು ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹವು. ||೧೮೪||

---

[1] ಮಹಾವಿಚಿತ್ರ (ಕ).

ಯೇ ಶಿವಾಯತನಾರಾಮವಾಪೀಕೂಪಮಠಾಂಗಣಮ್
ಉಪದ್ರವಂತಿ ಪಾಪಿಷ್ಠಾ ನೃಪಾಸ್ತತ್ರ ವಸಂತಿ ಚ ||೧೮೫||

ವ್ಯಾಯಾಮೋದ್ವರ್ತನಾಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಪಾನಾನ್ನಭೋಜನಮ್
ಕ್ರೀಡನಂ ಮೈಥುನಂ [1]ದ್ಯೂತಂ ಶೌಚಾದ್ಯಂ ಚಾಚರಂತಿ ಚ ||೧೮೬||

ತೇ ವಧೈರ್ವಿವಿಧೈರ್ಘೋರೈಃ ಇಕ್ಷುಯಂತ್ರಾದಿಪೀಡನೈಃ
ನಿರಯಾಗ್ನಿಷು ಪಚ್ಯಂತೇ ಯಾವದಾಚಂದ್ರತಾರಕಮ್ ||೧೮೭||

ಶಿವಾಯತನಪರ್ಯಂತೇ ಶಿವಾರಾಮೇ ಚ ಕುತ್ರಚಿತ್
ಸಮುತ್ಸೃಜಂತಿ ಯೇ ಮೂಢಾ ಪುರೀಷಂ ಮೂತ್ರಮೇವ ವಾ ||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ = ಪಾಪಿಗಳಹಂಥಾ ನೃಪಾಃ = ಅರಸುಗಳು ಶಿವಾಯತನಾರಾಮವಾಪೀಕೂಪಮಠಾಂಗಣಂ = ಶಿವಾಲಯ ಶಿವನ ಉದ್ಯಾನವನ ಕೊಣ ಬಾವಿ ಮಠಂಗಳ ಸಮೂಹವನು ಉಪದ್ರವಂತಿ = ಉಪದ್ರವ ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ವಸಂತ ಚ = ಇರುತ್ತಿಹರು. ||೧೮೫||

ವ್ಯಾಯಾಮೋದ್ವರ್ತನಾಭ್ಯಂಗಸ್ನಾನಪಾನಾನ್ನಭೋಜನಂ = ಹರಿದಾಡುತ್ತಿಹ ತಿಗುರಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳುಹ ಎಣ್ಣೆಮಜ್ಜನವ ಮಾಡುಹ ಉದಕವ ಕುಡಿಹ ಊಟವ ಮಾಡುಹವನು ಕ್ರೀಡನಂ = ಕೆಲದಾಡುಹವನು ಮೈಥುನಂ = ಸ್ತ್ರೀಸಂಗವನು ದ್ಯೂತಂ = ಜೂಜನು ಶೌಚಾದ್ಯಂ ಚ = ಶೌಚಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವನು ಆಚರಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ||೧೮೬||

ತೇ = ಅವರುಗಳು ವಿವಿಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಇಕ್ಷುಯಂತ್ರಾದಿಪೀಡನೈಃ = ಕಬ್ಬಿನಾಲೆ ಮೊದಲಾದ ಬಾಧೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವಧೈಃ ವಧೆಗಳಿಂದ ನಿರಯಾಗ್ನಿಷು = ನರಕಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ಯಾವತ್ = ಎಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತರವೆಂದರೆ ಆಚಂದ್ರತಾರಕಂ = ಚಂದ್ರ ತಾರೆಕೆ ಉಳ್ಳಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತರವು. ||೧೮೭||

ಯೇ ಮೂಢಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಮೂರ್ಖರುಗಳು ಶಿವಾಯತನಪರ್ಯಂತೇ = ಶಿವಾಲಯದ ಚತುಸ್ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾರಾಮೇ ಚ = ಶಿವನ ತೋಟದಲ್ಲಿಯೂ ಕುತ್ರಚಿತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿಯಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಪುರೀಷಂ = ಮಲವನು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಮೂತ್ರಮೇವ = ಮೂತ್ರವನೇ ಸಮುತ್ಸೃಜಂತಿ = ಬಿಡುತ್ತಿಹರು. ||೧೮೮||

---

[1] ದ್ಯೌತ್ಯಂ (ಘ).

*ತೇಷಾಂ ಶಿಶ್ನಂ ಸವೃಷಣಂ ಚೂರ್ಣ್ಯತೇ ಲೋಹಮುದ್ಗರೈಃ
ಸೂಚೀಭಿರಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿಸ್ತತಶ್ಚಾಪೂರ್ಯತೇ ಪುನಃ ||೧೮೯||

‡ಲೋಹದಂಡಶ್ಚ ಸುಮಹಾನಗ್ನಿವರ್ಣಃ ಸಕಂಟಕಃ
ಆರೋಪ್ಯತೇ ಗುದೇ ತೇಷಾಂ ಯಾವನ್ಮೂರ್ಧ್ನಿ ವಿನಿರ್ಗತಃ ||೧೯೦||

§ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ಮಹತಾ [1]ತಾಮ್ರೇಣ[1] ತ್ರಪುಣಾ ಪುನಃ
[2]ದ್ರುತೇನಾ[2]ಪೂರ್ಯತೇ ಗಾಢಂ ಗುದಂ ಶಿಶ್ನಂ ಚ ದೇಹಿನಾಮ್ ||

ಮನಸ್ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚ ಯಸ್ಮಾದುಕ್ತಂ ಪ್ರವರ್ತಕಮ್
ತಸ್ಮಾದಿಂದ್ರಿಯದುಃಖೇನ ಜಾಯತೇ ತತ್ಸದುಃಖಿತಮ್ ||೧೯೨||

ತೇಷಾಂ = ಆ ದುರಾತ್ಮರುಗಳ ಸವೃಷಣಂ = ವೃಷಣಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಶಿಶ್ನಂ = ಶಿಶ್ನೆಯು ಲೋಹಮುದ್ಗರೈಃ = ಕಬ್ಬಿನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದ ಚೂರ್ಣ್ಯತೇ = ಚೂರ್ಣವ ಮಾಡಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತತಶ್ಚ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಅಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿಃ = ಅಗ್ನಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೂಚೀಭಿಃ = ಸೂಜಿಗಳಿಂದ ಆಪೂರ್ಯತೇ = ಬೆಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೮೯||

ತೇಷಾಂ = ಆವರುಗಳ ಗುದೇ = ಗುದದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿವರ್ಣಃ = ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಕಂಟಕಃ = ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಸುಮಹಾನ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಲೋಹದಂಡಶ್ಚ = ಕಬ್ಬಿನದ ಹಾರೆಯು ಆರೋಪ್ಯತೇ = ಏರಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಯಾವತ್ = ಎಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತರವೆಂದಡೆ ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿನಿರ್ಗತಃ = ಮೂಡುವಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತರವವೂ. ||೧೯೦||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇಹಿನಾಂ = ದೇಹಿಕರಹಂಥಾ ಪಾಪಿಗಳ ಗುದಂ = ಗುದವು ಶಿಶ್ನಂ = ಶಿಶ್ನವು ದ್ರುತೇನ = ಕರಗಿದಂಥಾ ಕ್ಷಾರೇಣ = ಉಪ್ಪಿನ ರಸದಿಂದ ಮಹತಾ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ತಾಮ್ರೇಣ = ತಾಮ್ರದಿಂದ ತ್ರಪುಣಾ = ತವರದಿಂದ ಗಾಢಂ = ಬಹಳವಾಗಿ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಆಪೂರ್ಯತೇ = ತುಂಬಲು ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೯೧||

ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮನಃ = ಮನಸ್ಸು

---

* ಈ ಶ್ಲೋಕಾನಂತರ (ಘ) ದಲ್ಲಿ 'ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ಮಹತಾ' ಎಂಬ ಮುಂದೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶ್ಲೋಕ ಬಂದಿದೆ. ‡ ಈ ಶ್ಲೋಕ (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

§ ಈ ಶ್ಲೋಕ (ಘ)ದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಬಂದಿದೆ.

1 ತೀವ್ರೇಣ (ಘ) 2 ದ್ರುತೇನ (ಘ)

7

ಅನ್ನಪಾನಮದತ್ತಂ ಯೈರ್ಮೂರ್ಖೈರ್ನಾಪ್ಯನುಮೋದಿತಮ್
ಖಾದಂತಿ ಚ ಸ್ವಮಾಂಸಾನಿ ಪಿಬಂತಃ ಶೋಣಿತಂ ಸ್ವಕಮ್ ||೧೯೩||

ಇಕ್ಷುವತ್ಸಂಪ್ರಪೀಡ್ಯಂತೇ ಜರ್ಜರೀಕೃತ್ಯ ಮುದ್ಗರೈಃ
ಅಸಿತಾಲವನೈರ್ಘೋರೈಃ ಛಿದ್ಯಂತೇ ಖಂಡಖಂಡಶಃ ||೧೯೪||

ಸೂಚೀಭಿರ್ಭಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಾಸ್ತಪ್ತಶೂಲಪ್ರರೋಪಿತಾಃ
ಸಂಜಲ್ಪಮಾನಾ ಬಹುಶಃ [1]ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ತೇ[1] ನ ಮ್ರಿಯಂತಿ ಚ ||೧೯೫||

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ = [2]ಸಮಸ್ತೇಂ[2]ದ್ರಿಯಂಗಳ ಪ್ರವರ್ತಕಂ ಚ = ದುಶ್ಚಾರಿತ್ರವಹಂಥಾ ವರ್ತನೆಯೂ ಉಕ್ತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದುಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯದುಃಖೇನ = ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಹಂಥಾ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಸುದುಃಖಿತಂ = ಅತಿ ದುಃಖವಹಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಬಾಧೆಯು ಜಾಯತೇ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು. ||೧೯೨||

ಯೈಃ ಮೂರ್ಖೈಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಮೂರ್ಖರುಗಳಿಂದ ಅನ್ನಪಾನಂ = ಅನ್ನೋದಕವು ಅದತ್ತಂ = ದಾನವ ಮಾಡಲುಪಡದು. [ಅಪಿ] ಅನುಮೋದಿತಂ ನ = ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಡದು. ಸ್ವಮಾಂಸಾನಿ ಚ = ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮಾಂಸಂಗಳನು ಖಾದಂತಿ = ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿಹರು. ಸ್ವಕಂ = ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಶೋಣಿತಂ = ರಕ್ತವನು ಪಿಬಂತಃ = [3]ಕುಡಿವು[3]ತ್ತಿಹರು. ||೧೯೩||

ಇಕ್ಷುವತ್ = ಕಬ್ಬಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರಪೀಡ್ಯಂತೇ = ಆಲೆಯಾಡಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ಮುದ್ಗರೈಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರೀಕೃತ್ಯ = ಜರ್ಜರಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅಸಿತಾಲವನೈಃ = ಅಸಿತಾಲವೆಂಬ ನರಕಂಗಳಿಂದ ಖಂಡಖಂಡಶಃ = ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಛಿದ್ಯಂತೇ = ಛೇದಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೧೯೪||

ಸೂಚೀಭಿಃ = ಸೂಜಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಾಃ = ಹೆಟ್ಟಲುಪಟ್ಟ ಸರ್ವಾಂಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಹುಶಃ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಂಜಲ್ಪಮಾನಾಃ = ಬೈಸಿಕೊಳುತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ = ಬೇಗ ತಪ್ತಶೂಲಪ್ರರೋಪಿತಾಃ = ಕಾದ ಶೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಸೆಳಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ತೇ ಚ = ಅವರುಗಳು ನ ಮ್ರಿಯಂತಿ = ಸಾವುತ್ತಿರರು.

---

[1] ಕ್ಷಿಪಂತೇ (ಕ) ಮೂಲ.

[2] ಸರ್ವೇಂದ್ರಿ (ಕ) [3] ಪಾನಮಾಡು (ಕ).

ದೇಹಾದುತ್ಪಾಟ್ಯತೇ ಮಾಂಸಂ ಭಿದ್ಯಂತೇಽಸ್ಥೀನಿ ಮುದ್ಗರೈಃ
[1]ದೃಷ್ಟಿ[1]ರಾಕೃಷ್ಯತೇ ತೂರ್ಣಂ ಯಮದೂತೈಃ ಬಲೋತ್ಕಟೈಃ ||೧೯೬||

ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸೇ ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸಾಃ ತಿಷ್ಠಂತಿ ನರಕೇ ಚಿರಮ್
ಉಚ್ಛ್ವಸಂತಃ ಸದೋಚ್ಛ್ವಾಸೇ* ವಾಲುಕೈರ್ವದನಾವೃತಾಃ ||೧೯೭||

ರೌರವೇ ರೋದಮಾನಾಶ್ಚ ಪೀಡ್ಯಂತೇ ವಿವಿಧೈರ್ವಧೈಃ
ಮಹಾರೌರವಪೀಡಾಭಿಃ ಮಹಾಂತೋಽಪಿ ರುದಂತಿ ಚ ||೧೯೮||

ಪಾದೇ ಚಾಸ್ಯೇ ಗುದೇ ಚಾಕ್ಷ್ಣೋಃ ಪಾಣ್ಯೋಃ ಶ್ಚೋರಸಿ ಮಸ್ತಕೇ
ನಿಖನ್ಯಂತೇ ಘನಾಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಾಃ ಸುತಪ್ತಾ ಲೋಹಶಂಕವಃ ||೧೯೯||

ಬಲೋತ್ಕಟೈಃ = ಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದಂಥಾ ಯಮದೂತೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ದೇಹಾತ್ = ದೇಹದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಾಂಸಂ = ಮಾಂಸವು ಉತ್ಪಾಟ್ಯತೇ = ಕೀಳಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಅಸ್ಥೀನಿ = ಎಲುವುಗಳನು ಮುದ್ಗರೈಃ = ಕಬ್ಬಿನದ ಡಾಣೆಗಳಿಂದ ಭಿದ್ಯಂತೇ = ನುಗ್ಗು ಮಾಡಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೯೬||

ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸೇ = ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸವೆಂಬಂಥಾ ನರಕೇ = ನರಕದಲ್ಲಿ ನಿರುಚ್ಛ್ವಾಸಾಃ = ಉಸುರಿಕ್ಕದವರುಗಳಾಗಿ ಚಿರಂ = ಹಿರಿದುಕಾಲ ತಿಷ್ಠಂತಿ = ಇರುತ್ತಿಹರು. ಉಚ್ಛ್ವಾಸೇ = ಉಚ್ಛ್ವಾಸವೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಉಚ್ಛ್ವಸಂತಃ = ಉಚ್ಛ್ವಾಸವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ವಾಲುಕೈಃ = ವಾಳಲುಗಳಿಂದ ವದನಾವೃತಾಃ = ಬಾಯೊಳಗೆ ಹೊಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು, ||೧೯೭||

ರೌರವೇ = ರೌರವ ನರಕದಲ್ಲಿ ರೋದಮಾನಾಶ್ಚ = ಅಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗಿ ವಿವಿಧೈಃ ವಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ತಾಡನಂಗಳಿಂದ ಪೀಡ್ಯಂತೇ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹರು. ಮಹಾರೌರವಪೀಡಾಭಿಃ = ಮಹಾರೌರವನರಕದ ಬಾಧೆಗಳಿಂದ ಮಹಾಂತೋಽಪಿ = ಮಹಾ ಹಿರಿಯರುಗಳಾಯಿತ್ತಾದರೂ ರುದಂತಿ ಚ = ಮೊಱೆಯಿಡುತ್ತಿಹರು. ||೧೯೮||

ಪಾದೇ ಚ = ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸ್ಯೇ = ಮೋಱೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗುದೇ = ಗುದದಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಷ್ಣೋಶ್ಚ = ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಣ್ಯೋಃ = ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ ಉರಸಿ ಚ = ಎದೆಯಲ್ಲಿಯು ಮಸ್ತಕೇ = ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಾಃ = [2]ಕೂರಿ[2]ತ್ತಹಂಥಾ ಸುತಪ್ತಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಕಾಸಿದಂಥಾ ಘನಾಃ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಲೋಹಶಂಕವಃ = ಲೋಹದ ಮೊಳೆಗಳು ನಿಖನ್ಯಂತೇ = ಹೆಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹವು. ||೧೯೯||

---

[1] ಧೃಷ್ಟ್ಯೈ (ಘ) [2] ಕರಿ (ಕ) * ವಾಲುಕಾ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ. ಇಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಆರ್ಷ.

ಸುತಪ್ತವಾಲುಕಾಯಾಂ ಚ ಪ್ರ[1]ಯೋ[1]ಜ್ಯಂತೇ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ
ಜತುಪಂಕೇ ಭೃಶಂ ತಪ್ತೇ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ ಕ್ರಂದಂತಿ ವಿಸ್ವರಂ ||೨೦೦||

ಧನೇ ಸತ್ಯಪಿ ಯೇ ದಾನಂ ನ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತೃಷ್ಣಯಾ
ಅತಿಥಿಂ ಚಾವಮನ್ಯಂತೇ [2]ಕಾಲ[2]ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಶಿವಾಶ್ರಮೇ ||೨೦೧||

ತೇ ಲೋಹತೋರಣೇ ಬಧ್ವಾ ಹಸ್ತಪಾದಾವದಾರಿತಾಃ
ವಿಸ್ತಾರಿತಾಂಗಾಃ ಶುಷ್ಯಂತಿ ತಿಷ್ಠಂತ್ಯಬ್ದಶತಂ ನರಾಃ ||೨೦೨||

ಹಸ್ತಪಾದಲಲಾಟೇಷು ಕೀಲಿತಾ ಲೋಹಶಂಕುಭಿಃ
ನಿತ್ಯಂ [3]ಚ ವಿವೃತಂ ವಕ್ತ್ರಂ[3] ಕೀಲಕದ್ವಯಘಾಟಿತಮ್ ||೨೦೩||

ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಸುತಪ್ತವಾಲುಕಾಯಾಂ ಚ = ಅತ್ಯಂತ ಕಾಸಿದ ಮಳಲಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಂತೇ = ಕೂಡಲುಪಡುತ್ತಿಹರು. ತಪ್ತೇ = ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಜತುಪಂಕೇ = ಅರಗಿನೋಪಾದಿಯ ಕೆಸಱಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ = ನೂಕಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ವಿಸ್ವರಂ = ಗಾಱುಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಂದಂತಿ = ಮೊಱೆಯಿಡುತ್ತಿಹರು. ||೨೦೦||

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಧನೇ ಸತ್ಯಪಿ = ಧನವುಂಟಾಗುತ್ತಂವಿರಲು ಕಾಲಪ್ರಾಪ್ತಂ = ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಂಥಾ ಶಿವಾಶ್ರಮೇ = ಶಿವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯ ಅತಿಥಿಂ ಚ = ಅತಿಥಿಯನು ಕುಱಿತು ತೃಷ್ಣಯಾ = ಲೋಭದಿಂದ ದಾನಂ = ದಾನವನು ನ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ = ಕೊಡದೆ ಇಹರು ಅವಮನ್ಯಂತೇ = ಅವಮನ್ನಣೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ||೨೦೧||

ತೇ ನರಾಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಲೋಹತೋರಣೇ = ಕಬ್ಬುನದ ತೋರಣದಲ್ಲಿ ಬಧ್ವಾ = ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹಸ್ತಪಾದಾವದಾರಿತಾಃ = ಕೈಕಾಲುಗಳ ಕೊಯಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವರುಗಳಾಗುತ್ತವು ವಿಸ್ತಾರಿತಾಂಗಾಃ = ಹರಹಲುಪಟ್ಟವಯವಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಶುಷ್ಯಂತಿ = ಆಱಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ಅಬ್ದಶತಂ = ನೂಱುವರುಷ ಪರ್ಯಂತ ತಿಷ್ಠಂತಿ = ಇರುತ್ತಿಹರು. ||೨೦೨||

ಹಸ್ತಪಾದಲಲಾಟೇಷು = ಕೈಕಾಲು ಹಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹಶಂಕುಭಿಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಕೀಲಿತಾಃ = ಕೀಲಿಸಲುಪಟ್ಟವು ನಿತ್ಯಂ ಚ = ಆವಾಗವು ವಿವೃತಂ = ತೆಱೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥ ವಕ್ತ್ರಂ = ಬಾಯಿ ಕೀಲಕದ್ವಯಘಾಟಿತಂ = ಕೀಲೆರಡಱಿಂದ ಬೆಟ್ಟಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೦೩||

---

1 ಯು (ಕ) ಮೂಲ 2 ಕಾಲೇ (ಖ) 3 ವಿವೃತವಕ್ತ್ರಂ ಚ (ಖ)

ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ ಪ್ರಾಣಿಭಿಶ್ಚೋಗ್ರೈಃ ಲೋಹತುಂಡೈಶ್ಚ ವಾಯಸೈಃ
ಉಪದ್ರವೈಃ ಬಹುವಿಧೈಃ ಮುಖಮಂತಃ ಪ್ರಪೀಡ್ಯತೇ ||೨೦೪||

ಜಿಹ್ವಾವೇಧಪ್ರಬದ್ಧಶ್ಚ[1] ಗಾಢಂ ಶೃಂಖಲಯಾ ಪುನಃ
ತಿಷ್ಠತೇ ಲಂಬಮಾನಶ್ಚ ಲೋಹಭಾರೈಃ[2] ಸುವರ್ತುಳೈಃ ||೨೦೫||

ಶಿಶ್ನೇ ಚ ವೃಷಣೇ ತದ್ವತ್ ಲೋಹಭಾರದ್ವಯಂ ಪುನಃ
ತಿಷ್ಠತೇ ಲಂಬಮಾನಶ್ಚ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಚ ಚತುರ್ಗುಣಮ್ ||೨೦೬||

ತತಃ ಸ್ವಮಾಂಸಮುತ್ಕೃ[3]ಷ್ಯ[3] ತಿಲಮಾತ್ರಪ್ರಮಾಣತಃ
ಖಾದಿತುಂ ದೀಯತೇ ತೇಷಾಂ ಸೂಚ್ಯಗ್ರೇಣ ತು ಶೋಣಿತಮ್ ||

ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ = ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಂದ ಉಗ್ರೈಃ = ಉಗ್ರವಹಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಭಿಃ = ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಲೋಹತುಂಡೈಃ = [4]ಕಬ್ಬಿನ[4]ದೋಪಾದಿಕೊಕ್ಕನುಳ್ಳಂಥಾ ವಾಯಸೈಶ್ಚ = ಕಾಗೆಗಳಿಂದವೂ ಬಹುವಿಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಉಪದ್ರವೈಃ = ಬಾಧೆಗಳಿಂದ ಮುಖಮಂತಃ = ಬಾಯೊಳಗೂ ಪ್ರಪೀಡ್ಯತೇ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೨೦೪||

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಶೃಂಖಲಯಾ ಚ = ಸಂಕಲೆಯಿಂದವೂ ಗಾಢಂ = ದೃಢವಾಗಿ ಜಿಹ್ವಾವೇಧಪ್ರಬದ್ಧಃ = ನಾಲಗೆಯ ಚುಚ್ಚಿ ಕಟ್ಟಿದಂಥಾ ಲಂಬಮಾನಃ = ನೇಲುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುವರ್ತುಳೈಃ = ಅತಿಬಟುವನುಳ್ಳಂಥಾ ಲೋಹಭಾರಶ್ಚ = ಲೋಹದ ಗುಂಡೂ ತಿಷ್ಠ[5]ತೇ[5] = ಇರುತ್ತಿಹುದು. ||೨೦೫||

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಶಿಶ್ನೇ ಚ = ಶಿಶ್ನಯಲ್ಲಿಯೂ ವೃಷಣೇ ಚ = ವೃಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ತದ್ವತ್ = ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯಲಿ ಲೋಹಭಾರದ್ವಯಂ = ಲೋಹದ ಗುಂಡೆರಡು ಲಂಬಮಾನಶ್ಚ = ನೇಲುತ್ತಿದ್ದದಾಗಿ ತಿಷ್ಠತೇ = ಇರುತ್ತಿಹುದು. ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಚ = ತೋಳುಗಳೆರಡರಿಂದ ಚತುರ್ಗುಣಂ = ನಾಲ್ಕು ಲೋಹದ ಗುಂಡು ತಿಷ್ಠತೇ = ಇರುತ್ತಿಹುದು. ||೨೦೬||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಸೂಚ್ಯಗ್ರೇಣ ತು = ಸೂಜಿಯ ಮೊನೆಯಿಂದವೂ ಸ್ವಮಾಂಸಂ = ತಮ್ಮ ಮಾಂಸವನು ತಿಲಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣತಃ = ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣವನು ಶೋಣಿತಂ = ರಕ್ತವನು ಸಮುತ್ಕೃಷ್ಯ = ತೆಗೆದು ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳಿಗೆ ಖಾದಿತುಂ = ತಿನಿಸಲೋಸ್ಕರ ದೀಯತೇ = ಕೊಡಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೨೦೭||

1 ಪ್ರಬಾಧಾಭಿಃ (ಘ) 2 ರೈ (ಘ) 3 ತ್ಯ (ಘ) ಮಾತ್ರ

4 ಕಬ್ಬಿಣ (ಕ) 5 ತಿ (ಕ)

ಯದಾ ನಿರ್ಮಾಂಸತಾಂ [1]ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಕಾಲೇನ ಬಹುನಾ [2]ನರಾಃ
ತತಃ ಕ್ಷಾರೇಣ ದೀಪ್ತೇನ ತಚ್ಛರೀರಂ ಪ್ರಲಿಪ್ಯತೇ ||೨೦೮||

ಕ್ಲಿದ್ಯಂತೇ ವರ್ಷಧಾರಾಭಿಃ ಶೋಷ್ಯಂತೇ ವಾಯುನಾ ತತಃ
ಪುನಸ್ಸಿಚ್ಯಂತಿ ತೈಲೇನ ಸುತಪ್ತೇನ ಸಮಂತತಃ ||೨೦೯||

ಪಚ್ಯಂತೇ ವಹ್ನಿನಾ ಭೂಯೋ ದೂರಸ್ಥೇನ ಶನೈಶ್ಶನೈಃ
ಭೃಶಂ ಬುಭುಕ್ಷಯಾ ಪೀಡಾ ಕಷ್ಟಾಚ್ಚೈವ ಪಿಪಾಸಯಾ ||೨೧೦||

ಅತ್ಯುಷ್ಣೇನಾತಿಶೀತೇನ ಪಾಪಾನಾಂ ಮರಣೇನ ಚ
ನಿಶ್ಶೇಷಯಾತನಾಭಿಶ್ಚ ಪೀಡ್ಯಂತೇ ಕ್ರಮಶಃ ಪುನಃ ||೨೧೧||

ಯದಾ = ಎಂದಿಂಗೆ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಬಹುನಾ ಕಾಲೇನ = ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಂಸತಾಂ = ಮಾಂಸವಿಲ್ಲದೆಯಿಹತನವನು ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ = ಎಯ್ದುವರು ತತಃ = ಅಷ್ಟರಿಮೇಲೆ ದೀಪ್ತೇನ ಕ್ಷಾರೇಣ = ಕಾದ ಉಪ್ಪಿನಿಂದ ತಚ್ಛರೀರಂ = ಅವರುಗಳ ಶರೀರವು ಪ್ರಲಿಪ್ಯತೇ = ಹೂಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೨೦೮||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಿಮೇಲೆ ವರ್ಷಧಾರಾಭಿಃ = ಮಳೆಯ ಸಂತ [ತ]ಧಾರೆಗಳಿಂದ ಕ್ಲಿದ್ಯಂತೇ = ನೆನವುತ್ತಿಹರು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ವಾಯುನಾ = ವಾಯುವಿನಿಂದ ಶೋಷ್ಯಂತೇ = ಆರುತ್ತಿಹರು. ತತಃ = ಅಷ್ಟರಿಮೇಲೆ ಸುತಪ್ತೇನ ತೈಲೇನ = ಕಾದ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಸಿಚ್ಯಂತೇ = ಚೆಲ್ಲಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೨೦೯||

ಭೂಯಃ = ಮರಳಿ ದೂರಸ್ಥೇನ = ದೂರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ವಹ್ನಿನಾ = ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಶನೈಃ ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ಬುಭುಕ್ಷಯಾ = ಹಸಿವಿನಿಂದ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಪೀಡಾ ಚ = ಬಾಧೆಯುಹುದು. ಪಿಪಾಸಯಾ = ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಕಷ್ಟಾಚ್ಚೈವ = ಬಾಧೆಯುಹುದು. ಅವ್ಯಯ ಪದವು ಉಚಿತಾರ್ಥವನುಡಿವುದು. ||೨೧೦||

ಮರಣೇನ = ಕೊಲುವಂಥಾ [3]ಅತ್ಯುಷ್ಣೇನ = ಅತಿಉಷ್ಣದಿಂದ ಅತಿಶೀತೇನ ಚ = ಅತಿಚಳಿಯಿಂದವೂ ನಿಶ್ಶೇಷಯಾತನಾಭಿಶ್ಚ = ಸಮಸ್ತ ಯಾತನೆಗಳಿಂದವೂ ಕ್ರಮಶಃ = ತಱುವಾಯಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪಾಪಾನಾಂ = ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಪೀಡ್ಯಂತೇ = ಬಾಧೆಗಳಾಗುತ್ತಿಹವು. ||೨೧೧||

---

1 ಪ್ರಾಪ್ತಃ (ಘ) 2 ನರಃ (ಘ) 3 ಲುಪ್ತ (ಕ).

ಇತಿ ಚಿತ್ರವಧೈರ್ಘೋರೈಃ ಬಾಧ್ಯಮಾನಾಃ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ
[1]ಮ್ರಿ[1]ಯಂತೇ ನೈವ ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ ಯಾವತ್ಪಾಪಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷಯಃ ||೨೧೨||

ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾರ್ಥಂ ಯದಪುಣ್ಯಂ ಕೃತಂ ತ್ವಯಾ
ಏಕಾಕೀ ದಹ್ಯಸೇ ತೇನ ನ ತು ಪಶ್ಯಸಿ ತಾನಿಹ ||೨೧೩||

ಆತ್ಮನೈವ ಕೃತಂ ಪಾಪಂ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ಧ್ರುವಮಾತ್ಮನಾ
[2]ತ[2]ತ್ಕಿಮಾತ್ಮೋಪಘಾತಾರ್ಥಂ ಮೂಢ ಪಾಪಂ ಕೃತಂ ತ್ವಯಾ ||

ಪಾಪೇನ ಹಿ ಧ್ರುವಂ ಯಾಂತಿ ನರಕೇಷು ಸ್ವಯಂ ನರಾಃ
ಯಃ ಕರೋತಿ ನರಃ ಪಾಪಂ [3]ತಸ್ಯಾತ್ಮಾ ಧ್ರುವಮಪ್ರಿಯಃ[3] ||೨೧೫||

ಇತಿ = [4]ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ[4] ಚಿತ್ರವಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಕೊಲೆಗಳಿಂದ ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ಯಾವತ್ = ಎಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತರ ಪಾಪಸ್ಯ = ಪಾಪದ ಸಂಕ್ಷಯಃ = ಲಯವು ತಾವತ್ = ಅಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವು ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ = ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಂಗಳಿಂದ ಬಾಧ್ಯಮಾನಾಃ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು [5][ನೈವ][5]ಮ್ರಿಯಂತೇ = ಸಾಯರು. ||೨೧೨||

ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾರ್ಥಂ = ಮಗ ಸಂಗಡಿಗ ಹೆಂಡತಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಅಪುಣ್ಯಂ = ಪಾಪವು ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು ತೇನ = ಆ ಪಾಪದಿಂದ ಏಕಾಕೀ = ಒಬ್ಬನೇ ದಹ್ಯಸೇ = ಬೇವುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇಹ = ಈ ನರಕದಲ್ಲಿ ತಾನ್ = ಆ ಪುತ್ರ ಮಿತ್ರ ಕಳತ್ರಂಗಳನು ನ ಪಶ್ಯಸಿ = ಕಾಣುತ್ತಿರೆಯಲಾ. ||೨೧೩||

ಆತ್ಮನೈವ = ನಿನ್ನಿಂದವೇ ಪಾಪಂ = ಪಾಪವು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆತ್ಮನಾ = ನಿನ್ನಿಂದವೇ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ = ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಧ್ರುವಂ = ನಿಶ್ಚಯವು ತತ್ = ಆ ಪಾಪವು ಆತ್ಮೋಪಘಾತಾರ್ಥಂ = ನಿನ್ನ ಕೇಡಿಂಗೋಸ್ಕರವು. ಭೋ ಮೂಢ ! = ಎಲೆ ಮೂರ್ಖನೆ ! ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಪಾಪಂ = ಪಾಪವು ಕಿಂ = ಏನುಕಾರಣ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೧೪||

ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸ್ವಯಂ = ತಾವೇ ಪಾಪೇನ = ಪಾಪದಿಂದ ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಂತಿ ಹಿ = ಎಯ್ದುವರಲಾ. ಧ್ರುವಂ = ನಿಶ್ಚಯ. ಯಃ =

---

1 ಮ್ರೀ (ಘ) 2 ಯ (ಘ) 3 ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾದ್ಧ್ರುವಮಪ್ರಿಯಂ (ಘ)
4 ಲುಪ್ತ (ಕ) 5 ನ (ಸರ್ವಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠ)

ಪಾಪಸ್ಯ ಹಿ ಫಲಂ ದುಃಖಂ ತದ್ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ತದಾತ್ಮನಾ
[1]ಕಥಂ ತೇ[1] ಪಾಪನಿರತಾ ನರಾ ರಾತ್ರಿಷು ಶೇರತೇ ||೨೧೬||

ಮರಣಾಂತರಿತಾ ಯೇಷಾಂ ನರಕೇ ತೀವ್ರಯಾತನಾಃ
ಏವಂ ದೂತೈರುಪಾಲಬ್ಧಾಃ ತಾನ್ ಪೃಚ್ಛಂತಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ||೨೧೭||

ಕಿಯಂತಂ ಕೇನ ಪಾಪೇನ ಕಾಲಂ [2]ತ್ರ[2]ಸ್ಯಂತಿ ತೇ ನರಾಃ ||೨೧೮||

ದೂತಾಃ ಊಚುಃ—

ದೇವದ್ರವ್ಯವಿನಾಶೇನ ಗುರುದ್ರೋಹಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ
ಕ್ರಮಾತ್ ಸರ್ವೇಷು ಪಚ್ಯಂತೇ ನರಕೇಷ್ವಾಮಹೀಕ್ಷ[3]ಯಾತ್[3] ||

ಆವನಾನೊಬ್ಬ ನರಃ=ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪಂ=ಪಾಪವನು ಕರೋತಿ=ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ತಸ್ಯ=ಆತನ ಆತ್ಮಾ=ಬುದ್ಧಿ ಅಪ್ರಿಯಃ=ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಧ್ರುವಂ=ನಿಶ್ಚಯವು ||೨೧೫||

ಪಾಪಸ್ಯ=ಪಾಪದ ಫಲಂ=ಫಲವು ದುಃಖಂ ಹಿ=ದುಃಖವಲಾ ತದಾತ್ಮನಾ =ಆ ಪಾಪರೂಪಿಂದ ತತ್=ಆ ಪಾಪವು ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ = ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಪಾಪನಿರತಾಃ = ಪಾಪದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಹಂಥಾ ತೇ ನರಾಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ರಾತ್ರಿಷು = ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಶೇರತೇ = ನಿದ್ದೆಗೆಯ್ವುತ್ತಿಹರು ? ಪಾಪವ ಮಾಡಿದ್ದವರುಗಳು ಆ ಪಾಪವ ನೆನೆ ನೆನೆದು ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ಯರೆಂಬುದರ್ಥ.

ಯೇಷಾಂ=ಆರು ಕೆಲಂಬರು ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಮರಣಾಂತರಿತಾಃ=ಮರಣಾಂತರದಲ್ಲಿ ಎಯ್ದಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತೀವ್ರಯಾತನಾಃ = ಬಹಳ ಯಾತನೆಗಳು ನರಕೇ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಅಹವು ಏವಂ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೂತೈಃ = ಯಮದೂತರುಗಳಿಂದ ಉಪಾಲಬ್ಧಾಃ=ಎಯ್ದಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಾಪಿಗಳು ತಾನ್=ಆ ದೂತರುಗಳನು ಪುನಃ ಪುನಃ=ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಪೃಚ್ಛಂತಿ=ಬೆಸಗೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೨೧೭||

ತೇ ನರಾಃ = ಆ ಪಾಪಕರ್ಮಿಗಳು ಕೇನ ಪಾಪೇನ = ಆವ ಪಾಪದಿಂದ ಕಿಯಂತಂ ಕಾಲಂ=ಎಷ್ಟು ಕಾಲವನು ತ್ರಸ್ಯಂತಿ=ಕಳವರು ಎಂದು ಯಮದೂತರು ಬೆಸಗೊಳುತ್ತಿಹೆರು. ||೨೧೮||

ದೂತಾ ಊಚುಃ=ದೂತರು ನುಡಿದರು.

ದೇವದ್ರವ್ಯವಿನಾಶೇನ = ದೇವತಾ ದ್ರವ್ಯವ ಕೆಡಿಸಿದ್ದುದಿಂದ ಗುರುದ್ರೋಹಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ = ಗುರುದ್ರೋಹ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಸರ್ವೇಷು

---

1 ಕಥ್ಯಂತೇ (ಘ) 2 ತ್ರಾ (ಚ) 3 ಕ್ಷಯಂ (ಘ)

ಮಹಾಪಾತಕಿನಶ್ಚಾಪಿ ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷ್ವಿಹ
ಆಚಂದ್ರತಾರಕಂ [1]ಯಾವತ್ ಪೀಡ್ಯಂತೇ ವಿವಿಧೈರ್ವಧೈಃ ||೨೨೦||

ತಥಾ ಪಾತಕಿನಸ್ಸರ್ವೇ ನಿರಯಾರ್ಣವಕೋಟಿಷು
ಚತುರ್ದಶಸು ಪಚ್ಯಂತೇ ಕಲ್ಪಾರ್ಧಂ ವಿವಿಧೈರ್ವಧೈಃ ||೨೨೧||

ಉಪಪಾತಕಿನಸ್ಸರ್ವೇ ತದರ್ಧಂ ಯಾಂತಿ ಮಾನವಾಃ
ಶೇಷೈಃ ಪಾಪೈಸ್ತದರ್ಧಂ ಚ ಕಾಲಂ ಚಾಪಿ ತಥಾವಿಧಮ್ ||೨೨೨||

ತಸ್ಮಾತ್ ಪಾಪಂ ನ ಕುರ್ವೀತ ಚಂಚಲೇ [2]ಜೀವಿತೇ ಸತಿ[2]
ಏವಂ ಕ್ಲಿಷ್ಟ್ವಾ ವಿಶುದ್ಧಾಶ್ಚ ಸಾವಶೇಷೇಣ ಕರ್ಮಣಾ ||೨೨೩||

ನರಕೇಷು = ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಾತ್ = ತಙುವಾಯಿಂದವೆ ಆಮಹೀ-ಕ್ಷಯಾತ್ = ಭೂಮಿ ಲಯುವಹಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವು ಪಚ್ಯಂತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹರು

ಮಹಾಪಾತಕಿನಶ್ಚಾಪಿ = ಮಹಾಪಾತಕಿಗಳು ಇಹ = ಈ ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷು = ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧೈಃ ವಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ವಧೆಗಳಿಂದ ಪೀಡ್ಯಂತೇ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹರು. ಯಾವತ್ = ಎಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂತವೆಂದರೆ ಆ ಚಂದ್ರತಾರಕಂ = ಚಂದ್ರತಾರಕಿಗಳುಳ್ಳಂನಕವು.

ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸರ್ವೇ ಪಾತಕಿನಃ = ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಿಗಳು ಚತುರ್ದಶ [ಸು] ನಿರಯಾರ್ಣವಕೋಟಿಷು = ಹದಿನಾಲ್ಕು ನರಕ ಸಮುದ್ರಂಗಳ ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಾರ್ಧಂ = ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪದ ಅರ್ಧಪರಿಯಂತವು ವಿವಿಧೈಃ ವಧೈಃ = ನಾನಾ ಬಾಧೆಗಳಿಂದ ಪಚ್ಯಂತೇ = ಅತ್ಯಂತ ಬೇವುತ್ತಿಹರು. ||೨೨೧||

ಉಪಪಾತಕಿನಃ = ಉಪಪಾತಕವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಸರ್ವೇ ಮಾನವಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ತದರ್ಧಂ = ಅದಱ ಅರ್ಧವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಶೇಷೈಃ ಪಾಪೈಃ = ಉಳಿದ ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ತದರ್ಧಂ ಚ = ಆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದದಱ ಅರ್ಧಕಾಲವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಕಾಲಂ ಚ = ಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ತಥಾವಿಧಂ = ಆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವೂ ||೨೨೨||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜೀವಿತೇ = ಜೀವವು ಚಂಚಲೇ ಸತಿ = ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತಿರಲು ಪಾಪಂ = ಪಾಪವನು ನ ಕುರ್ವೀತ = ಮಾಡಲಾಗದು.

---

[1] ತಾ (ಘ) [2] ಸತಿ ಜೀವಿತೇ (ಘ)

ತತಃ ಕ್ಷಿತಿಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ಪುನರ್ಜಾಯಂತಿ ದೇಹಿನಃ
ಸ್ಥಾವರಾಃ ವಿವಿಧಾಕಾರಾಃ ತೃಣಗುಲ್ಮಾದಿಭೇದತಃ ||೨೨೪||

ತತ್ರಾನುಭೂಯ ದುಃಖಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ಕೀಟಯೋನಿಷು
ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾಃ ಕೀಟಯೋನಿಭ್ಯೋ ಜಾಯಂತೇ ಪಕ್ಷಿಣಃ ಕ್ರಮಾತ್||

ಸಂಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ ಪಕ್ಷಿಭಾವೇನ ಭವಂತಿ [1]ಮೃಗಜಾತಿಷು[1]
[2]ಮಾರ್ಗಂ ದುಃಖ[2]ಮತಿಕ್ರಮ್ಯ [3]ಜಾಯಂತೇ[3] ಪಶುಯೋನಿಷು ||೨೨೬

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿ ಕೆಟ್ಟವರುಗಳು ಸಾವಶೇಷೇಣ = [4]ಏನೂ ಉಳಿಯದೆ ಇಹದೆಱಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ (?)[4] [ಉಳಿದಿರತಕ್ಕಂಥಾ] ಕರ್ಮಣಾ = ಕರ್ಮದಿಂದ ವಿಶುದ್ಧಾಶ್ಚ = ಶುದ್ಧರುಗಳಹರು. ||೨೨೩||

ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ದೇಹಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಕ್ಷಿತಿಂ = ಭೂಮಿಯನು ಸಮಾಸಾದ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ವಿವಿಧಾಕಾರಾಃ = ನಾನಾಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಸ್ಥಾವರಾಃ = ಸ್ಥಾವರಂಗಳಾಗಿ ತೃಣಗುಲ್ಮಾದಿಭೇದತಃ = ಹುಲ್ಲುಗೆಂಡೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱ ಭೇದಂಗಳಿಂದ ಜಾಯಂತಿ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ತಸಿಲ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ನಾನಾ ವಿಭಕ್ತಿಯ ನುಡಿವುದು. ||೨೨೪||

ತತ್ರ = ಆ ವೃಕ್ಷ ತೃಣ ಗುಲ್ಮ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಾವರ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದುಃಖಾನಿ = ದುಃಖಗಳನು ಅನುಭೂಯ = ಅನುಭವಿಸಿ ಕೀಟಯೋನಿಷು = ಹುಳುಗಳ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ಕೀಟಯೋನಿಭ್ಯಃ = ಕೀಟಯೋನಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾಃ = ಹೊಱವಂಟಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಪಕ್ಷಿಣಃ = ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ||೨೨೫||

ಪಕ್ಷಿಭಾವೇನ = ಪಕ್ಷಿಗಳ ಹುದಱಿಂದ ಸಂಕ್ಲಿಷ್ಟಾಃ = ಕ್ಲೇಶಿತರುಗಳಾಗಿ ಮೃಗಜಾತಿಷು = ಮೃಗಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹರು. ಮಾರ್ಗಂ = ಮೃಗಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವನು ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ = ಮೀಱಿ ಪಶುಯೋನಿಷು = ಪಶುಗಳ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ಮೃಗಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಮಾರ್ಗಂ ಇದು ಮಾರ್ಗಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ. ||೨೨೬||

---

1 ಮೃಗಯೋನಿಷು (ಕ) 2 ದುಃಖಂ ಮಾರ್ಗ (ಕ) ಮೂಲ
3 ಭವಂತಿ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ ಜಾಯಂತೇ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪಾಠ.
4 ಉಳಿದಿರತಕ್ಕಂಥಾ (ಕ ಖ ಚ)

ಕ್ರಮಾದ್ಗೋಯೋನಿಮಾಸಾದ್ಯ ಜಾಯಂತೇ ಮಾನುಷೇ ಪುನಃ
ಏವಂ ಯೋನಿಷು ಸರ್ವಾಸು ವ್ಯತಿಕ್ರಮ್ಯ ಕ್ರಮೇಣ ತು ॥೨೨೭॥

ಕಾಲಾಂತರವಶಾದ್ಯಾಂತಿ ಮಾನುಷ್ಯಮತಿದುರ್ಲಭಮ್
[1]ಕ್ರಮೇಣ ಚಾಪಿ[1] ಮಾನುಷ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಪುಣ್ಯಗೌರವಾತ್ ॥೨೨೮॥

ವಿಚಿತ್ರಾ ಗತಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಗುರುಲಾಘವಾತ್
ಏವಮಾದಿಮಹಾಘೋರಾ ಯಾತನಾಃ ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಾಮ್ ॥೨೨೯॥

ಏಕೈಕಂ ನರ[2]ಕಂ[3]ಜ್ಞೇ[3]ಯಾಃ[3] ಶತಶೋಽಥ ಸಹಸ್ರಶಃ
ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಯಾತನಾಶ್ಚಿತ್ರಾಃ ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷ್ವಪಿ ॥೨೩೦॥

ಗೋಯೋನಿಂ = ಗೋವುಗಳ ಯೋನಿಯನು ಆಸಾದ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮಾನುಷೇ = ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಸು ಯೋನಿಷು = ಸಮಸ್ತ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣ ತು = ಕ್ರಮದಿಂದವು ವ್ಯತಿಕ್ರಮ್ಯ = ತೊಳಲಿ, ॥೨೨೭॥

ಕಾಲಾಂತರವಶಾತ್ = ಕಾಲಾಂತರವಶದಿಂದ ಅತಿದುರ್ಲಭಂ = ಅತ್ಯಂತ ಹಡೆಯಲು ಬಾರದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಾನುಷ್ಯಂ = ಮನುಷ್ಯತ್ವವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ಕ್ರಮೇಣ ಚ = ಕ್ರಮದಿಂದವೂ ಪುಣ್ಯಗೌರವಾತ್ = ಪುಣ್ಯದ ಗುರುತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಾನುಷ್ಯಮಪಿ = ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವನು ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ = ಪಡೆವುತ್ತಿಹನು. ॥೨೨೮॥

ಕರ್ಮಣಾಂ = ಕರ್ಮಂಗಳ ಗುರುಲಾಘವಾತ್ = ಗುರುವಿನ ಲಘುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಚಿತ್ರಾಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಗತಯಃ = ಗತಿಗಳು ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಾಂ = ಪಾಪಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಏವಮಾದಿ ಮಹಾಘೋರಾಃ = ಇವು ಮೊದಲಾಗಿ ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಃ = ಯಾತನೆಗಳಹವು. ॥೨೨೯॥

ಏಕೈಕಂ ನರಕಂ = ಒಂದೊಂದು ನರಕವನು ಶತಶಃ = ನೂಱು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಶಃ = ಸಹಸ್ರ [4]ಪ್ರಕಾರ[4]ವಾಗಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷ್ವಪಿ = ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿಯು ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ = ಬೇಱಿಬೇಱಿ ಚಿತ್ರಾಃ = ಚಿತ್ರಂಗಳಹಂಥಾ ಯಾತನಾಃ = ಯಾತನೆಗಳಹವು. ॥೨೩೦॥

---

[1] ಕ್ರಮೇಣಾಪಿ (ಕ) ಮೂಲ [2] ಕಾ (ಗ) [3] ಯಂ (ಕ) ಮೂಲ [4] ಪ್ರಾಯ (ಖ.ಚ)

ತತ್ರಾ[1]ನ್ಯಾ[1] ಯಾತನಾಃ ಕಷ್ಟಾ ವಿವಿಧಾಃ ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಾಂ
ಮಹಾಘೋರಾತಿಘೋರಾಖ್ಯಾಃ ಕಲ್ಪಾನಲಸಮಪ್ರಭಾಃ ||೨೩೧||

[2]ಶ್ರುತ್ವೈವ ತಾಸ್ತತಸ್ತೂರ್ಣಂ[2] ಮ್ರಿಯಂತೇ ಮೃದುಚೇತಸಃ
[3]ತತಸ್ತಾಃ ಕಥಿತಾ ನಾತ್ರ [3]ಪಾಪಾ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ ತಾಃ ಸ್ವಯಮ್ ||

[4]ಕಸ್ತಾ ವರ್ಷ[4]ಶತೇನಾಪಿ [5]ಸರ್ವಾಃ[5] ವಕ್ತುಂ [6]ಸಮುತ್ಸಹೇತ್[6]
ಇತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ನರಃ ಪುಣ್ಯಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪಾಪಂ ಚ ವರ್ಜಯೇತ್ ||

ತತ್ರ = ಆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪಕರ್ಮಿಣಾಂ = ಪಾಪಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾಘೋರಾತಿಘೋರಾಖ್ಯಾಃ = ಮಹಾಘೋರ ಅತಿಘೋರವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಲ್ಪಾನಲಸಮಪ್ರಭಾಃ = ಕಲ್ಪಾಂತದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಜ್ವಾಲೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿವಿಧಾಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಕಷ್ಟಾಃ = ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಅನ್ಯಾಃ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಯಾತನಾಃ = ಯಾತನೆಗಳಹವು. ||೨೩೧||

ಮೃದುಚೇತಸಃ = ಮೃದುಚಿತ್ತವನುಳ್ಳವರುಗಳು ತಾಃ = ಆ ನರಕಯಾತನೆಗಳನು ಶ್ರುತ್ವೈವ = ಕೇಳಿಯೆ ತತಃ = ಅಷ್ಟಱಮೇಲೆ ತೂರ್ಣಂ = ಬೇಗ ಮ್ರಿಯಂತೇ = ಸಾವುತ್ತಿಹರು. ತತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತಾಃ = ಆ ನರಕಯಾತನೆಗಳ[ಳು]ನು ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ನ ಕಥಿತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟದಿಲ್ಲ. ಪಾಪಾಃ = ಪಾಪಿಗಳು ಸ್ವಯಂ = ತಾವೇ ತಾಃ = ಆ ನರಕಯಾತನೆಗಳನು ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ = ಕಾಬರು. ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಟಿನರಕಂಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲುಪಟ್ಟದಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ನರಕಂ[7]ಗಳ ಹೇಳಲಾಗಿ[7] ಮೃದುಚಿತ್ತವನುಳ್ಳವರುಗಳು [8]ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮರಣವನೆಯ್ದು[8]ವರು. ಆದು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೨೩೨||

ಸರ್ವಾಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ತಾಃ = ಆ ನರಕ ಯಾತನೆಗಳನು ವರ್ಷಶತೇನಾಪಿ = ನೂಱುವರ್ಷದಿಂದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ವಕ್ತುಂ = ಹೇಳಲು ಕಃ = ಆವಾತನು ಸಮುತ್ಸಹೇತ್ = ಸಮರ್ಥನಹನು ? ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅಱಿದು

---

1 ದ್ಯಾ (ಘ) 2 ಶ್ರುತ್ವೈ ತತ್ರ ತಾಸ್ತೂರ್ಣಂ (ಕ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ.
3 ತಸ್ಮಾನ್ನ ಕಥಿತಾಹ್ಯತ್ರ (ಘ) 4 ತಸ್ಮಾದ್ವರ್ಷ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ
5 ಸರ್ವಾನ್ (ಘ) 6 ನ ಶಕ್ನುಮಃ (ಘ)
7 ಲುಪ್ತ (ಕ) 8 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಪುಣ್ಯೇನ ಯಾತಿ ದೇವತ್ವಮಪುಣ್ಯಾನ್ನರಕಂ ವ್ರಜೇತ್ ॥೨೩೪॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮ-
ಸುಧಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ **ಗೋರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ-**
ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಅನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕ-
ಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ[1] ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ-
ಭೇದಕಥನೇ ನರಕಯಾತನಾನಿರೂಪಣಂ ನಾಮ ತೃತೀಯೋऽಧ್ಯಾಯಃ
ಅಧ್ಯಾಯ ೩ಕ್ಕಂ ಗ್ರಂಥ ೪೦೧ಕ್ಕಂ ಮಂಗಳಮಹಾ.

ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಪುಣ್ಯಂ = ಧರ್ಮವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ಪಾಪಂ ಚ = ಪಾಪವನು ವರ್ಜಯೇತ್ = ಬಿಡುವುದು. ॥೨೩೩॥

ಪುಣ್ಯೇನ = ಪುಣ್ಯದಿಂದ ದೇವತ್ವಂ = ದೇವತ್ವವನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತಿಹನು ಅಪುಣ್ಯಾತ್ = ಪಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನರಕಂ = ನರಕವನಂ ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ॥೨೩೪॥

---

1 ನರಕಯಾತನಾಭೇದಕಥನಂ (ಕ) ಸದಾಚಾರ ನಿರೂಪಣೇ ನರಕಯಾತನಾಭೇದಕಥನಂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಭೇದಕಥನಂ ನಾಮ (ಕ. ಖ)

ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿಕಥನಂ)

ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರೇ ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ—

ಅಥ ನಾರಕಿಣಾಂ ಪುಂಸಾಮಧರ್ಮಾದೇವ ಕೇವ[1]ಲಾತ್[1]
ಕ್ಷಣಮಾತ್ರೇಣ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಶರೀರ[2]ಮುಪಪದ್ಯತೇ[2] ||೧||

ತದ್ವದ್ಧರ್ಮೇಣ ಚೈಕೇನ ದೇವಾ[3]ನಾಮೌ[3]ಪಪಾದಿಕಮ್
ಸದ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ ದಿವ್ಯಂ ಶರೀರಂ ಭೂತಸಾರತಃ ||೨||

ಕರ್ಮಣಾ[4]ಪ್ಯ[4]ತಿಮಿಶ್ರೇಣ ಯಚ್ಛರೀರಮಿಹಾತ್ಮನಃ
ತದ್ಭೂತಪರಿಮಾಣೇನ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಹಿ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ ||೩||

ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರೇ ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ—[ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರದಲ್ಲಿ] ಸ್ಕಂದನ ವಾಕ್ಯವು.

ಅಥ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲಾತ್ = ಬಟಿಯ ಅಧರ್ಮಾದೇವ=ಪಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ನಾರಕಿಣಾಂ=ನರಕವನ್ನೈದಿದಂಥಾ ಪುಂಸಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರೇಣ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಭೂತೇಭ್ಯಃ = ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶರೀರಂ=ದೇಹವು ಉಪಪದ್ಯತೇ=ಹುಟ್ಟಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧||

ತದ್ವತ್=ಆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಏಕೇನ ಧರ್ಮೇಣ ಚ=ಮುಖ್ಯವಹ ಪುಣ್ಯದಿಂದವು ದೇವಾನಾಂ=ದೇವರ್ಕಳ ಔಪಪಾದಿಕಂ=ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ= ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶರೀರಂ=ದೇಹವು ಭೂತಸಾರತಃ—ಪಂಚಮಹಾಭೂತಂಗಳ ಸಾರದಿಂದ ಸದ್ಯಃ=ಆಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಯತೇ=ಹುಟ್ಟಲುವಡುತ್ತಿಹದು. ||೨||

ಇಹ=ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಃ=ಜೀವಾತ್ಮಂಗೆ ಅತಿಮಿಶ್ರೇಣ=ಅತ್ಯಂತ ಮಿಶ್ರವಾದಂಥಾ ಕರ್ಮಣಾಪಿ = ಕರ್ಮದಿಂದವೂ ತದ್ಭೂತಪರಿಮಾಣೇನ = ಆ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಂಗಳ ಪ್ರಮಾಣಿನಿಂದ ಚತುರ್ವಿಧಂ = ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ

---

[1] ಲಂ (ಘ) [2] ಮುಪಜಾಯತೇ (ಘ) [3] ನಾಂಚಾ (ಘ). [4] ಮಾಪಿ (ಘ)

ಉದ್ಭಿ[1]ದಾಃ[1] ಸ್ಥಾವರಾ ಜ್ಞೇಯಾಸ್ತೃಣಗುಲ್ಮಾದಿರೂಪಿಣಃ
ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಪತಂಗಾದ್ಯಾಃ ಸ್ವೇದಜಾ ನಾಮ ದೇಹಿನಃ ||೪||

ಅಂಡಜಾಃ ಪಕ್ಷಿಣಸ್ಸರ್ಪಾ ನಕ್ರ[2]ಮತ್ಸ್ಯಾಹಿ[2]ಕಚ್ಛಪಾಃ
ಜರಾಯುಜಾಶ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಮಾನುಷಾಶ್ಚ ಚತುಷ್ಪದಾಃ ||೫||

ತತ್ರ ಸಿಕ್ತಾ ಜಲೇ [3]ಭೂಮಿಃ ಅಂತರೂಷ್ಮಾಪ್ರಪಾಚಿತಾ[3]
ವಾಯುನಾ [4]ವ್ಯೂಹ್ಯ[4]ಮಾನಾ ಚ ಬೀಜತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||೬||

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಶರೀರಂ = [5]ಶರೀರವೆಂದು[5] ಜ್ಞೇಯಂ ಹಿ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಲಾ. ||೩||

ತೃಣಗುಲ್ಮಾದಿರೂಪಿಣಃ = ಹುಲ್ಲುಗೆಂಡೆ ಮೊದಲಾದ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಥಾವರಾಃ = ಸ್ಥಾವರಂಗಳು ಉದ್ಭಿದಾಃ = ಉದ್ಭಿದಯೋನಿಗಳೆಂದು ಜ್ಞೇಯಾಃ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಪತಂಗಾದ್ಯಾಃ = ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ ಪತಂಗದ ಹುಳು ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ದೇಹಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸ್ವೇದಜಂಗಳೆನಿಸುವುವು ನಾಮ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ||೪||

ಪಕ್ಷಿಣಃ = ಪಕ್ಷಿಗಳು ಸರ್ಪಾಃ = ಸರ್ಪಂಗಳು ನಕ್ರಮತ್ಸ್ಯಾಹಿಕಚ್ಛಪಾಃ = ನೆಗಳು ಮೀನು [6]ನೀರುಹಾವು ಆವೆ[6]ಗಳು ಅಂಡಜಾಃ = ಅಂಡಜಗಳೆನಿಸುವವು. ಮಾನುಷಾಶ್ಚ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಚತುಷ್ಪದಾಶ್ಚ = ನಾಲ್ಕು ಕಾಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜರಾಯುಜಾಃ = ಜರಾಯುಜಂಗಳೆಂದು ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ||೫||

ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಅಂತಃ = ಒಳಗೆ ಊಷ್ಮಾಪ್ರಪಾಚಿತಾ = ಉಷ್ಣದಿಂದ ಬೇವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭೂಮಿಃ = ಭೂಮಿ ಜಲೇ = ಮಳೆಯ ಉದಕದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ತಾ = ನೆನೆಯಲುಪಟ್ಟುದಾಗಿ ವಾಯುನಾ = ವಾಯುವಿನಿಂದ ವ್ಯೂಹ್ಯಮಾನಾ ಚ = ಬೀಸಲುಪಟ್ಟದಾಗುತ್ತವೂ ಬೀಜತ್ವಂ = ಬೀಜವಹತನವನು ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ = ಎಯ್ದುಲುಪಡುತ್ತಿಹಂದು. ||೬||

---

1 ಜಾಃ (ಘ) 2 ಮತ್ಸ್ಯಾಶ್ಚ (ಘ). (ಕ) ಮೂಲ
3 ಭೂಮಿಸ್ತೇಜಸಾ ಚ ಪ್ರತಾಪಿತಾ(ಘ) 4 ಯೋಜ್ಯ (ಘ)
5 ದೇಹವು (ಕ) 6 ನೀರಹಾವು ಆಮೆ (ಕ)

ಯಥಾಽತ್ರ ಶಾಲಿಬೀಜಾನಿ ಸಂಸಿಕ್ತಾನ್ಯಂಭಸಾ ಪುನಃ
ಉಚ್ಛೂನತಾಂ ಮೃದುತ್ವಂ ಚ ಮೂಲಭಾವಂ ವ್ರಜಂತಿ ಚ ॥೭॥

ತನ್ಮೂಲಾದಂಕುರೋತ್ಪತ್ತಿಃ ಅಂಕುರಾತ್ಪರ್ಣಸಂಭವಃ
ಪರ್ಣಾನ್ನಾಲಂ ತತಃ ಕಾಂಡಂ ಕಾಂಡಾಚ್ಚ ಪ್ರಸವಂ ಪುನಃ ॥೮॥

ಪ್ರಸವಾಚ್ಚ [1]ತುಷಕ್ಷೀರಂ [1]ಕ್ಷೀರಾತ್ತಂಡುಲಸಂಭವಃ
ತಂಡು[2]ಲಾಚ್ಚ[2] ತತಃ ಪಕ್ವಾಃ ಮ್ರಿಯಂತ್ಯೋಷಧಯಸ್ತದಾ ॥೯॥

ಅತ್ರ = ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಭಸಾ = ಉದಕದಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಸಂಸಿಕ್ತಾನಿ = ಲೇಸಾಗಿ [3]ನನೆ[3]ದಂಥಾ ಶಾಲಿಬೀಜಾನಿ = ನೆಲ್ಲಂ ಬೀಜಂಗಳು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಉಚ್ಛೂನತಾಂ = ಉಬ್ಬುಹತನವನು ಮೃದುತ್ವಂ ಚ = ಮೆತ್ತನೆಯಹತನವನು ಮೂಲಭಾವಂ ಚ = ಬೇರಿಳಿವ ಸ್ವಭಾವವನು ವ್ರಜಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹವು. ॥೭॥

ತನ್ಮೂಲಾತ್ = ಆ ಬೇರಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಂಕುರೋತ್ಪತ್ತಿಃ = ಮೊಳೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಂಕುರಾತ್ = ಮೊಳಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರ್ಣಸಂಭವಃ = ಎಲೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಪರ್ಣಾತ್ = ಎಲೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಾಳಂ = ಸುಳಿ ಹುಟ್ಟೊದು. ತತಃ = ಅಷ್ಟಱ ಮೇಲೆ ಕಾಂಡಂ = ದಂಟಹುದು. ಕಾಂಡಾತ್ = ದಂಟಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪ್ರಸವಂ = ಹೂವಹುದು. ॥೮॥

ಪ್ರಸವಾಚ್ಚ = ಹೂವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದವು ತುಷಕ್ಷೀರಂ = ಹಾಲುದೆನೆಯಹುದು. ಕ್ಷೀರಾತ್ = ಹಾಲುಗಟ್ಟುವದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಂಡುಲಸಂಭವಃ = ಅಕ್ಕಿ ಬಲಿವುದಹುದು. ತಂಡುಲಾಚ್ಚ = ಅಕ್ಕಿ ಬಲಿದದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ತತಃ = ಅಷ್ಟಱ ಮೇಲೆ ಪಕ್ವಾಃ = ಹಣ್ಣುದೆನೆಗಳಹವು. ತದಾ = ಆಗ ಓಷಧಯಃ = ನೆಲ್ಲು ಮೊದಲಾದ ಧಾನ್ಯಂಗಳು ಮ್ರಿಯಂತೇ = ಕೊಯಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹವು. ಮೃಙ್ ಪ್ರಾಣ ತ್ಯಾಗೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಪದವು ಮರಣವಾಗುತ್ತಿಹವು ಎನಬೆಕು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಉಚಿತಾರ್ಥದಿಂದ ಕೊಯಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹವೆನಬೇಕಾಯಿತ್ತು. ॥೯॥

---

1 ತುಷಂ ಕ್ಷೀರಂ (ಘ) 2 ಲಂಚ (ಘ)
3 ನೆನೆ (ಕ)

ಯವಾದ್ಯಾಶ್ಶಾಲಿಪರ್ಯಂತಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸಪ್ತದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ
ಓಷಧ್ಯಃ ಫಲಪಾಕಾಂತಾಃ ಶೇಷಾಃ ಕ್ಷುದ್ರಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||೧೦||

ಏತಾ ಲೂನಾ ಮರ್ದಿತಾಶ್ಚ ಶನೈರುತ್ಪೂಯ[1]ಸಂಸ್ಕೃತಾಃ
ಶೂರ್ಪೋಲೂಖಲಯಂತ್ರಾದ್ಯೈಃ ಸ್ಥಾಲ್ಯಾಮುದಕವಹ್ನಿಭಿಃ ||೧೧||

ಷಡ್ವಿಧಾಹಾರಭೇದೇನ ಪರಿಣಾಮಂ [2]ವ್ರಜಂತಿ ತಾಃ[2]
ಅನ್ಯೋನ್ಯರಸಸಂಯೋಗಾದನೇಕಸ್ವಾದುತಾಂ ಗತಾಃ ||೧೨||

ಭಕ್ಷ್ಯಂ ಭೋಜ್ಯಂ ಚ ಪೇಯಂ ಚ ಲೇಹ್ಯಂ ಚೋಷ್ಯಂ ಚ ಪಿಚ್ಛಿಲಂ
ಇತಿ ಭೇದಾ[3]ಸ್ತು ಷಟ್ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ[3] ಮಧುರಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಷಡ್ರಸಾಃ ||

ಯವಾದ್ಯಾಃ = ಜವೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಶಾಲಿಪರ್ಯಂತಾ = ನೆಲ್ಲುಕಡೆಯಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಫಲಪಾಕಾಂತಾಃ = ಫಲ ಮೊದಲು ಪಾಕವೇ ಕಡೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಓಷಧ್ಯಃ = ಧಾನ್ಯಂಗಳು ಸಪ್ತದಶ = ಹದಿನೇಳು ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ = ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾವೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ಶೇಷಾಃ = ಉಳಿದ ಧಾನ್ಯಂಗಳು ಕ್ಷುದ್ರಾಃ = ಕಿಱುಧಾನ್ಯಂಗಳೆಂದು ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ||೧೦||

ಏತಾಃ = ಈ ಧಾನ್ಯಂಗಳು ಲೂನಾಃ = ಕೊಯಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹವು. ಮರ್ದಿತಾಶ್ಚ = ಒಕ್ಕಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹವು. ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ ಶೂರ್ಪೋಲೂಖಲಯಂತ್ರಾದ್ಯೈಃ = ಮೊಱನೊರಳೊನಕೆಗಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ ಉತ್ಪೂಯ = ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧೈಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಾಃ = ತಂಡುಲಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಲುಪಟ್ಟವು ಸ್ಥಾಲ್ಯಾಂ = ಭಾಂಡದಲ್ಲಿ ಉದಕವಹ್ನಿಭಿಃ = ಉದಕ ಅಗ್ನಿಗಳಿಂದ ತಾಃ = ಆ ತಂಡುಲಸಂಸ್ಕಾರವಾದಂಥಾ ಧಾನ್ಯಂಗಳು ಷಡ್ವಿಧಾಹಾರಭೇದೇನ = ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಮುಂತಾದ ಆಱುಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಆಹಾರಂಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಂ = ಪಾಕವನು ವ್ರಜಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹವು. ಅನ್ಯೋನ್ಯರಸಸಂಯೋಗಾತ್ = ಒಂದೊಂದು ರಸಂಗಳ ಸಂಪರ್ಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅನೇಕಸ್ವಾದುತಾಂ = ಅನೇಕಸ್ವಾದುವಹತನವನು ಗತಾಃ = ಎಯ್ದಿದವು. ||೧೧-೧೨||

ಭಕ್ಷ್ಯಂ = ಅಗಿದು ಮೆಲುವಂಥಾ ಕಜ್ಜಾಯವು ಭೋಜ್ಯಂ ಚ = ಉಂಬಂಥಾ ಅನ್ನವೂ ಪೇಯಂ = ಪಾನವು ಲೇಹ್ಯಂ = ನಕ್ಕುವಂಥಾ ಕಚ್ಚುರಿಯು ಚೋಷ್ಯಂ ಚ = ಸುಱುವಂಥಾ ಪಳಿದ್ಯವು ಪಿಚ್ಛಿಲಂ = ಹಾಲ ಕೆನೆ ಮುಂತಾಗಿ ನುಂಗುವಂಥಾ ಆಹಾರವು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲು ಷಟ್ ಭೇದಾಸ್ತು = ಆಱು ಭೇದವಹಂಥಾ

---

1 ತ್ರಿಯ (ಘ) 2 ವ್ರಜಂತ್ಯತ (ಘ) 3 ಷಡನ್ನಸ್ಯ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ

ತದನ್ನಂ ಸ್ಥೂಲ[1]ಕಬಲೈರ್ಗ್ರಾಸೈರ್ಭುಕ್ತಂ[1] ಚ ದೇಹಿಭಿಃ
ಅಂತಃಸ್ಥಮಾಶಯೇ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಾಣಸ್ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ಕ್ರಮಾತ್ ||೧೪||

ಅಪೃಥಗ್ಭೂತಮಾಹಾರಂ ಸ ವಾಯುಃ ಕುರುತೇ ದ್ವಿಧಾ
ಸಂಪ್ರವಿಶ್ಯಾನ್ನಮಧ್ಯೇ ತು ಪೃಥಗನ್ನಂ ಪೃಥಗ್ಜಲಮ್ ||೧೫||

ಅಗ್ನೇರೂರ್ಧ್ವಂ ಜಲಂ ಸ್ಥಾಪ್ಯ ತದನ್ನಂ[2] ತು[2] ಜಲೋಪರಿ
ಜಲಸ್ಯಾಧಃ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ಥಿತ್ವಾಽಗ್ನಿಂ ಧಮತೇ ಶನೈಃ ||೧೬||

ಆಹಾರಂಗಳು ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ಮಧುರಾದ್ಯಾಶ್ಚ = ಸಿಹಿ ಹುಳಿ ಉಪ್ಪು ಮೆಣಸು ಕಹಿ ಒಗರು ಮೊದಲಾದಂಥಾವು ಷಡ್ರಸಾಃ = ಆಱು ರಸಂಗಳೆನಿಸುವವು. ||೧೩||

ತದನ್ನಂ = ಆ ಅನ್ನವು ದೇಹಿಭಿಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಸೈಃ = ನುಂಗಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸ್ಥೂಲಕಬಳೈಶ್ಚ = ದೊಡ್ಡ ತುತ್ತುಗಳಿಂದ ಭುಕ್ತಂ = ಉಣ್ಣಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪೂರ್ವಂ = ಮೊದಲು ಪ್ರಾಣಃ = ಪ್ರಾಣವಾಯುವೆ ಅಂತಃಸ್ಥಂ = ಒಳಗಿದ್ದನ್ನವನು ಆಶಯೇ = ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ (?) [ಜಠರ ಕೋಶದಲ್ಲಿ] ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ = ಇರಿಸುತ್ತಿಹುದು. ||೧೪||

ಸ ವಾಯುಃ = ಆ ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಅನ್ನಮಧ್ಯೇ ತು = ಅನ್ನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯು ಸಂಪ್ರವಿಶ್ಯ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಪೃಥಗ್ಭೂತಂ = ಏಕಮಯವಾದಂಥಾ ಆಹಾರಂ = ಆಹಾರವನು ಕುಱಿತು ಅನ್ನಂ = ಅನ್ನವು ಪೃಥಕ್ = ಬೇಱಾಗಿ ಜಲಂ = ಉದಕವನು ಪೃಥಕ್ = ಬೇಱಾಗಿರ ದ್ವಿಧಾ = ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕುರುತೇ = ಮಾಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೫||

ಅಗ್ನೇಃ = ಅಗ್ನಿಯ ಊರ್ಧ್ವಂ = ಮೇಲೆ ಜಲಂ = ಉದಕವನು ಸ್ಥಾಪ್ಯ = ಇರಿಸಿ ತದನ್ನಂ ತು = ಆ ಅನ್ನವನು ಜಲೋಪರಿ = ಉದಕದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪ್ಯ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ಜಲಸ್ಯ = ಜಲದ ಅಧಃ = ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಾಣಃ = ವಾಯುವು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಸ್ಥಿತ್ವಾ = ಇದ್ದು ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಗ್ನಿಂ = ಅಗ್ನಿಯನು ಧಮತೇ = ಊದುತ್ತಿಹನು. ಧ್ಮಾ ಪೂರಣೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆತ್ಮನೇಪದವು. ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿದುಕೊಂಬುದು. ||೧೬||

---

[1] ಕಬಲೈಃ ಪರಿಭುಕ್ತಂ (ಘ) [2] ಚ (ಘ).

ವಾಯುನಾ [1]ಧಾ[1]ಮ್ಯಮಾನೋಽಗ್ನಿರತ್ಯುಷ್ಣಂ ಕುರುತೇ ಜಲಮ್
ತದನ್ನಮುಷ್ಣತೋಯೇನ ಸಮಂತಾತ್ಪಚ್ಯತೇ ಪುನಃ ||೧೭||

ದ್ವಿಧಾ ಭವತಿ ತತ್ಪಕ್ವಂ ಪೃಥಕ್ಕಿಟ್ಟಂ ಪೃಥಗ್ರ[2]ಸಃ[2]
ಮಲೈರ್ದ್ವಾದಶಭಿರ್ಭಿನ್ನಂ ಕಿಟ್ಟಂ ದೇಹಾದ್ಬಹಿರ್ವ್ರಜೇತ್ ||೧೮||

ಕರ್ಣಾಕ್ಷಿನಾಸಿಕಾಜಿಹ್ವಾದಂತಾಃ [3]ಶಿಶ್ನಂ ಗುದಂ[3]ನಖಾಃ
ಮಲಾಶ್ರಯಾಃ ಕಫಸ್ವೇದೌ ವಿಣ್ಮೂತ್ರೇ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ||೧೯||

ಹೃತ್ಪದ್ಮೇ ಪ್ರತಿಬಧ್ಧಾಶ್ಚ ಸರ್ವಾ ನಾಡ್ಯಸ್ಸಮಂತತಃ
ತಾಸಾಂ ಮುಖೇಷು ತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮೈಃ ಪ್ರಾಣಃಸ್ಥಾಪಯತೇ ರಸಮ್ ||

ವಾಯುನಾ = ವಾಯುವಿನಿಂದ ಧ್ಮಾಯಮಾನಃ = ಊದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅಗ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿ ಜಲಂ = ಉದಕವನು ಅತ್ಯುಷ್ಣಂ = ಅತ್ಯಂತ ಉಷ್ಣವನು ಕುರುತೇ = ಮಾಡುತ್ತಿಹುದು. ತದನ್ನಂ = ಆ ಅಂನವು ಉಷ್ಣತೋಯೇನ = ಉಷ್ಣವಾದಂಥಾ ಉದಕದಿಂದ ಸಮಂತಾತ್ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪಚ್ಯತೇ = ಪಾಕವಾಗುತ್ತಿಹುದು. ಡುಪಚಷ್ ಪಾಕೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆತ್ಮನೇ ಪದವು. ||೧೭||

[4]ಪಕ್ವಂ = ಪಾಕವಾದಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಅನ್ನವು ಕಿಟ್ಟಂ = ಮಲವು ಪೃಥಕ್ = ಬೇಱೆ ರಸಃ = [4]ರಸಮಯವು. ಪೃಥಕ್ = ಬೇಱಾಗಿ ದ್ವಿಧಾ = ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವು ಭವತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು. ಕಿಟ್ಟಂ = ಮಲವು ದ್ವಾದಶಭಿಃ = ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರವಾದಂಥಾ ಮಲೈಃ = ಮಲಂಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನಂ = ಬೇರ್ಪಡಿಸಲುಪಟ್ಟುದಾಗಿ ದೇಹಾತ್ = ಶರೀರದ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಬಹಿಃ = ಹೊಱಗೆ ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವುದು.

ಕರ್ಣಾಕ್ಷಿನಾಸಿಕಾಜಿಹ್ವಾದಂತಾಃ = ಕಿವಿ ಕಣ್ಣು ಮೂಗು ನಾಲಗೆ ಹಲ್ಲುಗಳು ಶಿಶ್ನಂ = ಶಿಶ್ನೆಯು ಗುದಂ = ಅಧೋದ್ವಾರವು ನಖಾಃ = ಉಗುರುಗಳು ಕಫಸ್ವೇದೌ = ಶ್ಲೇಷ್ಮ ಬೆಮರುಗಳು ವಿಣ್ಮೂತ್ರೇ = ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳು ಮಲಾಶ್ರಯಾಃ = ಮಲಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯುವಹಂಥಾವು ದ್ವಾದಶ = ಹನ್ನೆರಡೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟವು. ||೧೯||

ಹೃತ್ಪದ್ಮೇ = ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ನಾಡ್ಯಃ = ನಾಡಿಗಳು ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಬದ್ಧಾಶ್ಚ = ಸಂಬಂಧಿಸಲು

---

[1] ಧ (ಘ) [2] ಸಂ (ಘ) [3] ಶಿಶ್ನಗುದಂ (ಘ) [4] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ರಸೇನ ತೇನ[1]ತಾ ನಾಡೀಃ[1] ಪ್ರಾಣಃ ಪೂರಯತೇ ಪುನಃ
ಪ್ರತರ್ಪಯಂತಿ ಸಂಪೂರ್ಣಾಃ ತಾಶ್ಚ ದೇಹಂ ಸಮಂತತಃ ||೨೦||

ತತಸ್ಸ ನಾಡೀಮಧ್ಯಸ್ಥಃ ಶಾರೀರೇಣೋಷ್ಮಣಾ ರಸಃ
ಪಚ್ಯತೇ ಪಚ್ಯಮಾನಾಚ್ಚ ಭವೇತ್ಪಾಕದ್ವಯಂ ಪುನಃ ||೨೨||

*ಚರ್ಮಾ[2]ವೇಷ್ಟಂ[2] ಸಮಂತಾಚ್ಚ ರುಧಿರಂ ಚ ಪ್ರಜಾಯತೇ
ರಕ್ತಾಲ್ಲೋಮಾನಿ ಮಾಂಸಂ ಚ ಕೇಶಾಃ ಸ್ನಾಯುಶ್ಚ ಮಾಂಸತಃ ||

ವಟ್ಟವು. ತಾಸಾಂ = ಆ ನಾಡಿಗಳ ಮುಖೇಷು = ಮುಖಂಗಳಲ್ಲಿ ರಸಂ = ಅಂನ ರಸವನು ತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಃ = ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾ ಪ್ರಾಣಃ = ಪ್ರಾಣವಾಯು ಸ್ಥಾಪಯತೇ = ಇರಿಸುತ್ತಿಹುದು. ||೨೦||

ಪ್ರಾಣಃ = ಪ್ರಾಣವಾಯು ತೇನ ರಸೇನ = ಆ ರಸದಿಂದ ತಾಃ ನಾಡೀಃ = ಆ ನಾಡಿಗಳನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪೂರಯತೇ = ತುಂಬುತ್ತಿಹುದು. ಪ್ಯಾ ಪಾಲನ ಪೂರಣಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತುಜ ಪದವು. ಸಂಪೂರ್ಣಾಃ = ತುಂಬಿದಂಥಾ ತಾಶ್ಚ = ಆ ನಾಡಿಗಳು ದೇಹಂ = ದೇಹವನು ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತರ್ಪಯಂತಿ = ತೃಪ್ತಿಮಾಡುತ್ತಿಹವು. ತೃಪೂ ಪ್ರೀಣನೇ ಎಂಬ ಧಾತು.

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಡೀಮಧ್ಯಸ್ಥಃ = ನಾಡಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ರಸಃ = ರಸವು ಶಾರೀರೇಣ ಊಷ್ಮಣಾ = ಶರೀರದ ಉಷ್ಣದಿಂದ ಪಚ್ಯತೇ = ಪಾಕವಾಗುತ್ತಿಹುದು. ಪಚ್ಯಮಾನಾಚ್ಚ = ಪಾಕವಾದುದರ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪಾಕದ್ವಯಂ = ಪಾಕವೆರಡು ಪ್ರಕಾರವು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ||೨೨||

ಸಮಂತಾಚ್ಚ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಚರ್ಮಾವೇಷ್ಟಂ = ಚರ್ಮದಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಂ ಇದ್ದಂಥಾ ರುಧಿರಂ ಚ = ರಕ್ತವು ಪ್ರಜಾಯತೇ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು. ರಕ್ತಾತ್ = ರಕ್ತದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲೋಮಾನಿ = ರೋಮಂಗಳು ಮಾಂಸಂ ಚ = ಮಾಂಸವು ಪ್ರಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ಮಾಂಸತಃ = ಮಾಂಸದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೇಶಾಃ = ಮಂಡೆಯ ಕೂದಲುಗಳು ಸ್ನಾಯುಶ್ಚ = ನರವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು. ||೨೨||

---

1 ನಾಡ್ಯಸ್ತಾಃ (ಘ). 2 ವಿಷ್ಟಂ (ಘ) * ಆವಿಷ್ಟಂ ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತ ಪಾಠ.

ಸ್ನಾಯೋಸ್ಸಿರಾಸ್ತಥಾಸ್ಥೀನಿ [1]ನಖಾ[1] ಮಜ್ಜಾಽಸ್ಥಿಸಂಭವಾಃ
*ಮಜ್ಜಾತ್ಕರಣಕೈವಲ್ಯಂ [2]ಶುಕ್ಲಂ[2] ಚ ಪ್ರಸವಾತ್ಮಕಮ್ ॥೨೪॥

ಇತಿ ದ್ವಾದಶಧಾಽನ್ನಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ
ಅನ್ನಾಚ್ಚೈವ ತತಶ್ಶು[3]ಕ್ಲಂ[3] ಶು[4]ಕ್ಲಾ[4]ದ್ದೇಹಸ್ಯ ಸಂಭವಃ ॥೨೫॥

ಋತುಕಾಲೇ ಯದಾ[5]ಶುಕ್ಲಂ[5] ನಿರ್ದೋಷಂ ಯೋನಿಸಂಸ್ಥಿತಮ್
ತದಾ ತದ್ವಾಯುನಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಂ ಸ್ತ್ರೀರಕ್ತೇನೈಕತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ ॥೨೬॥

ವಿಸರ್ಗಕಾಲೇ ಶು[6]ಕ್ಲ[6]ಸ್ಯ ಜೀವಃ ಕರಣಸಂಯುತಃ
ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಪ್ರವಿಶತೇ ಯೋನಿಂ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸ್ವೈರ್ನಿಯೋಜಿತಃ ॥೨೭॥

ಸ್ನಾಯೋಃ = ನರವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಿರಾಃ = ನಾಡಿಗಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಸ್ಥೀನಿ = ಎಲು[ಬು]ಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಮಜ್ಜಾ = ಮಜ್ಜೆಯು ನಖಾಃ = ಉಗುರುಗಳು ಅಸ್ಥಿಸಂಭವಾಃ = ಅಸ್ಥಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಮಜ್ಜಾತ್ = ಮಜ್ಜೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕರಣಕೈವಲ್ಯಂ = ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಹಂಥಾ ಪ್ರಸವಾತ್ಮಕಂ = ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಶುಕ್ಲಂ ಚ = ರೇತಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೨೪॥

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಸ್ಯ = ಅನ್ನಕ್ಕೆ ದ್ವಾದಶಧಾ = ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಃ = ಆನಂದವು ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅನ್ನಾಚ್ಚೈವ = ಅನ್ನದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಶುಕ್ಲಂ = ರೇತಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ತತಃ = ಅಪ್ಪಟಿ ಮೇಲೆ ಶುಕ್ಲಾತ್ = ರೇತಸ್ಸಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಸ್ಯ = ದೇಹದ ಸಂಭವಃ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯಹುದು. ॥೨೫॥

ಯದಾ = ಆವಾಗ ಋತುಕಾಲೇ = ಋತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷಂ = ದೋಷವಿಲ್ಲದಂಥಾ ಶುಕ್ಲಂ = ರೇತಸ್ಸು ಯೋನಿಸಂಸ್ಥಿತಂ = ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತದಾ = ಆಗ ತತ್ = ಆ ರೇತಸ್ಸು ವಾಯುನಾ = ವಾಯುವಿನಿಂದ ಸ್ಪೃಷ್ಟಂ = ಸೋಂಕಲುಪಟ್ಟಿದಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀರಕ್ತೇನ = ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಕ್ತದಿಂದ ಏಕತಾಂ = ಒಂದೇಯಹತನವನು ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವುದು. ॥೨೬॥

ಶುಕ್ಲಸ್ಯ = ಶುಕ್ಲವ ವಿಸರ್ಗಕಾಲೇ = ಬಿಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರಣಸಂಯುತಃ = ಮನೋಬು[7][ದ್ಧ್ಯ][7]ಹಂಕಾರಚಿತ್ತವೆಂಬ ಅಂತಃಕರಣ ಚತುಷ್ಟಯಂಗಳಿಂದ

---

[1] ನಖ (ಘ) [2] ಶುಕ್ರಂ (ಕ) [3] ಕ್ರಂ (ಕ) [4] ಕ್ರಾ (ಕ) [5] ಶುಕ್ರಂ (ಕ)
[6] ಕ್ಲ (ಕ) [7] ದ್ವಿರ (ವ್ಯಾ) * 'ಮಜ್ಜಾ' ಆಕಾರಾಂತವಾಗಿರಬೇಕು.

ತಚ್ಛು[1]ಕ್ಲ[1]ರಕ್ತಮೇಕಸ್ಥಮೇಕಾಹಾತ್ಕಲಲಂ ಭವೇತ್
ಪಂಚರಾತ್ರೇಣ ಕಲಲಂ ಬುದ್ಬುದಾಕಾರತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ ||೨೮||

[2]ಬುದ್ಬುದಂ[2] ಸಪ್ತರಾತ್ರೇಣ ಮಾಂಸಪೇಶೀ ಭವೇತ್ಪುನಃ
ದ್ವಿಸಪ್ತಾಹಾದ್ಭವೇತ್ಪೇಶೀ ರಕ್ತಮಾಂಸಾಂಚಿತಾ ದೃಢಾ ||೨೯||

ಬೀಜಸ್ಯೇವಾಂ[3]ಕುರಾಃ ಪೇಶ್ಯಾಃ[3] ಪಂಚವಿಂಶತಿರಾತ್ರತಃ
ಭವಂತಿ ಮಾಸಮಾತ್ರೇಣ ಪಂಚಧಾ ಜಾಯತೇ ಪುನಃ ||೩೦||

ಗ್ರೀವಾ ಶಿರಶ್ಚ ಸ್ಕಂಧಶ್ಚ ಪೃಷ್ಠವಂಶಸ್ತಥೋದರಮ್

ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಜೀವಃ = ಜೀವನು ಸ್ವೈಃ = ತಾ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಕರ್ಮಭಿಃ = ಕರ್ಮಂಗಳಿಂದ ನಿಯೋಜಿತಃ = ಕೂಡಿದಾತನಾಗಿ ಪ್ರೀತ್ಯಾ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಯೋನಿಂ = ಯೋನಿಯನು ಪ್ರವಿಶತೇ = ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೨೭||

ಏಕಸ್ಥಂ = ಒಂದಾಗಿದ್ದಂಥಾ ತಚ್ಛುಕ್ಲರಕ್ತಂ = ಆ ಶುಕ್ಲವು ರಕ್ತವು ಏಕಾಹಾತ್ = ಒಂದು ದಿನದ ನೆಸೆಯಿಂದ ಕಲಲಂ = ಕಲ್ಕವು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ಪಂಚರಾತ್ರೇಣ = ಐದು ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಕಲಲಂ = ಆ ಕಲ್ಕವು ಬುದ್ಬುದಾಕಾರತಾಂ = ಬೊಬ್ಬುಳಿಕೆಯಾಕಾರವಹತನವನು ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವುದು. ||೨೮||

ಬುದ್ಬುದಂ = ಬೊಬ್ಬುಳಿಕೆಯಾದುದು ಸಪ್ತರಾತ್ರೇಣ = ಏಳು ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಮಾಂಸಪೇಶೀ = ಮಾಂಸದ ಮುದ್ದೆ ಭವೇತ್ = ಅಹುದು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪೇಶೀ = ಆ ಮಾಂಸದ ಮುದ್ದೆ ದ್ವಿಸಪ್ತಾಹಾತ್ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನದಿಂದ ರಕ್ತಮಾಂಸಾಂಚಿತಾ = ರಕ್ತ ಮಾಂಸದಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾದು ದೃಢಾ ಭವೇತ್ = ಘಟ್ಟಿಯಹುದು. ||೨೯||

ಪಂಚವಿಂಶತಿರಾತ್ರತಃ = ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ಯಾಃ = ಮಾಂಸದ ಘಟ್ಟಿಗೆ ಬೀಜಸ್ಯೇವ = ಬೀಜಕ್ಕೆ ಅಂಕುರ ಮೂಡಿದ ಹಾಂಗೆ ಅಂಕುರಾಃ = ಮೊಳಕೆಗಳು ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹವು. ಮಾಸಮಾತ್ರೇಣ = ಒಂದು ಮಾಸ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪಂಚಧಾ = ಐದು ಮೊಳಕೆ ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು.

ಗ್ರೀವಾ = ಕೊರಳು ಶಿರಶ್ಚ = ತಲೆ ಸ್ಕಂಧಶ್ಚ = ಹೆಗಲು ಪೃಷ್ಠವಂಶಃ = ಬೆನ್ನ ನೆಟ್ಟೆಲು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉದರಂ = ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಣಿಪಾದಾಃ = ಕೈಕಾಲು

---

1 ಕ್ರ (ಕ) 2 ಬುದ್ಬುದಃ (ಘ) 3 ಕುರೋತ್ಪತ್ತಿಃ (ಘ)

ಪಾಣಿಪಾದಾಸ್ತಥಾ [1]ಪಾರ್ಶ್ವೇ[1] ಕಟೀ ಗಾತ್ರಂ ತಥೈವ ಚ
ಮಾಸದ್ವಯೇನ ಸರ್ವಾಣಿ ಕ್ರಮಶಃ ಸಂಭವಂತಿ ಚ ||೩೧||

ತ್ರಿಭಿರ್ಮಾಸೈಃ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ ಸರ್ವಾಂಗಾಂಕುರಸಂಧಯಃ
ಮಾಸೈಶ್ಚತುರ್ಭಿರಂಗುಲ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ||೩೨||

ಮುಖಂ ನಾಸಾ ಚ ಕರ್ಣೌ ಚ ಮಾಸೈರ್ಜಾಯಂತಿ ಪಂಚಭಿಃ
ದಂತಪಙ್ಕ್ತಿಸ್ತಥಾ ಗುಹ್ಯಂ ಜಾಯಂತೇ ಚ ನಖಾಃ ಪುನಃ ||೩೩||

[2]ಕರ್ಣಯೋರ್ಭವತಶ್ಛಿದ್ರೌ[2] ಷಣ್ಮಾಸಾಭ್ಯಂತರೇಣ ತು
ಪಾಯುರ್ಮೇಢ್ರಮುಪಸ್ಥಂ ಚ ನಾಭಿಶ್ಚಾಪ್ಯುಪಜಾಯತೇ ||೩೪||

ಗಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವೇ = ಎರಡು ಬದಿಗಳು ಕಟೀ = ಟೊಂಕವೆರಡು ತಥೈವ ಚ = ಹಾಂಗೆ ಗಾತ್ರಂ = ಶರೀರವು ಮಾಸದ್ವಯೇನ = ತಿಂಗಳೆರಡಱಿಂದ ಕ್ರಮಶಃ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಸರ್ವಾಣಿ ಚ = ಎಲ್ಲವೂ ಸಂಭವಂತಿ = ಹುಟ್ಟು ತ್ತಿಹವು. ||೩೧||

ತ್ರಿಭಿಃ ಮಾಸೈಃ = ಮೂಱು ಮಾಸಗಳಿಂದ ಸರ್ವಾಂಗಾಂಕುರಸಂಧಯಃ = ಸರ್ವಾಂಗಂಗಳ ಮೊಳಕೆಗಳ ಸಂದುಗಳು ಪ್ರಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು. ಚತುರ್ಭಿಃ ಮಾಸೈಃ = ನಾಲ್ಕು ಮಾಸಂಗಳಿಂದ ಅಂಗುಲ್ಯಃ = ಬೆರಳುಗಳು ಯಥಾಕ್ರಮಂ = ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ಪ್ರಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು. ||೩೨||

ಪಂಚಭಿಃ ಮಾಸೈಃ = ಐದು ಮಾಸಂಗಳಿಂದ ಮುಖಂ = ಮುಖವು ನಾಸಾ ಚ = ನಾಸಿಕವು ಕರ್ಣೌ ಚ = ಕಿವಿಗಳು ಜಾಯಂತಿ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ದಂತಪಙ್ಕ್ತಿಃ = ದಂತಪಙ್ಕ್ತಿಯು ಗುಹ್ಯಂ = ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು. ನಖಾಶ್ಚ = ಉಗುರುಗಳೂ ಜಾಯಂತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು. ||೩೩||

ಷಣ್ಮಾಸಾಭ್ಯಂತರೇಣ = ಆಱುತಿಂಗಳೊಳಗಣಿಂದ ಕರ್ಣಯೋಃ = ಎರಡು ಕಿವಿಗಳ ಛಿದ್ರೌತು = ಛಿದ್ರಂಗಳು ಭವತಃ = ಆಗುತ್ತಿಹವು. ಪಾಯುಃ = ಗುದವು ಮೇಢ್ರಂ = ಶಿಶ್ನಯು ಉಪಸ್ಥಂ ಚ = ಭಗವು ನಾಭಿಶ್ಚ = ಹೊಕ್ಕಳು ಉಪ_ ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಕುಱಿತು ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಹೇಳಿದ ನಿರ್ಣಯವು. ||೩೪||

---

[1] ಪಾರ್ಶ್ವೋ   [2] ಕರ್ಣಯೋಸ್ತು ಭವೇಚ್ಛಿದ್ರಂ (ಘ)

ಸಂಧಯೋ ಯೇ ಚ ಗಾತ್ರೇಷು ಮಾಸೈರ್ಜಾಯಂತಿ ಸಪ್ತಭಿಃ
ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಸಂಪೂರ್ಣಃ ಶಿರಃಕೇಶಸಮನ್ವಿತಃ ||೩೫||

ವಿಭಕ್ತಾವಯವಸ್ಪಷ್ಟಃ ಪುನರ್ಮಾಸಾಷ್ಟಕೇನ ತು
ಪಂಚಾತ್ಮಕಸಮಾಯುಕ್ತಃ ಪರಿಪಕ್ವಸ್ಸ ತಿಷ್ಠತಿ ||೩೬||

ಮಾತುರಾಹಾರವೀರ್ಯೇಣ ಷಡ್ವಿಧೇನ ರಸೇನ ಚ[1]
ನಾಭಿಸೂತ್ರನಿಬಂಧೇನ ವರ್ಧತೇ ಸ ದಿನೇ ದಿನೇ ||೩೭||

ತತಃ ಸ್ಮೃತಿಂ ಲಭೇಜ್ಜೀವಃ ಸಂಪೂರ್ಣೇऽಸ್ಮಿನ್ ಶರೀರಕೇ
ಸುಖದುಃಖಂ ವಿಜಾನಾತಿ ನಿದ್ರಾಸ್ವಪ್ನಂ ಪುರಾಕೃತಂ ||೩೮||

ಸಪ್ತಭಿಃ ಮಾಸೈಃ = ಏಳು ಮಾಸಂಗಳಿಂದ ಗಾತ್ರೇಷು = ಶರೀರಂಗಳಲ್ಲಿಯಬು ಯೇ ಚ = ಅವನು ಕೆಲವು ಸಂಧಯಃ = ಸಂಧುಗಳು ಜಾಯಂತಿ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮಾಸಾಷ್ಟಕೇನ ತು = ಮಾಸವೆಂಟರಿಂದವು ಸಃ = ಆ ಜೀವನು ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಸಂಪೂರ್ಣಃ = ಅವಯವಂಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಯವಂಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಹಂಥಾ ಶಿರಃಕೇಶಸಮನ್ವಿತಃ = ಮಂಡೆಯ ಕೂದಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಭಕ್ತಾವಯವಸ್ಪಷ್ಟಃ = ವಿಭಾಗಿಸಲುಪಟ್ಟ ಅವಯವಂಗಳ ವ್ಯಕ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಂಚಾತ್ಮಕಸಮಾಯುಕ್ತಃ = ಪಂಚಭೂತಂಗಳ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪರಿಪಕ್ವಃ = ಪರಿಪಾಕವಾದ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ||೩೬||

ಸಃ = ಆ ಜೀವನು ನಾಭಿಸೂತ್ರನಿಬಂಧೇನ = ಹೊಕ್ಕಳ ನಾಳದಿಂದ ವೇಧಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಷಡ್ವಿಧೇನ ರಸೇನ = ಷಡ್ರಸಮಯವಹಂಥಾ ಮಾತುಃ = ತಾಯ ಆಹಾರವೀರ್ಯೇಣ ಚ = ಆಹಾರದ ಸತ್ತ್ವದಿಂದವು ದಿನೇ ದಿನೇ = ದಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ವರ್ಧತೇ = ಬೆಳವುತ್ತಿಹನು. ||೩೭||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಜೀವಃ = ಜೀವನು ಸಂಪೂರ್ಣೇ = ಸಂಪೂರ್ಣವಾದಂಥಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಶರೀರಕೇ = ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಮೃತಿಂ = ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನು ಲಭೇತ್ = ಪಡೆವನು. ಪುರಾ = ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೃತಂ = ಮಾಡಿದಂಥಾ ಕರ್ಮವನು ಸುಖದುಃಖಂ = ಸುಖದುಃಖವನು ನಿದ್ರಾಸ್ವಪ್ನಂ = ನಿದ್ರೆಕನಸನಾಗಿ ವಿಜಾನಾತಿ = ಅರಿವುತ್ತಿಹನು. ||೩೮||

---

[1] ತು (ಘ)

ಮೃತಶ್ಚಾಹಂ ಪುನರ್ಜಾತೋ ಜಾತಶ್ಚಾಹಂ ಪುನರ್ಮೃತಃ
ನಾನಾಯೋನಿಸಹಸ್ರಾಣಿ ಮಯಾ ದೃಷ್ಟಾನಿ ಜಾಯತಾ ||೩೯||

ಅಧುನಾ ಜಾತಮಾತ್ರೋಽಹಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸಂಸ್ಕಾರ ಏವ ಚ
[1]ತತ್ತತ್[1] ಶ್ರೇಯಃ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ *ಯೇನ ಗರ್ಭೇಣ ಸಂಭವಃ* ||೪೦||

ಗರ್ಭಸ್ಥಶ್ಚಿಂತಯತ್ಯೇವಮಹಂ ಗರ್ಭಾದ್ವಿನಿ[2]ರ್ಗತಃ[2]
ಅಧ್ಯೇಷ್ಯಾಮಿ ಶಿವಜ್ಞಾನಂ ಸಂಸಾರವಿನಿವರ್ತಕಮ್ ||೪೧||

ಅಹಂ ಚ = ನಾನು ಮೃತಃ = ಮರಣವಾದಾತನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಜಾತಃ = ಹುಟ್ಟಿದಾತನು ಜಾತಃ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಅಹಂ ಚ = ನಾನೂ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮೃತಃ = ಸತ್ತಾತನು ಜಾಯತಾ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಮಯಾ = ನನ್ನಿಂದ ನಾನಾಯೋನಿಸಹಸ್ರಾಣಿ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹ ಯೋನಿಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತಂಗಳು ದೃಷ್ಟಾನಿ = ಕಾಣಲು ಪಟ್ಟವು. ಶತಶಬ್ದ ಸಹಸ್ರಶಬ್ದವು ಅಸಂಖ್ಯಾತದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು. ||೩೯||

ಅಧುನಾ = ಈಗವು ಯೇನ ಗರ್ಭೇಣ = ಆವುದಾನೊಂದು ಗರ್ಭದಿಂದ ಸಂಭವಃ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಅಹಂ ಚ = ನಾನೂ ಜಾತಮಾತ್ರ ಏವ = ಹುಟ್ಟಿದಾಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರಾಪ್ತಸಂಸ್ಕಾರಃ = ಹಡೆಯಲು ಪಟ್ಟ ಗುರೂಪದೇಶವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ತತ್ = ಆ ಸಂಸಾರನಿವೃತ್ತಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ತತ್ ಶ್ರೇಯಃ = ಆ ಮೋಕ್ಷವನು ಕುರಿತು ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ = [3]ಮಾಡೇನು.[3] ||೪೦||

ಅಹಂ = ನಾನು ಗರ್ಭಾತ್ = ಗರ್ಭದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿನಿರ್ಗತಃ = ಹೊರ- ವಂಟಾತವನಾಗಿ ಸಂಸಾರವಿನಿವರ್ತಕಂ = ಸಂಸಾರ ನಿವೃತ್ತಿಯನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ

---

[1] ತತಃ (ಘ). [2] ಸೃತಃ (ಘ). [3] ಮಾಡೀನು (ಚ).

*'ಯೇನ–ಗರ್ಭೇ–ನ–ಸಂಭವಃ' ಇತಿ (ಘ). 'ಯೇನ–ಗರ್ಭೇಣ–ಸಂಭವಃ' ಇತಿ (ಕ.ಖ.ಗ.ಚ.). ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಜಾತಮಾತ್ರಃ' ಎಂದಿದೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಜಾತಮಾತ್ರ ಏವ' ಎಂದಿದೆ. ಈ (ಘ) ಪಾಠದಲ್ಲಿ 'ಗರ್ಭೇ-ನ' ಎಂದಿದೆ. ಉಳಿದವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಗರ್ಭೇಣ' ಎಂದಿದೆ. ಈ ಪಾಠಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಅರ್ಥವು ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಯೇನ = ಯಾವ ಶ್ರೇಯಃಕರ್ಮದಿಂದ ಗರ್ಭೇ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಃ = ಹುಟ್ಟು ನ = ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಎಂದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಈ ಅರ್ಥವು ಯೇನ-ಗರ್ಭೇ-ನ-ಸಂಭವಃ ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ.

ಏವಂ ಸ ಗರ್ಭೇ ದುಃಖೇನ ಮಹತಾ ಪರಿಪೀಡಿತಃ
ಜೀವಃ ಕರ್ಮವಶಾದಾಸ್ತೇ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಂ ವಿಚಿಂತಯನ್ ||೪೨||

ಯಥಾ ಗಿರಿವರಾಕ್ರಾಂತಃ ಕಶ್ಚಿದ್ದುಃಖೇನ ತಿಷ್ಠತಿ
ತಥಾ ಜರಾಯುಣಾ ದೇಹೀ ದುಃಖೇ ತಿಷ್ಠತಿ ವೇಷ್ಟಿತಃ ||೪೩||

ಪತಿತಃ ಸಾಗರೇ ಯದ್ವದ್ದುಃಖಮಾಸ್ತೇ ಸಮಾಕುಲಃ
ಗರ್ಭೋದಕೇನ ಸಿಕ್ತಾಂಗಸ್ತಥಾ ವ್ಯಾಕುಲಿತಃ ಪುಮಾನ್ ||೪೪||

ಲೋಹಕುಂಭೇ ಯಥಾ ನ್ಯಸ್ತಃ ಪಚ್ಯತೇ ಕಶ್ಚಿದಗ್ನಿನಾ
ಗರ್ಭಕುಂಭೇ ತಥಾ ಕ್ಷಿಪ್ತಃ ಪಚ್ಯತೇ [1]ಜಠರಾಗ್ನಿನಾ[1] ||೪೫||

ಶಿವಜ್ಞಾನಂ = ಶಿವಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರವನು ಅಧ್ಯೇಷ್ಯಾಮಿ = ಓದೇನು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸ್ಥಃ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾ ಜೀವನು ಚಿಂತಯತಿ = ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೪೧||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಃ ಜೀವಃ = ಆ ಜೀವನು ಗರ್ಭೇ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹತಾ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ದುಃಖೇನ = ದುಃಖದಿಂದ ಪರಿಪೀಡಿತಃ = ಕ್ಲೇಶಿತನಾಗಿ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಂ = ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯವನು ವಿಚಿಂತಯನ್ = ಚಿಂತಿಸುತ್ತವು ಕರ್ಮವಶಾತ್ = ಕರ್ಮವಶದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಸ್ತೇ ಇರುತ್ತಿಹನು. ||೪೨||

ಗಿರಿವರಾಕ್ರಾಂತಃ = ದೊಡ್ಡಿತಹ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತಿದ್ದಂಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ದುಃಖೇನ = ದುಃಖದಿಂದ ಯಥಾ = ಎಹಗೆ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿಹನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಜರಾಯುಣಾ = ಮಾಸಿನಿಂದ ವೇಷ್ಟಿತಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇಹೀ = ಜೀವನು ದುಃಖೇ = ದುಃಖದಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತಿಹನು. ||೪೩||

ಸಾಗರೇ = ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪತಿತಃ = ಬಿದ್ದಂಥಾ ಆತನು ಸಮಾಕುಲಃ = ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಯದ್ವತ್ = ಹೇಂಗೆ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವಾಗಿ ಆಸ್ತೇ = ಇರುತ್ತಿಹನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಗರ್ಭೋದಕೇನ = ಗರ್ಭದ ಜಲದಿಂದ ಸಿಕ್ತಾಂಗಃ = ನೆನೆಯಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುಮಾನ್ = ಪುರುಷನು ವ್ಯಾಕುಲಿತಃ = ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತಿಹನು. ||೪೪||

ಲೋಹಕುಂಭೇ = ಲೋಹದ ಭಾಂಡದಲ್ಲಿ ನ್ಯಸ್ತಃ = ಇ[2][ಡ][2]ಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ಅಗ್ನಿನಾ = ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ

---

[1] ಜಾಠರಾಗ್ನಿನಾ (ಘ) [2] ರ (ಕ.ಖ)

ಸೂಚೀಭಿರಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿರ್ನಿರ್ಭಿನ್ನಸ್ಯ ನಿರಂತರವ್
ಯದ್ದುಃಖಮುಪಜಾಯೇತ ತದ್ಗರ್ಭೇಽಷ್ಟಗುಣಂ ಭವೇತ್ ||೪೬||

[1]ಗರ್ಭ[1]ವಾಸಾತ್ಪರೋ ವಾಸಃ [2]ಕಷ್ಟೋ ನೈವಾಸ್ತಿ[2]ಕುತ್ರಚಿತ್
ದೇಹಿನಾಂ ದುಃಖಬಹುಲಂ ಸುಘೋರಮತಿಸಂಕಟವ್ ||೪೭||

ಇತ್ಯೇತದ್ಗರ್ಭದುಃಖಂ ಹಿ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತವ್
ಚರಸ್ಥಿರಾಣಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಆತ್ಮಗರ್ಭಾನುರೂಪತಃ ||೪೮||

ಗರ್ಭಾತ್ಕೋಟಿಗುಣಂ ದುಃಖಂ ಯೋನಿಯಂತ್ರಪ್ರಪೀಡನಾತ್
ಸಮ್ಮೂರ್ಛಾ ಜಾಯತೇ ತಸ್ಯ ಜಾಯಮಾನಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ ||೪೯||

ಪಚ್ಯತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಗರ್ಭಕುಂಭೇ = ಗರ್ಭವೆಂಬ ಭಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ತಃ = ಇದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿ ಜಠರಾಗ್ನಿನಾ = ಉದರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಪಚ್ಯತೇ = ಬೇವುತ್ತಿಹನು ||೪೫||

ಅಗ್ನಿವರ್ಣಾಭಿಃ =ಅಗ್ನಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೂಚೀಭಿಃ =ಸೂಜಿಗಳಿಂದ ನಿರಂತರಂ = ಆವಾಗವು ನಿರ್ಭಿನ್ನಸ್ಯ = ಚುಚ್ಚಿಕೊಂಡಾತಂಗೆ ಯದ್ದುಃಖಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ದುಃಖವು ಉಪಜಾಯೇತ=ಹುಟ್ಟೊದು ತತ್= ಆ ದುಃಖವು ಗರ್ಭೇ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಗುಣಂ = ಎಂಟು ಮಡಿ ಭವೇತ್ = ಅಹುದು.

ದೇಹಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಗರ್ಭವಾಸಾತ್ = ಗರ್ಭದ ಆಶ್ರಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರಂ = ಮತ್ತೊಂದು ಕಷ್ಟಃ = ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ವಾಸಃ = ಸ್ಥಾನವು ನಾಸ್ತಿ =ಇಲ್ಲ. ಸುಘೋರಂ=ಅತಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅತಿಸಂಕಟಂ=ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕಟವಹಂಥಾ ದುಃಖಬಹುಲಂ=ದುಃಖಂಗಳಿಂಹ ಬಹಳವಹಂಥಾದು ಕುತ್ರಚಿತ್ =ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಾಸ್ತ್ಯೇವ=ಇಲ್ಲವು. ||೪೭||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಚರಸ್ಥಿರಾಣಾಂ=ಚರಾಚರವಹಂಥಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮಗರ್ಭಾನುರೂಪತಃ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗರ್ಭಕ್ಕನುಕೂಲವಹದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ಏತತ್ = ಈ ಗರ್ಭದುಃಖಂ = ಗರ್ಭದ ದುಃಖವು ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ ಹಿ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುದಲಾ ||೪೮||

ಜಾಯಮಾನಸ್ಯ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ = ಆ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಯೋನಿಯಂತ್ರಪ್ರಪೀಡನಾತ್ = ಯೋನಿಯೆಂಬ ಗಾಣದ ಬಾಧೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ

---

[1] ಗರ್ಭಾ (ಘ) [2] ಕಷ್ಟದೋ ನಾಸ್ತಿ (ಘ)

[1]ರಸ[1]ವತ್ಪೀಡ್ಯಮಾನಸ್ಯ [2]ಯಂತ್ರೇಣೇವ[2] ಸಮಂತತಃ
ಶಿರಸ್ಯಾತಾಡ್ಯಮಾನಸ್ಯ [3]ಪಾಶ[3]ಮುದ್ಗರಕೋಟಿಭಿಃ ||೫೦||

ಗರ್ಭಾನ್ನಿ[4]ಷ್ಕ್ರಾಮ್ಯ[4]ಮಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಬಲೈಸ್ಸೂತಿಮಾರುತೈಃ
ಜಾಯತೇ ಸುಮಹದ್ದುಃಖಂ ಪರಿತ್ರಾಣಮವಿಂದತಃ ||೫೧||

ಯಂತ್ರೇ[5]ಣ ಪೀಡಿತಾ[5] ಯದ್ವನ್ನಿಸ್ಸಾರಾಸ್ಸ್ಯುಸ್ತಿಲೇಕ್ಷವಃ
ತದ್ವಚ್ಛರೀರಂ ನಿಸ್ಸಾರಂ ಯೋನಿಯಂತ್ರಪ್ರಪೀ[6]ಡಿತಮ್[6] ||೫೨||

ಅಸ್ಥಿಪಟ್ಟತುಲಾಸ್ತಂಭಂ ಸ್ನಾಯುಬಂ[7]ಧೈಸ್ಸು[7]ಯಂತ್ರಿತಂ
ರಕ್ತಮಾಂಸಮೃದಾ ಲಿಪ್ತಂ ವಿಣ್ಮೂತ್ರದ್ರವ್ಯಭಾಜನಮ್ ||೫೩||

ಗರ್ಭಾತ್ = ಗರ್ಭದ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಕೋಟಿಗುಣಂ = ಕೋಟಿ ಮಡಿಯಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಸಮ್ಮೂರ್ಛಾ = ಮೂರ್ಛೆಯು ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ||೪೯||

ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ರಸವತ್ = ರಸದ್ರವ್ಯವಹಂಥಾ ವಸ್ತುವಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರೇಣ = ಗಾಣದಿಂದ ಪೀಡ್ಯಮಾನಸ್ಯೇವ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳಲು ಪಟ್ಟಾತನಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಪಾಶಮುದ್ಗರಕೋಟಿಭಿಃ = ನೇಣುಕಬ್ಬುನದ ಡಾಣೆಗಳ ಕೋಟಿಗಳಿಂದ ಶಿರಸಿ = ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಆತಾಡ್ಯಮಾನಸ್ಯೇವ = ಅಪ್ಪಳಿಸಿಕೊಳಲು ಪಟ್ಟಾತನಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ಗರ್ಭಾತ್ = ಗರ್ಭದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಕ್ರಾಮ್ಯಮಾಣಸ್ಯ = ಹೊಱವಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಿತ್ರಾಣಂ = ಸತ್ವವನು ಅವಿಂದತಃ = ಹಡೆಯದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಪ್ರಬಲೈಃ = ಬಲವತ್ತರವಹಂಥಾ ಸೂತಿಮಾರುತೈಃ = ಪ್ರಸವಕಾಲದ ವಾಯುಗಳಿಂದ ಸುಮಹತ್ = ಅತಿಬಹಳವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ||೫೧||

ಯಂತ್ರೇಣ = ಗಾಣದಿಂದ ಪೀಡಿತಾಃ = ತಿರಿಗಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತಿಲೇಕ್ಷವಃ = ಎಳ್ಳು ಕಬ್ಬುಗಳು ಯದ್ವತ್ = ಎಹಗೆ ನಿಸ್ಸಾರಾಃ = ನಿಸ್ಸಾರಂಗಳು ಸ್ಯುಃ = ಆಹವು ತದ್ವತ್ = ಆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಯೋನಿಯಂತ್ರಪ್ರಪೀಡಿತಂ = ಯೋನಿಯೆಂಬ ಗಾಣದಿಂದ ಬಾಧಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶರೀರಂ = ದೇಹವು ನಿಸ್ಸಾರಂ = ಸತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದದಹುದು. ||೫೨||

ಅಸ್ಥಿಪಟ್ಟತುಲಾಸ್ತಂಭಂ = ಅಸ್ಥಿಗಳೆಂಬ ಭಾರವಟ್ಟಿಗೆ ತೊಲೆ ಕಂಭಂಗಳ

---

[1] ಇಕ್ಷು (ಘ) [2] ಯಂತ್ರೇಣೈವ (ಘ) [3] ಯಥಾ (ಘ) [4] ಷ್ಕ್ರಮ (ಘ)
[5] ಣಾಪೀಡಿತಾ (ಘ) [6] ಡನಾತ್ (ಘ) [7] ಧೇನ (ಘ)

ಕೇಶರೋಮ [1]ತೃಣಚ್ಛನ್ನಂ[1] ರೋಗಾಯತನಮಾ[ಗತಂ]
ತುರಮ್ (?) +
ವದನೈಕಮಹಾದ್ವಾರಂ ಗವಾಕ್ಷಾಷ್ಟಕಭೂಷಿತಮ್ ||೫೪||

ಓಷ್ಠದ್ವಯ[2]ಕವಾಟಂ[2] ಚ ದಂತಜಿಹ್ವಾರ್ಗಳಾನ್ವಿತಮ್
ನಾಡೀಸ್ವೇದಪ್ರವಾಹಂ ಚ ಕಫಪಿತ್ತಪರಿಪ್ಲುತಮ್ ||೫೫||

ಜರಾಶೋಕಸಮಾವಿಷ್ಟಂ ಕಾಲಚಕ್ರಾನಲೇ ಸ್ಥಿತಮ್ -
ಕಾಮಕ್ರೋಧೇಂಧನಾಕ್ರಾಂತಂ ವ್ಯಸನೈಶ್ಚೋಪಮರ್ದಿತಮ್ ||೫೬||

ನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ನಾಯುಬಂಧೈಃ = ನರವಿನ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಸುಯಂತ್ರಿತಂ= ಲೇಸಾಗಿ ಬಿಗಿಯಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ರಕ್ತಮಾಂಸಮೃದಾ = ರಕ್ತಮಾಂಸಂಗಳೆಂಬ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಲಿಪ್ತಂ = ಮೆತ್ತಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಣ್ಮೂತ್ರದ್ರವ್ಯಭಾಜನಂ = ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳೆಂಬ ದ್ರವ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಭಾಜನವಹಂಥಾ ||೫೩||

ಕೇಶರೋಮತೃಣಚ್ಛನ್ನಂ = ಮಂಡೆಯ ಕೂದಲು ರೋಮಂಗಳೆಂಬ ಹುಲ್ಲ ಹೊದಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತುರಂ[ಆಗತಂ ?] = ಬಂದಂಥಾ ರೋಗಾಯತನಂ = ರೋಗಂಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಹಂಥಾ ವದನೈಕಮಹಾದ್ವಾರಂ = ಬಾಯಿಯೆಂಬ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಿಯ ಬಾಗಿಲನುಳ್ಳಂಥಾ ಗವಾಕ್ಷಾಷ್ಟಕಭೂಷಿತಂ = ಎಂಟು ದ್ವಾರಗಳೆಂಬ ಗವಾಕ್ಷವೆಂಟಱಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ||೫೪||

ಓಷ್ಠದ್ವಯಕವಾಟಂ ಚ = ತುಟಿಗಳೆರಡೆಂಬ ಜವಳಿಗದ್ದಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದಂತಜಿಹ್ವಾರ್ಗಳಾನ್ವಿತಂ = ಹಲ್ಲು ನಾಲಗೆಯೆಂಬ ಲಾಳವಿಂಡಿಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಶರೀರವೆಂಬ ಗೃಹವಾಯಿತ್ತು. ಮತ್ತೆಯು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನು. ಅದು ಹೇಂಗೆಂದಡೆ, ನಾಡೀಸ್ವೇದಪ್ರವಾಹಂ ಚ = ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯು ಬೆವರ ಪ್ರವಾಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಫಪಿತ್ತಪರಿಪ್ಲುತಂ= ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಿತ್ತಂಗಳಿಂದ ಮುಳುಗಲುಪಟ್ಟಂಥಾದು.||೫೫||

ಜರಾಶೋಕಸಮಾವಿಷ್ಟಂ = ಮುಪ್ಪು ಶೋಕಂಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಪಟ್ಟಂಥಾದು ಕಾಲಚಕ್ರಾನಲೇ= ಕಾಲಚಕ್ರವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ= ಇರುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾದು ಕಾಮಕ್ರೋಧೇಂಧನಾಕ್ರಾಂತಂ = ಕಾಮಕ್ರೋಧಂಗಳೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಒಟ್ಟಲು ಪಟ್ಟಂಥಾದು ವ್ಯಸನೈಶ್ಚ = ಸಪ್ತವ್ಯಸನಂಗಳಿಂದವು ಉಪಮರ್ದಿತಂ= ಅರಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾದು. ||೫೬||

---

[1] ತೃಣಾಚ್ಛನ್ನಂ (ಫ) [2] ಕಪಾಟಂ (ಫ) + ಆತುರಂ = ಬಂದಂಥಾ(ವ್ಯಾಖ್ಯಾ) ?

ಭೋಗತೃಷ್ಣಾತುರಂ ಮೂಢಂ ರಾಗದ್ವೇಷವಶಾನುಗಮ್
ಸಂವರ್ತಿತಾಂಗ[1]ಪ್ರತ್ಯಂಗ[1]ಜರಾಯುಪರಿವೇಷ್ಟಿತಮ್ ||೫೭||

ಸಂಕಟೇ[2]ನಾ[2]ವಿವಿಕ್ತೇನ ಯೋನಿಮಾರ್ಗೇಣ ನಿರ್ಗತಮ್
ವಿಣ್ಮೂತ್ರರಕ್ತಸಿಕ್ತಾಂಗಂ ಷಟ್ಕೋಶಾಂಗಸಮುದ್ಭವಮ್ ||೫೮||

ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಸಂಘಾತಂ [3]ಜ್ಞೇಯಮಸ್ಮಿನ್ ಕಳೇವರೇ[3] ||೫೯||

ಶತತ್ರಯಂ ಷಷ್ಟ್ಯಧಿಕಂ [4]ಪಂಚಾಶೀತಿ[4]ಶತಾನಿ ಚ
ಸಾರ್ಧಾಭಿಸ್ತಿಸೃಭಿಶ್ಛನ್ನಂ ಸಮಂತಾದ್ರೋಮಕೋಟಿಭಿಃ ||೬೦||

ಭೋಗತೃಷ್ಣಾತುರಂ = ಭೋಗಂಗಳ ಬಯಕೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಗ್ರವಹಂಥಾದು ಮೂಢಂ = ಅಜ್ಞಾನಮಯವಹಂಥಾದು ರಾಗದ್ವೇಷವಶಾನುಗಂ = ಹರುಷ ವೈರಂಗಳ ವಶವರ್ತಿಯಾದಂಥಾದು ಸಂವರ್ತಿತಾಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಜರಾಯುಪರಿವೇಷ್ಟಿತಂ =ಅತ್ಯಂತ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರ್ದ ಅವಯುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಯುವ ಮಾಸಿನಿಂದ ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟಂಥಾದು. ||೫೭||

ಅವಿವಿಕ್ತೇನ = ವಿಭಾಗಿಸಬಾರದಂಥಾ ಸಂಕಟೇನ = ಸಂಕಟವಹಂಥಾ ಯೋನಿಮಾರ್ಗೇಣ = ಯೋನಿಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಿರ್ಗತಂ = ಹೊಱಮಡಲು ಪಟ್ಟಂಥಾದು. ವಿಣ್ಮೂತ್ರರಕ್ತಸಿಕ್ತಾಂಗಂ = ಮ ಲ ಮೂ ತ್ರ ರಕ್ತಂಗಳಿಂದ ತೋಯಲುಪಟ್ಟ ಅವಯುವಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾದು ಷಟ್ಕೋಶಾಂಗಸಮುದ್ಭವಂ = *ಮಜ್ಜೆ, ಅಸ್ಥಿ, ಶುಕ್ಲ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ತ್ವಕ್ ಎಂಬ* ಷಟ್ಕೋಶಾಂಗಂಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಲುಪಟ್ಟಂಥಾದು. ||೫೮||

ಅಸ್ಮಿನ್ ಕಳೇವರೇ = ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಸಂಘಾತಂ = ಎಲುವಿನ ಹಂಜರದ ಮೊತ್ತವೆಂದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು.

ಷಷ್ಟ್ಯಧಿಕಂ =ಅಱುವತ್ತು ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಶತತ್ರಯಂ = ಮುನ್ನೂಱು ಪಂಚಾಶೀತಿಶತಾನಿ ಚ = ಎಂಟು ಸಾವಿರದ್ಯೆನೂಱು ಸಾರ್ಧಾಭಿಃ = ಅರೆ ಕೋಟಿ

---

[1] ಪ್ರತ್ಯಂಗಂ (ಘ) [2] ನ (ಘ) + ಅನ್ನಮಯ ಪ್ರಾಣಮಯ ಮನೋಮಯ ಆನಂದಮಯ ಭಾವವೆಂಬ (ಚ) ದ ಟಿಪ್ಪಣಿ.

[3] ಅಸ್ಮಿನ್ ಜ್ಞೇಯಂ ಕಳೇವರಂ (ಘ) [4] ಪಂಚಪೇಶೀ (ಘ) ಪಂಚಾಶೀತಿಶತಾನಿ ಚ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ.

ಶರೀರಂ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾಭಿಃ ದೃಶ್ಯಾದೃಶ್ಯಾಶ್ಚ ತಾಃ ಸ್ಥಿತಾಃ
[1]ತಾವತೀಭಿಶ್ಚ ನಾಡೀನಾಂ[1] ಕೋಟಿಭಿಸ್ತತ್ಸಮನ್ವಿತಮ್ ||೬೧||

ಪ್ರಸ್ವೇದ[2]ಸ್ತ್ವಶುಚಿ[2]ರ್ಯಾಭಿರಂತ[3]ಸ್ಥಃ[3] ಸ್ರವತೇ ಬಹಿಃ
ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ದಶನಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಿಂಶತಿಸ್ತು ನಖಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ||೬೨||

ಪಿತ್ತಸ್ಯ [4]ಕುಡುಬಂ[4]ಜ್ಞೇಯಂ ಕಫಸ್ಯಾರ್ಧಾಢಕಂ [5]ಭವೇತ್[5]
ವಸಾಯಾಶ್ಚ [6]ಪಲಾ[6]ವಿಂಶತ್ ತದರ್ಧಂ ಪಲಲಸ್ಯ ಚ ||೬೩||

ಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ತಿಸೃಭಿಃ ಕೋಟಿಭಿಃ = ಮೂಱು ಕೋಟಿಗಳಿಂದ ರೋಮ = ರೋಮವು ಸಮಂತಾತ್ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಛನ್ನಂ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮೂಱುವರೆ ಕೋಟಿಯೂ ಎಂಟು ಸಾವಿರದ ಎಂಟನೂಱುಅಱುವತ್ತು ರೋಮಂಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇಹವು. ||೬೦||

ತಾವತೀಭಿಃ = ಆ ರೋಮಂಗಳ ಲೆಕ್ಕದ ಪ್ರಮಾಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾಭಿಃ = ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಂಗಳಹಂಥಾ ನಾಡೀನಾಂ = ನಾಡಿಗಳ ಕೋಟಿಭಿಶ್ಚ = ಕೋಟಿಗಳಿಂದವು ಶರೀರಂ = ದೇಹವು ಸಮನ್ವಿತಂ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತಾಃ = ಆ ನಾಡಿಗಳು ದೃಶ್ಯಾದೃಶ್ಯಾಶ್ಚ = ಕಾಣಬಹಂಥಾವಾಗಿ ಕಾಣಬಾರದ್ದಂಥಾವಾಗಿಯೂ [7]ಸ್ಥಿತಾಃ = ಇರುತ್ತಿಹವು.[7] ನಾಡಿಗಳು ಆ ರೋಮಂಗಳಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿಹವು. ||೬೧||

ಯಾಭಿಃ = ಆವವು ಕೆಲವು ನಾಡಿಗಳಿಂದ ಅಂತಸ್ಥಃ = ಒಳಗಿದ್ದಂಥಾ ಅಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಸ್ವೇದಃ = ಬೆವರು ಬಹಿಃ = ಹೊಱಗೆ ಸ್ರವತೇ = ಸುರಿವುತ್ತಿಹುದು. ದಶನಾಃ = ಹಲ್ಲುಗಳು ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ = ಮೂವತ್ತೆರಡೆಂದು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ||೬೨||

ಪಿತ್ತಸ್ಯ = ಪಿತ್ತವ ಕುಡುಬಂ = ಒಂದು [8]ಪಡಿಯೆಂದು[8] ಜ್ಞೇಯಂ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು ಕಫಸ್ಯ = ಶ್ಲೇಷ್ಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಧಾಢಕಂ = ಅರೆಗೊಳಗವು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ಮೂಱುಪಡಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮವೆಂಬುದರ್ಥ. ವಸಾಯಾಃ = ಬಸೆಯ

---

[1] ಏತಾವತೀಭಿರ್ನಾಡೀಭಿಃ (ಘ) [2] ಮಧುಭಿ (ಘ)
[3] ಸ್ಥಂ (ಘ) [4] ಕುಡವಂ (ಘ) [5] ಸ್ಮೃತಂ (ಘ) [6] ಪಲಂ (ಘ)
[7] ಲುಪ್ತ (ಕ) [8] ಮಾನವೆಂದು (ಕ) ಹಿಡಿಯೆಂದು (ಖ) ಪಡಿಯೆಂದು (ಚ)

[1]ಪಂಚಾರ್ಬುದಪಲಾನ್ ಜ್ಞೇಯಾನ್ ಪಲಾನಿ ದಶ ಮೇದಸಃ
ಪಲತ್ರಯಂ ಮಹಾರಕ್ತಂ ಮಜ್ಜಾ [2]ಸ್ಯಾತ್ತಚ್ಚತುರ್ಗುಣಮ್[2] ||೬೪||

[3]ಶುಕ್ಲಾರ್ಧಕುಡುಬಂ[3] ಜ್ಞೇಯಂ [4]ತದ್ವೀರ್ಯಂ[4] ದೇಹಿನಾಂ ಬಲಮ್
[5]ಮಾಂಸಾದ್ಯಮೇಕಪಿಂಡಸ್ಯ[5] ಪಲಸಾಹಸ್ರಮುಚ್ಯತೇ ||೬೫||

ರಕ್ತಂ ಪಲಶತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ವಿಣ್ಮೂತ್ರಂ ಚಾಪ್ರಮಾಣತಃ
ಇತಿ ದೇಹಗೃಹಂ [6]ಖ್ಯಾತಂ[6] ನಿತ್ಯಸ್ಯಾನಿತ್ಯಮಾತ್ಮನಃ ||೬೬||

---

[7]ಪಲಾ ಚ = ಹಲವು ವಿಂಶತ್ = ಇಪ್ಪತ್ತು ಪಲಲಸ್ಯ = ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ತದರ್ಧಂ ಚ = ಆ ಬಸೆಯು ಇಪ್ಪತ್ತು ಹಲದ ಅರ್ಧವು.[7] ||೬೩||

ಅರ್ಬುದಪಲಾ = ಚರ್ಮದ (?) ಹಲವು ಪಂಚ = ಐದೆಂದು ಜ್ಞೇಯಾ- ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು ಮೇದಸಃ = ಮೇದಸ್ಸಿನ ಪಲಾನಿ = ಹಲಂಗಳು ದಶ = ಹತ್ತು ಮಹಾರಕ್ತಂ = ಮಹಾರಕ್ತವು ಪಲತ್ರಯಂ = ಮೂಱು ಹಲವು ಮಜ್ಜಾ = ಮಜ್ಜೆ ತಚ್ಚತುರ್ಗುಣಂ = ಅದೞ ನಾಲ್ಕುಮಡಿ ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹುದು. ||೬೪||

ಶುಕ್ಲಾರ್ಧಕುಡುಬಂ = ಇಂದ್ರಿಯವು ಅರೆ[8]ಪಡಿ[8]ಯೆಂದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ತದ್ವೀರ್ಯಂ = ಆ ರೇತಸ್ಸು ದೇಹಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬಲಂ = ಸತ್ವವು. ಏಕಪಿಂಡಸ್ಯ = ಒಂದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮಾಂಸಾದ್ಯಂ = ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದಂಥಾದು ಪಲಸಾಹಸ್ರಂ = ಸಾವಿರ ಹಲವೆಂದು ಉಚ್ಯತೇ = ಹೇಳಲು- ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೬೫||

ರಕ್ತಂ = ನೆತ್ತರು ಪಲಶತಂ = ನೂಱುಹಲವೆಂದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅಱಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ವಿಣ್ಮೂತ್ರಂ ಚ = ಮಲಮೂತ್ರವು ಅಪ್ರಮಾಣತಃ = ಲೆಕ್ಕದೊಳಗಲ್ಲ. ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಸ್ಯ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಆತ್ಮನಃ = ಆತ್ಮಂಗೆ ಅನಿತ್ಯಂ = ಅನಿತ್ಯವಹೆಂಥಾ ದೇಹಗೃಹಂ = ಶರೀರವೆಂಬ ಮನೆ ಖ್ಯಾತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೬೬||

---

1 ಪಂಚಾರ್ಧಂತು (ಘ) 2 ಸ್ಯಾಚ್ಚ ಚತುರ್ಗುಣಾ (ಘ).
3 ಶುಕ್ರಾರ್ಧಂಕುಡವಂ (ಘ) 4 ತದ್ಬೀಜಂ (ಘ) 5 ಮಾಂಸಸ್ಯ ಚೈಕಪಿಂಡೇನ (ಘ)
6 ಹ್ಯೇತತ್ (ಘ) 7 ಲುಪ್ತ (ಕ) 8ಹಿಡಿ (ಕ)

ಅವಿಶುದ್ಧಂ ವಿಶುದ್ಧಸ್ಯ [1]ಕರ್ಮಬಂಧವಿ[1]ನಿರ್ಮಿತಮ್
ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಸಂಯೋಗಾದ್ದೇಹಸ್ಸಂಜಾಯತೇ ಯತಃ ||೬೭||

ನಿತ್ಯಂ ವಿಣ್ಮೂತ್ರ[2]ಪೂರ್ಣಶ್ಚ[2] ತೇನಾಯಮಶುಚಿಸ್ಸ್ಮೃತಃ ||೬೮||

ಯಥಾಂತರ್ವಿಷ್ಟಯಾ ಪೂರ್ಣಃ ಶುಚಿಸ್ಸ್ಯಾನ್ನ ಬಹಿರ್ಘಟಃ
[3]ಯತ್ನತಃ ಶೋಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ಧೇಹೋಽಯಮಶುಚಿಸ್ತಥಾ[3] ||

ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಾತಿಪವಿತ್ರಾಣಿ ಪಂಚಗವ್ಯಹವೀಂಷಿ ಚ
ಅಶುಚಿತ್ವಂ ಕ್ಷಣಾದ್ಯಾಂತಿ ಕಿಮನ್ಯದಶುಚಿಸ್ತತಃ ||೭೦||

ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ವಿಶುದ್ಧಸ್ಯ = ಶುದ್ಧನಹಂಥಾ ಆತ್ಮಂಗೆ ಅವಿಶುದ್ಧಂ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದಂಥಾ ಕರ್ಮಬಂಧವಿನಿರ್ಮಿತಂ = ಕರ್ಮದ ಬಂಧನದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇಹಃ = ದೇಹವು ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಸಂಯೋಗಾತ್ = ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತ ಸಂಯೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು.

ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವು ವಿಣ್ಮೂತ್ರಪೂರ್ಣಶ್ಚ = ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿಹುದು. ತೇನ = ಅದರಿಂದ ಅಯಂ = ಈ ಶರೀರವು ಅಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ||೬೮||

ಅಂತಃ = ಒಳಗೆ ವಿಷ್ಟಯಾ = ಮಲದಿಂದ ಪೂರ್ಣಃ = ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಘಟಃ = ಮಡಕೆ ಯಥಾ = ಎಹಗೆ ಬಹಿಃ = ಹೊಱಗು ಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವು ನ ಸ್ಯಾತ್ = ಆಗದು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಯಂ ದೇಹಃ = ಈ ದೇಹವು ಯತ್ನತಃ = ಸ್ನಾನ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದವು ಶೋಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ = ಶುದ್ಧವ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟುದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಅಶುಚಿಃ = ಅಶುಚಿಯುಹಂಥಾದು. ||೬೯||

ಅತಿಪವಿತ್ರಾಣಿ = ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಹಂಥಾ ಪಂಚಗವ್ಯಹವೀಂಷಿ ಚ = ಪಂಚಗವ್ಯವಹಂಥಾ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು ಯಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಶರೀರವನು ಪ್ರಾಪ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ಕ್ಷಣಾತ್ = ಆ ಕ್ಷಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಶುಚಿತ್ವಂ = ಅಶುಚಿಯುಹತನವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹವು. ತತಃ = ಆ ಶರೀರದ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಅನ್ಯತ್ = ಮತ್ತೊಂದು = ಅಶುಚಿಃ = [4]ಅಶುಚಿಯುಹಂಥಾ[4]ದು [5]ಕಿಂ = ಏನುಂಟು ?[5] ||೭೦||

---

[1] ಕರ್ಮಬಂಧಾಧ್ವಿ (ಘ) [2] ಸಂಪೂರ್ಣಃ (ಘ)

[3] ಶೋಧ್ಯಮಾನೋಹಿ ದೇಹೋಽಯಂ ತೇನಾಯಮಶುಚಿಸ್ತತಃ (ಘ)

[4] ಶುದ್ಧವಲ್ಲದಂ (ಕ) [5] ಕಿಮಪಿ = ಮತ್ತೇನುಂಟು ? (ಕ).

[1]ಹೃದ್ಯಾನ್ಯಪ್ಯನ್ನಪಾನಾನಿ ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸುರಭೀಣ್ಯಪಿ
ಅಶುಚಿತ್ವಂ ಪ್ರಯಾಂತ್ಯಾಶು ಕಿಮನ್ಯದಶುಚಿಸ್ತತಃ[1] ||೭೧||

ಹೇ ಜನಾಃ ಕಿಂ ನ[2]ಪಶ್ಯಧ್ವಂ[2] ಯನ್ನಿರ್ಯಾತಿ ದಿನೇ ದಿನೇ
ಸ್ವದೇಹಾತ್ಕಶ್ಮಲಂ ಪೂತಿ ತದಾಧಾರಃ ಕಥಂ ಶುಚಿಃ ||೭೨||

ದೇಹಃ ಸಂಶೋಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ಪಂಚಗವ್ಯಕುಶಾಂಬುಭಿಃ
ಘೃಷ್ಯಮಾಣ ಇವಾಂಗಾರೋ ನಿರ್ಮಲತ್ವಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ ||೭೩||

ಸ್ರೋತಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಸತತಂ [3]ಪ್ರಸ್ರ[3]ವಂತಿ ಗಿರೇರಿವ
[4]ಕಫಮೂತ್ರಾದ್ಯಮಶುಚಿಃ[4] ಸ ದೇಹಃ ಶುದ್ಧ್ಯತೇ ಕಥಮ್ ||೭೪||

---

[1]ಹೃದ್ಯಾನಿ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಸುರಭೀಣಿ = ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳಂಥಾ ಅನ್ನಪಾನಾನಿ = ಅನ್ನೋದಕಂಗಳು ಯಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ದೇಹವನು ಪ್ರಾಪ್ಯಾಪಿ = ಎಯ್ದಿ ಆಶು = ಬೇಗ ಅಶುಚಿತ್ವಂ = ಅಶುಚಿಯಹತನವನು ಪ್ರಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹವು. ತತಃ = ಆ ಶರೀರದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಅನ್ಯತ್ = ಮತ್ತೊಂದು ಅಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದಂಥಾದು ಕಿಮಪಿ = ಮತ್ತೇನುಂಟು ?[1] ||೭೧||

ಹೇ ಜನಾಃ = ಎಲೆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿರಾ ಸ್ವದೇಹಾತ್ = ನಿಂಮ ಶರೀರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಿನೇ ದಿನೇ = ದಿನದಿನದಲ್ಲಿ ಪೂತಿ = ನಾರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಶ್ಮಲಂ = ಮಲವು ನಿರ್ಯಾತಿ = ಹೊಱವಂಡುತ್ತಿದ್ದೊದು ಕಿಂ = ಏನುಕಾರಣ ನ ಪಶ್ಯಧ್ವಂ = ನೋಡಿರಿ(?) [ನೋಡರಿ ?] ತದಾಧಾರಃ = ಆ ಮಲಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಹಂಥಾ ದೇಹವು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವಹುದು. ಶುದ್ಧವಾಗದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೭೨||

ಪಂಚಗವ್ಯಕುಶಾಂಬುಭಿಃ = ಗೋಮೂತ್ರ ಗೋಮಯ ಗೋಕ್ಷೀರ ಗೋವಿನ ದಧಿ ಗೋವಿನ ಘೃತವೆಂಬ ಪಂಚಗವ್ಯ ಕುಶಮಿಶ್ರವಾದ ಉದಕಂಗಳಿಂದ ದೇಹಃ = ಶರೀರವು ಸಂಶೋಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ = ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪಟ್ಟುದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ನಿರ್ಮಲತ್ವಂ = ನಿರ್ಮಲವಹೆತನವನು ನ ಗಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿರದು. ಕಥ-ಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಂದಡೆ ಘೃಷ್ಯಮಾಣಃ = ಅರೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅಂಗಾರ ಇವ = [ಅರಿದ] ಕೆಂಡವೀಗ ಹೇಂಗೆ ಹಂಗೆ. ||೭೩.||

ಯಸ್ಯ ಗಿರೇಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸತತಂ = ಆವಾಗವು

---

[1] (ಕ) ಇಲ್ಲ. [2] ಪಶ್ಯಂತಿ (ಘ) [3] ಪ್ರಭ (ಘ) [4] ಕಫಮೂತ್ರಪುರೀಷಾದ್ಯೈಃ (ಕ)

ಸರ್ವಾಶುಚಿನಿಧಾನಸ್ಯ ಶರೀರಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ
ಶುಚಿರೇಕಪ್ರದೇಶೋಽಪಿ ವಿಣ್ಮೂತ್ರಸ್ಯ ದೃತೇರಿವ ||೭೫||

ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ[1]ಸ್ವ[1]ದೇಹಸ್ರೋತಾಂಸಿ ಮೃತ್ತೋಯೈಃ[2]ಶೋ[2]ಧ್ಯತೇ ಕರಃ
ತಥಾಪ್ಯಶುಚಿಭಾಂಡಸ್ಯ ನ [3]ವಿರಜ್ಯಥ[3] ಕಿಂ ಜನಾಃ ||೭೬||

ಕಾಯಸ್ಸ್ರಗ್ಗಂಧಧೂಪಾದ್ಯೈಃ ಯತ್ನೇನಾಪಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಃ
ನ ಜಹಾತಿ ಸ್ವಕಂ ಭಾವಂ ಶ್ವಪುಚ್ಛಮಿವ ನಾಮಿತಮ್ ||೭೭||

ಸ್ರೋತಾಂಸಿ = ಪ್ರವಾಹಂಗಳು ಪ್ರಸ್ರವಂತೀಷು = ಒಸರುತ್ತಿರ್ದ್ದಾವೆಹಾಗಹಗೆ ಅಶುಚಿಃ = ಅಶುಚಿಯಹಂಥಾ ಸಃ ದೇಹಃ = ಆ ದೇಹವು ಕಫಮೂತ್ರಾದ್ಯಂ= ಶ್ಲೇಷ್ಮ ಮೂತ್ರ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವಗಳ್ಳದು ಕಥಂ ಶುಧ್ಯತೇ=ಹೇಂಗೆ ಶುದ್ಧವಹುದು ? ||೭೪||

ಸರ್ವಾಶುಚಿನಿಧಾನಸ್ಯ = ಸಮಸ್ತವಹ ಅಶುಚಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಶರೀರಸ್ಯ = ಶರೀರಕ್ಕೆ ಏಕಪ್ರದೇಶೋಽಪಿ = ಒಂದು ಠಾವಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಶುಚಿಃ =ಶುದ್ಧವು ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲ. ಕಥಮಿವ= ಅದು ಹೇಂಗೆಂದಡೆ ದೃತೇಃ = ಸುರಿವುತಂವಿದ್ದಂಥಾ ವಿಣ್ಮೂತ್ರಸ್ಯೇವ = ಮಲಮೂತ್ರಕ್ಕೇಗ[4]ವೆಹಗಹಗೆ[4] ||೭೫||

ಸ್ವದೇಹಸ್ರೋತಾಂಸಿ = ತಮ್ಮ ಶರೀರದಿಂದ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳನು ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ = ಮುಟ್ಟಿ ಕರಃ = ಹಸ್ತವು ಮೃತ್ತೋಯೈಃ = ಮೃತ್ತಿಕೆ ಜಲಂಗಳಿಂದ ಶೋಧ್ಯತೇ = ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿಹುದು. ತಥಾಪಿ = ಹಾಂಗೆ ಅಶುಚಿಭಾಂಡಸ್ಯ=[5]ಅಶುದ್ಧದ[5] ಭಾಂಡವಹಂಥಾ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹೇ ಜನಾಃ = ಎಲೆ ಜನರುಗಳಿರಾ ಕಿಂ = ಏನು ಕಾರಣ ನ ವಿರಜ್ಯಥ = ವಿರಕ್ತಿಯ ಮಾಡಿರಿ ? [ಮಾಡರಿ ? ಮಾಡದಿರುವಿರಿ ?] ||೭೬||

ಕಾಯಃ = ಶರೀರವು ಸ್ರಗ್ಗಂಧಧೂಪಾದ್ಯೈಃ = ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ ಗಂಧಧೂಪ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ ಯತ್ನೇನ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತೋಽಪಿ = ಲೇಸಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಸ್ವಕಂ = ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಭಾವಂ = ಸ್ವಭಾವವನು ನ ಜಹಾತಿ = ಬಿಡದು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದರೆ ನಾಮಿತಂ=ಬಾಗಿದಂಥಾ ಶ್ವಪುಚ್ಛಮಿವ=ನಾಯಿಬಾಲವನೀಗ ಹೇಗೆ ಹಾಗೆ. ಎಹಗೆ ತಿದ್ದಿದರೂ ನಾಯಬಾಲದ ಡೊಂಕು ಬಿಡದು. ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ಈ ದೇಹವು ತಂನ ಗುಣವ ಬಿಡದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೭೭||

---

1 ತ್ಮ (ಘ). 2 ಶು (ಘ). 3 ವಿರಜ್ಯಂತಿ (ಘ) 4 ಹೇಗೆ ಹಾಗೆ (ಕ). 5 ಅಶುಚಿ (ಚ)

*ಯಥಾ ಜಾತ್ಯೈವ ಕೃಷ್ಣೋರ್ಣಾ ನ ಶುಕ್ಲಾ ಸ್ಯಾದುಪಾಯತಃ
ಸಂಶೋಧ್ಯಮಾನಾಪಿ ತಥಾ ಭವೇನ್ಮೂರ್ತಿರ್ನ ನಿರ್ಮಲಾ ||೭೮||

ಜಿಘ್ರನ್ನಪಿ ಸುದುರ್ಗಂಧಂ ಪಶ್ಯನ್ನಪಿ [1]ಮಲಂ ಸ್ವಕಮ್[1]
ನ ವಿರ[2]ಜ್ಯತಿ[2] ಲೋಕೋಽಯಂ ಪೀಡಯನ್ನಪಿ ನಾಸಿಕಾಮ್ ||೭೯||

ಅಹೋ ಮೋಹಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಯೇನ ವ್ಯಾಮೋಹಿತಂ ಜಗತ್
ಜಿಘ್ರನ್ ಪಶ್ಯನ್ ಸ್ವಕಂ ದೋಷಂ ಕಾಯಸ್ಯ ನ ವಿರಜ್ಯತಿ ||೮೦||

ಸ್ವದೇ[3]ಹಾಶುಚಿಗಂಧೇನ ನ ವಿರಜ್ಯತಿ ಯೋ ನರಃ[3]
ವಿರಾಗಕಾರಣಂ ತಸ್ಯ ಕಿಮನ್ಯದುಪದಿಶ್ಯತೇ ||೮೧||

ಜಾತ್ಯಾಕೃಷ್ಣೋರ್ಣಾ = ಜಾತಿ ತಡಿಯ = [ಕರಿ] ಕಂಬಳಿ ಉಪಾಯತ ಏವ = ನಾನಾ ಉಪಾಯದಿಂದವೆ ಯಥಾ = ಎಹಗೆ ಶುಕ್ಲಾ = ಬಿಳಿದು ನ ಸ್ಯಾತ್ = ಆಗದು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಮೂರ್ತಿಃ = ಶರೀರವು ಸಂಶೋಧ್ಯಮಾನಾಽಪಿ = ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧವ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟುದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ನಿರ್ಮಲಾ = ನಿರ್ಮಲವು ನ ಭವೇತ್ = ಆಗದು. ||೭೮||

ಅಯಂಲೋಕಃ = ಈ ಜನವು ಸುದುರ್ಗಂಧಂ = ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಗಂಧವಹಂಥಾ ಸ್ವಕಂ = ತ[4]ಮ್ಮ[4] ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಮಲಂ = ಮಲವನು ಜಿಘ್ರನ್ನಪಿ = ಆಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದೂ ಪಶ್ಯನ್ನಪಿ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೂ ನಾಸಿಕಾಂ = ಮೂಗನು ಪೀಡಯನ್ನಪಿ = ಮುಚ್ಚಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದೂ ನ ವಿರಜ್ಯತಿ = ವಿರಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರದು.

ಜಗತ್ = ಲೋಕವು ಯೇನ = ಆವುದಾನೊಂದು ಶರೀರದಿಂದ ವ್ಯಾಮೋಹಿತಂ = ಮೋಹಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮೋಹಸ್ಯ = ಅಜ್ಞಾನದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆ ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಸ್ವಕಂ = ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ದೋಷಂ = ದೋಷವಹಂಥಾ ಮಲವನು ಜಿಘ್ರನ್ = ಆಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತವು ಪಶ್ಯನ್ = ನೋಡುತ್ತವು ಕಾಯಸ್ಯ = ದೇಹಕ್ಕೆ ನ ವಿರಜ್ಯತಿ = ವಿರಕ್ತಿಯ ಮಾಡುತ್ತಿರದು ||೮೦||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವದೇಹಾಶುಚಿಗಂಧೇನ = ತನ್ನ ದೇಹದ ಅಶುದ್ಧದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ನ ವಿರಜ್ಯತಿ = ವಿರಕ್ತನಾಗುತ್ತಿರನು ತಸ್ಯ

---

* ಈ ಶ್ಲೋಕ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ (ಖ ಮತ್ತು ಚ) ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.

[1] ಸ್ವಕಂ ಮಲಂ (ಘ) [2] ಜ್ಯೇತ (ಘ)

[3] ಹೇ ಚ ವಿಗಂಧೇನ ವಿರಜ್ಯೇತ ನ ಯೋ ನರಃ (ಘ) [4] ನ್ನ (ಕ)

ಸರ್ವಮೇ[1]ತತ್ ಜಗತ್ಪೂತಂ[1] ದೇಹ ಏವಾಶುಚಿಃ ಪರಃ[2]
[3]ತಸ್ಮಾದವಯವಸ್ಪೃಷ್ಟಃ[3] ಶುಚಿರಪ್ಯಶುಚಿರ್ಭವೇತ್ ||೬೨||

ಗಂಧಲೇಪಾಪ[4]ನುತ್ತ್ಯರ್ಥಂ[4] ಶೌಚಂ ದೇಹಸ್ಯ [5]ಕೀರ್ತಿತಮ್[5]
ದ್ವಯಸ್ಯಾಪಗಮಾ[6]ತ್ಪಶ್ಚಾತ್ ಭಾವದುಷ್ಟೋ ನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ[6] ||೬೩||

ಗಂಗಾತೋಯೇನ ಸರ್ವೇಣ ಮೃದ್ಭಾ[7]ರೈಶ್ಚ ನಗೋಪಮೈಃ[7]
ಆಮೃತ್ಯೋರಾಚರೇಚ್ಛೌಚಂ ಭಾವದುಷ್ಟೋ ನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ ||೬೪||

= ಆಶರೀರಕ್ಕೆ [ಆತನಿಗೆ] ವಿರಾಗಕಾರಣಂ = ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಅನ್ಯತ್ = ಮತ್ತೊಂದು ಕಿಂ = ಏನು ಉಪದಿಶ್ಯತೇ = ಹೇಳಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು ?

ಏತತ್ = ಈ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಪೂತಂ = ಪವಿತ್ರವಹಂಥಾದು. ದೇಹ ಏವ = ದೇಹವೇ ಪರಃ = ಅತ್ಯಂತ ಅಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದ್ದು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಶುಚಿರಪಿ = ಶುದ್ಧವಹ ವಸ್ತು ಆವುದಾದರೂ ಅವಯವಸ್ಪೃಷ್ಟಃ = ಅವಯವಂಗಳ ಸೋಂಕುತವು ಅಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದಂಥಾದು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು ||೬೨||

ದೇಹಸ್ಯ = ದೇಹದ ಗಂಧಲೇಪಾಪನುತ್ತ್ಯರ್ಥಂ = [8]ದುರ್ಗಂಧಲೇಪನವ ನಿವಾರಿಸಲೋಸ್ಕರ ಶೌಚಂ = ಶೌಚವು[8] ಕೀರ್ತಿತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ದ್ವಯಸ್ಯ = ದೇಹದ ದುರ್ವಾಸನೆ ಮಲದ ದುರ್ವಾಸನೆ ಈ ಎರಡಱ ಅಪಗಮಾತ್ = ಹೋಕಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ· ಪಶ್ಚಾತ್ = ಬಳಿಕವು ಭಾವದುಷ್ಟಃ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಹುಳುಕುಳ್ಳವನು ನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ = ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಿರನು. ||೬೩||

ಸರ್ವೇಣ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಗಂಗಾತೋಯೇನ = ಗಂಗೆಯ ಉದಕದಿಂದ ನಗೋಪಮೈಃ = [9]ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮೃದ್ಭಾರೈಶ್ಚ = ಮೃತ್ತಿಕೆಯ ರಾಸಿಗಳಿಂದವೂ ಆಮೃತ್ಯೋಃ[9] = ಸಾವಲ್ಲಿಪರಿಯಂತವು ಶೌಚಂ ಚ = ತೊಳಹವನು ಆಚರೇತ್ = ಮಾಡುವನು. ಭಾವದುಷ್ಟಃ = ಚಿತ್ತದಲಿ ದುಷ್ಟನಹಂಥಾ ಆತನು ನ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ = ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಿರನು ||೬೪||

---

1 ವ ಜಗನ್ಮೇಧ್ಯಂ (ಘ)
2 ಚಿರ್ಭವೇತ್ (ಘ) 3 ತನ್ಮಲಾವಯವಸ್ಪರ್ಶಾತ್ (ಘ)
4 ನೋದಾರ್ಥಂ (ಘ) 5 ಕೀರ್ತನಂ (ಘ) 6 ಚ್ಛುದ್ಧಿಃ ಶುದ್ಧಸ್ಪರ್ಶಾದ್ವಿಶುದ್ಧ್ಯತಿ(ಘ)
7 ರೈಃ ಪರ್ವತೋಪಮೈಃ (ಘ) 8 ಲುಪ್ತ (ಕ) 9 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ತೀರ್ಥಸ್ನಾನೈಸ್ತಪೋಭಿರ್ವಾ ದುಷ್ಟಾತ್ಮಾ ನೈವ ಶುದ್ಧ್ಯತಿ
[1]ಶ್ವದೃತಿಃ[1] ಕ್ಷಾಲಿತಾ ತೀ[2]ರ್ಥೈಃ[2] ಕಿಂ ಶುದ್ಧಿಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ||೮೫||

ಅಂತರ್ಭಾವಪ್ರದುಷ್ಟಸ್ಯ ವಿಶತೋಽಪಿ ಹುತಾಶನಮ್
ನ ಸ್ವರ್ಗೋ ನಾಪ್ಯಪವರ್ಗಶ್ಚ ದೇಹನಿರ್ದಹನಂ [3]ಫಲಮ್[3] ||೮೬||

ಭಾವಶು[4]ದ್ಧಿಃ[4] ಪರಂ ಶೌಚಂ ಪ್ರ[5]ಧಾನಂ[5] ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ||೮೭||

ಅನ್ಯಥಾಽಽಲಿಂಗ್ಯತೇ ಕಾಂತಾ ಭಾವೇನ ದುಹಿತಾಽನ್ಯಥಾ
ಮನ[6]ಸೋ[6] ಭಿದ್ಯತೇ ವೃತ್ತಿರಭಿನ್ನೇ[7]ಷ್ವೇ[7]ವ ವಸ್ತುಷು ||೮೮||

ದುಷ್ಟಾತ್ಮಾ = ದುಷ್ಟಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನು ತೀರ್ಥಸ್ನಾನೈಃ = ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಂಗಳಿಂದ ತಪೋಭಿರ್ವಾ = ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದವು ನೈವಶುದ್ಧ್ಯತಿ = ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾವಿರನು. ಶ್ವದೃತಿಃ = ನಾಯು ಶರೀರವು [ನಾಯಿಚರ್ಮದ ಚೀಲವು] ತೀರ್ಥೈಃ = ತೀರ್ಥಂಗಳಿಂದ ಕ್ಷಾಲಿತಾ = ತೊಳೆಯಲು ಪಟ್ಟಂಥಾದಾಗುತ್ತವು ಶುದ್ಧಿಂ = ಶುದ್ಧವನು ಅಧಿಗಚ್ಛತಿ ಕಿಂ = ಏಯಿದರೂದೇ ಏನು? ಶುದ್ಧವಾಗದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೮೫||

ಹುತಾಶನಂ = ಯಜ್ಞಪುರುಷನನು ವಿಶತಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಂತರ್ಭಾವಪ್ರದುಷ್ಟಸ್ಯ = ಒಳಗೆ ಭಾವಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದಾತಂಗೆ ಸ್ವರ್ಗೋ ನ = ಸ್ವರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಅಪವರ್ಗಶ್ಚ ನ = ಮೋಕ್ಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಪಿ = ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ದೇಹನಿರ್ದಹನಂ = ಶರೀರದಹನವಾದುದೇ ಫಲಂ = ಫಲವು.

ಪ್ರಯಾಗಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವ ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧನುಳ್ಳಾತನು ಫಲವನೈದುವನು. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧವಿಲ್ಲದಾತಂಗೆ ಶರೀರವೇ ಬೇವುದಲ್ಲದೆ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೮೬||

ಭಾವಶುದ್ಧಿಃ = ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು = ಸರ್ವಕರ್ಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಂ ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾ ಪರಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಶೌಚಂ = ಶೌಚವೆನಿಪುದು. [ಅದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು.] ||೮೭||

ಅನ್ಯಥಾ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನಿಂದ ಕಾಂತಾ = ಸ್ತ್ರೀ ಭಾವೇನ = ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಲಿಂಗ್ಯತೇ = ತಕ್ಕೈಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹಳು. ದುಹಿತಾ = ಮಗಳು ಅನ್ಯಥಾ

---

[1] ಶ್ವಧೃತಿಃ (ಖ. ಚ) [2] ರ್ಥೇ (ಘ) [3] ಪರಂ (ಘ) [4] ದ್ಧಂ (ಘ)
[5] ಮಾಣಂ (ಘ) [6] ಸಾ (ಕ) ಮೂಲ [7] ಷ್ವಪಿ (ಘ) [8] ಪಡೆಯು (ಖ. ಚ).

ಅನ್ಯಥೈವ ಸ್ತನಂ ಪುತ್ರಃ ಸ್ಪೃಶತೇ ಪತಿರನ್ಯಥಾ
[1]ಪಶ್ಯ ಪಶ್ಯ ಚ ಭಾವಸ್ಯ ತನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ[1]ಮಶೇಷತಃ ||೮೯||

ಪರಿಷ್ವ[2]ಕ್ತಃ ಪ್ರಿಯೋ ನಾರ್ಯಾ ಭಾವಹೀನೋ ನ ಕಾಮಯೇತ್[2]
ನಾದ್ಯಾದ್ವಿವಿಧಮನ್ನಾದ್ಯಂ [3]ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ[3]ಸುರಭೀಣಿ ಚ
ಅಭಾವೇನ ನರಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಭಾವಃ ಸರ್ವತ್ರ ಕಾರಣಮ್ ||೯೦||

ಚಿತ್ತಂ ಶೋಧಯ ಯತ್ನೇನ ಕಿಮನ್ಯೈರ್ಬಾಹ್ಯಶೋಧನೈಃ
ಭಾವತಃ ಸುವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ವಿಂದತಿ ||೯೧||

ಭಾವೇನ = ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವದಿಂಧ ಆಲಿಂಗ್ಯತೇ = ತಕ್ಕೈಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹಳು. ಅಭಿನ್ನೇಷು = ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಸ್ತುಷು = ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸಃ = ಮನಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿರೇವ = ವರ್ತನೆಯೇ ಭಿದ್ಯತೇ = ಬೇಱಾಗುತ್ತಿಹುದು. ||೮೮||

ಪುತ್ರಃ = ಹಸುಮಗನು ಸ್ತನಂ = ತಾಯ ಮೊಲೆಯನು ಅನ್ಯಥೈವ = ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವದಿಂದಲೇ ಸ್ಪೃಶತೇ = ಮುಟ್ಟುತ್ತಿಹನು. ಪತಿಃ = ಗಂಡನು ಅನ್ಯಥಾ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವದಿಂದ ಸ್ಪೃಶತೇ = ಮುಟ್ಟುತ್ತಿಹನು. ಭಾವಸ್ಯ = ಚಿತ್ತದ ತನ್ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಚ = ಆ ಮ ಹಿ ಮೆ ಯ ನು ಅಶೇಷತಃ = ವಿಶೇಷದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಶ್ಯ ಪಶ್ಯ = ನೋಡು ನೋಡು. ||೮೯||

ನಾರ್ಯಾ = ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಪರಿಷ್ವಕ್ತಃ = ಆಲಿಂಗಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪ್ರಿಯಃ = ಪುರುಷನು ಭಾವಹೀನಃ = ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಾತನಾಗುತ್ತವು ನ ಕಾಮಯೇತ್ = ಕಾಮಿಸನು. ವಿವಿಧಂ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಅನ್ನಾದ್ಯಂ = ಅನ್ನ ಮೊದಲಾದಂಥಾದನು ಸುರಭೀಣಿ = ಪರಿಮಳಿಸುತಿದ್ದಂಥಾ ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ಚ = ಭಕ್ಷ್ಯಂಗಳನು ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಅಭಾವೇನ = ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿಹದಱಿಂದ ನಾದ್ಯಾತ್ = ಭುಂಜಿಸುತ್ತಿರನು. ಅದ + ಭಕ್ಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದುಕಾರಣ ಭಾವಃ = ಭಾವವು ಸರ್ವತ್ರ = ಎಲ್ಲಕ್ಕೆಯು ಕಾರಣಂ = ಕಾರಣವು. ||೯೦||

ಯತ್ನೇನ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಚಿತ್ತಂ = ಚಿತ್ತವನು ಶೋಧಯ = ಶುದ್ಧವ ಮಾಡು. ಅನ್ಯೈಃ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲವಹಂಥಾ ಬಾಹ್ಯಶೋಧನೈಃ = ಬಾಹ್ಯಶೌಚಂಗಳಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ಭಾವತಃ = ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸುವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ = ಅತ್ಯಂತ

---

[1] ಪಶ್ಯಧ್ವಮಸ್ಯ ಭಾವಸ್ಯ ಮಹಾಭಾಗ್ಯ (ಘ)
[2] ಕ್ತೋಽಪಿ ಯನ್ನಾರ್ಯಾ ಭಾವಹೀನಾ (ಘ) [3] ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ (ಖ.ಗ).

ಜ್ಞಾನಾಮಲಾಂಭ[1]ಸಾ[1] ಪುಂಸಾಂ ಸದ್ವೈರಾಗ್ಯಮೃದಾ [2]ಭವೇತ್[2]
ಅವಿದ್ಯಾರಾಗವಿಣ್ಮೂತ್ರಲೇಪಗಂಧವಿಶೋಧನಮ್ ||೯೨||

ಏವಮೇತಚ್ಛರೀರಂ ಹಿ ನಿಸರ್ಗಾದಶುಚಿ ಸ್ಮೃತಮ್
ತ್ವಙ್ಮಾತ್ರಸಾರಂ ನಿಸ್ಸಾರಂ ಕದಳೀಸಾರಸನ್ನಿಭಮ್ ||೯೩||

ಜ್ಞಾತ್ವೈವ [3]ದೋಷವದ್ದೇಹಂ ಯಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಶಿಥಿಲೀ ಭವೇತ್[3]
ಸೋಽತಿಕ್ರಾಮತಿ ಸಂಸಾರಂ ದೃಢಗ್ರಾಹೀಹ ತಿಷ್ಠತಿ ||೯೪||

ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು ಸ್ವರ್ಗಂ = ಸ್ವರ್ಗವನು ಮೋಕ್ಷಂ ಚ = ಮೋಕ್ಷವನು ವಿಂದತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ವಿದ್ಲೃ + ಲಾಭೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೯೧||

ಜ್ಞಾನಾಮಲಾಂಭಸಾ = ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ಉದಕದಿಂದ ಸದ್ವೈರಾಗ್ಯಮೃದಾ = ಒಪ್ಪುತಿದ್ದಂಥಾ ವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಮೃತ್ತಿಕೆಯಿಂದ ಪುಂಸಾಂ = ಪುರುಷರುಗಳ ಅವಿದ್ಯಾರಾಗವಿಣ್ಮೂತ್ರಲೇಪಗಂಧವಿಶೋಧನಂ = ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ಸರಂಗಳೆಂಬ ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳ ಲೇಪನದ ದುರ್ಗಂಧದ ಶುದ್ಧವು ಭವೇತ್ = ಆಹುದು. ರಾಗ ಶಬ್ದ ಮತ್ಸರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸೂದು. [4]'ರಾಗೋಽನುರಾಗೇ[4] ಮಾತ್ಸರ್ಯೇ' ಇದು ವಿಶ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಭಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೯೨||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತ್ವಙ್ಮಾತ್ರಸಾರಂ = ಚರ್ಮಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಾರವಹಂಥಾ ನಿಸ್ಸಾರಂ = ನಿಸ್ಸಾರವಹಂಥಾ ಕದಳೀಸಾರಸನ್ನಿಭಂ = ಬಾಳೆಯು ಕೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಏತಚ್ಛರೀರಂ = ಈ ಶರೀರವು ನಿಸರ್ಗಾತ್ = ಸ್ವಭಾವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಶುಚಿ = ಶುದ್ಧವಲ್ಲದಂಥಾದೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ ಹಿ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುದಲಾ.

ಯಃ = ಆವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ = ಬಲ್ಲಾತನು ದೋಷವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇಹಂ = ದೇಹವನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅಱಿದು ಶಿಥಿಲೀ = ಶಿಥಿಲವನುಳ್ಳಾತನು ಭವೇತ್ = ಆಹೆನು. ವಿರಕ್ತನಹನೆಂಬುದರ್ಥ. ಸಃ = ಆತನು ಸಂಸಾರಂ = ಸಂಸಾರವನು ಅತಿಕ್ರಾಮತಿ = ಮೀಱುತ್ತಿಹನು. ಇಹ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೃಢಗ್ರಾಹೀ = ದೃಢವಹಂಥಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಾತನಾಗಿ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ||೯೪||

---

[1] ಸಾಂ (ಘ) [2] ಪುನಃ (ಘ)

[3] ದೇಹದೋಷಂ ಯಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ಸ ಶಿಥಿಲೋ ಭವೇತ್ (ಘ). [4] ರಾಗಾನುರಾಗೇ (ಕ).

ಏವಮೇತನ್ಮಹಾಕಷ್ಟಂ ಜನ್ಮದುಃಖಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್
ಪುಂಸಾಮಜ್ಞಾನದೋಷೇಣ ನಾನಾಕರ್ಮವಶೇನ ಚ ||೯೫||

*ಶ್ಲೋಕಾರ್ಧೇನ ತು ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯದುಕ್ತಂ ಗ್ರಂಥಕೋಟಿಭಿಃ
ಮಮೇತಿ ಪರಮಂ ದುಃಖಂ ನಿರ್ಮಮೇತಿ ಪರಂ ಸುಖಮ್ || ||೯೬||

ಬಹವೋಽಪಿ ಹಿ ರಾಜಾನಃ ಪರಂ ಮೋಕ್ಷಮಿತೋ ಗತಾಃ
ನಿರ್ಮಮೇತಿ, ಮಮೇತ್ಯೇವಂ ಬದ್ಧಾಃ ಶತಸಹಸ್ರಶಃ || ||೯೭||

ಗರ್ಭಸ್ಥಸ್ಯ ಸ್ಮೃತಿರ್ಯಾಽಽಸೀತ್[1]ಸಾ ಜಾತಸ್ಯ[1] ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ
ಸಮ್ಮೂರ್ಛಿತಸ್ಯ ದುಃಖೇನ ಯೋನಿಯಂತ್ರ[2]ಪ್ರ[2]ಪೀಡನಾತ್ ||೯೮||

ನಾನಾಕರ್ಮವಶೇನ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹ ಕರ್ಮಾಧೀನವಹಂಥಾ ಅಜ್ಞಾನದೋಷೇಣ ಚ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೋಷದಿಂದವು ಪುಂಸಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಮಹಾಕಷ್ಟಂ = ಅತಿಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಏತತ್ = ಈ ಜನ್ಮದುಃಖಂ = ಹುಟ್ಟುವ ದುಃಖವು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ||೯೫||

[ಕೋಟಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕದಿಂದಲೇ ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳಿರಿ. ಅದೇನೆಂದರೆ; ಮಮಕಾರವೇ ಪರಮದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಮಮಕಾರವನ್ನು ತೊರೆವುದೇ ಪರಮಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ಇಹದಲ್ಲಿ ಮಮಕಾರತೊರೆದು ಅನೇಕ ರಾಜರುಗಳೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಮಮಕಾರವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂಥಹ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯದೇ ಇಹದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಧಿತರಾದರು.] ||೯೬–೯೭||

ಗರ್ಭಸ್ಥಸ್ಯ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಆತಂಗೆ ಯಾ = ಆವುದಾನೊಂದು ಸ್ಮೃತಿಃ = ನೆನಹು ಆಸೀತ್ = ಆಯಿತ್ತು ಸಾ = ಆ ನೆನಹು ಯೋನಿಯಂತ್ರಪ್ರಪೀಡನಾತ್ = ಯೋನಿಯೆಂಬ ಗಾಣದ ಬಾಧೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದುಃಖೇನ = ದುಃಖದಿಂದ ಸಮ್ಮೂರ್ಛಿತಸ್ಯ = ಮೂರ್ಛಿತನಾದಂಥಾ ಜಾತಸ್ಯ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ = ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿಹುದು. ||೯೮||

---

* ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮಾರದವರ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ (ಘ) ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

[1] ಸಾ ಚ ತಸ್ಯ (ಘ) [2] ನಿ (ಘ)

ಬಾಹ್ಯೇನ ವಾಯುನಾ ಚಾಸ್ಯ ಮೋಹಸಂಜ್ಞೇನ ದೇಹಿನಃ
ಸ್ಪೃಷ್ಟ[1]ಮಾತ್ರೇಣ[1] ಘೋರೇಣ ಜ್ವರಸ್ಸಮುಪಜಾಯತೇ ||೯೯||

ತೇನ ಜ್ವರೇಣ ಮಹತಾ [2]ಮಹಾಮೋಹಃ[2] ಪ್ರಜಾಯತೇ
ಸಮ್ಮೂಢಸ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಃ ಶೀಘ್ರಂ ಸಂಜಾಯತೇ ಪುನಃ ||೧೦೦||

ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಾತ್ತತಸ್ತಸ್ಯ ಪೂರ್ವಕರ್ಮವಶೇನ ಚ
ರತಿಸ್ಸಂಜಾಯತೇ ತೂರ್ಣಂ ಜಂತೋಸ್ತತ್ರೈವ ಜನ್ಮನಿ ||೧೦೧||

ರಕ್ತೋ ಮೂಢಶ್ಚ ಲೋಕೋಽಯಂ [3]ಅಕಾರ್ಯೇ[3] ಸಂಪ್ರವರ್ತತೇ
ನ ಚಾತ್ಮಾನಂ ವಿಜಾನಾತಿ ನ ಪರಂ ನ ಚ ದೈವತಂ ||೧೦೨||

ಅಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ = ಈ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಘೋರೇಣ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮೋಹಸಂಜ್ಞೇನ = ಅಜ್ಞಾನದ ಚೇಷ್ಟೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಮಾತ್ರೇಣ = ಸೋಂಕುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಬಾಹ್ಯೇನ ವಾಯುನಾಚ= ಹೊಱಗಳ ವಾಯುವಿಂದವು ಜ್ವರಃ =ಜ್ವರವು ಸಮುಪಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು ||೯೯||

ಮಹತಾ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ತೇನ ಜ್ವರೇಣ= ಆ ಜ್ವರದಿಂದ ಮಹಾಮೋಹಃ = ಅತ್ಯಂತ ಮಱವೆ ಪ್ರಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ಸಮ್ಮೂಢಸ್ಯ = ಮಱವೆಯಾದಾತಂಗೆ ಪುನಃ=ಮರಳಿ ಶೀಘ್ರಂ =ಆ ಕ್ಷಣವೆ ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಃ = ನೆನಹಿನ ನಾಶವು ಸಂಜಾಯತೇ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು. ||೧೦೦||

ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಾತ್ = ನೆನಹು ನಷ್ಟವಾದುದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ತತಃ= ಅಸ್ಟಱ ಮೇಲೆ ತಸ್ಯ ಜಂತೋಃ = ಆ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಪೂರ್ವಕರ್ಮವಶೇನ ಚ= ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ವಶದಿಂದವು ತತ್ರ ಜನ್ಮನಿ ಏವ = ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ರತಿಃ = ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ತೂರ್ಣಂ= ಬೇಗದಲೆ ಸಂಜಾಯತೇ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು. ||೧೦೧||

ಮೂಢಃ = ಅಜ್ಞಾನವಹಂಥಾ ರಕ್ತಃ=ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಯಂ ಲೋಕಶ್ಚ = ಈ ಜನವು ಅಕಾರ್ಯೇ = ಅಕೃತ್ಯವಹಂಥಾ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರವರ್ತತೇ = ಲೇಸಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಆತ್ಮಾನಂ ಚ = ತನ್ನನೂ ನ ವಿಜಾನಾತಿ = ಅಱಿವುತ್ತಿರದು. ಪರಂ = ಪರಲೋಕವನು ನ ವಿಜಾನಾತಿ = ಅಱಿಯದು. ದೈವತಂ ಚ = ದೈವವನು ನ ಜಾನಾತಿ= ಅಱಿಯದು. ||೧೦೨||

---

[1] ತ್ರಸ್ಯ (ಘ) [2] ಸಮ್ಮೋಹಶ್ಚ (ಘ) [3] ನ ಕಾರ್ಯೇ (ಘ)

ನ ಶೃಣೋತಿ ಪರಂ ಶ್ರೇಯಃ ಸತಿ ಚಕ್ಷುಷಿ ನೇಕ್ಷತೇ
ಸಮೇ ಪಥಿ ಶನೈರ್ಗಚ್ಛನ್ ಸ್ಖಲತೀವ ಪದೇ ಪದೇ ||೧೦೩||

ಸತ್ಯಾಂ ಬುದ್ಧೌ ನ ಜಾನಾತಿ [1]ಬೋಧ್ಯಮಾನೋ [1]ಬುಧೈರಪಿ
ಸಂಸಾರೇ ಕ್ಲಿಶ್ಯತೇ ತೇನ ರಾಗಲೋಭವಶಾನುಗಃ ||೧೦೪||

ಗರ್ಭಸ್ಮೃತೇರಭಾವಾಚ್ಚ[2] ಶಾಸ್ತ್ರಮುಕ್ತಂ ಶಿವೇನ ತು
ತದ್ದುಃಖಶಮನಾರ್ಥಾಯ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಪ್ರಸಾದನಮ್ ||೧೦೫||

ಅಯಂ ಲೋಕಃ = ಈ ಜನವು ಪರಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಶ್ರೇಯಃ = ಮೋಕ್ಷವನು ನ ಶೃಣೋತಿ = ಕೇಳುತ್ತಿರದು. ಚಕ್ಷುಷಿ ಸತಿ = ಕಣ್ಣುಂಟಾಗುತ್ತಂ ವಿರಲು ನೇಕ್ಷತೇ = ನೋಡುತ್ತಿರದು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯುಾ ಎಂದಡೆ ಸಮೇ ಪಥಿ = ಸರಿಸವಹಂಥಾ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ ಗಚ್ಛನ್ = ನಡವುತವು ಪದೇ ಪದೇ = ಹಜ್ಜೆ ಹಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಖಲತಿ ಇವ = ಎಡಹುತ್ತಿಹಾತ ನೆಹಗಹಗೆ ||೧೦೩||

ಬುದ್ಧೌ ಸತ್ಯಾಂ = ಬುದ್ಧಿವುಂಟಾಗುತ್ತಂವಿರಲು ಬುಧೈಃ = ವಿದ್ವಾನ್ನುಗಳಿಂದ [3]ಬೋಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ = ಬೋಧಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನಾಯಿತ್ತಾದರೂ[3] ನ ಜಾನಾತಿ = ಅಱಿವುತ್ತಿರನು. ಸಂಸಾರೇ = ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಶ್ಯತೇ = ಕ್ಲೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಹನು. ತೇನ = ಆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯ ಕ್ಲೇಶದಿಂದ ರಾಗಲೋಭವಶಾನುಗಃ = ರಾಗಲೋಭಂಗಳ ವಶವನೆಯ್ದಿದಾತನಹನು. ||೧೦೪||

ಗರ್ಭಸ್ಮೃತೇಃ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯ ನೆನಹಿನ ಅಭಾವಾಚ್ಚ = ನಾಶದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ತದ್ದುಃಖಶಮನಾರ್ಥಾಯ = ಆ ಸಂಸಾರ ದುಃಖವ ತಗ್ಗಿಸಲೋಸ್ಕರ ಶಿವೇನ = ಶಿವನಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಸಾಧನಂ = ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಂಗಳ ಲೇಸಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಡುವಂಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂ = ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರಶಾಸ್ತ್ರವು ಉಕ್ತಂ ತು = ನುಡಿಯಲು ಪಟ್ಟುತ್ತಲಾ. ||೧೦೫||

---

[1] ಬಾಧ್ಯಮಾನೋ (ಕ)

[2] ನ ಭಾವೇನ (ಘ)

[3] ಭಾಧ್ಯಮಾನೋಽಪಿ = ಭಾಧಿಸಲುಪಟ್ಟುದಾಯಿತ್ತಾದರೂ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ

ಯೇ ಸತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಶಿವಜ್ಞಾನೇ ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಸಾಧಕೇ[1]
ನ ಕುರ್ವಂತ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶ್ರೇಯಸ್ತದತ್ರ ಮಹದದ್ಭುತಮ್ ||೧೦೬||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೋರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
"[2]ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿಕಥನಂ"[2] ನಾಮ
ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಸಾಧಕೇ = ಧರ್ಮ ಕಾಮ ಅರ್ಥಂಗಳ ಸಾಧಿಸಿಕೊಡುವಂಥಾ ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ ಶಿವಜ್ಞಾನೇ = ಶಿವಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸತಿ = [3]ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲು[3] ಆತ್ಮನಃ = ಜೀವಾತ್ಮಂಗೆ ಶ್ರೇಯಃ = ಮೋಕ್ಷವನು ನ ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿರರು. ತತ್ = ಅದು ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಅದ್ಭುತಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೧೦೬||

---

[1] ನೇ (ಘ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ಇರಲಾಗಿ (ಕ)

ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಸಂಸಾರಹೇಯತ್ವಕಥನಂ)

ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರೇ ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ .

ಅವ್ಯಕ್ತೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ ಬಾಲ್ಯೇ ದುಃಖಂ ಮಹತ್ಪುನಃ
ಇಚ್ಛನ್ನಪಿ ನ ಶಕ್ನೋತಿ ವಕ್ತುಂ ಕರ್ತುಂ ಚ ತತ್ಕ್ರಿಯಾಮ್ ||೧||

ದಂತೋತ್ಥಾನೇ ಮಹದ್ದುಃಖಂ [1]ಮೌಢ್ಯೇನ[1] ವ್ಯಾಧಿನಾ [2]ತಥಾ[2]
ಬಾಲರೋಗೈಶ್ಚ ವಿವಿಧೈಃ ಪೀಡಾ ಬಾಲಗ್ರಹೈರಪಿ ||೨||

ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರೇ ಸ್ಕಂದ ಉವಾಚ = ಶಿವಧರ್ಮೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂದನು ನುಡಿದನು.

ಬಾಲ್ಯೇಚ = ಬಾಲ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವ್ಯಕ್ತೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ = ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ವರ್ತನೆಯೆನುಂಟಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹತ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಇಚ್ಛನ್ನಪಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ವಸ್ತುವನಿಚ್ಛೈಸುತ್ತವೂ ವಕ್ತುಂ = ಹೇಳಲು ನ ಶಕ್ನೋತಿ = ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಿರನು. ತತ್ಕ್ರಿಯಾಂ = ಆ ಇಚ್ಛೈಸಿದಂಥಾ ವಸ್ತುವಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನು ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ನ ಶಕ್ನೋತಿ = ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಿರನು. ||೧||

ದಂತೋತ್ಥಾನೇ = ಹಲ್ಲುಗಳು ಹುಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಮಹದ್ದುಃಖಂ = ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖವು ಮೌಢ್ಯೇನ = ಅಜಾಯುಬಾರದಂಥಾ ವ್ಯಾಧಿನಾ = ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ತಥಾ = ಆ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖವು ವಿವಿಧೈಃ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಬಾಲರೋಗೈಶ್ಚ = [3]ಕೋವೆ[3]ಮುಂತಾದಂಥಾ ಬಾಲರೋಗಂಗಳಿಂದವು ಬಾಲಗ್ರಹೈರಪಿ = ಬಾಲಗ್ರಹಂಗಳಿಂದವೂ ಪೀಡಾ = ಬಾಧೆಯುಹುದು. ||೨||

---

1 ಅಲ್ಪೇನ (ಘ) 2 ತತಃ (ಘ) 3 ನೋವೆ (ಕ)

ತೃಟ್ ಬುಭುಕ್ಷಾ ಪರೀತಾಂಗಃ ಕ್ವಚಿತ್ತಿಷ್ಠತಿ ರಾರಟನ್
ವಿಣ್ಮೂತ್ರಭಕ್ಷಣಾದ್ಯಂ ಚ ಮೋಹಾದ್ಬಾಲಃ ಸಮಾಚರೇತ್ ||೩||

ಕೌಮಾರೇ ಕರ್ಣವೇಧೇನ[1] ಮಾತಾಪಿತ್ರೋಶ್ಚ ತಾಡನಾತ್
ಅಕ್ಷರಾಧ್ಯಯನಾದ್ಯೈಶ್ಚ ದುಃಖಂ ಸ್ಯಾದ್ಗುರುಶಾಸನಾತ್ ||೪||

ಪ್ರಮತ್ತೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ ಕಾಮರಾಗಪ್ರಪೀಡನಾತ್
[2]ರಾಗೋದ್ವೃತ್ತಸ್ಯ[2] ಸತತಂ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಂ ಚ ಯೌವನೇ ||೫||

[3]ಈರ್ಷ್ಯಯಾ ಸು[3]ಮಹದ್ದುಃಖಂ [4]ಮೋಹಾದ್[4]ಕಸ್ಯ ಜಾಯತೇ
[5]ನೇತ್ರಸ್ಯೋತ್ಯ[5]ಪಿ ತಸ್ಯೇಹ ರಾಗೋ ದೋಷಾಯ ಕೇವಲಮ್ ||೬||

ಬಾಲಃ = ಹಸುಳೆ ರಾರಟನ್ = ಒಱಲುತ್ತವು ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದೆ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ತೃಟ್ ಬುಭುಕ್ಷಾ ಪರೀತಾಂಗಃ = ನೀರಡಿಕೆ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಆವರಿಸಲುಪಟ್ಟ ದೇಹವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಮೋಹಾತ್ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಣ್ಮೂತ್ರಭಕ್ಷಣಾದ್ಯಂ ಚ = ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳ ಭಕ್ಷಿಸುವ ಮೊದಲಾದಂಥಾದ್ದನ್ನು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಮಾಡುವನು ||೩||

ಕೌಮಾರೇ = ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣವೇಧೇನ = ಕಿವಿಯನೂಱುವುದರಿಂದ ಮಾತಾಪಿತ್ರೋಃ = ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ತಾಡನಾತ್ = ಹೊಯಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಗುರುಶಾಸನಾತ್ = ಆಚಾರ್ಯನ ಶಿಕ್ಷೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಕ್ಷರಾಧ್ಯಯನಾದ್ಯೈಶ್ಚ = ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ ಓದುವ ಮೊದಲಾದವಱಿಂದವೂ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಸ್ಯಾತ್ = ಆಹುದು. ||೪||

ಯೌವನೇ = ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ರಾಗೋದ್ವೃತ್ತಸ್ಯ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದಂಥಾತಂಗೆ ಪ್ರಮತ್ತೇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ = ಉನ್ಮತ್ತವಹಂಥಾ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ವರ್ತನೆಯನುಂಟಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸತತಂ = ಆವಾಗವು ಕಾಮರಾಗಪ್ರಪೀಡನಾತ್ = ಕಾಮನ ಅನುರಾಗದ ಬಾಧೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು? ||೫||

ಮೋಹಾತ್ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಸ್ಯ = ತಪ್ಪುವನಾವನೊಬ್ಬಂ ಆತಂಗೆ ಈರ್ಷ್ಯಯಾ = ಮತ್ಸರದಿಂದ ಸುಮಹದ್ದುಃಖಂ = ದೊಡ್ಡಿತು ದುಃಖವು

---

1 ಪೀಡಾಯಾಂ (ಘ) 2 ತದಪ್ರಾಪ್ತೇಸ್ತು (ಘ)
3 ಈರ್ಷಯಾಚ (ಘ) 4 ಮೋಹಾಯ... (ಘ) 5 ನೇತ್ರಸ್ಯ ಕು (ಘ) ...

ನ ರಾತ್ರೌ ವಿಂದತೇ ನಿದ್ರಾಂ ಕಾಮಾಗ್ನಿಪರಿಪೀಡಿತಃ
ದಿವಾ ಚಾಪಿ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಮರ್ಥೋಪಾರ್ಜನಚಿಂತಯಾ ||೭||

ಸ್ತ್ರೀಷ್ವಾಯಾಸಿತದೇಹಸ್ಯ ಯೇ ಪುಂಸಃ ಶುಕ್ಲಬಿಂದವಃ
ನ ತೇ ಸುಖಾಯ ಮಂತವ್ಯಾಃ ಸ್ವೇದಜಾ ಇವ ಬಿಂದವಃ ||೮||

ಕ್ರಿಮಿಭಿಸ್ತುದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕುಷ್ಠಿನಃ [1]ಪಾಮನಸ್ಯ[1] ವಾ*
ಕಂಡೂಯನಾಗ್ನಿತಾಪಾಭ್ಯಾಂ ಯತ್ಸುಖಂ ಸ್ತ್ರೀಷು ತದ್ವಿದುಃ ||೯||

ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು. ಉತ್ಕುಪಿತಸ್ಯ = ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನೇತ್ರಸ್ಯ = ದೃಷ್ಟಿಗಳನುಳ್ಳಾತಂಗೆ [ಹೇಗೋಹಾಗೆ] ರಾಗಃ = ಮತ್ಸರವು ಕೇವಲಂ ಬಹುಯ ದುಃಖಾಯ = ದುಃಖಕ್ಕೋಸ್ಕರವು. ||೬||

ಕಾಮಾಗ್ನಿಪರಿಪೀಡಿತಃ = ಕಾಮಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಬಾಧಿಸಲುಪಟ್ಟ ಜೌವನಿಗನು ರಾತ್ರೌ = ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಂ = ನಿದ್ರೆಯನು ನ ವಿಂದತೇ = ಅಱಿಯಲುಪಡುತ್ತಿರನು. ದಿವಾ ಚಾಪಿ = ಹಗಲು ಅರ್ಥೋಪಾರ್ಜನಚಿಂತಯಾ = ಧನವ ಘಳಿಸುವ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು? ||೭||

ಸ್ತ್ರೀಷು = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಸಿತದೇಹಸ್ಯ = ಆಯಾಸಗೊಳಲುಪಟ್ಟ ದೇಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುಂಸಃ = ಪುರುಷಂಗೆ ಯೇ = ಆವವು ಕೆಲವು ಶುಕ್ಲಬಿಂದವಃ = ಇಂದ್ರಿಯದ ಹನಿಗಳಹವು ತೇ = ಅವು ಸುಖಾಯ = ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನ ಮಂತವ್ಯಾಃ = ಮನ್ನಿಸಲು ತಕ್ಕಂಥಾವಲ್ಲ. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದಡೆ ಸ್ವೇದಜಾಃ = ಬೆವರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಬಿಂದವ ಇವ = ಹನಿಗಳ ಹಗಹಗೆ. ||೮||

ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ — ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಂದ ತುದ್ಯಮಾನಸ್ಯ = [2]ಬಾಧಿಸಿಕೊಳಲು[2] ಪಟ್ಟಂಥಾ ಕುಷ್ಠಿನಃ = ಕೋಷ್ಠರೋಗವುಳ್ಳಾತಂಗೆ ಪಾಮನಸ್ಯ ವಾ = ಖಜ್ಜಿ ಉಳ್ಳಾತಂಗೆ[3]ಯಾ[3] ಕಂಡೂಯನಾಗ್ನಿತಾಪಾಭ್ಯಾಂ = ತುಱಿಸುಹ ಬೆಂಕಿಯ ಕಾಸಿ ಕೊಳುಹಂಗಳಿಂದ ಯತ್ಸುಖಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಸುಖವುಂಟು ತತ್ = ಆ ಸುಖವು ಸ್ತ್ರೀಷು = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ವಿದುಃ = ಹೇಳುತ್ತಿಹರು. ||೯||

---

[1] ಪಾಮಿನಸ್ಯ (ಕ.ಖ.ಗ.) [2] ಬಾಧೆಗೊಳಲು (ಕ) [3] ಯಾೞ (ಖ.ಚ.)

* ಪಾಮೀ ಎಂಬ ಪದವೇ ಯುಕ್ತ

ಯಾದೃಶಂ [1]ವಿದ್ಯತೇ[1] ಸೌಖ್ಯಂ [2]ಕಂಡೂಪೂಯವಿನಿರ್ಗಮೇ[2]
ತಾದೃಶಂ ಸ್ತ್ರೀಷು [3]ವಿಜ್ಞೇಯಂ[3] ನಾಧಿಕಂ ತಾಸು ವಿದ್ಯತೇ ||೧೦||

ಗ್ರಂಥೇಸ್ತು ವೇದನಾ ಯದ್ವತ್ ಸ್ಫುಟಿತಸ್ಯ [4]ವಿ[4]ವರ್ತತೇ
ತದ್ವತ್ ಸ್ತ್ರೀಷ್ವಪಿ ಮಂತವ್ಯಂ ನ ಸೌಖ್ಯಂ ಪರಮಾರ್ಥತಃ ||೧೧||

ಮಲಮೂತ್ರವಿಸರ್ಗಾ[5]ತ್ತು[5] ಸುಖಂ ಭವತಿ ಯಾದೃಶಮ್
ತಾದೃಶಂ ಸ್ತ್ರೀಷು ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಮೂಢೈಃ ಕಲ್ಪಿತಮನ್ಯಥಾ ||೧೨||

ನಾರೀಷ್ವವ[6]ಸ್ತು[6]ಭೂತಾಸು ಸರ್ವದೋಷಾಶ್ರಯಾಸು ಚ
ನ ಚಾಣುಮಾತ್ರಮಪ್ಯೇವಂ ಸುಖಮಸ್ತಿ ವಿಚಾರತಃ ||೧೩||

ಕಂಡೂಪೂಯವಿನಿರ್ಗಮೇ = ತುರಿಯು ಕೀವು ಹೋಗುವಂಟಲ್ಲಿ ಯಾದೃಶಂ = ಎಂಥಾ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ವಿದ್ಯತೇ = ಉಂಟು ತಾದೃಶಂ = ಅಂಥ ಸುಖವು ತಾಸು ಸ್ತ್ರೀಷು = ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಅಧಿಕಂ = ವೆಗ್ಗಳವು ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲ. ||೧೦||

ಸ್ಫುಟಿತಸ್ಯ = ಬೊಕ್ಕೆಗೆ ಗ್ರಂಥೇಸ್ತು = ಕುರುವಿಗೆ ಯದ್ವತ್ = ಎಹಗೆ ವೇದನಾ = ನೋವು ವಿವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹುದು ತದ್ವತ್ = ಹಾಂಗೆ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಸ್ತ್ರೀಷು = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತವ್ಯಂ = ಬಗೆಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಪರಮಾರ್ಥತೋಽಪಿ = ಪರಮಾರ್ಥದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ನ = ಸುಖವಿಲ್ಲ. ||೧೧||

ಮಲಮೂತ್ರವಿಸರ್ಗಾತ್ತು = ಮಲಮೂತ್ರಂಗಳ ಬಿಡುವುದರ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಯಾದೃಶಂ ಸುಖಂ = ಎಂಥಾ ಸುಖವು ಭವತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು ತಾದೃಶಂ = ಅಂಥಾ ಸುಖವು ಸ್ತ್ರೀಷು = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಮೂಢೈಃ = ಮೂರ್ಖರುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯಥಾ = ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತಂ = ಕಲ್ಪಿಸಲುಪಟ್ಟುತ್ತು. ||೧೨||

ಅವಸ್ತುಭೂತಾಸು = ವಸ್ತುವಲ್ಲದಂಥಾ ಸರ್ವದೋಷಾಶ್ರಯಾಸು = ಸಮಸ್ತ ದೋಷಂಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಹಂಥಾ ನಾರೀಸು ಚ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ

1 ಮನ್ಯತೇ (ಘ) 2 ಗಂಡೇ ಪೂಯವಿನಿರ್ಗಮಾತ್ (ಘ). ಕಂಡೂಪೂಯ–ವಿನಿರ್ಗಮಾತ್ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. 3 ಮಂತವ್ಯಂ (ಘ). 4 ನಿ (ಖ).
5 ಚ್ಚ (ಘ) 6 ಸ್ಥಾ (ಘ)

ಸನ್ಮಾ[1]ನಮ[1]ಪಮಾನೇನ ವಿಯೋಗೇನೇಷ್ಟ[2]ಸಂಗಮಃ
ಯೌವನಂ ಜರಯಾ ಗ್ರಸ್ತಂ ಕ್ವ ಸೌಖ್ಯಮನುಪದ್ರವಮ್ ||೧೪||

ವಲೀಪಲಿತಸ್ಖಾಲಿತ್ಯೈಃ ಶಿಥಿಲೀಕೃತವಿಗ್ರ[3]ಹಃ[3]
ಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಸ್ವಶ[4]ಕ್ತಶ್ಚ[4] ಜರಯಾ ಜರ್ಝರೀಕೃ[5]ತಃ[5] ||೧೫||

ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸೋರ್ಯೌವನೇ ರೂಪಂ ಯಚ್ಚಾನ್ಯೋ[6]ನ್ಯ[6]ಪ್ರಿಯಂ ಪುರಾ
ತದೇವ ಜರಯಾ ಗ್ರಸ್ತಮುಭಯೋರಪಿ ನ ಪ್ರಿಯಮ್ ||೧೬||

ಅಪೂರ್ವವತ್ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಜರಯಾ ಪರಿವರ್ತಿತಮ್
ಯಃ ಪಶ್ಯನ್ನ ವಿರಜ್ಯೇತ ಕೋಽನ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾದಚೇತನಃ ||೧೭||

ಅಣುಮಾತ್ರಂ = ಅಣುಮಾತ್ರವಹಂಥಾ ಸುಖಮಪಿ = ಸುಖವು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರತಃ = ವಿಚಾರಿಸುವುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೧೩||

ಸನ್ಮಾನಂ = ಸನ್ಮಾನವು ಅಪಮಾನೇನ = ಅವಮನ್ನಣೆಯಿಂದ ಗ್ರಸ್ತಂ = ನುಂಗಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಸಂಗಮಃ = ಇಷ್ಟರುಗಳ ಸಂಗವು ವಿಯೋಗೇನ = ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಗ್ರಸ್ತಂ = ಹಿಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಯೌವನಂ = ಪ್ರಾಯವು ಜರಯಾ = ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಗ್ರಸ್ತಂ = ನುಂಗಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅನುಪದ್ರವಂ = ಉಪದ್ರವಿಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕ್ವ = ಎಲ್ಲಿಯದು. ||೧೪||

ವಲೀಪಲಿತಸ್ಖಾಲಿತ್ಯೈಃ = ತೆರೆನರೆಗಳ ಆಕ್ರಮಣಂಗಳಿಂದ ಶಿಥಿಲೀಕೃತವಿಗ್ರಹಃ = ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಸು ಚ = ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ[7]ಯೂ[7] ಅಶಕ್ತಃ = ಸಮರ್ಥನಲ್ಲದಂಥಾ ಜರಯಾ = ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಜರ್ಝರೀಕೃತಃ = ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಾತನಹನು. ತೆರೆಯೆಂದಡೆ = ದೇಹದ ಸುಕ್ಕು ಎಂಬುದರ್ಥ. ||೧೫||

ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸೋಃ = ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಯೌವನೇ = ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಪುರಾ = ಮುನ್ನ ಅನ್ಯೋನ್ಯಪ್ರಿಯಂ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಹಂಥಾ ಯದ್ರೂಪಂ ಚ = ಆವುದಾನೊಂದು ರೂಪುಂಟು. ತದೇವ = ಆ ಸೌಂದರ್ಯವಹ ರೂಪೇ ಜರಯಾ = ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಗ್ರಸ್ತಂ = ಗ್ರಹಿಸಲುಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಉಭಯೋರಪಿ = ಗಂಡ-ಹೆಂಡರಿಗೆಯೂ ನ ಪ್ರಿಯಂ = ಪ್ರಿಯವಾದುದಿಲ್ಲ. ||೧೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಅಪೂರ್ವವತ್ = ಪೂರ್ವದ ಹಾಂಗಲ್ಲದೆ

---

1 ನಂಚಾ (ಕ) ಮೂಲ 2 ನುಚ (ಫ).

3 ಹಂ (ಫ) 4 ಕ್ತಂ ಚ (ಫ) 5 ತಂ (ಫ) 6 ನ್ಯಂ (ಫ) 7 ಪೂ (ಕ.ಚ.)

ಜರಾಭಿಭೂತಃ ಪುರುಷಃ ಪತ್ನೀಪುತ್ರಾದಿಬಾಂಧವೈಃ
ಅಶಕ್ತತ್ವಾ[1]ದ್ದುರಾಚಾರೈಃ[1] ಭೃತ್ಯೈಶ್ಚ ಪರಿಭೂಯತೇ ||೧೮||

[2]ಧರ್ಮಶ್ಚಾರ್ಥಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚೈವ ನ ಜೀರ್ಯತಾ
ಶಕ್ಯಾಸ್ಸಾಧಯಿತುಂ[2] ತಸ್ಮಾತ್ ಯುವಾ ಧರ್ಮಂ ಸಮಾಚರೇತ್||

ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾದೀನಾಂ ವೈಷಮ್ಯಾದ್ವ್ಯಾಧಿರುಚ್ಯತೇ
ವಾತಾದೀನಾಂ ಸಮೂಹಶ್ಚ ದೇಹೋಽಯಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||೨೦||

ಜರಯಾ=ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿತಂ = ವರ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ = ತನ್ನ ಶರೀರವನು ಪಶ್ಯನ್ = ಕಾಣುತವು ನ ವಿರಜ್ಯೇತ = ವಿರಕ್ತನಾಗನು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಆತನ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಅಚೇತನಃ = ಜಡವಹಂಥಾ ಅನ್ಯಃ = ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತು ಕಃ = ಆವುದು?. ಆತನೇ ಜಡನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೭||

ಜರಾಭಿಭೂತಃ = ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದ ಭಂಗಿತನಾದಂಥಾ ಪುರುಷಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಅಶಕ್ತತ್ವಾತ್ = ಅಶಕ್ತನಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪತ್ನಿಪುತ್ರಾದಿಬಾಂಧವೈಃ = ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ದುರಾಚಾರೈಃ = [3]ದುರಾಚಾರಿಗಳಹಂಥಾಃ ಭೃತ್ಯೈಶ್ಚ = ಸೇವಕರುಗಳಿಂದವೂ ಪರಿಭೂಯತೇ = ಜಱಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹನು. ||೧೮||

ಧರ್ಮಶ್ಚ = ಧರ್ಮವೂ ಅರ್ಥಶ್ಚ = ಅರ್ಥವೂ ಕಾಮಶ್ಚ = ಕಾಮವೂ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚೈವ = ಮೋಕ್ಷವೂ ಜೀರ್ಯತಾ = ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಾತನಿಂಡ ಸಾಧಯಿತುಂ = ಸಾಧಿಸಲು ನ ಶಕ್ಯಾಃ = ಶಕ್ಯಂಗಳಲ್ಲ. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಯುವಾ = ಪ್ರಾಯದವನು ಧರ್ಮಂ = ಧರ್ಮವನು ಸಮಾಚರೇತ್ = [4]ಲೇಸಾಗಿ[4] ಮಾಡೂದು. ||೧೯||

ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾದೀನಾಂ = ವಾತಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಆ[5]ವಱ ವೈಷಮ್ಯಾತ್ = ಉತ್ಕಟದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಧಿಃ = ವ್ಯಾಧಿಯೆಂದು ಉಚ್ಯತೇ = ಹೇಳಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ವಾತಾದೀನಾಂ = ವಾತಮೊದಲಾದವಱ ಸಮೂಹಶ್ಚ = ಮೊತ್ತವು ಅಯಂ ದೇಹಃ = ಈ ದೇಹವೆಂದು ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುತ್ತು.

---

[1] ನ್ನಾದ್ರಿಯತೇ (ಘ)

[2] ಧರ್ಮಂ ಚಾರ್ಥಂ ಚ ಕಾಮಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ ಚಾತಿಜರನ್ನತಃ ಅಶಕ್ತಸ್ಸಾಧಿತುಂ (ಘ)

[3] ಲುಪ್ತ (ಕ) [4] ಲುಪ್ತ (ಕ) [5] ದ (ಖ)

ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾಧಿಮಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಶರೀರಮಿದಮಾತ್ಮನಃ
ವಾತಾದಿವ್ಯತಿರೇಕತ್ವಾದ್ವ್ಯಾಧೀನಾಂ ಪಂಜರಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||೨೧||

ರೋಗೈರ್ನಾನಾವಿಧೈರ್ಯಾತಿ ದೇಹೋ ದುಃಖಾನ್ಯನೇಕಧಾ
ತಾನ್ಯೇವ ಸ್ವಾತ್ಮವೇದ್ಯಾನಿ ಕಿಮನ್ಯತ್ಕಥಯಾಮ್ಯಹಮ್ ||೨೨||

ಏಕೋತ್ತರಂ ಮೃತ್ಯುಶತಮಸ್ಮಿನ್ ದೇಹೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್
ತತ್ರೈಕಃ ಕಾಲಸಂಜ್ಞೋಽಭೂತ್ ಶೇಷಾಸ್ತ್ವಾಗಂತುಕಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ||

ಯೇ ಚ ತ್ವಾಗಂತವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತೇ ಪ್ರಶಾಮ್ಯಂತಿ ಭೇಷಜೈಃ
ಜಪಹೋಮಪ್ರದಾನೈಶ್ಚ ಕಾಲಮೃತ್ಯುರ್ನ ಶಾಮ್ಯತಿ ||೨೪||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತ್ಮನಃ = ಜೀವನ ಇದಂ ಶರೀರಂ = ಈ ಶರೀರವು ವ್ಯಾಧಿಮಯಂ = ವ್ಯಾಧಿಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ವಾತಾದಿವ್ಯತಿರೇಕತ್ವಾತ್ = ವಾತವೊದಲಾದವೆರ ಉತ್ಕಟವನುಂಟ-ಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಧೀನಾಂ = ವ್ಯಾಧಿಗಳ ಪಂಜರಂ = ಪಂಜರವೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೧||

ನಾನಾವಿಧೈಃ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಹಂಥಾ ರೋಗೈಃ = ರೋಗಂಗಳಿಂದ ದೇಹಃ = ದೇಹವು. ಅನೇಕಧಾ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ದುಃಖಾನಿ = ದುಃಖಂಗಳನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹುದು. ತಾನ್ಯೇವ = ಆ ದುಃಖಂಗಳೇ ಸ್ವಾತ್ಮವೇದ್ಯಾನಿ = ನಿಜಾತ್ಮಂಗೆ ಅರಿಯಲುಯೋಗ್ಯಂಗಳು. ಅಹಮಪಿ = ನಾನೂ ಅನ್ಯತ್ಕಿಂ = ಮತ್ತೇನೆಂದು ಕಥಯಾಮಿ = ಹೇಳುವೆನು. ||೨೨||

ಅಸ್ಮಿನ್ ದೇಹೇ = ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಏಕೋತ್ತರಂ = ಒಂದು ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಮೃತ್ಯುಶತಂ = ನೂಱು ಮೃತ್ಯು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ = ಇರಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತ್ರ = ಆ ನೂಱಒಂದು ಮೃತ್ಯುವಿನಲ್ಲಿ ಏಕಃ = ಒಂದು ಕಾಲಸಂಜ್ಞಃ = ಕಾಲಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾದು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು ಶೇಷಾಸ್ತು = ಉಳಿದಂಥಾವು ಆಗಂತುಕಾಃ = ಅಪಮೃತ್ಯುಗಳೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟವು. ||೨೩||

ಯೇ ಚ = ಆವವು ಕೆಲವು ಆಗಂತವಃ = ಅಪಮೃತ್ಯುಗಳು ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುವು ತೇ ತು = ಆ ಅಪಮೃತ್ಯುಗಳು ಭೇಷಜೈಃ = ಔಷಧಂಗಳಿಂದ ಜಪಹೋಮಪ್ರದಾನೈಶ್ಚ = ಜಪಹೋಮದಾನಂಗಳಿಂದವು ಪ್ರಶಾಮ್ಯಂತಿ = ಶಾಂತ-ವಾಗುತ್ತಿಹವು. ಕಾಲಮೃತ್ಯುಃ = ಕಾಲಮೃತ್ಯುವು ನ ಶಾಮ್ಯತಿ = ಶಾಂತ-ವಾಗುತ್ತಿರದು. ||೨೪||

ಯದಿ ವಾ ನಾಪಮೃತ್ಯುಸ್ಸ್ಯಾತ್ ವಿಷಮ[1]ದ್ಯಾದಿ[1]ಶಂಕಿತಃ
ನ ಚಾತ್ರ ಪುರುಷಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಅಪಮೃತ್ಯೋರ್ಬಿಭೇತಿ ಸಃ ||೨೫||

ವಿವಿಧಾ ವ್ಯಾಧಯಶ್ಶಸ್ತ್ರಂ ಸರ್ಪಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಾಣಿನಸ್ತಥಾ
ವಿಷಾಣಿ ಚಾಭಿಚಾರಾಶ್ಚ ಮೃತ್ಯೋರ್ದ್ವಾರಾಣಿ ದೇಹಿನಾಮ್ ||೨೬||

* [2]ಪೀಡಿತಂ ಸರ್ಪಶಸ್ತ್ರಾದ್ಯೈ[2]ರಪಿ ಧನ್ವಂತರಿಸ್ಸ್ವಯಮ್
[3]ಸ್ವಸ್ಥೀ[3]ಕರ್ತುಂ ನ ಶಕ್ನೋತಿ ಕಾಲಪ್ರಾಪ್ತಂ ಹಿ ದೇಹಿನಮ್ ||೨೭||

ನೌಷಧಂ ನ ತಪೋ ದಾನಂ ನ ಮಂತ್ರಾ ನ ಚ ಬಾಂಧವಾಃ
ಶಕ್ನುವಂತಿ ಪರಿತ್ರಾತುಂ ನರಂ ಕಾಲಪ್ರಪೀಡಿತಮ್ ||೨೮||

ಅಪಮೃತ್ಯುಃ = ಅಪಮೃತ್ಯುವು ವಿಷಮದ್ಯಾದಿಶಂಕಿತಃ = ವಿಷಮದ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶಂಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾದು ಯದಿ ವಾ = ಎತ್ತಲಾನು ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹುದು ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಸ ಪುರುಷಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯನು ತಸ್ಮಾದಪಮೃತ್ಯೋಶ್ಚ = ಆ ಅಪಮೃತ್ಯುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ನ ಬಿಭೇತಿ ನ = ಅಂಜುತ್ತಿರನೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನಂಜುತ್ತಿಹನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೨೫||

ವಿವಿಧಾಃ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವ್ಯಾಧಯಃ = ವ್ಯಾಧಿಗಳು ಶಸ್ತ್ರಂ = ಆಯುಧವು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸರ್ಪಾದ್ಯಾಃ = ಸರ್ಪಮೊದಲಾದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿನಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಿಷಾಣಿ ಚ = ವಿಷಂಗಳು ಅಭಿಚಾರಾಶ್ಚ = ಮಾಟಕುಟಿಲಂಗಳೂ ದೇಹಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮೃತ್ಯೋಃ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ದ್ವಾರಾಣಿ = ಬಾಗಿಲುಗಳೆನಿಸುವವು. ||೨೬||

ಸರ್ಪಶಸ್ತ್ರಾದ್ಯೈಃ = ಸರ್ಪ ಶಸ್ತ್ರಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತಂ = ಬಾಧಿತನಾದಂಥಾ ಕಾಲಪ್ರಾಪ್ತಂ = ಕಾಲಮೃತ್ಯು ಪ್ರಾಪ್ತ[4]ವಾ[4]ದಂಥಾ ದೇಹಿನಂ = ಪ್ರಾಣಿಯನು ಸ್ವಸ್ಥೀಕರ್ತುಂ = ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಧನ್ವಂತರಿಃ ಸ್ವಯಮಪಿ = ಧನ್ವಂತರಿ ತಾನಾದರೂ ನ ಶಕ್ನೋತಿ ಹಿ = ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಿರನಲಾ. ||೨೭||

ಕಾಲಪ್ರಪೀಡಿತಂ = ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಬಾಧಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನರಂ = ಮನುಷ್ಯನನು ಪರಿತ್ರಾತುಂ = ರಕ್ಷಿಸಲು ಔಷಧಂ = ಔಷಧವು ನ = ಸಮರ್ಥವಲ್ಲ. ತಪಃ = ತಪಸ್ಸು ದಾನಂ = ದಾನವು ನ = ಸಮರ್ಥವಲ್ಲ ಮಂತ್ರಾಃ = ಮಂತ್ರಗಳೂ

---

1 ವ್ಯಾಧಿ (ಘ) 2 ಪಂಡಿತಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯೈಃ (ಘ) 3 ಸಾಸ್ಥ್ಯಂ (ಘ) 4 ನಾ (ಕ)

* ಪಂಡಿತಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯೈಃ ಎಂಬುದೇ ಉಚಿತ. ಕಾರಣ ಕಾಲಮೃತ್ಯು ಮಾತ್ರವೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ದೂರವಾದುದು.

ರಸಾಯನತಪೋಜಪ್ಯೈಃ ಯೋಗಸಿದ್ಧೈರ್ಮಹಾತ್ಮಭಿಃ
ಕಾಲಮೃತ್ಯುರಪಿ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಜೀಯರ್ತೇ ನಾಲಸೈರ್ನರೈಃ ||೨೯||

ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯುಸಮಂ ದುಃಖಂ ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯುಸಮಂ ಭಯಮ್
ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯುಸಮಸ್ತ್ರಾಸಃ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ದೇಹಿನಾಮ್ ||೩೦||

[1]ಸ ಭಾರ್ಯಾ[1]ಪುತ್ರಮಿತ್ರಾಣಿ ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಸುಖಾನಿ ಚ
ಆಬದ್ಧಾನಿ ಚ ವೈರಾಣಿ ಮೃತ್ಯುಃ ಸರ್ವಾಣಿ [2]ಛಿಂ[2]ದತಿ ||೩೧||

ಹೇ ನರಾಃ ಕಿಂ ನ ಪಶ್ಯಧ್ವಂ ಸಹಸ್ರೇಷ್ವಪಿ ಮಧ್ಯತಃ
ಜನಾಃ ಶತಾಯುಷಃ ಪಂಚ ಭವಂತಿ ನ ಭವಂತಿ ವಾ ||೩೨||

ನ= ಸಮರ್ಥಂಗಳಲ್ಲ. ಬಾಂಧವಾಶ್ಚ = ಬಂಧುಗಳೂ ನ ಶಕ್ನುವಂತಿ= ಸಮರ್ಥ-ರಾಗುತ್ತಿರರು. ||೨೮||

ರಸಾಯನತಪೋಜಪ್ಯೈಃ = ನಿರ್ಗುಂಡಿಯು ಕಲ್ಪ ಮುಂತಾದ ರಸಾಯನ ತಪಸ್ಸು ಜಪಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಯೋಗಸಿದ್ಧೈಃ = ಯೋಗಸಿದ್ಧರಹಂಥಾ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ = ಬಲ್ಲವರಹಂಥಾ ಮಹಾತ್ಮಭಿಃ= ಮಹಾಪುರುಷರುಗಳಿಂದ ಕಾಲಮೃತ್ಯುರಪಿ= ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಜೀಯರ್ತೇ = ತಗ್ಗುತ್ತಿಹುದು. ಅಲಸೈಃ = ಆಲಸ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ನರೈಃ= ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಂದ ನ= ತಗ್ಗುತ್ತಿರದು. ||೨೯||

ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇಹಿನಾಮೇವ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಸಮಂ = ಮೃತ್ಯುವಿಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ ಮೃತ್ಯುಸಮಂ = ಮೃತ್ಯುವಿಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಭಯಂ= ಭಯವು ನಾಸ್ತಿ= ಇಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುಸಮಃ = ಮೃತ್ಯುವಿಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ತ್ರಾಸಃ = ನಡುಗುಹವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೩೦||

ಭಾರ್ಯಾಪುತ್ರಮಿತ್ರಾಣಿ = ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಮಿತ್ರರುಗಳನು ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯ ಸುಖಾನಿ ಚ = ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯ ಸುಖಂಗಳನು ಆಬದ್ಧಾನಿ = ಎಲ್ಲಾ ದೆಸೆಯಲು ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ವಾಣಿ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ವೈರಾಣಿ ಚ= ವೈರವರ್ಗಂಗಳನು ಸ ಮೃತ್ಯುಃ = ಆ ಮೃತ್ಯುವು ಛಿಂದತಿ= ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿಹುದು

ಹೇ ನರಾಃ= ಎಲೆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿರಾ ಸಹಸ್ರೇಷ್ವಪಿ= ಸಾವಿರ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯತಃ = ನಡುವೆ ಶತಾಯುಷಃ= ನೂರುವರುಷದ ಆಯುಷ್ಯ

---

1 ಸಭಾರ್ಯಾ (ಘ) 2 ವಿಂ (ಘ)

ಅಶೀತಿಕಾಶ್ಚ ವಿದ್ಯಂತೇ ಕೇಚಿತ್ಸಪ್ತತಿಕಾ ನರಾಃ
ಪರಮಾಯುಸ್ಸ್ಥಿತಿ[1]ಷ್ಷ[1]ಷ್ಟಿಸ್ತದ[2]ಪ್ಯಾ[2]ಯುರ್ನ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ ||೩೩||

ಯಸ್ಯ ಯಾವದ್ಭವೇದಾಯುರ್ದೇಹಿನಃ ಪೂರ್ವಕರ್ಮಭಿಃ
ತಸ್ಯಾರ್ಧಮಾಯುಷೋ ರಾತ್ರಿರ್ಹರತೇಽತ್ರ ಮೃತೋ[3]ಪಮಃ ||೩೪||

ಬಾಲಭಾವೇ ಚ ಮೋಹೇನ ವಾರ್ಧ[4]ಕೇ[4] ಜರಯಾ ತಥಾ
ವರ್ಷಾಣಾಂ ವಿಂಶತಿರ್ಯಾತಿ ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥವರ್ಜಿ[5]ತಾ[5] ||೩೫||

ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜನಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಪಂಚ = ಅಯಿವರು ಭವಂತಿ ವಾ = ಆಹರೋ ನ ಭವಂತಿ ವಾ = ಆಗರೋ ಕಿಂ ನ ಪಶ್ಯಧ್ವಂ = ಏನು ಕಾರಣ ನೋಡಿ [ದ]ರಿ? ||೩೨||

ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಅಶೀತಿಕಾಶ್ಚ = ಎಂಬತ್ತು ವರುಷದವರುಗಳು ವಿದ್ಯಂತೇ = ಉಂಟು ಕೇಚಿತ್ ನರಾಃ = ಕೆಲಬರು ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸಪ್ತತಿಕಾಃ = ಎಪ್ಪತ್ತು ವರುಷದವರುಗಳುಂಟು. ಷಷ್ಟಿಃ = ಅರುವತ್ತು ವರುಷವು ಪರಮಾಯುಃ ಸ್ಥಿತಿಃ = ಪರಮಾಯುವಿನ ವರ್ತನೆಯುಂಟು ತತ್ ಆಯುರಪಿ = ಆ ಆಯುಷ್ಯವೂ ನ ನಿಶ್ಚಿತಂ = ನಿಶ್ಚೈಯಿಸಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ||೩೩||

ಯಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಪೂರ್ವಕರ್ಮಭಿಃ = ಪೂರ್ವದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಆಯುಃ = ಆಯುಷ್ಯವು ಯಾವತ್ = ಎಷ್ಟು ಭವೇತ್ = ಆಹುದು ತಸ್ಯ = ಆತನ ಆಯುಷಃ = ಆಯುಷ್ಯದ ಅರ್ಧಂ = ಅರ್ಧವನು ರಾತ್ರಿಃ = ಇರುಳು ಹರತೇ = ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿಹುದು. ಅತ್ರ = ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೃತೋಪಮಃ = ಸತ್ತಾತಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿಹನು. (೩೪)

ಬಾಲಭಾವೇ = ಬಾಲತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೋಹೇನ ಚ = ಅಜ್ಞಾನದಿಂದವೂ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವಾರ್ಧಕೇ = ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಜರಯಾ = ಮುಪ್ಪಿಂದ ವರ್ಷಾಣಾಂ = ಸಂವತ್ಸರಂಗಳ ವಿಂಶತಿಃ = ಇಪ್ಪತ್ತು ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥವರ್ಜಿತಾ = ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಂಗಳಿಂದ ವರ್ಜಿತವಾದಂಥಾದಾಗಿ ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹುದು .||೩೫||

---

[1] ಪು (ಘ) [2] ಸ್ಯಾ (ಕ) ಮೂಲ [3] ಸ (ಕ) ಮೂಲ
[4] ಕೈ (ಘ) [5] ತಾಃ (ಖ ಚ)

ಆಗಂತುಕೈರ್ಭಯೈಃ ಪುಂಸಾಂ ವ್ಯಾಧಿಶೋಕೈರನೇಕಧಾ
[1]ಹ್ರಿಯತೇ[1]ಽರ್ಧಂ ಚ ತತ್ರಾಪಿ ಯಚ್ಛೇಷಂ ತದ್ಧಿ ಜೀವಿತಮ್ ||೩೬||

ಜೀವಿತಾಂತೇ ಚ ಮರಣಂ ಮಹಾಘೋರಮವಾಪ್ನುಯಾತ್
ಜಾಯತೇ ಯೋನಿಕೋಟೀಷು ಮೃತಃ ಕರ್ಮವಶಾತ್ಪುನಃ ||೩೭||

ದೇಹಭೇದೇನ ಯಃ ಪುಂಸಾಂ ವಿಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸಂಕ್ಷಯಾತ್
ಮರಣಂ ತದ್ವಿನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ನ ನಾಶಃ ಪರಮಾರ್ಥತಃ ||೩೮||

ಮಹಾತಮಃಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ [2]ಭಿ[2]ದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ಮಸು
ಯದ್ದುಃಖಂ ಮರಣೇ ಜಂತೋಃ ನ[3]ತಸ್ಯೇಹೋ[3]ಪಮಾ ಕ್ವಚಿತ್ ||

ತತ್ರಾಪಿ = ಆ ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧಂ ಚ = ಅರ್ಧವು ಆಗಂತುಕೈಃ = ಅಪಮೃತ್ಯುಗಳಿಂದವೂ ಭಯೈಃ = ಭಯಂಗಳಿಂದವೂ ಅನೇಕಧಾ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವ್ಯಾಧಿಶೋಕೈಃ = ವ್ಯಾಧಿಗಳು ಶೋಕಂಗಳಿಂದ ಹ್ರಿಯತೇ = ಅಪಹರಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಶೇಷಂ = ಉಳಿದಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಆಯುಷ್ಯವುಂಟು ತತ್ = ಅದು ಪುಂಸಾಂ = ಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಜೀವಿತಂ ಹಿ = ಬದುಕುಹವಲಾ. (೩೬)

ಜೀವಿತಾಂತೇ = ಆಯುಷ್ಯದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಘೋರಂ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮರಣಂ = ಮರಣವನು ಅವಾಪ್ನುಯಾತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ಮೃತಃ = ಸತ್ತಾತನು ಕರ್ಮವಶಾತ್ = ಕರ್ಮಾಧೀನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಯೋನಿಕೋಟೀಷು = ಯೋನಿಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹನು.

ಪುಂಸಾಂ = ಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮಸಂಕ್ಷಯಾತ್ = ಕರ್ಮತೀರುವದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಭೇದೇನ = ದೇಹಂಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಯಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ವಿಯೋಗಃ = ತೊಲಗುಹವಹುದು ತತ್ = ಅದು ಮರಣಂ = ಮರಣವೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪರಮಾರ್ಥತಃ = ಪರಮಾರ್ಥದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನ ನಾಶಃ = ನಾಶವಿಲ್ಲ. ||೩೮||

ಕರ್ಮಸು = ಕರ್ಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಭಿದ್ಯಮಾನಸ್ಯ = [4]ಶೀರಿದಂಥಾ (?) ತಮಃ = ಅತ್ಯಂತ ಮ:ಬವೆಯನು[4] ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂಥಾ ಜಂತೋಃ = ಪ್ರಾಣಿಗೆ

---

1 ಹ್ರೀಯತೇ (ಕ, ಖ, ಚ) 2 ಖಿ (ಕ)
3 ನ ತಸ್ಯಹ್ಯು (ಘ) 4 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಹಾ ಪಿತರ್ಮಾತರ್ಹಾ ಕಾಂತೇ ಕ್ರಂದತ್ಯೇವಂ ಸುದುಃಖಿತಃ
ಮಂಡೂಕ ಇವ ಸರ್ಪೇಣ ಗ್ರಸ್ಯತೇ ಮೃತ್ಯುನಾ ಜಗತ್ ॥೪೦॥

ಬಾಂಧವೈಶ್ಚ ಪರಿಷ್ವಕ್ತಃ ಪ್ರಿಯೈಶ್ಚ ಪರಿವಾರಿತಃ
ನಿಶ್ವಸನ್ ದೀರ್ಘಮುಷ್ಣಂ ಚ ಮುಖೇನ ಪರಿಶುಷ್ಯತಾ ॥೪೧॥

ಚತುರ್ಷ್ವಂತೇಷು ಖಟ್ವಾಯಾಃ[1] ಪರಿವರ್ತ್ಯ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ
ಸಮ್ಮೂಢಃ ಕ್ಷಿಪತೇಽತ್ಯರ್ಥಂ ಹಸ್ತಪಾದಾನಿತಸ್ತತಃ ॥೪೨॥

ಖಟ್ವಾಯಾ ವಾಂಛತೇ ಭೂಮಿಂ ಭೂಮೇಃ ಖಟ್ವಾಂ ಪುನರ್ಮಹೀಮ್
ವಿವಸ್ತ್ರಸ್ತ್ಯಕ್ತಲಜ್ಜಶ್ಚ ಮೂತ್ರವಿಷ್ಠಾಪರಿಪ್ಲುತಃ ॥೪೩॥

ಮರಣೇ = ಮರಣದಲ್ಲಿ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ದುಃಖಂ = ದುಃಖವುಂಟು ತಸ್ಯ = ಆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಉಪಮಾ = ಸಮಾನವಹಂಥಾದು ಇಹ = ಇಲ್ಲಿ ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದಿಷ್ಟು ನ = ಇಲ್ಲ. ॥೩೯॥

ಹಾ ಪಿತಃ = ಅಯ್ಯೋ ಅಪ್ಪಾ ಹಾ ಮಾತಃ = ಅಕ್ಕಟಾ ಅವ್ವಾ ಕಾಂತೇ = ಎಲೇ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಲ್ಲಿ ಸುದುಃಖಿತಃ = ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಕ್ರಂದತಿ = ಅಳುತ್ತಿಹನು. ಸರ್ಪೇಣ = ಸರ್ಪದಿಂದ ಮಂಡೂಕ ಇವ = ಕಪ್ಪೆಯೀಗ[2]ಹೆಗಹಗೆ[2] ಮೃತ್ಯುನಾ = ಮೃತ್ಯುವಿಂದ ಜಗತ್ = ಲೋಕವು ಗ್ರಸ್ಯತೇ = ನುಂಗಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ॥೪೦॥

ಬಾಂಧವೈಶ್ಚ = ಬಂಧುಗಳಿಂದವು ಪರಿಷ್ವಕ್ತಃ = ತಕ್ಕೈಸಿ ಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪ್ರಿಯೈಶ್ಚ = ಸ್ನೇಹಿತರುಗಳಿಂದವೂ ಪರಿವಾರಿತಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪರಿಶುಷ್ಯತಾ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಒಣಗಿದಂಥಾ ಮುಖೇನ = ಮುಖದಿಂದ ದೀರ್ಘಂ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಉಷ್ಣಂ ಚ = ಉಷ್ಣವನೂ ನಿಃಶ್ವಸನ್ = ಬಿಸುಸುಯ್ಯುತ್ತಿಹನು. ॥೪೧॥

ಖಟ್ವಾಯಾಃ = ಮಂಚದ ಚತುರ್ಷು ಅಂತೇಷು = ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಪರಿವರ್ತ್ಯ = ಹೊರಳಿ ಅತ್ಯರ್ಥಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸಮ್ಮೂಢಃ = ಮಱಹು ಕವಿದಾತನಾಗಿ ಹಸ್ತಪಾದಾನ್ = ಕೈಕಾಲುಗಳನು ಇತಸ್ತತಃ = ಇತ್ತಲತ್ತಲು ಕ್ಷಿಪತೇ = ಹಾಯಿಕುತ್ತಿಹನು. ॥೪೨॥

ಖಟ್ವಾಯಾಃ = ಹೊರಸಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಂ = ಭೂಮಿಯನು

---

[1] ಯಾಂ (ಘ) [2] ಹೇಗೆಹಾಂಗೆ (ಕ)

[1]ಯಾಚಮಾನಶ್ಚ[1] ಸಲಿಲಂ ಶುಷ್ಕಕಂಠೋಷ್ಠತಾಲುಕಃ
[2]ಚಿಂತಯಾನಶ್ಚ[2] ವಿತ್ತಾನಿ [3]ಕಸ್ಯೈ[3]ತಾನಿ ಮೃತೇ ಮಯಿ ||೪೪||

ಸರ್ವಾಂಗೈಶ್ಚ [4]ಖನನ್[4] ಭೂಮಿಂ ಕಾಲಪಾಶೇನ ಕರ್ಷಿತಃ
ಮ್ರಿಯತೇ ಪಶ್ಯತಾಮೇವ ಗಲೇ ಘು[5]ರು[5]ಘುರಾಯತೇ ||೪೫||

ಜೀವಸ್ತೃಣಜಲೂಕಾವದ್ದೇಹಾದ್ದೇಹಂ ವಿಶೇತ್ಕ್ರಮಾತ್
ಸಂಪ್ರಾ[6]ಪ್ಯೋತ್ತರಮಂ[6]ಶೇನ ದೇಹಂ ತ್ಯಜತಿ ಪೌರ್ವಿಕಮ್ ||೪೬||

ವಾಂಛತೇ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿಹನು. ಭೂಮೇಃ = ಭೂಮಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಖಟ್ವಾಂ = ಹೊವಸನು ವಾಞ್ಛತೇ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿಹನು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮಹೀಂ = ಭೂಮಿಯನು ವಾಞ್ಛತೇ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿಹನು. ವಿವಸ್ತ್ರಃ = ವಸ್ತ್ರವ ತೊಱೆದಾತನಾಗಿ ತ್ಯಕ್ತಲಜ್ಜಶ್ಚ = ತೊಱೆಯಲುಪಟ್ಟ ಲಜ್ಜೆಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿಯು ಮೂತ್ರವಿಷ್ಟಾಪರಿಪ್ಲುತಃ = ಮೂತ್ರ ಮಲಂಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಿಹನು. ||೪೩||

ಶುಷ್ಕಕಂಠೋಷ್ಠತಾಲುಕಃ = ಒಣಗಿದಂಥಾ ಗಂಟಲು ತುಟಿ ಕಟವಾಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಸಲಿಲಂ ಚ = ಉದಕವನೂ ಯಾಚಮಾನಃ = ಬೇಡುತ್ತಿಹನು. ಮಯಿ = ನಾನು ಮೃತೇ ಸತಿ = ಸಾವುತ್ತಿರಲು ಏತಾನಿ ವಿತ್ತಾನಿ ಚ = ಈ ಧನಂಗಳು ಕಸ್ಯ = ಆವಾತಂಗೆ ಆಹುದೆಂದು ಚಿಂತಯಾನಃ = ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೪೪||

ಸರ್ವಾಂಗೈಶ್ಚ = ಸರ್ವಾಂಗಂಗಳಿಂದವೂ ಭೂಮಿಂ = ನೆಲವನು ಖನನ್ = ಬೆದಕುತ್ತವು ಕಾಲಪಾಶೇನೈವ = ಕಾಲಪಾಶದಿಂದವೆ ಕರ್ಷಿತಃ = ಎಳಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಗಲೇ = ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಘುರುಘುರಾಯತೇ = ಗುಱು ಗುಱುಗುಟ್ಟುತ್ತಿಹನು [7]ಪಶ್ಯತಾಂ = [ಜನರು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ] ಮ್ರಿಯತೇ = ಸಾವುತ್ತಿಹನು. ||೪೫||

ಜೀವಃ = ಜೀವನು ತೃಣಜಲೂಕಾವತ್ = ಹುಲ್ಲಮೇಲಣ ಜಿಗುಳೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹಾತ್ = ದೇಹದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಂ = ಯಾತನಾಶರೀರವನು ಕ್ರಮಾತ್ = ಕ್ರಮದಿಂದ ವಿಶೇತ್ = ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅಂಶೇನ = ಒಂದಂಶದಿಂಹ ಉತ್ತರಂ ದೇಹಂ = ಮೇಲಣದಹಂಥಾ ಯಾತನಾ ಶರೀರವನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ಪೌರ್ವಿಕಂ = ಪೂರ್ವದ ಶರೀರವನು ತ್ಯಜತಿ = ಬಿಡುತ್ತಿಹನು. ||೪೬||

---

[1] ಪೀತಮಾತ್ರೋಽಪಿ (ಘ) [2] ಚಿಂತ್ಯಮಾನಸ್ಯ (ಘ) [3] ಕಸ್ಯ (ಘ)
[4] ಖನೇತ್ (ಘ) [5] ರ (ಘ) [6] ಪ್ಯಚೋತ್ತರಾಂ (ಘ)
[7] ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದವಿದ್ದು 'ನೋಡಲ್ಪಡಲಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದೆ (?)

ಮರಣಾತ್ಪ್ರಾರ್ಥನಾ[1]ದುಃ[1]ಖಮಧಿಕಂ ಹಿ ವಿವೇಕಿನಃ
ಕ್ಷಣಿಕಂ ಮರಣೇ ದುಃಖಮನಂತಂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಕೃತಮ್ ||೪೭||

ಜಗತಾಂ ಪತಿರರ್ಥಿತ್ವಾದ್ವಿಷ್ಣುರ್ವಾಮನತಾಂ ಗತಃ
ಅಧಿಕಃ ಕಃ ಪರಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಯೋ ನ ಯಾಸ್ಯತಿ ಲಾಘವಮ್ ||೪೮||

ಜ್ಞಾತಂ ಮಯೇ[2]ದ[2]ಮಧುನಾ ಮೃತೋ ಭವತಿ ಯದ್ಗುರುಃ
ನ ಪರಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇದ್ಭೂಯಃ ತೃಷ್ಣಾ ಲಾಘವಕಾರಣಮ್ ||೪೯||

ಆದೌ ದುಃಖಂ ತಥಾ ಮಧ್ಯೇ ದುಃಖ[3]ಮಂತೇ[3] ಸುದಾರುಣಮ್
ನಿಸರ್ಗಾತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಇತಿ ದುಃಖಪರಂಪರಾ ||೫೦||

ವಿವೇಕಿನಃ = ವಿವೇಕಿಯಾದಂಥಾ ಪುರುಷಂಗೆ ಮರಣಾತ್ = ಮರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾದುಃಖಂ = ಯಾಚಿಸುವ ದುಃಖವು ಅಧಿಕಂ ಹಿ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾದ್ದಲಾ. ಮರಣೇ = ಮರಣದಲ್ಲಿಯ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಕ್ಷಣಿಕಂ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಹಂಥಾದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ = ಬೇಡು[4]ವುದು[4] ಅನಂತಂ = ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗಿ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು.* ||೪೭||

ಜಗತಾಂ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಪತಿಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾ ವಿಷ್ಣು ಅರ್ಥಿತ್ವಾತ್ = ಯಾಚಕನಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಾಮನತಾಂ = ವಾಮನ ನಹತನವನು ಗತಃ = ಎಯ್ದಿದನು. ವಾಮನನೆಂದಡೆ ಹ್ರಸ್ವನೆಂಬುದರ್ಥ. ಅಧಿಕಃ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಹಂಥಾ ಪರಃ = ಅನ್ಯನಹಂಥಾ ಯಃ ಕಃ = ಆವನಾ ನೊಬ್ಬನು ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಯಾಚಕತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲಾಘವಂ = ಲಘುತ್ವ ವನು ನ ಯಾಸ್ಯತಿ = ಎಯ್ದನು ? ಬೇಡುವುದಱಿಂದ ಲಘುತ್ವವನೆಯ್ದುವ ನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೪೮||

ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಇದಂ = ಇದು ಜ್ಞಾತಂ = ಅಱಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ಅಧುನಾ = ಈಗವು ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಗುರುಃ = ಗುರುತ್ವವನುಳ್ಳಾತನು ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ = ಬೇಡುವನು. ಮೃತಃ = ಸತ್ತಾತನು ಭವತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹನು. ಭೂಯಃ = ಮರಳಿ ತೃಷ್ಣಾ = ಬಯಸುಹವು ಲಾಘವಕಾರಣಂ = ಲಘುತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ನ ಪರಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠನಲ್ಲಾ. ||೪೯||

ಆದೌ = ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ

---

1 ದ್ದಃ (ಘ) 2 ತ್ಥ (ಘ) 3 ನ್ತ್ಯೇ (ಕ) ಮೂಲ. 4 ಹವು (ಖ ಚ)

*['ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಉಂಟುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ದುಃಖವು ಅನಂತವಾದುದು']

ವರ್ತಮಾನಾನ್ಯತೀತಾನಿ ದುಃಖಾನ್ಯೇತಾನಿ ಯಾನಿ ತು
ನರಾ ನ ಭಾವಯಂತ್ಯಜ್ಞಾ ನ ವಿರಜ್ಯಂತಿ ತೇನ ತೇ ||೫೧||

ಅತ್ಯಾಹಾರಾನ್ಮ[1]ಹಾದುಃಖಂ[1] ಅನಾಹಾರಾನ್ಮಹಾಭಯಮ್
ತುಲಿತೇ ಜೀವಿತೇ ಕಷ್ಟಂ ಅನ್ನೇಽಪ್ಯೇವಂ ಕುತಸ್ಸುಖಮ್ ||೫೨||

ಕ್ಷುಧಾ ಹಿ ಸರ್ವರೋಗಾಣಾಂ ವ್ಯಾಧಿಶ್ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಃ ಸ್ಮೃತಃ
ಸ ಚಾನ್ನೌಷಧಲೇಪೇನ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರೇಣ ಶಾಮ್ಯತಿ ||೫೩||

ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯು ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಅಂತೇ = ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುದಾರುಣಂ = ಅತಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ದುಃಖವು. ನಿಸರ್ಗಾತ್ = ಸ್ವಭಾವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರ ದಲ್ಲಿ ದುಃಖಪರಂಪರಾ = ದುಃಖಂಗಳ ಪಾರಂಪರೆಯುಹುದು. ||೫೦||

ಅಜ್ಞಾಃ = ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಹಂಥಾ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಅತೀತಾನಿ = ಹಿಂದಾದಂಥಾ ವರ್ತಮಾನಾನಿ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಯಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ದುಃಖಾನಿ = ದುಃಖಂಗಳುಂಟು. ಏತಾನಿ = ಈ ದುಃಖಂಗಳನ್ನು ನ ಭಾವಯಂತಿ = ನೆನವುತ್ತಿರರು. ತೇನ = ಅದು ಕಾರಣದಿಂದ ತೇ = ಆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ನ ವಿರಜ್ಯಂತಿ = ವಿರಕ್ತರಾಗುತ್ತಿರರು. ||೫೧||

ಅತ್ಯಾಹಾರಾತ್ = ಅತ್ಯಂತ ಆಹಾರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹಾದುಃಖಂ = ಅತಿದುಃಖವು ಅನಾಹಾರಾತ್ = ಆಹಾರವಿಲ್ಲದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹಾಭಯಂ = ಅತ್ಯಂತ ಭಯವು. ತುಲಿತೇ ಸತಿ = ತೂಕಪ್ರಮಾ[2]ಣವಾ[2]ಗುತ್ತಿರಲು ಜೀವಿತಂ = ಜೀವಿಸುಹವು ಕಷ್ಟಂ = ದುಃಖವು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನ್ನೇಽಪಿ = ಅನ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ ? = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ||೫೨||

ಕ್ಷುಧಾ = ಹಸಿವು ಸರ್ವರೋಗಾಣಾಂ = ಸಮಸ್ತರೋಗಂಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಃ = ಅತ್ಯಧಿಕವಹಂಥಾ ವ್ಯಾಧಿಃ = ವ್ಯಾಧಿಯೆಂದು ಸ್ಮೃತೋ ಹಿ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುದಲಾ ಸ ಚ = ಆ ಹಸಿವೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯು ಅನ್ನೌಷಧಲೇಪೇನ = ಅನ್ನವೆಂಬ ಔಷಧ ಲೇಪನದಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರೇಣ = ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಶಾಮ್ಯತಿ = ತಗ್ಗುತ್ತಿಹುದು. ||೫೩||

---

[1] ಹದ್ದುಃಖಂ (ಘ) [2] ಣಾ (ಕ)

ಕ್ಷುದ್ವ್ಯಾಧಿವೇದನಾ ತೀವ್ರಾ ನಿಶ್ಶೇಷಬಲಕೃಂತನೀ
[1]ತಯಾಽಭಿಭೂತೋ ಮ್ರಿಯತೇ ಯಥಾನ್ಯೈರ್ವ್ಯಾಧಿಭಿರ್ನರಃ ||೫೪||

ಷಡ್ರಸೇನಾಪಿ ಕಿಂ ತೇನ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರಪರಿವರ್ತಿನಾ
ಯತ್ ಕ್ಷಣಾರ್ಧಾರ್ಧಕಾಲೇನ ಕಂಠಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಾ[2]ತಿ[2]ವರ್ತತೇ ||೫೫||

ಇತಿ ಕ್ಷುದ್ವ್ಯಾಧಿತಪ್ತಾನಾಮನ್ನಮೌಷಧವತ್ ಸ್ಮೃತಮ್[3]
ನ ತತ್ಸುಖಾಯ ಮಂತವ್ಯಂ ಪರಮಾರ್ಥೇನ ಪಂಡಿತೈಃ ||೫೬||

ಮೃತೋಪ[4]ಮಶ್ಚ ಯಶ್ಶೇತೇ[4] ಸರ್ವಕಾರ್ಯವಿವರ್ಜಿತಃ
ತಸ್ಯಾಪಿ ಚ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಂ ತಮಸಾಚ್ಛಾದಿತಾತ್ಮನಃ ||೫೭||

ಕ್ಷುದ್ವ್ಯಾಧಿವೇದನಾ = ಹಸಿವೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯ ವೇದನೆ ತೀವ್ರಾ = ಬಲಿಷ್ಠವಹೆಂಥಾದು. ನಿಶ್ಶೇಷಬಲಕೃಂತನೀ = ಏನೂ ಉಳಿಯದೆ ಸತ್ತ್ವವ ಕೆಡಿಸುವಂಥಾದು. ತಯಾ = ಆ ಹಸಿವೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಅಭಿಭೂತಃ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಮ್ರಿಯತೇ = ಸಾವುತ್ತಿಹನು. ಅನ್ಯೈರ್ವ್ಯಾಧಿಭಿರ್ಯಥಾ = ಉಳಿದ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂ[5]ದೆಹಗಹಗೆ[5] ||೫೪||

ಜಿಹ್ವಾಗ್ರಪರಿವರ್ತಿನಾ = ನಾಲಗೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇನ ಷಡ್ರಸೇನಾಪಿ = ಆ ಷಡುರಸಾನ್ನದಿಂದವು ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು ? ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ, ಕ್ಷಣಾರ್ಧಾರ್ಧಕಾಲೇನ = ಒಂದು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದ ಅರ್ಧಕಾಲದಿಂದ ಕಂಠಂ = ಕೊರಳನು ಪ್ರಾಪ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ಅತಿವರ್ತತೇ = ಇಳಿವುತ್ತಿಹುದು. ||೫೫||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುದ್ವ್ಯಾಧಿತಪ್ತಾನಾಂ = ಹಸಿವೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಬೆಂದಂಥಾ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಅನ್ನಂ = ಅಶನವು ಔಷಧವತ್ = ಔಷಧದೋಪಾದಿಯೆಂದು ಸ್ಮೃತಂ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತ್ = ಆ ಅನ್ನವು ಪರಮಾರ್ಥೇನ = ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಪಂಡಿತೈಃ = ವಿದ್ವಾನ್ನುಗಳಿಂದ ಸುಖಾಯ = ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನ ಮಂತವ್ಯಂ = ಮನ್ನಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ಯಶ್ಚ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಮೃತೋಪಮಃ = ಸತ್ತಾತಂಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿ ಸರ್ವಕಾರ್ಯವಿವರ್ಜಿತಃ = ಸಮಸ್ತ ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲದಾತನಾಗುತವು

---

1 ತದಾ (ಘ) 2 ಪಿ (ಕ) ಮೂಲ 3 ಮೀರಿತಂ (ಘ)
4 ಮಸ್ಸ್ವಯಂ ಶೇತೇ (ಘ). 5 ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ (ಕ)

ಪ್ರಬೋಧೇಽಪಿ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಂ ಕಾರ್ಯೈರುಪಹತಾತ್ಮನಃ
ಕೃಷಿವಾಣಿಜ್ಯಸೇವಾಧ್ವಗೋರಕ್ಷಾದಿಪರಿಶ್ರಮೈಃ ||೫೮||

ಪ್ರಾತರ್ಮೂತ್ರಪುರೀಷಾದ್ಯೈಃ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಯಾ
ತೃಪ್ತಾಃ ಕಾಮೇನ ಬಾಧ್ಯಂತೇ ನಿದ್ರಯಾ ನಿಶಿ ಜಂತವಃ ||೫೯||

ಅರ್ಥಾನಾಮಾರ್ಜನೇ[1] ದುಃಖಂ [2]ಆ[2]ರ್ಜಿತಾನಾಂ ಚ ರಕ್ಷಣೇ
ನಾಶೇ ದುಃಖಂ ವ್ಯಯೇ ದುಃಖಂ [3]ಅರ್ಥೇಽಪ್ಯೇವಂ[3] ಕುತಸ್ಸುಖಮ್

ಶೇತೇ = ಮಲಗಿಹನು. ತಮಸಾ = ಮಱವೆಯಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತಾತ್ಮನಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟ ಆತ್ಮನನುಳ್ಳಂಥಾ ತಸ್ಯಾಪಿ ಚ = ಆತಂಗೆಯೂ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ||೫೭||

ಕೃಷಿವಾಣಿಜ್ಯಸೇವಾಧ್ವಗೋರಕ್ಷಾದಿಪರಿಶ್ರಮೈಃ = ಆರಂಭ ಬೆವಹಾರ ಓಲೈಸುಹ ದಾರಿಯ ನಡಹ ಗೋವುಗಳ ರಕ್ಷಿಸುಹ ಮೊದಲಾದ ಬಳಲಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾರ್ಯೈಃ = ಕಾರ್ಯಂಗಳಿಂದ ಉಪಹತಾತ್ಮನಃ = ಕೆಡಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತಂಗೆ ಪ್ರಬೋಧೇಽಪಿ = ಎಚ್ಚತ್ತಲ್ಲಿಯೂ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ||೫೮||

ಜಂತವಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರಾತಃ = ಉದಯದಲ್ಲಿ ಮೂತ್ರಪುರೀಷಾದ್ಯೈಃ = ಮೂತ್ರ ಮಲ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವಱಿಂದವು ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ = ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಯಾ = ಹಸಿವು ತೃಷೆಯಿಂದವು ತೃಪ್ತಾಃ = ಊಟದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಾದಂಥಾ ಅವರುಗಳು ಕಾಮೇನ = ಕಾಮದಿಂದ ನಿಶಿ = ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಯಾ = ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಬಾಧ್ಯಂತೇ = ಬಾಧಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿಹರು. ||೫೯||

ಅರ್ಥಾನಾಂ = ಅರ್ಥಂಗಳ ಆರ್ಜನೇ = ಘಳಿಸುವಲ್ಲಿ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ಆರ್ಜಿತಾನಾಂ = ಘಳಿಸಿದಂಥಾ ಅರ್ಥಂಗಳ ರಕ್ಷಣೇ ಚ = ರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ನಾಶೇ = ಅರ್ಥನಾಶದಲ್ಲಿ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ವ್ಯಯೇ = ವೆಚ್ಚವಾದಲ್ಲಿ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ಅರ್ಥೇಽಪಿ = ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ||೬೦||

---

[1] ಅರ್ಜನೇ (ಕ.ಖ) [2] ಅ (ಕ.ಖ) [3] ಅರ್ಥಸ್ಯೈವಂ (ಗ)

ಚೋರೇಭ್ಯಸ್ಸಲಿಲಾದಗ್ನೇಃ ಸ್ವಜನಾತ್ಪಾರ್ಥಿವಾದಪಿ
ಭಯಮರ್ಥವತಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಮೃತ್ಯೋರ್ದೇಹಭೃತಾಮಿವ ||೬೧||

ಖೇ ಯಥಾ ಪಕ್ಷಿಭಿರ್ಮಾಂಸಂ ಭಕ್ಷ್ಯತೇ ಶ್ವಾಪದೈರ್ಭುವಿ
ಜಲೇ ಚ ಭಕ್ಷ್ಯತೇ ಮತ್ಸ್ಯೈಃ ತಥಾ ಸರ್ವತ್ರ ವಿತ್ತವಾನ್ ||೬೨||

[1]ವಿಮೋಹಯಂತಿ ಸಂಪತ್ಸು ತಾಪಯಂತಿ ವಿಪತ್ತಿಷು
ಕ್ಲೇಶಯಂತ್ಯರ್ಜನೇ[2] ಕಾಲೇ ಕದಾ[3]ಽರ್ಥಾಸ್ಸುಖಾವಹಾಃ ||೬೩||

ಚೋರೇಭ್ಯಃ = ಕಳ್ಳರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಲಿಲಾತ್ = ಉದಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಗ್ನೇಃ = ಅಗ್ನಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ವಜನಾತ್ = ದಾಯಾದ್ಯರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವಾದಪಿ = ಅರಸಿನ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಅರ್ಥವತಾಂ = ಧನವಾನ್ನುಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವೂ ಭಯಂ = ಭಯವು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಮೃತ್ಯೋಃ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಭೃತಾಮಿವ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ [4]ಹಗಹಗೆ[4]. ||೬೧||

ಮಾಂಸಂ = ಮಾಂಸವು ಪಕ್ಷಿಭಿಃ = ಹಕ್ಕಿಗಳಿಂದ ಯಥಾ = ಎಹಗೆ ಖೇ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭಕ್ಷ್ಯತೇ = ಭಕ್ಷಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಭುವಿ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ವಾಪದೈಃ = ನಾಯಿಗಳಿಂದ ಭಕ್ಷ್ಯತೇ = ಭಕ್ಷಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಜಲೇ ಚ = ಉದಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ಸ್ಯೈಃ = ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳಿಂದ ಭಕ್ಷ್ಯತೇ = ಭಕ್ಷಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವಿತ್ತವಾನ್ = ಧನವುಳ್ಳಾತನು ಸರ್ವತ್ರ = ಎಲ್ಲರಿಂದವು ಬಾಧಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೬೨||

ಸಂಪತ್ಸು = ಐಶ್ವರ್ಯಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಮೋಹಯಂತಿ = ಮಱವೆಯನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗುತ್ತಿಹರು. ವಿಪತ್ತಿಷು = ವಿಪತ್ಕಾಲಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾಪಯಂತಿ = ದುಃಖಿಸುತ್ತಿಹರು. ಅರ್ಜನೇಕಾಲೇ = ಘಳಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶಯಂತಿ = ಕ್ಲೇಶಗೊಳುತ್ತಿಹರು. ಅನ್ವರ್ಥಾಃ = ಧನವಾನ್ನುಗಳು ಕದಾ = ಎಂದಿಗೆ ಸುಖಾವಹಾಃ = ಸುಖಿಗಳಹರು.* || ೩||

1 ಸಂ (ಘ) 2 ನಾ(ಘ) 3 ಹ್ಯ (ಘ) 4 ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ (ಕ)

* [ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮರವೆಯನ್ನೂ ವಿಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನೂ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡತಕ್ಕವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥಗಳು ಯಾವಾಗ ತಾನೇ ಸುಖವನುಂಟುಮಾಡುನವು ?] [ಅರ್ಥಾಃ ಕದಾ ನನು ಸುಖಾವಹಾಃ ?]

ಯಶ್ಚಾರ್ಥಪತಿರುದ್ವಿಗ್ನೋ ಯಶ್ಚ ಸರ್ವಾರ್ಥನಿಸ್ಪೃಹಃ
ತಯೋರರ್ಥಪತಿರ್ದುಃಖೀ ಸುಖೀ ಸರ್ವಾರ್ಥನಿಸ್ಪೃಹಃ ||೬೪||

ವಿವಾಹವಿಸ್ತರೇ ದುಃಖಂ ತದ್ಗರ್ಭೋದ್ವಹನೇ ಪುನಃ
ಪ್ರಸವೇಽಪತ್ಯದೋಷೈಶ್ಚ ದುಃಖಂ ವಿಷ್ಠಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ ||೬೫||

ದಂತಾದಿರೋಗಃ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಹಾ ಕಷ್ಟಂ ಕಿಂ ಕರೋಮ್ಯಹಮ್
ಗಾವೋ ನಷ್ಟಾಃ ಕೃಷಿರ್ಭಗ್ನಾ ಕ್ವಾಪ್ಯಶ್ವಾಃ ಪ್ರಪಲಾಯಿತಾಃ ||೬೬||

*ಅಮೀ[1]ಪ್ರಾಹು[1]ಣಿಕಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾ, ಭಗ್ನಂ ಛಿದ್ರಂ ಚ ಮೇ ಗೃಹಮ್
[2]ಬಾಲಾಪತ್ಯಾ[2] ಚ ಮೇ ಭಾರ್ಯಾ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯೇ[3] ನಿರಿಂಧನಮ್[3] ||೬೭||

ಯಶ್ಚ = ಅವನಾನೊಬ್ಬನು ಅರ್ಥಪತಿಃ = ಧನಪತಿಯಹಂಥಾ ಆತನು ಯಶ್ಚ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಸರ್ವಾರ್ಥನಿಸ್ಪೃಹಃ = ಸಮಸ್ತ ಅರ್ಥಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಾತನು ತಯೋಃ = ಅವರಿಬ್ಬರೊಳಗೆ ಅರ್ಥಪತಿಃ = ಧನಪತಿಯಹಾತನು ಉದ್ವಿಗ್ನಃ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ದುಃಖೀ = ದುಃಖಿಯೆನಿಸುವನು. ಸರ್ವಾರ್ಥನಿಸ್ಪೃಹಃ = ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಾತನು ಸುಖೀ = ಸುಖಿಯೆನಿಸುವನು. ||೬೪||

ವಿವಾಹವಿಸ್ತರೇ ಚ = ವಿವಾಹದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಗರ್ಭೋದ್ವಹನೇ = ಗರ್ಭವ ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ತತ್ = ಅಂಥಾ ದುಃಖವು. ಪ್ರಸವೇ = ಹೆರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಠಾದಿಕರ್ಮಭಿಃ = ಮಲವಿಸರ್ಜನೆ ಅಡ್ಡಸಿಕ್ಕುಹ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಪಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಪತ್ಯದೋಷೈಶ್ಚ = ಶಿಶುವಿನ ದೋಷಂಗಳಿಂದವೂ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ಇದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದಂಥಾ ನಿರ್ಣಯವು. ||೬೫||

ಪುತ್ರಸ್ಯ = ಮಗಂಗೆ ದಂತಾದಿರೋಗಃ = ಹಲ್ಲಶೂಲೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ರೋಗವು. ಹಾ = ಅಕ್ಕಟಾ ಕಷ್ಟಂ = ದುಃಖವು. ಅಹಂ = ನಾನು ಕಿಂ ಕರೋಮಿ = ಏನಮಾಡುವೆನು ಎನುತ್ತಿಹನು. ಗಾವಃ = ಗೋವುಗಳು ನಷ್ಟಾಃ = ತಪ್ಪಿಹೋದವು. ಕೃಷಿಃ = ಆರಂಭವು ಭಗ್ನಾ = ಕೆಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಶ್ವಾಃ = ಕುದುರೆಗಳು[4] ಕ್ವಾಪಿ = ಎಲ್ಲಿಗೋ ಪ್ರಪಲಾಯಿತಾಃ = ಓಡಿಹೋದವು. ||೬೬||

ಪ್ರಾಹುಣಿಕಾಃ = ಹೇಳಿದಂಥಾ ಅಮೀ = ಇವು ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ = ಆದವು

---

[1] ಪ್ರಾಘುಂ (ಘ) [2] ಬಾಲಹತ್ಯಾ (ಘ) ನಿರಿಂಧನಃ (ಘ)

* ಅಮೀ ಪ್ರಾಘುಣಿಕಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ = ಈ ಅತಿಥಿಗಳೂ ಬಂದರು ಎಂದಿರಬೇಕಿತ್ತು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥಾ ಅಮೀ = ಇವು [ಈ]. ಪ್ರಾಘುಣಿಕಾಃ = ಕಥೆಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ =

ಪ್ರದಾನಕಾಲಃ ಕನ್ಯಾಯಯಾಃ ಸದೃಶಃ ಕೋ ವರೋ ಭವೇತ್
ಇತಿ ಚಿಂತಾಭಿಭೂತಾನಾಂ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಂ ಕುಟುಂಬಿನಾವ್ ॥೬೮॥

ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಂ ॥

ಕುಟುಂಬಚಿಂತಾಕುಲಿತಸ್ಯ ಪುಂಸಃ
ಶ್ರುತಂ ಚ ಶೀಲಂ ಚ ಗುಣಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ।
ಅಪಕ್ವಕುಂಭೇ ನಿಹಿತಾ ಇವಾಪಃ
ಪ್ರಯಾಂತಿ ದೇಹೇನ ಸಮಂ ವಿನಾಶವ್ ॥೬೯॥

ಮೇ = ಎನ್ನ ಗೃಹಂ ಚ = ಮನೆಯೂ ಭಗ್ನಂ = ಮುರಿಯಿತ್ತು. ಛಿದ್ರಂ = ಖಂಡಿಯಾಯಿತ್ತು. ಮೇ = ಎನ್ನ ಭಾರ್ಯಾ = ಹೆಂಡತಿ ಬಾಲಾಪತ್ಯಾ = ಹಸುಮಗನನುಳ್ಳಾಯಕನು. ನಿರಿಂಧನಂ = ಮನೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯೇ = ಏನ ಮಾಡುವೆನು ? ॥೬೭॥

ಕನ್ಯಾಯಾಃ = ಕನ್ನಿಕೆಯ ಪ್ರದಾನಕಾಲಃ = ಕೊಡುವ ಕಾಲವು. ಸದೃಶಃ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ವರಂ = ವರನು ಕಃ = ಆವಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹನು ? ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾಭಿಭೂತಾನಾಂ = ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ಕುಟುಂಬಿನಾಂ = ಕುಟುಂಬವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ॥೬೮॥

ಕುಟುಂಬಚಿಂತಾಕುಲಿತಸ್ಯ = ಕುಟುಂಬದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಹಂಥಾ ಪುಂಸಃ = ಪುರುಷನ ಶ್ರುತಂ ಚ = ಶಾಸ್ತ್ರಶ್ರವಣವು ಶೀಲಂ ಚ = ವರ್ತನವೂ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾಶ್ಚ = ಸಮಸ್ತ ಗುಣಂಗಳೂ ಅಪಕ್ವಕುಂಭೇ = ಹಸಿಯ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತಾಃ = ಎಱಿಶಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಆಪಃ ಇವ = ಉದಕಂಗಳು [2]ಜಿಹಗಹಗೆ[2] ದೇಹೇನ ಸಮಂ = ದೇಹದೊಡನೆ ವಿನಾಶಂ = ಕೆಡುಹವನು ಪ್ರಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹವು. ॥೬೯॥

ಆದವು (ಅಪವಾದ ಕಥೆಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು.) ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಕುಣಿಕ, "ಪ್ರಾಘುಣ, ಪ್ರಾಹುಣ, ಪ್ರಾಘುಣಕ, ಪ್ರಾಹುಣಕ, ಪ್ರಾಹುಣಿಕ"—ಇವು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು. 'ಸಂದರ್ಶಕ ಅತಿಥಿ, ಕಥೆಗಳು, ಎಂಬರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. 'ಈ ಸಂದರ್ಶಕರೂ ಅಥವಾ ಈ ಅತಿಥಿಗಳೂ ಅಥವಾ ಈ ಕಥೆಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತರಾದರು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು) ಎಂಬರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತವೆ.

[1] ಲೇ (ಘ) [2] ಎಹಗೇ ಹಾಂಗೆ (ಕ)

ಸ್ವಜಾತೀಯದಾದ್ಭಯಂ ಪ್ರಾಯಃ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ದೇಹಿನಾಮ್
ಏಕದ್ರವ್ಯಾಭಿಲಾಷಿತ್ವಾತ್ ಶುನಾಮಿವ ಪರಸ್ಪರಮ್ ||೬೯||

[1]ನಾ[1]ಧೃಷ್ಯಬಲಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ನೃಪಃ ಖ್ಯಾತೋऽಸ್ತಿ ಭೂತಲೇ
ನಿಖಿಲಂ ಯಸ್ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ ಸುಖಂ ತಿಷ್ಠತಿ ನಿರ್ಭಯಃ ||೭೦||

ಯುದ್ಧೇ ಬಾಹುಸಹಸ್ರಂ ಹಿ ಪಾತಯಾಮಾಸ ಭೂತಲೇ
ಶ್ರೀಮತಃ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಸ್ಯ ಋಷಿಪುತ್ರಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ ||೭೧||

ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇಹಿನಾಮೇವ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಜಾತೀಯಾತ್ = ದಾಯಾದ್ಯನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರಸ್ಪರಂ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಏಕದ್ರವ್ಯಾಭಿಲಾಷಿತ್ವಾತ್ = ಒಂದೇ ವಸ್ತುವ ಇಚ್ಛೈಸುವತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಯಃ = ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂ = ಭಯವು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೆಂಗೆಂದಡೆ ಶುನಾಮಿವ = ನಾಯಿಗಳಿಗೀಗ [2]ಹೆಂಗೆ[2] ಹಾಗೆ. ಒಡವೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದಾಯಾದ್ಯರುಗಳು ನಾಯ ಹಾಂಗೆ ಕಾದಿ ಆಡುತ್ತಿಹರೆಂಬುದರ್ಥ. ||೬೯||

ಭೂತಲೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಧೃಷ್ಯಬಲಃ = ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಎಯ್ದಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಖ್ಯಾತಃ = ಖ್ಯಾತನಹಂಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ನೃಪೋऽಪಿ = ಅರಸೂ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ನಿಖಿಲಂ = ಸಮಸ್ತ ರಾಜಸಮೂಹವನು ತಿರಸ್ಕೃತ್ಯ = ಗೆದ್ದು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅರಸು ನಿರ್ಭಯಃ = ನಿರ್ಭೀತನಾಗಿ ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿಹನು? ಆವನೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಇಹದಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೭೦||

ಅದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು—

ಶ್ರೀಮತಃ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಸ್ಯ = ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಬಾಹುಸಹಸ್ರಂ = ಸಾವಿರ ತೋಳನು ಯುದ್ಧೇ = ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಋಷಿಪುತ್ರಃ = ಋಷಿಯ ಕುಮಾರನಹಂಥಾ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ = ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಶುರಾಮನು ಭೂತಲೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಾತಯಾಮಾಸ ಹಿ = ಕೆಡಹಿದನಲಾ. ತಱಿದನೆಂಬುದರ್ಥ ||೭೧||

---

1 ನೋऽ (ಘ) 2 ಹೇಗೋ (ಕ)

ಋಷಿಪುತ್ರಸ್ಯ ರಾಮಸ್ಯ ರಾಮೋ ದಶರಥಾತ್ಮಜಃ
ಜಘಾನ ವೀರ್ಯಮತುಲಮೂರ್ಧ್ವಗಂ ಯನ್ಮಹಾತ್ಮನಃ ||೭೨||

ಜರಾಸಂಧೇನ ರಾಮಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣತ್ವೇ ನಾಶಿತಂ ಯಶಃ
ಜರಾಸಂಧಸ್ಯ ಭೀಮೇನ ತಸ್ಯಾಪಿ ಪವನಾತ್ಮಜಾತ್ ||೭೩||

[1]ಹನು[1]ಮಾನಪಿ ಸೂರ್ಯೇಣ [2]ಕ್ಷಿ[2]ಕ್ಷಿಪ್ತಃ ಪತಿತಃ ಕ್ಷಿತೌ
ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರತಾಪಯುಕ್ತೋಽಪಿ ಮೇಘೈಸ್ಸಂಛಾದ್ಯತೇ ಯತಃ ||೭೪||

ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತೇ ವಾಯುನಾ ಮೇಘಾ ವಾಯೋರ್ವೀರ್ಯಂ ನಗೈರ್ಜಿತಮ್
ದಹ್ಯಂತೇ ವಹ್ನಿನಾ ಶೈಲಾಃ ಸ ವಹ್ನಿಶ್ಶಾಮ್ಯತೇ ಜಲೈಃ ||೭೫||

ಋಷಿಪುತ್ರಸ್ಯ = ಜಮದಗ್ನಿ ಋಷಿಯ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಮಹಾತ್ಮನಃ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ರಾಮಸ್ಯ = ಪರಶುರಾಮನ ಊರ್ಧ್ವಗಂ = ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೈದಿದ್ದಂಥಾ ಅತುಳಂ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ವೀರ್ಯಂ = ಪರಾಕ್ರಮವನು, ದಶರಥಾತ್ಮಜಃ = ದಶರಥನ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ರಾಮಃ = ರಾಮಚಂದ್ರನು ಜಘಾನ = ತಗ್ಗಿಸಿದನು.

ರಾಮಸ್ಯ = ರಾಮಚಂದ್ರನ ಯಶಃ = ಕೀರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣತ್ವೇ = ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಜರಾಸಂಧೇನ = ಜರಾಸಂಧನಿಂದ ನಾಶಿತಂ = ಕೆಡಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಜರಾಸಂಧಸ್ಯ = ಜರಾಸಂಧನ ಯಶಃ = ಕೀರ್ತಿ ಭೀಮೇನ = ಭೀಮನಿಂದ ನಾಶಿತಂ = ಕೆಡಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತಸ್ಯಾಪಿ = ಆ ಭೀಮನ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಪವನಾತ್ಮಜಾತ್ = ಹನುಮಂತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಾಶಿತಂ = ಕೆಡಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೭೩||

ಹನುಮಾನಪಿ = ಹನುಮಂತನೂ ಸೂರ್ಯೇಣ = ಸೂರ್ಯನಿಂದ [3]ವಿ[3]ಕ್ಷಿಪ್ತಃ = ಕೆಡಹಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಕ್ಷಿತೌ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪತಿತಃ = ಬಿದ್ದನು. ಪ್ರತಾಪಯುಕ್ತಃ = ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸೂರ್ಯೋಽಪಿ = ಸೂರ್ಯನೂ ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮೇಘೈಃ = ಮೇಘಂಗಳಿಂದ ಸಂಛಾದ್ಯತೇ = ಮುಸುಕಲುಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೭೪||

ವಾಯುನಾ = ವಾಯುವಿನಿಂದ ಮೇಘಾಃ = ಮೇಘಂಗಳು ಕ್ಷಿಪ್ಯಂತೇ = ತೊಲಗಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹವು. ವಾಯೋಃ = ವಾಯುವಿನ ವೀರ್ಯಂ = ಪರಾಕ್ರಮವು ನಗೈಃ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಂದ ಜಿತಂ = ಗೆಲಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಶೈಲಾಃ = ಪರ್ವತಂಗಳು

---

[1] ಹನೂ (ಘ) [2, 3] ನಿ (ಕ ಖ)

ತಜ್ಜಲಂ ಶೋಷ್ಯತೇ ಸೂರ್ಯೈಸ್ತೇ ಸೂರ್ಯಾಸ್ಸಹ ವಾರಿಣಾ
ಲೋಕೇಶಾಸ್ಸರ್ವದೇವಾಶ್ಚ ನಶ್ಯಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದಿನೇ ||೭೬||

ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ತ್ರಿದಶೈಸ್ಸಾರ್ಧಮುಪಸಂಹ್ರಿಯತೇ ಪುನಃ
ಪರಾರ್ಧದ್ವಯಕಾಲಾಂತೇ ಶಿವೇನ ಪರಮಾತ್ಮನಾ ||೭೭||

ಏವಂ ನಾಸ್ತೀಹ ಸಂಸಾರೇ ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮಂ ಬಲಮ್
ವಿಹಾಯೈಕಂ ಜಗನ್ನಾಥಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಮ್ ||೭೮||

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸಾತಿಶಯಂ ಸರ್ವಮಭಿಮಾನಂ ವಿವರ್ಜಯೇತ್
ಏವಂ ಭೂತೇ ಜಗತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಕಶ್ಶೂರಃ ಪಂಡಿತೋಽಪಿ ವಾ ||೭೯||

ವಹ್ನಿನಾ = ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಹ್ಯಂತೇ = ಬೇಯಲುಪಡುತ್ತಿಹವು. ಸ ವಹ್ನಿಃ = ಆ ಅಗ್ನಿ ಜಲೈಃ = ಉದಕಂಗಳಿಂದ ಶಾಮ್ಯತೇ = ಶಾಂತವಾಗಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು.

ತಜ್ಜಲಂ = ಆ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಜಲವು ಸೂರ್ಯೈಃ = ಏಳುಮಂದಿ* ಸೂರ್ಯರುಗಳಿಂದ ಶೋಷ್ಯತೇ = ಬತ್ತುತ್ತಿಹುದು. ತೇ ಸೂರ್ಯಾಃ = ಆ ಏಳು ಮಂದಿ ಸೂರ್ಯರುಗಳು ವಾರಿಣಾ ಸಹ = ಉದಕದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಲೋಕೇಶಾಃ = ಲೋಕಪಾಲಕರುಗಳು ಸರ್ವದೇವಾಶ್ಚ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳೂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿನೇ = ದಿನದಲ್ಲಿ ನಶ್ಯಂತೇ = ಲಯವಾಗುತ್ತಿಹರು.

ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ = ಬ್ರಹ್ಮನೂ ತ್ರಿದಶೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪರಾರ್ಧದ್ವಯಕಾಲಾಂತೇ = ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಶಿವೇನ = ಶಿವನಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಉಪಸಂಹ್ರಿಯತೇ = ಸಂಹರಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೭೭||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಹ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತಂಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮಂ—ಸಮಸ್ತರಿಗಿಂದವೂ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಬಲಂ = ಸತ್ತ್ವವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಸಂಸಾರೇ = ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿಹಾಯ = ಬಿಟ್ಟು ಏಕಂ = ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಹಂಥಾ ಜಗನ್ನಾಥಂ = ಜಗದೀಶ್ವರನಹಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ಸಾತಿಶಯಂ = ಅತಿಶಯದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅಱಿದು ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಅಭಿಮಾನಂ = ಗರ್ವವನು ವಿವರ್ಜಯೇತ್ =

---

* ಏಳು ಮಂದಿ ? [12 ಮಂದಿ]

ನೇಹಾಸ್ತಿ ಸರ್ವವಿತ್ಕಶ್ಚಿತ್ ನ ಚ ಮೂರ್ಖಶ್ಚ ಸರ್ವದಾ
ಯೋ ಯದ್ವಸ್ತು ವಿಜಾನಾತಿ ತಾವತಾ ಸ ತು ಪಂಡಿತಃ ||೮೦||

[1]ಸರ್ವದಾ ಚ ನ[1] ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಪ್ರಭಾವಃ ಸರ್ವಗಃ ಸ್ಮೃತಃ
ಸ್ಥಿತಃ ಸಾತಿಶಯತ್ವೇನ ಪ್ರಭಾವಃ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ||೮೧||

ದಾನವೈರ್ನಿರ್ಜಿತಾ ದೇವಾಃ ತೇ ದೇವೈರ್ನಿರ್ಜಿತಾಃ ಪುನಃ
ನಿವಾತಕವಚಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ದಾನವಾನ್ಬಲಗರ್ವಿತಾನ್ ||೮೨||

ಜಿತ್ವಾಸ್ತ್ರೈರರ್ಜುನಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಗೋಪಾಲೈರಿಹ ನಿರ್ಜಿತಃ
ಇತ್ಯನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಥಿತಾವೇತೌ ಭಾಗ್ಯೈರ್ಜಯಪರಾಜಯೌ ||೮೩||

ಬಿಡುವುದು. ಏವಂಭೂತೇ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಅಸ್ಮಿನ್ ಜಗತಿ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೂರಃ ಕಃ = ಪರಾಕ್ರಮಿ ಆವಾತನು? ಪಂಡಿತೋಽಪಿವಾ = ಬಲ್ಲಾತನಾವವನು ? ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಬಲ್ಲವನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೭೯||

ಇಹ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವಿತ್ = ಸರ್ವವನೂ ಬಲ್ಲಂಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬನೂ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಮೂರ್ಖಶ್ಚ = ಮೂರ್ಖನೂ ನ ಚ = ಇಲ್ಲ. ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಯದ್ವಸ್ತು = ಆವುದಾನೊಂದು ಪರವಸ್ತುವನು ವಿಜಾನಾತಿ = ಅರಿವುತ್ತಿಹನು, ತಾವತಾ = ಅಷ್ಟರಿಂದ ಸ ತು = ಆತನೇ ಪಂಡಿತಃ = ವಿದ್ವಾನ್ನುವೆನಿಸುವನು. ||೮೦||

ಸರ್ವಗಃ = ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಪ್ರಭಾವಃ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನು ಸರ್ವದಾ ಚ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ನ ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ಸಾತಿಶಯತ್ವೇನ = ಅತಿಶಯದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕಸ್ಯಚಿತ್ = ಆವಾತಂಗೆ ಕ್ವಚಿತ್ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಭಾವಃ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದೂದು ? ಆವಾತಂಗೆಯು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ ||೮೧||

ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ದಾನವೈಃ = ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಿರ್ಜಿತಾಃ = ಸೋಲಲುಪಟ್ಟರು ತೇ = ಆ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ದೇವೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ನಿರ್ಜಿತಾಃ = ಸೋಲಲುಪಟ್ಟರು. ಬಲಗರ್ವಿತಾನ್ = ಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಗರ್ವಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ವಾನ್ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ನಿವಾತಕವಚಾನ್ = ನಿವಾತಕವಚರೆಂಬಂಥಾ ದಾನವಾನ್ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳನು ಶ್ರೀಮಾನ್ = ಶ್ರೀಮಾನ್ನುವ

---

[1] ಸರ್ವದಾನೀ ಚ (ಘ).

ರಾಜ್ಯೇಽಪಿ ಸುಮಹದ್ದುಃಖಂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಚಿಂತಯಾ
ಪುತ್ರಾದಪಿ ಭಯಂ ಯತ್ರ ತತ್ರ ಸೌಖ್ಯಂ ಹಿ ಕೀದೃಶಮ್ ||೮೪||

ಏವಂ ವಸ್ತ್ರಯುಗಂ ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರಸ್ಥಮಾತ್ರಾನ್ನಭೋಜನಮ್
ಯಾನಂ ಶಯ್ಯಾಸನಂ ಚೈಕಂ ಶೇಷಂ ದುಃಖಾಯ ಕೇವಲಮ್||೮೫||

[1]ಸಪ್ತಭೌಮೇಽಪಿ[1] ಭವನೇ ಖಟ್ವಾಮಾತ್ರಪರಿಗ್ರಹಃ
[2]ಉದಕುಂಭಃ ಸ್ರವಂತೀಭ್ಯಃ ಕ್ಲೇಶಾಯೇವ ಪ್ರವಿಸ್ತರಃ[2] ||೮೬||

ಹಂಥಾ ಅರ್ಜುನಃ = ಅರ್ಜುನನು ಅಸ್ತ್ರೈಃ = ಬಾಣಗಳಿಂದ ಜಿತ್ವಾ = ಗೆದ್ದು ಇಹ = ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲೈಃ = ಹಟ್ಟಿಕಾರರಿಂದ ನಿರ್ಜಿತಃ = ಸೋಲಲುಪಟ್ಟನು. ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಏತೌ ಜಯಪರಾಜಯೌ = ಈ ಗೆಲವು ಸೋಲುಂಗಳೆರಡೂ ಭಾಗ್ಯೈಃ = ಭಾಗ್ಯಂಗಳಿಂದ ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಥಿತೌ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇರಲುಪಟ್ಟವು.

ರಾಜ್ಯೇಽಪಿ = ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಚಿಂತಯಾ = ಸಂಧಾನ ಕಾಳಗದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಸುಮಹತ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಾದಪಿ = ಕುಮಾರನ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಭಯಂ = ಭಯವು ತತ್ರ = ಆ ರಾಜ್ಯವನಾಳುವಲ್ಲಿ ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೀದೃಶಂ = ಎಲ್ಲಿಯ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವುಂಟು? ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೮೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಞಃ = ಅರಸಿಂಗೆ ವಸ್ತ್ರಯುಗಂ = ಹೊದೆವ ವಸ್ತ್ರವೆರಡು. ಪ್ರಸ್ಥಮಾತ್ರಾನ್ನಭೋಜನಂ = ಒಂದು ಬಳ್ಳ ಅನ್ನವನುಣುಹನ್ನು. ಏಕಂ = ಒಂದು ಯಾನಂ = ವಾಹನವು ಶಯ್ಯಾಸನಂ = ಮಂಚವು ಸಿಂಹಾಸನವು ಏಕಂ = ಒಂದೊಂದೇ. ಶೇಷಂ = ಉಳಿದಂಥಾದ್ದು ಕೇವಲಂ = ಬರಿಯ ದುಃಖಾಯ = ದುಃಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ. ||೮೫||

ಸಪ್ತಭೌಮೇ = ಏಳುನೆಲೆಯುಳ್ಳಂಥಾ ಭವನೇಽಪಿ = ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಖಟ್ವಾಮಾತ್ರಪರಿಗ್ರಹಃ = ಒಂದು ಮಂಚ ಮಾತ್ರವಿಕ್ಕುವ ಠಾವು ಅಂಗೀಕರಿಸಲುಪಟ್ಟುದು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಂದಡೆ ಸ್ರವಂತೀಭ್ಯಃ = ನದಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉದಕುಂಭ ಇವ = ಉದಕದ ಕೊಡನೆಹಗಹಗೆ. ತುಂಬು ವಷ್ಟನೆ ಹಿಡಿವುದೆಂಬುದರ್ಥ. ಪ್ರವಿಸ್ತರಃ = ಬಹಳವಹ ಸಂಪತ್ತು ಕ್ಲೇಶಾಯ =

---

1 ಸಾರ್ವಭೌಮೋಽಪಿ (ಘ) 2 ಭಿನ್ನಕುಂಭಃ ಸ್ರುತೇರ್ಹೇತುಸ್ತದ್ವತ್ ಕ್ಲೇಶಾಯ ವಿಸ್ತರಃ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ.

ಪ್ರತ್ಯೂಷೇ ತೂರ್ಯನಿರ್ಘೋಷಃ ಸಮಃ ಪುರನಿವಾಸಿನಾಮ್ ||
[1]ರಾಜ್ಞೋಽ[1]ಭಿಮಾನಮಾತ್ರಂ ಹಿ ಮಮಾಯಂ ವಾದ್ಯತೇ ಗೃಹೇ ||

ಸರ್ವಮಾಭರಣಂ ಭಾರಂ ಸರ್ವಮಾಲೇಪನಂ ಮಲಮ್
ಸರ್ವಂ ಗೀತಂ ಪ್ರಲಾಪಿತ್ವಂ ನೃತ್ಯಮುನ್ಮತ್ತಚೇಷ್ಟಿತಮ್ ||೮೮||

ಇತ್ಯೇವಂ ರಾಜ್ಯಸಂಭೋಗೈಃ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಂ ವಿಚಾರತಃ
ನೃಪಾಣಾಂ ವ್ಯಗ್ರಚಿತ್ತಾನಾಮನ್ಯೋನ್ಯವಿಜಿಗೀಷಯಾ ||೮೯||

ಪ್ರಾಯೇಣ ಶ್ರೀಮದಾಲೇಪಾಃ ಭೋಗಂ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಮಹಾಬಲಾಃ
ಸ್ವರ್ಗಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಾಪಿ ಪತಿತಾಃ ಕಃ ಶ್ರಿಯಾ ವಿಂದತೇ ಸುಖಮ್ |೯೦||

ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರವು. ಬಹಳೈಶ್ವರ್ಯವಾದರೂ ಅರಸಿನ ಒಂದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅನುಭವಿಸುವಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಹುದು. ಮಿಕ್ಕಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನು ಬಾಹತ್ತರ ವಿನಿಯೋಗದವರನುಭವಿಸುವರೆಂಬುದರ್ಥ. ||೮೬||

ಪ್ರತ್ಯೂಷೇ = ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೂರ್ಯನಿರ್ಘೋಷಃ = ಮಂಗಳಾರ್ಥವಹ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿ ರಾಜ್ಞಃ = ಅರಸಿಂಗೆಯು ಪುರನಿವಾಸಿನಾಂ = ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಜನರುಗಳಿಗೆಯು ಸಮಃ = ಸಮಾನವು ಮಮ = ಎನ್ನ ಗೃಹೇ = ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅಯಂ = ಈ ವಾದ್ಯವು ವಾದ್ಯತೇ = ಬಾಜಿಸಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದೊದೆಂಬ ಅಭಿಮಾನಮಾತ್ರಂ = ಗರ್ವಮಾತ್ರವೇ. ರಾಜ್ಞೋ ಹಿ = ಅರಸಿಂಗಲಾ. ||೮೭||

ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಆಭರಣಂ = ಅಲಂಕಾರವು ಭಾರಂ = ಭಾರವು. ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಆಲೇಪನಂ = ಅನುಲೇಪನವು ಮಲಂ = ಮಲಿನವಹಂಥಾದ್ದು. ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಗೀತಂ = ಗೀತವು ಪ್ರಲಾಪಿತ್ವಂ = ಪ್ರಲಾಪವು. ನೃತ್ಯಂ = ನೃತ್ಯವು ಉನ್ಮತ್ತಚೇಷ್ಟಿತಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸೊಕ್ಕಿದವನ ಚೇಷ್ಟೆಯನುಳ್ಳಂಥಾದು. ||೮೮||

ಅನ್ಯೋನ್ಯವಿಜಿಗೀಷಯಾ = ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಗೆಲುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವ್ಯಗ್ರ-ಚಿತ್ತಾನಾಂ = ವ್ಯಗ್ರವಹೆ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೃಪಾಣಾಂ = ಅರಸುಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಸಂಭೋಗೈಃ = ರಾಜ್ಯಭೋಗಂಗಳಿಂದ ಇತ್ಯೇವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರತಃ = ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ||೮೯||

ಶ್ರೀಮದಾಲೇಪಾಃ = ಐಶ್ವರ್ಯದ ಮದದಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ

---

[1] ರಾಜಾ (ಘ)

ಸ್ವರ್ಗೇಽಪಿ ಹಿ ಕುತಸ್ಸೌಖ್ಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೀಪ್ತಾಂ ಪರಶ್ರಿಯಮ್
ಉಪರ್ಯುಪರಿ ಪಶ್ಯಧ್ವಂ ಸರ್ವೇ ಸಾತಿಶಯಾಃ ಸ್ಥಿತಾಃ ||೯೧||

ನರೈಃ ಪುಣ್ಯಫಲಂ ಸ್ವರ್ಗೇ ಮೂಲಚ್ಛೇದೇನ ಭುಜ್ಯತೇ
‡ನ ಚಾನ್ಯತ್ಕ್ರಿಯತೇ ಕರ್ಮ[1]ಶ್ರೋತ್ರದೋಷಸ್ಸುದಾರುಣಃ‡ ||೯೨||

ಛಿನ್ನಮೂಲಸ್ತರುರ್ಯದ್ವದವಶ್ಯಂ ಪತತಿ ಕ್ಷಿತೌ
ಪುಣ್ಯಮೂಲಕ್ಷಯಾತ್ತದ್ವದ್ದಾಂ ಪತಂತಿ ದಿವೌಕಸಃ ||೯೩||

ಮಹಾಬಲಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅರಸುಗಳು ಸ್ವರ್ಗಂ=ಸ್ವರ್ಗವನು ಪ್ರಾಪ್ಯಾಪಿ=ಎಯ್ದಿಯೂ ಪ್ರಾಯೇಣ = ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಭೋಗಂ = ಭೋಗವನು ಭುಕ್ತ್ವಾ = ಭೋಗಿಸಿ ಪತಿತಾಃ = ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿಹರು. ಶ್ರಿಯಾ = ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕಃ = ಆವಾತನು ಸುಖಂ = ಸುಖವನು ವಿಂದತೇ = ಪಡೆವುತ್ತಿಹನು ? ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಆವಾತಂಗೆಯೂ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ ||೯೦||

ಸ್ವರ್ಗೇಽಪಿ = ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪ್ತಾಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಶ್ರಿಯಂ = ಪರರೈಶ್ವರ್ಯವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯದು ? ಉಪರ್ಯುಪರಿ = ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಪಶ್ಯಧ್ವಂ = ನೋಡಿ. ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳು ಸಾತಿಶಯಾಃ = ಅತಿಶಯದಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಸ್ಥಿತಾ ಹಿ = ಇರುತ್ತಿಹರಲಾ. ||೯೧||

ನರೈಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯಫಲಂ = ಪುಣ್ಯದ ಫಲವು ಮೂಲಚ್ಛೇದೇನ = ಮೂಲಚ್ಛೇದವಹದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗೇ = ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭುಜ್ಯತೇ = ಭೋಗಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಶ್ರೋತ್ರದೋಷಃ = ಶ್ರವಣಂಗಳಿಗೆ ದೋಷವಹಂಥಾ ಸುದಾರುಣಃ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅನ್ಯತ್ಕರ್ಮ = ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರವು ನ ಕ್ರಿಯತೇ = ಮಾಡಲುಪಡುತ್ತಿರದು. [?] ||೯೨||

ಛಿನ್ನಮೂಲಃ = ಛೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೊದಲನುಳ್ಳಂಥಾ ತರುಃ = ವೃಕ್ಷವು ಯದ್ವತ್ = ಎಹಗೆ ಅವಶ್ಯಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕ್ಷಿತೌ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪತತಿ =

---

1 ಶ್ರೋತ್ರದೋಷಂ ಸುದಾರುಣಮ್ (ಘ) ಪಾಠ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪಾಠ ಮೇಲಿನಂತೆ.

‡ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಅರ್ಥವು ಅಸ್ಪಷ್ಟ. 'ಅನ್ಯತ್ ಕರ್ಮ ನ ಚ ಕ್ರಿಯತೇ ಅತ್ರ ಸಃ ಸುದಾರುಣಃ ದೋಷಃ' ಎಂಬಂತೆ [ಸೋಽತ್ರ ದೋಷಃ ಸುದಾರುಣಃ] ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದೇ? ಪುಣ್ಯಶೇಷವಿರುವನಕವೂ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದೆಯೂ ಇಂತಹ ಫಲಾನು

ಸುಖಾಭಿಲಾಷನಿಷ್ಠಾನಾಂ ದುಃಖಂ ಭೋಗಾರ್ಥಸಂಪ್ಲವಾತ್
ಅಕಸ್ಮಾತ್ಪತನಂ ಸ್ವರ್ಗೇ ಕಷ್ಟಂ ದುಃಖಂ ದಿವೌಕಸಾಮ್ ||೯೪||

ಇತಿ ಸ್ವರ್ಗೇಽಪಿ ದೇವಾನಾಂ ನಾಸ್ತಿ ಸೌಖ್ಯಂ ವಿಚಾರತಃ
ಕ್ಷಯಾತ್ಸಾತಿಶಯಂ ದುಃಖಂ ಸ್ವರ್ಗಭೋಗೀಯಕರ್ಮಣಾಮ್ ||೯೫||

ತತಃ ಕಷ್ಟಂ ಮಹಾದುಃಖಂ ನರಕಾಗ್ನಿಷು ದೇಹಿನಾಮ್
ಘೋರೈಶ್ಚತುರ್ವಿಧೈಃ ಪಾಪೈರ್ವಾಙ್ಮನಃಕಾಯಸಂಭವೈಃ ||೯೬||

ಬೀಳುತ್ತಿಹುದು, ತದ್ವತ್ = ಹಾಂಗೆ ಪುಣ್ಯಮೂಲಕ್ಷಯಾತ್ = ಪುಣ್ಯದ ಮೂಲ ನಷ್ಟವಾದುದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಿವೌಕಸಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಗಾಂ = ಭೂಮಿಯನು ಪತಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೯೩||

ಸುಖಾಭಿಲಾಷನಿಷ್ಠಾನಾಂ = ಸುಖವ ಬಯಸುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಭೋಗಾರ್ಥಸಂಪ್ಲವಾತ್ = ಭೋಗಸಮಾಪ್ತಿಯಾದುದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವಹುದು. ಸ್ವರ್ಗೇ = ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ದಿವೌಕಸಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ = ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಪತನಂ = ಬೀಳುಹವು. ಕಷ್ಟಂ = ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ||೯೪||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗೇಽಪಿ = ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಾನಾಂ = ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸೌಖ್ಯಂ = ಸುಖವು ವಿಚಾರತಃ = ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಸ್ವರ್ಗಭೋಗೀಯಕರ್ಮಣಾಂ = ಸ್ವರ್ಗಭೋಗದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಸತ್ಕರ್ಮಂಗಳ ಕ್ಷಯಾತ್ = ನಷ್ಟದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಾತಿಶಯಂ = ಅತಿಶಯದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ||೯೫||

ತತಃ = ಆ ಪುಣ್ಯ ತೀರಿದ್ದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವಾಙ್ಮನಃಕಾಯಸಂಭವೈಃ = ಮನ ವಚನ ಕಾಯ ಕರ್ಮಂಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಚತುರ್ವಿಧೈಃ = ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಪಾಪೈಃ = ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ನರಕಾಗ್ನಿಷು = ನರಕಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಂ = ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ಮಹಾದುಃಖಂ = ಮಹಾದುಃಖವು. ||೯೬||

ಭವಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಿಂದಿರುವುದು ದೋಷವು. ಆ ದೋಷವು ಅತೀವ ಭಯಂಕರ ದೋಷವು. ಹೀಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ಕುಠಾರೈಶ್ಛೇದನಂ ತೀವ್ರಂ ವಲ್ಕಲಾನಾಂ ಚ ತತ್‌ಕ್ಷಣಮ್
ಪರ್ಣಶಾಖಾಫಲಾನಾಂ ಚ ಪಾತನಂ ಚಂಡವಾಯುನಾ ||೯೭||

ಉನ್ಮೂಲನಂ ಪ್ರಮರ್ದಶ್ಚ ಗಜೈರನ್ಯೈಶ್ಚ ದೇಹಿಭಿಃ
ದಾವಾಗ್ನಿಪಾತಶೋಷೈಶ್ಚ ದುಃಖಂ ಸ್ಥಾವರಜಾತಿಷು ||೯೮||

ತೃಟ್ ಬುಭುಕ್ಷಾ ಚ ಸರ್ಪಾಣಾಂ ಕ್ರೋಧದುಃಖಂ ಚ ದಾರುಣಮ್
ದುಷ್ಟಾನಾಂ ಘಾತನಂ ಲೋಕೇ ಪಾಶೇನ ಚ ನಿಬಂಧನಮ್ ||೯೯||

ಅಕಸ್ಮಾಜ್ಜನ್ಮ ಮರಣಂ ಕೀಟಾದೀನಾಂ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ
ಸರೀಸೃಪನಿಕಾಯಾನಾಮೇವಂ ದುಃಖಾನ್ಯನೇಕಧಾ ||೧೦೦||

ಸ್ಥಾವರಜಾತಿಷು = ವೃಕ್ಷ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸ್ಥಾವರ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಠಾರೈಃ = ಕೊಡಲಿಗಳಿಂದ ತೀವ್ರಂ= ಅತ್ಯಂತ ಛೇದನಂ = ಕಡಿಹವು. ತತ್ಕ್ಷಣಂ= ಆ ಕ್ಷಣವು ವಲ್ಕಲಾನಾಂ = ತೊಬಟೆಗಳ ಛೇದನಂ ಚ= ಎತ್ತುಹವು. ಚಂಡವಾಯುನಾ = ಬಿರುಘಾಳಿಯಿಂದ ಪರ್ಣಶಾಖಾಫಲಾನಾಂ ಚ= ಎಲೆ ಕೊಂಬುಕಾಯಿಗಳ ಪಾತನಂ ಚ =ಕೆಡಹುಹವು ಗಜೈಶ್ಚ= ಆನೆಗಳಿಂದವೂ ಉನ್ಮೂಲನಂ= ಕೀಳುಹವು ಅನ್ಯೈಃ= ಉಳಿದಂಥಾ ದೇಹಿಭಿಶ್ಚ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದವು ಪ್ರಮರ್ದಶ್ಚ =ಪುಡಿಹವು ದಾವಾಗ್ನಿ ಪಾತಶೋಷೈಶ್ಚ = ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ಬಹುದಟಿ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಒಣಗುಹಂಗಳಿಂದವೂ ದುಃಖಂ= ದುಃಖವು. ||೯೭–೯೮||

ದುಷ್ಟಾನಾಂ = ದುಷ್ಟವಹಂಥಾ ಸರ್ಪಾಣಾಂ = ಸರ್ಪಂಗಳಿಗೆ ಬಭುಕ್ಷಾ =ಹಸಿವು ತೃಟ್ ಚ = ಬಾಯಾರುಹವು ದಾರುಣಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕ್ರೋಧದುಃಖಂ ಚ = ಕ್ರೋಧ ದುಃಖವು ಲೋಕೇ= ಜನದಲ್ಲಿ ಘಾತನಂ = [1]ಕೊಲಿಸಿಕೊಳುಹವು ಪಾಶೇನ ಚ = ಪಾಶದಿಂದವೂ[1] ನಿಬಂಧನಂ =ಉರುಲ ನಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳುಹವು. ||೯೯||

ಸರೀಸೃಪನಿಕಾಯಾನಾಂ = ಸರ್ಪಂಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಗೆ ಕೀಟಾದೀನಾಂ = ಹುಳು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ = ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೇ ಮರಣಂ=ಸಾವು ಜನ್ಮ= ಹುಟ್ಟುಹವು ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಏವಂ= ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಧಾ= ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಂಗಳಹಂಥಾ ದುಃಖಾನಿ= ದುಃಖಂಗಳು. ||೧೦೦||

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ವರ್ಷಶೀತಾSSತಪೈರ್ದುಃಖಂ ಸುಕಷ್ಟಂ ಸರ್ವಪಕ್ಷಿಣಾಮ್
ಕ್ಷುತ್ತೃಟ್ ಕ್ಲೇಶೇನ ಮಹತಾ ಸಂತಪ್ತಾಶ್ಚ ಸದಾ ಮೃಗಾಃ ||೧೦೧||

[1]ಕ್ಷುತ್ತೃಟ್ ಛೇದಾದಿ ದಮನಂ ವಧಬಂಧನತಾಡನಮ್
ನಾಸಾವೇಧನಸಂತ್ರಾಸಃ ಪ್ರತೋದಕಶತಾಡನಮ್ ||೧೦೨||

ವೇಣುಕುಂತಾದಿನಿಗಲಮುದ್ಗರಾಂಕುಶಬಾಧನಮ್
ಭಾರೋದ್ವಹನಸಂಕ್ಲೇಶಃ ಶಿಕ್ಷಾಯುದ್ಧಾದಿಪೀಡನಮ್ ||೧೦೩||

ಆತ್ಮಯೂಥವಿಯೋಗಶ್ಚ ವನಾನಯನಬಂಧನಮ್
ಪಶುನಾಗನಿಕಾಯಾನಾಮೇವಂ ದುಃಖಾನ್ಯನೇಕಧಾ ||೧೦೪||

ಸರ್ವಪಕ್ಷಿಣಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಷಶೀತಾSSತಪೈಃ = ಮಳೆ ಛಳಿ ಬಿಸಿಲುಗಳಿಂದ ಸುಕಷ್ಟಂ = ಅತಿಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ಮೃಗಾಶ್ಚ = ಮೃಗಂಗಳೂ ಮಹತಾ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಕ್ಷುತ್ತೃಟ್ಕ್ಲೇಶೇನ = ಹಸಿವು ತೃಷೆಗಳ ಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಸದಾ = ಆವಾಗಲೂ, ಸಂತಪ್ತಾಃ = ಮುಂದುಗೆಡುತ್ತಿಹವು. ||೧೦೧||

ಪಶುನಾಗನಿಕಾಯಾನಾಂ = ಪಶುಗಳಿಗೆ ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡಗಳಿಗೆ ಕ್ಷುತ್ತೃಟ್ಛೇದಾದಿದಮನಂ = ಹಸಿವು ತೃಷೆ [ಛೇದ]ಗಳ ಅಂಡಲಿ ಮೊದಲಾದವಱಿಂದ ತಗ್ಗಿಹವು ವಧಬಂಧನತಾಡನಂ = ಕೊಲಿಸಿಕೊಳುಹವು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳುಹವು ಹೊಡಸಿಕೊಳುಹವು ನಾಸಾವೇಧನಸಂತ್ರಾಸಃ = ಮೂಗು ಚುಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಬ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಅಂಜುಹವು. ಈ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವು ಜೀವಧನಂಗಳಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪ್ರತೋದಕಶತಾಡನಂ = ಅತ್ಯಂತ ನೋಯಿಸುವಂಥಾ ಚಾಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಯಿಸಿಕೊಳುಹವು ವೇಣುಕುಂತಾದಿನಿಗಲಮುದ್ಗರಾಂಕುಶಬಾಧನಂ = ಹಾರೆಗೆಟ್ಟಿ ಸಂಕಲೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಕಬ್ಬುನದ ಡಾಣೆ ಅಂಕುಶಂಗಳ ಬಾಧೆಯು, ಭಾರೋದ್ವಹನಸಂಕ್ಲೇಶಃ = [2]ಱಂಚಿಗೆ[2] ಮುಂತಾದ ಭಾರವ ಧರಿಸುವ ಕ್ಲೇಶವು. ಶಿಕ್ಷಾಯುದ್ಧಾದಿಪೀಡನಂ = ಶಿಕ್ಷೆಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱ ಬಾಧೆಯು, ಆತ್ಮಯೂಥವಿಯೋಗಶ್ಚ = ತಮ್ಮ ಹಿಂಡನಗಲುಹವು ವನಾನಯನಬಂಧನಂ = ಅರಣ್ಯದಿಂದ ತಂದು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಕ್ಕುಹವು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಧಾ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಂಗಳಹಂಥಾ ದುಃಖಾನಿ = ದುಃಖಂಗಳಹವು. ||೧೦೪||

---

[1] ಕ್ಷುತ್ತೃಟ್ಛೀತಾದಿ (ಘ) [2] ಅಂಚಿಗೆ (ಕ)

ಗರ್ಭವಾಸೇ [1]ಮಹದ್ದುಃಖಂ[1] ಜನ್ಮದುಃಖಂ ತಥಾ ನೃಣಾಮ್
ಬಾಲ್ಯೇ ಚ ದುಃಖಮಜ್ಞಾನಾತ್ ಕೌಮಾರೇ ಗುರುಶಾಸನಾತ್ ||೧೦೫

ಯೌವನೇ ಕಾಮರಾಗಾಭ್ಯಾಂ ದುಃಖಂ ಚೈವೇ[2]ರ್ಷ್ಯ[2]ಯಾ ಪುನಃ
ಕೃಷಿವಾಣಿಜ್ಯಸೇವಾಧ್ವಗೋರಕ್ಷಾದ್ಯೈಶ್ಚ ಕರ್ಮಭಿಃ ||೧೦೬||

ವೃದ್ಧಭಾವೇಽಪಿ ಜರಯಾ ವ್ಯಾಧಿಭಿಶ್ಚ ಪ್ರಪೀಡನಮ್
ಮರಣೇ ಚ [3]ಮಹದ್ದುಃಖಂ[3] ಪ್ರಾರ್ಥನಾಯಾಂ ತತೋಽಧಿಕಮ್

ರಾಜಾಗ್ನಿಜಲದಾಯಾ[4]ದ[4]ಚೋರಶತ್ರುಭಯಂ ಮಹತ್
ಅರ್ಥಸ್ಯಾರ್ಜನರಕ್ಷಾಯಾಂ ದುಃಖಂ*ನಾಶೇ ವ್ಯಯೇ* ಪುನಃ||೧೦೮||

---

[5]ನೃಣಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ[5] ಗರ್ಭವಾಸೇ = ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲಿ ಮಹದ್ದುಃಖಂ = ಅತಿದುಃಖವು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಜನ್ಮ = ಹುಟ್ಟುಹವು ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ಬಾಲ್ಯೇ ಚ = ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞಾನಾತ್ = ಅಱಿಯದೆ ಇಹುದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಕೌಮಾರೇ = ಎಂಟು ವರುಷದ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಶಾಸನಾತ್ = ಆಚಾರ್ಯ ಶಿಕ್ಷೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ||೧೦೫||

ಯೌವನೇ = ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಕಾಮರಾಗಾಭ್ಯಾಂ = ಕಾಮೋದ್ರೇಕ ಸಂತೋಷಂಗಳಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಈರ್ಷ್ಯಯಾ ಚೈವ = ಮತ್ಸರದಿಂದವು ಕೃಷಿವಾಣಿಜ್ಯಸೇವಾಧ್ವಗೋರಕ್ಷಾದ್ಯೈಃ = ಆರಂಭ ವ್ಯವಹಾರ ಓಲೈಸುಹ, ದಾರಿಯ ನಡಹ, ಗೋವುಗಳ ರಕ್ಷಿಸುಹ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಕರ್ಮಭಿಶ್ಚ = ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂದವೂ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ||೧೦೬||

ವೃದ್ಧಭಾವೇಽಪಿ = ವೃದ್ಧತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಜರಯಾ = ನರೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಧಿಭಿಶ್ಚ = ರೋಗಂಗಳಿಂದವೂ ಪ್ರಪೀಡನಂ = ಬಾಧೆಯು, ಮರಣೇ ಚ = ಮರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹದ್ದುಃಖಂ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ದುಃಖವು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಯಾಂ = ಯಾಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಂ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ||೧೦೭||

ಅರ್ಥಸ್ಯ = ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಹತ್ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ರಾಜಾಗ್ನಿ-ಜಲದಾಯಾದಚೋರಶತ್ರುಭಯಂ = ಅರಸು ಅಗ್ನಿ ಜಲ ದಾಯಾದ್ಯ ಚೋರ

---

[1] ಮಹಾದುಃಖಂ (ಘ) [2] ರ್ಷ (ಖ ಗ) [3] ಮಹಾದುಃಖಂ (ಕ)
[4] ದ್ಯ (ಕ) * ನಾಶೇಽವ್ಯಯೇ (ಘ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ ಮತ್ಸ[1]ರೋ[1] ದಮ್ಭಸ್ತೃಷ್ಣಾಧಿಕ್ಯಂ ಭಯಂ ಮದಃ
ಅಕಾರ್ಯೇ ಸಂಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ದುಃಖಾನಿ ಧನಿನಃ ಸದಾ ॥೧೦೯॥

ಕೃಷಿರ್ಭೃತಿಃ ಕುಸೀದಂ ಚ ದಾಸತ್ವಂ ಪರತಂತ್ರತಾ
ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವಿಯೋಗಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಯೋಗಸ್ಸಹಸ್ರಶಃ ॥೧೧೦॥

ದುರ್ಭಿಕ್ಷಂ ದುರ್ಭಗತ್ವಂ ಚ ಮೂರ್ಖತ್ವಂ ಚ ದರಿದ್ರತಾ
ಅಧರೋತ್ತರಭಾ[2]ವ[2]ಶ್ಚ ನಗರೀರಾಷ್ಟ್ರವಿಭ್ರಮಃ ॥೧೧೧॥

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತಿಶಯಾದ್ದುಃಖಮನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾತ್ಪುನಃ
ಅಂತರ್ಬಹಿಃ [3]ಪ್ರಕೋಪಾಚ್ಚ[3] ರಾಜ್ಯಂ ದುಃಖಂ ಮಹೀಭೃತಾಮ್

ಶತ್ರುಗಳ ಭಯವು. ಅರ್ಜನರಕ್ಷಾಯಾಂ = ಘಳಿಸುಹ ರಕ್ಷಿಸುಹಲ್ಲಿ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ವ್ಯಯೇ = ವೆಚ್ಚವಾದಲ್ಲಿ ನಾಶೇ = ನಷ್ಟವಾದಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು. ॥೧೦೮॥

ಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ = ದೈನ್ಯವು ಮತ್ಸರಃ = ಮತ್ಸರವು ದಂಭಃ = ಡಂಭಕತನವು ತೃಷ್ಣಾ = ಬಯಕೆಯು, ಆಧಿಕ್ಯಂ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಭಯಂ = ಭಯವು ಮದಃ = ಮದವು, ಅಕಾರ್ಯೇ = ಮಾಡಬಾರದಂಥಾ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ = ವರ್ತಿಸುಹವು ಧನಿನಃ = ಧನಿಕಂಗೆ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ (ಯಾವಾಗಲೂ) ದುಃಖಾನಿ = ದುಃಖವಹಂಥವು, ॥೧೦೯॥

ಕೃಷಿಃ = ಆರಂಭವು ಭೃತಿಃ = ಜೀವಿತವ ಕೊಡುಹವೂ ಕುಸೀದಂ ಚ = ಬಡ್ಡಿಗೊಡುಹವು ದಾಸತ್ವಂ = ಬಂಟನಾಗುಹವು ಪರತಂತ್ರತಾ = ಪರಾಧೀನವು ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವಿಯೋಗಶ್ಚ = ಬಂಧುಗಳು ಬಂಧುಗಳಲ್ಲದವರುಗಳಗಲುಹವೂ ಸಹಸ್ರಶಃ = ಹಲವುಬಾರಿ ಸಂಪ್ರಯೋಗಃ = ಕೂಡುಹವೂ, ॥೧೧೦॥

ದುರ್ಭಿಕ್ಷಂ = ಬಱನು ದುರ್ಭಗತ್ವಂ ಚ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯಹೀನವಾಗುಹವು ಮೂರ್ಖತ್ವಂ ಚ = ಮೂಢತ್ವವು ದರಿದ್ರತಾ = ದಾರಿದ್ರನಾಗುಹವು ಅಧರೋತ್ತರಭಾವಶ್ಚ = ಕೀಳು ಮೇಲಿಲ್ಲದೆ (?) (ಕೀಳು ಮೇಲು ಎನಿಸಿ) ವರ್ತಿಸುಹವು ನಗರೀರಾಷ್ಟ್ರವಿಭ್ರಮಃ = ಪಟ್ಟಣವು (ಕೆಡುಹವು) ರಾಜ್ಯ(ವು) ಕೆಡುಹವು ಇವೆಲ್ಲವೂ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹುದು. ॥೧೧೧॥

ಮಹೀಭೃತಾಂ = ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತಿಶಯಾತ್ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಧಿಕವಹದಱ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಭಿಭವಾತ್

[1] ರಂ (ಘ) [2] ಗ (ಕ.ಘ) [3] ಪ್ರಯೋಗಾಚ್ಚ (ಘ).

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತಿಶಯೋತ್ಪಾತಾತ್ಸ್ವಭಾವಾದ್ಭೋಗಸಂಕ್ಷಯಾತ್
ಧರ್ಮಕ್ಷಯಾಚ್ಚ ದೇವಾನಾಂ ದಿವಿ ದುಃಖಮವಸ್ಥಿತಮ್ ||೧೧೩||

ನಾನಾಯೋನಿಸಹಸ್ರೇಷು ಸಂಭವಃ ಪುಣ್ಯಸಂಕ್ಷಯಾತ್
ರೋಗಾಶ್ಚ ವಿವಿಧಾಕಾರಾಃ ದೇವಲೋಕೇಽಪಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ||೧೧೪||

ಕ್ಷಯರೋಗಶ್ಚ ಸುಮಹಾನ್ ಸೋಮಸ್ಯ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ
ಮಾರ್ತಂಡಭಾನೋಃ ಕುಷ್ಠಂ ಚ ವರುಣಸ್ಯ ಜಲೋದರಮ್ ||೧೧೫||

*ಪೂಷ್ಣೋ ದಶನವೈಕಲ್ಯಂ ಭುಜಸ್ತಂಭಃ ಶಚೀಪತೇಃ
ಯಜ್ಞಸ್ಯ [1]ಹಿ[1] ಶಿರಶ್ಛಿನ್ನಮಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ ಸಂಧಿತಂ ಪುನಃ ||೧೧೬||

= ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮೀರುವುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಂತರ್ಬಹಿಃ= ಒಳಹೊರಗೆ ಪ್ರಕೋಪಾಚ್ಚ=ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಂ=ರಾಜ್ಯವು ದುಃಖಂ =ದುಃಖವೆಹಂಥಾದ್ದು. ||೧೧೨||

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತಿಶಯೋತ್ಪಾತಾತ್ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಧಿಕವೆನೆಯುದ್ದ ವಂಥಾ ಸ್ವಭಾವಾತ್=ಸ್ವಭಾವದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಭೋಗಸಂಕ್ಷಯಾತ್=ಭೋಗ ತೀರಿದ್ದರ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಧರ್ಮಕ್ಷಯಾಚ್ಚ = ಪುಣ್ಯತೀರಿದ್ದರ ದೆಸೆಯಿಂದವು ದೇವಾನಾಂ=ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ದಿವಿ=ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುಃಖಂ=ದುಃಖವು ಅವಸ್ಥಿತಂ =ಇರಲ ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೧೩||

ಪುಣ್ಯಸಂಕ್ಷಯಾತ್ = ಪುಣ್ಯತೀರಿದ್ದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಾನಾಯೋನಿ-ಸಹಸ್ರೇಷು = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ಯೋನಿಗಳ ಸಹಸ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಃ = ಹುಟ್ಟುಹವು ದೇವಲೋಕೇ = ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ರೋಗಾಶ್ಚ = ರೋಗಂಗಳು ವಿವಿಧಾಕಾರಾಃ=ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹ ಸ್ವರೂಪಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ = ಇರುತ್ತಿಹವು. ||೧೧೪||

ಸೋಮಸ್ಯ= ಚಂದ್ರಂಗೆ ಸುಮಹಾನ್ = ಅತಿಬಹಳವಹಂಥಾ ಕ್ಷಯರೋಗಶ್ಚ=ಕ್ಷಯರೋಗವು ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ=ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಾರ್ತಂಡ ಭಾನೋಃ = ಮಾರ್ತಂಡನೆಂಬ ಸೂರ್ಯಂಗೆ ಕುಷ್ಠಂ ಚ = ಕುಷ್ಠರೋಗವೂ ವರುಣಸ್ಯ=ವರುಣಂಗೆ ಜಲೋದರಂ=ಜಲಗರವೂ,

ಮಾರ್ತಂಡ ಭಾನುವೆಂದರೆ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೊಳಗೊಬ್ಬನು. ||೧೧೫||

ಪೂಷ್ಣಃ = ಪೂಷ್ಣನೆಂಬ [ಪೂಷನೆಂಬ] ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ದಶನವೈಕಲ್ಯಂ= ದಂತಶಿಥಿಲವು. ಶಚೀಪತೇಃ=ಶಚೀದೇವಿಯ ಪುರುಷನಹಂಥಾ ಇದ್ರಂಗೆ ಭುಜಸ್ತಂಭಃ

---

1 ಚ (ಘ) * ಈ ಶ್ಲೋಕ 'ತೇನದುಃಖೇನ' ಎಂಬುದರ ನಂತರ (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ತೇನ ದುಃಖೇನ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಶಿರೋರೋಗಸ್ಸದೈವ ಹಿ
ಜ್ವರಶ್ಚ ಸುಮಹಾನಾಸೀದ್ದಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ ||೧೧೭||
ಪರಾರ್ಧದ್ವಯಕಾಲಾಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚಾಪ್ಯನಿತ್ಯತಾ
ವಿಷ್ಣೋಶ್ಚ ಜನ್ಮ ಮರಣಂ ಮಾಯಾವಿತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವತಃ ||೧೧೮||
ಸ್ತ್ರೀವಧಃ ಕಾಮಾ[1]ಸಕ್ತಿಶ್ಚ ಸಾರಥ್ಯಂ ಬಂಧನಂ ಬಲೇಃ
ಅನಿತ್ಯತಾ ಪ್ರಭಾವಾಣಾಮುಚ್ಛ್ರಯಾಣಾಂ ತು ಪಾತನಮ್ ||೧೧೯||
ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಮಾನ್ಮಹೀಯಸ್ತ್ವಂ ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಭಕ್ಷಣಮ್
ಏವಂವಿಧೈಸ್ತು ರಾಗಾದ್ಯೈರ್ದೋಷೈರ್ದೇವಾಶ್ಚ ಮೋಹಿತಾಃ ||೧೨೦||

= ಬೀಳುಬೋಳು. ಯಜ್ಞಸ್ಯ = ಹರಿಯ ಅಂಶೀಭೂತನಹಂಥಾ ಯಜ್ಞನ ಶಿರಃ = ಶಿರಸ್ಸು ಛಿನ್ನಂ = ಛೇದಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಅಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ = ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಂಧಿತಂ ಹಿ = ಹತ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತಲಾ. ||೧೧೬||

ಪೂಷನೆಂದರೂ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೊಳಗೊಬ್ಬನು.

ತೇನ ದುಃಖೇನ = ಆ ದುಃಖದಿಂದ ಯಜ್ಞಸ್ಯ = ಯಜ್ಞಂಗೆ ಸದೈವ ಹಿ = ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲೂ ಶಿರೋರೋಗೋ ಹಿ = ಶಿರೋರೋಗವಲಾ. ಮಂಡೆಯ ಶೂಲೆ ಎಂಬುದರ್ಥ. ದಕ್ಷಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇರಪಿ = ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಸುಮಹಾನ್ = ಅತಿ ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಜ್ವರಶ್ಚ = ಜ್ವರವು ಆಸೀತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ||೧೧೭||

ಪರಾರ್ಧದ್ವಯಕಾಲಾಂತೇ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚ = ಬ್ರಹ್ಮಂಗೆಯೂ ಅನಿತ್ಯತಾ = ಅನಿತ್ಯತ್ವವು. ಲಯವೆಂಬುದರ್ಥವು. ವಿಷ್ಣೋಶ್ಚ = ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಂಗೆಯೂ ಜನ್ಮ = ಹುಟ್ಟುಹವು ಮರಣಂ = ಮರಣವು, ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಮಾಯಾವಿತ್ವಂ = ಕಪಟಿಯಹತನವು. ||೧೧೮||

ಸ್ತ್ರೀವಧಃ = ಸ್ತ್ರೀವಧೆಯು. ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಭೃಗುವಿನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕೊಂದನೆಂಬುದರ್ಥ. ಕಾಮಸಕ್ತಿಶ್ಚ = ಕಾಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು. ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಲೋಲನೆಂಬುದರ್ಥ. ಸಾರಥ್ಯಂ = ಅರ್ಜುನಂಗೆ ಸಾರಥಿಯಹತನವು. ಬಲೇಃ = ಬಲೀಂದ್ರನ ಬಂಧನಂ = ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕು[2]ಹವು[2]. ಪ್ರಭಾವಾಣಾಂ = ಹರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಅನಿತ್ಯತಾ = ಅನಿತ್ಯತ್ವವು. ಉಚ್ಛ್ರಯಾಣಾಂ ತು = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಉನ್ನತಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪಾತನಂ = ನಾಶವು. ||೧೧೯||

ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಮಾತ್ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹೀಯಸ್ತ್ವಂ = ಅಧಿಕವಹತನವು ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಭಕ್ಷಣಮಪಿ = ಮುಕ್ಕುಹವು. ಏವಂ

---

[1] ಶ (ಖ. ಚ) [2] ವುದು (ಖ)

ಕಲ್ಪೇ ಕಲ್ಪೇ ಚ ದೇವಾನಾಂ ಮಹತಾಮಪಿ [1]ಸಂಕ್ಷಯಃ[1]
ಕಾಮಕ್ರೋಧೌ ಸ್ಥಿತೌ ಯತ್ರ ತತ್ರ ದೋಷಾಸ್ತದಾತ್ಮಕಾಃ ||೧೨೧||
ದುಃಖಾನಿ ಚ ಸಮಸ್ತಾನಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾನಿ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೨೨||

ಸ್ಕಂಧಾತ್ ಸ್ಕಂಧಂ [2]ನಯೆದ್ಭಾರಂ[2] ವಿಶ್ರಾಮಂ [3]ಮನುತೇ[3] ಯಥಾ
ಸರ್ವಂ ತದ್ವದಿದಂ ಲೋಕೇ ದುಃಖಂ ದುಃಖೇನ ಶಾಮ್ಯತಿ ||೧೨೩||

ಇತ್ಯೇವಮಾದಿಭಿರ್ದುಃಖೈಃ ಸದಾ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಚರಾಚರಮ್
[4]ಏಭ್ಯಃ ಪರಶಿವಃ ಶಾಂತಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ಸ ಮುಕ್ತಿದಃ ||೧೨೪||

ವಿಧೈಃ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ರಾಗಾದ್ಯೈಃ = ರಾಗ ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಹಂಥಾ ದೋಷೈಸ್ತು = ದೋಷಂಗಳಿಂದವು ದೇವಾಶ್ಚ = ದೇವರ್ಕಳೂ ಮೋಹಿತಾಃ = ಮೋಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ||೧೨೦||

[5]ಕಲ್ಪೇ ಕಲ್ಪೇ ಚ = ಕಲ್ಪಕಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹತಾಂ = ದೊಡ್ಡಿ[ಡ್ಡ ವು]ಯವರ ಹಂಥಾ ದೇವಾನಾಮಪಿ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆಯೂ[5] ಸಂಕ್ಷಯಃ = ಲಯವು. ಕಲ್ಪವೆಂದಡೆ ಪ್ರಳಯಕಾಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ಯತ್ರ = ಆವಾತನಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧೌ = ಕಾಮಕ್ರೋಧಂಗಳೆರಡು ಸ್ಥಿತೌ = ಇರುತ್ತಿಹವು. ತತ್ರ = ಆತನಲ್ಲಿ ತದಾತ್ಮಕಾಃ = ಆ ಕಾಮಕ್ರೋಧಂಗಳ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ದೋಷಾಃ = ದೋಷಂಗಳಹವು.

ಸಮಸ್ತಾನಿ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ದುಃಖಾನಿ ಚ = ದುಃಖಂಗಳು ಸಂಸ್ಥಿತಾನಿ = ಇರುತ್ತಿಹವು. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೧೨೨||

ಭಾರಂ = ಹೊಱೆ ಸ್ಕಂಧಾತ್ = ಹೆಗಲಡೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ಕಂಧಂ = ಹೆಗಲನ್ನು ನಯೇತ್ = ಎಯ್ದುತ್ತವು ವಿಶ್ರಾಮಂ = ಬಳಲಿಕೆ ತಗ್ಗುಹವು ಯಥಾ = [6]ಎಹಗೆ[6] ಮನುತೇ = ಬಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತದ್ವತ್ = ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕೇ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದಂ ಸರ್ವಂ ದುಃಖಂ = ಈ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖವು ದುಃಖೇನ = ದುಃಖದಿಂದಲೇ ಶಾಮ್ಯತಿ = ತಗ್ಗುತ್ತಿಹುದು. ||೧೨೩||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಏವಮಾದಿಭಿಃ = ಇವು ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ದುಃಖೈಃ = ದುಃಖಂಗಳಿಂದ ಚರಾಚರಂ = ಚರಿಸುವಂಥಾ ಚರಿಸದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಜಗತ್ತು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಏಭ್ಯಃ = ಈ ದೇವರ್ಕಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರಶಿವಃ = ಶಿವನು ಶಾಂತಃ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ

---

1 ಸಂಚಯಃ (ಖ) 2 ನಯೇದ್ಭಾರಂ (ಘ) 3 ಮನ್ಯತೇ (ಘ)
4 ಯೋ (ಘ) 5 ಲುಪ್ತ (ಕ) 6 ಎಹಂಗೆ (ಖ ಚ)

ಅಸ್ತಿ ನಾಥಃ ಪರಿತ್ರಾತಾ ಪುಂಸಾಂ ಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್
ವ್ಯಾಧೀನಾಂ ಭೇಷಜಂ ಯದ್ವತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ ಸ್ವಭಾವತಃ ||೧೨೫||

ತದ್ವತ್ಸಂಸಾರದೋಷಾಣಾಂ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ ಶಿವಸ್ಸ್ಮೃತಃ
ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಯೋರ್ದಾತಾ ತಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ||೧೨೬||

ತಸ್ಮಾದಾತ್ಮವಿಚಾರೇಣ ಭವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ
ಶಿವಜ್ಞಾನಪರಂ ಶಾಂತಂ ಮಹಾಪಾತಕನಾಶನಮ್ ||
ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಗುರುಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇದ್ಬುದ್ಧಿಮಾತ್ಮನಃ ||೧೨೭||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರ-ಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ [1]ಕರ್ಣಾಟ[1] ಭಾಷಾವಿವರಣೇ ಸಂಸಾರಹೇಯತ್ವಕಥನಂ ನಾಮ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ||

ಆತನು. ಪರಿಪೂರ್ಣಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನು. ಸಃ = ಆ ಪರಶಿವನು ಮುಕ್ತಿದಃ = ಮುಕ್ತಿಯ ಕೊಡುವಾತನು. ||೧೨೪||

ಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್ = ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುಂಸಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳ ಪರಿತ್ರಾತಾ = ದಾಟಿಸುವಂಥಾ ನಾಥಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನು ಅಸ್ತಿ = ಉಂಟು. ವ್ಯಾಧೀನಾಂ = ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೆ ಭೇಷಜಂ = ಔಷಧವು ಯದ್ವತ್ = ಹೇಂಗೆ ಸ್ವಭಾವತಃ = ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ = ಶತ್ರುವಾಯಿತ್ತು ತದ್ವತ್ = ಹಾಂಗೆ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಯೋಃ = ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಂಗಳ ದಾತಾ = ಕೊಡುವಂಥಾ ಶಿವಃ = ಪರಶಿವನು ಸಂಸಾರದೋಷಾಣಾಂ = ಸಂಸಾರ ದೋಷಂಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ = ಶತ್ರುವೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತಂ = ಆ ಶಿವನನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಯ = ಅರಿತು ವಿಮುಚ್ಯತೇ = ಮೋಕ್ಷವನೆಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೧೨೬||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ = ಬಲ್ಲಂಥಾ ಆತನು ಆತ್ಮವಿಚಾರೇಣ = ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದಿಂದ ಭವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ = ಸಂಸಾರ ದೋಷವಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ ಶಿವಜ್ಞಾನಪರಂ = ಶಿವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಹಂಥಾ ಶಾಂತಂ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಮಹಾಪಾತಕನಾಶನಂ = ಮಹಾಪಾತಕಂಗಳ ಕೆಡಿಸುವಂಥಾ ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆತ್ಮನಃ = ತನಗೆ ಬುದ್ಧಿಂ = ಬುದ್ಧಿಯನು ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ = ಪ್ರಾರ್ಥಿ[2]ಸು[2]ವುದುಕೇಳೂದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೨೭||

---

[1] ಕರ್ನಾಟಕ (ಕ) [2] ಸೂದು (ಚ)

ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರದೀಕ್ಷಾವಿಧಾನಂ)

ಶ್ರೀ ವಾತುಲತಂತ್ರೇ

ದೇವ್ಯುವಾಚ ||

ಕೋ ಮಂತ್ರಸ್ಸರ್ವಜಾತೀಯಮರ್ತ್ಯಸಾಧಾರಣಃ ಪ್ರಭೋ!
ಉಪದೇಶವಿಧಾನಸ್ಯ ಕೀದೃಶೀ ವದ ಸತ್ಕ್ರಿಯಾ ||೧||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ

ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಃ ಪಾಠಮಾತ್ರೇಣ ಸಿದ್ಧಿದಃ
ಸರ್ವಲೋಕವಶೀಕಾರಃ ಸೌಭಾಗ್ಯಜ್ಞಾನವರ್ಧನಃ ||೨||

ಶ್ರೀವಾತುಳತಂತ್ರೇ = ವಾತುಳ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.[1][2]

ದೇವ್ಯುವಾಚ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಾಕ್ಯವು.

ಭೋ ಪ್ರಭೋ! = ಎಲೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೆ! ಸರ್ವಜಾತೀಯಮರ್ತ್ಯಸಾಧಾರಣಃ = ಸರ್ವಜಾತಿಗಳ ಸಂಬಂಧವಹ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರಃ = ಮಂತ್ರವು ಕಃ = ಆವುದು? ಉಪದೇಶವಿಧಾನಸ್ಯ = ಉಪದೇಶದ ವಿಧಾನದ ಸತ್ಕ್ರಿಯಾ = ಸತ್ಕ್ರಿಯೆ ಕೀದೃಶೀ = ಎಂಥಾದ್ದೆಂದು ವದ = ನಿರೂಪಿಸು. ||೧||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು.

ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಃ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ಮಂತ್ರವು ಪಾಠಮಾತ್ರೇಣ = ಪಠನೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿದಃ = ಸಿದ್ಧಿಯ ಕೊಡುವಂಥಾದ್ದು. ಸರ್ವಲೋಕವಶೀಕಾರಃ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನೂ ವಶೀಕರಿಸುವಂಥಾದ್ದು. ಸೌಭಾಗ್ಯಜ್ಞಾನವರ್ಧನಃ = ಐಶ್ವರ್ಯ ಜ್ಞಾನಂಗಳ ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥಾದ್ದು. ||೨||

---

[1] ತೂ (ಖಚ) [2] ದ್ದೂದು (ಖ. ಚ)

ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಸೌಭಾಗ್ಯಹೇತುರೈಶ್ವರ್ಯಕಾರಣಮ್
ಇಷ್ಟಾವಾಪ್ತಿಕರೋಽನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರೈಕಸಾಧ[1]ನಃ ||೩||

ಪರಾನಂದನಿಜಾವಾಸೋ ಮುಕ್ತಿಸ್ತತ್ರ ಪ್ರವ[2]ರ್ತಿ[2]ಕಾ
ಶಿವೇನ ಗುರುರೂಪೇಣ ಪುರಾ ಪುರವಿರೋಧಿನಾ ||೪||

ಸರ್ವಜಾತೀಯಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಸಾಧಾರಣತಯೇಶ್ವರಿ ।
ಸರ್ವಾನುಗ್ರಾಹಕೇನಾಯಂ ತಂತ್ರೇ ವಾತುಲನಾಮನಿ ||೫||

ಉಪದಿಷ್ಟೋ [3]ಮಹೇಶ್ವರ್ಯಾಃ[3] ಸಿದ್ಧಮಂತ್ರಃ ಪ್ರಭಾವವಾನ್
ಉಪದೇಶವಿಧಿಂ ತಸ್ಯ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ತಚ್ಛೃಣು ||೬||

ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಸೌಭಾಗ್ಯಹೇತುಃ = ಆಯುಷ್ಯ ಆರೋಗ್ಯ ಸೌಭಾಗ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಹುಂಥಾದ್ದು. ಐಶ್ವರ್ಯಕಾರಣಂ = ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾದ್ದು. ಇಷ್ಟಾವಾಪ್ತಿಕರಃ = ಬಯಸಿದಂಥಾದ್ದನು ಕೊಡುವಂಥಾದ್ದು. ಅನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರೈಕ-ಸಾಧನಃ = ಅಶುಭವ ತೊಲಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಾಧನವಹಂಥಾದ್ದು. ||೩||

ಪುರಾನುದನಿಜಾವಾಸಃ = ಪರಮಾನಂದಕ್ಕೆ ನಿಜಸ್ಥಾನವಹಂಥಾದ್ದು. ತತ್ರ = ಆ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಃ = ಮುಕ್ತಿಯು ಪ್ರವ[4]ರ್ತಿ[4]ಕಾ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹುದು. ಪುರಾ = ಮುನ್ನ ಪುರವಿರೋಧಿನಾ = ತ್ರಿಪುರವೈರಿಯಹಂಥಾ ಗುರು-ರೂಪೇಣ = ಶ್ರೀಗುರುರೂಪನಹಂಥಾ ಶಿವೇನ = ಶಿವನಿಂದ. ||೪||

ಸರ್ವಾನುಗ್ರಾಹಕೇನ = ಸಮಸ್ತರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹವ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅಯಂ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯು ಮಂತ್ರವು ವಾತುಳನಾಮನಿ = ವಾತುಳವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ತಂತ್ರೇ = ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜಾತೀಯಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಜಾತಿಗಳಹ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣತಯಾ = ಸಮಾನವಹತನದಿಂದ ಈಶ್ವರಿ ! = ಎಲೈ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ! ಮಹೇಶ್ವರ್ಯಾಃ = ಮಹೇಶ್ವರಿಯಹಂಥಾ ನಿನಗೆ ಪ್ರಭಾವವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಿದ್ಧಮಂತ್ರಃ = ಸಿದ್ಧವಹ ಮಂತ್ರವು ಉಪದಿಷ್ಟಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತಸ್ಯ = ಆ ಮಂತ್ರದ ಉಪದೇಶವಿಧಿಂ = ಉಪದೇಶದ ವಿಧಾನವನು ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ = ಹೇಳಿಹೇನು ತತ್ = ಅದನು ಶೃಣು = ಕೇಳು ||೫-೬||

---

[1] ನಂ (ಕ) [2,4] ರ್ತ (ಕ. ಖ)

[3] ಮಹೇಶೇನ (ಘ ಚ)

ಏಕೋ ಭವೇದಿಹಾಚಾರ್ಯಃ ಶಿವಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಃ
ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭವಃ ಖ್ಯಾತಃ ಶಾಂತಃ ಶೈವಾಗಮಾರ್ಥವಿತ್ ||೭||

ಅನೂಚಾನಃ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಶಿವದೀಕ್ಷಾಭಿಷೇಚಿತಃ
ಶಿವಾಗಮಜ್ಞೋ ಮತಿಮಾನ್ ಶಿವಪೂಜಾಪರಾಯಣಃ ||೮||

ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲಾಂ [1]ಬಿಭ್ರಾಣಸ್ತ್ರಿ[1]ಪುಂಡ್ರಾಂಕಿತಮಸ್ತಕಃ
ವಿಶುದ್ಧದೇಹಃ ಕುಲಜಃ ಶಿವಾಚಾರಸಮನ್ವಿತಃ ||
ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಗುರುರುಚ್ಯತೇ ||೯||

ಗುರುಶ್ಚ ಗುಣವಾನ್ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ [2]ಪರಮಾನಂದಭಾಸಕಃ[2]
ತತ್ತ್ವವಿಚ್ಛಿವಸಂಯುಕ್ತೋ ಮುಕ್ತಿದೋ ನ ತು ಚಾಪರಃ ||೧೦||

ಶಿವಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಃ = ಶಿವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸದ್ಗುರುಪ್ರಭವಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಗುರುಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಖ್ಯಾತಃ = ಪ್ರಖ್ಯಾತನಹಂಥಾ ಶಾಂತಃ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಶೈವಾಗಮಾರ್ಥವಿತ್ = ಶೈವಾಗಮಂಗಳ ಅರ್ಥವನು ಬಲ್ಲಂಥಾತನು ಇಹ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏಕಃ = ಮುಖ್ಯನಹಂಥಾ ಆಚಾರ್ಯಃ = ಆಚಾರ್ಯನು ಭವೇತ್ = ಅಹನು. ||೭||

ಅನೂಚಾನಃ = ಷಡಂಗಸಹಿತವಾಗಿ ಓದಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ = ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವದೀಕ್ಷಾಭಿಷೇಚಿತಃ = ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕವಾದಂಥಾ ಶಿವಾಗಮಜ್ಞಃ = ಶಿವಾಗಮಂಗಳನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಮತಿಮಾನ್ = ಮತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಪೂಜಾಪರಾಯಣಃ = ಶಿವಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಹಂಥಾ. ||೮||

ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲಾಂ = ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳ ಮಾಲೆಯನು ಬಿಭ್ರಾಣಃ = ಧರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರಿಪುಂಡ್ರಾಂಕಿತಮಸ್ತಕಃ = ತ್ರಿಪುಂಡ್ರದಿಂದ ಅಂಕಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮಸ್ತಕವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಶುದ್ಧದೇಹಃ = ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧ ದೇಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಲಜಃ = ಸತ್ಕುಲಜನಹಂಥಾ ಶಿವಾಚಾರಸಮನ್ವಿತಃ = ಶಿವಾಚಾರಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ = ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಂಗಳ ನಿಶ್ಚಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ಞಾನವಾನ್ = ಜ್ಞಾನವನುಳ್ಳಾತನು ಗುರುಃ = ಶ್ರೀಗುರುವೆಂದು ಉಚ್ಯತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೯||

ಗುಣವಾನ್ = ಗುಣವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ = ಪ್ರಾಜ್ಞನಹಂಥಾ ಪರಮಾನಂದಭಾಸಕಃ = ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತತ್ತ್ವವಿತ್ =

---

[1] ಬಿಭ್ರಚ್ಚತ್ರಿ (ಖ.ಗ.ಚ). [2] ಪರಾನಂದಾವಭಾಸಕಃ (ಘ)

ನಿರಪೇಕ್ಷಂ ಮುನಿಂ ಶಾಂತಂ ನಿರ್ವೈರಂ ಸಮದರ್ಶಿನಮ್
ಗುರುಂ ತಮೇವ ಪ್ರಣಮೇನ್ನಾಪರಂ ಮತಿಮಾನ್ನರಃ ||೧೧||

ಗುರುಶ್ಚ [1]ಸ್ವಾಶ್ರಮೇ[1] ಶಿಷ್ಯಂ ವರ್ಷಮೇಕಂ ಪರೀಕ್ಷಯೇತ್
[2]ಪ್ರಾಣದ್ರವ್ಯಪ್ರದಾ[2]ನಾದ್ಯೈರಾದೇಶೈಶ್ಚ ಸಮಾಸತಃ ||೧೨||

ಉತ್ತಮಾಂಶ್ಚಾಧಮೇ ಕೃತ್ವಾ ನೀಚಾನುತ್ತಮಕರ್ಮಣಿ
ಆಕೃಷ್ಟಾಸ್ತಾಡಿತಾ ವಾಪಿ ಯೇ ವಿಷಾದಂ ನ ಯಾಂತ್ಯ[3]ಹೋ[3]
ತೇ ಯೋಗ್ಯಾಸ್ಸಂಯುತಾಶ್ಶುದ್ಧಾಃ ಶಿವಸಂಸ್ಕಾರಕರ್ಮಣಿ ||೧೩||

ಷಟ್ತ್ರಿಂಶತ್ತತ್ತ್ವವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಶಿವಸಂಯುಕ್ತಃ = ಶಿವನೊಡನೆ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಗುರುಶ್ಚ = ಆಚಾರ್ಯನು ಮುಕ್ತಿದಃ = ಮುಕ್ತಿಯ ಕೊಡುವಾತನು. ಅಪರಶ್ಚ = ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನ ತು = ಕೊಡಲಱಿಯನು. ||೧೦||

ನಿರಪೇಕ್ಷಂ = ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮುನಿಂ = ಜ್ಞಾನಿಯಹಂಥಾ ಶಾಂತಂ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ನಿರ್ವೈರಂ = ವೈರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸಮದರ್ಶನಂ = ಶತ್ರುಮಿತ್ರರುಗಳನು [4]ಸಮ[4]ವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತಂ ಗುರುಮೇವ = ಆ ಗುರುವನೇ ಮತಿಮಾನ್ನರಃ = ಮತಿವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಣಮೇತ್ = ನಮಸ್ಕರಿಸೂದು. ಅಪರಂ = ಮತ್ತೊಬ್ಬನನು ಕುಱಿತು ನ ಪ್ರಣಮೇತ್ = ನಮಸ್ಕರಿಸಲಾಗದು. ||೧೧||

ಗುರುಶ್ಚ = ಆಚಾರ್ಯನು ಸ್ವಾಶ್ರಮೇ = ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಂ = ಶಿಷ್ಯನನು ಪ್ರಾಣದ್ರವ್ಯಪದಾನಾದ್ಯೈಃ = ಪ್ರಾಣ ಅರ್ಥಂಗಳಿಗೆ ಅಳುಪದಿರುಹ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾವಱಿಂದ ಆದೇಶೈಶ್ಚ = ಆಜ್ಞೆಗಳಿಂದವೂ ಸಮಾಸತಃ = [ಅ] ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಏಕಂ ವರ್ಷಂ = ಒಂದು ವರ್ಷವು ಪರೀಕ್ಷಯೇತ್ = ಪರೀಕ್ಷಿಸೂದು. ||೧೨||

ಉತ್ತಮಾನ್ = ಉತ್ತಮರುಗಳನು ಅಧಮೇ = ಅಧಮವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ನೀಚಾನ್ = ನೀಚರುಗಳನು ಉತ್ತಮಕರ್ಮಣಿ = ಉತ್ತಮವಹ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ವಾ ಚ = ಮಾಡಿಯು ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಆಕೃಷ್ಟಾಃ = ಗುರುವಿಂದ ಎಳಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ತಾಡಿತಾ ವಾಪಿ = ಹೊಡಸಿಕೊಳಲು ಪಟ್ಟವರು

---

[1] ಸ್ವಾಶ್ರಿತಂ (ಘ) ಮೂಲಪಾಠ. ಸ್ವಾಶ್ರಮೇ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ.
[2] ಪ್ರಾಣಪ್ರವ್ಯ ಪ್ರದಾ (ಘ) [3] ಪಿ (ಘ) [4] ಸಮಾನ (ಕ)

ಪುತ್ರಮಾತೃಪಿತೃಭ್ರಾತೃದಾರಾಬಂಧುಜನಾಶ್ಚ ಯೇ
ಏಕ ಏವ ಗುರುಸ್ತೇಷಾಮನ್ಯಥಾ ನರಕಂ ವ್ರಜೇತ್ ||೧೪||

ಪತಿಪತ್ನೀಭ್ರಾತೃಪುತ್ರಾಃ ದಾಸ್ಯೋ ಗೃಹಚರಾಶ್ಚ ಯೇ
ಏಕ ಏವ ಗುರುಸ್ತೇಷಾಂ ದೀಕ್ಷೈಕಾ ತು ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ||೧೫||

ಚತ್ವಾರೋ ಋತ್ವಿಜಸ್ತತ್ರ ತಸ್ಯಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಮ್ಮತಾಃ
ಅನಿಂದಿತಚರಿತ್ರಾಸ್ಸ್ಯುಃ ಶಿವಾರಾಧನತತ್ಪರಾಃ ||೧೬||

ಆದಿಷ್ಟೋ ಗುರುಣಾ ಶಿಷ್ಯಃ ಪ್ರಭಾತೇ ಪುಣ್ಯವಾಸರೇ
ವಿಧಾಯ ಮಂಗಳಸ್ನಾನಂ ಧೌತವಸ್ತ್ರಪರಿಚ್ಛದಃ ||೧೭||

ಗಳಾಗಿಯು ವಿಷಾದಂ = ದುಃಖವನು ನ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿರರು. ಅಹೋ ! = ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಸಂಯತಾಃ = ನಿಯತರುಗಳಹಂಥಾ ಶುದ್ಧಾಃ = ಶುದ್ಧರುಗಳಹಂಥಾ ತೇ = ಅವರುಗಳು ಶಿವಸಂಸ್ಕಾರಕರ್ಮಣಿ = ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯಾಃ = ಯೋಗ್ಯರುಗಳಹರು. ||೧೩||

ಪುತ್ರಮಾತೃಪಿತೃಭ್ರಾತೃದಾರಾಬಂಧುಜನಾಃ = ಮಗ ತಾಯಿ ತಂದೆ ಒಡೆಹುಟ್ಟಿದವರು ಹೆಂಡತಿ ಬಾಂಧವರುಗಳು [1]ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರುಂಟು. ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳಿಗೆ[1] ಏಕ ಏವ = ಒಬ್ಬನೇ ಗುರುಃ = ಆಚಾರ್ಯನಾಗಬೇಕು. ಅನ್ಯಥಾ = ಭೇದಿತ ಗುರುವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನರಕಂ = ನರಕವನು ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು.

ಪತಿಪತ್ನೀ ಭ್ರಾತೃಪುತ್ರಾಃ = ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಒಡೆಹುಟ್ಟಿದವರು ಮಕ್ಕಳುಗಳು ದಾಸ್ಯಃ = ತೊತ್ತಿರುಗಳು ಗೃಹಚರಾಃ = [2]ಬಂಟರುಗಳು[2] ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಂಬರುಗಳುಂಟು ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳಿಗೆ[3] ಏಕ ಏವ = ಒಬ್ಬನೇ ಗುರುಃ = ಆಚಾರ್ಯನು. ಏಕಾ ದೀಕ್ಷಾ ತು = ಒಂದೇ ದೀಕ್ಷೆಯು ವಿಶಿಷ್ಯತೇ = ವಿಶೇಷವಾಗಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೫||

ತತ್ರ = ಆ ದೀಕ್ಷಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಸ್ಯ ಆಚಾರ್ಯಸ್ಯ = ಆ ಆಚಾರ್ಯಂಗೆ ಅನಿಂದಿತಚರಿತ್ರಾಃ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಚಾರಿತ್ರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾರಾಧನತತ್ಪರಾಃ = ಶಿವನನರ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಚತ್ವಾರಃ = ನಾಲ್ವರು ಋತ್ವಿಜಃ = ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಸಮ್ಮತಾಃ = ಬೇಕಾದವರುಗಳುಸ್ಯುಃ = ಅಹರು. ||೧೬||

ಗುರುಣಾ = ಗುರುವಿನಿಂದ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಆದಿಷ್ಟಃ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಾಸರೇ = ಪುಣ್ಯದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾತೇ = ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲಿ

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ವಿತ್ತಾನುಸಾರಾತ್ಸೌವರ್ಣ್ಯೈರಲಂಕಾರೈರಲಂಕೃತಃ
ಸುಗಂಧಿಭಿರ್ನವೈರ್ಮಾಲ್ಯೈಃ ಪುಷ್ಪೈರ್ವಿಹಿತಶೇಖರಃ ||೧೮||

ಸಮಸ್ತಸಂಪತ್ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಹೇತುಭಿರ್ಭಸಿತೈಸ್ಸಿತೈಃ
ಲಲಾಟಾದಿಕ್ರಮೇಣೈವ ಕುರ್ಯಾತ್ತ್ರೈಪುಂಡ್ರಕಂ ಮುದಾ ||೧೯||

ಉಪೇತ್ಯಾಚಾರ್ಯಪಾದಾಬ್ಜೇ ಪ್ರಣಮ್ಯ ತದನಂತರಮ್
ಪೂಜಯೇತ್ಸ್ವರ್ಣ[1]ಪುಷ್ಪಾ[1]ದ್ಯೈಃ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿತ್ತಾನುಸಾರತಃ ||೨೦||

ಸ್ನಾತಾನಲಂಕೃತಾನ್ ಶುದ್ಧವಾಸಸೋ ಋತ್ವಿಜಸ್ತ[2]ತಃ[2]
ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತವಿಭೂತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಚತುರಸ್ತಾನ್ ಪ್ರಪೂಜಯೇತ್ ||೨೧||

ಮಂಗಳಸ್ನಾನಂ = ಮಂಗಳ ಮಜ್ಜನವನು ವಿಧಾಯ = ಮಾಡಿ ಧೌತವಸ್ತ್ರಪರಿಚ್ಛದಃ = [3]ಮಡಿಮಾಡಿದ್ದ ಶುಭ್ರ[3]ವಸ್ತ್ರವನುಟ್ಟುಕೊಂಬುದು. ||೧೭||

ವಿತ್ತಾನುಸಾರಾತ್ = ವಿತ್ತಾನುಸಾರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸೌವರ್ಣ್ಯೈಃ = ಸುವರ್ಣಮಯವಹಂಥಾ ಅಲಂಕಾರೈಃ = ಆಭರಣಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಃ = ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾತನಹುದು. ಸುಗಂಧಿಭಿಃ = ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಮಳವನುಳ್ಳಂಥಾ ನವೈಃ = ಹೊಸ್ತ [ಹೊಸತ] ಹಂಥಾ ಪುಷ್ಪೈಃ ಮಾಲ್ಯೈಃ = ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗಳಿಂದ ವಿಹಿತಶೆ ಖರಃ = ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ [4]ಶಿರಸ್ಸ[4]ನುಳ್ಳಾತನಹುದು. ||೧೮||

ಸಮಸ್ತಸಂಪತ್ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಹೇತುಭಿಃ = ಸಮಸ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯಂಗಳಹುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಸಿತೈಃ = ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ಭಸಿತೈಃ = ವಿಭೂತಿಗಳಿಂದ ಲಲಾಟಾದಿಕ್ರಮೇಣೈವ = ಲಲಾಟ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಾನಂಗಳ ಕ್ರಮದಿಂದ ತ್ರೈಪುಂಡ್ರಕಂ = ತ್ರಿಪುಂಡ್ರಧಾರಣವನು ಮುದಾ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು.

ಆಚಾರ್ಯಪಾದಾಬ್ಜೇ = ಆಚಾರ್ಯನ ಪದಕಮಲವೆರಡನು ಉಪೇತ್ಯ = ಎಯ್ದಿ, ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ತದನಂತರಂ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿತ್ತಾನುಸಾರತಃ = ದ್ರವ್ಯವುಂಟಾದ ಹಾಂಗೆ ಸ್ವರ್ಣಪುಷ್ಪಾದ್ಯೈಃ = ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ||೨೦||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಾನ್ = ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಅಲಂಕೃತಾನ್ = ಅಲಂಕಾರವ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂಥಾ ಶುದ್ಧವಾಸಸಃ = ಶುದ್ಧವಹ ವಸ್ತ್ರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತಾನ್ ಚತುರಃ ಋತ್ವಿಜಃ = ಆ ನಾಲ್ವರು ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳನು ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತವಿಭೂತ್ಯಾ

---

[1] ಪೂಜಾ (ಘ) [2] ಥಾ (ಘ)

[1] ಡಣಿಬವಹ (ಖ.ಚ.) [2] ಶಿರಸ್ಸು ಕಿರೀಟವ (ಕ)

ವಿಭೂತಿಂ ಶಿವಭಕ್ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಸ್ತದನಂತರಮ್
ವೃದ್ಧಾನುಕ್ರಮತೋ ದತ್ವಾ ಪುಷ್ಪಾದ್ಯೈಸ್ಸಮ್ಯಗರ್ಚಯೇತ್ ||೨೨||

ಅಥ ತೇಭ್ಯಸ್ಸಮಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರಪುರಸ್ಸರಮ್
[1]ಯಥಾ[1] ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ [2]ಭಕ್ತ್ಯಾ[2] ತಾಂಬೂಲಾನಿ ಸಮರ್ಪಯೇತ್ ೨೩||

ತತಃ [3]ಪ್ರ[3]ಕಲ್ಪಿತೇ ಚಾಥ ಮಂಟಪೇ ವರ್ಣಮಂಡಲೇ
ಪಂಚಸ್ವರ್ಣಾದಿಕಲಶಾನಾಚಾರ್ಯಃ ಸ್ಥಾಪಯೇನ್ನವಾನ್ ||೨೪||

ಏಕಂ ಮಧ್ಯೇ ಚತುಷ್ಕೋಣೇಷ್ವಿತರಾಂಸ್ತಾನ್ಪ್ರ[4]ಪೂಜ[4]ಯೇತ್
ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ನವವಸ್ತ್ರೇಣ ವೇಷ್ಟಯೇದ್ದೇಶಿಕೋತ್ತಮಃ ||೨೫||

ದ್ಯೈಃ = ಪುಷ್ಪ ಅಕ್ಷತೆ ವಿಭೂತಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ ಪ್ರಪೂಜಯೇತ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಪೂಜಿಸೂದು. ||೨೧||

ತದನಂತರಂ = ಅದಱ ತಱುವಾಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ = ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತೇಭ್ಯಃ = ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೋಸ್ಕರ ವಿಭೂತಿಂ = ಶ್ರೀವಿಭೂತಿಯನು ವೃದ್ಧಾನುಕ್ರಮತಃ = ಹಿರಿಯರುಗಳು ಹಿಡಿದು ಕ್ರಮದಿಂದ ದತ್ವಾ ಕೊಟ್ಟು ಪುಷ್ಪಾದ್ಯೈಃ = ಪುಷ್ಪ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ [ಸಮ್ಯಕ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಅರ್ಚಯೇತ್] = ಅರ್ಚಿಸೂದು. ||೨೨||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರ ಪುರಸ್ಸರಂ = ಆಚಾರ್ಯ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಮಸ್ತೇಭ್ಯಃ = ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ತೇಭ್ಯಃ = ಆ ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಯಥಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ = ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ತಪ್ಪದೆ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತಾಂಬೂಲಾನಿ = ತಾಂಬೂಲಂಗಳನು ಸಮರ್ಪಯೇತ್ = ಸಮರ್ಪಿಸೂದು. ||೨೩||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಲ್ಪಿತೇ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಂಟಪೇ ಚ = ಮಂಟಪದಲ್ಲಿಯೂ ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಮಂಡಲೇ = ಪಂಚವರ್ಣಿಗೆಯ ಸಮೂಹದ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯಃ = ಆಚಾರ್ಯನು ನವಾನ್ = ಹೊಸತಹಂಥಾ ಪಂಚ = ಅಯಿದು ಸ್ವರ್ಣಾದಿ ಕಳಶಾನ್ = ಸುವರ್ಣ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಕಳಶಂಗಳನು ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ = ಇರಿಸೂದು. ||೨೪||

ದೇಶಿಕೋತ್ತಮಃ = ಆಚಾರ್ಯನು ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕಂ = ಒಂದು ಕಳಶವನು ಚತುಷ್ಕೋಣೇಷು = ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇತರಾನ್ = ಉಳಿ

---

1 ಭಕ್ತ್ಯಾ (ಘ) 2 ಕುರ್ಯಾತ್ (ಘ) 3 ಪ್ರಾ (ಘ) 4 ಕಲ್ಪ (ಘ)

ತೇಷು ಸ್ವರ್ಣಾನಿ ರತ್ನಾನಿ ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರ[1]ಪೂಜ[1]ಯೇತ್
ನವಭಿಸ್ತಂತುಭಿಶ್ಶುದ್ಧೈಃ ಪಂಚ ತಾನ್ ಪರಿವೇಷ್ಟಯೇತ್ ||೨೬||

ಆಚಾರ್ಯೋ ಮಧ್ಯಮಸ್ಯಾರ್ಚಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತಾದಿಭಿಃ
ಋತ್ವಿಜಃ ಪ್ರೀತಮನಸೋ [2]ವಿದಧ್ಯಾದಿ[2]ತರಾರ್ಚನಮ್ ||೨೭||

ತೇಷು ತೀರ್ಥಾಂಬುಪೂರ್ಣೇಷು ವಿದಧ್ಯಾದಾಮ್ರಪಲ್ಲವಾನ್
ದೂರ್ವಾಂಕುರಾನ್ಸಪೂಗಾನಿ ನಾಗವಲ್ಲೀದಳಾನ್ಯಪಿ ||೨೮||

ದಂಥಾ ತಾನ್ = ಆ ನಾಲ್ಕು ಕಳಶಂಗಳನು ಪ್ರಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ = ಒಂದೊಂದು ಕಳಶವನು ನವವಸ್ತ್ರೇಣ = ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ವೇಷ್ಟಯೇತ್ = ಹೊದಿಸೂದು. ||೨೫||

ತೇಷು = ಆ ಕಳಶಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣಾನಿ = ಸುವರ್ಣಂಗಳನು ರತ್ನಾನಿ = ರತ್ನಂಗಳನು ಕ್ಷಿಪ್ತ್ವಾ = ಹಾಯಿಕಿ ಸಮ್ಯಕ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಪ್ರಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ಶುದ್ಧೈಃ = ಶುದ್ಧವಹಂಥಾ ನವಭಿಃ = ಹೊಸ್ತ[ಸತ]ಹಂಥಾ ತಂತುಭಿಃ = ನೂಲುಗಳಿಂದ ತಾನ್ ಪಂಚ = ಆ ಕಳಶಂಗಳಯ್ದನೂ ಪರಿವೇಷ್ಟಯೇತ್ = ಸುತ್ತೂದು. ||೨೬||

ಆಚಾರ್ಯಃ = ಆಚಾರ್ಯನು ಮಧ್ಯಮಸ್ಯ = ನಡುವಣ ಕಳಶವ ಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತಾದಿಭಿಃ = ಗಂಧಪುಷ್ಪ ಅಕ್ಷತೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವಱಿಂದ ಅರ್ಚಾಂ = ಅರ್ಚನೆಯನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ಋತ್ವಿಜಃ = ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರೀತಮನಸಃ = ಸಂತೋಷಚಿತ್ತವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಇತರಾರ್ಚನಂ = ಮಿಕ್ಕಾದ ಕಳಶಂಗಳ ಅರ್ಚನೆಯನು ವಿದಧ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ||೨೭||

ತೀರ್ಥಾಂಬುಪೂರ್ಣೇಷು = ತೀರ್ಥೋದಕಂಗಳಿಂದ ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತೇಷು = ಆ ಪಂಚಕಲಶಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಮ್ರಪಲ್ಲವಾನ್ = ಮಾವಿನ ತಳಿರುಗಳನ್ನು ದೂರ್ವಾಂಕುರಾನ್ = ದೂರ್ವಾಂಕುರಂಗಳನು ಸಪೂಗಾನಿ = ಅಡಕೆಯ ಮರದ ಹಿಂಗಾರದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ನಾಗವಲ್ಲೀದಳಾನ್ಯಪಿ = ನಾಗವಲ್ಲಿಯ ಎಲೆಗಳನು ವಿದಧ್ಯಾತ್ = ಇರಿಸೂದು. ||೨೮||

---

[1] ಪೂರ (ಘ) ಮೂಲ ಪೂಜ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ

[2] ವಿದಧ್ಯುರಿ (ಘ) ಧ್ಯಾದಿ (ಖ)

ಅಥ ತತ್ಕಲಶಸ್ಥಾನಾಮಂಭಸಾಮಭಿಮಂತ್ರಣಮ್
ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರೇಣಾಚಾರ್ಯಃ ಪ್ರತಿಪಾದಯೇತ್ ||೨೯||

ತತಸ್ಸಮಸ್ತಭಕ್ತೇಷು ಕುರ್ವನ್ಪೂಜಾಂ ಸಮುತ್ಸುಕಃ
ಪರಿತಸ್ತೂರ್ಯನಿನದೈಃ ಮಂಗಳಾದ್ಯೈರ್ವಿಜೃಂಭಿತೈಃ ||೩೦||

ತತ್ಪಂಚಕಲಶಾಂಭೋಭಿರಾಚಾರ್ಯಃ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ
ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್ಸ್ವಯಂ[1] ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ನೋದ್ಧೃತ್ಯ[1] ಕಲಶಾನ್ ಗುರುಃ

ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇದ್ವಾ ಸಋತ್ವಿಗ್ಭಿಃ ಸ ದೂರ್ವಾಂಕುರಪಲ್ಲವೈಃ
ಕೇಚಿದುದ್ಧೃತ್ಯ ಕಲಶಾನಭಿಷಿಂಚಂತಿ ದೇಶಿಕಾಃ ||೩೧||

ಅಥ–ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯಃ=ಆಚಾರ್ಯನು ತತ್ಕಲಶಸ್ಥಾನಾಂ= ಆ ಕಳಶಂಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಂಭಸಾಂ=ಉದಕಂಗಳ, ಮಮ=ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರೇಣ=ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಣಂ=ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸುಹವನು ಪ್ರತಿಪಾದಯೇತ್=ಮಾಡೂದು. ||೨೯||

ತತಃ= ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ತಭಕ್ತೇಷು = ಸಮಸ್ತ ಭಕ್ತರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುತ್ಸುಕಃ=ಲವಲವಿಕೆಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಪೂಜಾಂ=ಪೂಜೆಯನು ಕುರ್ವನ್ =ಮಾಡುತವು ಪರಿತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲು ವಿಜೃಂಭಿತೈಃ = ಪಸರಿಸುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾ ಮಂಗಳಾದ್ಯೈಃ=ಮಂಗಳಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೊದಲಹಂಥಾ ತೂರ್ಯನಿನದೈಃ =ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ, ||೩೦||

ಪ್ರಾಜ್ಞಃ=ಪ್ರಾಜ್ಞನಹಂಥಾ ಆಚಾರ್ಯಃ=ಅಚಾರ್ಯನು ಸ್ವಯಂ= ತಾನೇ ತತ್ಪಂಚಕಲಶಾಂಭೋಭಿಃ= ಆ ಅಯ್ದು ಕಳಶೋದಕಂಗಳಿಂದ ಶಿಷ್ಯ–ಮೂರ್ಧನಿ = ಶಿಷ್ಯನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಂಚೇತ್=ಅಭಿಷೇಕವ ಮಾಡೂದು. ಗುರುಃ=ಶ್ರೀ ಗುರುವು ಕಲಶಾನ್=ಕಳಶಂಗಳನು ನೋದ್ಧೃತ್ಯ=ನೆಗಹಲಾಗದು.

ಸಃ = ಆ ಆಚಾರ್ಯನು ಸಋತ್ವಿಗ್ಭಿಃ = ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ದೂರ್ವಾಂಕುರಪಲ್ಲವೈಃ = ದೂರ್ವೆಯ ಅಂಕುರ ಮಾವಿನ ತಳಿರುಗಳಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇತ್ = ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸೂದು. ಕೇಚಿದ್ದೇಶಿಕಾಃ = ಕೆಲಂಬರಾಚಾರ್ಯರುಗಳು ಕಲಶಾನ್=ಕಲಶಂಗಳನು ಉದ್ಧೃತ್ಯ=ನೆಗಹಿ ಅಭಿಷಿಂಚಂತಿ = ಅಭಿಷೇಕವ ಮಾಡುತ್ತಿಹರು. ||೩೧||

---

[1] ಪ್ರಾಜ್ಞಶ್ಚೋದ್ಧೃತ್ಯ (ಘ)

ಉದ್ಧೃತ್ಯ ವಾ ತತಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ
ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ಪಂಚಕಲಶಾನ್ ಸದೂರ್ವಾಂಕುರಪಲ್ಲವಾನ್ ||೩೩||

ಸ್ವಸ್ವಸ್ಥಾನೇಷು ಸಕಲಾನ್ನಿಧಾಯಾಥ ಪ್ರಯತ್ನತಃ
[1]ಉದ್ಧೃತ್ಯ ಚ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ಕುರ್ಯಾತ್ತತ್ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಪುನಃ

ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ಪುನಸ್ತಾಂಸ್ತಾನ್ಕಲಶಾನ್ ಸ್ವಸ್ವಭೂಮಿಷು
ಉದ್ಧೃತ್ಯ ಪೂರ್ವವತ್ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ ೩೫||

ಇತ್ಥಂ ತ್ರಿವಾರಮಾಚಾರ್ಯಃ ಕೃತ್ವಾ ತಸ್ಯಾಘಮರ್ಷಣಮ್
ಶಿವಹಸ್ತಂ ವಿಧಾಯಾಥ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ ಶಿರಸಿ ನ್ಯಸೇತ್ ||೩೬||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಉದ್ಧೃತ್ಯ = ಕಲಶಂಗಳ ನೆಗಹಿ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ = ಶಿಷ್ಯನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ = ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸುಹವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು ಸದೂರ್ವಾಂಕುರಪಲ್ಲವಾನ್ = ದೂರ್ವಾಂಕುರಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹ ಮಾವಿನ ತಳಿರುಗಳನ್ನುಳ್ಳಂಥ ಪಂಚ ಕಲಶಾನ್ = ಅಯ್ದು ಕಲಶಂಗಳನು ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ = ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ, ||೩೩||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನತಃ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸ್ವಸ್ವಸ್ಥಾನೇಷು = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಕಲಾನ್ = ಸಮಸ್ತ ಕಲಶಂಗಳನು ನಿಧಾಯ = ಇರಿಸಿ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ = ಪೂರ್ವದ ಹಾಂಗೆ ಉದ್ಧೃತ್ಯ ಚ = ನೆಗಹಿ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತತ್ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ = ಆ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಅಭಿಷೇಕವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು.

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಸ್ವಸ್ವಭೂಮಿಷು = ನಿಜ ನಿಜ ಸ್ಥಾನಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾನ್ ತಾನ್ ಕಲಶಾನ್ = ಆ ಆ ಕಲಶಂಗಳನು ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ = ಇರಿಸಿ ಪೂರ್ವವತ್ = ಮುನ್ನಿನ ಹಾಂಗೆ ಉದ್ಧೃತ್ಯ = ನೆಗಹಿ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ = ಶಿಷ್ಯನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲು ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ = [2]ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಗೈಯುವುದು[2] ||೩೫||

ಇತ್ಥಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯಃ = ಆಚಾರ್ಯನು ತಸ್ಯ = ಆ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಅಘಮರ್ಷಣಂ = ಪಾಪಕ್ಷಯವಹಂಥಾ ಅಭಿಷೇಕವನು ತ್ರಿವಾರಂ = ಮೂಱು ಬಾರಿ ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿ ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ = ಶಿಷ್ಯನ ಶಿರಸಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಹಸ್ತಂ = ಶಿವನ ಹಸ್ತವನು ವಿಧಾಯ = ಮಾಡಿ ನ್ಯಸೇತ್ = ಇರಿಸೂದು. ಶಿವಧ್ಯಾನವ ಮಾಡುತ ಹಸ್ತವನು ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುಹವು ಶಿವಹಸ್ತವೆನಿಸುವುದು.

---

[1] ವಿ (ಘ) [2] ತಳಿಹವನು ಮಾಡೂದು (ಖ. ಚ)

ಶಿವತೇಜೋಮಯಂ ಪಾಣಿಂ ಶಿವಮಂತ್ರಮುದೀರಯನ್
ತತಃ ಶಿವಾಸನಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ ದೇಶಿಕಃ ||೩೭||

ತತ್ರಾವಾಹ್ಯ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಅರ್ಚಯೇನ್ಮನಸಾ ಶಿವಮ್
ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ಪ್ರಾಂಜಲಿರ್ದೇವಂ ನಿತ್ಯಮತ್ರ ಸ್ಥಿರೋ ಭವ ||೩೮||

ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ ತಂ[1]ಶಂಭೋಸ್ತೇಜಸಾ[1] ಭಾಸ್ವರಂ ಸ್ಮರೇತ್
ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಮುಪಾಂಶೂಪದಿಶೇದ್ಗುರುಃ ||೩೯||

ಕರ್ಣೇ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ ಶನಕೈಃ ಶಿವಮಂತ್ರಮುದೀರಯೇತ್
ಸ ತು ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಃ ಶಿಷ್ಯೋ ಮಂತ್ರತದ್ಗತಮಾನಸಃ ||೪೦||

ದೇಶಿಕಃ=ಶ್ರೀಗುರು, ಶಿವಮಂತ್ರಂ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉದೀರಯನ್=ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತವು. ಪಾಣಿಂ=ಹಸ್ತವನು ಶಿವತೇಜೋಮಯಂ =ಶಿವನ ತೇಜೋಮಯವಹಂಥಾದ್ದನ್ನಾಗಿ ಧ್ಯಾತ್ವಾ=ಧ್ಯಾನಿಸಿ ತತಃ=ಅಪ್ಪುಅ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಯಮೂರ್ಧನಿ=ಶಿಷ್ಯನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಸನಂ=ಶಿವಂಗೆ ಸಿಂಹಾಸನವನು ನ್ಯಸೇತ್=ಇ[2]ಕ್ಕೊ[2]ದು. ||೩೭||

ತತ್ರ=ಆ ಶಿಷ್ಯನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಶಿವಂ=ಶಿವನನ್ನು ಆವಾಹ್ಯ=ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ = ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ಮನಸಾ=ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅರ್ಚಯೇತ್= ಅರ್ಚಿಸೂದು. ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ದೇವಂ = ಶಿವನನು-ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್=ಬೇಡಿಕೊಂಬುದು. ನಿತ್ಯಂ=ಆವಾಗಲು ಅತ್ರ=ಈ ಶಿಷ್ಯನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಃ=ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಹಾತನು ಭವ=ಆಗು. ||೩೮||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ = ಬಿನ್ನಪಿಸಿ ತಂ=ಆ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಶಂಭೋಃ=ಪರಮೇಶ್ವರನ ತೇಜಸಾ=ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಾಸ್ವರಂ=ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾತನು ಎಂದು ಸ್ಮರೇತ್ = ಸ್ಮರಿಸೂದು. ಗುರುಃ = ಆಚಾರ್ಯನು ಮಮ=ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರಂ=ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವನು ಉಪಾಂಶು =ಮೆಲ್ಲನೆ ಉಪದಿಶೇತ್=ಉಪದೇಶಿಸುವುದು. ||೩೯||

ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ=ಶಿಷ್ಯನ ಕರ್ಣೇ=ಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಶಿವಮಂತ್ರಂ = ಶಿವಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವನು ಶನಕೈಃ=ಮೆಲ್ಲನೆ ಉದೀರಯೇತ್=ಹೇಳೂದು. ಸ ಶಿಷ್ಯಸ್ತು =ಆ ಶಿಷ್ಯನು ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಃ=ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಮಂತ್ರತದ್ಗತ ಮಾನಸಃ =ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರವಹ ಮನಸ್ಸನುಳ್ಳವನಹುದು. ||೪೦||

---

1 ಶಂಭುಂ ತೇಜಸಾ (ಘ) 2 ಕ್ಕುವು (ಖ. ಚ)

ಶನೈಸ್ತಂ ವ್ಯಾಹರೇಚ್ಛಿಷ್ಯಃ [1]ಶಿವಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ[1] ಶಾಸನಾತ್
ಪಾಶಾನಶೇಷಾನ್ ಕರ್ತರ್ಯಾ ಛಿತ್ವಾ ಲಿಂಗಂ ಸಮಾದಿಶೇತ್ ||೪೧||

ಕರ್ತರೀ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಯಯಾ ಪಾಶಾನ್ ಛಿನತ್ತ್ಯಸೌ
ಯಾ ಕಲಾ ಪರಮಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ[2] ಬೋಧಿನೀ[2]ಪರಾ||೪೨||

ತಾಮಾಕೃಷ್ಯ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಲಿಂಗೇ ಸಮುಪವೇಶಯೇತ್
ತಲ್ಲಿಂಗಂ ಸ್ಥಾಪಯೇಚ್ಛಿಷ್ಯೇ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಮಿದಂ ತವ ||
ಏವಮುಕ್ತಸ್ಸದಾ ಲಿಂಗಂ ನ ಕದಾಚಿದ್ವಿಯೋಜಯೇತ್ ||೪೩||

ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು [2]ಶಿವಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ[2] = ಶಿವಾಚಾರ್ಯನ ಶಾಸನಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಂ = ಆ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ಮಂತ್ರವನು ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ ವ್ಯಾಹರೇತ್ = ಉಚ್ಚರಿಸೂದು. ಕರ್ತರ್ಯಾ = ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಕತ್ತರಿಯಿಂದ ಅಶೇಷಾನ್ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಪಾಶಾನ್ = ಪಾಶಂಗಳನು ಛಿತ್ವಾ = ಛೇದಿಸಿ ಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಸಮಾದಿಶೇತ್ = ಕೊಡುವುದು. ||೪೧||

ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಃ = ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಕರ್ತರೀ = ಕತ್ತರಿ ಸ್ಯಾತ್ = ಆದಳು. ಯಯಾ = ಆವಳಾಳೊಬ್ಬ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಸೌ = ಈ ಶಿವನು ಪಾಶಾನ್ = ಭವ ಪಾಶಂಗಳನು ಛಿನತ್ತಿ = ಛೇದಿಸುತ್ತಂ ಇಹನು. ಪರಮಾ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ = ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾ ಯಾ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಳಾ = ಕಳೆ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ = ಮಂತ್ರಂಗಳ ಪರಾ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಬೋಧಿನೀ = ಪ್ರಕಾಶಿಸೂದು. ||೪೨||

ತಾಂ = ಆ ಕಳೆಯನು ಆಕೃಷ್ಯ = [3]ಆಕರ್ಷಣೆ[3]ಮಾಡಿ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ = ಕ್ರಮದಿಂದ ಲಿಂಗೇ = ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಸಮುಪವೇಶಯೇತ್ = ಪ್ರವೇಶಿಸೂದು. ತಲ್ಲಿಂಗಂ = ಆ ಲಿಂಗವನು ಶಿಷ್ಯೇ = ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸೂದು. ಇದಂ = ಇದು ತವ = ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಂ = ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿದಾತನಾಗಿ ಲಿಂಗಂ = ಲಿಂಗವನು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಕದಾಚಿತ್ = ಒಂದು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನ ವಿಯೋಜಯೇತ್ = ಅಗಲಲಾಗದು. ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸೂದು. ||೪೩||

---

[1] ಶಿವಾಚಾರಸ್ಯ (ಕ) [2] ಬೋಧನೀ (ಖ.ಗ.ಚ)
[3] ಆಕರುಷಣವ (ಖ.ಚ)

ಉತ್ತಮಾಂಗೇ ಗಲೇ ವಾಽಪಿ ಕಕ್ಷೇ ವಕ್ಷಸ್ಸ್ಥಲೇಽಪಿ ವಾ
ತಥಾ ಹಸ್ತಸ್ಥಲೇ ವಾಽಪಿ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಂ ಧರೇತ್ಸುಧೀಃ ||೪೪||

ನಾಭೌ ಚ ಹೃದಯೇ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು ಸರ್ವದಾ
ಶ್ರೀಲಿಂಗಧಾರಣಂ ಕುರ್ಯಾದ್ದೇವಿ ನಿತ್ಯಂ ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ ||೪೫||

ಧಾರಯೇದ್ಯಸ್ತು ಹಸ್ತೇನ ಲಿಂಗಾಕಾರಂ ಶಿವಂ ಸದಾ
ತಸ್ಯ ಹಸ್ತಸ್ಥಿತಂ ವಿದ್ಧಿ ಮತ್ಪದಂ ಸಂಪದಾಂ ಪದಮ್ ||೪೬||

ಅಪವರ್ಗೇಪ್ಸುರೀಶಾನಂ ಗಲೇ ಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಃ
[1]ಈಶೇನ [2]ನಿತ್ಯ[2]ಸಂಯೋಗಪರಯಾ ನಿಜನಿಷ್ಠಯಾ ||೪೭||

ಸುಧೀಃ = ಸುಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳಾತನು ಉತ್ತಮಾಂಗೇ= ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಲೇ ವಾಽಪಿ = [3]ಕೊರಳಲ್ಲಿ[3]ಯೂ ಕಕ್ಷೇ= ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ವಕ್ಷಸ್ಥಲೇಽಪಿ ವಾ = ಉರ[4]ಸ್ಥಳದ[4]ಲ್ಲಿಯೂ ತಥಾ = ಹಾಗೆ ಹಸ್ತಸ್ಥಲೇಽಪಿ ವಾ= ಕರಸ್ಥಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಂ = ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವನು ಧರೇತ್ = ಧರಿಸೂದು. ||೪೪||

ಹೇ ದೇವಿ != ಎಲೆ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿ ! ನಾಭೌ ಚ= ನಾಭಿಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯು ಹೃದಯೇ = ಉರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು = ಸಮಸ್ತ (ಸ್ಥಿತಿ) ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಲಿಂಗಧಾರಣಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗಧಾರಣವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ಮಮ = ಎನಗೆ ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವು ಪ್ರಿಯಃ = ಪ್ರಿಯನು. ||೪೫||

ಹೇ ದೇವಿ != ಎಲೈ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ! ಯಸ್ತು = ಆವಾತನು ಹಸ್ತೇನ= ಹಸ್ತದಿಂದ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳು ಲಿಂಗಾಕಾರಂ = ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಯಾದಂಥಾ ಶಿವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸುವನು ತಸ್ಯ= ಆತಂಗೆ ಸಂಪದಾಂ= ಐಶ್ವರ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಪದಂ = ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಮತ್ಪದಂ = ನನ್ನ ಪದವು ಹಸ್ತಸ್ಥಿತಂ = ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾದೆಂದು ವಿದ್ಧಿ = ಅರಿ. ||೪೬||

ಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಃ = ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಪವರ್ಗೇಪ್ಸುಃ = ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಾತನು ಈಶೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನೊಡನೆ ನಿತ್ಯಸಂಯೋಗ ಪರಯಾ = ಆವಾಗವೂ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿಜನಿಷ್ಠಯಾ = ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಗಲೇ = ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಧಾರಯೇತ್ — ಧರಿಸೂದು. ||೪೭||

---

1 ಈಶಾನ (ಖ.ಗ.ಚ) ಈಶಾನಿ (ಘ) 2 ನಿತ್ಯಂ (ಘ) 3 ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ (ಖ.ಚ) 4 ಸ್ಸಿನ (ಕ)

[1]ವಕ್ತ್ರೇ ವಾ ಧಾರಯೇಲ್ಲಿಂಗಂ ಮತ್ಪ್ರಭಾವಾದ್ವಿಭಾವಯೇತ್
ತಸ್ಮಿನ್ ಸನ್ನಿಹಿತೇ ಕಿಂಚಿನ್ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ ||೪೮||

ನಾಭೇರಧೋ ಲಿಂಗಧಾರೀ [2]ಪಾಪಾತ್ಮಾ[2] ಚ ಸ ಯುಜ್ಯತೇ
ನಾಭ್ಯೂರ್ಧ್ವಂ ಲಿಂಗಧಾರೀ ಚ ಸೌಭಾಗ್ಯಜ್ಞಾನವರ್ಧನಃ ||೪೯||

ಗಚ್ಛಂಸ್ತಿಷ್ಠನ್ ಸ್ವಪನ್ ಜಾಗ್ರನ್ನುನ್ಮಿಷನ್ನಿಮಿಷನ್ನಪಿ
ಶುಚಿರ್ವಾಪ್ಯಶುಚಿರ್ವಾಪಿ ಲಿಂಗಂ ಸರ್ವತ್ರ ಧಾರಯೇತ್ ||೫೦||

ಮೂತ್ರಾದ್ಯುತ್ಸರ್ಜನೇ ಯಾನೇ ಭೋಜನೇಽಪಿ ಸದಾ ಶುಚಿಃ
ತಸ್ಮಿನ್ ಸನ್ನಿಹಿತೇ ಕಿಂಚಿತ್ ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ ||೫೧||

ವಕ್ತ್ರೇ ವಾ = ಅಮಳ್ಳೈಕ್ಯದಲ್ಲಿಯಾದಡೆಯೂ ಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸೂದು. ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ಶಿವಲಿಂಗವು ಸನ್ನಿಹಿತೇ ಸತಿ = ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಾಗುತ್ತಂವಿರಲು ಮತ್ಪ್ರಭಾವಾತ್ = ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಿಂಚಿತ್ = ಒಪ್ಪಚ್ಚಿ ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ = ಎಂಜಲಿಲ್ಲ ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಂ = ನಿಶ್ಚೈಸಲ್ಪಟ್ಟುದೆಂದು ವಿಭಾವಯೇತ್ = ತಿಳಿವುದು. ||೪೮||

ನಾಭೇಃ = ಹೊಕ್ಕುಳ [ದ] ಅಧಃ = ಕೆಳಗೆ ಲಿಂಗಧಾರೀ = ಶಿವಲಿಂಗವ ಧರಿಸುವವನು ಪಾಪಾತ್ಮಾ ಚ = ಪಾಪಶರೀರವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಯುಜ್ಯತೇ = ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ನಾಭ್ಯೂರ್ಧ್ವಂ = ನಾಭಿಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗಧಾರೀ = ಲಿಂಗವಧರಿಸಿದಂಥಾ ಸಃ = ಆತನು ಸೌಭಾಗ್ಯಜ್ಞಾನವರ್ಧನಃ = ಸೌಭಾಗ್ಯ ಜ್ಞಾನಂಗಳ ಹೆಚ್ಚುಗೆವುಳ್ಳಾತನು. ||೪೯||

ಗಚ್ಛನ್ = ನಡವುತ್ತವು ತಿಷ್ಠನ್ = ನಿಲ್ಲುತ್ತವು ಸ್ವಪನ್ = ನಿದ್ರೆಗೆಯಿವುತ್ತವು ಜಾಗ್ರನ್ = ಎಚ್ಚತ್ತಿರುತ್ತವು ಉನ್ಮಿಷನ್ = ಎವೆಯಿಕ್ಕುತ್ತವು ನಿಮಿಷನ್ನಪಿ = ಎವೆ ಮುಚ್ಚುತ್ತವು ಶುಚಿರ್ವಾಽಪಿ = ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತವು ಅಶುಚಿರ್ವಾಽಪಿ = ಶುದ್ಧನಲ್ಲದಾತನಾಗುತ್ತವು ಸರ್ವತ್ರ = ಎಲ್ಲಾಗವು ಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸೂದು. ||೫೦||

ಮೂತ್ರಾದ್ಯುತ್ಸರ್ಜನೇ = ಮೂತ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾವ ಬಿಡುವಲ್ಲಿ ಯಾನೇ = ನಡವಲ್ಲಿ ಭೋಜನೇಽಪಿ = ಉಂಬಲ್ಲಿಯು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಶುಚಿಃ = ಶುದ್ಧನು ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ಶಿವಲಿಂಗವು ಸನ್ನಿಹಿತೇ ಸತಿ = ಸಮೀಪವಾಗುತ್ತಿರಲು ಕಿಂಚಿತ್ = ಒಂದಿಷ್ಟು ನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ = ಎಂಜಲಿಲ್ಲ. ಇತಿ = [3]ಹೀಂ[3]ಗೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಂ ನಿಶ್ಚೈಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೫೧||

---

[1] ವಸ್ತ್ರೇ (ಘ) [2] ಪಾಪ್ಮನಾ (ಘ) [3] ಹಿಂ (ಖ.ಚ)

ಅಧಮಾಧಮಯುಕ್ತಾನಾಂ ಪಾಪಿನಾಂ ಚಾಭಿಚಾರಿಣಾಮ್
ಯಮಲೋಕೋ ನ ವಿದ್ಯೇತ ಸದಾ ವೈ ಲಿಂಗಧಾರಣಾತ್ ||೫೨||

ಯಥಾಹ್ಯಗ್ನಿಸಮಾವೇಶಾನ್ನಾಯೋ ಭವತಿ ಕೇವಲಮ್
ತಥೈವ ಮಮ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಾತ್ ನ ತೇ ಪ್ರಕೃತಿಮಾನುಷಾಃ ೫೩||

ಭಕ್ತ[1]ಸ್ಯಾ[1]ಬಿಭ್ರತೋ ಲಿಂಗಂ ಯಾವತ್ಪ್ರಾಣವಿದಾರಣಮ್
ಶ್ವಮಾಂಸಭಕ್ಷಣಂ ತಾವದನೇನ ರಚಿತಂ ಭವೇತ್ ||೫೪||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಸುರೇಶಾದಿದೇವತಾಃ ಪರಯಾ ಮುದಾ
ಶಿರೋಭಿರ್ಧಾರಯಂತ್ಯೇತೇ ಶಿವಲಿಂಗಮಹರ್ನಿಶಮ್ ||೫೫||

ಅಧಮಾಧಮಯುಕ್ತಾನಾಂ = ಅತ್ಯಂತ(ಅಧಮರುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾವರಿಗೆ ಪಾಪಿನಾಂ ಚ = ಪಾಪಿಗಳಿಗೆಯು ಅಭಿಚಾರಿಣಾಂ = ಮಾಟ ಕುಟಿಲವ ಮಾಡುವಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಲಿಂಗಧಾರಣಾತ್ = ಶಿವಲಿಂಗವ ಧರಿಸಿದ್ದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಯಮಲೋಕಃ = ಯಮಲೋಕವು ನ ವಿದ್ಯೇತ = ಇಲ್ಲ. ||೫೨||

ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಅಗ್ನಿಸಮಾವೇಶಾತ್ = ಅಗ್ನಿಯನೆಯ್ದುವದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೇವಲಂ = ಬರಿಯ ಅಯಃ = ಕಬ್ಬುನವು ನ ಭವತಿ ಹಿ = ಆಗುತ್ತಿರದಲಾ ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ಮಮ = ನನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಾತ್ = ಸಮೀಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ = ಅವರುಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಮಾನುಷಾಃ = ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ನ = ಅಲ್ಲ, ಶಿವಲಿಂಗಧಾರಿಗಳು ಶಿವಸ್ವರೂಪರಾಗಿಹರೆಂಬುದರ್ಥ. ||೫೩||

ಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಅಬಿಭ್ರತಃ = ಧರಿಸದೇಯಿದ್ದಂಥಾ ಭಕ್ತಸ್ಯ = ಭಕ್ತಂಗೆ ಯಾವತ್ = ಎಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತ ಪ್ರಾಣವಿದಾರಣಂ = ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವುಂಟು ತಾವತ್ = ಅಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತರ ಅನೇನ = ಈ ಶಿವಲಿಂಗವ ಧರಿಸದೇ ಇಹುದರಿಂದ ಶ್ವಮಾಂಸಭಕ್ಷಣಂ = ಶುನಕನ ಮಾಂಸವ ಭಕ್ಷಿಸುಹವು ರಚಿತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ಇಂತು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ವಚನವು. ||೫೪||

ಏತೇ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಸುರೇಶಾದಿದೇವತಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ದೇವೇಂದ್ರಾದಿ ದೇವರ್ಕಳು ಪರಯಾ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಮುದಾ = ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಶಿರೋಭಿಃ = ಶಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಶಿವಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಅಹರ್ನಿಶಂ = ದಿವಾರಾತ್ರಿಯೂ ಧಾರಯಂತಿ = ಧರಿಸುತ್ತಿಹರು. ||೫೫||

---

1 ಸ್ಯ (ಘ)

ಅಕ್ಷಪಾದಾದಯಸ್ಸರ್ವಾಃ ಶಕ್ತ್ಯ[1]ಯಸ್ಸರ್ವದಾ[1] ಮುದಾ
ಧಾರಯಂತ್ಯಲಿಕಾಗ್ರೇಷು ಶಿವಲಿಂಗಂ ಚ ಸಾದರಮ್ ||೫೬||

ಕಂಠೇಷು ಹರಕಂಠಾದಿಮುನಯೋ ಮನವಸ್ತಥಾ
ಸರ್ವದಾ ಶಿವಲಿಂಗಂ ತು ಧಾರಯಂತಿ ಯಜಂತಿ ಚ ||೫೭||

ವಿನಿರ್ಭಿದ್ಯ ತಥಾ ಗಾತ್ರಂ ವಿವರೇ ಲೋಹಪಾತ್ರಕೇ
ಶಿವಲಿಂಗಂ ವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಪೂಜಯಂತಿ ಚ ರಾಕ್ಷಸಾಃ ||೫೮||

ಈಶ್ವರೇಣಾವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧಂ ಕರ್ತುಮಾತ್ಮನಃ
ಉತ್ತಮಾಂಗೇ ಗಲೇ ಕಕ್ಷೇ ಸರ್ವದಾ ಧಾರಯೇಚ್ಛಿವಮ್
ಮೂರ್ಧ್ನಿ ವಾ ಧಾರಯೇಲ್ಲಿಂಗಂ ನ ಕದಾಚಿದ್ವಿಯೋಜಯೇತ್ ||೫೯||

ಅಕ್ಷಪಾದಾದಯಃ = ಗೌತಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ಸರ್ವಾಃ ಶಕ್ತಯಃ = ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳೂ [ಶಕ್ತಿಯರೂ] ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಮುದಾ = ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಸಾದರಂ = ಆದರದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಳಿಕಾಗ್ರೇಷು = ಮುಂದಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಧಾರಯಂತಿ = ಧರಿಸುತ್ತಿಹರು. ||೫೬||

ಹರಕಂಠಾದಿಮುನಯಃ = ಹರಕಂಠ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಮುನೀಶ್ವರರುಗಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಮನವಃ = ಚತುರ್ದಶ ಮನುಗಳು ಕಂಠೇಷು = ಕೊರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾ ವೇಳೆಯು ಶಿವಲಿಂಗಂ ತು = ಶಿವಲಿಂಗವನೆ ಧಾರಯಂತಿ = ಧರಿಸುತ್ತಿಹರು. ಯಜಂತಿ ಚ = ಪೂಜಿಸುತ್ತಿಹರು ||೫೭||

ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ರಾಕ್ಷಸಾಃ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು ಗಾತ್ರಂ = ಒಡಲನು ವಿನಿರ್ಭಿದ್ಯ = ಬಗಿದು ವಿವರೇ = ಛಿದ್ರದಲ್ಲಿ ಲೋಹಪಾತ್ರಕೇ = ಕಬ್ಬಿನದ ಸೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ = ಇರಿಸಿ ಪೂಜಯಂತಿ ಚ = ಪೂಜಿಸುತ್ತಿಹರು.

ಆತ್ಮನಃ = ತನಗೆ ಈಶ್ವರೇಣ = ಪರಮೇಶ್ವರನೊಡನೆ ಅವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧಂ = ತೊಲಗದೇ ಇಹ ಸಂಬಂಧವನು ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ಉತ್ತಮಾಂಗೇ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಲೇ = ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಕ್ಷೇ = ಕಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಿವಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವು ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸೂದು. ಮೂರ್ಧ್ನಿವಾ = ಶಿಖೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸೂದು. ಕದಾಚಿತ್ = ಒಂದು ವೇಳೆಯೂ ನ ವಿಯೋಜಯೇತ್ = ಅಗಲಲಾಗದು. ||೫೯||

---

[1] ಯಃ ಪರಯಾ (ಗ. ಘ)

ತತಶ್ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ ವಿಶ್ವೇಶಧ್ಯಾನಮೇವಂ ಪ್ರಬೋಧಯೇತ್
ಅಮಲಶ್ಲಿಷ್ಟಕೇಶೌಘಮರ್ಧೇಂದೂಪಮಭಾಲಕಮ್ ||೬೦||

ರಾಜೀವಲೋಚನಂ ಮಂದಹಾಸೋಲ್ಲಾಸಮುಖಾಂಬುಜಮ್
ಉನ್ನತಾಂಸದ್ವಯೋಪೇತಂ ಕವಾಟವಿತತೋರಸಮ್ ||೬೧||

ಆಜಾನುಲಂಬದೋಸ್ತಂಭಮಾರಕ್ತಕರಪಲ್ಲವಮ್
ಬೃಹನ್ನಿತಂಬಮರುಣತಲೋನ್ನತಪದಾಂಬುಜಮ್ ||೬೨||

ಕರ್ತಾರಂ ಚಾಖಿಲಜಗನ್ಮನೋನೇತ್ರವಿಮೋಹನಮ್[1]
ಅತಿಸುಂದರಮಾಕಾರಮುದ್ವಹಂತಂ ವಿಲಾಸಿನಮ್ ||೬೩||

ತತಃ = ಅನ್ವರ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ = ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ವಿಶ್ವೇಶಧ್ಯಾನಂ = ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನೆ ಹಂಥಾ ಶಿವನ ಧ್ಯಾನವನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬೋಧಯೇತ್ = ಬೋಧಿಸೂದು. ಅಮಲಶ್ಲಿಷ್ಟಕೇಶೌಘಂ = ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟ ಜಡೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅರ್ಧೇಂದೂಪಮಭಾಲಕಂ = ಅರ್ಧಚಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಲಲಾಟವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೦||

ರಾಜೀವಲೋಚನಂ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿಯ[2]ಕಂ[2]ಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಂದ-ಹಾಸೋಲ್ಲಾಸಮುಖಾಂಬುಜಂ = ಮುಗುಳ್ನಗೆಯಿಂದ ಮನೋಹರಹ ಮುಖಕಮಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉನ್ನತಾಂಸದ್ವಯೋಪೇತಂ = ಉನ್ನತವಹ ಹೆಗಲೆರಡಱಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕವಾಟವಿತತೋರಸಂ = ಕದದೋಪಾದಿಯು ವಿಶಾಲವಹ ವಕ್ಷಃಸ್ಥಲವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೧||

ಆಜಾನುಲಂಬದೋಸ್ತಂಭಂ = ಮೊಳಕಾಲು ಪರ್ಯಂತ ನಿಡಿದಹ ಭುಜದಂಡಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಆರಕ್ತಕರಪಲ್ಲವಂ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಕೆಂಪಹ ಹಸ್ತಂಗಳೆಂಬ ಎಳೆದಳಿರುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಬೃಹನ್ನಿತಂಬಂ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ನಿತಂಬಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅರುಣತಲೋನ್ನತಪದಾಂಬುಜಂ = ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಂವಿದ್ದ ಅಂಗಾಲುಗಳೆಂಬ ಉನ್ನತವಹ ಪದಕಮಲವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೨||

ಕರ್ತಾರಂ = ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕರ್ತೃವಹಂಥಾ ಅಖಿಲಜಗನ್ಮನೋನೇತ್ರ-ವಿಮೋಹನಂ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳಮನಸ್ಸು ಲೋಚನಂಗಳಿಗೆ ಅತಿಮೋಹನವಹಂಥಾ ಅತಿಸುಂದರಂ = ಅತ್ಯಂತ ಚೆಲುವಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಆಕಾರಂ = ಮೂರ್ತಿಯನು ಉದ್ವಹಂತಂ = ಧರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ವಿಲಾಸಿನಂ = ವಿಲಾಸವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೩||

---

[1] ವಿಮೋಹದಂ (ಕ)ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಮನೋಹದಂ (ಘ) [2] ನಯನಂ (ಖ. ಚ)

ಭೋಗೈಕಲಾಲಸಂ ಧ್ಯಾಯೇದ್ದೇವಂ ವಿಶ್ವೇಶಮವ್ಯಯಂ
ಸಂಬೋಧ್ಯ ಧ್ಯಾನರೂಪಂ ತು ಶಿಷ್ಯಸ್ಯಾಮಿತ್ರತೇಜಸಃ ||೬೪||

ಯುಕ್ತೇಷು ನಿಯಮೇಷ್ವೇಕಂ ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯಂ ಸಮಾದಿಶೇತ್
ಅಕ್ರೋಧೋ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಾ ಶೌಚಮಾಹಾರಲಾಘವಮ್ ||೬೫||

ಅಪ್ರಮಾದಶ್ಚ ಪಂಚೈತೇ ನಿಯಮಾಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||೬೬||

ಅಕ್ರೋಧಸ್ಸತ್ಯವಚನಂ ಸಂವಿಭಾಗೋ ದಮಃ ಕ್ಷಮಾ
ಅನುಗ್ರಹಶ್ಚ ದಾನಂ ಚ ಶೀಲಮೇತತ್ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ ||೬೭||

ಗೌರವಂ ಲೈಂಗಿಕಾಚಾರಂ ಪ್ರಸಾದಂ ಚರಣಾಂಬುಕಮ್
[1]ಭಾಕ್ತಿಕಂ ಚ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಷಡ್ವಿಧಂ ವ್ರತಮಾಚರೇತ್ ||೬೮||

ಭೋಗೈಕಲಾಲಸಂ = ಭೋಗಂಗಳೊಡನೇ ಮುಖ್ಯವಹ ಲೋಲುಪ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶಂ — ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಧ್ಯಾಯೇತ್ — ಧ್ಯಾನಿಸೂದು. ಅಮಿತ-ತೇಜಸಃ — ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೆ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ — ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಧ್ಯಾನರೂಪಂ ತು — ಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನು ಸಂಬೋಧ್ಯ — ಲೇಸಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿ, ೬೪

ಯುಕ್ತೇಷು = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಿಯಮೇಷು = ನಿಯಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಂ = ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾ ಶಕ್ಯಂ = ಸಮರ್ಥವಹಂಥಾ ಆತನಾಗಿ ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ಸಮಾದಿಶೇತ್ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸೂದು. ದಿಶ = ಅತಿಸರ್ಜನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಅಕ್ರೋಧಃ = ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದಿಹಣವು ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಾ = ಶ್ರೀಗುರುಸೇವೆಯು ಶೌಚಂ = ಶೌಚವು. ಆಹಾರಲಾಘವಂ = ಅಲ್ಪಾಹಾರವು. ||೬೫||

ಅಪ್ರಮಾದಶ್ಚ = ಮರವೆಯಿಲ್ಲದಿರುಹವು ಏತೇ ಪಂಚ = ಈ ಅಯ್ದು ನಿಯಮಾಃ = ನಿಯಮಂಗಳೆಂದು ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು. ||೬೬||

ಅಕ್ರೋಧಃ = ಶಾಂತನಾಗಿರುಹವು ಸತ್ಯವಚನಂ = ಸತ್ಯವಾಕ್ಯವು ಸಂವಿಭಾಗಃ = ಹಂಚಿಕೊಂಡುಣುಹವು ದಮಃ = ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯವು ಕ್ಷಮಾ = ಸೈರಣೆ ಅನುಗ್ರಹಶ್ಚ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುಹವು ದಾನಂ ಚ = ದಾನವ ಮಾಡುಹವು ಏತತ್ = ಇದು ಶೀಲಂ = ಶೀಲವೆಂದು ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ = ಹೇಳಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಪ್ರಪೂರ್ವಕವಹ ಶಂಸು — ಸ್ತುತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೬೭||

ಗೌರವಂ = ಗುರುಪೂಜೆಯು ಲೈಂಗಿಕಾಚಾರಂ = ಶಿವಲಿಂಗಪೂಜೆಯು

---

1 ಭ (ಘ)

ಅಕಾರ್ಪಣ್ಯಮನಾಯಾಸಂ ಶೌಚಂ ಶಾಂತಿಂ ದಯಾಂ ತಥಾ
ಅಸ್ಪೃಹಾಮನಸೂಯಾಂ ಚ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ವಿಭಾವಯೇತ್ ||೬೯||

ಮಂತ್ರಂ ಜಪನ್[1] ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಾಸು ಪೂಜಯೇತ್ಪರಮೇಶ್ವರಮ್
ತಂ ಯಥಾಸಂಭವೈರ್ಗೀತೈರ್ವಾದ್ಯನೃತ್ಯೈಃ ಪ್ರತೋಷಯೇತ್ ||೭೦||

ಪ್ರಾಣೇಶಂ ಲಿಂಗಮಾಕಲ್ಪ್ಯ[2] ಯೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಲಿಂಗವರ್ಜಿತಃ
ಸ ಶ್ವಮಾಂಸಂ [3]ಸರುಧಿರಂ ಸಾದರಂ [4]ಭಕ್ಷಿತೋ ಭವೇತ್ ||೭೧||

ಸದಾಚಾರವು ಪ್ರಸಾದಂ = ಪ್ರಸಾದವು ಚರಣಾಂಬುಕಂ = ಪಾದತೀರ್ಥವು ಭಾಕ್ತಿಕಂ ಚ = ಭಕ್ತಿಯಾಗಿರುಹವು ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ತಂ = ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಷಡ್ವಿಧಂ = ಆಱುಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವ್ರತಂ = ವ್ರತವನು ಆಚರೇತ್ = ಆಚರಿಸೂದು. ||೬೮||

ಅಕಾರ್ಪಣ್ಯಂ = ದೈನ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುಹವನು ಅನಾಯಾಸಂ = ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದಿರುಹವನು ಶೌಚಂ = ಶೌಚವನು ಶಾಂತಿಂ = ಶಾಂತಿಯನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ದಯಾಂ = ಕೃಪೆಯನು ಅಸ್ಪೃಹಾಂ = ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುಹತನವನು ಅನಸೂಯಾಂ ಚ = ಮತ್ಸರವಿಲ್ಲದಿರುಹತನವನು ಪ್ರಯತ್ನೇನ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ವಿಭಾವಯೇತ್ = ಅಂಗೀಕರಿಸೂದು. ||೬೯||

ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಾಸು = ಉದಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅಸ್ತಮಯ ಕಾಲಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಂ = ಶಿವಮಂತ್ರವನು ಜಪನ್ = ಜಪಿಸುತ್ತವು ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ತಂ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಯಥಾಸಂಭವೈಃ = ಎಹಗೆ ಒದಗಿದಂಥಾ ಗೀತೈಃ = ಗೀತಂಗಳಿಂದ ವಾದ್ಯನೃತ್ಯೈಃ = ವಾದ್ಯಂಗಳಿಂದ ನೃತ್ಯಂಗಳಿಂದ ಪ್ರತೋಷಯೇತ್ = ಸಂತೋಷವ ಮಾಡೂದು. ||೭೦||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಲಿಂಗಂ = ಶಿವಲಿಂಗವನು ಪ್ರಾಣೇಶಂ = ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನನಾಗಿ ಆಕಲ್ಪ್ಯ = ಕಲ್ಪಿಸಿ ಲಿಂಗವರ್ಜಿತಃ = ಲಿಂಗವಿರಹಿತನಾಗಿ ಭುಂಕ್ತೇ = ಉಣುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ಸರುಧಿರಂ = ರಕ್ತದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಶ್ವಮಾಂಸಂ = ನಾಯಮಾಂಸವನು ಸಾದರಂ = ಆದರದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಭಕ್ಷಿತಃ = ಭಕ್ಷಿಸಿದಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹನು. ||೭೧||

---

1 ಜಪ್ತ್ವಾ (ಘ). 2 ಮಾಕ್ಷಿಪ್ಯ (ಘ) ಮೂಲಪಾಠ. ಮಾಕಲ್ಪ್ಯ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ
3 ಶ್ವ (ಘ) 4 ಭಕ್ಷಕೋ (ಗ).

ಉಪಭೋಗಾಯ ಪುರತೋ ವಸ್ತು ಯದ್ಯದುಪಸ್ಥಿತವತ್
ತತ್ತತ್ಸಮರ್ಪ್ಯ ದೇವಾಯ ವಿದಧೀತಾತ್ಮಸಾತ್ತತಃ ॥೭೨॥

ಯಾ ಯಾ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಧಾತವ್ಯಾ ಪ್ರಸ್ತುತಾ ಜಾಯತೇ ಪುರಾ
ತಾಂ ತಾಂ ಕುರ್ಯಾನ್ಮಹಾದೇವಸಮರ್ಪಣಧಿಯಾ ಸುಧೀಃ ॥೭೩॥

ಅಸಮರ್ಪ್ಯ ಯದೀಶಾಯ ವಸ್ತು ಕಿಂಚಿತ್ಕದಾಚನ
ಕಥಂಚಿನ್ನೋಪಭುಂಜೀತ ಶಿವಭಕ್ತಿಪರೋ ನರಃ ॥೭೪॥

ಯದಿಂದ್ರಿಯಮುಖಾದ್ದೇಯಂ ತದಿಂದ್ರಿಯಮುಖಾಚ್ಚರೇತ್
ಅನ್ಯೇಂದ್ರಿಯೋಪಭುಕ್ತಂ ಚೇದನರ್ಹಂ ಭೂಷಣಾದಿವತ್ ॥೭೫॥

ಉಪಭೋಗಾಯ = ಭೋಗಿಸಲೋಸ್ಕರ ಪುರತಃ = ಮುಂದೆ ಯತ್ ಯತ್ = ಆವಾವ ವಸ್ತು = ವಸ್ತುವು ಉಪಸ್ಥಿತಂ = ಬಂದಿದ್ದೊದು ತತ್ ತತ್ = ಅದನದನು ದೇವಾಯ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಸಮರ್ಪ್ಯ = ಸಮರ್ಪಿಸಿ ತತಃ = ಅಷ್ಟುಋಮೇಲೆ ಆತ್ಮಸಾತ್ = ತನ್ನಾಧೀನವನು ವಿದಧೀತ = ಮಾಡೂದು ॥೭೨॥

ಪುರಾ = ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತುತಾ = ಕಾಲೋಚಿತವಹಂಥಾ ಯಾ ಯಾ = ಆವುದಾವುದು ಕ್ರಿಯಾ = ಕ್ರಿಯೆ ವಿಧಾತವ್ಯಾ = ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾದು ಜಾಯತೇ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು ಸುಧೀಃ = ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಾತನು ತಾಂ ತಾಂ = ಅದನದನು ಮಹಾದೇವಸಮರ್ಪಣಧಿಯಾ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ॥೭೩॥

ಶಿವಭಕ್ತಿಪರಃ = ಶಿವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಹಂಥಾ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ವಸ್ತು = ಪದಾರ್ಥವನು ಈಶಾಯ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಅಸಮರ್ಪ್ಯ = ಸಮರ್ಪಿಸದೆ ಕದಾಚನ = ಓದಾನೊಂದು ವೇಳೆಯಾದರೂ ಕಥಂಚಿತ್ = ಎಂತಕ್ಕೆಯೂ ನೋಪಭುಂಜೀತ = ಭುಂಜಿಸಲಾಗದು.

ಯದಿಂದ್ರಿಯಮುಖಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯದ ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಯಂ = ಕೊಡಬೇಕಾದಂಥಾದ್ದು ತದಿಂದ್ರಿಯಮುಖಾತ್ = ಆ ಇಂದ್ರಿಯದ ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಚರೇತ್ = ಮಾಡೂದು. ಅನ್ಯೇಂದ್ರಿಯೋಪಭುಕ್ತಂ ಚೇತ್ = ಮತ್ತೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೋಗಿಸಲುಪಟ್ಟುದಾದ ಪಕ್ಷೇ ಅನರ್ಹಂ = ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಂಗೆಂದರೆ, ಭೂಷಣಾದಿವತ್ = ಆಭರಣ ಮೊದಲಾದವ ಹಾಂಗೆ.

ಶಿವನಿಂದಾಪರಂ ವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ತದ್ವಕ್ತ್ರಶಿಕ್ಷಣಮ್
ಕುರ್ಯಾದನ್ಯತ್ರ ವಾ ಗಚ್ಛೇದಶಕ್ತೋಽಪಿ ಹಿತಾ ಶ್ರುತಿಃ[1] ||೭೬||

ಶಿವಾಲಯಶಿವಾರಾಮಶಿವಗ್ರಾಮಾಭಿರಕ್ಷಣೇ
ತಾತ್ಪರ್ಯಮನಿಶಂ ಕುರ್ಯಾದನ್ಯಾಸ್ತದಪಹಾರಿಣಃ ||೭೭||

ಶಿವದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತಂ ಮನುಜಾಧಮಮ್
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತನ್ಮಾರಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ ||

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದಡೆ—ನಯನೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವಂಥಾ ವಸ್ತು ನಯನೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗದು. ಆವಾವ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕಾದಂಥಾ ವಸ್ತು ಆ ಆ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅದು ಹೇಂಗೆಂದಡೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕುವ ಆಭರಣ ಕಿವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದೆ ತೋಳಿಂಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಆವಾವ ಸ್ಥಾನದ ಆಭರಣ ಆ ಆಸ್ಥಾನಂಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವು. ಆ ಪರಿಯಿಂದಱಿವುದು. ||೭೫||

ಶಿವನಿಂದಾಪರಂ = ಶಿವನಿಂದೆಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಹಂಥಾ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ತದ್ವಕ್ತ್ರಶಿಕ್ಷಣಂ = ಆ ನಿಂದಿಸುವ ಬಾಯಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನು ಕುರ್ಯಾತ್ = [2]ಮಾಡುವುದು.[2] ವಾ = ಅಲ್ಲದಿದ್ದಪಕ್ಷೇ ಅಶಕ್ತೋಽಪಿ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅನ್ಯತ್ರ = ಮತ್ತೊಂದು ಠಾವಿಂಗೆ ಗಚ್ಛೇತ್ = ಹೋಹುದು. ಶ್ರುತಿಃ = ವೇದವು ಹಿತಾ = ಹಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿತ್ತು. ೭೬

ಶಿವಾಲಯಶಿವಾರಾಮಶಿವಗ್ರಾಮಾಭಿರಕ್ಷಣೇ = ಶಿವಾಲಯವು [3]ಶಿವೋದ್ಯಾನ[3]ವನವು ಶಿವಗ್ರಾಮಂಗಳ ರಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ = ತಾತ್ಪರ್ಯವನು ಅನಿಶಂ = ಅನವರತವು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ತದಪಹಾರಿಣಃ = ಆ ಶಿವಗ್ರಾಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾವ ಅಪಹರಿಸುವಂಥಾವರುಗಳು ಅನ್ಯಾಃ = [4]ಕೆಲಂಬರುಗಳುಂಟು[4]. ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಣಯವ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು ; ||೭೭||

ಶಿವದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರಾಯ = ಶಿವಸ್ಥಾನದ ಒಡವೆಯನು ಅಪಹರಿಸಲೋಸ್ಕರ ಪ್ರವೃತ್ತಂ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮನುಜಾಧಮಂ = ನರಾಧಮನನು ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅಱಿದು ತನ್ಮಾರಣಂ = ಅವನ ಸಂಹಾರವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು ಸಃ = ಆತನು ಪರಮಾಂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಗತಿಂ = ಗತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವಲೋಕವನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುವನು. ||೭೮||

---

[1] [ವಿಹಿತಾ ಶ್ರುತಿಃ ?] [2] ಮಾಡೂದು (ಕ).
[3] ಶಿವನ ಉದ್ಯಾನ (ಕ) [4] ಕೆಲಂಬರುಂಟು (ಕ)

ಶಿವಚಿಹ್ನಾಂಕಿತಂ ವತ್ಸಂ ಹಂತಿ ಯೋ ದುರ್ಜನೋ ಜನಃ
[1]ತಂ ಹನ್ಯಾತ್[1] ಸ್ವೇನ ಹಸ್ತೇನ [2]ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರವ್ರತೀ[2] ॥೭೯॥

ಶಿವಭಕ್ತಜನದ್ರೋಹವಿಧಾಯಿನಿ ದುರಾತ್ಮನಿ
ನ ಕದಾಚಿದ್ದಯಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ತನ್ಮರ್ದನಪರೋ ಭವೇತ್ ॥೮೦॥

ಶಿವಾರ್ಥಂ ಯಸ್ತ್ಯಜೇತ್ಪ್ರಾಣಾನ್ ಶಿವಭಕ್ತಾರ್ಥಮೇವ ವಾ
ಶಿವಾಗಮಾರ್ಥಮಥವಾ ಶಿವಾಚಾರಾರ್ಥಮೇವ ವಾ ॥
ನ ತೇನ ಸದೃಶಃ ಕಶ್ಚಿನ್ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗಸ್ಥಿತೋ ನರಃ ॥೮೧॥

ಶಿವಚಿಹ್ನಾಂಕಿತಂ = ಲಿಂಗಮುದ್ರೆಯ ಕುರುಹಿನಿಂದ ಅಂಕಿತವಾದಂಥಾ ವತ್ಸಂ = ಹೋರಿಯನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದುರ್ಜನಃ = ದುರಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಜನಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಹಂತಿ = ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿಹನು. ಹನ = ಹಿಂಸಾಗತ್ಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತು. ತಂ = ಆ ದುರಾತ್ಮನನು ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರವ್ರತೀ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ವ್ರತಿ ಸ್ವೇನ ಹಸ್ತೇನ = ತನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಹನ್ಯಾತ್ = ಕೊಲುವುದು. ॥೭೯॥

ಶಿವಭಕ್ತಜನದ್ರೋಹವಿಧಾಯಿನಿ = ಶಿವಭಕ್ತಜನಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ದುರಾತ್ಮನಿ = ದುರಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದಯಾಂ = ಕೃಪೆಯನು ಕದಾಚಿತ್ = ಒಮ್ಮೆಯು ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ತನ್ಮರ್ದನಪರಃ = ಆ ದುರಾತ್ಮನ ಕೊಲುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ॥೮೦॥

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಶಿವಾರ್ಥಂ = ಶಿವನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಶಿವಭಕ್ತಾರ್ಥಮೇವ = ಶಿವಭಕ್ತರು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ಅಥವಾ = ಅಲ್ಲದಿದ್ದ [3]ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ[3] ಶಿವಾಗಮಾರ್ಥಂ = ಶಿವಾಗಮ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಶಿವಾಚಾರಾರ್ಥಮೇವ ವಾ = ಶಿವಾಚಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಪ್ರಾಣಾನ್ = ಪ್ರಾಣಂಗಳನು ತ್ಯಜೇತ್ = ಬಿಡುವನು, ತೇನ = ಆತನೊಡನೆ ಸದೃಶಃ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗಸ್ಥಿತಃ = ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ನ = ಇಲ್ಲ. ॥೮೧॥

---

[1] ಹನ್ಯಾತ್ತಂ (ಘ) [2] ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರೋ ವ್ರತೀ (ಘ)
[3] ಪಕ್ಷೇ (ಖ. ಚ.)

ಶಿವಭಕ್ತಂ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ದೂರಾದೇವಾತಿಭಕ್ತಿತಃ
ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ ಪ್ರಣತೋ ಭೂತ್ವಾ ತೋಷಯೇನ್ಮೃದುಭಾಷಯಾ ||೮೨||

ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ ಜನಸ್ಯಾಭ್ಯಾಗತಸ್ಯ ಚ
ಸಂತೋಷಂ ಸತತಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಭೋಜನಾಚ್ಛಾದನಾದಿಭಿಃ ||೮೩||

ಶಿವಕಿಂಕರಭೂತೋಽಹಮಿತಿ ನಿತ್ಯಂ ವಿಭಾವಯೇತ್
ತತ್ಕಾರ್ಯಮನಿಶಂ ಕುರ್ಯಾತ್ತತ್ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಬ್ರುವನ್ ||೮೪||

ಏವಂ ನಿರ್ವಹತೇ ಯಸ್ತು ಯಾವಜ್ಜೀವಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಯಾ
ಮನುಷ್ಯಚರ್ಮಣಾ ಬದ್ಧಃ ಸ ರುದ್ರೋ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||೮೫||

ಶಿವಭಕ್ತಂ = ಶಿವಭಕ್ತನನು ಸಮಾಲೋಕ್ಯ = ಕಂಡು ದೂರಾದೇವ = ದೂರದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಅತಿಭಕ್ತಿತಃ = ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರಣತಃ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾತನು ಭೂತ್ವಾ = ಆಗಿ ಮೃದುಭಾಷಯಾ = ಮೃದು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತೋಷಯೇತ್ = ಸಂತೋಷಿಸೂದು. ತುಷ-ತುಷ್ಟೌ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೮೨||

ಅಭ್ಯಾಗತಸ್ಯ = ಬಂದಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ = ಶಿವಭಕ್ತ ಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ = ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭೋಜನಾಚ್ಛಾದನಾದಿಭಿಃ = ಅನ್ನ ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವಪ್ರಿಂದ ಸತತಂ = ಆವಾಗವು ಸಂತೋಷಂ = ಸಂತೋಷವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ||೮೩||

ಅಹಂ = ನಾನು ಶಿವಕಿಂಕರಭೂತಃ = ಶಿವನ ಕಿಂಕರನಹಂಥಾ ಆತನು ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವು ವಿಭಾವಯೇತ್ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾವಿಸೂದು. ತತ್ಕಾರ್ಯಂ = ಆ ಶಿವನ ಕಾರ್ಯವನು ಅನಿಶಂ = ಆವಾಗವು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ತತ್ = ಅದು ಕರ್ತವ್ಯಂ = ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಬ್ರುವನ್ = ಆಚಾರ್ಯನು ಹೇಳೂದು. ||೮೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಸ್ತು = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಯಾ = ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಯಾವಜ್ಜೀವಂ = ಪ್ರಾಣವುಳ್ಳಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತವು ನಿರ್ವಹತೇ = ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ಮನುಷ್ಯಚರ್ಮಣಾ = ಮನುಷ್ಯಚರ್ಮದಿಂದ ಬದ್ಧಃ = ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರುದ್ರಃ = ರುದ್ರನು. ಅತ್ರ = ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನ = ಇಲ್ಲ. ||೮೫||

ಉಕ್ತೇಷು ನಿಯಮೇಷ್ವೇಕಂ ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯಂ ಸಮಾಚರೇತ್
ಶಿಷ್ಯಸ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದದ್ಯಾದಾಚಾರ್ಯಾಯ ಸ್ವಶಕ್ತಿತಃ ||೮೬||

ಗುರೂಪದೇಶಮಾರ್ಗೇಣ ಕುರ್ಯಾತ್ಸನ್ಮಾನಮೃತ್ವಿಜಾಮ್
ತದಾ ಪ್ರಭೃತಿ ಗುರ್ವಂಘ್ರಿಪದ್ಮಯೋರ್ದಂಡವತ್ಪತೇತ್ ||೮೭||

ಅಭಿಮಾನೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಜಾತಿವಿದ್ಯಾಧನಾದಿಭಿಃ
ನ ಲಂಘಯೇದ್ಗುರೋರ್ವಾಕ್ಯಂ ತಸ್ಯಾಗ್ರೇ ಪ್ರಾಂಜಲಿರ್ಭವೇತ್ ||೮೮||

ನಿತ್ಯಂ ಭವೇದ್ಗುರುಶಿವಶ್ರೀಪಾದಾಬ್ಜಪರಾಯಣಃ
ಸ ಏವ ಜನಕೋ ಮಾತಾ ಭ್ರಾತಾ ಬಂಧುರ್ಧನಂ ಸುಖಮ್ ||೮೯||

ಉಕ್ತೇಷು = ಹೇಳಿದಂಥಾ ನಿಯಮೇಷು = ನಿಯಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಂ = ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾ ಶಕ್ಯಂ = ಸಮರ್ಥನಾಗಿ ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಆಚರಿಸೂದು. ಶಿಷ್ಯಸ್ತು = ಶಿಷ್ಯನು ಸ್ವಶಕ್ತಿತಃ = ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಚಾರ್ಯಾಯ = ಆಚಾರ್ಯಂಗೋಸ್ಕರ ದಕ್ಷಿಣಾಂ = ದಕ್ಷಿಣೆಯನು ದದ್ಯಾತ್ = ಕೊಡುವುದು. ದಾಞ್ ದಾನೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೮೬||

ಗುರೂಪದೇಶಮಾರ್ಗೇಣ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಋತ್ವಿಜಾಂ = ನಾಲ್ವರು ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಹಂಥಾ ಕಳಶಾಚಾರ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಂ = ಸತ್ಕಾರ ವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ತದಾಪ್ರಭೃತಿ = ಅಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಗುರ್ವಂಘ್ರಿಪದ್ಮಯೋಃ = ಗುರುಚರಣಕಮಲಂಗಳಿಗೆ ದಂಡವತ್ = ದಂಡದೋಪಾದಿ ಪತೇತ್ = ಬಿದ್ದು ನಮಸ್ಕರಿಸೂದು. ||೮೭||

ಜಾತಿವಿದ್ಯಾಧನಾದಿಭಿಃ = ಜಾತಿ ವಿದ್ಯೆ ಧನ ಮೊದಲಾದಚಿಂದ ಅಭಿಮಾನಃ = ಗರ್ವವು ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ = ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ಅಲ್ಲ. ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವನು ನ ಲಂಘಯೇತ್ = ಮೀಱಲಾಗದು. ತಸ್ಯ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಅಗ್ರೇ = ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ = ಕೈ ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಇಹಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ||೮೮||

ನಿತ್ಯಂ = ಅನಾಗವು ಗುರುಶಿವಶ್ರೀಪಾದಾಬ್ಜಪರಾಯಣಃ = ಗುರುವಿನ ಶಿವನ ಶ್ರೀಚರಣಕಮಲಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ಸ ಏವ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವೇ ಜನಕಃ = ತಂದೆ ಮಾತಾ = ತಾಯಿ ಭ್ರಾತಾ = ಒಡಹುಟ್ಟಿವನು ಬಂಧುಃ = ಬಾಂಧವನು ಧನಂ ಚ = ಧನವು ಸುಖಂ = ಸುಖವು. ||೮೯||

ಸಖಾ ಮಿತ್ರಂ ಚ ಯತ್ತಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮೈ ಸರ್ವಂ ನಿವೇದಯೇತ್
ನಿವೇದ್ಯ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಸಾನ್ವಯಂ ಸಪರಿಗ್ರಹವತ್ ||೯೦||

ಸಮರ್ಪ್ಯ ಸೋದಕಂ ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ತದ್ವಶಗೋ ಭವೇತ್ ||೯೧||
ಯದಾ ಶಿವಾಯ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ದತ್ತವಾನ್ ದೇಶಿಕಾತ್ಮನೇ
ತದಾ ಶಿವೋ ಭವೇದ್ದೇವಿ ನ ತತೋಽಸ್ತಿ ಪುನರ್ಭವಃ ||೯೧||

ಏವಮಾಚರತೋ ದೇವಿ ಸೌಭಾಗ್ಯಮಭಿವರ್ಧತೇ
ಸಮಸ್ತಭೋಗಸಂಪತ್ತಿಸ್ಸಮ್ಯಕ್ಸಮುಪಜಾಯತೇ ||೯೨||

ಆಯುರಾರೋಗ್ಯತಾಂ ಯಾತಿ ಯಶೋ ಯಾತಿ ವಿಶುದ್ಧತಾವತ್
ವಿದ್ಯಾಽನವದ್ಯತಾಂ ಯಾತಿ ಭೂತಿಮೇತಿ ಪ್ರಭೂತತಾವತ್ ||೯೩||

ಸಖಾ = ಸಂಗಡಿಗನು ಮಿತ್ರಂ ಚ = ಮಿತ್ರನು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದುಕಾರಣವಾಗಿ ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುವನು ತಸ್ಮೈ = ಆ ಶ್ರೀ ಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ನಿವೇದಯೇತ್ = ಸಮರ್ಪಿಸೂದು ಪಶ್ಚಾತ್ = ಬಳಿಕ ಸಪರಿಗ್ರಹಂ = ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಸಹಿತನಹಂಥಾ ಸಾನ್ವಯಂ = ವಂಶದಿಂದ ಸಹಿತನಾದಂಥಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ = ತನ್ನ ಶರೀರವನು ನಿವೇದ್ಯ = ಸಮರ್ಪಿಸಿ. ||೯೦||

ಸೋದಕಂ = ಉದಕದಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಸ್ಮೈ = ಆ ಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ಸಮರ್ಪ್ಯ = ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವು ತದ್ವಶಗಃ = ಗುರುವಿನ ವಶವನೈದಿದಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ||೯೧||

ಯದಾ = ಆವಾಗ ದೇಶಿಕಾತ್ಮನೇ = ಆಚಾರ್ಯನ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ = ತನ್ನ ಶರೀರವನು ದತ್ತವಾನ್ = ಕೊಡುವನು ತದಾ = ಆಗ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಭವೇತ್ = ಅಹನು. ಭೋ ದೇವಿ ! = ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ! ತತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪುನರ್ಭವಃ = ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟುಹವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೯೧||

ಹೇ ದೇವಿ ! = ಎಲೆ ಪಾರ್ವ[1]ತೀ ದೇವಿ ! ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಚರತಃ = ಆಚರಿಸುವಂಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯಂ = ಸೌಭಾಗ್ಯವು ಅಭಿವರ್ಧತೇ = ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿಹುದು. ವೃಧು—ವರ್ಧನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಸಮಸ್ತಭೋಗಸಂಪತ್ತಿಃ = ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಂಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿಯು ಸಮ್ಯಕ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಸಮುಪಜಾಯತೇ = [2]ಅಗುತ್ತಿಹುದು.[2] ||೯೨||

ಆಯುಃ = ಆಯುಷ್ಯವನು ಆರೋಗ್ಯತಾಂ = ಆರೋಗ್ಯತೆಯನು ಯಾತಿ =

---

[1] ತಾ (ಕ). [2] ಆಗೂದು (ಕ)

ಅನೇಕಜನ್ಮಸಮ್ಬನ್ಧಾದ್ದೂರಂ ಯಾನ್ತ್ಯಘಸಙ್ಘಯಾಃ
ಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಾದ್ಯಾಃ ಪಲಾಯನ್ತೇ ಭಯಾತುರಾಃ ||೯೪||

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಃ ಸೌಖ್ಯಾನ್ಯೈಹಿಕಾನ್ಯಖಿಲಾನ್ಯಪಿ
ಭುಕ್ತ್ವಾ ಯಥೇಷ್ಟಂ ವಿಶ್ವೇಶಪ್ರಸಾದಾನ್ಮುಕ್ತಿಮಾಶ್ರಯೇತ್ ||೯೫||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಸುಧಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ "ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರದೀಕ್ಷಾವಿಧಾನಂ" ನಾಮ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ ||

ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ಯಶಃ = ಕೀರ್ತಿಯನು ವಿಶುದ್ಧತಾಂ = ಶುದ್ಧತ್ವವನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ವಿದ್ಯಾನವದ್ಯತಾಂ = ವಿದ್ಯೆಂಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣತ್ವವನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ಭೂತಿಂ = ಐಶ್ವರ್ಯವನು ಪ್ರಭೂತತಾಂ = ಬಹಳವಹೆತನವನು ಏತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೯೩||

ಅನೇಕಜನ್ಮಸಮ್ಬನ್ಧಾತ್ = ಹಲವು ಜನ್ಮಂಗಳ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಅಘಸಙ್ಘಯಾಃ = ಪಾಪಂಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳು ದೂರಂ = ದೂರವನು ಯಾನ್ತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹವು. ಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಾದ್ಯಾಃ = ಭೂತ ಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಾದಿಗಳು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅವು ಭಯಾತುರಾಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾವಾಗಿ ಪಲಾಯನ್ತೇ = ಓಡುತ್ತಿಹವು. ||೯೪||

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಃ = ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರನು ಐಹಿಕಾನಿ = ಇಹಲೋಕ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಅಖಿಲಾನಿ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಸೌಖ್ಯಾನಿ ಅಪಿ = ಸುಖಂಗಳನೂ ಯಥೇಷ್ಟಂ = ಬಯಕೆ ಎಹಗಹುದಹಗೆ ಭುಕ್ತ್ವಾ = ಭೋಗಿಸಿ ವಿಶ್ವೇಶಪ್ರಸಾದಾತ್ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಂ = ಮುಕ್ತಿಯನು ಆಶ್ರಯೇತ್ = ಆಶ್ರೈಸುವನು. ||೯೫||

ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಾಕ್ರಮಃ)

ಕ್ರಿಯಾಸಾರೇ

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ

ತತಃ ಕುರ್ವೀತ ಶುಶ್ರೂಷಾಂ ಸದ್ಭಕ್ತ್ಯಾಽಹರಹರ್ಗುರೋಃ
ಶುಶ್ರೂಷಾಯಾಃ ಕ್ರಮಂ ಚಾಥ ಶೃಣುಷ್ವ ಚತುರಾನನ ॥೧॥

ಮನಸ್ಯನಾರತಂ ಸಮ್ಯಗ್ಗುರೋರಾಕಾರಚಿಂತನಮ್
ಶುಶ್ರೂಷೋಪಾಯಚಿಂತಾಚ ಹೃಚ್ಛುಶ್ರೂಷೇತ್ಯುದಾಹೃತಾ ॥೨॥

ದೇವ ಕಿಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತಥ್ಯೈವೇತ್ಯುತ್ತರಂ ಪುನಃ
[1]ಏವಮಾದಿ[1]ಪ್ರಿಯೋಕ್ತಿಶ್ಚ ಸಾ ವಾಕ್‌ಶುಶ್ರೂಷಿಕಾ[2]ಸ್ಮೃತಾ[2] ॥೩॥

ಕ್ರಿಯಾಸಾರೇ = ಕ್ರಿಯಾಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿರೂಪವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಗೆ ಸದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಹರಹಃ = ಹಗಲಿರುಳು ಶುಶ್ರೂಷಾಂ = ಸೇವೆಯನು ಕುರ್ವೀತ = ಮಾಡೂದು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋ ಚತುರಾನನ ! = ಎಲೆ ಚತುರ್ಮುಖನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನೆ ! ಶುಶ್ರೂಷಾಯಾಃ = ಸೇವೆಯ ಕ್ರಮಂ ಚ = ಕ್ರಮವನು ಶೃಣುಷ್ವ = ಕೇಳು. ಶ್ರು-ಶ್ರವಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ.

ಮನಸಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನಾರತಂ = ಅವಾಗವು ಸಮ್ಯಕ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ಆಕಾರಚಿಂತನಂ = ಸ್ವರೂಪವ ನೆನಹವು ಶುಶ್ರೂಷೋಪಾಯಚಿಂತಾ ಚ = ಸೇವೆಯ ಉಪಾಯವ ನೆನಹವೂ ಹೃಚ್ಛುಶ್ರೂಷಾ ಇತಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ಸೇವೆಯೆಂದಿಹಗೆ ಉದಾಹೃತಾ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೨॥

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ಶ್ರೀಗುರುವೆ ಕಿಂ ಕರ್ಮ = ಆವ ಕಾರ್ಯವು ಕರ್ತವ್ಯಂ = ಮಾಡಬೇಕಾದುದು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತಥ್ಯೈವ = ಆ ಪ್ರಕಾರದಲೆ ಇತ್ಯುತ್ತರಂ

---

[1] ಏವಮಾದಿಃ (ಘ) [2] ಮತಾ (ಘ)

ಸಮೀಪೇ ವಾತಿದೂರೇ ವಾ ಸ್ವಶರೀರನಿವೇದನಮ್
[1]ಗತ್ಯಾಗತ್ಯಾದಿಕಾ[1]ಯಾಸೈಃ ಸ್ವಭಾವಾನಂದನೈಸ್ತಥಾ ||೪||

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಂ ಸಮ್ಯಕ್ಪಾದಾವನೇಜನಮ್
ಪಯಸಾಜ್ಯೇನ ದಧ್ನಾ ವಾ ಲಬ್ಧೇನಾಂ[2]ಘ್ರಿಪ್ರ[2]ಲೇಪನಮ್ ||೫||

ತತಃ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣೈರ್ಮುದ್ಗಚೂರ್ಣೈಃ ಕೋಷ್ಣೇನ ಸಲಿಲೇನ ಚ
ಸಂಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯಾಥ ವಸ್ತ್ರೇಣ ತದಾರ್ದ್ರತ್ವಪ್ರಮಾರ್ಜನಮ್ ||೬||

ಶಯ್ಯಾಸಂಸ್ತರಣಂ ಸಮ್ಯಕ್ ಕೇಶಸಮ್ಮಾರ್ಜನಂ ನಖೈಃ
ತೈಲಾಭ್ಯಂಗಕ್ರಿಯಾ ಚಾಥ ಸ್ನಾನಕರ್ಮ ಯಥಾಶುಭಮ್ ||೭||

=ಹೇಂಗೆಂಬಂಥಾ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಏವಮಾದಿಪ್ರಿಯೋಕ್ತಿಶ್ಚ=ಇದು ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಿಯದ ನುಡಿಯುಂಟು ಸಾ = ಅದು ವಾಕ್‌ಶುಶ್ರೂಷಿಕಾ= ವಾಕ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸೇವೆಯೆಂದು ಸ್ಮೃತಾ=ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩||

ಸಮೀಪೇ ವಾ= ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಅತಿದೂರೇ ವಾ = ಅತಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಆಯಿತ್ತಾದರೂ ಸ್ವಶರೀರನಿವೇದನಂ= ತನ್ನ ಶರೀರವ ಸಮರ್ಪಿಸುಹಣವು ಗತ್ಯಾಗತ್ಯಾದಿಕಾಯಾಸೈಃ = ಹೋಗುಹ ಬರುಹ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಆಯಾಸಂಗಳಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸ್ವಭಾವಾನಂದನೈಃ = ಸ್ವಭಾವವಹಂಥಾ ಆನಂದಗಳಿಂದವೂ, ||೪||

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಂ=ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ನಮಸ್ಕಾರವ ಮಾಡೂದು. ಸಮ್ಯಕ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಪಾದಾವನೇಜನಂ=ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆಯ ಮಾಡುಹಣವು. ಪಯಸಾ= ಕ್ಷೀರದಿಂದ ಆಜ್ಯೇನ=ತುಪ್ಪದಿಂದ ದಧ್ನಾ ವಾ=ಮೊಸರಿನಿಂದಾದರೂ ಲಬ್ಧೇನ =ದೊರಕಿದಂಥಾದರಿಂದ ಅಂಘ್ರಿಪ್ರಲೇಪನಂ=ಪಾದಕ್ಕೆ[3]ಪೂ[3]ಸೂದು. ||೫||

ತತಃ=ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣೈಃ=ಸಣ್ಣವಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಮುದ್ಗಚೂರ್ಣೈಃ =ಹೆಸರ ಚೂರ್ಣಂಗಳಿಂದ ಕೋಷ್ಣೇನ=ಒಂದಿಷ್ಟು ಬಿಸಿಯಾದಂಥಾ ಸಲಿಲೇನ ಚ = ಉದಕದಿಂದವು ಸಂಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ = ತೊಳದು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರೇಣ = ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ತದಾರ್ದ್ರತ್ವಪ್ರಮಾರ್ಜನಂ = ಆ ಪಾದದ ಒದ್ದೆಯ ನೊರಸೂದು. ||೬||

ಸಮ್ಯಕ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಶಯ್ಯಾಸಂಸ್ತರಣಂ = ಹಾಸಿಕೆಯ ಹಚ್ಚಡಿಸೂದು ನಖೈಃ=ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಕೇಶಸಮ್ಮಾರ್ಜನಂ=ಮಂಡೆಯ ಕೂದಲುಗಳ ಉಗುರಿ

---

[1] ಗಮನಾಗಮನಾ(ಘ) [2] ಘ್ರಿಪ್ರ (ಘ) [3] ಹೂ (ಖ. ಚ)

ಶ್ರೀಖಂಡ[1]ಘರ್ಷಣಂ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕಾಚಾರುಬಂಧನಮ್
ಶೌಚಾರ್ಥಂ ಮೃಜ್ಜಲಾ[2]ನೀತಿ[2] ದಂತಕಾಷ್ಠಪ್ರದೇಶನಮ್ ||೮||

ಪೂಜಾಸ್ಥಾನಾನುಲೇಪಂ ಚ ಗೋಮಯೇನ ಸವಾರಿಣಾ
†ಪೂಜಾಪುಷ್ಪಜಲಾನೀತಿ ತತ್ರ ಯೋಗ್ಯಪ್ರದೇಶನಮ್ ||೯||

ಏವಮಾದೀನಿ ಚಾನ್ಯಾನಿ ಗೃಹಕರ್ಮಾಣಿ ಯಾನಿ ವೈ
ತೇಷಾಮಹರಹಃ ಕರ್ಮ ಕಾಯಶುಶ್ರೂಷಿಕಾ[3]ಸ್ಮೃತಾ[3] ||೧೦||

ಧಾನ್ಯಸ್ವರ್ಣಪಶುಕ್ಷೇತ್ರದಾಸೀದಾಸಾಂಬರಾಣಿ ಚ
ಪರ್ಯಂಕಭೂಷಣಾನ್ಯತ್ರ ತ್ರಿಪಾದ[4]ಚಷಕಾದಯಃ ||೧೧||

ಸೂದು ತೈಲಾಭಂಗಕ್ರಿಯಾ = ತೈಲಾಭ್ಯಂಗನವ ಮಾಡೂದು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಯಥಾಶುಭಂ = ಮಂಗಳವಹ ಹಾಂಗೆ ಸ್ನಾನಕರ್ಮ = ಮಜ್ಜನವ ಮಾಡಿಸೂದು.

ಶ್ರೀಖಂಡಘರ್ಷಣಂ = ಶ್ರೀಗಂಧವ ಹೊಸೂದು ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕಾಚಾರು ಬಂಧನಮ್ = ಪುಷ್ಪ ಮಾಲೆಗಳ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸೂದು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶೌಚಾರ್ಥಂ = ಶೌಚನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮೃಜ್ಜಲಾನಿ = ಮೃತ್ತಿಕೆ ಜಲಂಗಳನು ದಂತಕಾಷ್ಠಪ್ರದೇಶನಂ = ದಂತಕಾಷ್ಠಂಗಳನು ಕೊಡುವುದು. ||೮||

ಸವಾರಿಣಾ = ಉದಕದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಗೋಮಯೇನ = ಗೋಮಯದಿಂದ ಪೂಜಾಸ್ಥಾನಾನುಲೇಪಂ ಚ = ಶಿವಪೂಜೆಯ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾನವ ಸಾರಿಸೂದು ತತ್ರ = ಆ ಶಿವಪೂಜೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾಪುಷ್ಪಜಲಾನಿ = ಪೂಜಾರ್ಥವಹ ಪುಷ್ಪಜಲಂಗಳನು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯಪ್ರದೇಶನಂ = ಯೋಗ್ಯವಹ ದ್ರವ್ಯಂಗಳನಿರಿಸೂದು. ||೯||

ಏವಮಾದೀನಿ = ಇವು ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅನ್ಯಾನಿ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಗೃಹಕರ್ಮಾಣಿ ಚ = ಗೃಹಕೃತ್ಯಂಗಳು ಯಾನಿ ವೈ = ಆವವು ಕೆಲವುಂಟು ತೇಷಾಂ = ಆ ಕಾರ್ಯಂಗಳ ಅಹರಹಃ = ಹಗಲಿರುಳೂ ಕರ್ಮ = ಮಾಡುವಂಥಾದ್ದು ಕಾಯಶುಶ್ರೂಷಿಕಾ = ಕಾಯದ ದೆಸೆಯಿಂದಾದ ಸೇವೆಯೆಂದು ಸ್ಮೃತಾ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೦||

ಧಾನ್ಯಸ್ವರ್ಣಪಶುಕ್ಷೇತ್ರದಾಸೀದಾಸಾಂಬರಾಣಿ ಚ = ಧಾನ್ಯ ಸುವರ್ಣ ಗೋವು

---

[1] ಲೇಪನಂ (ಘ) [2] ದೀನಿ (ಘ) [3] ಮತಾ (ಘ) [4] ಶಕಟಾ (ಘ)

† ಪೂಜಾಯೈ ಜಲಪುಷ್ಪಾಣಿ ತತ್ರ ಯೋಗ್ಯಾನಿ ವಿನ್ಯಸೇತ್ । ||೯|| (ಘ)

ಚಂದನಾದ್ಯನುಲೇಪೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಸುರಭೀಣಿ ಚ
ಕೇಶಾನುಲೇಪದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಕಸ್ತೂರ್ಯಾ[1]ದೀನಿ[1] ಯಾನಿ ಚ ||೧೨||

ತುರಂಗಮಗಜಾಂದೋಲಸ್ಯಂದನಾನಿ ಶುಭಾನಿ ಚ
ತೇಷಾಂ ಪ್ರದಾನಂ ಸದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಧನಶುಶ್ರೂಷಿಕಾ [2]ಸ್ಮೃತಾ[2] ||೧೩||

ದ್ರವ್ಯಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಂಪನ್ನೋ ಯಃಕಶ್ಚಿಚ್ಛಿಷ್ಯಕಸ್ಸದಾ
ಸರ್ವಶುಶ್ರೂಷಿಕಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಸ್ವಗುರೋರೇವ ಭಕ್ತಿತಃ ||೧೪||

ನ್ಯಾಯೋಪಾರ್ಜಿತಂ ಸ್ಥಿತಂ ಸ್ವರ್ಣಮುಖ್ಯಂ ಯದ್ವ್ಯವಹಾರತಃ
ತದೇವ ದೇಯಂ ಗುರವೇ ದದ್ಯಾದ್ವಾನೇಽಪಿ ತದ್ವರವತ್ ||೧೫||

ಭೂಮಿ ತೋಟ ಬಂಟರು ವಸ್ತ್ರಂಗಳು ಅತ್ರ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಂಕ ಭೂಷಣಾನಿ = ಮಂಚ ಆಭರಣಂಗಳು ತ್ರಿಪಾದಚಷಕಾದಯಃ = ಅಡ್ಡಣಿಗೆ ಹಾಲು ಬಟ್ಟಲು ಮೊದಲಾದಂಥಾವು. ||೧೧||

ಸುರಭೀಣಿ = ಪರಿಮಳವನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದನಾದ್ಯನುಲೇಪೋಕ್ತದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ = ಶ್ರೀಗಂಧ ಮೊದಲಾಗಿ ಅನುಲೇಪಕ್ಕೆ ಹೇಳಲ್ಪಂಟ್ಟಂಥಾ ದ್ರವ್ಯಂಗಳು, ಕಸ್ತೂರ್ಯಾದೀನಿ = ಕಸ್ತೂರಿ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಯಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ಕೇಶಾನುಲೇಪದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಚ = ಕೇಶಂಗಳಿಗೆ ಅನುಲೇಪವಹ ದ್ರವ್ಯಂಗಳು. ||೧೨||

ಶುಭಾನಿ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತುರಂಗಮ = ಕುದುರೆ ಗಜ = ಆನೆ ಆಂದೋಳ = ದಂಡಿಗೆ ಸ್ಯಂದನಾನಿ ಚ = ರಥಂಗಳು ತೇಷಾಂ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಸದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರದಾನಂ = ಕೊಡುಹಣವು ಧನಶುಶ್ರೂಷಿಕಾ = ಧನಸೇವೆಯೆಂದು ಸ್ಮೃತಾ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೩||

ದ್ರವ್ಯಸಾಮರ್ಥ್ಯಸಂಪನ್ನಃ = ದ್ರವ್ಯಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಕಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಭಕ್ತಿತಃ ಏವ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದವೇ ಸ್ವಗುರೋಃ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಸರ್ವಶುಶ್ರೂಷಿಕಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಸೇವೆಯನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡೂದು. ||೧೪||

ವ್ಯವಹಾರತಃ = ವ್ಯವಹಾರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನ್ಯಾಯೋಪಾರ್ಜಿತಂ = ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಘಳಿಸಿದಂಥಾ ಸ್ವರ್ಣಮುಖ್ಯಂ = ಸುವರ್ಣ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದೂದು ತದೇವ = ಆ ವಸ್ತುವೇ ದೇಯಂ =

---

[1] ದ್ಯಾ (ಖ.ಘ.ಚ) [2] ಮತಾ (ಘ)

ಯೇನ್ನ್ಯೂನಂ ವ್ಯವಹಾರೇ ತು ತಚ್ಚ ಸ್ವರ್ಣಂ ಕದಾಚನ
ನ ದದ್ಯಾದ್ಗುರವೇ ದಾನಂ ಮನುಷ್ಯಃ ಫಲವಾಂಛಕಃ ||೧೬||

ನೂತನಂ[1]ಸುದೃಢಂ[1] ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಧವಲಂ ನೇತ್ರವಲ್ಲಭವತ್
ದದ್ಯಾದಾಚ್ಛಾದನಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಗುರವೇ ಸರ್ವದಾ ಬುಧಃ ||೧೭||

ವಿಶೀರ್ಣಂ ಸ್ಫುಟಿತಂ ದಗ್ಧಂ ಪ್ರಾಕ್ತನಂ ಸ್ವಧೃತಂ ಪುರಾ
[2]ದಷ್ಟಮಾಖ್ವಾ[2]ದಿಭಿರ್ವಸ್ತ್ರಂ ನ ದದ್ಯಾದ್ಗುರವೇ ಬುಧಃ ||೧೮||

ಕೊಡಬೇಕಾದುದು ಗುರವೇ = ಶ್ರೀ ಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ದದ್ಯಾತ್ = ಈಯಬೇಕು-ದಾನೇಽಪಿ = ದಾನದಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ = ಅದು ವರಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವು. ||೧೫||

ವ್ಯವಹಾರೇ ತು = ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಸ್ವರ್ಣಂ = ಸುವರ್ಣವು ನ್ಯೂನಂ = ಹೀನವಾದಂಥಾದ್ದು. ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಂದುದೆಂಬುದರ್ಥ. ತಚ್ಚ = ಆ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಂದಂಥಾ ಸುವರ್ಣವನು ಫಲವಾಂಛಕಃ = ಫಲವನು ಬಯಸುತಿದ್ದಂಥಾ ಮನುಷ್ಯಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಕದಾಚನ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ಗುರವೇ = ಗುರುವಿಗೋಸ್ಕರ ದಾನಂ = ದಾನವನು ನ ದದ್ಯಾತ್ = ಕೊಡಲಾಗದು. ||೧೬||

ಬುಧಃ = ಬಲ್ಲಂಥಾತನು ಗುರವೇ = ಶೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ಸುದೃಢಂ = ಬಲ್ಲಿತ್ತಹಂಥಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮೃದುವಹಂಥಾ ನೇತ್ರವಲ್ಲಭಂ = ಕಣ್ಣಿಂಗೆ ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಧವಲಂ = ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ನೂತನಂ = ಹೊಸತಹಂಥಾ ಆಚ್ಛಾದನಂ = ವಸ್ತ್ರವನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ದದ್ಯಾತ್ = ಕೊಡುವುದು. ||೧೭||

ಬುಧಃ = ಬಲ್ಲಂಥಾ ಆತನು ಗುರವೇ = ಶೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ವಿಶೀರ್ಣಂ = ಜೀರ್ಣವಾದಂಥಾ ಸ್ಫುಟಿತಂ = ಹರಿದಂಥಾ ದಗ್ಧಂ = ಕಿಡಿತಾಗಿದಂಥಾ ಪ್ರಾಕ್ತನಂ = ಹಳೆದಾದಂಥಾ ಪುರಾ = ಮುನ್ನ ಸ್ವಧೃತಂ = ತಾನು ಹೊದ್ದಂಥಾ ಆಖ್ವಾದಿಭಿಃ = ಇಲಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ದಷ್ಟಂ = ಕಡಿದಂಥಾ ವಸ್ತ್ರಂ = ವಸ್ತ್ರವನು ನ ದದ್ಯಾತ್ = ಕೊಡಲಾಗದು. ||೧೮||

---

[1] ಸದೃಢಂ (ಖ.ಗ) [2] ದಷ್ಟಂ ಕೀಟಾ (ಘ)

ಪರುಷಂ ದುಷ್ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತಂ ನೀಲಸೂತ್ರವಿನಿರ್ಮಿತಮ್
ಪಟ್ಟವಸ್ತ್ರೇತರಂ ವಸ್ತ್ರಂ [1]ವಿರಲಂ[1] ನ ಪ್ರದಾಪಯೇತ್ ||೧೯||

ಪಟ್ಟದೇವಾಂಗಚೀನಾನಿ ವಾಸಾಂಸ್ಯನ್ಯಾನಿ ಯಾನಿ ಚ
ಚಿತ್ರಾಣಿ ದದ್ಯಾನ್ನೃಪತಿಃ ಇತರೋ ವಾ ಧನಾಧಿಪಃ ||೨೦||

ಗುರೋಃ ಪ್ರಿಯಾಣಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಯಾನಿ ಕಾನಿಚಿದನ್ವಹಮ್
ತಾನಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರದೇಯಾನಿ ಶಿಷ್ಯೇಣ ಸುಲಭಾನಿ ಚ ||೨೧||

ದರಿದ್ರಶ್ಚೇತ್ಸ್ವಯಂ ಶಿಷ್ಯಃ ಪ್ರತಿಸಂವತ್ಸರಂ ಯಜೇತ್
ವಾಸಃ ಪ್ರಾವರಣಂ ದದ್ಯಾದವಶ್ಯಂ ನೇತ್ರವಲ್ಲಭಮ್ ||೨೨||

ಪರುಷಂ = ಬಿಱುಸಾದಂಥಾ ದುಷ್ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತಂ = ದುರ್ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾ ನೀಲಸೂತ್ರನಿರ್ಮಿತಂ = ನೀಲವರ್ಣವಹ ಎಳೆಗಳಿಂದ ನೆಯ್ದಂಥಾ ಪಟ್ಟವಸ್ತ್ರೇತರಂ = ಪಟ್ಟಾವಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವಲ್ಲದಂಥಾ ವಿರಳಂ = ಛಿದ್ರವಾದಂಥಾ ವಸ್ತ್ರಂ = ವಸ್ತ್ರವನು ನ ಪ್ರದಾಪಯೇತ್ — ಕೊಡಲಾಗದು. ||೧೯||

ನೃಪತಿಃ = ಅರಸು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಧನಾಧಿಪಃ = ಧನಪತಿಯಹಂಥಾ ಇತರಃ = ಮತ್ತಾವಾತನಾದರೂ ಪಟ್ಟದೇವಾಂಗಚೀನಾನಿ = ಪಟ್ಟಾವಳಿ ದೇವಾಂಗ ಚೀನಿಯಹಂಥಾ ವಾಸಾಂಸಿ ಚ = ವಸ್ತ್ರಂಗಳನು ಅನ್ಯಾನಿ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲವಹಂಥಾ ಯಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಾಣಿ ಚ = ಚಿತ್ರವಹಂಥಾ ವಸ್ತ್ರಂಗಳನು ದದ್ಯಾತ್ — ಕೊಡುವುದು. ||೨೦||

ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಪ್ರಿಯಾಣಿ = ಪ್ರಿಯವಹಂಥಾ ಯಾನಿ ಕಾನಿಚಿತ್ = ಆವವು ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಾಣಿ = ದ್ರವ್ಯಂಗಳುಂಟು ಸುಲಭಾನಿ = ಒದಗಿದಂಥಾ ತಾನಿ ಚ = ಆ ದ್ರವ್ಯಂಗಳನು ಅನ್ವಹಂ = ದಿನಂ ಪ್ರತಿ ಶಿಷ್ಯೇಣ = ಶಿಷ್ಯನಿಂದ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರದೇಯಾನಿ = ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯಂಗಳು ||೨೧||

ದರಿದ್ರಃ = ದರಿದ್ರನಹಂಥಾ ಶಿಷ್ಯಶ್ಚೇತ್ = ಶಿಷ್ಯನಾದಪಕ್ಷೇ ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಪ್ರತಿಸಂವತ್ಸರಂ = ವರುಷಂ ಪ್ರತಿ ಯಜೇತ್ = ಅರ್ಚಿಸೂದು ಯಜ-ದೇವಪೂಜಾಸಂಗತಿಕರಣದಾನೇಷು ಇತಿ ಧಾತುಃ ನೇತ್ರವಲ್ಲಭಂ = ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಪ್ರಾವರಣಂ = ಹೊದೆವಂಥಾ ವಾಸಃ = ವಸ್ತ್ರವನು ಅವಶ್ಯಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ದದ್ಯಾತ್ = ಕೊಡುವುದು. ||೨೨||

---

[1] ಸುಜೀರ್ಣಂ (ಖ)

ಗುರುಂ ಸ್ವಗೃಹಮಾಯಾಂತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಕ್ತಿಯುತೋ ನೃಪಃ
ನತ್ವಾ ತದಾಸನಂ ದತ್ವಾ ಚಾಸೀತ ತದನುಜ್ಞಯಾ ||೨೩||

ಸ್ವಾಚಾರ್ಯಚರಣದ್ವಂದ್ವಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಜಲಂ ಸದಾ
ಯಃ ಪಿಬೇದ್ಧಾರಯೇದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ||೨೪||

ಚಂದನಂ ಚಾಕ್ಷತಂ ಪುಷ್ಪಂ ಸ್ವರ್ಣಂ ತಾಂಬೂಲಮಂಬರಮ್
ಪಾತ್ರೇ ನಿಧಾಯ ಗುರವೇ ಶಿಷ್ಯೋ ದದ್ಯಾನ್ನ ಪಾಣಿನಾ ||೨೫||

ಸಂಭೋಜಯಿತ್ವಾ ಸ್ವಗುರುಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭುಂಜೀತ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್
ಗುರೋಃ ಪುರಸ್ತಾದ್ಯೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಗುರುದ್ರೋಹೀ ಸ ಉಚ್ಯತೇ||೨೬

ಭಕ್ತಿಯುತಃ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ನೃಪಃ = ಅರಸು ಸ್ವಗೃಹಂ = ತನ್ನ ಗೃಹವನು ಕುರಿತು ಆಯಾಂತಂ = ಬಂದಂಥಾ ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನ ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತದಾಸನಂ = ಆ ಗುರುವಿಂಗೆ ಗದ್ದಿಗೆಯನು ದತ್ವಾ ಚ = ಕೊಟ್ಟು ತದನುಜ್ಞಯಾ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆಸೀತ = ಕುಳ್ಳಿಹದು. ||೨೩||

ಸ್ವಾಚಾರ್ಯಚರಣದ್ವಂದ್ವಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತಜಲಂ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಚರಣವೆರು ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿಸಿದಂಥಾ ಜಲವನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸುವನು ಪಿಬೇತ್ = ಪಾನವ ಮಾಡುವನು ಸರ್ವಪಾಪೈಃ = ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ = ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೨೪||

ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಚಂದನಂ = ಗಂಧವನು ಅಕ್ಷತಂ ಚ = ಅಕ್ಷತೆಯನು ಪುಷ್ಪಂ = ಪುಷ್ಪವನು ಸ್ವರ್ಣಂ = ಸುವರ್ಣವನು ತಾಂಬೂಲಂ = ವೀಳೆಯವನು ಅಂಬರಂ = [1]ಬಟ್ಟೆಯನು[1] ಪಾತ್ರೇ = ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಧಾಯ = ಇರಿಸಿ ಗುರವೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ದದ್ಯಾತ್ = ಕೊಡುವುದು. ಪಾಣಿನಾ = ಹಸ್ತದಿಂದ ನ = ಕೊಡಲಾಗದು. ||೨೫||

ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ = ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಾತನು ಸ್ವಗುರುಂ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವನು ಸಂಭೋಜಯಿತ್ವಾ = ಆರೋಗಣೆಯ ಮಾಡಿಸಿ ಪಶ್ಚಾತ್ = ಬಳಿಕ ಭುಂಜೀತ =

---

[1] ವಸ್ತ್ರ (ಖ. ಚ)

ಯಾನಿ ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ನವ್ಯಾನಿ ಕಂದಮೂಲಫಲಾನಿ ಚ
ಅಪೂಪಾನ್ಯುಪದಂಶಾನಿ ಗುರೋಃ ಪೂರ್ವಂ ನ ಭಕ್ಷಯೇತ್ ॥೨೭॥

ಶಿಷ್ಯೇಣ ಭೋಜನಾತ್ಪೂರ್ವಂ ನ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ಕದಾಚನ
ಭೋಜನಾನಂತರೇಽಶ್ನೀಯಾತ್ ಸ್ವಗುರೋರ್ಯಸ್ಸ ಪುಣ್ಯಭಾಕ್

ಯೋ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಗುರೋರ್ಭಕ್ತಃ[1] ಶಿಷ್ಯಃ ಪಾತ್ರೇಽನ್ನಮುಜ್ಝಿತಮ್
ಭುಂಕ್ತೇ ಸ ಸರ್ವದುರಿತೈರ್ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ॥೨೯॥

ಭೋಜನವ ಮಾಡೂದು. ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು[2] ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರು ವಿನ ಪುರಸ್ತಾತ್ = ಮುಂದೆ ಭುಂಕ್ತೇ = ಉಣುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ಗುರುದ್ರೋಹೀ = ಗುರುದ್ರೋಹಿ ಎಂದು ಉಚ್ಯತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ॥೨೬॥

ನವ್ಯಾನಿ = ಹೊಸ್ತಹಂಥಾ ಯಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ = ಭಕ್ಷ್ಯ ಗಳನು ಕಂದಮೂಲಫಲಾನಿಚ = ಕಂದ ಮೂಲಫಲಂಗಳನು ಅಪೂಪಾನಿ = ಓಗು ಗಳನು ಉಪದಂಶಾನಿ = ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ಶಾಕಂಗಳನು ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಪುರ್ವಂ = ಮೊದಲು ನ ಭಕ್ಷಯೇತ್ = ಮೆಲಲಾಗದು, ॥೨೭॥

ಸ್ವಗುರೋಃ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಭೋಜನಾತ್ = ಆರೋಗಣೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವಂ = ಮೊದಲು ಕದಾಚನ = ಒಂದು ವೇಳೆಯೂ ಶಿಷ್ಯೇಣ = ಶಿಷ್ಯನಿಂದ ನ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ = ಉಣಲಾಗದು. ಶಿಷ್ಯನು ಮೊದಲುಣಲಾಗದೆಂಬುದರ್ಥ. ಭೋಜನಾನಂತರೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಆರೋಗಣೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಯಃ = ಆವನಾ ನೊಬ್ಬನು ಅಶ್ನೀಯಾತ್ = ಉಂಬನು ಸಃ = ಅತನು ಪುಣ್ಯಭಾಕ್ = ಪುಣ್ಯವ ಭಜಿಸುವಾತನು. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೆಂಬುದರ್ಥ. ॥೨೮॥

ಭಕ್ತಃ = ಭಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಸ್ವಗುರೋಃ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಪಾತ್ರೇ = ಆರೋಗಣೆಯ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಪಾತ್ರೆ ಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ಝಿತಂ = ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಅನ್ನಂ = ಅನ್ನವನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭುಂಕ್ತೇ = ಭುಂಜಿಸುತ್ತಿಹನು. ಸಃ = ಆತನು ಸರ್ವದುರಿತೈಃ = ಸಮಸ್ತಪಾತಕಂ ಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಯತೇ = ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ಅತ್ರ = ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನ = ಇಲ್ಲ. ॥೨೯॥

---

1 ಭರ್ಕ್ತಂ (ಘ) 2 ನೊಬ್ಬನು (ಕ.ಖ.ಗ)

ತಾಂಬೂಲಮುತ್ತಮಂ ತಸ್ಮೈ ತತಃ ಪಾತ್ರೇಣ ದಾಪಯೇತ್
ಪಶ್ಚಾದಿಷ್ಟಾನಿ ವಸ್ತೂನಿ ದತ್ವಾ ನತ್ವಾ ಕ್ಷಮಾಪಯೇತ್ ||೩೦||

ಪ್ರದತ್ತಂ ಯತ್ಸ್ವಗುರುಣಾ ತಾಂಬೂಲಂ ಪರಿಚರ್ವಿತಮ್
ಶಿಷ್ಯಸ್ತದ್ಭಕ್ಷಯೇದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣೋ ಭವೇತ್ ||೩೧||

ಶುಭಕಾರ್ಯೇಷು ಸರ್ವೇಷು ವಿವಾಹಾದಿಷು ಭಕ್ತಿತಃ
ಗುರುಮಭ್ಯರ್ಚಯೇಚ್ಛಿಷ್ಯೋ [1]ವಸ್ತ್ರಹೇ[1]ಮಾಂಗುಲೀಯಕೈಃ ||೩೨||

ತತ್ರಾಪಿ ಚ ಸಭಾಪೂಜಾವಿಧೇಃ ಪೂರ್ವಂ ಗುರುಂ ಯಜೇತ್
ತತಸ್ಸಭಾಂ ಯಜೇದ್ಯೋ[2]ಗ್ಯಂ[2] ಕ್ರಮೇಣೈವ ಯಥಾಶುಭಮ್ ||೩೩||

ತತಃ = ಆಸ್ವರಮೇಲೆ ಉತ್ತಮಂ = ಒಳ್ಳೆತ್ತಹಂಥಾ ತಾಂಬೂಲಂ = ವೀಳೆಯುವನು ತಸ್ಮೈ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ಪಾತ್ರೇಣ = ಬಟ್ಟಲಿಂದ ದಾಪಯೇತ್ = ಕೊಡುವುದು. ಪಶ್ಚಾತ್ = ಬಳಿಕ ಇಷ್ಟಾನಿ = ಬಯಸಿದಂಥಾ ವಸ್ತೂನಿ = ವಸ್ತುಗಳನು ದತ್ವಾ = ಕೊಟ್ಟು ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕ್ಷಮಾಪಯೇತ್ = ಪ್ರಸನ್ನನ ಮಾಡಿಕೊಂಬುದು. ||೩೦||

ಪ್ರದತ್ತಂ = ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ತಾಂಬೂಲಂ = ತಾಂಬೂಲವು ಸ್ವಗುರುಣಾ = ತನ್ನ ಗುರುವಿಂದ ಪರಿಚರ್ವಿತಂ = ಸವಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತ್ = ಆ ಶ್ರೀಗುರು ಸವಿದಂಥಾ ತಾಂಬೂಲ ಪ್ರಸಾದವನು ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಕ್ಷಯೇತ್ = ಮೆಲುವುದು. ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣಃ = ನಿರ್ಮಲವಹ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನು ಭವೇತ್ = ಅಹನು. ||೩೧||

ವಿವಾಹಾದಿಷು = ವಿವಾಹ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೇಷು = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಶುಭಕಾರ್ಯೇಷು = ಶುಭಕಾರ್ಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಃ — ಶಿಷ್ಯನು ಭಕ್ತಿತಃ — ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಸ್ತ್ರಹೇಮಾಂಗುಲೀಯಕೈಃ .... ವಸ್ತ್ರ ಸುವರ್ಣ ಉಂಗುರಂಗಳಿಂದ ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಅಭ್ಯರ್ಚಯೇತ್ — ಪೂಜಿಸೂದು. ||೩೨||

ತತ್ರಾಪಿ ಚ = ಆ ವಿವಾಹ ಮೊದಲಾದ ಶುಭಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಭಾಪೂಜಾವಿಧೇಃ = ಸಭಾಪೂಜೆಯ ವಿಧಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಪೂರ್ವಂ = ಮೊದಲು ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಯಜೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ತತಃ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಪೂಜೆಯ ಮಾಡಿದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಭಾಂ = ಸಭೆಯನು ಯೋಗ್ಯಂ = ಯೋಗ್ಯವಹನನು

---

[1] ವಸ್ತ್ರೈರ್ಹೇ (ಘ) [2] ಗ್ಯ (ಘ)

ಸಭಾಂತರೇ ಗುರುಂ ಧೀಮಾನ್ ಕದಾಚಿದಪಿ ನಾರ್ಚಯೇತ್
ಆಸನಸ್ಥಂ ವಿಶೋಧ್ಯಾಂ[1]ಘ್ರಿಂ[1] ಗಂಧಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೈರ್ಯಜೇತ್ ||೩೪||

ತತೋಽರ್ಪಯೇತ್ಸ್ವಗುರವೇ ವಸ್ತ್ರಹೇಮಾಂಗುಲೀಯ[2]ಕಾನ್[2]
ದರಿದ್ರಶ್ಚೋದಿತೇಷ್ವೇಷು ನಿಜಶಕ್ತಿಮವಂಚಯನ್ ||
ಅವಶ್ಯಮರ್ಚಯೇಚ್ಛಿಷ್ಯೋ ಗುರುಂ ಲಬ್ಧಧನೇನ ವಾ ||೩೫||

ಗುರುಯಾತ್ರಾ ದೇವಯಾತ್ರಾ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೇತಿ ಚ ತ್ರಿಧಾ
ಆಸಾಂ ತ್ರಿವಿಧಯಾತ್ರಾಣಾಂ ಗುರುಯಾತ್ರಾ ಫಲಾಧಿಕಾ ||೩೬||

ಕ್ರಮೇಣೈವ = ಕ್ರಮದಿಂದವೆ ಯಥಾಶುಭಂ = ಮಂಗಳವಹ ಹಾಂಗೆ ಯಜೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ||೩೩||

ಧೀಮಾನ್ = ಬುದ್ಧಿ[3]ಯುಳ್ಳಾ[3]ತನು ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಸಭಾಂತರೇ = ಸಭಾಪೂಜೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕದಾಚಿದಪಿ = ಒಂದು ವೇಳೆಯಲಾದರೂ ನಾರ್ಚಯೇತ್ = ಅರ್ಚಿಸಲಾಗದು. ಆಸನಸ್ಥಂ = ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ಶ್ರೀಗುರುವನು ಕುರಿತು ಅಂಘ್ರಿಂ = ಪಾದವನು ವಿಶೋಧ್ಯ = ತೊಳದು ಗಂಧಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತೈಃ = ಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ಅಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಯಜೇತ್ = ಅರ್ಚಿಸೂದು. ||೩೪||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಗುರವೇ = ತನ್ನ ಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ವಸ್ತ್ರಹೇಮಾಂಗುಲೀಯಕಾನ್ = ವಸ್ತ್ರ ಸುವರ್ಣ ಉಂಗುರಂಗಳನು ಅರ್ಪಯೇತ್ = ಸಮರ್ಪಿಸೂದು. ದರಿದ್ರಶ್ಚ = ದರಿದ್ರನಾದರೂ ಉದಿತೇಷು ಏಷು = ಒದಗಿದಂಥಾ ಈ ನುಡಿದಂಥಾ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಶಕ್ತಿಂ = ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನು ಅವಂಚಯನ್ = ವಂಚಿಸದೇ ಅರ್ಪಯೇತ್ = ಸಮರ್ಪಿಸೂದು.

ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಲಬ್ಧಧನೇನ ವಾ = ಒದಗಿದಷ್ಟು ಧನದಿಂದಲಾದರೂ ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಅವಶ್ಯಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅರ್ಚಯೇತ್ = ಅರ್ಚಿಸೂದು. ||೩೫||

ಗುರುಯಾತ್ರಾ = ಗುರುವಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುಹ, ದೇವಯಾತ್ರಾ = ಶಿವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುಹ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾ = ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗುಹ ಇತಿ ಚ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಧಾ = ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಹ ಯಾತ್ರೆಯುಂಟು. ಆಸಾಂ = ಈ

---

[1] ಘ್ರೀ (ಘ) [2] ಕಂ (ಘ) [3] ಯು (ಕ)

ಗುರುಸಂದರ್ಶನಾ[1]ರ್ಥಂ ತು[1] ಭಕ್ತ್ಯಾ ಯಾತ್ರಾಂ ಕರೋತಿ ಯಃ
ಪುಣ್ಯದೇಹೀ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಸಮಸ್ತಾಮರವಲ್ಲಭಃ ||೩೭||

ಶಿಷ್ಯೋ ಗುರುಸ್ಥಿತಗ್ರಾಮಂ ಪ್ರವಿಶನ್ವಾಹನಾದಿಕಮ್
ವರ್ಜಯೇದ್ಗೃಹಸಾಮೀಪ್ಯೇ ತಥಾ ವೈ ಪಾದುಕಾನಿ ಚ ||೩೮||

ಗುರುಂ ದಿದೃಕ್ಷುರ್ಯಃ ಶಿಷ್ಯಃ ಸದ್ಭಕ್ತ್ಯಾಽನುದಿನಂ ಸದಾ
ರಿಕ್ತಪಾಣಿರ್ನ ಸಂಪಶ್ಯೇದ್ಯಥಾ ರಾಜಾ ತಥಾ ಗುರುಃ ||೩೯||

ಫಲಂ ಪ್ರಸೂನಂ ತಾಂಬೂಲಮನ್ಯತ್ಕಿಮಪಿ ವಸ್ತು ಚ
[2]ಏ[2]ಷ್ವೇಕಂ ಗುರವೇ ದತ್ವಾ ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್ತತೋ ಗುರುಮ್ ||೪೦||

ತ್ರಿವಿಧಯಾತ್ರಾಣಾಂ = ಮೂರು ಯಾತ್ರೆಗ[3][ಳೊಳಗೆ][3] ಗುರುಯಾತ್ರಾ = ಶ್ರೀಗುರುಯಾತ್ರೆ ಅಧಿಕಾ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಫಲಾ = ಫಲವನುಳ್ಳದು ||೩೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಗುರುಸಂದರ್ಶನಾರ್ಥಂ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾತ್ರಾಂ ತು = ಯಾತ್ರೆಯನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ಪುಣ್ಯದೇಹೀ = ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೆಂದು ವಿಜ್ಞೇಯಃ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು. ಸಮಸ್ತಾಮರವಲ್ಲಭಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹನು.

ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಸ್ಥಿತಗ್ರಾಮಂ = ಗುರುವಿಹಂಥಾ ಗ್ರಾಮವನು ಪ್ರವಿಶನ್ = ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವು ಗೃಹಸಾಮೀಪ್ಯೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಗೃಹಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಹನಾದಿಕಂ = ವಾಹನ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾವನು ತಥಾ ವೈ = ಹಾಂಗೆ ಪಾದುಕಾನಿ ಚ = ಹಾವುಗೆಗಳನು ವರ್ಜಯೇತ್ = ವರ್ಜಿಸೂದು. ||೩೮||

ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ದಿದೃಕ್ಷುಃ = ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಸದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನುದಿನಂ = ಅನುದಿನವು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ರಿಕ್ತಪಾಣಿಃ = ಬರಿಯ ಹಸ್ತನಾಗಿ ನ ಸಂಪಶ್ಯೇತ್ ದರ್ಶನ ಮಾಡಲಾಗದು. ರಾಜಾ ಯಥಾ = ಅರಸೆಹಗಹಗೆ ತಥಾ ಗುರುಃ = ಆ ಮರಿಯಾದಿಯಲೇ ಆಚಾರ್ಯನು. ||೩೯||

ಫಲಂ = ಫಲವು ಪ್ರಸೂನಂ = ಪುಷ್ಪವು ತಾಂಬೂಲಂ = ವೀಳಯವು ಅನ್ಯತ್ = ಮತ್ತೊಂದು ಕಿಮಪಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ವಸ್ತು ಚ = ವಸ್ತುವುಂಟು ಏಷು = ಇವರಲ್ಲಿ ಏಕಂ = ಒಂದನು ಗುರವೇ = ಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ದತ್ವಾ = ಕೊಟ್ಟು

---

[1] ರ್ಥಾಯ (ಘ) [2] ತೇ (ಘ) [3] ಗಳಿಗೆ.

ಶ್ರೀಮಾನಪಿ [1]ತಪಸ್ವೀ ಚ[1] ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಃ ಕುಲ[2]ಶೌಚ[2]ವಾನ್
ಕುರ್ಯಾದ್ದಂಡನಮಸ್ಕಾರಂ ನಿರ್ಲಜ್ಜೋ ಗುರುಸನ್ನಿಧೌ ||೪೧||

ಉಪಚಾರೇಷು ಸರ್ವೇಷು ದ್ವಾವೇವಾತ್ಯಂತಶೋಭನೌ
ಪ್ರಿಯವಾ[3]ಕ್ಚ[3] ಪ್ರಣಾಮಶ್ಚ ತೌ ವಿನಾಽನ್ಯೇ ವೃಥಾ ಸ್ಮೃತಾಃ ||೪೨||

ಅಗ್ರೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮನು[4]ವ್ರಜೇತ್[4]
[5]ಪ್ರಥಮದ್ವಾರಮಾರಭ್ಯ ದ್ವಾರಾವಧಿ ಪರಿಕ್ರಮೇತ್[5] ||೪೩||

ತತಃ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗುರುಂ=ಶ್ರೀಗುರುವನು ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್=ನಮಸ್ಕಾರವ ಮಾಡೂದು. ||೪೦||

ಶ್ರೀಮಾನಪಿ=ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಾದರೂ ತಪಸ್ವೀಚ=ತಪಸ್ವಿಯಾದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಃ=ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು ಕುಲಶೌಚವಾನ್ = ಕುಲಶೌಚವುಳ್ಳಾತನು ಗುರುಸನ್ನಿಧೌ=ಗುರುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಜ್ಜಃ=ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ದಂಡನಮಸ್ಕಾರಂ=ದಂಡನಮಸ್ಕಾರವನು ಕುರ್ಯಾತ್=ಮಾಡೂದು. ||೪೧||

ಸರ್ವೇಷು= ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಉಪಚಾರೇಷು=ಉಪಚಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾವೇವ=ಎರಡೇ ಅತ್ಯಂತಶೋಭನೌ=ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುವಂಥಾವು. ಪ್ರಿಯವಾಕ್‌ಚ=ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಣಾಮಶ್ಚ=ನಮಸ್ಕಾರವು ತೌ ವಿನಾ=ಅವೆರಡಿಲ್ಲದೇ ಅನ್ಯೇ=ಉಳಿದ ಉಪಚಾರಂಗಳು ವೃಥಾ=ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ=ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು. ||೪೨||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ=ಕಂಡು ಅಗ್ರೇ=ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ=ನಮಸ್ಕಾರವನು ಮಾಡಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ=ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನು ಅನುವ್ರಜೇತ್=ಮಾಡುವುದು ಅನು ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಧಾತ್ವರ್ಥವ ಕೆಡಿಸಿತ್ತು. ಪ್ರಥಮದ್ವಾರಂ=ಮೊದಲ ಬಾಗಿಲು ಆರಭ್ಯ=ತೊಡಗಿ ದ್ವಾರಾವಧಿ=ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ಪರ್ಯಂತ ಪರಿಕ್ರಮೇತ್=ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವ ಮಾಡುವದು. ||೪೩||

---

1 ತಪೋವೇಷೀ (ಖ.ಗ.ಚ). ತಪಸ್ವೀ ಚ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪಾಠ.

2 ಶೀಲ (ಘ). 3 ಜೀ (ಘ) 4 ಸ್ಮರನ್ (ಘ)

5 ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಚ ಕುರ್ವೀತ ಯಥಾ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರತಃ (ಘ)

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ[1]ಕೃತೋ[1] ಧೀಮಾನ್ ನ ತು ದೀರ್ಘಪದಂ ನ್ಯಸೇತ್
ನ ಗಚ್ಛೇತ್ತ್ವರಿತೋ ಯಚ್ಛ ನ ಜಲ್ಪೇದಿತರೈಸ್ಸಹ ||೪೪||

ಪದೇ ಪದಾಂತರಂ ನ್ಯಸ್ಯ ಕರೌ ಚಲನವರ್ಜಿತೌ
[2]ಸ್ತುತಿರ್ವಾಚಾ ಹೃದಿ[3] ಧ್ಯಾನಂ [3]ಚತುರಂಗಂ[3] ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮ್ ||೪೫||

[4]ಏವಂ ಶಿಷ್ಯಃ ಶುಚಿರ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಹ ಕುರ್ಯಾತ್ಪರಿಕ್ರಮಮ್[4]
ಸ್ವಗುರೋಃ ಪುರತಶ್ಶಿಷ್ಯೋ ನೇತರಾನ್ ಕೀರ್ತಯೇಜ್ಜನಾನ್ ||೪೬||

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಕೃತಃ = ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಧೀಮಾನ್ = ಬಲ್ಲಾತನು ದೀರ್ಘಪದಂ ತು = ನಿಡಿದಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನು ನ್ಯಸೇನ್ನ = [5]ಇಕ್ಕ[5]ಲಾಗದು ತ್ವರಿತಃ = ಬೇಗದಲು ನ ಗಚ್ಛೇತ್ = ನಡೆಯುಲಾಗದು ಯಚ್ಛ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ ಇತರೈಸ್ಸಹ = [6]ಉಳಿದವರು[6]ಗಳೊಡನೆ ನ ಜಲ್ಪೇತ್ = ಮಾತನಾಡಲಾಗದು. ||೪೪||

ಪದೇ = ಹಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಪದಾಂತರಂ = ಹಜ್ಜೆಯನು ನ್ಯಸ್ಯ = ಇರಿಸಿ ಕರೌ = ಹಸ್ತಂಗಳು ಚಲನವರ್ಜಿತೌ = ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದ[7]ವಾಗಿ[7] ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ತುತಿಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡುತ್ತಲು ಹೃದಿ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವ ಮಾಡುತ್ತಲು ಚತುರಂಗಂ = ಈ ನಾಲ್ಕಂಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ = ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನು ಮಾಡುವುದು. ||೪೫||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಶುಚಿಃ = ಶುಚಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಹ = ಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಪರಿಕ್ರಮಂ = ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನು ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡುವುದು. ಸ್ವಗುರೋಃ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಪುರತಃ = ಮುಂದೆ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಇತರಾನ್ = ಉಳಿದಂಥಾ ಜನಾನ್ = ಜನರುಗಳನು ನ ಕೀರ್ತಯೇತ್ = ಕೊಂಡಾಡಲಾಗದು. ||೪೬||

---

1 ಜ್ಞೋಯೋಃ (ಘ) 2 ಸ್ತುತಿಂವಾಚಾ ಹೃದಾ (ಘ)

3 ಏವಂ ಕುರ್ಯಾತ್ (ಘ)

4 ಏವಂ ಶಿಷ್ಯಃ ಶುಚಿಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಹ ಪರಿಕ್ರಮಮ್ (ಘ)

5 ಇಡ (ಖ. ಚ) 6 ಇತರರು (ಖ. ಚ)

7 ದಾತನಾಗಿ (ಖ. ಚ.)

[1]ಅಸಹ್ಯಭಾಷಣಂ ಚೈವ[1] ನ ವದೇದಿತರೇತರವ್
ನಾನೃತಂ ನಾಪ್ರಿಯಂ ವಾಕ್ಯಂ ನ [2]ಗುಹ್ಯಂ[2] ಚಾಪಿ ಭಾಷಯೇತ್ ||

ನಾಪೃಚ್ಛನ್ನಮುಖೋ ಬ್ರೂಯಾದ್ಗುರೋರಗ್ರೇ ಕದಾಚನ
ಸ್ವಾಮಿಭಟ್ಟಾರಕಾಚಾರ್ಯದೇವಶ್ರೀಗುರುನಾಮಭಿಃ ||೪೮||

ವಾಚ್ಯಃ ಸದಾ ಗುರುಃ ಶಿಷ್ಯೈಃ ಜಾತುಚಿನ್ನಾನ್ಯನಾಮಭಿಃ
ತ್ವಂ ಶಬ್ದಂ ನ ಪ್ರಯುಂಜೀತ ಗುರೌ ಶಿಷ್ಯಃ ಕದಾಚನ ||೪೯||

ಆಜ್ಞಾಂ ನ ಲಂಘಯೇತ್ತಸ್ಯ [3]ಸಮಂ ನೋ[3]ಪವಿಶೇತ್ತಥಾ
ಆಸನಂ ವಾಹನಂ ವಸ್ತ್ರಂ ಭೂಷಣಂ ಶಯನಂ ತಥಾ
ನ ಕುರ್ಯಾದ್ಗುರುಸಾದೃಶ್ಯಂ [4]ಗತಿಸಿದ್ಧೇರಪೇಕ್ಷಕಃ[4] ||೫೦||

ಅಸಹ್ಯಭಾಷಣಂ = ಸೊಗಸದಂಥಾ[5]ಮಾತನು[5] ನ ವದೇತ್ = ನುಡಿಯಲಾಗದು ಇತರೇತರಂ = ಅನ್ಯವ್ಯಾಪಾರವನು ನ ವದೇತ್ = ನುಡಿಯಲಾಗದು. ಅನೃತಂ = ಹುಸಿಯನು ನ = ನುಡಿಯಲಾಗದು. ಅಪ್ರಿಯಂ = ಪ್ರಿಯವಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವನು ನ = ನುಡಿಯಲಾಗದು. ಗುಹ್ಯಂ ಚಾಪಿ = ಗೋಪ್ಯವಹಂಥಾ ಮಾತನು ನ ಭಾಷಯೇತ್ = ಆಡಲಾಗದು. ||೪೭||

ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಅಗ್ರೇ = ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಕದಾಚನ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ಅಮುಖಃ = ತಿರಿಗಿದ ಮುಖವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ನ ಬ್ರೂಯಾತ್ = ನುಡಿಯಲಾಗದು. ಅಪೃಚ್ಛನ್ = ಬೆಸಗೊಳ್ಳದಾತನಾಗಿ ನ = ನುಡಿಯಲಾಗದು ಸ್ವಾಮಿಭಟ್ಟಾರಕಾಚಾರ್ಯದೇವ ಶ್ರೀಗುರುನಾಮಭಿಃ = ಸ್ವಾಮೀ ಒಡೆಯರು ಭಟ್ಟಾರಕಃ = ಭಟ್ಟಾರಕರು ಆಚಾರ್ಯಃ = ಆಚಾರ್ಯರು ದೇವಃ = ದೇವರು ಶ್ರೀ ಗುರುಃ = ಶ್ರೀಗುರುಃವೆಂಬಂಥಾ ನಾಮಭಿಃ = ನಾಮಂಗಳಿಂದವು, ||೪೮||

ಗುರುಃ = ಶ್ರೀಗುರುವು ಶಿಷ್ಯೈಃ = ಶಿಷ್ಯರುಗಳಿಂದ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ವಾಚ್ಯಃ = ನುಡಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು. ಜಾತುಚಿತ್ = ಒಮ್ಮೆಯೂ ಅನ್ಯನಾಮಭಿಃ = ಉಳಿದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ನ ವಾಚ್ಯಃ = ನುಡಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರೌ = ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಕದಾಚನ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ತ್ವಂ ಶಬ್ದಂ = ನೀನು ಎಂಬ ಶಬ್ದವನು ನ ಪ್ರಯುಂಜೀತ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗದು. ||೪೯||

ತಸ್ಯ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞಾಂ = ಆಜ್ಞೆಯನು ನ ಲಂಘಯೇತ್ =

---

1 ಅಸಹ್ಯಭಾವಂ ನ ವದೇತ್ (ಖ.ಗ.ಚ) 2 ಗುಪ್ತಂ (ಗ) 3 ಸಮೋನೋ (ಖ.ಗ.ಚ)
4 ಗತಿಸಿದ್ಧಿಹಿತೇಚ್ಛುಕಃ (ಘ) 5 ಕಾರ್ಯವನು (ಖ. ಚ)

ಗುರುಗೇಹೇ [1]ಸಮಕ್ಷಂ[1] ವಾ ನ ಯಥೇಷ್ಟಾಸನೋ ಭವೇತ್
ಗುರುರ್ದೇವೋ ಯತಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ ತದ್ಗೃಹಂ ಶಿವಮಂದಿರಮ್ ||೫೧||

ಗುರುಸ್ಥಿತಸ್ಥಲಾ[2]ದುಚ್ಚ[2]ಸ್ಥಲೇ ವಾ ಚೋನ್ನತಾಸ[3]ನೇ[3]
ಉದಗ್ರವೇದಿಕಾಯಾಂ ವಾ ಶಿಷ್ಯೋ ನಾಸೀತ ಜಾತುಚಿತ್ ||೫೨||

ನೋಲ್ಬಣಂ ಧಾರಯೇದ್ವೇಷಂ ನಾಲಂಕಾರಾಶ್ಚ [4]ಕರ್ಹಿ[4]ಚಿತ್
ನಾಂಗಭೋಗಾದಿಕಂ ಕುರ್ಯಾನ್ನ ಲೀಲಾಮಪರಾಮಪಿ ||೫೩||

ಮೀರಲಾಗದು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ [5]ಸಮಂ = ಸಮಾನವಾಗಿ[5] ಉಪವಿಶೇನ್ನ = ಕುಳ್ಳಿರಲಾಗದು. ಗುರುಸಾದೃಶ್ಯಂ = ಗುರುವಿನ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಆಸನಂ = ಗದ್ದುಗೆಯನು ವಾಹನಂ = ವಾಹನವನು ವಸ್ತ್ರಂ = ವಸ್ತ್ರವನು ಭೂಷಣಂ = ಅಲಂಕಾರವನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಶಯನಂ = ಶಯನವನು ಗತಿಸಿದ್ಧೇಃ = ಮೋಕ್ಷದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಅಪೇಕ್ಷಕಃ = ಬಯಸುವಾತನು ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ||೫೦||

ಗುರುಗೇಹೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಕ್ಷಂ ವಾ = ಗುರುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೂ ಯಥೇಷ್ಟಾಸನಃ = ಇಚ್ಛೆಗೆ ಬಂದ ಹಾಂಗೆ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರುಹವು ನ ಭವೇತ್ = ಆಗದು. ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಗುರುಃ = ಗುರುವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ಶಿವನು. ತದ್ಗೃಹಂ = ಆ ಗುರುವಿನ ಗೃಹವು ಶಿವಮಂದಿರಂ = ಶಿವನ ಅರಮನೆ. ||೫೧||

ಗುರುಸ್ಥಿತಸ್ಥಲಾತ್ = ಗುರುವಿದ್ದ ಠಾವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಉಚ್ಚಸ್ಥಲೇ ವಾ = ಉನ್ನತವಹ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉದಗ್ರವೇದಿಕಾಯಾಂ ವಾ = ಉನ್ನತವಹ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಜಾತುಚಿತ್ = ಒಮ್ಮೆಯೂ [6]ಉನ್ನತಾಸನೇ = ಉನ್ನತಾಸನದಲ್ಲಿ[6] ನಾಸೀತ = ಕುಳ್ಳಿರಲಾಗದು. ||೫೨||

ಉಲ್ಬಣಂ = ಕಡ್ಡಿಮುಂತಾದವ ರ| ಮೀರಿಹವನು ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ವೇಷಂ = ವೇಷವನು ನ ಧಾರಯೇತ್ = ಧರಿಸಲಾಗದು. ಅಂಗಭೋಗಾಧಿಕಂ = ಶರೀರದ ಭೋಗ ಮೊದಲಾದಂಥಾವನು ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ಅಪರಾಂ = ಅನ್ಯವಹಂಥಾ ಲೀಲಾಮಪಿ = ವಿಲಾಸವನು ನ =

---

[1] ಸಮೀಪೇ (ಘ) [2] ದುಚ್ಚೈಃ (ಘ) [3] ನೀ (ಖ. ಚ.) ಉನ್ನ

[4] ಜಾತು (ಘ) [5] ಸಮೇನ-ಸಮಾನದಿಂದ (ಖಚ)

[6] ಉನ್ನತಾಸನೀ — ಉನ್ನತಾಸನವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ (ಖ. ಚ)

ನ ಚೋತ್ತಿಷ್ಠೇದ್ವಿಶೇನ್ನೈವ ನ ವೃಥಾಕಾರ್ಯಮಾಚರೇತ್
[1]ದೀಕ್ಷಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಪ್ರಮತ್ತಾದಿ ಗುರೋರಗ್ರೇ [2]ವಿಸರ್ಜಯೇತ್ ||೫೪||

ಅತಿ[3]ಹಾಸ್ಯ[3]ಮವಷ್ಟಂಭಂ ಲೀಲಾಮಂಘ್ರಿಪ್ರಸಾರಣಮ್
ವಿನೋದೋಜ್ಜ್ವಲವೇಷಂ ಚ ಪರ್ಯಂಕಂ ದಂತಧಾವನಮ್ ||೫೫||

ಪರ್ವಸ್ಫೋಟವಿಕಾರಂ ಚ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನಂ ತಥಾ
ತದ್ವಾಕ್ಯಪ್ರತಿಕೂಲಂ ಚ ನ ಕುರ್ಯಾದ್ಗುರುಸನ್ನಿಧೌ ||೫೬||

ಪಾತ್ರಂ ಸ್ನಾನಜಲಂ ಛಾಯಾಂ ಮಾಲ್ಯೋಪಕರಣಾನಿ ಚ
[4]ಭಕ್ತಿಹೀನಸ್ತು[4] ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ನ ಸ್ಪೃಶೇನ್ನೈವ ಲಂಘಯೇತ್ ||೫೭||

ಮಾಡಲಾಗದು. ಗುರುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿಷ್ಯನು ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೫೩||

ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿನ ಅಗ್ರೇ = ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ವೃಥಾ = ವೃಥಾಯವು ನ ಚೋತ್ತಿಷ್ಠೇತ್ = ಏಳಲಾಗದು. ವೃಥಾ = ವೃಥಾಯವು ವಿಶೇನ್ನೈವ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗದು. ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವಹಂಥಾ ಕಾರ್ಯಂ = ಕಾರ್ಯವನು ಆಚರೇನ್ನ = ಆಚರಿಸಲಾಗದು. ದೀಕ್ಷಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಪ್ರಮತ್ತಾದಿ = ಉಪದೇಶ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವ ಮಾಡುಹ, ಮದೋನ್ಮತ್ತತನ ಮುಂತಾದವನು ವಿಸರ್ಜಯೇತ್ = ಬಿಡುವುದು.

ಅತಿಹಾಸ್ಯಂ = ಅತ್ಯಂತ ನಗೆಯನು ಅವಷ್ಟಂಭಂ = ಬಿಗಿದುಕೊಂಡಿರುಹವನು ಲೀಲಾಂ = ವಿಲಾಸವನು ಅಂಘ್ರಿಪ್ರಸಾರಣಂ = ಕಾಲನೀಡಿಕೊಳುಹವನು ವಿನೋದೋಜ್ಜ್ವಲವೇಷಂ ಚ = ವಿನೋದವನು ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಅಲಂಕಾರವನು ಪರ್ಯಂಕಂ = ಮಂಚವನು ದಂತಧಾವನಂ = ಹಲ್ಲುಸುಲಿದುಕೊಳುಹವನು, ೫೫ ||

ಪರ್ವಸ್ಫೋಟವಿಕಾರಂ ಚ = ಬೆರಳಗಣ್ಣಿನ ಚಿಟುಕತೆಗೆದುಕೊಂಬ ವಿಕಾರವನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನಂ = ಕಾಲತೊಳೆದುಕೊಳುಹವನು ತದ್ವಾಕ್ಯಪ್ರತಿಕೂಲಂಚ = ಅವರ ಮಾತ ಮೀರಿಹವನು ಗುರುಸನ್ನಿಧೌ = ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ||೫೬||

ಪಾತ್ರಂ = ಆರೋಗಣೆಯ ಭೋಜನವನು ಸ್ನಾನಜಲಂ = ಮಜ್ಜನವ ಮಾಡಿದ ಉದಕವನು ಛಾಯಾಂ = ಗುರುವಿನ ನೆಳಲನು ಮಾಲ್ಯೋಪಕರಣಾನಿ

---

[1] ದೀಕ್ಷಾವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಪ್ರಮತ್ತತ್ವಂ (ಘ)
[2] ವಿವ (ಘ) [3] ಹಾಸ (ಘ) [4] ಭಕ್ತಿಹೀನೋಪಿ (ಘ)

*ಪಾದುಕಾಸನಶಯ್ಯಾದಿ ಗುರುಣಾ ಯದಧಿಷ್ಠಿತಮ್
ನಮಸ್ಕುರ್ವೀತ ತತ್ಸರ್ವಂ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ನ ಸ್ಪೃಶೇತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ||೫೮||

ನ ಗುರೋರಾಶ್ರಮೇ ಕುರ್ಯಾದುಪಾನತ್ಪರಿಸರ್ಪಣಮ್
ಗಚ್ಛತಃ ಪೃಷ್ಠತೋ ಗಚ್ಛೇದ್ಗುರೋಶ್ಛಾಯಾಂ ನ ಲಂಘಯೇತ್ ||

ನೋಪವಿಷ್ಟೇ ಭವೇದೂರ್ಧ್ವಂ [1]ಊರ್ಧ್ವಸ್ಥೇ ನ ವಿಶೇದ್ಗುರೌ
ಪಶ್ಚಾತ್ಪಾದೇನ ನಿರ್ಗಚ್ಛೇತ್ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾಗ್ರತೋ ಗುರೋಃ ||

ಚ = ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯನು ಉಪಕರಣಂಗಳನು ಭಕ್ತಿಹೀನಸ್ತು = ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ = ಪಾದಂಗಳಿಂದ ನ ಸ್ಪೃಶೇತ್ = ಮೆಟ್ಟಲಾಗದು. ಲಂಘಯೇನ್ನೈವ = ದಾಟಲಾಗದು. ||೫೭||

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಗುರುಣಾ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂದ ಪಾದುಕಾಸನಶಯ್ಯಾದಿ = ಹಾವುಗೆ ಗದ್ದುಗೆ ಹಾಸಿಕೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾದು ಅಧಿಷ್ಠಿತಂ = ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತ್ಸರ್ವಂ = ಅವೆಲ್ಲವನು ನಮಸ್ಕುರ್ವೀತ = ನಮಸ್ಕಾರವ ಮಾಡುವುದು. ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ = ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ನ ಸ್ಪೃಶೇತ್ = ಸೋಂಕಲಾಗದು. ||೫೮||

ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಮೇ = ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಪಾನತ್ಪರಿಸರ್ಪಣಂ = ಪಾದತ್ರಾಣದಿಂದ ನಡೆಹವನು ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ಗಚ್ಛತಃ = ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿನ ಪೃಷ್ಠತಃ = ಬೆನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಗಚ್ಛೇತ್ = ನಡೆವುದು. ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿನ ಛಾಯಾಂ = ನೆಳಲನು ನ ಲಂಘಯೇತ್ = ದಾಟಲಾಗದು. ||೫೯||

ಗುರೌ = ಶ್ರೀಗುರುವು ಉಪವಿಷ್ಟೇ ಸತಿ = ಕುಳ್ಳಿರುತ್ತಂವಿರಲು ಊರ್ಧ್ವಂ = ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನವು ನ ಭವೇತ್ = ಆಗದು. ಗುರೌ = ಶ್ರೀಗುರುವು ಊರ್ಧ್ವಸ್ಥೇ ಸತಿ = ಉನ್ನತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಂವಿರಲು ನ ವಿಶೇತ್ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗದು. ಶ್ರೀಗುರು ಉನ್ನತಸ್ಥಲ ಸಮಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು ಶಿಷ್ಯನು ಅತ್ಯುನ್ನತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಲಾಗದೆಂಬುದರ್ಥ. ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಅಗ್ರತಃ = ಮುಂದೆ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪಶ್ಚಾತ್ = ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಪಾದೇನ = ಕಾಲು ನಡೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗಚ್ಛೇತ್ = ಎಯ್ದುವುದು.

---

* ಈ ಶ್ಲೋಕ (ಘ)ದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

1 ನೋಚ್ಚಾಸನಗತೋ ವಿಶೇತ್ (ಘ)

ಸ್ವಗುರೋರ್ಮನ[1]ಸಃ ಶಿಷ್ಯೋ [1][ಯಚ್ಚಾಯಾತಿ][2]ತದಾಚರೇತ್[1] ||

ಕಾರ್ಯವಿಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ಯದ್ಗುರೂಣಾಂ ದೂರವಾಸಿನಾವ್
[3]ಯಾತ್ರಾಲೇಖಾವೃತೇಸ್ಸಂಖ್ಯಾಃ[3]ಷಡಿತ್ಯಭಿಹಿತಾ ಬುಧೈಃ ||೬೧||

ತಾಲಪತ್ರಂ ದೃಢಂ ಸೌಮ್ಯಮೃಜು ಸಾಗ್ರಂ ದ್ವಿಧಾ ಕೃತಮ್
ಮೃದುಲಂ ಯತ್ಪ್ರಶಸ್ತಂ [4]ತದ್ಯಾತ್ರಾಲೇಖಾವಿಲೇಖನೇ[4] ||೬೨||

ಕರ್ಕಶಂ ಕಲ್ಮಷಂ ವಕ್ರಂ ಹೀನಾಗ್ರಂ ಸ್ಫುಟಿತಂ ಯುಗಮ್
[5]ತಾಲಪತ್ರಮಶಸ್ತಂ ಸ್ಯಾದ್ಯಾತ್ರಾ[5]ಲೇಖಾವಿಲೇಖನೇ ||೬೩||

ಸ್ವಗುರೋಃ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಮನಸಃ = ಮನಸ್ಸಿಂಗೆ ಯಚ್ಚ = ಅವುದಾನೊಂದು ಆಯಾತಿ = ಬಹುದು ತತ್ = ಅದನು ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಆಚರೇತ್ = ಮಾಡುವುದು. ||೬೦||

ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ದೂರವಾಸಿನಾಂ = ದೂರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಗುರೂಣಾಂ = ಆಚಾರ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯವಿಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ = ಕಾರ್ಯವ ಬಿನ್ನಹವ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಯಾತ್ರಾಲೇಖಾವೃತ್ತೇಃ = ಕಳುಹುವ ಓಲೆಯ ಸುತ್ತಿನ ಸಂಖ್ಯಾಃ = ಲೆಕ್ಕಂಗಳು ಷಡಿತಿ = ಆರೆಂದು ಹೀಂಗೆ ಬುಧೈಃ = ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಅಭಿಹಿತಾಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಓಲೆಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಆರುಸುತ್ತ ನಿಕ್ಕುವುದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೬೧||

ದೃಢಂ = ಬಲ್ಲಿತ್ತಹಂತಾ ಸೌಮ್ಯಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಋಜು = ನೇರಿತಹಂಥಾ ಸಾಗ್ರಂ = ತುದಿಸಹಿತವಹಂಥಾ ಮೃದುಲಂ = ನಯವಹಂಥಾ ದ್ವಿಧಾ = ಎರಡು ತಾಲಪತ್ರಂ = ತಾಳೋಲೆ ಕೃತಂ = ಮಾಡಬೇಕಾದಂಥಾದ್ದು. ಯಾತ್ರಾಲೇಖಾವಿಲೇಖನೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಕಳುಹುವ ಓಲೆಯ ಬರಸುವಲ್ಲಿ ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ತಾಳೋಲೆಯುಂಟು ತತ್ = ಅದು ಪ್ರಶಸ್ತಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾದ್ದು. ||೬೨||

ಕರ್ಕಶಂ = ಬಿರುಸಾದಂಥಾ ಕಲ್ಮಷಂ = ಕಪ್ಪಾದಂಥಾ ವಕ್ರಂ = ಡೊಂಕಾದಂಥಾ ಹೀನಾಗ್ರಂ = ತುದಿಯಿಲ್ಲದಂಥಾ ಯುಗಂ ಸ್ಫುಟಿತಂ = ಎರಡು ಸೀಳಾ

---

[1] ಸಾ ಭೀಷ್ಟಂ ಯತ್ತದೇವಾಚರೇತ್ಸುಧೀಃ (ಘ) [2] ಯಚ್ಚ ಯಾತಿ (ಕ. ಖ. ಚ)

[3] ಯಾರೇಖಾಭಿವೃತಾ ಸಂಖ್ಯಾ (ಘ) [4] ತನ್ಮತಂ ಲೇಖಾವಿಲೇಖನೇ (ಘ).

[5] ತಾಲಪತ್ರಂ ನ ತಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಂ ಮತಂ (ಘ)

[1]ಮಾತ್ರಾವಿಸರ್ಗಾ[1]ನುಸ್ವಾರೈರ್ವರ್ಣಸ್ಪಷ್ಟಂ ಯಥಾ ಭವೇತ್
ತಥೈವ [2]ಲೇಖ್ಯೇ ವಿಲಿಖೇತ್[2]ಛಿಂದ್ಯಾದ್ವರ್ಣಂ ನ ಜಾತುಚಿತ್ ||೬೪||

ಸಂದಿಗ್ಧಂ ಛಿನ್ನವರ್ಣಂ[3]ಚ ಪ್ರಶಸ್ತೇತರ[3]ಭಾಷಣಮ್
ನ ಕದಾಚಿಲ್ಲಿಖೇತ್ಪತ್ರೇ [4]ಸ್ವಾಚಾರ್ಯವಶಗಂ[4] ಸುಧೀಃ ||೬೫||

ಪ್ರಶಸ್ತಭಾಷಾಸಂಯುಕ್ತಂ ವಿನಯಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕಮ್
ವಿಜ್ಞಾಪನೀಯಂ ಗುರವೇ ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ [5]ತತ್ಸಮಾಲಿಖೇತ್[5] ||೬೬||

[6]ಸ್ವಲ್ಪೇ ಪತ್ರೇ ಸ್ಥಿತಿರಿತಿ[6] ಪ್ರವಿಲಿಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಮ್
[7]ವಿಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ಗುರವೇ ಯಾಪಯೇ[7]ದಂತಿಕಂ ಗುರೋಃ ||೬೭||

ದಂಥಾ ತಾಲಪತ್ರಂ = ತಾಳೋಲೆ ಯಾತ್ರಾಲೇಖಾವಿಲೇಖನೇ = ಕಳುಹುವ ಓಲೆಯ ಬರಸುವಲ್ಲಿ ಅಶಸ್ತಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲದಂಥಾದ್ದು ಸ್ಯಾತ್ = ಆಹುದು.

ಮಾತ್ರಾವಿಸರ್ಗಾನುಸ್ವಾರೈಃ = ಹಲ್ಮಾತ್ರ ವಿಸರ್ಗಬಿಂದುಗಳಿಂದ ವರ್ಣಸ್ಪಷ್ಟಂ = ಅಕ್ಷರವ್ಯಕ್ತವು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಭವೇತ್ = ಅಹುದು ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ಲೇಖ್ಯೇ = ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲಿಖೇತ್ = ಬರೆವುದು. ಜಾತುಚಿತ್ = ಒಮ್ಮೆಯೂ ವರ್ಣಂ = ಅಕ್ಷರವನು ನ ಛಿಂದ್ಯಾತ್ = ಕುಕ್ಕಲಾಗದು. ||೬೪||

ಸುಧೀಃ = ನಿರ್ಮಲ ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಾತನು ಸಂದಿಗ್ಧಂ = ಸಂದೇಹವಹಂಥಾ ಛಿನ್ನವರ್ಣಂ ಚ = ಕುಕ್ಕಿದ ಅಕ್ಷರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಶಸ್ತೇತರಭಾಷಣಂ = ಒಳ್ಳಿತಲ್ಲದ ಒಕ್ಕಣೆಯನು ಸ್ವಾಚಾರ್ಯವಶಗಂ = ತನ್ನ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಎಯ್ದುವಂಥಾ *]ದ]*ನಾಗಿ ಕದಾಚಿತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ಪತ್ರೇ = ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ನ ಲಿಖೇತ್ = ಬರೆಯಲಾಗದು. ||೬೫||

ಗುರವೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರ್ಯಂ = ಕಾರ್ಯವು ವಿಜ್ಞಾಪನೀಯಂ = ಬಿನ್ನಹವ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದುಂಟು ತತ್ = ಆ ಕಾರ್ಯವನು ಪ್ರಶಸ್ತಭಾಷಾಸಂಯುಕ್ತಂ = ಒಳ್ಳಿಹ ಒಕ್ಕಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಲುಟ್ಟಂಥಾ ವಿನಯಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕಂ = ವಿನಯಸ್ತುತಿ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾದ್ದನ್ನಾಗಿ ಸಮಾಲಿಖೇತ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಬರೆವುದು. ||೬೬||

ಗುರವೇ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೋಸ್ಕರ ವಿಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಲು

---

1 ವಿಸರ್ಗಮಾತ್ರಾ (ಘ) 2 ವಿಲಿಖೇತ್ ಪತ್ರೇ (ಘ). 3 ಚಾಪ್ರಶಸ್ತಂ ಗೂಢ (ಘ) 4 ಸ್ವಾಚಾರ್ಯಾಯ ಸದಾ (ಘ) 5 ತತ್ಸಮಾವಿಶೇತ್ (ಗ). 6 ಪತ್ರಂ ಚಾಲ್ಪಮಿತಿ ಜ್ಞೇಯಂ (ಘ). 7 ಗುರೋರ್ವಿಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಾಯ ಪ್ರೇಷ (ಘ) * ತ (ಕ.ಖ.ಚ)

ಗಚ್ಛನ್ ತಿಷ್ಠನ್ ಸ್ವಪನ್ [1]ಭುಂಜನ್[1] ಯದ್ಯತ್ಕರ್ಮ ಸಮಾಚರೇತ್
ಸಮಕ್ಷಂ [2]ವಾ ಪ[2]ರೋಕ್ಷಂ ವಾ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಗುರ್ವನುಜ್ಞಯಾ ||೬೮||

ಗುರೋರ್ಗುರುಸ್ತಸ್ಯ ಗುರುಸ್ತ[3]ದಗ್ರಾವರಜಾ[3] ಅಪಿ
[4]ತದ್ಯೋಷಾಶ್ಚ[4] ನಮಸ್ಕಾರ್ಯಾಃ ಸದಾ ವೈ [5]ವತ್ಸಲೈರಪಿ[5] ||೬೯||

ತಥಾಪಿ ಸ್ವಗುರೋಃಪುತ್ರಂ ಪಶ್ಯೇದ್ಗುರುಮಿವಾ[6]ನಿಶಮ್[6]
'ಆತ್ಮಾ ವೈ ಪುತ್ರನಾಮಾಸಿ'ಇ[7]ತ್ಯಾಗ[7]ಮೋಕ್ತಿನಿದರ್ಶನಾತ್ ||೭೦||

ಪ್ರಯೋಜನಂ=ಪ್ರಯೋಜನವಹಂಥಾದನು ಪ್ರವಿಲಿಖ್ಯ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆದು ಸ್ವಲ್ಪ ಪತ್ರೇ= ಚಿಕ್ಕೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿರಿತಿ = ಬರೆದು ಕಳುಹಿದೇನೆಂದು ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಗುರೋಃ=ಆಚಾರ್ಯನ ಅಂತಿಕಂ=ಸಮೀಪವನು ಯಾಪಯೇತ್ = ಎಯ್ದಿ ಸೂದು ಯಾ ಪ್ರಾಪಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೬೭||

ಗಚ್ಛನ್=ನಡೆವುತ್ತವು ತಿಷ್ಠನ್=ನಿಲ್ಲುತ್ತವು ಸ್ವಪನ್= ನಿದ್ರೈಯು ತ್ತವು ಭುಂಜನ್ = ಭೋಜನವ ಮಾಡುತ್ತವು ಯತ್ ಯತ್ = ಆವಾವ ಕರ್ಮ=ಕೃತ್ಯವನು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಮಾಡುವನು ಸಮಕ್ಷಂ ವಾ = ಗುರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪರೋಕ್ಷಂ ವಾ = ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗುರ್ವನುಜ್ಞಯಾ = ಶ್ರೀಗುರುನಿರೂಪದಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯಂ=ಮಾಡಬೇಕು. ||೬೮||

ಗುರೋಃ=ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಗುರುಃ=ಗುರುವು ತಸ್ಯ=ಆ ಪರಮಗುರುವಿನ ಗುರುಃ=ಗುರುವು ತದಗ್ರಾವರಜಾ ಅಪಿ = ಆ ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಗಳೂ ತದ್ಯೋಷಾಶ್ಚ = ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳೂ ಸದಾ ವೈ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ವತ್ಸಲೈರಪಿ=ತಾತ್ಪರ್ಯಂಗಳಿಂದವೂ ನಮಸ್ಕಾರ್ಯಾಃ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯರುಗಳು. ||೬೯||

ತಥಾಪಿ = ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಸ್ವಗುರೋಃ =ತನ್ನ ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ಪುತ್ರಂ=ಪುತ್ರನನು ಗುರುಮಿವ = [8]ಗುರುವನ್ನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ[8] ಅನಿಶಂ = ಆವಾಗವೂ ಪಶ್ಯೇತ್= [9]ಕಾಂಬುದು[9] ಆತ್ಮಾ ವೈ=ಆತ್ಮನೇ ಪುತ್ರನಾಮ=

---

[1] ಜಾಗ್ರನ್ (ಘ) [2] ತ್ವಪ (ಘ) ಚಾಪ (ಖ) [3] ದ್ಗುರೋರಗ್ರಜಾ (ಘ)
[4] ತದ್ಭಾರ್ಯಾ ಚ (ಘ) [5] ಪ್ರೀತಿವತ್ಸಲೈಃ (ಘ) [6] ಪರಂ (ಘ) [7] ದಾ (ಘ)
[8] ಗುರುವನೆಹಗಹಗೆ (ಖ) ಗುರುವನೀಗೆಹಗಹಗೆ (ಚ) [9] ಕಾಬುದು (ಖ. ಚ)

ಕದಾಚಿದಪಿ[1] ಯಚ್ಛಿಷ್ಯೋ[1] ನ ನಿಂದೇದೀಶ್ವರಂ ಗುರುಮ್
ಶಿವಸ್ಯ ಚ ಗುರೋರ್ನಿಂದಾಂ [12]ತಥೈವ ಶೃಣುಯಾನ್ನ ಸಃ[2] ||೭೦||

ಸ್ವಮಾತೃಪಿತೃಭಾರ್ಯಾ[3]ಸು[3] ಭ್ರಾತೃಬಂಧುಸುತೇಷು ಚ
[4]ಯೇ ಗುರುದ್ವೇಷಿಣಃ ಶಿಷ್ಯಃ ಪ್ರಣಯನ್ ತಾನ್ಪರಿತ್ಯಜೇತ್[4] ||೭೧||

ಗುರುಂ ನಿಂದತಿ ಯಚ್ಛಿಷ್ಯೋ ದ್ರವ್ಯಂ ಹರತಿ ತಸ್ಯ ಚ
ಕರೋತಿ ದ್ವೇಷಿಭಿಃ ಸ್ನೇಹಂ ಸ [5]ಚಂಡಾಲಸಮಃ ಸ್ಮೃತಃ[5] ||೭೪||

ಪುತ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳಾತನು ಅಪಿ = ಅಹೆ ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂಬ ಆಗಮೋಕ್ತಿ-ನಿದರ್ಶನಾತ್ = ಆಗಮ ಹೇಳಿದಂಥಾ ದೃಷ್ಟಾಂತದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಶ್ಯೇತ್ = ಕಾಂಬುದು. ||೭೦||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಕದಾಚಿದಪಿ = ಒಂದು ಬಾರಿ ಯಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಈಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನೂ ಗುರುಂ = ಗುರುವನೂ ನ ನಿಂದೇತ್ = ನಿಂದಿಸಲಾಗದು. ನಿದಿ–ಕುತ್ಸಾಯಾಂ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ಸಃ = ಆ ಶಿಷ್ಯನು ಶಿವಸ್ಯ = ಶಿವನ ಗುರೋಶ್ಚ = ಗುರುವಿನ ನಿಂದಾಂಚ ಚ = ನಿಂದೆಯನೂ ನ ಶ್ರುಣುಯಾತ್ = ಕೇಳಲಾಗದು. ಶ್ರು-ಶ್ರವಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು.

ಸ್ವಮಾತೃಪಿತೃಭಾರ್ಯಾಸು = ತನ್ನ ತಾಯಿ ತಂದೆ ಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಭ್ರಾತೃಬಂಧುಸುತೇಷು ಚ = ಒಡಹುಟ್ಟಿದ, ನಂಟಪುತ್ರರುಗಳಲ್ಲಿ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಗುರುದ್ವೇಷಿಣಃ = ಗುರುವಿಂಗೆ ಸೇರದಿಹರು ತಾನ್ = ಅವರುಗಳನು ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಪ್ರಣಯನ್ = ಕಳುಹುತವು ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ = [6]ತ್ಯಜಿಸುವುದು.[6]

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ನಿಂದತಿ = ನಿಂದಿಸುತ್ತಿಹನು ತಸ್ಯ = ಆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ದ್ರವ್ಯಂ ಚ = ವಸ್ತುವನು ಹರತಿ = ಅಪಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಹನು ದ್ವೇಷಿಭಿಃ = ಆ ಗುರುವಿನ ದ್ವೇಷಿಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಂ = ಸ್ನೇಹವನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ಚಂಡಾಲಸಮಃ = ಚಂಡಾಲಂಗೆ ಸಮಾನನೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲ್ಪ[7]ಟ್ಟನು.[7] ||೭೪||

---

1 ಶಿಷ್ಯೋ ವೈ (ಘ) 2 ತಥಾನ ಶೃಣುಯಾತ್ ಸದಾ (ಘ)
3 ದಿ (ಘ) 4 ಯೋ ಗುರುದ್ವೇಷಿಣಸ್ತಾನ್ ಹಿ ದತ್ವಾ ಶಿಷ್ಯಃ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ (ಘ).
5 ಚಾಂಡಾಲೋ ನ ಸಂಶಯಃ (ಘ).
6 ತ್ಯಜಿಸೂದು (ಖ. ಚ) 7 ಟ್ಟಿತ್ತು (ಕ)

ಸನ್ಮಾನಂ ಗುರುಭಾಷಾಯಾಂ ಗುರೋಃ ಶಿಷ್ಯೋ ಯ ಇಚ್ಛತಿ
ಸ ಮಹಾಪಾತಕೀ ಜ್ಞೇಯಃ ಪತತ್ಯೇವ [1]ಸುದುರ್ಗತೌ[1] ||೭೪||

ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಗುರುಂ ಶಿಷ್ಯಃ ಸಾಧಾರಣಮನುಷ್ಯವತ್
ತಸ್ಯ ಭಕ್ತಿರ್ವೃಥಾ [2]ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮಯಿ ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ[2] ಸಂಶಯಃ ||೭೫||

[3]ಯೋ ವೀಕ್ಷತೇ[3] ಗುರುಂ ಶಿಷ್ಯಃ ಉದಾಸೀನಮನೀಷಯಾ
ಸ ಪಾಪಾತ್ಮಾ ಮಹಾಘೋರೇ ನರಕೇ ಪರಿವರ್ತತೇ ||೭೬||

ದೂರತೋ ಯೋ ಗುರುಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ [4]ಉದಾಸೀನೋಽಥ ನ[4] ವ್ರಜೇತ್
ಶ್ವಾನಯೋನಿಶತಂ ಗತ್ವಾ ಭವೇ[5]ಚ್ಚಂ[5]ಡಾಲವೇಶ್ಮನಿ ||೭೭||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಭಾಷಾಯಾಂ = ಗುರುವಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದಲು ಸನ್ಮಾನಂ = ಸತ್ಕಾರವನು ಇಚ್ಛತಿ = ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ಮಹಾಪಾತಕೀ = ಮಹಾಪಾಪಿಯೆಂದು ಜ್ಞೇಯಃ = ಅರಿಯಲ್ತಕ್ಕಾತನು ಸುದುರ್ಗತೌ ಏವ = ಅತ್ಯಂತ ನರಕದಲ್ಲಿಯೇ ಪತತಿ = ಬೀಳುತ್ತಿಹನು. ||೭೪||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಸಾಧಾರಣಮನುಷ್ಯವತ್ = ಉಳಿದ ಮನುಷ್ಯರೋಪಾದಿ ಪಶ್ಯತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹನು ಭೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಎಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮಯಿ = ನನ್ನಲ್ಲಿ ತಸ್ಯ = ಆತನ ಭಕ್ತಿಃ = ಗುರುಭಕ್ತಿ ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವು. ಅತ್ರ = ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೭೫||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ಉದಾಸೀನಮನೀಷಯಾ = ಉದಾಸೀನಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವೀಕ್ಷತೇ = ಕಾಣುತ್ತಿಹನು. ಸಃ = ಆತನು ಪಾಪಾತ್ಮಾ = ಪಾಪಶರೀರಿಯಾಗಿ . ಮಹಾಘೋರೇ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ನರಕೇ = ನರಕೇ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೭೬||

ಯಃ = ಅವನಾನೊಬ್ಬನು ದೂರತಃ = ದೂರದಲ್ಲಿ ಗುರುಂ = ಶ್ರೀಗುರುವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನಃ = ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ನ ವ್ರಜೇತ್ = ಇದಿರಾಗಿ ಬಾರನು, ಶ್ವಾನಯೋನಿ ಶತಂ = ಶ್ವಾನಯೋನಿಗಳ

---

1 ಸ ದುರ್ಗತೌ (ಘ). 2 ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೇವಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ನ (ಘ) 3 ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ (ಘ)
4 ಚೋದಾಸೀನತಯಾ ವ್ರಜೇತ್ (ಘ). 5 ಚ್ಚಾಂ ಕ).

ಸಮಸ್ತದೇವತಾವಾಸಂ ಸರ್ವಮಂತ್ರಾಸ್ಪದಂ ಗುರುಮ್
[1]ಉಪೇಕ್ಷತೇ ಸ ಪಾಪಾತ್ಮಾ ಯಃ ಶಿಷ್ಯೋ ರೌರವಂ ವ್ರಜೇತ್[1] ||೭೮||

ಹೃದಿ ನಾಽಯಂ ಮಮಾಚಾರ್ಯೋ ಇತ್ಯುಪೇಕ್ಷಾಂ ಕರೋತಿ ಚೇತ್
ಮಯಿ ಭಕ್ತಿರ್ವೃಥಾ ತಸ್ಯ ತಥೈವ ಚ ಸಮರ್ಚನಮ್ ||೭೯||

ಯೋಗ್ಯಮಾದ್ಯಂ ಗುರುಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಿಷ್ಯಃ ಕ್ಷುದ್ರಕ್ರಿಯಾ[2]ವಹಮ್[2]
ಗುರುಂ ಸಮಾಶ್ರಯೇದನ್ಯಂ ಯಸ್ಸ ಯಾತಿ ಸುದುರ್ಗತಿಮ್ ||೮೦||

ಶಿಷ್ಯಸ್ತು ಶಿಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್ ಗುರುರ್ಗೌರವಕಾರಣಾತ್
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಗುರೋರ್ಗೌರವಮಾಚರೇತ್ ||೮೧||

ನೂರನು ಗತ್ವಾ=ಎಯ್ದಿ ಚಂಡಾಲವೇ೯ಶ್ಮನಿ=ಹೊಲೆಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭವೇತ್ =ಹುಟ್ಟುವನು. ||೭೭||

ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಶಿಷ್ಯಃ=ಶಿವನು ಸಮಸ್ತದೇವತಾವಾಸಂ = ಸರ್ವದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಮನೆಯುಹಂಥಾ ಸರ್ವಮಂತ್ರಾಸ್ಪದಂ= ಸಮಸ್ತ ಮಂತ್ರಂಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಗುರುಂ=ಶ್ರೀಗುರುವನು ಉಪೇಕ್ಷತೇ=ಉದಾಸೀನವ ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ಸಃ=ಆತನು ಪಾಪಾತ್ಮಾ=ಪಾಪಶರೀರಿಯಾಗಿ ರೌರವಂ = ರೌರವ ನರಕವನು ವ್ರಜೇತ್=ಎಯ್ದುವನು. ||೭೮||

ಮಮ=ನನ್ನ ಅಯಂ=ಈ ಆಚಾರ್ಯಃ=ಗುರುವು ನಾ=ಮನುಷ್ಯನು ಇತಿ=ಹೀಂಗೆಂದು ಹೃದಿ=ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷಾಂ=ಉದಾಸೀನವನು ಕರೋತಿ ಚೇತ್=[ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ] ಮಯಿ=ಎನ್ನಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಿಃ = ಭಕ್ತಿ ತಸ್ಯ = ಆತಂಗೆ ವೃಥಾ=ವ್ಯರ್ಥವು ಸಮರ್ಚನಂ—ಅರ್ಚನೆಯೂ ತಥೈವ ಚ = ಆ ಪ್ರಕಾರದಲೆ ವ್ಯರ್ಥವು. ||೭೯||

ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ=ಶಿಷ್ಯನು ಯೋಗ್ಯಂ=ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾ ಆದ್ಯಂ ಗುರುಂ=ಮೊದಲಗುರುವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ=ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷುದ್ರಕ್ರಿಯಾವಹಂ= ಕುಟಿಲವಹ ಕ್ರಿಯಾವರ್ತನೆಯ ಧರಿಸಿದಹಂಥಾ ಅನ್ಯಂ ಗುರುಂ = ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಗುರುವನು ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್=ಆಶ್ರೈಸುವನು ಸಃ=ಆತನು ಸುದುರ್ಗತಿಂ= ಅತ್ಯಂತ ನರಕವನು ಯಾತಿ=ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೮೦||

ಶಿಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್=ಶಿಕ್ಷಿಸಿಕೊಳಲುಯೋಗ್ಯ[3]ನಹತನದ[3]ದೆಸೆಯಿಂದ ಶಿಷ್ಯಸ್ತು

---

[1] ಉಪೇಕ್ಷತೇ ಯಃ ಪಾಪಾತ್ಮಾ ರೌರವಂ ನರಕಂ ವ್ರಜೇತ್ (ಘ) [2] ಸ್ಥಿತಂ (ಘ)
[3] ನಹುದರ (ಕ)

*ಗುರೋರತ್ಯಂತಭಕ್ತಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯೇಹ ಪರತ್ರ ಚ
ನ ಕಿಂಚಿದ್ದುರ್ಲಭಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಮಸ್ತಂ ಸುಲಭಂ ಸದಾ ||೮೨||

ಅಥ ಕಿಂ ಬಹುನೋಕ್ತೇನ [1]ಗುರುರೇವ[1] ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ವಾ ಪರೋಕ್ಷೇ ವಾ ಗುರೋಃ ಪ್ರೀತಿಂ ಸಮಾಚರೇತ್ ||

ಗುರುಪ್ರೀತಿಕರಃ ಶಿಷ್ಯೋ ಯಸ್ಸ ಪ್ರೀತಿಕರೋ ಮಮ
[2]ತಸ್ಯಾಪ್ರೀತಿಕರಃ[2] ಶಿಷ್ಯೋ [3]ಮಮಾಪ್ರೀತಿಕರೋ[3] ಭೃಶಮ್ ||೮೪||

= ಶಿಷ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಗೌರವಕಾರಣಾತ್ = ಗುರುತ್ವವಹ ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗುರುಃ = ಗುರುವೆನಿಸುವನು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ = ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದವು ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿಂಗೆ ಗೌರವಂ = ಗುರುತ್ವವನು ಆಚರೇತ್ = ಮಾಡುವುದು. ||೮೧||

ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಅತ್ಯಂತಭಕ್ತಸ್ಯ = ಅತಿಭಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ = ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಇಹ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರತ್ರ ಚ = ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಲಭಂ = ಹಡೆಯಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾದು ಕಿಂಚಿತ್ = ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನ = ಇಲ್ಲ. ಭೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಎಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಸಮಸ್ತಂ = ಸರ್ವವೂ ಸುಲಭಂ = ಸುಲಭವು. ||೮೨||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಹುನಾ ಉಕ್ತೇನ = ಹಲವ ನುಡಿದುದರಿಂದ ಕಿಂ = [4]ಏನು ?[4] ಗುರುರೇವ = ಗುರುವೇ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ವಾ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪರೋಕ್ಷೇ ವಾ = ದೂರದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗುರೋಃ = ಗುರುವಿಂಗೆ ಪ್ರೀತಿಂ = ಸಂತೋಷವನು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಲೇಸಾಗಿ ಮಾಡುವುದು

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಪ್ರೀತಿಕರಃ = ಗುರುವಿಂಗೆ ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುವನು ಸಃ = ಆತನು ಮಮ = ಎನಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರಃ = ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುವಾತನು. ತಸ್ಯ = ಆ ಗುರುವಿಂಗೆ ಅಪ್ರೀತಿಕರಃ = ಅಪ್ರೀತಿಯ (ಅಪ್ರಿಯವ) ಮಾಡುವಂಥಾ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಮಮ = ಎನಗೆ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಅಪ್ರೀತಿಕರಃ = ಅಪ್ರಿಯವ (ಅಪ್ರೀತಿಯ) ಮಾಡುವಾತನು.

---

* ಈ ಶ್ಲೋಕ 'ಶಿಷ್ಯಸ್ತು ಶಿಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದರ ಮೊದಲು (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

1 ಗುರುರ್ದೇವೋ (ಘ) 2 ತಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಕರಃ (ಘ)

3 ಮಮ ಪ್ರಿಯಕರೋ (ಘ). 4 ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು (ಖ. ಚ)

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಗುರೋಃ ಪ್ರೀತಿಕರೋ ಭವೇತ್
[1]ಗುರುಭಕ್ತಿವಿಹೀನಸ್ಯ[1] ಮಯಿ ಭಕ್ತಿರ್ವೃಥಾ ಭವೇತ್ ||೮೫||

ಶಿಷ್ಯಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಯತ್ನೇನ [2]ಗುರೋರ್ಭಕ್ತಿಂ[2] ಸಮಾಚರೇತ್
ಯಃ ಕಶ್ಚಿದ್ಗುರುಭಕ್ತ[3]ಶ್ಚೇತ್ಸ[3] ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ ||೮೬||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
"ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಾಕ್ರಮೋ" ನಾಮ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ = ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದವೂ ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರಃ = ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುವಾತನು ಭವೇತ್ = ಆಹುದು. ಗುರುಭಕ್ತಿವಿಹೀನಸ್ಯ = ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಾತಂಗೆ ಮಯಿ = ಎನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಃ = ಭಕ್ತಿಯು ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವು ಭವೇತ್ = ಆಹುದು. ||೮೫||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯಃ = ಶಿಷ್ಯನು ಪ್ರಯತ್ನೇನ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದವು ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಗುರುವಿಂಗೆ ಭಕ್ತಿಂ = ಭಕ್ತಿಯನು ಸಮಾಚರೇತ್ = ಮಾಡುವುದು. ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಆವನಾನೊಬ್ಬಾತನು ಗುರುಭಕ್ತಶ್ಚೇತ್ = ಗುರುಭಕ್ತನಹನೆ ಸಃ = ಆತನು ಪರಮಾಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಹೆಂಥಾ ಗತಿಂ = ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೮೬||

[1] ಗುರುಭಕ್ತಿಂ ವಿನಾ ತಸ್ಯ (ಘ) [2] ಗುರೌ ಭಕ್ತಿಂ (ಘ) [3] ಸ್ಸ್ಯಾತ್ಸ (ಘ)

ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ)

ಶ್ರೀ ಶೈವೇ ವಾಯುವೀಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ—

[1]ಕೃಷ್ಣ ಉವಾಚ—

ಮಹರ್ಷಿವರ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಮಹೋದಧೇ
ಪಂಚಾಕ್ಷರಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತತ್ತ್ವತಃ ||೧||

ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ—

ಪಂಚಾಕ್ಷರಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ವರ್ಷಕೋಟಿಶತೈರಪಿ
ನ ಶಕ್ಯಂ ವಿಸ್ತರಾದ್ವಕ್ತುಂ ತಸ್ಮಾತ್ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ಶೃಣು ||೨||

ಶ್ರೀಶೈವೇ ವಾಯುವೀಯ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ = ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಯುವೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ

ಕೃಷ್ಣ ಉವಾಚ = ಕೃಷ್ಣನು ನುಡಿದನು.

ಸರ್ವಜ್ಞ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಮಹೋದಧೇ = ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಂಗಳಿಗೆ ಮಹಾಸಮುದ್ರನಹಂಥಾ ಮಹರ್ಷಿವರ = ಮಹಾಋಷಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಉಪಮನ್ಯುಋಷಿಯೇ! ಪಂಚಾಕ್ಷರಸ್ಯ = ಪಂಚಾಕ್ಷರದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆಯನು ತತ್ತ್ವತಃ = ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಶ್ರೋತುಂ = ಕೇಳಲು ಇಚ್ಛಾಮಿ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದೇನು[2]. ||೧||

ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ = ಉಪಮನ್ಯುಮಹಾಋಷಿ ನುಡಿದನು.

ಪಂಚಾಕ್ಷರಸ್ಯ = ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆಯನು ವರ್ಷಕೋಟಿಶತೈರಪಿ = ವರುಷ ಕೋಟಿಶತಂಗಳಿಂದವೂ ವಿಸ್ತರಾತ್ = ವಿಸ್ತರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಕ್ತುಂ = ನುಡಿಯಲು ನ ಶಕ್ಯಂ = ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ = ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಶೃಣು = ಕೇಳು. ||೨||

---

1 ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ (ಫ) 2 ತಿಹೆನು (ಕ)

ವೇದೇ-ಶಿವಾಗಮೇ ಚಾಯಮುಭಯತ್ರ ಷಡಕ್ಷರಃ
ಮಂತ್ರಃ ಸ್ಥಿತಸ್ಸದಾ ಮುಖ್ಯೋ ಲೋಕೇ ಪಂಚಾಕ್ಷರಃ ಸ್ಮೃತಃ ||೩||

ಸರ್ವಮಂತ್ರಾಧಿಕಶ್ಚಾಯಮೋಂಕಾರಾದ್ಯಃ ಷಡಕ್ಷರಃ
ಸರ್ವೇಷಾಂ ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಮಶೇಷಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಕಃ ||೪||

ತದಲ್ಪಾಕ್ಷರಮರ್ಥಾಢ್ಯಂ ವೇದಸಾರಂ ವಿಮುಕ್ತಿದಂ
ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಮಸಂದಿಗ್ಧಂ ವಾ[1][ಕ್ಯ][1]ಮೇತಚ್ಛಿವಾತ್ಮಕಮ್ ||೫||

ನಾನಾಸಿದ್ಧಿಯುತಂ ದಿವ್ಯಂ ಲೋಕಚಿತ್ತಾನುರಂಜಕಮ್
ಸುನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಗಂಭೀರಂ ವಾಕ್ಯಂ ತತ್ಪಾರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೬||

ವೇದೇ = ವೇದದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಗಮೇ ಚ = ಶಿವಾಗಮದಲ್ಲಿಯೂ ಉಭಯತ್ರ = ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಅಯಂ = ಈ ಷಡಕ್ಷರಃ = ಷಡಕ್ಷರವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರಃ = ಮಂತ್ರವು ಸ್ಥಿತಃ = ಇರಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಲೋಕೇ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರಃ = ಪಂಚಾಕ್ಷರೆ ಮಂತ್ರವು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಮುಖ್ಯಃ = ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾದೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩||

ಓಂಕಾರಾದ್ಯಃ = ಓಂಕಾರ ಮೊದಲಹಂಥಾ ಅಯಂ = ಈ ಷಡಕ್ಷರಶ್ಚ = ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರವೂ ಸರ್ವಮಂತ್ರಾಧಿಕಃ = ಸಮಸ್ತಮಂತ್ರಂಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕವಹವು. ಸರ್ವೇಷಾಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತಾನಾಂ = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ಅಶೇಷಾರ್ಥ ಪ್ರದಾಯಕಃ = ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಂಗಳ ಕೊಡುವಂಥಾದು. ||೪||

ತತ್ = ಆ ಷಡಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಂ = ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರವನುಳ್ಳಂಥಾದ್ದು. ಅರ್ಥಾಢ್ಯಂ = ಅರ್ಥಬಹಳವಹಂಥಾದ್ದು. ವೇದಸಾರಂ = ವೇದಂಗಳ ಸಾರವಹಂಥಾದ್ದು ವಿಮುಕ್ತಿದಂ = ಮುಕ್ತಿಯ ಕೊಡುವಂಥಾದ್ದು. ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಂ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನುಳ್ಳುದು. ಅಸಂಧಿಗ್ಧಂ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಂಥಾದ್ದು. ಏತತ್ = ಈ ಮಂತ್ರವು ಶಿವಾತ್ಮಕಂ = ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ವಾ[1][ಕ್ಯಂ] = [1]ವಾಕ್ಯವು. ||೫||

ಪಾರಮೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ = ದಿವ್ಯವಹಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಷಡಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ನಾನಾಸಿದ್ಧಿ ಯುತಂ = ನಾನಾಸಿದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು ಲೋಕಚಿತ್ತಾನುರಂಜಕಂ = ಲೋಕದ ಚಿತ್ತವ ಮೋಹಿಸುವಂಥಾದ್ದು ಸುನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಗಂಭೀರಂ = ಅತ್ಯಂತ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥಗಂಭೀರವಹಂಥಾದ್ದು. ||೬||

---

[1] ಚ್ಯ (ಕ. ಖ. ಚ) ಕ್ಯ (ಘ)

[1]ಮಂತ್ರಃ[1] ಸುಖಮುಖೋಚ್ಚಾ[2][ರ್ಯಃ ಅ][2] ಶೇಷಾರ್ಥಪ್ರಸಿದ್ಧಯೇ
ಪ್ರಾಹೋಂನಮಶ್ಶಿವಾಯೇತಿ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್ ||೭||

ತದ್ಬೀಜಂ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾನಾಂ ಮಂತ್ರಮಾದ್ಯಂ ಷಡಕ್ಷರಮ್
ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಮಹಾರ್ಥಂ ಚ ಜ್ಞೇಯಂ ತದ್ವಟಬೀಜವತ್ ||೮||

ದೇವೋ ಗುಣತ್ರಯಾತೀತಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಕೃತ್ಪ್ರಭುಃ
ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರೇ ಮಂತ್ರೇ ಸ್ಥಿತಸ್ಸರ್ವಗತಶ್ಶಿವಃ ||೯||

ಈಶಾನಾದ್ಯಾನಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಾಣಿ ತು
ಮಂತ್ರೇ ನಮಶ್ಶಿವಾಯೇತಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾನಿ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ||೧೦||

ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸಮಸ್ತವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಶಿವನು ಸರ್ವದೇಹಿನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಶೇಷಾರ್ಥಪ್ರಸಿದ್ಧಯೇ = ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಓಂ ನಮಶ್ಶಿವಾಯೇತಿ = ಓಂ ನಮಶ್ಶಿವಾಯ ಎಂದು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು ಮಂತ್ರಃ[3] = ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರವು ಸುಖಮುಖೋಚ್ಚಾ[3][ರ್ಯಃ][3] = ಸುಖವಾಗಿ ಮುಖದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾದ್ದು. ||೬||

ತತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಷಡಕ್ಷರಂ ಮಂತ್ರಂ = ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರವು ಸರ್ವವಿದ್ಯಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಚತುರ್ದಶವಿದ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯಂ = ಮೊದಲ ಹಂಥಾ ಬೀಜಂ = ಬೀಜವು. ತತ್ = ಆ ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರವು ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾದ್ದು. ಮಹಾರ್ಥಂ ಚ = ಮಹಾರ್ಥವನುಳ್ಳದು. ವಟಬೀಜವತ್ = ಆಲದ ಬೀಜದೋಪಾದಿಯೆಂದು ಜ್ಞೇಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೮||

ಸರ್ವಕೃತ್ = ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನೂ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಪ್ರಭುಃ = ಒಡೆಯನ ಹಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಗುಣತ್ರಯಾತೀತಃ = ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮಂ ಗಳೆಂಬ ಗುಣತ್ರಯಂಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವಗತಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರೇ = ಓಂ ಎಂಬ ಏಕಾಕ್ಷರವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರೇ = ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಃ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ಪ್ರಣವದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಹನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೯||

ಈಶಾನಾದ್ಯಾನಿ = ಈಶಾನ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ = ಸೂಕ್ಷ್ಮಂಗಳ

---

[1] ಮಂತ್ರಂ (ಗ, ಘ) [2] ರ್ಯಂ (ಕ. ಖ. ಚ).

ಮಂತ್ರೇ ಷಡಕ್ಷರೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮೇ ಪಂಚಬ್ರಹ್ಮತನುಶ್ಶಿವಃ
ವಾಚ್ಯ-ವಾಚಕಭಾವೇನ ಸ್ಥಿತಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸ್ವಭಾವತಃ ||೧೧||

ವಾಚ್ಯಶ್ಶಿವಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಮಂತ್ರಸ್ತದ್ವಾಚಕಸ್ಸ್ಮೃತಃ
ವಾಚ್ಯ-ವಾಚಕಭಾವೋಽಯಮನಾದಿಸ್ಸಂಸ್ಥಿತಸ್ತಯೋಃ ||೧೨||

ಯಸ್ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಸುಸಂಪೂರ್ಣಃ ಸ್ವಭಾವವಿಮಲಶ್ಶಿವಃ
ತಸ್ಯಾಭಿಧಾನಮಂತ್ರೋಽಯಮಭಿಧೇಯಶ್ಚ ಸ ಸ್ಮೃತಃ ||೧೩||

ಹಂಥಾ ಏಕಾಕ್ಷರಾಣಿ = ಪ್ರಣವವೆಂಬ ಏಕಾಕ್ಷರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ತು = ಸದ್ಯೋಜಾತ ವಾಮದೇವ ಅಘೋರ ತತ್ಪುರುಷ ಈಶಾನರೆಂಬ ಪಂಚಬ್ರಹ್ಮಂಗಳು ನಮಶ್ಶಿವಾಯೇತಿ = ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಮಂತ್ರೇ = ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ = ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ಸಂಸ್ಥಿತಾನಿ = ಇರಲ್ಪಟ್ಟವು. ||೧೦||

ಸೂಕ್ಷ್ಮೇ = ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾ ಷಡಕ್ಷರೇ ಮಂತ್ರೇ = ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಬ್ರಹ್ಮತನುಃ = ಪಂಚಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ವಾಚ್ಯ-ವಾಚಕಭಾವೇನ = ವಾಚ್ಯ-ವಾಚಕವು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಸ್ವಭಾವತಃ = ಸ್ವಭಾವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ಥಿತಃ = ಇಹನು. ಸಾಕ್ಷಾಚ್ಛಬ್ದ ಅವ್ಯಯವು. ||೧೧||

ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ = ಪ್ರಮಾಣಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹ ತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಾಚ್ಯಃ = ವಾಚ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಮಂತ್ರಃ = ಮಂತ್ರವು ತದ್ವಾಚಕಃ = ಆ ಶಿವನನೇ ಹೇಳುವುದಾಗಿ ವಾಚಕವೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ವಾಚ್ಯ-ವಾಚಕಭಾವಃ = ವಾಚ್ಯವಾಚಕಸ್ವಭಾವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನಾದಿಃ = ಅನಾದಿಯ ಹಂಥಾ ಅಯಂ = ಈ ಶಿವನು ತಯೋಃ = ಅವೆರಡು ಸ್ವರೂಪಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ||೧೨||

ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸುಸಂಪೂರ್ಣಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಸ್ವಭಾವವಿಮಲಃ = ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಮಲನಹಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನುಂಟು ಸಃ = ಆ ದೇವನು ಶಿವಃ = ಶಿವನೆಂಬಂಥಾ ಅಭಿಧೇಯಶ್ಚ = ಹೆಸರುಳ್ಳಾತನೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅಯಂ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರವು ತಸ್ಯ = ಆ ಶಿವನ ಅಭಿಧಾನಮಂತ್ರಃ = ಹೆಸರಮಂತ್ರವು. ||೧೩||

ಅಭಿಧಾನಾಭಿಧೇಯತ್ವಾತ್ [1]ಮಂತ್ರಾತ್ ಸಿದ್ಧಃ ಪರಃ ಶಿವಃ
[2]ಏತಾವದ್ಧಿ[2] ಶಿವಜ್ಞಾನಮೇತಾ[3]ವದ್ಧಿ ಪರಂ[3]ಪದಮ್ ||೧೪||

ಯದೋಂನ್ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ಶಿವವಾಕ್ಯಂ ಷಡಕ್ಷರಮ್
ವಿಧಿವಾಕ್ಯಮಿದಂ ಶೈವಂ ನಾರ್ಥವಾದಃ ಶಿವಾತ್ಮಕಮ್ ||೧೫||

ಬಹುತ್ವೇಽಪಿ ಹಿ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಸರ್ವಜ್ಞೇನ ಶಿವೇನ ಯತ್
ಪ್ರಣೀತಮಮಲಂ [4]ವಾಕ್ಯಂ[4] ನ ತೇನ ಸದೃಶಂ ಕ್ವಚಿತ್ ||೧೬||

ಸಾಂಗಾನಿ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾನಿ ಷಡಕ್ಷರೇ
ನ ತೇನ ಸದೃಶಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಮಂತ್ರೋಽಪ್ಯಸ್ತ್ಯಪರಃ ಕ್ವಚಿತ್ ||೧೭||

ಪರಶಿವಃ = ಪರಶಿವನು ಅಭಿಧಾನಾಭಿಧೇಯತ್ವಾತ್ = ನಾಮವು ನಾಮವನುಂಟಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಂತ್ರಾತ್ = ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಃ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದಾತನು. ಏತಾವತ್ = ಇದೀಗ ಶಿವಜ್ಞಾನಂ ಹಿ = ಶಿವಜ್ಞಾನವಲಾ. ಏತಾವತ್ = ಇದೀಗ ಪರಂ ಪದಂ ಹಿ = ಪರಮಪದವಲಾ. ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಸಹಸ್ರನಾಮವುಂಟಾದರೆಯೂ ನಿಜನಾಮ ಶಿವನೆಂಬುದರ್ಥ. ಆ ನಿಜನಾಮದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರ[5]ಮಂತ್ರ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದರಿವುದು.[5] ||೧೪||

ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ = ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಷಡಕ್ಷರಂ = ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರವು ಶಿವವಾಕ್ಯಂ = ಶಿವನ ವಾಕ್ಯವು. ಶಿವಾತ್ಮಕಂ = ಶಿವಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಶೈವಂ = ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಇದಂ ಇದು ವಿಧಿವಾಕ್ಯಂ = ತಾತ್ಪರ್ಯವಹಂಥಾ ವಾಕ್ಯವು. ಅರ್ಥವಾದಃ = ಸ್ತುತಿಯು ನ = ಅಲ್ಲ. ||೧೫||

ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ = ಸಪ್ತಕೋಟಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಂಗಳ ಬಹುತ್ವೇಽಪಿ = ಬಹಳದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಜ್ಞೇನ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಶಿವೇನ = ಶಿವನಿಂದ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಅಮಲಂ = ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಣೀತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತೇನ = ಆ ಶಿವನ ವಾಕ್ಯವಹ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರದೊಡನೆ ಸದೃಶಂ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರವು ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನ = ಇಲ್ಲ. ||೧೬||

ಷಡಕ್ಷರೇ = ಷಡಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಸಾಂಗಾನಿ = ಶಿಕ್ಷಾ ಕಲ್ಪ ನಿರುಕ್ತ ಛಂದೋ ಜ್ಯೋತಿಷ ವ್ಯಾಕರಣವೆಂಬ ಷಡಂಗಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ = ವೇದ

---

[1] ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಃ (ಕ) ಮೂಲ. [2] ಏತಾವತ್ತು (ಖ) [3] ವತ್ಪರಮಂ (ಖ)
[4] ಮಂತ್ರಂ (ಖ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಕ್ಷೀಣೇ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರೇ ಸಂಕರೇ ಸಮುಪಾಗತೇ
ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೇ ಸನ್ದಿಗ್ಧೇ [1]ನಿಶ್ಚಯೇ[1]ವಾ ವಿಪರ್ಯಯೇ ||
*ಕೇನೋಪಾಯೇನ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಭಕ್ತಾಸ್ತವ ಮಹೇಶ್ವರ ||೨೫||

[2]ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ[2]—

ಆಶ್ರಿತ್ಯ ಪರಮಾಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಹೃದ್ಯಾಂ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ಮಮ
ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ ಭಾವಿತಾತ್ಮಾನೋ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಕಲಿಜಾ ನರಾಃ ||
ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಜೈರ್ದೋಷೈರ್ವಕ್ತುಂ ಸ್ಮರ್ತುಮಗೋಚರೈಃ ||

ಕಲುಷಿತೇ = ಕದಡಿದಂಥಾ ಕಲೌ ಕಾಲೇ = ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪುಣ್ಯಮನಸಾ = ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭಗ್ನೇ = ಮುಸುಕಿದಂಥಾ ಲೋಕೇ = ಜನವು ಧರ್ಮ-ಪರಾಙ್ಮುಖೇ ಸತಿ = ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿದ ಮುಖವನುಳ್ಳದಾಗುತ್ತಿರಲೂ ||೨೪||

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರೇ = ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರವು ಕ್ಷೀಣೇ ಸತಿ = ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರಲು ಸಂಕರೇ = ಜಾತಿಸಂಕರವು ಸಮುಪಾಗತೇ ಸತಿ = ಆಗುತ್ತಂವಿರಲು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೇ = ಸರ್ವ ಧರ್ಮದ ಅಧಿಕಾರವು ಸನ್ದಿಗ್ಧೇ ಸತಿ = ಸಂಶಯುವಾಗುತ್ತಿರಲು ನಿಶ್ಚಯೇ = ತಾತ್ಪರ್ಯವು ವಿಪರ್ಯಯೇ ಸತಿ = ವಿಪರೀತವಾಗುತ್ತಿರಲು.

ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ = ಎಲೆ [3]ಮಹೇ[3]ಶ್ವರನೇ! ತವ = ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಾಃ = ಭಕ್ತರುಗಳು ಕೇನೋಪಾಯೇನ = ಆವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮುಚ್ಯಂತೇ = ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಿಹರು. ||೨೫||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—ಪರಮೇಶ್ವರ ನುಡಿದನು.

ಕಲಿಜಾಃ = ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ನರಾಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಪರಮಾಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಹೃದ್ಯಾಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ವಿದ್ಯಾಂ = ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವಿದ್ಯೆಯನು ಆಶ್ರಿತ್ಯ = ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದವೂ ಭಾವಿತಾತ್ಮಾನಃ = ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ವಕ್ತುಂ = ನುಡಿಯಲು ಸ್ಮರ್ತುಂ = ನೆನೆಯಲು ಅಗೋಚರೈಃ = ಗೋಚರವಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಜೈಃ = ಮನಸ್ಸು ವಾಕ್ಕುಕಾಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ದೋಷೈಃ = ದೋಷಂಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಯಂತೇ = ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹರು. ||೨೬||

---

1 ನಿಶ್ಚಿತೇ (ಘ) 2 ಮಹೇಶ್ವರ ಉವಾಚ (ಘ) 3 ಪರಮೇ (ಖ. ಚ)

* ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೀಗಿದೆ : 'ತದೋಪದೇಶೇ ವಿಹತೇ ಗುರುಶಿಷ್ಯಕ್ರಮೇ ಗತೇ' ಎಂದು. ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಬಂದಿಲ್ಲ.

ನಮಸ್ಕಾರಾದಿ ಸಂಯುಕ್ತಂ ಶಿವಾಯೇತ್ಯಕ್ಷರತ್ರಯಮ್
ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇ ವರ್ತತೇ ಯಸ್ಯ ಸಫಲಂ ತಸ್ಯ ಜೀವಿತಮ್ ||೨೧||

ಅಂತ್ಯಜೋ ವಾಧಮೋ ವಾಪಿ ಮೂರ್ಖೋ ವಾ ಪಂಡಿತೋಽಪಿ ವಾ
ಪಂಚಾಕ್ಷರಜಪೇ ನಿಷ್ಠೋ ಮುಚ್ಯತೇ ಪಾಪಬಂಧನಾತ್ ||೨೨||

ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಪರಮೇಶೇನ ದೇವ್ಯಾ ಪೃಷ್ಟೇನ ಶೂಲಿನಾ
ಹಿತಾಯ ಸರ್ವಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ[1] ತಿರ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಾಂ[1] ವಿಶೇಷತಃ ||೨೩||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—

ಕಲೌ ಕಲುಷಿತೇ ಕಾಲೇ ದುರ್ಜಯೇ ದುರತಿಕ್ರಮೇ
ಅಪುಣ್ಯ[2]ಮನಸಾಚ್ಛನ್ನೇ ಲೋಕೇ ಧರ್ಮಪರಾಙ್ಮುಖೇ ||೨೪||

ನಮಸ್ಕಾರಾದಿಸಂಯುಕ್ತಂ = ನಮಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಶಿವಾಯೇತಿ = ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಅಕ್ಷರತ್ರಯಂ = ಮೂರು ಅಕ್ಷರವು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇ = ನಾಲಗೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹುದು. ವೃತು-ವರ್ತನೇ ಎಂಬ ಧಾತು ಆತ್ಮನೇ ಪದವು. ತಸ್ಯ = ಆತನ ಜೀವಿತಂ = ಬದುಕು ಸಫಲಂ = ಸಫಲವು. ||೨೧||

ಅಂತ್ಯಜೋ ವಾ = ಹೊಲೆಯನಾಗಲಿ ಅಧಮೋ ವಾಽಪಿ = ಅಧಮನಾಗಲಿ ಮೂರ್ಖೋ ವಾ = ಮೂರ್ಖನಾಗಲಿ ಪಂಡಿತೋಽಪಿ ವಾ = ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಲಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರಜಪೇ = ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರ ಜಪದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠಃ = ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಹನು ಪಾಪಬಂಧನಾತ್ = ಪಾಪಬಂಧನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಯತೇ = ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ಮುಚುಲೃ-ಮೋಕ್ಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು ಆತ್ಮನೇಪದವು. ||೨೨

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವ್ಯಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯಿಂದ ಪೃಷ್ಟೇನ = ಬೆಸಗೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶೂಲಿನಾ = ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಸರ್ವಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ [1]ತಿರ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಾಂ[1] = ತಿರ್ಯಕ್ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಹಿತಾಯ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವಿಶೇಷತಃ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಕ್ತಂ — ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೩||

ದೇವ್ಯುವಾಚ — ದೇವಿಯು ನುಡಿದಳು

ದುರ್ಜಯೇ = ಗೆಲಲುಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ದುರತಿಕ್ರಮೇ = ಮೀರಬಾರದಂಥಾ

---

[1] ತಿರಶ್ಚಾಂಚ (ಕ). ತಿಷ್ಯಜಾನಾಂ (ಘ) [2] ತಮಸಾ (ಘ)

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ

ತಥ್ಯಮೇತತ್ತ್ವಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಥಾಪಿ ಶೃಣು ಸುಂದರಿ !
ರಹಸ್ಯಮಿತಿ ಮತ್ವೈತದ್ಗೋಪಿತಂ ಯನ್ಮಯಾ ಪುರಾ ||೩೦||

ಅಮಂತ್ರಕರ್ಮಾ ಪತಿತಃ ಪೂಜಯೇದ್ಯದಿ ಮೋಹಿತಃ
ನಾರಕೀ ಸ್ಯಾನ್ನ ಸಂದೇಹೋ ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ವಿನಾ ||೩೧||

ಅಬ್ಭಕ್ಷಾ ವಾಯುಭಕ್ಷಾಶ್ಚ ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ವ್ರತಕರ್ಶಿತಾಃ
ತೇಷಾಮೇತೈರ್ವ್ರತೈರ್ನಾಸ್ತಿ ಮಮ ಲೋಕಸಮಾಗಮಃ ||೩೨||

= ಪಾತಕವ ಮಾಡಿದಾತನು ಅನಯಾ ವಿದ್ಯಯಾ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಥಂ = ಹೇಗೆ ವಿಮುಚ್ಯೇತ = ಮುಕ್ತನಹನು ? ||೨೯||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಮಹೇಶ್ವರ ನುಡಿದನು.

ಭೋ ಸುಂದರಿ = ಎಲೆ [1]ಮನೋಹರಿಯೆ[1] ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ತಂ = ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಏತತ್ = ಇದು ತಥ್ಯಂ = ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ತಥಾಽಪಿ — ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಶೃಣು = ಕೇಳು. ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಮತ್ವಾ = ಅರಿದು ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ರಹಸ್ಯಂ = ರಹಸ್ಯವಹಂಥಾ ಏತತ್ = ಈ ಮಂತ್ರವು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಗೋಪಿತಂ = ಗೋಪ್ಯವಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩೦||

ಅಮಂತ್ರಕರ್ಮಾ = ಮಂತ್ರಕರ್ಮವಿಲ್ಲದಂಥಾ ಪತಿತಃ = ಪಾತಕನಹಂಥಾ ಮೋಹಿತಃ = ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ವಿನಾ = ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವಿಲ್ಲದೇ ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸುವನು, [ಆವನು] ನಾರಕೀ ಸ್ಯಾತ್ = ನರಕಿ ಅಹನು. ಸಂದೇಹಃ = [2]ಸಂಶಯವು[2] ನ = ಇಲ್ಲ. ||೩೧||

ಅಬ್ಭಕ್ಷಾಃ = ಉದಕವ ಕೊಂಡಿಹವರುಗಳು ವಾಯುಭಕ್ಷಾಶ್ಚ = ವಾಯುವನೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರುಗಳು ಅನ್ಯೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರು ವ್ರತಕರ್ಶಿತಾಃ = ವ್ರತಂಗಳಿಂದ ಬಡವಾದಂಥಾವರುಗಳು ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಂಬರುಂಟು ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳಿಗೆ ಏತೈರ್ವ್ರತೈಃ = ಈ ವ್ರತಂಗಳಿಂದ ಮಮ = ಎನ್ನ ಲೋಕಸಮಾಗಮಃ = ಲೋಕವನೆಯ್ದುಹವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೩೨||

---

[1] ಮನೋಹರಿಯಹಂಥಾ ಆಯಕನೆ (ಖ. ಚ.) [2] ಸಂದೇಹವು (ಕ)

ದೂಷಿತಾನಾಂ ಕೃತಘ್ನಾನಾಂ ನಿರ್ದಯಾನಾಂ ಖಲಾತ್ಮನಾಮ್
ಲುಬ್ಧಾನಾಂ ವಕ್ರಮನಸಾಮಪಿ ಮತ್ಪ್ರವಣಾತ್ಮನಾಮ್ ॥
ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀವಿದ್ಯಾ ಸಂಸಾರಭಯತಾರಿಣೀ ॥೨೭॥

ಮಯೈವಮಸಕೃದ್ದೇವಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ ಧರಾತಳೇ
[1]ಪತಿತೋ ವಾಽಪಿ ಮುಚ್ಯೇತ[1] ಮದ್ಭಕ್ತೋ ವಿದ್ಯಯಾಽನಯಾ ॥೨೮॥

ದೇವ್ಯುವಾಚ

ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯೋ ಭವೇನ್ಮರ್ತ್ಯಃ ಪತಿತೋ ಯದಿ ಸರ್ವದಾ
ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯೇನ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕೃತಂ ತನ್ನರಕಾಯ ಹಿ ॥
ತತಃ ಕಥಂ ವಿಮುಚ್ಯೇತ ಪತಿತೋ ವಿದ್ಯಯಾಽನಯಾ ॥೨೯॥

ದೂಷಿತಾನಾಂ = [2]ದೂಷಿತ[2]ರುಗಳಿಗೆ ಕೃತಘ್ನಾನಾಂ = ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮವ ನಳಿವವರುಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಯಾನಾಂ = ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲದವರುಗಳಿಗೆ ಖಲಾತ್ಮನಾಂ = ದುರ್ಜನರುಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧಾನಾಂ = ಲೋಭಿಗಳಿಗೆ ವಕ್ರಮನಸಾಂ ಅಪಿ = ಕಪಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳವರುಗಳಿಗೆಯೂ ಮತ್ಪ್ರವಣಾತ್ಮನಾಂ = [3]ನನ್ನ[3] ನೆನೆವ ಬುದ್ಧಿಯ ನುಳ್ಳವರುಗಳಿಗೆ ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀವಿದ್ಯಾ = ಪಂಚಾಕ್ಷರೀವಿದ್ಯೆವು ಸಂಸಾರಭಯತಾರಿಣೀ = ಸಂಸಾರದ ಭೀತಿಯ ದಾಂಟಿಸುವುದು. ॥೨೭॥

ಹೇ ದೇವಿ—ಎಲೈ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿ! ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಕೃತ್ = ಹಲವು ಬಾರಿ ಧರಾತಳೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪತಿತೋಽಪಿ ವಾ = ಪಾತಕನಾದರೂ ಮದ್ಭಕ್ತಃ = ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಪಕ್ಷೇ ಅನಯಾ ವಿದ್ಯಯಾ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಯೇತ = ಮುಕ್ತನಹನು. ॥೨೮॥

ದೇವ್ಯುವಾಚ = ಪಾರ್ವತಿದೇವಿ ನುಡಿದಳು.

ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯಃ = ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಮರ್ತ್ಯಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಪತಿತಃ = ಪಾತಕನು ಭವೇತ್ = ಅಹನು. ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯೇನ = ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಆತನಿಂದ ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕರ್ಮ = ಕರ್ಮವು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ತತ್ = ಅದು ನರಕಾಯ ಹಿ = ನರಕಕ್ಕೋಸ್ಕರವಲಾ. ತತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪತಿತಃ

---

[1] ಪತಿತೋಽಪಿ ವಿಮುಚ್ಯೇತ (ಕ). [2] ದೂಷಕ (ಕ) [3] ನಮ್ಮ (ಕ).

ಯೇನ ಕೇನಾಪಿ ವಾ ದೇವಿ *ಪೂಜಾ* ಮುಕ್ತಿಂ ನಯಿಷ್ಯತಿ ||೩೬||

ಅಶುದ್ಧೋ ವಾ ವಿಶುದ್ಧೋ ವಾ ಸಕೃತ್ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣ ಯಃ
ಪೂಜಯೇತ್ಪತಿತೋ ವಾಽಪಿ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||೩೭||

ಕಿಮತ್ರ ಬಹುನೋಕ್ತೇನ ಭಕ್ತಾಸ್ಸರ್ವೇಽಧಿಕಾರಿಣಃ
ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂ[1]ತ್ರೇ[1] ತಸ್ಮಾಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠತರೋ ಹಿ ಸಃ ||೩೮||

ಪಂಚಾಕ್ಷರಪ್ರಭಾವಾಚ್ಚ ಲೋಕಾ ದೇವಾ ಮಹರ್ಷಯಃ
ತಿಷ್ಠಂತಿ ಶಾಶ್ವತಾ ಧರ್ಮಾ ವೇದಾಃ ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್ ||೩೯||

ನಿಂದವೂ ಪೂಜಾ = ಪೂಜೆಯು ಕೃತಾ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಹೇ ದೇವಿ = ಎಲೈ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ! ಮುಕ್ತಿಂ = ಮುಕ್ತಿಯನು ನಯಿಷ್ಯತಿ = ಎಯ್ದಿಸುವುದು ಣೀಞ್ — ಪ್ರಾಪಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು ಲೃಟ್. ||೩೬||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಅಶುದ್ಧೋ ವಾ = ಶುದ್ಧನಲ್ಲದಾತನಾಗಲಿ ವಿಶುದ್ಧೋ ವಾ = ಶುದ್ಧನಾಗಲಿ ಪತಿತೋಽಪಿ ವಾ = [2]ಪಾಪವ[2]ಮಾಡಿದಾತನಾಗಲಿ ಸಕೃತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣ = ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸುವನು ಮುಚ್ಯತೇ = ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಿಹನು. ಅತ್ರ = ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನ = ಇಲ್ಲ.

ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಬಹುನಾ ಉಕ್ತೇನ = ಹಲವ ನುಡಿದದ್ದರಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರೇ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇ ಭಕ್ತಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಭಕ್ತರುಗಳು ಅಧಿಕಾರಿಣಃ = ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಃ = ಆ ಶ್ರೀಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರವು ಶ್ರೇಷ್ಠತರೋ ಹಿ = ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಲಾ. ತರಶಬ್ದವು ಅತಿಶಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸೂದು. ದ್ವಿವಚನ— ವಿಭಜ್ಯೋಪಪದೇ ತರಬೀಯಸುನೌ' 'ಅತಿಶಾಯಿನೇ ತರಪ್ತಮಬಿಷ್ಠನೌ' ಇತಿ ಪಾಣಿನಿ ಸೂತ್ರ[3][ಗಳು].[3] ||೩೮||

ಪಂಚಾಕ್ಷರಪ್ರಭಾವಾತ್ = ಪಂಚಾಕ್ಷರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲೋಕಾಶ್ಚ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಂಗಳೂ ದೇವಾಃ = ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಕೋಟಿ ದೇವರ್ಕಳೂ ಮಹರ್ಷಯಃ = ತ್ರಿಕೋಟಿ ಮಹಾಋಷಿಗಳೂ ಇದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = ಈ ಸಮಸ್ತ

---

* ಪ್ರಜಾಂ (ಘ) ಮೂಲ. ಪೂಜಾ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ

[1] ತ್ರಃ (ಘ) [2] ಪಾವನವ (ಕ) [3] ಮ್ (ಕ.ಖ.ಚ)

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣೈವ ಯೋ[1]ಹಿ[1] ಮಾಂ ಸಕೃದರ್ಚಯೇತ್
ಸೋಽಪಿ ಗಚ್ಛೇನ್ಮಮ ಸ್ಥಾನಂ ಮಂತ್ರಸ್ಯಾಸ್ಯೈವ ಗೌರವಾತ್ ||೩೩||

ತಸ್ಮಾತ್ತಪಾಂಸಿ ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ವ್ರತಾನಿ ನಿಯಮಾಸ್ತಥಾ
ಪಂಚಾಕ್ಷರಾರ್ಚನಸ್ಯೈತೇ ಕೋಟ್ಯಂಶೇನಾಪಿ ನೋ ಸಮಾಃ ||೩೪||

ತಸ್ಮಾ[2]ದೇತೇನ[2]ಮಂತ್ರೇಣ ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಭೇದತಃ
ಯಥಾಪ್ರಜ್ಞಂ ಯಥಾಶ್ರದ್ಧಂ ಯಥಾಕಾಲಂ ಯಥಾ[3]ಸ್ಮೃತಿ[3] ||೩೫||

ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಯಥಾಸಂಪತ್ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯಥಾರತಿ
ಯದಾ ಕದಾಽಪಿ ವಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಯತ್ರಕುತ್ರಾಽಪಿ ವಾ ಕೃತಾ ||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಭಕ್ತ್ಯಾ ಹಿ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದವು ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣೈವ = ಪಂಚಾಕ್ಷರದಿಂದವೇ ಸಕೃತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿ ಅರ್ಚಯೇತ್ = ಅರ್ಚಿಸುವನು ಸೋಽಪಿ = ಆತನೂ ಅಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ = ಈ ಮಂತ್ರದ ಗೌರವಾದೇವ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದವೆ ಮಮ = ಎನ್ನ ಸ್ಥಾನಂ = ಸ್ಥಾನವನು ಗಚ್ಛೇತ್ = ಎಯ್ದುವನು. ||೩೩||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತಪಾಂಸಿ = ತಪಸ್ಸುಗಳು ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ = ಯಜ್ಞಂಗಳು ವ್ರತಾನಿ = ವ್ರತಂಗಳು ತಥಾ = ಹಾಗೆ ನಿಯಮಾಃ = ನಿಯಮಂಗಳು ಪಂಚಾಕ್ಷರಾರ್ಚನಸ್ಯ = ಪಂಚಾಕ್ಷರದಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಿದ ಫಲಕ್ಕೆ ಏತೇ = ಇವು ಕೋಟ್ಯಂಶೇನಾಪಿ = ಕೋಟಿಯಂಶದಿಂದವೂ ಸಮಾಃ = ಸಮಾನಂಗಳು [4]ನೋ[4] = ಅಲ್ಲ. ||೩೪||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಏತೇನ ಮಂತ್ರೇಣ = ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯ—ಭೇದತಃ = ಮನ ವಚನಕಾಯಂಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಯಥಾಪ್ರಜ್ಞಂ = ಬುದ್ಧಿ ತಪ್ಪದೆ ಯಥಾಶ್ರದ್ಧಂ = ವಿಶ್ವಾಸ ತಪ್ಪದೆ ಯಥಾಕಾಲಂ = ಕಾಲ ತಪ್ಪದೆ ಯಥಾಸ್ಮೃತಿ = ನೆನಹು ತಪ್ಪದೆ. ||೩೫||

ಯಥಾಶಕ್ತಿ = ಶಕ್ತಿ ತಪ್ಪದೇ ಯಥಾಸಂಪತ್ = ಸಮೃದ್ಧಿ ತಪ್ಪದೇ ಯಥಾಯೋಗಂ = ಧ್ಯಾನ ತಪ್ಪದೆ ಯಥಾರತಿ = ತಾತ್ಪರ್ಯ ತಪ್ಪದೆ ಯದಾ = ಆವಾಗವೂ ಕದಾಪಿ ವಾ = ಒಂದಾನೊಂದು ವೇಳೆಯು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯತ್ರ = ಆವಲ್ಲಿ ಕುತ್ರಾಪಿ ವಾ = ಒಂದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಯೇನ ಕೇನಾಪಿ ವಾ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ

[1] ಪಿ (ಖ ಚ.) [2] ದನೇನ (ಘ)
[3] ಮತಿ (ಘ) [4] ನ (ಕ)

ಮೂಲವಿದ್ಯಾ ಶಿವಂ ಶೈವಂ [1]ಸೂತ್ರಂ[1] ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ ತಥಾ
ನಾಮಾನ್ಯಸ್ಯ ವಿಜಾನೀಯಾತ್ ಸೈವ ಮೇ ಹೃದಯಂ ಮತಮ್ ||೪೩||

ರಹಸ್ಯಮನ್ಯದ್ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಗೋಪನೀಯಮಿದಂ ಪ್ರಿಯೆ
ನ ವಾಚ್ಯಂ ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಾಪಿ ನಾಸ್ತಿಕಸ್ಯಾಥವಾ ಪಶೋಃ ||೪೪||

ಸದಾಚಾರವಿಹೀನಸ್ಯ ಪತಿತಸ್ಯಾಂತ್ಯಜಸ್ಯ ವಾ
ಪಂಚಾಕ್ಷರಾತ್ಪರಂ ನಾಸ್ತಿ ಪರಿತ್ರಾಣಂ ಕಲೌ ಯುಗೇ ||೪೫||

ಗಚ್ಛತಸ್ತಿಷ್ಠತೋ ವಾಽಪಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವತಃ
ಅಶುಚೇರ್ವಾ ಶುಚೇರ್ವಾಪಿ ಮಂತ್ರೋಽಯಂ ನ ಚ ನಿಷ್ಫ[2]ಲಃ[2] ||೪೬||

ಶೈವಂ=ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ=ಪಂಚಾಕ್ಷರವು ಶಿವಂ ಸೂತ್ರಂ =ಶಿವಸೂತ್ರವೆನಿಸುವುದು. ತಥಾ= ಹಾಂಗೆ ಮೂಲವಿದ್ಯಾ = ಮೂಲವಿದ್ಯವಹಂಥಾ ಸೈವ=ಅ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯೇ ಮೇ= ಎನ್ನ ಮತಂ = ಇಷ್ಟವಹಂಥಾ ಹೃದಯಂ=ಹೃದಯವು. ಅಸ್ಯ=ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ನಾಮಾನಿ=ನಾಮಂಗಳನು ವಿಜಾನೀಯಾತ್=ಅರಿವುದು. ||೪೩||

ಭೋಪ್ರಿಯೆ! =ಎಲೆಪ್ರಿಯಳಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ! ಅನ್ಯತ್ =ಮತ್ತೊಂದು ರಹಸ್ಯಂ=ರಹಸ್ಯವನು ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ=ಹೇಳಿಹೆನು ಇದಂ=ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರವು ಗೋಪನೀಯಂ= ಗೋಪ್ಯಮಾಡಬೇಕಂಥಾದ್ದು ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಾಪಿ = ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬಂಗೆಯೂ ನಾಸ್ತಿಕಸ್ಯ = ನಾಸ್ತಿಕಂಗೆಯೂ ಅಥವಾ = ಅಲ್ಲದಿರ್ದಪಕ್ಷೇ ಪಶೋಃ=ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗೆಯೂ ನ ವಾಚ್ಯಂ = ಹೇಳಲಾಗದು. ನಾಸ್ತಿಕನೆಂದಡೆ ಶೂನ್ಯವಾದಿ ಎಂಬುದರ್ಥ. ||೪೪||

ಸದಾಚಾರವಿಹೀನಸ್ಯ=ಸದಾಚಾರವಿಲ್ಲದಾತನ, ಪತಿತಸ್ಯ=ಪಾಪವ ಮಾಡಿದಾತನ, ಅಂತ್ಯಜಸ್ಯ ವಾ=ಹೊಲೆಯನ, ಪರಿತ್ರಾಣಂ = ರಕ್ಷಿಸುವಂಥಾದ್ದು ಕಲೌಯುಗೇ = ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರಾತ್ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಪರಂ=ಮತ್ತೊಂದು ಮಂತ್ರವು ನಾಸ್ತಿ=ಇಲ್ಲವು. ||೪೫||

ಗಚ್ಛತಃ = ನಡವುತಿದ್ದಾತಂಗೆ ತಿಷ್ಠತೋ ವಾಪಿ = ನಿಂದಿರ್ದಾತಂಗೆಯೂ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕರ್ಮ=ಉದ್ಯೋಗವನು ಕುರ್ವತಃ=ಮಾಡುತಿರ್ದಾತಂಗೆ ಅಶುಚೇರ್ವಾ=ಅಶುಚಿಯಾಗಲಿ ಶುಚೇರ್ವಾಪಿ = ಶುಚಿಯಾಗಲಿ

[1] ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ (ಖ. ಗ) [2] ಲಂ (ಗ. ಚ)

ಆದೌ ನಮಃಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಂ ಶಿವಾಯೇತಿ ತತಃಪರಮ್
ಸೈಷಾ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀವಿದ್ಯಾ ಸರ್ವಶ್ರುತಿಶಿರೋಗತಾ ||೪೦||

ಶಬ್ದಜಾತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಬೀಜಭೂತಾ ಸಮಾಸತಃ
ಪ್ರಥಮಂ ಮನ್ಮುಖೋದ್ಗೀರ್ಣಾ ಸಾ ಮನ್ಯೈವಾತ್ಮವಾಚಿಕಾ ||೪೧||

ಮಮ ಪಂಚಮುಖಾನ್ಯಾಹುಃ ಸ್ಥಾನಂ ತೇಷಾಂ ವರಾನನೇ |
ಪೂರ್ವಾದಿ ಚೋರ್ಧ್ವಪರ್ಯಂತಂ ನಕಾರಾದಿಯಥಾಕ್ರಮಮ್||೪೨||

ಜಗತ್ತು ಶಾಶ್ವತಾಃ = ನಿತ್ಯವಹಂಥಾ ಧರ್ಮಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಂಗಳೂ ವೇದಾಃ = ನಾಲ್ಕು ವೇದಂಗಳೂ ತಿಷ್ಠಂತಿ = ಇರುತ್ತಿಹವು. ||೩೯||

ಆದೌ = ಮೊದಲಲ್ಲಿ ನಮಃ = ನಮಶ್ಶಬ್ದವು ತತಃ ಪರಂ = ಅಪ್ಪುರಮೇಲೆ ಶಿವಾಯೇತಿ = ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಂ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಸಾ = ಆ ಏಷಾ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ವಿದ್ಯಾ = ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ವಿದ್ಯೆಯು ಸರ್ವಶ್ರುತಿಶಿರೋಗತಾ = ಸಮಸ್ತ ವೇದಂಗಳ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಯ್ದಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೪೦||

ಪ್ರಥಮಂ = ಮೊದಲು ಮನ್ಮುಖೋದ್ಗೀರ್ಣಾ = ನನ್ನ ಮುಖ[1]ದಲ್ಲಿ[1] ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ = ಸಮಸ್ಯ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಶಬ್ದಜಾತಸ್ಯ = ಶಬ್ದ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಮಾಸತಃ = ವಿಸ್ತರದಿಂದ ಬೀಜಭೂತಾ = ಬೀಜವಹಂಥಾದ್ದು ಸೈವ = ಆ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯೇ ಮಮ = ಎನ್ನ ಆತ್ಮವಾಚಿಕಾ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು. ||೪ ||

ಭೋ ವರಾನನೇ ! = ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿಯೆ ನಕಾರಾದಿ = ನಕಾರ ಮೊದಲಾಗಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ = ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ತೇಷಾಂ = ಆ ಐದಕ್ಷರಂಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಾದಿ = ಮೂಡಣದಿಕ್ಕು ಮೊದಲಾಗಿ ಊರ್ಧ್ವಪರ್ಯಂತಂ ಚ = ಆಕಾಶಪರ್ಯಂತವೂ ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಮುಖಾನಿ = ಪಂಚಮುಖಂಗಳು ಸ್ಥಾನಂ = ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಆಹುಃ = ಹೇಳುತ್ತಿಹರು. ಬ್ರೂಞ್ — ವ್ಯಕ್ತಾಯಾಂ ವಾಚಿ ಎಂಬ ಧಾತು. ಲಿಟ್ ಪರಸ್ಮೈಪದ ಪ್ರಥಮಪುರುಷ ಬಹುವಚನವು. ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರವುಂಟು. 'ಬ್ರುವಃ ಪಂಚಾನಾಮಾದಿತ ಆಹೋಬ್ರುವಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರಮ್. ||೪೨||

---

[1] ದಿಂದ (ಚ)

ಮಂತ್ರಾಂತರೇಷು ಸಿದ್ಧೇಷು ಮಂತ್ರ ಏಷ ನ ಸಿಧ್ಯತಿ
ಅಸ್ಮಿನ್ ಸಿದ್ಧೇ ಮಹಾಮಂತ್ರೇ ತೇಽಪಿ ಸಿದ್ಧಾ ಭವಂತ್ಯುತ ||೫೦||

ಯಥಾ ದೇವೇಷ್ವಲಬ್ಧೋಽಸ್ಮಿ ಲಬ್ಧೇಷ್ವಪಿ ಮಹೇಶ್ವರಿ
ಮಯಿ ಲಬ್ಧೇ ತು ತೇ ಲಬ್ಧಾಃ ಮಂತ್ರೇಽಪ್ಯೇಷ[1] ಸಮೋ[1] ವಿಧಿಃ ||೫೧||

ತಥಾಽಪಿ ನೈನಂ ಕ್ಷುದ್ರೇಷು ಫಲೇಷು ಪ್ರತಿಯೋಗಿಷು
ಸಹಸಾ ವಿನಿಯುಂಜೀತ ಯಸ್ಮಾದೇಷ ಮಹಾಬಲಃ ||೫೨||

ತಸ್ಮಾನ್ಮಂತ್ರಾಂತರಾನ್ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸಾಧಯನ್ನಾಧಿಕಾರತಃ
ಆಶ್ರಯೇತ್ಪರಮಾಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಹೃದ್ಯಾಂ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ಬುಧಃ ||೫೩||

ಮಂತ್ರಾಂತರೇಷು = ಉಳಿದ ಮಂತ್ರಂಗಳು ಸಿದ್ಧೇಷು ಸತ್ಸು = ಸಿದ್ಧಿಗಳಾಗುತ್ತಿರಲು ಏಷಮಂತ್ರಃ = ಈ ಮಂತ್ರವು ನ ಸಿಧ್ಯತಿ = ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಅಸ್ಮಿನ್ ಮಹಾಮಂತ್ರೇ = ಈ ಮಹಾಮಂತ್ರವು ಸಿದ್ಧೇ ಸತಿ = ಸಿದ್ಧಿಯನಾಗುತ್ತಿರಲು ತೇಽಪಿ = ಆ ಉಳಿದ ಮಂತ್ರಂಗಳೂ ಸಿದ್ಧಾಃ = ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಭವಂತಿ ಉತ = ಆಗುತ್ತಿಹವಲಾ. ||೫೦||

ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರಿ! = ಎಲೆ ಮಹೇಶ್ವರಿ! ದೇವೇಷು = ದೇವರ್ಕಳು ಲಬ್ಧೇಷು ಸತ್ಸ್ವಪಿ = ಪ್ರಸನ್ನರುಗಳಾಗುತ್ತಿರಲೂ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಅಲಬ್ಧಃ = ದುರ್ಲಭನು ಅಸ್ಮಿ = ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನು ಮಯಿ = ನಾನು ಲಬ್ಧೇಸತಿ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಿರಲು ತೇ = ಆ ದೇವರ್ಕಳು ಲಬ್ಧಾಸ್ತು = ಪ್ರಸನ್ನರುಗಳಹರು. ಮಂತ್ರೇಽಪಿ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಏಷ ವಿಧಿಃ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಹೆಂಥಾ[2] ಉಪಮಾನ ವಿಧಾನವು[9] ಸಮಃ = ಸಮಾನವು. ||೫೧||

ತಥಾಽಪಿ = ಹಾಂಗೆಯೂ ಏನಂ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರಪನು ಕ್ಷುದ್ರೇಷು ಫಲೇಷು = ಅಲ್ಪಫಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಷು = ಉಳಿದ ಮಂತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಸಾ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನ ವಿನಿಯುಂಜೀತ = ಕೂಟ ಮಾಡಲಾಗದು (ಕೊಡಲಾಗದು). ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಏಷಃ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ಮಹಾಬಲಃ = ಅತಿಸತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾದ್ದು. ಸಹಸಾಶಬ್ದ ಅವ್ಯಯವು. ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುದು. ||೫೨||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಂತ್ರಾಂತರಾನ್ = ಉಳಿದ ಮಂತ್ರಗಳನು ಅಧಿಕಾರತಃ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ನ ಸಾಧಯನ್ = ಸಾಧಿಸದೆ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು

---

1 ಸಮಾ (ಖ) 2 ಉಪಮಾವಿಧಾನವು (ಕ).

ಅಂತ್ಯಜಸ್ಯಾಪಿ ಮೂರ್ಖಸ್ಯ ಮೂಢಸ್ಯ ಪತಿತಸ್ಯ ಚ
ನಿರ್ಮರ್ಯಾದಸ್ಯ ನೀಚಸ್ಯ ಮಂತ್ರೋಽಯಂ ನ ಚ ನಿಷ್ಫಲಃ ||೪೭||

ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಂ ಗತಸ್ಯಾಪಿ ಮಯಿ ಭಕ್ತಿಮತಃ ಪ್ರಿಯೆ
ಸಿಧ್ಯತ್ಯೇಷ ನ ಸಂದೇಹೋ ನಾಪರಸ್ಯ ತು ಕಸ್ಯಚಿತ್ ||೪೮||

ನ ಲಗ್ನತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರವಾರಯೋಗಾದಯಃ ಪ್ರಿಯೇ
ಅಸ್ಯಾತ್ಯಂತಮ[1]ಪೇಕ್ಷ್ಯಾಸ್ಸ್ಯುರ್ನೈಷ ಸುಪ್ತಃ ಸದೋದಿತಃ ||೪೯||

ಅಯಂ ಮಂತ್ರಶ್ಚ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ನ ನಿಷ್ಫಲಃ = ನಿಷ್ಫಲವಹಂಥಾದ್ದಲ್ಲ. ಎಂಥಾವಂಗೆಯೂ ಫಲವ ಕೊಡುವುದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೪೬||

ಅಂತ್ಯಜಸ್ಯಾಪಿ = ಹೊಲೆಯಂಗೆಯು ಮೂರ್ಖಸ್ಯ = ಮೂರ್ಖಂಗೆ ಮೂಢಸ್ಯ = ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪತಿತಸ್ಯ ಚ = ಪಾತಕಂಗೆಯೂ ನಿರ್ಮರ್ಯಾದಸ್ಯ = ಸದ್ವರ್ತನೆ ಇಲ್ಲದಾತಂಗೆ ನೀಚಸ್ಯ = ನೀಚಂಗೆ ಅಯಂ ಮಂತ್ರಶ್ಚ = ಈ ಮಂತ್ರವು ನಿಷ್ಫಲಃ = ನಿಷ್ಫಲವಹಂಥಾದ್ದು ನ = ಅಲ್ಲ. ನೀಚನೆಂದಡೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣದವ ನಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. 'ವಿವರ್ಣಃ ಪಾಮರೋ ನೀಚಃ' ಇತ್ಯಮರಸಿಂಹಃ. ||೪೭||

ಭೋ ಪ್ರಿಯೆ! = ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ! ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಂಗತಸ್ಯಾಪಿ = ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಪಾರವನೆಯ್ದಿದಾತನಾದಂಥಾ ಮಯಿ = ಎನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮತಃ = ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳಾತಂಗೆ ಏಷಃ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ಸಿಧ್ಯತಿ = ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಿಹುದು. ನ ಸಂದೇಹಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಪರಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿತ್ = ಮತ್ತಾವ ನಾನೊಬ್ಬಂಗೆಯೂ ನ = ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಭಕ್ತಿಬೇಕೆಂಬುದರ್ಥ. ||೪೮||

ಭೋ ಪ್ರಿಯೆ! = ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೆ! ಲಗ್ನತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರವಾರಯೋಗಾದಯಃ = ಲಗ್ನ ತಿಥಿ ನಕ್ಷತ್ರ ವಾರ ಯೋಗ ಮೊದಲಾದಂಥವು ಅಸ್ಯ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವ ಜಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತಂ = ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷ್ಯಾಃ = ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಂಥವು ನ ಸ್ಯುಃ = ಆಗವು. ಏಷಃ = ಈ ಮಂತ್ರವು ಸುಪ್ತಃ = ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ವಂಥಾದ್ದು ನ = ಅಲ್ಲ. ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಉದಿತಃ = ಎಚ್ಚತ್ತಿಹಂಥಾದ್ದು. ಉಳಿದ ಮಂತ್ರಗಳು ನಿದ್ರೆಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವು. ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ಅಂಥಹುದಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೪೯||

---

1 ವೇ (ಘ)

ನವಮೋऽಧ್ಯಾಯಃ

(ಸಾನಂದಚರಿತಮ್)

ಸ್ಕಾಂದೇ ಸನತ್ಕುಮಾರಸಂಹಿತಾಯಾಮ್

ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉವಾಚ

ಭಗವನ್ನಂದಿಕೇಶಾನ ಶಿವಧರ್ಮಾರ್ಥಸಾಗರ
ಪಂಚಾಕ್ಷರಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ವದ ಪರ್ಯಾಯಶಂಕರ ॥೧॥

ತಸ್ಯ ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಭಗವಾನ್ನಂದಿಕೇಶ್ವರಃ
ಪ್ರಾಹ ಗಂಭೀರಯಾ ವಾಚಾ ಶಿವಮಂತ್ರಸ್ಯ ವೈಭವಮ್ ॥೨॥

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ

ಪಂಚಾಕ್ಷರಸಮೋ ಮಂತ್ರೋ ನಾಸ್ತಿ ನಾಸ್ತಿ ಮಹಾಮುನೇ
ಮಹಾದೇವಸಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಯಥಾ ದೇವೋ ಜಗತ್ತ್ರಯೇ ॥೩॥

ಸ್ಕಾಂದೇ ಸನತ್ಕುಮಾರಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ = ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸನತ್ಕುಮಾರ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉವಾಚ = ಸನತ್ಕುಮಾರನು ನುಡಿದನು.

ಭಗವಾನ್ = ಎಲೈ ಮಹಿಮೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಧರ್ಮಾರ್ಥಪಾರಗ = ಶಿವ ಧರ್ಮದ ಅರ್ಥದ ಕಡೆಯನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಪರ್ಯಾಯಶಂಕರ = ಅಪರಶಂಭುವಹಂಥ ಭೋ ನಂದಿಕೇಶಾನ = ಎಲೈ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನೇ ! ಪಂಚಾಕ್ಷರಸ್ಯ = ಪಂಚಾಕ್ಷರದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆಯನು ವದ = ಹೇಳು. ॥೧॥

ತಸ್ಯ = ಆ ಸನತ್ಕುಮಾರನ ತದ್ವಚನಂ = ಆ ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಂದಿಕೇಶ್ವರಃ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಗಂಭೀರಯಾ = ಗಂಭೀರವಹಂಥಾ ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶಿವಮಂತ್ರಸ್ಯ = ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರದ ವೈಭವಂ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ॥೨॥

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ — ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಭೋ ಮುನೇ = ಎಲೈ ಋಷಿಯೇ ! ಪಂಚಾಕ್ಷರಸಮಃ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಕ್ಕೆ

ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ

ಏವಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾದೇವ್ಯೈ ಮಹಾದೇವೇನ ಶೂಲಿನಾ
ಹಿತಾಯ ಜಗತಾಮುಕ್ತಃ ಪಂಚಾಕ್ಷರವಿಧಿಕ್ರಮಃ ||೫೪||

ಯ ಇಮಂ ಕೀರ್ತಯೇದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಶೃಣುಯಾದ್ವಾ ಸಮಾಹಿತಃ
ಸರ್ವಪಾಪವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ ||೫೫||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
" ಶ್ರೀಮತ್ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕಥನಂ " ನಾಮ
ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ||

ಪರಮಾಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಹೃದ್ಯಾಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ವಿದ್ಯಾಂ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಬುಧಃ = ಬಲ್ಲಾತನು ಆಶ್ರಯೇತ್ = ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು. ||೫೩||

ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ = ಉಪಮನ್ಯುಮಹಾಮುನೀಶ್ವರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರವಿಧಿಕ್ರಮಃ = ಪಂಚಾಕ್ಷರ ವಿಧಾನದ ಕ್ರಮವು ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾದೇವ್ಯೈ = ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ಶೂಲಿನಾ = ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾದೇವೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಜಗತಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳ ಹಿತಾಯ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಇಮಂ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಹಿಮೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೀರ್ತಯೇತ್ = ಕೊಂಡಾಡುವನು ವಾ = [1]ಅಥವಾ[1] ಸಮಾಹಿತಃ = ಸಮಾಧಾನಿಕೆ[2]ಯನು[2]ಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಶೃಣುಯಾತ್ = ಹೇಳುವನು ಸಃ = ಆತನು ಸರ್ವಪಾಪವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ = ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪರಮಾಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಗತಿಂ = ಮೋಕ್ಷವನು (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನು) ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೫೫||

---

[1] ಅಲ್ಲಾ (ಖ) [2] ಯು (ಕ)

ಕೃತ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಪಾಪಾನಿ ಹತ್ವಾ ಚ ಭುವನತ್ರಯಮ್
ಸಕೃತ್ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ ಜಪ್ತ್ವಾ ಸರ್ವಪಾಪೈರ್ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ||೭||

ನಮಶ್ಶಿವಾಯೇತ್ಯಸ್ತ್ಯೇವ ಮಂತ್ರೋಽಯಂ ವಶಗಾ ಚ ವಾಕ್
ನರಕೇಷು ನರಾಃ ಕೇಚಿತ್ ಪತಂತೀತ್ಯೇತದದ್ಭುತಮ್ ||೮||

ಪುರಾ ಸಾನಂದದೇವೋಽಸೌ ಶಿವಭಕ್ತೋ ಗಣೇಶ್ವರಃ
ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣ ನರಕಾತ್ ಸರ್ವಾಂಸ್ತಾರಿತವಾನಹೋ ||೯||

ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉವಾಚ—

ವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಅಸೌ = ಈ ಪರಃ ಶಿವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ವೇದೇಷು = ವೇದಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು = ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಾಗಮೇಷು = ಶಿವಾಗಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಂ = ತಿರುಳನು (ಸಾರವನು) ಸಮುದ್ಧೃತ್ಯ = ತೆಗೆದು ಜಗದ್ಧಿತಾಯ = [1]ಲೋಕದ[2] ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರವನು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೬||

ಸರ್ವಾಣಿ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಪಾಪಾನಿ = ಪಾಪಂಗಳನ್ನು ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿ ಭುವನತ್ರಯಂ = ಲೋಕಮೂರನು ಹತ್ವಾ ಚ = ಕೊಂದು ಸಕೃತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ = ಶ್ರೀಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವನು ಜಪ್ತ್ವಾ = ಜಪಿಸಿ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ = ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ = ಲೇಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರನು. ||೭||

ನಮಶ್ಶಿವಾಯೇತಿ = ನಮಶ್ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಅಯಂ ಮಂತ್ರಃ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವು ಅಸ್ತ್ಯೇವ = ಉಂಟು. ವಾಕ್ ಚ = ವಾಕ್ಯವೂ ವಶಗಾ = ತಮ್ಮ ವಶವನೆಯ್ದಿದಂಥಾದ್ದು. ಕೇಚಿನ್ನರಾಃ = ಕೆಲಬರು ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ನರಕೇಷು—ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಪತಂತಿ = ಬೀಳುತ್ತಿಹರು. ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಏತತ್ = ಇದು ಅದ್ಭುತಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೮||

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತಃ = ಶಿವಭಕ್ತನಹಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಅಸೌ ಸಾನಂದದೇವಃ = = ಈ ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನು ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣ = ಶ್ರೀಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನರಕಾತ್ = ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸರ್ವಾನ್ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನು ತಾರಿತವಾನ್ = ದಾಟಿಸಿದನು. ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು

ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉವಾಚ = ಸನತ್ಕುಮಾರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

---

[2] ಜಗತ್ತಿನ (ಕ)

ಉಮಾಸಮಾ ಯಥಾ ನಾರೀ ಯಥಾ ಗಂಗಾಸಮಾ ನದೀ
ಯಥಾ ಮೇರುಸಮೋ ಭೂಭೃತ್ಸಾಗರೇಣ ಸಮಂ ಸರಃ ||೪||

ಶಿವಭಕ್ತಿಸಮಾ ನಾಸ್ತಿ ಯಥಾ ಮುಕ್ತಿವಿಧಾಯಿನೀ
ಶಂಭೋರ್ದಯಾಸಮಾ ನಾಸ್ತಿ ನೌರ್ಭವಾಂಬುಧಿತಾರಿಣೀ ||
ತಥೈವ ಶಿವಮಂತ್ರಸ್ಯ ತುಲ್ಯೋ ನಾಸ್ತ್ಯಧಿಕೋಽಪಿ ವಾ ||೫||

*ವೇದೇಷು ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಶಿವಾಗಮೇಷು
ಸಾರಂ ಸಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಜಗದ್ಧಿತಾಯ
[1]ಭಕ್ತ[1]ಪ್ರಿಯಃ ಪಾರ್ವತಿವಲ್ಲಭಶ್ಚ
ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ ಪ್ರಾಹ ಪರಃ ಶಿವೋಽಸೌ ||೬||

ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರಃ = ಮಂತ್ರವು ನಾಸ್ತಿ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ತ್ರಯೇ = ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಥಾ = ಹೇಗೆ ಮಹಾದೇವಸಮಃ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೩||

ಉಮಾಸಮಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ನಾರೀ = ಸ್ತ್ರೀ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ ಗಂಗಾಸಮಾ = ಗಂಗೆಗೆ ಸಮಾನಹಹಂಥಾ ನದೀ = ನದಿಯು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ, ಮೇರುಸಮಃ = ಮೇರುವಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಭೂಭೃತ್ = ಪರ್ವತವು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ, ಸಾಗರೇಣ ಸಮಂ = ಸಮುದ್ರದೊಡನೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಸರಃ = ಸರೋವರವು [ಯಥಾ = ಹೇಗೆ] ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೪||

ಶಿವಭಕ್ತಿಸಮಾ = ಶಿವಭಕ್ತಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮುಕ್ತಿವಿಧಾಯಿನೀ = ಮುಕ್ತಿಯಂ ಕೊಡುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾದ್ದು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ, ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ದಯಾಸಮಾ = ಕೃಪೆಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಭವಾಂಬುಧಿತಾರಿಣೀ = ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರವ ದಾಂಟಿಸುವಂಥಾ ನೌಃ = ನಾವೆ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ.

ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ಶಿವಮಂತ್ರಸ್ಯ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ತುಲ್ಯಃ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರವು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ (ಅಥವಾ) ಅಧಿಕೋಽಪಿ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾದ್ದು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೫||

ಭಕ್ತಪ್ರಿಯಃ = ಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತಿವಲ್ಲಭಃ = ಪಾರ್ವತಿ

---

[1] ಭಕ್ತಿ (ಖ) ಮೂಲ *ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರ

ಮಾತರಂ ಪಿತರಂ ಭ್ರಾತೄನ್ ಬಾಂಧವಾನ್ ಸುಹೃದೋ ಧನಮ್
ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತಪಶ್ಚಚಾರಾಸೌ ಶರ್ವೇ ಚಿತ್ತಂ[1] ನಿವೇಶ್ಯ ಚ ||೧೪||

ಗಚ್ಛನ್ ತಿಷ್ಠನ್ ಸ್ವಪನ್ ಜಾಗ್ರನ್ ಉನ್ಮಿಷನ್ನಿಮಿಷನ್ನಪಿ
ಭುಂಜನ್ ಪಿಬನ್ ಪಠನ್ ನಿತ್ಯಂ ಶಿವಚಿಂತಾಪರೋಽಭವತ್[2] ||೧೫||

ಏವಮೇವ ಪ್ರವೃತ್ತೋಽಸೌ ಸರ್ವಂ ಶಿವಮಯಂ ಜಗತ್
ದೃಷ್ಟವಾನ್ ಶಿಷ್ಟದೃಕ್ ಶಿಷ್ಟಮದೃಷ್ಟಮಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ ||೧೬||

ಕರ್ಮಣಾ = ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಮನಸಾ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪನ್ನಃ = ಎಯ್ದಿದಂಥಾತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು ||೧೩||

ಅಸೌ = ಈ ಸಾನಂದಋಷಿ ಮಾತರಂ = ತಾಯನು ಪಿತರಂ = ತಂದೆಯನು ಭ್ರಾತೄನ್ = ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರುಗಳನು ಬಾಂಧವಾನ್ = ನಂಟರುಗಳನು ಸುಹೃದಃ = ಸಂಗಾತಿಗಳನು ಧನಂ = ಧನವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಶರ್ವೇ = ಶಿವನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಂ ಚ = ಚಿತ್ತವನು ನಿವೇಶ್ಯ = ಇರಿಸಿ ತಪಃ = ತಪಸ್ಸನ್ನು ಚಚಾರ = ಮಾಡಿದನು ||೧೪||

ಗಚ್ಛನ್ = ನಡವುತ್ತವು ತಿಷ್ಠನ್ = ನಿಂದಿರುತ್ತವು ಸ್ವಪನ್ = ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ಯುತ್ತವು ಜಾಗ್ರನ್ = ಎಚ್ಚರಿರುತ್ತವು ಉನ್ಮಿಷನ್ = ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ[3] ನಿಮಿಷನ್ = ಎವೆಯಿಕ್ಕುತವು ಭುಂಜನ್ = ಭೋಜನವ ಮಾಡುತ್ತವು ಪಿಬನ್ = ಉದಕವ ಪಾನವ ಮಾಡುತ್ತವು ಪಠನ್ = ವೇದಪಾಠವ ಮಾಡುತ್ತವು ನಿತ್ಯಮಪಿ = ಆವಾಗನೂ ಶಿವಚಿಂತಾಪರಃ = ಶಿವನ ನೆನವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೫||

ಏವಮೇವ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಃ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಸೌ = ಈ ಸಾನಂದಮುನಿ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಶಿವಮಯಂ = ಶಿವಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ದೃಷ್ಟವಾನ್ = ಕಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಶಿಷ್ಟದೃಕ್ = ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯನುಳ್ಳಾತನು ಶಿಷ್ಟಂ = ಜ್ಞಾನಮಯವೆಂದು ದೃಷ್ಟ-ವಾನ್ = ಕಾಂಬನು. ಅಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ = ಕೃತಾರ್ಥರಲ್ಲದವರುಗಳಿಂದ ಅದೃಷ್ಟಂ = ಕಾಣಲ್ಪಡದು. ||೧೬||

---

[1] ನ್ಯ (ಘ) [2] ಭವೇತ್ (ಕ) ಮೂಲಮಂತ್ರ [3] ವು (ಕ. ಚ)

* ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತ (ಕ. ಖ. ಚ)

ಕಥಂ ಸಾನಂದದೇವೇನ ಭಗವನ್ನಂದಿಕೇಶ್ವರ
ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣ ಸಕಲಂ ನರಕಾದುದ್ಧೃತಂ ಪುರಾ ||೧೦||

ಪೂರ್ಣವಿತ್ತಸ್ಯ ಚ ಸುತಃ ಪುರಾ ಕಶ್ಚಿದ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ
ಸಾನಂದ ಇತಿ ವಿಖ್ಯಾತಃ ಪರಾನಂದಮಹಾಧನಃ ||೧೧||

ಸಾನಂದಮಖಿಲಂ ಕೃತ್ವಾ ಲೋಕಂ ಸ್ವೇನೈವ ತೇಜಸಾ
ಸಾನಂದಚಿತ್ತಸ್ಸತತಂ ಸಾನಂದಸ್ತೇನ ಸೋಽಭವತ್ ||೧೨||

ಜನ್ಮಪ್ರಭೃತಿ ದೇವೇಶಂ ಲೋಕನಾಥಮುಮಾಪತಿಮ್
ಕರ್ಮಣಾ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಽಭವದ್ದ್ವಿಜಃ ||೧೩||

ಭಗವನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ = ಎಲೆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನೆ! ಸಾನಂದದೇವೇನ = ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನಿಂದ ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರೇಣ = ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರದಿಂದ ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತಜನವು ನರಕಾತ್ = ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಉದ್ಧೃತಂ = ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು? ||೧೦||

ಶ್ರೀ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಶ್ರೀ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಿತ್ತಸ್ಯ = ಪೂರ್ಣವಿತ್ತಋಷಿಯ ಸುತಃ = ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಸಾನಂದ ಇತಿ = ಸಾನಂದನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತಃ = ಖ್ಯಾತನಹಂಥಾ ಕಶ್ಚಿದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನು ಪರಾನಂದಮಹಾಧನಃ = ಪರಾನಂದವೇ ಮಹಾಧನವಾಗಿ ಉಳ್ಳಾತನಾಗಿದ್ದನು. ||೧೧||

ಅಖಿಲಂ ಲೋಕಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಸ್ವೇನ ತೇಜಸೈವ = ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದವೇ ಸಾನಂದಂ = ಆನಂದದೊಡನೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದನಾಗಿ ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿ ಸತತಂ = ಆವಾಗಲೂ ಸಾನಂದಚಿತ್ತಃ = ಆನಂದದಿಂದ ಸಹಿತವಹ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಃ = ಆತನು ತೇನ = ಅದು ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾನಂದಃ = ಸಾನಂದನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಾತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೨||

ದ್ವಿಜಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಋಷಿ ಜನ್ಮಪ್ರಭೃತಿ = ಹುಟ್ಟಿದಂದು ತೊಡಗಿ ದೇವೇಶಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಲೋಕನಾಥಂ = ಲೋಕಂಗಳ[1]ಗೆ ಪತಿಯ[1]ಹಂಥಾ ಉಮಾಪತಿಂ = ಪಾರ್ವ[2]ತಿಗೆ[2]ವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಶಿವನನು

---

[1] ಗೊಡೆಯುನ (ಖ) [3] ತೀ (ಕ)

ಉವಾಚ ಚೈನಮವ್ಯಗ್ರೋ ವಚಸಾನಂದದಾಯಿನಾ
ತುಷ್ಟೋऽಸ್ಮಿ ವತ್ಸ ಭದ್ರಂ ತೇ ಯದ್ಯದಿಷ್ಟಂ ತದುಚ್ಯತಾಮ್ ||೨೦||

ಏವಂ ಭಗವತಾ ಪ್ರೋಕ್ತೇ ಭಗನೇತ್ರನಿಪಾತಿನಾ
ಆನಂದಕ್ಲಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಃ ಸಾನಂದ ಇದಮಬ್ರವೀತ್ ||೨೧||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ನಮಸ್ಸಕಲಕಲ್ಯಾಣಕಾರಣಾಯ ಕಪರ್ದಿನೇ
ಕಲ್ಯಾಣರಮಣೀಯಾಯ ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣೇ ||೨೨||

ಕರುಣಾಕರ ಕಾಲಾರೇ ಕಪಾಲಾವಲಿಭೂಷಣ
ಕಲಾಪಾಲ ಕಲಾಧಾರ ಕರುಣಾಂ ಕುರು ಮೇ ಪ್ರಭೋ ||೨೩||

ಏವಂ ಚ = ಈ ಸಾನಂದ ಮುನೀಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಅವ್ಯಗ್ರಃ = ವ್ಯಗ್ರವಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ ಆನಂದದಾಯಿನಾ = ಆನಂದವನು ಕೊಡುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ವಚಸಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ಭೋ! ವತ್ಸ = ಎಲೆ ಮಗನೆ! ತೇ = ನಿನಗೆ ತುಷ್ಟಃ = ಸಂತುಷ್ಟನು ಅಸ್ಮಿ = ಆದೆನು (ಆಗುತ್ತಿಹೆನು.) ಭದ್ರಂ = ಮಂಗಳವಹಂಥಾ ಯತ್ ಯತ್ = ಆವುದಾವುದು[1] ಇಷ್ಟಂ = ಬಯಸಿದುದಹುದು ತತ್ = ಅದು ಉಚ್ಯತಾಂ = ನುಡಿಯಲ್ಪಡಲಿ. ||೨೦||

ಭಗನೇತ್ರನಿಪಾತಿನಾ = ಭಗನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ ನಯನವ ಬೀಳಿಂಟಿದಂಥಾ ಭಗವತಾ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಶಿವನಿಂದ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಕ್ತೇ ಸತಿ = ನುಡಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರಲು ಸಾನಂದಃ = ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನು ಆನಂದಕ್ಲಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಃ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ವಾಂಗವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಇದಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೨೧||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ = ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಸಕಲಕಲ್ಯಾಣಕಾರಣಾಯ = ಸಮಸ್ತ ಮಂಗಳಂಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ಕಪರ್ದಿನೇ = ಜಟಾಜೂಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಲ್ಯಾಣರಮಣೀಯಾಯ = ಮಂಗಳದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣೇ = ಮಂಗಳವಹ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೨೨||

ಕರುಣಾಕರ = ಕರುಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಕಾಲಾರೇ = ಕಾಲಂಗೆ ಶತ್ರುವಹಂಥಾ

---

1 ನೊಂದು (ಖ)

ಲೋಕಾನ್ಸಮಸ್ತಾನ್ಸಕಲಾನ್ಮುನೀಂದ್ರಾನ್
ಸುರಾಸುರಾನ್ಸಾಗರಭೂಧರಾದೀನ್ ।
ವಿದ್ಯಾಧರಾನ್ಸಿದ್ಧಗಣಾನಶೇಷಾ
ನ್ವಿಲೋಕಯಾಮಾಸ ಶಿವಾತ್ಮಕಾನ್ ಸಃ ||೧೭||

ಏವಂ ಶಿವಮಯಂ ಸರ್ವಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತುಷ್ಟಮನಾ ಮುನಿಃ
ಆತ್ಮಾನಂ ಚ ಶಿವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಹ್ಯಾತ್ಮ[1]ನ್ಯೇವಾಯಜಚ್ಛಿ[1]ವಮ್ ||೧೮||

ತಸ್ಯೈವಂ ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ದರ್ಶನಂ ಪ್ರದದೌ ಶಿವಃ
ಯೋಗಿನಾಂ ಯೋಗಗಮ್ಯೋಽಸೌ ಸಕಲೀಭೂಯ ನಿಷ್ಕಲಃ ||೧೯||

ಸಃ = ಆ ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನು ಸಮಸ್ತಾನ್ ಲೋಕಾನ್ = ಸರ್ವ ಲೋಕಂಗಳನು ಸಕಲಾನ್ಮುನೀಂದ್ರಾನ್ = ಸಮಸ್ತ ಋಷೀಶ್ವರರುಗಳನು ಸುರಾಸುರಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರುಗಳನು ಸಾಗರಭೂಧರಾದೀನ್ = ಸಮುದ್ರಂಗಳು ಪರ್ವತಂಗಳನು ವಿದ್ಯಾಧರಾನ್ = ವಿದ್ಯಾಧರರುಗಳನು ಅಶೇಷಾನ್ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಸಿದ್ಧಗಣಾನ್ = ಸಿದ್ಧಗಣಂಗಳನು ಶಿವಾತ್ಮಕಾನ್ = ಶಿವ-ಸ್ವರೂಪಂಗಳನಾಗಿ ವಿಲೋಕಯಾಮಾಸ = ಕಂಡನು. ||೧೭||

ಮುನಿಃ = ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನು ತುಷ್ಟಮನಾಃ = ಸಂತೋಷವಹ ಚಿತ್ತ-ವೃತ್ತ್ಯಾತನಾಗಿ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವನು ಶಿವಮಯಂ = ಶಿವಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಆತ್ಮಾನಂ ಚ = ತನ್ನನು ಶಿವಂ = ಶಿವನೆಂದು ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅರಿದು ಆತ್ಮನ್ಯೇವ = ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವಂ = ಶಿವನನು ಅಯಜತ್ ಹಿ = ಅರ್ಚಿಸಿದನಲಾ. ||೧೮||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ಸಾನಂದ ಮುನೀಶ್ವರಂಗೆ ಯೋಗಿನಾಂ = ಯೋಗಿಗಳ ಯೋಗಗಮ್ಯಃ = ಯೋಗದಿಂದ ಎಯ್ದಲು ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾ ನಿಷ್ಕಲಃ = ನಿರ್ಗುಣನಹಂಥಾ ಅಸೌ = ಈ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಸಕಲೀಭೂಯ = ಸಾಕಾರವಾಗಿ ದರ್ಶನಂ = ದರ್ಶನವನು ಪ್ರದದೌ = ಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೯||

---

[1] ನ್ಯೈವ ಯಜೇ (ಘ)

ಸೃಜಸೇ ಸಕಲಂ ದೇವ ಗ್ರಸಸೀಶ[1] ಪುನಃ ಪುನಃ
ಸ್ಥಾಪಯಸ್ಯಖಿಲೇಶಾನ ಕಿಮೇತತ್ತವ ಚೇಷ್ಟಿತಮ್ ||೨೭||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಸುರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚರಾಣಿ ಚ
ಸಂಭೂತಾನ್ಯೇವ ಭವತೋ ವಿಲೀನಾನಿ ಭವಂತ್ಯಹೋ ||೨೮||

ದುಸ್ತಾರತರವಿಸ್ತಾರಸಂಸಾರೋತ್ತಾರಸಾರಥೇ !
ನಮಸ್ಸಕಲಲೋಕೇಶ ಕಾರಣಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||೨೯||

ಮಸ್ತಕವು. ಮರುತ್ = ವಾಯು ನಾಸಾ = ನಾಸಿಕವು. ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ = ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರುಗಳು ದೃಶೌ = ದೃಷ್ಟಿಗಳು. ಆಶಾಃ = ದಿಕ್ಕುಗಳು ಭುಜಾಃ ಭುಜಂಗಳು. ಏಷಃ = ಈ ಆಕಾಶಃ = ಆಕಾಶವು ಕಾಯೋ ಹಿ = ಶರೀರವಲಾ ||೨೬||

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೈ ದೇವನೆ ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಲೋಕವನು ಸೃಜಸೇ = ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಿಹೆ. ಭೋ ಈಶ = ಎಲೈ ಈಶ್ವರನೇ ಗ್ರಸಸಿ = ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿಹೆ. ಪುನಃಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಸ್ಥಾಪಯಸಿ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸುತ್ತಿಹೆ. ಅಖಿಲೇಶಾನ = ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಆತನೆ! ತವ = ನಿನ್ನ ಏತತ್ = ಈ ಚೇಷ್ಟಿತಂ = ವ್ಯಾಪಾರವು ಕಿಮ್? = ಎಂಥಹದು? ||೨೭||

ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಸುರಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ದೇವರ್ಕಳು ಭವತಃ = ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹರು. ಸ್ಥಾವರಾಣಿ = ಸ್ಥಾವರಗಳು ಚರಾಣಿ ಚ = ಮನುಷ್ಯರು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕಂಗಳು ಭವತಃ ಏವ = ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಸಂಭೂತಾನಿ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹವು. ವಿಲೀನಾನಿ = ಅಡಗುತ್ತಿಹವು. ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೨೮||

ದುಸ್ತಾರತರವಿಸ್ತಾರಸಂಸಾರೋತ್ತಾರಸಾರಥೇ ! = ಅತ್ಯಂತ ದಾಂಟಲುಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಬಹಳವಹ ಸಂಸಾರವ ದಾಂಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾರಥಿಯಹಂಥಾ ದೇವನೇ ! ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸಕಲಲೋಕೇಶ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ಕಾರಣಾಯ = ಕಾರಣಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ||೨೯||

---

1 ಗ್ರಸಸೇ ಚ (ಕ) ಮೂಲ

ತ್ವಮೇವ ಸರ್ವಲೋಕೇಶಃ ತ್ವತ್ತೋಽನ್ಯನ್ನ ಚ ದೃಶ್ಯತೇ
ತ್ವನ್ಮಯಂ ಜಗದೀಶಾನ ತ್ವಂ ಜಗನ್ಮಯ ಏವ ಚ ||೨೪||

ತ್ವಯಿ ಸರ್ವಮಿದಂ ದೃಷ್ಟಂ ತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವತ್ರ ದೃಶ್ಯಸೇ
ತ್ವಮಾದಿಃ ಸಕಲಸ್ಯಾಸ್ಯ ತ್ವಮಂತಶ್ಚಾಸಿ ಮಧ್ಯಮಃ ||೨೫||

*ಪಾದೋದರಂ ಸರ್ವಪಾತಾಲಮೂಲಂ
ಲೋಕೇಶ ಮೂರ್ಧಾ ಚ ಲೋಕಾದಿರೇಷಃ ||
ನಾಸಾಮರುಚ್ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ದೃಶೌ ತೇ
ಹ್ಯಾಶಾ ಭುಜಾಃ ಕಾಯೆ ಅಕಾಶ ಏಷಃ ||೨೬||

ಕಪಾಲಾವಲಿಭೂಷಣ = ಕಪಾಲಂಗಳ ಸಮೂಹವೇ ಆಭರಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಕಲಾಪಾಲ = ನಿವೃತ್ತಿ-ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ-ವಿದ್ಯಾ-ಶಾಂತಿ-ಅತೀತಶಾಂತಿಗಳೆಂಬ ಕಲೆಗಳ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕಲಾಧಾರ=ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿಕಳೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಹಂಥಾ ಭೋಃಪ್ರಭೋ =ಎಲೆ ಒಡೆಯನೇ ಮೇ=ಎನಗೆ ಕರುಣಾಂ=ಕೃಪೆಯನು ಕುರು=ಮಾಡು.

ತ್ವಮೇವ=ನೀನೇ ಸರ್ವಲೋಕೇಶಃ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೆ ಹೆಂಥಾತನು. ತ್ವತ್ತಃ = ನಿನ್ನಿಂದ ಅನ್ಯತ್ ಚ= ಬೇರೆಹಂಥಾದ್ದು ನ ದೃಶ್ಯತೇ = ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿರದು. ಭೋ ಈಶಾನ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಜಗತ್ = ಲೋಕವು ತ್ವನ್ಮಯಂ = ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾದ್ದು. ವಿಕಾರೇಮಯಟ್ ಇತಿ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರವ್. ತ್ವಮೇವ=ನೀನೇ ಜಗನ್ಮಯಶ್ಚ=ಜಗದ್ರೂಪನು. ||೨೪||

ಇದಂ ಸರ್ವಂ=ಈ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ತ್ವಯಿ=ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಂ=ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತ್ವಂ ಚ=ನೀನು ಸರ್ವತ್ರ= ಸಮಸ್ತಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ದೃಶ್ಯಸೇ =ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿಹೆ. ತ್ವಂ=ನೀನು ಅಸ್ಯ=ಈ ಸಕಲಸ್ಯ=ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದಿಃ=ಮೊದಲಹಂಥಾ ಆತನು. ತ್ವಂ=ನೀನು ಮಧ್ಯಮಃ= ಮಧ್ಯಮವಹಂಥಾ ಆತನು. ಅಂತಃ=ಕಡೆಯಹಂಥಾ ಆತನು ಅಸಿ=ಆಗುತ್ತಿದೆ. ||೨೫||

ಲೋಕೇಶಃ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ! ಸರ್ವಪಾತಾಳ ಮೂಲಂ=ಸಮಸ್ತಪಾತಾಳಲೋಕದ ಮೊದಲು ತೇ=ನಿನ್ನ ಪಾದತಳವು. ಏಷಃ= ಈ ಲೋಕಾದಿಃ=ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಮೂರ್ಧಾಚ=

---

*ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತಂ * ವೃತ್ತ (ಕ. ಖ. ಚ) ಇದು 'ಮಾಲತೀ' ಎಂಬ ವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರವಜ್ರಾ ಎಂದು ಭ್ರಮೆ ಯಿರಬಹುದು

*ಬೇತಾಳವೃಂದಪರಿಗೀತವಿಶೇಷನಾಟ್ಯ-
ಪಾತಾಳಪಾಲಫಣಿರಾಜಪರಿಷ್ಕೃತಾಂಗ
ನೀತಾಳಕಾಧಿಪ[1]ಸಖಿತ್ವ[1] ಸಮೃದ್ಧವೃತ್ತೇ
[2]ಪಾತಾಽಲ[2]ಮಾಶು ಭವಭಾವ ಭಯಾತ್ಸದಾ ಮೇ ||೩೩||

ತ್ವತ್ಪಾದಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯಾನಾಂ ಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯತ್ವಮುತ್ತಮಮ್
ಇಚ್ಛಾಮಿ ದೇವದೇವೇಶ ದೇವಾನಾಮತಿದುರ್ಲಭಮ್ ||೩೪||

ಏವಂ ವಿಲಪಮಾನೋಽಸಾವಾನಂದಾ[3]ಸ್ರಾವಿಲೇಕ್ಷಣಃ[3]
ಶಂಭೋಃ ಪಾದಾಂಬುಜದ್ವಂದ್ವೇ ನಿಪಪಾತ *ಮಹಾಮುನಿಃ* ||೩೫||

ಬೇತಾಳವೃಂದ ಪರಿಗೀತವಿಶೇಷನಾಟ್ಯ = ಬೇತಾಳರುಗಳ ಮೊತ್ತಗಳ ಗೀತಗಳಿಂದ ಅಧಿಕವಹ ನಾಟ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ. ಪಾತಾಳಪಾಲಫಣಿರಾಜಪರಿಷ್ಕೃತಾಂಗ = ಪಾತಾಳ ಲೋಕವ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿಹ ಸರ್ಪಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀತಾಳಕಾಧಿಪಸಖಿತ್ವಸಮೃದ್ಧವೃತ್ತೇ = ನಿಯತವಹ ಕುಬೇರನ ಸಂಗಡಿಗನಹತನ ದಿಂದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ವಿಲಾಸದ ವರ್ತನೆಯುನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವನೇ! ಮೇ = ಎನಗೆ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಭವಭಾವಭಯಾತ್ = ಸಂಸಾರದ ಕರ್ಮದ ಭೀತಿಯು ದೆಸೆ ಯಿಂದ ಪಾತಾ [ಅಲಂ = ನಿವೃತ್ತಿಂ ? ಅಲಂ = ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾತಾ = ರಕ್ಷಕನು] ಆಶು = ಶೀಘ್ರದಲಾಗಲಿ (?) [ಆಶು = ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಭವ = ಆಗು]. ||೩೩||

ದೇವೇಶ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಹೇ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೆ! ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಅತಿದುರ್ಲಭಂ = ಹಡೆಯಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಉತ್ತಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ತ್ವತ್ಪಾದಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯಾನಾಂ = ನಿನ್ನ ಚರಣ ದಲ್ಲಿಯು ಸೇವಕರ ಸೇವಕರುಗಳ ಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯತ್ವಂ = ಸೇವಕರುಗಳಿಗೆ ಭೃತ್ಯನಹತನ ವನು ಇಚ್ಛಾಮಿ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೩೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಲಪಮಾನಃ = ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಸೌ ಮಹಾಮುನಿಃ = ಈ ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನು [3]ಆನಂದಾಸ್ರಾವಿಲೇಕ್ಷಣಃ[3] =

---

* ವಸಂತತಿಲಕವೃತ್ತಮ್

1 ಸಖಿತ್ವ (ಕ. ಘ. ಚ) 2 ಪಾತಾಲ (ಘ) ಪಾತಾಳ (ಕ. ಖ. ಚ) * ಮುಹುಮುರ್ಮನಿಃ (ಘ) 3 ದಾಶ್ರುವಿಲೋಚನಃ (ಕ) ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳಿಂದ 'ಕದಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ' ನಯನಂ ಗಳನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ (ಕ). ಆನಂದಾಸ್ರಾವಿಲೇಕ್ಷಣಃ (ಗ) ಅನಂದಾಶ್ರುವಿಲೇಕ್ಷಣಃ (ಖ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ, ಆನಂದಾಸ್ರವಿಲೇಕ್ಷಣಃ (ಖ) ಮೂಲ

ಗಂಗಾ ತವ ಜಟಾಜೂಟೇ ಧೃತಾ ನೀಹಾರಬಿಂದುವತ್
ಐಕ್ಯೈಕಾವಯವೇ [1]ವಿಶ್ವಮಭೂದ್ಯಸ್ಯ ಕಥಂ ಸ್ತುತಿಃ ||೩೦||

*ಅಣೋರಣೀಯಾನ್ಮಹತೋ ಮಹೀಯಾ-
ನ್ಪರಾತ್ಪರಃ ಕಾರಣಕಾರಣಾನಾಮ್ !
ಸರ್ವಾಧಿಕಸ್ಸರ್ವಗಃ[2]ಸರ್ವ ಶರ್ವ-
ಸ್ತೋಷ್ಯೇ ಕಥಂ ತ್ವಾಮಗುಣಂ[3]ಗುಣಸ್ಥಃ ||೩೧||

ಯಸ್ತ್ವದ್ದಾಸಸ್ಯ ದಾಸಸ್ಯ ದಾಸದಾಸಸ್ಯ ವಲ್ಲಭಃ
ದಾಸಸ್ತಸ್ಯಾಪಿ ದಾಸಸ್ಯ ದಾಸೋಽಹಂ ದಾಸವಲ್ಲಭಃ ||೩೨||

ತವ = ನಿನ್ನ ಜಟಾಜೂಟೇ = ಜಟಾಜೂಟದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ = ಮಂದಾಕಿನಿಯು ನೀಹಾರಬಿಂದುವತ್ = ಮಂಜಿನ ಹನಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಧೃತಾ = ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಳು. ತವ = ನಿನ್ನ ಐಕ್ಯೈಕಾವಯವೇ = ಒಂದೊಂದವಯವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನಿಂದ ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಸ್ತುತಿಃ = ಸ್ತುತಿಸುಹವು ? ||೩೦||

ಅಣೋಃ = ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ಕೆ ಅಣೀಯಾನ್ = ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾ ಆತನು. ಮಹತಃ = ಸ್ಥೂಲಕ್ಕೆ ಮಹೀಯಾನ್ = ಸ್ಥೂಲನಹಂಥಾ ಆತನು. ಪರಾತ್ = ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದವು ಪರಃ = ಮೇಲಿಹಾತನು. ಕಾರಣಾನಾಂ = ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಂಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಃ = ಕಾರಣನಹಂಥಾತನು. ಸರ್ವಾಧಿಕಃ = ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆಯೂ ಅಧಿಕನಹಂಥಾತನು. ಸರ್ವಗಃ = ಸರ್ವಗತನು. ಸರ್ವಃ = ವಿಶ್ವ ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾತನು. ಶರ್ವಃ = ಸಂಹಾರರೂಪನಹಂಥಾತನು. ಶೃ-ಹಿಂಸಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು. ಗುಣಸ್ಥಃ = ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಹಾತನು. ಅಗುಣಂ = ಗುಣತ್ರಯರಹಿತನಾದಂಥಾ ತ್ವಾಂ = ನಿನ್ನನ್ನು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಸ್ತೋಷ್ಯೇ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡೇನು ? ||೩೧||

ತ್ವದ್ದಾಸಸ್ಯ = ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯನ ದಾಸಸ್ಯ = ಭೃತ್ಯನ ದಾಸದಾಸಸ್ಯ = ಭೃತ್ಯನ ಭೃತ್ಯಂಗೆ ವಲ್ಲಭಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ದಾಸಃ = ಬಂಟನು ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ನುಂಟು, ತಸ್ಯ = ಆ ಭೃತ್ಯನ ದಾಸಸ್ಯಾಪಿ = ಭೃತ್ಯಂಗೆಯೂ ಅಹಂ = ನಾನು ದಾಸವಲ್ಲಭಃ = ಬಂಟರೊಳಗೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ದಾಸಃ = ಬಂಟನು. ||೩೨||

---

1 ವಿಶ್ವಮಾಬಭ್ಯಸಿ ಕಥಂ ಸ್ತುವೇ (ಘ) * ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತ ವೃತ್ತ (ಕ. ಖ. ಚ)
2 ಶರ್ವ ಸರ್ವ (ಕ) ಮೂಲ (ಘ) 3 ಗುಣಸ್ಥಮ್ (ಘ)

ಸಮಃ ಶಕ್ತಿಪ್ರಭಾವಾಭ್ಯಾಂ ಮಯಾ ಸುಖಮಿಹಾವಸ
ಏವಂ ತಮನುಗೃಹ್ಯೇಶಃ ಸಾನಂದಂ ಗಣನಾಯಕಮ್ ||
ಸೋಮೋ ಗಣೇಶ್ವರೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ ||೪೦||

ತತಃ ಪ್ರಭೃತಿ ದೇವೇಶಂ ಶಂಕರಂ ಶಶಿಭೂಷಣಮ್
ಅರ್ಚಯಾಮಾಸ ಸತತಂ ಪೂರ್ಣವಿತ್ತಸುತೋ ಮಹಾನ್ ||೪೧||

ಪ್ರಾತಃ ಸ್ನಾತ್ವಾ ಶಿವಂ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸರ್ವಶಿವಾಗಮಾನ್
ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ [1]ಶಿವಭಕ್ತಾಂಸ್ತು[1] [2]ಭೋಜಯಿತ್ವಾ[2] ಸಮಶ್ನುತೇ ||೪೨||

=ಇಹಾತನು. ತ್ವಮೇವ=ನೀನೇ ಅಹಂ=ನಾನು ತ್ವಂ ವೈ=ನೀನೇ ಅಹಂ =ನಾನು ಆವಯೋಃ=ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಭೇದಃ=ಭೇದವು ಸದಾ=ಎಲ್ಲಾಗವೂ ನಾಸ್ತಿ=ಇಲ್ಲ. ||೩೯||

ಶಕ್ತಿಪ್ರಭಾವಾಭ್ಯಾಂ= ಸತ್ತ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯಂಗಳಿಂದ ಮಯಾ=ಎನ್ನೊಡನೆ ಸಮಃ=ಸಮಾನನಾಗಿ ಇಹ=ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖಂ=ಸುಖವಾಗಿ ಆವಸ= ಇರು. ವಸ—ನಿವಾಸೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ಏವಂ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೋಮಃ = ಉಮೆಯಿಂದ ಸಹಿತನಹಂಥಾ ಈಶಃ=ಪರಮೇಶ್ವರನು ಗಣನಾಯಕಂ=ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ತಂ=ಆ ಸಾನಂದಂ=ಸಾನಂದ ಋಷೀಶ್ವರನನು ಅನುಗೃಹ್ಯ = ಪತಿಕರಿಸಿ ಗಣೇಶ್ವರೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ= ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ತತ್ರೈವ = ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ=ಮಾಯವಾದನು. ||೪೦||

ತತಃಪ್ರಭೃತಿ=ಅಂದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಮಹಾನ್=ಮಹಾನ್ನವಹಂಥಾ ಪೂರ್ಣವಿತ್ತಸುತಃ = ಪೂರ್ಣವಿತ್ತಋಷಿಯ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಮುನಿ ದೇವೇಶಂ=ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಶಿಭೂಷಣಂ=ಚಂದ್ರಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಶಂಕರಂ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವನನು ಸತತಂ = ಆವಾಗವೂ ಅರ್ಚಯಾಮಾಸ=ಅರ್ಚಿಸಿದನು. ಅರ್ಚ–ಪೂಜಾಯಾಂ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೪೧||

ಪ್ರಾತಃ=ಉದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತ್ವಾ=ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಿ ಶಿವಂ = ಶಿವನನು ಪೂಜ್ಯ=ಪೂಜಿಸಿ ಸರ್ವಶಿವಾಗಮಾನ್= ಸಮಸ್ತಶಿವಾಗಮಂಗಳನು ಶ್ರುತ್ವಾ= ಕೇಳಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ = ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತಾಂಸ್ತು = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳನು ಶ್ರುತ್ವಾ=ಕೇಳಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ=ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತಾಂಸ್ತು = ಶಿವಭಕ್ತರು

---

[1] ಶಿವಭಕ್ತಾಂಶ್ಚ (ಘ) [2] ಪ್ರಣವಂ ಪೀತ್ವಾ (ಗ)

ಸಾನಂದಂ ಸಾರ್ಥನಾಮಾನಂ ಪ್ರಣತಂ ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ಆನಂದಕ್ಲಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತುಷ್ಟಮನಾ ಹ್ಯಭೂತ್ ||೩೬||

ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಸುಶುಭಾಭ್ಯಾಂ ವೈ ದೇವದೇವ ಉಮಾಪತಿಃ
ಉತ್ಥಾಪ್ಯ ಮುನಿಮಾಘ್ರಾಯ[1]ಮೂರ್ಧನ್ಯೇವಮುವಾಚ ಹ ||೩೭||

ಜನ್ಮನಾ ಜರಯಾ ತ್ಯಕ್ತಃ ಸರ್ವದುಃಖವಿವರ್ಜಿತಃ
ಗಣೇಶ್ವರೋ ಮೇ ಸುರಪಸ್ಕಂದನಂದಿಸಮೋ ಭವ ||೩೮||

ಯತ್ರಾಹಂ ಸಂಸ್ಥಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ಭವಾನ್ ತತ್ರಾಪಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ
ತ್ವಮೇವಾಹಮಹಂ ತ್ವಂ ವೈ ಭೇದೋ ನಾಸ್ತಿ ಸದಾಽಽವಯೋಃ ||

ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳಿಂದ ಕದಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದಾಂಬುಜದ್ವಂದ್ವೇ = ಪದಕಮಲವೆರಡರಲ್ಲಿ ನಿಪಪಾತ = ಬಿದ್ದನು. ||೩೫||

ಪರಮೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಣತಂ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಂಥಾ ಆನಂದ-ಕ್ಲಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಂ = ಆನಂದದಿಂದ ನೆನೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ವಾಂಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಾರ್ಥ-ನಾಮಾನಂ = ಸಾರ್ಥಕವಹ ನಾಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಾನಂದಂ = ಸಾನಂದ ಮುನಿ-ಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ತುಷ್ಟಮನಾಃ = ಸಂತುಷ್ಟವಹಂಥಾ ಮನಸ್ಸನುಳ್ಳಾತನು ಅಭೂತ್ ಹಿ = ಆದನಲಾ. ||೩೬||

ದೇವದೇವಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯ (ದೇವ) ನಹಂಥಾ ಉಮಾಪತಿಃ = ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನು ಸುಶುಭಾಭ್ಯಾಂ = ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಕರಾಭ್ಯಾಂ ವೈ = ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದವೇ ಮುನಿಂ = ಸಾನಂದಋಷಿಯನು ಉತ್ಥಾಪ್ಯ = ನೆಗಹಿ ಮೂರ್ಧನಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಘ್ರಾಯ = ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉವಾಚ ಹ = ನುಡಿದನು. ||೩೭||

ಜನ್ಮನಾ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಜರಯಾ = ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದ ತ್ಯಕ್ತಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ವದುಃಖವಿವರ್ಜಿತಃ = ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಂಗಳಿಂದ ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಆತನಾಗಿ ಸುರಪ-ಸ್ಕಂದ-ನಂದಿಸಮಃ = ಸುರಪಸ್ಕಂದ ನಂದಿಕೇಶ್ವರಂಗೆ ಸಮಾನಹಂಥಾ ಮೇ = ಎನ್ನ ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನು ಭವ = ಆಗು. ||೩೮||

ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಅಹಂ = ನಾನು ಸಂಸ್ಥಿತಃ = ಇಹೆನು ಭವಾನ್ = ನೀನು ತತ್ರಾಪಿ = ಆ ಠಾವಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವು ಸಂಸ್ಥಿತಃ

---

1 ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಚೈವಮುವಾಚ ಹ (ಘ)

ರುದ್ರಕನ್ಯಾಗಣೈಸ್ಸರ್ವೈರಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ
ಗೀಯಮಾನಃ ಸ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ [1]ಧೂಯಮಾನ[1]ಸ್ಸ ಚಾಮರೈಃ ||೪೬||

ವಿಮಾನೈಃ ಸೇವ್ಯಮಾನಶ್ಚ ದೇವದೇವ ಇವಾಪರಃ
ಧರ್ಮರಾಜಪುರಂ[2]ಪ್ರಾಪ್ತಃ[2] ಧರ್ಮವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಮವ್ಯಯಃ ||೪೭||

ಧರ್ಮರಾಜೋಽಪಿ ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಂ ಗಣೇಶ್ವರಮ್
ಅಭ್ಯುತ್ಥಾಯ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಪಾದ್ಯಾರ್ಘ್ಯೈರಭ್ಯಪೂಜಯತ್ ||೪೮||

= ವೇಗದಿಂದ ಸಹಿತ ಹೇಗಹುದು ಹಾಂಗೆ (ಸಹಿತವೇಹಗಹುದಹಗೆ) ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ಗಮ್ಲೃ-ಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೪೫||

ಸಚಾಮರೈಃ = ಚಾಮರಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಸರ್ವೈಃ = ಸಮಸ್ತವ-ಹಂಥಾ ರುದ್ರಕನ್ಯಾಗಣೈಃ = ರುದ್ರಕನ್ನಿಕೆಯರುಗಳ ಮೊತ್ತಂಗಳಿಂದ ಧೂಯ-ಮಾನಃ = ಚಾಮರವನಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಶಃ ಅಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ = ಸಮಸ್ತ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದವೂ ಗೀಯಮಾನಃ = ಹಾಡಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ = ಪುಣ್ಯಶರೀರಿಯಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಸಾನಂದ ಮಹಾ ಋಷಿಯು, ||೪೬||

ವಿಮಾನೈಃ = ಪುಷ್ಪಕಂಗಳಿಂದ ಸೇವ್ಯಮಾನಃ = ಓಲೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾತನಾಗಿ ಅಪರಃ = ಎರಡನೆಯ ದೇವದೇವ ಇವ = ಶಿವನಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ಅವ್ಯಯಶ್ಚ = ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಋಷೀಶ್ವರನು ಧರ್ಮವೃದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ = ಧರ್ಮದ ಬೆಳವಿಗೆಗೋಸ್ಕರ ಧರ್ಮರಾಜಪುರಂ = ಯಮನ ಪಟ್ಟಣವನು- ಪ್ರಾಪ್ತಃ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೪೭||

ಧರ್ಮರಾಜೋಽಪಿ = ಧರ್ಮರಾಜನು ಧರ್ಮವೃದ್ಧಂ = ಧರ್ಮದಿಂದ ವೃದ್ಧನಹಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರಂ = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತಂ = ಆ ಸಾನಂದ-ಋಷೀಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಅಭ್ಯುತ್ಥಾಯ = ಇದಿರೆದ್ದು ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪಾದ್ಯಾರ್ಘ್ಯೈಃ = ಪಾದ್ಯ ಅರ್ಘ್ಯಂಗಳಿಂದ ಅಭ್ಯಪೂಜಯತ್ = ಪೂಜಿಸಿದನು. ||೪೮||

---

[1] ದೋಯಮಾನ (ಘ)

[2] ಪ್ರಾಪ (ಗ)

ರುದ್ರಾವತಾರಕ್ರೀಡಾದಿವಾರ್ತಾಮೃತರಸೋತ್ತಮಮ್
[1]ಅಪರಾಹ್ಣೇ[1] ಶಿವಂ ಪೀತ್ವಾ ಕಾಲಯಾತ್ರಾಮಥಾಕರೋತ್ ||೪೩||

ಕದಾಚಿಚ್ಛಿವಧರ್ಮಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಾಖ್ಯಾನಕಥಾಸು ಚ
ನರಕಾನ್ನರಕಸ್ಥಾಂಶ್ಚ ನರಕೇಷು ಚ ಯಾತನಾಃ ||
ಶ್ರುತವಾನ್ ಶ್ರುತಿಸಾರಜ್ಞಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ದ್ರಷ್ಟುಮನಾಹ್ಯಭೂತ್ ||೪೪||

* ವಿಮಾನಮಾರುಹ್ಯ ಮುನಿಃ ಪ್ರಭಾಸುರಂ
ಮುನೀಶ್ವರೈಃ ಕಿನ್ನರಸಾಧ್ಯಚಾರಣೈಃ ||
ಗಣೇಶ್ವರೈಃ ರುದ್ರಗಣೈಸ್ಸಮಾವೃತೋ
ಗಣೇಶ್ವರಸ್ಸತ್ವರಿತಂ ಜಗಾಮ ಸಃ ||೪೫||

ಗಳನು ಭೋಜಯಿತ್ವಾ = ಭೋಜನವ ಮಾಡಿಸಿ ಸಮಶ್ನುತೇ = ಆರೋಗಣೆಯ ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ||೪೨||

ಅಪರಾಹ್ಣೇ = ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿವಂ = ಮಂಗಳವಹಂಥಾ, ರುದ್ರಾವತಾರ ಕ್ರೀಡಾದಿವಾರ್ತಾಮೃತರಸೋತ್ತಮಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅವತಾರ ಕ್ರೀಡೆ ಮೊದಲ-ಹಂಥಾ ಕಥಾಮೃತರಸದ ಅತಿಶಯವನು ಪೀತ್ವಾ = ಪಾನವ ಮಾಡಿ ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಯಾತ್ರಾಂ = ಕಾಲವ ಕಳಿಹವನು ಅಕರೋತ್ = ಮಾಡಿದನು ||೪೩||

ಕದಾಚಿತ್ = ಒಂದಾನೊಂದು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಧರ್ಮಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಾಖ್ಯಾನ-ಕಥಾಸು ಚ = ಶಿವಧರ್ಮ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನರಕಾನ್ = ನರಕಂಗಳನು ನರಕಸ್ಥಾಂಶ್ಚ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರುಗಳನು ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾತನಾಶ್ಚ = ಯಾತನೆಗಳನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಶ್ರುತವಾನ್ = ಶಾಸ್ತ್ರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶ್ರುತಿಸಾರಜ್ಞಃ = ವೇದದ ಸಾರವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಸಾನಂದ ಋಷೀಶ್ವರನು ದ್ರಷ್ಟುಮನಾಃ = ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಾತನು ಅಭೂದ್ಧಿ = ಆದನಲಾ

ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸಃ ಮುನಿಃ = ಆ ಸಾನಂದ ಮಹಾಋಷಿ ಪ್ರಭಾಸುರಂ = ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ವಿಮಾನಂ = ಪುಷ್ಪಕವನು ಆರುಹ್ಯ = ಏರಿ ಮುನೀಶ್ವರೈಃ = ಋಷೀಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಕಿನ್ನರಸಿದ್ಧಚಾರಣೈಃ = ಕಿನ್ನರರು ಸಿದ್ಧರು ಚಾರಣರುಗಳಿಂದ ಗಣೇಶ್ವರೈಃ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ರುದ್ರಗಣೈಃ = ರುದ್ರಗಣಂಗಳಿಂದ ಸಮಾವೃತಃ = ಲೇಸಾಗಿ ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸತ್ವರಿತಂ

---

[1] ಅಪ ಏವ (ಗ) * ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದದಲ್ಲಿಯ ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಂ ||

*ಕೃತಂ ಪುಣ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಕ್ರಿಯತೇ ವಾಽಧುನಾ ತಥಾ
ಅಪುಣ್ಯಕೃದ್ಭಿರಪ್ರಾಪ್ಯೋ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಸಮುಪೇಯಿವಾನ್ ||೫೨||

ಶರೀರಸ್ಥೋಽಪ್ಯಹಂ ಜಾತೋ ಭವದಾನಂದದರ್ಶನಾತ್
ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾಥಸ್ಯ ಶಂಭೋರಿವ ಸಮಾಗಮಃ ||೫೩||

ಕಿಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಮಯಾ ನಾಥ ತ್ವದಾಜ್ಞಾವಶವರ್ತಿನಾ
[1]ನಿಗದ ತ್ವಂ[1] ತಮೇವಂ ವೈ [2]ಜಗದಾನಂದಕಾರಣಮ್[2] ||೫೪||

ಸಾನಂದೋ ವಚನಂ ಪ್ರಾಹ ವಚಸಾಽಽನಂದಯನ್ನಿವ ||೫೫||

ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮುಪೇಯಿವಾನ್ = ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ದಂಥಾ ತ್ವಂ = ನೀನು ಅಪುಣ್ಯಕೃದ್ಭಿಃ = ಪಾಪವ ಮಾಡಿದವರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರಾಪ್ಯಃ = ಹಡೆಯಲು ಬಾರದಾತನಾಗಿ ಕ್ರಿಯತೇ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಧುನಾ = ಈಗಳು ಪುಣ್ಯಂ = ಪುಣ್ಯವನು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ = ಮಾಡೇನು. ||೫೨||

ಅಹಂ = ನಾನು ಶರೀರಸ್ಥೋಽಪಿ = ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದಾತನಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಭವದಾನಂದದರ್ಶನಾತ್ = ನಿನ್ನ ಆನಂದವಹ ದರ್ಶನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಾತಃ = ಹುಟ್ಟಿದಾತನು. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾಥಸ್ಯ = ತ್ರೈಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಮಾಗಮು ಇವ = ಬರವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತು. ||೫೩||

ಭೋ ನಾಥ = ಎಲೈ ಒಡೆಯನೇ! ತ್ವದಾಜ್ಞಾವಶವರ್ತಿನಾ = ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯ ವಶವರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯಂ = ಮಾಡಬೇಕಾದಂಥಾದು ಕಿಂ = ಏನು? ಜಗದಾನಂದಕಾರಣಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆನಂದವ ಮಾಡುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತಂ ವೈ = ಆ ಕಾರ್ಯವನೆ ತ್ವಂ = ನೀನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ನಿಗದ = ಹೇಳು. ಗದ–ವ್ಯಕ್ತಾಯಾಂ ವಾಚಿ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೫೪||

ಸಾನಂದಃ = ಸಾನಂದ ಋಷಿಯು ವಚಸಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆನಂದಯನ್ನಿವ = ಸಂತೋಷವಹ ಹಾಂಗೆ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೫೫||

---

* "ಪುಣ್ಯವಮಾಡದವರಿಗೆ ಅಲಭ್ಯರಾದ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ಅಥವಾ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ಮಾಡತಕ್ಕವನು. ಅಥವಾ ಈಗ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

[1] ನಿಗದ್ಯತಾಂ (ಘ) ನಿಗದತ್ವಂ ತದೇವಂ (ಗ)   [2] ಜಗದಾನಂದಕಾರಣ (ಘ)

ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ಸುಖಾಸೀನಂ ಗಣೇಶಾನಂ [1]ಗಣಾಗ್ರಣೀಂ[2]
ವಿನಯಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯರ್ಥಮಿದಂ ವಾಕ್ಯಮುವಾಚ ಹ ||೪೯||

ಯಮ ಉವಾಚ

ಅಹಂ ಪುಣ್ಯಕೃತಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಗಣಿತೋ ಗಣನಾಯಕ !
ತವ ದೃಷ್ಟಿನಿಪಾತೇನ ಪೂತೋ ಭೂತಿವಿಭೂಷಣ ! ||೫೦||

ಅಹಂ ಹಿ ಪರಮೇಶೇನ ಲೋಕಕರ್ತ್ರಾ ಪಿನಾಕಿನಾ
ಪ್ರಾಯೇಣಾನುಗೃಹೀತೋ ವೈ ಭವಾನ್ಯಸ್ಮಾತ್ಸಮಾಗತಃ ||೫೧||

ಪೂಜಯಿತ್ವಾ = ಪೂಜಿಸಿ ಸುಖಾಸೀನಂ = ಸುಖದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿದ್ದಂಥಾ ಗಣೇಶಾನಂ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ [2]ಗಣಾಗ್ರಣೀಂ[2] = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯನಹಂಥಾ ಸಾನಂದ ಋಷಿಯನು ಕುರಿತು ವಿನಯಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯರ್ಥಂ = ವಿನಯದ ವರ್ತನೆಗೋಸ್ಕರ ಇದಂ ವಾಕ್ಯಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಉವಾಚ ಹ = ನುಡಿದನು. ||೪೯||

ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಶಬ್ದವು ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದು 'ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ ಪದಪ್ರಾಪ್ತೌ ಪ್ರವೃತ್ತೌ ಗೌರವೇಽಪಿ ಚ' ಇತಿ ವಿಶ್ವಪ್ರಕಾಶಃ

ಯಮ ಉವಾಚ—ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಭೂತಿವಿಭೂಷಣ! = ವಿಭೂತಿಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಭೋ ಗಣನಾಯಕ ! = ಎಲೈ ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಸಾನಂದ ಮಹಾಋಷಿಯೆ ! ತವ = ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿನಿಪಾತೇನ = ದೃಷ್ಟಿ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಪೂತಃ = ಪಾವನನು. ಪುಣ್ಯಕೃತಾಂ = ಪುಣ್ಯವನು ಮಾಡಿದಂಥಾವರುಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಣಿತಃ = ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಆತನು. ||೫೦||

ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭವಾನ್ = ನೀನು ಸಮಾಗತಃ = ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ದೆ. ಲೋಕಕರ್ತ್ರಾ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಂಥಾ ಪಿನಾಕಿನಾ = ಪಿನಾಕವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಾಯೇಣ = ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತೋ ವೈಹಿ = ಅನುಗ್ರಹಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನಲಾ ಪತಿಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೫೧||

[1,2] ಗಣಾಗ್ರಣೀಃ (ಖ.ಗ) ಆರ್ಷೇಯಪ್ರಯೋಗಃ ಗ್ರಣಾಗ್ರಣೀಂ (ಕ)

ದರ್ಶನೇನ ಕೃತಾರ್ಥೋಽಹಂ ಕೃತಃ ಕೃತಿಮತಾಂ ವರ
ತಥಾಽಪಿ ನಿಃಸ್ಪೃಹಸ್ಯೇಹ ಕಿಂ ತವಾಸ್ತಿ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ ||೬೦||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ಶೈವೇ ಪುರಾಣೇಽಥ ಮಯಾ ನರಕಾಖ್ಯಾನವರ್ಣನೇ
[1]ನರಕಾನ್[1] ನರಕಸ್ಥಾಂಶ್ಚ ಶ್ರುತ್ವಾ ತತ್ರ ಕುತೂಹಲೀ ||೬೧||

ದ್ರಷ್ಟುಮಾಗತವಾನಸ್ಮಿ ನರಕಾನ್ ನರಕಾಲಯಾನ್
ತ್ವನ್ಮುಖೇನ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ಪ್ರದರ್ಶಯ ||೬೨||

ಸೂನೃತಂ=ಮೃದುವಾಕ್ಯವನು ಭಾಷಿತುಂ=ನುಡಿಯಲು ಕ್ಷಮಾಃ=ಸಮರ್ಥರಹಂಥಾ ತ್ವಾದೃಶಾಃ=ನಿನ್ನೋಪಾದಿಯಹಂಥಾ ಯೋಗೀಂದ್ರಾಃ=ಯೋಗೀಶ್ವರರುಗಳು ನಹಿ=ಇಲ್ಲವಲಾ. ||೫೯||

ಕೃತಿಮತಾಂ=[2]ಸುಕೃತವ ಮಾಡಿದಂಥಾ[2]ವರುಗಳಿಗೆ ವರಃ=ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಮುನೀಶ್ವರನೆ! ತವ=ನಿನ್ನ ದರ್ಶನೇನ = ದರ್ಶನದಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥಃ=ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿ ಕೃತಃ=ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನು. ತಥಾಽಪಿ=ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ನಿಸ್ಪೃಹಸ್ಯ=ನಿಸ್ಪೃಹನಹಂಥಾ ತವ=ನಿನಗೆ ಇಹ=ಈ ನನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಂ=ಪ್ರಯೋಜನವು ಕಿಮಸ್ತಿ=ಏನುಂಟು? ಸಾನಂದ ಉವಾಚ—ಸಾನಂದಮಹಾ ಋಷಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಅಥ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶೈವೇ ಪುರಾಣೇ=ಶಿವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನರಕಾಖ್ಯಾನ-ವರ್ಣನೇ=ನರಕಂಗಳ ಹೆಸರ ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ನರಕಾನ್=ನರಕಂಗಳನು ನರಕ-ಸ್ಥಾಂಶ್ಚ=ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾವರುಗಳನು ಮಯಾ=ಎನ್ನಿಂದ ಶ್ರುತ್ವಾ=ಕೇಳಿ ತತ್ರ=ಅಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲೀ=ಆಶ್ಚರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ, ||೬೧||

ನರಕಾನ್=ನರಕಂಗಳನು ನರಕಾಲಯಾನ್=ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾವರುಗಳನು ದ್ರಷ್ಟುಂ=ನೋಡಲು ಆಗತವಾನ್ = ಬಂದಾತನು ಅಸ್ಮಿ= ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಮಹಾಬಾಹೋ!=ಎಲೈ ದೊಡ್ಡಿಹ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಾತನೆ! ತ್ವನ್ಮುಖೇನ=ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ=ಬೇಗವೇ ಪ್ರದರ್ಶಯ=ತೋರಿಸು. ||೬೨||

---

[1] ನಾರಕಾನ್ (ಘ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ತ್ವಮೇವ ಧರ್ಮರಾಜೋ[1]ವೈ[1] ದಕ್ಷಃ ಪಾಪವಿಶೋಧನೇ
[2]ಲಬ್ಧಪ್ರಸಾದೋ ಭಗವನ್[2] ಶಿವಾತ್ಸರ್ವಸುರಾಧಿಪಾತ್ ||೫೬||

ತ್ವತ್ತೋऽನ್ಯಃ ಕಃ ಪುಮಾನ್ ಲೋಕೇ ಧರ್ಮಸ್ಥಿತಿಮಥಾಚರೇತ್

ಯಮ ಉವಾಚ

ನೂನಂ ಭಗವತಾ ತೇನ ಲೋಕಕರ್ತ್ರಾ ಪಿನಾಕಿನಾ
ಕೃತಾನುಗ್ರಹ ಏವಾಹಂ ಯತ್ತ್ವಯೈವಂ ಪ್ರಭಾಷಿತಃ ||೫೮||

ತ್ವಾದೃಶಾ ನ ಹಿ ಯೋಗೀಂದ್ರಾಃ ಸತ್ಯಧರ್ಮಪರಾಯಣಾಃ
ಶಿವಾಗಮಾರ್ಥಸಾರಜ್ಞಾಃ [3]ಸೂನೃತಂ ಭಾಷಿತುಂ[3] ಕ್ಷಮಾಃ ||೫೯||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ—ಸಾನಂದ ಮಹಾಋಷಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಹೇ ಭಗವನ್ = ಎಲೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತನೆ. ತ್ವಮೇವ = ನೀನೇ ಧರ್ಮರಾಜೋ ವೈ = ಧರ್ಮರಾಯನು. ಪಾಪವಿಶೋಧನೇ = ಪಾಪಂಗಳ ಶುದ್ಧವ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸುರಾಧಿಪಾತ್ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವಾತ್ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲಬ್ಧಪ್ರಸಾದಃ = ಹಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಸನ್ನತೆಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದಕ್ಷಃ = ಸಮರ್ಥನು. ||೫೬||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಲೋಕೇ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಿತಿಂ = ಧರ್ಮದ ನಿರ್ಣಯವನು ತ್ವತ್ತಃ = ನಿನ್ನಿಂದಲು ಅನ್ಯಃ ಪುಮಾನ್ = ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಕಃ = ಆವಾತನು ಆಚರೇತ್ = ಆಚರಿಸುವನು? ನೀನೇ ಆಚರಿಸುವನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೫೭||

ಯಮ ಉವಾಚ—ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಷಿತಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅಹಂ ಏವ = ನಾನೇ ಭಗವತಾ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಲೋಕಕರ್ತ್ರಾ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತೇನ ಪಿನಾಕಿನಾ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ನೂನಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಕೃತಾನುಗ್ರಹಃ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪತಿಕರಣೆಯನುಳ್ಳಾತನು. ||೫೮||

ಸತ್ಯಧರ್ಮಪರಾಯಣಾಃ = ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾಗಮಾರ್ಥಸಾರಜ್ಞಾಃ = ಶಿವಾಗಮಂಗಳ ಅರ್ಥದ ಸಾರವನ್ನು ಬಲ್ಲಂಥಾ

---

1 ಹಿ (ಘ) 2 ಲಬ್ಧಪ್ರಸಾದೋಹಿ ಭವಾನ್ (ಘ) 3 ಸೂನೃತಾಭಾಷಣ (ಘ)

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ನ ಜಾನೇ ಕಾರಣಂ ತತ್ರ [1]ಸುರೇತರನಿಷೂದನ[1]
ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ ಮಮ ಸಂಜಾತಂ ನರಕಾಣಾಂ ನಿದರ್ಶನೇ ||೬೭||

ಯದಿ ಶಕ್ಯಂ ಮಯಾ ದ್ರಷ್ಟುಂ ತ್ವಯಾ ದರ್ಶಯಿತುಂ ತಥಾ
ನ ರಹಸ್ಯಂ ನ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ಪ್ರದರ್ಶಯ ||೬೮||

ಯಮ ಉವಾಚ

ನ ಚ ಲಂಘಯಿತುಂ ಶಕ್ತಿಸ್ತ್ವದೀಯಂ ವಚನಂ ಮಮ
ಅಲಂಘ್ಯಮಖಿಲೈರ್ದೇವೈಃ ಶಿವಸ್ಯ ವಚನಂ ಯಥಾ ||೬೯||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ — ಸಾನಂದಮುನಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಸುರೇತರನಿಷೂದನ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಅನ್ಯರಹ ಮನುಷ್ಯರ ಮರ್ದಿಸುತ್ತಿರ್ದ್ದಂಥಾ ಆತನೆ ತತ್ರ = ಆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಂ = ಕಾರಣವನು ನ ಜಾನೇ = ಅರಿಯೆನು. ನರಕಾಣಾಂ = ನರಕಂಗಳ ನಿದರ್ಶನೇ = ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಮಮ = ಎನಗೆ ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ = *ಅರ್ಥಿ (ಆರ್ತಿ) ಸಂಜಾತಂ = ಆಯಿತ್ತು. ||೬೭||

ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾದನ ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ದ್ರಷ್ಟುಂ = ನೋಡಲೋಸ್ಕರ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದೆ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ದರ್ಶಯಿತುಂ = ತೋರಿಸಲು ಶಕ್ಯಂ = ಸಮರ್ಥವು. ರಹಸ್ಯಂ = ಏಕಾಂತವು ನ = ಅಲ್ಲ. ದುಷ್ಕಾರ್ಯಂ = ಮಾಡಬಾರದೆಂಥಾದ್ದು ನ = [2]ಅಲ್ಲ[2] ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ = ಬೇಗವೇ ಪ್ರದರ್ಶಯ = ತೋರಿಸು. ||೬೮||

ಯಮಃ ಉವಾಚ — ಯಮನು ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ತ್ವದೀಯಂ = ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವು ಲಂಘಯಿತುಂ = ಮೀರಲು ಶಕ್ತಿಶ್ಚ = ಶಕ್ತಿಯೂ ಮಮ = ಎನಗೆ ನ = ಇಲ್ಲ. ಶಿವಸ್ಯ = ಶಿವನ ವಚನಂ ಯಥಾ = ವಾಕ್ಯವೆಹೆಗೊ ಹಾಗೆ ಅಖಿಲೈಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ದೇವೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದವು ಅಲಂಘ್ಯಂ = ಮೀರಬಾರದು. ||೬೯||

---

[1] ಸುರಾರಿವರಸೂದನ (ಘ) [1] ಇಲ್ಲ (ಕ)

* ಅರ್ಥಿಪದದ ತದ್ಭವ ಆರ್ತಿ. ಆರ್ತಿ ಎಂದರೆ ಬಯಕೆ, ಆಶೆ ಎಂದೂ, ಅಚ್ಚು ಆರ್ತಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರೀತಿ ಎಂದೂ ಕಿಟೆಲ್ ನಿಘಂಟು.

ಯಮ ಉವಾಚ

ತ್ವಂ ಶಿವಾಗಮತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ಪರಮೇಶಗಣೇಶ್ವರಃ
ಕಿಮರ್ಥಂ ನರಕಾನ್ ದ್ರಷ್ಟುಮತ್ರೈವಾಗತವಾನಸಿ ||೬೩||

ಪಾಪಿನಃ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಃ ಶಿವನಿಂದಾಪರಾಯಣಾಃ
ಪಶ್ಯಂತಿ ನರಕಾನ್ ಘೋರಾನ್ ತ್ವಾದೃಶಾ ನ ತು ಯೋಗಿನಃ ||೬೪||

ಯೇ ಮನಾಗಪಿ ದೇವೇಶಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಾ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ತೇ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ನರಕಾನ್ನರಕಸ್ಥಾನ್ನ ಸಂಶಯಃ ||೬೫||

ಕಿಂ ಪುನಶ್ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ ಶಿವಾಚಾರಪ್ರವರ್ತಿನಃ
ನರಾಣಾಂ ನರಕಸ್ಥಾನಾಂ ದರ್ಶನಂ ತವ ಯುಜ್ಯತೇ ||೬೬||

ಯಮ ಉವಾಚ = ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ತ್ವಂ = ನೀನು ಶಿವಾಗಮತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ = ಶಿವಾಗಮಂಗಳ ನಿಶ್ಚಯವ ಬಲ್ಲಾತನು ಪರಮೇಶಗಣೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಆತನು. ಕಿಮರ್ಥಂ = ಏನು ಕಾರಣ ನರಕಾನ್ = ನರಕಂಗಳನು ದ್ರಷ್ಟುಂ = ನೋಡಲು ಅತ್ರೈವ = ಇಲ್ಲಿಗೇ ಆಗತವಾನ್ = ಬಂದಾತನು ಅಸಿ = ಅಹೆ. ||೬೩||

ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಃ = ಕ್ರೂರವಹ ಕರ್ಮವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಶಿವನಿಂದಾಪರಾಯಣಾಃ = ಶಿವನ ನಿಂದಿಸುವಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಹಂಥಾ ಪಾಪಿನಃ = ಪಾಪಿಗಳು ಘೋರಾನ್ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ನರಕಾನ್ = ನರಕಂಗಳನು ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ತ್ವಾದೃಶಾಃ = ನಿನ್ನಂಥಾ ಯೋಗಿನಸ್ತು = ಯೋಗಿಗಳು ನ ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣರು.

ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ದೇವೇಶಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಮನಾಗಪಿ = ಒಂದು ಬಾರಿ ಆಯಿತಾದರೂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಾಃ = ಮರೆಯೊಗುವರು, ತೇ = ಅವರುಗಳು ನರಕಾನ್ = ನರಕಂಗಳನು ನರಕಸ್ಥಾನ್ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾವರುಗಳನು ನ ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿರರು. ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನ = ಇಲ್ಲ. ||೬೫||

ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ = ಶಿವಭಕ್ತನಹಂಥಾ ಶಿವಾಚಾರಪ್ರವರ್ತಿನಃ = ಶಿವಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತವ = ನಿನಗೆ ನರಕಸ್ಥಾನಾಂ = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ನರಾಣಾಂ = ನರರುಗಳ ದರ್ಶನಂ = ನೋಡುಹವು ಕಿಂ ಪುನಃ ಯುಜ್ಯತೇ = ಹೇಗೆ ಕೂಡಲ್ಪಡುವುದು? ಅವ್ಯಯಪದ, ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು. ||೬೬||

ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಸರ್ವಾಣಿ ಗಣೇಶಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ
ಪಾತಾಳಾನಾಮಧೋಭಾಗೇ ಹ್ಯಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಕೋಟಯಃ ||೭೩||

ತಾಸ್ಸರ್ವಾ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಯಥಾವದ್ಧರ್ಮರಾಟ್ ಸ್ವಯಮ್
ಕರ್ಮಾಣಿ ನರಕಸ್ಥಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಯಾತನಾಸ್ತಥಾ ||೭೪||

ಕಾಲಮಾತ್ರಪ್ರಭೇದಂ ಚ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ[1] ಜಗಾಮ[1] ಸಃ
ರೌರವಾದಿಷು ದೃಷ್ಟೇಷು ನರಕೇಷು ಸುದಾರುಣಮ್ ||೭೫||

ಅತಿಘೋರಾಹ್ವಯಂ ಘೋರಂ ನರಕಂ ಚಾಪ್ಯದರ್ಶಯತ್ ||೭೬||

ತತ್ರ ಯಾ ಯಾತನಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹ್ಯತಿಘೋರಾ ಭಯಂಕರಾಃ
ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯಮಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಮೃತಿಂ ಯಾಂತಿ [2]ಮೃದೀಯಸಃ[2]||೭೭||

ಪಾತಾಳಾನಾಂ = ಪಾತಾಳಂಗಳ ಅಧೋಭಾಗೇ = ಕೆಳಗಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿ ಕೋಟಯಃ = ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಟಿ ನರಕಂಗಳುಂಟು. ಸರ್ವಾಣಿ = ಎಲ್ಲವನು ಮಹಾತ್ಮನೇ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಗಣೇಶಾಯ = ಗಣೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಹಿ = ತೋರಿದನಲಾ. ||೭೩||

ಧರ್ಮರಾಟ್ = ಯಮಧರ್ಮರಾಜನು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಸರ್ವಾಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ತಾಃ = ಆ ನರಕಂಗಳನು ನರಕಸ್ಥಾನಾಂ = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕರ್ಮಾಣಿ = ಕರ್ಮಂಗಳನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಯಾತನಾಃ = ಯಾತನೆಗಳನು ಯಥಾವತ್ = ತಪ್ಪದೆ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ = ತೋರಿಸಿದನು. ||೭೪||

ಕಾಲಮಾತ್ರ ಪ್ರಭೇದಂ ಚ = ಕಾಲದ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಭೇಧವನು ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ = ತೋರಿಸಿ ಸಃ = ಆ ಯಮನು ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೭೫||

ರೌರವಾದಿಷು = ರೌರವ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳು ದೃಷ್ಟೇಷು ಸತ್ಸು = ಕಾಣಲುಪಡುತ್ತಂಇರಲು ಸುದಾರುಣಂ = ಸುದಾರುಣವೆಂಬಂಥಾ ನರಕವನು ಅತಿಘೋರಾಹ್ವಯಂ ಚ = ಅತಿ ಘೋರವೆಂಬಂಥಾ ಹೆಸರನುಳ್ಳ ನರಕವನು ಘೋರಂ = ಘೋರವೆಂಬಂಥಾ ನರಕಮಪಿ = ನರಕವನೂ ಅದರ್ಶಯತ್ = ತೋರಿಸಿದನು. ||೭೬||

ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಯಾಃ = ಆವವು ಕೆಲವು ಅತಿಘೋರಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಜುಗುಪ್ಸೆ

---

[1] ಜಗಾದ (ಘ) [2] ಮೃದೀಯಸಾಃ (ಘ) ಸುಕೋಮಲಾಃ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. ಮ್ರದೀಯಾಂಸಃ ಎಂಬ ಪಾಠ ಉಚಿತ.

ಪುರಾ ಮೃಕಂಡುತನಯಮವಮತ್ಯ ಪುರಂ ಮಮ
ದಗ್ಧಮಾಸೀತ್ ಕ್ಷಣೇನೈವ ಸಂಭ್ರಾಂತಾ ವಿವಶಾ ವಯಮ್ ||೭೦||

ಭಗ್ನಕಾಯೋ ಮೃತಃ ಕಾಲಃ ಪಾದಾಘಾತೇನ ಶೂಲಿನಃ
ಅಹಂ ಬದ್ಧೋ ದೃಢಂ ಪಾಶೈಃ ಪುನಸ್ತೇನೈವ ರಕ್ಷಿತಃ ||೭೧||

ತಸ್ಮಾದ್ಬಿಭೇಮಿ ಸತತಂ ಶಂಭೋಃ ಕಿಂಕರವರ್ಗತಃ
ದರ್ಶಯಿಷ್ಯೇ ಕ್ಷಣಾದೇವ ನರಾನ್ನರಕವಾಸಿನಃ ||೭೨||

ನಂದೀಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೃಕಂಡುತನಯಂ = ಮೃಕಂಡುಋಷಿಯ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮುನಿಯನು ಅವಮತ್ಯ = ಅವಮನ್ನಣೆಯು ಮಾಡಿ ಮಮ = ಎನ್ನ ಪುರಂ = ಪಟ್ಟಣವು ಕ್ಷಣೇನೈವ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದವೇ ದಗ್ಧಂ = ದಹಿಸಲುಟ್ಟುದು ಆಸೀತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ವಯಂ = ನಾವು ವಿವಶಾಃ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಸಂಭ್ರಾಂತಾಃ = ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟರಾದೆವು. ಭ್ರಮು — ಅನವಸ್ಥಾನೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾರಕಪದವು. ||೭೦||

ಕಾಲಃ = ಕಾಲನು ಶೂಲಿನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದಾಘಾತೇನ = ಪಾದದ ಒದೆತದಿಂದ ಭಗ್ನಕಾಯಃ = ಜರ್ಝರಿತವಾದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಮೃತಃ = ಸತ್ತನು. ಅಹಂ = ನಾನು ಪಾಶೈಃ = ನೇಣುಗಳಿಂದ ದೃಢಂ = ಬಲುಹಾಗಿ ಬದ್ಧಃ = ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತೇನೈವ = ಆ ಶಿವನಿಂದವೇ ರಕ್ಷಿತಃ = ಪಾಲಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಾ[1]ತನು.[1] ||೭೧||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕಿಂಕರವರ್ಗತಃ = ಭಕ್ತಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸತತಂ = ಆವಾಗವೂ ಬಿಭೇಮಿ = ಅಂಜುತ್ತಂವಿಹೆನು. ಞಿಭೀ-ಭಯಚಲನಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತು. ಕ್ಷಣಾದೇವ = ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ನರಕವಾಸಿನಃ = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನರಾನ್ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳನು ದರ್ಶಯಿಷ್ಯೇ = ತೋರಿ[2]ಸುವೆನು.[2] ದೃಶಿರ್—ಪ್ರೇಕ್ಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೭೨||

ನಂದೀಶ್ವರಉವಾಚ = ನಂದೀಶ್ವರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು

---

[2] ನಾಗಿ (ಕ) [3] ಸೇನು (ಖ. ಚ)

ಯಮ ಉವಾಚ

ಏಷಾಂ [1]ದುಷ್ಕೃತರೂಪಾಣಿ ನ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ನುಮೋ ವಯಮ್
ತಥಾಽಪಿ ಖಲು ಪಾಪಸ್ಯ ಸ್ಮೃತಿರಶ್ರೇಯಸೇ ಯತಃ ||೮೧||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ರಹಸ್ಯಮಪಿ [2]ನಾ[3]ಚ್ಛಾದ್ಯಂ ಯಥಾ ಜ್ಞಾತಂ ತ್ವಯಾ [3]ಯದಿ[3]
ಆಖ್ಯೇಯಮಾಖ್ಯಾಕುಶಲ! ಮಮ ಪ್ರೀತೋ ಭವಾನ್ ಯತಃ||೮೨

ಮುಕ್ತಿಃ = [4]ಬಿಡುಗಡೆಯು[4] ಮಹಾತ್ಮನಾ = ಮಹಾಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನ್ನಿಂದ ಉಕ್ತಾ = ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಏಷಾಂ = ಈ ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರುಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಃ = ಬಿಡುಗಡೆ ಕೇನ ಹೇತುನ್ಯೈವ = ಆವ ಕಾರಣದಿಂದವೆ ಅನುದ್ದಿಷ್ಟಾ = ಹೇಳು ಲ್ಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ವದ = ಹೇಳು. ||೮೦||

ಯಮ ಉವಾಚ—ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಏಷಾಂ = ಈ ಪಾಪಿಗಳ ದುಷ್ಕೃತರೂಪಾಣಿ = ದುಷ್ಕರ್ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪುಗಳನು (ದುಷ್ಕೃತರೂಪಗಳನ್ನು) ವಕ್ತುಂ = ನುಡಿಯಲು ವಯಂ = ನಾವು ನ ಶಕ್ನುಮಃ = ಸಮರ್ಥರಾಗೆವು. ತಥಾಽಪಿ = ಹಾಗಾಯಿತಾದರೂ ಪಾಪಸ್ಯ = ಪಾಪದ ಸ್ಮೃತಿಃ = ಸ್ಮರಣೆ ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಶ್ರೇಯಸೇ = ಲೇಸಿಂಗೋಸ್ಕರವಲ್ಲವಲಾ. ಯಮನ ಪಾರುಪತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಹುದೆಂಬುದರ್ಥ. ೮೧

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ—ಸಾನಂದ ಯೋಗೀಶ್ವರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಜ್ಞಾತಂ = ಅರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ರಹಸ್ಯಮಪಿ = ರಹಸ್ಯವಹಂಥಾದ್ದು ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ನಾಚ್ಛಾದ್ಯಂ = [5][ಮರೆಸಲ್ಪಡಬಾರದು][5] ಆಖ್ಯಾಕುಶಲ ! = ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕುಶಲನಹಂಥಾ ಆತನೇ ಭವಾನ್ = ನೀನು ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಮ = ಎನಗೆ ಪ್ರೀತಃ = ಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ಆತನು. ತತಃ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಆಖ್ಯೇಯಂ = ಹೇಳಬೇಕು.* ||೮೨||

---

[1] ದುಷ್ಕೃತಕರ್ಮಾಣಿ (ಘ) [2] ಮಾ (ಖ). ನಾ (ಕ ಘ) ಮ (ಗ)
[3] ತಥಾ (ಘ) [4] ಮುಕ್ತಿಯು (ಕ)
[5] ಆಚ್ಛಾದ್ಯಂ = ಮುಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. 'ನ' ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲ.
* ನನಗೆ ನೀನು ಪ್ರಿಯನಾದುದರಿಂದ, ನಿನ್ನಿಂದ ರಹಸ್ಯವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ

ತತ್ತದಾ ದರ್ಶಯನ್ ಘೋರಮತಿಘೋರಸಮಾಹ್ವಯಮ್
ನರಕಂ [1]ಧರ್ಮರಾಜೋऽಸೌ[1] ಪುನರಾಹ ಗಣೇಶ್ವರಮ್ ||೭೮||

ಯಮಉವಾಚ

ಅತ್ರ ಯೇ [2]ನಾರಕಾಃ[2] ದೃಷ್ಟಾ ಪಾಪಾತ್ಮಾನೋ ನರಾಧಮಾಃ
ನ ಹಿ ತೇಷಾಂ ಭವೇನ್ಮುಕ್ತಿಃ ಕೇನಾಪಿ ಸುದುರಾತ್ಮನಾಮ್ ||೭೯||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ನರಕಸ್ಥಾನಾಂ ಮುಕ್ತಿರುಕ್ತಾ ಮಹಾತ್ಮನಾ
ಏಷಾಂ ಮುಕ್ತಿರನುದ್ದಿಷ್ಟಾ ವದ ಕೇನೈವ ಹೇತುನಾ ||೮೦||

ಯುನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಯಂಕರಾಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಃ = ಬಾಧೆಗಳು ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಿ = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟವಲ್ಲಾ. ವಕ್ತುಂ = ನುಡಿಯಲು ನ ಶಕ್ನುಮಃ = ಸಮರ್ಥರಾಗೆವು. ಶಕಲೃ-ಶಕ್ತೌ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಮೃದೀಯಸಃ = ಮೃದುಚಿತ್ತವನುಳ್ಳವರುಗಳು ಮೃತಿಂ = ಮರಣವನು ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೭೭||

ಅಸೌ ಧರ್ಮರಾಜಃ = ಈ ಧರ್ಮರಾಜನು ತತ್ = ಆ ಘೋರಂ = ಘೋರವೆಂಬಂಥಾ ನರಕಂ = ನರಕವನು ಅತಿಘೋರಸಮಾಹ್ವಯಂ = ಅತಿಘೋರವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ನರಕಂ = ನರಕವನು ದರ್ಶಯನ್ = ತೋರಿಸುತ್ತವು ತದಾ = ಆಗ ಗಣೇಶ್ವರಂ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಋಷಿಯನು ಕುರಿತು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಆಹ = ನುಡಿದನು. ||೭೮||

ಯಮ ಉವಾಚ—ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಅತ್ರ = ಈ ನರಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪಾತ್ಮಾನಃ = ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನರಾಧಮಾಃ = ಮನುಷ್ಯರೊಳಗೆ [3]ಅಧಮ[3]ರಹಂಥಾ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ನಾರಕಾಃ = ನರಕಿಗಳು ದೃಷ್ಟಾಃ = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟರು ಸುದುರಾತ್ಮನಾಂ = ಅತ್ಯಂತ ದುರಾತ್ಮರಹಂಥಾ ತೇಷಾಂ = ಅವರುಗಳಿಗೆ ಕೇನಾಪಿ = ಆವುದರಿಂದವು ಮುಕ್ತಿಃ = ಬಿಡುಗಡೆ ನ ಭವೇದ್ಧಿ = ಆಗದಲಾ. ||೭೯||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ—ಸಾನಂದ ಮಹಾಋಷಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಅನ್ಯೇಷಾಂ = ಉಳಿದಂಥಾ ನರಕಸ್ಥಾನಾಂ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರುಗಳಿಗೆ

---

[1] ಧರ್ಮರಾಜಾऽಸೌ (ಘ) [2] ನರಕಾ (ಘ) [3] ಅಯೋಗ್ಯ (ಕ)

ತವ ದೃಷ್ಟಿನಿಪಾತೇನ ಮುಕ್ತಾ ಏವ ನ ಸಂಶಯಃ
ತಸ್ಮಾದ್ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸಕಲಂ ಮುಕ್ತಾಸ್ಸ್ಯುರ್ನರಕಾಲಯಾಃ ||೮೬||

ಸಕೃನ್ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ನ ಶ್ರುತಂ ನ ಚ ಜಲ್ಪಿತಮ್
ಏತೈಃ ಪಾಪಾತ್ಮಭಿರ್ಘೋರೈರನೇಕೇಷ್ವಪಿ ಜನ್ಮಸು ||೮೭||

ಏತೇಷಾಂ ಕಥನಂ ಪಾಪಂ ಭವತೋ ವಾಕ್ಯಗೌರವಾತ್
ಕಥಿತಂ ಕರುಣಾರಾಶೇ ಯಥೇಷ್ಟಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ||೮೮||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸ್ಥಿತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಧರ್ಮರಾಜೇ ಮಹಾತ್ಮನಿ
ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ಗಣಪಶ್ಚೇತಸಾ ಶಿವನಂದನಃ ||೮೯||

ಪ್ರಸಾದಾತ್ = ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಏತೇಷಾಂ = ಈ ನರಕಿಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಃ = ಮುಕ್ತಿ ಭವಿತಾ = ಆಗಲುಳ್ಳುದು. ಭೂ = ಸತ್ತಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತು ಲುಟ್-ಪರಸ್ಮೈಪದವು. ಕರ್ಮಣಾಂ = ಕರ್ಮಂಗಳ ಕ್ಷಯಕಾಲೋ ವಾ = ಕ್ಷಯವಹ ಕಾಲವೊ ಶಿವಾಜ್ಞಾ ವಾ = ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯೋ ಇಯಂ = ಇದು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ||೮೫||

ತವ = ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿನಿಪಾತೇನ = ನೋಟದಿಂದ ಮುಕ್ತಾ ಏವ = ಮುಕ್ತರುಗಳೇ. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತವನು ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ = ಹೇಳಿಹೆನು. ನರಕಾಲಯಾಃ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇಹವರುಗಳು ಮುಕ್ತಾಃ = ಮುಕ್ತರುಗಳು ಸ್ಯುಃ = ಅಹರು. ಅಸ-ಭುವಿ ಇತಿ ಧಾತುಃ.

ಘೋರೈಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಏತೈಃ ಪಾಪಾತ್ಮಭಿಃ = ಈ ಪಾಪಶರೀರಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕೇಷು ಜನ್ಮಸ್ವಪಿ = ಅನೇಕ ಜನ್ಮಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮಃಶಿವಾಯೇತಿ = ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು ಸಕೃತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ನ ಶ್ರುತಂ = ಕೇಳಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ನ ಜಲ್ಪಿತಂ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲವು. ||೮೭||

ಏತೇಷಾಂ = ಈ ನರಕಿಗಳ ಕಥನಂ = ಕಥೆಯಹಂಥಾ ಪಾಪಂ = ಪಾಪವು ಭವತಃ = ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯಗೌರವಾತ್ = ವಾಕ್ಯದ ಗುರುತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಥಿತ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಭೋ ಕರುಣಾರಾಶೇ ! = ಎಲೈ ಕರುಣಕ್ಕೆ ರಾಸಿಯಹಂಥಾ ಯೋಗೀಶ್ವರನೇ ! ಯಥೇಷ್ಟಂ = ಇಷ್ಟವು ಹೇಗಹುದೋ ಹಾಗೆ (ಹೇಗಹುದಹಗೆ) ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ಅರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹೆ. ||೮೮||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಮಹಾತ್ಮನಿ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ ಧರ್ಮರಾಜೇ = ಆ ಧರ್ಮರಾಜನು ಸ್ಥಿತೇ ಸತಿ = ಇರುತ್ತಂ

ಯಮ ಉವಾಚ

ಏತೇಷಾಂ ಪಾಪಕಥನೇ ಮುಕ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾನ್ನರಕಾದತಃ
ನ ವಚ್ಮಿ ಭವತೋಽತ್ರಾಪಿ ಕಿಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ [1]ಮಯಾ ವದ[1] ||೮೩||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ಮುಕ್ತಿ[2]ವಾನ್ ಭವತಾತ್ತೇಷಾಂ[2] ದುಃಖಂ ವಾ ದ್ವಿಗುಣೀಕೃತಮ್
ಏಷಾಂ ಪಾಪಾತ್ಮನಾಂ ಕರ್ಮ ಶೀಘ್ರಂ ವಕ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ ||೮೪||

ಯಮ ಉವಾಚ

ಏತೇಷಾಂ ಭವಿತಾ ಮುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಸಾದಾತ್ತವ ಸುವ್ರತ
ಕರ್ಮಣಾಂ ಕ್ಷಯಕಾಲೋ ವಾ ಶಿವಾಜ್ಞಾ ವಾ ಭವೇದಿಯಮ್|| ೮೫

[3]ಯಮ ಉವಾಚ—ಯಮ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.[3]

ಏತೇಷಾಂ=ಈ ನರಕಿಗಳ ಪಾಪಕಥನೇ=ಪಾಪವ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ನರಕಾತ್ =ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಃ=ಬಿಡುಗಡೆ ಸ್ಯಾತ್=ಅಹುದು, ಅತಃ=ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ನ ವಚ್ಮಿ=ಹೇಳೆನು. ವಚ=ಪರಿಭಾಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ಭವತಃ= ನಿನಗೆ ಅತ್ರಾಪಿ=ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮಯಾ=ಎನ್ನಿಂದ ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯಂ=ಏನನ್ನಿ ಮಾಡ ಬೇಕು ? ವದ=ಹೇಳು. ||೮೩||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ—ಸಾನಂದ[4]ಮುನೀ[4]ಶ್ವರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ತೇಷಾಂ=ಅವರುಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿವಾನ್= ಮುಕ್ತಿಯಾದರೂ ಭವತಾತ್ = ಆಗಲಿ. 'ಭೂ-ಸತ್ತಾಯಾಂ' ಎಂಬ ಧಾತು. ದುಃಖಂ ವಾ = ದುಃಖವಾದರೂ ದ್ವಿಗುಣೀಕೃತಂ=ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದು ಭವತಾತ್=ಆಗಲಿ. ಏಷಾಂ =ಈ ಪಾಪಾತ್ಮನಾಂ=ಪಾಪಶರೀರಿಗಳ ಕರ್ಮ=ಕರ್ಮವನು ಶೀಘ್ರಂ=ಬೇಗ ಇಹ=ಇಲ್ಲಿ ವಕ್ತುಂ=ನುಡಿಯಲು ಅರ್ಹಸಿ= [5]ಅರ್ಹನಾಗಿರುವೆ.[5] ಅರ್ಹ- ಪೂಜಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೮೪||

ಯಮ ಉವಾಚ=ಯಮ[6]ನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.[6]

ಭೋ ಸುವ್ರತ=ಎಲೈ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ವ್ರತವನುಳ್ಳಾತನೆ! ತವ=ನಿನ್ನ

ಹಾಗೆಯೇ ಆ ರಹಸ್ಯವು ನನಗೆ ಬಚ್ಚಿಡದೇ ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು' ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ]. 1 ಮಯಾಽಧುನಾ (ಘ) 2 ವಾಽಪಿ ಭವೇತ್ತೇಷಾಂ (ಘ)
3 ಲುಪ್ತ (ಕ) 4 ಯೋಗೀ (ಕ) 5 ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹೆ (ಖ) 6 ಸ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ಹರ ಹರ ಇತಿ ಶಬ್ದಮಾದಿತೋ ವೈ
ಮುಹುರಭಿಧಾಯ ಮುನೀಂದ್ರವೃಂದವಂದ್ಯಃ
ಅಪಠದಖಿಲಮೋಘಘೋಷಸಾಮ್ಯಂ
ಸಕಲಹಿತಾಯ ನಮಃಶಿವಾಯಮಂತ್ರಮ್ ||೯೩||

ಪಠಿತಂ ಶಿವಮಂತ್ರಂ ತಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ನರಕವಾಸಿನಃ
ಸಮುತ್ತೇರುಃ ಕ್ಷಣಾತ್ತಸ್ಮಾನ್ನರಕಾತ್ ನಾರಕಾ ಜನಾಃ ||೯೪||

ಕ್ಷುದ್ರಪಾಪಯುತಾಃ ಕ್ಷುದ್ರಾ ಮಹಾಪಾಪಯುತಾಶ್ಚ ಯೇ
ಅನಾಚಾರಾ ದುರಾಚಾರಾಸ್ಸದಾಚಾರವಿವರ್ಜಿತಾಃ ||೯೫||

ಅವಿಚಾರಪ್ರಚಾರಾಶ್ಚ ಶಿವಾಚಾರಬಹಿಷ್ಕೃತಾಃ
ವೇದನಿಂದಾಪರಾ ಯೇಚ ದೇವನಿಂದಾಪರಾಶ್ಚ ಯೇ ||೯೬||

ಮುನೀಂದ್ರವೃಂದವಂದ್ಯಃ = ಋಷಿಸಮೂಹದಿಂದ ವಂದಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟ ಸಾನಂದಯೋಗೀಂದ್ರನು ಆದಿತಃ = ಮೊದಲು ಹರ ಹರ ಇತಿ = ಹರ ಹರ ಎಂಬಂಥಾ ಶಬ್ದಂ = ಶಬ್ದವನು ಮುಹುರ್ಮುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಅಭಿಧಾಯ = ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಅಖಿಲಮೋಘಘೋಷಸಾಮ್ಯಂ = ಸಮಸ್ತ ಮೇಘಧ್ವನಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ನಮಃಶಿವಾಯ ಮಂತ್ರಂ = ನಮಃಶಿವಾಯ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನು ಸಕಲಹಿತಾಯ = ಸಮಸ್ತರ ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಪಠತ್ = ಪಠಿಸಿದನು. ||೯೩||

ಪಠಿತಂ = ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ತಂ ಶಿವಮಂತ್ರಂ = ಆ ಶಿವಮಂತ್ರವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ನರಕವಾಸಿನಃ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ನಾರಕಾಃ = ನರಕಿಗಳಹಂಥಾ ಜನಾಃ = ಜನರುಗಳು ತಸ್ಮಾನ್ನರಕಾತ್ = ಆ ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕ್ಷಣಾತ್ = ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಮುತ್ತೇರುಃ = ಎದ್ದರು. ಸಮ್‌ಪೂರ್ವಕ ವಹ ತೃ–ಪ್ಲವನತರಣಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೯೪||

ಕ್ಷುದ್ರಪಾಪಯುತಾಃ = ಅಲ್ಪ ಪಾಪದಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಕ್ಷುದ್ರಾಃ = ಕಿರುಕುಳರು, ಮಹಾಪಾಪಯುತಾಃ = ಮಹಾಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾವರುಗಳು ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ಅನಾಚಾರಾಃ = ಅನಾಚಾರಿಗಳು ದುರಾಚಾರಾಃ = ದುರಾಚಾರಿಗಳು ಸದಾಚಾರವಿವರ್ಜಿತಾಃ = ಸದಾಚಾರವಿಲ್ಲದವರುಗಳೂ. ||೯೫||

ಅವಿಚಾರಪ್ರಚಾರಾಶ್ಚ = ಅವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅವರುಗಳು ಶಿವಾಚಾರಬಹಿಷ್ಕೃತಾಃ = ಶಿವಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದವರುಗಳು ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಬರುಗಳು

ನರಕೇಷ್ವೇಷು ಸರ್ವೇಷು [2]ಯಾತ್ಯಮಾನಾನ್ ಸುದುಃಖಿತಾನ್
ಶಿವಮಂತ್ರಪ್ರಭಾವೇಣ ಮೋಚಯಿಷ್ಯಾಮ್ಯಯತ್ನತಃ ||೯೦||

ಇತ್ಥಂ ಸುನಿಶ್ಚಿತಂ ಕೃತ್ವಾ ಸಾನಂದೋ ಗಣನಾಯಕಃ
ಅನಿವೇದ್ಯ ಯಮಸ್ಯಾಪಿ ತಾನ್ಮೋಕ್ತುಂ ಮತಿಮಾದಧೇ ||೯೧||

* ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ಪುನಃ ಪುನರ್ಮುಹು-
ರ್ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ಪುನಃ ಪುನರ್ಮುಹುಃ ||
ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ಪುನಃ ಪುನರ್ಮುಹು-
ರ್ಗಣೇಶ್ವರೋ ಮಂತ್ರಮಥೋಽಪಠಚ್ಚ ಸಃ ||೯೨||

ಇರಲು, ಶಿವನಂದನಃ = ಶಿವನ ಕುಮಾರನಹಂಥಾ ಗಣಪಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸಾನಂದ ಯೋಗೀಶ್ವರನು ಚೇತಸಾ = ಚಿತ್ತದಿಂದ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ = ಚಿಂತಿಸಿದನು ಚಿತಿ = ಚಿಂತಾಯಾಮ್ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೮೯||

ಸರ್ವೇಷು = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಏಷು ಸರ್ವೇಷು ನರಕೇಷು = ಈ ಸಮಸ್ತ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತ್ಯಮಾನಾನ್ = ಎಯ್ದಿದಂಥಾ ಸುದುಃಖಿತಾನ್ = ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿತರಹಂಥಾ ನರಕಿಗಳನು ಶಿವಮಂತ್ರ ಪ್ರಭಾವೇಣ = ಶಿವಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ದಿಂದ ಅಯತ್ನತಃ = ಸಾಯಸವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಚಯಿಷ್ಯಾಮಿ = ಬಿಡಿಸುವೆನು ಮುಚಲ್ಬ ಮೋಕ್ಷಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೯೦||

ಗಣನಾಯಕಃ = ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಃ = ಸಾನಂದಯೋಗೀಶ್ವರನು ಇತ್ಥಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುನಿಶ್ಚಿತಂ = ಅತ್ಯಂತ ನಿಶ್ಚಯವನು ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿ ಯಮಸ್ಯಾಪಿ = ಯಮಗಂಗೆಯೂ ಅನಿವೇದ್ಯ = ಅರಿಹಿಸದೆ ತಾನ್ = ಆ ಪಾಪಿ ಗಳನು ಮೋಕ್ತುಂ = ಬಿಡಲೋಸ್ಕರ ಮತಿಂ = ಮತಿಯನು ಆದಧೇ = ಅಂಗೀ ಕರಿಸಿದನು. ||೯೧||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಸಾನಂದ ಯೋಗೀಂದ್ರನು ಪುನಃ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ = ನಮಃಶಿವಾಯ ಎಂದು ಹಾಂಗೆ ಪುನಃಪುನಶ್ಚ = ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ (ಮರಳಿ ಮರಳಿ) ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ = ನಮಃಶಿವಾಯ ಎಂದು ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಂ = ಮಂತ್ರವನು ಅಪಠತ್ = ಪಠಿಸಿದನು. ಪಠ — ಪಾಠನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೯೨||

---

[1] ಪಾ (ಘ) * ಜಗತೀಛಂದದಲ್ಲಿಯ ವೃತ್ತ

ನರಕಾಣಿ ವಿನಷ್ಟಾನಿ ನರೈರ್ನರಕವಾಸಿಭಿಃ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೀತಿಯುತೋ ರಾಜಾ ಸಾನಂದಮಿದಮಬ್ರವೀತ್ |೧೦೧||

ಯಮ ಉವಾಚ

ಕಿಂ ಕೃತಂ ಗಣನಾಥೇನ ತ್ವಯಾ ಸರ್ವಾರ್ಥದರ್ಶಿನಾ
ವಿಮೋಚಿತಾ ವೈ ಪಾಪಿಷ್ಠಾ ನರಕೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಮಾಮ್ ||೧೦೨||

ನರಕೇಷು ವಿನಷ್ಟೇಷು ಸರ್ವೇ ಸ್ಯುಃ ಪಾಪಕಾರಿಣಃ
ದೇವತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ [1][ನರಕಾದ್ಭೀರ್ಹಿ ನೇಷ್ಯತೇ][1] ||೧೦೩||

ಮಂಡಲಂ = ನರಕದ ಮೊತ್ತವು ಶೈವಪ್ರಭಾವವಿಲಸದ್ಗಣಪುಂಗವೇನ = ಶಿವಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಲಿದ್ದ ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠನಿಂದ ಸಾನಂದನಿಂದ ಆಶು = ಬೇಗ ಶೂನ್ಯಂ = ಹಾಳಾಗಿ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೦೦||

ನರಕವಾಸಿಭಿಃ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ನರೈಃ = ನರರುಗ[2]ಳೊಡನೆ[2] ವಿನಷ್ಟಾನಿ = ಹಾಳಾದಂಥಾ ನರಕಾಣಿ = ನರಕಂಗಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ರಾಜಾ = ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀತಿಯುತಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸಾನಂದಂ = ಸಾನಂದಖುಷಿಯನು ಕುರಿತು ಇದಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೧೦೧||

ಯಮ ಉವಾಚ = ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಗಣನಾಥೇನ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸರ್ವಾರ್ಥದರ್ಶಿನಾ = ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವ ಕಂಡಂಥಾ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಕಿಂ ಕೃತಂ = ಇದೇನು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದು? ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ = ಪಾಪಿಗಳು ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಪ್ರಸಹ್ಯ ವೈ = ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನರಕೇಭ್ಯಃ = ನರಕಂಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಮೋಚಿತಾಃ = ಮುಕ್ತರಾದರು. ||೧೦೨||

ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳು ವಿನಷ್ಟೇಷು ಸತ್ಸು = ಹಾಳಾಗುತ್ತಲಿರಲು ಸರ್ವೇ = ಎಲ್ಲರೂ ಪಾಪಕಾರಿಣಃ = ಪಾಪಂಗಳ ಮಾಡುವವರುಗಳು ಸ್ಯುಃ = ಆಹರು. ದೇವತಿರ್ಯಙ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ = ದೇವರ್ಕಳು ತಿರ್ಯಕ್ ಜಾತಿಗಳು ಮಾನವರ

---

[1] ನರಕಾದ್ಭೀತಿರಿಷ್ಯತೇ (ಕ. ಘ) ನರಕಾದ್ಭೀತಿ ನೇಷ್ಯತೇ (ಖ.ಗ.ಚ). ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ನರಕಾತ್-ನರಕದ ದಿಸೆಯಿಂದ ಭೀತಿಃ-ಭಯವು ನೇಷ್ಯತೇ = ಇಚ್ಛಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರದು. ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರದೆಂಬುದರ್ಥ' ಎಂದಿದೆಯಾಗಿ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಪಾಠವು ಅರ್ಥಾನುಸಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ [2] ಳಿಂದ (ಕ)

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಪಾಪೈರಖಿಲೈರಪಿ ಸಂಯುತಾಃ
ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಕೋಟೀಷು ನರಕೇಷು ನರಾಧಮಾಃ ||೯೭||

[1]ಯಾತ್ಯಮಾನಾಃ ಸುದುಃಖಾರ್ತಾ ಮೋಚಿತಾಸ್ತೇನ ತತ್ಕ್ಷಣಾತ್
ಶಿವಮಂತ್ರಪ್ರಭಾವೇಣ ಯಮಸ್ಯಾಪ್ಯಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧೌ ||೯೮||

ನರಕಸ್ಥಾ ವಿಮಾನಸ್ಥಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸಂದೀಪ್ತತೇಜಸಃ ||೯೯||

*ಸರ್ವೇ ನರಾ ನರಕಯಾತನಯಾ ಕೃಶಾಂಗಾಃ
ಶುದ್ಧಾಃ ಸಮೃದ್ಧತನವಃ ಶುಭತೇಜಸಶ್ಚ ।
ಶೂನ್ಯಂ ಕೃತಂ ನರಕಮಂಡಲಮಾಶು ಸರ್ವಂ
ಶೈವಪ್ರಭಾವವಿಲಸದ್ಗಣಪುಂಗವೇನ ||೧೦೦||

ವೇದನಿಂದಾಪರಾಶ್ಚ = ವೇದವ ನಿಂದಿಸುವಲ್ಲಿಯೇ ಎರಕವನುಳ್ಳ (ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ)ವರುಗಳು ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ದೇವನಿಂದಾಪರಾಃ = ದೇವರ್ಕಳ ನಿಂದಿಸುವರುಗಳು

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿಭಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಅಖಿಲೈಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಪಾಪೈರಪಿ = ಪಾಪಂಗಳಿಂದವೂ ಸಂಯುತಾಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನರಾಧಮಾಃ = ನರಾಧಮರುಗಳು ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಕೋಟೀಷು = ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಟಿಗಳಹಂಥಾ ನರಕೇಷು = ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ, ||೯೭||

ಯಾತ್ಯಮಾನಾಃ = ಎಯ್ದಿದಂಥಾ ಸುದುಃಖಾರ್ತಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖದಿಂದ ಪೀಡಿತರಹಂಥಾ ನರಕಿಗಳು ತತ್ಕ್ಷಣಾತ್ = ಆ ಕ್ಷಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತೇನ ಶಿವಮಂತ್ರ-ಪ್ರಭಾವೇಣ = ಆ ಶಿವಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅಸ್ಯ ಯಮಸ್ಯ = ಈ ಯಮನ ಸನ್ನಿಧಾವಪಿ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಚಿತಾಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟರು. ||೯೮||

ನರಕಸ್ಥಾಃ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಂದೀಪ್ತತೇಜಸಃ = ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲುಪಟ್ಟ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ವಿಮಾನಸ್ಥಾಃ = ಪುಷ್ಪಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ||೯೯||

ನರಕಯಾತನಯಾ = ನರಕದ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಕೃಶಾಂಗಾಃ = ಬಡವಾದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವೇ ನರಾಃ = ಸಮಸ್ತ ನರರುಗಳು ಶುದ್ಧಾಃ = ಶುದ್ಧರುಗಳಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧತನವಃ = ಪುಷ್ಟಿಯಾದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶುಭತೇಜಸಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿಂವಿದ್ದಂಥಾ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳವರಾದರು. ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ನರಕ-

---

[1] ಪಾ (ಘ) * ವಸಂತತಿಲಕವೃತ್ತಂ

ಬಿಭೇಮಿ ಭವತೋಽಹಂ ವೈ ಪರಮೇಶಗಣೇಶ್ವರ !
ನಿರ್ಭಯೋ [1]ನಾಪರಾಧಶ್ಚ[1] ಕೇನೋಪಾಯೇನ ತದ್ವದ ॥೧೦೭॥

ತಸ್ಯ ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಗಣೇಶೋ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್
ಅಂತರ್ಹಾಸಯುತಃ ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಶಿವಮಂತ್ರಸ್ಯ ವೈಭವಾತ್ ॥೧೦೮॥

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ—

ಮಂತ್ರಃ ಶಿವಾಜ್ಞಾಸಿದ್ಧೋಽಯಮತಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧನಃ
ತೇನ ತೇ [2]ನಾರಕಾ[2] ಮುಕ್ತಾ ನಾಪರಾಧಸ್ತ್ವಿಹಾವಯೋಃ ॥೧೦೯॥

ಶ್ರುತ್ವಾಽಪಿ ತಸ್ಯ ವಚನಂ ಗಣೇಶಸ್ಯ ಹಿ ಧರ್ಮರಾಟ್
ಅವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ ಮಹೇಶಾಯ ಸ್ಥಾತುಂ ನಾಶಕ್ನುವದ್ಭಯಾತ್ ॥೧೧೦॥

ಭೋ ಪರಮೇಶಗಣೇಶ್ವರ ! = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಗಣೇಶ್ವರನೇ ! ಭವತಃ = ನಿನಗೆ ಅಹಂ ವೈ = ನಾನು ಬಿಭೇಮಿ = ಅಂಜುವೆನು. ಕೇನ ಉಪಾಯೇನ = ಆವಉಪಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಭಯಃ = ಭೀತಿಯಿಲ್ಲದವನು ನಾಪರಾಧಶ್ಚ = ಅಪರಾಧವಿಲ್ಲದವನಹೆನು ? ತತ್ = ಅದನು ವದ = ಹೇಳು. ॥೧೦೭॥

ತಸ್ಯ = ಆ ಯಮನ ತದ್ವಚನಂ = ಆ ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಗಣೇಶಃ = ಗಣೇಶನಹಂಥಾ ಸಾನಂದನು ಶಿವಮಂತ್ರಸ್ಯ = ಶಿವಮಂತ್ರದ ವೈಭವಾತ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಂತಃ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಹಾಸಯುತಃ = ನಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪ್ರೀತ್ಯಾ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ॥೧೦೮॥

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ = ಸಾನಂದ ಋಷಿಯು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು

ಅಯಂ ಮಂತ್ರಃ = ಈ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರವು ಶಿವಾಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಃ = ಶಿವನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನುಳ್ಳುದು. ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧನಃ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಯೋಜನಂಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವಹೆಂಥಾದ್ದು. ಅತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತೇನ = ಆ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತೇ ನಾರಕಾಃ = ಆ ನಾರಕಿಗಳು ಮುಕ್ತಾಃ = ಮುಕ್ತರಾದರು ಇಹ = ಇಲ್ಲಿ ಆವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಅಪರಾಧಃ = ಅಪರಾಧವು ನ = ಇಲ್ಲ.

ಗಣೇಶಸ್ಯ = ಗಣೇಶ್ವರನಹೆಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ಸಾನಂದ ಗಣೇಶ್ವರನ ವಚನಂ

---

[1] ನಾಪರಾಧೀ (ಘ) [2] ನರಕಾಃ (ಘ)

ಆಜ್ಞಪ್ತೋಽಹಂ ಭಗವತಾ ಲೋಕಕರ್ತ್ರಾ ಪಿನಾಕಿನಾ
ನರಕೇ ಯಾತನಾಭಿಸ್ತ್ವಂ ಪಾಪಿಷ್ಠಾನ್ ಶೋಧಯೇ[1]ತ್ಯಹಮ್ ೧೦೪

ಅಹಮಾಜ್ಞಾಂ ಮಹೇಶಸ್ಯ ಕಥಂ ಕುರ್ಯಾಂ ಗಣೇಶ್ವರ
ತಸ್ಯಾಜ್ಞಾಮಪ್ಯಕುರ್ವಾಣಃ ಪ್ರಥಮಂ ನರಕಂ ವ್ರಜೇತ್ ॥೧೦೫॥

ಆಜ್ಞಪ್ತಿಮಪ್ಯಕುರ್ವಾಣಃ ಕುರ್ವನ್ ವೈ ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಮ್
ಸಮೌ ಹಿ ಶಿಷ್ಟೈರಾಮ್ನಾತೌ [2]ಭೃತ್ಯೌ ಸ್ವೇಚ್ಛಾನುವರ್ತಿನೌ ॥೧೦೬॥

ಗಳಿಗೆ ನರಕಾತ್ = ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೀಃ = ಭಯವು ನೇಷ್ಯತೇ ಹಿ = ಇಚ್ಛಿಸಲುಪಡುತ್ತಿರದು. ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರದೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೦೩||

ಅಹಂ = ನಾನು ಭಗವತಾ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಆ, ಲೋಕಕರ್ತ್ರಾ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪಿನಾಕಿನಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತಃ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾತನು. ನರಕೇ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಷ್ಠಾನ್ = ಪಾಪಿಗಳನು ಯಾತನಾಭಿಃ = ಬಾಧೆಗಳಿಂದ ತ್ವಂ = ನೀನು ಶೋಧಯ = ಶುದ್ಧವಮಾಡು ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಅಹಂ = ನಾನು ಆಜ್ಞಪ್ತಃ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನು. ||೧೦೪||

ಭೋ ಗಣೇಶ್ವರ = ಎಲೈ ಗಣೇಶ್ವರನೇ! ಮಹೇಶಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಾಂ = ಆಜ್ಞೆಯನು ಅಹಂ = ನಾನು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಕುರ್ಯಾಂ = ಮಾಡುವೆನು. ತಸ್ಯ = ಆ ಶಿವನ ಆಜ್ಞಾಮಪಿ = ಆಜ್ಞೆಯನೂ ಅಕುರ್ವಾಣಃ = ಮಾಡದೇ ಇದ್ದಾತನಾಗಿ ಪ್ರಥಮಂ = ಮೊದಲೇ ನರಕಂ = ನರಕವನು ವ್ರಜೇತ್ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿಹನು. ||೧೦೫||

ಆಜ್ಞಪ್ತಿಮಪಿ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂಥಾದನು ಅಕುರ್ವಾಣಃ = ಮಾಡದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ನಾನು, ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಂ = ಆ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿಪರೀತವಹ ವರ್ತನೆಯನು ಕುರ್ವನ್ ವೈ = ಮಾಡುತ್ತವಿದ್ದಂಥಾ ನೀನು, ಭೃತ್ಯೌ = ಶಿವನ ಭೃತ್ಯರಹಂಥಾ ನೀನು-ನಾನು ಇಬ್ಬರು ಸ್ವೇಚ್ಛಾನುವರ್ತಿನೌ = ತಮ್ಮಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆದವರುಗಳೆಂದು ಶಿಷ್ಟೈಃ = ಶಿಷ್ಟರುಗಳಿಂದ ಸಮೌ = ಸಮಾನರುಗಳಾಗಿ ಆಮ್ನಾತೌ ಹಿ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳು. ||೧೦೬||

---

[1] ತ್ಯಲಂ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ ಡ್ಯಪಿ (ಗ)
[2] ಭೃತೌ (ಘ)

ತ್ವದೀಯೋಗಣಪೋ ದೇವ ಸಾನಂದ ಇತಿ ವಿಶ್ರುತಃ
ನರಕೇಭ್ಯೋ ನರಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಮೋಚಯಾಮಾಸ ಪಾಪಿನಃ॥೧೧೪॥

[1]ತಂ[1]ದೃಷ್ಟ್ವಾ[2]ಽಹಂ[2] ಭಯಾವಿಷ್ಟೋ ದೇವ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾನಹಮ್
ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರು ದೇವೇಶ ಸ್ವಕರ್ಮಪ್ರಚ್ಯುತಸ್ಯ ಮೇ ॥೧೧೫॥

ತಸ್ಯ ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ದೇವದೇವ ಉಮಾಪತಿಃ
ಸಾನಂದಂ ಚ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ಪ್ರಹೃಷ್ಟೋ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್॥೧೧೬॥

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ

ಮಾಭೈರ್ಮಾಭೈರ್ಮಹಾಬಾಹೋ ಧರ್ಮರಾಜ ಕಥಂ ತವ
ಅಪರಾಧೋ ಭವೇದೇಷಃ ಸಾನಂದಸ್ಯ ಕಥಂ ಭವೇತ್ ॥೧೧೭॥

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೈ ದೇವನೆ ತ್ವದೀಯ = ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧನಹಂಥಾ ಗಣಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸಾನಂದ ಇತಿ = ಸಾನಂದನೆಂಬಂಥಾ ವಿಶ್ರುತಃ = ಪ್ರಖ್ಯಾತನಹಂಥಾತನು ನರಕೇಭ್ಯಃ = ನರಕಂಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಾಪಿನಃ = ಪಾಪಿಗಳ-ಹಂಥಾ ಸರ್ವಾನ್ = ಸಮಸ್ತ ನರಾನ್ = ನರರುಗಳನು ಮೋಚಯಾಮಾಸ = ಬಿಡಿಸಿದನು. ॥೧೧೪॥

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರ! ತಂ = ಆ ಸಾನಂದನನು ಅಹಂ = ನಾನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಭಯಾವಿಷ್ಟಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಅಹಂ = ನಾನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾನ್ = ಬಂದಾತನು. ಭೋ ದೇವೇಶ = ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾತನೆ! ಸ್ವಕರ್ಮಪ್ರಚ್ಯುತಸ್ಯ = ನಿಜವಹ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೆಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮೇ = ಎನಗೆ ಪ್ರಸಾದಂ = ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯನು ಕುರು = ಮಾಡು. ॥೧೧೫॥

ತಸ್ಯ = ಆ ಯಮನ ತದ್ವಚನಂ = ಆ ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ದೇವದೇವಃ = ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವನಹಂಥಾ ಉಮಾಪತಿಃ = ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನು ಸಾನಂದಂ ಚ = ಸಾನಂದನನು ಸಮಾಲೋಕ್ಯ = ನೋಡಿ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತನಾಗೆ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ॥೧೧೬॥

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಈಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು.

ಮಹಾಬಾಹೋ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಧರ್ಮರಾಜ ! =

---

[1] ತತ್ (ಘ) [2] ಚ (ಘ)

ಮಹೇಶ್ವರದಿದೃಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಮಂದರಂ ಚಾರುಕಂದರಮ್
ಧರ್ಮರಾಜೋ ಯಯೌ ಸದ್ಯಃ ಸಹ ತೇನ ಮಹಾತ್ಮನಾ ॥ ॥೧೧೧॥

ತತ್ರ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾದೇವಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸಕಲೇಶ್ವರಮ್
ಪಾದೌ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರೋವಾಚ ಭಯಸಂವಿಗ್ನಮಾನಸಃ ॥೧೧೨॥

ಯಮ ಉವಾಚ

ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಲೋಕೇಶ ನಮಸ್ತೇ ಕಾಲನಾಶನ
ನರಕಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಾಣಾಂ ವಿಧಾತ್ರೇ ಪಾಲಕಾಯ ಚ ॥೧೧೩॥

= ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾಪಿ = ಕೇಳಿಯೂ ಧರ್ಮರಾಟ್ = ಯಮನು ಮಹೇಶಾಯ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಭಯಾತ್ = ಭೀತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡದೇ ಸ್ಥಾತುಂ = ಇರಲು ನಾಶಕ್ನುವತ್ ಹಿ = ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲಲಾ (ಸಮರ್ಥನಾದುದಿಲ್ಲಲಾ). ಶಕಲ್ಲಾ = ಶಕ್ತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ॥೧೧೦॥

ಮಹೇಶ್ವರದಿದೃಕ್ಷಾರ್ಥಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನವಾಗಲೋಸ್ಕರ ಧರ್ಮರಾಜಃ = ಯಮನು ಮಹಾತ್ಮನಾ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ತೇನ ಸಹ = ಆ ಸಾನಂದ ಋಷಿಯೊಡನೆ ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚಾರುಕಂದರಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಗುಹೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಂದರಂ = ಮಂದರಪರ್ವತವನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ॥೧೧೧॥

ತತ್ರ = ಆ ಮಂದರಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞಂ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸಕಲೇಶ್ವರಂ = ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಪಾದೌ = ಶ್ರೀ ಚರಣಂಗಳನು ಕುರಿತು ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭಯಸಂವಿಗ್ನಮಾನಸಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುಗೆಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮನಸ್ಸನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ॥೧೧೨॥

ಯಮ ಉವಾಚ = ಯಮನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಸರ್ವಲೋಕೇಶ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಆತನೇ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಕಾಲನಾಶನ = ಕಾಲನ ಸಂಹರಿಸಿದಾತನೇ ನರಕಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಾಣಾಂ = ನರಕಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ ವಿಧಾತ್ರೇ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪಾಲಕಾಯ = ಪಾಲಕನಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು, ॥೧೧೩॥

ಪಾಪಾಚಾರಸಮಾಯುಕ್ತಾಃ ಸದಾಚಾರವಿವರ್ಜಿತಾಃ
ಭೂತಿಶಾಸನಸಂಯುಕ್ತಾಶ್ಚೇತ್ಪೂಜ್ಯಾಸ್ಸರ್ವೈಃ ಸುರಾಸುರೈಃ ||೧೨೧||

ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲಾಭರಣಾ ಅಂತ್ಯಜಾ ಅಧಮಾ ಅಪಿ
ಸದಾ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಪೂಜ್ಯಾಃ ಸರ್ವೈರಪಿ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೨೨||

ಯೇ ಚೋಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ಮಂತ್ರಂ ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ ಮಮ.
ಶೃಣ್ವಂತಿ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ಸ್ಮರಂತಿ ಚ ಪಠಂತಿ ಚ ||೧೨೩||

ತೇ ಸರ್ವೈಃ ಪಾತಕೈರ್ಯುಕ್ತಾ ನಿಯಮಾಚಾರವರ್ಜಿತಾಃ
ಮಾನವಾ ಅಪಿ ಪೂಜ್ಯಾಸ್ತೇ ಸುರಾಸುರಗಣಾಧಿಪೈಃ ||೧೨೪||

ಪಾಪಾಚಾರಸಮಾಯುಕ್ತಾಃ = ಪಾಪವಹಂಥಾ ಆಚಾರದಿಂದ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳು ಸದಾಚಾರವಿವರ್ಜಿತಾಃ = ಸದಾಚಾರದಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳು ಭೂತಿಶಾಸನ-ಸಂಯುಕ್ತಾಶ್ಚೇತ್ = ಶ್ರೀವಿಭೂತಿಧಾರಣದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳಾದ ಪಕ್ಷೇ ಸರ್ವೈಃ = ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ಸುರಾಸುರೈಃ = ದೇವದಾನವರುಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯಾಃ = ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯರುಗಳು. ||೧೨೧||

ಅಂತ್ಯಜಾಃ = ಹೊಲೆಯರುಗಳು ಅಧಮಾ ಅಪಿ = ಅಧಮರುಗಳೂ ರುದ್ರಾಕ್ಷ-ಮಾಲಾಭರಣಾಶ್ಚೇತ್ = ಶ್ರೀರುದ್ರಾಕ್ಷ ಮಾಲೆಯ ಆಭರಣವನುಳ್ಳವರುಗಳಾದ ಪಕ್ಷೇ, ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಸರ್ವತ್ರ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವೈರಪಿ = ಸಮಸ್ತರಿಂದವೂ ಸಂಪೂಜ್ಯಾಃ = ಪೂಜ್ಯರುಗಳು. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವು. ೧೨೨

ಯೇ ಚ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಓಂ ನಮಃಶಿವಾಯೇತಿ = ಓಂ ನಮಃಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರಂಮಂತ್ರಂ = ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರವನು ಶೃಣ್ವಂತಿ = ಕೇಳುತ್ತಿಹರು ಮನಸಾ ಚ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದವು ಸ್ಮರಂತಿ = ನೆನವುತ್ತಿಹರು ವಾಚಾ = ಮಾತಿನಿಂದ (ವಾಕ್ಯದಿಂದ)ವೂ ಪಠಂತಿ ಚ = ಪಠಿಸುತ್ತಿಹರು. ||೧೨೩||

ತೇ = ಅವರುಗಳು ಸರ್ವೈಃಪಾತಕೈಃ = ಸಮಸ್ತ[1]ಪಾಪಂ[1]ಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಾ ಅಪಿ = ಕೂಡಿದಂಥಾವರುಗಳಾದರೂ ಆಗಲಿ, ನಿಯಮಾಚಾರವರ್ಜಿತಾ ಅಪಿ = ನಿಯಮ ಆಚಾರಗಳಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳಾದರೂ ಆಗಲಿ, ತೇ ಮಾನವಾಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸುರಾಸುರಗಣಾಧಿಪೈಃ = ದೇವರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರು ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯಾಃ = [2]ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯರು.[2]

---

1 ಪಾತಕಂ (ಖಚ) 2 ಪೂಜ್ಯರುಗಳು (ಕ)

ಮಯ್ಯೈವ ಕಾರಿತಂ ಸರ್ವಂ ನರಕಾಣಾಂ ವಿಮೋಕ್ಷಣಮ್
ಮಮ [1]ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ[1] ಶ್ರುತ್ವಾ ಮುಕ್ತಾ ಯಸ್ಮಾನ್ಮಹಾಭಯಾತ್ ೧೧೮

ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಭೂತ್ತೇಷಾಂ ಮಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರಶ್ರುತಿಃ
ತೇನ ತೇ ನರಕಾನ್ಮುಕ್ತಾಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಶ್ಚ ತೇಽಪಿ ಚ ||೧೧೯||

ಅನೇನ ಯತ್ಕೃತಂ ಸಾಧೋ ಮತ್ಕೃತಂ ತನ್ನ ಸಂಶಯಃ
ಶುಭಂ ವಾಽಪ್ಯಶುಭಂ ವ್ಯಾಪಿ [2]ನಿರ್ವೃತ[2]ಶ್ಚಾಧುನಾ ಭವ ||೧೨೦||

ಎಲೈ ಯಮರಾಜನೇ! ಮಾಭೈಃ ಮಾಭೈಃ = ಅಂಜದಿರು, ಅಂಜದಿರು. ಞಿಭೀ-ಭಯ ಚಲನಯೋಃ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಲುಙ್. ತವ = ನಿನಗೆ ಅಪರಾಧಃ = ಅಪರಾಧವು ಕಥಂ = ಹೇಗೆ ಭವೇತ್ = ಆಹುದು. ಸಾನಂದಸ್ಯ = ಸಾನಂದನಿಗೆ ಏಷಃ = ಈ ಅಪರಾಧವು ಕಥಂ = ಹೇಗೆ ಭವೇತ್ = ಆಹುದು? ||೧೧೭||

ಮಯ್ಯೈವ = ಎನ್ನಿಂದವೇ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ನರಕವು ಕಾರಿತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ನರಕಾಣಾಂ = ನರಕಂಗಳ ವಿಮೋಕ್ಷಣಂ = ಬಿಡುಗಡೆಯು ಕಾರಿತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ = ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಮಹಾಭಯಾತ್ = ಅತ್ಯಂತ ಭೀತಿಯುಹಂಥಾ ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಾಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟರು. ||೧೧೮||

ಮಮ = ಎನ್ನ ಪಂಚಾಕ್ಷರಶ್ರುತಿಃ = ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಶ್ರವಣವು ತೇಷಾಂ = ಆ ನರಕಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ = ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ತೇನ = ಅದರಿಂದ ತೇ = ಅವರುಗಳು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಶ್ಚ = ಶುದ್ಧಾತ್ಮರು. ತೇಽಪಿ ಚ = ಅವರುಗಳು ನರಕಾತ್ = ನರಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಾಃ = ಮುಕ್ತರುಗಳಾದರು. ||೧೧೯||

ಭೋ ಸಾಧೋಃ = ಎಲೈ ಸತ್ಪುರುಷನಹಂಥಾ ಯಮನೇ! ಅನೇನ = ಈ ಸಾನಂದನಿಂದ ಶುಭಂ ವ್ಯಾಪಿ = ಶುಭವಾಗಲಿ ಅಶುಭಂ ವ್ಯಾಪಿ = ಅಶುಭವಾಗಲಿ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತತ್ = ಅದು ಮತ್ಕೃತಂ = ನನ್ನಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟುದು. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಧುನಾ = ಈಗಳು ನಿರ್ವೃತಶ್ಚ = ಸುಖಿಯುಹಂಥಾ ಆತನು ಭವ = ಆಗು. ||೧೨೦||

---

1 ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಂ (ಘ) 2 ನಿವೃತ್ತ (ಘ)

ತವಾಜ್ಞಾಭಂಗಭೀರುತ್ವಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮ್ಯಹಂ ಪುನಃ
ವರಾನಿಷ್ಟಾನ್ ವೃಣೀಷ್ವಾದ್ಯ ತಾನ್ಸರ್ವಾಂಸ್ತೇ ದದಾಮ್ಯಹಮ್ ೧೨೯

ಯಮ ಉವಾಚ

ದೇವದೇವ ಮಹಾದೇವ ಜಗತ್ಕಾರಣಕಾರಣ
ತ್ವತ್ಪಾದಪಂಕಜದ್ವಂದ್ವೇ ಭಕ್ತಿರಸ್ತ್ವನಪಾಯಿನೀ ||೧೩೦||

ಏಷ ಏವ ವರಃ ಶ್ಲಾಘ್ಯೋ ವರೋ ವರಸಹಸ್ರತಃ
ಅನುಗೃಹ್ಣೀಷ್ವ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಮಪರಾಧಾನ್ ಕ್ಷಮಸ್ವ ಮೇ ||೧೩೧||

ದೇವ ಉವಾಚ

ಆಜ್ಞಾಭಂಗಭೀರುತ್ವಂ = ಆಜ್ಞಾಭಂಗದ ಡೆಸೆಯಿಂದ ಭೀತತ್ವವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ತವ = ನಿನಗೆ ಅಹಂ = ನಾನು ತುಷ್ಟಃ = ಮೆಚ್ಚಿದಾತನು ಅಸ್ಮಿ = ಆಹೆನು. ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಇಷ್ಟಾನ್ = ಬಯಸಿದಂಥಾ ವರಾನ್ = ವರಂಗಳನು ವೃಣೀಷ್ವ = ಬೇಡು. ವೃಞ್-ವರಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಅದ್ಯ = ಇಂದು ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ = ಆ ಸಮಸ್ತವರಂಗಳನು ತೇ = ನಿನಗೆ ಅಹಂ = ನಾನು ದದಾಮಿ = ಕೊಡುತ್ತಂಪಿದ್ದೆನು. ||೧೨೯||

ಯಮ ಉವಾಚ = ಯಮನ ವಾಕ್ಯವು.

ದೇವದೇವ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ದೇವನಹೆಂಥಾ ಜಗತ್ಕಾರಣಕಾರಣ = ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ತ್ವತ್ಪಾದಪಂಕಜದ್ವಂದ್ವೇ = ನಿನ್ನ ಪದಕಮಲವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅನಪಾಯಿನೀ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಭಕ್ತಿಃ = ಭಕ್ತಿಯು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ||೧೩೦||

ಏಷ ಏವ = ಇದೇ ವರಸಹಸ್ರತಃ = ವರಂಗಳ ಸಹಸ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವರಃ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ = ಶ್ಲಾಘ್ಯವಹಂಥಾ ವರಃ = ವರವು. ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವೂ ಅನುಗೃಹ್ಣೀಷ್ವ = ಅಂಗೀಕರಿಸು. ಮೇ = ಎನ್ನ ಅಪರಾಧಾನ್ = ಅಪರಾಧಂಗಳನ್ನು[1] ಕ್ಷಮಸ್ವ = ಕ್ಷಮಿಸು. ||೧೩೧||

ದೇವ ಉವಾಚ = ಮಹಾದೇವನ ವಾಕ್ಯವು.

---

[1] ಧಂಗಳನು (ಖ ಚ)

[1]ನಿಕೃಷ್ಟ[1]ಲೋಕಜನ್ಮಾನೋ ವಿರುದ್ಧಾ ಲೋಕವೃತ್ತಿಭಿಃ
ಕೋಟಿಭ್ಯೋ ವೇದವಿದುಷಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಮದ್ಭಾವಭಾವಿತಾಃ ||೧೨೫||

ಮದ್ಭಕ್ತಜನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಸನ್ನಿಧೌ
ಪೂರ್ವಮೇವ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಭವತಾ ವಿಸ್ಮೃತಂ ಕಿಲ ||೧೨೬||

ಇದಾನೀಂ ನರಕಸ್ಥಾ ಯೇ ಸಾನಂದೇನ ವಿಮೋಚಿತಾಃ
ಶಿವಮಂತ್ರಪ್ರಭಾವೇಣ ಮುಕ್ತಾ ಏವ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೨೭||

ಅದ್ಯ ಪ್ರಭೃತಿ ಪಾಪಾನಿ ಯೇ ಕುರ್ವಂತಿ ನರಾಧಮಾಃ
ತಾನ್ಸರ್ವಾನನುರೂಪಾಭಿರ್ಯಾತನಾಭಿರ್ವಿಶೋಧಯ ||೧೨೮||

ನಿಕೃಷ್ಟಲೋಕಜನ್ಮಾನಃ = ಹೀನಕುಲವಹ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನುಳ್ಳವರುಗಳು ಲೋಕವೃತ್ತಿಭಿಃ = ಲೋಕವರ್ತನೆಗಳಿಂದ ವಿರುದ್ಧಾಃ = ವಿರುದ್ಧವಹಂಥಾ ಮಾರ್ಗವನುಳ್ಳವರುಗಳು ಮದ್ಭಾವಭಾವಿತಾಃ (ಚೇತ್) = ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನು ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾದ ಪಕ್ಷೇ, ವೇದವಿದುಷಾಂ = ವೇದವಿತ್ತುಗಳ ಕೋಟಿಭ್ಯಃ = ಕೋಟಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು. ||೧೨೫||

ಮದ್ಭಕ್ತಜನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ನನ್ನ ಭಕ್ತರ ಮಹಿಮೆಯನು ಸರ್ವೇಷಾಂ = ಸಮಸ್ತರುಗಳ ಸನ್ನಿಧಾವೇವ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ವಂ = ಮುನ್ನ ಮಯೈವ = ಎನ್ನಿಂದವೇ ಪ್ರೋಕ್ತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ವಿಸ್ಮೃತಂ = ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ಕಿಲ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೧೨೬||

ಇದಾನೀಂ = ಈಗಳು ನರಕಸ್ಥಾಃ = ನರಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಾನಂದೇನ = ಸಾನಂದನಿಂದ ವಿಮೋಚಿತಾಃ = ಮುಕ್ತರಾದರು [ತೇ = ಅವರು] ಶಿವಮಂತ್ರಪ್ರಭಾವೇಣ = ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತಾಏವ = ಮುಕ್ತರುಗಳೇ. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅದ್ಯಪ್ರಭೃತಿ = ಇಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಯೇ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ನರಾಧಮಾಃ = ಮನುಷ್ಯರೊಳಗಧಮರುಗಳು ಪಾಪಾನಿ = ಪಾಪಂಗಳನು ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹರು ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ = ಆ ಸಮಸ್ತರುಗಳನು ಅನುರೂಪಾಭಿಃ = ಅನುಗುಣವಹಂಥಾ ಯಾತನಾಭಿಃ = ಬಾಧೆಗಳಿಂದ ವಿಶೋಧಯ = ಶುದ್ಧವ ಮಾಡು. ೧೨೮

---

[1] ನಿಕೃಷ್ಟಾ (ಘ)

ಕರುಣಾಲಂಕೃತಾ ಭಕ್ತಿಃ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚಾಲಂಕೃತಾ ದಯಾ
[1]ತಯೋಃ[1] ಪರಸ್ಪರಾಸಂಗಃ ಶೋಭಾಹೇತುರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ||೧೩೬||

ತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ಕರುಣಾವಿಷ್ಟಚಿತ್ತವೃತ್ತೇ ಮಹಾಮತೇ !
ಕರುಣಾಗರ್ಭಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವರಾನಿಷ್ಟಾನ್ ವೃಣೀಷ್ವ ಮಾಮ್ ||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ

ತ್ವತ್ಪಾದಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯಾನಾಂ ಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯತ್ವಮಾನಿನಾಮ್
ಕಿಂ ವರೈರಪರೈರ್ಮುಕ್ತ್ವಾ ಭಕ್ತಿಂ ಪಾದಾಂಬುಜದ್ವಯೋಃ ||೧೩೮||

ದವರುಗಳು. ವಿಮತ್ಸರಾಃ = ಮತ್ಸರವಿಲ್ಲದವರುಗಳು. ಮಂತ್ರೀಭೂತಾಃ = ಮಂತ್ರರೂಪವಾದವರುಗಳು. ಶುಭಾಚಾರಾಃ = ಮಂಗಳವಹ ಆಚಾರವನುಳ್ಳವರುಗಳು. ಧರ್ಮತತ್ಪರಾಃ = ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳವರುಗಳು. ||೧೩೫||

ಭಕ್ತಿಃ = ಭಕ್ತಿಯು ಕರುಣಾಲಂಕೃತಾ = ಕರುಣದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದು. ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದವು ದಯಾ = ಕರುಣವು ಅಲಂಕೃತಾ = ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದು. ತಯೋಃ = ಆ ಕರುಣ-ಭಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರಾಸಂಗಃ = ಒಂದೊಂದರ ಕೂಟವು ಶೋಭಾಹೇತುಃ = ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಆದೂದು ||೧೩೬||

ಕರುಣಾವಿಷ್ಟಚಿತ್ತವೃತ್ತೇ = ಕರುಣದಿಂದ ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತದ ವರ್ತನೆಯನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಮತೇ = ಬಹಳಮತಿಯುನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತನೇ! ತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ = ಮೆಚ್ಚಿದಾತನಾದೆನು. ಕರುಣಾಗರ್ಭಯಾ = ಕರುಣದಿಂದ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಷ್ಟಾನ್ = ಬಯಸಿದಂಥಾ ವರಾನ್ = ವರಗಳನು ಕುರಿತು ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ವೃಣೀಷ್ವ = ಬೇಡು. ||೧೩೭||

ಸಾನಂದ ಉವಾಚ = ಸಾನಂದ ವಾಕ್ಯವು

ತ್ವತ್ಪಾದಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯಾನಾಂ = ನಿನ್ನ ಶ್ರೀ ಚರಣದಲ್ಲಿಯು ಸೇವಕರ ಸೇವಕರುಗಳ ಭೃತ್ಯಭೃತ್ಯತ್ವಮಾನಿನಾಂ = ಸೇವಕರ ಸೇವಕರಹವನವನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳ ಪಾದಾಂಬುಜದ್ವಯೋಃ = ಪಾದಕಮಲವೆರಡರಲ್ಲಿಯು ಭಕ್ತಿಂ = ಭಕ್ತಿಯನು ಮುಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಅಪರೈರ್ವರೈಃ = ಉಳಿದ ವರಂಗಳಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು ? ||೧೩೮||

---

1 ಯಯೋಃ (ಕ)

ಏವಂ ಭವತು ಭದ್ರಂ ತೇ[1]ಭವಾನ್ಮೇಽತ್ಯಂತವಲ್ಲಭಃ[1]
ಗಚ್ಛ ಸ್ವನಗರಂ ಶೀಘ್ರಂ ಸ್ವಾಧಿಕಾರಂ ಸದಾ ಕುರು ||೧೩೨||

ಧರ್ಮರಾಜಂ ವಿಸೃಜ್ಯೈವಮುಕ್ತ್ವಾ ಮುಕ್ತಿಪದಪ್ರದಃ
ಸಾನಂದಂ ನಂದಯನ್ ಪ್ರಾಹ ಗಣೇಶಂ ಗಣನಂದಿನಮ್ ||೧೩೩||

ಪರೋಪಕಾರನಿರತೋ ಭವಾನ್ಮೇಽತ್ಯಂತವಲ್ಲಭಃ
ಮದ್ಭಕ್ತಾನಾಮಿದಂ ಚಿಹ್ನಂ ಪರೇಷಾಂ ಹಿತಕಾರಿತಾ ||೧೩೪||

ಅಕಾರ್ಪಣ್ಯಾ ಮಹೋತ್ಸಾಹಾ ದಯಾಧಾರಾ ವಿಮತ್ಸರಾಃ
[2]ಮಂತ್ರ[2]ಭೂತಾಶ್ಶುಭಾಚಾರಾ ಮದ್ಭಕ್ತಾ ಧರ್ಮತತ್ಪರಾಃ ||೧೩೫||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತೇ = ನಿನಗೆ ಭದ್ರಂ = ಮಂಗಳವು ಭವತು = ಆಗಲಿ. ಭವಾನ್ = ನೀನು ಮೇ = ಎನಗೆ ಅತ್ಯಂತವಲ್ಲಭಃ = ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರನಹಂಥಾತನು. ಸ್ವನಗರಂ = ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಣವನು ಶೀಘ್ರಂ = ಬೇಗ ಗಚ್ಛ = ಎಯ್ದು. ಸ್ವಾಧಿಕಾರಂ = ನಿನ್ನ ಪಾರುಪತ್ಯವನು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಕುರು = ಮಾಡು. ||೧೩೨||

ಮುಕ್ತಿಪದಪ್ರದಃ = ಮುಕ್ತಿಪದವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಧರ್ಮರಾಜಂ = ಧರ್ಮರಾಜನನು ವಿಸೃಜ್ಯ = ಕಳುಹಿ ಗಣೇಶಂ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಗಣನಂದಿನಂ = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಆನಂದವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸಾನಂದಂ = ಸಾನಂದನನು ನಂದಯನ್ = ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತವು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೧೩೩||

ಪರೋಪಕಾರನಿರತಃ = ಪರರುಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರವ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭವಾನ್ = ನೀನು ಮೇ = ಎನಗೆ ಅತ್ಯಂತವಲ್ಲಭಃ = ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರನಹಂಥಾತನು. ಪರೇಷಾಂ = ಪರರುಗಳಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿತಾ = ಹಿತವ ಮಾಡುವತನವು ಮದ್ಭಕ್ತಾನಾಂ = ಎನ್ನ ಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ಇದಂ = ಇದು ಚಿಹ್ನಂ = ಕುರುಹು. ||೧೩೪||

ಮದ್ಭಕ್ತಾಃ = ಎನ್ನ ಭಕ್ತರುಗಳು ಅಕಾರ್ಪಣ್ಯಾಃ = ದೈನ್ಯವಿಲ್ಲದವರುಗಳು ಮಹೋತ್ಸಾಹಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳು. ದಯಾಧಾರಾಃ = ಕೃಪೆಯ ಧರಿಸಿ

---

[1] ಭಾವಂ ನೇತೀವ ವಲ್ಲಭಃ (ಖ). ಭವಾನ್ಮೇತಿ ಭವಂ ಭವಃ(ಗ)

[2] ಮಂತ್ರೀ (ಕ ಗ ಘ)

ಸಾನಂದಚರಿತಂ ದಿವ್ಯಂ ಶೃಣೋತಿ ಶ್ರಾವಯೇತ ವಾ
ಸರ್ವಪಾಪವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಸಾನಂದಸದೃಶೋ ಭವೇತ್ ||೧೪೨||

ನಾಪುತ್ರಶಿಷ್ಯಯೋಗಿಭ್ಯ ಇದಮಾಖ್ಯೇಯಮುತ್ತಮಮ್
ಶಿವಭಕ್ತಾಯ ದಾತವ್ಯಂ ಶಿವಭಕ್ತಿಪ್ರಬೋಧಕಮ್ ||೧೪೩||

ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಶಿವಭಕ್ತಿಪ್ರದಂ ಸದಾ
ಅಸ್ಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಯೋಽರ್ಥಜ್ಞಃ ಸ ತು ಜ್ಞೇಯಸ್ಸದಾಶಿವಃ||೧೪೪||

ತಂ ಪೂಜಯೇನ್ಮಹಾತ್ಮಾನಂ [1]ಭಕ್ತಿಮುಕ್ತಿ ಪ್ರದಾಯಕಮ್||೧೪೫||

ದಿವ್ಯಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಸಾನಂದಚರಿತಂ = ಸಾನಂದನ ಚಾರಿತ್ರವನು ಶೃಣೋತಿ = ಕೇಳುತ್ತಿಹನು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಶ್ರಾವಯೇತ = ಕೇಳಿಸುವನು ಸರ್ವಪಾಪವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ = ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸಾನಂದ-ಸದೃಶಃ = ಸಾನಂದಂಗೆ ಸಮಾನನು ಭವೇತ್ = ಆಹನು. ||೧೪೨||

ಇದಂ = ಈ ಉತ್ತಮಂ = ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತಿಪ್ರಬೋಧಕಂ = ಶಿವಭಕ್ತಿಯನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಂ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಧ್ಯಾಯವು ಶಿವಭಕ್ತಾಯ = ಶಿವ-ಭಕ್ತಂಗೋಸ್ಕರ ದಾತವ್ಯಂ = ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಹೇಳುವುದೆಂಬುದರ್ಥ. ಅಪುತ್ರಶಿಷ್ಯಯೋಗಿಭ್ಯಃ = ಪುತ್ರನು ಶಿಷ್ಯನು (ಶಿವ) ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲದಂಥಾವರುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಆಖ್ಯೇಯಂ ನ = ಹೇಳಲಾಗದು. ||೧೪೩||

ಶಿವಭಕ್ತಸ್ಯ = ಶಿವಭಕ್ತನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಯೋಗೀಶ್ವರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆಯು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಶಿವಭಕ್ತಿಪ್ರದಂ = ಶಿವಭಕ್ತಿಯ ಕೊಡುವುದು. ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಅಸ್ಯ = ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥಜ್ಞಃ = ಅರ್ಥವನು ಬಲ್ಲನು ಸ ತು = ಆತನು ಸದಾಶಿವಃ = ಶಿವನೆಂದು ಜ್ಞೇಯಃ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು ||೧೪೪||

[1]ಭಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾಯಕಂ = ಭಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಯನು[1] ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಂ = ಆ, ಮಹಾತ್ಮಾನಂ = ಮಹಾತ್ಮನನು ಪೂಜಯೇತ್ = ಪೂಜಿಸೂದು. ||೧೪೫||

---

1 ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಪ್ರವರ್ತಕಂ (ಕ ಮೂಲ, ಗ. ಖ) ಭಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾಯಕಂ (ಕ ವ್ಯಾ), ಭಕ್ತಿಮುಕ್ತಿ ಪ್ರವರ್ತಕಂ (ಘ)

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಸೀದ ಭಕ್ತಿಂ ಮೇ ತ್ವತ್ಪಾದಾಂಬುಜಯೋಸ್ಸದಾ
ಭೂಯೋ ಭೂಯೋ ಮಹಾದೇವ ಭಕ್ತಿಮೇವ [1]ಪ್ರಯಚ್ಛ[1] ಮೇ

ದೇವ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಭವತು ಭಕ್ತಿಸ್ತೇ ನಿತ್ಯಮವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ
[2]ರಮೇಯಂ[2]ಮುಮಯಾ ಸಾರ್ಧಂ ಮಾನಸೇ ತವ ನಿರ್ಮಲೇ ॥೧೪೦॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ದೇವದೇವೇಶಸ್ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ
ಸಾನಂದೋಽಪಿ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ ಸ್ವಾಶ್ರಮಂ ಪ್ರತಿ ಜಗ್ಮಿವಾನ್ ॥೧೪೧॥

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ

ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತ್ವತ್ಪಾದಾಂಬುಜಯೋಃ = ನಿನ್ನ ಪಾದ ಕಮಲವೆರಡರಲ್ಲಿಯು ಭಕ್ತಿಂ = ಭಕ್ತಿಯನು ಮೇ = ಎನಗೆ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಪ್ರಸೀದ = ಕರುಣಿಸು. ಭೋ ಮಹಾದೇವ! = ಎಲೈ ಶಿವನೇ! ಭೂಯೋ ಭೂಯಃ = ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಭಕ್ತಿಮೇವ = ಭಕ್ತಿಯನೇ ಮೇ = ಎನಗೆ ಪ್ರಯಚ್ಛ = ಕೃಪೆಮಾಡು. ॥೧೩೯॥

ದೇವ ಉವಾಚ = ಶಿವನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ = ಮತ್ತೊಂದು ದೈವದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಭಕ್ತಿಃ = ಭಕ್ತಿಯು ತೇ = ನಿನಗೆ ನಿತ್ಯಂ = ಅವಾಗವೂ ಭವತು = ಆಗಲಿ. ಉಮಯಾ ಸಾರ್ಧಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆಯೂ ತವ = ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲೇ = ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ಮಾನಸೇ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಮೇಯಂ = ಕ್ರೀಡಿಸುವೆನು. ರಮು–ಕ್ರೀಡಾಯಾಂ ಇತಿ ಧಾತುಃ ॥೧೪೦॥

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವದೇವೇಶಃ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನ-ಹಂಥಾ ಶಿವನು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ತತ್ರೈವ = ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ = ಮಾಯವಾದನು. ಸಾನಂದೋಽಪಿ = ಸಾನಂದನೂ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ = ನಮ-ಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ವಾಶ್ರಮಂ ಪ್ರತಿ = ತನ್ನಾಶ್ರಮವನು ಕುರಿತು ಜಗ್ಮಿವಾನ್ = ಎಯ್ದಿದನು ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

---

[1] ಪ್ರಸೀದ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಮತ್ತು ಗ. ಪ್ರಯಚ್ಛ (ಕ) ಮೂಲ ಪಾಠ
[2] ರಮೇಽಹ (ಘ)

ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಮಹಾಲಿಂಗ (ಶಿವಲಿಂಗ) ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ)

ಶೈವೇ ಧರ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ

ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉವಾಚ

ಭಗವನ್ ಸರ್ವಧರ್ಮಜ್ಞ ನಂದೀಶ್ವರ ಗಣೇಶ್ವರ
ಕಥಮಾಸೀತ್ಕಿಮರ್ಥಂ ಚ ಲಿಂಗಂ ಶೈವಂ ಸನಾತನಮ್ ॥೧॥

ಏತತ್ಸರ್ವಮಶೇಷೇಣ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ಸಾಂಪ್ರತಮ್
ತಸ್ಯ ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ನಂದೀ ಸರ್ವಾರ್ಥತತ್ತ್ವವಿತ್ ॥೨॥

ಲಿಂಗೋತ್ಪತ್ತಿಂ ಮಹೇಶಸ್ಯ ಉತ್ಪತ್ತೇಃ ಕಾರಣಂ ಚ ಸಃ
ಪ್ರಾಹ ಗಂಭೀರಯಾ ವಾಚಾ ಜಗತಾಂ ಸಂಭವಂ ವಿಭುಃ ॥೩॥

ಶೈವೇ ಧರ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ = ಶೈವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು.

ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉವಾಚ = ಸನತ್ಕುಮಾರ ನುಡಿದನು.

ಭಗವನ್ = ಮಹಿಮೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಧರ್ಮಜ್ಞ = ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಂಗಳನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಭೋ ನಂದೀಶ್ವರ = ಎಲೈ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ! ಸನಾತನಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಶೈವಂ = ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಲಿಂಗಂ = ಲಿಂಗವು ಕಿಮರ್ಥಂ ಚ = ಏನು ಕಾರಣವು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಆಸೀತ್ = ಆಯಿತ್ತು? ॥೧॥

ಏತತ್ಸರ್ವಂ = ಈ ಸಮಸ್ತವನು ಅಶೇಷೇಣ = ವಿಸ್ತರದಿಂದ ವಕ್ತುಂ = ನುಡಿಯಲು ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಈಗಳೂ ಅರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತಿಹೆ. ತಸ್ಯ = ಆ ಸನತ್ಕುಮಾರನ ತದ್ವಚನಂ = ಆ ವಾಕ್ಯವನು ಸರ್ವಾರ್ಥತತ್ತ್ವವಿತ್ = ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಂಗಳ ನಿಶ್ಚಯವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ನಂದೀ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ, ॥೨॥

ವಿಭುಃ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಮಹೇಶಸ್ಯ =

ಸುಕೇಶಸ್ಯ ಸಮಾನಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸಾನಂದೋಽಯಂ ಗಣೇಶ್ವರಃ
[1]ಉಪಮನ್ಯುಸ್ಸಮಾನೋಽಸ್ಯ ನಾನ್ಯಃ ಕಶ್ಚನ ವಿದ್ಯತೇ ||೧೪೬||

ಉಪಮನ್ಯುಃ ಸುಕೇಶಶ್ಚ ಸಾನಂದಶ್ಚ [3]ಮಹಾನ್ ಶುಚಿಃ[2]
[3]ಶಿವಭಕ್ತಾಸ್ತ್ರಯ[3]ಸ್ತುಲ್ಯಾಃ ಸತ್ಯಮೇವ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೪೭||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶ್ರೀಮತ್ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಹಾತ್ಮ್ಯಕಥನೇ "ಸಾನಂದಚರಿತಂ ನಾಮ"
ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಅಯಂ = ಈ ಸಾನಂದಃ = ಸಾನಂದನು ಸುಕೇಶಸ್ಯ = ಸುಕೇಶಂಗೆ ಸಮಾನಃ = ಸಮಾನನು ಸ್ಯಾತ್ = ಆಹನು. ಅಸ್ಯ = ಈ ಸಾನಂದನಿಗೆ ಉಪಮನ್ಯುಃ = ಉಪಮನ್ಯುಮುನೀಶ್ವರನು ಸಮಾನಃ = ಸಮಾನನು ಅನ್ಯಃ ಕಶ್ಚನ = ಮತ್ತಾವಾತನು ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಸಮಾನನಿಲ್ಲವು.

ಉಪಮನ್ಯುಃ = ಉಪಮನ್ಯುವು ಸುಕೇಶಶ್ಚ = ಸುಕೇಶನು ಶುಚಿಃ = ಶುಚಿಯಹಂಥಾ ಮಹಾನ್ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಸಾನಂದಶ್ಚ = ಸಾನಂದನು ತ್ರಯಃ = ಮೂವರು ತುಲ್ಯಾಃ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತಾಃ = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳು. ಸತ್ಯಮೇವ = ಸತ್ಯವೇ ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೧೪೭||

---

1 ಉಪಮನ್ಯುಸಮಾನ ಸ್ಯಾನ್ನಾನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿನ್ನ (ಘ)
2 ಮಹಾಶುಚಿಃ (ಘ) 3 ಶಿವಭಕ್ತಾಶ್ರಯ (ಘ)

[1]ಬ್ರಹ್ಮಾಣಸ್ತು ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯಾ[1]ನವಾದ್ಯಾಃ ಸಾಧಕಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ
ತತೋ ದೇವಾಸುರಾನ್ ಪಿತೄನ್ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚಾಸೃಜತ್ಪ್ರಭುಃ ||೭||

ತತೋಽಸೃಜಚ್ಚ ಭೂತಾನಿ ಚರಾಣಿ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚ
ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಚತುಷ್ಟಯಂ ಸರ್ವಂ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಮಾನವಮ್ ||೮||

ಸಂವೃತೋಽಥ ತಥಾ ಪುತ್ರೈಃ ಸರ್ವಜ್ಞೋಽಪಿ ಪಿತಾಮಹಃ
ಪ್ರಾಹ ಚೈವಂ [2]ತದಾ[2] ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಪುತ್ರಾನ್ಪುತ್ರವತಾಂ ವರಃ ||೯||

ಅಹಮೇವ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಮತ್ತೋ ನಾಸ್ತಿ ಪರಸ್ತ್ವಿತಿ
ತತಸ್ತಸ್ಯ ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಯಃ [3]ಪ್ರಭುಃ[3] ||೧೦||

ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯಾಃ = ಮರೀಚಿ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ನವಬ್ರಹ್ಮಾಣಸ್ತು = ನವ ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ಆದ್ಯಾಃ = ಮೊದಲಿಗರಹಂಥಾ ಸಾಧಕಾಃ = ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಕರೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟರು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಃ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ದೇವಾಸುರಪಿತೄನ್ = ದೇವರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರು ಪಿತೃಗಳನು ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳನು ಅಸೃಜತ್ = ಸೃಜಿಸಿದನು. ಭೃಗು. ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ಕ್ರತು, ಅಂಗಿರಸ, ಮರೀಚಿ, ದಕ್ಷ, ಅತ್ರಿ. ವಸಿಷ್ಠ ಇವರುಗಳು ನವಬ್ರಹ್ಮರು. ||೭||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಚರಾಣಿ = ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ, ಸ್ಥಾವರಾಣಿ = ವೃಕ್ಷ ಪರ್ವತ ಮುಂತಾಗಿ ಸ್ಥಾವರಂಗಳಹಂಥಾ, ಭೂತಾನಿ ಚ = ಪ್ರಾಣಿಗಳನೂ ಅಸೃಜತ್ = ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಮಾನವಂ = ದೇವತೆಗಳು ಪಿತೃಗಳು ಋಷಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರುಗಳ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಚತುಷ್ಟಯಂ = ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಜಗತ್ತನು ಸೃಷ್ಟ್ವಾ = ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ, ||೮||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಪುತ್ರವತಾಂ = ಪುತ್ರರುಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳಿಗೆ ವರಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಪಿತಾಮಹೋಽಪಿ = ಬ್ರಹ್ಮನು ತಥಾ = ಹಾಗೆ ಪುತ್ರೈಃ = ಪುತ್ರರುಗಳಿಂದ ಸಂವೃತಃ = ಪರಿವೇಷ್ಟಿಸಲುಪಟ್ಟಾತ-ನಾಗಿ ತದಾ = ಆಗ ಪುತ್ರಾನ್ = ಪುತ್ರರುಗಳನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ = ನೋಡಿ ಏವಂ ಚ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೯||

ಅಹಮೇವ = ನಾನೇ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = [4]ಸಮಸ್ತ[4]ಜಗತ್ತು. ಮತ್ತಃ = ಎನ್ನಿಂದವು ಪರಃ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಪ್ರಭುಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವನು ನಾಸ್ತಿ

---

[1] ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತು ಮರೀಚಾದ್ಯಾಃ (ಘ) [2] ತಥಾ (ಘ)
[3] ಪ್ರಭುಂ (ಘ) [4] ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ (ಖ. ಚ)

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ

ಅಜಾದ್ಯಾನಾಂ ವಿಭುಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಶೂನಾಂ ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಜನಯಾಮಾಸ ರುದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾಧಿಕಃ ಶಿವಃ ||೪||

ರಜೋದ್ರಿಕ್ತೋ ಜಗತ್ಸರ್ವಮಸೃಜತ್ಕನಕಾಂಡಜಃ
ಪಂಚಧಾ ವೈ ಕೃತಂ ಸರ್ಗಂ ಕೌಮಾರಂ ಚ ತಥಾಕರೋತ್ ||೫||

[1]ನೈಷ್ಕರ್ಮೇಣ[1] ಗತೇ ದೇವೇ ಸನಂದೇ ಚ ಸನಾತನೇ
ಸನಕೇ ಚ ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಸಾಧಕಾನಸೃಜತ್ಪುನಃ ||೬||

ಪರಮೇಶ್ವರನ ಲಿಂಗೋತ್ಪತ್ತಿಃ=ಲಿಂಗದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನು ಉತ್ಪತ್ತೇಃ=ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಂ ಚ=ಕಾರಣವನು ಜಗತಾಂ=ಲೋಕಂಗಳ ಸಂಭವಂ=ಉತ್ಪತ್ತಿಯನು ಗಂಭೀರಯಾ=ಗಂಭೀರವಹಂಥಾ ವಾಚಾ=ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಹ=ನುಡಿದನು.

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ=ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಅಜಾದ್ಯಾನಾಂ=ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಪಶೂನಾಂ=ಪಶುಗಳಿಗೆ ವಿಭುಃ =ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾಧಿಕಃ= ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಅಧಿಕನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ರುದ್ರಃ = ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮೇಶ್ವರಃ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ=ಬ್ರಹ್ಮನನು ಜನಯಾಮಾಸ=ಸೃಜಿಸಿದನು. ||೪||

ಕನಕಾಂಡಜಃ = ಸುವರ್ಣಮಯುವಹ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು, ರಜೋದ್ರಿಕ್ತಃ=ರಜೋಗುಣದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸರ್ವಜಗತ್ =ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಅಸೃಜತ್=ಸೃಜಿಸಿದನು. ತಥಾ=ಹಾಂಗೆ ಕೃತಂ= ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ಗಂ ವೈ=ಸೃಷ್ಟಿಯನೇ ಪಂಚಧಾ=ಐವರು ಕೌಮಾರಂ ಚ=ಪುತ್ರರಸಂಬಂಧವಹಂಥಾದನಾಗಿ ಅಕರೋತ್=ಮಾಡಿದನು. ||೫||

ನೈಷ್ಕರ್ಮೇಣ=ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೇ ಇಹದರಿಂದ ಸನಂದೇ ದೇವೇ = ಸನಂದದೇವನು ಸನಾತನೇ=ಸನಾತ[ನ]ನು [2][ಸನಕೇ ಚ= ಸನಕನೂ][2] ಗತೇ ಸತಿ = ಹೋಗುತ್ತಂವಿರಲು, ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಚ=ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರ್ತನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪುನಃ =ಮರಳಿ ಸಾಧಕಾನ್ = ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಕರಹಂಥಾವರುಗಳನು ಅಸೃಜತ್ = ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಸೃಜ—ವಿಸರ್ಗೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೬||

---

[1] ನೈಷ್ಕರ್ಮಣಾ (ಘ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ,ಖ,ಗ,ಚ)

ಏಕಾರ್ಣವಮಭೂತ್ಸರ್ವಂ [1]ನ ಮಯಾ ಸಮ ಇತ್ಯಥ[1]
ಅವಗಮ್ಯ ಹರಿಶ್ಚಾಗಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಸ್ಯ ಚಾಂತಿಕಮ್ ||೧೪||

ಮಹಾಮೋಹಂ ಜಗತ್ ಕ್ಷೋಭಂ ಕ್ರೋಧೇನಾದೀಪ್ತಲೋಚನಮ್
ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಕಸ್ತ್ವಮಿತ್ಯಾಹ ಮೋಹಿತಃ ||೧೫||

ನಿಶಮ್ಯ ವಚನಂ ಪ್ರಾಹ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತು ಜನಾರ್ದನಃ
[2]ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯಾಹಂ[2] ಪ್ರಭುಃ ಕರ್ತಾ ಜಗತಶ್ಚೇ*ತ್ಯಜ* ಶೃಣು ||೧೬||

ಜಗತ್ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವೂ ಏಕಾರ್ಣವಂ=ಏಕಾರ್ಣವವು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ಅಥ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚ= ಪುರುಷೋತ್ತಮನೂ ಮಯಾ= ಎನ್ನೊಡನೆ ಸಮಃ=ಸಮಾನನು ನ=ಇಲ್ಲ. ಇತಿ=ಹೀಂಗೆಂದು ಅವಗಮ್ಯ =ನಿಶ್ಚೈಸಿ ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ=ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂತಿಕಂ ಚ=ಸಮೀಪವನು ಅಗಾತ್ =ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೩-೧೪||

ಮಹಾಮೋಹಂ = ಮಾಯೆಯಿಂದೆ ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಿತನಾದಂಥಾ ಜಗತ್ ಕ್ಷೋಭಂ=ಲೋಕವನು ನಡುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕ್ರೋಧೇನ=ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಆದೀಪ್ತ-ಲೋಚನಂ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲು ಜ್ವಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತಂ = ಆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ=ಬ್ರಹ್ಮನು ತ್ವಂ=ನೀನು ಕಃ= ಆವಾತನು? ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಮೋಹಿತಃ=ಮಾಯಾಮೋಹಿತನಾಗಿ ಆಹ=ನುಡಿದನು. ||೧೫||

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ವಚನಂ ತು = ವಾಕ್ಯವನು ನಿಶಮ್ಯ = ಕೇಳಿ ಜನಾರ್ದನಃ =ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಾಹ=ನುಡಿದನು. ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಜಗತಶ್ಚ=ಲೋಕಕ್ಕೆಯೂ ಅಹಂ=ನಾನು ಕರ್ತಾ = ಒಡೆಯನು. ಪ್ರಭುಃ =ಸಮರ್ಥನು ಇತಿ=ಹೀಂಗೆಂದು ಭೋ ಅಜ= ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಶೃಣು= ಕೇಳು. ||೧೬||

---

1 ಜಗತ್ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ (ಘ)
2 ಕೃಚ್ಛ್ರಸ್ಯಾಹಂ (ಕ,ಖಚ) ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ — ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ (ಕ.ಖ.ಚ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ
* ದಜ (ಘ)

ಪ್ರಣಮ್ಯ [1]ತಥ್ಯಮಿತ್ಯೇನಂ[1] ಜಜಲ್ಪುರ್ಮೋಹಿತಾ ಭೃಶಮ್
ಪುತ್ರೈಸ್ಸಂಜಲ್ಪಿತಂ ಶ್ರುತ್ವಾ [2]ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯೈ[2]ರ್ಮಹಾಮುನೇ ! ೧೧

ಮೋಹಿತಃ ಸೋಽಪಿ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ನ ವಿವೇದ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಏವಂ ವೈ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸೋಽಹಂಕಾರೇಣ ಪೀಡಿತಃ ||೧೨||

ಅಮನ್ಯತ ಜಗತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಮಮ ನೈವ ಸಮಸ್ತ್ವಿತಿ
ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚೇತಸಿ ಯದಾ ಹ್ಯಸತ್ಯಂ ವರ್ತತೇ [3]ಜಗತ್[3] ||೧೩||

= ಇಲ್ಲ ಇತಿ = [4]ಹೀಗೆಂದೆನಲಾಗಿ[4] ತಸ್ಯ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಯಃ = ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯರಹ ನವಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿಯೂ ತತಃ = ಅಪ್ಪರ ಮೇಲೆ. ||೧೦||

ತಥ್ಯಮಿತಿ = ಸತ್ಯವೆಂದು ಹೀಂಗೆ ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಿತಾಃ = ಮೋಹಿತರುಗಳಾಗಿ ಜಜಲ್ಪುಃ = ನುಡಿದರು. ಭೋ ಮಹಾಮುನೇ ! = ಎಲೈ ಮಹಾಮುನಿಯಹಂಥಾ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ ! ಮರೀಚ್ಯಾದ್ಯೈಃ = ಮರೀಚಿ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಪುತ್ರೈಃ = ಪುತ್ರರುಗಳಿಂದ ಸಂಜಲ್ಪಿತಂ = ನುಡಿದಂಥಾದನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ, ||೧೧||

ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸೋಽಪಿ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೋಹಿತಃ = ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ನ ವಿವೇದ = ಅರಿದುದಿಲ್ಲ. ವಿದ— ಜ್ಞಾನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಏವಂ ವೈ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಸ ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಹಂಕಾರೇಣ = ಗರ್ವದಿಂದ ಪೀಡಿತಃ = ಬಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದನು. ||೧೨||

ಅಸ್ಮಿನ್ ಜಗತಿ = ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಮ = ಎನಗೆ ಸಮಸ್ತು = ಸಮಾನನಾದವನು ನೈವ = ಇಲ್ಲ. ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಅಮನ್ಯತ = ಬಗೆದನು. ಯದಾ = ಆವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಚೇತಸಿ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯಂ = ಹುಸಿ ವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು, ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸರ್ವಂ

---

[1] ತಥ್ಯಮಿತ್ಯೇವ (ಘ) [2] ಮರೀಚಾ (ಕ)
[3] ದ್ವಿಜ (ಘ) [4] ಹೀಂಗೆನಲಾಗಿ (ಕ)

ಶೃಣು ಸತ್ಯಂ ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರ ಸರ್ವದೇವವರೋ ಹ್ಯಹಮ್
ಕರ್ತಾ ನೇತಾ ಚ ಹರ್ತಾ ಚ ನ ಮಯಾಽಸ್ತಿ ಸಮೋ ವಿಭುಃ ||೨೦||

ನಿಶಮ್ಯ ವಚನಂ ತಸ್ಯ ಹರೇಃ ಶ್ರೋತ್ರವಿದಾರಣಮ್
ಜಜ್ವಾಲ ಹವಿಷಾ ವಹ್ನಿರ್ಯಥಾ ಪದ್ಮೋದ್ಭವಃ ಸ್ವಯಮ್ ||೨೧||

ತಯೋಸ್ಸಮಭವದ್ಯುದ್ಧಂ ಸುಘೋರಂ ರೋಮಹರ್ಷಣಮ್
ಪ್ರಳಯಾರ್ಣವಮಧ್ಯೇ ತು ಪ್ರಳಯಾರ್ಣವವರ್ಧನಮ್[1] ||೨೨||

ತತ್ತ್ವಪ್ರಬೋಧಾಯ ತಯೋರ್ಯುದ್ಧಪ್ರಶಮನಾಯ ಚ
ಶೈವಂ ತದಾ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಃ ಪ್ರಾದುರಾಸೀದ್ಧಿತಾಯ ತತ್ ||೨೩||

ಭೋ ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರ = ಎಲೈ ಚತುರ್ಮುಖನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ಸತ್ಯಂ = ಸತ್ಯವಾಕ್ಯವನು ಶೃಣು = ಕೇಳು. ಅಹಂ = ನಾನು ಸರ್ವದೇವವರಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಕರ್ತಾ = ಕರ್ತನು. ನೇತಾ = ನಿಯಾಮಕನಹಂಥಾತನು ಪಾಲಕನೆಂಬುದರ್ಥ. ಹರ್ತಾ ಚ = ಸಂಹರಿಸುವಾತನು. ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಯಾ = ಎನ್ನೊಡನೆ ಸಮಃ = ಸಮಾನನಹಂಥಾ ವಿಭುಃ — ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ದೇವನು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೨೦||

ಶ್ರೋತ್ರವಿದಾರಣಂ = ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ಕಶವಹಂಥಾ ತಸ್ಯ ಹರೇಃ = ಆ ಹರಿಯ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ನಿಶಮ್ಯ = ಕೇಳಿ ಪದ್ಮೋದ್ಭವಃ ಸ್ವಯಂ = ಬ್ರಹ್ಮ ತಾನೇ ಜಜ್ವಾಲ = ಉರಿದೆದ್ದನು. ಜ್ವಲ-ದೀಪ್ತಾವಿತಿ ಧಾತುಃ. ಕಥಮಿವ = ಆದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ, ಹವಿಷಾ = ಘೃತದಿಂದ ವಹ್ನಿರ್ಯಥಾ = ಅಗ್ನಿ ಏಹಗೋ ಅಹಗೆ. ||೨೧||

ತಯೋಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಳಯಾರ್ಣವಮಧ್ಯೇ ತು = ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಳಯಾರ್ಣವವರ್ಧನಂ = ಪ್ರಳಯದ ಸಮುದ್ರವ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಸುಘೋರಂ = ಅತಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ರೋಮಹರ್ಷಣಂ = ರೋಮಾಂಚನವಹಂಥಾ ಯುದ್ಧಂ = ಕಾಳಗವು ಸಮಭವತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ಸಮ್ ಪೂರ್ವಕವಹ ಭೂ–ಸತ್ತಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತು. ಲಙ್ ಪರಸ್ಮೈ ಪದವು. ||೨೨||

ತದಾ = ಅವಾಗ ತಯೋಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳ ಯುದ್ಧಪ್ರಶಮನಾಯ = ಯುದ್ಧವ ನಿಲಿಸಲೋಸ್ಕರ ತತ್ತ್ವಪ್ರಬೋಧಾಯ ಚ = ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವ

---

[1] ಸನ್ನಿಭಂ (ಘ)

ವರ್ತತೇಃ ಚೇತಸಿ [1]ಯದಾಽಹ್ಯಸತ್ಯಂ ತವ ಪದ್ಮಜ
ಏಕಾರ್ಣವಮಭೂತ್ಸರ್ವಂ [2]ಜಗಚ್ಚೈತಚ್ಚರಾಚರಮ್ ||೧೭||

ಸತ್ಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ಲೋಕಾಃ ಸತ್ಯೇ ಧರ್ಮಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ
ಸತ್ಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ಜ್ಞಾನಂ [3]ಮುಕ್ತಿಸ್ಸತ್ಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ||೧೮||

ತಸ್ಮಾತ್ಸತ್ಯೇ ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರ ತಿಷ್ಠನ್ನಾರ್ಹಸಿ [4]ಚೇದೃಶಮ್[4]
ಕರ್ತುಂ ನಾರ್ಹಸಿ ಸಮ್ಮೋಹಾದಸತ್ಯೇ ಪ್ರ[5]ವಣಂ[6]ಮನಃ ||೧೯||

ಭೋ ಪದ್ಮಜ = ಎಲೈ ಕಮಲಜನೇ! ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತವ = ನಿನ್ನ ಚೇತಸಿ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಯದಾ = ಆವಾಗವೂ ಅಸತ್ಯಂ = ಅಸತ್ಯವು ವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸುತಿರಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ವೃತು–ವರ್ತನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ತದಾ = ಆವಾಗ (ಆಗ) ಚರಾಚರಂ = ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಹಂಥಾ ಏತತ್ = ಈ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ಜಗಚ್ಚ = ಲೋಕವೂ ಏಕಾರ್ಣವಂ = ಏಕಾರ್ಣವವು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ||೧೭||

ಲೋಕಾಃ = ಲೋಕಂಗಳು ಸತ್ಯೇ = ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಧರ್ಮಃ = ಧರ್ಮವು ಸತ್ಯೇ = ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಜ್ಞಾನಂ = ಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯೇ = ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮುಕ್ತಿಃ = ಮುಕ್ತಿಯು ಸತ್ಯೇ = ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ||೧೮||

ಭೋ ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರ = ನಾಲ್ಕು ಮುಖವನುಳ್ಳ ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸತ್ಯೇ = ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠನ್ = ಇಹಂಥಾತನಾಗಿ ನಾರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿರೆ. ಸಮ್ಮೋಹಾತ್ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಸತ್ಯೇ ಪ್ರವಣಂ = ಅಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮನಃ = ಮನಸ್ಸನು ಈದೃಶಂ ಚ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಹ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾತನಾಗಿ ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ನಾರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿರೆ. ||೧೯||

---

1 ಯಥಾ (ಘ) 2 ಜಗದೇತ (ಘ)
3 ಸತ್ಯೇ ಮುಕ್ತಿಃ (ಘ) 4 ಈದೃಶಃ (ಘ)
5 ಅಸತ್ಯಪ್ರವಣಂ (ಖ) 6 ಷ್ಠಿ (ಖ)

ಸೋಽಪ್ಯನೇಕೇನ ಕಾಲೇನ [1]ಪಪಾತಾಧಃ ಪಿತಾಮಹಃ
ಪರಂ ವೈರಾಗ್ಯಮಾಪನ್ನಃ ಪದ್ಮನಾಭಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧೌ ||೨೭||

ಅದೃಷ್ಟ್ವೈವ ವಿಸ್ಮಯಂ [2]ದೇವೌ ಜಗ್ಮತುಃ ಪರಮಾತ್ಮನಃ
ಆದ್ಯಂತಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನೌ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ಧೃತವಿಗ್ರಹೌ ||೨೮||

ತತಸ್ತು ತುಷ್ಟುವತು[3]ಶ್ಚೈವ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಂ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಪರಮಾತ್ಮಾನಮೀಶಾನಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಮ್ ||೨೯||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ—

ಅನಾದಿಮಲಸಂಸಾರರೋಗವೈದ್ಯಾಯ ಶಂಭವೇ
ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೦||

ಸ ಪಿತಾಮಹೋಽಪಿ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅನೇಕೇನ ಕಾಲೇನ = ಅನೇಕ ಕಾಲದಿಂದ ಅಧಃ = ಕೆಳಯಿಂಕೆ ಪಪಾತ = ಇಳಿದನು. ಪದ್ಮನಾಭಸ್ಯ = ಹರಿಯ ಸನ್ನಿಧೌ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪರಂ ವೈರಾಗ್ಯಂ = ಉನ್ನತವಹ ವೈರಾಗ್ಯವನು ಆಪನ್ನಃ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೨೭||

ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ಧೃತವಿಗ್ರಹೌ = ತಮ್ಮಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಧರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮಾನೌ = ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪರಹಂಥಾ ದೇವೌ = ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಃ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗದ ಆದ್ಯಂತಂ = ಮೊದಲು ತುದಿಯನು ಅದೃಷ್ಟ್ವೈವ = ಕಾಣದೆ ವಿಸ್ಮಯಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವನು ಜಗ್ಮತುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೨೮||

ತತಃ = ಅಪ್ಪರ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಂ = ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಯಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಂ = ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಈಶಾನಂ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಮೇವ = ಪರಮೇಶ್ವರನನೇ ತುಷ್ಟುವತುಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದರು. ||೨೯||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ = ವಿಷ್ಣು ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡುತಿದ್ದಾನು.

ಅನಾದಿಮಲಸಂಸಾರರೋಗವೈದ್ಯಾಯ = ಅನಾದಿಯಹ ಅಣವ ಮಾಯಾ ಕಾರ್ಮಿಕ ಮಲತ್ರಯಂಗಳನುಳ್ಳ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯನಹಂಥಾ ಶಂಭವೇ

---

1 ಪಪಾತ ಸ (ಘ) 2 ಗತ್ವಾ (ಘ) 3 ಶ್ಶೈವಂ (ಘ)

ಮೋಹಿತೌ ತೇಜಸಾ ತಸ್ಯ ನಾರಾಯಣಪಿತಾಮಹೌ
[1]ಚಕ್ರಾತೇ[1] ಚಾದಿಮಧ್ಯಾಂತಂ ಜ್ಞಾತುಂ ಲಿಂಗಸ್ಯ ವೈ ಮತಿಮ್ ||೨೪||

ವಾರಾಹಂ ರೂಪಮಾಸ್ಥಾಯ ನೀಲಜೀಮೂತಸನ್ನಿಭಮ್
[2]ಅದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚೋತ್ಥಿತಃ[2] ಶಾರ್ಙ್ಗೀ ಗತ್ವಾ ಚಾಧಃ ಪರಸ್ಯ ಚ ||೨೫||

ಹಂಸಸ್ಯ ರೂಪಮಾಸ್ಥಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪ್ಯಂತಂ ದಿದೃಕ್ಷಯಾ
ಲಿಂಗಸ್ಯಾಥ ಮುನೇ ಗತ್ವಾ ಪಾರಮೂರ್ಧ್ವಂ ನ ಜಗ್ಮಿವಾನ್ ||೨೬||

ಬೋಧಿಸಲೋಸ್ಕರವೂ ಹಿತಾಯ=ಅವರಿಬ್ಬರ ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ. ಶೈವಂ= ಶಿವನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಃ = ಪಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪು ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತ್ತು. ಪ್ರಾದುಃ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗವನುಳ್ಳ ಅಸ–ಭುವಿ ಎಂಬ ಧಾತು ||೨೩||

ನಾರಾಯಣಪಿತಾಮಹೌ = ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ತಸ್ಯ = ಆ ಲಿಂಗದ ತೇಜಸಾ=ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೋಹಿತೌ=ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟರು. ಲಿಂಗಸ್ಯ=ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗದ ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತಂ ಚ=ಮೊದಲು ನಡು ತುದಿಯನು ಜ್ಞಾತುಂ=ಅರಿಯಲು ಮತಿಂ ವೈ=ಮತಿಯನು ಚಕ್ರಾತೇ=ಮಾಡಿದರು. ಇಚ್ಛೈಸಿದರೆಂಬುದರ್ಥ. ೨೪

ಶಾರ್ಙ್ಗೀ=ಹರಿಯು ನೀಲಜೀಮೂತಸನ್ನಿಭಂ=ನೀಲಮೇಘಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ವಾರಾಹಂ ರೂಪಂ= ವರಾಹರೂಪನು ಆಸ್ಥಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧಶ್ಚ=ಪಾತಾಳವನು ಗತ್ವಾ ಚ=ಎಯ್ದಿಯೂ ಅದೃಷ್ಟ್ವಾ=ಲಿಂಗದ ಮೊದಲ ಕಾಣದೆ ಉತ್ಥಿತಃ=ಎದ್ದನು. ತಿರಿಗಿದನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೨೫||

ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ=ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕೂಡ ಲಿಂಗಸ್ಯ=ಲಿಂಗದ ಅಂತಂ=ಕಡೆಯನು ದಿದೃಕ್ಷಯಾ = ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪರಸ್ಯ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಹಂಸಸ್ಯ = ಹಂಸೆಯ ರೂಪಂಚ=ರೂಪನು ಆಸ್ಥಾಯ= ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಊರ್ಧ್ವಂ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಗತ್ವಾ=ಎಯ್ದಿ, ಅಥ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋ ಮುನೇ=ಎಲೈ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ! ಪಾರಂ=ಕಡೆಯನು ನ ಜಗ್ಮಿವಾನ್=ಎಯ್ದಿದುದಿಲ್ಲ. ||೨೬||

---

1 ಚಕ್ರಾತೇ (ಫ) 2 ಅದೃಷ್ಟಶ್ಚೋತ್ಥಿತಃ (ಫ)

ನಿಷ್ಕಲಾಯ ವಿಶುದ್ಧಾಯ ನಿತ್ಯಾನಂದಸ್ಯ ಹೇತವೇ
ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೫||

ಓಂಕಾರಾಂತಾಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಾಯಾತ್ಮರೂಪಿಣೇ
ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೬||

ಅನಪಾಯಂ ಚ [1]ಸದ್ಭೂತಂ ಭೂತಿದಂ ಚಾರ್ಣವೇ ಸ್ಥಿತಮ್
ನಮಾಮಿ ಸತ್ಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣಮ್ ||೩೭||

ಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗದ ರೂಪವುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಹಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೩೪||

*ನಿಷ್ಕಲಾಯ = ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ತಟಿತ್ಕೋಟಿಪ್ರಭೆಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ವಿಶುದ್ಧಾಯ = ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧನಹಂಥಾ ನಿತ್ಯಾನಂದಸ್ಯ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಹೇತವೇ = ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗರೂಪನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೩೫||

ಓಂಕಾರಾಂತಾಯ = ಓಂಕಾರವೇ ಕಡೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯ = ಸೂಕ್ಷ್ಮನಹಂಥಾ ಆತ್ಮರೂಪಿಣೇ = ಪರಮಾತ್ಮರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಾಯ = ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳನಹಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಕರುಣಿಯಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ—ಶಿವಲಿಂಗ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ— ಪರಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೩೬||

ಅನಪಾಯಂ—ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸದ್ಭೂತಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂ[2]ಇಹ[2]ರೂಪ ದಂಥಾ ಭೂತಿದಂ = ಐಶ್ವರ್ಯವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅರ್ಣವೇ ಚ = ಉದಕ ದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸತ್ಯಂ = ಸತ್ಯರೂಪನಹಂಥಾ ವಿಜ್ಞಾನಂ = ಜ್ಞಾನರೂಪನಹಂಥಾ ಅನಂತಂ = ಕಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣಂ ಚ = ಪರಬ್ರಹ್ಮರೂಪವನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೩೭||

---

* [ನಿತರಾಂ ಕಲಾಯ !] ಮುಂದಿನ 45ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವಿದೆ.

1 ಸನ್ಮಾತ್ರಂ (ಘ) 2 ವಿಹ (ಖ,ಚ)

ಪ್ರಳಯಾಂಬುಧಿಸಂಸ್ಥಾಯ ಪ್ರಳಯೋತ್ಪತ್ತಿಹೇತವೇ
ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೧||

ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾವೃತಾಂಗಾಯ ಜ್ವಲನಸ್ತಂಭರೂಪಿಣೇ
ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೨||

ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತಶೂನ್ಯಾಯ[1] ಅಂಬರಸ್ಯಾಪಿ[1] ಹೇತವೇ
ನಮಃಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೩||

ಲೀಲಾರ್ಥಂ ಚಾನಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಾಯಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣೇ
ನಮಃಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ ||೩೪||

ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಲ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗದ ಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಪರಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೩೦||

ಪ್ರಳಯಾಂಬುಧಿಸಂಸ್ಥಾಯ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಳಯೋತ್ಪತ್ತಿಹೇತವೇ = ಪ್ರಳಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆಕಾರಣನಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಪರಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು

ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾವೃತಾಂಗಾಯ = ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ವಲನಸ್ತಮ್ಭರೂಪಿಣೇ = ಉರಿವುತ್ತಂವಿದ್ದ ಕಂಭದೋಪಾದಿ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೩೨||

ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತಶೂನ್ಯಾಯ = ಮೊದಲು ನಡು ತುದಿಯು ಇಲ್ಲದಂಥಾ ಅಂಬರಸ್ಯಾಪಿ = ಆಕಾಶಕ್ಕೆಯೂ ಹೇತವೇ = ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗ ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಬ್ರಹ್ಮಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೩೩||

ಅನಯೋಃ = ನಮ್ಮೀರ್ವರ ಮಧ್ಯೇ = [2]ನಡುವೆ[2] ಲೀಲಾರ್ಥಂ = ಲೀಲೆಗೋಸ್ಕರ ಸ್ಥಿತಾಯ = [3]ಇದ್ದಂಥಾ[3] ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣೇ = ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವ

---

[1] ಚಾಂಬರಸ್ಯಾಪಿ (ಘ) [2] ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ (ಖ) [3] ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ (ಖ)

ಅವ್ಯಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ ಹಂಸಂ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಸಮಾಕುಲಮ್
ಹೇಯೋಪಾದಾನರಹಿತಂ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||೪೧||

ಅನಂತದೃಷ್ಟಿಂ ವೇದಾದಿಮಾನಂದಂ ವಿದ್ರುಮಚ್ಛವಿಮ್
ಅಪ್ರತರ್ಕ್ಯಂ ನಿರಾಕಾರಂ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||೪೨||

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಮನಿರ್ದೇಶ್ಯಂ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಕೃತಾಂ ಗತಿಮ್
ಕಲ್ಪನಾರಹಿತಂ ದೇವಂ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||೪೩||

ಭೂತಾಲಯಂ ವಿಧಾತಾರಮಾಧಾರಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್
ಸ್ವಯಂ ವೇದ್ಯಮವೇದ್ಯಂ ಚ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||೪೪||

ಅವ್ಯಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ = ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಸಮಾಕುಲಂ = ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಹೇಯೋಪಾದಾನರಹಿತಂ = ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮೇಯ ಮೊದಲಾದ ಅಮಂಗಲವಹ ದ್ರವ್ಯಂಗಳಿಂದ ವಿರಹಿತನಾದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಹಂಸಂ = ಪರಮಹಂಸನನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೧||

ಅನಂತದೃಷ್ಟಿಂ = ಬಹಳವಹ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೇದಾದಿಂ = ವೇದಂಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಹಂಥಾ (ವೇದಂಗಳ ಮೊದಲಹಂಥಾ), ಆನಂದಂ = ಆನಂದಮಯವಹಂಥಾ ವಿದ್ರುಮಚ್ಛವಿಂ = ಹವಳದೋಪಾದಿಯ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ಅಪ್ರತರ್ಕ್ಯಂ = ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ನಿರಾಕಾರಂ = ಆಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವನನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೨||

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಂ = ಕಾಣಬಹ ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯಂ = ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಕೃತಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಗತಿಂ = ಗತಿಯಹಂಥಾ ಕಲ್ಪನಾರಹಿತಂ = ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೀರಿದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೩||

ಭೂತಾಲಯಂ = ಪಂಚಮಹಾಭೂತಂಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಹಂಥಾ ವಿಧಾತಾರಂ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಆಧಾರಂ = ಆಧಾರನಹಂಥಾ ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ವೇದ್ಯಂ = ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಅವೇದ್ಯಂ = ಅರಿಯಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ಚ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೪||

ಅನಾದ್ಯಂತಂ ಮಹಾದೇವಮಮೇಯಂ ಸದಸನ್ಮಯಮ್
ಅದ್ವೈತಂ ಪರಮಾನಂದಂ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||೩೮||

[1]ವಿಶ್ವಾಮರೇಶ್ವರಂ ವಂದ್ಯ[1]ಮಾವಯೋರ್ಮಧ್ಯತಃ ಸ್ಥಿತಮ್
ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಮಹಾದೇವಂ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಮ್ ||೩೯||

ವಿಶ್ವಾಧಾರಂ ನವಾಧಾರಮನಾಧಾರಮಗೋಚರಮ್
ಪ್ರಮಾಣಪ್ರತ್ಯಯಾತೀತಂ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||೪೦||

ಅನಾದ್ಯಂತಂ = ಆದ್ಯಂತವಿಲ್ಲದಂಥಾ ಅಮೇಯಂ = ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸದಸನ್ಮಯಂ = ಬ್ರಹ್ಮರೂಪು ಜಗದ್ರೂಪನಹಂಥಾ ಅದ್ವೈತಂ = ಏಕನಹಂಥಾ ಪರಮಾನಂದಂ = ಪರಮಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಸತ್ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವು. ಅಸತ್ ಎಂದರ ಜಗತ್ತು. ಹೀಗೆಂದು ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಚ್ಚ ಅಸಚ್ಚ ಸದಸತೀ. ಸದಸತೋ-ರ್ವಿಕಾರಃ ಸದಸನ್ಮಯಃ. ತಂ ಸದಸನ್ಮಯಂ ಇದೀಗ ಸಮಾಸವು. ವಿಕಾರೇ ಮಯಟ್ —ಈ ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು. ||೩೮||

ವಿಶ್ವಾಮರೇಶ್ವರಂ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಂದ್ಯಂ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಆವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯತಃ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಂ = ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪನ ಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು ಣಮು-ಪ್ರಹ್ವೀಭಾವೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೩೯||

ವಿಶ್ವಾಧಾರಂ = [2]ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ[2] ಆಧಾರನಹಂಥಾ ಅನಾಧಾರಂ = ತನಗೆ ಅಧಾರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ನವಾಧಾರಂ = ಹೊಸತಹ ಆಶ್ರಯರೂಪನಹಂಥಾ ಅಗೋಚರಂ = ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರತ್ಯಯಾತೀತಂ = ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮೇಯ ಮೊದಲಾದ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಹ ಷೋಡಶಪದಾರ್ಥಂಗಳ ಕಾರಣವ ಮೀರಿದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿವನನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೦||

---

[1] ವಿಶ್ವಾಮರೇಶ್ವರೈರ್ವಂದ್ಯಂ (ಘ) [2] ವಿಶ್ವಕೆ (ಖ)

ದುರ್ಜಯಂ ಚೈವ ವಿಜ್ಞೇಯಮಮೇಯಂ ಶಿವರೂಪಿಣಮ್
ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಕಂ ವಂದೇ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಮ್ ||೪೯||

ವೇದಸಾರಂ ಶಿವಂ ದೇವಂ ಪ್ರಲಯಾಂಬುನಿಧೌ ಸ್ಥಿತಮ್
ನಮಾಮಿ ಶಾಶ್ವತತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತಂ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಮ್ ||೫೦||

ನಿವಾತದೀಪವತ್ಸಂಸ್ಥಂ ವಂದೇ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಮ್
[1]ಆತ್ಮತ್ರಯೋಪರಿಷ್ಟಾತ್ತು[1]ತಮಃ ಪಾರೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ||೫೧||

ಆಕಾಶರೂಪಿಣಂ ವಂದೇ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಲಿಂಗವರ್ಜಿತಮ್
ವೇದಾಂತಸಾರಸಂಜೀವಂ ಮೋಹದಂ ಚಾಪಯೋಶ್ಶಿವಮ್ ||೫೨||

= ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಿನಂ = ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾವಕಪ್ರಭಂ = ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವನನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೮||

ದುರ್ಜಯಂ = ಗೆಲಲುಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಜ್ಞೇಯಂ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಅಮೇಯಂ = ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿವರೂಪಿಣಂ = ಮಂಗಳರೂಪನಹಂಥಾ ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಕಂ = ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅವತಾರವಹಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪನಾದಾತನನು ವಂದೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೯||

ವೇದಸಾರಂ = ವೇದದ ಸಾರವಹಂಥಾ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ ಪ್ರಳಯಾಂಬುನಿಧೌ = ಪ್ರಳಯದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಂ = ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಾಶ್ವತತ್ವೇನ = ನಿತ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಂ = ಶಿವನನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೫೦||

ನಿವಾತದೀಪವತ್ = ವಾಯುವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ದೀಪ್ತಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಂ = ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತ್ಮತ್ರಯೋಪರಿಷ್ಟಾತ್ತು = ಜೀವಾತ್ಮ, ಅಂತರಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮತ್ರಯಂಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ತಮಃಪಾರೇ = ಅಜ್ಞಾನದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವನನು ವಂದೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಅಜ್ಞಾನದ ಕಡೆ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದರ್ಥ.

ಆಕಾಶರೂಪಿಣಂ = ಆಕಾಶದ ರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗವರ್ಜಿತಂ = ಕುರುಹು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಂಥಾ ವೇದಾಂತಸಾರಸಂಜೀವಂ

---

1 ಆತ್ಮತ್ರಯೋಪರಿಷ್ಠಂ ತಂ (ಘ)

ವಿಶ್ವಾವಾಸಂ ನಿರಾವಾಸಂ ಸರ್ವಕಾರಣಕಾರಣಮ್
ನಿಷ್ಕಲಂ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಥಂ ನಮಾಮಿ ನಗಸನ್ನಿಭಮ್ ||೪೫||

ಸಂಸಾರರೋಗವೈದ್ಯಂ ಚ ಸರ್ವಸಂಸಾರಕಾರಣಮ್
ಭಕ್ತಿಗಮ್ಯಮಹಂ ವಂದೇ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಲಿಂಗವರ್ಜಿತಮ್ ||೪೬||

*ಉದಾರಕೀರ್ತಿಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸದಸದ್ವ್ಯಕ್ತಿವರ್ಜಿತಮ್
ಆನಮೇ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಥಂ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಚಾವಯೋಶ್ಶಿವಮ್ ||೪೭||

ಓಜಸ್ವಿನಂ ವಿಕರ್ತಾರಂ ಕರ್ತಾರಂ ಪ್ರಣವಾತ್ಮಕಮ್
ನಮಾಮಿ ಲಿಂಗಿನಂ ಲಿಂಗೇ ಸಂಸ್ಥಿತಂ ಪಾವಕಪ್ರಭಮ್ ||೪೮||

ವಿಶ್ವಾವಾಸಂ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ನಿರಾವಾಸಂ = ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಕಾರಣಕಾರಣಂ= ಸಮಸ್ತ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ‡ನಿಷ್ಕಳಂ =ಸೂರ್ಯ ಮುಂತಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಥಂ= ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ನಗಸನ್ನಿಭಂ= ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಶಿವಲಿಂಗವು ಮಹಾಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಸ್ಥೂಲ ವೆಂಬುದರ್ಥ. ||೪೫||

ಸಂಸಾರರೋಗವೈದ್ಯಂ ಚ= ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯನಹಂಥಾ ಸರ್ವಸಂಸಾರಕಾರಣಂ=ಸಮಸ್ತಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ಭಕ್ತಿಗಮ್ಯಂ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಯ್ದಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಲಿಂಗವರ್ಜಿತಂ = ಕುರುಹಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ=ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ದೇವನನು ಅಹಂ=ನಾನು ವಂದೇ= ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೪೬||

ಉದಾರಕೀರ್ತಿಂ= ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಕೀರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಂ = ಸರ್ವವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಸದಸದ್ವ್ಯಕ್ತಿವರ್ಜಿತಂ= ಒಳ್ಳಿತ್ತು ಒಲ್ಲಹಂಗಳ ವಿಭಾಗೆಯಿಲ್ಲದಂಥಾ ಆವಯೋಃ= ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ= ರಕ್ಷಿಸಲೋಸ್ಕರ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿವಂ ಚ= ಶಿವನನು ಆನಮೇ= ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಆತ್ಮನೇಪದವು. ||೪೭||

ಓಜಸ್ವಿನಂ= ತೇಜಸ್ವಿಯಹಂಥಾ ವಿಕರ್ತಾರಂ= ಒಡೆಯನಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಕರ್ತಾರಂ= ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪ್ರಣವಾತ್ಮಕಂ= ಓಂಕಾರಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಲಿಂಗೇ

---

* ಶ್ಲೋಕ 53ರ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡಿ.

‡ ಹಿಂದಿನ 35ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ 'ನಿಷ್ಕಲಾಯ' ಪದದ ಅರ್ಥ ನೋಡಿರಿ.

ಅಶಕ್ತೋऽಪಿ ಸ್ತುತಿಂ ಕರ್ತುಂ ಭವತಾಽಹಂ ನಿಯೋಜಿತಃ ॥
ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಶಿವ ಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಸೀದ ಪರಮೇಶ್ವರ ॥೫೬॥

[1]ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರ[1] ಉವಾಚ—

ಏವಂ ತಂ ದೇವದೇವೇಶಂ ಸ್ತುತ್ವಾ ನತ್ವಾ ಜಗದ್ಗುರುಮ್
ವಾಗ್ಭಿರ್ವರದಮೀಶಾನಮತಿಷ್ಠದ್ವೈ ಜನಾರ್ದನಃ ॥೫೭॥
ಪಿತಾಮಹೋऽಪಿ ಭಗವಾನ್ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಸಂಭವೈಃ
ಮಂತ್ರೈರ್ಮಾಹೇಶ್ವರೈಶ್ಚೈವ [2]ಸೋಽಸ್ತುವದ್ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣಮ್[2] ॥

ಪಿತಾಮಹ ಉವಾಚ—

ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ರಪಲಪವ್ಯಕ್ತಾಯಾಂ ವಾಚಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾರಕಪದವು. ಅಶಕ್ತಃ = ಸಮರ್ಥನಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಹಮಪಿ = ನಾನು ಭವತಃ = ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಂ = ಸ್ತೋತ್ರವನು ಶ್ರದ್ಧಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲು ನಿಯೋಜಿತಃ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನು. ಶಿವಃ = ಮಂಗಲ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರ = ಎಲ್ಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಪ್ರಸೀದ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ॥೫೬॥

ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರ[1] ಉವಾಚ = ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಜನಾರ್ದನಃ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜಗದ್ಗುರುಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುವಹಂಥಾ ವರದಂ = ವರವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವದೇವೇಶಂ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತಂ ಈಶಾನಂ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ವಾಗ್ಭಿಃ = ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ಸ್ತುತ್ವಾ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿ ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅತಿಷ್ಠತ್ = ಇದ್ದನು. ಷ್ಠಾ–ಗತಿನಿವೃತ್ತೌ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ॥೫೭॥

ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ ಪಿತಾಮಹೋಽಪಿ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಸಂಭವೈಃ = ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮವೇದಂಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಮಾಹೇಶ್ವರೈಃ = ಈಶ್ವರಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರೈಶ್ಚ = ಮಂತ್ರಂಗಳಿಂದವು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣಂ = ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಶಿವನನು ಅಸ್ತುವತ್ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದನು. ಷ್ಟು ಇಸ್ತುತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ॥೫೮॥

ಪಿತಾಮಹ ಉವಾಚ = [ಬ್ರಹ್ಮನು ನುಡಿದನು]

---

1 ಶ್ರೀನಂದೀಶ್ವರ (ಘ)

2 ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸಮುಪಚಕ್ರಮೇ (ಘ)

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಧಿಪತಿಂ ವಂದೇ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಮ್
ಲೀಲಯಾ ಜ್ಯೋತಿರೂಪೇಣ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಜಗತಾಂ ಸ್ಥಿತಮ್ ||೫೩||

ಜ್ಯೋತಿಷಾಮುಪರಿ[1]ಷ್ಟಂತಂ[1] ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್
ಅಚಿಂತ್ಯಂ ದುರ್ವಶಂ ಬುದ್ಧಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಭಿರಗೋಚರಮ್ ||೫೪||

ಅಂತರ್ಬಹಿಸ್ಥಿತಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ವಂದೇ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಮ್
ಕ್ಷಂತವ್ಯೋ ಯೋ ಮಯಾಽಽಖ್ಯಾತೋ ದೇವದೇವ ಜಗದ್ಗುರೋ

ಸ್ತುತಿಚ್ಛಲೇನ ಭಗವನ್ ಪ್ರಲಾಪೋ ಮೋಹಿತೇನ ತು

= ವೇದಾಂತಸಾರಕ್ಕೆ ಜೀವವಹಂಥಾ ಆವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮೋಹದಂ = ಅಜ್ಞಾನವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಶಿವಂ ಚ = ಶಿವನನು ವಂದೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು.

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಧಿಪತಿಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಲೀಲಯಾ = ಲೀಲೆಯಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರೂಪೇಣ = ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಜಗತಾಂ = ಲೋಕಂಗಳ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ = ರಕ್ಷಿಸಲೋಸ್ಕರ ಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಂ = ಶಿವಲಿಂಗದ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಂ = ದೇವನನು ವಂದೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೫೩||

ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ = ತೇಜಸ್ಸುಗಳ ಉಪರಿಷ್ಟಂತಂ = ಮೇಲಿಹಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಚಿಂತ್ಯಂ = ನೆನೆಯಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ದುರ್ವಶಂ = ವಶವಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ಬುದ್ಧಂ = ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಭಿಃ = ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾಗಿರ್ದಂಥಾವರಿಂದ ಅಗೋಚರಂ = ಗೋಚರಿಸದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ದೇವನನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರಣಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದೇನು. ||೫೪||

ಅಂತಃ = ಒಳಗೆ ಬಹಿಃ = ಹೊರಗೆ ವ್ಯಾಪ್ಯ = ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಣಂ = ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವನನು ವಂದೇ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ದೇವದೇವ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಜಗದ್ಗುರೋ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುವಹಂಥಾ ಶಿವನೇ! ಯಃ = ಯಾವುದಾನೊಂದು ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಆಖ್ಯಾತಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕ್ಷಂತವ್ಯಃ = ಕ್ಷಮಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೫೫||

ಮೋಹಿತೇನ ತು = ಅಜ್ಞಾನಿಯಹಂಥಾ ಎನ್ನಿಂದವೂ ಭೋ ಭಗವನ್ = ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಸ್ತುತಿಚ್ಛಲೇನ = ಸ್ತೋತ್ರದ ನೆವದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಃ =

---

* (ಘ) ದಲ್ಲಿ ೪೭ನೇ ಶ್ಲೋಕಾನಂತರ ಬಂದಿದೆ. [1] ಷ್ಠಂತಂ (ಘ)

ವ್ಯೋಮ್ನೇ ಚ ಭೀಮರೂಪಾಯ [1]ಚೇ[1]ಶಾನಾಯ ಚ ಭಾನವೇ
ಮಹಾದೇವಾಯ ಸೋಮಾಯ ಪಶೂನಾಂ ಪತಯೇ ನಮಃ ||೬೩||

ಅಹಂಕಾರಾಯ ಚೇಶಾಯ ಮತಯೇ ಸರ್ವವೇದಿನೇ
ಪ್ರಧಾನಾಯಾಧಿದೇವಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ ಯೋನಿಮೂರ್ತಯೇ ||೬೪||

ಬೀಜಾಯ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾಯ ಬೀಜಿನೇ [2]ತು[2] ಶಿವಾಯ ಚ
[3]ಮೂರ್ತಾಯ ಚೈವಾಮೂರ್ತಾಯ[3] ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಾಯ ಹೇತವೇ

ನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಗ್ನಯೇ = ಅಗ್ನಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದಂಥಾ ರುದ್ರರೂಪಾಯ = ರುದ್ರರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ. ಪವನಾಯ = ವಾಯುವಿಂಗೆ ಅಧಿದೇವತೆಯಹಂಥಾ ಉಗ್ರಾಯ = ಉಗ್ರನೆಂಬ ನಾಮವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೨||

ವ್ಯೋಮ್ನೇ ಚ = ಆಕಾಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭೀಮರೂಪಾಯ = ಭೀಮರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ, ಭಾನವೇ = ಸೂರ್ಯಂಗೋಸ್ಕರ, ಈಶಾನಾಯ ಚ = ಈಶಾನನಹಂಥಾ, ಸೋಮಾಯ ಚ = ಚಂದ್ರಂಗೋಸ್ಕರ ಮಹಾದೇವಾಯ = ಮಹಾದೇವನೆಂಬ ನಾಮವನುಳ್ಳಂಥಾ, ಪಶೂನಾಂ ಪತಯೇ = ಪಶುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ, ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೩||

ಅಹಂಕಾರಾಯ = ಅಹಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಈಶಾಯ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮತಯೇ = ಮತಿಯರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವವೇದಿನೇ = ಸರ್ವವನೂ ಬಲ್ಲಂಥಾ ಪ್ರಧಾನಾಯ = ಮುಖ್ಯನಹಂಥಾ ಅಧಿದೇವಾಯ = ಅಧಿದೇವನಹಂಥಾ ಯೋನಿಮೂರ್ತಯೇ = ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣವೇ = ವಿಷ್ಣುವಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೪||

ಬೀಜಾಯ = ಬೀಜರೂಪನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾಯ = ಬ್ರಹ್ಮರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಬೀಜಿನೇ = ಬೀಜವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಾಯ ಚ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮೂರ್ತಾಯ ಚೈವ = ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಅಮೂರ್ತಾಯ = ಮೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಾಯ = ಆಕಾರವು [ಇದ್ದಂಥಾ] ಆಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಹೇತವೇ = ಕಾರಣಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೫||

---

[1] ಈ (ಕ) ಮೂಲ [2] ಽಪಿ (ಘ)

[3] ಮೂರ್ತಯೇ ಚ ಹ್ಯ ಮೂರ್ತಾಯ (ಕ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ.

ಸ್ತೋಷ್ಯೇ ಲಿಂಗಮಿದಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಅಶಕ್ತೋಽಪ್ಯದ್ಯ[1] ಶಾಶ್ವತಮ್
ಲಿಂಗೇಽಸ್ಮಿನ್ಮಮ[2]ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ[2] [3]ಪ್ರಸೀದ ತು ಮಹೇಶ್ವರ[3] ||೫೯||

ನಮೋ ರುದ್ರಾಯ ವಿಭವೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಪರಮಾತ್ಮನೇ
ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೇಶಾಯ ಸರ್ಗಸ್ಥಿತ್ಯಂತಕಾರಿಣೇ ||೬೦||

ಷಡ್ವಿಂಶಕಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಶಾಂತ್ಯತೀತಾಯ ಶಂಭವೇ
ಸೋಮಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿವಾಯ್ವಂಬುಕ್ಷ್ಮಾವ್ಯೋಮಾತ್ಮಾಷ್ಟಮೂರ್ತಯೇ ||

ಶರ್ವಾಯ ಕ್ಷಿತಿನಾಥಾಯ ಭವಾಯಾಪೋಽಧಿಪಾಯ ಚ
ಅಗ್ನಯೇ ರುದ್ರರೂಪಾಯ [4]ಉಗ್ರಾಯ ಪವನಾಯ ಚ[4] ||೬೧||

ಅಶಕ್ತೋಽಪಿ = ಸಮರ್ಥನಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾತನಾದರೂ ಶಾಶ್ವತಂ = ನಿತ್ಯವಹಂಥಾ ಇದಂ ಲಿಂಗಂ = ಈ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗವನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದ್ಯ = ಈಗ ಸ್ತೋಷ್ಯೇ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿಹೆನು (ಮಾಡೇನು). ಭೋ ಪರಮೇಶ್ವರ = ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಅಸ್ಮಿನ್ ಲಿಂಗೇ = ಈ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮಮ = ಎನಗೆ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತನವನು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸೀದ = ಕೃಪೆಯ ಮಾಡು. ||೫೯||

ರುದ್ರಾಯ = ದುಃಖನಾಶಕನಹಂಥಾ ವಿಭವೇ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮನೇ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೇಶಾಯ = ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಸರ್ಗಸ್ಥಿತ್ಯಂತಕಾರಿಣೇ = ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೦||

ಷಡ್ವಿಂಶಕಾಯ = ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತತ್ತ್ವವಹ ವಿದ್ಯಾರೂಪನಹಂಥಾ ಶಾಂತಾಯ ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಶಾಂತ್ಯತೀತಾಯ = ಶಾಂತಿಯನೂ ಮೀರಿದಂಥಾ ಶಂಭವೇ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸೋಮಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿವಾಯ್ವಂಬುಕ್ಷ್ಮಾವ್ಯೋಮಾತ್ಮಾಷ್ಟಮೂರ್ತಯೇ = ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯ ಅಗ್ನಿ ವಾಯು ಉದಕ ಪೃಥ್ವಿ ಆಕಾಶ ಆತ್ಮರುಗಳೆಂಬ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ, ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು.

ಕ್ಷಿತಿನಾಥಾಯ = ಪೃಥ್ವಿಗಧಿದೇವತೆಯಹಂಥಾ ಶರ್ವಾಯ = ಶರ್ವನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ, ಆಪೋಽಧಿಪಾಯ ಚ = ಉದಕಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಹಂಥಾ ಭವಾಯ = ಭವ

---

1 ಯದ್ಯ (ಕ) ಮೂಲ. 2 ಸಾನ್ನಿಧ್ಯೈ (ಕ) ಮೂಲ

3 ಪ್ರಸೀದತು ಮಹೇಶ್ವರಃ (ಘ) ಪ್ರಸೀದ ಪರಮೇಶ್ವರ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ.

4 ಚೋಗ್ರಾಯ ಪವನಾತ್ಮನೇ (ಘ)

ಮಹೇಶ್ವರಾಯ ದೇವಾಯ ತ್ರಿವಕ್ತ್ರಾಯಾಷ್ಟಬಾಹವೇ
[1]ಮಮಾಸ್ಯ ಚಾಗ್ರೇ ಕರ್ತ್ರೇ ಚ ಭರ್ತ್ರೇ ಹರ್ತ್ರೇऽಕ್ಷರಾಯ ಚ[1] ||೭೦||

ಷಡ್ವಿಂಶಕಪ್ರಕಾರೇಣ ವ್ಯಾಪ್ಯ ಸರ್ವಂ ಸ್ಥಿತಾಯ ಚ
ವಿದ್ಯೇಶ್ವರಾಧಿಪತಯೇ ಚಾಷ್ಟವಿದ್ಯೇಶ್ವರಾಯ ಚ ||೭೧||

ಸರ್ವಾಂತರೇಷು ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಮೂರ್ತಯೇ
ಲೀಲಾರ್ಥಂ ಚಾವಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಚಾವಯೋಸ್ತಥಾ ||
ಪ್ರಳಯಾರ್ಣವಮಧ್ಯೇ ತು ಸ್ಥಿತಾಯ ಚ ನಮೋ ನಮಃ ||೭೨||

= ಆದಿಶಕ್ತಿಗೆಯೂ ಕಾರಣಾಯ = ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ಕಪರ್ದಿನೇ = ಜಟಾಜೂಟವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೯||

ದೇವಾಯ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತ್ರಿವಕ್ತ್ರಾಯ = ಮೂರು ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಷ್ಟಬಾಹವೇ = ಎಂಟುಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಸ್ಯ ಮಮ = ಈ ನನ್ನ ಅಗ್ರೇಚ = ಇದಿರಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ತ್ರೇಚ = ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭರ್ತ್ರೇ = [2]ರಕ್ಷಿ[2]ಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹರ್ತ್ರೇ = ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಕ್ಷರಾಯ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಾಯ ಚ = ಮಹೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೭೦||

ಷಡ್ವಿಂಶಕಪ್ರಕಾರೇಣ = ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತತ್ತ್ವವಹಂಥಾ ವಿದ್ಯಾರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವನು ವ್ಯಾಪ್ಯ = ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತಾಯ ಚ = ಇದ್ದಂಥಾ ವಿದ್ಯೇಶ್ವರಾಧಿಪತಯೇ = ವಿದ್ಯಂಗಳ ಒಡೆಯರಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಅಷ್ಟ-ವಿದ್ಯೇಶ್ವರಾಯ ಚ = ಅಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳಹ ವಿದ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೭೧||

ಸರ್ವಾಂತರೇಷು = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ = ಬೇರೆಬೇರೆ ಸ್ಥಿತಾಯ = ಇದ್ದಂಥಾ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿಮೂರ್ತಯೇ = ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅವತಾರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಲೀಲಾರ್ಥಂ = ಲೀಲೆಗೋಸ್ಕರ ಆವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಆವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಚ = ರಕ್ಷಿಸಲೋಸ್ಕರವೂ ಪ್ರಳಯಾರ್ಣವಮಧ್ಯೇ ತು = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿತಾಯ ಚ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರವೂ ನಮೋ

---

[1] ಮಮಾಗ್ರಮುಖಸಂಹರ್ತ್ರೇ ಕರ್ತ್ರೇ ಭರ್ತ್ರೇऽಕ್ಷರಾಯ ಚ (ಘ) [2] ಪಾಲಿ (ಖಚ)

ಬಾಲಾರ್ಕಕೋಟಿವರ್ಣಾಯ ತತ್ಪುರುಷಾಯ ಪೂರ್ವತಃ
ನೀಲಾಂಜನಾದ್ರಿವರ್ಣಾಯ ಚಾಘೋರಾಯ ಚ ದಕ್ಷಿಣೇ ||೬೬||

[1]ಕ್ಷೀರಾರ್ಣವಾವಭಾಸಾಯ[1] ಸದ್ಯೋಜಾತಾಯ ಪಶ್ಚಿಮೇ
ಕುಸುಂಭಪುಷ್ಪವರ್ಣಾಯ ವಾಮದೇವಾಯ ಚೋತ್ತರೇ ||೬೭||

ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕವರ್ಣಾಯ [2]ಈ[2]ಶಾನಾಯಾಗ್ರತಃ ಸದಾ
ಶಿವಾಯಾಗೋಚರಾಯೈವ ಚಾಧ್ಯೇಯಾಯಾತ್ಮನಃ ಸದಾ ||೬೮||

ಧ್ಯೇಯಾಯ ಪಂಚವಕ್ತ್ರಾಯ ಕಲಾವರ್ಣಾತ್ಮಮೂರ್ತಯೇ
ಶಬ್ದತತ್ತ್ವಾಯ ಶಕ್ತೇಶ್ಚ ಕಾರಣಾಯ ಕಪರ್ದಿನೇ ||೬೯||

ಪೂರ್ವತಃ = ಮೂಡಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಾರ್ಕಕೋಟಿವರ್ಣಾಯ = ಬಾಲ-ಸೂರ್ಯರುಗಳ ಕೋಟಿಮಡಿಯೋಪಾದಿಯ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತತ್ಪುರುಷಾಯ = ತತ್ಪುರುಷಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ, ದಕ್ಷಿಣೇ ಚ = ತೆಂಕಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೀಲಾಂಜನಾದ್ರಿವರ್ಣಾಯ = ನೀಲವರ್ಣವಹ ಕಾಡಿಗೆಯ ಪರ್ವತದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥಾ ಅಘೋರಾಯ ಚ = ಅಘೋರಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೬||

ಪಶ್ಚಿಮೇ = ಪಡುವಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರಾರ್ಣವಾವಭಾಸಾಯ = ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಯೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸದ್ಯೋಜಾತಾಯ = ಸದ್ಯೋಜಾತಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉತ್ತರೇ ಚ = ಬಡಗಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕುಸುಂಭಪುಷ್ಪವರ್ಣಾಯ = ಕುಸುಲೆಯ ಹೂವಿನೋಪಾದಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಾಮದೇವಾಯ = ವಾಮದೇವ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೭||

ಅಗ್ರತಃ = ಊರ್ಧ್ವದಲ್ಲಿ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕವರ್ಣಾಯ = ಶುದ್ಧವಹ ಸ್ಫಟಿಕದೋಪಾದಿಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಶಾನಾಯ = ಈಶಾನಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ, ಅಗೋಚರಾಯ = ಅಗೋಚರನಹಂಥಾ ಆತ್ಮನಃ = ಜೀವಾತ್ಮಂಗೆ ಅಧ್ಯೇಯಾಯ ಚ = ಧ್ಯಾನಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೬೮||

ಧ್ಯೇಯಾಯ = ಧ್ಯಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಪಂಚವಕ್ತ್ರಾಯ = ಪಂಚಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಲಾವರ್ಣಾತ್ಮಮೂರ್ತಯೇ = ಕಲೆ ಅಕ್ಷರ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಬ್ದತತ್ತ್ವಾಯ = ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮರೂಪನಹಂಥಾ ಶಕ್ತೇಶ್ಚ

---

[4] ಕ್ಷೀರಾರ್ಣವ ಸವರ್ಣಾಯ (ಘ) [5] ಚೇ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ

ಪುನರ್ದದೃಶತುಸ್ತಸ್ಮಾದುದ್ಭೂತಂ ಭೂತಿಧೂಸರಮ್
ಪಂಚವಕ್ತ್ರಂ ದಶಭುಜಂ ದಶಾಯುಧಧರಂ [1]ವಿಭುಮ್[1] ||೭೬||

ಪಂಚಮೂರ್ಧಾದಿಸಂಯುಕ್ತಂ ಪರಾತ್ಪರತರಂ ಶುಭಮ್
ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಲಿಂಗಿಭಿರ್ನಿತ್ಯಂ ಲಿಂಗೇ ಪೂಜ್ಯಂ ಸದಾ ಶಿವಮ್ ||೭೭||

[2]ಸದಾ ವಿವಾದಕೌ ದೇವೌ[2] ಹ್ಯವತೀರ್ಣಂ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ತ್ರ್ಯಕ್ಷಂ ಚ ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ [3]ತಥಾ[3] ದದೃಶತುರ್ಭವಮ್ ||೭೮||

ಗಳು ತಸ್ಮಿನ್ ಶಿವಲಿಂಗೇ = ಆ ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮೃಣಾಳತಂತುಸಂಕಾಶಂ = ತಾವರೆಯ ನೂಲಿನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಶಿವಂ = ಶಿವನನ್ನು ದದೃಶತುಃ = ಕಂಡರು. ||೭೫||

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಶಿವಲಿಂಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉದ್ಭೂತಂ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಭೂತಿಧೂಸರಂ = ವಿಭೂತಿಯ ಉದ್ಧೂಳನದಿಂದ ನಸುಬಿಳಿದಹ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಂಚವಕ್ತ್ರಂ = ಅಯ್ದು ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ದಶಭುಜಂ = ಹತ್ತು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದಶಾಯುಧಧರಂ = ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರವಹ ಆಯುಧಂಗಳ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ವಿಭುಂ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ದದೃಶತುಃ = ಕಂಡರು. ||೭೬||

ಪಂಚಮೂರ್ಧಾದಿಸಂಯುಕ್ತಂ = ಪಂಚಶಿರಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವರೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪರಾತ್ = ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂದವು ಪರತರಂ = ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲಣ ತತ್ತ್ವವಹಂಥಾ ಶುಭಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಂ ವಿದ್ದಂಥಾ (ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ) ಲಿಂಗಿಭಿಃ = ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಕ್ತಜನರುಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವೂ ಲಿಂಗೇ = ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಂ = ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಶಿವಂ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅವತೀರ್ಣಂ = ಅವತರಿಸಿದಂಥಾ ತ್ರ್ಯಕ್ಷಂ = ತ್ರಿಲೋಚನನಹಂಥಾ ಭವಂ = ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭವನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸದಾ ವಿವಾದಕೌ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ವಾದಿಸಂತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವೌ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳು ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ = ಆ ಕ್ಷಣದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ದದೃಶತುರ್ಹಿ = ಕಂಡರಲಾ ||೭೮||

---

[1] ಪರಂ (ಘ). [2] ತಥಾ ವಿವದತೋರ್ಮಧ್ಯೇ (ಘ) [3] ತದಾ (ಘ)

ಲಿಂಗಿನೇ ಶಿಖಿನೇ ಚೈವ ನಮಸ್ತೇ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಯೇ
ಅಲಿಂಗಾಯ ಚ ಲಿಂಗಾನಾಂ ಹೇತವೇ ಲಿಂಗಯೋನಯೇ ||೭೩||

[1]ಅನಿಂದ್ಯ ! ನಿಂದಾ ನ ಚ ತೇ ಸ್ತುತಿಶ್ಚ
ಯಥಾಕಥಂ[1] ತದ್ಭಗವಾನವೇದ್ಯಃ ||
ತಥಾಽಪಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಕಥಿತಂ ಕ್ಷಮಸ್ವ
ಘೃಣಾನಿಧೇ ! ತೇಽದ್ಯ ನಮೋಽಸ್ತು ರುದ್ರ !* ||೭೪||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ತತೋ ದದೃಶತುಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಶಿವಲಿಂಗೇ ಸುರೋತ್ತಮೌ
ಮೃಣಾಳತಂತುಸಂಕಾಶಂ ಲಿಂಗಸ್ಥಂ ಪರಮಂ ಶಿವಮ್ ||೭೫||

ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. 'ಆದರೇ ದ್ವಿರ್ವಚನಮ್'. ಇದು ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರವು. ಅತ್ಯಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ನುಡಿವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಬಹುದು. ||೭೨||

ಲಿಂಗಿನೇ = ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿಖಿನೇ = ಚಂಡಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಲಿಂಗ- ಮೂರ್ತಯೇ = ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಅಲಿಂಗಾಯ ಚ = ಕುರುಹಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಲಿಂಗಾನಾಂ = ಕುರುಹುಗಳಿಗೆ ಹೇತವೇ = ಕಾರಣಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಲಿಂಗ- ಯೋನಯೇ = [2]ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷನಪುಂಸಕಚಿಹ್ನಂಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು.[2] ||೭೩||

ಅನಿಂದ್ಯ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾತನೇ! ತೇ = ನಿನಗೆ ನಿಂದಾ ಚ = ನಿಂದೆಯೂ ನ = ಇಲ್ಲ. ಸ್ತುತಿಶ್ಚ = ಸ್ತೋತ್ರವೂ ನ = ಇಲ್ಲ. ಯಥಾಕಥಂ = ಆವಪ್ರಕಾರದಿಂದವೂ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ನೀನು ಅವೇದ್ಯಃ = ಅರಿಯಲು ಬಾರದವನು. ಘೃಣಾನಿಧೇ ! = [3]ಕರುಣಾನಿಧಿಯಾದಂಥಾ ರುದ್ರ = ಎಲೈ ಶಿವನೇ! ತಥಾಽಪಿ = ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿ ಯಿಂದ ಕಥಿತಂ = ನುಡಿದಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಸ್ತೋತ್ರವನು ಕ್ಷಮಸ್ವ = ಸೈರಿಸು, ತೇ = ನಿನಗೆ ಅದ್ಯ = ಈಗ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ||೭೪||
ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸುರೋತ್ತಮೌ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು

---

* ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರವೃತ್ತಂ [1] ನಿಂದ್ಯಾಹ್ಯನಿಂದ್ಯಾ ನ ಚ ತೇ ಸ್ತುತಿಶ್ಚಯಥಾ ತಥಾ (ಘ)
[2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ಕರುಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ (ಖ)

ದೃಷ್ಟಂ ಲಿಂಗೇ ಹ್ಯದೃಷ್ಟಂ ಚ ತತ್‌ಕ್ಷಣಾದೇವ ಶಾಶ್ವತಮ್
ಶಿವಂ ಸದಾಶಿವಂ ಚ್ಛೈವ ಸಕಲಂ ಚ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೬೩||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚ ಮಹಾದೇವಂ ಸರ್ವವಿದ್ಯೇಶ್ವರಂ ತಥಾ
ತವಾದ್ಯ ಶಾಂತಂ ಸಕಲಮೇಕಂ [1]ವಾಪ್ಯತ್ರ ದರ್ಶಯ[1] ||೬೪||

ಶ್ರೀ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ವಿಜ್ಞಾಪಿತಂ ತಯೋಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಲಿಂಗೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಶಿವಸ್ಸ್ವಯಮ್
ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಯದ್ರೂಪಂ ಪ್ರಶಾಂತಂ ಸಕಲಂ ಶುಭಮ್ ||೬೫||

ಕಂಡು ವಿಸ್ಮಯಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವನು ಆಪನ್ನೌ = ಎಯ್ದಿದರು. ಭೋ ಮುನೇ ! = ಎಲೈ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ ! ಶಾಶ್ವತಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಿವನನು ಸಂಪೂಜ್ಯ = ಲೇಸಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಊಚತುಃ = ನುಡಿದರು. ||೬೨||

ಅದೃಷ್ಟಂ ಚ = ಕಾಣಲಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸ್ವರೂಪವು ಲಿಂಗೇ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಂ = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟುದಲಾ. ತತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಕ್ಷಣಾದೇವ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಶಾಶ್ವತಂ = ನಿತ್ಯವಹಂಥಾ ಶಿವಂ = ಮಂಗಳವಹಂಥಾ ಸದಾಶಿವಂ ಚ್ಛೈವ = ಸದಾಶಿವಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಸಕಲಂ = ಸಕಲತತ್ತ್ವವಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಅಧಿಕವಹ ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ||೬೩||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚ = ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಸರ್ವವಿದ್ಯೇಶ್ವರಂ = ಸಮಸ್ತವಿದ್ಯಂಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಶಾಂತಂ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಸಕಲಂ = ಕಳೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ತವ = ನಿನ್ನ ಏಕಂ ವಾ = ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯನು ಅದ್ಯ = ಈಗ ಅತ್ರ [ಅಪಿ] = ಇಲ್ಲಿಯೂ ದರ್ಶಯ = ತೋರಿಸು. ||೬೪||

ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ತಯೋಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳ ವಿಜ್ಞಾಪಿತಂ = ಬಿನ್ನಹವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಶಿವಃ ಸ್ವಯಂ = ಶಿವ ತಾನೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಲಿಂಗೇ = ಆ ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಾಂತಂ = ಅತಿ ಶಾಂತವಹಂಥಾ ಶುಭಂ = ಮಂಗಳವಹಂಥಾ ಸಕಲಂ = ಸಕಲತತ್ತ್ವವಹಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ರೂಪಂ = ರೂಪನು ದರ್ಶಯಾಮಾಸ = ತೋರಿಸಿದನು. ||೬೫||

---

[1] ವಾತ್ರಪ್ರದರ್ಶಯ (ಘ)

ಈಶಾನಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ [1]ಅಘೋರಂ [2]ವಾಮಮೇವ ಚ।
ಸದ್ಯೋಜಾತಮಜೋಪೇಂದ್ರೌ ಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ತಥೋರ್ಧ್ವತಃ ॥೭೯॥

ಅನಂತೇಶಂ ಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಚ ಶ್ರೀಕಂಠಂ ಚ ಶಿಖಂಡಿನಮ್
ಶಿವೋತ್ತಮಂ ಚೈಕನೇತ್ರಂ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಂ ಸುರಸತ್ತಮೌ ॥೮೦॥

ಏಕರೂಪಂ ಭವಂ ರುದ್ರಂ ಶಿವಂ ಪಶುಪತಿಂ ತಥಾ
ಉಗ್ರಂ ಭೀಮಂ ಮಹಾದೇವಮೀಶಾನಂ ಸುರಸತ್ತಮಮ್ ॥೮೧॥

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಸ್ಮಯಮಾಪನ್ನೌ ಸರ್ವದೇವಭವೋದ್ಭವೌ
ಊಚತುಸ್ಸುರಶಾರ್ದೂಲೌ ಮುನೇ ! ಸಂಪೂಜ್ಯ ಶಾಶ್ವತಮ್ ॥೮೨॥

ಈಶಾನಂ = ಈಶಾನ್ಯ ಮುಖವನು ಪುರುಷಂ ಚೈವ = ತತ್ಪುರುಷ ಮುಖವನು ಅಘೋರಂ = ಅಘೋರ ಮುಖವನು ವಾಮಂ ಏವ ಚ = ವಾಮದೇವ ಮುಖವನೂ ಸದ್ಯೋಜಾತಂ = ಸದ್ಯೋಜಾತಮುಖವನು ಚತುರ್ದಿಕ್ಷು = ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಊರ್ಧ್ವತಃ = ಮೇಲೆಯು ಅಜೋಪೇಂದ್ರೌ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳು ದದೃಶತುಃ = ಕಂಡರು. ॥೭೯॥

ಅನಂತೇಶಂ ಚ = ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂಚ = ಅಣುರೂಪನಹಂಥಾ ಶ್ರೀಕಂಠಂ ಚ = ವಿಷಕಂಠನಹಂಥಾ ಶಿಖಂಡಿನಂ = ಜೆಂಡಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವೋತ್ತಮಂ = ಅತ್ಯಂತ ಮಂಗಳವಹೆಂಥಾ ಏಕನೇತ್ರಂ = ಒಂದೇ ನೇತ್ರವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಂ ಚ = ಮೂರು ಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವನನು ಸುರಸತ್ತಮೌ = ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳು ದದೃಶತುಃ = ಕಂಡರು.

ಏಕರೂಪಂ = ಒಂದೇ ಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭವಂ = ಭವನೆಂಬ ನಾಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ರುದ್ರಂ = ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಂ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಪಶುಪತಿಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಪಶುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉಗ್ರಂ = ಉಗ್ರನಹಂಥಾ ಭೀಮಂ = ಭಯಂಕರನಹಂಥಾ ಈಶಾನಂ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸುರಸತ್ತಮೌ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುಗಳು ದದೃಶತುಃ = ಕಂಡರು. ॥೮೧॥

ಸರ್ವದೇವಭವೋದ್ಭವೌ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳ ಸಂಸಾರವನುತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುರಶಾರ್ದೂಲೌ = ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳು ದೃಷ್ಟ್ವಾ =

---

[1] ಮ (ಘ) [2] ವಾಮದೇವಕಂ (ಗ ಘ)

ಮಕುಟೈಃ ಕುಂಡಲೈರ್ಹಾರೈಃ ಕೇಯೂರೈರ್ವಲಯೈಶ್ಶುಭೈಃ
[1]ಭವಿರೈ[1]ಶ್ಚೋಪವೀತೈಶ್ಚ ತಥಾ ಹ್ಯುದರಬಂಧನೈಃ ||೯೦||

ಅಂಶುಕೈರ್ನೂಪುರೈಶ್ಚಿತ್ರೈರ್ನಾನಾಮಣಿವಿಭೂಷಿತೈಃ
ಭೂಷಿತಂ ಯೋಗಿಭಿಸ್ಸಿದ್ಧೈಃ ಸಂವೃತಂ ಗಣಪುಂಗವೈಃ ||೯೧||

ಏವಂ ಮಹೇಶ್ವರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪಿತಾಮಹಜನಾರ್ದನೌ
ಆನಂದಂ ಜಗ್ಮತುರ್ದೇವೌ ಪುನಸ್ತುಷ್ಟುವತುರ್ದ್ವಿಜ ! ||೯೨||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣೂ ಊಚತುಃ—

ನಿರ್ದೋಷನಹಂಥಾ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಹಸಿತಾನನಂ = ಒಂದಿಷ್ಟು ನಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೮೯||

ಮಕುಟೈಃ = ಮಕುಟಂಗಳಿಂದ ಕುಂಡಲೈಃ = ಕುಂಡಲಂಗಳಿಂದ ಹಾರೈಃ = ಮುತ್ತಿನಹಾರಂಗಳಿಂದ ಕೇಯೂರೈಃ = ಬಾಹುಪೂರಯಗಳಿಂದ ಶುಭೈಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿಂವಿದ್ದಂಥಾ ವಲಯೈಃ = ವಜ್ರಮಾಣಿಕದ ಕಡಗಂಗಳಿಂದ ಭವಿರೈಶ್ಚ = ಇಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟ ಮುದ್ರಿಕೆಗಳಿಂದವೂ ಉಪವೀತೈಃ = ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂಗಳಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉದರಬಂಧನೈಃ = ಒಡ್ಯಾಣಂಗಳಿಂದ, ||೯೦||

ಅಂಶುಕೈಃ = ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ ನೂಪುರೈಃ = ಖಂಡೆಯಂಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರೈಃ = ಚಿತ್ರವಹಂಥಾ ನಾನಾಮಣಿವಿಭೂಷಿತೈಃ = ನಾನಾರತ್ನಾಭರಣಂಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತಂ = ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಯೋಗಿಭಿಃ = ಯೋಗಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧೈಃ ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಂದ ಗಣಪುಂಗವೈಃ = ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಂದ ಸಂವೃತಂ = ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ, ||೯೧||

ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ದೇವೌ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪರಹಂಥಾ ಪಿತಾಮಹಜನಾರ್ದನೌ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳು ಆನಂದಂ = ಸಂತೋಷವನು ಜಗ್ಮತುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ಭೋ ದ್ವಿಜ ! = ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನಹಂಥಾ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ ! ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತುಷ್ಟುವತುಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದರು. ||೯೨||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣೂ ಊಚತುಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುಗಳು ನುಡಿದರು,

---

[1] ಛನ್ನವೀರೈ (ಖ. ಗ). ವ

ಬಾಲಾರ್ಕಕೋಟಿಸದೃಶಂ ಜಟಾಮುಕುಟಭೂಷಿತಮ್
ತ್ರ್ಯಕ್ಷಂ ಚತುರ್ಭುಜಂ ಶಾಂತಂ ಸರ್ವಾವಯವಶೋಭಿತಮ್ ||೮೬||

ಸರ್ವದಂ ಸರ್ವಗಂ [1]ಸರ್ವಂ[1] ಸರ್ವಭೂತಾನು[2]ಕಂಪಕಮ್[2]
ರುದ್ರಂ ಷಡ್ವಿಂಶಕಂ ಸೌಮ್ಯಂ ಸೋಮಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಲೋಚನಮ್

ಭಕ್ತಾನಾಮಪ್ರಯತ್ನೇನ ಭುಕ್ತಿದಂ ಮುಕ್ತಿದಂ ಮುನೇ !
ಪ್ರಸನ್ನವದನಂ ದೇವಂ ಪ್ರಳಯೋತ್ಪತ್ತಿವರ್ಜಿತಮ್ ||೮೮||

ದೇವೈರ್ದೈತ್ಯೈಸ್ತಥಾ ಯಕ್ಷೈರ್ಗಂಧರ್ವೈಸ್ಸಿದ್ಧಚಾರಣೈಃ
ಆರಾಧ್ಯಮಾನಮನಘಂ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಹಸಿತಾನನಮ್ ||೮೯||

ಬಾಲಾರ್ಕಕೋಟಿಸದೃಶಂ = ಬಾಲಸೂರ್ಯರ ಕೋಟಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಜಟಾಮುಕುಟಭೂಷಿತಂ = ಜಟಾಮುಕುಟದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ತ್ರ್ಯಕ್ಷಂ = ತ್ರಿಲೋಚನನಹಂಥಾ ಚತುರ್ಭುಜಂ = ನಾಲ್ಕು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಾಂತಂ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಸರ್ವಾವಯವಶೋಭಿತಂ = ಸಮಸ್ತ ಅವಯವಂಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ, ||೮೬||

ಸರ್ವದಂ = ಸಮಸ್ತವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಗಂ = ಸರ್ವಗತನಹೆಂಥಾ ಸರ್ವಂ = ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಸರ್ವಭೂತಾನುಕಂಪಕಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಪೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೌಮ್ಯಂ = ಸೌಂದರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೋಮಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಲೋಚನಂ = ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಗಳೇ ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿಯುಳ್ಳಂಥಾ ಷಡ್ವಿಂಶಕಂ = ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅವತಾರವಹಂಥಾ ರುದ್ರಂ = ರುದ್ರಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ, ||೮೭||

ಭೋ ಮುನೇ ! = ಎಲೈ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ ; ಭಕ್ತಾನಾಂ = ಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಯತ್ನೇನ = ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೇ ಇಹದರಿಂದ ಭುಕ್ತಿದಂ = ಭುಕ್ತಿಯನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮುಕ್ತಿದಂ = ಮುಕ್ತಿಯನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಸನ್ನವದನಂ = ವಿಕಸಿತವಾದ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಳಯೋತ್ಪತ್ತಿವರ್ಜಿತಂ = ಲಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ||೮೮||

ದೇವೈಃ = ದೇವತೆಗಳಿಂದ ದೈತ್ಯೈಃ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆಯೇ ಯಕ್ಷೈಃ = ಯಕ್ಷರುಗಳಿಂದ ಗಂಧರ್ವೈಃ = ಗಂಧರ್ವರುಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಚಾರಣೈಃ = ಸಿದ್ಧಚಾರಣರುಗಳಿಂದ ಆರಾಧ್ಯಮಾನಂ = ಆರಾಧಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅನಘಂ =

---

1 ಶರ್ವಂ (ಘ) 2 ಕಂಪಿನಂ (ಘ)

ಶಿವಜ್ಞಾನಾನಿ ಯಾವಂತಿ ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಾನಿ ಯಾನಿ ಚ
ಷಡಕ್ಷರಸ್ಯ ಸೂತ್ರಸ್ಯ ತಾನಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಸಮಾಸತಃ ||೧೮||

ಕಿಂ ತಸ್ಯ ಬಹುಭಿರ್ಮಂತ್ರೈಃ ಶಾಸ್ತ್ರೈರ್ವಾ ಬಹುವಿಸ್ತರೈಃ
ಯಸ್ಯೋಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ ಮಂತ್ರೋಽಯಂ ಹೃದಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ ||

ತೇನಾಧೀತಂ ಶ್ರುತಂ ತೇನ[1] ತೇನ[1] ಸರ್ವಮನುಷ್ಠಿತಮ್
ಯೇನೋಂನಮಃಶಿವಾಯೇತಿ ಮಂತ್ರಾಭ್ಯಾಸಃ ಸ್ಥಿರೀಕೃತಃ ||೨೦||

ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳೂ ಸಂಸ್ಥಿತಾನಿ = ಇರಲ್ಪಟ್ಟವು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತೇನ = ಆ ಷಡಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದೊಡನೆ ಸದೃಶಃ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಅಪರಃ = ಮತ್ತೊಂದು ಮಂತ್ರೋಽಪಿ = ಮಂತ್ರವೂ ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೧೭||

ಶಿವಜ್ಞಾನಾನಿ = ಶಿವನನರುಹಿಸುವಂಥಾ ಯಾನಿ = ಆವವು ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಾನಿ ಚ = ವಿದ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಂಗಳಹ ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳೂ ಯಾವಂತಿ = ಎಷ್ಟು ಉಂಟು ತಾನಿ = ಅವು ಷಡಕ್ಷರಸ್ಯ ಸೂತ್ರಸ್ಯ = ಷಡಕ್ಷರಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾಸತಃ = ವಿಸ್ತರವಹಂಥಾ ಭಾಷ್ಯಂ = ಭಾಷ್ಯವು. ಭಾಷ್ಯವೆಂದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬುದರ್ಥ.

ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನ ಹೃದಿ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಓಂ ನಮಃಶಿವಾಯೇತಿ = ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಅಯಂ = ಈ ಮಂತ್ರಃ = ಮಂತ್ರವು ಸಂಸ್ಥಿತಃ = ಇರುತ್ತಿಹುದು ತಸ್ಯ = ಆತಂಗೆ ಬಹುಭಿಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರೈಃ = ಮಂತ್ರಂಗಳಿಂದ ಕಿ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ಬಹುವಿಸ್ತರೈಃ = ಬಹಳ ವಿಸ್ತರವಹಂಥಾ ಶಾಸ್ತ್ರೈರ್ವಾ = ಶಾಸಂಗಳಿಂದವು ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ||೧೧||

ಯೇನ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನಿಂದ ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯೇತಿ = ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಎಂಬಂಥಾ ಮಂತ್ರಾಭ್ಯಾಸಃ = ಮಂತ್ರಾಭ್ಯಾಸವು ಸ್ಥಿರೀಕೃತಃ = ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತೇನ = ಆತನಿಂದ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ವೇದವು ಅಧೀತಂ = ಓದಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತೇನ = ಅವನಿಂದ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಸತ್ಕರ್ಮವು ಅನುಷ್ಠಿತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೦||

---

1 ಕೃತಂ (ಖ)

ನಮಃ ಶಿವಾಯ ರುದ್ರಾಯ ಭವಾಯ ಪರಮೇಷ್ಠಿನೇ
ದೇವಾಯ ದೇವದೇವಾಯ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಪತಯೇ ನಮಃ ||೯೩||

ಅನಂತಾಸನಸಂಸ್ಥಾಯ ಹ್ಯನಂತಾಯಾಂತಕಾರಿಣೇ
ತಥಾ ಹೃತ್ಕಮಲಸ್ಥಾಯ ಪದ್ಮಾಸನರತಾಯ ಚ ||೯೪||

ಪದ್ಮಾಭವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಾಯ ಪದ್ಮಪಾದಾಯ ತೇ ನಮಃ
ವಿಮಲಾಯ ವಿಶಾಲಾಯ ವಿಶ್ವೇಶಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||೯೫||

ವಾಮದೇವಾಯ [1]ವೈ ತುಭ್ಯಂ[1] ವಾಮಾಂಗಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ
ಅಕಾರಾಯ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಉಕಾರಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||೯೬||

ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ರುದ್ರಾಯ = ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭವಾಯ = ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಷ್ಠಿನೇ = ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವಾಯ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ದೇವದೇವಾಯ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ದೇವನಹಂಥಾ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ = ಪ್ರಕಾಶಂಗಳಿಗೆ ಪತಯೇ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಪರಮಪದೇ ತಿಷ್ಠತೀತಿ ಪರಮೇಷ್ಠೀ ಇತಿ ನಿರ್ವಚನಮ್ ||೯೩||

ಅನಂತಾಸನಸಂಸ್ಥಾಯ = ಆಕಾಶವೆಂಬ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ಅನಂತಾಯ = ಕಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಂತಕಾರಿಣೇ = ಸಂಹಾರವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಹೃತ್ಕಮಲಸ್ಥಾಯ = ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪದ್ಮಾಸನರತಾಯ ಚ = ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ||೯೪||

ಪದ್ಮಾಭವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಾಯ = ತಾವರೆಯ ಕಾಂತಿಯೋಪಾದಿಯ ಮುಖ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪದ್ಮಪಾದಾಯ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿ ಪಾದವನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ವಿಮಲಾಯ = ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ವಿಶಾಲಾಯ = ವಿಸ್ತರವಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶಾಯ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೫||

ವಾಮದೇವಾಯ = ವಾಮದೇವನಹಂಥಾ ತುಭ್ಯಂ ವೈ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು, ವಾಮಾಂಗಾಯ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ಅಕಾರಾಯ = ಅಕಾರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತುಭ್ಯಂ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು.

---

[1] ಭೀಮಾಯ (ಘ)

ಮಕಾರಾಯಾರ್ಧಮಾತ್ರಾಯ ಮಾತ್ರಾತೀತಾಯ ತೇ ನಮಃ
ಉದಾತ್ತಾಯಾನುದಾತ್ತಾಯ ಸರ್ವೋದಾತ್ತಾಯ ವೈ ನಮಃ ||೯೭||

[1]ಮಾತ್ರಾತೀತಾಯ[1] ಮಾರಾಂಗ[2]ನಾಶನಾಯ[2] ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||೯೮||

ಸಪ್ತಕೋಟಿಮಹಾಮಂತ್ರೈರ್ಮಂತ್ರಿತಾವಯವಾಯ ತೇ
ಉಪಮಂತ್ರೈರನೇಕೈಶ್ಚ ಮಂತ್ರಿಭಿರ್ಮಂತ್ರಿತಾಯ ತೇ ||೯೯||

ಉಕಾರಾಯ = ಉಕಾರಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೬||

ಮಕಾರಾಯ = ಮಕಾರಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಅರ್ಧಮಾತ್ರಾಯ = ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರ ರೂಪನಹಂಥಾ ಮಾತ್ರಾತೀತಾಯ = ಅಕ್ಷರಂಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ವ್ಯಂಜನವೆಂದರೆ ಹಲ್‌ಮಾತ್ರವಾಗಿ ನುಡಿವ ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಉದಾತ್ತಾಯ = ಉದಾತ್ತಸ್ವರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಅನುದಾತ್ತಾಯ = ಅನುದಾತ್ತ [ಸ್ವರ]ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವೋದಾತ್ತಾಯವೈ = ಸಮಸ್ತ ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರಸ್ವರೂಪನ ಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೭||

ಮಾತ್ರಾತೀತಾಯ = ಅಕ್ಷರಂಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ಮಾರಾಂಗನಾಶನಾಯ = ಕಾಮನ ನಾಶವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾಯ = ಬ್ರಹ್ಮ-ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನಾಯ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಕೊಂದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೮||

ಸಪ್ತಕೋಟಿಮಹಾಮಂತ್ರೈಃ = ಏಳು ಕೋಟಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮಂತ್ರಿ-ತಾವಯವಾಯ = ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅವಯವಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅನೇಕೈಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಉಪಮಂತ್ರೈಶ್ಚ = ಉಪಮಂತ್ರಂಗಳಿಂದವೂ ಮಂತ್ರಿಭಿಃ = ಮಂತ್ರವನುಳ್ಳವರುಗಳಿಂದಲೂ ಮಂತ್ರಿತಾಯ = ನೆನಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೯||

---

1 ಮಂತ್ರಾತೀತಾಯ (ಗ. ಖ) ಮೂಲಮಾತ್ರ.

2 ಮರ್ದನಾಯ (ಘ)

ಅವರ್ಣಾದ್ಯಕ್ಷರಾಣಾಂ [1][ತೇ][1] ಕರ್ತ್ರೇ ವರ್ಣಾತ್ಮನೇ ನಮಃ
ಅವರ್ಣಾಯಾದಿದೇವಾಯ ವರ್ಣಾನಾಂ ಪ್ರಭವಾಯ ತೇ ||೧೦೦||

ಬೋಧಾರ್ಥಂ ಚಾವಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಚೋತ್ಥಿತಾಯ ಶಿವಾಯ ತೇ
ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಜಗತಾಂ ಚೈವ ಲಿಂಗಸ್ಥಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||೧೦೧||

ಅಶಕ್ತೋಽಹಂ ಸ್ತುತಿಂ ಕರ್ತುಂ ದೇವದೇವ ಜಗದ್ಗುರೋ
ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ಕಥಿತಂ ಸರ್ವಂ ವ್ಯಾಮೋಹಾದ್ವಿಶ್ವತೋಮುಖ ||೧೦೨||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ಅವರ್ಣಾದ್ಯಕ್ಷರಾಣಾಂ= ಅ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಐವತ್ತಕ್ಷರಂಗಳಿಗೆ ಕರ್ತ್ರೇ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವರ್ಣಾತ್ಮನೇ = ಅಕ್ಷರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತೇ= ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಅವರ್ಣಾಯ = ಶ್ವೇತ ಮೊದಲಹ ವರ್ಣರಹಿತನಹಂಥಾ ಆದಿದೇವಾಯ = ಮೊದಲದೇವನಹಂಥಾ ವರ್ಣಾನಾಂ = ವರ್ಣಂಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭವಾಯ = ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ= ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೦||

ಬೋಧಾರ್ಥಂ= ಬೋಧಿಸಲೋಸ್ಕರ ಆವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೇ ಚ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಥಿತಾಯ= ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಶಿವಾಯ= ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪ ನಹಂಥಾ ತೇ ಚ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಜಗತಾಂ = ಲೋಕಂಗಳ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಚೈವ = ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಲಿಂಗಸ್ಥಾಯ = ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ= ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು

ದೇವದೇವ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ದೇವನಹಂಥಾ ಜಗದ್ಗುರೋ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುರುವಹಂಥಾ ಶಿವನೇ! ಸ್ತುತಿಂ= ಸ್ತೋತ್ರವನು ಕರ್ತುಂ= ಮಾಡಲು ಅಹಂ = ನಾನು ಅಶಕ್ತಃ = ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಭೋ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ! = ಎಲೈ ವಿಶ್ವತೋಮುಖನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ವ್ಯಾಮೋಹಾತ್ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆ ಯಿಂದ ಕಥಿತಂ = ನುಡಿದಂಥಾ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವನು ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ = ಕ್ಷಮಿಸಲ್ಪಡಲಿ. [2]ಕ್ಷಮೂಷ[2]-ಸಹನೇ ಎಂಬ ಧಾತು ||೧೦೨||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ= ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

---

1 ಚ (ಘ) ತು (ಗ ಖ) ಮೂಲ. 2 ಕ್ಷಮೂಷು (ಕ ಖ)

ಜಾನುಭ್ಯಾಮವನಿಂ ಗತ್ವಾ ಪುನರ್ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಮ್
ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಚ ವಿಶ್ವೇಶಂ ಪ್ರಾಹ ಮಂದತರಂ ವಶೀ ||೧೦೩||

ಅವಯೋರ್ದೇವದೇವೇಶ ವಿವಾದಶಮನಾಯ [1]ತು[1]
ಉತ್ಥಿತೋಽಸಿ ಮಹಾದೇವ ಪ್ರಬೋಧಾರ್ಥಂ ಚ ಶಂಕರ ||೧೦೪||

ತ್ವಯಿ ಭಕ್ತಿಂ ಮಹಾದೇವ ಪ್ರಸೀದ ಪರಮೇಶ್ವರ
ಕಲ್ಪೇ ಕಲ್ಪೇ ಮಹಾದೇವ ದರ್ಶನಂ ಮಮ ವಾಂಛಿತಮ್ ||
ತವ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಚೇಶಾನ ಯುಕ್ತಂ ಚೇದ್ದಾತುಮರ್ಹಸಿ ||೧೦೫||

*ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ [2]ಜಗನ್ನಾಥಃ[2] ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟೋ ಭೂತ್ವಾ ಹ್ಯತಿಷ್ಠದ್ವಾಮತಃ ಪ್ರಭೋಃ ||೧೦೬||

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಂ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ತಾನೇ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ = ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದ ಅವನಿಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗತ್ವಾ = ಎಯ್ದಿ ವಶೀ = ವಶವರ್ತಿಯಾದಾತನಾಗಿ ವಿಶ್ವೇಶಂ = ವಿಶ್ವನಾಥನಹಂಥಾ ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಚ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿಯೂ ಮಂದತರಂ = ಅತ್ಯಂತ ಮೆಲ್ಲನೆ ಪ್ರಾಹ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿದನು. ||೧೦೩||

ದೇವದೇವೇಶ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ, ಶಂಕರ = ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಅವಯೋಃ = ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿವಾದಶಮನಾಯ = ವಿವಾದವ ತಗ್ಗಿಸಲೋಸ್ಕರ ಪ್ರಬೋಧಾರ್ಥಂ ಚ = ಬೋಧಿಸಲೋಸ್ಕರವು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉತ್ಥಿತಃ = ಲಿಂಗೋತ್ಪತ್ತಿಯಾದಾತನು ಅಸಿ = ಆದೆ. ||೧೦೪||

ಮಹಾದೇವ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ಪರಮೇಶ್ವರ = ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತ್ವಯಿ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಂ = ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸೀದ = ಕೃಪೆ ಮಾಡು. ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೈ ಮಹಾದೇವನಹಂಥಾ ಈಶಾನ = ಒಡೆಯನೇ ! ಕಲ್ಪೇ ಕಲ್ಪೇ = ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ತವ = ನಿನ್ನ ಲಿಂಗಸ್ಯ = ಲಿಂಗದ ದರ್ಶನಂ = ದರ್ಶನವು ಮಮ = ಎನಗೆ ವಾಂಛಿತಂ = ಬಯಕೆಯಹಂಥಾದ್ದು. ಯುಕ್ತಂ ಚೇತ್ = ತಾತ್ಪರ್ಯವುಂಟಾದ ಪಕ್ಷೇ ದಾತುಂ = ಈ ವರವ ಕೊಡಲು ಅರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹೆ. ||೧೦೫||

ಜಗನ್ನಾಥಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಏವಂ — ಈ

---

[1] ಚ (ಘ) [2] ಜಗನ್ನಾಥಂ (ಘ) * ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ (ಘ) ಎಂದಿದೆ.

ವಾಮದೇವೋಽಪಿ ಭಗವಾನ್ವಾ[1]ಸು[1]ದೇವಮುವಾಚ ಹ
[2]ಯಥೇಪ್ಸಿತಂ[2] ಹರೇ ತೇಽದ್ಯ ತಥಾಽಸ್ತ್ವಿತಿ ಘೃಣಾನಿಧಿಃ ||೧೦೭||

ಜಾನುಭ್ಯಾಮವನಿಂ ಗತ್ವಾ ಪುನರ್ವಿಪ್ರ ಪಿತಾಮಹಃ
[3]ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ[3] ಮಹಾದೇವಂ ಪ್ರಾಹ ಗಂಭೀರಯಾ ಗಿರಾ ||೧೦೮||

ಮಮಾಪಿ ದೇವದೇವೇಶ ಪ್ರಸೀದ ಪರಮೇಶ್ವರ
ತ್ವಯಿ ಭಕ್ತಿಂ ಮಹಾದೇವ ಭಕ್ತಾನಾಮಾರ್ತಿನಾಶನ ||೧೦೯||

ಯಾಚಿತೋ ಹ್ಯೇವಮೀಶಾನೋ ಲೋಕಕರ್ತಾ ಜಗದ್ಗುರುಃ
ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತುಷ್ಟಿಮತುಲಾಂ [4]ಪ್ರಾಪ ಚಾಪ್ಯವದತ್ತದಾ[4] ||೧೧೦||

ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು, ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟಃ = ಕೈಮುಗಿಯಲು ಪಟ್ಟಾತನು ಭೂತ್ವಾ = ಆಗಿ ಪ್ರಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಾಮತಃ = ವಾಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅತಿಷ್ಠತ್ ಹಿ = ಇದ್ದನಲಾ

ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಘೃಣಾನಿಧಿಃ = ಕರುಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ವಾಮದೇವೋಽಪಿ = ಪರಮೇಶ್ವರನೂ ವಾಸುದೇವಂ = ವಿಷ್ಣುವನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ ಹ = ನುಡಿದನು. ಭೋ ಹರೇ = ಎಲೈ ಹರಿಯೇ ತೇ = ನಿನಗೆ ಅದ್ಯ = ಈಗ ಯಥಾ = ಹೇಗೆ ಈಪ್ಸಿತಂ = ಬಯಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು, ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಸ್ತ್ವಿತಿ = ಆಗಲಿ ಹೀಗೆಂದು ||೧೦೭||

ಭೋ ವಿಪ್ರ = ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಹಂಥಾ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ ! ಪಿತಾಮಹಃ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ = ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದ ಅವನಿಂ = ಭೂಮಿಯನು ಗತ್ವಾ = ಎಯ್ದಿ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಗಂಭೀರಯಾ = ಗಂಭೀರವಹಂಥಾ ಗಿರಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಹ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿದನು. ||೧೦೮||

ದೇವದೇವೇಶ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಭಕ್ತಾನಾಂ = ಭಕ್ತರುಗಳ ಆರ್ತಿನಾಶನ = ಕ್ಲೇಶವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರ = ಎಲೈ ಶಿವನೇ ! ಮಮಾಪಿ = ಎನಗೆಯು ತ್ವಯಿ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಂ = ಭಕ್ತಿಯನು ಪ್ರಸೀದ = ಕೃಪೆಮಾಡು

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ = ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಯಾಚಿತಃ = ಬೇಡಿ

---

1 ಮ (ಕ) ಮೂಲ. ವಾಮದೇವಂ — ವಿಷ್ಣುವನು (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ.
2 ಯದೀಪ್ಸಿತಂ(ಘ) 3 ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ (ಘ) 4 ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚಾಥಾವದತ್ತತಃ (ಘ).

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ವತ್ಸ ವತ್ಸ ಮಹಾಭಾಗ ಮನ್ನಿಯೋಗಾಚ್ಚತುರ್ಮುಖ
ಸಮ್ಮೋಹಂ ತ್ಯಜ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸ್ರಷ್ಟುಮರ್ಹಸಿ ಚಾಖಿಲಮ್ ||೧೧೧||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಹಸನ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚ ಜನಾರ್ದನಮ್
ಸಂಭಾವಯಾಮಾಸ ವಿಭುರ್ವರೇಣ್ಯೋ[1] ವಿವಿಧೈರ್ವರೈಃ ||೧೧೨||

*ವರಾನನೇಕಾಂಶ್ಚ ಮಹೇಶ್ವರಃ ಸ್ವಯಂ
ಸುರಾಸುರೇಂದ್ರಾಧಿಪತಿಸ್ಸದಾಶಿವಃ

ಕೊಳ್ಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಲೋಕಕರ್ತಾ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಜಗದ್ಗುರುಃ = ಜಗದ್ಗುರುವಹಂಥಾ ಈಶಾನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅತುಲಾಂ—ಬಹಳವಹಂಥಾ ತುಷ್ಟಿಂ = ಸಂತೋಷವನು ಪ್ರಾಪ ಹಿ = ಎಯ್ದಿದನಲಾ. ತದಾ ಚಾಪಿ = ಆಗ ಅವದತ್ = ನುಡಿದನು. ||೧೧೦||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಈಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಮಹಾಭಾಗ = ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಚತುರ್ಮುಖ = ನಾಲ್ಕುಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ವತ್ಸ ವತ್ಸ = ಎಲೆಲೆ ಮಗನೇ! ಸಮ್ಮೋಹಂ = ಅಜ್ಞಾನವನು ತ್ಯಜ—ಬಿಡು. ತ್ಯಜ—ಹಾನೌ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಮನ್ನಿಯೋಗಾತ್ = ಎನ್ನಾಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಖಿಲಂ ಚ = ಸಮಸ್ತವನು ಸ್ರಷ್ಟುಂ = ಸೃಜಿಸಲು ಅರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹೆ. ||೧೧೧||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ವಿಭುಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ವರೇಣ್ಯಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶಿವನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ಜನಾರ್ದನಂ = ವಿಷ್ಣುವನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ = ನೋಡಿ ಹಸನ್ = ನಗುತ್ತವು ವಿವಿಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವರೈಃ = ವರಂಗಳಿಂದ ಸಂಭಾವಯಾಮಾಸ = ಸತ್ಕರಿಸಿದನು.

ಸುರಾಸುರೇಂದ್ರಾಧಿಪತಿಃ = ದೇವಾಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಶಿವಃ = ಮಂಗಲಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ ಸ್ವಯಂ = ಶಿವ ತಾನೇ ಅನೇಕಾನ್ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ವರಾನ್ = ವರಂಗಳನು ದದೌ =

---

[1] ವರೇಣ್ಯೈಃ (ಘ) * ವಂಶಸ್ಥ ವೃತ್ತಂ

ದದೌ ಪರಾಮೃಶ್ಯ ಕರಾಗ್ರಪಲ್ಲವೈ-
ರ್ಜನಾರ್ದನಂ [1]ದೇವಮತಿಷ್ಠದಂಡಜಮ್[1] ||೧೧೩||

*ವಿವೇಶ ಲಿಂಗಂ ವಿಷಮೇಕ್ಷಣೋ ಮುನೇ
ವಿರಿಂಚಿನಾರಾಯಣಸನ್ನಿಧೌ ವಿಭುಃ ।
ಲಲಾಪ ಹಾ ಹೇತಿ ತದೈವ [2]ನಿರ್ಧನೋ[2]
ಯಥಾ ನಿಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಹೃತೋ[3]ನರೋ ವಿರಾಟ್[3] ||೧೧೪||

ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ ತಲ್ಲಿಂಗಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಂ ಶಿವಾತ್ಮಕಮ್
ಅಂತರ್ದಧೇ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಗಂಧರ್ವನಗರಂ ಯಥಾ ||೧೧೫||

ಕೊಟ್ಟನು. ಕರಾಗ್ರಪಲ್ಲವೈಃ = ಹಸ್ತದ ತುದಿ ಎಂಬ ಎಳೆದಳಿರಿಂದ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಜನಾರ್ದನಂ = ವಿಷ್ಣುವನು ಅಂಡಜಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನನು ಪರಾಮೃಶ್ಯ = ಮೆಯ್ದಡವಿ ಅತಿಷ್ಠತ್ = ಇದ್ದನು.

ಭೋ ಮುನೇ! = ಎಲೈ ಋಷಿಯಹಂಥಾ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ! ವಿಭುಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ವಿಷಮೇಕ್ಷಣಃ = ವಿಷಮನಯನನಹಂಥಾ ಶಿವನು ವಿರಂಚಿ-ನಾರಾಯಣಸನ್ನಿಧೌ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಂ = ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗವನು ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಹೊಕ್ಕನೆಂಬುದರ್ಥ. ತದೈವ = ಆಗಲೇ ವಿರಾಟ್ = ವಿರಾಟ್ಪುರುಷನಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣು ಹಾಹೇತಿ = ಅಕಟಕಟಾ ಎಂದು ಲಲಾಪ = ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು. ರಪಲಪ-ವ್ಯಕ್ತಾಯಾಂ ವಾಚಿ ಎಂಬ ಧಾತು. ನಿರ್ಧನಃ = ಬಡವನಹಂಥಾ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ನಿಧಿಂ = [4]ನಿಕ್ಷೇಪವನು[4] ಪ್ರಾಪ್ಯ = [5]ಪಡೆದು ಹೃತೋ[5] ಯಥಾ = ಕೆಡಲಾಗಿ ಎಹಗಹಗೆ (ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ). ವಿರಾಟ್ ಪದವು ಒಪ್ಪುತ್ತಿಹನೆಂಬುದರ್ಥ. ವಿಪೂರ್ವಕವಹ ರಾಜೃ-ದೀಪ್ತೌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಜಕಾರಾಂತವಹ ಕಾರಕಪದವು. ||೧೧೪||

ಭೋ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ = ಎಲೈ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ! ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಂ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಂಥಾ ಶಿವಾತ್ಮಕಂ = ಶಿವಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ತಲ್ಲಿಂಗಂ = ಆ ಮಹಾಲಿಂಗವು ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ = ಆ ಕ್ಷಣದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಅಂತರ್ದಧೇ = ಅದೃಶ್ಯವಾಯಿತ್ತು. ಮಾಯವಾಯಿತ್ತೆಂಬುದರ್ಥ. ಗಂಧರ್ವನಗರಂ ಯಥಾ = ಗಂಧರ್ವಪಟ್ಟಣವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಅಡಗಿದ ಹಾಂಗೆ. ||೧೧೫||

---

[1] ದೇವಪತಿಸ್ತಥಾಂಡಜಂ (ಘ) [2] ನಿರ್ಧನೌ (ಘ)
[3] ವಿರಾಟ್ಪದಂ(ಘ) [4] ಲುಪ್ತ (ಕ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ) * [ವಂಶಸ್ಥವೃತ್ತಂ]

ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ವಿವಾದಂ ತೌ ದೇವೌ ನಾರಾಯಣಪಿತಾಮಹೌ
ಲಬ್ಧ್ವಾ ವಿಭೋಃ ಪ್ರಸಾದಂ ಚ ಜಗ್ಮತುರ್ದೇವಪುಂಗವೌ ||೧೧೬||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ಏತತ್ತೇ ಕಥಿತಂ ಸರ್ವಂ ನಿಶಿ ವೃತ್ತಂ ತಯೋರ್ದ್ವಿಜ
ಸಂಭವಂ ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಯ ಸ್ತವನಂ ಚೋತ್ತಮೋತ್ತಮಮ್ ||೧೧೭||

ವಿವಾದಶಮನಂ ಚೈವ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣ್ವೋಃ ಪರಸ್ಪರಮ್
[1]ಪ್ರಳಯಶ್ಚ[1] ಮುನೇ ಸರ್ಗಃ ಪ್ರಸಾದಶ್ಚ ಹರಸ್ಯ ಚ ||೧೧೮||

ಕಾರಣಂ ಚ ವಿವಾದಸ್ಯ ಪ್ರಳಯಸ್ಯ ಚ ಕಾರಣಮ್
ಗಮನಂ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಲಿಂಗಸ್ಯಾದರ್ಶನಂ ತಥಾ ||೧೧೯||

ದೇವಪುಂಗವೌ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಹಂಥಾ ತೌ ದೇವೌ = ಆ ಇಬ್ಬರು ದೇವರಹಂಥಾ ನಾರಾಯಣಪಿತಾಮಹೌ = ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ವಿವಾದಂ = ವಾದವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ವಿಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದಂ ಚ = ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯನು ಲಬ್ಧ್ವಾ = ಪಡೆದು ಜಗ್ಮತುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ನಿಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೧೬||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಭೋ ದ್ವಿಜ! = ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಹಂಥಾ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ! ನಿಶಿ = ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಯೋಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಏತತ್ = ಈ ವೃತ್ತಂ = ವರ್ತನೆಯು ಶಿವಲಿಂಗಸ್ಯ = ಶಿವಲಿಂಗದ ಸಂಭವಂ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯು, ಉತ್ತಮೋತ್ತಮಂ = ಅತ್ಯುತ್ತಮವಹಂಥಾ ಸ್ತವನಂ ಚ = ಸ್ತೋತ್ರವು ತೇ = ನಿನಗೆ ಕಥಿತಂ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೧೭||

ಭೋ ಮುನೇ = ಎಲೈ ಋಷಿಯೆ! ಸರ್ಗಃ = ಸೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಳಯಶ್ಚ = ಪ್ರಳಯವೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣ್ವೋಃ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಗಳ ಪರಸ್ಪರಂ = ಬೇರೆ ಬೇರಹಂಥಾ ವಿವಾದಶಮನಂ ಚೈವ = ವಾದವ ತಗ್ಗಿಸುಹವು ಹರಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದಶ್ಚ = ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯೂ, ||೧೧೮||

ಪ್ರಳಯಸ್ಯ = ಪ್ರಳಯದ ಕಾರಣಂ ಚ = ಕಾರಣವೂ ವಿವಾದಸ್ಯ = ವಾದದ ಕಾರಣಂ ಚ = ಕಾರಣವೂ ದೇವದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಗಮನಂ = ಬರವು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಲಿಂಗಸ್ಯ = ಲಿಂಗದ ಅದರ್ಶನಂ = ಅದೃಶ್ಯವೂ ||೧೧೯||

---

[1] ಪ್ರಳಯಂ (ಕ)

ಪ್ರಲಾಪೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಧರೇರ್ನಾರಾಯಣಸ್ಯ [1]ತು[1] ||೧೨೦||

ಯ ಇದಂ ಕೀರ್ತಯೇದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಮುನೇ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಸಂಭವಮ್
ಶೃಣುಯಾದ್ವಾ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಶಿವಲೋಕಂ ಸ ಗಚ್ಛತಿ ||೧೨೧||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಮಹಾಲಿಂಗಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೋ ನಾಮ'
ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರಲಾಪಃ = ಪ್ರಲಾಪವು ನಾರಾಯಣಸ್ಯ = ಜಲಶಯನನಹಂಥಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹಂಥಾ ಹರೇಃ = ಹರಿಯ ಪ್ರಲಾಪಸ್ತು = ಪ್ರಳಾಪವೂ ತೇ = ನಿನಗೆ ಕಥಿತಂ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೨೦||

ಭೋ ಮುನೇ = ಎಲೈ ಸನತ್ಕುಮಾರನೇ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಲಿಂಗಸ್ಯ = ಮಹಾಲಿಂಗದ ಸಂಭವಂ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯಹಂಥಾ ಇದಂ = ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನು ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ = ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೀರ್ತಯೇತ್ = ಕೊಂಡಾಡುವನು ವಾ = ಅಲ್ಲ ಶೃಣುಯಾತ್ = ಕೇಳುವನು ಸಃ = ಅವನು ಶಿವಲೋಕಂ = ಶಿವನ ಲೋಕವನು ಗಚ್ಛತಿ = ಎಯ್ದುವನು. ||೧೨೧||

---

[1] ಚ (ಘ)

ಏಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಶಿವರಾಜ್ಯಕ್ರಮಃ)

ಸ್ಕಾಂದೇ ಶಿವರಹಸ್ಯೇ [1]ದುರ್ವಾಸಾ[1] ಉವಾಚ—

ಅಥ ಬ್ರಹ್ಮನಿಶಾಂತೇ ತು ವಿಷ್ಣುರೀಶ್ವರಚೋದಿತಃ
ಸಮುದ್ಧರ್ತುಂ ವಿವೇಶಾಪ್ಸು ವಾರಾಹೀಂ ತನುಮಾಸ್ಥಿತಃ ||೧||

ಸಮುತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ ಧರಾಂ ಶ್ರೀಮಾನ್ ದಂಷ್ಟ್ರಯಾ [2]ಸ [3]ರಸಾತಲಾತ್
ಉದ್ಧೃ[1]ತ್ಯೈ[3]ವ ಮಹೀಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಪಾಲಕತ್ವೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ ||೨||

ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಜ ತ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚಾಮಿತದ್ಯುತಿಃ
ಕ್ಷೀರೋದಸ್ಯೋತ್ತರೇ ಕುಕ್ಷೌ ನಿವಾಸಮಕರೋತ್ತತಃ ||೩||

ಸ್ಕಾಂದೇ ಶಿವರಹಸ್ಯೇ ದುರ್ವಾಸಾ ಉವಾಚ = ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ ಶಿವರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ದುರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳು [4]ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರು.[4]

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಶಾಂತೇ ತು = ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾತ್ರಿಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಈಶ್ವರಚೋದಿತಃ = ಈಶ್ವರನಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ವಾರಾಹೀಂ = ವರಾಹಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತನುಂ = ಶರೀರವನು ಆಸ್ಥಿತಃ = ಮಾ(ಕೊ)ಡಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ಧರ್ತುಂ = ಭೂಮಿಯನು ನೆಗಹೆಲೋಸ್ಕರ ಅಪ್ಸು = ಉದಕದಲ್ಲಿ (ಏಕಾರ್ಣವಂಗಳಲ್ಲಿ) ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ||೧||

ಶ್ರೀಮಾನ್ = ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ ವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ವಿಷ್ಣುವು ದಂಷ್ಟ್ರಯಾ = ದಾಡೆಯಿಂದ ಧರಾಂ = ಭೂಮಿಯನು ಸಮುತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ = ಈಡಾಡಿ, ರಸಾತಲಾತ್ ಪಾತಾಳದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉದ್ಧೃತ್ಯೈವ = [5]ನೆಗಹಿ[5] ಮಹೀಂ = ಭೂಮಿಯನು ಪಾಲಕತ್ವೇ = ಪಾಲಿಸುವತನದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದನು. ||೨||

ಅಮಿತದ್ಯುತಿಃ = ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ಕುರಿತು ತ್ವಂ = ನೀನು ಪ್ರಜಾಃ = ಪ್ರಜೆಗಳನು

---

1 ದೂರ್ವಾಸ (ಕ ಖ) 2 ಚ (ಗ. ಘ) 3 ತ್ಯೇ (ಕ)

4 ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು (ಖ) 5 ತೆಗಹಿ (ತ)

ಬ್ರಹ್ಮಾಽಹಂಕೃತಿಮಾಂಶ್ಚಾಪಿ ಸಿಸೃಕ್ಷುರ್ವಿವಿಧಾಃ ಪ್ರಜಾಃ
ದೇವಾನ್ ಮನುಷ್ಯಾನ್ ಪಶ್ವಾದೀನ್ ವ್ಯಸೃಜ[1]ದ್ವಿವಿಧಾನಿಮಾನ್[1] ೪

ಏವಂ ವಿಶ್ವೌಷಧೀಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ
ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ಚ ವಿಪ್ರಾದೀಂಸ್ತಾನುವಾಚೇದಮಬ್ಜಜಃ ||೫||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ—

ಯೋಽಸಾವತೀಂದ್ರಿಯೋಽವ್ಯಕ್ತಃ [2]ಶಿವೋ[2] ಲೋಕನಮಸ್ಕೃತಃ
ದೇವದೇವೋ ಜಗನ್ಮೂರ್ತಿಸ್ತಸ್ಯ ಸಂಭೂತಯೋ ಹ್ಯಮೀ ||೬||

ಸೃಜ=ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡು. ಇತಿ= ಹೀಂಗೆಂದು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ತತಃ = ಅಪ್ಪುರ ಮೇಲೆ ಕ್ಷೀರೋದಸ್ಯ=ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರೇ=ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಹಂಥಾ ಕುಕ್ಷೌ=ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸಂ=ಸ್ಥಾನವನು ಅಕರೋತ್=ಮಾಡಿದನು. ||೩||

ಅಹಂಕೃತಿಮಾನ್ = ಅಹಂಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಿಸೃಕ್ಷುಃ=ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೆವುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ವಿವಿಧಾಃ=ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಪ್ರಜಾಃ=ಪ್ರಜೆಗಳನು ದೇವಾನ್=ದೇವರ್ಕಳನು ಮನುಷ್ಯಾನ್=ಮನುಷ್ಯರುಗಳನು ಪಶ್ವಾದೀನ್ = ಪಶುಗಳು ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ವಿವಿಧಾನ್ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಇಮಾನ್=ಈ [3]ಪ್ರಾಣಿಗಳನು[3] ಪ್ರಕಾರವಹಂಥವನು ವ್ಯಸೃಜತ್=ಸೃಜಿಸಿದನು. ||೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೌಷಧೀಃ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಧಾನ್ಯಾದಿಕಂಗಳನು ವಿವಿಧಾನಿ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಭೂತಾನಿ ಚ= ಪ್ರಾಣಿಗಳನೂ ವಿಪ್ರಾದೀನ್=ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳನು ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್=ಬೇರೆಬೇರೆ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ=ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅಬ್ಜಜಃ=ತಾವರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಾನ್=ಅವರುಗಳನು ಕುರಿತು ಇದಂ ಚ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಉವಾಚ =ನುಡಿದನು. ||೫||

ಬ್ರಹ್ಮಉವಾಚ=ಬ್ರಹ್ಮ ನುಡಿದನು.

ಅತೀಂದ್ರಿಯಃ= ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ಅವ್ಯಕ್ತಃ = ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಲೋಕನಮಸ್ಕೃತಃ = ಲೋಕಂಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ

---

[1] ದ್ವಿವಿಧಾಃ ಪ್ರಜಾಃ (ಗ ಘ) [2] ಸರ್ವ (ಘ) [3] ಪ್ರಕಾರವಹಂಥವನು (ಕ)

ವಿಷ್ಣುಶ್ಚಾಹಂ ರವಿರ್ದೇವೀ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಮಾನವಾಃ
ಭೂತಾ ಭವ್ಯಾಸ್ತಥಾಽನ್ಯೇ ಚ ಸರ್ವೇ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾಃ ||೭||

ವಿಷ್ಣ್ವಾದೀನಾಂ ಪರಂ ಧಾಮ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ
[1]ಲಿಂಗಮೂರ್ತ್ಯಾಽವತೋ[1] ರುದ್ರಃ ಪೂಜನೀಯೋ ನೃಭಿಸ್ಸದಾ ||೮||

ಉತ್ಕೃಷ್ಟೇ ತುಲ್ಯಜಾತೀನಾಂ ಮಹಚ್ಛಬ್ದಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ
ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಸ್ತದೇವಾನಾಂ ಮಹಾದೇವೋಽಯಮುತ್ತಮಃ ||೯||

ಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವದೇವಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ದೇವನಹಂಥಾ ಜಗನ್ಮೂರ್ತಿಃ = ಲೋಕವೇ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅಸೌ ಶಿವಃ = ಈ ಶಿವನುಂಟು ತಸ್ಯ = ಆ ಶಿವಂಗೆ ಅವಿಃ = ಈ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸಂಭೂತಯೋ ಹಿ = ಹುಟ್ಟಿದವಲಾ ||೬||

ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ = ವಿಷ್ಣುವೂ ಅಹಂ = ನಾನೂ ರವಿಃ = ಸೂರ್ಯನು ದೇವೀ = ಶಕ್ತಿ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಮಾನವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಋಷಿಗಳು ಪಿತೃಗಳು ಮನುಷ್ಯರು, ಗಳು ಭೂತಾಃ = ಹಿಂದಾದಂಥಾ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಭವ್ಯಾಃ = ಮುಂದಾಗಲುಳ್ಳಂಥಾ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅನ್ಯೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲವಹಂಥಾ ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾಶ್ಚ = ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ||೭||

ವಿಷ್ಣ್ವಾದೀನಾಂ = ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ = ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಪರಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಧಾಮ = ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರುದ್ರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಲಿಂಗಮೂರ್ತ್ಯಾ = ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ಅವತಃ = ರಕ್ಷಿಸುವುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ನೃಭಿಃ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಂದ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಪೂಜನೀಯಃ = ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯನು. ||೮||

ತುಲ್ಯಜಾತೀನಾಂ = ಸಮಾನವಹ (ಸಮಸ್ಥಾನವಹ) ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟೇ = ಅಧಿಕವಹಲ್ಲಿ ಮಹಚ್ಛಬ್ದಃ = ಮ ಹತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮಸ್ತದೇವಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಅಯಂ ಮಹಾದೇವಃ = ಈ ಮಹಾದೇವನು ಉತ್ತಮಃ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾತನು. ||೯||

---

1 ಲಿಂಗಮೂರ್ತ್ಯಾತ್ಮಕೋ (ಘ) (ಕ) ಮೂಲ

[1]ಸ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಹಿ[1] ರಾಜ್ಯೈವ ಭೂತಾನಾಂ ಭೂತಭಾವನಃ
[2]ಗೋಪ್ತಾಽಭೂತ್ಪಾರ್ವತೀಕಾಂತೋಽವ್ಯಕ್ತಮೂರ್ತಿಸ್ಸನಾತನಃ[2] ||೧೦||

ಗೌರೀಪತೇರ್ನಿಜಂ ದಿವ್ಯಂ ಮಂದಿರಂ ಮಂದರೋ ಗಿರಿಃ
ಸುಖಮಾಸ್ತೇ ಮಹಾದೇವಃ ಕ್ರೀಡಮಾನಃ ಸಹೋಮಯಾ ||೧೧||

ಕೈಲಾಸೋಽಸ್ಯ ಸಭಾ ದಿವ್ಯಾ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಸೇವಿತಾ
ನಾನಾಸನವತೀ ದಿವ್ಯಾ ಸರ್ವರ್ತುಸುಖದಾಯಿನೀ ||೧೨||

ಗಂಧರ್ವಾ ಗಾಯಕಾಃ ಕಾಂತಾ ನರ್ತಕ್ಯೋಽಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣಾಃ
ವಿದ್ಯಾಧರಾಃ ಪಾಠಕಾಶ್ಚ ಕಿನ್ನರಾಶ್ಚ ಸಚಾರಣಾಃ ||೧೩||

ಅವ್ಯಕ್ತಮೂರ್ತಿಃ = ಕಾಣಬಾರದ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸನಾತನಂ = ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀಕಾಂತಃ = ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಭೂತಭಾವನಃ = ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಭಜಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೋಪ್ತಾ = ರಕ್ಷಿಸುವಂಥಾ ರಾಜ್ಯೈವ = [3]ಅರಸೇ[3] ಅಭೂದ್ಧಿ = ಆದನಲಾ ||೧೦||

ಗೌರೀಪತೇಃ = ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಾದಂಥಾ ಶಿವಂಗೆ ಮಂದರೋಃ ಗಿರಿಃ = ಮಂದರ ಪರ್ವತವು ನಿಜಂ = ನಿಜವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಮಂದಿರಂ = ಅರಮನೆ. ಮಹಾದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಉಮಯಾ ಸಹ = ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಮಾನಃ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾತನಾಗಿ ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ಆಸ್ತೇ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ಆಸ-ಉಪವೇಶನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೧೧||

ಅಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಕೈಲಾಸಃ = ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವು ಸರ್ವರ್ತುಸುಖದಾಯಿನೀ = ಹೇಮಂತ ಶಿಶಿರ ವಸಂತ ಗ್ರೀಷ್ಮ ವರ್ಷ ಶರತ್ ಎಂಬ ಷಡೃತುಗಳಿಂದ ಸುಖವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಸೇವಿತಾ = ದೇವರ್ಕಳು ಋಷಿಗಳು ಪಿತೃಗಳಿಂದ ಓಲೈಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಾನಾಸನವತೀ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹ ಸಿಂಹಾಸನವನುಳ್ಳಂಥಾ ದಿವ್ಯಾ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಸಭಾ = ಚಾವಡಿ, ||೧೨||

ಗಂಧರ್ವಾಃ = ಗಂಧರ್ವರುಗಳು ಗಾಯಕಾಃ = [4]ಗಾನಮಾಡುವವರು[4]ಗಳು ಅಪ್ಸರಸಾಂ = ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಗಣಾಃ = ಸಮೂಹಂಗಳು ನರ್ತಕ್ಯಃ =

---

[1] ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ ತು (ಘ) [2] ಗೋಪ್ತಾ ಸಮಸ್ತಲೋಕಾನಾಂ ವ್ಯಕ್ತಮೂರ್ತಿಸ್ಸನಾತನ (ಘ) ಮೂಲ ಗೋಪ್ತಾಭೂತ್ಪಾರ್ವತೀಕಾಂತೋ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ

[3] ಅರಸಿನೋಪಾದಿ (ಕ) [4] ಗಾಯಕರು (ಖ)

ವೇಧಸೋ ಮಂತ್ರಿಣಶ್ಚಾಸನ್ ತೇ ಧನುರ್ವೇದಪಂಚಮಾಃ
ದೇಶಶ್ಚ ಸುಮಹಾನಸ್ಯ ಭುವನಾನಿ ಚತುರ್ದಶ ||೧೪||

ಶ್ರೀಮಾನ್ ದುರ್ಗೋ ಮಹಾಮೇರುಃ ಕೋಶೋ ಧರ್ಮಸ್ತ್ವನುತ್ತಮಃ
ವಿಷ್ಣುರ್ದಂಡಪತಿಶ್ಚಾಸ್ಯ ಮಿತ್ರಂ ಭಕ್ತಜನಸ್ತಥಾ ||೧೫||

ದ್ವಾಃಸ್ಥೌ ನಂದಿಮಹಾಕಾಲೌ ಯುವರಾಜಶ್ಚ ಷಣ್ಮುಖಃ
ಪುರೋಧಾಶ್ಚಾಹಮೇವಾಸ್ಯ ಕಾಲಜ್ಞೋ ಭಾಸ್ಕರಸ್ತಥಾ ||೧೬||

ನೃತ್ಯವನಾಡುವಂಥಾ ಕಾಂತಾಃ = ಭೋಗಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಸಚಾರಣಾಃ = ಚಾರಣರು ಗಳೊಡನೆ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಕಿನ್ನರಾಶ್ಚ = ಕಿನ್ನರರುಗಳು ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ = ವಿದ್ಯಾಧರರುಗಳು ಪಾತಕಾಃ = ಭಟ್ಟರುಗಳು, ||೧೩||

ಧನುರ್ವೇದಪಂಚಮಾಃ = ಧನುರ್ವೇದ[1]ಸಹಿತ[1]ವಾಗಿ ಪಂಚಮವೇದಂಗಳ ಹಂಥಾ ತೇ ವೇಧಸಃ = ಆ ನವ (ಆವಾವ) ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ಮಂತ್ರಿಣಶ್ಚ = ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆಸನ್ = ಆದರು. ಅಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಚತುರ್ದಶಭುವನಾನಿ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಂಗಳು ಸುಮಹಾನ್ = ಅತ್ಯಂತ ಬಹಳವಹಂಥಾ ದೇಶಶ್ಚ = ದೇಶವೂ, ||೧೪||

ಅಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಮಹಾಮೇರುಃ = ಮೇರುಪರ್ವತವು ಶ್ರೀಮಾನ್ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ದುರ್ಗಃ = ದುರ್ಗವು. ಅನುತ್ತಮಃ = ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ಧರ್ಮಃ ತು = ಧರ್ಮವು ಕೋಶಃ = ಭಂಡಾರವು. ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ದಂಡಪತಿಶ್ಚ = ದಣಾಯಕನು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಭಕ್ತಜನಃ = ಭಕ್ತಜನವು ಮಿತ್ರಂ = ಮಿತ್ರವರ್ಗವು. ||೧೫||

ಅಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ನಂದಿಮಹಾಕಾಲೌ = ನಂದಿ ಮಹಾಕಾಲರುಗಳು ದ್ವಾಃಸ್ಥೌ = ಬಾಗಿಲವರುಗಳು. ಷಣ್ಮುಖಶ್ಚ = ಷಣ್ಮುಖಸ್ವಾಮಿಯು (ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿಕನು) ಯುವರಾಜಃ = ಚಿಕ್ಕೊಡೆಯನು. ಅಹಮೇವ = ನಾನೇ ಪುರೋಧಾಶ್ಚ = ಪುರೋಹಿತನು. ಈ ಕಥೆಯನುಬ್ರಹ್ಮ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನಾಗಿ 'ಅಹಮೇವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಪುರೋಹಿತನೆಂಬುದರ್ಥ. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಭಾಸ್ಕರಃ = ಸೂರ್ಯನು ಕಾಲಜ್ಞಃ = ಕಾಲವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಜ್ಯೋತಿಷನು. ||೧೬||

---

1 ಸಹ (ಖ)

ಭಗವಾನ್ ಸೂಪಕಾರೋಽಗ್ನಿರ್ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷೋ ವಿನಾಯಕಃ
ಸರ್ವ ಏವ[1]ಹಿ[1] ಗೀರ್ವಾಣಾಃ ಶಕ್ರಾದ್ಯಾ ದೇಶ[2]ರಕ್ಷಿಣಃ ||೧೭||

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ಜಂಭಬಲಿವೃತ್ರಪುರೋಗಮಾಃ
ಕಾಲನೇಮಿಮುಖಾಶ್ಚಾನ್ಯೇ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಾಶ್ಚಾಸ್ಯ ತಸ್ಕರಾಃ ||೧೮||

ತತೋಽಸೌ ಮಂತ್ರಿಭಿಸ್ಸಾರ್ಧಂ ಸಮ್ಮಂತ್ರ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ಚ ಭೂತಾನಾಂ ಚಕಾರೈಕೈಕಮೀಶ್ವರಮ್ ||೧೯||

ವಿಷ್ಣುಂ ಸ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಮಾಧಿಪತ್ಯೇಽ[3]ಭ್ಯಷೇಚಯತ್
ಪುರಂದರಂ ಚ ದೇವಾನಾಂ ಕುಬೇರಂ ಯಕ್ಷನಾಯಕಮ್ ||೨೦||

ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಗ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿಯು ಸೂಪಕಾರಃ = ಬಾಣಸಿಗನು ವಿನಾಯಕಃ = ವಿನಾಯಕನು ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷಃ = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನು ಶಕ್ರಾದ್ಯಾಃ = ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಗೀರ್ವಾಣಾ ಏವಹಿ = ದೇವರ್ಕಳೇ ದೇಶರಕ್ಷಿಣಃ = ದೇಶವ ಪಾಲಿಸುವಂಥಾ ದುರ್ಗಾಧಿಪತಿಗಳು. ||೧೭||

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ = ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಜಂಭಃ[1] = ಜಂಭಾಸುರನು ಬಲಿಃ = ಬಲೀಂದ್ರನು ವೃತ್ರಪುರೋಗಮಾಃ = ವೃತ್ರಾಸುರ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ಕಾಲನೇಮಿಮುಖಾಶ್ಚ = ಕಾಲನೇಮಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅನ್ಯೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಾಶ್ಚ = ದೈತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು ಅಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಗೆ ತಸ್ಕರಾಃ = ಕಳ್ಳರುಗಳು. ||೧೮||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸೌ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಂತ್ರಿಭಿಸ್ಸಾರ್ಧಂ = ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಸಮ್ಮಂತ್ರ್ಯ = ಆಲೋಚನೆಯ ಮಾಡಿ ಭೂತಾನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪೃಥಕ್‌ಪೃಥಕ್ = ಬೇರೆಬೇರೆ ಏಕೈಕಂ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಈಶ್ವರಂ ಚ = ಒಡೆಯನನು ಚಕಾರ = ಮಾಡಿದನು. ||೧೯||

ಸಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ವಿಷ್ಣುಂ = ವಿಷ್ಣುವನು ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳ ಆಧಿಪತ್ಯೇ = ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಷೇಚಯತ್ = ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವ ಮಾಡಿದನು. ಸಿಚ—ಸೇಚನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಪುರಂದರಂ ಚ = ಇಂದ್ರನನು ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಆಧಿಪತ್ಯೇ = ಒಡೆಯನಹತನದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಷೇಚಯತ್

---

1 ಚ (ಖ) 2 ರಕ್ಷಕಾಃ (ಕ) ಮೂಲ 3 ಅಭಿಷೇಚಯತ್ (ಕ) ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಿಚ ಧಾತುವು 'ಷಿಚ ಕ್ಷರಣೇ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಸರ್ವದೈತ್ಯಾನಾಂ ಗರುಡಂ ಚ ಪತತ್ರಿಣಾವನ್
ವೈವಸ್ವತಂ ಪಿತೄಣಾಂ ಚ ಯಾದಸಾಂ ವರುಣಂ ತಥಾ ||೨೦||

ವಾಸುಕಿಂ ಪನ್ನಗಾನಾಂ ಚ ವೃಕ್ಷಾಣಾಂ ಪ್ಲಕ್ಷಮೇವ ಚ
ಸ್ಕಂದಂ ಗ್ರಹಪಿಶಾಚಾನಾಂ ರುದ್ರಾಣಾಂ ನೀಲಲೋಹಿತಮ್ ||೨೨||

ಸೋಮಂ ದ್ವಿಜೌಷಧೀನಾಂ ಚ ನದೀನಾಂ ಚ ಮಹಾರ್ಣವಮ್
ಹಿಮವಂತಂ ಶಿಖರಿಣಾಂ ಗವಾಂ ಗೋವೃಷಭಂ ತಥಾ ||೨೩||

ಐರಾವತಂ ಗಜೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಮೃಗಾಣಾಂ ಸಿಂಹಮೇವ ಚ
ಉಚ್ಚೈಃಶ್ರವಸಮಶ್ವಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಹೀಪತಿಮ್ ||೨೪||

= ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವ ಮಾಡಿದನು. ಕುಬೇರಂ = ಕುಬೇರನನು ಯಕ್ಷನಾಯಕಂ = ಯಕ್ಷರುಗಳಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿ ಅಭ್ಯಷೇಚಯತ್ = ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವ ಮಾಡಿದನು.

ಸರ್ವದೈತ್ಯಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ = ಪ್ರಹಲಾದನನು ಪತತ್ರಿಣಾಂ = ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಗರುಡಂ ಚ = ಗರುಡನನು ಪಿತೄಣಾಂ = ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ವೈವಸ್ವತಂ ಚ = ಯಮನನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಯಾದಸಾಂ = ಜಲದಲ್ಲಿ ಚರಿಸ್ವ (ತಿರುಗು) ವಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವರುಣಂ = ವರುಣನನು ಚಕಾರ = ಅಧಿಪತಿಯು ಮಾಡಿದನು. ||೨೦||

ಪನ್ನಗಾನಾಂ = ಸರ್ಪಂಗಳಿಗೆ ವಾಸುಕಿಂ ಚ = ವಾಸುಕಿಯನು ವೃಕ್ಷಾಣಾಂ = ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ ಪ್ಲಕ್ಷಮೇವ = ಆಲದಮರವನು ಗ್ರಹಪಿಶಾಚಾನಾಂ = ಗ್ರಹ ಪಿಶಾಚಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಕಂದಂ = ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕನನು ರುದ್ರಾಣಾಂ = ರುದ್ರರುಗಳಿಗೆ ನೀಲಲೋಹಿತಂ = ನೀಲಲೋಹಿತನನು, ||೨೨||

ದ್ವಿಜೌಷಧೀನಾಂ = ಬ್ರಾಹ್ಮರು ಓಷಧಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಗೆ ಸೋಮಂ ಚ = ಚಂದ್ರನನು ನದೀನಾಂ = ನದಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾರ್ಣವಂ ಚ = ಸಮುದ್ರವನು ಶಿಖರಿಣಾಂ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೆ ಹಿಮವಂತಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಗವಾಂ = ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಗೋವೃಷಭಂ = ವೃಷಭನನು, ||೨೩||

ಗಜೇಂದ್ರಾಣಾಂ = ಆನೆಗಳಿಗೆ ಐರಾವತಂ = ಐರಾವತವನು ಮೃಗಾಣಾಂ = ಮೃಗಂಗಳಿಗೆ ಸಿಂಹಮೇವ ಚ = ಸಿಂಹವನೂ ಅಶ್ವಾನಾಂ = ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚೈಃಶ್ರವಸಂ = ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಸ್ಸನು ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಮಹೀಪತಿಂ = ಅರಸನನು. ||೨೪||

ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯೈತಾನ್ ತಥಾಽನ್ಯಾಂಶ್ಚ ಯಥಾಸ್ಥಾನಂ ಯಥಾಽಽಗಮಮ್
ಸುಖಮಾಸ್ತೇ ಮೋದಮಾನಃ ಸಾರ್ಧಂ ದೇವರ್ಷಿಭಿರ್ವಿಭುಃ ||೨೫||

ಪಂಚವಿಂಶತ್ಪರಾರ್ಧಾನಿ ಗಣಾನಾಂ ಕಾಮರೂಪಿಣಾಮ್
ನಿಖರ್ವಮಸುರಾಣಾಂ ಚ ಪರಿವಾರೋಽಸ್ಯ ಧೀಮತಃ ||೨೬||

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಭವಂತ್ಯಾದಿಯುಗಾಗಮೇ
ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಲಯಂ ಯಾಂತಿ ಪುನರೇವ ಯುಗಕ್ಷಯೇ ||೨೭||

[1]ಯಸ್ಯ ಚಾಪ್ತಾಗಮಮಯೀಮಾಜ್ಞಾಂ ಭಿಂದಂತ್ಯಚೇತಸಃ[1]
ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪ[2]ಹತಾಃ ಕೇಚಿತ್[2] ಪತಂತಿ ನಿರಯಾಗ್ನಿಷು ||೨೮||

ಏತಾನ್ = ಇವರುಗಳನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅನ್ಯಾಂಶ್ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರುಗಳನು ಯಥಾಸ್ಥಾನಂ = ಸ್ಥಾನತಪ್ಪದೆ ಯಥಾಗಮಂ = ಶಾಸ್ತ್ರತಪ್ಪದೆ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ = ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ವಿಭುಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಶಿವನು ದೇವರ್ಷಿಭಿಸ್ಸಾರ್ಧಂ = ದೇವಋಷಿಗಳೊಡನೆ ಮೋದಮಾನಃ = ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತವು ಸುಖಂ = ಸುಖವಾಗಿ ಆಸ್ತೇ = ಇರುತ್ತಿಹನು. ||೨೫||

ಕಾಮರೂಪಿಣಾಂ = ನೆನೆದ ರೂಪಾಗಲುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣಾನಾಂ = ಗಣಂಗಳ ಪಂಚವಿಂಶತ್ಪರಾರ್ಧಾನಿ = ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪರಾರ್ಧಂಗಳು ಅಸುರಾಣಾಂ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳ ನಿಖರ್ವಂ ಚ = ಖರ್ವವು ಧೀಮತಃ = ವಿಚಕ್ಷಣನಹಂಥಾ ಅಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪರಿವಾರಃ = ಪರಿವಾರವು. ಪರಾರ್ಧಶಬ್ದವು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ಲೆಕ್ಕದ ಪರ್ಯಾಯವು. ಪರಾರ್ಧವೆಂಬ ಸಂಖ್ಯಾಪ್ರಮಾಣವು ಅಂಬುಧಿ, ಮಹಾಂಬುಧಿ ಎಂಬ ಉಗ್ಗಡಣೆಯ ಲೆಕ್ಕದಿಂದವು ಮೇಲೆ ಎಂಬುದರ್ಥ. ||೨೬||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಆದಿಯುಗಾಗಮೇ = ಮೊದಲಯುಗದ ಬರವಿನಲ್ಲಿ ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹವು. ತಸ್ಮಿನ್ ಯುಗಕ್ಷಯೇ = ಆ ಯುಗದ ಹೋಕಿನಲ್ಲಿ ಪುನರೇವ = ಮತ್ತೆಯು ಲಯಮೇವ = ಲಯವನೇ ಯಾಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹರು. ||೨೭||

ಅಚೇತಸಃ = ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪಹತಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಾಪದಿಂದ ಕೆಟ್ಟಂಥಾ ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇ-ಶ್ವರನ ಆಪ್ತಾಗಮಮಯೀಂ = ಆಪ್ತವಹ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಆಜ್ಞಾಂ ಚ

1 ಯಸ್ಯಾಜ್ಞಾಂ ದುರತಿಕ್ರಮ್ಯಾಂ ಭಿಂದಂತ್ಯಜ್ಞಾನರೂಷಿತಾಃ (ಘ)
2 ಹತಾಸ್ತೇ ಚ (ಘ)

ಶಿವಾಜ್ಞಾಕಾರಿಣೋ ದಾಂತಾ[1]ಸ್ಸ[1]ಚ್ಛಾಸ್ತ್ರರುಚಯಶ್ಚ ಯೇ
ಭೂರಿಭೋಗಭುಜಸ್ತೇ ಸ್ಯುರ್ಭುವನೇಷ್ವಖಿಲೇ[2]ಷ್ವಪಿ[2] ||೨೯||

ತಸ್ಮಾತ್ತಮೇವ ಗೌರೀಶಂ ರಾಜಾನಮಿವ ಸೇವಕಾಃ
ಸ್ತುತಿಪೂಜೋಪಹಾರಾದ್ಯೈಃ ಪೂಜಯಧ್ವಮತಂದ್ರಿತಾಃ ||೩೦||

ದುರ್ವಾಸಾ ಉವಾಚ—

*ಏವಂ [3]ಸಮುತ್ಪಾದ್ಯ[3] ತದಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ
ಪ್ರಜಾಸ್ಸಮಾದಿಶ್ಯ ಚ ಕೀರ್ತಿಮಾನಸೌ

=ಆಜ್ಞೆಯನೂ ಭಿಂದಂತಿ=ಕೆಡಿಸುತ್ತಿಹರು. [4]ತೇ=ಅವರುಗಳು[4] ನಿರಯಾಗ್ನಿಷು =ನರಕಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪತಂತಿ=ಬೀಳುತ್ತಿಹರು. ||೨೮||

ಶಿವಾಜ್ಞಾಕಾರಿಣಃ = ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದಾಂತಾಃ = ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರರುಚಯಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಯೇ ಚ=ಆರು ಕೆಲಂಬರುಗಳುಂಟು ತೇ=ಅವರುಗಳು ಅಖಿಲೇಷು = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಭುವನೇಷ್ವಪಿ=ಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೂರಿ-ಭೋಗಭುಜಃ= ಬಹಳವಹಂಥಾ ಭೋಗಂಗಳ ಭೋಗಿಸುವವರುಗಳು ಸ್ಯುಃ = ಅಹರು. ಅಸ-ಭುವಿ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೨೯||

ತಸ್ಮಾತ್=ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅತಂದ್ರಿತಾಃ= ಮರವೆಯಿಲ್ಲದವರುಗಳಾಗಿ ತಂ ಗೌರೀಶಮೇವ=ಆ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಪೂಜೋಪ-ಹಾರಾದ್ಯೈಃ=ಸ್ತೋತ್ರ ಪೂಜೆ ಉಪಹಾರ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರಿಂದ ಪೂಜಯಧ್ವಂ =ಪೂಜಿಸಿ. ಕಥಮಿವ=ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದರೆ ಸೇವಕಾಃ=ಸೇವಕರುಗಳು ರಾಜಾನಮಿವ=ಅರಸನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹಾಗೆ (ಎಹಗಹಗೆ). ||೩೦||
ದುರ್ವಾಸಾ ಉವಾಚ=ದುರ್ವಾಸನು ನುಡಿದನು.

ಕೀರ್ತಿಮಾನ್=ಕೀರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಸೌ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ =ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಜಾಃ=ಪ್ರಜೆಗಳನು ಸಮುತ್ಪಾದ್ಯ=ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ತದಾ=ಆಗ ಏವಂ =

---

[1] ಸ್ತ (ಫ) [2] ಷು ಚ (ಫ) [3] ಸಮುತ್ಸೃಜ್ಯ (ಫ) * ಇಂದ್ರವಂಶ ವೃತ್ತ॥

[4] ತೇ ಎಂಬ ಪಾಠ (ಕ ಖ ಗಚ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಕೇಚಿತ್ ಎಂಬುದೇ ಬಂದಿದೆ. (ಫ)ದಲ್ಲಿ 'ಸ್ತೇಚ' ಎಂದು ಬಂದಿದೆಯಾದರೂ ಕೇಚಿತ್ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ. ಅರ್ಥಕ್ಕೆ 'ತೇ' ಎಂಬ ಪಾಠ ಇರಬೇಕು.

ದೇವರ್ಷಿಭಿರ್ವಂದಿತಪಾದಪಂಕಜೋ
ಜಗಾಮ ವೈರಾಜಮಥಾತ್ಮನಃ [1]ಪದವ್[1] ||೩೧||

*ಕಸ್ತೇನ ದೇವಃ ಸದೃಶೋಽಸ್ತಿ ಜೈಮಿನೇ
ಮಹೇಶ್ವರೇಣೇಂದುಭೃತಾಂಧಕದ್ವಿಷಾ
ಕ್ರುದ್ಧೋಽಪಿ ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರದದಾತಿ ಯೋ ನೃಣಾಂ
[2]ಮಾಹೇಶ್ವರಾಣಾಂ[2] ಸ್ವಪದಂ ಚ ತುಷ್ಟಧೀಃ ||೩೨||

*ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಸನ್ನೇ ಕಿಮಿಹಾಸ್ತ್ಯಲಭ್ಯಂ
ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮೈರಲಮಲ್ಪಕಾಸ್ತೇ |

ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಮಾದಿಶ್ಯ ಚ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿಯೂ ದೇವರ್ಷಿಭಿಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಋಷಿಗಳಿಂದ ವಂದಿತಪಾದಪಂಕಜಃ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾದಕಮಲವನು ಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವೈರಾಜಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿಂವಿದ್ದಂಥಾ ಆತ್ಮನಃ = ತನ್ನ ಪದಂ = ಸ್ಥಾನವನು ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೩೧||

ಭೋ ಜೈಮಿನೇ! = ಎಲೈ ಜೈಮಿನಿ ಮುನೀಶ್ವರನೇ! ಇಂದುಭೃತಾ = ಚಂದ್ರನ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಅಂಧಕದ್ವಿಷಾ = ಅಂಧಕಾಸುರನ ಶತ್ರುವಹಂಥಾ ತೇನ ಮಹೇಶ್ವರೇಣ = ಆ ಶಿವನೊಡನೆ ಸದೃಶಃ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನು ಕಃ = ಆವಾತನು ಅಸ್ತಿ = ಉಂಟು. ಆವದೇವನೂ ಸಮಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ. ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕ್ರುದ್ಧೋಽಪಿ = ಕೋಪಿಸಿದವನಾದರೂ ನೃಣಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಂ = ರಾಜ್ಯವನು ಪ್ರದದಾತಿ = ಕೊಡುತ್ತಿಹನು. ತುಷ್ಟಧೀಶ್ಚ = ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿಯೂ ಮಾಹೇಶ್ವರಾಣಾಂ = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಪದಂ = ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನು ಪ್ರದದಾತಿ = ಕೊಡುತ್ತಿಹನು ಪರಮೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಮುನಿದನಾದರೆ ನರಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವ ಕೊಡುವನು. ಮೆಚ್ಚಿದನಾದರೆ ತನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪದವಿಯನು ಎಂಬುದರ್ಥ, ||೩೨||

ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಸನ್ನೇ ಸತಿ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಿರಲು ಇಹ = ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮೈಃ = ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಂಗಳಿಂದ ಅಲಭ್ಯಂ = ಹಡೆಯಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾದ್ದು ಕಿಮಸ್ತಿ = ಏನುಂಟು? ಎಲ್ಲವೂ ಸುಲಭವೆಂಬುದರ್ಥ. ತೇ = ಆ ಚತುರ್ವಿಧಪುರುಷಾರ್ಥಂಗಳು ಅಲ್ಪಕಾಃ = ಅಲ್ಪಂಗಳೆನಿಸು

1 ಪರಂ (ಘ) 2 ಸಮಾಶ್ರಿತಾನಾಂ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ * ಉಪಜಾತಿ ವೃತ್ತ ||

ಸಮಾಶ್ರಿತೋ ದೇವವರಂ [1]ಮಹೇಶಂ[1]
ನಿಸ್ಸಂಶಯಂ ಮುಕ್ತಿಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ತ್ವಮ್ ||೩೩||

*ಇತಿ ಮುನಿಜನವೇದ್ಯಂ ನಿರ್ಗುಣಜ್ಞಪ್ತಿಮಾತ್ರಂ
ನಿರುಪಮಮಜಮೀಶಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿಷ್ಪ್ರಪಂಚಮ್
[2]ಅಲಮಮರಮಮೇಯಂ[2] ಬ್ರಹ್ಮ ಸದ್ಬೀಜಭೂತಂ
ತ್ರಿಭುವನಗುರುಮಾದ್ಯಂ ಜೈಮಿನೇ ಸಂಶ್ರಯೇಥಾಃ ||೩೪||

ಇತಿ [3]ಶ್ರೀನೀ[3]ಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋ[4]ಡು[4]ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ನಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಶಿವರಾಜ್ಯಕ್ರಮೋ ನಾಮ' ಏಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮವು. ತ್ವಂ=ನೀನು ದೇವವರಂ=ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಮಹೇಶಂ=ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಲಂ=ಲೇಸಾಗಿ ಸಮಾಶ್ರಿತಃ=ಆಶ್ರೈಸಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಂ = ಮೋಕ್ಷವನು ಅವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ=ಪಡೆವೆ, ನಿಸ್ಸಂಶಯಂ=ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೩೩||

ಇತಿ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಜನವೇದ್ಯಂ=ಋಷಿಜನಂಗಳಿಂದ ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ನಿರ್ಗುಣಜ್ಞಪ್ತಿಮಾತ್ರಂ=ಗುಣರಹಿತವಹ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿರುಪಮಂ=ಉಪಮಾರಹಿತನಾದಂಥಾ ಅಜಂ=ಜನನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಈಶಂ=ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿರ್ಗುಣಂ = ಸತ್ವರಜತಮೋಗುಣಂಗಳಿಲ್ಲದಂಥಾ ನಿಷ್ಪ್ರಪಂಚಂ= ಪ್ರಪಂಚವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಮರಂ = ಮರಣವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಮೇಯಂ = ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಹಂಥಾ ಸದ್ಬೀಜಭೂತಂ= ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಬೀಜಸ್ವರೂಪನಾದಂಥಾ ಆದ್ಯಂ=ಮೊದಲಿಗನಹಂಥಾ ತ್ರಿಭುವನಗುರುಂ= ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುವಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಭೋ ಜೈಮಿನೇ=ಎಲೈ ಜೈಮಿನಿಋಷೀಶ್ವರನೇ ! ಅಲಂ=ಲೇಸಾಗಿ ಸಂಶ್ರಯೇಥಾಃ =ಆಶ್ರೈಸು. ಶ್ರೀಞ್=ಸೇವಾಯಾಂ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಲಿಙಾತ್ಮನೇಪದ ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷೈಕವಚನ. ||೩೪||

---

[1] ಮಹೇಶ್ವರಂ (ಘ) [2] ಅಮರವರ ಮಮೇಯಂ (ಕ) ಮೂಲ ಮತ್ತು (ಘ)
[3] ಶ್ರೀಮನ್ನೀ (ಘ) [4] ಡ (ಖ) * ಮಾಲಿನೀವೃತ್ತ ||

ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಶಿವಾಜ್ಞಾಪ್ರಭಾವಃ)

*ಶೈವೇ ಧರ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ—

ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಮಿದಂ ಕೃಷ್ಣ ಶಂಭೋರಮಿತತೇಜಸಃ
[1]ಆಜ್ಞಾಮುಖಂ[1] ಶೃಣುಷ್ವೈತಚ್ಛ್ರುತಂ ಶ್ರುತಿಮುಖೇ ಮಯಾ ॥೧॥

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ ಸ್ಥಾವರಾಂತಾಶ್ಚ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಶೂಲಿನಃ
ಪಶವಃ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯಂತೇ ಸಂಸಾರವಶವರ್ತಿನಃ ॥೨॥

ತೇಷಾಂ ಪತಿತ್ವಾದ್ವಿಶ್ವೇಶಃ ಶಿವಃ ಪಶುಪತಿಃ ಸ್ಮೃತಃ
ಮಲಮಾಯಾದಿಭಿಃ ಪಾಶೈಃ [2]ಸಂಬಧ್ನಾತಿ ಪಶೂನ್ ಪತಿಃ ॥೩॥

---

*ಶೈವೇ ಧರ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ = ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು. ಉಪಮನ್ಯು ಮಹಾಋಷಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಭೋ ಕೃಷ್ಣ = ಎಲೈ ಕೃಷ್ಣನೇ ! ಅಮಿತತೇಜಸಃ = ಹವಣಿಸಲುಬಾರದೇ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಂ = ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ಇದಂ = ಈ ಆಜ್ಞಾಮುಖಂ = ಆಜ್ಞೆಯ ಅತಿಶಯವನು ಶೃಣುಷ್ವ = ಕೇಳು. ಏತತ್ = ಈ ಆಜ್ಞೆಯ ಅತಿಶಯವು ಶ್ರುತಿಮುಖೇ = ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಶ್ರುತಂ = ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೧॥

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ[3] ಸ್ಥಾವರಾಂತಾಃ = ಸ್ಥಾವರ ಕಡೆಯಾದಂಥಾ ಸಂಸಾರವಶವರ್ತಿನಃ = ಸಂಸಾರದ ಆಧೀನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರುಗಳು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರಗೆ ಪಶವಃ = ಪಶುಗಳೆಂದು ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯಂತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹರು. ॥೨॥

ವಿಶ್ವೇಶಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ತೇಷಾಂ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಪತಿತ್ವಾತ್ = ಒಡೆಯನಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಶುಪತಿಃ = ಪಶುಪತಿಯೆಂದು

---

* ಶೈವೇ ವಾಯುವೀಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ (ಘ)

[1] ಆಜ್ಞಾಕೃತಂ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ [2] ಸ ಬಧ್ನಾತಿ (ಘ) [3] ಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ (ಖ. ಚ)

ಸ ಏವ ಮೋಚಕಸ್ತೇಷಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಮ್ಯಗುಪಾಸಿತಃ
ಚತುರ್ವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನಿ ಮಾಯಾಕರ್ಮಗುಣಾ[1] ಅಪಿ ॥೪॥

ವಿಷಯಾ ಇತಿ ಕಥ್ಯಂತೇ ಪಾಶಾ ಜೀವನಿಬಂಧನಾಃ ॥೫॥

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಾನ್ಪಶೂನ್ಬಧ್ವಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಪಾಶೈರೇತೈಃ ಪತಿರ್ದೇವಃ ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಯತಿ [2]ಸ್ವಯಮ್[2] ॥೬॥

ತಸ್ಯಾಜ್ಞಯಾ ಮಹೇಶಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷೋಚಿತಾಮ್
ಬುದ್ಧಿಂ ಪ್ರಸೂತೇ ಸಾ ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರಮಹಂಕೃತಿಃ ॥೭॥

ಸ್ಮೃತಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟನು. ಪತಿಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನು ಪಶೂನ್ = ಪಶು-ಪ್ರಾಣಿಗಳನು ಮಲಮಾಯಾದಿಭಿಃ = ಆಣವಮಲ ಮಾಯಾಮಲ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಪಾಶೈಃ = ಪಾಶಂಗಳಿಂದ ಸಂಬಧ್ನಾತಿ = ಲೇಸಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿಹನು. ಬಂಧ–ಬಂಧನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ॥೩॥

ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮ್ಯಗುಪಾಸಿತಃ = ಲೇಸಾಗಿ ಸೇವೆಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸ ಏವ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತೇಷಾಂ = ಆ ಪಶುಗಳ ಮೋಚಕಃ = ಬಿಡಿಸುವಾತನು ಚತುರ್ವಿಂಶತಿತತ್ತ್ವಾನಿ = ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವಂಗಳು ಮಾಯಾಕರ್ಮಗುಣಾ ಅಪಿ = ಮಾಯಾ ಸಂಬಂಧವಹ ಕರ್ಮದ ಗುಣಂಗಳು ವಿಷಯಾಃ = ವಿಷಯಂಗಳು ಜೀವನಿಬಂಧನಾಃ = ಜೀವನ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಾಶಾಃ – ಪಾಶಂಗಳೆಂದು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಥ್ಯಂತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹವು. ॥೪–೫॥

ಪತಿಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಾನ್ = ಬ್ರಹ್ಮಮೊದಲಾಗಿ ತೃಣಕಡೆ-ಯಾದಂಥಾ ಪಶೂನ್ = ಪಶುಗಳನು ಏತೈಃ ಪಾಶೈಃ = ಈ ಪಾಶಂಗಳಿಂದ ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಬಧ್ವಾ = ಕಟ್ಟಿ ಕಾರ್ಯಂ = ಕಾರ್ಯವನು ಕಾರಯತಿ = ಮಾಡಿಸು-ತ್ತಿಹನು. ॥೬॥

ತಸ್ಯ ಮಹೇಶಸ್ಯ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಯಾ = ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಃ = ಮಾಯೆ ಪುರುಷೋಚಿತಾಂ = ಆತ್ಮಂಗೆ ಉಚಿತವಹಂಥಾ ಬುದ್ಧಿಂ = ಬುದ್ಧಿಯನು ಪ್ರಸೂತೇ = ಹಡೆದಳು. ಸಾ ಬುದ್ಧಿಃ = ಆ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಹಂಕಾರಂ =

---

[1] ಅಮೀ (ಫ) [2] ಸ್ವಕಮ್ (ಫ)

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶೈಕಂ ಚ ತನ್ಮಾತ್ರಾಪಂಚಕಂ ತಥಾ
ಶಾಸನಾದ್ದೇವದೇವಸ್ಯ ಶಿವಸ್ಯ ಶಿವದಾಯಿನಃ ||೮||

ತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯಪಿ ತಸ್ಯೈವ ಶಾಸನೇನ ಮಹೀಯಸಾ
ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯಶೇಷಾಣಿ ಭಾವಯಂತ್ಯನುಪೂರ್ವಶಃ ||೯||

ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ತೃಣಾಂತಾನಾಂ ದೇಹಿನಾಂ ದೇಹಸಂಗತಿಮ್
ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯಶೇಷಾಣಿ ಜನಯಂತಿ ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ ||೧೦||

ಅಧ್ಯವಸ್ಯತಿ ವೈ ಬುದ್ಧಿರಹಂಕಾರೋಽಭಿಮನ್ಯತೇ
ಚಿತ್ತಂ ಚೇತಯತೇ ಚಾಪಿ ಮನಃ ಸಂಕಲ್ಪಯತ್ಯಪಿ ||೧೧||

ಅಹಂಕಾರವನು ಪ್ರಸೂತೇ = ಪಡೆಯಿತ್ತು. ಅಹಂಕೃತಿಃ = ಅಹಂಕಾರವು ದಶೈಕಂ = ಮನಸ್ಸು ಸಹಿತವಾಗಿ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ = ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ತನ್ಮಾತ್ರಾಪಂಚಕಂ = ಆ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೆ ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ವಿಷಯ ಪಂಚಕವನು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶಿವದಾಯಿನಃ = ಮಂಗಳವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ (ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ) ಶಿವಸ್ಯ = ಶಿವನ ಶಾಸನಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಸೂತೇ = ಪಡೆಯಿತ್ತು. ||೭-೮||

ತನ್ಮಾತ್ರಾಣಿ = ಆ ಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯಂಗಳು ತಸ್ಯ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಹೀಯಸಾ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಶಾಸನೇನೈವ = ಆಜ್ಞೆಯಿಂದವೇ ಅಶೇಷಾಣಿ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಅಪಿ = ಪಂಚಮಹಾಭೂತಂಗಳನು ಅನುಪೂರ್ವಶಃ = ಕ್ರಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ (ಪೂರ್ವತಪ್ಪದೆ) ಭಾವಯಂತಿ = ಹುಟ್ಟಿಸಿದ[2]ವು[2]. ||೯||

ಅಶೇಷಾಣಿ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಮಹಾಭೂತಾನಿ = ಪಂಚಮಹಾಭೂತಂಗಳು ವಾಜ್ಞಯಾ = ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ತೃಣಾಂತಾನಾಂ = ತೃಣಕಡೆಯಾದಂಥಾ ದೇಹಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹಸಂಗತಿಂ ದೇಹಂಗಳ ಸಂಬಂಧವನು ಜನಯಂತಿ = ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿಹವು. ||೧೦||

ಬುದ್ಧಿರ್ವೈ = ಬುದ್ಧಿಯೇ ಅಧ್ಯವಸ್ಯತಿ = ನಿಶ್ಚೈಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಅಹಂಕಾರಃ = ಅಹಂಕಾರವು ಅಭಿಮನ್ಯತೇ = ಗರ್ವಿಸುತ್ತಿಹುದು. ಚಿತ್ತಮಪಿ = ಚಿತ್ತವು ಚೇತಯತೇ = ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿಹುದು. ಮನೋಽಪಿ = ಮನಸ್ಸು ಸಂಕಲ್ಪಯತಿ = ಸಂಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೧||

---

[2] ರು (ಕ)

ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಿ ಚ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಶಬ್ದಾದೀನ್ವಿಷಯಾನ್ಪೃಥಕ್
ಸ್ವಾನೇವ ನಾನ್ಯಾನ್ ದೇವಸ್ಯ ದಿವ್ಯೇನಾಜ್ಞಾಬಲೇನ ವೈ ||೧೨||

ವಾಗಾದೀನ್ಯಪಿ ಯಾನ್ಯಾಸನ್ ತಾನಿ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ
ಯಥಾ ಸ್ವಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತಿ ನಾನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿಚ್ಛಿವಾಜ್ಞಯಾ ||೧೩||

ಶಬ್ದಾದಯೋಽಪಿ ಗೃಹ್ಯಂತೇ ಕ್ರಿಯಂತೇ ವಚನಾದಯಃ
ಅವಿಲಂಘ್ಯಾ ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಮಾಜ್ಞಾ, [1]ತಸ್ಯ ಗರೀಯಸೀ ||೧೪||

ಅವಕಾಶಮಶೇಷಾಣಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಸಂಪ್ರಯಚ್ಛತಿ
ಆಕಾಶಃ ಪರಮೇಶಸ್ಯ ಶಾಸನಾದೇವ ಸರ್ವಗಃ ||೧೫||

ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನಿ=ಶ್ರೋತ್ರ ಮೊದಲಹ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಸ್ವಾನ್ = ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಶಬ್ದಾದೀನ್=ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾಗಿ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಷಯಾನೇವ = ವಿಷಯಂಗಳನೇ ದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ದಿವ್ಯೇನ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಆಜ್ಞಾಬಲೇನ ವೈ = ಆಜ್ಞೆಯ ಬಲುಮೆಯಿಂದವೂ ಪೃಥಕ್ = ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗೃಹ್ಣಂತಿ=ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿಹವು. ಅನ್ಯಾನ್=ಮಿಕ್ಕಾದವನು ನ=ಗ್ರಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಾಗಾದೀನಿ=ವಾಕ್ಯ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಯಾನಿ=ಆವವು ಕೆಲವು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಪಿ = ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಆಸನ್ = ಆದವು ತಾನಿ ಚ = ಅವು ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ=ಶಿವಾಜ್ಞೆಯಿಂದವು ಯಥಾ ಸ್ವಂ ಕರ್ಮ=ಕ್ರಮ ತಪ್ಪದೇ ತಮ್ಮ ಕೃತ್ಯವನು ಕುರ್ವಂತಿ =ಮಾಡುತ್ತಿಹವು. ಅನ್ಯತ್ ಕಿಂಚಿತ್=ಮತ್ತೊಂದಿಷ್ಟನ್ನು ನ=ನಾಡವು. ||೧೩||

ಶಬ್ದಾದಯೋಽಪಿ=ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪರಸಗಂಧಂಗಳು ಗೃಹ್ಯಂತೇ=ಗ್ರಹಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹವು. ವಚನಾದಯಃ=ವಾಕ್ಪಾಣಿಪಾದಪಾಯುಉಪಸ್ಥವೆಂಬ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಕ್ರಿಯಂತೇ = ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹವು. ತಸ್ಯ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಗರೀಯಸೀ=ಗುರುತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆಜ್ಞಾ=ಆಜ್ಞೆಯು ಸರ್ವೇಷಾಂ=ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆಯೂ ಅವಿಲಂಘ್ಯಾ ಹಿ=ಮೀರಬಾರದಂಥಾದ್ದಲಾ ||೧೪||

ಸರ್ವಗಃ=ಸಮಸ್ತವನು ಎಯ್ದಿದಂಥಾ ಆಕಾಶಃ—ಆಕಾಶವು ಪರಮೇಶಸ್ಯ —ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಾಸನಾದೇವ — ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಅಶೇಷಾಣಾಂ — ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಭೂತಾನಾಂ—ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶಂ—ತೆರಪನು ಸಂಪ್ರಯಚ್ಛತಿ —ಕೊಡುತ್ತಿಹುದು. ||೧೫||

---

[1] ಶಂಭೋರ್ಗರೀಯಸೀ (ಘ)

[1]ಪ್ರಾಣಾದ್ಯೈರಾವಹಾದ್ಯೈಶ್ಚ[1] ಭೇದೈರಂತರ್ಹಿತಂ ಜಗತ್[2]
ಬಿಭರ್ತಿ ಸರ್ವಂ[3]ಶರ್ವಸ್ಯ[3] ಶಾಸನೇನ ಪ್ರಭಂಜನಃ ||೧೬||

ಹವ್ಯಂ ವಹತಿ ದೇವಾನಾಂ ಕವ್ಯಂ ಕವ್ಯಾಶಿನಾಮಪಿ
ಪಾಕಾದ್ಯಂ ಚ ಕರೋತ್ಯಗ್ನಿಃ ಪರಮೇಶ್ವರಶಾಸನಾತ್ ||೧೭||

ಸಂಜೀವನಾದ್ಯಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕುರ್ವಂತ್ಯಾಪಶ್ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ
[4]ವಿಶ್ವಂ ವಿಶ್ವಂಭರಾ ನಿತ್ಯಂ [4]ಧತ್ತೇ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾಜ್ಞಯಾ ||೧೮||

ಪ್ರಭಂಜನಃ—ವಾಯು ಶರ್ವಸ್ಯ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಾಸನೇನ — ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ್ಯಾದ್ಯೈಃ— ಪ್ರಾಣವಾಯು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಆವಹಾದ್ಯೈಃ *— ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲು ಧರಿಸುಹ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಭೇದೈಶ್ಚ — ಭೇದಂಗಳಿಂದವು [ಆವಹಪ್ರವಹ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಯುಪ್ರಭೇದಂಗಳಿಂದ] ಅಂತರ್ಹಿತಂ — ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಜಗತ್—ಲೋಕವನು ಬಿಭರ್ತಿ—ಧರಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೧೬||

ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು ಪರಮೇಶ್ವರಶಾಸನಾತ್— ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವ್ಯಂ — ಹವಿಸ್ಸನು ವಹತಿ — ಎಯ್ದಿಸುತ್ತಿಹನು. ಕವ್ಯಾಶಿನಾಂ—ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಕವ್ಯಮಪಿ—ಕವ್ಯಾನ್ನವನು ಎಯ್ದಿಸುತ್ತಿಹನು ಪಾಕಾದ್ಯಂಚ—ಪಾಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೊದಲಾದಂಥಾದನು ಕರೋತಿ—ಮಾಡುತ್ತಿಹನು.

ಆಪಃ = ಉದಕಂಗಳು ಶಿವಾಜ್ಞಯಾ = ಶಿವಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸರ್ವಸ್ಯ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವನಾದ್ಯಂ = ಜೀವವನುಳುಹುವ ಮೊದಲಾದಂಥಾದನು ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹವು. ವಿಶ್ವಂಭರಾ = ಭೂಮಿ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾಜ್ಞಯಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವಂ = ಸಮಸ್ತವನು ನಿತ್ಯಂ = ಆವಾಗವು ಧತ್ತೇ = ಧರಿಸುತ್ತಿಹುದು. ||೧೮||

---

1 ಪ್ರಾಣಾದ್ಯೈಶ್ಚ ತಥಾನಾಮ (ಘ) 2 ಬರ್ಹಿರ್ಜಗತ್ (ಘ)
3 ಸರ್ವಸ್ಯ (ಘ) 4 ವಿಶ್ವಂಭರಾ ಜಗನ್ನಿತ್ಯಂ (ಘ)
* ಭೂವಾಯುರಾವಹ ಇಹ ಪ್ರವಹಸ್ತದೂರ್ಧ್ವಮ್ । ಸ್ಯಾದುದ್ವಹಸ್ತದನು ಸಂವಹಸಂಜ್ಞಕಶ್ಚ । ಅನ್ಯಸ್ತತೋಽಪಿ ಸುವಹಃ ಪ್ರತಿಪೂರ್ವಕೋಽಸ್ಮಾದ್ಬಾಹ್ಯಃ ಪರಾವಹ ಇಮೇ ಪವನಾಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ॥ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಶಿರೋಮಣೌ.]

ದೇವಾನ್ಪಾತ್ಯಸುರಾನ್ ಹಂತಿ ತ್ರಿಲೋಕಾನಭಿರಕ್ಷತಿ
ಆಜ್ಞಯಾ ತಸ್ಯ ದೇವೇಂದ್ರಃ ಸರ್ವದೇವೈರಲಂಘ್ಯಯಾ ||೧೯||

[1]ಜೀವತಾಂ ವ್ಯಾಧಿಭಿಃ [2]ಪೀಡಾಃ ಮೃತಾನಾಂ ಚೈವ ಯಾತನಾಃ
ಅಧಾರ್ಮಿಕಾಣಾಂ ಧರ್ಮೇಶಃ ಕರೋತಿ ಶಿವಶಾಸನಾತ್ ||೨೦||

ನಿರ್ಋತಿರ್ವಿಧಿಹೀನಾನಾಂ ಫಲಂ ಹರತಿ ಕರ್ಮಣಾಮ್
ನಿಶಾಚರಾಧಿಪತ್ಯಂ ಚ ಕುರುತೇ ಶಂಕರಾಜ್ಞಯಾ ||೨೧||

ಆಧಿಪತ್ಯಮಪಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಕುರುತೇ ವರುಣೋ ಮುನೇ
ಪಾಶೈರ್ಬಧ್ನಾತಿ[3]ಪಾಶ್ಯಾಂಶ್ಚ ಪರಮೇಶ್ವರಶಾಸನಾತ್ ||೨೨||

ದೇವೇಂದ್ರಃ = ದೇವೇಂದ್ರನು ಸರ್ವದೇವೈಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಅಲಂಘ್ಯಯಾ = ಮೀರಬಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಯಾ = ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ದೇವಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ಪಾತಿ = ಪಾಲಿಸುತ್ತಿಹನು. ಅಸುರಾನ್ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳನು ಹಂತಿ = ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿಹನು. ಹನ = ಹಿಂಸಾಗತ್ಯೋಃ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ತ್ರಿಲೋಕಾನ್ = ಮೂರು ಲೋಕಂಗಳನು ಅಭಿರಕ್ಷತಿ = ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೧೯||

ಧರ್ಮೇಶಃ = ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಯಮನು ಶಿವಶಾಸನಾತ್ = ಶಿವನಾಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜೀವತಾಂ = ಬದುಕಿದಂಥಾ ಅಧಾರ್ಮಿಕಾಣಾಂ = ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಧಿಭಿಃ = ರೋಗಂಗಳಿಂದ ಪೀಡಾಃ = ಬಾಧೆಗಳನು, ಮೃತಾನಾಂ = ಸತ್ತವರುಗಳಿಗೆ ಯಾತನಾಶ್ಚೈವ = ಯಾತನೆಗಳನೇ ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ||೨೦||

ನಿರ್ಋತಿಃ = ನೈಋತ್ಯನು ಶಂಕರಾಜ್ಞಯಾ = ಈಶ್ವರಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ವಿಧಿಹೀನಾಂನಾ = ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಾನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಕರ್ಮಣಾಂ = ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಫಲಂ = ಫಲವನು ಹರತಿ = ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿಹನು. ನಿಶಾಚರಾಧಿಪತ್ಯಂ ಚ = ರಾಕ್ಷಸರಿಗೊಡೆತನವನು ಕುರುತೇ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ||೨೧||

ಭೋ ಮುನೇ ! = ಎಲೈ ಮೌನವ್ರತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೃಷ್ಣನೇ ! ವರುಣಃ = ವರುಣನು ಪರಮೇಶ್ವರಶಾಸನಾತ್ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ

---

1 ಜೀವಾನಾಂ (ಘ) ಜೀವತಾಂ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ
2 ಪೀಡಾಂ (ಘ) 3 ಬಧ್ಯಾಂಶ್ಚ (ಘ)

ದದಾತಿ ನಿತ್ಯಂ ಯಕ್ಷೇಶೋ ದ್ರವಿಣಂ ದ್ರವಿಣೇಶ್ವರಃ
ಪುಣ್ಯಾನುರೂಪಂ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಪುರಶಾಸನಶಾಸನಾತ್ ||೨೩||

ಕರೋತಿ[1]ಸಂಪದಂ ಶಶ್ವತ್[1] ಜ್ಞಾನಂ ಚಾಪಿ ಸುಮೇಧಸಾಂ
ನಿಗ್ರಹಂ ಚಾಪ್ಯಸಾಧೂನಾಮೀಶಾನಃ ಶಿವಶಾಸನಾತ್ ||೨೪||

ಧತ್ತೇ ತು ಧರಣೀಂ ಮೂರ್ಧ್ನಾ ಶೇಷಃ ಶಿವನಿಯೋಗತಃ
ಸೃಜತ್ಯಶೇಷಮೀಶಸ್ಯ ಶಾಸನಾಚ್ಚತುರಾನನಃ ||೨೫||

ಅಪಾಂ=ಉದಕಂಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯಂ=ಆವಾಗವು ಆಧಿಪತ್ಯಂ=ಒಡೆತನವನು ಕುರುತೇ ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ಪಾಶ್ಯಾಂಶ್ಚ=ಪಾಶಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಹಂಥಾವರುಗಳನು ಪಾಶೈಃ =ಹಗ್ಗಂಗಳಿಂದ ಬಧ್ನಾತಿ=ಕಟ್ಟುತ್ತಿಹನು. ||೨೨||

ದ್ರವಿಣೇಶ್ವರಃ=ಧನಕ್ಕೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಯಕ್ಷೇಶಃ=ಯಕ್ಷೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಕುಬೇರನು ಪುರಶಾಸನಶಾಸನಾತ್=ತ್ರಿಪುರವ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುಣ್ಯಾನುರೂಪಂ= ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಹಂಥಾ ದ್ರವಿಣಂ = ಧನವನು ಭೂತೇಭ್ಯಃ=ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ನಿತ್ಯಂ=ಆವಾಗವು ದದಾತಿ= ಕೊಡುತ್ತಿಹನು. [ಡು] ದಾಞ್-ದಾನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೨೩||

ಈಶಾನಃ = ಈಶಾನನು ಶಿವಶಾಸನಾತ್ =ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸುಮೇಧಸಾಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಮತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನಂ ಚ = ಜ್ಞಾನವನು ಸಂಪದಮಪಿ=ಐಶ್ವರ್ಯವನು ಶಶ್ವತ್=ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕರೋತಿ= ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ಅಸಾಧೂನಾಂ = ದುರ್ಜನರುಗಳಿಗೆ ನಿಗ್ರಹಂ ಚಾಪಿ = ಶಿಕ್ಷೆಯನು ಕರೋತಿ= ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ||೨೪||

ಶೇಷಃ=ಶೇಷಮಹಾನಾಗನು ಶಿವನಿಯೋಗತಃ = ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧರಣೀಂ ತು=ಭೂಮಿಯನು ಮೂರ್ಧ್ನಾ = ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಧತ್ತೇ = ಧರಿಸುತ್ತಿಹನು. ಡು ಧಾಞ್ ಧಾರಣ ಪೋಷಣಯೋಃ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಚತುರಾನನಃ =ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಶಸ್ಯ=ಈಶ್ವರನ ಶಾಸನಾತ್=ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಶೇಷಂ =ವಿಶ್ವವನು ಸೃಜತಿ=ಸೃಜಿಸುತ್ತಿಹನು. ಸೃಜ–ವಿಸರ್ಗೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೨೫||

---

1 ಸಂಪದಃ ಶಶ್ವತ್ (ಘ)

ವಿಷ್ಣುಃ ಪಾಲಯತೇ ವಿಶ್ವಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಿಯೋಗತಃ* ||೨೬||

ಕಾಲಃ ಕರೋತಿ ಸಕಲಂ ಕಾಲಃ ಸಂಹರತಿ ಪ್ರಜಾಃ
ಕಾಲಃ ಪಾಲಯತೇ ವಿಶ್ವಂ ಕಾಲಕಾಲಸ್ಯ ಶಾಸನಾತ್ ||೨೭||

ತ್ರಿಭಿರಂಶೈರ್ಜಗದ್ಬಿಭ್ರತ್ತೇಜೋಭಿರ್ವೃಷ್ಟಿಮಾದಿಶನ್
ದಿವಿ ಸರ್ಪತ್ಯಸೌ ಭಾನುರ್ದೇವದೇವಸ್ಯ ಶಾಸನಾತ್ ||೨೮||

ಪುಷ್ಣಾತ್ಯೋಷಧಿಜಾತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಹ್ಲಾದಯತ್ಯಪಿ
[1]ದೇವೈಶ್ಚಾಪೀಯತೇ ಚಂದ್ರಶ್ಚಂದ್ರಭೂಷಣಶಾಸನಾತ್ ||೨೯||

ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಿಯೋಗತಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನ್ನು ಪಾಲಯತೇ = ಪಾಲಿಸುತ್ತಿಹನು. ಪಾಲ-ರಕ್ಷಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೨೬||

ಕಾಲಕಾಲಸ್ಯ = ಕಾಲಂಗೆ ಕಾಲನಹಂಥಾ ಶಿವನ ಶಾಸನಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಾಲಃ = ಕಾಲನು ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತವನು ಕರೋತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ಕಾಲಃ = ಕಾಲನು ವಿಶ್ವಂ = ವಿಶ್ವವನು ಪಾಲಯತೇ = ಪಾಲಿಸುತ್ತಿಹನು, ಕಾಲಃ = ಕಾಲನು ಪ್ರಜಾಃ = ಪ್ರಜೆಗಳನು ಸಂಹರತಿ = ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿಹನು. ||೨೭||

ಭಾನುಃ = ಸೂರ್ಯನು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶಿವನ ಶಾಸನಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಗತ್ = ಲೋಕವನು ಅಂಶೈಃ = ಅಂಶವಹಂಥಾ ತ್ರಿಭಿಸ್ತೇಜೋಭಿಶ್ಚ = ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದವೂ ಬಿಭ್ರತ್ = ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತವು ವೃಷ್ಟಿಂ = ಮಳೆಯನು ಆದಿಶನ್ = ಕರವು (ಸು)ತ್ತವು ದಿವಿ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪತಿ = ನಡಸು(ವು) ತ್ತಿಹನು. [2]ಸೃಪ್ಲೃ-ಗತೌ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಂಗಳು ವೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತಂಗಳೆಂದು ಸಮಸ್ತಪುರಾಣಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ||೨೮||

ಚಂದ್ರಃ = ಚಂದ್ರಮನು ಚಂದ್ರಭೂಷಣಶಾಸನಾತ್ = ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಯಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಓಷಧಿಜಾತಾನಿ = ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳನು ಪುಷ್ಣಾತಿ = ಪುಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ಭೂತಾನ್ಯಪಿ

---

* 'ತಿಸೃಭಿರ್ಮೂರ್ತಿಭಿಃ ಸ್ವಾಭಿಃ ಪಾತಿ ಚಾಂತೇ ನಿಹಂತಿ ಚ' ಎಂಬ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಉಳಿದಾವ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

1 ದೇವೈಶ್ಚ (ಘ) 2 ಸೃ-ಗತೌ ? (ಕಖಚ)

[1]ಆದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುದ್ರಾಃ[1] ಅಶ್ವಿನೌ ಮರುತಸ್ತಥಾ
ಖೇಚರಾ ಋಷಯಃ ಸಿದ್ಧಾ [2]ಯೋಗಿನೋ[2] ಮನುಜಾ ಮೃಗಾಃ||೩೦||

ಪಶವಃ ಪಕ್ಷಿಣಶ್ಚೈವ ಕೀಟಾದ್ಯಾಃ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚ
ನದ್ಯಃ ಸಮುದ್ರಾ ಗಿರಯಃ ಕಾನನಾನಿ ಸರಾಂಸಿ ಚ ||೩೧||

ವೇದಾಸ್ಸಾಂಗಾಶ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಮಂತ್ರಸ್ತೋಮಾ ಮಖಾದಯಃ
ಕಾಲಾಗ್ನ್ಯಾದಿಶಿವಾಂತಾನಿ ಭುವನಾನಿ ಸಹಾಧಿಪೈಃ ||೩೨||

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾನ್ಯಪ್ಯಸಂಖ್ಯಾನಿ ತೇಷಾಮಾವರಣಾನಿ ಚ
ವರ್ತಮಾನಾನ್ಯತೀತಾನಿ ಭವಿಷ್ಯಂತ್ಯಪಿ ಕೃತ್ಸ್ನಶಃ ||೩೩||

=ಪ್ರಾಣಿಗಳನೂ ಹ್ಲಾದಯತಿ=ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿಹನು. ದೇವೈಶ್ಚ= ದೇವರ್ಕಳಿಂದವೂ ಆಪೀಯತೇ= ಪಾನವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೨೯||

ಆದಿತ್ಯಾಃ=ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು ವಸವಃ = ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ರುದ್ರಾಃ = ಏಕಾದಶರುದ್ರರು ಅಶ್ವಿನೌ=ಅಶ್ವಿನೀದೇವರ್ಕಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಮರುತಃ = ದೇವತೆಗಳು ಖೇಚರಾಃ=ಖೇಚರರುಗಳು ಋಷಯಃ=ಋಷಿಗಳು ಸಿದ್ಧಾಃ= ಸಿದ್ಧರುಗಳು ಯೋಗಿನಃ=ಯೋಗಿಗಳು ಮನುಜಾಃ=ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಮೃಗಾಃ =ಮೃಗಂಗಳು ||೩೦||

ಪಶವಃ=ಗೋವುಗಳು ಪಕ್ಷಿಣಶ್ಚೈವ=ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೀಟಾದ್ಯಾಃ = ಹುಳು ಮೊದಲಾದಂಥಾವು ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚ=ವೃಕ್ಷಾದಿ ಸ್ಥಾವರಂಗಳು ನದ್ಯಃ=ನದಿಗಳು ಸಮುದ್ರಾಃ=ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಂಗಳು ಗಿರಯಃ = ಪರ್ವತಂಗಳು ಕಾನನಾನಿ = ಅರಣ್ಯಂಗಳು ಸರಾಂಸಿ ಚ=ಸರೋವರಂಗಳು, ||೩೧||

ಸಾಂಗಾಃ = ಷಡಂಗದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ವೇದಾಶ್ಚ = ವೇದಂಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ=ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳು ಮಂತ್ರಸ್ತೋಮಾಃ = ಮಂತ್ರಸ್ತೋಮಂಗಳು, ಮಂತ್ರ ಸಮೂಹಂಗಳೆಂಬುದರ್ಥ. ಮಖಾದಯಃ=ಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದಂಥಾವು ಕಾಲಾ-ಗ್ನ್ಯಾದಿ ಶಿವಾಂತಾನಿ=ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರ ಮೊದಲಾಗಿ ಶಿವನು ಕಡೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಭುವನಾನಿ=ಲೋಕಂಗಳು ಅಧಿಪೈಸ್ಸಹ=ಲೋಕಪಾಲಕರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ,

ಅಸಂಖ್ಯಾನಿ=ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾನ್ಯಪಿ=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂಗಳು, ತೇಷಾಂ=ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳ ಆವರಣಾನಿ ಚ= ಬಹಿರಾವರಣಂಗಳು ವರ್ತಮಾನಾನಿ

---

[1] ಆದಿತ್ಯೋ ವಸವೋ ರುದ್ರೋ (ಖ) ಮೂಲ [2] ಭೋಗಿನೋ (ಘ)

ದಿಶಶ್ಚ ವಿದಿಶಶ್ಚೈವ ಕಾಲಭೇದಾಃ [1]ಕಲಾದಯಃ[1]
ಯಚ್ಚ ಕಿಂಚಿಜ್ಜಗತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ದೃಶ್ಯತೇ ಶ್ರೂಯತೇಽಪಿ ವಾ
ತತ್ಸರ್ವಂ ಶಂಕರಸ್ಯಾಜ್ಞಾಬಲೇನ ಸಮಧಿಷ್ಠಿತಮ್ ||೩೪||

*ಆಜ್ಞಾಬಲಾತ್ತಸ್ಯ ಧರಾ [2]ಸ್ಥಿತೇಯಂ[2]
ಧರಾಧರಾ ವಾರಿಧರಾಃ ಸಮುದ್ರಾಃ ।
ಜ್ಯೋತಿರ್ಗಣಾಶ್ಶಕ್ರಮುಖಾಶ್ಚ ದೇವಾಃ
[3]ಸ್ಥಿರಂ ಚರಂ ತೇ ವಶಗಾ ಯದಸ್ತಿ[3] ||೩೫||

ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ

=ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾವು ಅತೀತಾನಿ=ಹಿಂದಾದಂಥಾವು ಕೃತ್ಸ್ನಶಃ= ಬಹಳವಾಗಿ ಭವಿಷ್ಯಂತ್ಯಪಿ—ಮುಂದಾಗಲುಳ್ಳಂಥಾವು. ||೩೩||

ದಿಶಶ್ಚ=ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ವಿದಿಶಶ್ಚೈವ=ವಿದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಕಲಾದಯಃ=ಕಲೆ, ಕ್ಷಣ, ಮುಹೂರ್ತವೆಂಬುವು ಮೊದಲಾದಂಥಾವು ಕಾಲಭೇದಾಃ= ಜ್ಯೋತಿಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂಥಾ ಕಾಲಭೇದಂಗಳು ಅಸ್ಮಿನ್ ಜಗತಿ=ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ =ಆವುದಾನೊಂದು ವಸ್ತುವು ದೃಶ್ಯತೇ= ಕಾಣಬರುತ್ತಿಹುದು. ಶ್ರೂಯತೇಽಪಿ ಚ=ಕೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು ತತ್ಸರ್ವಂ= ಅದೆಲ್ಲವೂ ಶಂಕರಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಾಬಲೇನ=ಆಜ್ಞೆಯ ಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಸಮಧಿಷ್ಠಿತಂ=ಇರುತ್ತಿಹುದು. ||೩೪||

ತಸ್ಯ=ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಾಬಲಾತ್=ಆಜ್ಞೆಯ ಸತ್ತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇಯಂ ಧರಾ=ಈ ಭೂಮಿ ಸ್ಥಿರಾ=ಇರುತ್ತಿಹುದು. ಧರಾಧರಾಃ = ಪರ್ವತಂಗಳು ವಾರಿಧರಾಃ=ಮೇಘಂಗಳು ಸಮುದ್ರಾಃ = ಸಮುದ್ರಂಗಳು ಜ್ಯೋತಿರ್ಗಣಾಃ= ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹಂಗಳು ಶಕ್ರಮುಖಾಃ = ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ದೇವಾಶ್ಚ=ದೇವರ್ಕಳು ಸ್ಥಿರಂ=ಸ್ಥಾವರವು ಚರಂ= ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವು ಯತ್ =ಆವುದಾನೊಂದು ಅಸ್ತಿ=ಉಂಟು ತೇ=ಅವೆಲ್ಲವೂ ತಸ್ಯ=ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಶಗಾಃ=ಅಧೀನನೆಯ್ದಿದಂಥಾವು. ||೩೫||

ಉಪಮನ್ಯುರುವಾಚ—ಉಪಮನ್ಯು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

---

*ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರವೃತ್ತ

1 ಕಳಾದಯಃ (ಕ) 2 ಸ್ಥಿತೇ ಹ (ಘ)

3 ಸ್ಥಿರಂ ಚರಂ ವಾ ಚಿದಚಿದ್ಯದಸ್ತಿ (ಘ)

ಪುರಾ ಕಿಲ ಸುರಾಃ ಸೇಂದ್ರಾಃ ವಿವದಂತಃ ಪರಸ್ಪರವತ್
ಅಸುರಾನ್ ಸಮರೇ ಜಿತ್ವಾ ಜೇತಾಽಹಮಹಮಿತ್ಯುತ ||೩೬||

ತದಾ ಮಹೇಶ್ವರಸ್ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯತೋ [1]ವರವೇಷಧೃತ್[1]
ಸ್ವಲಕ್ಷಣೈರ್ವಿಹೀನಾಂಗಃ ಸ್ವಯಂ ಯಕ್ಷ ಇವಾಭವತ್ ||೩೭||

ಸ ತಾನಾಹ ಸುರಾನೇಕಂ ತೃಣಮಾದಾಯ ಭೂತಲೇ
ಯ ಏತದ್ದ್ವಿಃಕೃತಂ ಕರ್ತುಂ [2]ಕ್ಷಮತೇ ಸಹಿ[2] ದೈತ್ಯಜಿತ್ ||೩೮||

ಯಕ್ಷಸ್ಯ ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ವಜ್ರಪಾಣಿಃ ಶಚೀಪತಿಃ
ಕಿಂಚಿತ್ ಕ್ರುದ್ಧೋ ವಿಹಸ್ಯೈತತ್] ತೃಣಮಾದಾತು[3]ಮುದ್ಯಯೌ

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇಂದ್ರಾಃ = ಇಂದ್ರರೊಡನೆ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ಸುರಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಸಮರೇ = ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ **ಅಸುರಾನ್** = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳನು ಜಿತ್ವಾ = ಗೆದ್ದು ಅಹಂ = ನಾನು ಜೇತಾ ಗೆದ್ದಾತನು ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಪರಸ್ಪರಂ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ವಿವದಂತಃ ಕಿಲ ಉತ = ವಾದಿಸಿದರು ಕಂಡವಲಾ. ||೩೬||

ತದಾ = ಆಗ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಶಿವನು ಸ್ವಲಕ್ಷಣೈಃ = ತನ್ನ ಪಂಚಮುಖ ಮೊದಲಾದ ಕುರುಹುಗಳಿಂದ ವಿಹೀನಾಂಗಃ = ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಶರೀರವುಳ್ಳಾತ ನಾಗಿ ವರವೇಷಧೃತ್ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಧರಿಸಿದಾತನಾಗುತ್ತವು ತೇಷಾಂ = ಆ ದೇವರ್ಕಳ ಮಧ್ಯತಃ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ = ತಾನು ಯಕ್ಷ ಇವ = ಯಕ್ಷನೇ ಸೈ (ಯಕ್ಷನಕ್ಕೈ) ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೩೭||

ಸಃ = ಆ ಯಕ್ಷನು ತಾನ್ ಸುರಾನ್ = ಆ ದೇವರ್ಕಳನು ಕುರಿತು ಏಕಂ ತೃಣಂ = ಒಂದು ತೃಣವನು ಭೂತಲೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ಇರಿಸಿ, = ಯಃ = ಯಾವನಾನೊರ್ವನು ಏತತ್ = ಈ ತೃಣವನು ದ್ವಿಃಕೃತಂ = ಎರಡಾಗಿ ಮಾಡುಹ ವನು ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಕ್ಷಮತೇ = ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಿಹನು ಸಃ = ಆತನು ದೈತ್ಯಜಿತ್ ಹಿ = ರಾಕ್ಷಸರ ಗೆದ್ದಾತನಲಾ ಎಂದು ಆಹ = ನುಡಿದನು. ೩೮

ಯಕ್ಷಸ್ಯ = ಯಕ್ಷನ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ವಜ್ರಪಾಣಿಃ = ವಜ್ರಹಸ್ತನಹಂಥಾ ಶಚೀಪತಿಃ = ಶಚೀದೇವಿಯ ಪುರುಷನಹಂಥಾ ದೇವೇಂದ್ರನು ಕಿಂಚಿತ್ = ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಹಸ್ಯ = ನಕ್ಕು ಕ್ರುದ್ಧಃ = ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗುತ್ತವು

---

[1] ವರವೇಷಧೃಕ್ (ಖ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ 'ಽವರವೇಷಧೃಕ್' (ಘ) [2] ಕ್ಷಮೋತ ಸ ತು (ಘ)
[3] ಮುದ್ಯತಃ (ಘ)

[1]ತತಸ್ತೃಣ[1]ಮುಪಾದಾತುಂ ಮನಸಾಪಿ [2]ನ[2] ಶಕ್ಯತೇ
[3]ಯದಾ ತದಾ ತದುಚ್ಛೇತ್ತುಂ[3] ವಜ್ರಂ ವಜ್ರಧರೋಽಸೃಜತ್ ||೪೦||

ತದ್ವಜ್ರಂ ಪ್ರತಿವಜ್ರೇಣ ಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಮಿವ ಸರ್ವತಃ
ತೃಣೇನಾಭಿಹತಂ ತೇನ ತಿರ್ಯ[4]ಗೂರ್ಧ್ವಗಂ[4] ಪಪಾತ ಹ ||೪೧||

ತತಶ್ಚಾನ್ಯೇ [5]ಸುಸಂರುದ್ಧಾಃ[5] ಲೋಕಪಾಲಾ ಮಹಾಬಲಾಃ
ಸಸೃಜುಸ್ತೃಣಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಸ್ವಾಯುಧಾನಿ ಸಹಸ್ರಶಃ ||೪೨||

ಪ್ರಜಜ್ವಾಲ ಮಹಾವಹ್ನಿಃ ಪ್ರಚಂಡಃ ಪವನೋ ವವೌ
ಪ್ರವೃದ್ಧೋಽಪಾಂಪತಿರ್ಯದ್ವತ್ಪ್ರಲಯೇ ಸಮುಪಸ್ಥಿತೇ ||೪೩||

ಏತತ್ ತೃಣಂ = ಈ ತೃಣವನು ಅದಾತುಂ = ತೆಗೆದುಕೊಳಲೋಸ್ಕರ ಉದ್ಯಯೌ = ಉನ್ನತವಾಗಿ ಎಯ್ದಿದನು. ||೩೯||

ತತಃ = ಅನ್ನರವೇಲೆ ವಜ್ರಧರಃ = ವಜ್ರಧರನಹಂಥಾ ಇಂದ್ರನು ಯಂದಾ = ಆವಾಗ ತೃಣಂ = ತೃಣವನು ಮನಸಾಽಪಿ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಉಪಾದಾತುಂ = ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನ ಶಕ್ಯತೇ = ಸಮರ್ಥನಾದುದಿಲ್ಲ. ಶಕ್ಲೃ —ಶಕ್ತೌ ಇತಿ ಧಾತುಃ ತದಾ = ಆಗ ತತ್ = ಆ ತೃಣವನು ಉಚ್ಛೇತ್ತುಂ = ಛೇದಿಸಲೋಸ್ಕರ ವಜ್ರಂ = ವಜ್ರವನು ಅಸೃಜತ್ = ಇಟ್ಟನು. ||೪೦||

ತದ್ವಜ್ರಂ = ಆ ವಜ್ರವು ಪ್ರತಿವಜ್ರೇಣ = ಮತ್ತೊಂದು ವಜ್ರದಿಂದ ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯು ಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಮಿವ = ಇಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟುತಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ತೇನ ತೃಣೇನ = ಆ ತೃಣದಿಂದ ಅಭಿಹತಂ = ತಾಗಲುಪಟ್ಟುದಾಗುತವು ಊರ್ಧ್ವಗಂ = ಮೇಲು ಮುಂತಾಗಿ ಜಿಗಿದು ತಿರ್ಯಕ್ = ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಪಪಾತ ಹ = ಬಿದ್ದಿತು.

ತತಃ = ಅನ್ನರ ಮೇಲೆ ಮಹಾಬಲಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನ್ಯೇ ಲೋಕಪಾಲಾಶ್ಚ = ಉಳಿದ ಲೋಕಪಾಲಕರುಗಳು ಸುಸಂರುದ್ಧಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೋಧಿತರುಗಳಾಗಿ ತೃಣಂ = ತೃಣವನು ಉದ್ದಿಶ್ಯ = ಕುರಿತು ಸಹಸ್ರಶಃ = ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಹಂಥಾ ಸ್ವಾಯುಧಾನಿ = ತಮ್ಮ ಆಯುಧಂಗಳನು ಸಸೃಜುಃ = ಇಟ್ಟರು. ||೪೨||

ಮಹಾವಹ್ನಿಃ = ಅನಂ (ಉನ್ನ) ತವಹಂಥಾ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಜಜ್ವಾಲ = ಅತ್ಯಂತ ಜ್ವಲಿಸಿದನು. ಪವನಃ = ವಾಯು ಪ್ರಚಂಡಃ = ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ವವೌ =

---

1 ನತತ್ತೃಣ (ಘ) 2 ಚ (ಘ) 3 ಯಥಾ ತಥಾಪಿ ತಚ್ಛೇತ್ತುಂ (ಘ)
4 ಗಗ್ರಂ(ಘ) 5 ಸುಸಂರಬ್ಧಾಃ (ಖ)

ಏವಂ ದೇವೈಃ ಸಮಾರಬ್ಧಂ ತೃಣಮುದ್ಧಿಶ್ಯ ಯತ್ನತಃ
ವ್ಯರ್ಥಮಾಸೀದಹೋ ಕೃಷ್ಣ ಯಕ್ಷಸ್ಯಾಜ್ಞಾಬಲೇನ ವೈ ||೪೪||

ತದಾಽಽಹ ಯಕ್ಷಂ ದೇವೇಂದ್ರಃ ಕೋ ಭವಾನಿತ್ಯಮರ್ಷಿತಃ
ತತಃ ಸ ಪಶ್ಯತಾಮೇವ ತೇಷಾಮಂತರಧೀಯತ ||೪೫||

ತದಂತರೇ ಹೈಮವತೀ ದೇವೀ ದಿವ್ಯವಿಭೂಷಣಾ
ಆವಿರಾಸೀನ್ನಭೋರಂಗೇ ಶೋಭಮಾನಾ ಶುಚಿಸ್ಮಿತಾ ||೪೬||

ತಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟಾ ದೇವಾಶ್ಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಯಕ್ಷಂ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ ಕೋಽಸೌ [1]ಯಕ್ಷಃ ಕ್ಷಣಾದ್ಗತಃ[1] ||೪೭||

ಬೀಸಿದನು. ಅಪಾಂ ಪತಿಃ = ಉದಕಂಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ವರುಣನು ಪ್ರಳಯೇ = ಪ್ರಳಯವು ಸಮುಪಸ್ಥಿತೇ ಸತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿರಲು ಯದ್ವತ್ = ಎಹಗೆ ಪ್ರವೃದ್ಧಃ = ಹೆಚ್ಚುವನು ತದ್ವತ್ = ಆ ಮರಿಯಾದೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು.

ಭೋ ಕೃಷ್ಣ = ಎಲೈ ಕೃಷ್ಣನೇ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ತೃಣಂ = ತೃಣವನು ಉದ್ದಿಶ್ಯ = ಕುರಿತು ಯತ್ನತಃ = ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಮಾರಬ್ಧಂ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದು ಯಕ್ಷಸ್ಯ = ಯಕ್ಷನ ಆಜ್ಞಾಬಲೇನ ವೈ = ಆಜ್ಞೆಯ ಸತ್ತ್ವದಿಂದಲೇ ವ್ಯರ್ಥಂ = ವ್ಯರ್ಥವು ಆಸೀತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೪೪||

ತದಾ = ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರಃ = ದೇವೇಂದ್ರನು ಅಮರ್ಷಿತಃ = ಕ್ರೋಧಿತನಾಗಿ ಯಕ್ಷಂ = ಯಕ್ಷನನು ಕುರಿತು ಭವಾನ್ = ನೀನು ಕಃ = ಆವಾತನು ? ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಆಹ = ನುಡಿದನು. ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸಃ = ಆ ಯಕ್ಷನು ಪಶ್ಯತಾಂ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇಷಾಮೇವ = ಆ ದೇವತೆಗಳೊಳಗೆಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ = ಅದೃಶ್ಯವಾದನು. ||೪೫||

ತದಂತರೇ[2] = [ಆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ][2] ಶೋಭಮಾನಾ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶುಚಿಸ್ಮಿತಾ = ಮನೋಹರವಹ ನಗೆಯುನುಳ್ಳಂಥಾ ದಿವ್ಯವಿಭೂಷಣಾ = ದಿವ್ಯಾಭರಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹೈಮವತೀ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಕುಮಾರಿಯಹಂಥಾ ದೇವೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ, ನಭೋರಂಗೇ = ಆಕಾಶರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆವಿರಾಸೀತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಳು. ||೪೬||

ತಾಂ = ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ = ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ = ದೇವತೆಗಳು ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟಾಃ =

[1] ಯಕ್ಷೋ ವಿಲಕ್ಷಣಃ (ಘ) ಮೂಲಪಾಠ. ಕ್ಷಣಾದ್ಗತಃ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ.

[2] ಅದರ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ? (ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠ)

ಸಾಽಬ್ರವೀತ್ ಸಸ್ಮಿತಂ ದೇವೀ ಸ ಯುಷ್ಮಾಕಮಗೋಚರಃ
ತೇನೇದಂ ಭ್ರಾಮ್ಯತೇ ಚಕ್ರಂ ಸಂಸಾರಾಖ್ಯಂ ಚರಾಚರಮ್ ॥೪೮॥

ತೇನಾದೌ ಕ್ರಿಯತೇ ವಿಶ್ವಂ ತೇನ ಸಂಹ್ರಿಯತೇ [1]ಜಗತ್[1]
ನ ತಸ್ಯ ನಿಯಮಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ತೇನ ಸರ್ವಂ ನಿಯಮ್ಯತೇ ॥೪೯॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸಾ [2]ತದಾ[2]ದೇವೀ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ
ದೇವಾಶ್ಚ ವಿಸ್ಮಿತಾಸ್ಸರ್ವೇ [3]ತಂ[3] ಪ್ರಣಮ್ಯ ದಿವಂ ಯಯುಃ ॥೫೦॥

ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಪ್ರಣಮ್ಯ=ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕ್ಷಣಾತ್=ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗತಃ=ಹೋದಂಥಾ ಅಸೌ ಯಕ್ಷಃ = ಈ ಯಕ್ಷನು ಕಃ=ಆವಾತನೆಂದು ಯಕ್ಷಂ=ಯಕ್ಷನ ನಿಜವನು ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ=ಬೆಸಗೊಂಡರು.

ಸಾ ದೇವೀ=ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಸಸ್ಮಿತಂ=ನಗೆಯಿಂದ ಸಹಿತವೇಗಹುದೋ ಹಾಂಗೆ ಅಬ್ರವೀತ್=ನುಡಿದಳು. ಸಃ=ಆ ಯಕ್ಷರೂಪಾದಾತನು ಯುಷ್ಮಾಕಂ =ನಿಮಗೆ ಅಗೋಚರಃ=ಗೋಚರನಲ್ಲ. ತೇನ = ಆತನಿಂದ ಚರಾಚರಂ = ಚರಾಚರವಹಂಥಾ ಇದಂ=ಈ ಸಂಸಾರಾಖ್ಯಂ=ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಕ್ರಂ=ತಿಗುರಿ ಭ್ರಾಮ್ಯತೇ = ತಿರಿಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಭ್ರಮು–ಅನವಸ್ಥಾನೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ॥೪೮॥

ತೇನ= ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಆದೌ = ಮೊದಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಕ್ರಿಯತೇ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತೇನ=ಆ ಶಿವನಿಂದ ಸರ್ವಂ= ಸಮಸ್ತವೂ ನಿಯಮ್ಯತೇ = ಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತೇನ = ಆ ದೇವನಿಂದ ಜಗತ್=ಲೋಕವು ಸಂಹ್ರಿಯತೇ= ಸಂಹಾರವಾಗಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ತಸ್ಯ=ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಕಶ್ಚಿತ್=ಒಂದಾನೊಂದು ನಿಯಮಃ=ನಿಯಮವು ನ=ಇಲ್ಲ.

ಇತಿ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ=ನುಡಿದು ಸಾ ದೇವೀ =ಆ ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿ ತದಾ=ಆಗ ತತ್ರೈವ = ಆ ಆಕಾಶಮಂಟಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ = ಅದೃಶ್ಯವಾದಳು. ಸರ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ =ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳೂ ವಿಸ್ಮಿತಾಃ=ತೃಣದಿಂದ

---

[1] ಪುನಃ (ಫ) [2] ಮಹಾ (ಫ) [3] ತಾಂ (ಫ)

ಇತಿ [1]ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಶಿವಾಜ್ಞಾಪ್ರಭಾವೋ ನಾಮ'
ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಲಘುಗಳಾಗಿ ಬೆರಗಾದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ತಂ= ಆ ಶಿವನನು ಕುರಿತು ಪ್ರಣಮ್ಯ= ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ದಿವಂ= ಸ್ವರ್ಗವನು ಯಯುಃ= ಎಯ್ದಿದರು, ಯಾ = ಪ್ರಾಪಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೫೦||

---

1 ಶ್ರೀ ಮಣ್ಣೀ (ಘ)

ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಬ್ರಹ್ಮಶಿರಚ್ಛೇದನಂ)

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣೇ ಮುನಯ ಊಚುಃ

ಕಥಂ ದೇವೇನ ರುದ್ರೇಣ ಶಂಕರೇಣಾತಿತೇಜಸಾ
ಕಥಂ ನಖಾವಲೂನಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಂಚಮಂ ಶಿರಃ ||೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ—

ಶೃಣುಧ್ವಂ ಋಷಯಃ ಪುಣ್ಯಾಂ ಕಥಾಂ ಪಾಪಪ್ರಣಾಶಿನೀಮ್
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಮಹಾದೇವಸ್ಯ ಧೀಮತಃ ||೨||

ಪುರಾ ಪಿತಾಮಹಂ ದೇವಂ ಮೇರುಶೃಂಗೇ ಮಹರ್ಷಯಃ
ಪ್ರೋಚುಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ದೇವಾದಿಂ ಕಿಮೇಕಂ ತತ್ತ್ವಮವ್ಯಯಮ್ ||೩||

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣೇ ಮುನಯ ಊಚುಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ರುದ್ರೇಣ = ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವೇನ = ದೇವನಹಂಥಾ ಅತಿ ತೇಜಸಾ = ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಕರೇಣ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಕಥಂ = ಏನು ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಂಚಮಂ = ಐದನೆಯದಹಂಥಾ ತತ್ ಶಿರಃ = ಆ ಶಿರಸ್ಸು ಕಥಂ = ಹೇಗೆ ನಖಾವಲೂನಂ = ನಖದಿಂದ ಛೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ? ಅವ್ಯಯ ಪದವು ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುದು. ||೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತಮುನಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಭೋ ಋಷಯಃ = ಎಲೈ ಋಷಿಗಳಿರಾ ಪಾಪಪ್ರಣಾಶಿನೀಂ = ಪಾಪಂಗಳನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪುಣ್ಯಾಂ = ಪುಣ್ಯವಹಂಥಾ ಕಥಾಂ = ಕಥೆಯನು ದೇವ-ದೇವಸ್ಯ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಧೀಮತಃ = ವಿದ್ವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಸ್ಯ = ಮಹಾದೇವನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ = ಮಹಿಮೆಯನು ಶೃಣುಧ್ವಂ = ಕೇಳಿ. ||೨||

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೇರುಶೃಂಗೇ = ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ

ಸ ಮಾಯಯಾ ಮಹೇಶಸ್ಯ ಮೋಹಿತೋ ಲೋಕಸಂಭವಃ
ಅವಿಜ್ಞಾಯ ಪರಂ ಭಾವಂ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಾಹ ಗರ್ವಿತಃ ||೪||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ—

ಅಹಂ [1]ಧಾತಾ[1] ಜಗದ್ಯೋನಿಃ ಸ್ವಯಂಭೂರೇಕ ಈಶ್ವರಃ
ಅನಾದಿಮತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ||೫||

ಅಹಂ ಹಿ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಪ್ರವರ್ತಕನಿವರ್ತಕಃ
ನ ವಿದ್ಯತೇ ಚಾಭ್ಯಧಿಕೋ ಮತ್ತೋ ಲೋಕೇಷು ಕಶ್ಚನ ||೬||

ಮಹರ್ಷಯಃ = ಮಹಾಋಷಿಗಳು ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಿತಾಮಹಂ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ದೇವಾದಿಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಮೊದಲಹಂಥಾ ಏಕಂ = ಏಕವಹಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತತ್ತ್ವಂ = ತತ್ತ್ವವು ಕಿಂ = ಆವುದೆಂದು ಪ್ರೋಚುಃ = ಬೆಸಗೊಂಡರು. ||೩||

ಲೋಕಸಂಭವಃ = ಲೋಕಂಗಳನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಹೇಶಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಯಯಾ = ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತಃ = ಮೋಹಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಗರ್ವಿತಃ = ಗರ್ವವನುಳ್ಳಾತನಾಗುತ್ತವು ಪರಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಭಾವಂ = ತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪವನು ಅವಿಜ್ಞಾಯ = ಅರಿಯದೆ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ = ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೪||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ—ಬ್ರಹ್ಮನು ನುಡಿದನು.

ಅಹಂ = ನಾನು ಧಾತಾ = ಒಡೆಯನು ಜಗದ್ಯೋನಿಃ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಆತನು. ಸ್ವಯಂಭೂಃ = ನನ್ನಿಂದ ನಾನೇ ಆದಾತನು. ಏಕಂ = ಏಕವಹಂಥಾ ಈಶ್ವರಃ = ಈಶ್ವರನು ಅನಾದಿಮತ್ = ಅನಾದಿಯಹಂಥಾ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ = ಪರಬ್ರಹ್ಮವು. ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ = ಪೂಜಿಸಿ ವಿಮುಚ್ಯತೇ = ಆವನಾನೊರ್ವ ಮುಮುಕ್ಷುವಾದಾತನು ಮೋಕ್ಷವನೆಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೫||

ಅಹಂ = ನಾನು ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳ ಪ್ರವರ್ತಕಃ = ಸೃಷ್ಟಿಸುವಾತನು ನಿವರ್ತಕಃ = ಸಂಹರಿಸುವಾತನು. ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮತ್ತಃ = (ಸಾಕಿದವನಾಗಿ) ಎನ್ನಿಂದವು ಅಭ್ಯಧಿಕಃ = ಅಧಿಕನಹಂಥಾತನು ಲೋಕೇಷು ಚ = ಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಶ್ಚನ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲ. ||೬||

---

1 ಕರ್ತಾ(ಘ). ಧಾತಾ(ಘ) ಪಾಠಾಂತರ

ತಸ್ಯೈವಂ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಯಜ್ಞೋ ನಾರಾಯಣಾಂಶಜಃ
ಪ್ರೋವಾಚ ಪ್ರಹಸನ್ ರೋಷಾತ್ಪರಿಪಾಟಲಲೋಚನಃ ||೭||

ಕಿಂ ಕಾರಣಮಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ವರ್ತತೇ ತವ ಸಾಂಪ್ರತಮ್
ಅಜ್ಞಾನಂ ಯೋಗಯುಕ್ತಸ್ಯ ನ ತ್ವೇತದುಚಿತಂ ತವ ||೮||

ಅಹಂ [1]ಧಾತಾ ಹಿ ಲೋಕಾನಾಂ ಯಜ್ಞೋ ನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರಭುಃ
[2]ನ ಮಾಮೃತೇಽಸ್ಯ ಜಗತೋ ಜೀವನಂ ಸಂಭವೇತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ||೯||

ಅಹಮೇವ ಪರಂ ಜ್ಯೋತಿರಹಮೇವ ಪರಾ ಗತಿಃ
ಮತ್ಪ್ರೇರಿತೇನ ಭವತಾ ಸೃಷ್ಟಂ ಭುವನಮಂಡಲಮ್ ||೧೦||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ = ಬಗೆವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ, ನಾರಾಯಣಾಂಶಜಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಯಜ್ಞಃ = ಯಜ್ಞನು ರೋಷಾತ್ = ಕ್ರೋಧದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರಿಪಾಟಲಲೋಚನಃ = ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳಂಥಾತನಾಗಿ ಪ್ರಹಸನ್ = ನಗುತ್ತ ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೭||

ಭೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ಕಿಂ ಕಾರಣಂ = ಏನು ಕಾರಣವು ಇದಂ = ಈ ಅಜ್ಞಾನಂ = ಅಜ್ಞಾನವು ತವ = ನಿನಗೆ ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಈಗ ವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹುದು. ಯೋಗಯುಕ್ತಸ್ಯ = ಯೋಗದಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾ ತವ = ನಿನಗೆ ಏತತ್ = ಈ ಅಜ್ಞಾನವು ಉಚಿತಂ = ಉಚಿತವು ನ ತು = ಇಲ್ಲ. ||೮||

ನಾರಾಯಣಃ = ನಾರಾಯಣನೆಹಂಥಾ ಪ್ರಭುಃ = ಅಧಿಪತಿಯೆಹಂಥಾ ಯಜ್ಞಃ = ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಅಹಂ ಹಿ = ನಾನಲಾ, ಲೋಕಾನಾಂ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಧಾತಾ = ಒಡೆಯನು. ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಋತೇ = ತಪ್ಪಿಸಿ ಅಸ್ಯ ಜಗತಃ = ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಜೀವನಂ ಬದುಕು ಕ್ವಚಿತ್ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ನ ಸಂಭವೇತ್ = ಸಂಭವಿಸದು. ||೯||

ಅಹಮೇವ = ನಾನೇ ಪರಂ ಜ್ಯೋತಿಃ = ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪವು ಅಹಮೇವ = ನಾನೇ ಪರಾ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಹಂಥಾ ಗತಿಃ = ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ಮತ್ಪ್ರೇರಿತೇನ = ಎನ್ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಭುವನಮಂಡಲಂ = ಲೋಕಸಮೂಹವು ಸೃಷ್ಟಂ = ಸೃಷ್ಟಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೦||

---

[1] ದಾತಾ (ಘ) ಧಾತಾ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. [2] ನ ಚ ಮತ್ತೋಽಸ್ಯ ಜಗತೋ (ಘ)

ಏವಂ ವಿವದತೋರ್ಮೋಹಾತ್ ಪರಸ್ಪರಜಯೈಷಿಣೋಃ
ಆಜಗ್ಮುರ್ಯತ್ರ ತೌ ದೇವೌ ವೇದಾಶ್ಚತ್ವಾರ ಏವ ಹಿ ||೧೧||

ಅನ್ವೀಕ್ಷ್ಯ ದೇವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಯಜ್ಞಾತ್ಮಾನಂ ಚ ಸಂಸ್ಥಿತಮ್
ಪ್ರೋಚುಃ ಸಂವಿಗ್ನಹೃದಯಾ ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಂ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ ||೧೨||

ಋಗ್ವೇದ ಉವಾಚ—

ಯಸ್ಯಾಂತಃಸ್ಥಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ
ಯಮಾಹುಸ್ತತ್ಪರಂ ತತ್ತ್ವಂ ಸ ದೇವಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಹೇಶ್ವರಃ ||೧೩||

ಯಜುರ್ವೇದ ಉವಾಚ—

ಯೋ ಯಜ್ಞೈರಖಿಲೈರೀಶೋ ಯೋಗೇನ ಚ ಸಮರ್ಚ್ಯತೇ
ಯಮಾಹುರೀಶ್ವರಂ ದೇವಂ ಸ ದೇವಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪಿನಾಕಧೃಕ್ ||೧೪||

ಮೋಹಾತ್ = ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿವದತೋಃ = ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಸ್ಪರಜಯೈಷಿಣೋಃ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಗೆಲಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ-ಯಜ್ಞರುಗಳಿಗೆ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವಾದವಾಯಿತ್ತು. ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೌ ದೇವೌ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞರುಗಳಿದ್ದಾರು, ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣ ಚತ್ವಾರಃ = ನಾಲ್ಕು ವೇದಾ ಏವ = ವೇದಂಗಳೇ ಆಜಗ್ಮುಃ = ಎಯ್ದಿದವು. ||೧೧||

ದೇವಂ = ದೇವನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ಸಂಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಯಜ್ಞಾತ್ಮಾನಂ = ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನು ಅನ್ವೀಕ್ಷ್ಯ = ನೋಡಿ ಸಂವಿಗ್ನಹೃದಯಾಃ = ಮರುಗಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಂ = ಯಥಾರ್ಥತ್ವವನು ಪ್ರೋಚುಃ = ನುಡಿದವು. ||೧೨||

ಋಗ್ವೇದ ಉವಾಚ—ಋಗ್ವೇದ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದುದು

ಭೂತಾನಿ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೋರ್ವ ದೇವನ ಅಂತಃಸ್ಥಾನಿ = ಒಳಗಿರುತ್ತಿಹವು. ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಪ್ರವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಯಂ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನನು ತತ್ = ಆ ಪರಂ ತತ್ತ್ವಂ = ಪರತತ್ತ್ವವೆಂದು ಆಹುಃ = ಹೇಳುತ್ತಿಹರು, ಸ ದೇವಃ = ಆ ದೇವನು ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಶಿವನು ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹನು.

ಯಜುರ್ವೇದ ಉವಾಚ—ಯಜುರ್ವೇದ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದುದು

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಈಶಃ = ಈಶ್ವರನು ಅಖಿಲೈಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ

ಸಾಮವೇದ ಉವಾಚ—

ಯೇನೇದಂ ಭ್ರಾಮ್ಯತೇ ಚಕ್ರಂ ಯದಾಕಾಶಾಂತರಂ ಮಹತ್
ಯೋಗಿಭಿರ್ವೇದ್ಯತೇ ತತ್ತ್ವಂ ಮಹಾದೇವಃ ಸ ಶಂಕರಃ ||೧೫||

[1]ಅಥರ್ವವೇದ ಉವಾಚ—

ಯಂ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ದೇವೇಶಂ ಯತಂತೋ ಯತಯಃ ಪರಮ್
ಮಹೇಶಂ ಪುರುಷಂ ರುದ್ರಂ ಸ ದೇವೋ ಭಗವಾನ್ ಭವಃ ||೧೬||

ಯಜ್ಞೈಃ = ಯಾಗಂಗಳಿಂದ ಯೋಗೇನ ಚ = ಯೋಗದಿಂದವು ಸಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯತೇ = ಲೇಸಾಗಿ ಅರ್ಚಿಸಿಕೊಳಲು ಪಡುತ್ತಿಹನು, ಯಂ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವಂ = ದೇವನನು ಈಶ್ವರಂ = ಈಶ್ವರನು ಎಂದು [ಈಶ್ವರನನ್ನಾಗಿ] ಆಹುಃ = ಹೇಳುತ್ತಿಹರು. ಸ ದೇವಃ = ಆ ದೇವನು ಪಿನಾಕಧೃಕ್ = ಪಿನಾಕಪಾಣಿಯಹ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹನು. ||೧೪||

ಸಾಮವೇದ ಉವಾಚ—ಸಾಮವೇದ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದುದು

ಯೇನ = ಆವನಾನೋರ್ವ ದೇವನಿಂದ ಇದಂ ಚಕ್ರಂ = ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ತಿಗುರಿ ಭ್ರಾಮ್ಯತೇ = ತಿರುಗಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಆಕಾಶಾಂತರಂ— ಆಕಾಶವನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥಾ ಮಹತ್ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ತತ್ತ್ವಂ = ತತ್ತ್ವವು ಯೋಗಿಭಿಃ = ಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಂದ ವೇದ್ಯತೇ = ಅರಿಯಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು, ಸಃ = ಆ ದೇವನು ಶಂಕರಃ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು. ||೧೫||

ಅಥರ್ವವೇದ ಉವಾಚ—ಅಥರ್ವವೇದ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದುದು

ಯತಂತಃ = ನಿಯತರಹಂಥಾ ಯತಯಃ = ಯತೀಶ್ವರರುಗಳು ಯಂ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನನು ದೇವೇಶಂ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಪರಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಮಹೇಶಂ = ಅಧಿಕವಹ ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುರುಷಂ = ಬಹಳವಹ ಸುಖವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರುದ್ರಂ = ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾತನನು ಎಂದು ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು, ಸ ದೇವಃ = ಆ ದೇವನು ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಭವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು. ಪುರುಷಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು ಪುರು ಬಹು ಸುಖಂ ಸನೋತಿ ದದಾತೀತಿ ಪುರುಷಃ [ಸನೋತಿ, ಷಣು-ದಾನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ] ||೧೬||

---

1 ಅಥರ್ವಣ ಉವಾಚ (ಘ)

ಏವಂ ಸ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವೇದಾನಾಮೀರಿತಂ ಶುಭಮ್
ಶ್ರುತ್ವಾ ವಿಹಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ [1]ಯಜ್ಞಶ್ಚಾಹ[1] ವಿಮೋಹಿತಃ ||೧೭||

ಕಥಂ ತತ್ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸರ್ವಸಂಗವಿವರ್ಜಿತಮ್
ರಮತೇ ಭಾರ್ಯಯಾ ಸಾರ್ಧಂ ಪ್ರಮಥೈಶ್ಚಾತಿಗರ್ವಿತೈಃ ||೧೮||

ಇತೀರಿತೇ ಸ ಭಗವಾನ್ ಪ್ರಣವಾತ್ಮಾ ಸನಾತನಃ
ಅಮೂರ್ತೋ ಮೂರ್ತಿಮಾನ್ ಭೂತ್ವಾ ವಚಃ ಪ್ರಾಹ ಪಿತಾಮಹಮ್ ೧೯

ಪ್ರಣವ ಉವಾಚ—

ನ ಹ್ಯೇಷ ಭಗವಾನ್ ಪತ್ನ್ಯಾ ಸ್ವಾತ್ಮನೋ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಯಾ
ಕದಾಚಿದ್ರಮತೇ [2]ರುದ್ರಸ್ತಾದೃಶೋಽಪಿ ಮಹೇಶ್ವರಃ[2] ||೨೦||

ಏವಂ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವೇದಾನಾಂ=ವೇದಂಗಳ ಶುಭಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಈರಿತಂ=ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ=ಕೇಳಿ, ಭಗವಾನ್=ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಸ ಬ್ರಹ್ಮಾ=ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಹಸ್ಯ=ನೆಕ್ಕು ವಿಮೋಹಿತಃ=ಭ್ರಾಮಕನಾದನು. ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ=ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಯಜ್ಞಶ್ಚ=ಯಜ್ಞನೂ ವಿಮೋಹಿತಃ =ಭ್ರಾಮಕನಾಗಿ ವಿಹಸ್ಯ=ಹಾಸ್ಯವ ಮಾಡಿ ಆಹ=ನುಡಿದನು. ||೧೭||

ಭಾರ್ಯಯಾ ಸಾರ್ಧಂ= ಸ್ತ್ರೀಯಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ರಮತೇ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿಹನು. ಅತಿಗರ್ವಿತೈಃ = ಅತ್ಯಂತ ಗರ್ವಿಗಳಹಂಥಾ ಪ್ರಮಥೈಶ್ಚ = ಪ್ರಮಥರುಗಳೊಡನೆಯೂ ರಮತೇ = ಆಡುತ್ತಿಹನು ರಮು-ಕ್ರೀಡಾಯಾಂ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಸರ್ವಸಂಗವಿವರ್ಜಿತಂ = ಸರ್ವಸಂಗವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ=ಪರಬ್ರಹ್ಮವು ಕಥಂ=ಹೇಂಗಹನು ? ||೧೮||

ಭಗವಾನ್ =[3]ಭಗವಾನನ[3]ಹಂಥಾ ಸಃ=ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಇತಿ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಈರಿತೇ ಸತಿ=ನುಡಿವುತ್ತಿರಲು, ಸನಾತನಃ=ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ, ಅಮೂರ್ತಃ =ಮೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ಪ್ರಣವಾತ್ಮಾ = ಪ್ರಣವಸ್ವರೂಪು ಮೂರ್ತಿಮಾನ್=ಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾದ್ದು ಭೂತ್ವಾ=ಆಗಿ, ಪಿತಾಮಹಂ= ಬ್ರಹ್ಮನನು ಕುರಿತು ವಚಃ=ವಾಕ್ಯವನು ಪ್ರಾಹ=ನುಡಿಯಿತ್ತು. ||೧೯||

ಪ್ರಣವ ಉವಾಚ—ಪ್ರಣವ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದೂದು

ತಾದೃಶಃ=ಆ ವೇದಂಗಳು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ರುದ್ರಃ=ದುಃಖವನು

---

[1] ವೇದಾಂಶ್ಚಾಹ (ಘ) [2] ರುದ್ರಶ್ಚಿದ್ರೂಪಃ ಸ್ವಾತ್ಮಹೇಶ್ವರಃ (ಘ)

[3] ಭಗವಾನ್ನುವೆ (ಘ)

ಅಯಂ ಸ ಭಗವಾನೀಶಃ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಸ್ಸನಾತನಃ
ಸ್ವಾನಂದಭೂತಾ ಕಥಿತಾ ದೇವೀ ನಾಗಂತುಕೀ ಶಿವಾ ॥೨೦॥

ಇತ್ಯೇವಮುಕ್ತೇಽಪಿ ತದಾ ಯಜ್ಞಮೂರ್ತೇರಜಸ್ಯ ಚ
[1]ನಾಜ್ಞಾನಮಗಮನ್ನಾಶಂ ಈಶ್ವರಸ್ಯೈವ ಮಾಯಯಾ ॥೨೧॥

ತದಂತರೇ ಮಹತ್ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿರಿಂಚೋ ವಿಶ್ವಭಾವನಃ
ಪ್ರಾಪಶ್ಯದದ್ಭುತಂ ದಿವ್ಯಂ ಪೂರಯದ್ಗಗನಾಂತರಮ್ ॥೨೪॥

[2]ಸೂತ ಉವಾಚ[2]—

ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಏಷಃ = ಈ ಮಹೇಶ್ವರೋಽಪಿ = ಶಿವನು ಸ್ವಾತ್ಮನಃ = ತನಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಯಾ = ಬೇರಾದಂಥಾ, ಪತ್ನ್ಯಾ = ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಕದಾಚಿತ್ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ನ ರಮತೇ ಹಿ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರನಲಾ. ॥೨೦॥

ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಸನಾತನಃ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸೋಽಯಮೀಶಃ = ಆ ಈ ಈಶ್ವರನು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಜ್ಯೋತಿಃ = ಪರಂಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪನು. ಶಿವಾ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಸ್ವಾನಂದಭೂತಾ = ತನ್ನ ಆನಂದವೇ ಸ್ವರೂಪಾದಾಯಕ[ಳೆಂ]ದು ಕಥಿತಾ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಳು. ಆಗಂತುಕೀ = ಬೇರೊಂದು ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾಯಕಳು ನ = ಅಲ್ಲ.

ಇತ್ಯೇವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತೇ ಸತ್ಯಪಿ = ನುಡಿವುತ್ತಿರಲು, ತದಾ = ಆಗ ಯಜ್ಞಮೂರ್ತೇಃ = ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪಂಗೆಯೂ ಅಜಸ್ಯ ಚ = ಬ್ರಹ್ಮಂಗೆಯೂ ಈಶ್ವರಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಯಯೈವ = ಮಾಯೆಯಿಂದವೇ ಅಜ್ಞಾನಂ = ಅಜ್ಞಾನವು ನಾಶಂ = ಕೆಡುಹವನು ನಾಗಮತ್ = ಎಯ್ದುದುದಿಲ್ಲ. ॥೨೧॥

ತದಂತರೇ = ಅದರ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ [ಆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ] ವಿಶ್ವಭಾವನಃ = ಹಲವನೆನವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿರಿಂಚಃ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಗಗನಾಂತರಂ = ಆಕಾಶಮಧ್ಯವನು ಪೂರಯತ್ = ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅದ್ಭುತಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ಮಹತ್ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ = ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸನು ಪ್ರಾಪಶ್ಯತ್ = ಕಂಡನು

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತನ ವಾಕ್ಯವು[2]

---

1 ಸುಜ್ಞಾನಂ ನಾಗಮತ್ಕಿಂಚಿತ್ (ಘ)

2 ಈ ಶ್ಲೋಕಾನಂತರ (ಗಖ) ದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ತನ್ಮಧ್ಯಸಂಸ್ಥಂ ವಿಮಲಂ ಮಂಡಲಂ ತೇಜಸೋಜ್ಜ್ವಲಮ್
ವ್ಯೋಮಮಧ್ಯಗತಂ ಶುಭ್ರಂ ಪ್ರಾದುರಾಸೀದ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ ||೨೪||

ಸ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ವದನಂ ದಿವ್ಯಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ
ತೇನ ತನ್ಮಂಡಲಂ ಘೋರಮಾಲೋಕಯದನಿಂದಿತಮ್ ||೨೫||

ಪ್ರಜಜ್ವಾಲಾತಿಕೋಪೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಂಚಮಂ ಶಿರಃ
[1]ಕ್ಷಣಾದದೃಶ್ಯತ [1]ಮಹಾನ್ ಪುರುಷೋ ನೀಲಲೋಹಿತಃ ||೨೬||

ತ್ರಿಶೂಲೀ ಪಿಂಗಲೋ ದೇವೋ ನಾಗಯಜ್ಞೋಪವೀತವಾನ್
ತಂ ಪ್ರಾಹ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶಂಕರಂ ನೀಲಲೋಹಿತಮ್ ||೨೭||

ಭೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ = ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ! ತನ್ಮಧ್ಯಸಂಸ್ಥಂ = ಆ ಪ್ರಕಾಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಮಲಂ = ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ತೇಜಸಾ = ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಉಜ್ಜ್ವಲಂ = ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವ್ಯೋಮ-ಮಧ್ಯಗತಂ = ಆಕಾಶಮಧ್ಯವನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಶುಭ್ರಂ = ಶ್ವೇತವರ್ಣವಹಂಥಾ ಮಂಡಲಂ = ವೃತ್ತಾಕಾರವು ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತ್ತು. ||೨೪||

ಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪಿತಾಮಹನಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಂ = ದಿವ್ಯವಹಂಥಾ ವದನಂ = ಮುಖವನು ಸೃಷ್ಟ್ವಾ = ಸೃಜಿಸಿ, ತೇನ = ಆ ಮುಖದಿಂದ ಘೋರಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅನಿಂದಿತಂ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಂಥಾ ತನ್ಮಂಡಲಂ = ಆ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲವನು ಆಲೋಕಯತ್ = ನೋಡಿದನು. ||೨೫||

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಂಚಮಂ = ಐದನೆಯದಹಂಥಾ ಶಿರಃ = ಶಿರಸ್ಸು ಅತಿಕೋಪೇನ = ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪದಿಂದ ಪ್ರಜಜ್ವಾಲ = ಜ್ವಲಿಸಿತು- ಉರಿದೆದ್ದಿ-ತ್ತೆಂಬರ್ಥ. ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹಾನ್ ಪುರುಷಃ = ಮಹಾನ್‌ಪುರುಷನಹಂಥಾ ನೀಲಲೋಹಿತಃ = ಶಿವನು ಅದೃಶ್ಯತ = ಕಾಣಲು-ಪಟ್ಟನು. ದೃಶಿರ್-ಪ್ರೇಕ್ಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು ಲಙಾತ್ಮನೇಪದಮ್. ||೨೬||

ದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪಿಂಗಲಃ = ಜಟಾಜೂಟದಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಲವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲೀ = ತ್ರಿಶೂಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ನಾಗಯಜ್ಞೋಪವೀತವಾನ್ = ಸರ್ಪಯಜ್ಞೋಪವೀತವನುಳ್ಳಾತನು. ಶಂಕರಂ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ

---

1 ಕ್ಷಣಾದದೃಶ್ಯತ್ (ಘ)

ಜಾನಾಮಿ ಭವತಃ ಪೂರ್ವಂ ಲಲಾಟೇ ಮಮ ಶಂಕರ
ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಂ ಮಹೇಶಾನ ಮಾಮೇವ ಶರಣಂ ವ್ರಜ ||೨೮||

ಶ್ರುತ್ವಾ ಸಗರ್ವಂ ವಚನಂ ಪದ್ಮಯೋನೇರಥೇಶ್ವರಃ
ಸಸರ್ಜ ಸ್ವಾತ್ಮನಃ ಕಂಚಿದ್ಭೈರವಂ ಲೋಕದಾಹಕಮ್ ||೨೯||

ಸ್ವಯಂ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾದೇವಃ ಕ್ಷಣಾದ್ವೈ ಕಾಲಭೈರವಃ
ಚಕರ್ತ ಕರಜಾಗ್ರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಂಚಮಂ ಶಿರಃ ||೩೦||

ನಿಕೃತ್ತವದನೋ ದೇವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವೇನ ಶಂಭುನಾ
ಮಮಾರ ಚೇಶಯೋಗೇನ ಜೀವಿತಂ ಪ್ರಾಪ ವಿಶ್ವಸೃಟ್ ||೩೧||

ತಂ = ಆ ನೀಲಲೋಹಿತಂ = ಕೊರಳ ಕಪ್ಪು ಜೆಡೆಯ ಕೆಂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವನನು ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಾಹ = ಗರ್ವದಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಶಂಕರ = ಸುಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹೇಶಾನ = ಎಲೈ ಈಶ್ವರನೇ ! ಪೂರ್ವಂ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಮ = ಎನ್ನ ಲಲಾಟೇ = ನೊಸಲಲ್ಲಿ ಭವತಃ = ನಿನ್ನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಂ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯನು ಜಾನಾಮಿ = ಬಲ್ಲೆನು. ಮಾಮೇವ = ಎನ್ನನೇ ಶರಣಂ = ಮೊರೆಯೋಗುಹವನು ವ್ರಜ = ಎಯ್ದು. ||೨೮||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪದ್ಮಯೋನೇಃ = ತಾವರೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಗರ್ವಂ = ಗರ್ವದಿಂದ ಸಹಿತವಾದಂಥಾ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ, ಲೋಕದಾಹಕಂ = ಲೋಕವನು ಸುಡುವಂಥಾ ಕಂಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಭೈರವಂ = ಭೈರವನನು ಸ್ವಾತ್ಮನಃ = ತನ್ನ ಶರೀರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಸರ್ಜ = ಸೃಜಿಸಿದನು. ||೨೯||

ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ ಸ್ವಯಂ = ಪರಮೇಶ್ವರ ತಾನೇ ಕಾಲಭೈರವಃ = ಕಾಲಭೈರವನಾಗಿ ಕ್ಷಣಾದ್ವೈ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಕರಜಾಗ್ರೇಣ = ಉಗುರಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಂಚಮಂ ಶಿರಃ = ಐದನೆಯ ಶಿರಸ್ಸನು ಚಕರ್ತ = ಛೇದಿಸಿದನು. ಕೃತೀ-ಛೇದನೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೩೦||

ದೇವೇನ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಶಂಭುನಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ನಿಕೃತ್ತವದನಃ = ಛೇದಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಮಾರ = ಮೃತವಾ(ನಾ)ದನು. ಈಶಯೋಗೇನ =

ತತ್ಕಂಧರಾಂತರ್ಧಮನೀನಿಷ್ಕ್ರಾಂತೈಃ[1] ಶೋಣಿತಸ್ರವೈಃ[1]
ಜಗನ್ಮಗ್ನಂ ತದಾ ದೇವೋ ವಹ್ನಿನೇತ್ರೋದ್ಭವಸ್ಯ ತು ||೩೨||
ಜ್ವರಲೇಶಸ್ಯ ಕೃತವಾನಾಹುತಿಂ ರಕ್ತವಾರಿಧಿಮ್
ಕಪಾಲಗಹ್ವರಗತಂ ರಕ್ತಮಾಂಸಾದಿಕಂ ತಥಾ ||೩೩||

[2]ತೇನೈವಾಶೋಷಯತ್ಸದ್ಯೋ[2] ಜ್ವರಲೇಶೇನ ಭೈರವಃ
ಅಥಾನ್ವಪಶ್ಯದ್ಗಿರಿಶಂ ಮಂಡಲಾಂತರಸಂಸ್ಥಿತಮ್ ||೩೪||

ಸಮಾಸೀನಂ ಮಹಾದೇವ್ಯಾ ಮಹಾದೇವಂ ತ್ರಿಲೋಚನಮ್
ಭುಜಂಗರಾಜವಲಯಂ ಚಂದ್ರಾವಯವಭೂಷಣಮ್ ||೩೫||

ಈಶ್ವರನ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ವಿಶ್ವಸೃಟ್ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಜೀವಿತಂ = ಸಪ್ರಾಣಿಸಿಕೊಳುಹ ವನು (ಬದುಕುವಿಕೆಯನ್ನು] ಪ್ರಾಪ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೩ ||

ತತ್ಕಂಧರಾಂತರ್ಧಮನೀನಿಷ್ಕ್ರಾಂತೈಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಿರಸ್ಸಿನೊಳಗಣ ನಾಳದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶೋಣಿತಸ್ರವೈಃ = ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹಂಗಳಿಂದ ಜಗತ್ = ಲೋಕವು ಮಗ್ನಂ = ಮುಂಗಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತದಾ = ಆಗ ದೇವಃ = ಕಾಲಭೈರವನು ವಹ್ನಿನೇತ್ರೋದ್ಭವಸ್ಯ = ನೊಸಲ ಕಿಚ್ಚುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಜ್ವರಲೇಶಸ್ಯ ತು = ಉರಿಯ ಅಣುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ರಕ್ತವಾರಿಧಿಂ = ರಕ್ತದ ಸಮುದ್ರವನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಕಪಾಲಗಹ್ವರಗತಂ = ಕಪಾಲವೆಂಬ ಗೊಹೆಯ ನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ರಕ್ತಮಾಂಸಾದಿಕಂ = ರಕ್ತ ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದಂಥಾದ್ದನು ಆಹುತಿಂ = ಆಹುತಿ ಯನ್ನಾಗಿ ಕೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು. ||೩೩||

ಭೈರವಃ = ಕಾಲಭೈರವನು ತೇನ ಜ್ವರಲೇಶೇನೈವ = ಆ ನೊಸಲ ಕಣ್ಣ ಉರಿಯ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾತ್ರದಿಂದವೇ ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಶೋಷಯತ್ = ರಕ್ತ ಸಮುದ್ರವ ಬತ್ತಿಸಿದನು. ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಂಡಲಾಂತರಸಂಸ್ಥಿತಂ = ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗಿರಿಶಂ = [3]ಶಿವನನು[3] ಅನ್ವಪಶ್ಯತ್ = ನೋಡಿದನು (ಕಂಡನು). ||೩೪||

ಮಹಾದೇವ್ಯಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಸೀನಂ = [4]ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ[4] ಮಹಾದೇವಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹ ದೇವನಹಂಥಾ ತ್ರಿಲೋಚನಂ = ಮೂರು ನಯನಂಗಳ ನುಳ್ಳಂಥಾ ಭುಜಂಗರಾಜವಲಯಂ = ಸರ್ಪರಾಜನಹಂಥಾ ವಾಸುಕಿಯ ಕಂಕಣವ-

---

1 ಶೋಣಿತಪ್ಲವೈಃ (ಖ) ಶೋಣಿತಪಲ್ಲವೈಃ (ಗ) 2 ತೇನೈವ ಶೋಷಯೇತ್ಸದ್ಯೋ (ಘ)
3 ಪರಮೇಶ್ವರನನು (ಖ) 4 ಕುಳಿತಿದ್ದಂಥಾ (ಖ)

ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರತೀಕಾಶಂ ಜಟಾಜೂಟವಿರಾಜಿತಮ್
ಶಾರ್ದೂಲಚರ್ಮವಸನಂ ದಿವ್ಯಮಾಲಾಸಮನ್ವಿತಮ್ ||೩೬||
ತ್ರಿಶೂಲಪಾಣಿಂ ದುಷ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಂ [1]ಯೋಗಿನಂ[1] ಭೂತಿಭೂಷಣಮ್
[2]ಯಮಂತರಾ ಯೋಗನಿಷ್ಠಾಃ[2] ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ಹೃದೀಶ್ವರಮ್ ||೩೭||

ತಮಾದಿಮೇಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವಂ ದದರ್ಶ ಹ ||೩೮||

ಯಸ್ಯ ಸಾ ಪರಮಾ ದೇವೀ ಶಕ್ತಿರಾಕಾಶಸಂಜ್ಞಿತಾ
ಸೋಽನಂತೈಶ್ವರ್ಯಯೋಗಾತ್ಮಾ ಮಹೇಶೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ ||೩೯||

ನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದ್ರಾವಯವಭೂಷಣಂ = ಚಂದ್ರನ ಶರೀರವೇ ಭೂಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ, ||೩೫||

ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರತೀಕಾಶಂ = ಕೋಟಿ ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ ಜಟಾಜೂಟವಿರಾಜಿತಂ = ಜಟಾಮುಕುಟದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ಶಾರ್ದೂಲಚರ್ಮವಸನಂ = ಪುಲಿಯ ಚರ್ಮವೇ ವಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ದಿವ್ಯಮಾಲಾಸಮನ್ವಿತಂ = ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಪಾಣಿಂ = ತ್ರಿಶೂಲವು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ದುಷ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಂ = ನೋಡಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಯೋಗಿನಂ = ಯೋಗಿಯಹಂಥಾ ಭೂತಿಭೂಷಣಂ = ವಿಭೂತಿಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಯಂ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಈಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಯೋಗನಿಷ್ಠಾಃ = ಯೋಗನಿಷ್ಠರುಗಳು ಅಂತರಾ = ಅಂತರಂಗವಹಂಥಾ ಹೃದಿ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು, ಅಂತರಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಅವ್ಯಯವು. ||೩೭||

ತಂ = ಆ ಏಕಂ = ಏಕನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ = ಪರಬ್ರಹ್ಮವಹಂಥಾ ಆದಿಂ-ದೇವಂ = ಮೊದಲ ದೆ ವನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಬ್ರಹ್ಮನು ದದರ್ಶ ಹ = ಕಂಡನು. ||೩೮||

ಸಾ ದೇವೀ = ಆ ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಆಕಾಶಸಂಜ್ಞಿತಾ = ಆಕಾಶಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಹಂಥಾ ಪರಮಾ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟ-ವಹಂಥಾ ಶಕ್ತಿಃ = ಶಕ್ತಿ, ಅನಂತೈಶ್ವರ್ಯಯೋಗಾತ್ಮಾ = ಅನಂತೈಶ್ವರ್ಯದೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ ಮಹೇಶಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು. ||೩೯||

---

[1] ಯೋಗಿನಾಂ (ಘ) [2] ಯಮಂತರ್ಯೋಗನಿಷ್ಠಾಶ್ಚ (ಘ)

ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ದೇವಾ ಋಷಯೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಃ
ಅರ್ಚಯಂತಿ ಸದಾ ಲಿಂಗಂ ವಿಶ್ವೇಶಃ ಖಲು ದೃಶ್ಯತೇ ||೪೦||

ಯಸ್ಯಾಶೇಷಜಗತ್ಸೂತಿರ್ವಿಜ್ಞಾನತನುರೀಶ್ವರೀ
ನ ಮುಂಚತಿ ಸದಾ ಪಾರ್ಶ್ವಂ ಶಂಕರೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ ||೪೧||

ಪುಷ್ಪಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ಪತ್ರಂ ಯತ್ಪಾದಯುಗಳೇ ನರಃ
ದತ್ವಾ ತರತಿ ಸಂಸಾರಂ ರುದ್ರೋಽಸೌ ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ ||೪೨||

ಯತ್ಸನ್ನಿಧಾನೇ ಸಕಲಂ ನಿಯಚ್ಛತಿ ಸನಾತನಃ
ಕಾಲಃ ಕಿಲ ಸ ಯೋಗಾತ್ಮಾ ಕಾಲಕಾಲೋ ಹಿ ದೃಶ್ಯತೇ ||೪೩||

ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊರ್ವ ಶಿವನ ಲಿಂಗಂ = ಲಿಂಗವನು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮಮೊದಲಾಗಿದ್ದಂಥಾ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಋಷಯಃ = ಋಷಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಃ = ವೇದಾಂತಿಗಳು ಅರ್ಚಯಂತಿ = ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿಹರು, [ಅಂತಪ್ಪ] ವಿಶ್ವೇಶಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನು ದೃಶ್ಯತೇ ಖಲು = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟನಲಾ. ||೪೦||

ಅಶೇಷಜಗತ್ಸೂತಿಃ = ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನು ಪಡೆದಂಥಾ ವಿಜ್ಞಾನತನುಃ = ಜ್ಞಾನಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಶ್ವರೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾರ್ಶ್ವಂ = ಸಮೀಪವನು ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ನ ಮುಂಚತಿ = ಬಿಡುತ್ತಿರಳು [ಅಂತಪ್ಪ] ಶಂಕರಃ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮ-ಶಿವನು ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು. ||೪೧||

ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಪುಷ್ಪಂ ವಾ = ಪುಷ್ಪವಾಗಲಿ ಯದಿ ವಾ = ಎತ್ತಲಾನು ಪತ್ರಂ ವಾ = ಪತ್ರೆಯಾಗಲಿ ಯತ್ಪಾದಯುಗಳೇ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದವೆರಡರಲ್ಲಿ ದತ್ವಾ = ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಸಂಸಾರಂ = ಸಂಸಾರವನು ತರತಿ = ದಾಂಟುತ್ತಿಹನು. ತೄ-ಪ್ಲವನ ತರಣಯೋಃ ಇತಿ ಧಾತುಃ| ಅಸೌ ರುದ್ರಃ = ಈ ರುದ್ರನು ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟನು. ||೪೨||

ಕಾಲಃ = ಕಾಲನು ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಯತ್ಸನ್ನಿಧಾನೇ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತವನು ನಿಯಚ್ಛತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನು, ಸನಾತನಃ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಯೋಗಾತ್ಮಾ = ಯೋಗ-ಶರೀರಿಯಹಂಥಾ ಕಾಲಕಾಲಃ = ಕಾಲಂಗೆ ಕಾಲನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಪರಶಿವನ ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟನು. ||೪೩||

ಜೀವನಂ [1]ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ[1] ತ್ರಿಲೋಕಸ್ಯೈಕಭೂಷಣಮ್ ॥೪೪
ಸ ಸೋಮೋ ದೃಶ್ಯತೇ ದೇವಃ ಸೋಮೋ ಯಸ್ಯ ವಿಭೂಷಣಮ್

ದೇವ್ಯಾ ಸಹ ಸದಾ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಯಸ್ಯ ಯೋಗಃ ಸ್ವಭಾವತಃ
[2]ಗೀಯತೇ[3] ಪರಮಾ ಮುಕ್ತಿಃ ಮಹಾದೇವಸ್ಸ ದೃಶ್ಯತೇ ॥೪೫॥

ಯಸ್ಯ ವೇದವಿದಃ ಶಾಂತಾ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ
ವಿದಂತಿ ವಿಮಲಂ ರೂಪಂ ಸ ಶಂಭುರ್ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ ॥೪೬॥

ಯೋಽಪ್ಯನಾಚಾರನಿರತಾನ್ ಸ್ವಭಕ್ತಾನೇವ ಕೇವಲಮ್
ವಿ[3]ಮೋಚಯತಿ[3] ಲೋಕಾನಾಂ ನಾಯಕೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ ॥೪೭॥

ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ=ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಜೀವನಂ=ಜೀವನವಹಂಥಾ ತ್ರಿಲೋಕಸ್ಯ=ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಏಕಭೂಷಣಂ=ಒಬ್ಬನೇ ಅಲಂಕಾರವಹಂಥಾ ಸೋಮಃ = ಚಂದ್ರನು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವಂಗೆ ವಿಭೂಷಣಂ = ಆಭರಣವು, ಸೋಮಃ = ಉಮೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಸ ದೇವಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೃಶ್ಯತೇ=ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು. ॥೪೪॥

ಯಸ್ಯ=ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವಂಗೆ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ = = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹಂಥಾ ದೇವ್ಯಾ ಸಹ = ಪರಮಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಸ್ವಭಾವತಃ = ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಯೋಗಃ=ಕೂಟವೆಂದು ಪರಮಾ ಮುಕ್ತಿಃ=ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಮುಕ್ತಿವನಿತೆ ಗೀಯತೇ=ಕೊಂಡಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿಹಳು, ಸ ಮಹಾದೇವಃ=ಆ ಮಹಾದೇವನು ದೃಶ್ಯತೇ=ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು. ॥೪೫॥

ವೇದವಿದಃ = ವೇದವಿತ್ತುಗಳಹಂಥಾ ಶಾಂತಾಃ = ಶಾಂತರುಗಳಹಂಥಾ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವಾಃ=ದ್ವಂದ್ವರಹಿತರಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ=ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಯಸ್ಯ =ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನ ವಿಮಲಂ=ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ರೂಪಂ=ಸ್ವರೂಪವನು ವಿದಂತಿ=ಅರಿವುತ್ತಿಹರು, ಸ ಶಂಭುಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೃಶ್ಯತೇ ಕಿಲ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು. ॥೪೬॥

ಯೋಽಪಿ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನು ಕೇವಲಂ = ಬರಿಯ ಅನಾಚಾರ ನಿರತಾನ್ =ಅನಾಚಾರದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಹಂಥಾ ಸ್ವಭಕ್ತಾನೇವ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರುಗಳನೇ ವಿಮೋಚಯತಿ=ಮೋಕ್ಷವನೆಯ್ದಿಸುತ್ತಿಹನು, ಲೋಕಾನಾಂ= ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂ

---

1 ಸರ್ವಭೂತಾನಾ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ 2 ನಿಯತಾ (ಘ) ಮೂಲ. ಗೀಯ್ಯತೇ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ 3 ವಿಮೋಹಯತಿ (ಕ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ

[1]ಸೋಽನುವೀಕ್ಷ್ಯ[1] ಮಹಾದೇವ್ಯಾ ಮಹಾದೇವಂ ಸನಾತನಮ್
ವರಾಸನೇ ಸಮಾಸೀನಮವಾಪ ಪರಮಾಂ ಸ್ಮೃತಿಮ್ ||೪೮||

ಲಬ್ಧ್ವಾ ಮಾಹೇಶ್ವರೀಂ ದಿವ್ಯಾಂ ಸಂಸ್ಮೃತಿಂ ಭಗವಾನಜಃ
ತೋಷಯಾಮಾಸ ವರದಂ ಸೋಮಂ ಸೋಮಾರ್ಧಭೂಷಣಮ್ ೪೯

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ—

ನಮೋ ದೇವಾಯ ಮಹತೇ ಮಹಾದೇವ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ
ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಶಾಂತಾಯ ಶಿವಾಯೈ ಶಾಂತಯೇ ನಮಃ ||೫೦||

ಗಳಿಗೆ ನಾಯಕಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ [ಆ] ಪರಮಶಿವನು ದೃಶ್ಯತೇಕಿಲ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು. ||೪೭||

ಸಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವರಾಸನೇ = ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವ್ಯಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಸೀನಂ = ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ಸನಾತನಂ = ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅನುವೀಕ್ಷ್ಯ = ಕಂಡು ಪರಮಾಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಸ್ಮೃತಿಂ = ನೆನಹನು ಅವಾಪ = ಪಡದನು. ||೪೮||

ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಜಃ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಾಹೇಶ್ವರೀಂ = ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಾಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಸಂಸ್ಮೃತಿಂ = ನೆನಹನು ಲಬ್ಧ್ವಾ = ಪಡದು ವರದಂ = ವರವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸೋಮಾರ್ಧಭೂಷಣಂ = ಚಂದ್ರಾರ್ಧಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಸೋಮಂ = ಉಮೆಯಿಂದ ಸಹಿತನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ತೋಷಯಾಮಾಸ = ಸಂತೋಷಬಡಿಸಿದನು. ||೪೯||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ = ಬ್ರಹ್ಮನ ವಾಕ್ಯವು.

ಮಹತೇ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ದೇವಾಯ = ದೇವಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಮಹಾದೇವ್ಯೈ = ಮಹಾದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ಶಾಂತಾಯ = ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಶಿವಾಯ = ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಶಾಂತಯೇ = ಶಾಂತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವಾಯೈ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೫೦||

---

[1] ಸೋಮಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ (ಘ)

ಓಂ ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ತುಭ್ಯಂ ವಿದ್ಯಾಯೈ ಚ ನಮೋ ನಮಃ
ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ ಕಾಲಾಯ[2] ಮಾಯಾಯೈ ಚ ನಮೋ ನಮಃ[2] ೫೧

ನಿಯಂತ್ರೇ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಕ್ಷೋಭಿತಾಯೈ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ
ನಮೋ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಯೇ ಮಹೇಶಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||೫೨||

ನಮೋ ವಿಜ್ಞಾನದೇಹಾಯ ಸ್ಮೃತಯೇ ಚ ನಮೋ ನಮಃ
ನಮೋ ನಮೋಽಸ್ತು ರುದ್ರಾಯ ರುದ್ರಾಣ್ಯೈ ಚ ನಮೋ ನಮಃ ೫೩

ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ಪ್ರಕೃತಯೇ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಚ
ಯೋಗದಾಯೈ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಯೋಗಿನಾಂ ಗುರವೇ ನಮಃ ||೫೪||

ಬ್ರಹ್ಮಣೇ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಹಂಥಾ ತುಭ್ಯಂ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಓಂ ನಮಃ = ಪ್ರಣವಸಹಿತವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರವು. ವಿದ್ಯಾಯೈ ಚ = ವಿದ್ಯಾರೂಪಿಣಿಯಹಂಥಾ ದೇವಿಗೋಸ್ಕರವು ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು, ಕಾಲಾಯ = ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. [2]ಮಾಯಾಯೈ ಚ = ಮಾಯೆಯಹಂಥಾ ದೇವಿಗೋಸ್ಕರವು ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು.[2] ||೫೧||

ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಣಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಂಗಳ ನಿಯಂತ್ರೇ = ನಿರ್ಮಿಸಿದಂಥಾ ಮಹೇಶಾಯ = ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ಕ್ಷೋಭಿತಾಯೈ = ಸಂಸಾರವನು ನಡುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಯೇ = ಆದಿಶಕ್ತಿಯಹಂಥಾ ದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ||೫೨||

ವಿಜ್ಞಾನದೇಹಾಯ = ಜ್ಞಾನಶರೀರಿಯಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸ್ಮೃತಯೇ ಚ = ಧ್ಯಾನರೂಪಿಣಿಯಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ರುದ್ರಾಯ = ರುದ್ರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ರುದ್ರಾಣ್ಯೈ ಚ = ರುದ್ರಾಣಿಯಹಂಥಾ ದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮೋನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೫೩||

ಪ್ರಕೃತಯೇ = ಶಕ್ತಿಯಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ನಾರಾಯಣಾಯ ಚ = ನಾರಾಯಣನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರವು

---

[2] ಈ ಪಾಠವು (ಖ) ದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗ (ಖ) ದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ.

ಭೂತಯೇ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ನಮೋ [1]ಯೋ[ಗ]ರ್ದ್ಧಯೇ[1] ನಮಃ
ನಮಃ ಸಂಸಾರನಾಶಾಯ ಸಂಸಾರೋತ್ಪತ್ತಯೇ ನಮಃ ||೫೫||

ನಿತ್ಯಾನಂದಾಯ ವಿಭವೇ ನಮೋಽಸ್ತ್ವಾನಂದಮೂರ್ತಯೇ
ನಮಃ ಕಾರ್ಯವಿಹೀನಾಯ ವಿಶ್ವಪ್ರಕೃತಯೇ ನಮಃ ||೫೬||

ಓಂಕಾರಮೂರ್ತಯೇ ತುಭ್ಯಂ ತದಂತಸ್ಸಂಸ್ಥಿತಾಯ ತೇ
ನಮಸ್ತೇ ವ್ಯೋಮಸಂಸ್ಥಾಯ ವ್ಯೋಮಶಕ್ತ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ ೫೭

ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಯೋಗದಾಯ್ಯೈ = ಯೋಗವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಯೋಗಿನಾಂ = ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಗುರವೇ = ಗುರುವಹಾಂಥಾ ತುಭ್ಯಂ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೫೪||

ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭೂತಯೇ = ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಯೋಗರ್ದ್ಧಯೇ = ಯೋಗವ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ಸಂಸಾರನಾಶಾಯ = ಸಂಸಾರವ ನಾಶವ ಮಾಡುವಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸಂಸಾರೋತ್ಪತ್ತಯೇ = ಸಂಸಾರವ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥಾ ದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೫೫||

ನಿತ್ಯಾನಂದಾಯ = ಸದಾ ಆನಂದವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಭವೇ = ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಆನಂದಮೂರ್ತಯೇ = ಆನಂದವೇ ರೂಪಾದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ಕಾರ್ಯವಿಹೀನಾಯ = ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲದಾತಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ವಿಶ್ವಪ್ರಕೃತಯೇ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಾಯೆಯಹಂಥಾ ದೇವಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೫೬||

ಓಂಕಾರಮೂರ್ತಯೇ = ಪ್ರಣವಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ತದಂತಃ = ಆ ಪ್ರಣವದೊಳಗೆ ಸಂಸ್ಥಿತಾಯ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತುಭ್ಯಂ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ವ್ಯೋಮಸಂಸ್ಥಾಯ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ವ್ಯೋಮಶಕ್ತ್ಯೈ = ಆಕಾಶಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳ ಶಕ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೫೭||

---

1 ಯೋಗಾರ್ದ್ಧಯೇ (ಕ ಖ ಗ ಚ) ಯೋಗಾರ್ತಯೇ (ಘ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನುಸಾರ ಮೂಲ ಪಾಠವನ್ನು ಇಡಲಾಗಿದೆ.

ಇತಿ 'ಸ್ತೋಮಾಷ್ಟಕೇನೇ'ಶಂ [1]ಪ್ರಣಮ್ಯ[1] ಸ ಪಿತಾಮಹಃ
ಪಪಾತ ದಂಡವದ್ಭೂಮೌ ಗೃಣನ್ ವೈ ಶತರುದ್ರಿಯಮ್ ||೫೮||

ಅಥ ದೇವೋ ಮಹಾದೇವಃ ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಹರೋ ಹರಃ
ಪ್ರೋವಾಚೋತ್ಥಾಪ್ಯ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತವ ಸಾಂಪ್ರತಮ್

ದತ್ವಾಽಸ್ಮೈ ಪರಮಂ ಯೋಗಮೈಶ್ವರ್ಯಮತುಲಂ ಮಹತ್ ।
ಪ್ರೋವಾಚಾಗ್ರೇ [2]ಸ್ಥಿತಂ[2] ರುದ್ರಂ ನೀಲಲೋಹಿತಮೀಶ್ವರಮ್ ||೬೦||

ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತು ಜಗತಾಂ ಸಂಪೂಜ್ಯಃ ಪ್ರಥಮಸ್ಸುತಃ
ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷಣೀಯೋಽಯಂ ಭವತಾಽಪಿ ದಯಾಲುನಾ ||೬೧||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋಮಾಷ್ಟಕೇನ = [3]ಉಮಾಸಹಿತವಹಂಥಾ ಅಷ್ಟಕದಿಂದ[3] ಈಶಂ = [4]ಪರಮೇಶ್ವರನನು[4] ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸ ಪಿತಾಮಹಃ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶತರುದ್ರಿಯಂ = ಶ್ರೀರುದ್ರವನು ಗೃಣನ್ ವೈ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡುತ್ತವೂ ಭೂಮೌ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದಂಡವತ್ = ದಡಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ = ಬಿದ್ದನು. ||೫೮||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಹರಃ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದವರ ಪೀಡೆಯನು ತೊಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹರಃ = ಭವವನಪಹರಿಸುವಂಥಾ ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ = ಹಸ್ತವೆರಡರಿಂದ ಉತ್ಥಾಪ್ಯ = ನೆಗಹಿ ತವ = ನಿನಗೆ ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಈಗ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ = ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು ಎಂದು ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೫೯||

ಅಸ್ಮೈ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮಂಗೋಸ್ಕರ ಪರಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಯೋಗಂ = ಯೋಗವನು ಅತುಲಂ = ಸಮಾನವಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹತ್ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಐಶ್ವರ್ಯಂ = ಐಶ್ವರ್ಯವನು ದತ್ವಾ = ಕೊಟ್ಟು ಅಗ್ರೇ = ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರುದ್ರಂ = ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಈಶ್ವರಂ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀಲಲೋಹಿತಂ = ಕಾಲಭೈರವನನು ಕುರಿತು ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೬೦||

ಏಷಃ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತು = ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತಾಂ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂಜ್ಯಃ = ಪೂಜ್ಯನು ಪ್ರಥಮಃ ಸುತಃ = ಎನ್ನ ಮೊದಲ ಪುತ್ರನು. ದಯಾಲುನಾ = ಕೃಪಾಳುವಹಂಥಾ ಭವತಾಽಪಿ = ನಿನ್ನಿಂದವೂ ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಅಯಂ = ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ರಕ್ಷಣೀಯಃ = ರಕ್ಷಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನು. ||೬೧||

---

[1] ಸಂಸ್ತುತ್ಯ (ಘ,) (ಕ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ. [2] ಸ್ಮಿತಂ (ಕ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ
[3] ಸೋಮಾಷ್ಟಕದಿಂದ (ಖ ಚ) [4] ಈಸ್ವರನನು (ಕ)

ಅಯಂ ಪುರಾಣಪುರುಷೋ ನ ಹಂತವ್ಯಸ್ತ್ವಯಾಽನಘ
ಸ್ವಯೋಗೈಶ್ವರ್ಯಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾನ್ಮಾಮೇವ ಶರಣಂ ಗತಃ ||೬೨||

ಅಯಂ ಚ ಯಜ್ಞೋ ಭಗವಾನ್[1] ಸಗರ್ವೋ ಭವತಾಽನಘ
ಶಾಸಿತವ್ಯೋ ವಿರಿಂಚಸ್ಯ ಧಾರಣೀಯಂ [2]ಶಿರಸ್ತ್ವಯಾ ||೬೩||

ಇತ್ಯೇತದುಕ್ತ್ವಾ ವಚನಂ ಭಗವಾನ್ ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ ದಿವ್ಯಂ ಯಯೌ ತತ್ಪರಮಂ ಪದಮ್ ||೬೪||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ನಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಬ್ರಹ್ಮಶಿರಚ್ಛೇದನಂ'
ನಾಮ ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಭೋ ಅನಘ = ಎಲೈ ನಿರ್ದೋಷಿಯಹಂಥಾತನೇ ! ಅಯಂ = ಈ ಪುರಾಣ— ಪುರುಷಃ = ಪುರಾಣಪುರುಷನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ವಯೋಗೈಶ್ವರ್ಯಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾತ್ = ತನ್ನ ಯೋಗೈಶ್ವರ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಜೆಸೆಯಿಂದ ಮಾಮೇವ = ಎನ್ನನೇ ಶರಣಂ = ಮರೆಯೊಗುಹವನು ಗತಃ = ಎಯ್ದಿದನು. ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ನ ಹಂತವ್ಯಃ = ಕೊಲಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ||೬೨||

ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಯಂ ಯಜ್ಞಶ್ಚ = ಈ ಯಜ್ಞನು ಸಗರ್ವಃ = ಗರ್ವದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾತನು. ಭೋ ಅನಘ = ಎಲೈ ನಿರ್ದೋಷಿಯಹಂಥಾತನೇ ! ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಶಾಸಿತವ್ಯಃ = ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನು. ವಿರಿಂಚಸ್ಯ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಿರಃ = ಶಿರಸ್ಸು ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಧಾರಣೀಯಂ = ಧರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೬೩||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಏತತ್ ವಚನಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂ = ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಪರಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಪದಂ = ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ = ಪ್ರಕಾಶವಹಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಸ್ಥಾನಂ = ಸ್ಥಾನವನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೬೪||

---

1 ಭಗವನ್ (ಘ) 2 ಶಿರಸ್ತ್ವಿದಂ (ಘ)

ಚತುರ್ದಶೋ ऽ ಧ್ಯಾಯಃ

(ಭಿಕ್ಷಾಟನಲೀಲಾ)

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣೇ ಸೂತ ಉವಾಚ—

ತತಃ ಸ ಭಗವಾನೀಶಃ ಕಪರ್ದೀ ನೀಲಲೋಹಿತಃ
[1]ಗ್ರಾಹಯಾಮಾಸ[1] ವದನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಾಲಭೈರವಃ ॥೧॥

ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ಚ ನಿರವಗ್ರಹವಿಗ್ರಹಃ
ಭೂತಪ್ರಮುಥರುದ್ರಾಣಾಂ ಕೋಟಿಭಿಃ ಪರಿವಾರಿತಃ ॥೨॥

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣೇ ಸೂತ ಉವಾಚ — ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸೂತ ಮಹಾಋಷಿ [2]ನುಡಿದನು.[2]

ತತಃ=ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್=ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಶಃ= ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಕಪರ್ದೀ = ಜಟಾಜೂಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀಲಲೋಹಿತಃ = ಕೊರಳ ಕಪ್ಪು ಜಡೆಯ ಕೆಂಪುವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಃ ಕಾಲಭೈರವಃ = ಆ ಕಾಲಭೈರವನು ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ವದನಂ=ಮುಖವನು ಗ್ರಾಹಯಾಮಾಸ =ಧರಿಸಿದನು. ನೀಲಲೋಹಿತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು — ಕಂಠೇ ನೀಲಃ ಕೇಶೇಷು ಲೋಹಿತೋ ಯಸ್ಯ ಸಃ ನೀಲಲೋಹಿತಃ ಈ ನಿರ್ವಚನ ಲಿಂಗಾಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ[3] ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಸ್ವತಂತ್ರಃ=ಸ್ವತಂತ್ರನಹಂಥಾ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ಚ=ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಕಾಲಭೈರವನು[4] ನಿರವಗ್ರಹವಿಗ್ರಹಃ[4]=[5]ತಟ್ಟಯುವ[5]ಮಾಡದೇ ಬ್ರಹ್ಮಕಪಾಲವ ಧರಿಸಿ

---

[1] ಜಗ್ರಾಹ ತಸ್ಯ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ [2] ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು (ಖ)

[3] (O.R.I. ನಲ್ಲಿನ S.586ನೇ ನಂಬರಿನ ಆಂಧ್ರಲಿಪಿಯ ತಾಳಪತ್ರದ ಲಿಂಗಾಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ "ನೀಲಶ್ಚಾಸೌ ಲೋಹಿತಶ್ಚ ನೀಲಲೋಹಿತಃ । ನೀಲಃ ಕಂಠೇ ಕೇಶೇಷು ಲೋಹಿತೋ ವಾ" ಎಂದು ನಿರ್ವಚನ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ].

[4] [ಅನಿಂದ್ಯವಾದ ಅರ್ಥಾತ್ ಪಾವನವಾದ ಅಥವಾ ಅವಿಭಕ್ತವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿ]

[5] ತಟ್ಟೆಯವ (ಖ) (?) [ತಂಟೆ ?]

ದೇವಾನಾಂ ದಾನವಾನಾಂ ಚ ತಥಾಽನ್ಯೇಷಾಂ ಚ ಮಾದ್ಯತಾಮ್
ರಕ್ತಭಿಕ್ಷಾಚ್ಛಲೇನೈವ ಗರ್ವಕಂಡೂಂ ಹರಾಮ್ಯಹಮ್ ||೩||

ಇತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಚಚಾರ ಭುವನತ್ರಯಮ್
ಆಸ್ಥಾಯ ವಿಕೃತಂ ವೇಷಂ ದೀಪ್ಯಮಾನಂ ಸ್ವತೇಜಸಾ
ಶ್ರೀಮತ್ಪವಿತ್ರಂ ರುಚಿರಂ ಲೋಚನತ್ರಯಸಂಯುತಮ್ ||೪||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಕೋಟಿಸಂಕಾ[1]ಶ[1]ಪ್ರಜ್ವಲತ್ಕೇಶಸಂಹ[2]ತಿಃ[2]
ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಳವದ[3]ನೋ[3] ಮಹಾಜಲದನಿಸ್ಸ್ವ[4]ನಃ[4] ||೫||

ದಾತನಾಗಿ ಭೂತಪ್ರಮಥರುದ್ರಾಣಾಂ= ಭೂತಗಣ ಪ್ರಮಥಗಣ ರುದ್ರಗಣಂಗಳ ಕೋಟಿಭಿಃ=ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಂದ ಪರಿವಾರಿತಃ=ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾದನು. ವಿಗ್ರಹಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು = ವಿಶೇಷೇಣ ಗೃಹ್ಣಾತೀತಿ ವಿಗ್ರಹಃ. ಗ್ರಹ = ಉಪಾದಾನೇ ಎಂಬ ಧಾತು ಪ್ರಯೋಗವು. ||೨||

ರಕ್ತಭಿಕ್ಷಾಚ್ಛಲೇನೈವ=ರಕ್ತಭಿಕ್ಷದ ನೆವದಿಂದವೇ ದೇವಾನಾಂ=ದೇವರ್ಕಳ ದಾನವಾನಾಂ ಚ= ರಾಕ್ಷಸರುಗಳ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅನ್ಯೇಷಾಂ=ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರುಗಳ ಮಾದ್ಯತಾಂ =ಮದದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಗರ್ವಕಂಡೂಂ ಚ = ಗರ್ವದ ತಿಮಿರವನು ಅಹಂ=ನಾನು ಹರಾಮಿ=ತಗ್ಗಿಸುವೆನು. ||೩||

ಇತಿ=ಹೀಗೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ=ನಿಶ್ಚೈಸಿ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ= ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಕಾಲಭೈರವನು ಸ್ವತೇಜಸಾ = ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದೀಪ್ಯಮಾನಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಕೃತಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಶ್ರೀಮತ್ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪವಿತ್ರಂ—ಪಾವನವಹಂಥಾ ರುಚಿರಂ=ಚೆಲುವಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಲೋಚನತ್ರಯಸಂಯುತಂ = ನಯನ ಮೂರರಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವೇಷಂ = ರೂಪನು ಆಸ್ಥಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭುವನತ್ರಯಂ = ಲೋಕಮೂರನು ಚಚಾರ= ಚರಿಸಿದನು. ||೪||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಕೋಟಿಸಂಕಾಶಪ್ರಜ್ವಲತ್ಕೇಶಸಂಹತಿಃ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಅಗ್ನಿಕೋಟಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಹೊಳೆವುತ್ತಿದ್ದ ಜಟಾಮಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಳವದನಃ = ದಾಡೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಜಲದ ನಿಸ್ಸ್ವನಃ=ಬಹಳವಹಮೇಘ ಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ||೫||

---

[1] ಶಂ (ಘ) [2] ತಂ (ಘ) [3] ನಂ (ಘ) [4] ನಂ (ಘ)

ಮಹಾಡಮರುಕಧ್ವಾನ ದೀರ್ಣವಿಶ್ವಾಂಡಂ ಪಿಂಡ[1]ಕಃ[1]
ತ್ರಿಶೂಲಖಡ್ಗಪರಶುಪ್ರಮುಖಾಯುಧಕೋಟಿಭಿಃ
ಅಲಂಕೃತಮಹಾಬಾಹುಪರಿಘವ್ಯೂಹಶೋಭನಃ[2] ||೬||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಾಲವದನಂ ಶಂಕರಂ ಕಾಲಭೈರವಮ್
ರೂಪಲಾವಣ್ಯಸಂಪ[3]ನ್ನಂ ನಾರೀಕುಲಮಗಾದನು ||೭||

ಗಾಯಂತಿ ವಿವಿಧಂ ಗಾನಂ ನೃತ್ಯಂತಿ ಪುರತಃ ಪ್ರಭೋಃ
ಸಸ್ಮಿತಂ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ವದನಂ [4]ಚಕ್ರುರ್ಭ್ರೂಭಂಗಮೇವ[4] ಚ ||೮||

ಸ ದೇವದಾನವಾದೀನಾಂ ದೇಶಾನಭ್ಯೇತ್ಯ ಶೂಲಭೃತ್
ಜಗಾಮ ವಿಷ್ಣುಭವನಂ ಯತ್ರಾಸ್ತೇ ಮಧುಸೂದನಃ ||೯||

ಮಹಾಡಮರುಕಧ್ವಾನದೀರ್ಣವಿಶ್ವಾಂಡಪಿಂಡಕಃ = ಮಹಾಡಮರುಗಧ್ವನಿಯಿಂದ ಒಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮಂಡಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಖಡ್ಗಪರಶುಪ್ರಮುಖಾಯುಧಕೋಟಿಭಿಃ = ತ್ರಿಶೂಲ ಖಡ್ಗಪರಶು ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಂಗಳ ಕೋಟಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಮಹಾಬಾಹುಪರಿಘವ್ಯೂಹಶೋಭನಃ = ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೊಡ್ಡಿಹ ಭುಜಂಗಳೆಂಬ ಲಾಳವಿಂಡಿಗೆಗಳ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾತನಾದನು.

ಕಾಲವದನಂ = ಮನೋಹರವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಕರಂ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಸಂಪನ್ನಂ = ರೂಪುಲಾವಣ್ಯದಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಹಂಥಾ ತಂ ಕಾಲಭೈರವಂ = ಆ ಕಾಲಭೈರವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ನಾರೀಕುಲಂ = ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮೂಹವು ಅನು = ಬಳಿವಿಡಿದು ಅಗಾತ್ = ಎಯ್ದಿತ್ತು. ||೭||

ಪ್ರಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪುರತಃ = ಮುಂದೆ ವಿವಿಧಂ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಗಾನಂ = ಗೀತವನು ಗಾಯಂತಿ = ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನೃತ್ಯಂತಿ = ನೃತ್ಯವನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಸ್ಮಿತಂ = ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ವದನಂ = ಮುಖವನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ = ನೋಡಿ ಭ್ರೂಭಂಗಮೇವ ಚ = ಹುಬ್ಬಿನ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಚಕ್ರುಃ = ಮಾಡಿದರು. ||೮||

ತ್ರಿಶೂಲಭೃತ್ = ತ್ರಿಶೂಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಕಾಲಭೈರವನು ದೇವದಾನವಾದೀನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರು ಮೊದಲಾದವರುಗಳ ದೇಶಾನ್ =

---

[1] ಕಂ (ಘ) [2] ೫-೬ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳು (ಘ)ದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾಂತವಾಗಿವೆ

[3] ನ್ನಾ (ಘ) [4] ಸಕೃತ್ ಭ್ರೂಭಂಗಮೇವ (ಘ)

ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ಭವನಂ ದಿವ್ಯಂ ಶಂಕರೋ ಲೋಕಶಂಕರಃ
ಸಹೈವ ಭೂತಪ್ರವರ್ಯೈಃ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಮುಪಚಕ್ರಮೇ ||೧೦||

ಅವಿಜ್ಞಾಯ ಪರಂ ಭಾವಂ ದಿವ್ಯಂ ತತ್ಪಾರಮೇಶ್ವರಮ್
ನ್ಯವಾರಯತ್ತ್ರಿಶೂಲಾಂಕಂ ದ್ವಾರಪಾಲೋ ಮಹಾಬಲಃ ||೧೧||

ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಪಾಣಿಃ ಪೀತವಾಸಾ ಮಹಾಭುಜಃ
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ ಇತಿ ಖ್ಯಾತೋ ವಿಷ್ಣೋರಂಶಸಮುದ್ಭವಃ ||೧೨||

ಅಥ ದೇವೋ ಮಹಾದೇವಸ್ತ್ರಿಪುರಾರಿಸ್ತ್ರಿಶೂಲಭೃತ್
ಶೂಲೇನೋರಸಿ ನಿರ್ಭಿದ್ಯ ಪಾತಯಾಮಾಸ ತಂ [2]ಭುವಿ ||೧೩||

ದೇಶಂಗಳನು ಅಭ್ಯೇತ್ಯ = ಎಯ್ದಿ, ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಮಧುಸೂದನಃ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಆಸ್ತೇ = ಇರುತ್ತಿಹನು, ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಭವನಂ = ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಅರಮನೆಯನು ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೯||

ಲೋಕಶಂಕರಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಂಕರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ದಿವ್ಯಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಭವನಂ = ಅರಮನೆಯನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ಭೂತ.ಪ್ರವರ್ಯೈಃ ಸಹೈವ = ಭೂತಗಣಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಉಪಚಕ್ರಮೇ = ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ಪಾರಮೇಶ್ವರಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಂ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ತತ್ = ಆ ಭಾವಂ = ಸ್ವಭಾವವನು ಅವಿಜ್ಞಾಯ = ಅರಿಯದೇ ಮಹಾಬಲಃ = ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ದ್ವಾರಪಾಲಃ = ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವವನು ತ್ರಿಶೂಲಾಂಕಂ = ತ್ರಿಶೂಲದ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಲಭೈರವನನು ನ್ಯವಾರಯತ್ = ತಡೆದನು. ||೧೧||

ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಪಾಣಿಃ = ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಹಸ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪೀತವಾಸಾಃ = ಪೀತಾಂಬರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಭುಜಃ = ದೊಡ್ಡಿಹ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ ಇತಿ = ಐಷ್ವಕ್ಸೇನನೆಂದು ಖ್ಯಾತಃ = [1]ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಬಾಗಿಲಕಾಯುವಾತನು ವಿಷ್ಣೋಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶಸಮುದ್ಭವಃ = ಅಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಾತನು. ||೧೨||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರಿಪುರಾರಿಃ = ತ್ರಿಪುರವೈರಿಯಹಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಭೃತ್ = ತ್ರಿಶೂಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ

---

[1] ಪ್ರಖ್ಯಾತನಹಂಥಾ (ಖ) [2] ವಿಭುಃ (ಖ,ಗ) ಮೂಲಮಾತ್ರ

ಸ ಶೂಲನಿಹತೋಽತ್ಯರ್ಥಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸ್ವಂ ಪರಮಂ ಬಲವತ್
ತತ್ಯಾಜ ಜೀವಿತಂ [1]ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮೃತ್ಯುಂ ವ್ಯಾಧಿಹತೋ ಯಥಾ[1] ||೧೪

ನಿಪಾತ್ಯ ವಿಷ್ವಕ್ಪುರುಷಂ ಸಾರ್ಧಂ ಪ್ರಮಥಪುಂಗವೈಃ
ವಿವೇಶ ಶೂಲೇನಾದಾಯ ತತ್ಕಳೇವರಮೀಶ್ವರಃ ||೧೫||

[2]ವೀಕ್ಷ್ಯ ತಂ ಜಗತೋ ಹೇತು[2]ಮೀಶ್ವರಂ ಭಗವಾನ್ ಹರಿಃ
[3]ಸಿರಾಂ ಲಲಾಟಾನ್ನಿರ್ಭಿದ್ಯ [3]ರಕ್ತಧಾರಾಮಪಾತಯತ್ ||೧೬||

= ಪರಮೇಶ್ವರನು ಶೂಲೇನ = ತ್ರಿಶೂಲದಿಂದ ಉರಸಿ = ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಿದ್ಯ = ಇರಿದು ತಂ = ಆ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಂ = ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನನನು ಭುವಿ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಾತಯಾಮಾಸ = ಕೆಡಹಿದನು. ||೧೩||

ಶೂಲನಿಹತಃ = ಶೂಲದಿಂದ ಘಾಯವಡೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಃ = ಆ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನನು ಸ್ವಂ = ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಪರಮಂ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಬಲಂ = ಸತ್ತ್ವವನು ಅತ್ಯರ್ಥಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಜೀವಿತಂ = ಪ್ರಾಣವನು ತತ್ಯಾಜ = ಬಿಟ್ಟನು. ಮೃತ್ಯುಂ = ಮೃತ್ಯುವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ವ್ಯಾಧಿಹತೋ ಯಥಾ = ವ್ಯಾಧಿಪೀಡಿತನೆಹಗೋ ಅಹಗೆ. ||೧೪||

ಈಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ವಿಷ್ವಕ್ಪುರುಷಂ = ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನನನು ನಿಪಾತ್ಯ = ಕೆಡಹಿ ತತ್ಕಳೇವರಂ = ಆತನ ಹೆಣನನು ಶೂಲೇನ = ತ್ರಿಶೂಲದಿಂದ ಆದಾಯ = ನೆಗಹಿ ಪ್ರಮಥಪುಂಗವೈಃ ಸಾರ್ಧಂ = ಪ್ರಮಥಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳೊಡನೆ ವಿವೇಶ = ಒಳಹೊಕ್ಕನು. ||೧೫||

ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಜಗತಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೇತುಂ = ಕಾರಣನಹಂಥಾ ತಂ = ಆ ಈಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ವೀಕ್ಷ್ಯ = ಕಂಡು ಲಲಾಟಾತ್ = ಹಣೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಿರಾಂ = ಸಿರೆಯನು ನಿರ್ಭಿದ್ಯ = ಬಿಡಿಸಿ ರಕ್ತಧಾರಾಂ = ರಕ್ತಧಾರೆಯನು ಅಪಾತಯತ್ = ಕೆಡಹಿದನು. ||೧೬||

---

[1] ಮತ್ತ್ವೋ ಯಥಾ ವ್ಯಾಧಿಹತೋ ನರಃ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. ಮೂಲ ಮೇಲಿರುವಂತೆಯೇ

[2] ಸಂಪ್ರವೀಕ್ಷ್ಯ ಜಗದ್ಧೇತು (ಘ).

[3] ಚಕ್ರೇಣೋತ್ಪಾಟ್ಯ ನಿಟಿಲಂ (ಘ)

[1]ಗೃಹಾಣ[1]ಭಗವನ್ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಮದೀಯಾಮಮಿತದ್ಯುತೇ
ನ ವಿದ್ಯತೇ[2]ಚಾಪ್ಯುಚಿತಾ[2] ತವ ತ್ರಿಪುರಮರ್ದನ ||೧೭||

[3]ಇತಿ[3] ಪ್ರವರ್ತಿತಾ ಧಾರಾ ರುಧಿರಸ್ಯ ನಿರಂತರಮ್
ದಿವ್ಯ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಂ ತು ಕಪಾಲೇ ಭೈರವಸ್ಯ ಸಾ ||೧೮||

[ಸೂತ ಉವಾಚ] —
ತಯಾ ಪತಂತ್ಯಾ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾಃ ಧಾರಯಾ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ
ಕಪಾಲಸ್ಯ ವಿಶಾಲಸ್ಯ ನಾರ್ಧಮಪ್ಯಭಿಪೂರಿತಮ್ ||೧೯||

ರಕ್ತಸ್ಯ ವಿರಹಾತ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಪಪಾತ ಭುವಿ ಮೋಹಿತಃ

ಅಮಿತದ್ಯುತೇ = ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವನ್ = ಎಲೈ ಷಡುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ದೇವನೇ ! ಮದೀಯಾಂ = ಎನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಭಿಕ್ಷಾಂ = ಭಿಕ್ಷೆಯನು ಗೃಹಾಣ = ಗ್ರಹಿಸು. ಭೋ ತ್ರಿಪುರಮರ್ದನ ! = ಎಲೆ ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನೇ! ತವಾಪಿ = ನಿನಗೆಯು ಉಚಿತಾ ಚ = ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾದ್ದು ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲ. ||೧೭||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ರುಧಿರಸ್ಯ = ರಕ್ತದ ಸಾ = ಆ ಧಾರಾ = ಧಾರೆ ನಿರಂತರು = ಆವಾಗವು ದಿವ್ಯವರ್ಷಸಹಸ್ರಂ ತು = ದಿವ್ಯ ಸಹಸ್ರವರುಷವು ಭೈರವಸ್ಯ = ಕಾಲಭೈರವನ ಕಪಾಲೇ = ಹಸ್ತದ ಕಪಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿತಾ = ವರ್ತಿಸಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೮||

ಸೂತ ಉವಾಚ — ಸೂತಮುನಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಭೋ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾಃ = ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ ! ಪತಂತ್ಯಾ = ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಯಾ ಧಾರಯಾ = ಆ ರಕ್ತದ ಧಾರೆಯಿಂದ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಿಶಾಲಸ್ಯ = ವಿಶಾಲವಹಂಥಾ ಕಪಾಲಸ್ಯ = ಕಪಾಲದ ಅರ್ಧಮಪಿ = ಅರ್ಧವೂ ಅಭಿಪೂರಿತಂ ನ = ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಿದಿಲ್ಲ. ||೧೯||

ರಕ್ತಸ್ಯ = ರಕ್ತದ ವಿರಹಾತ್ = ಅಗಲಿಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಮೋಹಿತಃ = ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಭುವಿ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ = ಬಿದ್ದನು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೃಪಾನಿಧಿಃ = ಕರುಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ

1 ಗ್ರಹಾಣ (ಘ) 2 ಚಾಪ್ಯುಚಿತಂ (ಘ) 3 ಇತ್ಥಂ (ಘ)

ತತಃ ಕೃಪಾನಿಧಿರ್ದೇವಃ ಕಟಾಕ್ಷೇಣಾಮೃತೇನ ತು ||
ಭಕ್ತಮುಜ್ಜೀವಯಾಮಾಸ ಹರಿಂ ಸರ್ವೇಶ್ವರಶ್ಶಿವಃ ||೨೦||

ಅಥಾಬ್ರವೀತ್ಕಾಲರುದ್ರಂ ಹರಿರ್ನಾರಾಯಣಃ [1]ಪ್ರಭುಃ[1]
ಸಂಸ್ತುತ್ಯ ವೈದಿಕೈರ್ಮಂತ್ರೈಃ ಬಹುಮಾನಪುರಸ್ಸರಮ್ ||೨೧||

ಕಿಮರ್ಥಮೇತದ್ವದನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಭವತಾ ಧೃತಮ್
ಪ್ರೋವಾಚ ವೃತ್ತಮಖಿಲಂ ದೇವದೇವೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ ||೨೨||

ವಿಸ್ಮೃತಂ ತೇನ ತತ್ಕಾಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರಮಾಯಯಾ
ಏವಂ ತಮನುಗೃಹ್ಯಾಥ ಭಗವಾನ್ ಕಾಲಭೈರವಃ ||೨೩||

ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಅಮೃತೇನ = ಅಮೃತಮಯವಹಂಥಾ ಕಟಾಕ್ಷೇಣ = ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದವು ಭಕ್ತಂ = ಭಕ್ತನಹಂಥಾ ಹರಿಂ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನನು ಉಜ್ಜೀವಯಾಮಾಸ = [2]ಪ್ರಾಣಿಸಿದನು[2] [ಬದುಕಿಸಿದನು.] ||೨೦||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಃ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ನಾರಾಯಣಃ = ಜಲಶಯನನಹಂಥಾ ಹರಿಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ವೈದಿಕೈಃ ಮಂತ್ರೈಃ = ವೇದೋಕ್ತವಹಂಥಾ ಮಂತ್ರಂಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ತುತ್ಯ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿ ಬಹುಮಾನಪುರಸ್ಸರಂ = ಬಹಳ ಸತ್ಕಾರ ಮುಂತಾಗಿ ಕಾಲರುದ್ರಂ = ಕಾಲಭೈರವನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೨೧||

ಕಿಮರ್ಥಂ = ಏನು ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಏತದ್ವದನಂ = ಈ ಮುಖವು ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಧೃತಂ = ಧರಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ದೇವದೇವಃ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಶಿವನು ಅಖಿಲಂ ವೃತ್ತಂ = ಸಮಸ್ತ ವೃತ್ತಾಂತವನು ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೨೨||

ಪರಮೇಶ್ವರಮಾಯಯಾ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ತತ್ಕಾಲೇ = ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೇನ = ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ವಿಸ್ಮೃತಂ = ಮರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂದು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದು ತಂ = ಆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನು ಅನುಗೃಹ್ಯ = ಪತಿಕರಿಸಿ ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ

---

1 ಸ್ವಯಮ್ (ಘ) 2 ಸಪ್ರಾಣಿಸಿದನು (ಖ)

ಮಹೇಶ್ವರಾಂಶಸಂಭೂತೋ ನಿರ್ಜಗಾಮ ಕಪಾಲವಾನ್
ಭಸ್ಮಸಂದಿಗ್ಧಸರ್ವಾಂಗೋ ಲೋಕಾನಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ||೨೪||

ಕೈಲಾಸಶಿಖರಾಕಾರಂ ದೇವರಾಜನಿಕೇತನವತ್
ವರ್ಧಮಾನಪುರದ್ವಾರಂ ಯಯೌ ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥಮೀಶ್ವರಃ ||೨೫||

ದೇವರಾಜೋऽಪಿ ವಿಮಲೇ [1]ಮಂಡಪೇ[1] ರತ್ನಮಂಡಿತೇ
ಶಚ್ಯಾ ಸಹ ಸಮಾಸೀನಃ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸಮೀಪತಃ ||೨೬||

ಅಪ್ಸರೋ ಗಣಿಕಾಶ್ಚೈವ ತತ್ರ ನೃತ್ಯಂತಿ ಕೋವಿದಾಃ
ತತ್ರ ದೇವಗಣಾಃ ಶಕ್ರಂ ಮುನಯಶ್ಚಾಪ್ಯುಪಾಸತೇ ||೨೭||

ಮಹೇಶ್ವರಾಂತಸಂಭೂತಃ = ಶಿವನ ಅಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಕಪಾಲವಾನ್ = ಬ್ರಹ್ಮಕಪಾಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಸ್ಮಸಂದಿಗ್ಧಸರ್ವಾಂಗಃ = ವಿಭೂತಿಯಿಂದ ಉದ್ಧೂಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ವಾಂಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಲಭೈರವಃ = ಕಾಲಭೈರವನು ಲೋಕಾನಾಂ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ = ಹಿತವನು ಬಯಸುವ ಬಯಕೆಯಿಂದ ನಿರ್ಜಗಾಮ = ಹೊರವಂಟನು. ||೨೪||

ಈಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥಂ — ಭಿಕ್ಷೆಗೋಸ್ಕರ ಕೈಲಾಸಶಿಖರಾ-ಕಾರಂ = ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಶಿಖರದೋಪಾದಿ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವರಾಜನಿಕೇತನಂ = ದೇವೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ವರ್ಧಮಾನಪುರದ್ವಾರಂ = ಉನ್ನತವಹ ಪಟ್ಟಣದ ಬಾಗಿಲನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೨೫||

ದೇವರಾಜೋऽಪಿ = ದೇವೇಂದ್ರನು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸಮೀಪತಃ = ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಮಲೇ = ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ರತ್ನಮಂಡಿತೇ = ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಂಡಪೇ = ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಶಚ್ಯಾ ಸಹ = ಶಚೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಸೀನಃ = ಕುಳ್ಳಿ[2]ದ್ದಿ[2]ದ್ದನು. ||೨೬||

ತತ್ರ = ಆ ಸಭಾಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕೋವಿದಾಃ = ಪ್ರೌಢೆಯರಹಂಥಾ ಅಪ್ಸರೋಗಣಿಕಾಶ್ಚೈವ = ಅಪ್ಸರಗಣಿಕೆಯರು ನೃತ್ಯಂತಿ = ನೃತ್ಯವನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ದೇವಗಣಾಃ = ದೇವಗಣಂಗಳು ಮುನಯಶ್ಚ = ಋಷಿಗಳೂ ಶಕ್ರಮಪಿ = ಇಂದ್ರನನೂ ಉಪಾಸತೇ = ಓಲೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ||೨೭||

---

1 ಮಂಡಲೇ (ಕ) ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ

2 ದಿ (ಖಚ)

ವರ್ತಮಾನೇ ತದಾ ತಸ್ಮಿನ್ ದ್ವಾರಪಾಲಾಃ ಸಸಂಭ್ರ[1]ಮಾಃ
ಗತ್ವಾ ನತ್ವಾ ತದಾ ಶಕ್ರಮಿದಂ ವಚನಮಬ್ರುವನ್ ॥೨೮॥

ಕಶ್ಚಿತ್ಕಪಾಲಮಾದಾಯ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸನ್ನಿಭಮ್
ಆಯಾತಿ [2]ಭಗವಾನ್ನಾಥ ಭಸ್ಮಭೂಷಿತವಿಗ್ರಹಃ ॥೨೯॥

ತ್ರಿಣೇತ್ರಃ ಸೌಮ್ಯವದನೋ ಜಟಾಮಂಡಲಭೂಷಿತಃ
ನೀಲಕಂಠಶ್ಚತುರ್ಬಾಹುರ್ಹಿಮವಾನಿವ ಚಾಪರಃ ॥೩೦॥

ಆತ್ಮತುಲ್ಯಗಣೋಪೇತಃ ಚಂದ್ರಲೇಖಾವತಂಸಕಃ
ವಯಂ ತಂ ತು ನ ಜಾನೀಮೋ ದೇವರಾಜ! ಶಚೀಪತೇ ॥೩೧॥

ತದಾ = ಆಗ ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ದೇವೇಂದ್ರನು ವರ್ತಮಾನೇ ಸತಿ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲು ದ್ವಾರಪಾಲಾಃ = ಬಾಗಿಲವರುಗಳು ಸಸಂಭ್ರಮಾಃ = ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಗತ್ವಾ = ಹೋಗಿ ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತದಾ = ಆಗ ಶಕ್ರಂ = ಇಂದ್ರನನು ಕುರಿತು ಇದಂ ವಚನಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರುವನ್ = ನುಡಿದರು.

ಭೋ ನಾಥ = ಎಲೈ ಒಡೆಯನೇ! ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸನ್ನಿಭಂ = ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಕಪಾಲಂ = ಕಪಾಲವನು ಆದಾಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭಸ್ಮಭೂಷಿತವಿಗ್ರಹಃ = ವಿಭೂತಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ಆಯಾತಿ = ಬಂದಿದ್ದಾನು. ॥೨೯॥

ತ್ರಿಣೇತ್ರಃ = ಮೂರು ಕಣ್ಣನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೌಮ್ಯವದನಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿಂವಿದ್ದ (*ಮೂರು?) ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಟಾಮಂಡಲಭೂಷಿತಃ = ಜಟಾಮಂಡಲ ಭೂಷಿತನಹಂಥಾ ನೀಲಕಂಠಃ = ಕರೆಕೊರಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚತುರ್ಬಾಹುಶ್ಚ = ಚತುರ್ಭುಜನಹಂಥಾ ದೇವನು ಅಪರಃ = ಮತ್ತೊಂದು ಹಿಮವಾನಿವ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಾನು. ॥೩೦॥

ಆತ್ಮತುಲ್ಯಗಣೋಪೇತಃ = ತನಗೆ ಸಮಾನವಹ ಗಣಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಆತನಾಗಿ, ಚಂದ್ರಲೇಖಾವತಂಸಕಃ = ಚಂದ್ರನ ಲೇಖೆಯೇ ಅಲಂಕಾರ

---

[1] ಮಂ (ಘ) [2] ಭಗವನ್ನತ್ರ (ಘ) [* 'ಮೂಜು' ಎಂಬುದು (ಖ) ಪಾಠ. ಕಾಲಭೈರವನಿಗೆ ಮೂರು ಮುಖಗಳುಂಟೇ ? ಎಂಬುದು ವಿಮರ್ಶನೀಯ.]

ಅತೀವ ದರ್ಪಸಂಯುಕ್ತಂ ಪುರುಷಂ ತಂ ಮಹಾಭುಜಮ್
ದ್ವಾರಪಾಲೈಸ್ತಥೋಕ್ತಸ್ತು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ [1]ಸಸಂಭ್ರಮಃ[1] ||೩೨||

[2]ಸಮಂ ಸದಸ್ಯೈಸ್ಸಹಸಾ[2]ನಿರ್ಜಗಾಮ ಪುರಾತ್ತತಃ
ಅಪ್ಸರೋಭಿಃ ಪರಿವೃತಃ ಶಚ್ಯಾ ಸಹ ಪುರಂದರಃ ||
ಶಿರಸ್ಯಂಜಲಿಮಾಧಾಯ ಜೀವಸ್ಯ ವಚನಂ ಸ್ಮರನ್ ||೩೩||

ಅಥಾಯಾಂತಂ ಮಹಾದೇವಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ ಸರ್ಪಕುಂಡಲಮ್
ಭೂಮೌ ಪಪಾತ ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಂಭ್ರಾಂತೇಂದ್ರಿಯಮಾನಸಃ ||೩೪||

ವಾಗಿ ಉಳ್ಳಾತನಾಗಿದ್ದಾನು. ಶಚೀಪತೇ = ಶಚೀಪತಿಯಹಂಥಾ ಭೋ ದೇವರಾಜ = ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ತಂ ತು = ಆತನನು ವಯಂ = ನಾವು ನ ಜಾನೀಮಃ = ಅರಿಯೆವು. ||೩೧||

ಅತೀವದರ್ಪಸಂಯುಕ್ತಂ = ಅತ್ಯಂತ ಅದಟಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಮಹಾಭುಜಂ = ಮಹಾಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತಂ ಪುರುಷಂ = ಆ ಮಹಾಪುರುಷನನು ಕುರಿತು ದ್ವಾರಪಾಲೈಃ = ಬಾಗಿಲವರುಗಳಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ = ಇಂದ್ರನು ಸಸಂಭ್ರಮಃ = ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಹಿತನಾದನು. ||೩೨||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರಃ = ಇಂದ್ರನು ಶಚ್ಯಾ ಸಹ = ಶಚೀದೇವಿಯಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಪ್ಸರೋಭಿಃ = ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತಃ = ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಆತನಾಗಿ ಸದಸ್ಯೈಃ ಸಮಂ = ಸಭೆಯ ಜನರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಜೀವಸ್ಯ = ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಸ್ಮರನ್ = ನೆನವುತ್ತವು ಶಿರಸಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ) ಅಂಜಲಿಂ = ಕೈಮುಗಿಹವನು ಆಧಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಹಸಾ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪುರಾತ್ = ಪಟ್ಟಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿರ್ಜಗಾಮ — ಹೊರವಂಟನು. ||೩೩||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಯಾಂತಂ = ಬಂದಂಥಾ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ = ತ್ರಿಣೇತ್ರನಹಂಥಾ ಸರ್ಪಕುಂಡಲಂ = ನಾಗಕುಂಡಲನಹಂಥಾ ತಂ ಮಹಾದೇವಂ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಾಂತೇಂದ್ರಿಯಮಾನಸಃ — ಭ್ರಮಿಸಲು ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಮನಸ್ಸನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಭೂಮೌ — ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ = ಬಿದ್ದನು. ||೩೪||

---

[1] ಸಸಂಭ್ರಮಂ. (ಖ) [2] ಸಮಂ ಸುರಗಣೈಃ ಸರ್ವೈಃ (ಖ)

[1]ವೇದಾಶ್ಚ[1] ಮುನಯಸ್ಸರ್ವೇ [2]ದೇವಾ[2] ನಾರ್ಯಸ್ತಥೈವ ಚ
ನಿಪೇತುಃ [3]ಪಣಿಪತ್ಯೈನಂ[3] ದೇವರಾಜಸ್ಯ ಪೃಷ್ಠತಃ ||೩೫||

ಉತ್ಥಾಯ ಶಕ್ರಃ ಸುಭಗಾಂ ಪ್ರಿಯಾಮಾಹ ಶಚೀಂ ಪ್ರತಿ
ಪ್ರಿಯೇ ಪಶ್ಯ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ ಧನ್ಯಾ ತ್ವಂ ಸುಭಗೇಽನಘೇ ||೩೬||

ಧನ್ಯೋಽಹಂ ದೇವಿ ಸುಶ್ರೋಣಿ ಯತ್ಪಶ್ಯಾಮಿ ಜಗತ್ಪತಿಮ್
ಅಯಂ ಧಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಚ ಲೋಕಾನಾಂ ಪ್ರಭುರವ್ಯಯಃ ||೩೭||

ಅನಾದಿಃ ಸರ್ವಗಃ ಶಾಂತಃ ಪರಃ ಷಡ್ವಿಂಶಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ||೩೮||

ವೇದಾಶ್ಚ=ವೇದಂಗಳು ಮುನಯಃ = ಋಷಿಗಳು ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳು ತಥೈವ ಚ = ಹಾಂಗೆ ನಾರ್ಯಃ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ದೇವರಾಜಸ್ಯ = ದೇವೇಂದ್ರನ ಪೃಷ್ಠತಃ = ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಏನಂ — ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ=ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಿಪೇತುಃ=ಬಿದ್ದರು. ||೩೫||

ಶಕ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು ಉತ್ಥಾಯ=ಎದ್ದು ಸುಭಗಾಂ = ಚೆಲುವೆಯಹಂಥಾ ಪ್ರಿಯಾಂ=ಪ್ರಿಯಳಂಥಾ=ಶಚೀಂ = ಶಚೀದೇವಿಯನು ಪ್ರತಿ=ಕುರಿತು ಆಹ =ನುಡಿದನು. ಸುಭಗೇ = ಸೌಂದರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನಘೇ — ನಿರ್ದೋಷಿಯಹಂಥಾ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ ವಿಶಾಲಲೋಚನೆಯಹಂಥಾ ಭೋಃಪ್ರಿಯೇ=ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ! ಪಶ್ಯ=ನೋಡು, ತ್ವಂ=ನೀನು ಧನ್ಯಾ=ಕೃತಾರ್ಥೆ[4]ಯಹಂಥಾಯಕನು.[4] ||೩೬||

ಸುಶ್ರೋಣಿ=ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ನಿತಂಬಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ದೇವಿ!=ಎಲೈ ಶಚೀದೇವಿ: ಯತ್=ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಜಗತ್ಪತಿಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವನನು ಪಶ್ಯಾಮಿ—ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅಹಂ=ನಾನು ಧನ್ಯಃ =ಕೃತಾರ್ಥನು. ಅಯಂ=ಈತನು ಲೋಕಾನಾಂ=ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ವಿಧಾತಾ = ಒಡೆಯನು. ಧಾತಾ ಚ—ಸೃಷ್ಟಿಸುವಾತನು. ಪ್ರಭುಃ—ಸಮರ್ಥನು. ಅವ್ಯಯಃ —ನಿತ್ಯನು. ||೩೭||

ಅನಾದಿಃ—ಮೊದಲಿಲ್ಲದಾತನು ಸರ್ವಗಃ—ಸರ್ವಗತನು ಶಾಂತಃ—ಶಾಂತನು ಪರಃ=ಉತ್ಕೃಷ್ಟನು ಷಡ್ವಿಂಶಕಃ—ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಸ್ಮೃತಃ —ಹೇಳಲುಪಟ್ಟನು. ||೩೮||

---

1 ದೇವಾಶ್ಚ (ಗಘ) 2 ವೇದಾ (ಘ) 3 ಪ್ರಣಿಪತ್ಯೈವಂ (ಘ) 4 (ಖ) ಪಾಠ.

ಯಂ ವಿನಿದ್ರಾ ಜಿತಶ್ವಾಸಾಃ ಶಾಂತಾ ಧ್ಯಾನಪರಾಯಣಾಃ
ಧಿಯಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಹೃದಯೇ ಸೋsಯಮದ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯತಾಮ್॥೭೯॥

ಅಹೋ ವಿಚಿತ್ರಂ ದೇವಸ್ಯ ಚೇಷ್ಟಿತಂ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ
ದೇಹೀವ ದೃಶ್ಯತೇ ದೇವೋ ನೀರೂಪಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ॥೮೦॥

ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾದ್ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಶಾಶ್ವತಃ
ಕರೋತಿ ಲೋಕಸಂಧಾನಂ ಸೋsಯಮಾಯಾತಿ ಶೋಭನೇ ॥೮೧॥

ಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಲಭತೇ ಮಾನವೋ ಭುವಿ
ಸೋsಯಮಾಯಾತಿ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರಃ ಶಶಿಭೂಷಣಃ ॥೮೨॥

ಯಂ—ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ವಿನಿದ್ರಾಃ—ನಿದ್ರೆಯ ತೋರದಂಥಾ ಜಿತಶ್ವಾಸಾಃ — ಗೆಲಲುಪಟ್ಟ ಶ್ವಾಸವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಾಂತಾಃ — ಶಾಂತರಹಂಥಾ ಧ್ಯಾನಪರಾಯಣಾಃ—ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರುಗಳು ಹೃದಯೇ—ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧಿಯಾ —ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಶ್ಯಂತಿ—ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ಸೋsಯಂ—ಅ ಈ ದೇವನು ಅದ್ಯ —ಈಗ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯತಾಂ—ನೋಡಲುಪಡಲಿ. ॥೭೯॥

ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ — ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವಸ್ಯ — ದೇವನ ಚೇಷ್ಟಿತಂ—ವ್ಯಾಪಾರವು ವಿಚಿತ್ರಂ—ವಿಚಿತ್ರವಹಂಥಾದು. ಅಹೋ—ಆಶ್ಚರ್ಯ. ನೀರೂಪಃ—ರೂಪಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ದೇವಃ — ಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ— ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇಹೀವ — ದೇಹವನುಳ್ಳಾತನಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ದೃಶ್ಯತೇ — ಕಾಣಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನು. ॥೮೦॥

ಹೇ ಶೋಭನೇ ;—ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಚೀದೇವಿ! ಯಸ್ಯ—ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದಾತ್ — ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ — ಭಗವಾನ್ನವಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ— ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಶ್ವತಃ — ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಆತನಾಗಿ ಲೋಕಸಂಧಾನಂ—ಲೋಕದ ಸೃಷ್ಟಿಯನು ಕರೋತಿ— ಮಾಡುತ್ತಿಹನು. ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ —ಹರಿಯೂ ಕರೋತಿ—ಪಾಲನೆಯ ಮಾಡುತ್ತಿಹನು ಸೋsಯ—ಅ ಈ ದೇವನು ಆಯಾತಿ—ಬಂದಿದ್ದಾನು. ॥೮೧॥

ಯಂ — ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ— ಕಂಡು ಮಾನವಃ — ಮನುಷ್ಯನು ಭುವಿ—ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ—ಪುನರ್ಜನ್ಮವನು ನ ಲಭತೇ— ಪಡುವುತ್ತಿರನು. ಭಗವಾನ್—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಶಂಕರಃ—ಸುಖ

ದೇವತ್ವಾದಶುಭಂ ದೇವಿ ಲೋಕೇ ಕಿಂಚಿನ್ನ ವಿದ್ಯತೇ
ದೃಷ್ಟ್ವಾಽಪಿ ಸರ್ವದೇವೇಶಂ ಗಚ್ಛಾಮೋಽನು ವಯಂ ಪರಮ್ ||೪೩

ಪಶ್ಯ ಚಂದ್ರಾಭವದನಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ ಭೂತಿಭೂಷಣಮ್
ಚತುರ್ಬಾಹುಮುದಾರಾಂಗಂ[1]ಜಟಾಮುಕುಟ[1]ಧಾರಿಣಮ್ ||೪೪||

ಸರ್ವಪಾಪಹರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರತಃ ಸ್ಥಿತಮ್
ಕಾರಣಂ ಪುರುಷಸ್ಯಾಪಿ ಪಶ್ಯ ಶೀತಾಂಶುಭೂಷಣಮ್ ||೪೫||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯಮಾನಸಃ
ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಮಹಾದೇವಮಿದಮಾಹ ವೃಷಧ್ವಜಮ್ ||೪೬||

ವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಶಿಭೂಷಣಃ—ಚಂದ್ರಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಸೋಽಯಂ—ಆ ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಆಯಾತಿ—ಬಂದಿದ್ದಾನು. ||೪೨||

ಭೋ ದೇವಿ !—ಎಲೇ ಶಚೀದೇವಿ ದೇವತ್ವಾತ್—ದೇವನಹತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲೋಕೇ—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್—ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಶುಭಂ—ಅಶುಭವು ನ ವಿದ್ಯತೇ—ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವದೇವೇಶಂ—ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಂ—ಉನ್ನತನಹಂಥಾ ದೇವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ಕಂಡು ವಯಂ—ನಾವು ಅನು — ಬಳಿವಿಡಿದು ಗಚ್ಛಾಮಃ—ಎಯ್ದುವೆವು. ||೪೩||

ಚಂದ್ರಾಭವದನಂ—ಚಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ—ಮೂರು ನಯನಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೂತಿಭೂಷಣಂ — ವಿಭೂತಿಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಚತುರ್ಬಾಹುಂ — ಚತುರ್ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಉದಾರಾಂಗಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಟಾಮುಕುಟಧಾರಿಣಂ—ಜಟಾಮುಕುಟವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಶಿವನನು ಪಶ್ಯ—ನೋಡು. ||೪೪||

ಸರ್ವಪಾಪಹರಂ — ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ—ಸೂಕ್ಷ್ಮನಹಂಥಾ ಪ್ರಕೃತೇಃ—ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರತಃ—ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿತಂ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪುರುಷಸ್ಯಾಪಿ— ಪುರುಷಂಗೆವೂ (ಯೂ) ಕಾರಣಂ — ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ಶೀತಾಂಶುಭೂಷಣಂ—ಚಂದ್ರಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪಶ್ಯ—ನೋಡು. ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದಡೆ ಮಾಯೆಯ ಪೆಸರು. ಪುರುಷನೆಂದಡೆ ಆತ್ಮನು.

ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ—ನುಡಿದು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ — ಇಂದ್ರನು

---

[1]ಜಟಾಮುಕುಟ (ಘ)

ಕಿಮಿದಂ ದೇವದೇವೇಶ ಸರ್ವಜ್ಞೇನ ತ್ವಯಾ ವಿಭೋ
ಕೃತಂ ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾತ್ರಾ ಸರ್ವಪಾಪಹರಾವ್ಯಯ ||೪೭||

ಏವಮುಕ್ತೋ ಮಹಾದೇವಃ ಸ್ಮಯಮಾನೋ ವೃಷಧ್ವಜಃ
ನೋವಾಚ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾ ಭಗವಾನ್ ಭಗನೇತ್ರಹಾ ||೪೮||

ತತೋ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಃ ಪ್ರಾಹ ಶತಕ್ರತುಮರಿಂದಮಮ್
ದೇಹಿ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಭಗವತೋ ದೇವಸ್ಯಾಸ್ಯ ಶಚೀಪತೇ ||೪೯||

ಏವಮುಕ್ತಸ್ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಪಿನಾಕಿನಮ್
ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದದೌ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಶಚ್ಯಾ ಸಹ ಪುರಂದರಃ ||೫೦||

ಪ್ರಹೃಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯಮಾನಸಃ — ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಮನಸ್ಸನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ — ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ವೃಷಧ್ವಜಂ — ವೃಷಭಧ್ವಜನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಇದಂ—ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಆಹ—ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿದನು. ||೪೬||

ದೇವದೇವೇಶ — ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಸರ್ವಪಾಪಹರ— ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ—ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಭೋ —ಎಲೈ ಒಡೆಯನೇ ಸರ್ವಜ್ಞೇನ — ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾತ್ರಾ — ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ಇದಂ ಕಿಂ—ಇದೇನು ಕೃತಂ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೪೭||

ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಃ— ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಗವಾನ್ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗನೇತ್ರಹಾ—ಭಗಾದಿತ್ಯನ ನಯನವ ಮೀಂಟಿದಂಥಾ ವೃಷಧ್ವಜಃ— ವೃಷಭಧ್ವಜನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ಮಯಮಾನಃ —ನಗುತ್ತಿದ್ದಾತನಾಗಿ ಭೋ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾಃ — ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ ಕಿಂಚಿತ್—ಒಂದಿಷ್ಟು ನೋವಾಚ —ನುಡಿದುದಿಲ್ಲ. ||೪೮||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಭೃಂಗಿರಿಟಿಃ—ಭೃಂಗೀಶ್ವರನು ಅರಿಂದಮಂ — ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶತಕ್ರತುಂ—ಇಂದ್ರನನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಹ—ನುಡಿದನು. ಭೋಃ ಶಚೀಪತೇ—ಎಲೆ ಶಚೀವಲ್ಲಭನೇ ; ಭಗವತಃ—ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಅಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ—ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಭಿಕ್ಷಾಂ—ಭಿಕ್ಷೆಯನು ದೇಹಿ—ಕೊಡು. ||೪೯||

ಏವಂ—ಭೃಂಗೀಶ್ವರನಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಃ— ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ—ಸಾವಿರಕಣ್ಣನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುರಂದರಃ—ಇದ್ರಂನು ಶಚ್ಯಾಸಹ — ಶಚೀ

ಸುರಾಂಗನಾ ಭವಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಾಮಬಾಣಪ್ರಪೀಡಿತಾಃ
ಹಸಂತಿಸ್ಮ ತದಾ ಶಂಭುಮತೀವಮಧುರಾಕೃತಿಮ್ ||೫೧||

ಕಾಶ್ಚಿತ್ಕಪಾಲಿನಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪದ್ಮಪತ್ರನಿಭೇಕ್ಷಣಾಃ
ಸ್ರಸ್ತವಸ್ತ್ರಾ ಬಭೂವುಸ್ತಾ ದೇವರಾಜಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧೌ ||೫೨||

ವಿವಶಾ ಸ್ರಸ್ತಚಿಕುರಾಃ ಸ್ರಸ್ತಕಾಂಚೀಗುಣಾ ಜಗುಃ
ಈಷತ್ಸ್ವೇದಾಂಬುಖಚಿತಲಲಾಟಫಲಕೋಜ್ಜ್ವಲಾಃ ||೫೩||

ಆಕರ್ಣಪೂರ್ಣನಯನಾ ರತ್ನನೂಪುರ ಭೂಷಣಾಃ
ಕಾಶ್ಚಿದ್‌ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಗನ್ನಾಥಂ ಮದನಾಂತಕರಂ ಹರಮ್ ||೫೪||

ದೇವಿಯಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪಿನಾಕಿನಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ— ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ — ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಾದ ಹಾಗೆ ಭಿಕ್ಷಾಂ — ಭಿಕ್ಷೆಯನು ದದೌ— ಕೊಟ್ಟನು. ||೫೦||

ಸುರಾಂಗನಾಃ—ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ತದಾ—ಆಗ ಅತೀವ ಮಧುರಾಕೃತಿಂ —ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಹ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಭುಂ— ಸುಖವನು ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭವಂ—ಶಿವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ — ಕಂಡು ಕಾಮಬಾಣಪ್ರಪೀಡಿತಾಃ— ಕಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಘಾಸಿಯಾದವರುಗಳಾಗಿ ಹಸಂತಿ ಸ್ಮ—ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ||೫೧||

ಪದ್ಮಪತ್ರನಿಭೇಕ್ಷಣಾಃ — ತಾವರೆಯ ಎಸಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ನಯನಂಗಳ ನುಳ್ಳಂಥಾ ತಾಃ ಕಾಶ್ಚಿತ್ — ಆ ಕೆಲಬರು ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಕಪಾಲಿನಂ — ಕಪಾಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಶಿವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ಕಂಡು ದೇವರಾಜಸ್ಯ—ದೇವೇಂದ್ರನ ಸನ್ನಿಧೌ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ರಸ್ತವಸ್ತ್ರಾಃ = ಸಡಲಿದ ವಸ್ತ್ರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾವರು ಗಳು ಬಭೂವುಃ = ಆದರು. ||೫೨||

ವಿವಶಾಃ = ಪರವಶರಾದಂಥಾ ಸ್ರಸ್ತಚಿಕುರಾಃ = ಕೆದರಿದ ಕುರುಳು ಗೂದಲುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ರಸ್ತಕಾಂಚೀಗುಣಾಃ = ಸಡಲಿದ ಕಾಂಚೀದಾಮ ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಷತ್ ಸ್ವೇದಾಂಬುಖಚಿತಲಲಾಟಫಲಕೋಜ್ಜ್ವಲಾಃ = ಒಂದಿಷ್ಟು ಬೆವರಿನುದಕದಿಂದ ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟ ಲಲಾಟವೆಂಬ ಹಲಗೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವರುಗಳಾಗಿ ಜಗುಃ = ಹಾಡಿದರು. ||೫೩||

ಆಕರ್ಣಪೂರ್ಣನಯನಾಃ = ಕಿವಿಪರ್ಯಂತ ತುಂಬಲುಪಟ್ಟ ನಯನಂ ಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ರತ್ನನೂಪುರಭೂಷಣಾಃ = ರತ್ನಮಯವಹ ಅಂದುಗೆಗಳ ಭೂಷಣ

ಭ್ರೂವಿಲಾಸಂ ತದಾ ಚಕ್ರುಃ ಜಗುಃ ಕಾಶ್ಚಿತ್ಸಹಸ್ರಶಃ
ಕಾಶ್ಚಿತ್ಪಶ್ಯಂತ್ಯನಿಮಿ[1]ಷನ್[1] ಕಾಶ್ಚಿದ್ಧಾವಂತಿ ತಂ ಪ್ರತಿ ||೫೫||

ಕಾಶ್ಚಿದ್ವಿವಸ್ತ್ರಾ ಧಾವಂತಿ ದೇವಪಾರ್ಶ್ವಂ ವರಾಂಗನಾಃ
ಆಲಿಂಗನಂ ತದಾ ಕಾಶ್ಚಿತ್ ಕುರ್ವಂತಿ ಮನಸಾ ದ್ವಿಜಾಃ ||೫೬||

[2]ಕಾಶ್ಚಿತ್ತಿಷ್ಠೇತಿ[2] ತಿಷ್ಠೇತಿ ವದಂತಿ ವಿವಿಧಸ್ವರಾಃ
ಕಿಂ ತತ್ರೇತಿ ತದಾ ಕಾಶ್ಚಿಚ್ಛೇರತೇ ಸುರವಲ್ಲಭಾಃ ||೫೭||

ಅನಂಗಬಾಣವಿದ್ಧಾಂಗಾ ನ ಜಾನಂತಿ ಶಚೀಪತೀಮ್

ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಜಗನ್ನಾಥಂ = ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮದನಾಂತಕರಂ = ಕಾಮನ ನಾಶವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಹರಂ = ಶಿವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ತದಾ = ಆಗ ಭ್ರೂವಿಲಾಸಂ = ಹುಬ್ಬಿನ ವಿಲಾಸವನು ಚಕ್ರುಃ = ಮಾಡಿದರು. ಸಹಸ್ರಶಃ = ಸಾವಿರಸಂಖ್ಯೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಜಗುಃ = ಹಾಡಿದರು. ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಅನಿಮಿಷನ್ = ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಪಶ್ಯಂತಿ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ತಂ ಪ್ರತಿ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಧಾವಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿದ್ದರು. ||೫೫||

ಭೋದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳಿರಾ ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ವರಾಂಗನಾಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳೂ ವಿವಸ್ತ್ರಾಃ = ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ದೇವಪಾರ್ಶ್ವಂ = ಶಿವನ ಸಮೀಪವನು ಧಾವಂತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಡ್ದರು. ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತದಾ = ಆಗ ಮನಸಾ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಲಿಂಗನಂ = ಆಲಿಂಗನವನು ಕುರ್ವಂತಿ = ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ||೫೬||

ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಿಷ್ಠೇತಿ ತಿಷ್ಠೇತಿ = ನಿಲ್ಲು ನಿಲ್ಲೂ ಎಂದು ಹೀಂಗೆ ವಿವಿಧಸ್ವರಾಃ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹ ಧ್ವನಿಗಳನು ವದಂತಿ = ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾರು. ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸುರವಲ್ಲಭಾಃ = ದೇವಸ್ತ್ರೀಯಗುಗಳು ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಕಿಮಿತಿ = ಏನು ಇದ್ದೊ[3]ದು[3] ಎಂದು ತದಾ = ಆಗ ಶೇರತೆ = ಮಲುಗಿದರು. ||೫೭

ಅನಂಗಬಾಣವಿದ್ಧಾಂಗಾಃ = ಕಾಮನ ಬಾಣಂಗಳಿಂದ ಘಾಯವಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥವರುಗಳಾಗಿ ಶಚೀಪತಿಂ = ಇಂದ್ರನನು ನ ಜಾನಂತಿ =

---

1 ಷಂ(ಘ) ಈ ಪಾಠವೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. 2 ಕಾಶ್ಚಿದ್ಬ್ರುವಂತಿ (ಘ) 3 ತ್ಯೈ (ಖ)

ಅಂಗನಾಮಂಡಲಂ ತತ್ರ ಸಂಭ್ರಾಂತಮಭವತ್ತದಾ
[1]ಮಾಯಯಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಮಹಾದೇವಸ್ಯ ಶೂಲಿನಃ[1] ||೫೮||

ಸ್ಮಯಮಾನೋ ಹರಶ್ಚಾಪಿ ಭಿಕ್ಷಾಮಾದಾಯ ಸತ್ಕೃತಾಮ್
ಜಗಾಮ ತಸ್ಮಾದ್ದೇವೇಶೋ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಭವನಂ ಪ್ರತಿ ||೫೯||

ದೇವರಾಜೋಽಪಿ ದೇವೇನ [2]ಸಹಾಗಚ್ಛದಮಿತ್ರಹಾ[2]
ಅಪ್ಸರೋಗಣಸಂಘಾಶ್ಚ ಪ್ರಯಾಣೇ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ
ನೃತ್ಯಂತಿ ಪುರತೋಽತ್ಯರ್ಥಂ ನಿಯೋಗಾದ್ವಜ್ರಿಣಃ ಪ್ರಭೋಃ ||೬೦||

ಚಕ್ರಮಾರ್ಗೇಣ ನೃತ್ಯಂತಿ ಪೀನಶ್ರೋಣಿಪಯೋಧರಾಃ
ಕಾಶ್ಚಿದ್ಗಾಯಂತಿ ನನೃತುಃ ಕಾಶ್ಚಿದ್ದೇವವರಾಂಗನಾಃ ||೬೧||

ಅರಿಯದಾದರು. ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಅಂಗನಾಮಂಡಲಂ = ಸ್ತ್ರೀಸಮೂಹವು ತದಾ = ಆಗ ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ = ತ್ರಿಶೂಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಮಹಾದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಯಯಾ = ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸಂಭ್ರಾಂತಂ = ಭ್ರಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾದು ಅಭವತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ||೫೮||

ದೇವೇಶಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಹರಶ್ಚ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ಮಯಮಾನೋಽಪಿ = ನಗುತ್ತಿದ್ದಾತನಾಗಿ ಸತ್ಕೃತಾಂ = ಸತ್ಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಿಕ್ಷಾಂ = ಭಿಕ್ಷೆಯನು ಆದಾಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಇಂದ್ರನ ಸ್ಥಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧರ್ಮಸ್ಯ = ಯಮನ ಭವನಂ ಪ್ರತಿ = ಗೃಹವನು ಕುರಿತು ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೫೯||

ಅಮಿತ್ರಹಾ = ಶತ್ರುಗಳ ಕೊಲ್ಲುತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವರಾಜೋಽಪಿ = ದೇವೇಂದ್ರನು ದೇವೇನ ಸಹ = ಶಿವನೊಡನೆ ಅಗಚ್ಛತ್ = ಎಯ್ದಿದನು. ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಯಾಣೇ = ಪಯಣದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸರೋಗಣಸಂಘಾಶ್ಚ = ಅಪ್ಸರ ಗಣಿಕೆಯರ ಸಮೂಹಂಗಳು ವಜ್ರಿಣಃ = ಇಂದ್ರನ ನಿಯೋಗಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪುರತಃ = ಮುಂದೆ ಅತ್ಯರ್ಥಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ನೃತ್ಯಂತಿ = ನೃತ್ಯವನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ||೬೦||

ಪೀನಶ್ರೋಣಿಪಯೋಧರಾಃ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ನಿತಂಬಸ್ತನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ

---

[1] (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ. [2] ಸಹಾಗಚ್ಛತ ವೃತ್ರಹಾ (ಘ)

ವಿಧೂಮೋ ನಾಮ ಗಣಪಃ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರಂ ಸುಶೋಭನಮ್
ಶತಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಮಂಡಿತಮ್ ||
ರುಕ್ಮದಂಡಂ ಸಮಾದಾಯ [1]ಸಿಷೇವೇ[1] ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೬೨||

ಚಾಮರವ್ಯಜನೇ ಚೋಭೇ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸನ್ನಿಭೇ
ಶ್ವೇತಕೇತುಭಗಘ್ನೌ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾಽಗ್ರೇ ಹಿ ಜಗ್ಮತುಃ ||೬೩||

ಮುನಯೋ ದೇವಸಂಘಾಶ್ಚ ಭೂತಸಂಘಾಸ್ತಥೈವ ಚ
ಪರಿವಾರ್ಯ ಮಹಾದೇವಂ ಜಗ್ಮುಃ ಪ್ರಾಂಜಲಯಸ್ತ[2]ಥಾಃ ||೬೪||

ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಚಕ್ರಮಾರ್ಗೇಣ = ಚಕ್ರಾಕಾರದ ತಿರಿಪಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನೃತ್ಯಂತಿ = ನೃತ್ಯವನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಾಯಂತಿ = ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಶ್ಚಿದ್ದೇವವರಾಂಗನಾಃ = ಕೆಲಬರು ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ನನೃತುಃ = ಕುಣಿದಾಡಿದರು. ||೬೧||

ವಿಧೂಮೋ ನಾಮ = ವಿಧೂಮನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣಪಃ = ಗಣೇಶ್ವರನು ಸುಶೋಭನಂ = ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಮಂಡಿತಂ = ರತ್ನ ವೈಡೂರ್ಯಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ರುಕ್ಮದಂಡಂ = ಸುವರ್ಣದ ಕಾವನು ಳ್ಳಂಥಾ ಶತಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ = ನೂರುಗಾವುದ ವಿಸ್ತಾರವಹಂಥಾ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರಂ = ಬಿಳಿಯ ಸತ್ತಿಗೆಯನು ಸಮಾದಾಯ = ಪಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪರಮೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸಿಷೇವೇ = ಓಲೈಸಿದನು. ||೬೨||

ಶ್ವೇತಕೇತುಭಗಘ್ನೌ ಚ = ಶ್ವೇತಕೇತು ಭಗಘ್ನರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಣೇಶ್ವರರು ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸನ್ನಿಭೇ = ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಉಭೇ = ಎರಡು ಚಾಮರವ್ಯಜನೇ ಚ = ಚಾಮರ ಆಲವಟ್ಟಲುಗಳನೂ ಗೃಹೀತ್ವಾ = ಹಿಡಿದು ಅಗ್ರೇ = ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಜಗ್ಮತುರ್ಹಿ = ಎಯ್ದಿದರಲಾ ||೬೩||

ಮುನಯಃ = ಋಷಿಗಳು ದೇವಸಂಘಾಶ್ಚ = ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹಂಗಳು ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ಭೂತಸಂಘಾಶ್ಚ = ಭೂತಂಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳು ಪ್ರಾಂಜಲಯಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಮಹಾದೇವಂ = ಶಿವನನು ಪರಿವಾರ್ಯ = ಮುಸುಕಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಜಗ್ಮುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೬೪||

---

1 ನಿವೇಶ್ಯ (ಘ) 2 ದಾ (ಘ)

ಶ್ರುತ್ವಾ ಗಾನಂ ಚ ಭಗವಾನ್ [1]ನೃತ್ಯಂ ಚ[1] ಸುರಯೋಷಿತಾಮ್
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೂತಪತಿಶ್ಶಂಭುಃ ಯಯೌ ಯಮನಿಕೇತನಮ್ ||೬೫||

ಯಮರಾಜಪುರಂ ದೇವೋ ವಿಶ್ವೇಶಃ ಸಮುಪಾಯಯೌ
ಸೇವ್ಯಮಾನಃ ಸುರಗಣೈಃ ಮುನಿಭಿರ್ವೇದಪಾರಗೈಃ ||೬೬||

ಹೇಮಪ್ರಾಕಾರಸಂಯುಕ್ತಂ ದೀರ್ಘಿಕಾಭಿರಲಂಕೃತಮ್
ಗೋಪುರೈಶ್ಶಿಖರಾಕಾರೈಃ ಧವಳೈರ್ಭೂಷಿತಂ ಶುಭಮ್ ||೬೭||

ಪ್ರಾಸಾದೈರ್ವಿವಿಧಾಕಾರೈರ್ಹಿಮವಚ್ಛಿಖರೋಪಮೈಃ
ಶರದಭ್ರಘನಪ್ರಖ್ಯೈಃ ಸರ್ವತಃ ಸಮಲಂಕೃತಮ್ ||೬೮||

ಭೂತಪತಿಃ = ಭೂತನಾಥನಹಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ-ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಭುಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸುರಯೋಷಿತಾಂ = ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಗಾನಂ ಚ = ಗಾನವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ, ನೃತ್ಯಂ ಚ = ನೃತ್ಯವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ನೋಡಿ ಯಮನಿಕೇತನಂ = ಯಮನ ಸ್ಥಾನವನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು.

ವಿಶ್ವೇಶಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸುರಗಣೈಃ = ದೇವಗಣಗಳಿಂದ ವೇದಪಾರಗೈಃ = ವೇದಂಗಳ ಕಡೆಯನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಮುನಿಭಿಃ = ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವ್ಯಮಾನಃ = ಓಲೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಯಮರಾಜ-ಪುರಂ = ಯಮನ ಪಟ್ಟಣವನು ಸಮುಪಾಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೬೬||

ಹೇಮಪ್ರಾಕಾರಸಂಯುಕ್ತಂ = ಸುವರ್ಣದ ಕೋಟೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ದೀರ್ಘಿಕಾಭಿಃ = ಕೊಳಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಂ = ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಿಖರಾಕಾರೈಃ = ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದೋಪಾದಿ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಧವಳೈಃ = ಶುಭ್ರವಹಂಥಾ ಗೋಪುರೈಃ = ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತಂ = ಅಲಂಕರಿಸಲು-ಪಟ್ಟಂಥಾ ಶುಭಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ, ||೬೭||

ಹಿಮವಚ್ಛಿಖರೋಪಮೈಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ಶಿಖರಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶರದಭ್ರಘನಪ್ರಖ್ಯೈಃ = ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೇಘಗಳೋಪಾದಿ ಬಹಳವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿವಿಧಾಕಾರೈಃ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹ ಆಕಾರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಾಸಾದೈಃ = ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳಿಂದ ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಲಂಕೃತಂ =

---

[1] ನೃತ್ತಂ (ಕ) ಮಾತ್ರ

ಯಮೋಽಪಿ ಭಾರ್ಯಯಾ ಸಾರ್ಧಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ದೇವೇಶಮಾಗತಮ್
ಸ್ವಗೃಹಾನ್ನಿರ್ಜಗಾಮಾಶು ಪುಷ್ಪಸಂಭಾರಸಂಭೃತಃ ||೬೯||

ಗತ್ವಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾದೇವಂ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರೋ ಮಹಾಮತಿಃ
ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ ವಚನಂ ಚೇದಮಬ್ರವೀತ್ ||೭೦||

ಅದ್ಯ ಜಾತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಂ ದೇವ ಅದ್ಯ ಮೇ ಸಫಲಂ ತಪಃ
ಧರ್ಮರಾಜೋ ಭವಾಮ್ಯದ್ಯ ತವ ಪಾದಾಬ್ಜದರ್ಶನಾತ್ ||೭೧||

ತ್ವಂ ಕರ್ತಾ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಹರ್ತಾ ಭರ್ತಾ ತ್ವಮೇವ ಚ
ತ್ವಂ ಗತಿಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಚ ವಿಶೇಷತಃ ||೭೨||

ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಯಮರಾಜಪುರಂ = ಯಮರಾಜನ ಪಟ್ಟಣವನು ಸಮುಪಾಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೬೮||

ಆಗತಂ = ಬಂದಂಥಾ ದೇವೇಶಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಯಮೋಽಪಿ = ಯಮನೂ ಭಾರ್ಯಯಾ ಸಾರ್ಧಂ = ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಪುಷ್ಪಸಂಭಾರಸಂಭೃತಃ = ಪುಷ್ಪ[1]ಸಮೂಹಂಗಳನೊದಗಿಸಲು ಪಟ್ಟಾತನಾಗುತವು ಸ್ವಗೃಹಾತ್ = ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಶು = ಬೇಗ ನಿರ್ಜಗಾಮ = ಹೊರವಂಟನು. ||೬೯||

ಮಹಾಮತಿಃ = ಬಹಳವಹ ಮತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಃ = ಸೂರ್ಯನ ಮಗನಹಂಥಾ ಯಮನು ಗತ್ವಾ = ಹೋಗಿ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ = ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಇದಂ ವಚನಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೭೦||

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೈ ದೇವನೇ ಅದ್ಯ = ಇಂದು ಅಹಂ = ನಾನು ಜಾತಃ = ಹುಟ್ಟಿದಾತನು ಅಸ್ಮಿ = ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಅದ್ಯ = ಇಂದು ಮೇ = ಎನ್ನ ತಪಃ = ತಪಸ್ಸು ಸಫಲಂ = ಸಫಲವು. ಅದ್ಯ = ಇಂದು ತವ = ನಿನ್ನ ಪಾದಾಬ್ಜದರ್ಶನಾತ್ = ಪಾದಕಮಲದರ್ಶನವಾದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜಃ = ಧರ್ಮರಾಜನು ಭವಾಮಿ = ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೭೧||

ತ್ವಂ = ನೀನು ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳ ಕರ್ತಾ =

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ವಿರಿಂಚೋಽಪಿ ನ ಜಾನಾತಿ ತ್ವಾಮಜಂ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಣಮ್
ಕಿಮಹಂ ದೇವ ದೇವೇಶ ಸರ್ವಜ್ಞ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ ॥೭೩॥

ತವ ಪ್ರಸಾದಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಂ ಕರೋತಿ [1]ಹಿ।
ತವಾದೇಶಾದಿದಂ ಸರ್ವಂ ವರ್ತತೇ ಸಚರಾಚರಮ್ ॥೭೪॥

ಉಕ್ತ್ವೈವಂ ಚಂದ್ರಮೌಲಿಂ ತು ದದೌ ಭಿಕ್ಷಾಂ [2]ಸ್ವಶಕ್ತಿತಃ[2]
ಸತ್ಕೃತಾಂ [3]ಯಮರಾಡತ್ರ[3] ಭಾರ್ಯಯಾ ಸಹ ಸತ್ತಮಾಃ ॥೭೫॥

ಮಾಡುವಾತನು. ತ್ವಮೇವ ಚ = ನೀನೇ ಭರ್ತಾ = ಪಾಲಿಸುವಾತನು, ಹರ್ತಾ = ಸಂಹರಿಸುವಾತನು. ತ್ವಂ = ನೀನು ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಗತಿಃ = ಗತಿಯಹಂಥಾತನು. ಅಸ್ಮಾಕಂ ಚ = ನಮಗೆಯೂ ವಿಶೇಷತಃ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗತಿಃ = ಗತಿಯಹಂಥಾತನು. ॥೭೨॥

ಸರ್ವಜ್ಞ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ = ತ್ರಿಪುರವ[4] ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ[4] ದೇವೇಶ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಣಂ = ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತನಹಂಥಾ ಅಜಂ = ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತ್ವಾಂ = ನಿನ್ನನು ವಿರಿಂಚೋಽಪಿ = ಬ್ರಹ್ಮನು ನ ಜಾನಾತಿ = ಅರಿಯನು. ಅಹಂ = ನಾನು ಕಿಂ = ಏನ ಬಲ್ಲೆನು. ॥೭೩॥

ತವ = ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದಾತ್ = ಪ್ರಸನ್ನತೆಕೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಂ = ಲೋಕಂಗಳ ನಿರ್ಮಿಸುಹವನು ಕರೋತಿ ಹಿ = ಮಾಡುತ್ತಿಹನಲಾ. ತವ = ನಿನ್ನ ಆದೇಶಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಚರಾಚರಂ = ಚರಾಚರವಹಂಥಾ ಇದಂ ಸರ್ವಂ = ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ವರ್ತತೇ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹುದು. ॥೭೪॥

ಯಮರಾಟ್ = ಯಮನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಸತ್ತಮಾಃ = ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಭಾರ್ಯಯಾ ಸಹ = ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವಶಕ್ತಿತಃ = ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಂ = ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಯಹ ಶಿವನನು ಕುರಿತು ಸತ್ಕೃತಾಂ = ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಿಕ್ಷಾಂ = ಭಿಕ್ಷೆಯುನು ದದೌ = ಕೊಟ್ಟನು. ॥೭೫॥

---

[1] ಚ (ಘ) [2] ಸ್ವಭಕ್ತಿತಃ (ಘ)

[3] ಯಮರಾಟ್ ತತ್ರ (ಘ) [4] ಸಂಹಾರಿಯಹಂಥಾ (ಕ)

ತತಃ ಪಿನಾಕೀ ಭಗವಾನ್ ಯಯೌ ಮೃತ್ಯುನಿಕೇತನಮ್
ದೇವೇಂದ್ರಭವನಾಕಾರಂ ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಮಂಡಿತಮ್ ||೭೬||

ಸ ದ್ವಾರಂ ಸಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಪ್ರಯಯೌ ಚಂದ್ರಶೇಖರಃ
ಉಲುಂಬಲಾ ತತೋ ಹೃಷ್ಟಾ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೭೭||

ಪೃಷ್ಠತೋ ಯಾತಿ ದೇವಸ್ಯ ವಿಲಸನ್ಮುಖಪಂಕಜಾಃ
ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ ಪುಷ್ಪಜಾಲಾನಿ [1]ಭವನಾಂಕಣ[1]ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ || ||೭೮||

ವರಾಂಗನಾಃ ಕರೈರ್ಹೃಷ್ಟಾಶ್ಚಂದ್ರ[2]ಭೂಷಣ[2]ಮೂರ್ಧನಿ
ನನೃತುಸ್ತತ್ರ ತತ್ರೈವ ಸಂಭ್ರಾಂತಾ ವರಯೋಷಿತಃ ||೭೯||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹೆಂಥಾ ಪಿನಾಕೀ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಮಂಡಿತಂ = ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವೇಂದ್ರಭವನಾಕಾರಂ = ದೇವೇಂದ್ರನ ಅರಮನೆಯ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮೃತ್ಯುನಿಕೇತನಂ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸ್ಥಾನವನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೭೬||

ಚಂದ್ರಶೇಖರಃ = ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಯುಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದ್ವಾರಂ = ಬಾಗಿಲನು ಸಮತ್ರಿಕಮ್ಯ = ಮೀರಿ ಪ್ರಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಉಲುಂಬಲಾ = ಉಲುಂಬಲೆ ಹೃಷ್ಟಾ = ಸಂತೋಷಿಸಿ (ದಾಯಕನಾಗಿ) ದವಳಾಗಿ, ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಶಿವನನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ||೭೭||

ದೇವಸ್ಯ = ದೇವನ ಪೃಷ್ಠತಃ = ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿಲಸನ್ಮುಖಪಂಕಜಾಃ = ವಿಕಸಿತವಾದ ಮುಖಕಮಲವನುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಭವನಾಂಕಣಸಂಸ್ಥಿತಾಃ = ಮನೆಯ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ಪುಷ್ಪಜಾಲಾನಿ = ಪುಷ್ಪ ಸಮೂಹಂಗಳನು ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ = ಸೂಸಿದರು. ||೭೮||

ವರಾಂಗನಾಃ = ಮನೋಹರವಹ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಹೃಷ್ಟಾಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದವರುಗಳಾಗಿ ಚಂದ್ರಭೂಷಣಮೂರ್ಧನಿ = ಚಂದ್ರಭೂಷಣನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಜಾಲಾನಿ = ಪುಷ್ಪಸಮೂಹಂಗಳನು ಕರೈಃ = ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದ ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ = ಸುರಿದರು.

---

1 ಭವನಾಂಗಣ (ಕ) 2 ಶೇಖರ (ಘ)

[1]ಜಗುಶ್ಚ[1] ದಿವ್ಯಗಾನೇನ ಯಮರಾಜಸ್ಯ ಶಾಸನಾತ್
ಯಮೋ ವಿವೇಶ ಭವನಂ ಸಾರ್ಧಂ ವೈ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ ||೮೦||

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ [2]ಚಕಾರಾಶು[2] ಭವನಾನಿ ಸಹಸ್ರಶಃ
ಹೈಮಾನಿ ರತ್ನಜುಷ್ಟಾನಿ ದೀರ್ಘಿಕಾ[3]ಸಂವೃತಾನಿ [3]ಚ ||೮೧||

ತತೋ ವಿವೇಶ ತದ್ಧಾಮ ಭಗವಾನಂತಕಾಂತಕಃ
ತತೋ ದೇವೀ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷೀ ಪುರತಃ ಪುರಶಾಸಿತುಃ ||೮೨||

ಸಂಸ್ಥಿತಾ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ಕಿಂ ಕರೋಮೀತಿ ಸಾದರಮ್
ಕಿಂ ದದಾಮಿ ಮಹೇಶಸ್ಯ ಕೃತಕೃತ್ಯಸ್ಯ ಶೂಲಿನಃ ||೮೩||

ವರಯೋಷಿತಃ = ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಸಂಭ್ರಾಂತಾಃ = ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ (ತಿರುಗುತ್ತಂವಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ) ತತ್ರ ತತ್ರೈವ = ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನನೃತುಃ = ನೃತ್ಯವನಾಡಿದರು. ||೭೯||

ಯಮರಾಜಸ್ಯ = ಯಮರಾಜನ ಶಾಸನಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಿವ್ಯಗಾನೇನ ಚ = ದೇವಗಾನದಿಂದವು ಜಗುಃ = ಹಾಡಿದರು. ಯಮಃ = ಯಮನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ ಸಾರ್ಧಂ ವೈ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಭವನಂ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ಗೃಹವನು ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ||೮೦||

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ದೀರ್ಘಿಕಾಸಂವೃತಾನಿ = ಕೊಳಂಗಳಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರತ್ನಜುಷ್ಟಾನಿ = ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಕೇವಣಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಹೈಮಾನಿ = ಸುವರ್ಣಮಯವಹಂಥಾ ಸಹಸ್ರಶಃ = ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭವನಾನಿ ಚ = ಗೃಹಂಗಳನು ಆಶು = ಬೇಗ ಚಕಾರ = ಮಾಡಿದನು. ||೮೧||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಅಂತಕಾಂತಕಃ = ಅಂತಕನಿಗೆ ಅಂತಕನಹಂಥಾ ಶಿವನು ತದ್ಧಾಮ = ಆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಅರಮನೆಯನು ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ತತಃ = ಅಪ್ಪುರ ಮೇಲೆ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷೀ = ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿಯಹಂಥಾ ದೇವೀ = ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಪುರಶಾಸಿತುಃ = ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನ ಪುರತಃ = ಮುಂದೆ, ||೮೨||

ಸಂಸ್ಥಿತಾ = ಇದ್ದಾ[4]ತಳಾಗಿ[4] ಕೃತಕೃತ್ಯಸ್ಯ = ಕೃತಕೃತ್ಯನಹಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ

---

1 ಜಗ್ಮುಶ್ಚ (ಘ) 2 ಚಕಾರಾಸೌ (ಘ) 3 ಸಂಯುತಾನಿ (ಘ) ಸಂಭೃತಾನಿ (ಗ)
4 ತನಾಗಿ (ಖ)

ಅಸ್ಯ ಸರ್ವಾತ್ಮಭೂತಸ್ಯ ಜಗತ್ಕರ್ತುಃ ಪಿನಾಕಿನಃ
ಸಂಚಿಂತ್ಯ [1]ಸಾ ತು ಸಂಭ್ರಾಂತಾ[1] ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಪುನಃ ಪುನಃ ||೮೪||

ನನರ್ತ ವಾಮಂ ಸಾ ಸಾಧ್ವೀ ಪ್ರಸಾರ್ಯ ಕರಪಂಕಜಮ್
[2]ನೃತ್ತ[2]ಪ್ರಿಯಸ್ತತೋ ದೇವೋ [3]ನೃತ್ತಂ[3] ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸುಶೋಭನಮ್

[4]ಪರಿಷ್ವಜ್ಯ ಚ[4] ತಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಸಾಧುಸಾಧ್ವಿ[5]ತ್ಯಥಾಬ್ರವೀತ್[5]
ಪುನಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ದೇವೇಶಂ ಕನ್ಯಾ ಕಮಲಲೋಚನಾ ||೮೬||

= ತ್ರಿಶೂಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಮಹೇಶಸ್ಯ = ಶಿವಂಗೆ ಕಿಂ ದದಾಮಿ ? = ಏನ ಕೊಡುವೆನು ? ಕಿಂ ಕರೋಮಿ ? = ಏನ ಮಾಡುವೆನು ? ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಸಾದರಂ = ಆದರಣೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ = ಚಿಂತಿಸಿದಳು. ||೮೩||

ಸರ್ವಾತ್ಮಭೂತಸ್ಯ = ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕನಾದಂಥಾ ಜಗತ್ಕರ್ತುಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರ್ತನಹಂಥಾ ಅಸ್ಯ ಪಿನಾಕಿನಃ = ಈ ಈಶ್ವರಂಗೆ ಸಾ ತು = ಆ ಉಲುಂಬಲೆ ಪುನಃಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ = ಏನ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಸಂಭ್ರಾಂತಾ = ಭ್ರಮೆಗೊಂಡಳು. ||೮೪||

ಸಾಧ್ವೀ = ಪತಿವ್ರತೆಯುಹಂಥಾ ಸಾ = ಆ ನೃತ್ಯದೇವತೆ ವಾಮಂ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಕರಪಂಕಜಂ = ಕರಕಮಲವನು ಪ್ರಸಾರ್ಯ = ಪಸರಿಸಿ ನನರ್ತ = ನೃತ್ಯವನಾಡಿದಳು. ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ನೃತ್ತಪ್ರಿಯಃ = ನೃತ್ಯಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ಶಿವನು ಸುಶೋಭನಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂಯಿದ್ದಂಥಾ ನೃತ್ತಂ = ನೃತ್ಯವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು, ||೮೫||

ತಾಂ ಕನ್ಯಾಂ ಚ = ಆ ಕನ್ನಿಕೆಯನು ಪರಿಷ್ವಜ್ಯ = ತಕ್ಕೈಸಿ ಸಾಧುಸಾಧ್ವಿತಿ = ಲೇಸು ಲೇಸೆಂದು ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಮಲಲೋಚನಾ ಕನ್ಯಾ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿಯ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ನೃತ್ಯದೇವತೆ ದೇವೇಶಂ = ದೇವತೆಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ||೮೬||

---

[1] ಸಾಧುಸಂಭ್ರಾಂತಾ (ಘ) [2] ನೃತ್ಯ (ಘ) [3] ನೃತ್ಯಂ (ಘ)
[4] ಪರಿಷ್ವಜ್ಯಾಥ (ಘ) [5] ತಿ ಚಾಬ್ರವೀತ್ (ಘ)

ಶಿರಸ್ಯಂಜಲಿಮಾಧಾಯ ಭಗವಂತಮುವಾಚ ಸಾ
ಕಿಮಿದಂ ದೇವ ದೇವೇಶ ತ್ರಿಯಕ್ಷ ವೃಷಭಧ್ವಜ ||೮೭||

ಅಕಾರಣಂ ಮಹಾದೇವ ಚೇಷ್ಟಿತಂ ಮನ್ಮಥಾರ್ದನ
ಕಿಮರ್ಥಂ ಭಗವನ್ನೀಶ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಚರಸಿ ಶಂಕರ! ||೮೮||

ಸಂಶಯೋ ಮೇ ಜಗನ್ನಾಥ ಮಹಾನತ್ರ ಮಹೇಶ್ವರ
ಏವಮುಕ್ತಸ್ತಯಾ ಶರ್ವ ಇದಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ ||೮೯||

ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತು ಶಿರಶ್ಛಿನ್ನಂ ಮಯಾಂಗುಷ್ಠನಖಾಗ್ರತಃ
ಚರಾಮ್ಯೇತದ್ವ್ರತಂ ಪುತ್ರಿ ಲೋಕಾನಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ||೯೦||

ಶಿರಸಿ = ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಂಜಲಿಂ = ಕೈಮುಗಿಹವನು ಆಧಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾ = ಆ ಉಲುಂಬಲೆ ಭಗವಂತಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಉವಾಚ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿದಳು. ತ್ರಿಯಕ್ಷ = ತ್ರಿಲೋಚನನಹಂಥಾ ವೃಷಭಧ್ವಜ = ವೃಷಭ ಧ್ವಜವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವೇಶ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಭೋ ದೇವ! = ಎಲೆ ದೇವನೇ! ಇದಂ ಕಿಂ = ಇದೇನು ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ? ||೮೭||

ಮನ್ಮಥಾರ್ದನ = ಕಾಮನ ಮರ್ದಿಸಿದಂಥಾ ಭಗವನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಶ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಕರ = ಸುಖವನು ಮಾಡು- ತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೈ ಶಿವನೇ, ಕಿಮರ್ಥಂ = ಏನುಕಾರಣ ಭಿಕ್ಷಾ = ಭಿಕ್ಷೆಯನು ಚರಸಿ = ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಚೇಷ್ಟಿತಂ = ವ್ಯಾಪಾರವು ಅಕಾರಣಂ = ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂಥಾದ್ದಾಯಿತ್ತು. ||೮೮||

ಜಗನ್ನಾಥ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರ = ಎಲೈ ಶಿವನೇ ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಮೇ = ಎನಗೆ ಮಹಾನ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಾಯಿತ್ತು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಯಾ = ಆ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶರ್ವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಇದಂ ವಚನಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೮೯||

ಭೋಃ ಪುತ್ರಿ = ಎಲೆ ಮಗಳೇ! ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಿರಸ್ತು = ಶಿರವು ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಅಂಗುಷ್ಠನಖಾಗ್ರತಃ = ಹೆಬ್ಬೆರಳ ಉಗುರ ತುದಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಛಿನ್ನಂ = ಚಿವುಟಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಲೋಕಾನಾಂ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ = ಹಿತವ ಬಯಸುವುದರಿಂದ ಏತದ್ವ್ರತಂ = ಈ ಭಿಕ್ಷಾಟನವ್ರತವನು ಚರಾಮಿ = ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೯೦||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಮಹೇಶೇನ ಕನ್ಯಾ ಕಮಲಲೋಚನಾ
ಸ್ಮಯಮಾನಾಽಬ್ರವೀದ್ದೇವಂ ಪುನರೇವ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೯೧||

ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕ್ರೀಡನ್ ಜಗನ್ನಾಥ ಮಹೇಶ್ವರ
ಮಾಯಯಾ ಮಾಂ ಮಹಾದೇವ ಹ್ಯಾಚ್ಛಾದಯಿತುಮರ್ಹಸಿ ||೯೨||

ನಿಯೋಗಾತ್ತವ ದೇವೇಶ [1]ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚ[1] ದಿನೇ ದಿನೇ
ಹರಾಮ್ಯಹಮನೇಕಾಂಶ್ಚ ಮಮ ಪಾಪಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||೯೩||

ತಥೈವ ತವ ಪಾಪಂ ವೈ ನಾಸ್ತ್ಯೇವ ಪರಮೇಶ್ವರ
ದೇವದೇವ ಮಹಾದೇವ ಮಾಯಾವಿತ್ವಮಹೋ ತವ ||೯೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶೇನ = ಶಿವನಿಂದ ಉಕ್ತಾ = ನುಡಿಯಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಕಮಲಲೋಚನಾ = ಕಮಲಲೋಚನೆಯುಹಂಥಾ ಕನ್ಯಾ = ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಸ್ಮಯಮಾನಾ = ನಗುತ್ತಿದ್ದಾ(ಯಕನಾಗಿ)ತಳಾಗಿ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಪುನರೇವ = ಮರಳಿ ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದಳು.]||೯೧||

ಮಹೇಶ್ವರ = ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಗನ್ನಾಥ = ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇಪ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಕ್ರೀಡನ್ = ಆಡುತ್ತವು ಇಚ್ಛಸಿ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದೆ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಮಾಯಯಾ = ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಆಚ್ಛಾದಯಿತುಂ = ಮುಸುಕಲು ಅರ್ಹಸಿ ಹಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹೆ. ||೯೨||

ಭೋ ದೇವೇಶ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ತವ = ನಿನ್ನ ನಿಯೋಗಾತ್ = ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿನೇ ದಿನೇ ಚ = ದಿನ ದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕಾಂಶ್ಚ = ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದವರುಗಳನು ಅಹಂ = ನಾನು ಹರಾಮಿ = ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿಹೆನು. ಮಮ = ಎನಗೆ ಪಾಪಂ = ಪಾಪವು ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲವು. ||೯೩||

ಭೋ ಪರಮೇಶ್ವರ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ತವ = ನಿನಗೆ ಪಾಪಂ ವೈ = ಪಾಪವು ನಾಸ್ತ್ಯೇವ = ಇಲ್ಲವು. ದೇವದೇವ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ

---

[1] ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಂಶ್ಚ (ಘ)

ತ್ಯಜ ಮಾಯಾಮಿಮಾಂ ದೇವ[1] ದುಸ್ತ್ಯಕ್ತಾ[1]ಮಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ
ಜಂತವೋ ಜಗತಿ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ಮಾಯಯಾ ತವ ಮೋಹಿತಾಃ ||೯೫||

ಯಥಾವದೇತಜ್ಜಾನಾಮಿ ಚೇಷ್ಟಿತಂ ಗಿರಿಜಾಪತೇ
ಸಂಹಾರಕಾಲೇ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸರ್ವಾನ್ಮುನಿಗಣಾನಪಿ ||೯೬||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಸಕಲಾನನ್ಯಾನ್ ಹನಿಷ್ಯಸಿ ಜಗನ್ಮಯ
ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಕೃತಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಕ್ವಚಿನ್ನಾಸ್ತಿ ತವಾನಘ ||೯೭||

ತ್ವಯಾ ದಗ್ಧಾ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿನ್ನಸಂಖ್ಯಾತಾಃ ಪಿತಾಮಹಾಃ
ತತ್ರ ತತ್ರ ಜಗನ್ನಾಥ ಕಿಂಚಿತ್ತೇ ನಾಸ್ತಿ ಪಾತಕಮ್ ||೯೮||

ದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೆ ಶಿವನೇ! ತವ = ನಿನ್ನ ಮಾಯಾವಿತ್ವಂ = ಕಪಟವಹತನವು ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೯೪||

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೆ ಅಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ = ಪಾಪಿಗಳಿಂದ ದುಸ್ತ್ಯಕ್ತಾಂ = ಬಿಡಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಇಮಾಂ = ಈ ಮಾಯಾಂ = ಮಾಯೆಯನು ತ್ಯಜ = ಬಿಡು. ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ ಜಗತಿ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜಂತವಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತವ = ನಿನ್ನ ಮಾಯಯಾ = ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತಾ ಹಿ = ಮೋಹಿಸಲು ಪಟ್ಟವರುಗಳಲಾ. ||೯೫||

ಭೋ ಗಿರಿಜಾಪತೇ = ಎಲೇ ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭನೇ! ಏತಚ್ಚೇಷ್ಟಿತಂ = ಈ ವ್ಯಾಪಾರವನು ಯಥಾವತ್ = ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿ ಜಾನಾಮಿ = ಬಲ್ಲೆನು. ಸಂಹಾರ ಕಾಲೇ = ಸಂಹಾರಕಾಲವು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿರಲು ಸರ್ವಾನ್ = ಸಮಸ್ತರುಗಳನು ಮುನಿಗಣಾನಪಿ = ಋಷಿಗಣಂಗಳನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳನು ಸಕಲಾನ್ = ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ಅನ್ಯಾನ್ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರುಗಳನು ಹನಿಷ್ಯಸಿ = ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿಹೆ. ಜಗನ್ಮಯ = ಜಗದ್ರೂಪನಹಂಥಾ ಭೋ ಅನಘ = ಎಲೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಹಂಥಾತನೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಕೃತಂ = ಬ್ರಹ್ಮೆಹತ್ಯದಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕಿಂಚಿತ್ = ಒಂದಿಷ್ಟು ಪಾಪಂ = ಪಾಪವು ತವ = ನಿನಗೆ ಕ್ವಚಿತ್ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೯೬-೯೭||

ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿನ್ = ಲೋಕವನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥಾ ಭೋ ಜಗನ್ನಾಥ = ಎಲೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವನೇ! ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತಾಃ

---

[1] ದುಸ್ತ್ಯಾಜ್ಯಾ (ಘ)

ಕೃತ್ವಾಽಪಿ ಸುಮಹತ್ಪಾಪಂ ತ್ವಾಂ ಯಃ ಸ್ಮರತಿ ನಿತ್ಯಶಃ
ಆಧಾರಂ ಜಗತಾಮೀಶಂ ತಸ್ಯ ಪಾಪಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||೯೯||

ನಾದಿತ್ಯಸನ್ನಿಧೌ ಯದ್ವತ್ತಮಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಕಿಂಚನ
ತದ್ವತ್ತ್ವದ್ಭಾವಯುಕ್ತಸ್ಯ ಪಾಪರಾಶಿರ್ನ ವಿದ್ಯತೇ ||೧೦೦||

ಯಶ್ಚಿಂತಯತ್ಯಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ ತವ ಪಾದಾಬ್ಜಮವ್ಯಯಮ್
ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಕೃತಂ ಚಾಪಿ ಪಾಪಂ ಜಹ್ಯಾನ್ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೦೧||

ತವ ಪಾದಾಬ್ಜಸಂಯುಕ್ತಂ ಮನೋ ಯಸ್ಯ ಜಗತ್ಪತೇ
ಹಿಮವತ್ಪ್ರತಿಮಂ ಚಾಪಿ ಪಾಪಂ ತಸ್ಯ ವಿನಶ್ಯತಿ ||೧೦೨||

=ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪಿತಾಮಹಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ದಗ್ಧಾಃ= ದಗ್ಧವಾಗಲುಪಟ್ಟರು. ತತ್ರ ತತ್ರ=ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ತೇ=ನಿನಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ಪಾತಕಂ= ಒಂದಿಷ್ಟು ಪಾಪವು ನಾಸ್ತಿ=ಇಲ್ಲ. ||೯೮||

ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಸುಮಹತ್= ಅತಿ ಬಹಳವಹಂಥಾ ಪಾಪಂ= ಪಾಪವನು ಕೃತ್ವಾ ಽಪಿ = ಮಾಡಿಯೂ (ಮಾಡಿವೂ) ನಿತ್ಯಶಃ = ಆವಾಗವು ಜಗತಾಂ=ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಂ=ಆಧಾರವಹಂಥಾ ಈಶಂ—ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತ್ವಾಂ=ನಿನ್ನನು ಸ್ಮರತಿ=ಸ್ಮರಿಸುತಿಹನು ತಸ್ಯ=ಆತಂಗೆ ಪಾಪಂ=ಪಾಪವು ನ ವಿದ್ಯತೇ—ಇಲ್ಲ. ||೯೯||

ಆದಿತ್ಯಸನ್ನಿಧೌ=ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತಮಃ=ಕತ್ತಲೆ ಕಿಂಚನ= ಒಂದಿಷ್ಟು ಯದ್ವತ್=ಹೇಂಗೆ ನ ತಿಷ್ಠತಿ=ಇರುತ್ತಿರದು ತದ್ವತ್ = ಹಾಂಗೆ ತ್ವದ್ಭಾವಯುಕ್ತಸ್ಯ=ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಾತಂಗೆ ಪಾಪರಾಶಿಃ=ಪಾಪದ ರಾಶಿ ನ ವಿದ್ಯತೇ=ಇಲ್ಲ. ||೧೦೦||

ಯಃ=ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಅಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ= ಪಾಪವ ಮಾಡಿದಾತನು ತವ =ನಿನ್ನ ಅವ್ಯಯಂ=ನಿತ್ಯವಹಂಥಾ ಪಾದಾಬ್ಜಂ=ಪಾದಕಮಲವನು ಚಿಂತಯತಿ =ನೆನವುತ್ತಿಹನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಕೃತಂ = ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯದಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಾಪಂ ಚಾಪಿ=ಪಾಪವನು ಜಹ್ಯಾತ್=ಬಿಡುವನು. ಓಹಾಕ್=ತ್ಯಾಗೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ನ ಸಂಶಯಃ=ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೧೦೧||

ಭೋ ಜಗತ್ಪತೇ = ಎಲೆ ಜಗತ್ಪತಿಯಹಂಥಾ ದೇವನೇ ಯಸ್ಯ = ಆವನಾ

---

2 ಚ (ಘ)

ತಥಾಽಪಿ ತವ ಪಾಪೋಽಸ್ತಿ ಸಾಂಪ್ರತಂ [1]ಕಚ್ಚಿದವ್ಯಯ ![1]
ಪರಮಾತ್ಮಾ ಪರಂಧಾಮ [2]ಅಕ್ಷರಂ[2] ಪರಮಂ ಭವಾನ್ ||೧೦೩||

ಧೃತಂ ತ್ವಯೇಚ್ಛಯಾ ದೇವ ರೂಪಮೇತತ್ಸುಶೋಭನಮ್
ಅಹೋ ಧನ್ಯಾಽಸ್ಮಿ ದೇವೇಶ ಯನ್ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಯೋಗಿನಃ ||೧೦೪||

ಪಶ್ಯಾಮಿ ತಂ ಜಗನ್ಮೂಲಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್
ಅನೇಕಯುಗಸಾಹಸ್ರಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಶುದ್ಧೇನ ಚೇತಸಾ ||೧೦೫||

ನೊಬ್ಬನ ಮನಃ = ಮನಸ್ಸು ತವ = ನಿನ್ನ ಪಾದಾಬ್ಜ ಸಂಯುಕ್ತಂ = ಪಾದಕಮಲ ದೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಿದಹುದು, ಹಿಮವತ್ಸ್ರತಿಮಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವಹೆಂಥಾ ತಸ್ಯ ಪಾಪಂ ಚಾಪಿ = ಆತನ ಪಾಪವು ವಿನಶ್ಯತಿ = ಕೆಡುತ್ತಿಹುದು. ನಶ ಅದರ್ಶನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೧೦೨||

ತಥಾಽಪಿ = ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ತವ = ನಿನಗೆ ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಈಗ ಪಾಪಃ = ಪಾಪವು ಅಸ್ತಿ ಕಚ್ಚಿತ್ = ಉಂಟೇ ? ಭೋ ಅವ್ಯಯ = ಎಲೇ ಕೇಡಿಲ್ಲ ದಾತನೇ ! ಭವಾನ್ = ನೀನು ಪರಮಾತ್ಮಾ = ಪರಮಾತ್ಮನು. ಪರಂಧಾಮ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹ ತೇಜಸ್ಸು. ಅಕ್ಷರಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮಂ = ಪರಮ ತತ್ತ್ವವು. ||೧೦೩||

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೇ ದೇವನೇ ! ಇಚ್ಛಯಾ—ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸುಶೋಭನಂ = ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಏತದ್ರೂಪಂ = ಈ ರೂಪು ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಧೃತಂ = ಧರಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ನಿನ್ನ ರೂಪನು ಯೋಗಿನಃ = ಯೋಗಿಗಳು ನ ಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣರು, ದೇವೇಶ = ದೇವತೆಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ಧನ್ಯಾಽಸ್ಮಿ = ಧನ್ಯಳಾದೆನು. ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯ. ||೧೦೪||

ಅನೇಕಯುಗಸಾಹಸ್ರಂ = ಅನೇಕಯುಗಸಹಸ್ರವು ಶುದ್ಧೇನ = ಶುದ್ಧವಹಂಥಾ ಚೇತಸಾ = ಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾತ್ವಾ = ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಜಗನ್ಮೂಲಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಹಂಥಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹಂಥಾ ತಂ ಪರಮೇಶ್ವರಂ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪಶ್ಯಾಮಿ = ಕಂಡೆನು. ||೧೦೫||

---

1 ಕಚ್ಚಿದವ್ಯಯ (ಗ) ಕಿಂ ಮಹೇಶ್ವರ (ಘ)

2 ಹ್ಯಕ್ಷರಂ (ಘ)

ಅಸ್ಪಷ್ಟಂ ಯಂ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ತಂ ವೈ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಶಂಕರಮ್
ಧನ್ಯಾಽಸ್ಮ್ಯನುಗೃಹೀತಾಽಸ್ಮಿ ಕೃತಾರ್ಥಾಽಸ್ಮೀತ್ಯನೇಕಶಃ ||೧೦೬||

ಉಲ್ಲುಂಬಲಾ ಸಾ ಸಂಭ್ರಾಂತಾ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಪುನಃ ಪುನಃ
[1]ಚಂದ್ರಬಿಂಬಮುಖಾ[1] ಹೃಷ್ಟಾ ನನರ್ತ ಚ ಪುನಃ ಪುನಃ ||೧೦೭||

ದೇವಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ನನೃತುಃ ಮುನಯಶ್ಚ ತಥಾಽಸ್ತುವನ್
ಜಗುಶ್ಚ ಕಿನ್ನರಾಃ ಸಿದ್ಧಾಃ ನನೃತುಶ್ಚಾಪ್ಸರೋಗಣಾಃ ||೧೦೮||

[2]ಮಹೋತ್ಸವ[2]ಮಭೂತ್ತತ್ರ ಮೃತ್ಯುಸದ್ಮನಿ ಶೋಭನೇ
ಅತೀವ ಸುಖದಂ ಪುಣ್ಯಂ ಗಿರಿಜಾಪತಿಸನ್ನಿಧೌ ||೧೦೯||

ಅಸ್ಪಷ್ಟಂ = ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಯಂ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನನು, (ಯೋಗಿನಃ = ಯೋಗಿಗಳು) ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿಹರು, ತಂ ಶಂಕರಂ ವೈ = ಆ ಶಂಕರನನು ಪಶ್ಯಾಮಿ = ಕಂಡೆನು. ಧನ್ಯಾಽಸ್ಮಿ = ಧನ್ಯಳಾದೆನು. ಅನುಗೃಹೀತಾಽಸ್ಮಿ = ಪರಿಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಾತಳಾದೆನು. ಅನೇಕಶಃ = ಹಲವು ಬಾರಿ ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೃತಾರ್ಥಾಽಸ್ಮಿ = ಕೃತಾರ್ಥೆಯಾದೆನು. ||೧೦೬||

ಚಂದ್ರಬಿಂಬಮುಖಾ = ಚಂದ್ರಮಂಡಲದೋಪಾದಿ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಾ ಉಲುಂಬಲಾ—ಆ ಉಲುಂಬಲೆ ಪುನಃ ಪುನಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸಂಭ್ರಾಂತಾ = ಭ್ರಾಮಕವಾದಳು. ಹೃಷ್ಟಾ = ಸಂತೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಯಕಳಾಗಿ ಪುನಃ ಪುನಶ್ಚ = ಮರಳಿ ಮರಳಿಯೂ ನನರ್ತ = ನೃತ್ಯವಾಡಿದಳು. ||೧೦೭||

ಸರ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳು ನನೃತುಃ = ನೃತ್ಯವನಾಡಿದ್ದರು. ಮುನಯಶ್ಚ = ಋಷಿಗಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಸ್ತುವನ್ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದರು ಕಿನ್ನರಾಃ = ಕಿನ್ನರರುಗಳು ಸಿದ್ಧಾಃ = ಸಿದ್ಧರುಗಳು ಜಗುಃ = ಹಾಡಿದರು. ಅಪ್ಸರೋಗಣಾಶ್ಚ = ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮೂಹಂಗಳು ನನೃತುಃ = ನೃತ್ಯವನಾಡಿದರು. ||೧೦೮||

ಶೋಭನೇ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತತ್ರ ಮೃತ್ಯುಸದ್ಮನಿ = ಆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಜಾಪತಿಸನ್ನಿಧೌ = ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅತೀವಸುಖದಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸುಖವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪುಣ್ಯವಹೆಂಥಾ ಮಹೋತ್ಸವಂ — ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹವು ಅಭೂತ್ — ಆಯಿತ್ತು. ||೧೦೯||

---

1 ಚಂದ್ರಬಿಂಬಾಗನಾ (ಘ) 2 ಮಹೋತ್ಸಾಹ (ಘ)

ದೇವಾಶ್ಚ ಮುನಯಶ್ಚೈವ ಸಾಧು ಸಾಧ್ವಿತ್ಯಥಾಽಬ್ರುವನ್
ಅಹೋ ತದಂತರೇ ದೇವೋ ನಿರ್ಜಗಾಮ ಸ್ಮರಾಂತಕಃ ||೧೧೦||

ಸೇವ್ಯಮಾನಸ್ಸುರಗಣೈಃ ಮುನಿಭಿರ್ವೇದಪಾರಗೈಃ
ತತಃ ಪಿನಾಕೀ ಭಗವಾನ್ ವರುಣಸ್ಯ ಪುರಂ ಪ್ರತಿ ||೧೧೧||

ಜಗಾಮಾಪ್ಸರಸಾಂ ಸಂಘೈಃ ಕಿನ್ನರೈಸ್ಸಂವೃತಸ್ಸುರೈಃ
ತತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಜಲೇಶೋಽಪಿ ಭಾರ್ಯಾಭಿಸ್ಸಂವೃತಶ್ಶುಚಿಃ ||೧೧೨||

ಸ್ವಗೃಹಾನ್ನಿರ್ಜಗಾಮಾಶು ಸಂಭೃತ್ಯ [1]ಸುಮನಾಂಸಿ[1] ಸಃ
ಬಭೂವ ಪ್ರೀತಿಸಂಪೂರ್ಣೋ ನಿಧಿಂ[2]ಲಬ್ಧ್ವೇವ[2] ನಿರ್ಧನಃ ||೧೧೩||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಶ್ಚ—ದೇವತೆಗಳು ಮುನಯಶ್ಚೈವ—ಋಷಿಗಳು ಸಾಧು ಸಾಧು—ಲೇಸು ಲೇಸೆಂದು ಇತಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಬ್ರುವನ್—ನುಡಿದರು. ಅಹೋ—ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ತದಂತರೇ — ಆದರ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಾಂತಕಃ — ಕಾಮಾಂತಕನಹಂಥಾ ದೇವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿರ್ಜಗಾಮ—ಹೊರವಂಟನು. ೧೧೦

ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸುರಗಣೈಃ—ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ವೇದಪಾರಗೈಃ —ವೇದಂಗಳ ಕಡೆಯನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಮುನಿಭಿಃ—ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವ್ಯಮಾನಃ— ಓಲೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಗವಾನ್—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪಿನಾಕೀ ಪರಮೇಶ್ವರನು ವರುಣಸ್ಯ — ವರುಣನ ಪುರಂ ಪ್ರತಿ — ಪಟ್ಟಣವನು ಕುರಿತು,

ಅಪ್ಸರಸಾಂ—ಅಪ್ಸರರುಗಳ ಸಂಘೈಃ — ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ಕಿನ್ನರೈಃ — ಕಿನ್ನರರುಗಳಿಂದ ಸುರೈಃ—ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಂವೃತಃ—ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಜಗಾಮ—ಎಯ್ದಿದನು. ತತಃ — ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಭಾರ್ಯಾಭಿಃ — ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಸಂವೃತಃ—ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಶುಚಿಃ—ಶುಚಿಯಹಂಥಾ ಜಲೇಶೋಽಪಿ —ವರುಣನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ, ||೧೧೨||

ಸಃ—ಆ ವರುಣನು ಸುಮನಾಂಸಿ—ಪುಷ್ಪಂಗಳನು ಸಂಭೃತ್ಯ—ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಗೃಹಾತ್—ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಶು—ಬೇಗ ನಿರ್ಜಗಾಮ —ಹೊರವಂಟನು. ಪ್ರೀತಿಸಂಪೂರ್ಣಃ—ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವನುಳ್ಳಾತನು ಬಭೂವ—ಆದನು. ಕಥಮಿವ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ನಿರ್ಧನಃ— ನಿರ್ಧನಿಕನು ನಿಧಿಂ—ನಿಕ್ಷೇಪವನು ಲಬ್ಧ್ವೇವ—ಪಡದು ಎಹಗಹಗೆ. ||೧೧೩||

---

[1] ಕುಸುಮಾನಿ (ಘ) [2] ಲಬ್ಧ್ವಾಥ (ಘ)

ನಾರೀಭಿಸ್ಸಹ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ ದದರ್ಶ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೧೧೪||

ತ್ವಮಾದಿಸ್ತ್ವಮನಾದಿಸ್ತ್ವಂ ತ್ವಂ ಪ್ರಭುಃ ಸರ್ವತೋಮುಖಃ
ಅಜೇಶ ವಿಷ್ಣ್ವೀಶ ವಿಭೋ ಸಹಸ್ರಾಂಶೋ ಜಗನ್ಮಯ ||೧೧೫||

ಆದ್ಯಂತಶೂನ್ಯ ಸರ್ವೇಶ ಸರ್ವಾಧಾರ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||೧೧೬||

ಯಸ್ತ್ವಾಂ ವೇದಯತೇ ನಿತ್ಯಂ ಧ್ರುವಮಕ್ಷರಮವ್ಯಯಮ್
ಪ್ರಭುಂ ಪುರಾಣಂ ಪುರುಷಂ ಹಿತ್ವಾ ಬುದ್ಧಿಂ ಸ ತಿಷ್ಠತಿ ||೧೧೭||

ತ್ವಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪಂಚಭೂತಾಖ್ಯಂ ಮಹದ್ಭೂತಮಯೋನಿಜಮ್
ಅಕಾರಣಮಜಂ ಶುದ್ಧಂ ಸ ತಿಷ್ಠತಿ ನಿರೀಶ್ವರಃ ||೧೧೮||

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ—ಪುಣ್ಯಶರೀರಿಯುಳ್ಳಂಥಾ ವರುಣನು ನಾರೀಭಿಸ್ಸಹ—ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದದರ್ಶ—ಕಂಡನು.

ಅಜೇಶ—ಬ್ರಹ್ಮಂಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣ್ವೀಶ — ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಭೋ—ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಸಹಸ್ರಾಂಶೋ!—ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಿರಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಗನ್ಮಯ—ಜಗದ್ರೂಪನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ! ತ್ವಂ— ನೀನು ಆದಿಃ —ಮೊದಲಹಂಥಾ ಆತನು. ತ್ವಂ— ನೀನು ಅನಾದಿಃ — ಮೊದಲಿಲ್ಲದಾತನು. ತ್ವಂ—ನೀನು ಪ್ರಭುಃ—ಒಡೆಯನು. ಸರ್ವತೋಮುಖಃ—ವಿಶ್ವತೋಮುಖನು ಸಹಸ್ರಶಬ್ದವು ಸಾವಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸೂದು. ||೧೧೫||

ಆದ್ಯಂತಶೂನ್ಯ — ಮೊದಲು ಕಡೆ ಇಲ್ಲದಂಥಾ ಸರ್ವೇಶ — ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಸರ್ವಾಧಾರ — ಸಮಸ್ತಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಹಂಥಾ ದೇವನೇ ತೇ—ನಿನಗೆ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ. ||೧೧೬||

ಯಃ—ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ನಿತ್ಯಂ—ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಧ್ರುವಂ—ನಿಶ್ಚಯನಹಂಥಾ ಅಕ್ಷರಂ— ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ — ನಾಶವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಭುಂ—ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪುರಾಣಂ ಪುರುಷಂ—ಪುರಾಣಪುರುಷನಹಂಥಾ ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ವೇದಯತೇ—ಅರಿವುತ್ತಿಹನು, ಸಃ—ಆತನು ಬುದ್ಧಿಂ—ಬುದ್ಧಿಯ ಸಂಬಂಧವಹ ವಿಕಾರವನು ಹಿತ್ವಾ—ಬಿಟ್ಟು ತಿಷ್ಠತಿ—ಇರುತ್ತಿಹನು. ||೧೧೭||

ಪಂಚಭೂತಾಖ್ಯಂ — ಪಂಚಭೂತಂಗಳ ನಾಮಂಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಮಹದ್ಭೂತಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಅಯೋನಿಜಂ—ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಜಂ—ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಶುದ್ಧಂ — ಶುದ್ಧನಹಂಥಾ ತ್ವಾಂ

ನಮಸ್ತೇ ಭಗವನ್ ದೇವ ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಭಾವನ
ಯೋಗೀಶ್ವರ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ನಮಸ್ತೇ ಪರತಃ ಪರ ||೧೧೯||

ಏವಂ ಸ್ತುತ್ವಾ ತು ವರುಣಶ್ಚಂದ್ರಲೇಖಾವತಂಸಕಮ್
ವಿಕೀರ್ಯ ಪುಷ್ಪಜಾಲಾನಿ ಪಾದಯೋರ್ವಿರರಾಮ ಸಃ ||೧೨೦||

*ತಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾ ಭವಂ ದೇವಮಭಿತುಷ್ಟಾವ ಸಾದರಾ
ಶಿರಸ್ಯಂಜಲಿಮಾಧಾಯ ಹೃಷ್ಟಾ ಶರ್ವಸ್ಯ ದರ್ಶನಾತ್ ||೧೨೧||

—ನಿನ್ನನು ಜ್ಞಾತ್ವಾ—ಅರಿದು, ಸಃ—ಆತನು ನಿರೀಶ್ವರಃ—ಒಡೆಯನಿಲ್ಲದಾತ-ನಾಗಿ ತಿಷ್ಠತಿ—ಇರುತ್ತಿಹನು. ಶಿವನ ನಿಜವನರಿದಾತನು ಶಿವನೇ ಆಹನೆಂಬುದರ್ಥ.

ಭಗವನ್ — ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ದೇವ — ಎಲೆ ದೇವನೇ ! ತೇ — ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸರ್ವಭಾವನ — ಸಮಸ್ತ ಭಾವನೆಯು-ನುಳ್ಳಾತನೇ ! ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ಯೋಗೀಶ್ವರ—ಯೋಗೀಶ್ವರನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ತುಭ್ಯಂ — ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ಪರತಃ—ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಪರ — ಮೇಲಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ತೇ —ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೧೯||

ಸಃ ವರುಣಃ— ಆ ವರುಣನು ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಾವ-ತಂಸಕಂ— ಚಂದ್ರನ ರೇಖೆಯೇ ಭೂಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವನನು ಸ್ತುತ್ವಾ ತು —ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಜಾಲಾನಿ—ಪುಷ್ಪಸಮೂಹಂಗಳನು ವಿಕೀರ್ಯ—ಕೆದರಿ ಪಾದಯೋಃ—ಪಾದಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿರರಾಮ—ಬಿದ್ದನು. ವಿ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗ. ರಮು—ಕ್ರೀಡಾಯಾಮ್ ಎಂಬ ಧಾತು. ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುದು.|| ೧೨೦||

ತಸ್ಯ — ಆ ವರುಣನ ಭಾರ್ಯಾ — ಸ್ತ್ರೀ ಶರ್ವಸ್ಯ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನಾತ್—ದರ್ಶನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹೃಷ್ಟಾ—[1]ಸಂತೋಷಿಸಿದಾ(ಯಕನಾಗಿ)ತಳಾಗಿ ಶಿರಸಿ—ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಂಜಲಿಂ—ಕೈಮುಗಿಹನನು ಆಧಾಯ— ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾದರಾ—ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ಸಹಿತೆಯಾಗಿ ದೇವಂ— ದೇವನಹಂಥಾ ಭವಂ — ಶಿವನನು ಅಭಿತುಷ್ಟಾವ—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದಳು. ||೧೨೧||

---

* ಶಂಭೋಶ್ಚ ದರ್ಶನಾದೇವ ಹೃಷ್ಟಾ ಪರಮಹರ್ಷಿತಾ | ಶಿರಸ್ಯಂಜಲಿಮಾಧಾಯ ಸಾ ತುಷ್ಟಾವ ಭವಂ ತದಾ || ಇತಿ (ಖ) ಮಾತೃಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠ.

1 ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತಳಾಗಿ (ಕ) ಸಂತೋಷಿಸಿದಾಯಕನಾಗಿ (ಖ.ಚ)

ನಮೋ ಭವಾಯ ಭವ್ಯಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ
ಹರಾಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಾಯ ಉಮಾಯಾಃ ಪತಯೇ ನಮಃ||೧೨೨||

ತ್ವದ್ದರ್ಶನಮಪುಣ್ಯಾನಾಂ ಸರ್ವಥಾ ನಾಸ್ತಿ ಶಂಕರ
ಇತಿ ಮೇ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರಮಾತ್ಮನ್ ವೃಷಧ್ವಜ ||೧೨೩||

ತಸ್ಮಾದ್ವಯಂ ನೀಲಕಂಠ ಪುಣ್ಯಾ ಏವ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೨೪||

ತವ ಪಾದಾಬ್ಜಯುಗಲೇ ಮಮ ಭಕ್ತಿಂ ಮಹೇಶ್ವರ
ದೇಹಿ [1]ಸರ್ವಜ್ಞ [1]ಸರ್ವಾತ್ಮನ್ ವಶೀಕೃತಜಗತ್ತ್ರಯ ||೧೨೫||

ಭವಾಯ — ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭವ್ಯಾಯ — ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಾಯ—ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಮಹಾತ್ಮನೇ—ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ಹರಾಯ—ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಾಯ—ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಉಮಾಯಾಃ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಪತಯೇ—ವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೨೨||

ಶಂಕರ—ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮನ್—ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ವೃಷಧ್ವಜ — ವೃಷಭಧ್ವಜನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ತ್ವದ್ದರ್ಶನಂ — ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವು ಅಪುಣ್ಯಾನಾಂ—ಪುಣ್ಯವ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ—ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದವೂ ನಾಸ್ತಿ—ಇಲ್ಲ. ಇತಿ— ಹೀಂಗೆಂದು ಮೇ — ಎನ್ನ ಬುದ್ಧಿಃ — ಬುದ್ಧಿಯು ನಿಶ್ಚಿತಾ—ನಿಶ್ಚೈಸಲುಪಟ್ಟುದು. ||೧೨೩||

ಭೋ ನೀಲಕಂಠ—ಎಲೇ ನೀಲಕಂಠನೇ ತಸ್ಮಾತ್—ಅದು ಕಾರಣ ವಯಂ —ನಾವು ಪುಣ್ಯಾ ಏವ—ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರುಗಳೇ. ನ ಸಂಶಯಃ—ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೧೨೪||

ಸರ್ವಜ್ಞ — ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸರ್ವಾತ್ಮನ್ — ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಹಂಥಾ ವಶೀಕೃತಜಗತ್ತ್ರಯ—ವಶೀಕರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮೂಲೋಕಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರ —ಮಹೇಶ್ವರನೇ ತವ— ನಿನ್ನ ಪಾದಾಬ್ಜಯುಗಲೇ — ಪಾದಕಮಲವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮಮ—ಎನಗೆ ಭಕ್ತಿಂ—ಭಕ್ತಿಯನು ದೇಹಿ—ಕೊಡು. ||೧೨೫

---

1 ಸರ್ವೇಶ (ಘ)

ಅನಾಥಾನಾಂ ಚ ಪಾಪಾನಾಂ ಸತತಂ ದುಃಖಭಾಗಿನಾಮ್
ತ್ವಮೇವ ಭಗವನ್ನೂನಂ ಗತಿರ್ನಾನ್ಯಾ ವಿಷಾಶನ ||೧೨೬||

ಅಥವಾ ಸಾ ಗಿರೇಃ ಪುತ್ರೀ ಜಗನ್ಮಾತಾ ವರಾಂಗನಾ
ತೀವ್ರತಾಪಾಭಿತಪ್ತಾನಾಂ ಗತಿರತ್ರ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೨೭||

[1]ರಕ್ಷಾಸ್ಮಾನ್ ವೃಷಯಾನೇಶ ಸರ್ವಭೂತನಮಸ್ಕೃತ
ಅಂತಕಾಂತಕ ಸರ್ವಜ್ಞ ಚಂದ್ರಾವಯವಭೂಷಣ ||೧೨೮||

ಇತಿ ಸ್ತುತ್ವಾ ದದೌ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಿಕ್ಷಾಂ ಸಾ ಪತಿನಾ ಸಹ
ದತ್ವಾ ಪುನರ್ಜಗೌ ಸಾಧ್ವೀ ಪ್ರಹೃಷ್ಟವದನಾ ಭೃಶಮ್ ||೧೨೯||

ಭೋ ವಿಷಾಶನ — ಎಲೇ ವಿಷವೇ ಅಶನವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವನ್ — ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ತ್ವಮೇವ — ನೀನೇ ಅನಾಥಾನಾಂ — ಅನಾಥರುಗಳಿಗೆಯೂ ಪಾಪಾನಾಂ — ಪಾಪಿಗಳಿಗೆಯೂ ಸತತಂ — ಆವಾಗವೂ ದುಃಖಭಾಗಿನಾಂ—ದುಃಖಿಗಳಿಗೆಯೂ ನೂನಂ—ಅತ್ಯಂತ ಗತಿಃ — ಗತಿಯುಹಂಥಾತನು. ನಾನ್ಯಾ—ಮತ್ತೊಂದು ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ||೧೨೬||

ಅಥವಾ—ಅಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷೇ ಜಗನ್ಮಾತಾ—ಜಗನ್ಮಾತೆಯುಹಂಥಾ ವರಾಂಗನಾ —ಸೌಂದರವಹ ಸ್ತ್ರೀಯುಹಂಥಾ ಗಿರೇಃ—ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಪುತ್ರೀ—ಮಗಳಹಂಥಾ ಸಾ—ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ತೀವ್ರತಾಪಾಭಿತಪ್ತಾನಾಂ — ಅತ್ಯಂತ ಸಂಸಾರ ತಾಪದಿಂದ ಬೆಂದಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಗತಿಃ = ಗತಿಯುಹಂಥಾ (ಯುಕನು) ತಳು ಅತ್ರ = ಈ ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ನ ಸಂಶಯಃ—ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೧೨೭||

ವೃಷಯಾನ — ವೃಷಭವಾಹನನಹಂಥಾ ಈಶ — ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಭೂತನಮಸ್ಕೃತ — ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅಂತಕಾಂತಕ — ಅಂತಕಂಗೆ ಅಂತಕನಹಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞ — ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಚಂದ್ರಾವಯವಭೂಷಣ—ಚಂದ್ರನ ಅವಯುವವೇ ಭೂಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವನೇ ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನು ರಕ್ಷ—ರಕ್ಷಿಸು. ||೧೨೮||

ಸಾಧ್ವೀ—ಪತಿವ್ರತೆಯುಹಂಥಾ ಸಾ—ಆ ವರುಣಸ್ತ್ರೀ ಇತಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತ್ವಾ—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ—ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪತಿನಾ ಸಹ —

---

1 ಇದು (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಮವ ಸರ್ವೇಶ (ಘ) ಮೂಲ ಪಾಠ.

ಗಾನಾಮೃತಂ ತದಾ ದೇವೀ ವಕ್ತ್ರಚಂದ್ರೇಣ ಶೋಭನಾ
ಸಸರ್ಜ ಕಮಲಾಭಾಕ್ಷೀ ಜಗತಾಮಂತಕಾರಿಣಃ ||೧೩೦||

[1]ಗಾ[1]ನಾಮೃತಂ ತದಾ ಪೀತ್ವಾ ತಸ್ಯಾ ವದನನಿಃಸೃತಮ್
ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾಭವಚ್ಛರ್ವೋ ವೃಷಯಾನಪ್ರಿಯೋ ಭವಃ ||೧೩೧||

ಸುಮಾಲಿನೀಂ ತತೋ ದೇವೀಂ ದಿದೇಶ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾಮ್
ಗಾನಂ ಕುರ್ವಿತಿ ದೇವೇಶೋ ದೇವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಶ್ವಾಭಿಗಾಮಿನೀಮ್||೧೩೨||

ಗಂಡನೊಡನೆ ಭಿಕ್ಷಾಂ—ಭಿಕ್ಷೆಯನು ದದೌ—ಕೊಟ್ಟಳು. ದತ್ವಾ—ಕೊಟ್ಟು ಭೃಶಂ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಹೃಷ್ಟವದನಾ—ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮುಖವನುಳ್ಳ (ಯಳಾಗಿ) ತಳಾಗಿ ಪುನಃ—ಮರಳಿ ಜಗೌ—ಹಾಡಿದಳು. ||೧೨೯||

ಕಮಲಾಭಾಕ್ಷೀ—ತಾವರೆಗೆ ಸಮಾನವಹ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೋಭನಾ—ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವೀ—ವರುಣನ ಸ್ತ್ರೀ ವಕ್ತ್ರಚಂದ್ರೇಣ—ಮುಖಚಂದ್ರನಿಂದ ಗಾನಾಮೃತಂ—ಗಾನಾಮೃತವನು ತದಾ—ಆಗ ಜಗತಾಂ—ಲೋಕಂಗಳ ಅಂತಕಾರಿಣಃ—ನಾಶವನು ಮಾಡುತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಂಗೆ ಸಸರ್ಜ—ಸೃಜಿಸಿದಳು.

ವೃಷಯಾನಪ್ರಿಯಃ—ವೃಷಭವಾಹನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ಭವಃ—ಸೃಷ್ಟಿಯನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶರ್ವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಸ್ಯಾಃ—ಆ ವರುಣನ ಸ್ತ್ರೀಯ ವದನನಿಃಸೃತಂ—ಮುಖದಿಂದ ಸುರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗಾನಾಮೃತಂ—ಸಂಗೀತಾಮೃತವನು ತದಾ—ಆಗ ಪೀತ್ವಾ—ಪಾನವ ಮಾಡಿ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನು ಅಭವತ್—ಆದನು. ಗಾನಾಮೃತವನು ಪಾನಮಾಡಿದನೆಂದರೆ ಕೇಳಿದನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೩೧||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ದೇವೇಶಃ—ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನು ದೇವ್ಯಾಃ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವಾಭಿಗಾಮಿನೀಂ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾಮ್—ತಾವರೆಯೋಪಾದಿಯ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುಮಾಲಿನೀಂ ದೇವೀಂ—ಸುಮಾಲಿನಿದೇವಿಯನು ಗಾನಂ—ಗಾನವನು ಕುರು—ಮಾಡು ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು ದಿದೇಶ—ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ||೧೩೨||

---

1 ಜ್ಞಾ ? (ಗ)

ಸುಮಾಲಿನೀ ತತೋ ದೇವೀ ಗಿರಿಜಾನುಚರಾ ಸತೀ
ಕುಬೇರಪುತ್ರೀ ಸಂಹೃಷ್ಟಾ ಜಗೌ ದೇವಸ್ಯ ಪಾರ್ಶ್ವತಃ ॥೧೩೩॥

ಶ್ರುತ್ವಾ ಗೀತಂ ತದಾ ದೇವೀ ವ್ರೀಡಿತಾ ವರುಣಪ್ರಿಯಾ
ಅಭವದ್ದೇವದೇವಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧೌ ಪದ್ಮಲೋಚನಾ ॥೧೩೪॥

ತಾಂ ವ್ರೀಡಿತಾಂ ಭವೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ ಗಾನವಿದ್ಯಯಾ
ಲಜ್ಜಾಂ ತು ಮಾ ಕೃಥಾ ದೇವೀತ್ಯೇವಂ ಪ್ರಾಹ ಚ ಶಂಕರಃ ॥೧೩೫॥

ಪುನರ್ಜಗೌ ತಥಾ ಸಾಽಪಿ ಜಗೌ ಸಾಽಪಿ ಸುಮಾಲಿನೀ
ಗಾನಾಮೃತಮಜಃ ಪೀತ್ವಾ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ ಬಭೂವ ಸಃ ॥೧೩೬॥

ತತಃ—ಆಪ್ಪುರಮೇಲೆ ಕುಬೇರಪುತ್ರೀ — ಕುಬೇರನ ಕುಮಾರಿಯುಹಂಥಾ ಗಿರಿಜಾನುಚರಾ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ವಿಳಾಸಿನಿಯುಹಂಥಾ ಸತೀ— ಪತಿವ್ರತೆಯು-ಹಂಥಾ ಸುಮಾಲಿನೀದೇವೀ — ಸುಮಾಲಿನೀ ದೇವಿಯೆಂಬಾ (ಯುಕನು)ಕೆಯು ಸಂಹೃಷ್ಟಾ—ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟಾ(ಯುಕನಾಗಿ)ತಳಾಗಿ ದೇವಸ್ಯ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾರ್ಶ್ವತಃ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಜಗೌ—ಹಾಡಿದಳು. ॥೧೩೩॥

ವರುಣಪ್ರಿಯಾ—ವರುಣನ ಸ್ತ್ರೀಯುಳಹಂಥಾ ಪದ್ಮಲೋಚನಾ — ಕಮಲ ಲೋಚನೆಯುಹಂಥಾ ದೇವೀ—ರಾಣಿವಾಸವು ಗೀತಂ—ಗಾನವನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ ತದಾ—ಆಗ ದೇವದೇವಸ್ಯ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸನ್ನಿಧೌ — ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವ್ರೀಡಿತಾ—(ನಾಚಿದಾಯುಕನು) ನಾಚಿದಾತಳು ಅಭವತ್—ಆದಳು. ॥೧೩೪॥

ಶಂಕರಃ—ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಗಾನ-ವಿದ್ಯಯಾ—ಗಾನವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ — ಪ್ರಸಿದ್ಧೆಯುಹಂಥಾ ತಾಂ — ಆ ವರುಣನ ಸ್ತ್ರೀಯುನು ಪೀಡಿತಾಂ—ನಾಚ್ಚಿ(ದಾಯುಕನನೆಂದು)ತಳೆಂದು ಜ್ಞಾತ್ವಾ—ಅರಿದು ಭೋ ದೇವಿ— ಎಲೆ ವರುಣನ ಸ್ತ್ರೀಯೆ ಲಜ್ಜಾಂ ತು— ನಾಚಿಕೆಯನು ಮಾಕೃಥಾ—ಮಾಡದಿರು ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು ಏವಂ ಚ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಹ —ನುಡಿದನು. ॥೧೩೫॥

ಸಾಽಪಿ—ಆ ವರುಣನ ರಾಣಿವಾಸವೂ ತಥಾ — ಪರಮೇಶ್ವರ ನಿರೂಪವ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಂಗೆ ಪುನಃ—ಮರಳಿ ಜಗೌ—ಹಾಡಿದಳು. ಸಾಽಪಿ ಸುಮಾಲಿನೀ—ಆ ಸುಮಾಲಿನೀದೇವಿಯೂ ಜಗೌ—ಹಾಡಿದಳು. ಅಜಃ—ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸಃ—ಆ ಶಿವನು ಗಾನಾಮೃತಂ—ಸಂಗೀತವೆಂಬ ಅಮೃತವನು ಪೀತ್ವಾ—ಪಾನವ

ದ್ವಾರಿ ತಿಷ್ಠನ್ ಸಮಾದಾಯ ಭಿಕ್ಷಾಂ ವೈ ನೀಲಲೋಹಿತಃ
ಜಗಾಮ ತಸ್ಮಾದ್ದೇವೇಶಃ ಕುಬೇರಭವನಂ ಪ್ರತಿ ||೧೩೭||

*ಸ ರಾಜರಾಜಸ್ಯ ಪುರಂ ವಿಶಾಲಂ
ಕೈಲಾಸಕೂಟಪ್ರತಿಮೈರ್ವಿಮಾನೈಃ ।
ಸಂಯುಕ್ತಮಗ್ನ್ಯರ್ಕಶಶಿಪ್ರಭಾಭೈ-
ರ್ಯಯೌ ವೃಷಾಂಕಸ್ಸಹ ದೇವಸಂಘೈಃ ||೧೩೮||

‡ಹ್ರದೈರ್ವಿಶಾಲೈರ್ವಿವಿಧೈಶ್ಚ ಜುಷ್ಟಂ
ಹರ್ಮ್ಯೈರ್ವಿಶಾಲೈರ್ವಿವಿಧೈಶ್ಚ ಜುಷ್ಟಮ್ ।
[1]ಪ್ರಾಸಾದಪೂಗೈರ್ಧವಲೈರ್ವಿಚಿತ್ರೈಃ
ಸುವರ್ಣಚಿತ್ರೈರ್ಮಣಿಮಂಟಪೈಶ್ಚ ||೧೩೯||

ಮಾಡಿ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ—ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನು ಬಭೂವ—ಆದನು. ||೧೩೬||

ದೇವೇಶಃ—ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ನೀಲಲೋಹಿತಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ದ್ವಾರಿ — ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠನ್ — ಇರುತ್ತವು ಭಿಕ್ಷಾಂ ವೈ — ಭಿಕ್ಷೆಯನು ಸಮಾದಾಯ — ಈಸಿಕೊಂಡು ತಸ್ಮಾತ್ — ಆ ಠಾವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕುಬೇರ ಭವನಂ ಪ್ರತಿ—ಕುಬೇರನ ಅರಮನೆಯನು ಕುರಿತು ಜಗಾಮ—ಎಯ್ದಿದನು. (೩೭

ವೃಷಾಂಕಃ — ವೃಷಭನ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಃ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವಸಂಘೈಸ್ಸಹ — ದೇವರ್ಕ(ಳುಗ)ಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕೈಲಾಸಕೂಟ ಪ್ರತಿಮೈಃ—ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಶಿಖರಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ಅಗ್ನ್ಯರ್ಕ-ಶಶಿಪ್ರಭಾಭೈಃ— ಅಗ್ನಿ) ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರುಗಳ ಕಾಂತಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಮಾನೈಃ=ಪುಷ್ಪಕಂಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತಂ—ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಶಾಲಂ—ವಿಸ್ತಾರವಹಂಥಾ ರಾಜರಾಜಸ್ಯ—ಕುಬೇರನ ಪುರಂ= ಪಟ್ಟಣವನು ಯಯೌ — ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೩೮||

ವಿವಿಧೈಃ — ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವಿಶಾಲೈಃ — ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಹಂಥಾ ಹ್ರದೈಶ್ಚ—ಕೊಳಂಗಳ ಮಡುಗಳಿಂದ(ಲು)ವು ಜುಷ್ಟಂ — ಮನೋಹರವಹಂಥಾ

---

* ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರ ವೃತ್ತಂ ॥ ‡ ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಂ

1 ಪ್ರಾಸಾದಪೂರ್ಣೈ (ಕ)

*ಯಯೌ ಕಪಾಲೀ ಭಗನೇತ್ರಹಂತಾ
ವಿಭೂಷಿತಃ ಪನ್ನಗಭೂಷಣೇನ ।
ದೇವೈಶ್ಚ ಸಾರ್ಧಂ ಗಣಪೈಶ್ಚ ವಂದ್ಯಃ
ಸಹಾಪ್ಸರೋಭಿರ್ಜಗತಾಂ ವಿಧಾತಾ ॥೧೪೦॥

*ಶ್ರುತ್ವಾ ಕುಬೇರಃ ಪರವೀರಹಂತಾ
[1]ಪ್ರಹೃಷ್ಟಚಿತ್ತಃ [1]ಪರಮೇಶ[2]ಭೃತ್ಯಃ[2] ।
ಬಭೂವ ರಕ್ಷೋಭಿರದೀನಸತ್ತ್ವಃ
ಸಸಂಭ್ರಮಂ ಸರ್ವಗತಸ್ಯ ಮಿತ್ರಮ್ ॥೧೪೧॥

ವಿಶಾಲೈಃ—ವಿಸ್ತರವಹಂಥಾ ವಿವಿಧೈಃ—ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಹರ್ಮ್ಯೈಶ್ಚ—ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳಿಂದವೂ ವಿಚಿತ್ರೈಃ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ಧವಲೈಃ=ಬಿಳಿದಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಾಸಾದಪೂಗೈಃ—ಅರಮನೆಯು ಬಹಳಂಗಳಿಂದವು. ಸುವರ್ಣಚಿತ್ರೈಃ—ಸುವರ್ಣಮಯುವಹ ಚಿತ್ರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಣಿಮಂಟಪೈಶ್ಚ — ರತ್ನಮಂಟಪಂಗಳಿಂದವು ಜುಷ್ಟಂ—ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಳಕಾಪುರಿಯನು,

ಜಗತಾಂ—ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ವಿಧಾತಾ — ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಕಪಾಲೀ — ಕಪಾಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಭಗನೇತ್ರಹಂತಾ — ಭಗಾದಿತ್ಯನ ಕಣ್ಣ ಮೀಂಟಿದಂಥಾ ಪನ್ನಗಭೂಷಣೇನ — ಸರ್ಪಾಭರಣದಿಂದ ವಿಭೂಷಿತಃ — ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವೈಶ್ಚ—ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಾರ್ಧಂ—ಸಹಿತವಾಗಿ ಗಣಪೈಶ್ಚ—ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದವೂ ಅಪ್ಸರೋಭಿಸ್ಸಹ—ಅಪ್ಸರರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ವಂದ್ಯಃ —ನಮಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಯಯೌ—ಎಯ್ದಿದನು. ॥೧೪೦॥

ಪರವೀರಹಂತಾ — ವೈರಿಭಟರುಗಳ ಕೊಲುತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶಭೃತ್ಯಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸೇವಕನಹಂಥಾ ಸರ್ವಗತಸ್ಯ—ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಮಿತ್ರಂ = ಶಿವನ ಸಂಗಡಿಗನಹಂಥಾ ರಕ್ಷೋಭಿಃ—ರಾಕ್ಷಸರುಗಳೊಡನೆ ಅದೀನಸತ್ತ್ವಃ — ದೈನ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಬೇರಃ — ಕುಬೇರನು ಶ್ರುತ್ವಾ — ಕೇಳಿ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಚಿತ್ತಃ— ಅತಿ ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಸಸಂಭ್ರಮಂ — ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಹಿತವಹಗೋಅಹಗೆ (ಸಹಿತವಹೆಗಹುದಹಗೆ) ಬಭೂವ —ಆದನು. ॥೧೪೧॥

---

* ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಂ

1 ಪ್ರಹೃಷ್ಟಸತ್ತ್ವಃ (ಗ.ಖ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ. 2 ಭಕ್ತಃ (ಘ)

*ಅಲಂಚಕಾರಾಶು ಪುರಂ ವಿಚಿತ್ರಂ
ಧ್ವಜೈಶ್ಚ ರತ್ನೈರ್ವಿವಿಧೈಶ್ಚ ಚಿತ್ರೈಃ ।
ಹೈಮೈಃ ಸತೋಯೈಶ್ಚ ತಥೈವ ಕುಂಭೈಃ
ಕಲ್ಪಪ್ರಸೂನೈಶ್ಚ ತದಂಶುಕೈಶ್ಚ ॥೧೪೨॥

*ಅಶ್ವತ್ಥಪತ್ರೈಶ್ಚ ತಥೈವ [1]ಹೈಮೈಃ
ಸ್ಥೂಲೈಶ್ಚ ಧೂಪೈರ್ವಿವಿಧೈರ್ವಿಧೂಮೈಃ ।
ಅಲಂಚಕಾರ ದ್ರವಿಣಾಧಿಪಸ್ತ-
ತ್ಪುರಂ ಲಸತ್ಕಾಂಚನರತ್ನಜುಷ್ಟವತ್ ॥೧೪೩॥

*ವಿವೇಶ ದೇವೋऽಪಿ ಪುರಂ ತದಾನೀಂ
ದೇವೇಂದ್ರಮುಖ್ಯೈಃ ಸುರಸಿದ್ಧಸಂಘೈಃ
ಸಾರ್ಧಂ ಕುಬೇರಸ್ಯ ಯಥಾ ಗಿರೀಂದ್ರಂ
ಕೈಲಾಸಮದ್ರೀಂದ್ರಸುತಾಪತಿಸ್ತವತ್ ॥೧೪೪॥

ರತ್ನೈಃ —ರತ್ನಮಯುವಹಂಥಾ ಧ್ವಜೈಶ್ಚ—ಧ್ವಜಂಗಳಿಂದಲೂ ವಿವಿಧೈಃ— ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಚಿತ್ರೈಶ್ಚ — ಚಿತ್ರಂಗಳಿಂದಲು ತಥೈವ — ಹಾಂಗೆ ಸತೋಯೈಃ—ಉದಕಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಹೈಮೈಃ–ಸುವರ್ಣಮಯುವಹಂಥಾ ಕುಂಭೈಶ್ಚ—ಕಳಸಂಗಳಿಂದವೂ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಕಲ್ಪಪ್ರಸೂನೈಶ್ಚ — ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಹೂಗಳಿಂದಲು ತದಂಶುಕೈಶ್ಚ — ಆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದಲು ಪುರಂ — ಪಟ್ಟಣವನು ಆಶು — ಬೇಗ ವಿಚಿತ್ರಂ — ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಅಲಂಚಕಾರ = ಅಲಂಕರಿಸಿದನು. ॥೧೪೨॥

ದ್ರವಿಣಾಧಿಪಃ—ಧನಪತಿಯುಹಂಥಾ ಕುಬೇರನು ಲಸತ್ಕಾಂಚನರತ್ನಜುಷ್ಟಂ —ಒಪ್ಪುತ್ತಂ ಇರ್ದ ಸುವರ್ಣರತ್ನಂಗಳಿಂದ [2]ಕೆತ್ತಿಸಿದಂಥಾ ತತ್ಪುರಂ—ಆ ಅಳಕಾ- ಪುರಿಯನು ತಥೈವ — ಆ ಪ್ರಕಾರದಲೇ ಹೈಮೈಃ — ಸುವರ್ಣಮಯುವಹಂಥಾ ಸ್ಥೂಲೈಃ — ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಅಶ್ವತ್ಥಪತ್ರೈಶ್ಚ — ಅರಳಿಯ ಎಲೆಗಳಿಂದಲೂ ವಿಧೂಮೈಃ — ಹೊಗೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿವಿಧೈಃ — ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಧೂಪೈಶ್ಚ = ಧೂಪಂಗಳಿಂದವೂ ಅಲಂಚಕಾರ = ಅಲಂಕಾರವ ಮಾಡಿದನು. ॥೧೪೩॥

ಅದ್ರೀಂದ್ರಸುತಾಪತಿಃ = ಗಿರಿರಾಜನ ಕುಮಾರಿಯಹ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯುಹಂಥಾ ದೇವೋऽಪಿ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತದಾನೀಂ = ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರಮುಖ್ಯೈಃ =

---

* ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಂ [1] ಹೇಮೈಃ (ಘ) [2] ತೆತ್ತಿಸಿ (ಖ)

ನಿರ್ಗತ್ಯ ಗೇಹಾದ್ಧನದಃ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಸಸ್ವಜೇ ಭಗವಾನೀಶಂ ಬಾಹುಭ್ಯಾಮಾರ್ತಿಹಾರಿಣಮ್ ||೧೪೫||

ತತಃ ಪತ್ನೀ ಕುಬೇರಸ್ಯ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನತ್ವಾ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಅತೀವ ಹೃಷ್ಟಚಿತ್ತಾಽಭೂತ್ಕಿಂಚಿಲ್ಲಜ್ಜಾವೃತಾನನಾ ||೧೪೬||

ಅಂಗನಾಶ್ಚ [1]ತಥಾ[1] ನತ್ವಾ ಮುಹುರ್ದೇವೇಶಮಾಗತಮ್
ಜಗುಶ್ಚ ನನೃತುಶ್ಚೈವ ಸಂಭ್ರಾಂತಾ ಭವದರ್ಶನಾತ್ ||೧೪೭||

ದೇವೇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಸಿದ್ಧಸಂಘೈಃ = ದೇವರ್ಕಳ ಸಿದ್ಧರ ಸಮೂಹಂ-ಗಳಿಂದ ಸಾರ್ಧಂ = ಸಹಿತವಾಗಿ ಕುಬೇರಸ್ಯ = ಕುಬೇರನ ಪುರಂ = ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಿವೇಶ = ಹೊಕ್ಕನು. ತದ್ಯಥಾ = ಅದು ಹೇಂಗೆಂದರೆ ಗಿರೀಂದ್ರಂ = ಪರ್ವತಂ ಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ತಂ ಕೈಲಾಸಂ ಯಥಾ = ಆ ಕೈಲಾಸವನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೪೪||

ಭಗವಾನ್ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಧನದಃ = ಕುಬೇರನು ಗೇಹಾತ್ = ಅರಮನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗತ್ಯ = ಹೊರವಂಟು (ಹೊರಬಂದು) ಆರ್ತಿಹಾರಿಣಂ = ಕ್ಲೇಶವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಈಶಂ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ = ತೋಳುಗಳಿಂದ ಸಸ್ವಜೇ = ತಕ್ಕೈಸಿಕೊಂಡನು. ಷ್ವಜ–ಪರಿಷ್ವಂಗೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೧೪೫||

ತತಃ = ಅನ್ನರ ಮೇಲೆ ಕುಬೇರಸ್ಯ = ಕುಬೇರನ ಪತ್ನೀ = ಹೆಂಡತಿಯು (ರಾಣಿವಾಸವು) ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕಿಂಚಿಲ್ಲಜ್ಜಾವೃತಾನನಾ = ಒಂದಿಷ್ಟು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟ ಮುಖವನುಳ್ಳಾತಳಾಗಿ ಅತೀವ ಹೃಷ್ಟಚಿತ್ತಾ = ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳ (ಯುಕ್ತನು) ತಳು ಅಭೂತ್ = ಆದಳು. ||೧೪೬||

ಆಗತಂ = ಬಂದಂಥಾ ದೇವೇಶಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಅಂಗನಾಶ್ಚ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ತಥಾ = ಆ ಮರಿಯಾದೆಯುಲಿ ನತ್ವಾ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭವದರ್ಶನಾತ್ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಭ್ರಾಂತಾಃ = ಸಂಭ್ರಮ ವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಜಗುಶ್ಚ = ಹಾಡಿದರು. ನನೃತುಶ್ಚೈವ = ನೃತ್ಯವನಾಡಿದರು. ||೧೪೭||

---

1 ತದಾ (ಘ)

[1]ನರನಾರೀ[1]ಸಮಾಕೀರ್ಣಂ ರಾಜಮಾರ್ಗಮಭೂತ್ತದಾ
ಸಸೃಜುಃ ಪುಷ್ಪವರ್ಷಾಣಿ ರಾಜಮಾರ್ಗೇ ವರಾಂಗನಾಃ ||೧೪೮||

ಭ್ರಮರಾವಲಿಯುಕ್ತಾನಿ ಪ್ರಾಸಾದೋಪರಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ
ಅಕ್ಷತಾಂಶ್ಚ ತಥಾ ಕಾಶ್ಚಿದಂಬುಮಿಶ್ರಾಂಶ್ಚ ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ ||೧೪೯||

* ಸೂತ ಉವಾಚ

ಹರಮೂರ್ಧ್ನಿ ತಥಾ ವಿಪ್ರಾಃ [2]ಗಂಗಾಚಂದ್ರಾಂಕಿತೇ[2] ಶಿವೇ
ನಿರ್ಯೂಹಸ್ಥಾಸ್ತದಾ ಕಾಶ್ಚಿನ್ನನೃತುಃ ಪದ್ಮಲೋಚನಾಃ ||೧೫೯||

ತದಾ = ಆಗ ರಾಜಮಾರ್ಗಂ = ರಾಜಬೀದಿ ನರನಾರೀಸಮಾಕೀರ್ಣಂ = ಪುರುಷರು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ವರಾಂಗನಾಃ = ಸೌಂದರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ರಾಜಮಾರ್ಗೇ = ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರಾವಲಿಯುಕ್ತಾನಿ = ತುಂಬಿಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪುಷ್ಪವರ್ಷಾಣಿ = ಹೂಮಳೆಗಳನು ಸಸೃಜುಃ = ಸುರಿದರು. ಪ್ರಾಸಾದೋಪರಿ = ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ = ಇದ್ದಂಥಾ ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಅಂಬುಮಿಶ್ರಾಣಿ = ಉದಕಮಿಶ್ರವಹಂಥಾ ಅಕ್ಷತಾಂಶ್ಚ = ಅಕ್ಷತೆಗಳನು ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ = ತಳಿದರು (ಸುರಿದರು). ||೧೪೮–೧೪೯||

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತ್ರ ಮುನೀಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು

ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ ! = ಎಲೈ ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ನಿರ್ಯೂಹಸ್ಥಾಃ = ನೆಲೆ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾ ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲವರು ಪದ್ಮಲೋಚನಾಃ = ಕಮಲಲೋಚನೆಯರಹಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಗಂಗಾಚಂದ್ರಾಂಕಿತೇ = ಗಂಗೆ ಚಂದ್ರರಿಂದಂಕಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಿವೇ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹರಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತದಾ = ಆಗ ಅಂಬುಮಿಶ್ರಾಣಿ = ಉದಕಮಿಶ್ರವಹಂಥಾ ಅಕ್ಷತಾಂಶ್ಚ = ಸೇಸೆಗಳನು ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ = ತಳಿದರು. ಅಂಬುಮಿಶ್ರಿತಗಳಾದ ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ತಳಿದರು. ನನೃತುಃ = ನೃತ್ಯವನಾಡಿದರು. ||೧೫೦||

---

[1] ಸುರನಾರೀ (ಘ)

* ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿದ್ದು ಕುಳಕವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾಪಕವೇ (?)

[2] ಚಂದ್ರಗಂಗಾಂಕಿತೇ (ಘ) ಮೂಲಪಾಠ ಗಂಗಾಚಂದ್ರಾಂಕಿತೇ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ.

*ಕಾಶ್ಚಿದ್ವೀಣಾಂ ವಾದಯಂತಿ ಕಾಶ್ಚಿತ್ತೂರ್ಯಾಣಿ ಕೋಪನಾಃ
ತತ್ರ ಕಾಚಿತ್ ಭವಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ [1]ಸಂಭ್ರಾಂತಾ[1] ವಿವಶಾ ಸತೀ ||೧೫೧||

*ಅತಿಷ್ಠತ ಗತಪ್ರಾಣಾ ನಿಶ್ಚಲಾ ಕಮಲಾನನಾ
[2]ತಸ್ಯಾ ಭಾವಂ ಭವೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ[2] ಪ್ರಸನ್ನೋಽಭವದವ್ಯಯಃ ||೧೫೨||

ತತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಗತೇ ಸಾಧ್ವೀ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಂ ವರಾಂಗನಾ
ವಿವೇಶ ಶರ್ವಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸರ್ವಕಾರಣಕಾರಣಮ್ ||೧೫೩||

ಸ್ವಶಕ್ತಿಂ ದರ್ಶಯಂತೀಷು ನಾರೀಷು ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ವಿವೇಶ ಪರಮಂ ಗೇಹಂ ಕುಬೇರಸ್ಯ ಶಶಿಪ್ರಭಮ್ ||೧೫೪||

ಕಾಶ್ಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ವೀಣಾಂ = ವೀಣೆಯನು ವಾದಯಂತಿ = ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಶ್ಚಿತ್ ಕೋಪನಾಃ = ಕೆಲಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ತೂರ್ಯಾಣಿ = ವಾದ್ಯಂಗಳನು ವಾದಯಂತಿ = ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಕಾಚಿತ್ = ಓಬ್ಬಾಳೊಬ್ಬಳು ಭವಂ = ಶಿವನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಾಂತಾ —ಭ್ರಮಿಸಿದರ್ಥ (ಯುಕನಾಗಿ) ತಳಾಗಿ ವಿವಶಾ ಸತೀ = ಪರವಶೆಯಾದಳು. ||೧೫೧||

ಕಮಲಾನನಾ = ಕಮಲಮುಖಿಯುಹಂಥಾ (ಯುಕನು)ತಳು ನಿಶ್ಚಲಾ = ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟೆಯುಹಂಥಾಯುಕಳಾಗಿ ಗತಪ್ರಾಣಾ— ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಣವನುಳ್ಳಾಯುಕಳಾಗುತ್ತವೂ ಅತಿಷ್ಠತ = ಇದ್ದಳು. ಅವ್ಯಯಃ—ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಭವಃ— ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಸ್ಯಾಃ = ಆಯುಕಳ ಭಾವಂ = ಅಭಿಪ್ರಾಯವನು ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅರಿದು ಪ್ರಸನ್ನಃ = ಪ್ರಸನ್ನನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೫೨||

ತತಃ— ಅಪ್ಪುರಮೇಲೆ ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಗತೇ ಸತಿ = ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ಸಾಧ್ವೀ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವರಾಂಗನಾ = ಮುಖ್ಯ-ಳಹಂಥಾ ವನಿತೆ. ದೇಹಂ — ಶರೀರವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ — ಬಿಟ್ಟು ಸರ್ವಕಾರಣ ಕಾರಣಂ = ಸಮಸ್ತ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಂ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಶರ್ವಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ವಿವೇಶ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ(ಳಲಾ.)ಳು. ||೧೫೩||

ನಾರೀಷು ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು, ಸ್ವಶಕ್ತಿಂ = ತಮ್ಮ ವಿಲಾಸದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನು

---

* ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕುಳಕ

1 ಸಂಭ್ರಾಂತಾ (ಘ) (ಕ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ ಈ ವಾಕ್ಯ.

2 ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಸ್ಯಾಃ ಪರಂ ಭಾವಂ (ಘ)

ಸೇದಿವಾನಾಸನೇ ದಿವ್ಯೇ ಕುಬೇರಪ್ರಿಯಯಾಽಽವೃತೇ[1]
ಚಂದ್ರಮೌಳಿಂ ತದಾಽಽಸೀನಂ ಪರಿವಾರ್ಯ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ ||೧೫೫||

ಅತೀವ ಹೃಷ್ಟಮನಸಃ ಸಂಸೇದುರ್ಧರಣೀತಲೇ
[2]ರಾಜರಾಜಸ್ತದಾ ಚೈವಂ[2] ಪೂಜಯಾಮಾಸ ಹೃಷ್ಟಧೀಃ ||೧೫೬||

ತದಾ ಕುಬೇರಮಹಿಷೀ ಹೇಮಕುಂಭೇನ ಸಾದರಾ
ಹೇಮಪದ್ಮಾವೃತಾಸ್ಯೇನ [3]ಆದಾಯೋದಕಮಾದರಾತ್[3] ||೧೫೭||

ಅಗಚ್ಛದ್ದೇವದೇವಸ್ಯ ಸಮೀಪಂ ವರವರ್ಣಿನೀ
ಕುಬೇರಃ ಕುಂಭಮಾದಾಯ ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಮಂಡಿತಮ್ ||೧೫೮||

ದರ್ಶಯಂತೀಷು ಸತೀಷು = ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲು ಪರಮೇಶ್ವರಃ = ಜಗದೀಶ್ವರನು ಪರಮಂ—ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಶಶಿಪ್ರಭಂ = ಚಂದ್ರನೋಪಾದಿಯ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಬೇರಸ್ಯ = ಕುಬೇರನ ಗೇಹಂ = ಅರಮನೆಯನು ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು

ಕುಬೇರಪ್ರಿಯಯಾ—ಕುಬೇರನ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಆವೃತೇ—ಇಕ್ಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಿವ್ಯೇ ಆಸನೇ = ದಿವ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಸೇದಿವಾನ್ = ಕುಳ್ಳಿರ್ದನು. ತದಾ = ಆಗ ಆಸೀನಂ = ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಂ = ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಯನು ಸುರೋತ್ತಮಾಃ = ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು ಪರಿವಾರ್ಯ = ಓಲೈಸಿ ಅತೀವಹೃಷ್ಟಮನಸಃ = ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಧರಣೀತಲೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸೇದುಃ = ಕುಳ್ಳಿರ್ದರು. ರಾಜರಾಜಃ = ಕುಬೇರನು ಹೃಷ್ಟಧೀಃ = ಪರಿಣಾಮಿಸಲುಪಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ತದಾ ಚ = ಆಗವೂ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪೂಜಯಾಮಾಸ = ಪೂಜಿಸಿದನು. ||೧೫೬||

ತದಾ = ಆಗ ಸಾದರಾ = ಆದರಣೆಯಿಂದ ಸಹಿತೆಯುಹಂಥಾ ಕುಬೇರಮಹಿಷೀ = ಕುಬೇರನ ರಾಣಿವಾಸವು ಹೇಮಪದ್ಮಾವೃತಾಸ್ಯೇನ = ಸುವರ್ಣದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪದ್ಮದಿಂದ ಮುಸುಕಿದ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹೇಮಕುಂಭೇನ = ಸುವರ್ಣಕಲಶದಿಂದ ಆದರಾತ್ = ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ಉದಕಂ = ಅಗ್ಘವಣಿಯನು ಆದಾಯ = ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ||೧೫೭||

ವರವರ್ಣಿನೀ = ಅತ್ಯಂತ ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟ ಕುಬೇರನ ಸ್ತ್ರೀ ದೇವ-

---

1 ಽರ್ಪಿತೇ (ಘ) 2 ರಾಜರಾಜಸ್ತಥಾ ಚೈವ (ಘ) ರಾಜರಾಜಸ್ತಥಾಚೈನಂ (ಗ)
3 ಸಾಽಽದಾಯೋದಕಮಾದರಾತ್ (ಘ)

ಅತ್ಯಂತಭಕ್ತಿಮಾನ್ ದೇವೇ ತಜ್ಜಲೇನ ಮಹಾಮನಾಃ
ಪಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಪತಿತಂ ತೋಯಮಾದರಾತ್ ||೧೫೯||

ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಪರಿಸಂಗೃಹ್ಯ ವಿಸಸರ್ಜ ಸ್ವಮೂರ್ಧನಿ
ದೇವಾನಾಂ ಚಾಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಚಾಪಿ ಸಸರ್ಜ ಸಃ ||೧೬೦||

ನಿಕ್ಷಿಪತ್ಯಂಬು ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಚಿಕುರೇ ಭರ್ತರಿ ಪ್ರಿಯೇ
ತತಃ ಪದ್ಮವಿಶಾಲಾಕ್ಷೀ ಕುಪಿತಾ ಧನದಂ ಪ್ರತಿ ||೧೬೧||

ಋದ್ಧಿಃ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಪಾದೌ ತು ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಪುರುಶಾಸಿತುಃ
ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಚ ಪುನರ್ವಾರಿ ವಿಸಸರ್ಜ ಸ್ವಮೂರ್ಧನಿ ||೧೬೨||

ದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಮೀಪಂ = ಸಮೀಪವನು ಅಗಚ್ಛತ್ = ಎಯ್ದಿದಳು. ಕುಬೇರಃ = ಕುಬೇರನು ರತ್ನವೈಡೂರ್ಯಮಂಡಿತಂ = ರತ್ನ ವೈಡೂರ್ಯದಿಂದ ಕೆತ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕುಂಭಂ = ಸುವರ್ಣದ ಕಲಶವನು ಆದಾಯ = ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು, ||೧೫೮||

ಮಹಾಮನಾಃ = ವಿಶಾಲಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಬೇರನು ದೇವೇ = ಶಿವನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ = ಅತಿಭಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ತಜ್ಜಲೇನ = ಆ ಜಲದಿಂದ ದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದೌ = ಶ್ರೀಚರಣಂಗಳನು ಆದರಾತ್ — ಭಕ್ತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ್ಯ = ತೊಳೆದು ಪತಿತಂ = ಬಿದ್ದಂಥಾ ತೋಯಂ = ಪಾದ-ಜಲವನು, ||೧೫೯||

ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ = ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದ ಪರಿಸಂಗೃಹ್ಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಮೂರ್ಧನಿ = ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಸಸರ್ಜ = ತಳಿದುಕೊಂಡನು' ಸಃ = ಆ ಕುಬೇರನು ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಚಾಪಿ = ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಚಾಪಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಸರ್ಜ = ತಳಿದನು. ||೧೬೦||

ಅಂಬು = ಪಾದಾಂಬುವನು ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ — ಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿಕುರೇ = ಕುರುಳುಗೂದಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯೇ = ಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ಭರ್ತರಿ = ಗಂಡನಹಂಥಾ ಕುಬೇರನು ನಿಕ್ಷಿಪತಿ ಸತಿ = ತಳಿವುತ್ತಂ ಇರಲು ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮ-ವಿಶಾಲಾಕ್ಷೀ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿ ವಿಶಾಲವಹ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ರಾಣಿವಾಸವು ಧನದಂ ಪ್ರತಿ = ಕುಬೇರನನು ಕುರಿತು ಕುಪಿತಾ = ಕೋಪಿಸಿದಳು. ||೧೬೧||

ಋದ್ಧಿಃ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಬೇರನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರಶಾಸಿತುಃ = ತ್ರಿಪುರವ

ಧನದಸ್ಯಾಪಿ ಚಿಕ್ಷೇಪ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ಯುತಾ
ಪರಸ್ಪರಮಥೋಚುಶ್ಚ[1] ದೇವಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಯಾ ಕೃತಮ್ ||೧೬೩||

ಅಹೋ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯತ್ವಂ ಹಿ ದೇವಸ್ಯಾಸ್ಯೇತಿ ವಿಸ್ಮಿತಾಃ
ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಕಂ ಪುನಸ್ತಸ್ಮೈ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಧನಾಧಿಪಃ ||
ದದೌ ಪರಮಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ ಶಂಕರಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ ||೧೬೪||

ಋದ್ಧಿಸ್ತು ಮಾಲಾಂ [3][ಸಂಗ್ರಥ್ಯ][3] ಧವಲಾಂ ಗಂಧಸಂಯುತಾಮ್
ಕಲ್ಪಪುಷ್ಪಚಿತಾಂ ದಿವ್ಯಾಂ ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಪರಿಗೃಹ್ಯ ಸಾ ||
ಭವೋತ್ತಮಾಂಗೇ ವಿಮಲಾಮಾಬಬಂಧ ವರಾಂಗನಾ ||೧೬೫||

ಶಿಕ್ಷಿಸಿದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದೌ ತು = ಚರಣಂಗಳನು ಕರಾಭ್ಯಾಂ = ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ = ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಚ = ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿಸಿಯೂ ವಾರಿ = ಪಾದೋದಕವನು ಸ್ವಮೂರ್ಧನಿ = ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಸಸರ್ಜ = ತಳಿದುಕೊಂಡಳು. ||೧೬೨||

ಪರಮಯಾ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯುತಾ = ಕೂಡಿದಾ(ಯುಕನಾಗಿ)ತಳಾಗಿ ಧನದಸ್ಯಾಪಿ = ಕುಬೇರಂಗೆಯೂ ಚಿಕ್ಷೇಪ = ತಳಿದಳು. ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ತಯಾ = ಆಯಕನಿಂದ (ಅವಳಿಂದ) ಕೃತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಪರಸ್ಪರಂ ಚ = [2]ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರನು ಕುರಿತು ಊಚುಃ = ನುಡಿದರು. ||೧೬೩||

ಅಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯತ್ವಂ ಹಿ = ಭಕ್ತರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವಹತನವೆಲಾ ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವು, ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ವಿಸ್ಮಿತಾಃ = ಬೆರಗಾದರು. ಧನಾಧಿಪಃ = ಕುಬೇರನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ = ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಹಾಂಗೆ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ತಸ್ಮೈ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಕಂ ಅರ್ಘ್ಯ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸತ್ಕಾರವನು ಪರಮಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ = ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮನೇ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಶಂಕರಾಯ = ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ದದೌ = ಕೊಟ್ಟನು. ||೧೬೪||

ವರಾಂಗನಾ = ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯುಹಂಥಾ ಸಾ ಋದ್ಧಿಸ್ತು = ಆ ಋದ್ಧಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಬೇರನ ಸ್ತ್ರೀ ಗಂಧಸಂಯುತಾಂ = ಪರಿಮಳದೊಡನೆ ಕೂಡಿ-

---

[1] ಸ್ತೇ (ಘ) [2] ಒಬ್ಬೊ (ಖ)
[3] ಸಂಗೃಶ್ಯ = ಮಾಡಿ (ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ) [ಸಂಗ್ರಥ್ಯ–ಮಾಡಿ, ಶಚಿಸಿ]

ತತಶ್ಚಂದ್ರಮುಖೀ ದೇವೀ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೇವಸ್ಯ ಶೂಲಿನಃ
ಉತ್ತಮಾಂಗಂ ವರಾರೋಹಾ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತಿ ಚಾಬ್ರವೀತ್ ||೧೬೬||

ಪುನಶ್ಚಾಹ ಮಹಾದೇವಂ ನಮ್ರಯುಕ್ತಂ ವಚಸ್ತದಾ
ನ ಶಕ್ನೋಮಿ [1]ತಥಾ[1] ದೇವ ಕರ್ತುಂ ಚಂದ್ರವಿಭೂಷಣ ||೧೬೭||

ತವ ಪ್ರಿಯಾ ಯಥಾ ದೇವಿ ಕರೋತಿ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾ
ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಕರೋಮ್ಯದ್ಯ ತುಷ್ಟೋ ಭವ ಮಹೇಶ್ವರ ||೧೬೮||

ಏವಮುಕ್ತಸ್ತಯಾ ಶರ್ವ ಇದಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್
ಯದ್ಯತ್ಕೃತಂ ತ್ವಯಾ ದೇವಿ ತತ್ತದೇವ ಹಿತಂ ಮಮ ||೧೬೯||

ದಂಥಾ ಕಲ್ಪಪುಷ್ಪಚಿತಾಂ = ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಹೂಗಳಿಂದ ಪೋಣಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಧವಲಾಂ = ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ವಿಮಲಾಂ = ನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ದಿವ್ಯಾಂ = ಮಾಲಾಂ = ದಿವ್ಯಮಾಲೆಯನು [ಸಂಗ್ರಥ್ಯ] = ಮಾಡಿ ಕರಾಭ್ಯಾಂ = ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದ ಪರಿಗೃಹ್ಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭವೋತ್ತಮಾಂಗೇ — ಶಿವನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಆಬಬಂಧ = ಸುತ್ತಿದಳು. ||೧೬೫||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಮುಖೀ = ಚಂದ್ರವದನೆಯುಹಂಥಾ ವರಾರೋಹಾ — ರಾಣಿವಾಸವಹಂಥಾ ದೇವೀ = ಕುಬೇರನ ಸ್ತ್ರೀ ದೇವಸ್ಯ = ದೇವನಹಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಉತ್ತಮಾಂಗಂ = ಜಟಾಮುಕುಟವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಕಲ್ಯಾಣಮಿತಿ ಚ = ಮಂಗಳವಾಯಿತ್ತು ಎಂದೀಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದಳು. ||೧೬೬||

ಮಹಾದೇವಂ = ಶಿವನನು ಕುರಿತು ಪುನಶ್ಚ = ಮರಳಿ ನಮ್ರಯುಕ್ತಂ = ನಮಸ್ಕಾರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ತದಾ = ಆಗ ಆಹ = ನುಡಿದಳು. ಭೋ ಚಂದ್ರವಿಭೂಷಣ = ಎಲೆ ಚಂದ್ರವಿಭೂಷಣನಹಂಥಾ ದೇವ = ಶಿವನೇ ! ತವ = ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯಾ = ಪ್ರಿಯಳಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಕರೋತಿ = ಅರ್ಚನೆಯ ಮಾಡುತ್ತಿಹಳು, ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಕರ್ತುಂ = ಅರ್ಚನೆಯು ಮಾಡಲು ನ ಶಕ್ನೋಮಿ — ಸಮರ್ಥೆಯಾಗುತ್ತಿರೆನು. ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ — ಎಲೆ ಮಹೇಶ್ವರನೇ ! ಅದ್ಯ — ಇಂದು ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕರೋಮಿ — ಅರ್ಚನೆಯು ಮಾಡುವೆನು. ತುಷ್ಟಃ — ಸಂತುಷ್ಟನು ಭವ — ಆಗು.||

ಏವಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಯಾ — ಆ ಕುಬೇರನ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಉಕ್ತಃ —

---

[1] ಸ್ತುತಿಂ (ಘ)

ಅತೀವ ಭವತಿ ಪ್ರೇಮ ತ್ವಯಿ ಚಂದ್ರನಿಭಾನನೇ
ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಮಹೇಶೇನ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಪ್ರಿಯಾ ಸತೀ ||೧೬೦||

ಅತೀವ ಹೃಷ್ಟಾ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾ ನನರ್ತ ಚ ವರಾನನಾ
ಅಬ್ರವೀತ್ ಲೋಕನಾಥಂ ತಂ ಸತ್ಯಮುಕ್ತಂ ತ್ವಯೇತಿ ಸಾ ||೧೬೧||

ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ ಭಗವನ್ನೀಶ ತ್ವಾಂ ಪೂಜಯಿತುಮಕ್ಷಮಃ
ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಭಗವನ್ನೀಶ [1]ವಲ್ಲಭಾಽಪಿ ತಥಾ ವಿಭೋ ! ||೧೬೨||

ಉಕ್ತಃ— ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶರ್ವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಇದಂ ವಚನಂ — ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ — ನುಡಿದನು. ಭೋದೇವಿ—ಎಲೈ ಋದ್ಧಿದೇವಿ ! ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ಯತ್ ಯತ್—ಆವುದಾವುದು ಕೃತಂ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತತ್ತದೇವ—ಅದು ಅದು ಮಮ—ಎನಗೆ ಹಿತಂ—ಹಿತವು. ||೧೫೯||

ಭೋ ಚಂದ್ರನಿಭಾನನೇ !—ಎಲೆ ಚಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಮುಖವನುಳ್ಳಾ(ಯಕನೇ)ಕೆಯೇ ತ್ವಯಿ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅತೀವ—ಅತ್ಯಂತವಹಂಥಾ ಪ್ರೇಮ ಸ್ನೇಹವು ಭವತಿ — ಆಗುತ್ತಿಹುದು. ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶೇನ— ಶಿವನಿಂದ ಉಕ್ತಾ — ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಪ್ರಿಯಾ — ಕುಬೇರನ ಪ್ರಿಯಳಹಂಥಾ ಸತೀ—ಪ್ರತಿವ್ರತೆಯಹಂಥಾ ವರಾನನಾ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಮುಖವನುಳ್ಳ ಋದ್ಧಿದೇವಿ[ಯು] ಅತೀವ ಹೃಷ್ಟಾ—ಅತಿ ಸಂತೋಷಿಸಿದಾ(ಯಕನಾಗಿ) ತಳಾಗಿ. ಭೋವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾಃ !—ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ನನರ್ತ—ನೃತ್ಯವನಾಡಿದಳು. ಸಾ—ಆ ಋದ್ಧಿದೇವಿ, ಲೋಕನಾಥಂ—ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತಂ— ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ತ್ವಯಾ — ನಿನ್ನಿಂದ ಸತ್ಯಂ — ಸತ್ಯವಾಕ್ಯವು ಉಕ್ತಂ—ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇತಿ—ಹೀಗೆಂದು ಅಬ್ರವೀತ್—ನುಡಿದಳು.

ಭಗವ—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಈಶ — ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪಿ — ಬ್ರಹ್ಮನಾಯಿತ್ತಾದರೂ ತ್ವಾಂ — ನಿನ್ನನು ಪೂಜಯಿತುಂ — ಪೂಜಿಸಲು ಅಕ್ಷಮಃ—ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ—ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಪೂಜಯಿತುಂ — ಪೂಜಿಸಲು ಅಕ್ಷಮಃ — ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಭಗವನ್ — ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ವಿಭೋ—ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಈಶ—ಎಲೈ ಶಿವನೆ ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ವಲ್ಲಭಾಽಪಿ—ಪ್ರಿಯಳಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿಯೂ ನಿನ್ನ ಪೂಜಿಸಲು ಸಮರ್ಥೆಯಲ್ಲ.

---

1 ವಲ್ಲಭೋಽಪಿ (ಘ)

ತಥಾಽಪಿ ಮಂದಭಾಗ್ಯಾಯಾ ಮಮ ಪೂಜಾಂ ಮಹೇಶ್ವರ
ಪ್ರೇಮ್ಣಾ ಹರಸಿ ವಿಶ್ವೇಶ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕರುಣಾನಿಧೇ ! ||೧೭೩||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ವಿರರಾಮಾಥ ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟ[1]ಚೇತನಾ।
ಅಪೃಚ್ಛತ್ತಾಂ ಕುಬೇರಂ ಚ ನಿರ್ಜಗಾಮ ಜಗತ್ಪತಿಃ ||೧೭೪||

ಸೇವ್ಯಮಾನೋಽಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ ಲೋಕಪಾಲೈಸ್ಸಮಾವೃತಃ
ರಕ್ತಭಿಕ್ಷಾಚ್ಛಲೇನೈವ ಮಾದ್ಯತಾಂ ಗರ್ವಮಾಹರನ್ ||
ವಿಸೃಜ್ಯ ಸರ್ವಾನಮರಾನ್ ಕ್ಷಣಾದಂತರಧೀಯತ ||೧೭೫||

ಸೂತ ಉವಾಚ—

ತಥಾಽಪಿ — ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಮಂದಭಾಗ್ಯಾಯಾಃ — ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಮ—ಎನ್ನ ಪೂಜಾಂ—ಪೂಜೆಯನು ಸರ್ವಜ್ಞ—ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ಕರುಣಾನಿಧೆ — ಕರುಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶ — ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಭೋಃ ಮಹೇಶ್ವರ—ಎಲೆ ಶಿವನೆ ಪ್ರೇಮ್ಣಾ—ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹರಸಿ —ಕೈಕೊಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೃಞ್—ಹರಣೆ ಎಂಬ ಧಾತು. ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುದು.

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ—ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟಚೇತನಾ—ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲುಪಟ್ಟ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾ(ಯಕನಾಗಿ)ತಳಾಗಿ ವಿರರಾಮ—ಸುಮ್ಮನಿರ್ದಳು. ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಪತಿಃ—ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನು ತಾಂ— ಆಯಕನನು[ಆಕೆಯನು] ಕುಬೇರಂ ಚ — ಕುಬೇರನನೂ ಅಪೃಚ್ಛತ್ — ಬೆಸಗೊಂಡನು ಮತ್ತು ನಿರ್ಜಗಾಮ—ಹೊರವಂಟನು.

ಅಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ — ಅಪ್ಸರರುಗಳಿಂದವು ಸೇವ್ಯಮಾನಃ — ಓಲೈಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಲೋಕಪಾಲೈಃ—ಲೋಕಪಾಲಕರುಗಳಿಂದ ಸಮಾವೃತಃ—ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ರಕ್ತಭಿಕ್ಷಾಚ್ಛಲೇನೈವ—ರಕ್ತಭಿಕ್ಷೆಯ ನೆವದಿಂದವೇ ಮಾದ್ಯತಾಂ— ಮದವನುಳ್ಳವರುಗಳ ಗರ್ವಂ — ಗರ್ವವನು ಆಹರನ್ — ತಗ್ಗಿಸುತ್ತವು ಸರ್ವಾನಮರಾನ್ — ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳನು ವಿಸೃಜ್ಯ — ಕಳುಹಿ ಕ್ಷಣಾತ್ — ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಅಂತರಧೀಯತ—ಅದೃಶ್ಯವಾದನು. ||೧೭೫||

ಸೂತ ಉವಾಚ—ಸೂತ ಋಷಿಯು ನುಡಿದನು-

---

[1] ಚೇತನಾ (ಘ)

[1] ಏತದ್ವಸ್ಸರ್ವಮಾಖ್ಯಾತಂ[1] ಭಿಕ್ಷಾಚರಣಮುತ್ತಮಮ್
ಏತತ್ಪಠನ್ ದ್ವಿಜಾ ಲೋಕೇ ಶೃಣುಯಾದ್ವಾಽಪಿ ಮಾನವಃ ||
[2] ಗಾಣಪತ್ಯ[2]ಮವಾಪ್ನೋತಿ ನರೋ ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||೧೭೬||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಭಿಕ್ಷಾಟನಲೀಲಾ ನಾಮ'
ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಋಷಿಗಳಿರಾ ವಃ = ನಿಮಗೆ ಉತ್ತಮಂ = ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ಏತತ್ = ಈ, ಭಿಕ್ಷಾಚರಣಂ = ಭಿಕ್ಷಾಟನವೂ ಸರ್ವಂ = ಎಲ್ಲವೂ ಆಖ್ಯಾತಂ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಲೋಕೇ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾನವಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಏತತ್ = ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನು ಪಠನ್ = ಪಠಿಸುವನೋ ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಶೃಣುಯಾದ್ವಾ = ಕೇಳುವನೋ ಸಃ ನರಃ = ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಗಾಣಪತ್ಯಂ = ಗಣೇಶ್ವರತ್ವವನು ಅವಾಪ್ನೋತಿ = ಎಯ್ದುವನು. ಅತ್ರ = ಈ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೧೭೬||

---

[1] ಏತತ್ಸರ್ವಂ ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ (ಗ) ಮಾತ್ರ.

[2] ಗಾಣಾಪತ್ಯ (ಖ,ಗ)

[3] ಪಠಿಸುವಾತನು (ಕ) ಪಠಿಸುವನು (ಖ).

ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಪರಮೇಶ್ವರದತ್ತದಕ್ಷಶಾಪಕ್ರಮಃ)

ಶೈವೇ ವಾಯವೀಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ

ಋಷಯ ಊಚುಃ

ದೇವೀ ದಕ್ಷಸ್ಯ ದುಹಿತಾ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಂ ತನುಮ್
ಕಥಂ ಹಿಮವತಃ ಪುತ್ರೀ ಮೇನಾಯಾಮಭವತ್ಪುರಾ ||೧||

ಕಥಂ ಚ ನಿಂದಿತೋ ರುದ್ರೋ ದಕ್ಷೇಣ ಚ ದುರಾತ್ಮನಾ
ನಿಮಿತ್ತಮಪಿ ಕಿಂ ತತ್ರ ಯೇನ ಸ್ಯಾನ್ನಿಂದಿತೋ ಭವಃ ||೨||

ಶೈವೇ ವಾಯವೀಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ = ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಯವೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಋಷಯ ಊಚುಃ = ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ಕೇ(ಹೇ)ಳುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ಪುರಾ = **ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ** ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷನ ದುಹಿತಾ = ಕುಮಾರಿಯಹಂಥಾ ದೇವೀ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ರಾಣಿವಾಸವಹಂಥಾ ಸತೀದೇವಿ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಂ = ದಕ್ಷನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತನುಂ = ಶರೀರವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು = ಮೇನಾಯಾಂ = ಮೇನಕಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಮವತಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಂಗೆ ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಪುತ್ರೀ = ಮಗಳು **ಅಭವತ್** = ಆದಳು. ||೧||

ರುದ್ರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ದುರಾತ್ಮನಾ = ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದಕ್ಷೇಣ ಚ = ದಕ್ಷನಿಂದವೂ ಕಥಂ ಚ = ಹೇಂಗೆ ನಿಂದಿತಃ = ನಿಂದಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟನು. ತತ್ರ = ಆ ನಿಂದಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಮಪಿ = ಕಾರಣವು ಕಿಂ = ಆವುದು? ಯೇನ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಭವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿಂದಿತಃ = ನಿಂದಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನು ಸ್ಯಾತ್ = ಆದನು. ||೨||

[1]ಉತ್ಪನ್ನಶ್ಚ[1] ಕಥಂ ದಕ್ಷೋ ಹ್ಯಭಿಶಾಪಾದ್ಭವಸ್ಯ ತು
ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯಾಂತರೇ ಪೂರ್ವಂ [2]ತನ್ನಃ[2] ಪ್ರಬ್ರೂಹಿ ಮಾರುತ ॥೩॥

ವಾಯುರುವಾಚ—

ಶೃಣ್ವಂತು ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಲಘುಚೇತಸಃ
ವೃತ್ತಂ ಪಾಪಾತ್ಪ್ರಮಾದಾಚ್ಚ ವಿಶ್ವಾಮರ[3]ವಿದೂಷಕಮ್[3] ॥೪॥

ಪುರಾ ಸುರಾಸುರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಪರಮರ್ಷಯಃ
ಕದಾಚಿದ್ದ್ರಷ್ಟುಮೀಶಾನಂ ಹಿಮವಚ್ಛಿಖರಂ ಯಯುಃ ॥೫॥

ತದಾ ದೇವಶ್ಚ ದೇವೀ ಚ ದಿವ್ಯಾಸನಗತಾವುಭೌ
ದರ್ಶನಂ ದದತುಸ್ತೇಷಾಂ ದೇವಾದೀನಾಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ ॥೬॥

ದಕ್ಷಃ = ದಕ್ಷನು ಪೂರ್ವಂ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಭಿಶಾಪಾತ್ = ಶಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯ = ಚಾಕ್ಷುಷಮನುವಿನ ಅಂತರೇ = ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಕಥಂ ಚ = ಹೇಂಗೆ ಉತ್ಪನ್ನಃ = ಹುಟ್ಟಿದನು. ಭೋಃ ಮಾರುತ ! = ಎಲೈ ವಾಯುವೇ! ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ನಃ = ನಮಗೆ ತತ್ = ಆ ಕಥಾವೃತ್ತಾಂತವನು ತು = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಬ್ರೂಹಿ = ಹೇಳು. ॥೩॥

ವಾಯುರುವಾಚ—ವಾಯು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಲಘುಚೇತಸಃ—ಅಲ್ಪಮನಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ — ದಕ್ಷನ ವೃತ್ತಂ — ವರ್ತನೆ, ಪಾಪಾತ್—ಪಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಪ್ರಮಾದಾಚ್ಚ — ಮರವೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ವಿಶ್ವಾಮರವಿದೂಷಕಂ — ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಜರಿಸಿಕೊಳಲು ಪಟ್ಟಂಥಾದು. ಶೃಣ್ವಂತು—ಕೇಳಲುಪಡಲಿ. ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ—ಹೇಳಿಹೆನು. ॥೪॥

ಪುರಾ — ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇ — ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ಸುರಾಽಸುರಾಃ— ದೇವರ್ಕಳೂ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳೂ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ — ಸಿದ್ಧರುಗಳು ಪರಮರ್ಷಯಃ — ಶ್ರೇಷ್ಠರಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ಕದಾಚಿತ್—ಒಂದಾನೊಂದು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಈಶಾನಂ —ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದ್ರಷ್ಟುಂ—ದರ್ಶನ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಹಿಮವಚ್ಛಿಖರಂ — ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ಶಿಖರವನು ಯಯುಃ—ಎಯ್ದಿದರು. ॥೫॥

ತದಾ—ಆಗ ದೇವಶ್ಚ—ಪರಮೇಶ್ವರನೂ ದೇವೀ ಚ — ಸತೀದೇವಿಯೂ

---

[1] ಉತ್ಪನ್ನಃ ಸಃ (ಘ) [2] ಮನೋಃ (ಘ)

[3] ವಿಮೂಷಣಂ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ. ವಿಭೂಷಣ (ಗ).

ತದಾನೀಮೇವ ದಕ್ಷೋಽಪಿ ಗತಸ್ತತ್ರ ಸಹಾಮರೈಃ
ಜಾಮಾ[1]ತರಂ[1] ಹರಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚಾತ್ಮಸುತಾಂ ಸತೀಮ್ ||

ತದಾತ್ಮಗೌರವಾ[2]ದ್ದೇವದೇವ್ಯೋರ್ದಕ್ಷೇ[2] ಸಮಾಗತೇ
ದೇವಾದಿಭ್ಯೋ ವಿಶೇಷೇಣ ನ [3]ಕದಾಚಿದಭೂತ್ ಸ್ಮೃತಿಃ[3] ||೮||

ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಃ ಪರಂ [4]ಭಾವಮಜಾನಾನಸ್ಯ[4] ಕೇವಲಮ್
ಪುತ್ರೀತ್ಯೇವಂ ವಿಮೂಢಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಂ ವೈರಮಜಾಯತ ||೯||

ಉಭೌ—ಇಬ್ಬರು ದಿವ್ಯಾಸನಗತೌ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದರು. ಭೋಃ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ = ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ ದೇವಾದೀನಾಂ= ದೇವರ್ಕಳೇ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ತೇಷಾಂ—ಅವರುಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನಂ— ದರ್ಶನವನು ದದತುಃ—ಕೊಟ್ಟರು. ದರುಶನವೆಂದರೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆಂದರ್ಥ. ||೬||

ತದಾನೀಮೇವ— ಆಗವೇ ದಕ್ಷೋಽಪಿ — ದಕ್ಷನೂ ಜಾಮಾ[2]ತರಂ[1] — ಅಳಿಯನಹಂಥಾ ಹರಂ = ಶಿವನನು ದ್ರಷ್ಟುಂ— ನೋಡಲು, ಆತ್ಮಸುತಾಂ— ತನ್ನ ಮಗಳಹಂಥಾ ಸತೀಂ ಚ—ಸತೀದೇವಿಯನೂ ದ್ರಷ್ಟುಂ = ನೋಡಲು ಅಮರೈಃ ಸಹ—ದೇವರ್ಕಳುಗಳೊಡನೆ ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಗತಃ—ಎಯ್ದಿದನು. ||೭||

ತದಾ—ಆಗ ದಕ್ಷೇ = ದಕ್ಷನು ಸಮಾಗತೇ ಸತಿ—ಬರುತ್ತಿರಲು ದೇವದೇವ್ಯೋಃ — ಪರಮೇಶ್ವರ ಸತೀದೇವಿ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಆತ್ಮಗೌರವಾತ್ — ತಮ್ಮ ಗುರುತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇವಾದಿಭ್ಯಃ — ದೇವತೆಗಳು ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳಿಗೋಸ್ಕರವು ವಿಶೇಷಣ—ವಿಶೇಷದಿಂದ ಸ್ಮೃತಿಃ— ನೆನಹು ಕದಾಚಿತ್ — ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ನಾಭವತ್—ಆದದ್ದಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷ ಮೊದಲಾಗಿ ಸಕಲದೇವರ್ಕಳನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ

ಕೇವಲಂ—ಬರಿಯ ಪುತ್ರೀತಿ — ಮಗಳೆಂದೀ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಸ್ಯಾಃ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯಹಂಥಾ ದೇವಿಯ ಪರಂ ಭಾವಂ — ಉತ್ಕೃಷ್ಟ (ಉನ್ನತ)ವಹಂಥಾ ಭಾವನನು ಅಜಾನಾನಸ್ಯ—ಅರಿಯಡೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಮೂಢಸ್ಯ—ಅತಿಮೂರ್ಖನಹಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ದಕ್ಷಂಗೆ ಏವಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಸ್ಯಾಂ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯಲ್ಲಿ ವೈರಂ—ವೈರವು ಅಜಾಯತ—ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ||೯||

---

[1] ತಾ (ಕ.ಗ.ಘ) [2] ದೇವದೇವ್ಯಾರ್ದಕ್ಷೆ (ಘ)
[3] ಕಾಚಿದಭವತ್ಸ್ಮೃತಿ? (ಘ)
[4] ಭಾವಮಜ್ಞಾತುಶ್ಚಾಪಿ (ಘ)

ತತಸ್ತೇನೈವ ವೈರೇಣ ವಿಧಿನಾ ಚ ಪ್ರಚೋದಿತಃ
ನಾಜುಹಾವ ಭವಂ ದಕ್ಷೋ [1]ದೀಕ್ಷಿತಸ್ತಮಭಿದ್ವಿಷನ್[1] ||೧೦||

ಸರ್ವಾನನ್ಯಾಂಶ್ಚ ಜಾಮಾತ್ಯಾನಾಹೂಯ ಸ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್
ಶತಶಃ ಪುಷ್ಕಲಾಮರ್ಚಾಂ ಚಕಾರ ಚ ಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್ ||೧೧||

[2]ತದಾ ತಾನ್ ಸಮ್ಮತಾನ್[2] ಶ್ರುತ್ವಾ ನಾರದಸ್ಯ ಮುಖಾತ್ತದಾ
ಯಯೌ ರುದ್ರಾಯ ರುದ್ರಾಣೀ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ ಭವನಂ ಪಿತುಃ ||೧೨||

ಅಥ ಸನ್ನಿಹಿತಂ ದಿವ್ಯಂ ವಿಮಾನಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್
ಲಕ್ಷಣಾಢ್ಯಂ ಸುಖಾರೋಹಮತಿಮಾತ್ರಮನೋಹರಮ್ ||೧೩||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ತೇನ ವೈರೇಣೈವ—ಆ ವೈರದಿಂದವೇ ವಿಧಿನಾ ಚ—ದೈವದಿಂದಲೂ ಪ್ರಚೋದಿತಃ—ಪ್ರೇರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಕ್ಷಃ—ದಕ್ಷನು ಅಭಿದ್ವಿಷನ್—ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತವು ದೀಕ್ಷಿತಃ— ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ತಂ ಭವಂ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ನಾಜುಹಾವ—ಕರಸಿದುದಿಲ್ಲ. ||೧೦||

ಸಃ = ಆ ದಕ್ಷನು ಸರ್ವಾನ್ = ದೇವ-ದಾನವ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತರುಗಳನು ಅನ್ಯಾಂಶ್ಚ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರುಗಳನು ಜಾಮಾತ್ಯನ್—ಅಳಿಯಂದಿರುಗಳನು ಶತಶಃ = ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಂಥಾವರುಗಳನು ಆಹೂಯ = ಕರಸಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ — ಕ್ರಮ ತಪ್ಪದೇ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್—ಬೇರೆಬೇರೆ ಪುಷ್ಕಲಾಂ—ಬಹಳವಹಂಥಾ ಅರ್ಚಾಂ = ಸತ್ಕಾರವನು ಚಕಾರ—ಮಾಡಿದನು. ||೧೧||

ತದಾ—ಆಗ ಸಮ್ಮತಾನ್ — ಸನ್ಮತರಾದಂಥಾ ತಾನ್ = ಆ ದೇವರ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರುಗಳನು ನಾರದಸ್ಯ — ನಾರದನ ಮುಖಾತ್ = ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ ರುದ್ರಾಣೀ—ಪರಮೇಶ್ವರಿ ರುದ್ರಾಯ — ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ—ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿ ಪಿತುಃ—ತಂದೆಯ ಭವನಂ—ಗೃಹವನು ಕುರಿತು ತದಾ—ಆಗವೇ ಯಯೌ—ಎಯ್ದಿದಳು. ||೧೨||

ಅಥ—ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಲಕ್ಷಣಾಢ್ಯಂ—ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ಸುಖಾರೋಹಂ—ಸುಖದಿಂದ ಏರಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಅತಿಮಾತ್ರಂ—ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮನೋಹರಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದಿವ್ಯಂ — ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಮಾನಂ — ಪುಷ್ಪಕವು ಸನ್ನಿಹಿತಂ—ಇರಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೩||

[1] ದೀಕ್ಷಿತಸ್ತಮಪಿ ದ್ವಿಷನ್ (ಘ) [2] ತಥಾ ತಾನ್ ಸಂಗತಾನ್ (ಘ)

ತಪ್ತಜಾಂಬೂನದಪ್ರಖ್ಯಂ ಚಿತ್ರರತ್ನಪರಿಷ್ಕೃತಮ್
ಮುಕ್ತಾದಾಮವಿತಾನಾಢ್ಯಂ ಸ್ರಗ್ದಾಮಸಮಲಂಕೃತಮ್ ||೧೪||

ತಪ್ತಕಾಂಚನನಿರ್ವ್ಯೂಹಂ ರತ್ನಸ್ತಂಭಶತಾವೃತಮ್
ವಜ್ರಕಲ್ಪಿತಸೋಪಾನಂ ವಿದ್ರುಮ[1]ದ್ವಾರತೋರಣಮ್[1] ||೧೫||

ಪುಷ್ಪಪಟ್ಟಪರಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಚಿತ್ರರತ್ನಮಹಾಸನಮ್
ವಜ್ರಜಾಲಾಂಕಿತಚ್ಛಿದ್ರಮಚ್ಛಿದ್ರಮಣಿಕುಟ್ಟಿಮಮ್ ||೧೬||

ಮಣಿದಂಡಮನೋಜ್ಞೇನ ಮಹಾವೃಷಭ[2]ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ[2]
ಅಲಂಕೃತಪುರೋಭಾಗಮಭ್ರಶುಭ್ರೇಣ ಕೇತುನಾ ||೧೭||

ತಪ್ತಜಾಂಬೂನದಪ್ರಖ್ಯಂ—ಕಾಸಿದ ಸುವರ್ಣದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಿತ್ರರತ್ನಪರಿಷ್ಕೃತಂ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಹ ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಕೆತ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮುಕ್ತಾದಾಮವಿತಾನಾಢ್ಯಂ—ಮುತ್ತಿನ ಗೊಂಡೆಯ ಮೇಲುಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಸ್ರಗ್ದಾಮಸಮಲಂಕೃತಂ—ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗಳ ಗೊಂಡೆಯಗಳಿಂದ ಲೇಸಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ||೧೪||

ತಪ್ತಕಾಂಚನನಿರ್ವ್ಯೂಹಂ — ಕಾಸಿದ ಸುವರ್ಣದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಮಯವಹ ನೆಲೆ ನೆಲೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ರತ್ನಸ್ತಂಭಶತಾವೃತಂ — ರತ್ನದ ಕಂಭಂಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತದಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಜ್ರಕಲ್ಪಿತಸೋಪಾನಂ—ವಜ್ರದಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಸೋಪಾನವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿದ್ರುಮದ್ವಾರತೋರಣಂ—ಹವಳದ ಬಾಗಿಲು ತೋರಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ, || ೧೫ ||

ಪುಷ್ಪಪಟ್ಟಪರಿಸ್ತೀರ್ಣಂ — ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಾವಳಿಗಳಿಂದ ಹೊದಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಚಿತ್ರರತ್ನಮಹಾಸನಂ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಹ ರತ್ನಮಯವಹ ಸಿಂಹಾಸನವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಜ್ರಜಾಲಾಂಕಿತಚ್ಛಿದ್ರಂ — ವಜ್ರಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ಅಂಕಿಸಲುಪಟ್ಟ ಛಿದ್ರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಚ್ಛಿದ್ರಮಣಿಕುಟ್ಟಿಮಂ — ಛಿದ್ರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ರತ್ನಮಯವಹ ನೆಲೆಗಟ್ಟನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೧೬||

ಮಣಿದಂಡಮನೋಜ್ಞೇನ—ರತ್ನಮಯವಹ ದಂಡದಿಂದ ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಮಹಾವೃಷಭಲಕ್ಷ್ಮಣಾ—ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ವೃಷಭನ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಭ್ರಶುಭ್ರೇಣ

---

[1] ಸ್ತಮ್ಭತೋರಣಂ (ಘ) [2] ಲಕ್ಷಣಾ (ಕ)

ರತ್ನಕಂಚುಕಗುಪ್ತಾಂಗೈಃ ಚಿತ್ರವೇತ್ರೈಕಪಾಣಿಭಿಃ
[1] ಅಧಿಷ್ಠಿತಮಹಾದ್ವಾರಮಪ್ರಧೃಷ್ಯೈರ್ಗಣೇಶ್ವರೈಃ[1] ||೧೮||

ಮೃದಂಗತಾಲಸಂಗೀತವೇಣುವೀಣಾವಿಶಾರದೈಃ
ವಿದಗ್ಧವೇಷ[2]ಭಾವೈಶ್ಚ[2] ಬಹುಭಿಃ ಸ್ತ್ರೀಜನೈರ್ವೃತಮ್ ||೧೯||

ಅನೇಕಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಮಾಕಾಶೈಕವಿಭೂಷಣಮ್
ಅಶ್ರಾಂತಪರಿಸಂದೃಶ್ಯಮಕ್ಷ್ಣಾಂ ಪ್ರಸರತಸ್ಕರಮ್ ||೨೦||

ತದೀದೃಶಂ ಮಹಾಶೋಭಂ ವಿಮಾನವರಮೂರ್ಜಿತಮ್
ಆರುರೋಹ ಮಹಾದೇವೀ ಸಹ ಪ್ರಿಯಸಖೀಜನೈಃ ||೨೧||

— ರತ್ನಾಲದ ಮೇಘದೋಪಾದಿ ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ಕೇತುನಾ — ಧ್ವಜದಿಂದ ಅಲಂಕೃತಪುರೋಭಾಗಂ—ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮುಂದುಗಡೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೧೭||

ರತ್ನಕಂಚುಕಗುಪ್ತಾಂಗೈಃ — ರತ್ನಮಯವಹ ಕುಪ್ಪಸಂಗಳಿಂದ ತೊಡಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಿತ್ರವೇತ್ರೈಕಪಾಣಿಭಿಃ—ವಿಚಿತ್ರವಹ ಬೆತ್ತದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಸ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಪ್ರಧೃಷ್ಯೈಃ — ಎಯ್ದಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರೈಃ—ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಅಧಿಷ್ಠಿತಮಹಾದ್ವಾರಂ = ಇರಲುಪಟ್ಟ ದೊಡ್ಡ ಬಾಗಿಲುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೧೮||

ಮೃದಂಗತಾಲಸಂಗೀತವೇಣುವೀಣಾವಿಶಾರದೈಃ = ಮದ್ದಳೆ ತಾಳ ಸಂಗೀತ ಕೊಳಲು ವೀಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಕ್ಷಣೆಯರಹಂಥಾ ವಿದಗ್ಧವೇಷಭಾವೈಶ್ಚ = ಜಾಣುಮೆಯ ನುಳ್ಳ ಅಲಂಕಾರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಹುಭಿಃ = ಬಹಳವಹ ಸ್ತ್ರೀಜನೈಶ್ಚ —ಸ್ತ್ರೀಜನಂಗಳಿಂದವೂ ವೃತಂ—ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ||೧೯||

ಅನೇಕಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಂ—ಅನೇಕ ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆಕಾಶೈಕವಿ-ಭೂಷಣಂ — ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅಲಂಕಾರವಹಂಥಾ ಅಶ್ರಾಂತಪರಿಸಂದೃಶ್ಯಂ — ಆವಾಗವೂ ನೋಡಲು ಯೋಗ್ಯವಹಂಥಾ ಅಕ್ಷ್ಣಾಂ — ದೃಷ್ಟಿಗಳ ಪ್ರಸರತಸ್ಕರಂ —ಪ್ರಸರವನು ಕಳು[ವು]ತ್ತಿದ್ದಂಥಾ (ಕಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ). ||೨೦||

ಈದೃಶಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಮಹಾಶೋಭಂ — ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಾಂ-ವಿದ್ದಂಥಾ ಊರ್ಜಿತಂ — ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ತತ್ — ಆ ವಿಮಾನವರಂ —

[1] ಅಧಿಷ್ಠಿತಮಹಾದ್ವಾರರಕ್ಷಕೈಶ್ಚ ಗಣೇಶ್ವರೈಃ (ಘ) [2] ಭಾಷೈಶ್ಚ (ಘ)

ಚಾಮರವ್ಯಜನೇ ತಸ್ಯಾಃ ವಜ್ರದಂಡೇ ಮನೋಹರೇ
ಗೃಹೀತ್ವಾ ರುದ್ರಕನ್ಯೇ ದ್ವೇ ವಿವೀಜತುರುಭೇ ಶುಭೇ ||೨೨||

ತದಾ ಚಾಮರಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ದೇವ್ಯಾಃ ವದನಮಾಬಭೌ
ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ ಯುದ್ಧ್ಯತೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಹಂಸಯೋರಿವ ಪಂಕಜಮ್ ||

ಛತ್ರಂ ಶಶಿನಿಭಂ ತಸ್ಯಾಶ್ಚೂಡೋಪರಿ ಸುಮಾಲಿನೀ
ವೃತ್ತಮುಕ್ತಾಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಬಭಾರ ಪ್ರೇಮನಿರ್ಭರಾ ||೨೪||

ತಚ್ಛತ್ರಮುಜ್ಜ್ವಲಂ ದೇವ್ಯಾಃ ರುರುಚೇ ವದನೋಪರಿ
ಉಪರ್ಯಮೃತಭಾಂಡಸ್ಯ ಮಂಡಲಂ ಶಶಿನೋ ಯಥಾ ||೨೫||

ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ಪುಷ್ಪಕವನು ಮಹಾದೇವೀ—ಸತೀದೇವಿ ಪ್ರಿಯಸಖೀಜನೈಸ್ಸಹ — ಪ್ರಿಯವಹ ವಿಳಾಸಿನಿಜನಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಆರುರೋಹ — ಏರಿದಳು. ರುಹ—ಬೀಜಜನ್ಮನಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇ ಚ ಎಂಬ ಧಾತು. ಆಙ್ ಪೂರ್ವಕವು. ||೨೧||

ಶುಭೇ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ದ್ವೇ ರುದ್ರಕನ್ಯೇ = ಇಬ್ಬರು ರುದ್ರ[1]ಕನ್ನಿಕೆ-ಯರು ವಜ್ರದಂಡೇ = ವಜ್ರಮಯವಹ ಕಾವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉಭೇ = ಎರಡು ಚಾಮರವ್ಯಜನೇ = ಚಾಮರ–ಬೀಸಣಿಗೆಗಳನು ಗೃಹೀತ್ವಾ = ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಸ್ಯಾಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿಗೆ ವಿವೀಜತುಃ = ಬೀಸಿದರು. ||೨೨||

ತದಾ = ಆಗ ಚಾಮರಯೋಃ = ಚಾಮ(ಚ ವ)ರಂಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವ್ಯಾಃ = ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ವದನಂ = ಮುಖವು ಆಬಭೌ = ಒಪ್ಪಿತ್ತು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದಡೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಂಯುದ್ಧ್ಯತೋಃ = ಒಂದೊಂದರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹಂಸಯೋಃ = ಹಂಸಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಕಜಮಿವ = ತಾವರೆ (ಯೆಹಗಹಗೆ)ಯು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ. ||೨೩||

ಸುಮಾಲಿನೀ = ಕುಬೇರನ ಪುತ್ರಿಯಹಂಥಾ ಸುಮಾಲಿನೀದೇವಿ ಪ್ರೇಮ-ನಿರ್ಭರಾ = ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಾ (ಯುಕ)ತಳಾಗಿ ವೃತ್ತಮುಕ್ತಾಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ = ಬಟ್ಟೆತ್ತಾಗಿದ್ದ ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ತೆತ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಶಿನಿಭಂ = ಚಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಛತ್ರಂ = ಸತ್ತಿಗೆಯನು ತಸ್ಯಾಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಚೂಡೋಪರಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಭಾರ = ಹಿಡಿದಳು. ||೨೪||

ಉಜ್ಜ್ವಲಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಚ್ಛತ್ರಂ = ಆ ಸತ್ತಿಗೆ ದೇವ್ಯಾಃ =

---

[1] ಕನ್ನೆ (ಖ)

ಅಥ ಚಾಗ್ರೇ ಸಮಾಸೀನಾ ಸುಸ್ಮಿತಾಸ್ಯಾ ಶುಭಾವತೀ
ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವಿನೋದೇನ ರಮಯಾಮಾಸ [1]ಪಾರ್ವತೀ[1] ||೨೬||

[2]ಸುಯಶಾಃ ಪಾದುಕೇ ದೇವ್ಯಾಃ ಶುಭೇ ರತ್ನಪರಿಷ್ಕೃತೇ
ಸ್ತನಯೋರಂತರೇ ಕೃತ್ವಾ ತದಾ ದೇವೀಮಸೇವತ ||೨೭||

[3]ಕನ್ಯಾ ಕಾಚನ[3] ಚಾರ್ವಂಗೀ ದೀಪ್ತಂ ಜಗ್ರಾಹ ದರ್ಪಣಮ್
ಅಪರಾ ತಾಲವೃಂತಂ ಚ ಪರಾ [4]ತಾಂಬೂಲಪಟ್ಟಿಕಾಮ್[4] ||೨೮||

ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ವದನೋಪರಿ=ಮುಖದ ಮೆಲುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ರುರುಚೇ=ಒಪ್ಪಿತ್ತು. ತದ್ಯಥಾ=ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಅಮೃತಭಾಂಡಸ್ಯ=ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಕಳಶವಹಂಥಾ ಶಶಿನಃ=ಚಂದ್ರನ ಉಪರಿ=ಮೇಲೆ ಮಂಡಲಂ ಯಥಾ=(ಪರಿ) ಮಂಡಲವೆಹಗಹಗೆ. || ೨೫ ||

ಅಥ ಚ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ರೇ=ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಸೀನಾ =ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ಸುಸ್ಮಿತಾಸ್ಯಾ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ನಗೆಮೊಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶುಭಾವತೀ = ಮಂಗಳವಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀ = ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತ-ವಿನೋದೇನ=ನೆತ್ತದ ಜೂಜಿನ ವಿನೋದದಿಂದ ರಮಯಾಮಾಸ=ಕ್ರೀಡಿಸಿದಳು.

ತದಾ=ಆಗ ಸುಯಶಾ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಸ್ತ್ರೀಯಹಂಥಾ ಸುಯಶಾದೇವಿ ರತ್ನಪರಿಷ್ಕೃತೇ= ರತ್ನಂಗಳಿಂದ [5]ಕೆತ್ತಿ[5]ಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶುಭೇ= ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವ್ಯಾಃ=ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಪಾದುಕೇ=ಪಾ(ಹಾ)ವುಗೆಗಳನು ಸ್ತನಯೋಃ= ಕುಚಂಗಳ ಅಂತರೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ವಾ = [6]ಅವಚಿಕೊಂಡು[6] ದೇವೀಂ= ಪರಮೇಶ್ವರಿಯನು ಅಸೇವತ=ಓಲೈಸಿದಳು. ||೨೭||

ಚಾರ್ವಂಗೀ = ಮನೋಹಗವಹ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಚನ ಕನ್ಯಾ = ಒಬ್ಬಾಳೊಬ್ಬ ಕನ್ನಿಕೆ ದೀಪ್ತಂ=ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದರ್ಪಣಂ=ಕನ್ನಡಿಯನು ಜಗ್ರಾಹ=ಪಿಡಿದಳು. ಅಪರಾ=ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ತಾಲವೃಂತಂ ಚ=ಬೀಸಣಿಗೆ-ಯನು, ಪರಾ=ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ತಾಂಬೂಲಪಟ್ಟಿಕಾಂ= ವೀಳೆಯದ [7]ಸಂ(ಪರಿ) ಬಳಿಗೆ[7]ಯನು ಜಗ್ರಾಹ=ಹಿಡಿದಳು. ||೨೮||

---

[1] ಪಾರ್ವತೀಮ್ (ಗ. ಘ) [2] ಸುಯಶಾ (ಕ) ಸುಯಶಾಃ (ಖ. ಗ. ಘ)

[3] ಅನ್ಯಾ ಕಾಂಚನ (ಘ) [4] ತಾಂಬೂಲಪೇಟಿಕಾಂ (ಘ)

[5] ಕೆತ್ತಿ (ಖ) [6] ಅವುಕಿಕೊಂಡು (ಖ) [7] ಪರಿಬಳಿಗೆ (ಖ)

ಕಾಚಿತ್ ಕ್ರೀಡಾಶುಕಂ ಚಾರುಕರೇ[1]ಕುರುತ [1]ಕಾಮಿನೀ[1]
[2]ಕಾಚಿಚ್ಚ[2] ಸುಮನೋಜ್ಞಾನಿ ಮಾಲ್ಯಾನಿ ಸುರಭೀಣಿ ಚ ||೨೯||

ಕಾಚಿದಾಭರಣಾಧಾರಂ ಬಭಾರ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾ
ಕಾಚಿಚ್ಚ ಪುನರಾಲೇಪಂ ಸಪ್ರಸೂನಂ ಸಭಾಜನಮ್ ||೩೦||

ಅನ್ಯಾಶ್ಚ ಸುದೃಶಸ್ತಾಸ್ತಾಃ ಯಥಾ[3]ಸ[3]ಮುಚಿತಕ್ರಿಯಾಃ
ಆವೃತ್ಯಾಂತರ್ಮಹಾದೇವೀಮಸೇವಂತ ಸಮಂತತಃ ||೩೧||

ಅತೀವ ಶುಶುಭೇ ತಾಸಾಂ ಮಂಡಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರೀ
ತಾರಾಪರಿಷದೋ ಮಧ್ಯೇ ಚಂದ್ರಲೇಖೇವ ಶಾರದೀ ||೩೨||

ಕಾಚಿತ್ಕಾಮಿನೀ = ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ ಕ್ರೀಡಾಶುಕಂ = ಆಡಿಸುವ ಗಿಣಿಯನು ಚಾರುಕರೇ= ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಅಕುರುತ = ಮಾಡಿದಳು. ಧರಿಸಿದ-ಳೆಂಬುದರ್ಥ. ಕಾಚಿಚ್ಚ=ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ, ಸುಮನೋಜ್ಞಾನಿ=ಅತಿ ಮನೋಹರ-ವಹೆಂಥಾ ಸುರಭೀಣಿ=ಪರಿಮಳವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಾಲ್ಯಾನಿ ಚ=ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗಳನು ಜಗ್ರಾಹ=ಹಿಡಿದಳು. ಈ ಶ್ಲೋಕಂಗಳು ಕುಳಕಂಗಳು. ||೨೯||

ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಳು ಆಭರಣಾಧಾರಂ=ಆಭರಣಂಗಳ ಸಂಪುಟವನು (ಭಂಗಾರದ ಕರಡಗೆಯನು) ಬಭಾರ=ಧರಿಸಿದಳು. ಕಾಚಿಚ್ಚ=ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು (ಒಬ್ಬಾಳೊಬ್ಬಳು) ಸಪ್ರಸೂನಂ = ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಸಭಾಜನಂ = ಕರಡಗೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಆಲೇಪಂ=ಅನುಲೇಪನವನು ಪುನಃ=ಮರಳಿ ಬಭಾರ=ಧರಿಸಿದಳು. ||೩೦||

ಸುದೃಶಃ= ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತಾಸ್ತಾಃ — ಆ ಆ, ಯಥಾಸಮುಚಿತಕ್ರಿಯಾಃ=ಯಥೋಚಿತವಹ ವ್ಯಾಪಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನ್ಯಾಶ್ಚ= ಉಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಮಹಾದೇವೀಂ=ಪರಮೇಶ್ವರಿಯನು (ಮಹಾದೇವಿಯನು) ಸಮಂತತಃ= ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆವೃತ್ಯ = ಮುಸುಕಿ ಅಸೇವಂತ = ಓಲೈಸಿದರು. ||೩೧||

ತಾಸಾಂ = ಆ ರುದ್ರ ಕನ್ನಿಕೆಯರುಗಳ ಮಂಡಲೇ = ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರೀ=ಸತೀದೇವಿ ಅತೀವ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಶುಶುಭೇ = ಒಪ್ಪಿದಳು.

---

[1] ಭಾಮಿನೀ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ. [2] ಕಾಚಿತ್ತು (ಘ) [3] ಸ್ವ (ಘ)

ತತಶ್ಶಂಖಸಮುತ್ಥಸ್ಯ ನಾದಸ್ಯ ಸಮನಂತರಮ್
ಪ್ರಾಸ್ಥಾನಿಕೋ ಮಹಾನಾದಃ ಪಟಹಃ ಸಮತಾಡ್ಯತ ||೩೩||

ತತೋ ಮಧುರವಾದ್ಯಾನಿ ಸಹ ತಾಲೋದ್ಭವೈಃ ಸ್ವನೈಃ
ಅನಾಹತಾನಿ ಸನ್ನೇದುಃ [1]ಕಾಹಳಾನುಗತಾನಿ ಚ[1] ||೩೪||

ಸಾಯುಧಾನಾಂ ಗಣೇಶಾನಾಂ ಮಹೇಶಸಮತೇಜಸಾಮ್
ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶತಾನ್ಯಷ್ಟೌ ತದಾನೀಂ [2]ಪರಿತೋ[2] ಯಯುಃ ||೩೫||

ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ವೃಷಾರೂಢೋ ಗಜಾರೂಢೋ ಯಥಾ ಗುಹಃ
ಜಗಾಮ ಗಣಪಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸೋಮವರ್ಣಃ ಸುರಾರ್ಚಿತಃ ||೩೬||

ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ತಾರಾಪರಿಷದಃ = ನಕ್ಷತ್ರಂಗಳ ಮೊತ್ತದ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾರದೀ = ಶರತ್ಕಾಲಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಚಂದ್ರಲೇಖೇವ = ಬೆಳದಿಂಗಳೆ (ಚಂದ್ರನಲೇಖೆಯೆ) ಹಗಹಗೆ. ||೩೨||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಂಖಸಮುತ್ಥಸ್ಯ = ಶಂಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಾದಸ್ಯ = ಧ್ವನಿಯ ಸಮನಂತರಂ = ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ್ಥಾನಿಕಃ = ಪಯಣದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಮಹಾನಾದಃ = ಮಹಾಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಟಹಃ = ಭೇರಿ ಸಮತಾಡ್ಯತ = ಬಾರಿಸಲು (ಪಟ್ಟಿತ್ತು) ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩೩||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ತಾಲೋದ್ಭವೈಃ = ತಾಳಂಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸ್ವನೈಃ ಸಹ = ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕಾಹಳಾನುಗತಾನಿ = ಕಹಳೆಗಳನು ಬಳಿವಿಡಿದೆಯುದ್ದಿತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅನಾಹತಾನಿ = ಕೆಡದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಧುರವಾದ್ಯಾನಿ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ವಾದ್ಯಂಗಳು ಸನ್ನೇದುಃ = ಬಾರಿಸಲುಪಟ್ಟವು. ಸಂಪೂರ್ವಕವಹ ನದ–ಅವ್ಯಕ್ತೇ ಶಬ್ದೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ಲಿಟ್ಪರಸ್ಮೈಪದ ಬಹುವಚನವು. ||೩೪||

ತದಾನೀಂ = ಆಗ ಸಾಯುಧಾನಾಂ = ಆಯುಧಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ಮಹೇಶಸಮತೇಜಸಾಂ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣೇಶಾನಾಂ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳ ಅಷ್ಟಾಶತಾನಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ = ಎಂಟು ಲಕ್ಷಂಗಳು ಪರಿತಃ = ಸುತ್ತಲು ಯಯುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೩೫||

ತೇಷಾಂ = ಆ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ =

---

[1] ಕಾಹಲಾನಾಂ ಶತಾನಿ ಚ (ಖ). [2] ಪುರತೋ (ಕ) ಮೂಲ ಮಾತ್ರ

ದೇವದುಂದುಭಯೋ ನೇದುಃ ದಿವಿ ದಿವ್ಯಸುಖಸ್ವನಾಃ[2]
ನನೃತುರ್ಮುನಯಸ್ಸರ್ವೇ ಮುಮುದುಃ ಸಿದ್ಧಯೋಗಿನಃ ||೩೭||

ಸಸೃಜುಃ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಂ ಚ ವಿಮಾನೋಪರಿ ವಾರಿದಾಃ
ತದಾ ದೇವಗಣೈಶ್ಚಾನ್ಯೈಃ ಪಥಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಗತಾ ||
ಕ್ಷಣಾದೇವ ಪಿತುರ್ಗೇಹಂ ಪ್ರವಿವೇಶ ಮಹೇಶ್ವರೀ ||೩೮||

ತಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕುಪಿತೋ[3] ದಕ್ಷಃ ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಕ್ಷಯಕಾರಣಾತ್
ತಸ್ಯಾಃ ಯವೀಯಸೀಭ್ಯೋಽಪಿ ಚಕ್ರೇ ಪೂಜಾಮಸತ್ಕೃತಾಮ್||೩೯||

ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೋಮವರ್ಣಃ = ಚಂದ್ರನೋಪಾದಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುರಾರ್ಚಿತಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗಣಪಃ = ಗಣಾಧಿಪತಿ ವೃಷಾರೂಢಃ = ವೃಷಭನ ಏರಿದಾತನಾಗಿ ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ತದ್ಯಥಾ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಗಜಾರೂಢಃ = ಆನೆಯನು ಏರಿದಂಥಾ ಗುಹೋಯಥಾ = ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿ(ಕನೆಹಗಹಗೆ) ಕೇಯನೆಹಗೋ ಅಹಗೆ. ||೩೬||

ದಿವಿ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದೇವದುಂದುಭಯಃ = ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ದಿವ್ಯಸುಖಸ್ವನಾಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸುಖನಹಂಥಾ ದನಿಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ನೇದುಃ = ಮೊಳಗಿದುವು. ಸರ್ವೇ ಮುನಯಃ = ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಗಳು ನನೃತುಃ = ಕುಣಿದಾಡಿದರು. ಸಿದ್ಧಯೋಗಿನಃ = ಸಿದ್ಧರಹಂಥಾ ಯೋಗಿಗಳು ಮುಮುದುಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದರು. ||೩೭||

ತದಾ = ಆಗ ವಾರಿದಾಃ = ಮೇಘಂಗಳು ವಿಮಾನೋಪರಿ = ಪುಷ್ಪಕದ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಂ ಚ = ಹೂಮಳೆಯನು ಸಸೃಜುಃ = ಸುರಿದವು. ಪಥಿ = ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಗಣೈಃ = ದೇವಗಣಂಗಳಿಂದ ಅನ್ಯೈಶ್ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರುಗಳಿಂದವೂ ಸಂಗತಾ = ಕೂಡಿ ಓಲೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರೀ = ಮಹೇಶ್ವರಿ, ಕ್ಷಣಾದೇವ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಪಿತುಃ = ತಂದೆಯ ಗೇಹಂ = ಗೃಹವನು ಪ್ರವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ||೩೮||

ದಕ್ಷಃ = ದಕ್ಷನು ತಾಂ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಸ್ವಾತ್ಮೋಪಕ್ಷಯಕಾರಣಾತ್ = ತನ್ನ ಶರೀರದ ಕೇಡಿನ ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ

---

[2] ಸ್ವಸಂ (ಖ.ಗ.ಘ) ಸುಖಸ್ವನಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸುಖವಹಂಥಾ ದನಿಯನು ನೇದುಃ — ಮೊಳಗಿದುವು (ಖ) [3] ದಕ್ಷಶ್ಚಾತ್ಮನಃ ಕ್ಷಯಕಾರಣಾತ್ (ಘ)

* ತದಾ[1]ಸಖೀಮುಖಾದೇವ[1] ಪಿತರಂ ಸದಸಿ ಸ್ಥಿತಮ್
ಅಂಬಿಕಾ ಯುಕ್ತಮವ್ಯಗ್ರ[2]ಮುವಾಚಾ[2]ಕೃಪಣಂ ವಚಃ ||೪೦||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—

ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ ಪಿಶಾಚಾಂತಾಃ ಯಸ್ಯಾಜ್ಞಾವಶವರ್ತಿನಃ
ಸ ದೇವಸ್ಸಾಂಪ್ರತಂ ತಾತ ವಿಧಿನಾ ನಾರ್ಚಿತಃ ಕಿಲ ||೪೧||

[3] ತದಾಸೀನ್ಮಮ ಜಾಮಾತುಃ ಪುತ್ರ್ಯಾಃ ಪೂಜಾ ಕಿಮೀದೃಶೀ[3]
[4] ಅಸತ್ಕೃತಾಮವಜ್ಞಾಂ ಯತ್ಕೃತವಾನಸಿ ಗರ್ವಿತಾಮ್[4] ||೪೨||

ಕುಪಿತಃ = ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗಿ ತಸ್ಯಾಃ = ಆ ಸತೀದೇವಿಗೆ ಅಸತ್ಕೃತಾಂ = ಅಮನ್ನಣೆಯನು ಚಕ್ರೇ = ಮಾಡಿದನು. ಯಮೀಯಸೀಭ್ಯೋಽಪಿ = ದೇವಿಯ ಒಡನೆ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ತಂಗಿಯರು ಅಕ್ಕಂದಿರು ಮುಂತಾದವರಿಗೋಸ್ಕರವು ಪೂಜಾಂ = ಸತ್ಕಾರವನು. ಚಕ್ರೇ = ಮಾಡಿದನು. ||೩೯||

ತದಾ = ಆಗ ಅಂಬಿಕಾ = ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಸದಸಿ = ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದಂಥಾ ಪಿತರಂ = ತಂದೆಯಹಂಥಾ ದಕ್ಷನನು ಕುರಿತು ಸಖೀಮುಖಾದೇವ = ಸಂಗಡಗಿತ್ತಿಯ ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಯುಕ್ತಂ = ಯುಕ್ತವಹಂಥಾ ಅಕೃಪಣಂ = ದೈನ್ಯವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ಅವ್ಯಗ್ರಂ = ತರಹರವಾಗಿ ಉವಾಚ = ನುಡಿದಳು. ||೪೦||

ದೇವ್ಯುವಾಚ = ಸತೀದೇವಿ[5]ಯು ನುಡಿದಳು[5]—

ಭೋ ತಾತ — ಎಲೆ ತಂದೆ! ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ — ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಪಿಶಾಚಾಂತಾಃ — ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಕಡೆಯಾದಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಸ್ಯ — ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಾವಶವರ್ತಿನಃ — ಆಜ್ಞೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹರು, ಸ ದೇವಃ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸಾಂಪ್ರತಂ — ಈಗ ವಿಧಿನಾ — ಯಜ್ಞವಿಧಾನದಿಂದ ನಾರ್ಚಿತಃ — ಅರ್ಚಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ಕಿಲ — ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೪೧||

ತದಾ — ಆಗ ಪುತ್ರ್ಯಾಃ — ಮಗಳಹಂಥಾ ಮಮ — ಎನಗೆ, ಜಾಮಾತುಃ

---

[1] ಶಶಿಮುಖೀದೇವೀ (ಘ) * ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 'ದೇವ್ಯುವಾಚ' ಎಂದು (ಗ)ದಲ್ಲಿದೆ.
[2] ಮುವಾಚ(ಘ) [3] ತದಾಸ್ತಾಂ ಮಮಜ್ಯಾಯಸ್ಯಾಃ ಪುತ್ರ್ಯಾಃ ಪೂಜಾಂ ಕಿಮೀದೃಶೀಮ್ (ಘ) [4] ಅಸತ್ಕೃತಾಮವಜ್ಞಾಯ ಕೃತವಾನಸಿ ಗರ್ಹಿತಾಮ್ (ಘ).
[5] ಯ ವಾಕ್ಯವು (ಖ). ಇಲ್ಲ (ಗ). (ಗ)ದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ.

ಏವಮುಕ್ತೋಽಬ್ರವೀದೇನಾಂ ದಕ್ಷಃ ಕ್ರೋಧಾದಮರ್ಷಿತಃ
ತ್ವತ್ತಶ್ಚೇಷ್ಟಾ ವಿಶಿಷ್ಟಾಶ್ಚ ಪೂಜ್ಯಾಃ ಬಾಲಾಃ ಸುತಾಃ ಮಮ ||೪೪||
[1]ತಾಸಾಂ ಯೇ ಚೈವ ಭರ್ತಾರಸ್ತೇ ಮೇ ಬಹುಮತಾ ಮತಾಃ[1]
ಗುಣೈಶ್ಚಾಪ್ಯಧಿಕಾಸ್ಸರ್ವೇ ಭರ್ತುಸ್ತೇ ತ್ರ್ಯಂಬಕಾದಪಿ ||೪೫||
ಸ್ತಬ್ಧಾತ್ಮಾ ತಾಮಸಃ [2]ಶರ್ವಃ ತಮಿಮಂ ತ್ವಮುಪಾಶ್ರಿತಾ[2]
ತೇನ ತ್ವಾಮವಮನ್ಯೇಽಹಂ ಪ್ರತಿಕೂಲೋ ಹಿ ಮೇ ಭವಃ ||೪೬||

—ಅಳಿಯನಹಂಥಾ ಶಿವಂಗೆ, ಈದೃಶೀ—ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಪೂಜಾ—ಪೂಜೆ ಕಿಂ—ಏನುಕಾರಣ ಆಸೀತ್—ಆಯಿತ್ತು. ಯತ್—ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಸತ್ಕೃತಾಃ—ಸತ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಗರ್ವಿತಾಂ—ಗರ್ವದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಅವಜ್ಞಾಂ—ಅವಮನ್ನಣೆಯನು ಕೃತವಾನ್—ಮಾಡಿದಾತನು ಅಸಿ—ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿ. ||೪೩||

ಏವಂ — ದೇವಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಃ — ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಕ್ಷಃ—ದಕ್ಷನು ಕ್ರೋಧಾತ್—ಕೋಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಮರ್ಷಿತಃ—ಮುಂದುಗಾಣದಾತನಾಗಿ ಏನಾಂ—ಈ ಸತೀದೇವಿಯನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್—ನುಡಿದನು. ಬಾಲಾಃ — ಬಾಲೆಯರಹಂಥಾ ಮಮ — ಎನ್ನ ಸುತಾಃ — ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು [3]ತ್ವತ್ತಶ್ಚ — ನಿನ್ನಿಂದವೂ[ನಿನಗಿಂತಲೂ ಇಷ್ಟಾಃ — ಪ್ರಿಯರು.][3] ವಿಶಿಷ್ಟಾಶ್ಚ—ಶ್ರೇಷ್ಠೆಯರುಗಳು. ಪೂಜ್ಯಾಃ—ಪೂಜ್ಯರುಗಳು. ||೪೪||

ತಾಸಾಂ—ಆ ಹೆಣ್ಣು[4]ಮಕ್ಕಳ[4] ಭರ್ತಾರಶ್ಚೈವ—ಗಂಡರುಗಳು ಯೇ—ಆರು ಕೆಲಬರುಂಟು ತೇ — ಅವರುಗಳು ಮೇ—ಎನಗೆ ಬಹುಮತಾಃ—ಬಹಳ ಮನ್ನಣೆಯನುಳ್ಳಂಥಾವರಾಗಿ] ಮತಾಃ — ಇಷ್ಟರುಗಳು. ಸರ್ವೇಽಪಿ — ಎಲ್ಲಾ ಅಳಿಯಂದಿರು ಗುಣೈಶ್ಚ—ಗುಣಂಗಳಿಂದವೂ ತೇ—ನಿನ್ನ ಭರ್ತುಃ—ಗಂಡನಹಂಥಾ ತ್ರ್ಯಂಬಕಾದಪಿ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಅಧಿಕಾಃ — ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು. ||೪೫||

ಶರ್ವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ತಬ್ಧಾತ್ಮಾ — ಜಡಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಾತನು.

---

[1] ತಾಸಾಂ ತು ಯೇ ಚ ಭರ್ತಾರಸ್ತೇ ಮೇ ಬಹುಮತಾ ಮುದಾ (ಘ)

[2] ಶರ್ವಸ್ತ್ವಮಿಮಂ ಸಮುಪಾಶ್ರಿತಾ (ಘ)

[3] [ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ತ್ವತ್ತಃ—ನಿನ್ನಿಂದವೂ ಚೇಷ್ಟಾಃ—ಕ್ರಿಯೆಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳು' ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ತ್ವತ್ತಶ್ಚ + ಇಷ್ಟಾಃ' ಎಂದು ಪದ ವಿಭಜಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. 'ತ್ವತ್ತಃ + ಚೇಷ್ಟಾಃ' ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ತಪ್ಪು ಆಗಿದೆ.]

[4] ಮಕ್ಕಳುಗಳ (ಖ)

ತಥೋಕ್ತಾ ಪಿತರಂ ದಕ್ಷಂ ಕ್ರುದ್ಧಾ ದೇವೀದಮಬ್ರವೀತ್
ಶೃಣ್ವತಾಮೇವ ಸರ್ವೇಷಾಂ [1]ಯೇ ಚಾತ್ರ ಸದಸಿ ಸ್ಥಿತಾಃ[1] ||೪೬||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—

ಅಕಸ್ಮಾನ್ಮಮ ಭರ್ತಾರಮಜಾತಾಶೇಷದೂಷಣಮ್
ವಾಚಾ ದೂಷಯಸೇ ದಕ್ಷ ಸಾಕ್ಷಾಲ್ಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೪೭||

[2]ವಿದ್ಯಾಚೋರೋ[2] ಗುರುದ್ರೋಹೀ ವೇದೇಶ್ವರವಿದೂಷಕಃ
[3]ತ ಏವ[3] ಬಹುಪಾಪ್ಮಾನಃ ಸದ್ಯೋ ದಂಡ್ಯಾ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ ||೪೮||

ತಾಮಸಃ — ತಾಮಸನು. ಇಮಂ — ಈ ತಂ—ಆ ಶಿವನನು ತ್ವಂ — ನೀನು ಉಪಾಶ್ರಿತಾ—ಆಶ್ರೈಸಿದಾಯಕನು.[ಆಶ್ರಯಿಸಿದಾತಳು.] ತೇನ—ಅದುಕಾರಣದಿಂದ ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನು ಅಹಂ—ನಾನು ಅವಮನ್ಯೇ — ಅವಮನ್ನಣೆಯ ಮಾಡಿದೆನು. ಭವಃ—ಶಿವನು ಮೇ—ಎನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲೋ ಹಿ—ಶತ್ರುವಲಾ. ||೪೫||

ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ದಕ್ಷನಿಂದ ಉಕ್ತಾ—ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವೀ—ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಕ್ರುದ್ಧಾ—ಕೋಪಿಸಿದಾ(ಯಕನಾಗಿ)ತಳಾಗಿ ಪಿತರಂ—ತಂದೆಯಹಂಥಾ ದಕ್ಷಂ—ದಕ್ಷನನು ಕುರಿತು ಅತ್ರ ಸದಸಿ—ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಾಃ—ಇದ್ದಂಥಾ ವರುಗಳು ಯೇ ಚ — ಆರು ಕೆಲಂಬರುಂಟು, ಶೃಣ್ವತಾಂ — ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ — ಸಮಸ್ತರಿಗೆ ಇದಂ — ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ — ನುಡಿದಳು. ||೪೬.||

ದೇವ್ಯುವಾಚ = ದೇವಿಯು ನುಡಿದಳು.

ಭೋ ದಕ್ಷ = ಎಲೇ ದಕ್ಷನೇ! ಅಜಾತಾಶೇಷದೂಷಣಂ = ಹುಟ್ಟಲು ಪಡೆಯದೇಯಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ನಿಂದೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಲೋಕ-ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಮ = ಎನ್ನ ಭರ್ತಾರಂ = ಗಂಡನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ = ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೇ ಇಹದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ದೂಷಯಸೇ = ದೂಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ||೪೭||

ವಿದ್ಯಾಚೋರಃ = ಗುರುಮುಖವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದು ವಿದ್ಯವ ಕದ್ದು ಕಲಿವಾತನು, ಗುರುದ್ರೋಹೀ = ಗುರುವಿಂಗೆ ದ್ರೋಹವ ಮಾಡಿದಾತನು, ವೇದೇಶ್ವರವಿದೂಷಕಃ

---

[1] ಯೇ ಯಜ್ಞ ಸದಸಿ ಸ್ಥಿತಾಃ (ಘ) [2] ವಿದ್ಯಾ ಚೌರೋ (ಘ) [3] ತ ಏತೇ (ಘ)

ತಸ್ಮಾದತ್ಯುತ್ಕಟಸ್ಯಾಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ [1]ಸದೃಶೋ[1] ಭೃಶಮ್
ಸಹಸಾ ದಾರುಣೋ ದಂಡಃ ತವ ದೇವಾದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ||೪೯||

ತ್ವಯಾ ನ ಪೂಜಿತೋ ಯಸ್ಮಾದ್ದೇವದೇವಸ್ತ್ರಿಯಂಬಕಃ
ತಸ್ಮಾತ್ತವ ಕುಲಂ [2]ದಕ್ಷ[2] ನಷ್ಟಮಿತ್ಯವಧಾರಯ ||೫೦||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪಿತರಂ [4]ದೃಷ್ಟ್ವಾ[4] ಸತೀ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಸಾಽವ್ಯಯಾ
ತದೀಯಾಂ ಚ ತನುಂ [5]ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ[5] ಹಿಮವಂತಂ ಯಯೌ ಗಿರಿಮ್ ||

= ವೇದವನ್ನೂ ಈಶ್ವರನನ್ನೂ ದೂಷಿಸಿದಾತನು, ಬಹುಪಾಪ್ಮಾನಃ = ಬಹಳವಹ ಪಾಪವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ತ ಏವ = ಅವರುಗಳೇ ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದಂಡ್ಯಾಃ = ಶಿಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಬರು. ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಶ್ರುತಿಃ = ವೇದವು ಹೇಳಿತ್ತು, ||೪೮||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅತ್ಯುತ್ಕಟಸ್ಯ = ಅತಿಹೆಚ್ಚಿದಂಥಾ ಅಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ = ಈ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಸದೃಶಃ = ಸಮಾನವಹಂಥಾ ದಾರುಣಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ದಂಡಃ = ಶಿಕ್ಷೆ ಸಹಸಾ = ಬೇಗ ತವ = ನಿನಗೆ ದೇವಾತ್ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಆದೂದು. ||೪೯||

ದೇವದೇವಃ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ತ್ರಿಯಂಬಕಃ = ತ್ರಿಲೋಚನನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ನ ಪೂಜಿತಃ = ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ, ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭೋಃ ದಕ್ಷ = ಎಲೆ ದಕ್ಷನೇ ! ತವ = ನಿನ್ನ ಕುಲಂ = ಕುಲವು ನಷ್ಟಮಿತಿ = [3]ನಷ್ಟವಾದೀತೆಂದು[3] ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಯ = ನಿಶ್ಚಯಿಸು. ||೫೦||

ಅವ್ಯಯಾ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸಾ ಸತೀ = ಆ ಸತೀದೇವಿ ಪಿತರಂ = ತಂದೆಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು, ಸಂತ್ಯಜ್ಯ = ಬಿಟ್ಟು, ತದೀಯಾಂ = ಆ ದಕ್ಷಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತನುಂ ಚ = ಶರೀರವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಹಿಮವಂತಂ ಗಿರಿಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವನು ಕುರಿತು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದಳು. ||೫೧||

---

[1] ಸಮೃಶಂ (ಕ.ಖ.) ಸದೃಶೀ (ಗ) ಸದೃಶೋ (ಘ)
[2] ದುಷ್ಟ (ಘ) [3] ನಷ್ಟವಾದೂದೆಂದು (ಖ)
[4] ರುಷ್ಟ್ವಾ (ಘ) [5] ಹಿತ್ವಾ (ಘ)

ಸ ಪರ್ವತವರಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಲಬ್ಧಪುಣ್ಯಫಲೋದಯಃ
ತದರ್ಥಮೇವ ಕೃತವಾನ್ ಸುಚಿರಂ ದುಶ್ಚರಂ ತಪಃ ||೫೨||

ತಸ್ಮಾತ್ತಮನುಗೃಹ್ಣಾತಿ ಭೂಧರೇಶ್ವರಮೀಶ್ವರೀ[1]
ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ ಪಿತರಂ ಚಕ್ರೇ ಸ್ವಾತ್ಮನೋ ಯೋಗಮಾಯಯಾ ||

ಯದಾ ಗತಾ ಸತೀ ದಕ್ಷಂ ವಿನಿಂದ್ಯ ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ
ತದಾ ತಿರೋಹಿತಾ ಮಂತ್ರಾಃ ವಿಹತಶ್ಚ ತತೋಽಧ್ವರಃ ||೫೪||

ತದುಪಶ್ರುತ್ಯ ಗಮನಂ ದೇವ್ಯಾಸ್ತ್ರಿಪುರಮರ್ದನಃ
ದಕ್ಷಾಯ ಚ ಋಷಿಭ್ಯಶ್ಚ ಚುಕೋಪ ಚ ಶಶಾಪ ತಾನ್ ||೫೫||

ಪರ್ವತವರಃ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶ್ರೀಮಾನ್ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಲಬ್ಧಪುಣ್ಯಫಲೋದಯಃ = ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯದ ಫಲದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ತದರ್ಥಮೇವ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಮಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸುಚಿರಂ = ಹಲವು (ಹಿರಿದು) ಕಾಲ ದುಶ್ಚರಂ = ಮಾಡಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತಪಃ = ತಪಸ್ಸನು ಕೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು. ||೫೨||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಈಶ್ವರೀ = ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಭೂಧರೇಶ್ವರಂ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತಂ = ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನನು ಅನುಗೃಹ್ಣಾತಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಳು. ಸ್ವಾತ್ಮನಃ = ತನ್ನ ಯೋಗಮಾಯಯಾ = ಯೋಗದ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾ = [2]ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದ[2] ಪಿತರಂ = ತಂದೆಯನ್ನಾಗಿ ಚಕ್ರೇ = ಮಾಡಿದಳು. ||೫೩||

ಯದಾ = ಆವಾಗ ಸತೀ = ಸತೀದೇವಿ ದಕ್ಷಂ = ದೂಷಕನಹಂಥಾ ದಕ್ಷನನು ವಿನಿಂದ್ಯ = ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಗತಾ = ಹೋದಳು, ತದಾ = ಆಗ ಮಂತ್ರಾಃ = ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಹ ಮಂತ್ರಂಗಳು ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾವಾಗಿ ತಿರೋಹಿತಾಃ = ಅಡಗಿದವು. ತತಃ = ಆ ಮಂತ್ರಂಗಳು ಅಡಗಿದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ವರಃ = ಯಜ್ಞವು ವಿಹತಶ್ಚ = ಕೆಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ||೫೪||

ತ್ರಿಪುರಮರ್ದನಃ = ತ್ರಿಪುರವ ಮರ್ದಿಸಿದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವ್ಯಾಃ = ಸತೀದೇವಿಯ ತದ್ಗಮನಂ = ಆ ಶರೀರತ್ಯಾಗದ ಗಮನವನು ಉಪಶ್ರುತ್ಯ = ಕೇಳಿ

[1] ಮೀಶ್ವರಾ (ಖ) [2] ತನ್ನ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ (ಖ)

ಯಸ್ಮಾದವಮತಾ ದಕ್ಷ [1]ಮತ್ಕೃತೇಽನಾಗಸಾ ಸತೀ[1]
ಪೂಜಿತಾಶ್ಚೇತರಾಸ್ಸರ್ವಾಃ ಸ್ವಸುತಾ ಭರ್ತೃಭಿಸ್ಸಹ ||೫೬||

ವೈವಸ್ವತೇಽಂತರೇ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವ ಜಾಮಾತರಸ್ತ್ವಮೀ
ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯಂತೇ ಸಮಂ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೇ[4]ಹ್ಯ[4]ಯೋನಿಜಾಃ ||೫೭||

ಭವಿತಾ ಮಾರಿಷೋ ರಾಜಾ ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯ ಸಮನ್ವಯೇ
ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಷಃ ಪೌತ್ರಃ ಪುತ್ರಶ್ಚಾಪಿ ಪ್ರಚೇತಸಃ ||೫೮||

ದಕ್ಷಾಯ ಚ = ದಕ್ಷಂಗೋಸ್ಕರವೂ ಋಷಿಭ್ಯಶ್ಚ = ಋಷಿಗಳಿಗೋಸ್ಕರವೂ ಚುಕೋಪ = ಕೋಪಿಸಿದನು. ತಾಂಶ್ಚ = ಅವರುಗಳನು ಶಶಾಪ = ಶಪಿಸಿದನು. ||೫೫||

ಭೋ ದಕ್ಷ = ಎಲೆ ಮುಂದುಗಾಣದ ದಕ್ಷನೆ ! ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ [1] [ಮತ್ಕೃತೇ = ನನಗಾಗಿ (ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗಿ) ಅನಾಗಸಾ = ನಿರಪರಾಧಿನಿಯಾದ ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ನಿನ್ನ ಮಗಳಾದ] ಸತೀ = ಸತೀದೇವಿ [ಅವಮತಾ = ಅಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಳು,][1] ಇತರಾಃ = ಉಳಿದಂಥಾ ಸರ್ವಾಃ = ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ಸ್ವಸುತಾಃ = ನಿನ್ನ (ಉಳಿದ) ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳುಗಳು ಭರ್ತೃಭಿಸ್ಸಹ = [2]ಗಂಡರು[2]ಗಳೊಡನೆ ಪೂಜಿತಾಶ್ಚ = ಸತ್ಕಾರ[3]ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರು[3],

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ವೈವಸ್ವತೇಽಂತರೇ = ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ತವ = ನಿನ್ನ ಅಮೀ ಸರ್ವೇ ಜಾಮಾತರಃ = ಈ ಸಮಸ್ತ ಅಳಿಯಂದಿರುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೇ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಯೋನಿಜಾಃ = ಅಯೋನಿಜರುಗಳಾಗಿ ಸಮಂ = ಒಡನೆ ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯಂತೇ ಹಿ—ಹುಟ್ಟಿಯರಲಾ [ಹುಟ್ಟುವರಲ್ತೆ-] ||೫೭||
(ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆವ ಅರಸು ಹುಟ್ಟಿಹನೆಂದಡೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನು (ಖ) :—

ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯ = ಚಾಕ್ಷುಷಮನುವಿನ ಸಮನ್ವಯೇ = ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮಾರಿಷಃ = ಮಾರಿಷನೆಂಬಂಥಾ ರಾಜಾ = ಅರಸು ಭವಿತಾ = ಆದಾನು. ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಷಃ

---

[1] 'ಮತ್ಕೃತೇಃ = ಎನಗೆ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಅವಮತಾ = ಅಮನ್ನಣೆಯಿಂದ ಸತೀಃ = ಸತೀ-ದೇವಿ ಗತಾ = ಹೋದಳು' ಎಂದು 'ಮತ್ಕೃತೇನ ಗತಾ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು (ಕ.ಖ) ಪ್ರತಿಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿವೆ. ಆದರೂ (ಕ) ಪ್ರತಿಯು ಮೂಲಪಾಠ ಮಾತ್ರ 'ಮತ್ಕೃತೇನಾಗಸಾ ಸತೀ' ಎಂದೇ ಇದೆ. (ಗ)ದಲ್ಲಿ 'ಮತ್ಕೃತೇನ ಗತಾ ಸತೀ' ಎಂದಿದೆ. (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ಮತ್ಕೃತೇಽನಾಗಸಾ ಸತೀ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಅನಾಗಸಾ' ಪದ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮೂಲ ಪಾಠದಲ್ಲಿದೆ. ಉಚಿತ ಪಾಠವನ್ನು [ ] ಕಂಸ ಮಧ್ಯೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅವಗ್ರಹಚಿಹ್ನೆಯಿಂದ ಗೊಂದಲವಾಗಿದೆ.

[2] ಗಂಡಂದಿರು (ಖ) [3] ವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲುಪಟ್ಟರು (ಖ) [4] ಷ್ವ (ಘ)

ಅಹಂ ತತ್ರಾಪಿ ತೇ ವಿಘ್ನಮಾಚರಿಷ್ಯಾಮಿ ದುರ್ಮತೇ
ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಯುಕ್ತೇಷು ಕರ್ಮಸ್ವಪಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ||೫೯||

ತೇನೈವಂ ವ್ಯಾಹೃತೋ ದಕ್ಷೋ ರುದ್ರೇಣಾಮಿತತೇಜಸಾ
ಸ್ವಾಯಂಭುವೀಂ ತನುಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪಪಾತ ಭುವಿ ದುಃಖಿತಃ ||೬೦||

ತತಃ ಪ್ರಾಚೇತಸೋ ದಕ್ಷೋ ಜಜ್ಞೇ ವೈ ಚಾಕ್ಷುಷೇಽಂತರೇ
ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಷಃ ಪೌತ್ರಃ ಪುತ್ರಶ್ಚೈವ ಪ್ರಚೇತಸಃ ||೬೧||

ಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ [1]ಜಾತಾ ವೈ[1] ಮನೋರ್ವೈವಸ್ವತಸ್ಯ ತು
[2] ಅಂತರೇ[2]ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಯಜ್ಞೇ ವಾರುಣೀಂ ಬಿಭ್ರತಸ್ತನುಮ್ ||೬೨||

= ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಯ ಪೌತ್ರಃ = ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿ ಪ್ರಚೇತಸಃ = ವರುಣಂಗೆ ಪುತ್ರಶ್ಚ = ಮಗನೂ ಅಪಿ = ಅಹೆ. ||೫೮||

ಭೋ ದುರ್ಮತೇ ! = [3]ಎಲೆ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ[3] ದಕ್ಷನೇ ! ತತ್ರಾಪಿ = ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪುನಃ ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಮರಳಿ ತೇ = ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಸು = ಕರ್ಮಂಗಳು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಯುಕ್ತೇಷು ಸತ್ಸು = ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾವಾಗುತ್ತಂವಿರಲು ಅಹಮಪಿ = ನಾನು ವಿಘ್ನಂ = ವಿಘ್ನವನು ಆಚರಿಷ್ಯಾಮಿ = ಮಾಡೀನು. ||೫೯||

ಅಮಿತತೇಜಸಾ = ಹ (ಅ)ವಣಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇನ ರುದ್ರೇಣ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಹೃತಃ = ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ದಕ್ಷಃ = ಮೂರ್ಖನಹಂಥಾ ದಕ್ಷನು ದುಃಖಿತಃ = ಕ್ಲೇಶಿತನಾಗಿ ಸ್ವಾಯಂಭುವೀಂ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತನುಂ = ಶರೀರವನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಭುವಿ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ = ಬಿದ್ದನು. ||೬೦||

ತತಃ = ಅನ್ನರಮೇಲೆ ದಕ್ಷೋ ವೈ = ದಕ್ಷನು ಚಾಕ್ಷುಷೇಽಂತರೇ = ಚಾಕ್ಷುಷಮನುವಿನ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಷಃ = ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಯ ಪೌತ್ರಃ = ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿ ಪ್ರಚೇತಸಃ = ವರುಣನ ಪುತ್ರಶ್ಚೈವ = ಪುತ್ರನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಚೇತಸದಕ್ಷಃ = ಪ್ರಚೇತಸದಕ್ಷನೆಂಬ ನಾಮವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಜಜ್ಞೇ = ಹುಟ್ಟಿದನು. ||೬೧||

ವೈವಸ್ವತಸ್ಯ ಮನೋಃ = ವೈವಸ್ವತ ಮನುವಿನ ಅಂತರೇ ತು = ತರುವಾ

---

[1] ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ (ಖ) [2] ತೇ ಜಾತಾ (ಘ) [3] ಅಂತರೋ (ಘ)

ತದಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ದುರಾತ್ಮನಃ
ಮಹೇಶಃ ಕೃತವಾನ್ವಿಘ್ನಂ ಮನೌ ವೈವಸ್ವತೇ ಸತಿ ||೬೩||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೋರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಪರಮೇಶ್ವರದತ್ತದಕ್ಷಶಾಪಕ್ರಮೋ ನಾಮ' ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಯಜ್ಞೇ = ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಭೃಗ್ವಾದಯೋಽಪಿ = ಭೃಗುಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ವಾರುಣೀಂ = ವರುಣನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತನುಂ = ಶರೀರವನು ಬಿಭ್ರತಃ = ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಜಾತಾಃ ವೈ = ಹುಟ್ಟಿದರು.

ವೈವಸ್ವತೇ ಮನೌ ಸತಿ = ವೈವಸ್ವತಮನುವಾಗುತ್ತಿರಲು ತದಾ = ಆಗ ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ = ಧರ್ಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದುರಾತ್ಮನಃ = ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷಂಗೆ ಮಹೇಶಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ವಿಘ್ನಂ = ವಿಘ್ನವನು ಕೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು. ||೬೩||

ಷೋಡಶೋ ऽ ಧ್ಯಾಯಃ

(ದಕ್ಷಾಧ್ವರಧ್ವಂಸನಮ್)

ಶೈವೇ ವಾಯವೀಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ—

ಋಷಯ ಊಚುಃ—

ಕಥಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ದುರಾತ್ಮನಃ
ಮಹೇಶಃ ಕೃತವಾನ್ವಿಘ್ನಮೇತದಿಚ್ಛಾಮ ವೇದಿತುಮ್[1] ||೧||

ವಾಯುರುವಾಚ—

ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ಮಾತುರಪಿ ದೇವ್ಯಾಸ್ತಪೋಬಲಾತ್
ಪಿತೃಭಾವಮುಪಾಗಮ್ಯ ಮುದಿತೇ ಹಿಮವದ್ಗಿರೌ ||೨||

ಶೈವೇ ವಾಯವೀಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ = ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಯವೀಯಸಂಹಿತೆ-ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಋಷಯ ಊಚುಃ = *ನೈಮಿ[ಶಾ]ರಣ್ಯ*ವಾಸಿಗಳಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ = ಧರ್ಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದುರಾತ್ಮನಃ = ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷಂಗೆ ಮಹೇಶಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ವಿಘ್ನಂ = ವಿಘ್ನವನು ಕೃತವಾನ್ = ಮಾಡಿದನು, ಏತತ್ = ಇದನು ವೇದಿತುಂ = ಅರಿಯಲು ಇಚ್ಛಾಮಃ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದೇವು.

ವಾಯುರುವಾಚ = ವಾಯು ನುಡಿದನು.

ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜಗತಃ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಾತುಃ = ತಾಯಹಂಥಾ ದೇವ್ಯಾಃ = ಪರಮೇಶ್ವರಿಗೆ ತಪೋಬಲಾತ್ = ತಪಸ್ಸಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಿತೃಭಾವಮಪಿ = ತಂದೆಯ ಸ್ವಭಾವವನು ಉಪಾಗಮ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ಹಿಮವದ್ಗಿರೌ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತ[2][ನು][3] [3][ಮುದಿತೇ ಸತಿ = ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿರಲಾಗಿ,][3] ||೨||

---

[1] ದಿಚ್ಛಾಮಹೇ ವಯಮ್ (ಘ) * ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯ (ಕ.ಖ.)

[2] ವನು (ಕ) [3] ಉದಿತೇ ಸತಿ—ಉನ್ನತವಾಗಿರುತ್ತಂವಿರಲು (ಕ ಖ) ಮುದಿತೇ ಸತಿ (ಕ) ಮೂಲ ಪಾಠ

ದೇವೇಽಪಿ ಚ ಕೃತೋದ್ವಾಹೇ ಹಿಮವಚ್ಛಿಖರಾಲಯೇ
ಕ್ರೀಡಮಾ[1]ನೇಽಂಬಯಾ[1] ಸಾರ್ಧಂ ಕಾಲೇ ಬಹುತಿಥೇ ಗತೇ ||೩||

ವೈವಸ್ವತೇಽಂತರೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ದಕ್ಷಃ ಪ್ರಾಚೇತಸಃ ಸ್ವಯಮ್
ಅಶ್ವಮೇಧೇನ ಯಜ್ಞೇನ ಯಕ್ಷಮಾಣೋಽನ್ವಪದ್ಯತ ||೪||

ತತೋ ಹಿಮವತಃ ಪೃಷ್ಠೇ ದಕ್ಷೋ ವೈ ಯಜ್ಞಮಾರ[2]ಭತ್[2]
ಗಂಗಾದ್ವಾರೇ ಶುಭೇ ದೇಶೇ ಮುನಿಸಿದ್ಧನಿಷೇವಿತೇ ||೫||

ತಸ್ಯ ತಸ್ಮಿನ್ಮಖೇ ದೇವಾಸ್ಸರ್ವೇ ಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ
ಗಮನಾಯ ಸಮಾಗಮ್ಯ ಬುದ್ಧಿಮಾಪೇದಿರೇ ತದಾ ||೬||

ದೇವೇ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕೃತೋದ್ವಾಹೇ ಸತ್ಯಪಿ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ವಿವಾಹವನುಳ್ಳಂಥಾತನಾಗು[3]ತ್ತಿರಲು, [3]ಹಿಮವಚ್ಛಿಖರಾಲಯೇ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವ[4]ತನ[4] ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬಯಾ ಸಾರ್ಧಂ = ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಮಾನೇ ಸತಿ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಂವಿರಲು ಬಹುತಿಥೇ ಕಾಲೇ = ಬಹಳ ಕಾಲವು ಗತೇ ಸತಿ = ಹೋಗುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ||೩||

ವೈವಸ್ವತೇಽಂತರೇ = ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರವು ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸತಿ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲು ದಕ್ಷಃ = ದಕ್ಷನು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ಪ್ರಾಚೇತಸಃ = ವರುಣನ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಅಶ್ವಮೇಧೇನ ಯಜ್ಞೇನ = ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಯಕ್ಷಮಾಣಃ = ಯೆಜಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾತನಾಗಿ ಅನ್ವಪದ್ಯತ = ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು. ||೪||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಃ = ದಕ್ಷನು ಮುನಿಸಿದ್ಧನಿಷೇವಿತೇ = ಋಷಿಗಳು ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಂದ ಇರಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗಂಗಾದ್ವಾರೇ = ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶುಭೇ ದೇಶೇ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ಧ ಸ್ಥಾನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹಿಮವತಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಪೃಷ್ಠೇ = ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಂ = ಯಾಗವನು ಆರ[1]ಭತ್[1] = ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ತದಾ = ಆಗ ತಸ್ಯ = ಆ ದಕ್ಷನ ತಸ್ಮಿನ್ ಮಖೇ = ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ = ಇಂದ್ರಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಸಮಾಗಮ್ಯ — ಕೂಡಿ ಗಮನಾಯ = ಬರ [ಹೋಗ]ಲೋಸ್ಕರ ಬುದ್ಧಿಂ = ಬುದ್ಧಿಯನು ಆಪೇದಿರೇ = ನಿಶ್ಚೈಸಿದರು. ||೬||

---

[1] ನೋಽಂಬಯಾ (ಘ) [2] ಭೇತ್ (ಖ) [3] ತ್ತಂವಿರಲು (ಖ) [4] ದಶಿಖರೆದ (ಕ)

ಊಷ್ಮಪಾಃ ಸೋಮಪಾಶ್ಚೈವ ಆಜ್ಯಪಾ ಮಧುಪಾಸ್ತಥಾ
ಅಶ್ವಿನೌ ಪಿತರಶ್ಚೈವ ತಥಾ ಚಾನ್ಯೇ ಮಹರ್ಷಯಃ ||
ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಹಿತಾಸ್ಸರ್ವೇ ಹ್ಯಾಗತಾ ಯಜ್ಞಭಾಗಿನಃ ||೭||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೇವಕುಲಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮೀಶ್ವರೇಣ ವಿನಾ[2]ಕೃತಮ್[2]
ದಧೀಚೋ ಮನ್ಯುನಾಽಽವಿಷ್ಟೋ ದಕ್ಷಮೇವಮಭಾಷತ ||೮||

[3]ದಧೀಚ ಉವಾಚ[3]—

ಅಪೂಜ್ಯಪೂಜನೇ ಚೈವ ಪೂಜ್ಯಾನಾಂ ಚಾಪ್ಯಪೂಜನೇ
ನರಃ ಪಾಪಮವಾಪ್ನೋತಿ ಮಹದ್ವೈ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||೯||

ಊಷ್ಮಪಾಃ = ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯನು ಪಾನವ ಮಾಡುವಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು, ಸೋಮಪಾಶ್ಚೈವ = ಸೋಮಪಾನವ ಮಾಡುವವರುಗಳು, ಆಜ್ಯಪಾಃ = ಆಜ್ಯವನು ಪಾನವ ಮಾಡುವಂಥಾವರುಗಳು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಮಧುಪಾಃ = ಜೇನುತುಪ್ಪವನು ಪಾನವ ಮಾಡುವಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳೂ ಅಶ್ವಿನೌ = ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ ಪಿತರಶ್ಚೈವ = ಪಿತೃಗಳೂ ತಥಾ ಚ = ಹಾಂಗೆ ಅನ್ಯೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ದೇವರ್ಕಳು ಮಹರ್ಷಯಃ = ಮಹಾ ಋಷಿಗಳು ಯಜ್ಞಭಾಗಿನಃ = ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭಾಗೆಯನು ಕೊಂಬಂಥಾ ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳೂ ವಿಷ್ಣುನಾ = ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಸಹಿತಾಃ = ಸಂಘಾತವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಆಗತಾ ಹಿ = ಬಂದರಲಾ. ||೭||

ಈಶ್ವರೇಣ ವಿನಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಲ್ಲದೇ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕೃತ್ಸ್ನಂ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ದೇವಕುಲಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ದಧೀಚಃ = ದಧೀಚ ಋಷೀಶ್ವರನು ಮನ್ಯುನಾ = ಕೋಪದಿಂದ ಆವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ [ದಕ್ಷಂ = ದಕ್ಷನನು ಕುರಿತು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ) ಅಭಾಷತ = ನುಡಿದನು. ||೮||

ದಧೀಚ ಉವಾಚ = ದಧೀಚ ಮಹಾಋಷಿಯು ನುಡಿದನು.

ಅಪೂಜ್ಯಪೂಜನೇ ಚೈವ = ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲದವರುಗಳ ಪೂಜಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯಾನಾಂ = ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರುಗಳ ಅಪೂಜನೇಽಪಿ = ಪೂಜಿಸದಿಹುದರಲ್ಲಿಯೂ ನರಃ = ಮನುಷ್ಯನು ಮಹತ್ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಪಾಪಂ ವೈ = ಪಾಪವನು ಅವಾಪ್ನೋತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ಅತ್ರ ಚ = ಈ ಹೇಳಿದರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವು ನ = ಇಲ್ಲ. ||೯||

---

[2] ಗತಂ (ಘ) [3] ದಧೀಚಿರುವಾಚ (ಕ. ಘ) ದಧೀಚಃ (ಖ.ಚ)

ಅಸತಾಂ ಸಮ್ಮತಿರ್ಯತ್ರ ಸತಾಮವಮತಿಸ್ತಥಾ
ದಂಡೋ ದೈವಕೃತಸ್ತತ್ರ ಸದ್ಯಃ ಪತತಿ ದಾರುಣಃ ||೧೦||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತು ವಿಪ್ರರ್ಷಿಃ ಪುನರ್ದಕ್ಷಮಭಾಷತ ||೧೧||

ಕಿಮೇಭಿರಮರ್ತ್ಯೈರನ್ಯೈಃ ಪೂಜಿತೈರಧ್ವರೇ ಫಲಮ್
ರಾಜಾ ಚೇದಧ್ವರಸ್ಯಾಸ್ಯ ನ ರುದ್ರಃ ಪೂಜ್ಯತೇ ತ್ವಯಾ ||೧೨||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಸುರೇಶಾನಾಂ ಸ್ರಷ್ಟಾ ಯಃ ಪ್ರಭುರವ್ಯಯಃ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ ಪಿಶಾಚಾಂತಾಃ ಯಸ್ಯ ಕಿಂಕರವಾದಿನಃ ||೧೩||

ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಅಸತಾಂ = ಸತ್ಪುರುಷರಲ್ಲದವರುಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಃ = ಮನ್ನಣೆಯುಹುದು, ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸತಾಂ = ಸತ್ಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಅವಮತಿಃ = ಅವಮನ್ನಣೆಯುಹುದು, ತತ್ರ = ಆ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ದೈವಕೃತಃ = ದೈವದಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಾರುಣಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ದಂಡಃ = ಶಿಕ್ಷೆ ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪತತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹುದು. ಪತಲ್ಸ್ = ಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೧೦||

ವಿಪ್ರರ್ಷಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮಋುಷಿಯುಹಂಥಾ ದಧೀಚಿ ಏವಂತು = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ದಕ್ಷಂ = ದಕ್ಷನನು ಕುರಿತು ಅಭಾಷತ = ನುಡಿದನು.* ||೧೧||

ಅಸ್ಯ ಅಧ್ವರಸ್ಯ = ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ರಾಜಾ = ಅರಸಹಂಥಾ ರುದ್ರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ನ ಪೂಜ್ಯತೇ = ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ಚೇತ್ = ಹಾಂಗಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಧ್ವರೇ = ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತೈಃ = ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಏಭಿಃ = ಈ ಅಮರ್ತ್ಯೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದವು ಅನ್ಯೈಃ = ಋುಷಿಗಳಿಂದವೂ ಕಿಂ ಫಲಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು ? ||೧೨||

ಪ್ರಭುಃ = ಒಡೆಯುನಹಂಥಾ ಅವ್ಯಯಃ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಸುರೇಶಾನಾಂ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ದೇವೇಂದ್ರರುಗಳ ಸ್ರಷ್ಟಾ = ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮಾಡಿದಾತನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮ

---

*ಇದಾದ ನಂತರ 'ದಧೀಚಃ — ದಧೀಚಿ ಋುಷಿಯ ವಾಕ್ಯವು (ಖ) ಎಂದಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ಪರಶ್ಚೈವ ಪುರುಷಸ್ಯ ಚ ಯಃ ಪ್ರಭುಃ
ಚಿಂತ್ಯತೇ ಯೋಗವಿದ್ವದ್ಭಿರ್ಮುನಿಭಿಸ್ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ ||೧೪||

ಅಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ [1]ಯದಸತ್ಸದಸಚ್ಚ ಯತ್[1]
ಅನಾದಿಮಧ್ಯನಿಧನಮಪ್ರತರ್ಕ್ಯಂ ಸನಾತನಮ್ ||೧೫||

ಯಃ ಸ್ರಷ್ಟಾ ಚೈವ ಸಂಹರ್ತಾ ಭರ್ತಾ ಚೈವ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ತಸ್ಮಾದನ್ಯಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಶಂಕರಾನ್ನಾನ್ಯಮಧ್ವರೇ ||೧೬||

ಮೊದಲಾದಂಥಾ [2]ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಕೋಟಿ ದೇವರ್ಕಳು[2] ಪಿಶಾಚಾಂತಾಃ = [3]ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಕಡೆ[3]ಯಾದಂಥಾವರುಗಳು ಯಸ್ಯ = ಆವನಾನೋರ್ವ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಕಿಂಕರವಾದಿನಃ = ಏನು ಸೇವೆಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸುತ್ತಿಹರು. ||೧೩||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಕೃತೀನಾಂ = ಮಾಯಾತತ್ತ್ವಂಗಳಿಗೆ ಪರಃ = ಮೇಲಣಾತನು. ಪುರುಷಸ್ಯ ಚೈವ = ಆತ್ಮಂಗೆಯೂ ಪ್ರಭುಃ = ಒಡೆಯ[4]ನಹಾತನು[4]. ಯೋಗವಿದ್ವದ್ಭಿಃ = ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿದರಹಂಥಾ (ಯೋಗವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಯೋಗಿಗಳಿಂದ) ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ = ತತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯವನು ಕಂಡಂಥಾ ಮುನಿಭಿಶ್ಚ = ಋಷಿಗಳಿಂದವು ಚಿಂತ್ಯತೇ = ಧ್ಯಾನಿಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿಹನು. ||೧೪||

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಸತ್ = ಸತ್ಸ್ವರೂಪ[5]ನಲ್ಲದೇ[5] ಇದ್ದಂಥಾ ಸದಸತ್ = ಸತ್ಸ್ವರೂಪ ಅಸತ್ಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ಅನಾದಿಮಧ್ಯನಿಧನಂ = ಆದಿ ಮಧ್ಯ ಅವಸಾನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಪ್ರತರ್ಕ್ಯಂ = ಊಹೆಗೆ ನಿಲುಕದಂಥಾ (ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೆ ಇದ್ದಂಥಾ) ಸನಾತನಂ = ನಿತ್ಯ (ಸನಾತನ)ನಹಂಥಾ ಅಕ್ಷರಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಯತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ = ಆವುದಾನೊಂದು ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾತನೀಗ ಶಿವನು. ||೧೫||

ಯಃ ಮಹೇಶ್ವರ ಏವ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಸ್ರಷ್ಟಾ ಚ = ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಾಡುವನು ಭರ್ತಾ ಚ = ಪಾಲಿಸುವನು ಸಂಹರ್ತಾ ಏವ = ಸಂಹರಿಸುವನು ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ (ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ) ಅಧ್ವರೇ =

---

[1] (ಘ) ಮೂಲ ಪಾಠ. ಯಚ್ಚ ಸತ್ತದಸಚ್ಚ ಯತ್ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ

[2] (ಖ) ಪಾಠ [3] ಪಿಶಾಚ ಕೊನೆ (ಕ) [4] ನು (ಖ) [5] ವಲ್ಲದೇ (ಖ)

ಯಸ್ಮಾನ್ನಾರಾಧಿತೋ ರುದ್ರಸ್ಸರ್ವದೇವೇಶ್ವರೇಶ್ವರಃ
ತಸ್ಮಾದ್ದಕ್ಷ ತವಾಶೇಷೋ [1]ಯಜ್ಞೋಽಯಂ[1] ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||೧೭||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ವಚನಂ ಕ್ರುದ್ಧೋ [2]ದಧೀಚೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ[2]
ನಿರ್ಗತ್ಯ ಚ ತತೋ ದೇಶಾಜ್ಜಗಾಮ ಸ್ವಕಮಾಶ್ರಮಮ್ ||೧೮||

ನಿರ್ಗತೇಽಪಿ ಮುನೌ ತಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ದಕ್ಷಂ ನ ತತ್ಯಜುಃ
ಅವಶ್ಯಮನುಭಾವ್ಯತ್ವಾದನರ್ಥಸ್ಯ ತು ಭಾವಿನಃ ||೧೯||

ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಾತ್ = ಈಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದಲೂ ಮಾನ್ಯಂ = ಪೂಜ್ಯನಹಂಥಾ ಅನ್ಯಂ = ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೇವನನು ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ = ಕಾಣೆನು. ||೧೬||

ಸರ್ವದೇವೇಶ್ವರೇಶ್ವರಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳ [3]ಒಡೆಯನಹಂಥಾ[3] ರುದ್ರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಆರಾಧಿತೋ ನ = ಆರಾಧಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭೋ ದಕ್ಷ = ಎಲೆ ದಕ್ಷನೇ ! ತವ = ನಿನ್ನ ಅಶೇಷಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಅಯಂ = ಈ ಯಜ್ಞಃ = ಯಾಗವು ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಆಗದು. ||೧೭||

ಮುನಿಸತ್ತಮಃ = ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ದಧೀಚಃ = ದಧೀಚಮಹಾ[4]ಋಷೀ[4]ಶ್ವರನು ಕ್ರುದ್ಧಃ = ಕ್ರೋಧಿತನಾಗಿ ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ತತಃ = ಅಪ್ಪುರಮೇಲೆ ದೇಶಾತ್ = ದಕ್ಷನ ಯಾಗಮಂಟಪದ ಸ್ಥಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗತ್ಯ = ಹೊರವಂಟು ಸ್ವಕಂ = ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಆಶ್ರಮಂ = ಆಶ್ರಮವನು ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೮||

ತಸ್ಮಿನ್ ಮುನೌ = ಆ ದಧೀಚಿ ಮಹಾಋಷಿ ನಿರ್ಗತೇ ಸತ್ಯಪಿ = ಹೊರವಡುತ್ತಿರಲಾಗಿ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಅನರ್ಥಸ್ಯ = ಅನರ್ಥವ ಅವಶ್ಯಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅನುಭಾವ್ಯತ್ವಾತ್ = ಅನುಭವಿಸುವತನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಾವಿನಃ = ಆಗಲುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ದಕ್ಷಂ ತು = ದಕ್ಷನನು ನ ತತ್ಯಜುಃ = ಬಿಟ್ಟುದಿಲ್ಲವು.

---

1 ಯಾಗೋಽಯಂ (ಗ) 2 ದಧೀಚಿರ್ಮುನಿಸತ್ತಮಃ (ಘ)

3 ಒಡೆಯರಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ (ಖ) 4 ಮುನೀ (ಖ)

ಏತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕಾಲೇ ತು ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತತ್ಸರ್ವಮೀಶ್ವರವ್
ದಗ್ಧುಂ ದಕ್ಷಾಧ್ವರಂ [1]ಕ್ಷಿಪ್ರಾದ್ದೇವೀ[1] ದೇವಮಚೋದಯತ್ ||೨೦||

ದೇವ್ಯಾ ಸಂಚೋದಿತೋ ದೇವೋ ದಕ್ಷಾಧ್ವರಜಿಘಾಂಸಯಾ
ಸಸರ್ಜ ಸಹಸಾ ವೀರಂ ವೀರಭದ್ರಂ ಗಣೇಶ್ವರವ್ ||೨೧||

ಸಹಸ್ರವದನಂ ದೇವಂ ಸಹಸ್ರಚರಣೇಕ್ಷಣವ್
ಸಹಸ್ರಮುದ್ಗರಧರಂ[2] ಸಹಸ್ರಶತಪಾಣಿಕವ್[2] ||೨೨||

ಶೂಲಟಂಕಗದಾಹಸ್ತಂ ದೀಪ್ತಕಾರ್ಮುಕಧಾರಿಣವ್
ಚಕ್ರವಜ್ರಧರಂ ಘೋರಂ ಚಂದ್ರಾರ್ಧಕೃತಶೇಖರವ್ ||೨೩||

ಏತಸ್ಮಿನ್‌ಕಾಲೇ ಏವ = ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ಸರ್ವಂ = ಅದೆಲ್ಲವನು ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅರಿದು ದೇವೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಕ್ಷಿಪ್ರಾತ್ = ಬೇಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಕ್ಷಾಧ್ವರಂ = ದಕ್ಷನ ಯಾಗವನು ದಗ್ಧುಂ = ದಹನವ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಈಶ್ವರಂ ತು = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಅಚೋದಯತ್ = ಪ್ರೇರಿಸಿದಳು. ಚುದ — ಪ್ರೇರಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೨೦||

ದೇವ್ಯಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯಿಂದ ಸಂಚೋದಿತಃ = ಪ್ರೇರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ದಕ್ಷಾಧ್ವರಜಿಘಾಂಸಯಾ = ದಕ್ಷನ ಯಾಗವ ಕೆಡಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಹಸಾ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವೀರಂ = ವೀರನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಂ = ವೀರಭದ್ರನನು ಸಸರ್ಜ = ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ||೨೧||

ಸಹಸ್ರವದನಂ = ಸಾವಿರ ಮುಖಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಹಸ್ರಚರಣೇಕ್ಷಣಂ = ಸಾವಿರ ಪಾದ ಸಾವಿರ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಹಸ್ರಮುದ್ಗರಧರಂ = ಸಾವಿರ ಕಬ್ಬಿನದ ಡಾಣೆಯ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಸಹಸ್ರಶತಪಾಣಿಕಂ = ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಭುಜವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ, ||೨೨||

ಶೂಲಟಂಕಗದಾಹಸ್ತಂ = ತ್ರಿಶೂಲ ಟಂಕ ಗದಾಹಸ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೀಪ್ತಕಾರ್ಮುಕಧಾರಿಣಂ = ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಚಕ್ರವಜ್ರಧರಂ = ಚಕ್ರವಜ್ರಗಳ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಚಂದ್ರಾರ್ಧಕೃತಶೇಖರಂ = ಅರ್ಧಚಂದ್ರನಿಂದ ಅಲಂಕಾರವ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಮಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಘೋರಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ,

---

[1] ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ದೇವೀ (ಘ) [2] ಸಹಸ್ರಶರಪಾಣಿಕಂ (ಘ)

ಕುಲಿಶೋದ್ಯೋತಿತಕರಂ ತಟಿದುಜ್ಜ್ವಲಮೂರ್ಧಜಮ್
ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಂ ಬಿಭ್ರಾಣಂ ಮಹಾವಕ್ತ್ರಂ ಮಹೋದರಮ್ ||೨೪||

ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವಂ ಪ್ರಲಂಬೋಷ್ಠಂ ಮೇಘಸಾಗರನಿಸ್ಸ್ವನಮ್
ವಸಾನಂ ಚರ್ಮ ವೈಯಾಘ್ರಂ ಮಹಾರುಧಿರನಿಸ್ಸ್ರವಮ್ ||೨೫||

ಗಂಡದ್ವಿತಯಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಮಂಡಲೀಕೃತಕುಂಡಲಮ್
ವರಾಮರಶಿರೋಮಾಲಾವಲೀಕಲಿತಶೇಖರಮ್ ||೨೬||

ರಣನ್ನೂಪುರಕೇಯೂರಮಹಾಕಟಕಭೂಷಿತಮ್
ರತ್ನಸಂಚಯಸಂದೀಪ್ತಹಾರಭಾರಾವೃತೋರಸಮ್ ||೨೭||

ಕುಲಿಶೋದ್ಯೋತಿತಕರಂ = ವಜ್ರದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲುಪಟ್ಟ ಹಸ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ತಟಿದುಜ್ಜ್ವಲಮೂರ್ಧಜಂ = ಮಿಂಚಿನೋಪಾದಿ ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದ ಜಡೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಳಂ = ದಾಡೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವನು ಬಿಭ್ರಾಣಂ = ಧರಿಸುತ್ತಂ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹಾವಕ್ತ್ರಂ = ದೊಡ್ಡಿಹ ಮುಖಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹೋದರಂ = ದೊಡ್ಡಿಹ ಉದರವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೨೪||

ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವಂ = ಮಿಂಚಿನೋಪಾದಿ ನಾಲಗೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಲಂಬೋಷ್ಠಂ = ಅತ್ಯಂತ ನೇಲುತ್ತಂವಿದ್ದ ತುಟಿಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮೇಘಸಾಗರನಿಸ್ಸ್ವನಂ = ಮೇಘ ಸಮುದ್ರಂಗಳೋಪಾದಿ ಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವೈಯಾಘ್ರಂ = ಹುಲಿಯ ಸಂಬಂಧ ವಹಂಥಾ ಮಹಾರುಧಿರನಿಸ್ಸ್ರವಂ = ಒಹಳ ರಕ್ತ ಸುರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಚರ್ಮ = ಚರ್ಮವನು ವಸಾನಂ = ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಂಥಾ, ||೨೫||

ಗಂಡದ್ವಿತಯಸಂಸ್ಪೃಷ್ಟಮಂಡಲೀಕೃತಕುಂಡಲಂ = ಗಲ್ಲಗಳೆರಡರಲ್ಲಿ ಒರಸುತ್ತಿರ್ದ[1] ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಕುಂಡಲಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವರಾಮರಶಿರೋಮಾಲಾವಲೀಕಲಿತಶೇಖರಂ = ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳ ಶಿರೋಮಾಲೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟ ಜಟಾಮಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ. ||೨೬||

ರಣನ್ನೂಪುರಕೇಯೂರಮಹಾಕಟಕಭೂಷಿತಂ = ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಂವಿದ್ದ ಜಡೆಯು, ಬಾಹುಪೂರೆಯು, ದೊಡ್ಡಿಹ ಕಡಗಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರತ್ನಸಂಚಯಸಂದೀಪ್ತಹಾರಭಾರಾವೃತೋರಸಂ = ರತ್ನಂಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದ ಹಾರಂಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೨೭||

---

1 ಒಸರು ? (ಖ)

ಮಹಾಶರಭಶಾರ್ದೂಲಸಿಂಹೈಸ್ಸದೃಶವಿಕ್ರಮಮ್
ಪ್ರಶಸ್ತಮತ್ತಮಾತಂಗಸಮಾನಗಮನಾಲಸಮ್ ||೨೮||

ಶಂಖಚಾಮರಕುಂದೇಂದುಮೃಣಾಳಸದೃಶಪ್ರಭಮ್
[1]ಸತುಷಾರ ಇವಾದ್ರೀಂದ್ರಃ ಸಾಕ್ಷಾಜ್ಜಂಗಮತಾಂ ಗತಮ್ ||೨೯||

ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ದೀಪ್ತಮೌಕ್ತಿಕಭೂಷಣಮ್
ತೇಜಸಾ ಚೈವ ದೀಪ್ಯಂತಂ ಯುಗಾಂತ ಇವ ಪಾವಕಮ್ ||೩೦||

ಸ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ ಮಹೀಂ ಗತ್ವಾ ಪ್ರಣತಃ ಪ್ರಾಂಜಲಿಸ್ತದಾ
ಪಾರ್ಶ್ವತೋ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಪರ್ಯತಿಷ್ಠದ್ಗಣೇಶ್ವರಃ ||೩೧||

ಮಹಾಶರಭಶಾರ್ದೂಲಸಿಂಹೈಃ = [2]ದೊಡ್ಡಿಹ ಶರಭ ಶಾರ್ದೂಲ ಸಿಂಹಂಗಳೊಡನೆ ಸದೃಶವಿಕ್ರಮಂ = ಸಮಾನವಹ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಶಸ್ತಮತ್ತಮಾತಂಗಸಮಾನಗಮನಾಲಸಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಮದಸೊಕ್ಕಿದ ಆನೆಗೆ ಸಮಾನವಹ ಮಂದಗಮನವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೨೮||

ಶಂಖಚಾಮರಕುಂದೇಂದುಮೃಣಾಳಸದೃಶಪ್ರಭಂ = ಶಂಖ ಚಾಮರ ಮೊಲ್ಲೆ ಹೂ ಚಂದ್ರ ತಾವರೆಯ ನೂಲುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸತುಷಾರಃ = ಹಿಮದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಅದ್ರೀಂದ್ರಃ = ಗಿರಿರಾಜನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಜಂಗಮತಾಂ = ಚಲಿಸುವತನವನು ಗತವಾನ = ಎಯ್ದಿದನಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ, ||೨೯||

ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ = ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಮಾಲೆಯಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೀಪ್ತಮೌಕ್ತಿಕಭೂಷಣಂ = ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದ ಮುತ್ತಿನಾಭರಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇಜಸಾ ಚೈವ = ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದವೇ ಯುಗಾಂತೇ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ದೀಪ್ಯಂತಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಾವಕಮಿವ = ಅಗ್ನಿಯಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನನು ಸಸರ್ಜ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ||೩೦||

ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ತದಾ = ಆಗ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ — ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದ ಮಹೀಂ = ಭೂಮಿಯನು ಗತ್ವಾ = ಎಯ್ದಿ ಪ್ರಣತಃ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾರ್ಶ್ವತಃ = ಕೆಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯತಿಷ್ಠತ್ = ಇದ್ದನು. ||೩೧||

---

1 ಸತುಷಾರಮಿವಾದ್ರೀಂದ್ರಂ (ಗ. ಘ) 2 ದೊಡ್ಡಿಯ (ಕ)

ಮನ್ಯುನಾ ಚಾಸೃಜದ್ಭದ್ರಾಂ ಭದ್ರಕಾಲೀಂ [1]ಮಹೇಶ್ವರೀ[1]
ಆತ್ಮನಃ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷಿತ್ವೇ ತೇನ ಗಂತುಂ ಸಹೈವ ತು ||೩೨||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾಽವಸ್ಥಿತಂ ವೀರಭದ್ರಂ ಕಾಲಾಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಮ್
ಭದ್ರಯಾ ಸಹಿತಂ ಪ್ರಾಹ ಭದ್ರಮಸ್ತ್ವಿತಿ ಶಂಕರಃ ||೩೩||

ಸ ಚ ವಿಜ್ಞಾಪಯಾಮಾಸ ಸಹ ದೇವ್ಯಾ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಆಜ್ಞಾಪಯ ಮಹಾದೇವ ಕಿಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರವಾಣ್ಯಹಮ್ ||೩೪||

ತತಸ್ತ್ರಿಪುರಹಾ ಪ್ರಾಹ ಹೈಮವತ್ಯಾಃ ಪ್ರಿಯೇಪ್ಸಯಾ
ವೀರಭದ್ರಂ ಮಹಾಬಾಹುಂ ವಾಚಾ ವಿಪುಲನಾದಯಾ ||೩೫||

ಮಹೇಶ್ವರೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಆತ್ಮನಃ = ತನ್ನ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷಿತ್ವೇ = ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಹತನದಲ್ಲಿ ತೇನ ಸಹೈವ = ಆ ವೀರಭದ್ರನೊಡನೆ ಗಂತುಂ = ಹೋಗಲೋಸ್ಕರ ಮನ್ಯುನಾ ಚ = ಕೋಪದಿಂದವೂ ಭದ್ರಾಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭದ್ರಕಾಳೀಂ ತು = ಭದ್ರಕಾಳಿಯನು ಅಸೃಜತ್ = ಸೃಜಿಸಿದಳು. ||೩೨||

ಭದ್ರಯಾ = ಭದ್ರಕಾಳಿಯಿಂದ ಸಹಿತಂ = ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಅಸ್ಥಿತಂ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಂ = ಕಾಲಾಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತಂ ವೀರಭದ್ರಂ = ಆ ವೀರಭದ್ರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಭದ್ರಂ = ಮಂಗಳವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಶಂಕರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೩೦||

ಸ ಚ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ದೇವ್ಯಾ ಸಹ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಶಿವನನು ಕುರಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಯಾಮಾಸ = ಬಿನ್ನೈಸಿದನು. ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಆಜ್ಞಾಪಯ = ನಿರೂಪಿಸು. ಕಾರ್ಯಂ ಕಿಂ = ಕಾರ್ಯವಾವುದು ? ಅಹಂ = ನಾನು ಕರವಾಣಿ = ಮಾಡುವೆನು. ||೩೪||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರಹಾ = ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರಿಯಹಂಥಾ ಹೈಮವತ್ಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೆ ಪ್ರಿಯೇಪ್ಸಯಾ = ಪ್ರೀತಿಯ ಬಯಸುವದರಿಂದ ಮಹಾಬಾಹುಂ = ದೊಡ್ಡಿಹ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಂ = ವೀರಭದ್ರನನು ಕುರಿತ್ತು ವಿಪುಲನಾದಯಾ = ಬಹಳವಹ ಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೩೫||

---

[1] (ಘ) ಮೂಲಪಾಠ. ಮಹೇಶ್ವರೀಂ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ

[1]ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ಪ್ರಾಚೇತಸಸ್ಯ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಯಜ್ಞಮದ್ಯ ವಿನಾಶಯ
ಭದ್ರಕಾಲ್ಯಾ ಸಹಾಶು [2]ತ್ವಮೇತತ್ಕಾರ್ಯಂ[2] ಗಣೇಶ್ವರ ||೩೬||

ಅಹಮಪ್ಯನಯಾ ಸಾರ್ಧಂ ರೈಭ್ಯಾಶ್ರಮಸಮೀಪತಃ
ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯೇ ಗಣೇಶಾನ ವಿಕ್ರಮಂ ತವ ದುಸ್ಸಹಮ್ ||೩೭||

ವೃಕ್ಷಾಃ ಕನಖಲೇ ಯೇ ತು ಗಂಗಾದ್ವಾರಸಮೀಪಗಾಃ
ಸುವರ್ಣಶೃಂಗಶಿಖರೀ ಮೇರುಮಂದರಸನ್ನಿಭಃ ||೩೮||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಭೋ ಗಣೇಶ್ವರ = ಎಲೆ ಗಣೇಶ್ವರನೇ ತ್ವಂ = ನೀನು ಭದ್ರಕಾಲ್ಯಾ ಸಹ ಭದ್ರಕಾಳಿಯಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೇತಸಸ್ಯ = ವರುಣನಪುತ್ರನೆಹಂಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞಂ = ಯಾಗವನು ಅದ್ಯ = ಇಂದು ಆಶು = ಬೇಗ ವಿನಾಶಯ = ಕೆಡಿಸು. ಏತತ್ = ಇದು ಕಾರ್ಯಂ = ಮಾಡಬೇಕಾದಂಥಾದ್ದು.

ಅಹಮಪಿ = ನಾನು ಅನಯಾ ಸಾರ್ಧಂ = ಈ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ರೈಭ್ಯಾಶ್ರಮಸಮೀಪತಃ—ರೈಭ್ಯಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ವಾ = ಇದ್ದು ಭೋ ಗಣೇಶಾನ = ಎಲೆ ಗಣೇಶ್ವರನೇ! ತವ = ನಿನ್ನ ದುಸ್ಸಹಂ = ಸೈರಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಕ್ರಮಂ = ಪರಾಕ್ರಮವನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯೇ = ನೋಡುವೆನು (ನೋಡೇನು). ||೩೭||

ಕನಖಲೇ = ಕನಖಳೆ ಎಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾದ್ವಾರಸಮೀಪಗಾಃ = ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹದ ಸಮೀಪವನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಯೇ ತು = ಆವವು ಕೆಲವು ವೃಕ್ಷಾಃ— ವೃಕ್ಷಂಗಳುಂಟು ಮೇರುಮಂದರಸನ್ನಿಭಃ = ಮೇರುಪರ್ವತ ಮಂದರಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಂ [3]ಇದ್ದಂಥಾ[3] ಸುವರ್ಣಶೃಂಗಃ = ಸುವರ್ಣಶೃಂಗವೆಂಬಂಥಾ ಶಿಖರೀ = [4]ಪರ್ವತವುಂಟು.[4] ||೩೮||

---

1 ದೇವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನವಾಕ್ಯವು (ಖ)

2 ತ್ವಮೇತತ್ಕೃತ್ಯಂ (ಖ)

3 ವಿದಂಥಾದ್ದ (ಖ) 4 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರದೇಶೇ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಯಜ್ಞಃ ಸಂಪ್ರತಿ ವರ್ತತೇ
ಸಹಸಾ ತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವಿನಾಶಂ ಕುರು ಮಾ ಚಿರಮ್ ||೩೯||

ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಸತಿ ದೇವೇನ ದೇವೀ ಹಿಮಗಿರೀಂದ್ರಜಾ
ಭದ್ರಂ ಭದ್ರಾಂ ಚ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ವತ್ಸಂ ಧೇನುರಿವೌರಸಮ್ ||೪೦||

ಆಲಿಂಗ್ಯ ಚ [1]ತದಾಽಽಘ್ರಾಯ[1] ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಷಡ್ವದನಂ ಯಥಾ
ಸಸ್ಮಿತಂ ವಚನಂ ಪ್ರಾಹ ಮಧುರಂ ಮಧುರಸ್ವನಾ ||೪೧||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—

ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರದೇಶೇ = ಆ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞಃ = ಯಾಗವು ಸಂಪ್ರತಿ ವರ್ತತೇ = ಈಗ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು. ಸಹಸಾ = ಬೇಗ ತಸ್ಯ = ಆ ಯಜ್ಞಸ್ಯ = [2]ಯಾಗದ[2] ವಿನಾಶಂ = ನಾಶವನ್ನು ಕುರು = ಮಾಡು. ಮಾ ಚಿರಂ = [3]ತಡಮಾಡಬೇಡ[3]. ||೩೯||

ದೇವೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಸತಿ = [4]ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥವಳಾಗಿ[4] ಹಿಮಗಿರೀಂದ್ರಜಾ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತ[5]ದಿಂದ[5] ಜನಿಸಿದಂಥಾ ದೇವೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಔರಸಂ = ಬಸುರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ವತ್ಸಂ = ಕರುವನ್ನು ಧೇನುರಿವ = ಗೋವು [6]ಎಹಗೋ ಅಹಗೆ.[6] ಭದ್ರಂ = ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಭದ್ರಾಂ ಚ = [7]ಭದ್ರಕಾಳಿಕೆ[7]ಯನ್ನೂ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ = ನೋಡಿ, ||೪೦||

ತದಾ = ಆಗ ಷಡ್ವದನಂ ಯಥಾ = ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕೇಯನನ್ನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ[8] ಆಲಿಂಗ್ಯ ಚ = ತಕ್ಕೈಸಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಘ್ರಾಯ = ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ ಮಧುರಸ್ವನಾ = ಮಧುರಸ್ವರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಸಸ್ಮಿತಂ = ಮುಗುಳು ನಗೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಮಧುರಂ = ಮಧುರವಹಂಥಾ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದಳು. ||೪೧||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—[9]ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಾಕ್ಯವು.[9]

---

[1] ತಥಾಽಽಘ್ರಾಯ (ಘ) [2] ಯಾಗವ (ಖ)

[3] ತಡ್ಮೆಯ ಬೇಡ (ಖ) [4] ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿವುತ್ತಂಮಿರಲು (ಖ)

[5] ನಲ್ಲಿ (ಖ) [6] ಎಸಗಹಗೆ (ಖ)

[7] ಭದ್ರಕಾಳಿಯನೂ (ಖ) [8] ಕಾರ್ತಿಕನೆಹಗಹಗೆ(ಖ) [9] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ವತ್ಸ ಭದ್ರ ಮಹಾಭಾಗ ಮಹಾಬಲಪರಾಕ್ರಮ
ಮತ್ಪ್ರಿಯಾರ್ಥಂ ತ್ವಮುತ್ಪನ್ನೋ ಮಮ ಮನ್ಯುಂ ಪ್ರಮಾರ್ಜಯ ||

ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಮನಾಹೂಯ ಯಜ್ಞಕರ್ಮರತೋಽಭವತ್
ದಕ್ಷೋ ವೈರೇಣ ತಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಭಿಂದಿ ಯಜ್ಞಾಂಕಣೇ[1] ಸುರೈಃ ||೪೩||

ಯಜ್ಞಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಹ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತ್ವಂ ಭದ್ರ ಕೃತ್ವಾ ಮಮಾಜ್ಞಯಾ
ಯಜಮಾನಂ ಚ ತಂ ಹತ್ವಾ ವತ್ಸೈಹಿ ಸಹ ಭದ್ರಯಾ ||೪೪||

[2] ಸ ಶೇಷಾಮಿವ ತಾಮಾಜ್ಞಾಂ ಶಿವಯೋಶ್ಚಿತ್ರಕೃತ್ಯಯೋಃ
ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಕೃತ್ವಾ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಭದ್ರೋ ಗಂತುಂ ಪ್ರಚಕ್ರಮೇ ||೪೫||

ಮಹಾಭಾಗ = ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಬಲಪರಾಕ್ರಮ = [3]ಅತುಳ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಭದ್ರ = ಎಲೆ ವೀರಭದ್ರನೇ! ವತ್ಸ = ಎಲೆ [ಕಂದನೇ] ಕರುವೇ ![3] ತ್ವಂ = ನೀನು ಮತ್ಪ್ರಿಯಾರ್ಥಂ = ಎನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರ ಉತ್ಪನ್ನಃ = ಹುಟ್ಟಿದಾತನು. ಮಮ = ಎನ್ನ ಮನ್ಯುಂ = ಕೋಪವನು ಪ್ರಮಾರ್ಜಯ = ತಗ್ಗಿಸು. ||೪೨||

ದಕ್ಷಃ = ದಕ್ಷನು ವೈರೇಣ = ವೈರದಿಂದ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಂ = ಯಜ್ಞಂಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅನಾಹೂಯ = ಕರೆಯದೆ ಯಜ್ಞಕರ್ಮರತಃ = ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನು ಅಭವತ್ = ಆದನು (ಆಗಿರುವನು.) ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂಹ ತಂ = ಆ ದಕ್ಷನನು ಯಜ್ಞಾಂಕಣೇ = ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸುರೈಃ = ದೇವರ್ಕಳೊಡನೆ ಭಿಂದಿ = ವಿದಾರಿಸು.

ಹೇ ಭದ್ರ = ಎಲೆ ವೀರಭದ್ರನೇ! ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಮ = ಎನ್ನ ಆಜ್ಞಯಾ = ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಯಜ್ಞಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ = ಯಾಗದ ಸಿರಿಯು ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತ್ವಂ = ಅಮಂಗಳವಹತನವನು ಕೃತ್ವಾ—ಮಾಡಿ ಯಜಮಾನಂ = ಯಜಮಾನನಹಂಥಾ ತಂ = ಆ ದಕ್ಷನನು ಹತ್ವಾ = ಕೊಂದು ಭೋ ವತ್ಸ = ಎಲೆ ಮಗನೇ ಭದ್ರಯಾ ಸಹ = ಭದ್ರಕಾಳಿಯೊಡನೆ ಏಹಿ = ಬಾ. ||೪೪||

ಸ ಭದ್ರಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಚಿತ್ರಕೃತ್ಯಯೋಃ = ಆಶ್ಚರ್ಯವಹ ಕಾರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವಯೋಃ = ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರುಗಳ ತಾಂ ಆಜ್ಞಾಂ = ಆ

---

[1] ಯಜ್ಞಾಂಗಣೇ (ಘ) [2] ಸಭೂಷಾಮಿವ (ಘ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಅಥೈಷ ಭಗವಾನ್ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಪ್ರೇತವಾಸಕೃತಾಲಯಃ
ವೀರಭದ್ರೋ [1]ಮಹಾವೇಗೋ[1] ದೇವ್ಯಾ ಮನ್ಯುಪ್ರಮಾರ್ಜಕಃ ||೪೬||

ಸಸರ್ಜ ರೋಮಕೂಪೇಭ್ಯೋ ರೋಮಜಾಖ್ಯಾನ್ ಗಣೇಶ್ವರಾನ್
ರುದ್ರಾನುಭಾವಾನ್ ರಾದ್ರಾಂಶ್ಚ ರೌದ್ರವೀರ್ಯಪರಾಕ್ರಮಾನ್ ||

ದಕ್ಷಿಣಾದ್ಭುಜದೇಶಾತ್ತು ಶತಕೋಟಿಗಣೇಶ್ವರಾನ್
ಸದಾರಾನ್ಸರ್ವತೋ ಭದ್ರಾನ್ [2]ಸಾಸ್ತ್ರಾನ್ವಾ[2]ಮಾಚ್ಚ ವೈ ಭುಜಾತ್ ||

ಆಜ್ಞೆಯನು ಶೇಷಾಮಿವ = ಸೇಸೆಯನು ಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೃತ್ವಾ = ಧರಿಸಕೊಂಡು ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಗಂತುಂ = ಎಯ್ದಲು ಪ್ರಚಕ್ರಮೇ = ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು. ||೪೫||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪ್ರೇತವಾಸಕೃತಾಲಯಃ = ಶ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲು ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಾನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾವೇಗಃ = ಅತಿ ವೇಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವ್ಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಮನ್ಯು-ಪ್ರಮಾರ್ಜಕಃ = ಕೋಪವನು ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಏಷ ವೀರಭದ್ರಃ = ಈ ಲಯ-ಕಾಲದ ವೀರಭದ್ರನು ಕ್ರುದ್ಧಃ = ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗಿ, ||೪೬||

ರೋಮಕೂಪೇಭ್ಯಃ = ರೋಮಕೂಪಂಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ರೋಮಜಾಖ್ಯಾನ್ = ರೋಮಜರೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ರುದ್ರಾನುಭಾವಾನ್ = ರುದ್ರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ರೌದ್ರಾನ್ = ರೌದ್ರರುಗಳಹಂಥಾ ರುದ್ರವೀರ್ಯಪರಾಕ್ರಮಾನ್ = ರುದ್ರನ ಪ್ರತಾಪದೋಪಾದಿ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರಾಂಶ್ಚ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳನು ಸಸರ್ಜ = ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ||೪೭||

ದಕ್ಷಿಣಾತ್ ಭುಜದೇಶಾತ್ = ದಕ್ಷಿಣಭುಜದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಾಮಾತ್ ಭುಜಾತ್ವೈ = ವಾಮಭುಜದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭದ್ರಾನ್ = ಮನೋಹರರಹಂಥಾ ಸದಾರಾನ್ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ಸಾಸ್ತ್ರಾನ್ ಚ = ಆಯುಧಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ಶತಕೋಟಿಗಣೇಶ್ವರಾನ್ = ನೂರುಕೋಟಿ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳನು ಸಸರ್ಜ = ಸೃಜಿಸಿದನು. ||೪೮||

---

[1] ಮಹಾದೇವೋ: (ಘ) [2] ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಾ (ಘ) ಶಸ್ತ್ರಾನ್ವಾ (ಖ)

ಪಾದಾತ್ತಥೋರುದೇಶಾಚ್ಚ ಪೃಷ್ಠಾತ್ಪಾರ್ಶ್ವಾತ್ ಮುಖಾದ್ಗಲಾತ್
ಗುಹ್ಯಾದ್ಗುಲ್ಫಾಚ್ಛಿರೋಮಧ್ಯಾತ್[2]ಕರ್ಣಾದಾಸ್ಯಾತ್ತಥೋದರಾತ್ ||

ತಥಾ ಗಣೇಶ್ವರೈರ್ಭದ್ರೈರ್ಭದ್ರತುಲ್ಯಪರಾಕ್ರಮೈಃ
ಸಂಭಾದಿತಮಭೂತ್ಸರ್ವಂ ಸಾಕಾಶವಿವರಂ ಜಗತ್ ||೫೦||

ಸರ್ವೇ ಸಹಸ್ರಹಸ್ತಾಸ್ತೇ ಸಹಸ್ರಾಯುಧಪಾಣಯಃ
ರುದ್ರಸ್ಯಾನುಚರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸರ್ವೇ ರುದ್ರಸಮಪ್ರಭಾಃ ||೫೧||

ಪಾದಾತ್—ವೀರಭದ್ರದೇವರು ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಚರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಊರುದೇಶಾಚ್ಚ = ತೊಡೆಗಳ ಸ್ಥಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಪೃಷ್ಠಾತ್ = ಬೆನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಪಾರ್ಶ್ವಾತ್ = ಬದಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಖಾತ್ = ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗಲಾತ್ = ಕೊರಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗುಹ್ಯಾತ್ = ಶಿಶ್ನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗುಲ್ಫಾತ್ = ಹರಡಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶಿರೋಮಧ್ಯಾತ್ = ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕರ್ಣಾತ್ = ಕಿವಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಸ್ಯಾತ್ = ಬಾಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉದರಾತ್ = ಹೊಟ್ಟೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಸರ್ಜ = ಸೃಜಿಸಿದನು ||೪೯||

ತದಾ = ಆಗ ಭದ್ರೈಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಭದ್ರತುಲ್ಯಪರಾಕ್ರಮೈಃ = ವೀರಭದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರೈಃ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಸಾಕಾಶವಿವರಂ = ಆಕಾಶದ ತೆರಹಿಂ(ದಿಂ?)ದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಸಂಭಾದಿತಂ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು ಅಭೂತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ||೫೦||

ತೇ ಸರ್ವೇ = ಆ ಎಲ್ಲರು ಸಹಸ್ರಹಸ್ತಾಃ = ಸಾವಿರ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳು ಸಹಸ್ರಾಯುಧಪಾಣಯಃ = ಸಹಸ್ರ ಆಯುಧಂಗಳೆ ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲುಳ್ಳವರುಗಳು, ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತರೂ ರುದ್ರಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅನುಚರಾಃ = ಸೇವಕರುಗಳು. ಸರ್ವೇ = ಎಲ್ಲರೂ ರುದ್ರಸಮಪ್ರಭಾಃ = ಈಶ್ವರಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳವರುಗಳು. ||೫೧||

---

[2] ಕರ್ಣಾದಾ (ಖ.ಗ). ಕಂಠಾದಾ (ಘ) ಮತ್ತು (ಕ) ಮೂಲ. ಎಂಬೆರಡು ಪಾಠಗಳಿದ್ದರೂ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾತ್ — ಕಿವಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

ಶೂಲಶಕ್ತಿಗದಾಹಸ್ತಾಷ್ಟಂಕೋಪಲಶಿಲಾಯುಧಾಃ
ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರಸಂಕಾಶಾಸ್ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಶ್ಚ ಜಟಾಧರಾಃ ||೫೨||

ನಿಪೇತುರ್ಭೃಶಮಾಕಾಶೇ ಶತಶಸ್ಸಿಂಹವಾಹನಾಃ
[1]ನಿನೇದುಶ್ಚ[1] ಮಹಾನಾದಂ ಜಲದಾ ಇವ ಭದ್ರಜಾಃ ||೫೩||

ತೈರ್ಭದ್ರೈರ್ಭಗವಾನ್ಭದ್ರಃ ತದಾ ಪರಿವೃತೋ ಬಭೌ
ಕಾಲಾನಲಶತೈರ್ಯುಕ್ತೋ ಯಥಾಽಂತೇ ಕಾಲಭೈರವಃ ||೫೪

ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಸಮಾರುಹ್ಯ ವೃಷೇಂದ್ರಂ ವೃಷಭಧ್ವಜಃ
ಜಗಾಮ ಭಗವಾನ್ ಭದ್ರಃ ಶುಭ್ರಮಭ್ರಂ ಯಥಾ ಭವಃ ||೫೫||

ಶೂಲಶಕ್ತಿಗದಾಹಸ್ತಾಃ = ತ್ರಿಶೂಲ ಶಕ್ತಿ ಗದೆಗಳ ಹಸ್ತಂಗಳಲುಳ್ಳವರುಗಳು ಟಂಕೋಪಲಶಿಲಾಯುಧಾಃ = ಟಂಕವೆಂಬಾಯುಧ ಕಲ್ಲುಗುಂಡುಗಳೇ ಆಯುಧಂಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳವರುಗಳು ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರಸಂಕಾಶಾಃ = ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾವರುಗಳು ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಶ್ಚ = ಮೂರು ಕಣ್ಣನುಳ್ಳವರುಗಳು ಜಟಾಧರಾಶ್ಚ = ಜಟಾಮುಕುಟಧಾರಿಗಳು. ಟಂಕವೆಂದರೆ [2]ಉಳಿ ಎಂದರ್ಥ.[2] ||೫೨||

ಭದ್ರಜಾಃ = ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ಸಿಂಹವಾಹನಾಃ = ಸಿಂಹವಾಹನವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಶತಶಃ = ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದವರುಗಳು ಆಕಾಶೇ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ನಿಪೇತುಃ = ಎದ್ದಿದರು. ಜಲದಾ ಇವ = ಮೇಘಂಗಳಕ್ಕ್ಯ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಮಹಾನಾದಂ ಚ = ಮಹಾಧ್ವನಿಯನು ಕುರಿತು ನಿನೇದುಃ = ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟರು. ||೫೩||

ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನ ಭದ್ರೈಃ = ಒಪ್ಪು[3]ತ್ತಂವಿ[3]ದ್ದಂಥಾ ತೈಃ = ಆ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ತದಾ = ಆಗ ಬಭೌ = ಒಪ್ಪಿದನು. ತದ್ಯಥಾ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದಡೆ, ಅಂತೇ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನಲಶತೈಃ = ಕಾಲಾಗ್ನಿ[4]ಶ[4]ತಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕಾಲಭೈರವೋ ಯಥಾ = ಕಾಲಭೈರವನೆಹಗೋ ಆಹಗೆ. ||೫೪||

ತೇಷಾಂ = ಆ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ವೃಷಭಧ್ವಜಃ = ವೃಷಭಧ್ವಜವ

---

1 ವಿನೇದುಶ್ಚ (ಘ) 2 ಉಳಿಯ ಹೆಸರು (ಖ) 3 ತ್ತಿ (ಖ) 4 ಅಸಂಖ್ಯಾ (ಖ)

ತಮೇವ ವೃಷಮಾರುಹ್ಯ ಭದ್ರೇಣ ಭಸಿತಪ್ರಿಯಃ
ಬಭಾರ ಮೌಕ್ತಿಕಚ್ಛತ್ರಂ ಗೃಹೀತಸಿತಚಾಮರಃ ||೫೬||

ಸ ತದಾ ಶುಶುಭೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಭದ್ರಸ್ಯ ಭಸಿತಪ್ರಿಯಃ
ಭಗವಾನಿವ ಶೈಲಾದಿಃ[1] ಪಾರ್ಶ್ವೇ ವಿಶ್ವಜಗದ್ಗುರೋಃ ||೫೭||

ಸೋಽಪಿ ತೇನ ಬಭೌ ಭದ್ರಃ ಶ್ವೇತಚಾಮರಪಾಣಿನಾ
ಸೋಮವರ್ಣೇನ ಸೌಮ್ಯೇನ ಯಥಾ ಶೂಲವರಾಯುಧಃ ||೫೮||

ನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ವೃಷೇಂದ್ರಂ—ವೃಷಭೇಶ್ವರನನು ಸಮಾರುಹ್ಯ—ಏರಿ ಜಗಾಮ—ಎಯ್ದಿದನು. ತದ್ಯಥಾ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ, ಭವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಶುಭ್ರಂ — ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ಅಭ್ರಂ ಯಥಾ — ಮೇಘವನು ಎಹಗೋ ಆಹಗೆ. ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಮೇಘವಾಹನವುಂಟೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ||೫೫||

ಭದ್ರೇಣ—ವೀರಭದ್ರನೊಡನೆ ತಂ ವೃಷಮೇವ—ಆ ವೃಷಭನನೇ ಆರುಹ್ಯ—ಏರಿ ಭಸಿತಪ್ರಿಯಃ — ವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೈಲಾದಿಃ — ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಗೃಹೀತಸಿತಚಾಮರಃ — ಇಕ್ಕಲುಪಟ್ಟ ಬಿಳಿಯ ಚಾಮರಂಗಳನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಮೌಕ್ತಿಕಚ್ಛತ್ರಂ—ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆಯನು ಬಭಾರ—ಹಿಡಿದನು.

ಭಸಿತಪ್ರಿಯಃ — ವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವಾನ್ — ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೈಲಾದಿಃ —ಶಿಲಾದಋುಷಿಯ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಸಃ— ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಭದ್ರಸ್ಯ—ವೀರಭದ್ರನ ಪಾರ್ಶ್ವೇ — ಕೆಲದಲ್ಲಿ ತದಾ — ಆಗ ಶುಶುಭೇ—ಒಪ್ಪಿದನು. ಕಥಮಿವ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ವಿಶ್ವಜಗದ್ಗುರೋಃ—ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುವಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಇವ —ಕೆಲದಲ್ಲಿ [2]ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ.[2] ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕ ಕುಳಕವು. ||೫೭||

ಸ ಭದ್ರೋಽಪಿ—ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಸೋಮವರ್ಣೇನ— ಚಂದ್ರವರ್ಣದೋಪಾದಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೌಮ್ಯೇನ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶ್ವೇತಚಾಮರಪಾಣಿನಾ—ಬಿಳಿಯ ಚಾಮರಂಗಳೇ ಹಸ್ತಂಗಳಲುಳ್ಳಂಥಾ ತೇನ—ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನಿಂದ ಬಭೌ—ಒಪ್ಪಿದನು. ತದ್ಯಥಾ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಶೂಲವರಾಯುಧೋ ಯಥಾ—ತ್ರಿಶೂಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಹ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಶಿವನೆಹಗಹಗೆ.

---

[1] ಶೈಲೇಂಪ್ರಃ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ ಮೂಲ ಶೈಲಾದಿಃ (ಘ)

[2] ಎಹಗಹಗೆ (ಪ).

ದಧ್ಮೌ ಶಂಖಂ ಸಿತಂ ಭದ್ರಂ ಭದ್ರಸ್ಯ ಪುರತಃ ಶುಭಮ್
ಭಾನುಕಂಪೋ ಮಹಾತೇಜಾ ಹೇಮರತ್ನೈರಲಂಕೃತಮ್ ||೫೯||

ದೇವದುಂದುಭಯೋ ನೇದುರ್ದಿವಿ ಸಂಕುಲನಿಸ್ವನಾಃ
ವವೃಷುಶ್ಚ ತತೋ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಪುಷ್ಪವರ್ಷಂ ಬಲಾಹಕಾಃ ||೬೦||

ಫುಲ್ಲಾನಾಂ ಮಧುಗರ್ಭಾಣಾಂ ಪುಷ್ಪಾಣಾಂ ಗಂಧಬಂಧವಃ
ಮಾರ್ಗಾನುಕೂಲಸಂವಾಹಾ ವವುಶ್ಚ ಪಥಿ ಮಾರುತಾಃ ||೬೧||

ತತೋ ಗಣೇಶ್ವರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಮತ್ತಾ ಯುದ್ಧಬಲೋದ್ಧತಾಃ
ನನೃತುರ್ಮುಮುದುರ್ನೇದುಃ ಜಹಸುರ್ಜಗದುರ್ಜಗುಃ ||೬೨||

ಭದ್ರಸ್ಯ—ವೀರಭದ್ರನ ಪುರತಃ — ಮುಂದೆ ಮಹಾತೇಜಾಃ — ಮಹಾತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಾನುಕಂಪಃ—ಭಾನುಕಂಪನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಹೇಮರತ್ನೈಃ — ಸುವರ್ಣರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಂ — ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶುಭಂ— ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ **ಭದ್ರಂ**—ಮಂಗಳವಹಂಥಾ ಸಿತಂ—ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ಶಂಖಂ —ಶಂಖವನು ದಧ್ಮೌ—ಊದಿದನು. ಧ್ಮಾ-ಪೂರಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ.

ದೇವದುಂದುಭಯಃ—ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಸಂಕುಲನಿಸ್ವನಾಃ—ವ್ಯಾಕುಲವಹ ಧ್ವನಿಗಳನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ದಿವಿ—ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೇದುಃ — ಧ್ವನಿಗೆಯ್ದವು. ನದ-ಅವ್ಯಕ್ತೇ ಶಬ್ದೇ [1]ಎಂಬ[1] ಧಾತು. ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಲಾಹಕಾಶ್ಚ—ಮೇಘಂಗಳು ಪುಷ್ಪವರ್ಷಂ — [2]ಹೂ[2]ಮಳೆಯನು ಮೂರ್ಧ್ನಿ — ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವವೃಷುಃ — ಕರೆದುವು. ||೬೦||

ಫುಲ್ಲಾನಾಂ—ವಿಕಸಿತವಾದಂಥಾ ಮಧುಗರ್ಭಾಣಾಂ — ರಸವನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥಾ ಪುಷ್ಪಾಣಾಂ — ಪುಷ್ಪಂಗಳ ಗಂಧಬಂಧವಃ = ಪರಿಮಳಕ್ಕೆ ಬಂಧುಗಳಹಂಥಾ ಮಾರುತಾಃ — ವಾಯುಗಳು ಮಾರ್ಗಾನುಕೂಲಸಂವಾಹಾಃ —ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಎಯ್ದುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾವಾಗಿ ಪಥಿ ಚ — ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ವವುಃ—ಬೀಸಿದವು. ವಾ-ಗತಿಗಂಧನಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೬೧||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತಾಃ —ಮದೋನ್ಮತ್ತ[3]ರಹಂಥಾ[3]. ಯುದ್ಧ-ಬಲೋದ್ಧತಾಃ = ಕಾಳಗದ ಬಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತರಹಂಥಾ ಸರ್ವೇ ಗಣೇಶ್ವರಾಃ

---

[1] ಇತಿ(ಖ) [2] ಹೂವಿನ (ಖ) [3] ರುಗಳಹಂಥಾ (ಕ)

ತದಾ ಭದ್ರಗಣಾಂತಸ್ಥೋ ಬಭೌ ಭದ್ರಃ ಸ ಭದ್ರಯಾ
ಯಥಾ ರುದ್ರಗಣಾಂತಸ್ಥಃ ತ್ರ್ಯಂಬಕೋಽಂಬಿಕಯಾ ಸಹ ||೬೩||

ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಯಜ್ಞವಾಟಂ ಹಿರಣ್ಮಯಮ್
ಪ್ರವಿವೇಶ ಮಹಾಬಾಹುಃ ವೀರಭದ್ರೋಽದ್ರಿಜಾನುಗಃ ||೬೪||

[1] ತತಸ್ತು ದಕ್ಷಪ್ರತಿಪಾದಿತಸ್ಯ
ಕ್ರತುಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಗಣಪ್ರಧಾನಃ
ಪ್ರಯೋಗಭೂಮಿಂ ಪ್ರವಿವೇಶ ಭದ್ರೋ
ಯಥಾ ಯುಗಾಂತೇ ಭುವನಂ ದಿಧಕ್ಷುಃ ||೬೫||

—ಸಮಸ್ತ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳೂ ನನೃತುಃ — ಕುಣಿದಾಡಿದರು. ಮುಮುದುಃ — ಸಂತೋಷಿಸಿದರು. ನೇದುಃ — ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟರು. ಜಹಸುಃ — ನಕ್ಕರು. ಜಗದುಃ — [2]ಮಾತಾಡಿದರು. ಜಗುಃ — ಹಾಡಿದರು. ||೬೨||

ತದಾ — ಆಗ ಭದ್ರಗಣಾಂತಸ್ಥಃ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಗಣಂಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದಂಥಾ ಸಃ ಭದ್ರಃ — ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಭದ್ರಯಾ — ಭದ್ರಕಾಳಿಯೊಡನೆ ಬಭೌ — [3]ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು. ಕಥಮಿತಿ ಚೇತ್ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ರುದ್ರಗಣಾಂತಸ್ಥಃ — ರುದ್ರಗಣಂಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ತ್ರ್ಯಂಬಕಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅಂಬಿಕಯಾ ಸಹ ಯಥಾ — ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆಹಗಹಗೆ. ||೬೩||

ಅದ್ರಿಜಾನುಗಃ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಸೇವಕನಹಂಥಾ ಮಹಾಬಾಹುಃ — ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಃ — ವೀರಭದ್ರನು ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ — ಆ ಕ್ಷಣದ ನೆಸೆಯಿಂದವೇ ದಕ್ಷಸ್ಯ — ದಕ್ಷನ ಹಿರಣ್ಮಯಂ — ಸುವರ್ಣಮಯವಹಂಥಾ ಯಜ್ಞವಾಟಂ — ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯನು ಪ್ರವಿವೇಶ — ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ||೬೪||

ತತಸ್ತು — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ (ಆನಂತರದಲ್ಲಿ) ಗಣಪ್ರಧಾನಃ — [4]ಗಣಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ[4]ನಹಂಥಾ ಭದ್ರಃ — ವೀರಭದ್ರನು ದಕ್ಷಪ್ರತಿಪಾದಿತಸ್ಯ — ದಕ್ಷನಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕ್ರತುಪ್ರಧಾನಸ್ಯ — ಮುಖ್ಯವಹಂಥಾ ಯಾಗದ ಪ್ರಯೋಗಭೂಮಿಂ — ಪ್ರಯೋಗಸ್ಥಾನವನು ಪ್ರವಿವೇಶ — ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ತದ್ಯಥಾ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಯುಗಾಂತೇ — ಯುಗದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಭುವನಂ — ಲೋಕವನು ದಿಧಕ್ಷುರ್ಯಥಾ — ದಹಿಸಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ರುದ್ರನೆಹಗಹಗೆ. ||೬೫||

---

[1] [ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ] [2] ಮಾಚಿನಾ (ಖ) [3] ಒಪ್ಪಿದನು (ಖ)
[4] ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ (ಖ)

ತತೋ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಧಾನಾನಾಂ ದೇವಾನಾಮಮಿತೌಜಸಾಮ್
ದದರ್ಶ ಸಹಸಾ ತತ್ರ ಚಿತ್ರಾಧ್ವರಪರಿಷ್ಕೃತಮ್ ||೬೬||

ಸುದರ್ಭರಜ್ಜುಸಂಸ್ತೀರ್ಣಂ ಸುಸಮಿದ್ಧಹುತಾಶನಮ್
ಕಾಂಚನೈರ್ಯಜ್ಞಭಾಂಡೈಶ್ಚ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಭಿರಲಂಕೃತಮ್ ||೬೭||

ಋತ್ವಿಗ್ಭಿರ್ಯಜ್ಞಪಟುಭಿಃ ಯಥಾವತ್ಕರ್ಮಕರ್ತೃಭಿಃ
ವಿಧಿನಾ ವೇದದೃಷ್ಟೇನ ಸ್ವನುಷ್ಠಿತಹುತಕ್ರಮಮ್ ||೬೮||

ದಿವ್ಯಾಂಗನಾಸಹಸ್ರಾಢ್ಯಮಪ್ಸರೋಗಣಸೇವಿತಮ್
ವೇಣುವೀಣಾರವೈರ್ಜುಷ್ಟಂ ವೇದಘೋಷೈಸ್ತು ಬೃಂಹಿತಮ್ ||೬೯||

ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ತತ್ರ — ಆ ಯಾಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಧ್ವರಪರಿಷ್ಕೃತಂ ವಿಚಿತ್ರವಹ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಕ್ಷನನು ವಿಷ್ಣುಪ್ರಧಾನಾನಾಂ — ವಿಷ್ಣುಮುಖ್ಯವಹಂಥಾ ಅಮಿತೌಜಸಾಂ — ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಾನಾಂ — ದೇವರ್ಕಳ ಸಹಸಾ — ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದದರ್ಶ — ಕಂಡನು. ಷಷ್ಠ್ಯರ್ಥೇ ದ್ವಿತೀಯಾ ಎಂಬ ವಕ್ತವ್ಯಸೂತ್ರದಿಂದ ದೇವರ್ಕಳ ಎಂಬ ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿ [1]ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯು ನುಡಿವುದು.[1] ||೬೬||

ಸುದರ್ಭರಜ್ಜುಸಂಸ್ತೀರ್ಣಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ದರ್ಭೆಯ ರಜ್ಜುಗಳಿಂದ ಹೆರಹಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸುಸಮಿದ್ಧಹುತಾಶನಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಬೆಳಸಲುಪಟ್ಟ ಯಜ್ಞಪುರುಷನನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಂಚನೈಃ — ಸುವರ್ಣಮಯವಹಂಥಾ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಭಿಃ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಯಜ್ಞಭಾಂಡೈಶ್ಚ — ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಹ ಭಾಂಡಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಂ — ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ||೬೭||

ಯಜ್ಞಪಟುಭಿಃ — ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಹಂಥಾ ಯಥಾವತ್ — ಯಥೋಕ್ತವಾಗಿ ಕರ್ಮಕರ್ತೃಭಿಃ — ಕರ್ಮವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಋತ್ವಿಗ್ಭಿಃ — ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವೇದದೃಷ್ಟೇನ — ವೇದದಿಂದ ಕಾಣಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಧಿನಾ — ವಿಧಾನದಿಂದ ಸ್ವನುಷ್ಠಿತಹುತಕ್ರಮಂ — ಲೇಸಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಹೋಮದ ಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೮||

ದಿವ್ಯಾಂಗನಾಸಹಸ್ರಾಢ್ಯಂ — ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಅಪ್ಸರೋಗಣಸೇವಿತಂ — ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ

---

[1] ಲುಪ್ತ ಕ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದಕ್ಷಾಧ್ವರಂ ವೀರೋ ವೀರಭದ್ರಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್
ಸಿಂಹನಾದಂ ತದಾ ಚಕ್ರೇ ಗಂಭೀರಂ ನೀರದೋ ಯಥಾ ||೭೦||

ತತಃ ಕಿಲಕಿಲಾಶಬ್ದ ಆಕಾಶಂ ಪೂರಯನ್ನಿವ
ಗಣೇಶ್ವರೈಃ ಕೃತೋ ಜಜ್ಞೇ ಮಹಾನ್ನ್ಯಕ್ಕೃತಸಾಗರಃ ||೭೧||

ತೇನ ಶಬ್ದೇನ ಮಹತಾ ತ್ರಸ್ತಾಸ್ಸರ್ವೇ ದಿವೌಕಸಃ
ದುದ್ರುವುಃ ಪರಿತೋ ಭೀತಾಃ ಸ್ರಸ್ತವಸ್ತ್ರವಿಭೂಷಣಾಃ ||೭೨||

ಕಿಂಸ್ವಿದ್ಭಿನ್ನೋ ಮಹಾಮೇರುಃ ಕಿಂಸ್ವಿತ್ಸಂದೀರ್ಯತೇ ಮಹೀ
ಕಿಮಿದಂ ಕಿಮಿದಂ ಚೇತಿ ಜಜಲ್ಪುಸ್ತ್ರಿದಶಾ ಭೃಶಮ್ ||೭೩||

ಓಲೈಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವೇಣುವೀಣಾರವೈಃ = ಕೊಳಲು ವೀಣೆಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಜುಷ್ಟಂ—ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ವೇದಘೋಷೈಶ್ಚ— ವೇದ ಘೋಷಂಗಳಿಂದವೂ ಬೃಂಹಿತಂ—ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೬೯||

ದಕ್ಷಾಧ್ವರಂ—ದಕ್ಷಯಾಗವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ— ಕಂಡು ಪ್ರತಾಪವಾನ್ — ಪ್ರತಾಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಃ—ವೀರನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಃ— ವೀರಭದ್ರನು ತದಾ —ಆಗ ಗಂಭೀರಂ — ಗಂಭೀರವಹಂಥಾ ಸಿಂಹನಾದಂ — ಸಿಂಹದ ಧ್ವನಿಯನು ಚಕ್ರೇ—ಮಾಡಿದನು. ತದ್ಯಥಾ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯೆಂದಡೆ ನೀರದೋ ಯಥಾ ಮೇಘವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ. ||೭೦||

ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಗಣೇಶ್ವರೈಃ — ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಕೃತಃ — ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನ್ಯಕ್ಕೃತಸಾಗರಃ— ತಿರಸ್ಕರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಸಮುದ್ರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾನ್ — ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ಕಿಲಕಿಲಾಶಬ್ದಃ — ಘೀಳಿಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಧ್ವನಿ ಆಕಾಶಂ—ಆಕಾಶವನು ಪೂರಯನ್ನಿವ—ತುಂಬಿತಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಜಜ್ಞೇ— ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ||೭೧||

ಮಹತಾ—ಬಹಳವದಂಥಾ ತೇನ ಶಬ್ದೇನ—ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತ್ರಸ್ತಾಃ— ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವೇ ದಿವೌಕಸಃ— ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳುಗಳೂ ಪರಿತಃ— ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭೀತಾಃ — ಭೀತಿಯನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಸ್ರಸ್ತವಸ್ತ್ರ ವಿಭೂಷಣಾಃ— ಸಡಲಿದ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಂಗಳನುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತವು ದುದ್ರುವುಃ — ಓಡಿದರು. ದ್ರು-ಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೭೨||

ಕಿಂಸ್ವಿತ್—ಇದೇನು. ಮಹಾಮೇರುಃ—ಮಹಾಮೇರುಪರ್ವತವು ಭಿನ್ನಃ

ಮೃಗೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಯಥಾ ನಾದಂ ಗಜೇಂದ್ರಾ ಗಹನೇ ವನೇ
ಶ್ರುತ್ವಾ [1]ತಥಾ ಸುರಾಃ ಕೇಚಿತ್ ತತ್ಯಜುರ್ಜೀವಿತಂ ಭಯಾತ್ ॥

ಪರ್ವತಾಶ್ಚ ವ್ಯಶೀರ್ಯಂತ ಚಕಂಪೇ ಚ ವಸುಂಧರಾ
ಮಾರುತಾಶ್ಚ ವ್ಯಘೂರ್ಣಂತ ಚುಕ್ಷುಭೇ ಮಕರಾಲಯಃ ॥೭೫॥

ಅಗ್ನಯೋ ನೈವ ದೀಪ್ಯಂತೇ ನ ಚ ದೀಪ್ಯತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ
ಗ್ರಹಾಶ್ಚ ನ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ ನ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ ತಾರಕಾಃ ॥೭೬॥

ಏತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕಾಲೇ ತು ಯಜ್ಞವಾಟಂ ತದುಜ್ಜ್ವಲಮ್
ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ಭಗವಾನ್ ಭದ್ರೋ ಭದ್ರೈಶ್ಚ ಸಹ ಭದ್ರಯಾ ॥೭೭॥

—ಒಡೆಯಿತ್ತೋ, ಕಿಂಸ್ವಿತ್—ಇದೇನು ಮಹೀ—ಭೂಮಿಯು ಸಂದೀರ್ಯತೇ—ಬಿರಿಯಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದುದೋ, ಕಿಮಿದಂ ಕಿಮಿದಂ ಚೇತಿ—ಇದೇನಿದೇನೆಂದು ಹೀಂಗೆ ತ್ರಿದಶಾಃ—ದೇವತೆಗಳು ಭೃಶಂ—ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಜಜಲ್ಪುಃ—ನುಡಿದರು. ॥೭೩॥

ಗಹನೇ—ಬಹಳವಹಂಥಾ ವನೇ—ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೃಗೇಂದ್ರಾಣಾಂ—ಸಿಂಹಗಳ ನಾದಂ—ಧ್ವನಿಯನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ ಗಜೇಂದ್ರಾ ಯಥಾ—ಆನೆಗಳು ಎಹಗಹಗೆ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಕೇಚಿತ್ಸುರಾಃ—ಕೆಲಬರು ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಭಯಾತ್-ಭೀತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜೀವಿತಂ—ಜೀವವನು ತತ್ಯಜುಃ—ಬಿಟ್ಟರು ತ್ಯಜ—ಹಾನೌ ಇತಿ ಧಾತು. ॥೭೪॥

ಪರ್ವತಾಶ್ಚ—ಪರ್ವತಂಗಳು ವ್ಯಶೀರ್ಯಂತ—ಬಿರಿದವು. ವಸುಂಧರಾ ಚ ಭೂಮಿ ಚಕಂಪೇ—[2]ನಡುಗಿತ್ತು. ಮಾರುತಾಶ್ಚ—ವಾಯುಗಳು ವ್ಯಘೂರ್ಣಂತ—ತಿರ್‍ರನೆ ತಿರುಗಿದವು. ಮಕರಾಲಯಃ—ಸಮುದ್ರವು ಚುಕ್ಷುಭೇ—ಕದಡಿತ್ತು.

ಅಗ್ನಯಃ—ತ್ರೇತಾಗ್ನಿಗಳು ನೈವ ದೀಪ್ಯಂತೇ—ಪ್ರಕಾಶಿಸಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ಭಾಸ್ಕರಃ—ಸೂರ್ಯನು ನ ದೀಪ್ಯತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಹಾಶ್ಚ—ಗ್ರಹಂಗಳು ನ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ—ಪ್ರಕಾಶಂಗಳಾದದಿಲ್ಲ. ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ—ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ನಕ್ಷತ್ರಂಗಳು ತಾರಕಾಃ—ತಾರಕೆಗಳು ನ—ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದುದಿಲ್ಲ. ॥೭೬॥

ಏತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಏವ ತು—ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಾನ್—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನಹಂಥಾ ಭದ್ರಃ—ವೀರಭದ್ರನು ಭದ್ರೈಶ್ಚ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ

[1] ತದಾ (ಘ) [2] ನಡಿ (ಕ)

ಅಥೋವಾಚ ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷೋ ದೇವಾನ್ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾನ್
ಯಸ್ಮಾದಸ್ಮಿನ್ಮಖೇ ದೇವೈರಿತ್ಥಂ ವಯಮಸತ್ಕೃತಾಃ ||೭೮||

ತಸ್ಮಾದ್ವೋ ಜೀವಿತೈಃ ಸಾರ್ಧಮಪನೇಷ್ಯಾಮಿ ಗರ್ವಿತಮ್
ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಭಗವಾನ್ ಕ್ರುದ್ಧೋ ವ್ಯದಹನ್ನೇತ್ರವಹ್ನಿನಾ
ಯಜ್ಞವಾಟಂ ಮಹಾಕೂಟಂ ಯಥಾ ತಿಸ್ರಃ ಪುರೋ ಹರಃ ||೭೯||

ತತೋ ಗಣೇಶ್ವರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಪರ್ವತೋದಗ್ರವಿಗ್ರಹಾಃ
ಯೂಪಾನುತ್ಪಾಟ್ಯ ಹೋತೄಣಾಂ ಕಂಠೇಷ್ವಾಬಧ್ಯ ರಜ್ಜುಭಿಃ ||೮೦||

ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದವೂ ಭದ್ರಯಾ ಸಹ—ಭದ್ರಕಾಳಿಯಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಉಜ್ಜ್ವಲಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತತ್ — ಆ ಯಜ್ಞವಾಟಂ — ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ—ಎಯ್ದಿ, ||೭೭||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷಃ—ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾನ್— ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾನ್ — ದೇವತೆಗಳನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ—ನುಡಿದನು. ಯಸ್ಮಾತ್ — ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಸ್ಮಿನ್ಮಖೇ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವೈಃ—ದೇವರ್ಕಳೊಡನೆ ಇತ್ಥಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಯಂ — ನಾವು ಅಸತ್ಕೃತಾಃ — ಸತ್ಕರಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು ಆದುದಿಲ್ಲ. ||೭೮||

ತಸ್ಮಾತ್—[1]ಅದು[1] ಕಾರಣವಾಗಿ ಗರ್ವಿತಂ—ಗರ್ವಿಸಿದಂಥಾ ದಕ್ಷನನು ವಃ —ನಿಮ್ಮ ಜೀವಿತೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ—ಪ್ರಾಣಂಗಳೊಡನೆ ಅಪನೇಷ್ಯಾಮಿ—ತೊಲಗಿಸೇನು ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು ಉಕ್ತ್ವಾ — ನುಡಿದು ಭಗವಾನ್ — ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಕ್ರುದ್ಧಃ — ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗಿ ನೇತ್ರವಹ್ನಿನಾ — ಭಾಳಾಕ್ಷದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಮಹಾಕೂಟಂ—ಬಹಳವಹ ಕೂಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಜ್ಞವಾಟಂ— ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಮಹಾಕೂಟಂ—ಬಹಳವಹ ಕೂಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಜ್ಞವಾಟಂ— ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯನು ವ್ಯದಹತ್— ದಹಿಸಿದನು. ತದ್ಯಥಾ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಹರಃ— ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಿಸ್ರಃ ಪುರೋ ಯಥಾ — ತ್ರಿಪುರಂಗಳನೆಹಗ ಹಗೆ. ||೭೯||

ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತೋದಗ್ರವಿಗ್ರಹಾಃ — ಪರ್ವತದೋಪಾದಿ ಉನ್ನತವಹ ಶರೀರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವೇ ಗಣೇಶ್ವರಾಃ—ಸಮಸ್ತ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು

[1] ಆದ (ಕ)

ಯಜ್ಞಪಾತ್ರಾಣಿ ಚಿತ್ರಾಣಿ ಭಿತ್ವಾ ಸಂಚೂರ್ಣ್ಯ ಚಾರಣೀವರ್
ತತ್ರ ದಿವ್ಯಾನ್ನಪಾನಾನಾಂ ರಾಶಯಃ ಪರ್ವತೋಪಮಾಃ ||೮೧||

ಕ್ಷೀರನದ್ಯೋ ಘೃತಸ್ರಾವಾಃ ಸುಸ್ನಿಗ್ಧದಧಿಕರ್ದಮಾಃ
ಉಚ್ಚಾವಚಾನಿ ಮಾಂಸಾನಿ ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ಸುರಭೀಣಿ ಚ ||೮೨||

ರಸವಂತಿ ಚ ಪಾನಾನಿ ಲೇಹ್ಯಚೋಷ್ಯಾಣಿ ತಾನಿ ವೈ
ಗೃಹೀತ್ವಾ[1]ಽಶ್ವಂ ಚ[1] ಯಜ್ಞಾಂಗಂ ಗಂಗಾಸ್ರೋತಸಿ ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ ||೮೩||

ಸ್ರುವಾನಪಹರಂತಶ್ಚ ಕ್ಷಿಪಂತೋಽಗ್ನಿಂ ಜಲೇಷು ಚ
ಕಲಶಾನಪಿ ಭಿಂದಂತಃ ಭಿಂದಂತೋ ಮಣಿವೇದಿಕಾಃ ||೮೪||

ಯೂಪಾನ್—ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳನು ಉತ್ಪಾಟ್ಯ — ಕಿತ್ತು ಹೋತ್ರಾಣಾಂ = ಹೋಮವ ಮಾಡುವಂಥಾವರುಗಳ ಕಂಠೇಷು = [2]ಕೊರಳುಗಳಲ್ಲಿ[2] ರಜ್ಜುಭಿಃ— ದರ್ಭೆಯ ನೇಣುಗಳಿಂದ ಆಬಧ್ಯ—ಕಟ್ಟಿ, ||೮೦||

ಚಿತ್ರಾಣಿ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ಯಜ್ಞಪಾತ್ರಾಣಿ — ಯಜ್ಞಪಾತ್ರೆಗಳನು ಭಿತ್ವಾ—ಒಡೆದು ಚಾರಣೀಂ*—ಚರುಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಭಾಜನವನು ಸಂಚೂರ್ಣ್ಯ —ಚೂರ್ಣವ ಮಾಡಿ ತತ್ರ—ಆ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಾನ್ನಪಾನಾನಾಂ— ಮನೋಹರವಹ ಅನ್ನಪಾನಂಗಳ ಪರ್ವತೋಪಮಾಃ—ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ‡ರಾಶಯಃ—ರಾಶಿಗಳನು‡

ಕ್ಷೀರನದ್ಯಃ—ಕ್ಷೀರದ ನದಿಗಳನು ಘೃತಸ್ರಾವಾಃ— ತುಪ್ಪದ ಕಡಲುಗಳನು ಸುಸ್ನಿಗ್ಧದಧಿಕರ್ದಮಾಃ—ಅತಿ ಮನೋಹರವಹ ಮೊಸರ ಕೆಸರುಗಳನು ಉಚ್ಚಾವ-ಚಾನಿ—ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಮಾಂಸಾನಿ—ಮಾಂಸಂಗಳನು ಸುರಭೀಣಿ—ಪರಿಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭಕ್ಷ್ಯಾಣಿ ಚ—ಭಕ್ಷ್ಯಂಗಳನು, ||೮೨||

ರಸವಂತಿ—ರಸವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾನಾನಿ ಚ= ಪಾನಂಗಳನು ತಾನಿ — ಆ ಲೇಹ್ಯಚೋಷ್ಯಾಣಿ ವೈ—ಲೇಹ್ಯ ಚೋಷ್ಯಂಗಳನು ಯಜ್ಞಾಂಗಂ — ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಹಂಥಾ ಅಶ್ವಂಚ—ಅಶ್ವವನು ಗೃಹೀತ್ವಾ—ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗಂಗಾ-ಸ್ರೋತಸಿ—ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಷಿಪುಃ = ಹಾಕಿದರು ಕ್ಷಿಪ-ಪ್ರೇರಣೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೮೩||

ಸ್ರುವಾನ್ ಚ—ಆಹುತಿಯ ಬೀಳು (ಬೇರು)ವಹಂಥಾ ಸ್ರುಕ್ ಸ್ರುವಂ

---

1 ಚೈವ (ಘ) 2 ಕೊರಳಲ್ಲಿ (ಕ) * [ಆರಣೀಂ ಚ—ಎಂದಿರಬಹುದೇ!] ‡ ವಿಭಕ್ತಿ

* ಉತ್ಪಾಟ್ಯ ಚೋತ್ಪಾಟ್ಯ ಗೃಹಾಣಿ ಕೇಚಿತ್
ಸಜಾಲವಾತಾಯನವೇದಿಕಾನಿ
ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಜಲಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ
ಕಾಲಾಂಬುದಾಭಾಃ ಪ್ರಮಥಾಃ ನಿನೇದುಃ ||೮೫||

‡ ಉದ್ವರ್ತಿತದ್ವಾರಕವಾಟಕುಡ್ಯಂ
† ವಿನ್ಯಸ್ತ†ಶಾಲಾವಲಭೀಗವಾಕ್ಷಮ್
ಅಹೋ ಬತಾಭಜ್ಯತ ಯಜ್ಞವಾಟ-
ಮನಾಪ್ತವದ್ವಾಕ್ಯಮಿವಾಯಥಾರ್ಥಮ್ ||೮೬||

§ ಹಾ ನಾಥನಾಥೇತಿ ಪಿತಃ ಸುತೇತಿ
ಭ್ರಾತರ್ಮಮಾಂಬೇತಿ ಚ ಮಾತುಲೇತಿ

ಗಳನು ಅಪಹರಂತಃ—ಬಿಸಾಟರು. ಅಗ್ನಿಂ—ಹೋಮಾಗ್ನಿಯನು ಜಲೇಷು ಚ —ಉದಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪಂತಃ—ಹಾಯಿಕಿದರು. ಕಲಶಾನಪಿ— ಸುವರ್ಣ ಕಲಶಂಗಳನು ಭಿಂದಂತಃ — ಒಡೆದರು. ಮಣಿವೇದಿಕಾಂ — ರತ್ನಮಯವಹಂಥಾ ಹೋಮ ಜಗುಲಿಗಳನು ಭಿಂದಂತಃ—ಒಡ ಕು(ಕ?)ಟ್ಟಿದರು. ||೮೪||

ಕಾಲಾಂಬುದಾಭಾಃ — ಕಾಳಮೇಘದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೇಚಿತ್ —ಕೆಲಬರು ಪ್ರಮಥಾಃ— ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ಸಜಾಲವಾತಾಯನವೇದಿಕಾನಿ — ಬಹಳ ಗವಾಕ್ಷಂಗಳಿಂದ ಜಗಲಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಗೃಹಾಣಿ ಚ—ಗೃಹಂಗಳನು ಉತ್ಪಾಟ್ಯ — ಕಿತ್ತು ಕಿತ್ತು ಜಲಸ್ಯ — ಗಂಗಾಜಲದ ಮಧ್ಯೇ — ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ಯ ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ—ಹಾಯಿಕಿ ಹಾಯಿಕಿ ನಿನೇದುಃ—ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟರು. ||೮೫||

ಉದ್ವರ್ತಿತದ್ವಾರಕವಾಟಕುಡ್ಯಂ—[1]ಪ್ರೂಸಿ[1]ಕಾರಣೇ (ಕಾರಃಣಿ ?) ಗೊಳಲುಪಟ್ಟ ಬಾಗಿಲು ಕದ ಗೋಡೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿನ್ಯಸ್ತಶಾಲಾವಲಬೀಗವಾಕ್ಷಂ — ಪಟ್ಟಸಾಲೆ ಮದನಕ್ಕೆ ಗವಾಕ್ಷಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಜ್ಞವಾಟಂ — ಯಾಗಶಾಲೆ ಅಭಜ್ಯತ — ಮುರಿಸುಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಭಜ – ವ್ಯತಿಕರಣೇ (?) ಇತಿಧಾತುಃ. ಅಹೋ — ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಬತ—ಅಕಟಾ ಕಥಮಿವ—ಅದು ಹೇಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಅಯಥಾರ್ಥಂ — ಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅನಾಪ್ತವತ್ — ಇಷ್ಟವಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಾಕ್ಯಮಿವ—ವಾಕ್ಯವೆಹಗಹಗೆ. ||೮೬||

ಹಿ— ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಗೃಹೇಷು— ಮನೆಗಳು ಉತ್ಪಾಟ್ಯ-

---

* ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ (ಕ. ಖ) ‡ ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ † ವಿಧ್ವಸ್ತ (ಘ)
§ ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ [1] ಹೂಸಿ (ಖ)

ಉತ್ಪಾಟ್ಯಮಾನೇಷು ಗೃಹೇಷು ನಾರ್ಯೋ
ಹ್ಯನಾರ್ಯಶಬ್ದಾನ್ಬಹುಶಃ ಪ್ರಕುರ್ಯುಃ ||೮೭||

ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನ್ಸಮಾಕೃಷ್ಯ ಮಾರಯಂತಿ ತಪೋಧನಾನ್
ವಜ್ರೈಶ್ಚಕ್ರೈರ್ಮಹಾಶೂಲೈಃ ಶಕ್ತಿಭಿಃ [1]ಪಾಶ[1]ಪಟ್ಟಿಶೈಃ ||೮೮||

ಮುಸಲೈರಸಿಭಿಷ್ಟಂಕೈರ್ಭಿಂಡಿವಾಲೈಃ[2]ಪರಶ್ವಧೈಃ
ಉತ್ಥಿತಾನ್ ತ್ರಿದಶಾನ್ಸರ್ವಾನ್ ಲೋಕಪಾಲಪುರಸ್ಸರಾನ್
ಬಿಭಿದುರ್ಬಲಿನೋ ವೀರಾ ವೀರಭದ್ರಾಂಗಸಂಭವಾಃ ||೮೯||

ಮಾನೇಷು ಸತ್ಸು—ಕಿತ್ತು ಹಾ(ಯ)ಕುತ್ತಿರಲಾಗಿ ನಾರ್ಯಃ— ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಹಾ ನಾಥ—ಅಕಟ ಗಂಡನೇ: ನಾಥೇತಿ—ಒಡೆಯನೇ ! ಹೀಂಗೆಂದು, ಪಿತಃ— ಎಲೇ ತಂದೇ! ಸುತ — ಎಲೆ ಮಗನೇ ! ಇತಿ— ಹೀಂಗೆಂದು ಭ್ರಾತಃ—ಒಡಹುಟ್ಟಿದನೇ ! ಮಮ—ಎನ್ನ ಅಂಬ—ತಾಯೇ ಇತಿ ಚ—ಹೀಗೆಂದು ಮಾತುಲ— ಎಲೆ ಮಾವನೇ ! ಇತಿ—ಹೀಗೆಂದು ಅನಾರ್ಯಶಬ್ದಾನ್— ಕ್ಲೇಶದ ಮಾತುಗಳನು ಬಹುಶಃ—ಬಹಳವಾಗಿ (ಹಲವನು) ಪ್ರಕುರ್ಯುಃ—ಮಾಡಿದರು. ||೮೭||

ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನ್—ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಗೃಹಸ್ಥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಯತಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ತಪೋಧನಾನ್—ಋಷಿಗಳನು ಸಮಾಕೃಷ್ಯ—ಎಳೆದು ವಜ್ರೈಃ—ವಜ್ರಂಗಳಿಂದ ಚಕ್ರೈಃ—ಚಕ್ರಂಗಳಿಂದ ಮಹಾಶೂಲೈಃ—ದೊಡ್ಡಿಯ ತ್ರಿಶೂಲಂಗಳಿಂದ ಶಕ್ತಿಭಿಃ —ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಆಯುಧಂಗಳಿಂದ ಪಾಶಪಟ್ಟಿಶೈಃ— ಹಗ್ಗ ಪಟ್ಟಿಯಂಗಳಿಂದ ಮಾರಯಂತಿ— ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. (ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು.)

ಮುಸಲೈಃ—ಒನಕೆಗಳಿಂದ ಅಸಿಭಿಃ—[3]ಅಡ್ಡಾ[3]ಯುಧಂಗಳಿಂದ ಟಂಕೈಃ— ಟಂಕವೆಂಬಾಯುಧಂಗಳಿಂದ ಭಿಂಡಿವಾಲೈಃ — [4]ಭಿಂಡಿ[4]ವಾಳಂಗಳಿಂದ [5]ಪರಶ್ವಧೈಃ — ಕೊಡಲಿಗಳಿಂದ[5] ವೀರಭದ್ರಾಂಗಸಂಭವಾಃ — ವೀರಭದ್ರನ ಶರೀರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಬಲಿನಃ—ಬಲ್ಲಿದರುಗಳಹಂಥಾ ವೀರಾಶ್ಚ—ವೀರರುಗಳು ಉತ್ಥಿತಾನ್ —ಏಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಲೋಕಪಾಲಪುರಸ್ಸರಾನ್— ಲೋಕಪಾಲರುಗಳು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವಾನ್ ತ್ರಿದಶಾನ್—ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳುಗಳನು ಬಿಭಿದುಃ—ಪ್ರಹರಿಸಿದರು. ||೮೯||

---

[1] ಪ್ರಾಸ (ಘ) ಪಾಪ (ಖ) [2] ಭಿಂದಿವಾಲೈಃ (ಘ)
[3] ಅಡಾ (ಖ) [4] ಹಿಂಡಿ (ಖ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಛಿಂದಿ ಭಿಂದಿ ಕ್ಷಿಪ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಮಾರ್ಯತಾಂ ಮಾರ್ಯತಾಮಿತಿ
ಹರಸ್ವ ಚ ಹರಸ್ವೇತಿ ಪಾಟಯೋತ್ಪಾಟಯೇತಿ ಚ ||೯೦||

ಸಂರಂಭ ಪ್ರಭವಾಃ ಕ್ರೂರಾಃ ಶಬ್ದಾಃ ಶ್ರವಣಶಂಕವಃ
ತತ್ರ ತತ್ರ ಗಣೇಶಾನಾಂ ಜಜ್ಞಿರೇ ಸಮರೋಚಿತಾಃ ||೯೧||

* [1] ನಿರ್ಮಥ್ಯ ಸೇಂದ್ರಾನಮರಾನ್ಗಣೇಂದ್ರಾಃ
ವೃಷೇಂದ್ರ ನಾಗೇಂದ್ರಮೃಗೇಂದ್ರಸಾರಾಃ
ಚಕ್ರುರ್ಬಹೂನ್ಯಪ್ರತಿಮಪ್ರಭಾವಾಃ
ಸಹರ್ಷರೋಮಾಣಿ ವಿಚೇಷ್ಟಿತಾನಿ ||೯೨||

ಛಿಂದಿ—ಕಡಿ. ಭಿಂದಿ—ಬಡಿ (ಇರಿ). ಕ್ಷಿಪ—[2]ಎಸೆ[2]. ಕ್ಷಿಪ್ರಂ—ಬೇಗ ಮಾರ್ಯತಾಂ — ಹೊಡೆಯಲ್ಪಡಲಿ (ಕೊಲಲುಪಡಲಿ), ಮಾರ್ಯತಾಂ — ಹೊಡೆಯಲುಪಡಲಿ (ಕೊಲಲುಪಡಲಿ). ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು, ಹರಸ್ವ—ಕೊಲ್ಲು, ಹರಸ್ವ—ಕೊಲ್ಲು ಇತಿ ಚ—ಹೀಂಗೆಂದು, ಪಾಟಯ — ಸೀಳು, ಉತ್ಪಾಟಯ —ಸೀಳು ಇತಿ ಚ—ಹೀಗೆಂಬಂಥಾ, ||೯೦||

ತತ್ರ ತತ್ರ — ಆ ಯಾಗವ ಕೆಡಿಸುವ ಆ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗಣೇಶಾನಾಂ— ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳ ಸಂರಂಭಪ್ರಭವಾಃ— ಕೋಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ— ಕ್ರೂರಾಃ — ನಿಷ್ಠುರವಹಂಥಾ ಶ್ರವಣಶಂಕವಃ — ಕಿವಿಗೆ (ಕಿವಿಗಳಿಗೆ) [3]ಗೂಟ[3]ವಹಂಥಾ ಸಮರೋಚಿತಾಃ—[4]ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಹಂಥಾ ಶಬ್ದಾಃ—ಧ್ವನಿಗಳು ಜಜ್ಞಿರೇ— ಹುಟ್ಟಿದವು.[4] ||೯೧||

ವೃಷೇಂದ್ರನಾಗೇಂದ್ರಮೃಗೇಂದ್ರಸಾರಾಃ — ವೃಷಭಗಜಸಿಂಹಗಳೋಪಾದಿ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ, ಅಪ್ರತಿಮಪ್ರಭಾವಾಃ— ಸಮಾನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ, ಗಣೇಂದ್ರಾಃ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ಸೇಂದ್ರಾನಮರಾನ್—ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳನು ನಿರ್ಮಥ್ಯ — ಸದೆದು ಸಹರ್ಷರೋಮಾಣಿ —ಹರುಷದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ರೋಮಾಂಚನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಹೂನಿ — ಬಹಳವಹಂಥಾ ವಿಚೇಷ್ಟಿತಾನಿ—ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳನು ಚಕ್ರುಃ—ಮಾಡಿದರು. ||೯೨||

---

[1] ಉಪೇಂದ್ರ ವಜ್ರವೃತ್ತ ವೆಂದಿದೆ (ಕ) [2] ಹಾಕು (ಖ) [3] ಗೂಠ (ಕ)
[4] ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಹಂಥಾವರುಗಳು ಜಜ್ಞಿರೇ-ಹುಟ್ಟಿದರು ಎಂದಿಷ್ಟು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದ್ದು 'ಶಬ್ದಾಃ' ಎಂಬ ಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲವು (ಕ) * ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ

*ನಂದಂತಿ ಕೇಚಿತ್ ಪ್ರರುದಂತಿ ಕೇಚಿತ್
ಧಾವಂತಿ ಕೇಚಿತ್ ಪ್ರಲಪಂತಿ ಕೇಚಿತ್
ನೃತ್ಯಂತಿ ಕೇಚಿತ್ ವಿಹಸಂತಿ ಕೇಚಿತ್
ವಲ್ಗಂತಿ ಕೇಚಿತ್ ಪ್ರಮಥಾ ಮದೇನ ||೯೩||

*ಕೇಚಿಜ್ಜಿಘೃಕ್ಷಂತಿ ಘನಾನ್ಸತೋಯಾನ್
ಕೇಚಿದ್ಗೃಹೀತುಂ ರವಿಮುತ್ಪತಂತಿ
ಕೇಚಿತ್ಪ್ರಸರ್ತುಂ ಪವನೇನ ಸಾರ್ಧ-
ಮಿಚ್ಛಂತಿ ಭೀಮಾಃ ಪ್ರಮಥಾಃ ವಿಯತ್ಸ್ಥಾಃ ||೯೪||

§ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ ಕೇಚಿಚ್ಚ ವರಾಯುಧಾನಿ
ಮಹಾಭುಜಂಗಾನಿವ ವೈನತೇಯಾಃ

ಕೇಚಿತ್ಪ್ರಮಥಾಃ—ಕೆಲಬರು ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ನಂದಂತಿ—ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ಪ್ರರುದಂತಿ — ದೇವರ್ಕಳ ಯಾತನೆಯ ಕಂಡು ಅಣಕಿಸಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್ — ಕೆಲಬರು ಧಾವಂತಿ — ಹರಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ಪ್ರಲಪಂತಿ—ದಕ್ಷನ ಯಾಗದ ಸಿರಿ ಕೆಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ವಿನೋದದಿಂದ ಪ್ರಳಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್— ಕೆಲಬರು ನೃತ್ಯಂತಿ — ನೃತ್ಯವನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ವಿಹಸಂತಿ—ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ವಲ್ಗಂತಿ —ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಲ್ಗ-ಕಂಪನೇ ಎಂಬ (ಇತಿ) ಧಾತು. ||೯೩||

ಭೀಮಾಃ—ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕೇಚಿತ್ಪ್ರಮಥಾಃ—ಕೆಲವರು ಪ್ರಮಥರುಗಳು ವಿಯತ್ಸ್ಥಾಃ—ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಸತೋಯಾನ್—ಉದಕದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಘನಾನ್ — ಮೇಘಂಗಳನು ಜಿಘೃಕ್ಷಂತಿ — ಹಿಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್— ಕೆಲಬರು ರವಿಂ — ಸೂರ್ಯನನು ಗೃಹೀತುಂ — ತುಡುಕಲು ಉತ್ಪತಂತಿ—ನೆಗವುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ಪವನೇನ ಸಾರ್ಧಂ—ವಾಯುವಿನೊಡನೆ ಪ್ರಸರ್ತುಂ — ಹರಿದಾಡಲು ಇಚ್ಛಂತಿ— ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಲಿದ್ದರು. [1]ಪ್ರಗಂಧಾದಾನೇ[1] (?) ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೯೪||

ಪರ್ವತಕೂಟಕಲ್ಪಾಃ—ಪರ್ವತಶಿಖರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕೇಚಿತ್ —ಕೆಲಬರು ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ಖಮಂಡಲೇ— ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ದೇವಾನಪಿ

---

[1] ಘ್ರಾ ಗಂಧೋಪಾದಾನೇ ? *[ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ] § [ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತ]

ಭ್ರಮಂತಿ ದೇವಾನಪಿ ವಿದ್ರವಂತಃ
ಖಮಂಡಲೇ ಪರ್ವತಕೂಟಕಲ್ಪಾಃ ||೯೫||

ತತಸ್ತ್ರಿದಶಮುಖ್ಯಾಸ್ತೇ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ
ಸರ್ವೇ ಭಯಪರಿತ್ರಸ್ತಾ ದುದ್ರುವುರ್ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ ||೯೬||

ನಿಜೈರದೂಷಿತೈರಂಗೈರ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ [1]ದೇವಾನಭಿಪ್ಲುತಾನ್[1]
ದಂಡ್ಯಾನದಂಡಿತಾನ್ಮತ್ವಾ ಚುಕೋಪ ಗಣಪುಂಗವಃ ||೯೭||

ತತಸ್ತ್ರಿಶೂಲಮಾದಾಯ ಸರ್ವಶತ್ರುನಿಬರ್ಹಣಮ್
ಊರ್ಧ್ವದೃಷ್ಟಿರ್ಮಹಾಬಾಹುರ್ಮುಖಾಜ್ಜ್ವಾಲಾಸ್ಸಮುತ್ಸೃಜನ್ ||

—ದೇವರ್ಕಳನು ಕುರಿತು ವರಾಯುಧಾನಿ ಚ— ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಆಯುಧಂಗಳನು ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ—ಇಟ್ಟು ವಿದ್ರವಂತಃ—ಅಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಭ್ರಮಂತಿ — ತಿರಿಗಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಥಮಿವ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ವೈನತೇಯಾಃ— ಗರುಡರುಗಳು ಮಹಾಭುಜಂಗಾನಿವ—ದೊಡ್ಡಿಯ ಸರ್ಪಂಗಳನೆಹಗಹಗೆ. ||೯೫||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ರಪುರೋಗಮಾಃ— ವಿಷ್ಣು ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ತ್ರಿದಶಮುಖ್ಯಾಃ=ದೇವರ್ಕಳು ಮುಖ್ಯರಾದಂಥಾ ತೇ—ಅವರುಗಳು ಭಯಪರಿತ್ರಸ್ತಾಃ—ಭೀತಿಯಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ವೇ — ಎಲ್ಲರು ಭಯ-ವಿಹ್ವಲಾಃ—ಭೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ದುದ್ರುವುಃ—ಓಡಿದರು. ದ್ರು-ಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೯೬||

ಅದೂಷಿತೈಃ—ಜರಸಿಕೊಳ್ಳನೆ ಇದ್ದಂಥಾ ನಿಜೈಃ—ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಅಂಗೈಃ—ಸೇನಾಂಗವಹ ಚಾತುರ್ಬಲಂಗಳೊಡನೆ ಅಭಿಪ್ಲುತಾನ್—ಓಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವಾನ್ — ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ — ಕಂಡು ಗಣಪುಂಗವಃ — ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ದಂಡ್ಯಾನ್ — ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರುಗಳನು ಅದಂಡಿತಾನ್ — ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲದವರುಗಳನು ಮತ್ವಾ — ಅರಿದು ಚುಕೋಪ—ಕೋಪಿಸಿದನು. ||೯೭||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಮಹಾಬಾಹುಃ = ದೊಡ್ಡಿಯ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಃ—ವೀರಭದ್ರನು ಸರ್ವಶತ್ರುನಿಬರ್ಹಣಂ—ಸಮಸ್ತಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹರಿಸು

---

[1] ದೇವಾನಭಿಷ್ಟುತಾ೯ (ಘ) ದೇವಾನಭಿಷ್ಟಿತಾನ್ (ಗ). ದೇವಾನಭಿಷ್ಟುತಾನ್ (ಖ)

ಅಸುರಾನಭಿದುದ್ರಾವ ದ್ವಿರದಾನಿವ ಕೇಸರೀ
ತಾನಭಿದ್ರವತಸ್ತಸ್ಯ ಗಮನಂ ಸುಮನೋಹರಮ್ ||
ವಾರಣಸ್ಯೇವ ಮತ್ತಸ್ಯ ಜಗಾಮ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯತಾಮ್ ||೯೯||

ತತಸ್ತತ್ ಕ್ಷೋಭಯಾಮಾಸ ಸ್ವಯಂ ಸುರಬಲಂ ಬಲೀ
ಮಹಾಸರೋವರಂ ಯದ್ವನ್ಮತ್ತೋ ವಾರಣಯೂಥಪಃ ||೧೦೦||

ಕುರ್ವನ್ಬಹುವಿಧಾನ್ವರ್ಣಾನ್ನೀಲಪಾಂಡುರಲೋಹಿತಾನ್
ಬಿಭ್ರದ್ವ್ಯಾಘ್ರಾಜಿನಂ ವಾಸೋ ಹೇಮಪ್ರವರತಾರಕಮ್ ||
ವ್ಯಚರದ್ದೇವಸಂಘೇಷು ಭದ್ರೋಽಗ್ನಿರಿವ ಕಕ್ಷಗಃ ||೧೦೧||

ಮಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಂ — ತ್ರಿಶೂಲವನು ಆದಾಯ — ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಊರ್ಧ್ವ ದೃಷ್ಟಿಃ— ಊರ್ಧ್ವದೃಷ್ಟಿಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಮುಖಾತ್ = ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜ್ವಾಲಾಃ = ಜ್ವಾಲೆಗಳನು ಸಮುತ್ಸೃಜನ್—ಬಿಡುತ್ತವು, ||೯೮||

ಅಸುರಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳುಗಳನು ಅಭಿದುದ್ರಾವ—ಅಟ್ಟಿದನು. ದ್ವಿರದಾನ್ = ಆನೆಗಳನು ಕೇಸರೀವ — ಸಿಂಹನೆಹಗಹಗೆ. ತಾನ್ — ಆ ದೇವತೆಗಳನು ಅಭಿದ್ರವತಃ ಅಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ವೀರಭದ್ರನ ಸುಮನೋಹರಂ— ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗಮನಂ—ನಡೆಯು ಮತ್ತಸ್ಯ—ಮದಸೊಕ್ಕಿದಂಥಾ ವಾರಣಸ್ಯ — ಆನೆಯ ಗಮನಮಿವ — ಗಮನವ (ನಡೆಯು)ಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯತಾಂ—ನೋಡಲು ಯೋಗ್ಯವಹತನವನು ಜಗಾಮ — ಎಯ್ದಿತ್ತು. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಕುಳಕ. ||೯೯||

ತತಃ—ಅಸ್ಟರ ಮೇಲೆ ಬಲೀ—ಬಲ್ಲಿದನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಸ್ವಯಂ —ತಾನೇ ತತ್ಸುರಬಲಂ— ಆ ದೇವರ್ಕಳ ದೆಸೆಯನು ಕ್ಷೋಭಯಾಮಾಸ— ಕಲಕಿದನು. ಮತ್ತಃ = ಮದಸೊಕ್ಕಿಸಂಥಾ ವಾರಣಯೂಥಪಃ—ಆನೆಯ ಹಿಂಡು ಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಗಜವು ಮಹಾಸರೋವರಂ ಯದ್ವತ್ — ದೊಡ್ಡಿಯ ಸರೋವರನೆಹಗಹಗೆ. |೧೦೦||

ಭದ್ರಃ—ವೀರಭದ್ರನು ಭಿಭ್ರತ್—ಧರಿಸಿದಂಥಾ ವಾಸಃ—ವಸ್ತ್ರವಹಂಥಾ ಹೇಮಪ್ರವರತಾರಕಂ—ಭಂಗಾರವರ್ಣ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ವ್ಯಾಘ್ರಾಜಿನಂ—ಪುಲಿಚರ್ಮವನು ನೀಲಪಾಂಡುರಲೋಹಿತಾನ್ — ಘಾಯವಾದ ದೇವರ್ಕಳ ಶರೀರದಿಂದ ಸುರಿದ ಕನ್ನೆತ್ತರು ಮಜ್ಜೆ ರಕ್ತದಿಂದ ಕರಿದು ಬಿಳಿದು ಕೆಂಪ ನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಹುವಿಧಾನ್—ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವರ್ಣಂಗಳನೂ ಕುರ್ವನ್

ತತ್ರ ತತ್ರ ಮಹಾವೇಗಾಚ್ಚಲಂತಂ ಶೂಲಧಾರಿಣಮ್
ತಮೇಕಂ ತ್ರಿದಶಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸಹಸ್ರಮಿವ ಮೇನಿರೇ ||೧೦೨||

ಭದ್ರಕಾಳೀ ಚ ಸಂಕ್ರುದ್ಧಾ ಯುದ್ಧವೃದ್ಧಮದೋದ್ಧತಾ
ಮುಕ್ತಜ್ವಾಲೇನ ಶೂಲೇನ ನಿರ್ಬಿಭೇದ ರಣೇ ಸುರಾನ್ ||೧೦೩||

ಸ [1]ತಯಾ[1] ರುರುಚೇ ಭದ್ರೋ ರುದ್ರಕೋಪಸಮುದ್ಭವಃ
ಪ್ರಭಯೇವ ಯುಗಾಂತಾಗ್ನಿಶ್ಚಲಯಾ ಧೂಮಧೂಮ್ರಯಾ ||೧೦೪||

ಭದ್ರಕಾಳೀ ತದಾ ಯುದ್ಧೇ ವಿದ್ರುತತ್ರಿದಶಾ ಬಭೌ
ಕಲ್ಪಶೇಷಾನಲಜ್ವಾಲಾ ದಗ್ಧವಿಶ್ವ[2]ಜಗದ್ಯಥಾ[2] ||೧೦೫||

—ಮಾಡುತ್ತವು ದೇವಸಂಘೇಷು—ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹಂಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಚರತ್—ಚರಿಸಿದನು. ಕಕ್ಷಗಃ—ಮೆಳೆಯನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಅಗ್ನಿರಿವ—ಅಗ್ನಿಯೆಹಗಹಗೆ. ||೧೦೧

ತತ್ರ ತತ್ರ — ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾವೇಗಾತ್ — ಅತಿವೇಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಚಲಂತಂ—ಹರಿವುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ಶೂಲಧಾರಿಣಂ—ತ್ರಿಶೂಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ತಮೇಕಂ—ಆ ವೀರಭದ್ರನೊಬ್ಬನನು ಸರ್ವೇ ತ್ರಿದಶಾಃ—ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳೂ ಸಹಸ್ರಮಿವ—ಸಾವಿರ ವೀರಭದ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮೇನಿರೇ—ಬಗೆದರು. ||೧೦೨||

ಯುದ್ಧವೃದ್ಧಮದೋದ್ಧತಾ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಲುಪಟ್ಟ ಮದದ ಉನ್ನತಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭದ್ರಕಾಳೀ ಚ — ಭದ್ರಕಾಳಿಯೂ ಸಂಕ್ರುದ್ಧಾ—ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಿಸಿದಾಯಕ(ನಾ)ಳಾಗಿ ಮುಕ್ತಜ್ವಾಲೇನ — ಉಗುಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜ್ವಾಲೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೂಲೇನ — ತ್ರಿಶೂಲದಿಂದ ರಣೇ — ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸುರಾನ್ —ದೇವತೆಗಳನು ನಿರ್ಬಿಭೇದ—ಇರಿದಳು. ||೧೦೩||

ರುದ್ರಕೋಪಸಮುದ್ಭವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೋಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಸಃ ಭದ್ರಃ—ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಧೂಮಧೂಮ್ರಯಾ — ಹೊಗೆಯೋಪಾದಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ತಯಾ—ಆ ಭದ್ರಕಾಳಿಯಿಂದ ರುರುಚೇ—ಒಪ್ಪಿದನು. ಕಥಮಿವ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಯುಗಾಂತಾಗ್ನಿಃ — ಯುಗದ ಕಡೆಯ ಕಾಲದಗ್ನಿ ಚಲಯಾ—ಚಂಚಲಿಸುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ಪ್ರಭಯಾ ಇವ — ಪ್ರಭೆಯಿಂದವೆಹಗಹಗೆ.

ಯುದ್ಧೇ—ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ವಿದ್ರುತತ್ರಿದಶಾ — ಅಟ್ಟುತ್ತಂವಿದ್ದ ದೇವರ್ಕಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭದ್ರಕಾಳೀ— ಭದ್ರಕಾಳಿಯು ತದಾ — ಆಗ ಬಭೌ — ಒಪ್ಪಿದಳು.

---

1 ತಥಾ (ಘ) 2 ಜಗತ್ಯಥಾ (ಘ)

ತದಾ ಸ ವಜ್ರಿಣಂ ಸೂರ್ಯಂ ಕಾಲರುದ್ರಗಣಾಗ್ರಣೀಃ
ಭದ್ರೋ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಜಘಾನಾಶು ವಾಮಪಾದೇನ ಲೀಲಯಾ ||೧೦೬||

ಅಸಿಭಿಃ ಪಾವಕಂ ಶಕ್ರಂ ಪಟ್ಟಿಶೈಶ್ಚ ಯಮಂ ಯಮೀ
ಪರಿಘೈರ್ನಿರ್ಋತಿಂ ವಾಯುಂ ಟಂಕೈಷ್ಟಂಕಧರಸ್ಸ್ವಯಮ್ ||
ನಿರ್ಬಿಭೇದ ರಣೇ ವೀರೋ ಲೀಲಯೈವ ಗಣೇಶ್ವರಃ ||೧೦೭||

ತತೋ ದೇವಃ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸುಶೋಭನಮ್
ಚಿಚ್ಛೇದ ಕರಜಾಗ್ರೇಣ ದೇವಮಾತುಸ್ತಥೈವ ಚ ||೧೦೮||

ತದ್ಯಥಾ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ, ದಗ್ಧವಿಶ್ವಜಗತ್—ದಹಿಸಲುಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಲ್ಪಶೇಷಾನಲಜ್ವಾಲಾ ಯಥಾ— ಕಲ್ಪಾಂತರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯೆಹಗಹಗೆ. ||೧೦೫||

ತದಾ—ಆಗ ಕಾಲರುದ್ರಗಣಾಗ್ರಣೀಃ—ಕಾಲರುದ್ರನ ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಹಂಥಾ ಸ ಭದ್ರಃ— ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಲೀಲಯಾ — ಲೀಲೆಯಿಂದ ವಾಮಪಾದೇನ—ಎಡದ ಪಾದದಿಂದ ವಜ್ರಿಣಂ—ಇಂದ್ರನನು ಸೂರ್ಯಂ— ಸೂರ್ಯನನು ಕುರಿತು ಆಶು—ಬೇಗ ಮೂರ್ಧ್ನಿ—ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಘಾನ—ಒದೆದನು.

ಟಂಕಧರಃ—ಟಂಕವೆಂಬಾಯುಧವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಯಮೀ—ನಿಯಮಶೀಲನಹಂಥಾ ವೀರಃ—ವೀರನಹಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರಃ—ವೀರಭದ್ರನು ಸ್ವಯಂ—ತಾನೇ ಲೀಲಯೈವ—ಲೀಲೆಯಿಂದವೇ ರಣೇ—ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅಸಿಭಿಃ — ಅಡ್ಡಾಯುಧಂಗಳಿಂದ ಪಾವಕಂ—ಅಗ್ನಿಯನು ಪಟ್ಟಿಶೈಃ—ಶಕ್ತಿಯಂಗಳಿಂದ ಶಕ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನು ಯಮಂ ಚ — ಯಮನನು ಪರಿಘೈಃ — ಕಬ್ಬುನದ ದಡಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಋತಿಂ— ನೈಋತ್ಯನನು ವಾಯುಂ—ವಾಯುವನೂ ಟಂಕೈಃ—ಟಂಕವೆಂಬಾಯುಧಂಗಳಿಂದ ನಿರ್ಬಿಭೇದ—ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು. ||೧೦೭||

ತತಃ—ಅಪ್ಬುರ ಮೇಲೆ ದೇವಃ — ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಸರಸ್ವತ್ಯಾಃ—ಸರಸ್ವತಿಯ ಸುಶೋಭನಂ—ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ—ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನು ಕರಜಾಗ್ರೇಣ — ಉಗುರ ತುದಿಯಿಂದ ಚಿಚ್ಛೇದ— ಛೇದಿಸಿದನು. ತಥೈವ—ಹಾಂಗೆ ದೇವಮಾತುಃ—ದೇವರ್ಕಳ ತಾಯಹಂಥಾ ಅದಿತಿ ದೇವಿಯ ನಾಸಿಕದ ತುದಿಯನು ಛೇದಿಸಿದನು. ||೧೦೮||

ಚಿಚ್ಛೇದ ಚ ಕುಠಾರೇಣ ಬಾಹುದಂಡಂ ವಿಭಾವಸೋಃ
ಅಗ್ರತೋ ದ್ವ್ಯಂಗುಲಂ ಜಿಹ್ವಾಮಾತ್ತಹವ್ಯಾಂ ಲುಲಾವ ಚ ||೧೦೯||

ಸ್ವಾಹಾದೇವ್ಯಾಸ್ತಥಾ ದೇವೋ ದಕ್ಷಿಣಂ ನಾಸಿಕಾಪುಟಮ್
ಚಕರ್ತ ಕರಜಾಗ್ರೇಣ ವಾಮತಸ್ತನಚೂಚುಕಮ್ ||೧೧೦||

ಭಗಸ್ಯ ವಿಪುಲೇ ನೇತ್ರೇ ಶತಪತ್ರಸಮಪ್ರಭೇ
ಪ್ರಸಹ್ಯೋತ್ಪಾಟಯಾಮಾಸ ಭದ್ರಃ ಪರಮವೇಗವಾನ್ ||೧೧೧||

ಪೂಷ್ಣೋ ದಶನಲೇಖಾಂ ಚ ದೀಪ್ತಮುಕ್ತಾವಲೀಮಿವ
ಜಘಾನ ಧನುಷಃ ಕೋಟ್ಯಾ ಸ ತೇನಾಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಭೂತ್ ||೧೧೨||

ಕುಠಾರೇಣ—ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ವಿಭಾವಸೋಃ—ಅಗ್ನಿಯ ಬಾಹುದಂಡಂ—ಭುಜದಂಡವನು ಚಿಚ್ಛೇದ—ಕಡಿದನು. ಅಗ್ರತಃ—ಕೊಡಲಿಯ ತುದಿಯಿಂದ ಆತ್ತಹವ್ಯಾಂ — ಸ್ವೀಕರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದ್ವ್ಯಂಗುಲಾಂ— ಎರಡಂಗುಲಪ್ರಮಾಣವಹಂಥಾ ಜಿಹ್ವಾಂ ಚ — ನಾಲಗೆಯನು ಲುಲಾವ — ಭೇದಿಸಿದನು. ಲೂಞ್—ಛೇದನೇ ಇತಿ ಧಾತುಃ ||೧೦೯||

ದೇವಃ—ವೀರಭದ್ರದೇವನು ಸ್ವಾಹಾದೇವ್ಯಾಃ — ಯಜ್ಞಪುರುಷನ ಸ್ತ್ರೀಯಹಂಥಾ ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಯ ದಕ್ಷಿಣಂ—ಬಲದ ಕಡೆಯುದಹಂಥಾ ನಾಸಿಕಾಪುಟಂ— ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಯನು ಕರಜಾಗ್ರೇಣ — ಉಗುರ ತುದಿಯಿಂದ ಚಕರ್ತ— ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ವಾಮತಃ—ಎಡದ ಕಡೆಯ ಸ್ತನಚೂಚುಕಂ—ಮೊಲೆಯ ತೊಟ್ಟನ್ನು ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಉಗುರ ತುದಿಯಿಂದ ಚಕರ್ತ—[1]ಬೆರಟಿದನು.[1] ||೧೧೦||

ಪರಮವೇಗವಾನ್—ಅತಿ ವೇಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭದ್ರಃ—ವೀರಭದ್ರನು ಭಗಸ್ಯ —ಭಗನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ ವಿಪುಲೇ — ವಿಶಾಲವಹಂಥಾ ಶತಪತ್ರಸಮಪ್ರಭೇ— ತಾವರೆಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನೇತ್ರೇ — ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಹ್ಯ—ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಉತ್ಪಾಟಯಾಮಾಸ—ಮೀಂಟಿದನು (ಬೆರಟಿದನು.)೧೧೧

ಸಃ—ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಧನುಷಃ ಕೋಟ್ಯಾ—ಬಿಲ್ಲ ಕೊಪ್ಪಿನಿಂದ ದೀಪ್ತಮುಕ್ತಾವಲೀಮಿವ — ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದ ಮುತ್ತುಗಳ ಸಮೂಹವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಪೂಷ್ಣಃ — ಪೂಷ್ಣನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ ದಶನಲೇಖಾಂ ಚ — ದಂತಂಗಳ

---

[1] ಮೀಂಟಿದನು (क)

ತತಶ್ಚಂದ್ರಮಸಂ ದೇವಃ ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠೇನ ಲೀಲಯಾ
ಕ್ಷಣಾತ್ಕ್ರಿಮಿವದಾಕ್ರಮ್ಯ ಘರ್ಷಯಾಮಾಸ ಭೂತಲೇ ||೧೧೩||

ಅಥೇದೃಶಮವಜ್ಞಾನಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತತ್ಪೂರ್ವಸಂಭವಮ್
ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮಸಂಕ್ರುದ್ಧೋ ಯುದ್ಧಾಯಾಭವದುದ್ಯತಃ ||೧೧೪||

ತಮುವಾಹ ಮಹಾವೇಗಃ ಸ್ಕಂಧೇನಾನತಸಂಧಿನಾ
ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಯಸಾಂ ರಾಜಾ ಗರುಡಃ ಪನ್ನಗಾಶನಃ ||೧೧೫||

ದೇವಾಶ್ಚ ಹತಶಿಷ್ಟಾ ಯೇ ದೇವರಾಜಪುರೋಗಮಾಃ
ಪ್ರಚಕ್ರುಸ್ತಸ್ಯ ಸಾಹಾಯ್ಯಂ ಪ್ರಾಣಾನ್ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾಮಿವೋದ್ಯತಾಃ ||

ಸಾಲನು ಜಘಾನ = ಉದುರಿಸಿದನು. ತೇನ — ಆ ದಂತಂಗಳುದರಿದದರಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಕ್ = ಅರಿಯಬಾರದ ಮಾತನುಳ್ಳಾತನು ಅಭೂತ್ = ಆದನು. ||೧೧೨||

ದೇವಃ = ವೀರಭದ್ರನು ಲೀಲಯಾ — ವಿಲಾಸದಿಂದ ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠೇನ — ಪಾದದ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿಂದ ಚಂದ್ರಮಸಂ — ಚಂದ್ರಮನನು ಕ್ಷಣಾತ್ — ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕ್ರಿಮಿವತ್ — ಕ್ರಿಮಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆಕ್ರಮ್ಯ — ಮೆಟ್ಟಿ ಭೂತಲೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಘರ್ಷಯಾಮಾಸ — ಒರಸಿದನು. ||೧೧೩||

ಅಥ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ [1]ವಿಷ್ಣುಃ — ವಿಷ್ಣು, ಪೂರ್ವಸಂಭವಂ — ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಈದೃಶಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ತತ್ — ಆ[1] ಅವಜ್ಞಾನಂ = ಭಂಗವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ — ಕಂಡು ಪರಮಸಂಕ್ರುದ್ಧಃ — ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಯುದ್ಧಾಯ — ಕಾಳಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉದ್ಯತಃ — ಉದ್ಯೋಗವುಳ್ಳಾತನು ಅಭವತ್ — ಆದನು. ||೧೧೪||

ಸರ್ವೇಷಾಂ — ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ವಯಸಾಂ — ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ರಾಜಾ — ಅರಸಹಂಥಾ ಪನ್ನಗಾಶನಃ — [2]ಸರ್ಪಂಗಳೇ ಆ[2]ಹಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾವೇಗಃ — [3]ಅತ್ಯಂತ[3]ವೇಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗರುಡಃ = ಗರುಡಪಕ್ಷಿಯು ತಮ್ = ಆ ವಿಷ್ಣುವನು ಕುರಿತು ಆನತಸಂಧಿನಾ = ಬಾಗಲುಪಟ್ಟ ಅವಯವಂಗಳ ಸಂದನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಕಂಧೇನ — ಹೆಗಲಿಂದ ಉವಾಹ — ಧರಿಸಿದನು. ವಹ-ಪ್ರಾಪಣೇ [4]ಎಂಬ[4]ಧಾತು. ||೧೧೫||

ಹತಶಿಷ್ಟಾಃ — ಸತ್ತು ಉಳಿದಂಥಾ ದೇವರಾಜಪುರೋಗಮಾಃ — ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಯೇ — ಅದಾವ (ಆರು ಕೆಲಬರು) ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಪ್ರಾಣಾನ್

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಸರ್ಪವಾ (ಕ) [3] ತಿ (ಖ) [4] ಇತಿ (ಖ)

ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಹಿತಾನ್ದೇವಾನ್ ಮೃಗೇಣ ಕ್ರೋಷ್ಟುಕಾನಿವ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಹಾಸ ಭೂತೇಂದ್ರೋ ಮೃಗೇಂದ್ರ ಇವ ನಿರ್ವ್ಯಥಃ ||೧೧೭||

ತಸ್ಮಿನ್ನವಸರೇ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಸಮಾವಿರಭವದ್ರಥಃ
ಸಹಸ್ರಸೂರ್ಯಸಂಕಾಶಶ್ಚಾರುಚೀರವೃಷಧ್ವಜಃ ||೧೧೮||

ಅಶ್ವರತ್ನದ್ವಯೋದಾರಶ್ಚಾರುಚಕ್ರಚತುಷ್ಟಯಃ
ಸಂಚಿತಾನೇಕದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಚಿತ್ರರತ್ನಪರಿಷ್ಕೃತಃ ||೧೧೯||

ತಸ್ಯಾಪಿ ರಥವರ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ಸ ಏವ ಹಿ ಸಾರಥಿಃ
ಯ ಏವ ತ್ರೈಪುರೇ ಯುದ್ಧೇ ಪೂರ್ವಂ ಶಾರ್ವೇ ರಥೇ ಸ್ಥಿತಃ ||

—ಪ್ರಾಣಂಗಳನು ತ್ಯಕ್ತುಂ—ಬಿಡಲು ಉದ್ಯತಾ ಇವ—ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳವರಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ತಸ್ಯ—ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೆ ಸಾಹಾಯ್ಯಂ—ಸಹಾಯವನು ಪ್ರಚಕ್ರುಃ—ಮಾಡಿದರು. ||೧೧೬.||

ವಿಷ್ಣುನಾ—ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಸಹಿತಾನ್—ಕೂಡಿದಂಥಾ ದೇವಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ಕುರಿತು ಮೃಗೇಣ — ಮೃಗದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಕ್ರೋಷ್ಟುಕಾನಿವ ಜಂಬುಕಂಗಳಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ಕಂಡು ನಿರ್ವ್ಯಥಃ — ಭಂಗವಿಲ್ಲದೆಯಿದ್ದಂಥಾ ಮೃಗೇಂದ್ರ ಇವ—ಸಿಂಹವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಭೂತೇಂದ್ರಃ—ಭೂತಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಜಹಾಸ—ನಕ್ಕನು.||೧೧೭||

ತಸ್ಮಿನ್ನವಸರೇ—ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯೋಮ್ನಿ—ಅಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಸೂರ್ಯಸಂಕಾಶಃ — ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶವನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಾರುಚೀರವೃಷಧ್ವಜಃ—ಮನೋಹರವಹ ಪಟದಲ್ಲಿಯ ವೃಷಧ್ವಜವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಶ್ವರತ್ನದ್ವಯಃ — ಕುದುರೆಗಳೆರಡನುಳ್ಳಂಥಾ ಉದಾರಃ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಚಾರುಚಕ್ರಚತುಷ್ಟಯಃ—ಮನೋಹರವಹ ಗಾಲಿಗಳು ನಾಲ್ಕನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಂಚಿತಾನೇಕದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಃ — ಒದಗಿಸಲುಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಿತ್ರರತ್ನಪರಿಷ್ಕೃತಃ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಹ ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರಥಃ—ರಥವು ಸಮಾವಿರಭವತ್—ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತ್ತು. ಸಮಾವಿಃ ಎಂಬ ಅವ್ಯಯ ಶಬ್ದ ಕೂಡಿದ ಕ್ರಿಯಾಪದವು.

ಪೂರ್ವಂ—ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತ್ರೈಪುರೇ—ತ್ರಿಪುರದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಯುದ್ಧೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಾರ್ವೇ— ಶಿವಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ರಥೇ ಏವ — ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಯಃ—ಅವನಾನೊಬ್ಬನು ಸ್ಥಿತಃ—ಇದ್ದನು, ಸ ಏವ—ಆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ತಸ್ಯ—

ಸ ತಂ ರಥವರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶಾಸನಾದೇವ ಶೂಲಿನಃ
ವಿಭೋಸ್ಸಮೀಪಮಾನೀಯ ಕೃತಾಂಜಲಿರಭಾಷತ ||೧೨೧||

ಭಗವನ್ಭದ್ರ ಭದ್ರಾಂಗ ಭಗವಾನಿಂದುಭೂಷಣಃ
ಆಜ್ಞಾಪಯಚ್ಚ ವೀರ ತ್ವಂ ರಥಮಾರೋಢುಮವ್ಯಯಃ ||೧೨೨||

ರೈಭ್ಯಾಶ್ರಮಸಮೀಪಸ್ಥಃ ತ್ರ್ಯಂಬಕೋಽಂಬಿಕಯಾ ಸಹ
ಪಶ್ಯತ್ಯೇವ ಮಹಾಬಾಹೋ ದುಸ್ಸಹಂ ತೇ ಪರಾಕ್ರಮಮ್ ||೧೨೩||

ತಸ್ಯ ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ ವೀರೋ ಗಣಕುಂಜರಃ
ಆರುರೋಹ ರಥಂ ದಿವ್ಯಮನುಗೃಹ್ಯ ಪಿತಾಮಹಮ್ ||೧೨೪||

ಆ ರಥವರ್ಗಸ್ಯಾಪಿ—ರಥಶ್ರೇಷ್ಠಕ್ಕೂ (ಕ್ಕೆ) ಸಾರಥಿಃ—ಸಾರಥಿಯು ಸ್ಯಾದ್ಧಿ—ಆದನಲಾ ||೧೨೦||

ಸ ಬ್ರಹ್ಮಾ—ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶೂಲಿನಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಾಸನಾದೇವ—ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ತಂ ರಥವರಂ—ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ರಥವನು ವಿಭೋಃ—ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನ ಸಮೀಪಂ—ಸಮೀಪವನು ಆನೀಯ—ಎಯ್ದಿಸಿ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ—ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡಾತನಾಗಿ ಅಭಾಷತ—ನುಡಿದನು. ||೧೨೧||

ಭಗವನ್—ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಭದ್ರಾಂಗ—ಮನೋಹರವಹ ಶರೀರವ. ನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರ—ವೀರನಹಂಥಾ ಭೋ ಭದ್ರ—ಎಲೆ ವೀರಭದ್ರನೇ, ತ್ವಂ—ನೀನು ರಥಂ—ರಥವನು ಆರೋಢುಂ—ಏರಲು ಭಗವಾನ್—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಅವ್ಯಯಃ—ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಇಂದುಭೂಷಣಃ—ಚಂದ್ರಭೂಷಣನಹಂಥಾ ಶಿವನು ಆಜ್ಞಾಪಯತ್—ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ||೧೨೨||

ತ್ರ್ಯಂಬಕಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅಂಬಿಕಯಾ ಸಹ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ರೈಭ್ಯಾಶ್ರಮಸಮೀಪಸ್ಥಃ—ರೈಭ್ಯಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾತನಾಗಿ ಭೋ ಮಹಾಬಾಹೋ—ಎಲೆ ದೊಡ್ಡಿಯ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನೇ! ತೇ—ನಿನ್ನ ದುಸ್ಸಹಂ—ಸೈರಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಾಕ್ರಮಮೇವ—ಪರಾಕ್ರಮವನೇ ಪಶ್ಯತಿ—ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನು. ||೧೨೩||

ತಸ್ಯ—ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ತದ್ವಚನಂ—ಆ ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ ಗಣಕುಂಜರಃ—ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಆನೆಯಹಂಥಾ ವೀರಃ—ವೀರನಹಂಥಾ ಸಃ—ಆ

[1] ತಥಾ ವರೇ ರಥೇ[1] ತಸ್ಮಿನ್ ಸ್ಥಿತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸಾರಥೌ
ಭದ್ರಸ್ಯ ವವೃಧೇ[2] ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ[2] ರುದ್ರಸ್ಯೇವ ಪುರದ್ವಿಷಃ ||೧೨೫||

ತತಶ್ಶಂಖವರಂ ದೀಪ್ತಂ ಚಂದ್ರಕುಂದಸಮಪ್ರಭಮ್
ಪ್ರದಧ್ಮೌ ವದನೇ ಕೃತ್ವಾ ಭಾನುಕಂಪೋ ಮಹಾಬಲಃ ||೧೨೬||

ತಸ್ಯ ಶಂಖಸ್ಯ ಸನ್ನಾದಂ ಭಿನ್ನಸಾಗರಸನ್ನಿಭಮ್
ಶ್ರುತ್ವಾ ಭಯೇನ ದೇವಾನಾಂ ಜಜ್ವಾಲ ಜಠರಾನಲಃ ||೧೨೭||

ಯಕ್ಷವಿದ್ಯಾಧರಾಹೀಂದ್ರೈಃ ಸಿದ್ಧೈರ್ಯುದ್ಧದಿದೃಕ್ಷುಭಿಃ
ಕ್ಷಣೇನ ನಿಬಿಡೀಭೂತಾಃ ಸಾಕಾಶವಿವರಾ [3]ದಿಶಃ[3] ||೧೨೮||

ವೀರಭದ್ರನು ಪಿತಾಮಹಂ— ಬ್ರಹ್ಮನನು ಅನುಗೃಹ್ಯ — ಪತಿಕರಿಸಿ ದಿವ್ಯಂರಥಂ —ದಿವ್ಯರಥವನು ಆರುರೋಹ—ಏರಿದನು. ||೧೨೪||

ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವರೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ ರಥೇ — ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ—ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಾರಥೌ— ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಿತೇ ಸತಿ = ಇರುತ್ತಿರಲು, ಭದ್ರಸ್ಯ — ವೀರಭದ್ರನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ — ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯು ವವೃಧೇ — ಹೆಚ್ಚಿದಳು. ಪುರದ್ವಿಷಃ—ತ್ರಿಪುರವೈರಿಯಹಂಥಾ ರುದ್ರಸ್ಯೇವ—ಪರಮೇಶ್ವರನಹೆಗಹಗೆ. ||೧೨೫||

ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಃ—ಬಹಳ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಾನುಕಂಪಃ — ಭಾನುಕಂಪನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಚಂದ್ರಕುಂದಸಮಪ್ರಭಂ — ಚಂದ್ರಂಗೆ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಹೂವಿಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೀಪ್ತಂ — ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಂಖವರಂ — ಶಂಖಶ್ರೇಷ್ಠವನು ವದನೇ — ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ವಾ— ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರದಧ್ಮೌ—ಊದಿದನು. ||೧೨೬||

ತಸ್ಯ ಶಂಖಸ್ಯ — ಆ ಶಂಖದ ಭಿನ್ನಸಾಗರಸನ್ನಿಭಂ — ಹೊಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಸಮುದ್ರಘೋಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಸನ್ನಾದಂ—ಒಪ್ಪುವ ಧ್ವನಿಯನು ಶ್ರುತ್ವಾ — ಕೇಳಿ ಭಯೇನ — ಭೀತಿಯಿಂದ ದೇವಾನಾಂ — ದೇವರ್ಕಳ ಜಠರಾನಲಃ — ಬಸುರ ಕಿಚ್ಚು ಜಜ್ವಾಲ — ಉರಿಯಿತ್ತು. ||೧೨೭||

ಯುದ್ಧದಿದೃಕ್ಷುಭಿಃ = ಕಾಳಗವ ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಕ್ಷವಿದ್ಯಾಧರಾಹೀಂದ್ರೈಃ—ಯಕ್ಷರು ವಿದ್ಯಾಧರರು ನಾಗರ್ಕಳುಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧೈಃ—ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಂದ

---

[1] ತಥಾ (ಘ) ತಥಾ ರಥವರೇ (ಕ) ಮೂಲ. [2] ಲಕ್ಷ್ಮೀ (ಘ) [3] ದ್ವಿಜಾಃ (ಘ)

ತತಶ್ಶಾರ್ಙ್ಗೇಂದ್ರಚಾಪಾಂಕಃ ಸ ನಾರಾಯಣನೀರದಃ
ಮಹತಾ ಬಾಣವರ್ಷೇಣ ರುರೋಧ ಗಣಗೋವೃಷಮ್ ||೧೨೯

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಷ್ಣುಮಾಯಾಂತಂ ಶತಧಾ ಬಾಣವರ್ಷಿಣಮ್
[1]ಸ ಚಾದದೇ ಧನುರ್ಜೈತ್ರಂ ಭದ್ರೋ ಬಾಣಸಹಸ್ರಮುಕ್ ||೧೩೦||

[2]ಸಮಾದಾಯ ಚ ತದ್ದಿವ್ಯಂ ಧನುಃ ಸಮರಭೈರವಮ್
ಶನೈರ್ವಿಸ್ಫಾರಯಾಮಾಸ ಶೈಲಂ ಧನುರಿವೇಶ್ವರಃ ||೧೩೧||

ತಸ್ಯ ವಿಸ್ಫಾರ್ಯಮಾಣಸ್ಯ ಧನುಷೋऽಭೂನ್ಮಹಾಸ್ವನಃ
ತೇನ ಸ್ವನೇನ ಮಹತಾ ಪೃಥಿವೀ ಸಮಕಂಪತ ||೧೩೨||

ಸಾಕಾಶವಿವರಾಃ—ಆಕಾಶದ ತೆರಹಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ದಿಶಃ—ದಿಕ್ಕುಗಳು ಕ್ಷಣೇನ—ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದ ನಿಬಿಡೀಭೂತಾಃ—ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಂಥಾವಾದವು. ||೧೨೮||

ತತಃ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಾರ್ಙ್ಗೇಂದ್ರಚಾಪಾಂಕಃ—ಶಾರ್ಙ್ಗವೆಂಬ ಇಂದ್ರಚಾಪದ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಃ—ಆ ನಾರಾಯಣನೀರದಃ—ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಮೇಘವು ಮಹತಾ—ಬಹಳವಹಂಥಾ ಬಾಣವರ್ಷೇಣ—ಬಾಣದ ಮಳೆಯಿಂದ ಗಣಗೋವೃಷಂ — ವೀರಭದ್ರನೆಂಬ ಬಸವನನು ರುರೋಧ — ತಡೆಯಿತ್ತು. ಶಾರ್ಙ್ಗವೆಂದರೆ ಸಿಂಗಾಡಿಯು ಬಿಲ್ಲೆಂಬುದರ್ಥ. ||೧೨೯||

ಶತಧಾ—ನೂರು ಬಾಣವರ್ಷಿಣಂ—ಬಾಣವನು ಕರವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಂ—ಆ ವಿಷ್ಣುಂ — ವಿಷ್ಣುವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ — ಕಂಡು ಸ ಭದ್ರಶ್ಚ — ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಬಾಣಸಹಸ್ರಮುಕ್ — ಬಾಣಸಹಸ್ರವನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಜೈತ್ರಂ — ಜಯವುಳ್ಳಂಥಾ ಧನುಃ—ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಆದದೇ—ಹಿಡಿದನು. ||೧೩೦||

ಸಮರಭೈರವಂ—ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ತತ್—ಆ ದಿವ್ಯಂ ಧನುಶ್ಚ—ದಿವ್ಯಧನುವನು ಸಮಾದಾಯ—ಹಿಡಿದು ಶನೈಃ—ಮೆಲ್ಲನೆ ವಿಸ್ಫಾರಯಾಮಾಸ—ಜೇವಡೆದನು. ಶೈಲಂ ಧನುಃ—ಮೇರುಪರ್ವತವೆಂಬ ಚಾಪವನು ಈಶ್ವರ ಇವ—ತ್ರಿಪುರಜಯದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೩೧||

ವಿಸ್ಫಾರ್ಯಮಾಣಸ್ಯ—ಜೇವಡೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತಸ್ಯ ಧನುಷಃ—ಆ ಬಿಲ್ಲಿಂಗೆ ಮಹಾಸ್ವನಃ—ಮಹಾಧ್ವನಿ ಅಭೂತ್—ಆಯಿತ್ತು. ಮಹತಾ—ಬಹಳವಹಂಥಾ ತೇನ ಸ್ವನೇನ—ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಪೃಥಿವೀ—ಭೂಮಿ ಸಮಕಂಪತ—ನಡಿಗಿತ್ತು. ||

---

[1] ಸಮಾಧಧೇ (ಘ) [2] ಸಮಾಧಾಯ (ಕ)

ತತಶ್ಶರವರಂ ಘೋರಂ ದೀಪ್ತಮಾಶೀವಿಷೋಪಮಮ್
ಜಗ್ರಾಹ ಗಣಪಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ [1]ಸ್ವಗ್ರಮುಗ್ರಪರಾಕ್ರಮಃ[1] ||೧೩೩||

[2]ಬಾಣೋದ್ಧಾರೀ[2] ಭುಜಸ್ತಸ್ಯ ತೂಣೀವದನಸಂಗತಃ
ಪ್ರತ್ಯಭಾಸತ ವಲ್ಮೀಕಂ ಪ್ರಪಿತ್ಸುರಿವ ಪನ್ನಗಃ ||೧೩೪||

ಸಮುದ್ಧೃತಃ ಕರೇ ತಸ್ಯ ತತ್ಕ್ಷಣೇ ರುರುಚೇ ಶರಃ
ಮಹಾಭುಜಂಗಸಂದಷ್ಟೋ ಯಥಾ ಬಾಲಭುಜಂಗಮಃ ||೧೩೫||

ಶರೇಣ ತೇನ ತೀವ್ರೇಣ ಭದ್ರೋ ರುದ್ರಪರಾಕ್ರಮಃ
ವಿವ್ಯಾಧ ಕುಪಿತೋ ಗಾಢಂ ಲಲಾಟೇ ವಿಷ್ಣುಮವ್ಯಥಃ ||೧೩೬||

ತತಃ — ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನ್—ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉಗ್ರಪರಾಕ್ರಮಃ —ಉಗ್ರವಹ ಪರಾಕ್ರಮವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣಪಃ—ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಘೋರಂ—ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಆಶೀವಿಷೋಪಮಂ—ಸರ್ಪಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಸ್ವಗ್ರಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ತುದಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೀಪ್ತಂ — ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶರವರಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ಬಾಣವನು ಜಗ್ರಾಹ—ತುಡುಕಿದನು. ||೧೩೩||

ಬಾಣೋದ್ಧಾರೀ—ಬಾಣವ ತೆಗವುತಂ (ತೆಗಹುತ್ತಂ)ವಿದ್ದಂಥಾ ತೂಣೀರ ಸಂಗತಃ—ಬತ್ತಳಿಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಂಥಾ ತಸ್ಯ—ಆ ವೀರಭದ್ರನ ಭುಜಃ —ಭುಜವು ಪ್ರತ್ಯಭಾಸತ — ಒಪ್ಪಿತ್ತು. ಕಥಮಿವ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ವಲ್ಮೀಕಂ—ಹುತ್ತವನು ಪ್ರಪಿತ್ಸುಃ— ಹೊಗುತ್ತಂ (ತಂ) ವಿದ್ದಂಥಾ ಪನ್ನಗ ಇವ—ಸರ್ಪನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೩೪||

ತಸ್ಯ—ಆ ವೀರಭದ್ರನ ಕರೇ— ಕೈಯ್ಯ (ಹಸ್ತದ)ಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ಧೃತಃ — ತೆಗೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶರಃ—ಬಾಣವು ತತ್ಕ್ಷಣೇ—ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ರುರುಚೇ — ಒಪ್ಪಿತು. ತದ್ಯಥಾ— ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಮಹಾಭುಜಂಗಸಂದಷ್ಟಃ— ದೊಡ್ಡಿಯ ಸರ್ಪನಿಂದ ಕಚ್ಚಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಬಾಲಭುಜಂಗಮಃ ಯಥಾ—ಚಿಕ್ಕಸರ್ಪ ನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೩೫||

ತೀವ್ರೇಣ—ದೃಢವಹಂಥಾ— ತೇನ ಶರೇಣ — ಆ ಬಾಣದಿಂದ ರುದ್ರಪರಾಕ್ರಮಃ — ರುದ್ರನೋಪಾದಿ ಪರಾಕ್ರಮವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವ್ಯಥಃ — ಬಾಧೆ-

---

1 ಸ್ವಯಮುಗ್ರಪರಾಕ್ರಮಃ (ಘ) 2 ಬಾಣೋದ್ಧಾರೀ (ಘ)

ಲಲಾಟಾಭಿಹತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪೂರ್ವಮೇವಾವಮಾನಿತಃ
ಚುಕೋಪ ಸಗಣೇಂದ್ರಾಯ ಮೃಗೇಂದ್ರಾಯೇವ ಗೋವೃಷಃ ||

ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಿ ತು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಾಣ್ಯಥೈನಂ ಪ್ರತ್ಯವಾಸೃಜತ್
ಸ ತಾನ್ವಿಷ್ಣುಧನುರ್ಮುಕ್ತಾನ್ ಸರ್ವಾಂಶ್ಚರ್ವಚಮೂಪತಿಃ ||
ಸಹಸಾ ವಾರಯಾಮಾಸ ಘೋರೈಃ ಪ್ರತಿಶರೈಶ್ಶರಾನ್ ||೧೩೮||

ತತಸ್ತ್ವನಲತುಂಡೇನ ಶರೇಣಾದಿತ್ಯವರ್ಚಸಾ
ವಿವ್ಯಾಧ [1]ಸುದೃಢಂ[1] ಭದ್ರೋ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಹತಿ ವಕ್ಷಸಿ ||೧೩೯||

ಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು, ಕುಪಿತಃ = ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಂ = ವಿಷ್ಣುವನು ಕುರಿತು ಲಲಾಟೇ = ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಢಂ = ದೃಢವಾಗಿ ವಿವ್ಯಾಧ = ಎಚ್ಚನು. ||೧೩೬||

ಲಲಾಟಾಭಿಹತಃ = ಲಲಾಟದಲ್ಲಿ ಘಾಯವಾದಂಥಾ ಪೂರ್ವಮೇವ = ಮೊದಲೇ ಅವಮಾನಿತಃ = ಭಂಗಿತನಾದಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಃ = ವಿಷ್ಣುವು ಚುಕೋಪ = ಕೋಪಿಸಿದನು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಗೋವೃಷಃ = ಬಸವನು ಮೃಗೇಂದ್ರಾಯ ಇವ = ಸಿಂಹಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆಹಗಹಗೆ. ||೧೩೭||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಃ = ಆ ವಿಷ್ಣು ಏನಂ ಪ್ರತಿ = ಈ ವೀರಭದ್ರನನು ಕುರಿತು ಸರ್ವಾಣಿ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಾಣ್ಯಪಿ ತು = ಸಮಸ್ತ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳನು ಅವಾಸೃಜತ್ = ಎಚ್ಚನು. ವಿಷ್ಣುಧನುರ್ಮುಕ್ತಾನ್ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಿಲ್ಲಿಂದ ಎಸೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ವಾನ್ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ತಾನ್ ಶರಾನ್ = ಆ ಬಾಣಂಗಳನು ಶರ್ವಚಮೂಪತಿಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸೇನಾಪತಿಯುಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಸಹಸಾ = ಹಠಾತ್ತನೆ (ಬೇಗದಿಂದ) ಘೋರೈಃ = ಘೋರಂಗಳ (ಭಯಂಕರವ)ಹಂಥಾ ಪ್ರತಿಶರೈಃ = ಪ್ರತಿಬಾಣಂಗಳಿಂದ (ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ) ವಾರಯಾಮಾಸ = ತೊಲಗಿಸಿದನು- ೧೩೮

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಅನಲತುಂಡೇನ = ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆದಿತ್ಯವರ್ಚಸಾ = ಸೂರ್ಯನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶರೇಣ = ಬಾಣದಿಂದ ಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ವಿಷ್ಣೋಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹತಿ = ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ವಕ್ಷಸಿ = ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಸುದೃಢಂ = ಅತಿ ದೃಢವಾಗಿ ವಿವ್ಯಾಧ = ಎಚ್ಚನು. ||೧೩೯||

---

1 ಸದೃಢಂ (ಖ.ಘ)

ಸ ತೇನ ತೀವ್ರಪಾತೇನ ಶರೇಣ [2]ದೃಢವೇಜಿತಃ
ಮಹತೀಂ ರುಜಮಾಸಾದ್ಯ ಪಪಾತ ಭುವಿ ಮೋಹಿತಃ ||೧೪೦||

ಪುನಃ ಕ್ಷಣಾದಿವೋತ್ಥಾಯ ಲಬ್ಧಸಂಜ್ಞಸ್ತದಾ ಹರಿಃ
ತತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ವನಾಮಾಂಕಂ ಬಾಣಮವ್ಯಾಹತಂ ಕ್ವಚಿತ್ ||
ಸಸರ್ಜ ಕ್ರೋಧರಕ್ತಾಕ್ಷಸ್ತಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಗಣೇಶ್ವರಮ್ ||೧೪೧||

ತಂ ಬಾಣಂ ಬಾಣವರ್ಯೇಣ ಭದ್ರೋ ಭದ್ರಾಹ್ವಯೇನ ತು
ಅಪ್ರಾಪ್ತಮೇವ ಭಗವಾನ್ ಚಿಚ್ಛೇದ ಶತಧಾ ಪಥಿ ||೧೪೨||

ಅಥೈಕೇನೇಷುಣಾ ಶಾರ್ಙ್ಗಂ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಪಕ್ಷೌ ಗುರುತ್ಮತಃ
ನಿಮೇಷಾದಿವ ಚಿಚ್ಛೇದ ತದದ್ಭುತಮಿವಾಭವತ್ ||೧೪೩||

ತೀವ್ರಪಾತೇನ=ಅತ್ಯಂತ ನಟ್ಟಂಥಾ ತೇನ ಶರೇಣ = ಆ ಬಾಣದಿಂದ ದೃಢವೇಜಿತಃ=ಅತ್ಯಂತ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸಃ=ಆ ವಿಷ್ಣು ಮಹತೀಂ=ಬಹಳವಹಂಥಾ ರುಜಂ=ದುಃಖವನು ಆಸಾದ್ಯ=ಎಯ್ದಿ ಮೋಹಿತಃ=ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಭುವಿ=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ=ಬಿದ್ದನು. ||೧೪೦||

ತದಾ=ಆಗ ಹರಿಃ=ವಿಷ್ಣು ಕ್ಷಣಾದಿವ=ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದವಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಪುನಃ=ಮರಳಿ ಉತ್ಥಾಯ=ಎದ್ದು ಲಬ್ಧಸಂಜ್ಞಃ=ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನುಳ್ಳಾತನಾದನು. ತತಃ= ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಃ = ಹರಿ ಸ್ವನಾಮಾಂಕಂ=ತನ್ನ ಹೆಸರ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಕ್ವಚಿತ್=ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವ್ಯಾಹತಂ=ಭಂಗವಾಗದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಬಾಣಂ=ಬಾಣವನು ಕ್ರೋಧರಕ್ತಾಕ್ಷಃ =ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಗಣೇಶ್ವರಂ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ತಂ=ಆ ವೀರಭದ್ರನನು ಉದ್ದಿಶ್ಯ=ಕುರಿತು ಸಸರ್ಜ=ಎಚ್ಚನು. ||೧೪೧||

ಭಗವಾನ್=ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಭದ್ರಃ=ವೀರಭದ್ರನು ತಂ ಬಾಣಮೇವ =ಆ ಬಾಣವನೆ ಪಥಿ=ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಾಪ್ತಂ=ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ[3]ದನಾಗಿ ಭದ್ರಾಹ್ವಯೇನ=ವೀರಭದ್ರನ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಾಣವರ್ಯೇಣ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಹ ಬಾಣದಿಂದವು ಶತಧಾ=ನೂರುಕಡಿಯಾಗಿ ಚಿಚ್ಛೇದ=ತುಂಡಿಸಿದನು. ||೧೪೨||

ಅಥ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಏಕೇನ ಇಷುಣಾ=ಒಂದು ಬಾಣದಿಂದ ಶಾರ್ಙ್ಗಂ

---

[2] ದೃಢಜೀವಿತಃ (ಗ) ದೃಢವೇದಿತಃ (ಘ) ಪಾಠಾಂತರ ದೃಢವೇಜಿತಃ (ಖ.ಘ)
[3] ಆತನಾಗಿ (ಖ)

ತತೋ ಯೋಗಬಲಾದ್ವಿಷ್ಣುರ್ದೇಹಾದ್ದೇವಾನ್ಸುದಾರುಣಾನ್
ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಹಸ್ತಾನ್ ವಿಸಸರ್ಜ ಸಹಸ್ರಶಃ ||೧೪೪||

ಸರ್ವಾಂಸ್ತಾನ್ಕ್ಷಣಮಾತ್ರೇಣ ತ್ರೈಪುರಾನಿವ ಶಂಕರಃ
ನಿರ್ದದಾಹ ಮಹಾಬಾಹುರ್ನೇತ್ರಸೃಷ್ಟೇನ ವಹ್ನಿನಾ ||೧೪೫||

ತತಃ ಕ್ರುದ್ಧತರೋ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚಕ್ರಮುದ್ಯಮ್ಯ ಸತ್ವರಮ್
ತಸ್ಮಿನ್ ವೀರೇ ಸಮುತ್ಸ್ರಷ್ಟುಂ ತದಾನೀಮುದ್ಯತೋಽಭವತ್||೧೪೬||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚಕ್ರಮುದ್ಯಮ್ಯ ಪುರತಃ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಮ್
ಸ್ಮಯನ್ನಿವ ಗಣೇಶಾನೋ ವ್ಯಷ್ಟಂಭಯದಯತ್ನತಃ ||೧೪೭||

=ಸಿಂಗಾಡಿಯ ಬಿಲ್ಲನು ಚಿಚ್ಛೇದ= ತುಂಡಿಸಿದನು. ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ = ಎರಡಂಬುಗಳಿಂದ ಗರುತ್ಮತಃ = ಗರುಡನ ಪಕ್ಷೌ = ಪುಕ್ಕಂಗಳನು ನಿಮೇಷಾದಿವ = ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಿಂದವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಚಿಚ್ಛೇದ=ಛೇದಿಸಿದನು. ತತ್=ಆ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಅದ್ಭುತಮಿವ = ಆಶ್ಚರ್ಯವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಅಭವತ್= ಆಯಿತ್ತು. ||೧೪೩||

ತತಃ= ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಃ = ನಾರಾಯಣನು ಯೋಗಬಲಾತ್ = ಯೋಗಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹಾತ್=ತನ್ನ ದೇಹದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸುದಾರುಣಾನ್=ಅತಿಭಯಂಕರರಹಂಥಾ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಹಸ್ತಾನ್=ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಗದೆಗಳೇ ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಸಹಸ್ರಶಃ = ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯುಹಂಥಾ ದೇವಾನ್= ದೇವರ್ಕಳುಗಳನು ವಿಸಸರ್ಜ=ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ||೧೪೪||

ಮಹಾಬಾಹುಃ=ದೊಡ್ಡಿಯ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ನೇತ್ರಸೃಷ್ಟೇನ = ಭಾಳನೇತ್ರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ವಹ್ನಿನಾ = ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್=ಆ ಎಲ್ಲರನು ಕಣಮಾತ್ರೇಣ= ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದ ನಿರ್ದದಾಹ= ದಹನವ ಮಾಡಿದನು. ಕಥಮಿವ=ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ, ಶಂಕರಃ=ಪರಮೇಶ್ವರನು ತ್ರೈಪುರಾನಿವ=ತ್ರಿಪುರಂಗಳನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೪೫||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಃ = ವಿಷ್ಣು ಕ್ರುದ್ಧತರಃ = ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಸತ್ವರಂ=ಬೇಗ ಚಕ್ರಂ=ಸುದರ್ಶನಚಕ್ರವನು ಉದ್ಯಮ್ಯ =ತುಡಿಕಿ ತದಾನೀಂ=ಆಗ ತಸ್ಮಿನ್=ಆ ವೀರೇ=ವೀರಭದ್ರನಲ್ಲಿ ಸಮುತ್ಸ್ರಷ್ಟುಂ =ಇಡಲೋಸ್ಕರ ಉದ್ಯತಃ=ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳಾತನು ಅಭವತ್=ಆದನು.

ಚಕ್ರಂ=ಚಕ್ರವನು ಉದ್ಯಮ್ಯ=ತುಡಿಕಿ ಪುರತಃ=ಮುಂದೆ ಸಮುಪ

ಸ್ತಂಭಿತಾಂಗಸ್ತು ತಚ್ಚಕ್ರಂ ಘೋರಮಪ್ರತಿಮಂ ಕ್ವಚಿತ್
ಇಚ್ಛನ್ನಪಿ ಸಮುತ್ಸ್ರಷ್ಟುಂ ನ ವಿಷ್ಣುರಭವತ್ ಕ್ಷಮಃ ||೧೪೮||

ಕ್ರೋಶನ್ನಿವೈಕಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಬಾಹುಂ ಚಕ್ರಸಮನ್ವಿತಮ್
ಅತಿಷ್ಠದಲಸೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪಾಷಾಣ ಇವ ನಿಶ್ಚಲಃ ||೧೪೯||

ವಿಶರೀರೋ ಯಥಾ ಜೀವೋ ವಿಶೃಂಗೋ ವಾ ಯಥಾ ವೃಷಃ
ವಿದಂಷ್ಟ್ರಶ್ಚ ಯಥಾ ಸರ್ಪಃ ತಥಾ ವಿಷ್ಣುರವಸ್ಥಿತಃ ||೧೫೦||

ಸ್ಥಿತಂ=ಇದ್ದಂಥಾ ತಂ=ಆ ವಿಷ್ಣುವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ=ಕಂಡು ಗಣೇಶಾನಃ= ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಸ್ಮಯನ್ = ನಗುತವು ಅಯತ್ನತಃ ಇವ= ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ವ್ಯಷ್ಟಂಭಯತ್ = ಸ್ತಂಭಿಸಿದನು.

ಸ್ತಂಭಿತಾಂಗಃ=ಕಂಬದೋಪಾದಿ ಆಗಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಸ್ತು =ವಿಷ್ಣುವೂ ಘೋರಂ=ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕ್ವಚಿತ್=ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಪ್ರತಿಮಂ =ಸಮಾನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತಚ್ಚಕ್ರಮಪಿ=ಆ ಚಕ್ರವನೂ ಸಮುತ್ಸ್ರಷ್ಟುಂ =ಇಡಲೋಸ್ಕರ ಇಚ್ಛನ್=ಇಚ್ಛೈಸಿದವನಾಗುತವು (ಇಚ್ಛೈಸಿದಾತನಾಗುತ್ತ) ಕ್ಷಮಃ=ಸಮರ್ಥನು ನಾಭವತ್=ಆದದಿಲ್ಲ. ||೧೪೮||

ಚಕ್ರಸಮನ್ವಿತಂ=ಚಕ್ರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಏಕಂ ಬಾಹುಂ = ಒಂದು ಭುಜ (ಬಾಹು)ವನು ಉದ್ಧೃತ್ಯ= ನೆಗಹಿ ಕ್ರೋಶನ್ನಿವ=ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಾನಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಃ=ವಿಷ್ಣು ನಿಶ್ಚಲಃ = ಚಲನೆ ಇಲ್ಲದಂಥಾ (ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಃ = ವಿಷ್ಣು ನಿಶ್ಚಲಃ = ಚಲನೆ ಇಲ್ಲದಂಥಾ (ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ) ಪಾಷಾಣ ಇವ = ಪಾಷಾಣವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಅಲಸಃ=ಜಡನಾಗಿ ಅತಿಷ್ಠತ್=ಇದ್ದನು. ||೧೪೯||

ವಿಶರೀರಃ=ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜೀವೋ ಯಥಾ=ಜೀವನೆ ಹಗಹಗೆ, ವಿಶೃಂಗಃ=ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಕೋಡನುಳ್ಳಂಥಾ ವೃಷಭೋ ಯಥಾ= ಬಸವನೆಹಗಹಗೆ, ವಿದಂಷ್ಟ್ರಶ್ಚ = ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ದಾಡೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ಪೋ ಯಥಾ=ಸರ್ಪನೆಹಗಹಗೆ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವಿಷ್ಣುಃ = ಹರಿ ಅವಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದನು. ||೧೫೦||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದುರ್ದಶಾಪನ್ನಂ ವಿಷ್ಣುಮಿಂದ್ರಾದಯಸ್ಸುರಾಃ
ಸುಸನ್ನದ್ಧಾ ಗಣೇಂದ್ರೇಣ ಮೃಗೇಂದ್ರೇಣೇವ ಗೋವೃಷಾಃ ||೧೫೧||

ಪ್ರಗೃಹೀತಾಯುಧಾ ಯೋದ್ಧುಂ ಕ್ರುದ್ಧಾಃ ಸಮುಪತಸ್ಥಿರೇ
ತಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಮರೇ ಭದ್ರಃ ಕ್ಷುದ್ರಾನಿವ ಹರಿರ್ಮೃಗಾನ್ ||

ಅಟ್ಟಹಾಸೇನ ಘೋರೇಣ ವ್ಯಷ್ಟಂಭಯದನಿಂದಿತಃ
ತದಾ ಶತಮುಖಸ್ಯಾಪಿ ಸವಜ್ರೋ ದಕ್ಷಿಣಃ ಕರಃ ||
ಸಿಸೃಕ್ಷುರಪಿ ತದ್ವಜ್ರಂ [1]ಚಿತ್ರೇ[1] ಕೃತ ಇವಾಭವತ್ ||೧೫೩||

ಅನ್ಯೇಷಾಮಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಮುದ್ಯುಕ್ತಾ ಅಪಿ ಬಾಹವಃ
ಅಲಸಾನಾಮಿವಾರಂಭಾಸ್ತಾಂ ದಶಾಂ [2]ಚಾತಿಯಾಂತ್ಯತ[2] ||೧೫೪||

ದುರ್ದಶಾಪನ್ನಂ = ಸೋಲ (ಸೋಲವನು)ನು ಎಯ್ದಿದಂಥಾ ತಂ = ಆ ವಿಷ್ಣುಂ = ವಿಷ್ಣುವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಇಂದ್ರಾದಯಃ = ಇಂದ್ರಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಾಃ = ದೇವತೆಗಳು ಗಣೇಂದ್ರೇಣ = ವೀರಭದ್ರನೊಡನೆ ಸುಸನ್ನದ್ಧಾಃ = ಕಾದಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಮೃಗೇಂದ್ರೇಣ = ಸಿಂಹದೊಡನೆ ಗೋವೃಷಾ ಇವ = ಬಸವಗಳೆಹಗಹಗೆ. ||೧೫೧||

ಕ್ರುದ್ಧಾಃ = ಕೋಪಿಸಿದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಪ್ರಗೃಹೀತಾಯುಧಾಃ = ಹಿಡಿಯಲುಪಟ್ಟ ಆಯುಧಂಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಯೋದ್ಧುಂ = ಯುದ್ಧವ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಸಮುಪತಸ್ಥಿರೇ = ಇದ್ದರು. ಕ್ಷುದ್ರಾನ್ ಮೃಗಾನ್ = ಹುಲುಮೃಗಂಗಳನು ಹರಿರಿವ = ಸಿಂಹನೆಹಗಹಗೆ ಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ಸಮರೇ = ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತಾನ್ = ಆ ದೇವರ್ಕಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು. ||೧೫೨||

ಘೋರೇಣ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅಟ್ಟಹಾಸೇನ = ಗಹಗಹಿಸುವ ನಗೆಯಿಂದ ಅನಿಂದಿತಃ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ವ್ಯಷ್ಟಂಭಯತ್ = ಸ್ತಂಭನವ ಮಾಡಿದನು, ತದಾ = ಆಗ ಶತಮುಖಸ್ಯ = ದೇವೇಂದ್ರನ ಸವಜ್ರಃ = ವಜ್ರದಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ದಕ್ಷಿಣಃ ಕರೋಽಪಿ = ಬಲದ ಹಸ್ತವು ತದ್ವಜ್ರಂ = ಆ ವಜ್ರವನ್ನು ಸಿಸೃಕ್ಷುರಪಿ = ಇಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳದಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಚಿತ್ರೇ = ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೃತ ಇವ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಅಭವತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ||೧೫೩||

ಅನ್ಯೇಷಾಂ = ಉಳಿದಂಥಾ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳ ಉದ್ಯುಕ್ತಾಃ

---

[1] ಚಿತ್ರೇ (ಘ) [2] ಚಾತಿಯಾಂತ್ಯಥ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ

ಏವಂ ಭಗವತಾ ತೇನ ವ್ಯಾಹತಾಶೇಷವೈಭವಾಃ
ಅಸುರಾಸ್ಸಮರೇ ತಸ್ಯ ಪುರತಃ ಸ್ಥಾತುಮಕ್ಷಮಾಃ ||೧೫೫||

ಸ್ತಬ್ಧೈರವಯವೈರೇವ ದುದ್ರುವುರ್ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ
ವಿದ್ರುತಾಂಸ್ತ್ರಿದಶಾನ್ವೀರೋ ವೀರಭದ್ರೋ ಮಹಾಭುಜಃ ||
ವಿವ್ಯಾಧ ನಿಶಿತೈರ್ಬಾಣೈರ್ಮೇಘೋ ವರ್ಷೈರಿವಾಚಲಾನ್ ||೧೫೬||

ಬಾಹವಸ್ತಸ್ಯ ವೀರಸ್ಯ ಬಹವಃ ಪರಿಘೋಪಮಾಃ
ಶಸ್ತ್ರೈಶ್ಚಕಾಶಿರೇ [1]ದೀಪ್ರೈಃ[1] ಸಾಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ ಇವೋರಗಾಃ ||೧೫೭||

= ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಾಹವಃ ಅಪಿ = ಭುಜಂಗಳು, ಅಲಸಾನಾಂ = ಜಡರುಗಳ ಆರಂಭಾ ಇವ = ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ತಾಂ ದಶಾಂ ಚ = ಆ ಅವಸ್ಥೆಯನು ಅತಿಯಾಂತ್ಯುತ = ಅತ್ಯಂತ ಎಯ್ದುತ್ತಿದ್ದವಲಾ ||೧೫೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಗವತಾ = ಮಹಾತ್ಮೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇನ = ಆ ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ಅಸುರಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ವ್ಯಾಹತಾಶೇಷವೈಭವಾಃ = ಕೆಡಲು ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಸಮರೇ = ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತಸ್ಯ = ಆ ವೀರಭದ್ರನ ಪುರತಃ = ಮುಂದೆ ಸ್ಥಾತುಂ = ಇರಲು ಅಕ್ಷಮಾಃ = ಸಮರ್ಥರಾದುದಿಲ್ಲ. ||೧೫೫||

ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಸ್ತಬ್ಧೈಃ = ಸ್ತಂಭನವಾದುಥಾ ಅವಯವೈರೇವ = ಅವಯವಂಗಳಿಂದವೇ ದುದ್ರುವುಃ = ಓಡಿದರು. ವೀರಃ = ವೀರನಹಂಥಾ ಮಹಾಭುಜಃ = ದೊಡ್ಡಿಯ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ವಿದ್ರುತಾನ್ = ಓಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರಿದಶಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳುಗಳನು ಕುರಿತು ನಿಶಿತೈಃ = ಹರಿತ (ಕೂರಿತ) ವಹಂಥಾ ಬಾಣೈಃ = ಬಾಣಂಗಳಿಂದ ವಿವ್ಯಾಧ = ಎಚ್ಚನು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಮೇಘಃ = ಮೇಘವು ವರ್ಷೈಃ = ಮಳೆಗಳಿಂದ ಅಚಲಾನಿವ = ಪರ್ವತಂಗಳನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೫೬||

ವೀರಸ್ಯ = ವೀರನಹಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ವೀರಭದ್ರನ ಪರಿಘೋಪಮಾಃ = ಲಾಳವಿಂಡಿಗೆಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಬಹವಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಬಾಹವಃ = ಭುಜಂಗಳು ದೀಪ್ರೈಃ = ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಸ್ತ್ರೈಃ = ಆಯುಧಂಗಳಿಂದ ಚಕಾಶಿರೇ = ಒಪ್ಪಿದವು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಸಾಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾಃ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಲು ವಟ್ಟಂಥಾ ಉರಗಾ ಇವ = ಸರ್ಪಂಗಳೆಹಗಹಗೆ.

[1] ದೀಪ್ತೈಃ (ಖ ಗ)

ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಾಣ್ಯನೇಕಾನಿ ಸ ವೀರೋ ವಿಸೃಜನ್ ಬಭೌ
ವಿಸೃಜನ್ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಯಥಾಽಽದೌ ವಿಶ್ವಸಂಭವಃ ||೧೫೮||

ಯಥಾ ರಶ್ಮಿಭಿರಾದಿತ್ಯಃ ಪ್ರಚ್ಛಾದಯತಿ ಮೇದಿನೀಮ್
ತಥಾ ವೀರಃ ಕ್ಷಣಾದೇವ ಶರೈಃ ಪ್ರಾಚ್ಛಾದಯದ್ದಿಶಃ ||೧೫೯||

ಖಮಂಡಲೇ ಗಣೇಂದ್ರಸ್ಯ ಶರಾಃ ಕನಕಭೂಷಿತಾಃ
ಉತ್ಪತಂತಸ್ತಟಿದ್ರೂಪೈರುಪಮಾನಪದಂ ಯಯುಃ ||೧೬೦||

ಮಹಾಂತಸ್ತೇ ಸುರಾನ್ ಬಾಣಾ ಮಂಡೂಕಾನಿವ ಡುಂಡುಭಾಃ
ಪ್ರಾಣೈರ್ವಿಯೋಜಯಾಮಾಸುಃ ಪಪುಶ್ಚ ರುಧಿರಾಸವಮ್ ||೧೬೧||

ವೀರಃ = ವೀರನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಅನೇಕಾನಿ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಾಣಿ = [1]ಬಾಣಂಗಳು[1] ಕೈದುಗಳನು ವಿಸೃಜನ್ = ಪ್ರಯೋಗಿಸುತವು ಬಭೌ = ಒಪ್ಪಿದನು. ತದ್ಯಥಾ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದೊಡೆ ಆದೌ = ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನು ವಿಸೃಜನ್ = ಸೃಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಶ್ವಸಂಭವೋ ಯಥಾ = [2]ಬ್ರಹ್ಮನೆಹಗಹಗೆ. ವಿಶ್ವಂ ಸಂಭವತಿ [ಯಸ್ಮಾತ್] ವಿಶ್ವಸಂಭವಃ. ಇದು ನಿರ್ವಚನ.[2] ||೧೫೮||

ಆದಿತ್ಯಃ = ಸೂರ್ಯನು ರಶ್ಮಿಭಿಃ = ಕಿರಣಂಗಳಿಂದ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಮೇದಿನೀಂ = ಭೂಮಿಯನು ಪ್ರಚ್ಛಾದಯತಿ = ಮುಸುಕುತ್ತಿಹನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವೀರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ಕ್ಷಣಾದೇವ — ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಶರೈಃ = ಬಾಣಗಳಿಂದ ದಿಶಃ = ದಿಕ್ಕುಗಳನು ಪ್ರಾಚ್ಛಾದಯತ್ = ಹೊದಸಿದನು ||೧೫೯||

ಕನಕಭೂಷಿತಾಃ = ಸುವರ್ಣದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಉತ್ಪತಂತಃ = ಮೇಲು ಮುಂತಾಗಿ ಎಯ್ದುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗಣೇಂದ್ರಸ್ಯ = ವೀರಭದ್ರನ ಶರಾಃ = ಬಾಣಂಗಳು ಖಮಂಡಲೇ = ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತಟಿದ್ರೂಪೈಃ = ಮಿಂಚಿನರೂಪುಗಳೊಡನೆ ಉಪಮಾನಪದಂ = ಉಪಮೇಯ ಸ್ಥಾನನನು ಯಯುಃ = ಎಯ್ದಿದವು.

ಮಹಾಂತಃ = [3]ದೊಡ್ಡಿತ್ತಹಂಥಾ ತೇ ಬಾಣಾಃ = ಆ ಬಾಣಂಗಳು[3] ಸುರಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಣೈಃ = ಪ್ರಾಣಂಗಳೊಡನೆ ವಿಯೋಜಯಾಮಾಸುಃ = ಕೂಡಿದವು (?) [ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದವು] ರುಧಿರಾಸವಂ ಚ = ರಕ್ತವೆಂಬ ಮದ್ಯವನು

---

[1] ಬಾಣಂಗಳ (ಖ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ನಿಕೃತ್ತಬಾಹವಃ ಕೇಚಿತ್ ಕೇಚಿಲ್ಲೂನವರಾನನಾಃ
[1] ಪಾರ್ಶ್ವವದಾರಿತಾಃ[1] ಕೇಚಿತ್ ನಿಪೇತುರಮರಾ ಭುವಿ ||೧೬೨||

[2] ವಿಶಿಖೋನ್ಮಥಿತ್ಯೈರ್ಗಾತ್ರ್ಯೈಃ ಬಾಹುಭಿಶ್ಛಿನ್ನಸಂಧಿಭಿಃ
ವಿವೃತ್ತನಯನಾಃ ಕೇಚಿನ್ನಿಪೇತುರ್ಭೂತಲೇ ಮೃತಾಃ ||೧೬೩||

ಗಾಂ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಮಿವೇಪ್ಸಂತಃ ಖಂ ಗಂತುಮಿವ ಲಿಪ್ಸವಃ
ಅಲಬ್ಧಾತ್ಮತಿರೋಧಾನಾ ವ್ಯಲೀಯಂತ ಪರಸ್ಪರಮ್ ||೧೬೪||

ಭೂಮೌ ಕೇಚಿತ್ಪ್ರವಿವಿಶುಃ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಗುಹಾಃ ಪರೇ
ಅಪರೇ ಜಗ್ಮುರಾಕಾಶಂ ಪರೇ ಚ ವಿವಿಶುರ್ಜಲಮ್ ||೧೬೫||

ಪಪುಃ = ಪಾನಮಾಡಿದವು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಡುಂಡುಭಾಃ ಒಳ್ಳೆಗಳು ಮಂಡೂಕಾನಿವ = ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ (ಕಪ್ಪೆಗಳನೆಹಗಹಗೆ)

ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಅಮರಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ನಿಕೃತ್ತಬಾಹವಃ = ಕತ್ತರಿಸಲುಪಟ್ಟ ತೋಳುಗಳನುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಲೂನವರಾನನಾಃ = ಛೇದಿಸಲುಪಟ್ಟ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಮುಖವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ, ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಪಾರ್ಶ್ವವದಾರಿತಾಃ = ಬದಿಕತ್ತರಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಭುವಿ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಪೇತುಃ = ಬಿದ್ದರು ||೧೬೨||

ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ವಿಶಿಖೋನ್ಮಥಿತ್ಯೈಃ = ಬಾಣಂಗಳಿಂದ ಘಾಯವಾದಂಥ ಗಾತ್ರ್ಯೈಃ = ಶರೀರಂಗಳಿಂದ ಬಾಹುಭಿಃ = ತೋಳುಗಳಿಂದ ಛಿನ್ನಸಂಧಿಭಿಃ = ಕತ್ತರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಸಂಧುಗಳಿಂದ ಮೃತಾಃ = ಮರಣವನೆಯ್ದಿದರು. ವಿವೃತ್ತನಯನಾಃ = ಸಿಡಿದ ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಾಗುತ್ತವು ಭೂತಲೇ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಪೇತುಃ = ಬಿದ್ದರು. ||೧೬೩||

ಗಾಂ = ಭೂಮಿಯನು ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಈಪ್ಸಂತ ಇವ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದಾರಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದರು. ಖಂ = ಆಕಾಶವನು ಗಂತುಂ = ಎಯ್ದಲು ಲಿಪ್ಸವ ಇವ = ಇಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳವರುಗಳಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದರು. ಲಬ್ಧಾತ್ಮತಿರೋಧಾನಾಃ = ಹಡೆಯಲು ಪಡದೇ ಇದ್ದ ಶರೀರವ ಅದೃಶ್ಯಕರಣವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಪರಸ್ಪರಂ = ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ[3]ರನು ಕುರಿತು[3] ವ್ಯಲೀಯಂತ = ಅಡಗಿದರು.

ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ಭೂಮೌ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿವಿಶುಃ = ಪ್ರವೇಶಿ-

---

[1] ಪಾರ್ಶ್ವೇವಿದಾರಿತಾಃ (ಘ) [2] ವಿಶಿಖೋನ್ಮಥಿತೈ (ಘ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

‡ ಗಣೇಂದ್ರಬಾಹುಚ್ಯುತಬಾಣವಿದ್ಧಾಃ
ಪ್ರದುದ್ರುವುರ್ಗಾಢರುಜಾಭಿತಪ್ತಾಃ ।
ಚೇರುಃ ಕ್ವಚಿತ್ಕೇಚನ ಶೀರ್ಣಕೇಶಾಃ
ಸೇದುಃ ಕ್ವಚಿತ್ಕೇಚನ ದೀರ್ಣಗಾತ್ರಾಃ ॥೧೬೬॥

§ ಪೇತುಃ ಕ್ವಚಿತ್ಕೇಚನ ಭಿನ್ನವಕ್ತ್ರಾಃ
ನೇಶುಃ ಕ್ವಚಿತ್ಕೇಚನ ದೇವವೀರಾಃ ।
ಕೇಚಿಚ್ಚ ತತ್ರ ತ್ರಿದಶಾ ವಿಭಿನ್ನಾಃ
ವಿಸ್ರಸ್ತವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಾಃ ॥೧೬೭॥

* [2] ನಿಪೇತು[2]ರುದ್ಧ್ವಾಸಿತದೀನವುದ್ರಾಃ
ಮದಂ ಚ ದರ್ಪಂ ಚ ಬಲಂ ಚ ಹಿತ್ವಾ ॥೧೬೮॥

ಸಿದರು. ಪರೇ = ಕೆಲಬರು ಪರ್ವತಾನಾಂ = ಪರ್ವತಂಗಳ ಗುಹಾಃ = ಗುಹೆಗಳನು ಪ್ರವಿವಿಶುಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅಪರೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಆಕಾಶಂ = ಆಕಾಶವನು ಜಗ್ಮುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ಪರೇ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಜಲಂ ಚ = ಉದಕವನ್ನು ವಿವಿಶುಃ = ಹೊಕ್ಕರು. ॥೧೬೫॥

ಗಣೇಂದ್ರಬಾಹುಚ್ಯುತಬಾಣವಿದ್ಧಾಃ = ವೀರಭದ್ರನ ಭುಜಂಗಳಿಂದ ಎಸೆಯಲುಪಟ್ಟ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಘಾಯವಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಗಾಢರುಜಾಭಿತಪ್ತಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ನೋವಿಂದ ಬೆಂದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಪ್ರದುದ್ರುವುಃ = ಓಡಿದರು. ಕೇಚನ = ಕೆಲಬರು ಶೀರ್ಣಕೇಶಾಃ = ಕೆದರಿದ ಕೇಶಂಗಳನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಚೇರುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ಕೇಚನ = ಕೆಲಬರು ದೀರ್ಣಗಾತ್ರಾಃ = ಜರ್ಝರಿತವಾಗಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಸೇದುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ॥೧೬೬॥

ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ದೇವವೀರಾಃ = ದೇವಸುಭಟರುಗಳು ಭಿನ್ನವಕ್ತ್ರಾಃ = ಭೇದಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮುಖಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ (ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ) ಪೇತುಃ = ಬಿದ್ದರು. ಕೇಚನ = ಕೆಲಬರು ವಿಭಿನ್ನಾಃ = ಅತಿಘಾಯವಡೆದವರುಗಳಾಗಿ ಕ್ವಚಿತ್ = ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೇಶುಃ = ನಷ್ಟವಾದರು. ತತ್ರ = ಆ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೇಚಿತ್ = ಕೆಲಬರು ತ್ರಿದಶಾಶ್ಚ = ದೇವರ್ಕಳು ವಿಸ್ರಸ್ತವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಾಃ = ಸಡಿಲುತ್ತುಂವಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರ ಆಭರಣ ಬಾಣ ಶಸ್ತ್ರಂಗಳ-

‡ [ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತ] § [ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತ]

* ಈ ವೃತ್ತಾರ್ಧಮಾತ್ರವೇ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ.ಚ.) ಎಲ್ಲಾ ಮಾತೃಕೆಗಳಲ್ಲಿರುವುದು.

2 ವಿಪೇತು (ಘ).

ಏವಂ ದೇವಬಲಂ ಸರ್ವಂ ದೀನಂ ಬೀಭತ್ಸುದರ್ಶನಮ್
ಗಣೇಶ್ವರಶರೈರ್ಭಿನ್ನಂ ಕೃಪಣಂ [1]ವಪುರಾದಧೇ ||[1]೧೬೯||

ತದಾ ಸಂಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾಂಗೈಃ ಸ ವೀರಸ್ತ್ರಿದಶೈರ್ಬಭೌ
ಪರಿಗ್ರಸ್ತಪ್ರಜಾವರ್ಗೋ ಭಗವಾನಿವ ಭೈರವಃ ||೧೭೦||

ತದಾ ತ್ರಿದಶವೀರಾಣಾಮಸೃಕ್ಸಲಿಲವಾಹಿನೀ
ಪ್ರಾವರ್ತತ ನದೀ ಘೋರಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಭಯಶಂಸಿನೀ ||೧೭೧||

ರುಧಿರೇಣ ಪರಿಕ್ಲಿನ್ನಾ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಸ್ತದಾ ಬಭೌ
ರಕ್ತಾರ್ದ್ರವದನಾ ಶ್ಯಾಮಾ ಹತಶುಂಭೇವ ಕೌಶಿಕೀ ||೧೭೨||

ನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಮದಂ ಚ = ದರ್ಪವನು ದೀರ್ಘಂ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ಬಲಂ ಚ = ಸತ್ವವನು ಹಿತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಉದ್ಭಾಸಿತದೀನಮುದ್ರಾಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ದೈನ್ಯದ ಕುರುಹನುಳ್ಳವರಾಗುತವು ನಿಪೇತುಃ = ಹೋದರು. ||೧೬೮||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ್ವರಶರೈಃ = ವೀರಭದ್ರನ ಬಾಣಂಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನಂ = ಘಾಯವಡೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೀನಂ = ದೈನ್ಯಬಟ್ಟಂಥಾ ಬೀಭತ್ಸುದರ್ಶನಂ ಭಯಂಕರವಹ ದರ್ಶನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವದೇವಬಲಂ = ಸಮಸ್ತ ದೇವಬಲವು ಕೃಪಣಂ = ದೈನ್ಯವಹಂಥಾ ವಪುಃ = ಶರೀರವನು ಆದಧೇ = ಅಂಗೀಕರಿಸಿತ್ತು. ||೧೬೯||

ತದಾ = ಆಗ ಸಂಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾಂಗೈಃ = ಹರಿದು(ದ) ಮುರಿದ ಶರೀರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಬಭೌ = ಒಪ್ಪಿದನು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯೊ ಎಂದೊಡೆ, ಪರಿಗ್ರಸ್ತಪ್ರಜಾವರ್ಗಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ನುಂಗಲುಪಟ್ಟ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೈರವ ಇವ = ಕಾಲಭೈರವನೆಹಗಹಗೆ. ||೧೭೦||

ತದಾ = ಆಗ ತ್ರಿದಶವೀರಾಣಾಂ = ದೇವಸುಭಟರುಗಳ ಅಸೃಕ್ಸಲಿಲವಾಹಿನೀ = ರಕ್ತವೆಂಬ ಉದಕದ ಪ್ರವಾಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಭಯಶಂಸಿನೀ = ಭೀತಿಯನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಘೋರಾ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ನದೀ = ಹೊಳೆ ಪ್ರಾವರ್ತತ = ವರ್ತಿ(ಸುತ್ತಿಹುದು)ಸಿತ್ತು. ||೧೭೧||

ರುಧಿರೇಣ = ರಕ್ತದಿಂದ ಪರಿಕ್ಲಿನ್ನಾ = ಮುಳುಗಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಃ = ಯಾಗದ ಸ್ಥಾನವು ತದಾ = ಆಗ ಬಭೌ = ಒಪ್ಪಿತ್ತು. ಕಥಮಿವ =

---

1 ವಪುರಾವದೆ· (ಖ)

ಹತೇಷು ದೇವಸಂಘೇಷು ಪತಿತೇಷು ಸಹಸ್ರಶಃ
ಪ್ರವಿವೇಶ ಗಣೇಶಾನಃ ಕ್ಷಣಾದಾಹವನೀಯಕಮ್ ||೧೭೩||

ಪ್ರವಿಷ್ಟಮಥ ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭದ್ರಂ ಕಾಲಾಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಮ್
ದುದ್ರಾವ ಮರಣಾದ್ಭೀತೋ ಯಜ್ಞೋ ಮೃಗವಪುರ್ಧರಃ ||೧೭೪||

ಸ ವಿಸ್ಫಾರ್ಯ ಮಹಚ್ಚಾಪಂ ದೃಢಂ ಜ್ಯಾಘೋಷಭೀಷಣಮ್
ಭದ್ರಸ್ತಮಭಿದುದ್ರಾವ ವಿಕ್ಷಿಪನ್ನೇವ ಸಾಯಕಾನ್ ||೧೭೫||

ಆಕರ್ಣಪೂರ್ಣಮಾಕೃಷ್ಟಂ ಧನುರಂಬುದವನ್ನದತ್
ನಾದಯಾಮಾಸ [1]ಸಂಧ್ಯಾಂ ಚ[1] ಖಂ ಚ ಭೂಮಿಂ ಚ[2] ಸರ್ವಶಃ[2] ||

ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ರಕ್ತಾರ್ದ್ರವದನಾ = ರಕ್ತದಿಂದ ನನೆಯಲುಪಟ್ಟ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶ್ಯಾಮಾ = ಕಪ್ಪಹಂಥಾ ಹತಶುಂಭಾ = ಕೊಲಲುಪಟ್ಟ ಶುಂಭಾಸುರನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೌಶಿಕೀವ = ಪಾರ್ವತಿಯ ಅಂಶೀಭೂತವಹ ಕೌಶಿಕೀ ದೇವಿಯೆಹೆಗಹಗೆ. ||೧೭೨||

ದೇವಸಂಘೇಷು = ದೇವಸಮೂಹಂಗಳು ಹತೇಷು ಸತ್ಸು = ಹತವಾಗುತ್ತಿರಲು ಸಹಸ್ರಶಃ = ಅಸಂಖ್ಯಾತರಹಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಪತಿತೇಷು ಸತ್ಸು = ಹೋಗುತ್ತಂ-ವಿರಲು ಗಣೇಶಾನಃ = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಹವನೀಯಕಂ = ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿ ಇಹಂಥಾ ಯಜ್ಞ-ಶಾಲೆಯನು ಪ್ರವಿವೇಶ = ಹೊಕ್ಕನು. ||೧೭೩||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟಂ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂಥಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಂ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ತಂ ಭದ್ರಂ = ಆ ವೀರಭದ್ರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಮರಣಾತ್ = ಸಾವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೀತಃ = ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಯಜ್ಞಃ = ಯಾಗವು ಮೃಗವಪುಃ = ಮೃಗದ ಶರೀರವನು ಧರಃ = ಧರಿಸಿ-ಕೊಂಡಂಥಾದಾಗಿ ದುದ್ರಾವ = ಓಡಿತ್ತು. ||೧೭೪||

ಸ ಭದ್ರಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಜ್ಯಾಘೋಷಭೀಷಣಂ = ಹೆದೆಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮಹತ್ = ದೊಡ್ಡಿಯವಹಂಥಾ ದೃಢಂ ಚಾಪಂ = ಬಲು ಬಿಲ್ಲನು ವಿಸ್ಫಾರ್ಯ = ಜೇವಡೆದು ಸಾಯಕಾನ್ = ಅಂಬುಗಳನು ವಿಕ್ಷಿಪನ್ನೇವ = ಎಸೆಯುತವೇ ತಂ = ಆ ಯಜ್ಞಮೃಗವನು ಅಭಿದುದ್ರಾವ = ಅಟ್ಟಿದನು. ||೧೭೫||

ಆಕರ್ಣಪೂರ್ಣಂ = ಕಿವಿಪರ್ಯಂತ ತುಂಬಿ ಆಕೃಷ್ಟಂ = ಸೆಳೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ

[1] ಸಂಧ್ಯಂ (ತಚ್ಛಂ) ಚ (ಘ) [2] ಸರ್ವತಃ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಮಾತ್ರ.

[1]ತಮುಪಶ್ರುತ್ಯ ಸನ್ನಾದಂ ಹತೋಽಸ್ಮೀತ್ಯೇವ ವಿಹ್ವಲಮ್।
ಶರೇಣಾರ್ಧೇಂದುವಕ್ತ್ರೇಣ ಸ ವೀರೋಽಧ್ವರಪೂರುಷಮ್ ||
ಮೃಗರೂಪೇಣ ಧಾವಂತಂ ವಿಶಿರಸ್ಕಂ ತದಾಽಕರೋತ್ ||೧೭೭||

ಶಿರಶ್ಚಿಚ್ಛೇದ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಭದ್ರಃ [2]ಪರಮಶೋಭನಮ್[2]
ಕ್ರೋಶಂತ್ಯಾಮೇವ ವೈರಿಣ್ಯಾಂ ಭದ್ರಕಾಳ್ಯೈ ದದೌ ಚ ತತ್ ||೧೭೮||

ಸಾ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾ ಸಮಾದಾಯ ಶಿರಸ್ತಾಲಫಲೋಪಮಮ್
ಸಾ ದೇವೀ ಕಂದುಕಕ್ರೀಡಾಂ ಚಕಾರ ಸಮರಾಂಗಣೇ ||೧೭೯||

ಅಂಬುದವತ್ = ಮೇಘದೋಪಾದಿ ನದತ್ = ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಧನುಃ = ಬಿಲ್ಲು ಖಂ ಚ = ಆಕಾಶವನು ಭೂಮಿಂ ಚ = ಭೂಮಿಯನು ಸಂಧ್ಯಾಂ ಚ = ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವನು ಸರ್ವಶಃ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳನು ನಾದಯಾಮಾಸ = ಧ್ವನಿಮಾಡಿತ್ತು. ||೧೭೬||

ತಂ ಸನ್ನಾದಂ = ಆ ಒಪ್ಪುತ್ತವಿದ್ದಂಥಾ ಧ್ವನಿಯನು ಉಪಶ್ರುತ್ಯ = ಕೇಳಿ ಹತೋಽಸ್ಮಿ = ಹತವಹೆನು. ಇತ್ಯೇವ = ಹೀಗೆಂದೇ ವಿಹ್ವಲಂ = ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ಮೃಗರೂಪೇಣ = ಮೃಗರೂಪಿನಿಂದ ಧಾವಂತಂ = ಓಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಧ್ವರ-ಪೂರುಷಂ = ಯಾಗಪುರುಷನನು ಅರ್ಧೇಂದುವಕ್ತ್ರೇಣ = ಅರ್ಧಚಂದ್ರನೋಪಾದಿ ಬಾಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶರೇಣ = ಬಾಣದಿಂದ ಸ ವೀರಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ತದಾ = ಆಗ ವಿಶಿರಸ್ಕಂ = ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಶಿರಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾತನನಾಗಿ ಅಕರೋತ್ = ಮಾಡಿದನು. ||೧೭೭||

ಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ವೈರಿಣ್ಯಾಂ = ಹಗೆಯಹಂಥಾ ದಕ್ಷನ ಸ್ತ್ರೀ ಕ್ರೋಶಂತ್ಯಾಂ ಸತ್ಯಾಂ ಏವ = ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿರಲಾಗಿಯೇ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷನ ಪರಮಶೋಭನಂ = ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿರಃ = ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಚಿಚ್ಛೇದ = ಛೇದಿಸಿದನು. ತಚ್ಚ = ಆ ಶಿರವನು ಭದ್ರಕಾಳ್ಯೈ = ಭದ್ರಕಾಳಿಗೋಸ್ಕರ ದದೌ = ಕೊಟ್ಟನು. ||೧೭೮||

ಸಾ = ಆ ಭದ್ರಕಾಳಿ ತಾಲಫಲೋಪಮಂ = ತಾಳ [ತಾಳೆ] ಕಾಯಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಶಿರಃ = ತಲೆಯನು ಸಮಾದಾಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾ =

---

[1] ಈ ಭಾಗ (ಖ. ಘ)ಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. (ಗ)ದಲ್ಲಿ 'ಸನ್ನಾದಂ ಸಮುಪಶ್ರುತ್ಯ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದ್ದು 'ಶರೇಣಾರ್ಧೇಂದು ..' ನಂತರ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಮೇಲಿನಂತೆ (ಕ) ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸಹಿತವಾಗಿದೆ. [1] ಪರಮಶೋಭನಃ (ಘ)

ತತೋ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಯಜ್ಞಶ್ರೀಃ ಕುಶೀಲಾ ಭರ್ತೃಭಿರ್ಯಥಾ
ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ಚೈವ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಹನ್ಯತೇಸ್ಮ [1]ಗಣೇಶ್ವರೈಃ[1] ||೧೮೦||

ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿನಂ ಸೋಮಂ ಧರ್ಮಂ ಚೈವ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್
ಬಹುಪುತ್ರಂ ಚಾಂಗಿರಸಂ ಕೃಶಾಶ್ವಂ ಕಶ್ಯಪಂ ತಥಾ ||೧೮೧||
ಗಲೇ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಬಲಿನೋ ಗಣಪಾಃ ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮಾಃ
ಭರ್ತ್ಸಯಂತೋ ಭೃಶಂ ವಾಗ್ಭಿರ್ನಿಜಘ್ನುರ್ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಮುಷ್ಟಿಭಿಃ ||

* [2]ಘರ್ಷಿತಾ[2] ಭೂತವೇತಾಲೈರ್ದಾರಾಸ್ಸುರಪರಿಗ್ರಹಾಃ ||೧೮೩||

ಸಂತೋಷಿಸಿದಳು, ಸಾ ದೇವೀ = ಆ ಭದ್ರಕಾಳೀದೇವಿ ಸಮರಾಂಗಣೇ = ಕಾಳಗದ ಕಣದಲ್ಲಿ (ಕಳದಲ್ಲಿ) ಕಂದುಕಕ್ರೀಡಾಂ = ಚೆಂಡಿನ ಆಟವನು ಚಕಾರ = ಮಾಡಿದಳು. ||೧೭೯||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞಶ್ರೀಃ = ಯಾಗಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಗಣೇಶ್ವರೈಃ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ = ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಚೈವ = ಕೈಗಳಿಂದವೇ ಹನ್ಯತೇ ಸ್ಮ = ಘಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತದ್ಯಥಾ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಕುಶೀಲಾ = ದುಶ್ಶೀಲೆಯಹಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀ ಭರ್ತೃಭಿರ್ಯಥಾ = ಗಂಡರು-ಗಳಿಂದವೆಹಗಹಗೆ. ||೧೮೦||

ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿನಂ = ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಯನು ಸೋಮಂ = ಸೋಮನನು ಧರ್ಮಂ ಚೈವ = ಧರ್ಮನನು ಪ್ರಜಾಪತಿಂ = ಪ್ರಜಾಪತಿಯನು ಬಹುಪುತ್ರಂ ಚ = ಬಹುಪುತ್ರನನು ಅಂಗಿರಸಂ = ಅಂಗಿರಸಋಷಿಯನು ಕೃಶಾಶ್ವಂ = ಕೃಶಾಶ್ವನನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಕಶ್ಯಪಂ = ಕಶ್ಯಪನನು ಗಲೇ[3] = ಕೊರಳಲ್ಲಿ[3] ಪ್ರಗೃಹ್ಯ = ಬಿಗಿದು ಬಲಿನಃ = ಬಲಿಷ್ಠರಹಂಥಾ ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮಾಃ = ಸಿಂಹದೋಪಾದಿ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣಪಾಃ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ವಾಗ್ಭಿಃ = ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ಭೃಶಂ = ಅತ್ಯಂತ ಭರ್ತ್ಸಯಂತಃ = ಝಂಕಿಸುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ಮುಷ್ಟಿಭಿಃ = ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನಿಜಘ್ನುಃ = ತಿವಿದರು. ||೧೮೧-೧೮೨||

ಸುರಪರಿಗ್ರಹಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಂಥಾ ದಾರಾಃ = ಸ್ತ್ರೀಯರು

[1] ರಣೇಶ್ವರೈಃ (ಗ) [2] ಧರ್ಷಿತಾ (ಘ) [3] ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ (ಕ)

* ಇದರ ಉತ್ತರಾರ್ಧ, (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹೀಗಿದೆ—

'ಯಥಾ ಕಲಿಯುಗೇ ಜಾರೈರ್ಬಲೇನ ಕುಲಯೋಷಿತಃ||' [ಈ ಪಾಠ (ಕ ಖ ಗ ಚ) ಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇಲ್ಲ.]

ತಚ್ಚ ವಿಧ್ವಸ್ತಕಲಶಂ ಭಗ್ನಯೂಪಂ ಗತೋತ್ಸವಮ್
ಪ್ರಮರ್ದಿತಮಹಾಶಾಲಂ ಪ್ರಭಿನ್ನದ್ವಾರತೋರಣಮ್ ||೧೮೪||

ಉತ್ಸಾರಿತಸುರಾನೀಕಂ ಹನ್ಯಮಾನತಪೋಧನಮ್
ಪ್ರಶಾಂತಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಘೋಷಂ ಪ್ರಕ್ಷೀಣಜಲಸಂಚಯಮ್ ||೧೮೫||

ಕ್ರಂದಮಾನಾಮರಸ್ತ್ರೀಕಂ ಹತಾಶೇಷಪರಿಚ್ಛದಮ್
ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯನಿಭಂ ಜಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞವಾಟಂ ತದಾಽರ್ಧಿತಮ್ ||೧೮೬||

§ ತ್ವಮುತ್ಪಥಪ್ರಸ್ಥಿತಮಪ್ರಧೃಷ್ಯೋ
ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ದಕ್ಷಾಧ್ವರಮುಕ್ಷತಾಸ್ತ್ರಃ ।

ಗಳು ಭೂತವೇತಾಲೈಃ = ಭೂತಬೇತಾಳಂಗಳಿಂದ ಘರ್ಷಿತಾಃ = ಘಾಸಿಯಾಗಲು ಪಟ್ಟರು. ||೧೮೩||

ತಚ್ಚ = ಆ ಯಾಗದ ಸ್ಥಾನವು ವಿಧ್ವಸ್ತಕಲಶಂ = ಒಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಕಲಶಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗ್ನಯೂಪಂ = ಮುರಿಯಲುಪಟ್ಟ ಯೂಪಸ್ತಂಭವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗತೋತ್ಸವಂ = ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಉತ್ಸಾಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಮರ್ದಿತಮಹಾಶಾಲಂ = ಕೆಡಿಸಲುಪಟ್ಟ ಯಾಗಶಾಲೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಭಿನ್ನದ್ವಾರತೋರಣಂ = ಮುರಿಯಲುಪಟ್ಟ ಬಾಗಿಲು ತೋರಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾದಾಯಿತ್ತು. ||೧೮೪||

ಉತ್ಸಾರಿತಸುರಾನೀಕಂ = ತೊಲಗಿಸಲುಪಟ್ಟ ದೇವರ್ಕಳ ಸೇನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಹನ್ಯಮಾನತಪೋಧನಂ = ಕೊಲಲುಪಟ್ಟ ತಪೋಧನರನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಶಾಂತಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಘೋಷಂ = ತಗ್ಗಲುಪಟ್ಟ ವೇದಘೋಷವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಕ್ಷೀಣಜಲಸಂಚಯಂ = ನಷ್ಟವಾಗಲುಪಟ್ಟ ಉದಕದ ಸಮೂಹವನುಳ್ಳಂಥಾದಾಯಿತ್ತು. ||೧೮೫||

ಕ್ರಂದಮಾನಾಮರಸ್ತ್ರೀಕಂ = ಅಳುತ್ತಂವಿರ್ದ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರನುಳ್ಳಂಥಾ ಹತಾಶೇಷಪರಿಚ್ಛದಂ = ಹತವಾದ ಸಮಸ್ತ ಜನದ ಮೊತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ [2]ಅರ್ಧಿತಂ[2] = ಹೆಚ್ಚುಗೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಜ್ಞ[3]ವಾಟಂ = ಯಜ್ಞಮಂಟಪವು[3] ತದಾ = ಆಗ ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯನಿಭಂ = [4]ಹಾಳಾದ ಅಡವಿಗೆ ಸ[4]ಮಾನವಹಂಥಾದ್ದು ಜಜ್ಞೇ = ಆಯಿತ್ತು. ||೧೮೬||

ಉತ್ಪಥಪ್ರಸ್ಥಿತಂ = ಉನ್ನತವಹ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಂ

---

§ ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಂ॥

2, 3, 4 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಬಭೌ ಗಣೇಶಃ ಸ ಗಣೇಶ್ವರಾಣಾಂ
ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಸ್ಸಿಂಹ ಇವರ್ಷಭಾಣಾಮ್ ||೧೮೭||

ಇತಿ [1]ಸಂಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾಂಗಾ[1] ದೇವಾ ವಿಷ್ಣು ಪುರೋಗಮಾಃ
ಕ್ಷಣಾತ್ಕಷ್ಟಾಂ ದಶಾಮೇತ್ಯ ತ್ರೇಸುಸ್ತೋಕಾವಶೇಷಿತಾಃ ||೧೮೮||

ತ್ರಸ್ತಾಂಸ್ತಾನಮರಾನ್ [2]ವೀರಾ[2]ವೀರಭದ್ರೇಣ ಚೋದಿತಾಃ
ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಚ ಯಥಾ ದೋಷಂ [3]ನಿಗಲೈ[3]ರಾಯಸೈರ್ದೃಢೈಃ ||
ಬಬಂಧುಃ ಪಾಣಿಪಾದೇಷು ಕಂಧರಾಸೂದರೇಷು ಚ ||೧೮೯||

ದಕ್ಷಾಧ್ವರಂ = ಆ ದಕ್ಷನ ಯಾಗವನು ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯ = [4]ಕೆಡಿಸಿ ಅಕ್ಷತಶಾಸ್ತ್ರಃ = ಕೆಡದೆಯಿದ್ದ ಬಾಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಪ್ರಧೃಷ್ಯಃ = ಎಯ್ದಲುಬಾರದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಪ್ಪಂಥಾ[4] ಸ ಗಣೇಶಃ = ಆ ವೀರಭದ್ರನು ಗಣೇಶ್ವರಾಣಾಂ = ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಭೌ = ಒಪ್ಪಿದನು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಋಷಭಾಣಾಂ = ಬಸವಂಗಳ ಮಧ್ಯೇ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದಂಥಾ ಸಿಂಹ ಇವ = ಸಿಂಹವೆಹಗಹಗೆ. ||೧೮೭||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಭಿನ್ನಭಿನ್ನಾಂಗಾಃ = ಕಡಿಸಿ ಇರಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ತೋಕಾವಶೇಷಿತಾಃ = ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಉಳಿದಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾಃ = ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಷ್ಟಾಂ = ಅತಿ ಕಷ್ಟವಹಂಥಾ ದಶಾಂ = ಅವಸ್ಥೆಯನು ಏತ್ಯ = ಎಯ್ದಿ ತ್ರೇಸುಃ = ನಡುಗಿದರು. * [ತ್ರಸೀ-ಉದ್ವೇಗೇ]*ಎಂಬ ಧಾತು.

ತ್ರಸ್ತಾನ್ = [5]ಅಂಜುತ್ತಿ[5]ದ್ದಂಥಾ ತಾನ್ ಅಮರಾನ್ = ಆ ದೇವರ್ಕಳುಗಳನ್ನು ವೀರಭದ್ರೇಣ = ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ಚೋದಿತಾಃ = ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವೀರಾಃ = ವೀರರುಗಳು ಪ್ರಗೃಹ್ಯ = ಹಿಡಿದು ಯಥಾದೋಷಂ = ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾಂಗೆ ಆಯಸೈಃ = ಕಬ್ಬುನದ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ದೃಢೈಃ = ಬಲಿಷ್ಠವಹಂಥಾ ನಿಗಲೈಶ್ಚ = ಸಂಕಲೆಗಳಿಂದವು ಪಾಣಿಪಾದೇಷು — ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಧರಾಸು = ಕೊರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಉದರೇಷು ಚ = ಹೊಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಬಂಧುಃ = ಸಂಬಂಧಿಸಿದರು. ಬಧ–ಬಂಧನೇ ಎಂಬ (ಇತಿ) ಧಾತು. ||೧೮೯||

---

[1] ಇತಿ ಸಂಭಿನ್ನಸರ್ವಾಂಗಾ (ಘ) [2] ವೀರೋ (ಘ) [3] ನಿಗಡೈ (ಘ)
[4], [5] ಲುಪ್ತ (ಕ) * ತ್ರೋಸ–ಭಯೇ (ಕ) ತ್ರಾಸ–ಭಯೇ (ಖ) ?

ತಸ್ಮಿನ್ನವಸರೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭದ್ರಮದ್ರೀಂದ್ರಜಾನುಗಮ್
[1]ಸಾರಥ್ಯಾಲ್ಲಬ್ಧವಾತ್ಸಲ್ಯಃ[1] ಪ್ರಾರ್ಥಯನ್ಪ್ರಣತೋಽಬ್ರವೀತ್ ||೧೯೦||

ಅಲಂ ಕ್ರೋಧೇನ ಭಗವನ್ನಷ್ಟಾಶ್ಚೈತೇ ದಿವೌಕಸಃ
ಪ್ರಸೀದ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ಸರ್ವಂ ರೋಮಜೈಸ್ಸಹ ಸುವ್ರತ ||೧೯೧||

ಏವಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿತಸ್ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ
ಶಮಂ [2]ಜಗಾಮ[2] ಸಂಪ್ರೀತೋ ಗಣಪಸ್ತಸ್ಯ ಗೌರವಾತ್ ||೧೯೨||

ದೇವಾಶ್ಚ ಲಬ್ಧಾವಸರಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ [3]ಮಂತ್ರಿಣಾ[3]
ಘಟಯಂತೋಽಂಜಲಿಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ತುಷ್ಟುವುರ್ವಿವಿಧೈಸ್ಸ್ತವೈಃ ||

ತಸ್ಮಿನ್ನವಸರೇ = ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಾರಥ್ಯಾತ್ = ಸಾರಥಿಯಾದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲಬ್ಧವಾತ್ಸಲ್ಯಃ = ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಮಮಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾತನಾಗಿ ಅದ್ರೀಂದ್ರಜಾನುಗಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಸೇವಕನಹಂಥಾ ಭದ್ರಂ = ವೀರಭದ್ರನನು ಪ್ರಾರ್ಥಯನ್ = ಬೇಡಿಕೊಳುತವು ಪ್ರಣತಃ = [4]ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾತನಾಗಿ[4] ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೧೯೦||

ಹೇ ಭಗವನ್ = ಎಲೆ ಷಡ್ಗುಣ್ಯೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನೇ! ಏತೇ ದಿವೌಕಸಶ್ಚ = ಈ ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ನಷ್ಟಾಃ = ನಷ್ಟವಾದರು. ಕ್ರೋಧೇನ = ಕೋಪದಿಂದ ಅಲುಂ = ಸಾಕು. ಭೋ ಸುವ್ರತ = ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ವ್ರತವನುಳ್ಳಾತನೇ! ಸರ್ವಂ = ಸಮಸ್ತ ಅಪರಾಧವು ರೋಮಜೈಸ್ಸಹ = [5]ರೋಮಂಗಳಲ್ಲಿ[5] ಹುಟ್ಟಿದ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ = ಸೈರಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ಪ್ರಸೀದ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ||೧೯೧||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ = ಪರಮಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಿತಃ = ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗಣಪಃ = ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಸಂಪ್ರೀತಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತನಾಗಿ ತಸ್ಯ = ಆ ವಾಕ್ಯದ ಗೌರವಾತ್ = ಗುರುತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶಮಂ = ಸೈರಣೆಯನು ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೯೨||

ದೇವಾಶ್ಚ = ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಮಂತ್ರಿಣಾ = ಮಂತ್ರಿಯಹಂಥಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿ-

---

[1] ಸಾರಥ್ಯಲಬ್ಧವಾತ್ಸಲ್ಯಃ (ಘ) [2] ಜಗಾದ (ಘ) [3] ಮಂತ್ರಿಣಃ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ
[4] ಲುಪ್ತ (ಕ) [5] ರೋಮಂಗಳಿಂದ (ಖ)

ದೇವಾ ಊಚುಃ—

ನಮಃ ಶಿವಾಯ ರುದ್ರಾಯ ಯಜ್ಞಹರ್ತ್ರೇ ತ್ರಿಶೂಲಿನೇ
ರುದ್ರಭಕ್ತಾಯ ರುದ್ರಾಣಾಂ ಪತಯೇ ರುದ್ರಮೂರ್ತಯೇ ||೧೯೪||

ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರರೂಪಾಯ ಕಾಲಕಾಮಾಂಗಹಾರಿಣೇ
ದೇವತಾನಾಂ ಶಿರೋಹರ್ತ್ರೇ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಚ ದುರಾತ್ಮನಃ ||೧೯೫||

ಸಂಸರ್ಗಾದಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ [3]ದಕ್ಷಸ್ಯಾಕ್ಲಿಷ್ಟಕರ್ಮಣಃ
ಶಾಸಿತಾಃ ಸಮರೇ ದೇವ ತ್ವಯಾ ವಯಮನಿಂದಿತಾಃ ||೧೯೬||

ಯಿಂದ ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನ ಲಬ್ಧಾವಸರಾಃ = ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ವೇಳೆಯನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಮೂರ್ಧ್ನಿ = ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಂಜಲಿಂ = ಕೈಮುಗಿಹವನು ಘಟಯಂತಃ = ಸಂಘಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗುತವು ವಿವಿಧೈಃ ಸ್ತವೈಃ = ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ತುಷ್ಟುವುಃ = ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ದೇವಾ ಊಚುಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳೂ ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನವಂಥಾ ರುದ್ರಾಯ = ದುಃಖವ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಯಜ್ಞಹರ್ತ್ರೇ = ಯಜ್ಞವ ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಿನೇ = ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ರುದ್ರಭಕ್ತಾಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತನಹಂಥಾ ರುದ್ರಮೂರ್ತಯೇ = ರುದ್ರಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ = ರುದ್ರರುಗಳಿಗೆ ಪತಯೇ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೯೪||

ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರರೂಪಾಯ = ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಕಾಲಕಾಮಾಂಗಹಾರಿಣೇ = ಕಾಲಕಾಮರುಗಳ ಶರೀರವ ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ದೇವತಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಶಿರೋಹರ್ತ್ರೇ = ಶಿರಸ್ಸನು ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ದುರಾತ್ಮನಃ = ದುರಾತ್ಮನಹಂಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ದಕ್ಷನ ಶಿರೋಹರ್ತ್ರೇ = ಶಿರಸ್ಸನು ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೯೫||

ಭೋ ದೇವ! = ಎಲೆ ದೇವನೇ! ಅನಿಂದಿತಾಃ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಯಂ = ನಾವು ಪಾಪಸ್ಯ = ಪಾಪಿಯಹಂಥಾ ಕ್ಲಿಷ್ಟಕರ್ಮಣಃ = ಕ್ಲಿಷ್ಟ(ಕೆಟ್ಟ) ಕರ್ಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಸ್ಯ ದಕ್ಷಸ್ಯ = ಈ ದಕ್ಷನ ಸಂಸರ್ಗಾತ್ = ಸಂಸರ್ಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಸಮರೇ = ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಶಾಸಿತಾಃ = ಶಿಕ್ಷಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು. ||೧೯೬||

---

3 ದಕ್ಷಸ್ಯಾಕ್ಲಿಷ್ಟಕರ್ಮಣಃ (ಘ)

ದಗ್ಧಾಶ್ಚೈತೇ ವಯಂ ಸರ್ವೇ ತ್ವತ್ತೋ ಭೀತಾಶ್ಚ ಭೂತಪ
ತ್ವಮೇವ ಗತಿರಸ್ಮಾಕಂ ತ್ರಾಹಿ ನಃ ಶರಣಾಗತಾನ್ ||೧೯೭||

ತುಷ್ಟಸ್ತ್ವೇವಂ ಸ್ತುತೋ [1]ದೇವಾನ್ನಿರ್ಭಜ್ಯ ನಿಗಲಾನ್ ಪ್ರಭುಃ।
ಅನಯದ್ದೇವದೇವಸ್ಯ ಸಮೀಪಮಮರಾರಿಹಾ ||೧೯೮||

ದೇವೋಽಪಿ ತತ್ರ ಭಗವಾನಂತರಿಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತಃ ಪ್ರಭುಃ
ಸಗಣಃ ಸರ್ವಗಃ ಶರ್ವಃ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಃ ||೧೯೯||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪರಮೇಶಾನಂ ದೇವಾ ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾಃ
ಪ್ರೀತಾ ಅಪಿ ಚ ಭೀತಾಶ್ಚ ನಮಶ್ಚಕ್ರುರ್ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೨೦೦||

ಭೋ ಭೂತಪ = ಎಲೈ ಭೂತನಾಥನಹಂಥಾ ದೇವನೇ! ಏತೇ ವಯಂ ಸರ್ವೇಽಪಿ = ಈ ನಾವೆಲ್ಲರು ತ್ವತ್ತಃ = ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೀತಾಶ್ಚ = ಭೀತರುಗಳಾಗಿ ದಗ್ಧಾಃ = ಬೇಯಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು. ಅಸ್ಮಾಕಂ = ನಮಗೆ ತ್ವಮೇವ = ನೀನೇ ಗತಿಃ = ಗತಿ. ಶರಣಾಗತಾನ್ = ಮೊರೆಹೊಕ್ಕಂಥಾ ನಃ = ನಮ್ಮನು ತ್ರಾಹಿ = ರಕ್ಷಿಸು. ||೧೯೭||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಮರಾರಿಹಾ = ದೇವರ್ಕಳ ಶತ್ರುಗಳಹ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹರಿಸುವಂಥಾ ಪ್ರಭುಃ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ತುಷ್ಟಃ = ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ದೇವಾಂಸ್ತು = ದೇವರ್ಕಳನು ಕುರಿತು ನಿಗಳಾನ್ = ಸಂಕಲೆಗಳನು ನಿರ್ಭಜ್ಯ = ಖಂಡಿಸಿ (ಕಂಡಿಸಿ ?) ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವರ ದೇವನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಮೀಪಂ = ಸಮೀಪವನು ಅನಯತ್ = ಎಯ್ದಿಸಿದನು. ||೧೯೮||

ದೇವಃ — ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭಗವಾನ್ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪ್ರಭುಃ — ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ಸರ್ವಗಃ — ಸರ್ವಗತನಹಂಥಾ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಃ — ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶರ್ವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸಗಣಃ — ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ತತ್ರ — ಆ ರೈಭ್ಯಾಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ — ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಃ — ಇದ್ದನು. ||೧೯೯||

ತಂ ಪರಮೇಶಾನಂ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ — ಕಂಡು ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾಃ — ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ — ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಪ್ರೀತಾ ಅಪಿ ಚ —

[1] ದೇವಾನ್ವಿಸೃಜ್ಯ ನಿಗಡಾತ್ಪ್ರಭುಃ (ಘ)

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಾನಮರಾನ್ಭೀತಾನ್ ಪ್ರಣತಾನ್ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಹಾ
ಇದಮಾಹ ಮಹಾದೇವಃ ಪ್ರಹಸನ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಪಾರ್ವತೀಮ್ ||೨೦೦||

ಮಾ ಭೈಷ್ಟ ತ್ರಿದಶಾ ಯೂಯಂ ಕ್ಷಾಂತೋಽಸ್ಮಾಭಿರ್ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ
ಕ್ರುದ್ಧೇಷ್ವಸ್ಮಾಸು ಯುಷ್ಮಾಕಂ ನ ಸ್ಥಿತಿರ್ನ ಚ ಜೀವಿತಮ್ ||೨೦೨||

ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸ್ತ್ರಿದಶಾಸ್ಸರ್ವೇ ಶರ್ವೇಣಾಮಿತತೇಜಸಾ
ಸದ್ಯೋ ವಿಗತಸಂತ್ರಾಸಾ ನನೃತುರ್ವಿವಶಾ ಮುದಾ ||೨೦೩||

ಅಥಾಸ್ಮಿನ್ನಂಥರೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ
ಏವಂ ಹ್ಯವಸರಪ್ರಾಪ್ತಂ ವ್ಯಜ್ಞಾಪಯತ ಶೂಲಿನೇ ||೨೦೪||

ಸಂತೋಷಿಸಿದವರುಗಳಾಗಿಯೂ ಭೀತಾಶ್ಚ—ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ಮಹೇಶ್ವರಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವನು ಚಕ್ರುಃ—ಮಾಡಿದರು.

ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಹಾ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿದವರುಗಳ ಕ್ಲೇಶವನು ಕೆಡಿಸುವಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಭೀತಾನ್ — ಭೀತಿಗೊಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಣತಾನ್ — ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಾನ್ ಅಮರಾನ್—ಆ ದೇವರ್ಕಳುಗಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ — ಕಂಡು, ಪಾರ್ವತೀ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ—ನೋಡಿ, ಪ್ರಹಸನ್—ನಗುತವು ಇದಂ—ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಆಹ—ನುಡಿದನು. ||೨೦೧||

ಭೋ ತ್ರಿದಶಾಃ = ಎಲೇ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ! ಯೂಯಂ = ನೀವು ಮಾ ಭೈಷ್ಟ = ಅಂಜದಿರಿ. ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ = ಮೀರಿ ನಡದಂಥಾದು ಅಸ್ಮಾಭಿಃ = ನಮ್ಮಿಂದ ಕ್ಷಾಂತಃ = ಸೈರಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಸ್ಮಾಸು = ನಾವು ಕ್ರುದ್ಧೇಷು ಸತ್ಸು = ಕೋಪಿಸುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಯುಷ್ಮಾಕಂ = ನಿಮಗೆ ಸ್ಥಿತಿಃ = ಗತಿ ನ = ಇಲ್ಲ. ಜೀವಿತಂ = ಬದುಕು ನ = ಇಲ್ಲ. ||೨೦೨||

ಅಮಿತತೇಜಸಾ = ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಶರ್ವೇಣ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಾಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರ್ವೇ ತ್ರಿದಶಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವಿಗತಸಂತ್ರಾಸಾಃ = ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಭೀತಿಯನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ವಿವಶಾಃ = ಪರವಶವಾದವರುಗಳಾಗುತವು ಮುದಾ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ನನೃತುಃ = ಕುಣಿದಾಡಿದರು.

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ = ಈ ತರುವಾಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೃತಾಂಜಲಿಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡಾತನಾಗುತವು ಶೂಲಿನೇ =

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ —

ಜಯ ದೇವ ಮಹಾದೇವ ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಪ್ರಭಂಜನ
ಈದೃಶೇಷ್ವಪರಾಧೇಷು ಕೋಽನ್ಯಸ್ತ್ವತ್ತಃ ಪ್ರಸೀದತಿ ॥೨೦೫॥

ಲಬ್ಧಾತ್ಮಾನೋ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಯೇ ಸುರಾ [1]ನಿಹತಾ[1] ಮಖೇ
ಪ್ರತ್ಯಾಪತ್ತಿರ್ನ ಕಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸನ್ನೇ ಪರಮೇಶ್ವರೇ ॥೨೦೬॥

ಯದಿದಂ ದೇವ ದೇವಾನಾಂ ಕೃತಮಂಗೇಷು ದೂಷಣಮ್
ತದಿದಂ ಭೂಷಣಂ ಮನ್ಯೇ ತವಾಂಗೀಕಾರಗೌರವಾತ್ ॥೨೦೭॥

ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವಸರಪ್ರಾಪ್ತಂ = ವೇಳೆಗೊದಗಿದಂಥಾ ವಾಕ್ಯವನು ವ್ಯಜ್ಞಾಪಯತ ಹಿ — ಬಿನ್ನೈಸಿದನಲಾ. ॥೨೦೪॥

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ—ಬ್ರಹ್ಮನು ನುಡಿದನು. (ಬ್ರಹ್ಮನ ವಾಕ್ಯವು.)

ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಪ್ರಭಂಜನಃ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದವರುಗಳ ಕ್ಲೇಶವನು ಕೆಡಿಸುವಂಥಾ ದೇವ ! = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೈ ಮಹಾದೇವನೇ ! ಜಯ = ಜಯಶೀಲನಾಗು. ಈದೃಶೇಷು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಅಪರಾಧೇಷು = ಅಪರಾಧಂಗಳಲ್ಲಿ ತ್ವತ್ತಃ = ನಿನ್ನಿಂದಲೂ ಅನ್ಯಃ ಕಃ = ಮತ್ತಾವಾತನು ಪ್ರಸೀದತಿ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಿಹನು ? ನೀನೇ ಸೈರಿಸುವಾತನೆಂಬುದರ್ಥ. ॥೨೦೫॥

ಮಖೇ = ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಹತಾಃ = ಸತ್ತಂಥಾ ಯೇ ಸುರಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಲಬ್ಧಾತ್ಮಾನಃ = ಹಡೆಯಲು[2]ಪಟ್ಟ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು[2] ಭವಿಷ್ಯಂತಿ = ಆದಾರು. ಪರಮೇಶ್ವರೇ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಸನ್ನೇ ಸತಿ = ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುತ್ತಿರಲು ಪ್ರತ್ಯಾಪತ್ತಿಃ = ಹೋದಂಥಾದ್ದು ತಿರಿಗಿ ಬರುಹವು ಕಸ್ಯ = ಆವಾತಂಗೆ ನ ಸ್ಯಾತ್ = ಆಗದು ? ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆ ಉಂಟಾದಾತಂಗೆ ಹೋದಂಥಾ ವಸ್ತು ತಿರಿಗಿ ಬಹುದೆಂಬುದರ್ಥ. ॥೨೦೬॥

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೈ ದೇವನೇ ! ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಅಂಗೇಷು = [1]ಶರೀರಂಗಳಲ್ಲಿ[1] ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಇದಂ ದೂಷಣಂ = ಈ ಭಂಗವು ಕೃತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತದಿದಂ = ಆ ಈ ಭಂಗಪನು ತವ = ನಿನ್ನ ಅಂಗೀಕಾರ ಗೌರವಾತ್ = ಅಂಗೀಕಾರದ ಗುರುತ್ವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೂಷಣಂ = ಭೂಷಣವಾಗಿ ಮನ್ಯೇ = ಬಗೆವುತ್ತಿದ್ದೇನು. ॥೨೦೭॥

---

[1] ನಿಹಿತಾ (ಘ) [2] ಪಟ್ಟಂಥಾ ಅವರುಗಳು (ಕ) [1] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯಮಾನಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ
ವಿಲೋಕ್ಯ ವದನಂ ದೇವ್ಯಾಃ ದೇವದೇವಃ ಸ್ಮಯನ್ನಿವ ||೨೦೮||

ಪುತ್ರಭೂತಸ್ಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪದ್ಮಜನ್ಮನಃ
[1]ಪ್ರನಷ್ಟಾನಾಂ ಪುನಸ್ತೇಷಾಂ ಪ್ರದದೌ ಪೂರ್ವವತ್ತನುಮ್[1] ||೨೦೯||

ತತಃ ಕ್ಷಣೇನ ವೈ ದೇವಾಃ ಶತಕ್ರತುಪುರೋಗಮಾಃ
ಪ್ರತ್ಯಾಪನ್ನಶರೀರಾಂಗಾಃ ಪ್ರಣೇಮುಃ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೨೧೦||

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಯಾ ದೇವ್ಯೋ ದಂಡಿತಾ ದೇವಮಾತರಃ
ತಾಸಾಮಪಿ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ತಾನ್ಯಂಗಾನಿ ದದೌ ಭವಃ ||೨೧೧||

ಇತಿ = [2]ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ = ಪರಮಪದವಿಯಲ್ಲಿ[2] ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ = [3]ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ[3] ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯಮಾನಃ—ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವದೇವಸ್ತು = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವ್ಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ವದನಂ = ಮುಖವನು ವಿಲೋಕ್ಯ = ನೋಡಿ ಸ್ಮಯನ್ನಿವ = ನಗುತ್ತಿದ್ದನಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದನು. ||೨೦೮||

ಪುತ್ರಭೂತಸ್ಯ— [4][ಪುತ್ರಭೂತನಾದಂಥಾ]* ಪದ್ಮಜನ್ಮನಃ—ತಾವರೆಯಲ್ಲಿ ಜನನವನುಳ್ಳಂಥಾ[4] ಬ್ರಹ್ಮಣಃ—ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೇಲಣ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾತ್ — ಸ್ನೇಹದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರನಷ್ಟಾನಾಂ—ಸತ್ತಂಥಾ ತೇಷಾಂ— ಆ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಪುನಃ— ಮರಳಿ ಪೂರ್ವವತ್—ಮುನ್ನಿನೋಪಾದಿಯು ತನುಂ—ಶರೀರವನು ಪ್ರದದೌ— ಕೊಟ್ಟನು. ||೨೦೯||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ [5]ಕ್ಷಣೇನ ವೈ—ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂದವೇ[5] ಶತಕ್ರತು-ಪುರೋಗಮಾಃ—ನೂರು ಯಜ್ಞವ ಮಾಡಿದ ದೇವೇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ —ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಪ್ರತ್ಯಾಪನ್ನಶರೀರಾಂಗಾಃ — ಮರಳಿ ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರ ಅವಯವಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಪ್ರಣೇಮುಃ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ||೨೧೦||

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ— [6]ಸರಸ್ವತಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಯಾಃ — ಆರು ಕೆಲಂಬರು ದೇವಮಾತರಃ — ದೇವರ್ಕಳ ತಾಯಿಗಳಹಂಥಾ ದೇವ್ಯಶ್ಚ — ದೇವಿಯರುಗಳು

---

1 (ಖ)ದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ಮೂಲ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದರೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗವೂ ಇದೆ

2,3,4 ಲುಪ್ತ (ಕ) * ಅರ್ಥ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ (ಖ) 5,6 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ದಕ್ಷಸ್ಯ ಭಗವಾನೇವ ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪಿತಾಮಹಃ
ತತ್ಕರ್ಮಾನುಗುಣಂ ಚಕ್ರೇ ಜರಚ್ಛಾಗಮುಖಂ ಮುಖಮ್ ||೨೧೨||

ಸೋಽಪಿ ಸಂಜ್ಞಾಂ ಯಥಾ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಸಮುತ್ಥಾಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ
ಪ್ರಲಪನ್ ಬಹುಧಾ ಭೀತಸ್ತುಷ್ಟಾವ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೨೧೩||

ತಂ ತಥಾ ವ್ಯಾಕುಲಂ ಭೀತಂ ಪ್ರಲಪಂತಂ ಕೃತಾಗಸಮ್
ಸ್ಮಯನ್ನಿವಾವದತ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಮಾ ಭೈರಿತಿ ಘೃಣಾನಿಧಿಃ ||೨೧೪||

ದಂಡಿತಾಃ—ಶಿಕ್ಷೆಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡವರುಗಳಾದರು, ತಾಸಾಮಪಿ—ಆ ದೇವಿಯರುಗಳಿಗೆ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ—ಮುನ್ನಿನ ಹಾಂಗೆ ತಾನಿ ಅಂಗಾನಿ—ಆ ಅವಯವಂಗಳನು ಭವಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ದದೌ—ಕೊಟ್ಟನು. ||೨೧೧||

ಪಿತಾಮಹಃ— ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪಿತಾಮಹನಹಂಥಾ ಭಗವಾನ್ — ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ [1]ಬ್ರಹ್ಮಾ—ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ವಯಮೇವ—ತಾನೇ ದಕ್ಷಸ್ಯ—ದಕ್ಷಂಗೆ[1] ತತ್ಕರ್ಮಾನುಗುಣಂ — ಆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಹಂಥಾ ಜರಚ್ಛಾಗಮುಖಂ ಮುದುಹೋತಿನ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮುಖಂ — ಮೋರೆಯನು ಚಕ್ರೇ — ಮಾಡಿದನು. ||೨೧೨||

ಸೋಽಪಿ—ಆ ದಕ್ಷನು ಯಥಾಸಂಜ್ಞಾಂ — ಮುನ್ನಿನೋಪಾದಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನು ಲಬ್ಧ್ವಾ— ಪಡೆದು ಸಮುತ್ಥಾಯ — ಎದ್ದು ಕೃತಾಂಜಲಿಃ — ಕೈಮುಗಿದು[2]ಕೊಂಡಂಥಾವನಾಗಿ[2] [3]ಬಹುಧಾ—ಹಲವು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಲಪನ್— ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತವು[3] ಭೀತಃ — ಭೀತನಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ತುಷ್ಟಾವ—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದನು. ||೨೧೩||

ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ವ್ಯಾಕುಲಂ—ತರಹರಿಸಲರಿಯದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಭೀತಂ— ಅಂಜಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಲಪಂತಂ— ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಕೃತಾಗಸಂ — ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಅಪರಾಧವನುಳ್ಳಂಥಾ ತಂ—ಆ ದಕ್ಷನನು ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ—ನೋಡಿ, ಘೃಣಾನಿಧಿಃ—[4]ಕೃಪೆಗೆ ಸ್ಥಾನನಹಂಥಾ[4] ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಾ ಭೈರಿತಿ—ಅಂಜದಿರು ಎಂದು ಹೀಂಗೆ ಸ್ಮಯನ್ನಿವ— ನಗುತ್ತಿದ್ದಾನಕ್ಕೃಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಅವದತ್ — ನುಡಿದನು. ||೨೧೪||

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಕೊಂಡು (ಖ) [3] ಲುಪ್ತ (ಖ) [4] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಹಾದೇವಮಭಿವಂದ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ
ತುಷ್ಟಾವ ಶುಭಯಾ ವಾಚಾ ದೇವೀಂ ಚ ಗಿರಿಜಾಮಿಮಾಮ್ ||

ತತೋ ವಿಷ್ಣುಸ್ತತೋ ದೇವಾಸ್ತತಃ ಸರ್ವೇ ಮಹರ್ಷಯಃ
ತುಷ್ಟುವುರ್ದೇವದೇವೇಶಂ ದೇವೇಶೀಂ ಚ ಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್ ||೨೧೬||

ತದಾ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಸ್ಥಿತಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ಭದ್ರಮದ್ರೀಂದ್ರಜಾ ಸ್ವಯಮ್
ಕೃತಾತ್ಮಪ್ರೇಕ್ಷಣಂ ಪುತ್ರಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ತಂ ಕೃತಾಂಜಲಿಮ್ ||೨೧೭||

ಆಕೃಷ್ಯ ಭದ್ರಯಾ ಸಾರ್ಧಮಂಕೇ ಸಮುಪವೇಶ್ಯ ಚ
ಸಸ್ವಜೇ ಗುಹವದ್ಗಾಢಂ [1]ಸಮಾಜಿಘ್ರೇ ಚ[1] ಮೂರ್ಧನಿ ||೨೧೮||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾ=ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಹಾದೇವಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಭಿವಂದ್ಯ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ—ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡಾತನಾಗಿ ಶುಭಯಾ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ವಾಚಾ — ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇಮಾಂ — ಈ ಗಿರಿಜಾಂ ದೇವೀಂ—ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯನು ತುಷ್ಟಾವ—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದನು. ||೨೧೫||

ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಃ — ವಿಷ್ಣುವು ತತಃ — ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ದೇವಾಃ—ದೇವರ್ಕಳು ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸರ್ವೇ ಮಹರ್ಷಯಃ—ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಗಳು ದೇವದೇವೇಶಂ=ದೇವದೇವೇಶ್ವರನ ಹಂಥಾ ಶಿವನನು ದೇವೇಶೀಂ ಚ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ — ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತುಷ್ಟುವುಃ — ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದರು. ||೨೧೬||

ತದಾ—ಆಗ ಪಾರ್ಶ್ವೇ—ಕೆಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭದ್ರಂ—ವೀರಭದ್ರನನು ವೀಕ್ಷ್ಯ—ನೋಡಿ ಅದ್ರೀಂದ್ರಜಾ— ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಸ್ವಯಂ —ತಾನೇ ಕೃತಾತ್ಮಪ್ರೇಕ್ಷಣಂ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ತನ್ನಲ್ಲಿಯ ನೋಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೃತಾಂಜಲಿಂ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಕೈಮುಗಿಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ತಂ ಪುತ್ರಂ—ಆ ಮಗನನು ಗೃಹೀತ್ವಾ—ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ, ||೨೧೭||

ಭದ್ರಯಾ ಸಾರ್ಧಂ—ಭದ್ರಕಾಳಿಯೊಡನೆ ಆಕೃಷ್ಯ—ಸೆಳದು ಅಂಕೇ — ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮುಪವೇಶ್ಯ ಚ—ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಗುಹವತ್—ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿಕನೋಪಾದಿ ಗಾಢಂ—ಬಿಗಿದು ಸಸ್ವಜೇ—ತಕ್ಕೈಸಿಕೊಂಡಳು. ಮೂರ್ಧನಿ ಚ—ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾಜಿಘ್ರೇ—ಮುದ್ದುಕೊಟ್ಟಳು. ||೨೧೮||

---

[1] ಸಮಾಜಿಘ್ರುಚ್ಚ (ಘ)

ತತಃ ಪ್ರೀತಾ ತದಾ ದೇವೀ ವೀರಭದ್ರಾಯ ಶೂಲಿನೇ
ಪ್ರದದೌ ವಿವಿಧಾನಿಷ್ಟಾನ್ [1]ವರಾನ್ವರಸಹಸ್ರಧಾ[1] ||೨೧೯||

[2] ಅಥ ತದಾ ಹರಿಶಕ್ರಪಿತಾಮಹ-
ಪ್ರಭೃತಯಃ ಸುರಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಾಃ
ಸಕಲಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಮೀಶ್ವರೀಂ
ಶರಣಮೇತ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಯೋಽಸ್ತುವನ್ ||೨೨೦||

[3] ಸ ಚ ಗಣಾಂಸ್ತ್ರಿದಶಾನ್ ಶರಣಾಗತಾನ್
ಪರಮಕಾರುಣಿಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ಅನುಗತಸ್ಮಿತಲಕ್ಷಣಯಾ ಗಿರಾ
ಶಮಿತಸರ್ವಭಯಂ ಸಮಭಾಷತ ||೨೨೧||

ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವೀ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಪ್ರೀತಾ—ಸಂತುಷ್ಟೆಯಾಗಿ ತದಾ—ಆಗ ಶೂಲಿನೇ—ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಾಯ —ವೀರಭದ್ರಂಗೋಸ್ಕರ ವಿವಿಧಾನ್—ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಇಷ್ಟಾನ್—ಬಯಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವರಾನ್ — ಶ್ರೇಷ್ಠಂಗಳಹಂಥಾ ವರಸಹಸ್ರಧಾ — ವರಸಹಸ್ರಂಗಳನು ಪ್ರದದೌ—ಕೊಟ್ಟಳು. ||೨೧೯||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತದಾ—ಆಗ ಹರಿಶಕ್ರಪಿತಾಮಹಪ್ರಭೃತಯಃ—ವಿಷ್ಣು ಇಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಾಃ — ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯರಹಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಸಕಲಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಂ — ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಈಶ್ವರೀಂ — ಪರಮೇಶ್ವರಿಯನು ಶರಣಂ — ಮರೆಯೊಗುಹವನು ಏತ್ಯ—ಎಯ್ದಿ, ಕೃತಾಂಜಲಯಃ—ಕೈಮುಗಿಹವನುಳ್ಳವರು-ಗಳಾಗಿ ಅಸ್ತುವನ್—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದರು. ||೨೨೦||

ಶರಣಾಗತಾನ್—ಶರಣುಹೊಕ್ಕಂಥಾ ತ್ರಿದಶಾನ್ಗಣಾನ್—ದೇವಗಣಂಗಳನು ಕುರಿತು ಪರಮಕಾರುಣಿಕಃ—ಅತ್ಯಂತ ಕರುಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ ಪರಮೇಶ್ವರಃ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅನುಗತಸ್ಮಿತಲಕ್ಷಣಯಾ—ಬಳಿವಿಡಿದು ಎಯ್ದಲುಪಟ್ಟ ನಗೆಯು ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಿರಾ — ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶಮಿತಸರ್ವಭಯಂ — ತಗ್ಗಿಸಲುಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತಭಯವೆಹಗಹುದಹಗೆ ಸಮಭಾಷತ—ನುಡಿದನು. ||೨೨೧||

---

[1] ವರಾನ್ವರಸಹಸ್ರಧಾ (ಘ) [2] ವಿಯೋಗಿನೀವೃತ್ತ. ಇದು ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತವೆಂಬ ವೃತ್ತವಾಗುವುದು. ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತಮಾಹನಭೌಭರೌ ಎಂದು ಲಕ್ಷಣ (ಸಂ).

[3] ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತವೃತ್ತ ಪೂರ್ವವಿಲಂಬಿತವೃತ್ತ (ಕ ಖ)

[1]ಯದಿದಮಾಹುರಿಹಾಚರಿತಂ ಸುರೈ-
ರ್ವಿಧಿನಿಯೋಗವಶಾದಿವ ಯಂತ್ರಿತೈಃ
ಶರಣಮೇವ ಗತಾನವಲೋಕ್ಯ ವ-
ಸ್ತದಖಿಲಂ ಕಿಲ ವಿಸ್ಮೃತಮೇವ ನಃ ॥೨೨೩॥

‡ತದಿಹ ಯೂಯಮಪಿ ಪ್ರಕೃತಂ ಮನ-
ಸ್ಯವಿಗಣಯ್ಯ ವಿಮರ್ದಮಪತ್ರಪಾಃ
ಹರಿವಿರಿಂಚಿಸುರೇಂದ್ರಮುಖಾಸ್ಸುರಾಃ
* ಕಿಲ ಸುಖಂ ವ್ರಜತ ದೇವಪುರಂ ಪ್ರತಿ ॥೨೨೪॥

ಯಂತ್ರಿತೈಃ — ಪ್ರಯತ್ನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುರೈಃ — ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಇಹ—ಈ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯತ್ — ಆವುದಾನೊಂದು ಇದಂ — ಈ ಅಪರಾಧವು ಆಚರಿತಂ — ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು, ತತ್ — ಆ ಅಪರಾಧವನು ವಿಧಿನಿಯೋಗವಶಾದಿವ—ದೈವ-ಪ್ರೇರಣೆಯ ಅಧೀನವೆಂದೇ ಆಹುಃ — ಹೇಳುವರು. ಇವ ಶಬ್ದ ಅವ್ಯಯವಾದ ನಿಮಿತ್ತ ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿವುದು. ಶರಣಮೇವ—ಮರೆಯೋಗುಹವನೇ ಗತಾನ್ —ಎಯ್ದಿದಂಥಾ ವಃ—ನಿಮ್ಮನು ಅವಲೋಕ್ಯ—ನೋಡಿ ತತ್—ಆ ಅಖಿಲಂ —ಸಮಸ್ತವು ನಃ—ನಮಗೆ ವಿಸ್ಮೃತಮೇವ — ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಿಲ— ಆಶ್ಚರ್ಯ. ॥೨೨೩॥

ಯೂಯಮಪಿ—ನೀವೂ ಇಹ — ಈ ನಮ್ಮಿಂದೆ ಪ್ರಕೃತಂ—ಮಾಡಿದಂಥಾ ತತ್—ಆ ವಿಮರ್ದನಂ—ಶಿಕ್ಷೆಯನು ಮನಸಿ—ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಿಗಣಯ್ಯ— ಎಣಿಸದೇ ಅಪತ್ರಪಾಃ—ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ನಾಚಿಕೆಯನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಹರಿವಿರಿಂಚಿ ಸುರೇಂದ್ರಮುಖಾಃ — ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವೇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಾಃ—ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ! ದೇವಪುರಂ ಪ್ರತಿ—ಸ್ವರ್ಗವನು ಕುರಿತು ಸುಖಂ—ಸುಖವೆಡಗ-ಹುವಹಗೆ (ಸುಖವಹುದೆಹಗಹಗೆ) ವ್ರಜತ ಕಿಲ—ಎಯ್ದಿ. ॥೨೨೪॥

---

1 ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತ ವೃತ್ತ. ದ್ರುತಪೂರ್ವವಿಲಂಬಿತವೃತ್ತ (ಕ.ಖ.) 2 ಚ(ಘ)

‡ ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತ ವೃತ್ತಂ * ಛಂದೋವ್ಯತ್ಯಯವಾಗಿದೆ ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ. (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಈ 4ನೆಯ ಪಾದವು ' ವ್ರಜತ ದೇವಪುರಂ ಪ್ರತಿಸಂಪ್ರತಿ ' ಎಂದಿದ್ದು ಛಂದೋಽನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ 'ಸಂಪ್ರತಿ' ಪದವು ಮೂಲ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ.

§ಇತಿ ಸುರಾನಭಿಧಾಯ ಸುರೇಶ್ವರೋ
ನಿಕೃತದಕ್ಷಕೃತಕ್ರತುರಕ್ರತುಃ
ಸ ಗಿರಿಜಾನುಚರಃ ಸಪರಿಚ್ಛದಃ
ಸ್ಥಿರಧಿಯಾಂ ಪುರತೋಽಂತರಧೀಯತ ||೨೨೪||

§ಅಥ ಸುರಾ ಅಪಿ ತೇ ವಿಗತವ್ಯಥಾಃ
ಕಥಿತಭದ್ರಸುಭದ್ರಪರಾಕ್ರಮಾಃ
ಸಪದಿ ಖೇನ ಸುಖೇನ ಯಥಾ ತಥಾ
ಯಯುರನೇಕಮುಖಂ ಮಘವನ್ಮುಖಾಃ ||೨೨೫||

ವಾಯುರುವಾಚ

ಅಹೋ ವಿಧಿವಿಪರ್ಯಾಸಮಶ್ವಮೇಧೋಽಯಮಧ್ವರಃ
ಯಜಮಾನಃ ಸ್ವಯಂ ದಕ್ಷೋ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ||೨೨೬||

ಇತಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುರಾನ್—ದೇವರ್ಕಳನು ಕುರಿತು ಅಭಿಧಾಯ—ನುಡಿದು ಸುರೇಶ್ವರಃ — ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿಕೃತದಕ್ಷಕೃತಕ್ರತುಃ—ಅಳಿಯಲುಪಟ್ಟ ದಕ್ಷಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಕ್ರತುಃ—ಕರ್ಮರಹಿತನಹಂಥಾ ಗಿರಿಜಾನುಚರಃ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೆ ಸಂಗಡಿಗನಹಂಥಾ ಸಃ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸಪರಿಚ್ಛದಃ — ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳ ಆವರಣದಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸ್ಥಿರಧಿಯಾಂ—ಸ್ಥಿರ-ಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳ ಪುರತಃ — ಮುಂದೆ ಅಂತರಧೀಯತ — ಅದೃಶ್ಯವಾದನು. ||೨೨೪||

ಅಥ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಘವನ್ಮುಖಾಃ — ಇಂದ್ರ ಮುಖ್ಯವಾದಂಥಾ ತೇ ಸುರಾ ಅಪಿ — ಆ ದೇವರ್ಕಳುಗಳೂ ವಿಗತವ್ಯಥಾಃ — ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ನೋವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ಕಥಿತಭದ್ರಸುಭದ್ರಪರಾಕ್ರಮಾಃ—ಕೊಂಡಾಡಲು ಪಟ್ಟ ವೀರ-ಭದ್ರನ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳವರಾಗುತವು ಸಪದಿ — ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸುಖೇನ ಯಥಾ ತಥಾ—[1]ಸುಖದಿಂದೇಗಹುದೋ ಹಾಂಗೆ[1] ಖೇನ—ಆಕಾಶಮಾರ್ಗ-ದಿಂದ ಅನೇಕಮುಖಂ—ಹಲವು ಮುಖವಾಗಿ ಯಯುಃ—ಎಯ್ದಿದರು. ||೨೨೫||

ವಾಯುರುವಾಚ—ವಾಯು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಅಯಂ—ಇದು ಅಶ್ವಮೇಧೋಽಧ್ವರಃ — ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವು. ಬ್ರಹ್ಮ-ಪುತ್ರಃ—ಬ್ರಹ್ಮನ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ದಕ್ಷಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸ್ವಯಂ — ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ

---

§ ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತವೃತ್ತ [1] ಸುಖದಿಂದ ಹೆಂಗಹುದು ಹಾಂಗೆ (ಖ)

ಧರ್ಮಾದಯಃ ಸದಸ್ಯಾಶ್ಚ ರಕ್ಷಿತಾ ಗರುಡಧ್ವಜಃ
ಭಾಗಾಂಶ್ಚ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತಿ ಸಾಕ್ಷಾದಿಂದ್ರಾದಯಸ್ಸುರಾಃ ||೨೨೭||

ತಥಾಽಪಿ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸಹರ್ತ್ವಿಜಃ
ಸದ್ಯ ಏವ ಶಿರಚ್ಛೇದಃ ಸಾಧು ಸಂಪದ್ಯತೇ ಫಲಮ್ ||೨೨೮||

ಕೃತ್ವಾ ಚ ಸುಮಹತ್ಪುಣ್ಯಮಿಷ್ಟಯಜ್ಞಶತೈರಪಿ
ನ ತತ್ಫಲಮವಾಪ್ನೋತಿ ಭಕ್ತಿಹೀನೋ ಯದೀಶ್ವರೇ ||೨೨೯||

ಕೃತ್ವಾಽಪಿ ಸುಮಹತ್ಪಾಪಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಯಜತಿ ಯಃ ಶಿವಮ್
ಮುಚ್ಯತೇ ಪಾತಕೈಃ ಸರ್ವೈರ್ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ||೨೩೦||

ತಾನೇ ಯಜಮಾನಃ—ಯಜ್ಞವ ಮಾಡುವಾತನು. [1] [ತಥಾಽಪಿ—ಹಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಧಿವಿಪರ್ಯಾಸಂ—ವಿಧಿಯು ವಿಪರೀತವರ್ತನೆಯು ಅಹೋ—ಆಶ್ಚರ್ಯವು.] ೨

ಧರ್ಮಾದಯಃ — ಧರ್ಮರಾಜ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ಸದಸ್ಯಾಶ್ಚ — ಸಭೆಯಲ್ಲಿಹವರುಗಳು. ಗರುಡಧ್ವಜಃ—ವಿಷ್ಣು ರಕ್ಷಿತಾ—ಯಾಗವ ರಕ್ಷಿಸುವಾತನು. ಇಂದ್ರಾದಯಃ—ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಾಃ—ದೇವರ್ಕಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್— ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗಾಂಶ್ಚ—ಹವಿರ್ಭಾಗಗಳನು ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತಿ—ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಥಾಽಪಿ—ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರು ಸಯಜ್ಞಸ್ಯ—ಯಾಗದಿಂದ ಸಹಿತನಹಂಥಾ ಸಹರ್ತ್ವಿಜಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಯಜಮಾನಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನ ಹಂಥಾ ದಕ್ಷನ ಶಿರಃ—ಶಿರಸ್ಸು ಸದ್ಯ ಏವ—ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಛೇದಃ—ಛೇದಿಸಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಫಲಂ — ಯಜ್ಞಫಲವು ಸಾಧು—ಲೇಸಾಗಿ ಸಂಪದ್ಯತೇ—ಆಗಲು-ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ವಿಧಿವಿಪರ್ಯಾಸಂ — ವಿಧಿಯು (ದೈವಮಾಡುವಂಥಾ) ವಿಪರೀತವು ಅಹೋ—ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಈ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕ ಕುಳಕವು. ||೨೨೮||

ಇಷ್ಟಯಜ್ಞಶತೈರಪಿ—ಇಷ್ಟವಹಂಥಾ ನೂರು ಯಾಗಂ(ಯಜ್ಞಂ) ಗಳಿಂದವೂ ಸುಮಹತ್—ಬಹಳವಹಂಥಾ ಪುಣ್ಯಂ ಚ—ಪುಣ್ಯವನು ಕೃತ್ವಾ—ಮಾಡಿ ಯದಿ —ಎತ್ತಲಾನು ಈಶ್ವರೇ—ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಹೀನೋ ಸತಿ—ಭಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ(ದಿರಲು) ದಾತನಾಗುತ್ತಿರಲು ತತ್ಫಲಂ—ಆ ಯಜ್ಞಫಲವನು ನ ಅಪ್ನೋತಿ—ಪಡವುತ್ತಿರನು.

ಯಃ—ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಸುಮಹತ್ಪಾಪಂ—ಅತಿ ಬಹಳವಹಂಥಾ ಪಾಪವ-ನಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಕೃತ್ವಾ — ಮಾಡಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ—ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಿವಂ — ಶಿವನನು

---

1 ಈ ಭಾಗದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ೨೨೮ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೋಡಿರಿ.

ಬಹುನಾತ್ರ ಕಿಮುಕ್ತೇನ ವೃಥಾ ದಾನಂ ವೃಥಾ ತಪಃ
ವೃಥಾ ಯಜ್ಞೋ ವೃಥಾ ಹೋಮಃ ಶಿವನಿಂದಾರತಸ್ಯ ತು ||೨೩೦||

ತಸ್ಮಾನ್ನಾವೇದನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ನ ಚೇಶ್ವರಬಹಿಷ್ಕೃತಮ್
ನಾಸತ್ಪರಿಗೃಹೀತಂ ಚ ಕರ್ಮ ಕುರ್ಯಾತ್[1]ಕದಾಚನ[1] ||೨೩೧||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ದಕ್ಷಾಧ್ವರಧ್ವಂಸನಂ ನಾಮ'
ಷೋಡಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಯಜತಿ = ಪೂಜಿಸುತ್ತಿಹನು. [ಅವನು] ಸರ್ವೈಃ ಪಾತಕೈಃ = ಸಮಸ್ತ ಪಾತಕಂಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಯತೇ = ಮುಕ್ತನಾಗು (ಬಿಡಲುಪಡು) ತ್ತಿಹನು. ಅತ್ರ ವಿಚಾರಣಾ ನ ಕಾರ್ಯಾ = *ಈ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ [ವಿಚಾರಣೆಮಾಡಬೇಕಿಲ್ಲ]* ||೨೨೯||

ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಬಹುನಾ ಉಕ್ತೇನ ತು = ಹಲವು ನುಡಿದುದರಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು. ಶಿವನಿಂದಾರತಸ್ಯ = ಶಿವನ ನಿಂದಿಸುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾತನ ದಾನಂ = ದಾನವು ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವು. ತಪಃ = ತಪಸ್ಸು ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವು. ಯಜ್ಞಃ = ಯಜ್ಞವು ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವು. ಹೋಮಃ = ಹೋಮವು ವೃಥಾ = ವ್ಯರ್ಥವು. ||೨೩೦||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವೇದನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ = ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಕರ್ಮ = ಕರ್ಮವನು ಕದಾಚನ = ಒಂದು ಬಾರಿಯೂ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ಈಶ್ವರಬಹಿಷ್ಕೃತಂ ಚ = ಈಶ್ವರ ಹೊರತಾಗಿ ಮಾಡಲು-ಪಟ್ಟಂಥಾ ಕರ್ಮ = ಕರ್ಮವನು ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು. ಅಸತ್ ಪರಿಗೃಹೀತಂ ಚ = ಸತ್ಪುರುಷ[1]ರಲ್ಲದವರಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಯಿತ್ತಾದರೂ [2]ಕದಾಚನ[3] = ಒಮ್ಮೆಯಾಯಿತ್ತಾದರೂ[1] ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ಮಾಡಲಾಗದು.

---

[1] ನ ಕದಾಚನ (ಖ) * ಕಾರ್ಯವು ವಿಚಾರಿಸಲಿಲ್ಲ (ಖ). (ಕ)ದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತ

[1] ರುಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ಯಿದ್ದಂಥಾ ಕರ್ಮವನು (ಖ).

ಅಥ ಸಪ್ತದಶೋऽಧ್ಯಾಯಃ

(ಶರಭಲೀಲಾ)

ಸ್ಕಾಂದೇ ಕಾಲಿಕಾಖಂಡೇ ಋಷಯ ಊಚುಃ

ಕಥಂ ದೇವೋ ಮಹಾದೇವೋ ವಿಶ್ವಸಂಹಾರಕಾರಕಃ
ಶರಭಾಖ್ಯಂ ಮಹಾಘೋರಂ ವಿಕೃತಂ ರೂಪಮಾಸ್ಥಿತಃ ||೧||

ಕಿಮರ್ಥಂ ಕೀದೃಶಂ ಕೇನ ಹೇತುನಾ ಲೋಕಭೀಷಣಮ್
ಕಿಂ ಕಿಂ ವೀರ್ಯಂ ಕೃತಂ ತೇನ ಬ್ರೂಹಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಶೇಷತಃ ||೨||

ಸೂತ ಉವಾಚ—

ಸ್ಕಾಂದೇ ಕಾಲಿಕಾಖಂಡೇ ಋಷಯ ಊಚುಃ = ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಕಾ-ಖಾಂಡದಲ್ಲಿ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಸಂಹಾರಕಾರಕಃ = [1]ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ[1]ಸಂಹಾರಕನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಶರಭಾಖ್ಯಂ = ಶರಭನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಘೋರಂ = ಅತಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ವಿಕೃತಂ = ವಿಕಾರವಹಂಥಾ ರೂಪಂ = ರೂಪನು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಆಸ್ಥಿತಃ = ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ||೧||

ಕೇನ ಹೇತುನಾ = ಆವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಿಮರ್ಥಂ = ಆವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಲೋಕಭೀಷಣಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕೀದೃಶಂ = ಎಂಥಾ ರೂಪಾ-[2]ಯಿತ್ತು? ಕಿಂ ವೀರ್ಯಂ = ಎಂಥಾ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳದು ?[2] ತೇನ = ಆ ಶರಭ ರೂಪಿಂದ ಕಿಂ ಕೃತಂ = ಏನು ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ? ಭೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಎಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಋಷಿಯೇ ! ಅಶೇಷತಃ = ಸಮಸ್ತವನು ಬ್ರೂಹಿ = ಹೇಳು. ||೨||

ಸೂತಉವಾಚ = ಸೂತಮುನಿಯು ನುಡಿದನು

---

[1] ಸರ್ವ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಶೃಣುಧ್ವಂ ಋಷಯಸ್ಸರ್ವೇ ಕಥಾಮಾಶ್ಚರ್ಯಕಾರಿಣೀಮ್
ಸರ್ವಪಾಪಪ್ರಶಮನೀಂ ಸರ್ವದುಃಖನಿವಾರಿಣೀಮ್ ||೩||

ಪುರಾ ಸನತ್ಕುಮಾರಾಯ ನಂದೀ ಚಾಖ್ಯಾತವಾನಿಮಾಮ್
ಸನತ್ಕುಮಾರಾಚ್ಛ್ರುತವಾನ್ ವ್ಯಾಸಸ್ತಸ್ಮಾನ್ಮುನೇರಹಮ್ ||೪||

ಕೇನಾಪಿ ಹೇತುನಾ ಪೂರ್ವಂ ಪುರಾಣಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ
ಸಹಸ್ರಮೂರ್ತಿರ್ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕಾರಕಃ ||೫||

ವಿಕೃತಂ ಭೀಷಣಂ ರೂಪಮುಗ್ರಂ ವೀರ್ಯೋಜ್ಜ್ವಲಂ ಮುಖಮ್
ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಂ ದುರ್ದರ್ಶಮತಿರೌದ್ರಂ ಮಹಾಭಯಮ್ ||೬||

ಸರ್ವೇ ಋಷಯಃ = ಎಲೆ ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಸರ್ವಪಾಪಪ್ರಶಮನೀಂ = ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಂಗಳ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವದುಃಖನಿವಾರಿಣೀಂ = ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಂಗಳ ತೊಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಿಣೀಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವ ಮಾಡು-ತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕಥಾಂ = ಕಥೆಯನು ಶೃಣುಧ್ವಂ = ಕೇಳಿ. ||೩||

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಂದೀ ಚ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಇಮಾಂ = ಈ ಕಥೆಯನು ಸನತ್ಕುಮಾರಾಯ = ಸನತ್ಕುಮಾರಂಗೋಸ್ಕರ ಆಖ್ಯಾತವಾನ್ = ಹೇಳಿದನು. ಸನತ್ಕುಮಾರಾತ್ = ಸನತ್ಕುಮಾರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಸಃ = ವೇದ-ವ್ಯಾಸಋಷೀಶ್ವರನು ಶ್ರುತವಾನ್ = ಕೇಳಿದನು. ತಸ್ಮಾನ್ಮುನೇಃ = ಆ ವೇದವ್ಯಾಸ ಋಷಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಕೇಳಿದೆನು. ||೪||

ಕೇನ ಹೇತುನ್ಯಾಪಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದವೂ ಪೂರ್ವಂ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಮೂರ್ತಿಃ = ಸಹಸ್ರಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ = ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕಾರಕಃ = ಲೋಕಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾವ ಮಾಡು-ತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪುರಾಣಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ = ಪುರಾಣಪುರುಷೋತ್ತಮನು. ||೫||

ವಿಕೃತಂ = ವಿಕಾರವಹಂಥಾ ಭೀಷಣಂ ರೂಪಂ = ಭಯಂಕರರೂಪ-ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉಗ್ರಂ = ಉಗ್ರವಹಂಥಾ ವೀರ್ಯೋಜ್ಜ್ವಲಂ = ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಳಂ = ದಾಡೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಮುಖಂ

ನೃಸಿಂಹರೂಪಮಾಸ್ಥಾಯ ಹಿರಣ್ಯಾಖ್ಯಂ ಮಹಾಸುರಮ್
ಹಂತಾರಂ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಮವಧೀದ್ದರ್ಪವಿಹ್ವಲಮ್ ||೭||

ತತಸ್ತು ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುರತಿರೌದ್ರಂ ಮಹಾಬಲಮ್
ನಿಯಂತುಮಥವಾ ಸೋಢುಂ ನ ಶಶಾಕ ವಿಜೃಂಭಿತಮ್ ||೮||

ತೇನ ರೌದ್ರೇಣ ಮಹತಾ ಸರ್ವಲೋಕಾಶ್ಚಕಂಪಿರೇ
ಚುಕ್ಷುಭುಸ್ಸಾಗರಾಸ್ಸರ್ವೇ ವಿನೇಶುಸ್ಸರ್ವದೇವತಾಃ ||೯||

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಸ್ಸರ್ವೇ ಸಂಭೂಯ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್
ಆತ್ಮತ್ರಾಣಾಯ ಶರಣಂ ಜಗ್ಮುಃ ಪರಮಕಾರಣಮ್ ||೧೦||

= ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ದುರ್ದರ್ಶಂ = ನೋಡಲು ಬಾರದೇಇದ್ದಂಥಾ [1]ಅತಿರೌದ್ರಂ = ಅತ್ಯಂತ ರೌದ್ರವಹಂಥಾ[1] ಮಹಾಭಯಂ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ||೬||

ನೃಸಿಂಹರೂಪಂ = ನರಸಿಂಹರೂಪನು ಆಸ್ಥಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳ ಹಂತಾರಂ = ಕೊಲುತ್ತಿದಂಥಾ ಹಿರಣ್ಯಾಖ್ಯಂ = ಹಿರಣ್ಯನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ದರ್ಪವಿಹ್ವಲಂ = ಗರ್ವದಿಂದ ಮುಂದರಿಯದಂಥಾ ಮಹಾಸುರಂ = ಮಹಾದೈತ್ಯನನು ಅವಧೀತ್ = ಕೊಂದನು. ವಧ+ ತಾಡನೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ||೭||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಸ್ತು = ವಿಷ್ಣುವು ಅತಿರೌದ್ರಂ = ಅತ್ಯಂತ ರೌದ್ರನಹಂಥಾ ವಿಜೃಂಭಿತಂ = ಹೆಚ್ಚಿದಂಥಾ ಮಹಾಬಲಂ = ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನು ನಿಯಂತುಂ = ಹವಣಿಸಿಕೊಳಲೋಸ್ಕರ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೋಢುಂ = ಸೈರಿಸಲು ನ ಶಶಾಕ = ಸಮರ್ಥನಾದದಿಲ್ಲ. ||೮||

ಮಹತಾ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ತೇನ ರೌದ್ರೇಣ = ಆ ರೌದ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಲೋಕಾಃ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಂಗಳೂ ಚಕಂಪಿರೇ = ನಡುಗಿದವು. ಸರ್ವೇ ಸಾಗರಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಸಮುದ್ರಂಗಳೂ ಚುಕ್ಷುಭುಃ = ಕದಡಿದವು. ಸರ್ವದೇವತಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳುಗಳೂ ವಿನೇಶುಃ = ನಷ್ಟವಾದರು. ||೯||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳು ಪರಮೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸಂಭೂಯ =

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಮಂದರಸ್ಥಂ ಮಹಾದೇವಂ ಕ್ರೀಡಮಾನಂ ಸಹೋಮಯಾ
ಸೇವಿತಂ ಗಣಗಂಧರ್ವೈಃ ಸಿದ್ಧೈರಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣೈಃ ||೧೧||

ದೇವತಾಭಿಸ್ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭೀತಭೀತಃ ಸಗದ್ಗದಃ
ಪ್ರಣಮ್ಯ ದಂಡವದ್ಭೂಮೌ ತುಷ್ಟಾವ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೧೨||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ—

ನಮಸ್ತೇ ಕಾಲಕಾಲಾಯ ನಮಸ್ತೇ ರುದ್ರ ಮನ್ಯವೇ
ನಮಶ್ಶಿವಾಯ [1]ಸರ್ವಾಯ ಶಂಕರಾಯ [2]ಹರಾಯ[2] ತೇ ||೧೩||

ಎದ್ದು ಆತ್ಮತ್ರಾಣಾಯ = ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ ಪರಮಕಾರಣಂ = ಪರಮ-ಕಾರಣಿಕನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ಕುರಿತು ಶರಣಂ = ಮರೆಹೋಗುಹವನು ಜಗ್ಮುಃ = ಎದ್ದಿದರು. ||೧೦||

ಮಂದರಸ್ಥಂ = ಮಂದರಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಉಮಯಾ ಸಹ = ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಮಾನಂ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗಣಗಂಧರ್ವೈಃ = ಗಣಂಗಳು ಗಂಧರ್ವರುಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧೈಃ = ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣೈಃ = ಅಪ್ಸರ[3]ಸಮೂಹಂ[3]ಗಳಿಂದ ಸೇವಿತಂ = ಓಲೈಸಿಕೊಳಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾದೇವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸಂಭೂಯ = ಎದ್ದು, ||೧೧||

ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಬ್ರಹ್ಮನು ದೇವತಾಭಿಃಸಹ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಭೀತಭೀತಃ = ಅಂಜುತಂಜುತವು ಸಗದ್ಗದಃ = ಗದ್ಗದ ಸ್ವರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಾತನಾಗುತ್ತವು ಭೂಮೌ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದಂಡವತ್ಪ್ರಣಮ್ಯ = ದಂಡದೋಪಾದಿ ಪ್ರಣಾಮವಮಾಡಿ ಪರಮೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ತುಷ್ಟಾವ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದನು. ||೧೨||

ಕಾಲಕಾಲಾಯ = ಕಾಲಂಗೆ ಕಾಲನಹಂಥಾತನೇ ! ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಭೋ ರುದ್ರ = ಎಲೈ = ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ ಮನ್ಯವೇ = ಕೋಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಶಿವಾಯ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವಾಯ = ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕನಹಂಥಾ ಶಂಕರಾಯ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹರಾಯ ಸಂಹಾರವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೩||

---

[1] ಶ (ಗ ಘ) [2] ಶಿವಾಯ (ಘ) (ಕ.ಖ. ಮೂಲಪಾಠಃ) [3] ರು (ಕ)

ಉಗ್ರೋಽಸಿ ಸರ್ವದುಷ್ಟಾನಾಂ ನಿಯಂತಾಽಸಿ ಶಿವೋಽಸಿ ನಃ
ಕಾಲಕೂಟಾದಿವ ಪುರಾ ತ್ರಾಹಿ ನಃ ಶರಣಾಗತಾನ್ ||೧೪||

ಪ್ರಬೋಧಕೋಽಸಿ ಮೇ ವಿಷ್ಣೋರವಲೇಪಹರೋ ಹರ
ಶುಕವತ್ತವ ವಿಶ್ವೇಶ ಕ್ರೀಡಾಯೈ ಕೇವಲಂ ವಯಮ್ ||೧೫||

ತವೋನ್ಮೇಷನಿಮೇಷಾಭ್ಯಾಂ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಪ್ರಲಯೋದಯೌ
ಉನ್ಮೀಲಿತೇ ತ್ವಯಿ[1] ಬ್ರಹ್ಮನ್[1] ವಿನಾಶೋ ನಾಸ್ತಿ ನಶ್ಶಿವ ||೧೬||

ಸಂತಪ್ತಾಸ್ಸ್ಮೋ ವಯಂ ದೇವ ಹರಿಣಾಽಮಿತತೇಜಸಾ
ಸರ್ವಲೋಕೋಪಕಾರಾಯ ತಂ ಚ ತ್ವಂ [2]ಹಂತುಮರ್ಹಸಿ[2] ||೧೭||

ಸರ್ವದುಷ್ಟಾನಾಂ—ಸಮಸ್ತ ದುಷ್ಟರುಗಳಿಗೆ ಉಗ್ರಃ—ಉಗ್ರನು ಅಸಿ—ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ನಿಯಂತಾ = ಶಿಕ್ಷಿಸುವಾತನು ಅಸಿ = ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ನಃ = ನಮಗೆ ಶಿವಃ = ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನು ಅಸಿ = ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಲ-ಕೂಟ [3]ವಿಷದ[3] ಭೀತಿಯು ದೆಸೆಯಿಂದಕ್ಕ್ಯ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಶರಣಾಗತಾನ್ = ಮರೆ-ಹೊಕ್ಕಂಥಾ ನಃ = ನಮ್ಮನು ತ್ರಾಹಿ = ರಕ್ಷಿಸು. ||೧೪||

ಭೋ ಹರ = ಎಲೆ ಸಂಹಾರಕರ್ತೃವಹಂಥಾ ದೇವನೇ ಮೇ = ಎನ್ನ, ವಿಷ್ಣೋಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವಲೇಪಹರಃ = ಗರ್ವವ ಕೆಡಿಸುವಾತನು. ಪ್ರಬೋಧಕಃ = ಬೋಧಿಸುವಾತನು ಅಸಿ = ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ಭೋ ವಿಶ್ವೇಶ = ಎಲೇ ವಿಶ್ವಕ್ಕೊಡೆಯನೇ ವಯಂ = ನಾವು ತವ = ನಿನ್ನ ಕ್ರೀಡಾಯೈ = ಆಟಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೇವಲಂ = ಬರಿಯ ಶುಕವತ್ = ಗಿಣಿಯೋಪಾದಿಯಾದೆವು. ||೧೫||

ಭೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಎಲೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ ತವ = ನಿನ್ನ ಉನ್ಮೇಷ-ನಿಮೇಷಾಭ್ಯಾಂ = ಕಣ್ಣ ತೆರಹ ಮುಚ್ಚುಹಂಗಳಿಂದ ಅಸ್ಮಾಕಂ = ನಮಗೆ ಪ್ರಳಯೋ-ದಯೌ = ಪ್ರಳಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು. ಭೋ ಶಿವ = ಎಲೈ ಶಿವನೇ ತ್ವಯಿ = ನೀನು ಉನ್ಮೀಲಿತೇ ಸತಿ = ಕಣ್ಣ ತೆರವುತ್ತಂವಿರಲು ನಃ = ನಮಗೆ ವಿನಾಶಃ = ಲಯವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೧೬||

ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ಅಮಿತತೇಜಸಾ = ಹೆವಣಿಸಲುಬಾರದೇ ಇದ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಣಾ = ಹರಿಯಿಂದ ವಯಂ = ನಾವು ಸಂತಪ್ತಾಃ =

---

[1] ಬ್ರಹ್ಮ (ಘ) [2] ಹರ್ತುಮರ್ಹಸಿ (ಕ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠ) [4] ವಿಷಮೊದಲಾದಂಥಾ (ಕ)

ಏವಮಭ್ಯರ್ಥಿತೋ ದೇವೈಃ ಮತಿಂ ಚಕ್ರೇ ಕೃಪಾಲಯಃ
ತಮಜೋ ನರಸಿಂಹಾಖ್ಯಂ ಸಂಹರ್ತುಂ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ||೧೮||

ತದರ್ಥಂ ಸ್ಮೃತವಾನ್ ರುದ್ರೋ ವೀರಭದ್ರಂ ಮಹಾಬಲಮ್
ಆತ್ಮನೋ ಭೈರವಂ ತತ್ತ್ವಂ ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾರಕಮ್ ||೧೯||

ಆಜಗಾಮ ಪುರಃ ಸದ್ಯೋ ಗಣಾನಾಮಗ್ರಣೀರ್ಹಸನ್
ಅಟ್ಟಹಾಸ್ಯೈರ್ಗಣವರ್ಯೈಃ ಉತ್ಪತದ್ಭಿರಿತಸ್ತತಃ ||೨೦||

ಬೇವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳು ಸ್ಮಃ = ಆಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಸ - ಭುವಿ ಇತಿ ಧಾತುಃ ಲಟ್ ಪರಸ್ಮೈಪದವು. ಸರ್ವಲೋಕೋಪಕಾರಾಯ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರವ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ತಂ ಚ = ಆ ನೃಸಿಂಹನನು ತ್ವಂ = ನೀನು ಹರ್ತುಂ = ಸಂಹರಿಸಲು ಅರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹೆ. ||೧೭||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿತಃ = ಬೇಡಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕೃಪಾಲಯಃ = ಕರುಣಕ್ಕೆ ಮನೆಯಹಂಥಾ ಅಜಃ = ಜನನವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಂ = ಆ ನರಸಿಂಹಾಖ್ಯಂ = ನರಸಿಂಹನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಯನು ಸಂಹರ್ತುಂ = ಸಂಹರಿಸಲೋಸ್ಕರ ಮತಿಂ = ಬುದ್ಧಿಯನು ಚಕ್ರೇ = ಮಾಡಿದನು. ನೆನದನೆಂಬುದರ್ಥ, ||೧೮||

ರುದ್ರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತದರ್ಥಂ = ಆ ನರಸಿಂಹನ ಸಂಹರಿಸಲೋಸ್ಕರ ಮಹಾಬಲಂ = ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತ್ಮನಃ = ತನ್ನ ಭೈರವಂ ತತ್ತ್ವಂ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾರಕಂ = ಮಹಾಪ್ರಳಯವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಂ = ವೀರಭದ್ರನನು ಸ್ಮೃತವಾನ್ = ನೆನದನು.

ಪುರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮುಂದೆ ಗಣಾನಾಂ = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರಣೀಃ = ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಅಟ್ಟಹಾಸ್ಯೈಃ = ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಇತಸ್ತತಃ = [3] ಇತ್ತಿಂದತ್ತ[3] ಉತ್ಪತದ್ಭಿಃ = ನೆಗೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗಣವರ್ಯೈಃ = ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳೊಡನೆ ಹಸನ್ = ನಗುತ್ತವು ಸದ್ಯಃ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೨೦||

---

[3] ಇತ್ತಲತ್ತಲು (ಖ)

ನೃಸಿಂಹರೂಪೈರತ್ಯುಗ್ರೈಃ ಕೋಟಿಕೋಟಿಭಿರಾವೃತಃ
ಧಾವದ್ಭಿರಭಿತೋ ವೀರೈಃ ನೃತ್ಯದ್ಭಿಶ್ಚಾಪ್ಯುದಾಯುಧೈಃ ||೨೦||

ಕ್ರೀಡದ್ಭಿಶ್ಚ ಮಹಾವೀರೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೈಃ ಕಂದುಕೈರಿವ
ಅದೃಷ್ಟಪೂರ್ವೈರನ್ಯೈಶ್ಚ ವೇಷ್ಟಿತೋ ವೀರವಂದಿತಃ ||೨೧||

ಕಲ್ಪಾಂತಜ್ವಲನಜ್ವಾಲಾ ವಿಲಸಲ್ಲೋಚನತ್ರಯಃ
ಅಂಸಸ್ರಂಸಿಜಟಾಜೂಟಗಲದ್ಬಾಲೇಂದುಮಂಡಿತಃ ||೨೩||

ಬಾಲೇಂದುದ್ವಿತಯಾಕಾರತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಾಂಕುರದ್ವಯಃ
ಆಖಂಡಲಧನುಃಖಂಡಸನ್ನಿಭಭ್ರೂಲತಾಯುಗಃ ||೨೪||

ನೃಸಿಂಹರೂಪೈಃ = ನರಸಿಂಹನ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಅತ್ಯುಗ್ರೈಃ = ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರರಹಂಥಾ ಕೋಟಿಕೋಟಿಭಿಃ = ಕೋಟಾನುಕೋಟಿಯಹಂಥಾ ಧಾವದ್ಭಿಃ = ಹರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನೃತ್ಯದ್ಭಿಃ = ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಉದಾಯುಧೈಃ = ಉನ್ನತವಹ ಆಯುಧಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರೈಶ್ಚಾಪಿ = ವೀರರುಗಳಿಂದ ಅಭಿತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲೂ ಆವೃತಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ||೨೦||

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೈಃ ಕಂದುಕೈರಿವ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂಗಳು ಸೆಂಡುಗಳಕ್ಕಿ ಎಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ಕ್ರೀಡದ್ಭಿಃ = ಆಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅದೃಷ್ಟಪೂರ್ವೈಃ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅನ್ಯೈಃ = [1]ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬು[1]ರಹಂಥಾ ಮಹಾವೀರೈಃ = [2]ಮಹಾವೀರರುಗಳಿಂದವೂ[2] ವೇಷ್ಟಿತಃ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ವೀರವಂದಿತಃ = ವೀರರುಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ||೨೧||

ಕಲ್ಪಾಂತಜ್ವಲನಜ್ವಾಲಾವಿಲಸಲ್ಲೋಚನತ್ರಯಃ = ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯೋಪಾದಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಕಣ್ಣು ಮೂರನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಂಸಸ್ರಂಸಿಜಟಾ-ಜೂಟಗಲದ್ಬಾಲೇಂದುಮಂಡಿತಃ = [3]ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ನೇಲುತ್ತಂವಿದ್ದ ಜಟಾಮುಕುಟದಿಂದ ಜಾರುತ್ತಂವಿದ್ದ ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ[3] ||೨೩||

ಬಾಲೇಂದುದ್ವಿತಯಾಕಾರ ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಾಂಕುರದ್ವಯಃ = ಬಾಲಚಂದ್ರ-ರಿಬ್ಬರೋಪಾದಿ ಆಕಾರವ[4]ನುಳ್ಳ ಕೂರಿತಹ[4] ದಾಡೆಗಳ[5] ಮೊಳೆಯು ಎ[5]ರಡನುಳ್ಳಂಥಾ ಆಖಂಡಲಧನುಃಖಂಡಸನ್ನಿಭಭ್ರೂಲತಾಯುಗಃ = [6]ಇಂದ್ರಚಾಪದ ತುಂಡುಗಳೆರಡಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಹುಬ್ಬೆರಡನುಳ್ಳಂಥಾ[6] ||೨೪||

---

[1] ಅನ್ಯ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ) [4] ನೊಳಕೊಂಡಿತಹ (ಕ)
[5] ಮೊಳೆಯು ಎ (ಖ) [6] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಮಹಾಪ್ರಚಂಡಹುಂಕಾರಬಧಿರೀಕೃತದಿಙ್ಮುಖಃ
ನೀಲಮೇಘಾಂಜನಾಕಾರಃ ಭೀಷಣಸ್ಸುಬೃಹದ್ಭುಜಃ ||೨೫||

ನಾದಯನ್ ಡಮರುಂ ಘಂಟಾಂ ಭ್ರಾಮಯಂಸ್ತ್ರಿಶಿಖಂ ಮುಹುಃ
ವೀರಭದ್ರೋಽಪಿ ಭಗವಾನ್ ವೀರಶಕ್ತಿವಿಜೃಂಭಿತಃ ||೨೬||

ಸ್ವಯಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯಾಮಾಸ ಕಿಂ ಮಮ ಸ್ಮೃತಿಕಾರಣಮ್
ಆಜ್ಞಾಪಯ ಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿನ್ ಪ್ರಸಾದಃ ಕ್ರಿಯತಾಂ ಮಯಿ ||೨೭||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—

[1] ಅಕಾಲೇ ಭಯಮುತ್ಪನ್ನಂ ದೇವಾನಾಮತಿಭೈರವಮ್
ಜ್ವಲತೋ ನರಸಿಂಹಾಗ್ನೇಃ ಶಮಯೈನಂ ದುರಾಸದಮ್ ||೨೮||

ಮಹಾಪ್ರಚಂಡಹುಂಕಾರಬಧಿರೀಕೃತದಿಙ್ಮುಖಃ = ಅತಿಪ್ರಚಂಡವಹ ಹುಂಕಾರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕಿವುಡಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀಲ-ಮೇಘಾಂಜನಾಕಾರಃ = ನೀಲಮೇಘ ಕಾಡಿಗೆಗಳೋಪಾದಿ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೀಷಣಃ = ಭಯಂಕರನಹಂಥಾ ಸುಬೃಹದ್ಭುಜಃ = ಅತಿದೊಡ್ಡಿತ್ತಹ ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ||೨೫||

ಡಮರುಂ = ಡಮರುಗವನು ಘಂಟಾಂ = ಘಂಟೆಯನು ನಾದಯನ್ = ಧ್ವನಿಗೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರಿಶಿಖಂ = ತ್ರಿಶೂಲವನು ಮುಹುಃ = ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಭ್ರಾಮಯನ್ = ತಿರುಗಿಸುತ್ತವು ವೀರಶಕ್ತಿವಿಜೃಂಭಿತಃ = ವೀರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರೋಽಪಿ = = ವೀರಭದ್ರನೂ ||೨೬||

ಸ್ವಯಂ = ತಾನಾಗಿಯೇ ಮಮ = ಎನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಕಾರಣಂ ಕಿಂ = ನೆನೆದ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಯಾಮಾಸ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿದನು. ಭೋ ಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿನ್ = ಎಲೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೇ! ಆಜ್ಞಾಪಯ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸು ಮಯಿ = ಎನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದಃ = ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆ ಕ್ರಿಯತಾಂ = ಮಾಡಲುಪಡಲಿ.

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಈಶ್ವರನು ನುಡಿಹನು.

ಅಕಾಲೇ = ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ವಲತಃ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನರಸಿಂಹಾಗ್ನೇಃ =

---

1 ಅಕಾರೇ (ಗ)

ಸಾಂಪ್ರತಂ ಬೋಧಯ ಹರಿಂ ತೇನ ಚೇನ್ನೋಪಶಾಮ್ಯತಿ
ತತೋ ಮತ್ಪರಮಂ ಭಾವಂ ಭೈರವಂ ಸಂಪ್ರದರ್ಶಯ ||೨೯||

ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮೇಣ ಸಂಹೃತ್ಯ ಸ್ಥೂಲಂ ಸ್ಥೂಲೇನ ತೇಜಸಾ
ವಕ್ತ್ರಮಾನಯ ಕೃತ್ತಿಂ ಚ ವೀರಭದ್ರ ಮಮಾಜ್ಞಯಾ ||೩೦||

ಇತ್ಯಾದಿಷ್ಟೋ ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪ್ರಶಾಂತಂ ವಪುರಾಸ್ಥಿತಃ
ಜಗಾಮ ರಂಹಸಾ ತತ್ರ ಯತ್ರಾಸ್ತೇ ನರಕೇಸರೀ ||೩೧||

ತತಸ್ತಂ ಬೋಧಯಾಮಾಸ ವೀರಭದ್ರೋ ಹರೋ ಹರಿಮ್
ವಾಗ್ಭಿರ್ವಾಚಾಮಧೀಶಾನಃ ಪಿತಾ ಪುತ್ರಮಿವೌರಸಮ್ ||೩೨||

ನರಸಿಂಹನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಅತಿಭೈರವಂ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಭಯಂ = ಭೀತಿ ಉತ್ಪನ್ನಂ = ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ದುರಾಸದಂ ಸೈರಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಏನಂ = ಈ ನರಸಿಂಹನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯನು ಶಮಯ = ತಗ್ಗಿಸು. ||೨೮||

ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಈಗ ಹರಿಂ = ಹರಿಯನು ಬೋಧಯ = ಬೋಧಿಸು. ತೇನ = ಆ ಬೋಧೆಯಿಂದ ನೋಪಶಾಮ್ಯತಿ ಚೇತ್ = ಶಾಂತನಾಗದೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಮತ್ಪರಮಂ = ಎನ್ನ ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಭೈರವಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಭಾವಂ = ಅಭಿಪ್ರಾಯವನು ಸಂಪ್ರದರ್ಶಯ = ತೋರಿಸು.

ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ = ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾ ತೇಜಸ್ಸನು ಸೂಕ್ಷ್ಮೇಣ = ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂಹೃತ್ಯ = ಸಂಹರಿಸಿ ಸ್ಥೂಲಂ = ಸ್ಥೂಲವಹ ತೇಜಸ್ಸನು ಸ್ಥೂಲೇನ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ತೇಜಸಾ = ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂಹೃತ್ಯ = ಸಂಹರಿಸಿ ಭೋ ವೀರಭದ್ರ = ಎಲೆ ವೀರಭದ್ರನೇ! ಮಮ = ಎನ್ನ ಆಜ್ಞಯಾ = ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ವಕ್ತ್ರಂ = ಮುಖವನು ಕೃತ್ತಿಂ ಚ = ಚರ್ಮವನು ಆನಯ = ಕೊಂಡುಬಾ.

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಆದಿಷ್ಟಃ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷಃ = ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು ಪ್ರಶಾಂತಂ = ಅತಿಶಾಂತವಹಂಥಾ ವಪುಃ = ಶರೀರವನು ಆಸ್ಥಿತಃ = ಧರಿಸಿಕೊಂಡಾತನಾಗಿ ಯತ್ರ = ಆವಲ್ಲಿ ನರಕೇಸರೀ = ನರಸಿಂಹನು ಆಸ್ತೇ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಾನು ರಂಹಸಾ = ಬೇಗದಿಂದ ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜಗಾಮ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೩೧||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಚಾಂ = ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಅಧೀಶಾನಃ = ಒಡೆಯನ-

ವೀರಭದ್ರ ಉವಾಚ

ಜಗತ್ಸುಖಾಯ ಭಗವನ್ ಅವತೀರ್ಣೋಽಸಿ ಮಾಧವ
ಸ್ಥಿತ್ಯರ್ಥಂ ವಿನಿಯುಕ್ತೋಽಸಿ ಹರೇಣ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ ||೩೩||

ಜಂತುಚಕ್ರಂ ಭಗವತಾ ರಕ್ಷಿತಂ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿಣಾ
ಪೃಷ್ಠೇನೈವಂ ಸಮಾಬಧ್ಯ ಭ್ರಮನ್ನೇಕಾರ್ಣವೇ ಪುರಾ ||೩೪||

ಬಿಭರ್ಷಿ ಕೂರ್ಮರೂಪೇಣ ವರಾಹೇಣೋದ್ಧೃತಾಂ ಮಹೀಮ್
ಅನೇನ ಹರಿರೂಪೇಣ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ಹತಃ ||೩೫||

ಹಂಥಾ [1] ವೀರಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನೆಂಬಂಥಾ ಹರಃ = ಶಿವನು ವಾಗ್ಭಿಃ = ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ತಂ ಹರಿಂ = ಆ ಹರಿಯನು ಬೋಧಯಮಾಸ = ಬೋಧಿಸಿದನು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಪಿತಾ = ತಂದೆ ಔರಸಂ = ಉರಸ್ಸಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದಂಥಾ ಪುತ್ರಮಿವ = ಮಗನೆಹಗಹಗೆ. ಔರಸಪುತ್ರನೆಂದರೆ ಬಸುರಿಂ ಬಂದ ಮಗನೆಂಬುದರ್ಥ.[1] ||೩೨||

ವೀರಭದ್ರ ಉವಾಚ = ವೀರಭದ್ರನ ವಾಕ್ಯವು.

ಭಗವನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ಭೋ ಮಾಧವ = ಎಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯ-ಹಂಥಾತನೇ ಜಗತ್ಸುಖಾಯ = ಲೋಕಂಗಳ ಆನಂದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವತೀರ್ಣಃ = ಅವತರಿಸಿದಾತನು ಅಸಿ = ಅಹೆ. ಸ್ಥಿತ್ಯರ್ಥಂ = ಜಗತ್ತನು ಪಾಲಿಸಲೋಸ್ಕರ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಾ = ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹರೇಣ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ವಿನಿಯುಕ್ತಃ = ನಿಯೋಗಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನು ಅಸಿ = ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ||೩೩||

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕಾರ್ಣವೇ = ಏಕಾರ್ಣವವಾದಂಥಾ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿಣಾ = ಮತ್ಸ್ಯರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವತಾ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ನಿನ್ನಿಂದ ಜಂತುಚಕ್ರಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಪೃಷ್ಠೇನ = ಬೆನ್ನಿಂದ ಸಮಾಬಧ್ಯ = ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಭ್ರಮನ್ = ತಿರುಗುತ್ತವು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತಂ = ರಕ್ಷಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩೪||

ವರಾಹೇಣ = ಆದಿವರಾಹನಿಂದ ಉದ್ಧೃತಾಂ = ನೆಗಹಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಹೀಂ = ಭೂಮಿಯನು ಕೂರ್ಮರೂಪೇಣ = ಕೂರ್ಮರೂಪಿನಿಂದ ಬಿಭರ್ಷಿ =

---

[1] ಈ ಭಾಗ ಲುಪ್ತ (ಖ)

ವಾಮನೇನ ಬಲಿರ್ಬದ್ಧಃ ತ್ವಯಾ ವಿಕ್ರಮತಾ ಪುನಃ
ತ್ವಮೇವ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಭುರಚ್ಯುತಃ ||೩೬||

ಯದಾ ಯದಾ ಹಿ ಲೋಕಸ್ಯ ದುಃಖಂ ಕಿಂಚಿಚ್ಚ ಜಾಯತೇ
ತದಾ ತದಾಽವತೀರ್ಯ ತ್ವಂ ಕರಿಷ್ಯಸಿ ನಿರಾಮಯಮ್ ||೩೭||

ತ್ವಯಾ ಸಮೋ ನಾಸ್ತ್ಯಧಿಕಃ ಕುತಃ ಶಿವಪರಾಯಣಃ
ತ್ವಯಾ ಧರ್ಮಾಶ್ಚ ವೇದಾಶ್ಚ ಸ್ವೇಸ್ವೇ ಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ||೩೮||

ಯದರ್ಥಂ ತ್ವವತಾರೋಽಯಂ ನಿವೃತ್ತಃ ಸೋಽಪಿ ಕೇಶವ

ಧರಿಸುತ್ತಿಹೆ. ಅನೇನ ಹರಿರೂಪೇಣ = ಈ ನರಸಿಂಹರೂಪಿನಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ = ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಹತಃ = ಹತನಾದನು. ||೩೫||

ಪುನಃ = ಮರಳಿ ವಿಕ್ರಮತಾ = ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಾಮನೇನ = ವಾಮನಾವತಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಬಲಿಃ = ಬಲೀಂದ್ರನು ಬದ್ಧಃ = ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ತ್ವಮೇವ = ನೀನೇ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಭೂತಾನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುಃ = ಒಡೆಯನು. ಅಚ್ಯುತಃ = ಕೇಡಿಲ್ಲದಾತನು. ||೩೬||

ಯದಾ ಯದಾ = ಆವಾಗಾವಾಗ ಲೋಕಸ್ಯ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಿಂಚಿದ್ದುಃಖಂ ಚ = ಒಂದಿಷ್ಟು ದುಃಖವು ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು, ತದಾ ತದಾ = ಆಗಾಗ ತ್ವಂ = ನೀನು ಅವತೀರ್ಯ = ಅವತರಿಸಿ ನಿರಾಮಯಂ = ಕ್ಲೇಶವಿಲ್ಲದಂಥಾದನಾಗಿ ಕರಿಷ್ಯಸಿ ಹಿ = ಮಾಡಿಹೇಯಲಾ. ||೩೭||

ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಮಃ = ಸಮನಹಂಥಾ ಅಧಿಕಃ = ಅಧಿಕನಹಂಥಾ ಶಿವಪರಾಯಣಃ = ಶಿವಭಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಾತನು ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದೆ ಧರ್ಮಾಶ್ಚ = ಧರ್ಮಂಗಳು, ವೇದಾಶ್ಚ = ವೇದಂಗಳು ಸ್ವೇ ಸ್ವೇ ಮಾರ್ಗೇ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ = ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟವು. ||೩೮||

ಭೋ ಕೇಶವ ! = ಎಲೈ ಕೇಶವನೇ ಯದರ್ಥಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಯಂ (ತ್ವಂ) = ಈ ನೀನು ಅವತಾರಃ = ಅವತರಿಸಿ-

[1] ಅತೋಽತಿಘೋರಂ [2]ಭಗವನ್ನಾರಸಿಂಹಂ ವಪುಸ್ತವ ||
ಉಪಸಂಹರ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನ್ ತ್ವಮೇವ ಮಮ ಸನ್ನಿಧೌ ||೩೯||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ವೀರಭದ್ರೇಣ ನೃಸಿಂಹಃ ಸಾಂಪ್ರತಂ ಗಿರಾ
ತತೋಽಧಿಕಂ ಪ್ರಜಜ್ವಾಲ ಚುಕೋಪ ಚ ಹಸನ್ ಹರಿಃ ||೪೦||

ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ

ಆಗತೋಽಸಿ [3]ಕುತಸ್ತತ್ರ ಗಚ್ಛ ತಂ[3] ಮಾ ಹಿತಂ ವದ
ಇದಾನೀಂ ಸಂಹರಿಷ್ಯಾಮಿ ಜಗದೇತಚ್ಚರಾಚರಮ್ ||೪೧||

ದಾತನು ಸೋಽಪಿ = ಆ ಅವತಾರವು ನಿವೃತ್ತಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅತಃ = ಆದುಕಾರಣವಾಗಿ ಭಗವನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನ್ = ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಹರಿಯೇ ತ್ವಂ = ನೀನು ಅತಿಘೋರಂ = ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ತವ = ನಿನ್ನ ನಾರಸಿಂಹಂ ರೂಪಂ = ನರಸಿಂಹಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ವಪುಃ = ಶರೀರವನ್ನು ಮಮ = ಎನ್ನ ಸನ್ನಿಧಾವೇವ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಸಂಹರ = ಬಿಡು. ||೩೯||

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತಮಹಾಮುನಿ ನುಡಿದನು.

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರೇಣ = ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ಸಾಂಪ್ರತಂ = ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಗಿರಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನೃಸಿಂಹಃ = ನರಸಿಂಹನು ತತಃ = ಅಪ್ಪುರಮೇಲೆ ಅಧಿಕಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರಜಜ್ವಾಲ = ಜ್ವಲಿಸಿದನು. ಹರಿಃ = ನರಸಿಂಹನು ಹಸನ್ = ನಗುತವು ಚುಕೋಪ = ಕೋಪಿಸಿದನು. ||೪೦||

ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ = ನೃಸಿಂಹನು ನುಡಿದನು.

ಕುತಃ = ಎಲ್ಲಿಂದ ಆಗತಃ = ಬಂದಾತನು ಅಸಿ = ಅಹೆ. ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿಗೆ ಗಚ್ಛ = ಹೋಗು. ಹಿತಂ = ಹಿತವಹಂಥಾ ತಂ = ಆ ವಾಕ್ಯವನು ಮಾ ವದ = ನುಡಿಯದಿರು. ಇದಾನೀಂ = ಈಗ ಏತತ್ = ಈ ಚರಾಚರಂ = ಚರಾಚರವಹಂಥಾ ಜಗತ್ = ಲೋಕವನು ಸಂಹರಿಷ್ಯಾಮಿ = ಸಂಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ||೪೧||

---

[1] ಅಘೋಃ (ಕರಮೂಲಪಾಠ) [2] ಭಗವಾ (ಘ) [3] ಕುತಸ್ತ್ವತ್ರ ಗಚ್ಛ ತ್ವಂ (ಗಘ)

ಸಂಹರ್ತುರ್ನಹಿ ಸಂಹಾರಸ್ತ್ವತ್ತೋ ವಾ ಪರತೋಽಪಿ ವಾ
ಶಾಸಿತುರ್ಮಮ ಸರ್ವಸ್ಯ ಶಾಸ್ತಾ ಕೋಽಪಿ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||೪೨||

ಮತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ಸಕಲಂ ಸಮರ್ಯಾದಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ
ಅಹಂ ಹಿ ಸರ್ವಶಕ್ತೀನಾಂ ಪ್ರವರ್ತಕನಿವರ್ತಕಃ ||೪೩||

ಯದ್ಯದ್ವಿಭೂತಿಮತ್ಸತ್ತ್ವಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ವಾ
ತತ್ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮಮ ತೇಜೋವಿಜೃಂಭಿತಮ್ ||೪೪||

ದೇವತಾಃ ಪರಮಾರ್ಥಜ್ಞಾ ಮಾಮೇವ ಪರಮಂ ವಿದುಃ
ಮದಂಶಶಕ್ತಿಸಂಭೂತಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ರಾದಯಸ್ಸುರಾಃ ||೪೫||

ಸಂಹರ್ತುಃ = ಸಂಹರಿಸುವಂಥಾ ಎನ್ನ ಸಂಹಾರಃ = ಸಂಹರಿಸುಹವು ತ್ವತ್ತಃ ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದವು ವಾ = ಅಲ್ಲಾ ಪರತೋಽಪಿವಾ = ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ದೆಸೆಯಿಂದವು ನ ಹಿ = ಇಲ್ಲಲಾ. ಸರ್ವಸ್ಯ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವ ಶಾಸಿತುಃ = ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಮ = ಎನ್ನ [1]ಶಾಸ್ತಾ = ಶಿಕ್ಷಿಸುವಾತನು ಕೋಽಪಿ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನೂ ನ ವಿದ್ಯತೇ = ಇಲ್ಲ.[1] ||೪೨||

ಮತ್ಪ್ರಸಾದೇನ = ಎನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯಿಂದ ಸಮರ್ಯಾದಂ = ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಪ್ರವರ್ತತೇ — ವರ್ತಿಸಲು ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಅಹಂ = ನಾನು ಸರ್ವಶಕ್ತೀನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರವರ್ತಕನಿವರ್ತಕೋ ಹಿ = ಸೃಷ್ಟಿಸುವಾತನು ಸಂಹರಿಸುವಾತನಲಾ. ||೪೩||

[2]ವಿಭೂತಿಮತ್ = ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸತ್ತ್ವಂ = ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಯತ್ ಯತ್ = ಆವುದಾವುದುಂಟು ಶ್ರೀಮತ್ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಊರ್ಜಿತಂ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ತತ್ತದೇವ = ಆ ಆ ಸ್ವರೂಪವೇ ಭೋ ಗಣಾಧ್ಯಕ್ಷ = ಎಲೆ ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ಮಮ = ಎನ್ನ ವಿಜೃಂಭಿತಂ = ಹೆಚ್ಚುಗೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇಜೋ ವಾ = ತೇಜಸ್ಸೆಂದೇ ವಿದ್ಧಿ = ಅರಿ. ||೪೪||

ಪರಮಾರ್ಥಜ್ಞಾಃ = ಪರಮಾರ್ಥವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ದೇವತಾಃ — ದೇವರ್ಕಳು ಮಾಮೇವ = ಎನ್ನನೇ ಪರಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ದೇವನೆಂದು ವಿದುಃ =

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಮನ್ನಾಭಿಪಂಕಜಾಜ್ಜಾತಃ ಪುರಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚತುರ್ಮುಖಃ
ತಲ್ಲಲಾಟಾತ್ಸಮುತ್ಪನ್ನೋ ಭಗವಾನ್ ವೃಷಭಧ್ವಜಃ ||೪೬||

ರಜಸಾಧಿಷ್ಠಿತಃ ಸ್ರಷ್ಟಾ ರುದ್ರಸ್ತಾಮಸ ಉಚ್ಯತೇ
ಅಹಂ ನಿಯಂತಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಮತ್ಪರಂ ನಾಸ್ತಿ ದೈವತಮ್ ||೪೭||

ವಿಶ್ವಾಧಿಕಃ ಸ್ವತಂತ್ರಶ್ಚ ಕರ್ತಾ ಹರ್ತಾಖಿಲೇಶ್ವರಃ
ಇದಂ ತು ಮತ್ಪರಂ ತೇಜಃ ಕಃ ಪುಮಾನ್ ಸೋಢುಮರ್ಹತಿ ||೪೮||

[1] ಅತೋ ಮಾಂ ಶರಣಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ವಿಗತಜ್ವರಃ
ಅವೇಹಿ ಪರಮಂ ಭಾವಂ ಮದುದ್ಭೂತಂ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೪೯||

ಹೇಳುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ರಾದಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಾಃ = ದೇವತೆಗಳು ಮದಂಶಶಕ್ತಿಸಂಭೂತಾಃ = ನನ್ನ ಅಂಶದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರು.

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖಃ = ನಾಲ್ಕುಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಮನ್ನಾಭಿಪಂಕಜಾತ್ = ಎನ್ನ ನಾಭಿಕಮಲದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಾತಃ — ಹುಟ್ಟಿದನು. ತಲ್ಲಲಾಟಾತ್ = ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಲಾಟದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ವೃಷಭಧ್ವಜಃ = ವೃಷಭಧ್ವಜನಹಂಥಾ ಶಿವನು ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ = ಹುಟ್ಟಿದನು. ||೪೬||

ಸ್ರಷ್ಟಾ — ಬ್ರಹ್ಮನು ರಜಸಾ — ರಜೋಗುಣದೊಡನೆ[2] ಅಧಿಷ್ಠಿತಃ — ಇರಲುಪಟ್ಟನು. ರುದ್ರಃ — ರುದ್ರನು ತಾಮಸಃ — ತಮೋಗುಣಯುಕ್ತನೆಂದು[2] ಉಚ್ಯತೇ — ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಅಹಂ — ನಾನು ಸರ್ವಸ್ಯ — ಸಮಸ್ತಲೋಕವ ನಿಯಂತಾ — ಶಿಕ್ಷಿಸುವಾತನು. ಮತ್ಪರಂ — ಎನ್ನಿಂದ ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ದೈವತಂ — ದೈವವು ನಾಸ್ತಿ — ಇಲ್ಲ. ||೪೭||

ವಿಶ್ವಾಧಿಕಃ — ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಅಧಿಕನು. ಸ್ವತಂತ್ರಶ್ಚ — ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಕರ್ತಾ — ಕರ್ತನು. ಹರ್ತಾ — ಸಂಹರಿಸುವಾತನು. ಅಖಿಲೇಶ್ವರಃ — [3]ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನು. ಇದಂ — ಈ[3] ಮತ್ಪರಂ — ಎನ್ನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ತೇಜಸ್ತು — ತೇಜಸ್ಸನು ಸೋಢುಂ — ಸೈರಿಸಲು ಕಃ ಪುಮಾನ್ — ಆವ ಪುರುಷನು ಅರ್ಹತಿ — ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಿಹನು? ||೪೮||

ಅತಃ — ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಾಂ — ಎನ್ನನು ಶರಣಂ — ಮರೆಯೊಗುಹ

---

1 ಅಥೋ (ಘ. ಮೂಲ) ಅತೋ (ಘ. ಪಾಠಾಂತರ) 2, 3 ಲುಪ್ತ (ಕ)

* ಕಾಲೋಽಸ್ಮ್ಯಹಂ ಕಾಲವಿನಾಶಹೇತು-
ರ್ಲೋಕಾನ್ಸಮಾಹರ್ತುಮಿಹ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ।
ಮೃತ್ಯೋರ್ಮೃತ್ಯುಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಂ ವೀರಭದ್ರ
ಜೀವಂತ್ಯನ್ಯೇ ಮತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ದೇವಾಃ ॥೫೦॥

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಸಾಹಂಕಾರಮಿದಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಹರೇರಮಿತವಿಕ್ರಮಃ
ವಿಹಸ್ಯೋವಾಚ ವೈ ತಜ್ಞಂ ತಂ ಕೋಪಸ್ಫುರಿತಾಧರಃ ॥೫೧॥

ಶ್ರೀವೀರಭದ್ರ ಉವಾಚ

ವನು ಪ್ರಾಪ್ಯ—ಎಯ್ದಿ ತ್ವಂ — ನೀನು ವಿಗತಜ್ವರಃ — ಹೋಗಲುಪಟ್ಟ ಬಾಧೆಯನುಳ್ಳಾತನಾಗುತವು ಗಚ್ಛ—ಹೋಗು. ಮಹೇಶ್ವರಂ—ಮಹೇಶ್ವರನನು ಮದುದ್ಭೂತಂ—ಎನ್ನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಪರಮಂ—ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಭಾವಂ—ಅಭಿಪ್ರಾಯವನು ಅವೇಹಿ—ಅರಿ. ॥೪೯॥

ಅಹಂ—ನಾನು ಕಾಲಃ—ಕಾಲನು ಅಸ್ಮಿ—ಆಗುತ್ತಿಹೆನು. ಕಾಲವಿನಾಶಹೇತುಃ—ಕಾಲನ ನಾಶವ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಆತನು. ಲೋಕಾನ್—ಲೋಕಂಗಳನು ಸಮಾಹರ್ತುಂ—ಸಂಹರಿಸಲೋಸ್ಕರ ಇಹ—ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಃ—ವರ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನು. ಭೋ ವೀರಭದ್ರ !—ಎಲೇ ವೀರಭದ್ರನೇ ! ಮಾಂ—ಎನ್ನನು ಮೃತ್ಯೋಃ—ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಂ—ಮೃತ್ಯುವಹಂಥಾತನು ಎಂದು ವಿದ್ಧಿ— ಅರಿ. ಮತ್ಪ್ರಸಾದೇನ — ಎನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯಿಂದ ಅನ್ಯೇ ದೇವಾಃ — ಉಳಿದ ದೇವರ್ಕಳು ಜೀವಂತಿ—ಬದುಕುತ್ತಿಹರು. ॥೫೦॥

ಸೂತ ಉವಾಚ—ಸೂತಮುನಿಯು ನುಡಿದನು.

ಹರೇಃ— ನೃಸಿಂಹನ ಸಾಹಂಕಾರಂ — ಅಹಂಕಾರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಇದಂ—ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ — ಕೇಳಿ ಅಮಿತವಿಕ್ರಮಃ — ಹವಣಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರನು, ಕೋಪಸ್ಫುರಿತಾಧರಃ — ಕೋಪದಿಂದ ನಡುಗಲುಪಟ್ಟ ತುಟಿಗಳನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ವಿಹಸ್ಯ—ನಕ್ಕು ಅಜ್ಞಂ—ಅರಿಯದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತಂ ತು—ಆ ನರಸಿಂಹನನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ—ನುಡಿದನು

ಶ್ರೀ ವೀರಭದ್ರ ಉವಾಚ—ಶ್ರೀವೀರಭದ್ರನು ನುಡಿದನು.

---

* ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಂ

ಕಿಂ ನ ಜಾನಾಸಿ ವಿಶ್ವೇಶಂ ಸಂಹರ್ತಾರಂ ಪಿನಾಕಿನಮ್
'ಅಸದ್ವಾದೋಽತಿವಾದಶ್ಚ ವಿನಾಶಾಯ ಹಿ ಕೇವಲಮ್' ||೫೨||

ತವಾನ್ಯಾನ್ಯವತಾರಾಣಿ ಕಥಾಶೇಷಾಣಿ ಸಾಂಪ್ರತಮ್
ಕೃತಾನಿ ಯೇನ ತೇನೈತತ್ಕಥಾಶೇಷಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||೫೩||

ದೋಷೋಽತ್ರ ತಸ್ಯ ಯೇನ ತ್ವಮವಸ್ಥಾಮೀದೃಶೀಂ ಗತಃ
ತೇನ ಸಂಹಾರದಕ್ಷೇಣ ಕ್ಷಣಾತ್ತ್ವಂ ಕ್ಷಯಮೇಷ್ಯಸಿ ||೫೪||

ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತ್ವಂ ಪುಮಾನ್ ರುದ್ರಃ ತ್ವಯಿ ತದ್ವೀರ್ಯಮಾಹಿತಮ್
ತ್ವನ್ನಾಭಿಪಂಕಜಾಜ್ಜಾತಃ ಪಂಚವಕ್ತ್ರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ||೫೫||

ವಿಶ್ವೇಶಂ—ವಿಶ್ವಕ್ಕೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಸಂಹರ್ತಾರಂ—ಸಂಹಾರವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಿನಾಕಿನಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕಿಂ—ಏನು ಕಾರಣ ನ ಜಾನಾಸಿ—ಅರಿಯದೇ ಇದ್ದಿ? ಅಸದ್ವಾದಃ—ಒಳಿತಲ್ಲದ ವಾದವು ಅತಿವಾದಶ್ಚ — ಅತ್ಯಂತ ವಾದಿಸುಹವು ಕೇವಲಂ—ಬರಿಯ ವಿನಾಶಾಯ ಹಿ—ಕೇಡಿಂಗೋಸ್ಕರವಲಾ.

ಯೇನ — ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ತವ — ನಿನ್ನ ಅನ್ಯಾನಿ ಅವತಾರಾಣಿ—ಉಳಿದ ಅವತಾರಂಗಳು ಸಾಂಪ್ರತಂ — ಈಗ ಕಥಾಶೇಷಾಣಿ — ಕಥೆಗಳೇ ಉಳಿದಂಥಾವಾಗಿ ಕೃತಾನಿ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟವು. ತೇನ — ಆ ಶಿವನಿಂದ ಏತತ್—ಈ ಅವತಾರವು ಕಥಾಶೇಷಂ—ಕಥೆಯೇ ಉಳಿದಂಥಾದ್ದು ಭವಿಷ್ಯತಿ—[1]ಆದೀತು.[1] ||೫೩||

ಅತ್ರ—ಈ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತಸ್ಯ—ಆ ಈಶ್ವರನನರಿಯದ ದೋಷಃ — ದೋಷವುಂಟು. ಯೇನ—ಆವುದಾನೊಂದು ದೋಷದಿಂದ ತ್ವಂ—ನೀನು ಈದೃಶೀಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಅವಸ್ಥಾಂ — ವಿಕಟರೂಪಿನ ಕ್ಲೇಶವನು ಗತಃ — ಎಯ್ದಿದಾತನು ಸಂಹಾರದಕ್ಷೇಣ—ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ತೇನ—ಆ ಶಿವನಿಂದ ತ್ವಂ—ನೀನು ಕ್ಷಣಾತ್— ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕ್ಷಯಂ — ಲಯವನು ಏಷ್ಯಸಿ—ಎಯ್ದುವಿ. ||೫೪||

ತ್ವಂ—ನೀನು ಪ್ರಕೃತೀ—ಶಕ್ತಿ. ರುದ್ರಃ — ರುದ್ರನು ಪುಮಾನ್ — ಪುರುಷನು. ತ್ವಯಿ — ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತದ್ವೀರ್ಯಂ — ಆ ರುದ್ರನ ಇಂದ್ರಿಯವು

---

[1] ಆಪೂದು (ಖ)

ಮಯಿ ತ್ವಯಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಚ ಸ್ಥಿತಃ ಸರ್ವತ್ರ ಶಂಕರಃ ||೫೬||

ಸೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ಜಗತಃ ಪೂರ್ವಂ ಶಂಕರಂ ನೀಲಲೋಹಿತಮ್
ಲಲಾಟೇಽಚಿಂತಯದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಪಸ್ಯುಗ್ರೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ ||೫೭||

ತಲ್ಲಲಾಟಾದಭೂಚ್ಛಂಭುಃ ಸೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ತನ್ನ ದೂಷಣಮ್
ಅಂಶೋಽಹಂ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಮಹಾಭೈರವರೂಪಿಣಃ ||
ತ್ವತ್ಸಂಹೃತೌ ನಿಯುಕ್ತೋಽಸ್ಮಿ ವಿನಯೇನ ಬಲೇನ ಚ ||೫೮||

ಏಕಂ ರಕ್ಷೋ ವಿದಾರ್ಯೈ ತ್ವಂ ತಚ್ಛಕ್ತಿಕಲಯಾ ಯುತಃ
ಅಹಂಕಾರಾವಲೇಪೇನ ಗರ್ಜಸಿ ತ್ವಮಯಂತ್ರಿತಃ ||೫೯||

ಆಹಿತಂ—ಇಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತ್ವನ್ನಾಭಿಪಂಕಜಾತ್—ನಿನ್ನ ನಾಭಿಕಮಲದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಂಚವಕ್ತ್ರಃ — ಐದು ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ — ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಾತಃ—ಹುಟ್ಟಿದನು. ||೫೫||

ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ ತ್ವಯಿ — ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಚ — ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯು ಸರ್ವತ್ರ—ಎಲ್ಲಿಯು ಶಂಕರಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ಥಿತಃ—ಇಹನು. ||೫೬||

ಪೂರ್ವಂ— ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಗತಃ — ಲೋಕದ ಸೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ — ಸೃಷ್ಟಿಗೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮಾ—ಬ್ರಹ್ಮನು ಉಗ್ರೇ ತಪಸಿ— ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ —ಇದ್ದಾತನಾಗಿ ನೀಲಲೋಹಿತಂ—ನೀಲಲೋಹಿತನಹಂಥಾ ಶಂಕರಂ—ಶಿವನನು. ಲಲಾಟೇ—ಲಲಾಟದ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಚಿಂತಯತ್—ಧ್ಯಾನಿಸಿದನು. ೫೭

ತಲ್ಲಲಾಟಾತ್—ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಲಾಟದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶಂಭುಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ — ಸೃಷ್ಟಿಗೋಸ್ಕರ ಅಭೂತ್ — ಆದನು. ತತ್ — ಅದು ನ ದೂಷಣಂ—ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದಂಥಾದ್ದು. ಅಹಂ—ನಾನು ಮಹಾಭೈರವರೂಪಿಣಃ—ಮಹಾಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ— ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಂಶಃ—ಅಂಶವು. ವಿನಯೇನ — ವಿನಯದಿಂದವು ಬಲೇನ ಚ — ಸತ್ತ್ವದಿಂದವು ತ್ವತ್ಸಂಹೃತೌ—ನಿನ್ನ ಸಂಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತಃ — ಪ್ರಯೋಗಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನು ಅಸ್ಮಿ—ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೫೮||

ತ್ವಂ—ನೀನು ತಚ್ಛಕ್ತಿಕಲಯಾ —ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಒಂದು ಕಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಯುತಃ — ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಏಕಂ ರಕ್ಷಃ — ಒಬ್ಬ

'ಉಪಕಾರೋಽಪ್ಯಸಾಧೂನಾಮಪಕಾರಾಯ ಕೇವಲಮ್'
ಯನ್ನಿಂದಸಿ ಮಹೇಶಾನಂ ತ್ವಾಂ ಪುನರ್ಬಹು ಮನ್ಯಸೇ ||೬೦||

ನ ತ್ವಂ ಸ್ರಷ್ಟಾ ನ ಸಂಹರ್ತಾ ನ ಸ್ವತಂತ್ರೋಽಸಿ ಕುತ್ರಚಿತ್
ಕುಲಾಲಚಕ್ರವಚ್ಛಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರೇರಿತೋಽಸಿ ಪಿನಾಕಿನಃ ||೬೧||

ಅದ್ಯಾಪಿ ತವ ಪಶ್ಯ ತ್ವಂ ಕಪಾಲಂ ಕೂರ್ಮರೂಪಿಣಃ
ಹರಹಾರಲತಾಮಧ್ಯೇ ಮುಗ್ಧ ಕಸ್ಮಾನ್ನ ಬುಧ್ಯಸೇ ||೬೨||

ವಿಸ್ಮೃತಂ ತತ್ತದಂಶೇನ ದಂಷ್ಟ್ರೋತ್ಪಾಟನಪೀಡಿತಃ
ವರಾಹವಿಗ್ರಹಸ್ತೇಽದ್ಯ ಸಾಕ್ರೋಶಸ್ತಾರಕಾರಿಣಾ ||೬೩||

ರಾಕ್ಷಸನನು ವಿದಾರ್ಯ — ಸೀಳಿ ತ್ವಂ — ನೀನು ಅಹಂಕಾರಾವಲೇಪೇನ— ಅಹಂಕಾರದ ಮದದಿಂದ ಅಯಂತ್ರಿತಃ — ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ ಗರ್ಜಸಿ — ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಿ. ||೫೯||

ಅಸಾಧೂನಾಂ — ದುರ್ಜನರುಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರೋಽಪಿ — ಉಪಕಾರವ ಮಾಡುಹವೂ ಕೇವಲಂ — ಬರಿಯ ಅಪಕಾರಾಯ — ಅಪಕಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವು. ಯತ್ — ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಹೇಶಾನಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ನಿಂದಸಿ—ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಿ. ತ್ವಾಂ=ನಿನ್ನನು ಪುನಃ — ಮರಳಿ ಬಹು—ಬಹಳ ವಾಗಿ ಮನ್ಯಸೇ—ಪತಿಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ||೬೦||

ತ್ವಂ — ನೀನು ಸ್ರಷ್ಟಾ — ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಾಡುವಾತನು ನ — ಅಲ್ಲ. ಸಂಹರ್ತಾ—ಸಂಹರಿಸುವಾತನು ನ—ಅಲ್ಲ. ಕುತ್ರಚಿತ್—ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರಃ —ಸ್ವತಂತ್ರನು ನಾಸಿ—ಆಗುತ್ತಿರೆ. ಪಿನಾಕಿನಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಕ್ತ್ಯಾ— ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕುಲಾಲಚಕ್ರವತ್ — ಕುಂಬಾರನ ತಿಗುರಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿತಂ—ತಿರಿಗಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಾತನು ಅಸಿ—ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ||೬೧||

ಕೂರ್ಮರೂಪಿಣಃ—ಕೂರ್ಮರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ತವ—ನಿನ್ನ ಕಪಾಲಂ— ಕಪಾಲವು ಹರಹಾರಲತಾಮಧ್ಯೇ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಹಾರವೆಂಬ ಲತೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಯಾಪಿ—ಇಂದೂ ತ್ವಂ—ನೀನು ಪಶ್ಯ — ನೋಡು. ಭೋ ಮುಗ್ಧ !—ಎಲೆ ಮುಗ್ಧನೇ ಕಸ್ಮಾತ್—ಆವಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನ ಬುಧ್ಯಸೇ—ಅರಿಯದಿದ್ದೆ.

ತದಂಶೇನ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಂಶವಹಂಥಾ ತಾರಕಾರಿಣಾ — ಸ್ವಾಮಿ- ಕಾರ್ತಿಕನಿಂದ ದಂಷ್ಟ್ರೋತ್ಪಾಟನಪೀಡಿತಃ — ದಾಡೆಯ ಕೀಳುವುದರಿಂದ ತೇ—ನಿನ್ನ

ಭೃಗುಣಾ ಶಪಿತಂ ಪೂರ್ವಂ ವಿಸ್ಮೃತಂ ತವ ದುರ್ಮತೇ
ಶಂಕುಕರ್ಣ[1]ಗಣೇನಾಪಿ ಛಿನ್ನಂ ತೇ ಕೇಶಸಂಚಯಮ್ ||೬೪||

ದಗ್ಧೋಽಸಿ ಯಸ್ಯ ಶೂಲಾಗ್ರೇ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಚ್ಛಲಾದ್ಭವಾನ್
ದಕ್ಷಯಜ್ಞೇ ಶಿರಶ್ಛಿನ್ನಂ ಮಯಾ ತೇ ಯಜ್ಞರೂಪಿಣಃ ||೬೫||

ಅದ್ಯಾಪಿ ತವ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಂಚಮಂ ಶಿರಃ
ಛಿನ್ನಮೇವ ನ ಕೇನಾಪಿ ಸಂಧಿತಂ ಪಶ್ಯ ತೇ ಬಲಮ್ ||೬೬||

ಹರನೇತ್ರಾನಲೇನೈವ ದಗ್ಧೋಽಭೂನ್ಮನ್ಮಥಃ ಕ್ಷಣಾತ್
ಸಮರ್ಥಶ್ಚೇದಹೋ ತ್ವಂ ಹಿ ತಸ್ಯಾಂಗಂ ಕಿಂ ನ ಭಾವಯೇಃ ||೬೭||

ವರಾಹವಿಗ್ರಹಃ—ವರಾಹಶರೀರವು ಸಾಕ್ರೋಶಃ—ಮೊರೆಯಿಡುವದರಿಂದ ಸಹಿತವ ಹಂಥಾದ್ದು ಅದ್ಯ—ಈಗ ತತ್—ಅದು ವಿಸ್ಮೃತಂ —ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಭೋ ದುರ್ಮತೇ—ಎಲೇ ದುರ್ಮತಿಯುಹಂಥಾತನೇ ಪೂರ್ವಂ — ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭೃಗುಣಾ—ಭೃಗುಮಹಾಋಷಿಯಿಂದ ತವ—ನಿನ್ನ ಶಪಿತಂ — ಶಪಿಸಿದಂಥಾದ್ದು ವಿಸ್ಮೃತಂ—ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಶಂಕುಕರ್ಣಗಣೇನಾಪಿ—ಶಂಕುಕರ್ಣಗಣೇಶ್ವರನಿಂದವೂ ತೇ—ನಿನ್ನ ಕೇಶಸಂಚಯಂ—ಕೂದಲುಗಳ ಮೊತ್ತವು ಛಿನ್ನಂ—ಕೀಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಸ್ಮೃತಂ—ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೬೪||

ಭವಾನ್—ನೀನು ಯಸ್ಯ— ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶೂಲಾಗ್ರೇ—ತ್ರಿಶೂಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಚ್ಛಲಾತ್—ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನನೆಂಬ ನೆವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಗ್ಧಃ—ಬೇವುತ್ತಿದ್ದಾತನು ಅಸಿ—ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ದಕ್ಷಯಜ್ಞೇ—ದಕ್ಷನ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞರೂಪಿಣಃ—ಯಜ್ಞರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ—ನಿನ್ನ ಶಿರಃ—ಶಿರಸ್ಸು ಮಯಾ—ಎನ್ನಿಂದ ಛಿನ್ನಂ— ಭೇದಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೬೫||

ತವ—ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಸ್ಯ—ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ—ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಂಚಮಂ ಶಿರಃ—ಐದನೆಯ ಶಿರಸ್ಸು ಛಿನ್ನಮೇವ—ಭೇದಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕೇನಾಪಿ—ಆವಾತನಿಂದವೂ ಅದ್ಯಾಪಿ—ಈಗವೂ ನ ಸಂಧಿತಂ— ಸಂದುಗೂಡಲುಪಡದು. ತೇ—ನಿನ್ನ ಬಲಂ—ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಪಶ್ಯ—ನೋಡು. ||೬೬||

ಹರನೇತ್ರಾನಲೇನೈವ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಗ್ನಿಯಿಂದವೇ ಮನ್ಮಥಃ

---

[1] ಗಣೇಶೇನ (ಘ)

ನಿರ್ಜಿತಸ್ತ್ವಂ ದಧೀಚೇನ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಸಮರುದ್ಗಣಃ
ಕಂಡೂಯಮಾನಃ ಶಿರಸಿ ಕಥಂ ತದ್ವಿಸ್ಮೃತಂ ತ್ವಯಾ ||೬೮||

ಚಕ್ರಂ ವಿಕ್ರಮಸಾಹಾಯ್ಯಂ ಚಕ್ರಪಾಣೇ ತವ ಪ್ರಿಯಮ್
ಕುತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಕೃತಂ ಕೇನ ತ್ವಯಾ ತದಪಿ ವಿಸ್ಮೃತಮ್ ||೬೯||

ಯತ್ತಾಮಸಕಲಾಲೇಶಗೃಹೀತಸ್ತ್ವಂ ಪಯೋನಿಧೌ
ನಿದ್ರಾಪರವಶಶ್ಶೇಷೇ ಸ ಕಥಂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕೋ ಭವಾನ್ ||೭೦||

—ಕಾಮನು ಕ್ಷಣಾತ್ — ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ಡೆಸೆಯಿಂದ ದಗ್ಧಃ — ದಹಿಸಲು ಪಟ್ಟಾತನು ಅಭೂದ್—ಆದನಲಾ. ತ್ವಂ—ನೀನು ಸಮರ್ಥಶ್ಚೇತ್—ಸಮರ್ಥನಾದ ಪಕ್ಷೇ ತಸ್ಯ—ಆ ಕಾಮನ ಅಂಗಂ—ಶರೀರವನ್ನು ಕಿಂ — ಏನು ಕಾರಣನ ಭಾವಯೇಃ — ಭಾವಿಸುತ್ತಂವಿರೆ. ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರೆಯೆಂಬುದರ್ಥ. ಅಹೋ — ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ||೬೭||

ತ್ವಂ—ನೀನು ಸಂಗ್ರಾಮೇ—ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸಮರುದ್ಗಣಃ—ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶತ್ಕೋಟಿದೇವಗಣಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ದಧೀಚೇನ — ದಧೀಚಿಮಹಾಋಷಿಯಿಂದ ಶಿರಸಿ—ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡೂಯಮಾನಃ — ತಿನಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ನಿರ್ಜಿತಃ ಸೋತವನು. ತತ್—ಅದು ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ಕಥಂ—ಹೇಂಗೆ ವಿಸ್ಮೃತಂ —ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೬೮||

ಭೋ ಚಕ್ರಪಾಣೇ!—ಎಲೆ ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಹಂಥಾ ಹರಿಯೇ! ತವ—ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯಂ— ಪ್ರಿಯವಹಂಥಾ ವಿಕ್ರಮಸಾಹಾಯ್ಯಂ — ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ್ಯವಹಂಥಾ ಚಕ್ರಂ—ಚಕ್ರವು ಕುತಃ—ಎಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಂ—ಬಂದಿತು? ಕೇನ —ಆವಾತನಿಂದ ಕೃತಂ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು? ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ತದಪಿ— ಅದೂ ವಿಸ್ಮೃತಂ—ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೬೯||

ಯತ್—ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತ್ವಂ —ನೀನು ತಾಮಸಕಲಾಲೇಶಗೃಹೀತಃ — ತಾಮಸಕಳೆಯ ಅಣುಮಾತ್ರವನು ಗ್ರಹಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪಯೋನಿಧೌ—ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಪರವಶಃ—ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪರವಶನಾಗುತವು ಶೇಷೇ — ಶಯನವ ಮಾಡುತ್ತಿಹೆ ಸಃ— ಆ ಭವಾನ್ — ನೀನು ಕಥಂ — ಹೇಂಗೆ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಃ—ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣವನುಳ್ಳಾತನು? ||೭೦||

ತ್ವದಾದಿಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಂ ರುದ್ರಶಕ್ತ್ಯಾ ವಿಜೃಂಭಿತಮ್
ಶಕ್ತಿಮಾನ್ಪರಮೋ ದೇವಸ್ತಯೈವ ತ್ವಂ ವಿಮೋಹಿತಃ ॥೭೦॥

ತ್ವಚ್ಚೇತಸೋಽಪಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಯುವಾಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ನ ಹಿ ಕ್ಷಮೌ
ಸೂರಯೋ ಯತ್ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಮ್ ॥೭೧॥

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಿಂದ್ರಾಗ್ನ್ಯೋರ್ಧಿಯಾಂ ತವ ಯಮಸ್ಯ ಚ
ವರುಣಸ್ಯ ಶಶಾಂಕಸ್ಯ ಜನಿತಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ॥೭೩॥

ಕಾಲೋಽಸಿ ತ್ವಂ ಮಹಾಕಾಲಃ ಕಾಲಕಾಲೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಅತಸ್ತದ್ರುದ್ರಕಲಯಾ ಭೃತ್ಯೋ ಮೃತ್ಯುರ್ಭವಾನಸಿ ॥೭೪॥

ತ್ವದಾದಿ — ನೀ ಮೊದಲಾಗಿ ಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತಂ — ಹುಲ್ಲುಕಡೆಯಾಗಿ ರುದ್ರಶಕ್ತ್ಯಾ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿತಂ — ಮುಸುಕಲು-ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪರಮಃ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ದೇವಃ—ಶಿವನು ಶಕ್ತಿಮಾನ್—ಶಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಾತನು. ತಯೈವ — ಆ ಮಾಯೆಯಿಂದವೇ ತ್ವಂ—ನೀನು ವಿಮೋಹಿತಃ—ಮೋಹಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನು. ॥೭೦॥

ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ—ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನು ದ್ರಷ್ಟುಂ—ಕಾಣಲು ಯುವಾಂ —ಬ್ರಹ್ಮನು ನೀನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಕ್ಷಮೌ — ಸಮರ್ಥರುಗಳು ನ ಹಿ—ಅಲ್ಲಲಾ. ವಿಷ್ಣೋಃ—ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೆಯೂ ಪರಮಂ— ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಪದಂ — ಪದವು ಯತ್—ಆವುದಾನೊಂದುಂಟು. ತತ್ — ಆ ಶಿವತತ್ತ್ವವನು ಸೂರಯಃ — ಸನಕಾದಿವಿದ್ವಾನ್ನುಗಳು ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ—ಕಾಣುತ್ತಿಹರು. ತ್ವಚ್ಚೇತಸೋಽಪಿ—ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆಯೂ ನ—ಅರಿಯಬಾರದು. ॥೭೧॥

ಪರಮೇಶ್ವರಶ್ಚ— ಪರಮೇಶ್ವರ[ನಾದರೋ] ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋಃ— ಆಕಾಶ ಭೂಮಿಗಳ ಇಂದ್ರಾಗ್ನ್ಯೋಃ — ಇಂದ್ರ ಅಗ್ನಿಗಳ ಧಿಯಾಂ — ಬುದ್ಧಿಯಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ತವ—ನಿನ್ನ ಯಮಸ್ಯ—ಯಮನ ವರುಣಸ್ಯ — ವರುಣನ ಶಶಾಂಕಸ್ಯ—ಚಂದ್ರನ ಜನಿತಾ—ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ॥೭೩॥

ತ್ವಂ—ನೀನು ಕಾಲಃ—ಕಾಲನು ಅಸಿ— ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ಮಹೇಶ್ವರಃ — ಶಿವನು ಕಾಲಕಾಲಃ—ಕಾಲಂಗೆ ಕಾಲನಹಾಥಾ ಮಹಾಕಾಲಃ—ಮಹಾಕಾಲನು ಅತಃ—ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತದ್ರುದ್ರಕಲಯಾ—ಆ ರುದ್ರಕಳೆಯಿಂದ ಭವಾನ್—

ಸ್ಥಿರಧನ್ವಾ ಕ್ಷಯದ್ವೀರೋ ರುದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾಧಿಕಃ ಪ್ರಭುಃ
ಉಪಹರ್ತುಂ ಯುವಾಂ ಭೀಮೌ ಮೃಗಪಕ್ಷೀ ಹಿರಣ್ಮಯಃ ||೭೫||

ಶಾಸ್ತಾऽಶೇಷಸ್ಯ ಜಗತೋ ನ ತ್ವಂ ನೈವ ಚತುರ್ಮುಖಃ
ಇತ್ಥಂ ಸರ್ವಂ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ಸಂಹರಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ||೭೬||

ನೋ ಚೇದಿದಾನೀಂ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಯ ಮಹಾಭೈರವರೂಪಿಣಃ
ವಜ್ರಾಶನಿರಿವ ಸ್ಥಾಣೌ ತ್ವಯಿ ಮನ್ಯುಃ ಪತಿಷ್ಯತಿ ||೭೭||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ವೀರಭದ್ರೇಣ ನೃಸಿಂಹಃ ಕ್ರೋಧವಿಹ್ವಲಃ
ನನರ್ದೋತ್ಪ್ಲುತ್ಯ ವೇಗೇನ ತಂ ಗೃಹೀತುಂ ಪ್ರಚಕ್ರಮೇ ||೭೮||

ನೀನು ಭೃತ್ಯಃ — ಸೇವಕನಹಂಥಾ ಮೃತ್ಯುಃ — ಮೃತ್ಯುರೂಪನು ಅಸಿ — ಆಗುತ್ತೀಹೆ. ||೭೪||

ರುದ್ರಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ಥಿರಧನ್ವಾ—ಸ್ಥಿರವಹ ಚಾಪವನುಳ್ಳಾತನು. ಕ್ಷಯದ್ವೀರಃ—ಕ್ಷಯವ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ವೀರರುಗಳನುಳ್ಳಾತನು. ವಿಶ್ವಾಧಿಕಃ — ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಅಧಿಕನು. ಪ್ರಭುಃ — ಒಡೆಯನು. ಹಿರಣ್ಮಯಃ — ಸುವರ್ಣಮಯವ ಹಾಥಾತನು. ಯುವಾಂ — ಬ್ರಹ್ಮನು ನೀನೂ ಇಬ್ಬರು ಭೀಮೌ— ಭಯಂಕರ ವಹಂಥಾ ಮೃಗಪಕ್ಷೀ—ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಾದಿರಿ. ||೭೫||

ಅಶೇಷಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಜಗತಃ—ಲೋಕವ ಶಾಸ್ತಾ — ಶಿಕ್ಷಿಸು-ವಾತನು ತ್ವಂ—ನೀನು ನ—ಅಲ್ಲ. ಚತುರ್ಮುಖಃ — ಬ್ರಹ್ಮನು ನೈವ — ಅಲ್ಲ. ಇತ್ಥಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಂ—ಎಲ್ಲವನು ಸಮಾಲೋಕ್ಯ—ನೋಡಿ ಆತ್ಮನಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ಆತ್ಮಾನಂ—ನೃಸಿಂಹಶರೀರವನು ಸಂಹರ—ಬಿಡು. ||೭೬||

ನೋ ಚೇತ್—ನೃಸಿಂಹಶರೀರವ ಬಿಡದೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷೇ, ಇದಾನೀಂ—ಈಗಳು ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಯ—ಕೋಪಿಸಿದಂಥಾ ಮಹಾಭೈರವರೂಪಿಣಃ — ಮಹಾಭಯಂಕರವಹ ರೂಪುವುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವನ ಮನ್ಯುಃ—ಕೋಪವು ತ್ವಯಿ — ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪತಿಷ್ಯತಿ —ಬೀಳುವುದು. ಕಥಮಿವ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ವಜ್ರಾಶನಿಃ—ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರವು [ಸಿಡಿಲು] ಸ್ಥಾಣೌ ಇವ—ಕೊರಡಿನಲ್ಲಿ ಎಹಗಹಗೆ. ||೭೭||

ವೀರಭದ್ರೇಣ—ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ— ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯಲು

ಅತ್ರಾಂತರೇ ಮಹಾಘೋರಂ ವಿಪಕ್ಷಕ್ಷಯಕಾರಕಮ್
ಗಗನವ್ಯಾಪಿ ದುರ್ದರ್ಶಂ ಶಾರ್ವಂ ತೇಜಸ್ಸಮುದ್ಬಭೌ ॥
ವೀರಭದ್ರಸ್ತು ತದ್ರೂಪಃ ಕ್ಷಣಾದ್ದೇವೈರದೃಶ್ಯತ ॥೭೯॥

ನ ತದ್ಧಿರಣ್ಮಯಂ ರೌಪ್ಯಂ ನ ಸೌರಂ ನಾಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಮ್
ನ ತಟಿಚ್ಚಂದ್ರಸದೃಶಮಭೂತೋಪಮಮೈಶ್ವರಮ್ ॥
ತದಾ ತೇಜಾಂಸಿ ಸರ್ವಾಣಿ ತಸ್ಮಿನ್ ಲೀನಾನಿ ಶಾಂಕರೇ ॥೮೦॥

ನೃಸಿಂಹವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ತೇಜೋ ವಿನಿರ್ಗತಮ್
ರಕ್ತೋ ಹುತಾಶನೇ ಚೈವ ಕ್ಷಣಾಲ್ಲೀನಂ ಶಿವಾತ್ಮಕೇ ॥೮೧॥

ಪಟ್ಟಂಥಾ ನೃಸಿಂಹಃ—ನರಸಿಂಹನು ಕ್ರೋಧವಿಹ್ವಲಃ—ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಮುಂದು ಗೆಟ್ಟಾತನಾಗಿ ನನರ್ದ—ಗರ್ಜಿಸಿ ಉತ್ಪ್ಲುತ್ಯ—ಹಾರಿ ವೇಗೇನ—ವೇಗದಿಂದ ತಂ—ಆ ವೀರಭದ್ರನನು ಗೃಹೀತುಂ—ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಚಕ್ರಮೇ—ಉದ್ಯೋಗಿಸಿದನು. ॥೭೮॥

ಅತ್ರಾಂತರೇ—ಈ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಘೋರಂ—ಅತಿಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ವಿಪಕ್ಷಕ್ಷಯಕಾರಕಂ — ಶತ್ರುಕ್ಷಯವ ಮಾಡುವಂಥಾ ಗಗನವ್ಯಾಪಿ— ಆಕಾಶ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂಥಾ ದುರ್ದರ್ಶಂ — ನೋಡಬಾರದಿದ್ದಂಥಾ ಶಾರ್ವಂ — ಶಿವನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತೇಜಃ—ತೇಜಸ್ಸು ಸಮುದ್ಬಭೌ—ಒಪ್ಪಿತ್ತು. ವೀರಭದ್ರಸ್ತು —ವೀರಭದ್ರನು ತದ್ರೂಪಃ—ಆ ಭಯಂಕರ ರೂಪನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಕ್ಷಣಾತ್— ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇವೈಃ—ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಅದೃಶ್ಯತ—ಕಾಣಲುಪಟ್ಟನು.

ತತ್—ಆ ತೇಜಸ್ಸು ಹಿರಣ್ಮಯಂ — ಸುವರ್ಣಮಯವು ನ — ಅಲ್ಲ. ರೌಪ್ಯಂ—ಬೆಳ್ಳಿಯ ವರ್ಣವು ನ—ಅಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಂ — ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವ ಹಂಥಾದು ನ—ಅಲ್ಲ. ತಟಿಚ್ಚಂದ್ರಸದೃಶಂ—ಮಿಂಚುಚಂದ್ರರುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ ವಹಂಥಾದು ನ—ಅಲ್ಲ. ಐಶ್ವರಂ — ಈಶ್ವರನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತೇಜಸ್ಸು ಅಭೂತೋಪಮಂ — ಹುಟ್ಟಲುಪಡದೇ ಇದ್ದ ಉಪಮಾನವನುಳ್ಳಂಥಾದಾಯಿತು-ತದಾ—ಆಗ ಸರ್ವಾಣಿ ತೇಜಾಂಸಿ—ಸಮಸ್ತ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಶಾಂಕರೇ—ಶಿವ-ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್—ಆ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲೀನಾನಿ—ಅಡಗಿದವು. ॥೮೦॥

ನೃಸಿಂಹವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಾಭ್ಯಾಂ—ನರಸಿಂಹನ ಮುಖನಯನಂಗಳಿಂದ ವಿನಿರ್ಗತಂ —ಹೊರವಂಟಂಥಾ ತೇಜಃ — ತೇಜಸ್ಸು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾದಾಗಿ ಶಿವಾತ್ಮಕೇ —ಶಿವಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಾಚ್ಚ — ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ

ತದವ್ಯಕ್ತಂ ಮಹತ್ತೇಜೋ ವ್ಯಕ್ತಂ ಸಮಭವತ್ತತಃ
ರುದ್ರಸಾಧಾರಣೈಶ್ಚಿಹ್ನೈಃ ಚಿಹ್ನಿತಂ ವಿಕೃತಾಕೃತಿ ||೮೨||

ತತಶ್ಶರಭರೂಪೇಣ ಸುವ್ಯಕ್ತಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ
ಪಶ್ಯತಾಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಜಯಶಬ್ದಾದಿಮಂಗಳೈಃ ||೮೩||

ಸಹಸ್ರಬಾಹುರ್ಜಟಿಲಃ ಚಂದ್ರಾರ್ಧಕೃತಶೇಖರಃ
ಮೃಗಸ್ತ್ವರ್ಧಶರೀರೇಣ ಪಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ ಚಂಚುನಾ ದ್ವಿಜಃ ||೮೪||

ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣಮಹಾದಂಷ್ಟ್ರೋ ವಜ್ರತುಲ್ಯನಖಾಯುಧಃ
ಕಂಠೇ ಕಾಲೋ ಮಹಾಪುಚ್ಛಃ ಚತುಷ್ಪಾದ್ವಹ್ನಿಸನ್ನಿಭಃ ||೮೫||

ಲೀನಂ—ಅಡಗಿತ್ತು. ಕಥಮಿವ — ಅದು ಹೇಂಗೆ ಸೂ ಎಂದಡೆ ಹುತಾಶನೇ — ಯಜ್ಞಪುರುಷನಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಇವ—ರಕ್ತವರ್ಣವೆಹಗಹಗೆ. ||೮೧||

ಅವ್ಯಕ್ತಂ — ಅರಿಯಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹತ್ — ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ತತ್ತೇಜಃ—ಆ ತೇಜಸ್ಸು ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ರುದ್ರಸಾಧಾರಣೈಃ — ರುದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಚಿಹ್ನೈಃ—ಕುರುಹುಗಳಿಂದ ಚಿಹ್ನಿತಂ— ಅಂಕಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಕೃತಾಕೃತಿ—ಭಯಂಕರವಹ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಂ — ಅರಿಯಬಹಂಥಾದು ಸಮಭವತ್—ಆಯಿತ್ತು. ||೮೨||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪಶ್ಯತಾಂ — ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ — ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳ ಜಯಶಬ್ದಾದಿಮಂಗಳೈಃ—ಜಯಜಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಮಂಗಳಂಗಳೊಡನೆ ಶರಭರೂಪೇಣ—ಶರಭರೂಪಿಂದ ಸುವ್ಯಕ್ತಃ—ಲೇಸಾಗಿ ಕಾಣಲುಪಟ್ಟನು. ||೮೩||

ಸಹಸ್ರಬಾಹುಃ—ಸಾವಿರಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಟಿಲಃ — ಜಟಾಮಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದ್ರಾರ್ಧಕೃತಶೇಖರಃ—ಅರ್ಧಚಂದ್ರನಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಚೂಡಾಮಣಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಅರ್ಧಶರೀರೇಣ—ಅರ್ಧದೇಹದಿಂದ ಮೃಗಃ—ಮೃಗವಹಂಥಾ ಪಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ—ಪಖ್ಖಂ [ಪಕ್ಷಂ]ಗಳಿಂದ ಚಂಚುನಾ — ಚಂಚುಪುಟದಿಂದ ದ್ವಿಜಃ —ಪಕ್ಷಿಯಹಂಥಾ, ||೮೪||

ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣ ಮಹಾದಂಷ್ಟ್ರಃ — ಅತಿ ಹರಿತವಹ ದೊಡ್ಡಿಹ ದಾಡೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವಜ್ರ ತುಲ್ಯನಖಾಯುಧಃ—ವಜ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಉಗುರುಗಳೇ ಆಯುಧಂಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಕಂಠೇ—ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಃ — ಕಪ್ಪುವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾ-

ಅಧೋಗತಚತುಷ್ಪಾದಃ ಉಪರಿಷ್ಟಾಚ್ಚತುಷ್ಪದಃ
ಯುಗಾಂತೋದ್ಯತಜೀಮೂತಭೀಮಗಂಭೀರನಿಸ್ವನಃ

ಸಮಸತ್ತ್ವ ಪ್ರವೃತ್ತಾಗ್ನಿವ್ಯಾವೃತ್ತನಯನತ್ರಯಃ
ಸ್ಪಷ್ಟದಂಷ್ಟ್ರಾಧರೋಷ್ಠಶ್ಚ ಹುಂಕಾರಮುಖರೋ ಹರಃ ||೮೬||

ಹರಿಸ್ತದ್ದರ್ಶನಾದೇವ ವಿನಷ್ಟಬಲವಿಕ್ರಮಃ
ಬಭೂವೋದ್ಯತ್ಸಹಸ್ರಾಂಶುಹತಖದ್ಯೋತವದ್ಭೃಶಮ್ ||೮೭||

ಅಥ ಪ್ರಹೃತ್ಯ ಪಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ ನಾಭಿಂ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ವ್ಯದಾರಯತ್
ಪಾದಾವಾಬಧ್ಯ ಪುಚ್ಛೇನ ಬಾಹುಭಿರ್ಬಾಹುಮಂಡಲಮ್ ||೮೯||

ಪುಚ್ಛಃ—ದೊಡ್ಡದಹ ಬಾಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಹ್ನಿಸನ್ನಿಭಃ—ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಚತುಷ್ಪಾತ್—ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ||೮೫||

ಅಧೋಗತಚತುಷ್ಪಾದಃ—ಕೆಳಗೆ ಎಯ್ದಲುಪಟ್ಟ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಉಪರಿಷ್ಟಾತ್ — ಮೇಲೆ ಚತುಷ್ಪಾದಃ — ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಯುಗಾಂತೋದ್ಯತಜೀಮೂತಭೀಮಗಂಭೀರನಿಸ್ವನಃ— ಯುಗದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನುಳ್ಳ ಮೇಘದೋಪಾದಿ ಭಯಂಕವಹ ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ,

ಸಮಸತ್ತ್ವಪ್ರವೃತ್ತಾಗ್ನಿವ್ಯಾವೃತ್ತನಯನತ್ರಯಃ—[1]ಸಮಾನವಹ ಸತ್ತ್ವದ[1] ವರ್ತನೆಯನುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯೋಪಾದಿ ತಿರುಗಲುಪಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೂರನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಪಷ್ಟದಂಷ್ಟ್ರಾಧರೋಷ್ಠಃ—ವ್ಯಕ್ತವಹ ದಾಡೆ ಅಧರ ಓಷ್ಠಂಗಳನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಶ್ಚ—ಶರಭರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿವನು ಹುಂಕಾರಮುಖರಃ — ಹುಂಕಾರದಿಂದ ನಿಷ್ಠುರವ ಹಂಥಾತನಾದನು. ||೮೬||

ಹರಿಃ—ನರಸಿಂಹನು ತದ್ದರ್ಶನಾದೇವ—ಆ ಶರಭನ ಕಂಡುದರ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ವಿನಷ್ಟಬಲವಿಕ್ರಮಃ—ಕೆಡಲುಪಟ್ಟ ಸತ್ತ್ವಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಭೃಶಂ—ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ಯತ್ಸಹಸ್ರಾಂಶುಹತಖದ್ಯೋತವತ್—ಉದಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣನಹ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಕೆಡಲುಪಟ್ಟ ಮಿಂಚುಬುಳುವಿನೋಪಾದಿ ಬಭೂವ — ಆದನು. ||೮೭||

[2]ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ—ಪಕ್ಷಂಗಳಿಂದ ಪ್ರಹೃತ್ಯ—ಹೊಡದು ಪದ್ಭ್ಯಾಂ—ಕಾಲುಗಳಿಂದ[2] ನಾಭಿಂ—ಹೊಕ್ಕಳನು ವ್ಯದಾರಯತ್—ಒದ್ದನು.

---

1 ಸಮಸತ್ತ್ವದ (ಕ) 2 ಲುಪ್ತ (ಕ)

34

ಭಿಂದನ್ನುರಶ್ಚ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ತಂ ಜಗ್ರಾಹ ಹರೋ ಹರಿಮ್
ತತೋ ಜಗಾಮ ಗಗನಂ ಸಹ ದೇವೈಸ್ಸಹರ್ಷಿಭಿಃ ||
ಸಹಸೈವ ಹರನ್ವಿಷ್ಣುಂ ಹರಶ್ಶ್ಯೇನ ಇವೋರಗಮ್ ||೯೦||

ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯೋತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ ತಂ ಗೃಹ್ಯ ನಿಪಾತ್ಯ ಚ ನಿಪಾತ್ಯ ಚ
ಉಡ್ಡೀಯೋಡ್ಡೀಯ ಭಗವಾನ್ ಪಕ್ಷಘಾತವಿಮೋಹಿತಮ್ ||೯೧||

ಬಿಭೇದ ಪದ್ಭ್ಯಾಮಾಕ್ರಮ್ಯ ಹೃದಯಂ ನಖರೈಃ ಖರೈಃ
ಹರಿಂ ಹರಂತಂ ಶರಭಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯೇಶಾನಮೀಶ್ವರಮ್
ಅನುಯಾಂತಿ ಸುರಾಸ್ಸರ್ವೇ ನಮೋವಾಕ್ಯೈಸ್ಸಹ ದ್ರುತಮ್ ||೯೨||

ಪುಚ್ಛೇನ—ಬಾಲದಿಂದ ಪಾದೌ—ಕಾಲುಗಳೆರಡನು ಆಬಧ್ಯ—ಕಟ್ಟಿ ಬಾಹುಭಿಃ — ಭುಜಂಗಳಿಂದ ಬಾಹುಮಂಡಲಂ — ಭುಜಂಗಳ ಸಮೂಹವನು ಆಬಧ್ಯ— ಬಿಗಿದು, ||೮೯||

ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ—ಕೈಗಳಿಂದ ಉರಶ್ಚ—ಎದೆಯನು ಭಿಂದನ್ —ಸೀಳುತವು ಹರಃ—ಶರಭ ರೂಪವನುಳ್ಳ ಶಿವನು ತಂ ಹರಿಂ—ಆ ನರಸಿಂಹನನು ಜಗ್ರಾಹ— ಹಿಡಿದನು. ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಹರಃ—ಶಿವನು ವಿಷ್ಣುಂ—ವಿಷ್ಣುವನು ಹರನ್ —ಕೊಲ್ಲುತ್ತವು ಸಹಸೈವ — ಬೇಗದಿಂದವೇ ದೇವೈಸ್ಸಹ — ದೇವರ್ಕಳೊಡನೆ ಋಷಿಭಿಸ್ಸಹ—ಋಷಿಗಳೊಡನೆ ಗಗನಂ—ಆಕಾಶವನು ಜಗಾಮ—ಎಯ್ದಿದನು ಕಥಮಿವ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಶ್ಯೇನಃ—ಹದ್ದು ಉರಗಂ ಇವ—ಸರ್ಪವ ನೆಹಗಹಗೆ. ||೯೦||

ಭಗವಾನ್ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶರಭೇಶ್ವರನು ಪಕ್ಷಘಾತ- ವಿಮೋಹಿತಂ—ಪಕ್ಕದ ಹೊಯಿಲಿನಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನಾದಂಥಾ ತಂ—ಆ ನರಸಿಂಹ ನನು ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯ — [3]ಮೇಲಕ್ಕೆ[3] [4]ಹಾಕಿಹಾಕಿ[4], ಗೃಹ್ಯ — ಹಿಡಿದು ನಿಪಾತ್ಯ ಚ ನಿಪಾತ್ಯ ಚ — ಕೆಡಹಿ ಕೆಡಹಿಯೂ ಉಡ್ಡೀಯ ಉಡ್ಡೀಯ — ಹಾರಿ ಹಾರಿ. ||೯೧||

ಪದ್ಭ್ಯಾಂ—ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮ್ಯ—ಅಪ್ಪಚಿಕೊಂಡು ಖರೈಃ—ಕರ್ಕಶ ವಹಂಥಾ ನಖರೈಃ— ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಹೃದಯಂ — ಎದೆಯನು ಬಿಭೇದ— ಬಗಿದನು. ಹರಿಂ—ನರಸಿಂಹನನು ಹರಂತಂ—ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ—

---

[3] ನೆಲಕ್ಕೆ (ಕ) [4] ಹಾಯಿಕ್ಕಿ ಹಾಯಿಕ್ಕಿ (ಖ)

ನೀಯಮಾನಃ ಪರವಶೋ ದೀನವಕ್ತ್ರಃ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ
ತುಷ್ಟಾವ ಪರಮೇಶಾನಂ ಹರಿಸ್ತಂ ಲಲಿತಾಕ್ಷರವತ್ ||೯೩||

ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ

ನಮೋ ರುದ್ರಾಯ ರೌದ್ರಾಯ ಮಹಾಗ್ರಾಸಾಯ ಜಿಷ್ಣವೇ
ನಮ ಉಗ್ರಾಯ ಭೀಮಾಯ ನಮಃ ಕ್ರುದ್ಧಾಯ ಮನ್ಯವೇ ||೯೪||

ನಮೋ ಭವಾಯ ಶರ್ವಾಯ ಶಂಕರಾಯ ಶಿವಾಯ ತೇ
ಕಾಲಾಯ ಕಾಲಕಾಲಾಯ ಮಹಾಕಾಲಾಯ ಮೃತ್ಯವೇ ||೯೫||

ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಈಶಾನಂ — ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಈಶ್ವರಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಶರಭಂ — ಶರಭಮೂರ್ತಿಯನು ಕುರಿತು ಸರ್ವೇ ಸುರಾಃ — ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ನಮೋವಾಕ್ಯೈಸ್ಸಹ—ನಮೋ ನಮಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ದ್ರುತಂ—ಬೇಗ ಅನುಯಾಂತಿ—ಬಳಿವಿಡಿದೆಯ್ದುತ್ತಿದ್ದರು. ||೯೨||

ಪರವಶಃ—ಪರವಶನಾಗಿ ನೀಯಮಾನಃ— ಎಯ್ದುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಹರಿಃ — ನರಸಿಂಹನು ದೀನವಕ್ತ್ರಃ—ದೈನ್ಯವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ — ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡಾತನಾಗುತ್ತವು ಪರಮೇಶಾನಂ— ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಲಲಿತಾಕ್ಷರಂ—ಗದ್ಗದಾಕ್ಷರವೆಹಗಹುದಹಗೆ ತುಷ್ಟಾವ—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದನು

ನೃಸಿಂಹಉವಾಚ—ನೃಸಿಂಹನ ವಾಕ್ಯವು

ರುದ್ರಾಯ—ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರೌದ್ರಾಯ — ರೌದ್ರರೂಪನಹಂಥಾ ಮಹಾಗ್ರಾಸಾಯ — ಬಹಳವಹ ಗ್ರಾಸವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಿಷ್ಣವೇ — ಜಯಶೀಲನಹಂಥಾ ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ಕ್ರುದ್ಧಾಯ — ಕ್ರೋಧಿಸುವಂಥಾ ಮನ್ಯವೇ— ಕೋಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ— ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೪||

ಭವಾಯ—ಸೃಷ್ಟಿಯನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶರ್ವಾಯ — ಸಂಹಾರವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಂಕರಾಯ — ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶಿವಾಯ— ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಕಾಲಾಯ—ಕಾಲರೂಪನಹಂಥಾ ಕಾಲಕಾಲಾಯ— ಕಾಲಂಗೆ ಕಾಲನಹಂಥಾ ಮಹಾಕಾಲಾಯ — ಮಹಾಕಾಲನಹಂಥಾ ಮೃತ್ಯವೇ — ಮೃತ್ಯುರೂಪನಹಂಥಾ ತೇ — ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. 'ಶೃಣಾತಿ ಸರ್ವಮಿತಿ ಶರ್ವಃ' ಸರ್ವಂ—ಸಮಸ್ತಲೋಕವನು ಶೃಣಾತಿ—ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿಹನು ಇತಿ—ಹಿಂಗೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶರ್ವನಾಮವು ವರ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಶೄ-ಹಿಂಸಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತು. ಈ ನಿರ್ವಚನ [1]ಲಿಂಗಾಭಟ್ಟೀಯಲ್ಲಿ' ಹೇಳಿ ಇದ್ದುದು.

ವೀರಾಯ ವೀರಭದ್ರಾಯ ಕ್ಷಯದ್ವೀರಾಯ ಶೂಲಿನೇ
ಮಹಾದೇವಾಯ ಮಹತೇ ಪಶೂನಾಂ ಪತಯೇ ನಮಃ ||೯೬||

ಏಕಾಯ ನೀಲಕಂಠಾಯ ಶ್ರೀಕಂಠಾಯ ಪಿನಾಕಿನೇ
ನಮೋಽನಂತಾಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯ ನಮಸ್ತೇ ಮೃತ್ಯುಮೃತ್ಯವೇ ||೯೭||

ಪರಾಯ ಪರಮೇಶಾಯ ಪರಾತ್ಪರತರಾಯ ತೇ
ಪರಾಪರಾಯ ವಿಶ್ವಾಯ ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಯೇ ||೯೮||

ನಮೋ ವಿಷ್ಣುಕಲತ್ರಾಯ ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇತ್ರಾಯ ಭಾನವೇ
ಕೈವರ್ತಾಯ ಕಿರಾತಾಯ ಮಹಾವ್ಯಾಧಾಯ ತೇ ನಮಃ ||೯೯||

ವೀರಾಯ—ವೀರನಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಾಯ—ವೀರದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವಿದ್ದಂಥಾ ಕ್ಷಯದ್ವೀರಾಯ—ಸಂಹರಿಸಲುಪಟ್ಟ ವೀರರುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೂಲಿನೇ—ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾದೇವಾಯ—ಅಧಿಕವಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಮಹತೇ—ಮಹತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಶೂನಾಂ—ಪಶುಗಳಿಗೆ ಪತಯೇ—ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೬||

ಏಕಾಯ — ಏಕಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ನೀಲಕಂಠಾಯ — ನೀಲವರ್ಣವಹ ಕೊರಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಶ್ರೀಕಂಠಾಯ—ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವಿದ್ದ ಕಂಠವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಿನಾಕಿನೇ — ಪಿನಾಕವೆಂಬ ಬಿಲ್ಲನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನಂತಾಯ — ಕಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯ — ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪನಹಂಥಾ ಮೃತ್ಯುಮೃತ್ಯವೇ—ಮೃತ್ಯುವಿಂಗೆ ಮೃತ್ಯುವಹಂಥಾ ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ —ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೭||

ಪರಾಯ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಹಂಥಾ ಪರಾತ್—ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರತರಾಯ —ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲಹಂಥಾ ಪರಮೇಶಾಯ — ಪರಮೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ತೇ— ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ಪರಾಪರಾಯ — ಪರಾಪರನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾಯ—ವಿಶ್ವನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಯೇ— ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೮||

ವಿಷ್ಣುಕಳತ್ರಾಯ—ವಿಷ್ಣುವೇ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇತ್ರಾಯ— ವಿಷ್ಣುವೇ ಶರೀರವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಭಾನವೇ — ಪ್ರಕಾಶರೂಪನಹಂಥಾ ತೇ — ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ಕೈವರ್ತಾಯ — ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರವ

ಭೈರವಾಯ ಶರಣ್ಯಾಯ ಮಹಾಭೈರವರೂಪಿಣೇ
ನಮೋ ನೃಸಿಂಹಸಂಹರ್ತ್ರೇ ಕಾಲಕಾಲ! ಪುರಾರಯೇ ||೧೦೦||

ನಮಃ ಪಾಶೌಘಸಂಹರ್ತ್ರೇ ವಿಷ್ಣುಮಾಯಾಂತಕಾರಿಣೇ
ತ್ರ್ಯಂಬಕಾಯ ತ್ರಿಯಕ್ಷಾಯ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಾಯ ಮೀಢುಷೇ ||೧೦೧||

ಮೃತ್ಯುಂಜಯಾಯ ಸರ್ವಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾಯ ಮಖಾರಯೇ
ಖ [ಶೋ][1]ಲ್ಕಾಯ ವರೇಣ್ಯಾಯ ನಮಸ್ತೇ ವಹ್ನಿರೇತಸೇ ||೧೦೨||

ಸಂಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಜಾಲಗಾರನಾದಂಥಾ ಕಿರಾತಾಯ — ಯುಗಯುಗಂಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನಂಗೆ ವರವ ಕೊಡುವ ನಿಮಿತ್ತ ಕಿರಾತವೇಷವನಾಳ್ವಂಥಾ ಮಹಾವ್ಯಾಧಾಯ —ನಿಜಪುತ್ರಿಯ ರಮಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮೃಗರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನು ಸಂಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ಯಾಧನಾದಂಥಾ ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ಕ್ಷೇತ್ರ ಶಬ್ದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸೂದು. ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ [2]ಎಂದೊಡೆ "ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕೌಂತೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ" ಇದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ **ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ** ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ ವಾಕ್ಯವು. ||೯೯||

ಭೋಃ ಕಾಲಕಾಲ!—ಎಲೆ ಕಾಲಂಗೆ ಕಾಲನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ! ಭೈರವಾಯ —ಭಯಂಕರನಹಂಥಾ ಶರಣ್ಯಾಯ — ಮರೆಹೊಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಮಹಾಭೈರವರೂಪಿಣೇ— ಮಹಾಭೈರವರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ನೃಸಿಂಹಸಂಹರ್ತ್ರೇ — ನರಸಿಂಹನ ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ಪುರಾರಯೇ — ತ್ರಿಪುರವೈರಿಯಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೦||

ಪಾಶೌಘಸಂಹರ್ತ್ರೇ — ಮಾಯಾಪಾಶಂಗಳ ಸಮೂಹವ ಸಂಹರಿಸುವ ಥಾ ವಿಷ್ಣುಮಾಯಾಂತಕಾರಿಣೇ — ವಿಷ್ಣುಮಾಯೆಯನು ನಾಶವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರ್ಯಂಬಕಾಯ—ತ್ರಿಗುಣ ತ್ರಿವೇದ ತ್ರಿಲೋಕ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾವಕ್ಕೆ ತಂದೆಯಹಂಥಾ ತ್ರಿಯಕ್ಷಾಯ—ಮೂರು ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಾಯ —ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಂಥಾ ಮೀಢುಷೇ—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ಮೀಡುಷೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು* ಮೀಡ+ಸ್ತುತೌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು. 'ಶಿಪಿಷು ಪ್ರಾಣಿಷು ವಿಶತೀತಿ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಃ'—ಇದು ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಪದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು. ||೧೦೧||

ಮೃತ್ಯುಂಜಯಾಯ—ಮೃತ್ಯುವನು ಗೆದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಾಯ — ಸರ್ವರೂಪ

---

1 ಶೋಃ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ) 2 ಎಂದರೆ (ಕ)

* 'ಈಡಸ್ತುತೌ' ಎಂಬ ಧಾತುವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ (ಸಂ)

ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಯ ಜೀವಾಯ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಪ್ರವರ್ತಿನೇ
ತ್ರಿಗುಣಾಯ ತ್ರಿಶೂಲಾಯ ಗುಣಾತೀತಾಯ ಯೋಗಿನೇ ||೧೦೩||

ಸಂಸಾರಯಂತ್ರವಾಹಾಯ ಮಹಾಯಂತ್ರಪ್ರವರ್ತಿನೇ
ಚಿದ್ವ್ಯೋಮಸೂರ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಹೇತವೇ ||೧೦೪||

ವರದಾಯ ವಿಕಾರಾಯ ಸರ್ವಕಾರಣಹೇತವೇ
ಕಪಾಲಿನೇ ಕರಾಲಾಯ ಪತಯೇ ಪುಣ್ಯ[1]ಕೀರ್ತಯೇ ||೧೦೫||

ನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಜ್ಞಾಯ—ಸರ್ವವನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಮಖಾರಯೇ—ದಕ್ಷನ ಯಾಗ ವೈರಿಯಹಂಥಾ ಖಷೋಲ್ಕಾಯ — ಗಗನದಲ್ಲಿಯ ಉಳುಕಿನೋಪಾದಿಯ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ವರೇಣ್ಯಾಯ—ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ವಹ್ನಿರೇತಸೇ—ಅಗ್ನಿಯೇ ರೇತಸ್ಸಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೨||

ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಯ = ಮಹಾಪ್ರಾಣರೂಪನಹಂಥಾ ಜೀವಾಯ = ಜೀವರೂಪನಹಂಥಾ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಪ್ರವರ್ತಿನೇ = ಪ್ರಾಣಾಪಾನವಾಯುಗಳ ವರ್ತಿಸುವ ಶೀಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಗುಣಾಯ = ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಾಯ = ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗುಣಾತೀತಾಯ = ಗುಣತ್ರಯಂಗಳ ಮೀರಿದಂಥಾ ಯೋಗಿನೇ = ಯೋಗಿಯಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೩||

ಸಂಸಾರಯಂತ್ರವಾಹಾಯ = ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸೂತ್ರವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಮಹಾಯಂತ್ರಪ್ರವರ್ತಿನೇ = ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಮಹಾಯಂತ್ರವನು ಮಾಡಿದಂಥಾ ಚಿದ್ವ್ಯೋಮಸೂರ್ಯಾಯ = ಚಿದ್ಗಗನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಹಂಥಾ ಮೂರ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಹೇತವೇ = ಮೂರ್ತಿಗಳ ವಿಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೪||

ವರದಾಯ = ವರವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಕಾರಾಯ = ವಿಕಾರರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವಕಾರಣಹೇತವೇ = ಸಮಸ್ತ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ಕಪಾಲಿನೇ = ಕಪಾಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕರಾಳಾಯ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಯೇ = ಪುಣ್ಯವಹ ಕೀರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪತಯೇ = ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೫||

---

1 ಈ (ಮೂಲಪಾಠ)

[1] ಅವೋಘಾ'ಯಾಗ್ನಿನೇತ್ರಾಯ ಅಕುಲೀಶಾಯ ಶಂಭವೇ
ಭಿಷಕ್ತಮಾಯ ಚಂಡಾಯ ದಂಡಿನೇ ಘೋರರೂಪಿಣೇ ||೧೦೬||

ಮೇಘವಾಹಾಯ ದೇವಾಯ ಪಾರ್ವತೀಪತಯೇ ನಮಃ
ಅವ್ಯಕ್ತಾಯ ವಿಶೋಕಾಯ ಸ್ಥಿರಾಯ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ ||೧೦೭||

ಸ್ಥಾಣವೇ ಕೃತ್ತಿವಾಸಾಯ ನಮಃ ಪಂಚಾರ್ಥಹೇತವೇ
ವಿರಜಾಯೈಕಪಾದಾಯ ನಮಶ್ಚಂದ್ರಾರ್ಧಮೌಲಯೇ ||೧೦೮||

ನಮಸ್ತೇಽಧ್ವರರಾಜಾಯ ವಚಸಾಂ ಪತಯೇ ನಮಃ
ಯೋಗೀಶ್ವರಾಯ ಸತ್ಯಾಯ ನಿತ್ಯಾಯ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ||೧೦೯||

ಅವೋಘಾಯ = [2]ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ[2] ಅಗ್ನಿನೇತ್ರಾಯ = ಅಗ್ನಿಯೇ ನಯನವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಅಕುಲೀಶಾಯ = ಕುಲರಹಿತರಹ ಯೋಗೀಶ್ವರರಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಂಭವೇ = ಸುಖವನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭಿಷಕ್ತಮಾಯ = ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹ ವೈದ್ಯನಹಂಥಾ ಚಂಡಾಯ = ಪ್ರಚಂಡನಹಂಥಾ ದಂಡಿನೇ = ದಂಡಾಯುಧವನುಳ್ಳಂಥಾ ಘೋರರೂಪಿಣೇ = ಭಯಂಕರವಹ ರೂಪವುಳ್ಳಂಥಾ ಮೇಘವಾಹಾಯ = ಮೇಘವಾಹನನಹಂಥಾ ದೇವಾಯ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪ (ದೇವ) ನಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀಪತಯೇ = ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಅವ್ಯಕ್ತಾಯ = ಅರಿಯಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಶೋಕಾಯ = ದುಃಖರಹಿತನಹಂಥಾ ಸ್ಥಿರಾಯ = ಸ್ಥಿರನಹಂಥಾ ಸ್ಥಿರಧನ್ವನೇ = ನಿತ್ಯವಹ ಬಿಲ್ಲನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೬||

[3]ಸ್ಥಾಣವೇ = ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮೂಲಸ್ತಂಭವಹಂಥಾ ಕೃತ್ತಿವಾಸಾಯ = ಚರ್ಮಾಂಬರನಹಂಥಾ[3] ಪಂಚಾರ್ಥಹೇತವೇ = [4]ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರ ತಿರೋಧಾನ[4]ಅನುಗ್ರಹವೆಂಬ ಪಂಚಾರ್ಥಂಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ವಿರಜಾಯ = ರಜೋಗುಣವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಏಕಪಾದಾಯ = ಒಂದೇ ಪಾದುವನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದ್ರಾರ್ಧಮೌಳಯೇ = ಚಂದ್ರಾರ್ಧಮೌಳಿಯಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೮||

ಅಧ್ವರರಾಜಾಯ = ಯಾಗಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಚಸಾಂ ಪತಯೇ = [5]ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಯೋಗೀಶ್ವರಾಯ = ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯ[5]ನಹಂಥಾ ಸತ್ಯಾಯ = ಸತ್ಯರೂಪನ

---

[1] ಅಘೋರಾ (ಘ) [2,3] ಲುಪ್ತ (ಕ) [4] ರೋಭಾವಾ (ಖ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಸರ್ವಾತ್ಮನೇ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ನಮಸ್ಸರ್ವೇಶ್ವರಾಯ ತೇ
ಏಕದ್ವಿತ್ರಿಚತುಃಪಂಚಕೃತ್ವಸ್ತೇ ಚ ನಮೋ ನಮಃ ||೧೧೦||

ದಶಕೃತ್ವಃ ಶತಕೃತ್ವ ಆಸಹಸ್ರಂ ನಮೋ ನಮಃ
ನಮೋಽಪರಿಮಿತಕೃತ್ವೋಽನಂತಕೃತ್ವೋ ನಮೋ ನಮಃ ||೧೧೧||

ನಮೋ ನಮೋ ನಮೋ ಭೂಯಃ ಪುನರ್ಭೂಯೋ ನಮೋ ನಮಃ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ನಾಮಾಷ್ಟಕಶತೇನೈವಂ ಸ್ತುತ್ವಾಽಮೃತಮಯೇನ ತು
ಪುರಸ್ತಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಾಸ ನೃಸಿಂಹಶ್ಶರಭೇಶ್ವರಮ್ ||೧೧೩||

ಹಂಥಾ ನಿತ್ಯಾಯ = ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮನೇ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ||೧೦೯||

ಸರ್ವಾತ್ಮನೇ = ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತುಭ್ಯಂ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸರ್ವೇಶ್ವರಾಯ = ಸರ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಏಕದ್ವಿತ್ರಿಚತುಃಪಂಚಕೃತ್ವಃ = ಒಂದೆರಡು ಮೂರು ನಾಲ್ಕೈದೆಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯನು ಮಾಡಿದಂಥಾ ತೇ ಚ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೧೦||

ದಶಕೃತ್ವಃ = ದಶಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಶತಕೃತ್ವಃ = ಶತಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಆಸಹಸ್ರಂ = ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆ ಪರಿಯಂತರ ಮಾಡಿದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ಅಪರಿಮಿತಕೃತ್ವಃ = ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ್ದ ಮಾಡಿದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಅನಂತಕೃತ್ವಃ = ತಡೆಯಿಲ್ಲದಂಥಾದ ಮಾಡಿದ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು.

ನಮಃ = ನಮಃ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಭೂಯಃ = ಮರಳಿಯೂ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಪುನರ್ಭೂಯಃ = ಮತ್ತೆ ಮರಳಿಯೂ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಕೃತ್ವಶಬ್ದವು ಭೂಯಶ್ಶಬ್ದವೂ ಅವ್ಯಯವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿದುಕೊಂಬುದು. ||೧೧೨||

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತಮಹಾಋಷಿಯ ವಾಕ್ಯವು.

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮಯೇನ = ಅಮೃತಮಯವಹಂಥಾ

---

[1] ತಂ (ಖ.ಗ.ಘ) [2] ಮುನಿ (ಖ)

ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ

ಯದಾ ಯದಾ ಮಮಾಜ್ಞಾನಮತ್ಯಹಂಕಾರದೂಷಿತಮ್
ತದಾ ತದಾಪನೋತ್ತವ್ಯಂ ತ್ವಯೈವ ಪರಮೇಶ್ವರ ||೧೧೪||

ಏವಂ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ[2] ಸವ್ರೀಲಃ[2] ಶಂಕರಂ ನರಕೇಸರೀ
ತತಸ್ಸಂತ್ಯಕ್ತವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಜೀವಿತಂ ಸ್ವಾಪರಾಧತಃ ||೧೧೫||

ತದ್ವಕ್ತ್ರಶೇಷಂ ತದಾತ್ರಂ ಹೃತ್ವಾ ಶರಭವಿಗ್ರಹಃ
ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಮಗಮತ್ ವೀರಭದ್ರಃ ಕ್ಷಣಾತ್ತತಃ ||೧೧೬||

ನಾಮಾಷ್ಟಕಶತೇನ ತು = ಅಷ್ಟೋತ್ತರ ಶತನಾಮದಿಂದವು ಸ್ತುತ್ವಾ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿ ನೃಸಿಂಹಃ — ನರಸಿಂಹನು ತಂ = ಆ ಶರಭೇಶ್ವರಂ = ಶರಭೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಪುನಃ = ಮತ್ತೆಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಾಸ = ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.||೧೧೩||
ನೃಸಿಂಹ ಉವಾಚ = ನೃಸಿಂಹನು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಯದಾ ಯದಾ = ಆವಾಗ ಆವಾಗ ಮಮ = ಎನಗೆ ಅತ್ಯಹಂಕಾರ ದೂಷಿತಮ್ = ಅತ್ಯಂತ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ನಿಂದಿತವಹಂಥಾ ಅಜ್ಞಾನಂ = ಅಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಿಹುದು. ತದಾ ತದಾ = ಆಗಾಗ ಭೋ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ತ್ವಯೈವ = ನಿನ್ನಿಂದವೇ ಅಪನೋತ್ತವ್ಯಂ = ತೊಲಗಿಸಲು ಬೇಕಾದುದು. ||೧೧೪||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸವ್ರೀಳಃ = ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಸಹಿತನಹಂಥಾ ನರಕೇಸರೀ = ನರಸಿಂಹನು ಶಂಕರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿ ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಸ್ವಾಪರಾಧತಃ = ತನ್ನ ಅಪರಾಧದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜೀವಿತಂ = ಪ್ರಾಣವನು ಸಂತ್ಯಕ್ತವಾನ್ = ಬಿಟ್ಟನು. ||೧೧೫||

ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಶರಭವಿಗ್ರಹಃ = ಶರಭಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ತದ್ವಕ್ತ್ರಶೇಷಂ = ಆ ನರಸಿಂಹನ ಮುಖದ ಶೇಷವನ್ನು ತದ್ಗಾತ್ರಂ — ಆ ಶರೀರವನು ಹೃತ್ವಾ = ತೊಲಗಿಸಿ ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಂ = ನಯನ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೀರುವ ತನವನು ಅಗಮತ್ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೧೬||

---

[2] ಸವ್ರೀಡಃ (ಘ)

ದೇವಾ ಊಚುಃ

ಅದ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಸ್ಸರ್ವೇ ವೀರಭದ್ರ! [3]ತ್ವದೋಜಸಾ[3]
ಜೀವಿತಾಃ ಸ್ಮೋ ವಯಂ ದೇವ ಪರ್ಜನ್ಯೇನೇವ ಪಾದಪಾಃ ||೧೧೭||

ಯಸ್ಮಾದ್ಭೀಷಾ ದಹತ್ಯಗ್ನಿರುದೇತಿ ಚ ರವಿಶ್ಶಶೀ
ವಾತೋ ವಾತಿ ತು ಸೋಽಸಿ ತ್ವಂ ಮೃತ್ಯುರ್ಧಾವತಿ ಪಂಚಮಃ ||

ಯದವ್ಯಕ್ತಂ ಪರಂ ವ್ಯೋಮ ಕಾಲಾತೀತಂ ಸದಾ ಶಿವಮ್
ಭವಂತಮೇವ ಭಗವನ್ ವದಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಃ ||೧೧೯||

ದೇವಾ ಊಚುಃ = ದೇವರ್ಕಳು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ದೇವ = ದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ವೀರಭದ್ರ = ಎಲೇ ವೀರಭದ್ರನೇ ಅದ್ಯ = ಇಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ವಯಂ ಸರ್ವೇ = ನಾವೆಲ್ಲರು ತ್ವದೋಜಸಾ = ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಜೀವಿತಾಃ = ಬದುಕಿದವರುಗಳು ಸ್ಮಃ = ಆದೆವು. ಅಸ + ಭುವಿ ಎಂಬ ಧಾತು. ಬಹುವಚನವು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ಪಾದಪಾಃ = ವೃಕ್ಷಂಗಳು ಪರ್ಜನ್ಯೇನೇವ = ಮೇಘದಿಂದ ವೆಹಗಹಗೆ, ||೧೧೭||

ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ದೇವನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೀಷಾ = ಭೀತಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿಯು ದಹತಿ = ಸುಡುತ್ತಿಹನು ರವಿಃ = ಸೂರ್ಯನು ಉದೇತಿ = ಉದಯವಾಗುತ್ತಿಹನು ಶಶೀ ಚ = ಚಂದ್ರನು ಉದೇತಿ = ಉದಯವಾಗುತ್ತಿಹನು ವಾತಸ್ತು = ವಾಯು ವಾತಿ = ಬೀಸುತ್ತಿಹನು. ಪಂಚಮಃ = ಐದನೆಯದಹಂಥಾ ಮೃತ್ಯುಃ = ಮೃತ್ಯು ಧಾವತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹುದು, ಆ ದೇವನು ತ್ವಂ = ನೀನು ಅಸಿ = ಅಹೆ. ||೧೧೮||

ಭೋ ಭಗವನ್ = ಎಲೆ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ದೇವನೇ ಸದಾ ಶಿವಂ = ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಭವಂತಮೇವ = ನಿನ್ನನೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಃ = ಬ್ರಹ್ಮವ ನುಡಿವಂಥಾ ವೇದಾಂತಿಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತಂ = ಅರಿಯಬಾರದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ವ್ಯೋಮಕಾಲಾತೀತಂ = ಆಕಾಶವನೂ ಕಾಲವನೂ ಮೀರಿದಂಥಾ ಯತ್ ಪರಂ = ಆವುದಾನೊಂದು ಪರಂಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ವದಂತಿ = ಹೇಳುತ್ತಿಹರು ||೧೧೯||

---

[3] ತ್ವದಾಜಸಃ (ಘ)

ಕೇ ವಯಂ ತವ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವೇದನೇ [1]ಪರಮೇಶ್ವರ।
ನಾಧಿಕ್ರಿಯೇರನ್ ಜಾತ್ಯಂಧಾ ರೂಪಲಾವಣ್ಯವರ್ಣನೇ ॥೧೨೦॥

ಉಪಸರ್ಗೇಷು ಸರ್ವೇಷು ತ್ರಾತುಮಸ್ಮಾನ್ ಗಣಾಧಿಪ
ಏಕಾದಶಾತ್ಮಾ ಭಗವನ್! ವರ್ತಸೇ ಕೃಪಯಾ [2]ಹರ। ॥೧೨೦॥

ಈದೃಶಾನ್ಯವತಾರಾಣಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾಽಪಿ ಬಹುಶಸ್ತವ
ಕದಾಚಿತ್ತ್ವಾಂ ನ ಜಾನೀಮೋ ವಞ್ಚಿತಾಸ್ತವ ಮಾಯಯಾ ॥

ಗುಞ್ಜಾಭಿರಿವ ರತ್ನಾನಿ ತವ ರೂಪಾಣಿ ಸರ್ವದಾ
ಅಸ್ಮಾಭಿಸ್ಸಹ ಗಣ್ಯಂತೇ ತತ್ಕ್ಷಂತವ್ಯಂ ಪರಾತ್ಪರ ॥೧೨೩॥

ಭೋ ಪರಮೇಶ್ವರ=ಎಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತವ= ನಿನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ-ವೇದನೇ = ಮಹಿಮೆಯನರಿವಲ್ಲಿ ವಯಂ = ನಾವು ಕೇ = ಏತರವರು? ಜಾಂತ್ಯಧಾಃ=ಹುಟ್ಟುಗುರುಡರು ರೂಪಲಾವಣ್ಯವರ್ಣನೇ=ರೂಪು ಶೃಂಗಾರಂಗಳ ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ್ರಿಯೇರನ್ ನ=ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಾ. ಸಮರ್ಥರಲ್ಲವೆಂಬುದರ್ಥ.

ಭೋ ಭಗವನ್=ಎಲೈ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಗಣಾಧಿಪ= ಗಣೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಹರ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಸರ್ವೇಷು ಉಪಸರ್ಗೇಷು = ಸಮಸ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಮಾನ್ = ನಮ್ಮನು ತ್ರಾತುಂ — ರಕ್ಷಿಸಲೋಸ್ಕರ ಕೃಪಯಾ = ಕರುಣದಿಂದ ಏಕಾದಶಾತ್ಮಾ = ಏಕಾದಶರುದ್ರಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ವರ್ತಸೇ=ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಹೆ. ೧೨೧॥

ತವ=ನಿನ್ನ ಈದೃಶಾನಿ = ಈಪ್ರಕಾ[3]ರಂಗಳಹಂಥಾ ಅವತಾರಾಣಿ = ಅವತಾರಂಗಳನು ಬಹುಶಃ=ಹಲವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾಽಪಿ=ಕಂಡೂ ತವ=ನಿನ್ನ ಮಾಯಯಾ = ಮಾಯೆಯಿಂದ ವಂಚಿತಾಃ = ಮರೆಯಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಕದಾಚಿತ್=ಒಮ್ಮೆಯೂ ತ್ವಾಂ=ನಿನ್ನನು ನ ಜಾನೀಮಃ=ಅರಿಯೆವು. ೧೨೨

ಪರಾತ್=ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದವೂ ಪರ=ಮೇಲೆ ಇಹಂಥಾ ದೇವನೇ! ತವ=ನಿನ್ನ ರೂಪಾಣಿ=ರೂಪುಗಳು ಸರ್ವದಾ=ಎಲ್ಲಾಗಳೂ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸಹ = ನಮ್ಮೊಡನೆ ಗಣ್ಯಂತೇ = ಲೆಕ್ಕಿಸಲು ಪಡುತ್ತಿಹವು. ಕಥಮಿವ = ಅದು

---

[1] ಪರಮೇಶ್ವರೇ (ಗ) [2] ಹರಂ (ಗ) [3] ರವ (ಖ)

ದ್ವೇ ತನೂ ತವ ರೂಪಸ್ಯ ವೇದಜ್ಞಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ವಿದುಃ
ಘೋರಾಽಪ್ಯನ್ಯಾ ಶಿವಾಽಪ್ಯನ್ಯಾ [1]ತೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮನೇಕಧಾ ||೧೨೪||

ಘೋರಾ ತನೂಸ್ತವ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸೂರ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಹುತಾಶನಃ
ತಥೇತರಾ ತನುಃ ಶಂಭೋ ಆಪೋ ಧರ್ಮಶ್ಚ ಚಂದ್ರಮಾಃ ||೧೨೫||

ಉಭಾಭ್ಯಾಂ ಪಾಹಿ ಭಗವನ್ ಭೀತಿಭ್ಯೋಽಸ್ಮಾನ್ ಮಹಾಬಲ !
ಭವತಾ ಹಿ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಸ್ವೇನೈವ ತೇಜಸಾ ||೧೨೬||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣ್ವರ್ಕಶಕ್ರಾಗ್ನಿಜಲಧರ್ಮಪುರೋಗಮಾಃ
ಸುರಾಸುರಾಸ್ಸಂಪ್ರಸೂತಾಃ ತ್ವತ್ತಸ್ಸರ್ವೇ ಮಹೇಶ್ವರ ||೧೨೭||

ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದೊಡೆ ರತ್ನಾನಿ = ರತ್ನಂಗಳು ಗುಂಜಾಭಿರಿವ = ಗುರುಗುಂಜಿಗಳೊಡನೆಹೆಗಹಗೆ. ತತ್ = ಅದು ಕ್ಷಂತವ್ಯಂ = ಸೈರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೧೨೩||

ವೇದಜ್ಞಾಃ = ವೇದಂಗಳನು ಬಲ್ಲಂಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳು ತವ = ನಿನ್ನ ರೂಪಸ್ಯ = ರೂಪಿಂಗೆ ದ್ವೇ ತನೂ = ಎರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳೆಂದು ವಿದುಃ = ಹೇಳುವರು. ಅನ್ಯಾ = ಒಂದು ಮೂರ್ತಿ ಘೋರ್‍ಯಾಪಿ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾದು. ಅನ್ಯಾಽಪಿ = ಮತ್ತೊಂದು ಮೂರ್ತಿ ಶಿವಾ = ಮಂಗಳವಹಂಥಾದು ತೇ = ಆ ಎರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ = ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅನೇಕಧಾ = ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಾದವು. ||೧೨೪||

ಬ್ರಹ್ಮಾ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೂರ್ಯಃ = ಸೂರ್ಯನು ವಿಷ್ಣುಃ = ಹರಿ ಹುತಾಶನಃ = ಅಗ್ನಿ ತವ = ನಿನ್ನ ಘೋರಾ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ತನೂಃ — ಮೂರ್ತಿಯು. ಭೋ ಶಂಭೋ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಆಪಃ = ಉದಕಂಗಳು ಧರ್ಮಶ್ಚ = ಧರ್ಮವೂ ಚಂದ್ರಮಾಃ = ಚಂದ್ರನು ತಥೇತರಾ = ಆ ಭಯಂಕರಕ್ಕೆ ಬೇರಾಗುತ್ತಂ. ವಿದ್ದ ಶಾಂತವಹಂಥಾ ತನುಃ = ಸ್ವರೂಪವು. ||೧೨೫||

ಭಗವನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಮಹಾಬಲ — ಅತಿಸತ್ತ್ವವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವನೇ! ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಸ್ವೇನ = ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತೇಜಸಾ ಏವ — ತೇಜಸ್ಸಿಂದವು ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದವು ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಹಿ — ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟುದಲಾ. ಉಭಾಭ್ಯಾಂ = ಎರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಅಸ್ಮಾನ್ = ನಮ್ಮನು ಭೀತಿಭ್ಯಃ = ಭೀತಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಾಹಿ = ರಕ್ಷಿಸು.

ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ = ಎಲೆ ಶಿವನೇ! ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣ್ವರ್ಕಶಕ್ರಾಗ್ನಿಜಲಧರ್ಮ–

[1] ಸ್ಯಾಽನ್ಯಾ ಶಿವಾಸ್ಯಾನ್ಯಾ (ಗ)

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಿಂದ್ರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಚ ಯಮಮನ್ಯಾನ್ಸುರಾಸುರಾನ್
ಯತೋ ನಿಗೃಹ್ಯ ಹರಸಿ ಹರ ಇತ್ಯುಚ್ಯಸೇ ತತಃ ||೧೨೮||

ಯತೋ ಬಿಭರ್ಷಿ ಸಕಲಂ ವಿಭಜ್ಯ ತನುಮಷ್ಟಧಾ
ಅತೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪಾಹಿ ಭಗವನ್ ಪ್ರಸೀದ ಚ ಪುನಃ ಪುನಃ ||೧೨೯||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಇತಿ ಸ್ತುತೋ ಮಹಾದೇವಃ ಪ್ರಸನ್ನೋ[1]ಭಕ್ತಿವತ್ಸಲಃ
ಸುರಾನಾಹ್ಲಾದಯಾಮಾಸ ವರದಾನೈರಭೀಪ್ಸಿತೈಃ ||೧೩೦||

ಪುರೋಗಮಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಸೂರ್ಯ ಇಂದ್ರ ಅಗ್ನಿ ಜಲಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಾಸುರಾಃ = ದೇವಾಸುರರುಗಳು ಸರ್ವೇ = ಸಮಸ್ತರೂ ತ್ವತ್ತಃ = ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಪ್ರಸೂತಾಃ = ಹುಟ್ಟಿದರು. ||೧೨೭||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ಇಂದ್ರಂ = ಇಂದ್ರನನು ವಿಷ್ಣುಂ ಚ = ವಿಷ್ಣುವನು ಯಮಂ = ಯಮನನು ಸುರಾಸುರಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ರಾಕ್ಷಸರುಗಳನು ಅನ್ಯಾನ್ = ಉಳಿದಂಥಾವರುಗಳನು ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ನಿಗೃಹ್ಯ—ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಹರಸಿ = ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿಹೆ. ತತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಹರ ಇತಿ = ಹರನೆಂದು ಹೀಗೆ ಉಚ್ಯಸೇ = ಹೇಳಲುಪಡುತ್ತಿಹೆ. ||೧೨೮||

ಭೋ ಭಗವನ್ = ಎಲೇ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತನುಂ = ಶರೀರವನು ಅಷ್ಟಧಾ = ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಭಜ್ಯ = ವಿಭಾಗಿಸಿ ಸಕಲಂ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಬಿಭರ್ಷಿ = ಧರಿಸುತ್ತಿಹೆ. ಅತಃ = ಅದುಕಾರಣವಾಗಿ ಅಸ್ಮಾನ್ = ನಮ್ಮನು ಪಾಹಿ = ರಕ್ಷಿಸು ಪುನಃಪುನಶ್ಚ = ಅಡಿಗಡಿಗೆಯೂ ಪ್ರಸೀದ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ||೧೨೯||

ಸೂತಉವಾಚ = ಸೂತಮುನಿಯ ವಾಕ್ಯವು.

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸ್ತುತಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಕ್ತಿವತ್ಸಲಃ = ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಕವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಸನ್ನಃ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅಭೀಪ್ಸಿತೈಃ = ಬಯಸಿದಂಥಾ ವರದಾನೈಃ = ವರವ ಕೊಡುಹಂಗಳಿಂದ ಸುರಾನ್ = ದೇವತೆಗಳನು ಆಹ್ಲಾದಯಾಮಾಸ = ಸಂತೋಷಿಸಿದನು. ||೧೩೦||

---

[1] ಭಕ್ತ (ಘ)

ಉವಾಚ ಸ ಸುರಾನ್ ದೇವೋ ಮಹರ್ಷೀಂಶ್ಚ ಸನಾತನಃ
ಏಷ ವಿಷ್ಣುರ್ನೃಸಿಂಹಾಖ್ಯಃ ಸದರ್ಪಶ್ಚ ಮಹಾಬಲಃ ||೧೩೧||

ಜಗತ್ಸಂಹಾರ[2]ಕಾರೇಣ[3] ಪ್ರವೃತ್ತೋ ಲೋಕಭೀಷಣಃ
ಸಂಹೃತಃ ಶಂಕರಾಂಶೇನ ರುದ್ರೇಣ ಶರಭಾತ್ಮನಾ ||
ವೀರಭದ್ರೇಣ ಜಗತಾಂ ಹಿತಾರ್ಥಂ ನಾಪರೇಣ ಚ ||೧೩೨||

ಏತಾವದುಕ್ತ್ವಾ ಭಗವಾನ್ ವೀರಭದ್ರೋ ಮಹಾಬಲಃ
ಪಶ್ಯತಾಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ ||೧೩೩||

ನೃಸಿಂಹಕೃತ್ತಿವಸನಸ್ತದಾಪ್ರಭೃತಿ ಶಂಕರಃ
ವಕ್ತ್ರಂ ತಸ್ಯ ಮುಂಡಮಾಲಾಯಾಂ ನಾಯಕತ್ವೇನ ಕಲ್ಪಿತಮ್ ||೧೩೪||

ಸನಾತನಃ = ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸುರಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ಮಹರ್ಷೀಂಶ್ಚ = ಮಹಾಋಷಿಗಳನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ಸದರ್ಪಶ್ಚ = ದರ್ಪಸಹಿತನಹಂಥಾ ಮಹಾಬಲಃ = ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೃಸಿಂಹಾಖ್ಯಃ = ನೃಸಿಂಹನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಏಷ ವಿಷ್ಣುಃ = ಈ ವಿಷ್ಣು, ||೧೩೧||

ಲೋಕಭೀಷಣಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರ[3]ಮೂರ್ತಿ[3]ಯಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಃ = ವರ್ತಿಸಲುಪಟ್ಟನು.[3] ಜಗತ್ಸಂಹಾರಕಾರೇಣ = ಲೋಕವ ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಶಂಕರಾಂಶೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಂಶವಹಂಥಾ ಶರಭಾತ್ಮನಾ = ಶರಭರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ವೀರಭದ್ರೇಣ = ವೀರಭದ್ರನೆಂಬ ರುದ್ರನಿಂದ ಜಗತಾಂ = ಲೋಕಂಗಳ ಹಿತಾರ್ಥಂ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಂಹೃತಃ = ಸಂಹರಿಸಲುಪಟ್ಟನು. ಅಪರೇಣ ಚ = ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೇವನಿಂದವು ನ ಸಂಹೃತಃ = ಸಂಹರಿಸಲುಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ.

[4]ಏತಾವತ್ = ಇಷ್ಟನು[4] ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನವಹಂಥಾ ಮಹಾಬಲಃ = ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯುಹಂಥಾ ವೀರಭದ್ರಃ = ವೀರಭದ್ರನು ಪಶ್ಯತಾಂ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳ ತತ್ರೈವ ಆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ = ಅದೃಶ್ಯವಾದನು. ||೧೩೩||

[5]ಶಂಕರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತದಾಪ್ರಭೃತಿ = ಅಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ನೃಸಿಂಹ-ಕೃತ್ತಿವಸನಃ = ನರಸಿಂಹನ[5] ಚರ್ಮಾಂಬರನಾದನು. ತದ್ವಕ್ತ್ರಂ = ಆ ನರಸಿಂಹನ

---

[2] ಕರಣೇ (ಘ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ) [4] ಲುಪ್ತ (ಕ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ತತೋ ದೇವಾ ನಿರಾತಂಕಾಃ ಕೀರ್ತಯಂತಃ ಕಥಾಮಿಮಾಮ್
ವಿಸ್ಮಯೋತ್ಫುಲ್ಲವದನಾ ಜಗ್ಮುಸ್ಸರ್ವೇ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ||೧೩೫||

ಸೂತ ಉವಾಚ

*** ಶೂಲಾಯುಧಾಯ ಸುರವೃಂದಕಮೌಲಿಮಾಲಾ-**
ಲೀಲಾಯಮಾನಚರಣಾಂಬುಜಪಲ್ಲವಾಯ ।
ಹೇಲಾವಲೇಪಪರಿಭೂಷ್ಣುನೃಸಿಂಹರಂಹೋ-
ಲೀಲಾಪಹಾರಶರಭಾಕೃತಯೇ ನಮೋಽಸ್ತು ||೧೩೬||

ಇದಂ ತು ಶರಭಾಖ್ಯಾನಂ ನ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ ಯತಸ್ತತಃ
ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ ಶಿವಭಕ್ತೇಷು ಧೀರೇಷು ನಿಯತೇಷು ಚ ||೧೩೭||

ಮುಖವು ಮುಂಡಮಾಲಾಯಾಂ = ರುಂಡಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕತ್ವೇನ = [1]ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಿತನದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತಂ = ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೩೪||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ = ಸಮಸ್ತದೇವರ್ಕಳು ನಿರಾತಂಕಾಃ = ನಿರ್ಭೀತರುಗಳಾಗಿ [2]ಇಮಾಂ ಕಥಾಂ = ಈ ಕಥೆಯನು ಕೀರ್ತಯಂತಃ = ಕೊಂಡಾಡುತಂವಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ [2] ವಿಸ್ಮಯೋತ್ಫುಲ್ಲವದನಾಃ = ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ವಿಕಸಿತವಾದ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಾಗುತವು ಯಥಾಕ್ರಮಂ = ಕ್ರಮತಪ್ಪದೆ ಜಗ್ಮುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೧೩೫||

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತಮುನಿ ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

[3] ಶೂಲಾಯುಧಾಯ = ತ್ರಿಶೂಲಾಯುಧವನುಳ್ಳಂಥಾ [3] ಸುರವೃಂದಕಮೌಳಿಮಾಲಾಲೀಲಾಯಮಾನಚರಣಾಂಬುಜಪಲ್ಲವಾಯ = ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹದ ಮಕುಟಂಗಳ ಪಂಙ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಚರಣಕಮಲವೆಂಬ ಎಳೆದಳಿರನುಳ್ಳಂಥಾ ಹೇಲಾವಲೇಪಪರಿಭೂಷ್ಣುನೃಸಿಂಹರಂಹೋಲೀಲಾಪಹಾರಶರಭಾಕೃತಯೇ = ವಿಲಾಸವಹ ಗರ್ವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದ ನೃಸಿಂಹನ, ಬೇಗದಲ್ಲಿ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಶರಭಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = [4]ಇರಲಿ.[4] ||೧೩೬||

ಇದಂ = ಈ ಶರಭಾಖ್ಯಾನಂ ತು = ಶರಭಾಧ್ಯಾಯವು ಯತಸ್ತತಃ = ಅತ್ತಿತ್ತಲು ನ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಾಗದು. ಹೇಳಲಾಗದೆಂಬುದರ್ಥ. ಧೀರೇಷು = ವಿದ್ವಾಂಸ್ನರುಗಳಹಂಥಾ ನಿಯತೇಷು = ಶುದ್ಧರುಗಳಹಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತೇಷು = ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳಲ್ಲಿಯು ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೧೩೭||

---

* ವಸಂತತಿಲಕವೃತ್ತಂ [1] ಶ್ರೇಷ್ಠ (ಕ) [2,3] ಲುಪ್ತ (ಕ) [4] ಆಗಲಿ (ಖ)

ತ್ರೈರೇವ ಪಠಿತವ್ಯಂ ಚ ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ಚ ಶಿವಾತ್ಮಭಿಃ
ಇದಂ ತು ಶರಭಾಖ್ಯಾನಂ ಪುಣ್ಯಂ ವೇದೈಶ್ಚ ಸಮ್ಮತಮ್ ||೧೩೮||
ಪಠತಾಂ ಶೃಣ್ವತಾಂ ಚೈವ ಸರ್ವದುಃಖವಿನಾಶನಮ್
ಶಿವಲೋಕಸ್ಯ ಸೋಪಾನಂ ವಾಂಛಿತಾರ್ಥೈಕಸಾಧನಮ್ ||೧೩೯||
ಮಂಗಳಾರ್ಥಂ ಪಠೇದ್ವಿದ್ವಾನ್ ಶಿವಭಕ್ತೋ ದೃಢವ್ರತಃ ||೧೪೦||
ಇತಿ ಸೂತಾತ್ಸಮಾಕರ್ಣ್ಯ ಮುನಯಶ್ಶಂಸಿತವ್ರತಾಃ
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಹೃಷ್ಟಮನಸಃ ಪ್ರಯಯುಸ್ಸ್ವಂ ಸ್ವಮಾಶ್ರಮಮ್ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಶರಭಲೀಲಾನಾಮ'
ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಶಿವಾತ್ಮಭಿಃ = ಶಿವಸ್ವರೂಪರಹಂಥಾ ತ್ರೈರೇವ = ಆ ಶಿವಭಕ್ತರುಗಳಿಂದವೇ ವೇದೈಃ = ವೇದಂಗಳೊಡನೆ ಸಮ್ಮತಂ = ಸಮ್ಮತವಹಂಥಾ ಇದಂ = ಈ ಪುಣ್ಯಂ ಪುಣ್ಯವಹಂಥಾ ಶರಭಾಖ್ಯಾನಂ ತು = ಶರಭಾಧ್ಯಾಯವು ಪಠಿತವ್ಯಂ = ಪಠಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು. ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ಚ = ಕೇಳಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೧೩೮||

ಪಠತಾಂ = ಪಠಿಸಿದವರುಗಳಿಗೆ ಶೃಣ್ವತಾಂ ಚೈವ = ಕೇಳಿದವರುಗಳಿಗೆಯೂ ಸರ್ವದುಃಖವಿನಾಶನಂ = ಸಮಸ್ತದುಃಖ ಕೆಡುವುದು. ಶಿವಲೋಕಸ್ಯ = ಶಿವಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನಂ = ಸೋಪಾನವಹುದು. ವಾಂಛಿತಾರ್ಥೈಕಸಾಧನಂ = ಇಷ್ಟಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಇದೊಂದೇ ಸಾಧನವಹಂಥಾದ್ದು. ||೧೩೯||

ವಿದ್ವಾನ್ = ವಿದ್ವಾಸ್ನುವಹಂಥಾ ಶಿವಭಕ್ತಃ = [2]ಶಿವನಲ್ಲಿ[3] ಭಕ್ತಿಯು-ನುಳ್ಳಂಥಾ ದೃಢವ್ರತಃ = ದೃಢವಹಂಥಾ ವ್ರತವನುಳ್ಳಾತನು ಮಂಗಳಾರ್ಥಂ = ಶುಭನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪಠೇತ್ = ಪಠಿಸೂದು. ||೧೪೦||

ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೂತಾತ್ = ಸೂತಮುನೀಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಮಾಕರ್ಣ್ಯ = ಲೇಸಾಗಿ ಕೇಳಿ ಶಂಸಿತವ್ರತಾಃ = ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟ ವ್ರತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮುನಯಃ = ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಗಳು ಹೃಷ್ಟಮನಸಃ = ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟ ಮನಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ ಆಶ್ರಮಂ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮವನು ಪ್ರಯಯುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೧೪೧||

---

[2] ಶಿವಭಕ್ತನಲ್ಲಿ (ಖ)

ಅಥಾಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಕಾಮದಹನಲೀಲಾ)

ಆದಿತ್ಯಪುರಾಣೇ

ಋಷಯ ಊಚುಃ

ಶ್ರುತಮಸ್ಮಾಭಿರಖಿಲಂ ಜ್ಞಾನಂ ಮಾಹೇಶ್ವರಂ ಮಹತ್
ಇದಾನೀಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮೋ ವಿವಾಹಂ ಗಿರಿಜಾಪತೇಃ ||೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಯದುವಾಚ ಪುರಾ ದೇವಃ ಪೃಷ್ಟೋ ಮಾರ್ತಂಡಸೂನುನಾ
ತದಹಂ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶೃಣುಧ್ವಂ ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ ||೨||

ಆದಿತ್ಯಪುರಾಣೇ = ಆದಿತ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೂದು.

ಋಷಯ ಊಚುಃ = [1]ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹಂಥ[1] ಋಷಿಗಳು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ಮಾಹೇಶ್ವರಂ = ಶಿವನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಮಹತ್ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಅಖಿಲಂ ಜ್ಞಾನಂ = ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನವು ಅಸ್ಮಾಭಿಃ = ನಮ್ಮಿಂದ ಶ್ರುತಂ = ಕೇಳಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇದಾನೀಂ = ಈಗಳು ಗಿರಿಜಾಪತೇಃ = ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನ ವಿವಾಹಂ = ವಿವಾಹವನು ಶ್ರೋತುಂ = ಕೇಳಲು ಇಚ್ಛಾಮಃ = ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದೇವು.

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತಮುನಿಯು ನುಡಿದನು.

ಪುರಾ = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ತಂಡಸೂನುನಾ = ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಿಂದ [ಯಮನಿಂದ] ದೇವಃ = ಶಿವನು ಪೃಷ್ಟಃ = ಬೆಸಗೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ವಿವಾಹವನು ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ತತ್ = ಅದನು ಅಹಂ = ನಾನು ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ = ಹೇಳಿಹೆನು. ಭೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ = ಎಲೈ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ಶೃಣುಧ್ವಂ = ಕೇಳಿ. ||೨||

---

[1] (ಖ) ಪಾಠ.

ಆಸೀದ್ದಕ್ಷಸುತಾ ದೇವೀ ಸತೀ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಪೂಜಿತಾ
ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದಾಕ್ಷಂ ಶರೀರಂ ಚ ಬಭೂವಾಚಲಕನ್ಯಕಾ ||೩||

ನಾಮ್ನಾ ಕಾಲೀತಿ ವಿಖ್ಯಾತಾ ವಿಶ್ವರೂಪಾ ಮಹೇಶ್ವರೀ
ಜಗಚ್ಚೈತನ್ಯರೂಪಾ ಯಾ ಜಗಚ್ಚೈತನ್ಯಬೋಧಿನೀ ||೪||

ಅಧಿಷ್ಠಿತಸ್ತಯಾ ಕಾಲ್ಯಾ ಹಿಮವಾನ್ಪರ್ವತೋತ್ತಮಃ
ಪುಣ್ಯಸ್ಥಾನಮಭೂದ್ವಿಪ್ರಾ ಮೋಕ್ಷದಃ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್ ||೫||

ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಚ ಮುನೀನಾಂ ಚ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ದಿವೌಕಸಾಮ್
ಆವಾಸಃ ಕಿನ್ನರಾಣಾಂ ಚ ಸ್ಮರಣಾತ್ ಪುಣ್ಯದೋ ನೃಣಾಮ್ ||೬||

ದಕ್ಷಸುತಾ = ದಕ್ಷನ ಕುಮಾರಿಯಹಂಥಾ ಸತೀ ದೇವೀ = ಸತೀದೇವಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಪೂಜಿತಾ = ಮೂರುಲೋಕದಿಂದಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಾಯಕನು ಆಸೀತ್ = ಆದಳು. ದಾಕ್ಷಂ = ದಕ್ಷನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಶರೀರಂ ಚ = ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಅಚಲಕನ್ಯಕಾ = ಗಿರಿರಾಜನ ಮಗಳು ಬಭೂವ = ಆದಳು.

ಜಗಚ್ಚೈತನ್ಯಬೋಧಿನೀ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವನು ಬೋಧಿಸುವಂಥಾ ಜಗಚ್ಚೈತನ್ಯರೂಪಾ = ಲೋಕದ ಚೈತನ್ಯರೂಪಿಯಹಂಥಾ ವಿಶ್ವರೂಪಾ = ವಿಶ್ವ-ರೂಪಿಯಹಂಥಾ ಯಾ = ಆವಳಾಳೊಬ್ಬಳು ಮಹೇಶ್ವರೀ = ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮೇಶ್ವರಿ ನಾಮ್ನಾ-ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾಳೀತಿ = ಕಾಳಿಯೆಂದು ಹೀಂಗೆ ವಿಖ್ಯಾತಾ = ಪ್ರಖ್ಯಾತೆ ಯಾದಳು. ||೪||

ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ—ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ ! ತಯಾ ಕಾಲ್ಯಾ = ಆ ಕಾಳಿಯಿಂದ ಅಧಿಷ್ಠಿತಃ = ಇರಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪರ್ವತೋತ್ತಮಃ = ಗಿರಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮನಹಂಥಾ ಹಿಮವಾನ್ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ಸರ್ವದೇಹಿನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದಃ = ಮೋಕ್ಷವ ಕೊಡುವಾತನಾದನು. ಪುಣ್ಯಸ್ಥಾನಂ = ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು (ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವು) ಅಭೂತ್ = ಆದನು. ||೫||

ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಚ = ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಗೆಯು ಮುನೀನಾಂ ಚ = ಮುನಿ (ಋಷಿ) ಗಳಿಗೆಯು ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ = ಗಂಧರ್ವರುಗಳಿಗೆ ದಿವೌಕಸಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಕಿನ್ನರಾಣಾಂ ಚ = ಕಿನ್ನರರುಗಳಿಗೆಯೂ ನೃಣಾಂ = ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೆ ಆವಾಸಃ = ಸ್ಥಾನವಾದನು. ಸ್ಮರಣಾತ್ = ನೆನದ ಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪುಣ್ಯದಃ = ಪುಣ್ಯವನು ಕೊಡುವಾತನಾದನು. ||೬||

ಶಿವಂ ಭರ್ತಾರಮಿಚ್ಛಂತೀ ತಸ್ಮಿನ್ ಗಿರಿವರೋತ್ತಮೇ
ತಪಸ್ತೇಪೇ ಶಿವಾ ಕಾಲೀ ಮಾತಾಪಿತ್ರೋರನುಜ್ಞಯಾ ||೭||

ಅಥಾಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ದೈತ್ಯಸ್ತಾರಕೋ ಲೋಕಕಂಟಕಃ
ಜಾತೋ ದೈತ್ಯಕುಲೇ ಬಾಲೋ ಮೃತ್ಯುರೂಪೋ ದಿವೌಕಸಾಮ್ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತಪಸಾ ತೋಷ್ಯ ವರಂ ತಸ್ಮಾದವಾಪ್ಯ ಚ
ದೇವಾಃ ಪಲಾಯಿತಾಸ್ತೇನ ತಾರಕೇಣ ಬಲೀಯಸಾ ||೯||

ದೇವಾನಾಂ ಯೋಷಿತೋ ಯಾಶ್ಚ ಬಲಾದಪಹೃತಾಶ್ಚ ತಾಃ
ದುಃಖಾಗ್ನಿನಾ ಸುಸಂತಪ್ತಾಃ ಶಕ್ರಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಥಿತೌಜಸಃ ||೧೦||

ಶಿವಾ = ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಿಯಹಂಥಾ ಕಾಳೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಶಿವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಭರ್ತಾರಂ = ಗಂಡನನ್ನಾಗಿ ಇಚ್ಛಂತೀ = ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾಯಕನಾಗಿ [ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾತಳಾಗಿ] ಮಾತಾಪಿತ್ರೋಃ = ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಅನುಜ್ಞಯಾ = ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ಗಿರಿವರೋತ್ತಮೇ = ಗಿರಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ತಪಃ = ತಪಸ್ಸನು ತೇಪೇ = ತಪಿಸಿದಳು. [1]ಮಾಡಿದಳೆಂಬುದರ್ಥ[1] ತಪ+ಸಂತಾಪೇ ಎಂಬ ಧಾತು. ಲಿಟ್ ಆತ್ಮನೇಪದ ಪ್ರಥಮಪುರುಷೈಕವಚನ. ||೭||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ = ದೇವಿ ತಪಸ್ಸನು ಮಾಡುವ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯಕುಲೇ = ರಾಕ್ಷಸರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜಾತಃ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಬಾಲಃ = ಚಿಕ್ಕವನಹಂಥಾ ಲೋಕಕಂಟಕಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಂಟಕನಹಂಥಾ ದೈತ್ಯಃ = ರಾಕ್ಷಸನಹಂಥಾ ತಾರಕಃ = ತಾರಕನು ದಿವೌಕಸಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಮೃತ್ಯುರೂಪಃ ಮೃತ್ಯುರೂಪನಾದನು. ||೮||

ತಪಸಾ = ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ತೋಷ್ಯ = ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ದೆಸೆಯಿಂದ ವರಂ = ವರವನು ಅವಾಪ್ಯ ಚ = ಪಡದೂ ಬಲೀಯಸಾ = ಬಲಿಷ್ಠನಹಂಥಾ ತೇನ ತಾರಕೇಣ = ಆ ತಾರಕಾಸುರನಿಂದ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಪಲಾಯಿತಾಃ = ಓಡಿದರು. ||೯||

ದೇವಾನಾಂ = [2]ದೇವರ್ಕಳ[2] ಯಾಃ = [3]ಆರು ಕೆಲಬರು[3] ಯೋಷಿತಃ = [4]ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳುಂಟು[4] ತಾಶ್ಚ = ಆ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಬಲಾತ್ = ಬಲುಮೆಯು

---

[1] (ಖ) ಪಾಠಃ. [2], [3], [4], (ಕ) ಲುಪ್ತ.

ಗತಾ ದೇವಾಃ ಶರಣ್ಯಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತ್ರಿದಶೇಶ್ವರಮ್
ಆಗತಾಂಶ್ಚ ಸುರಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತತಃ ಪ್ರೋವಾಚ ಪದ್ಮಜಃ ||೧೧||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ಕಸ್ಮಾತ್ತ್ರಸ್ತಾ ಸುರಾ ಯೂಯಮಾಗತಾ ವೈ ಮಮಾಂತಿಕಮ್
ಬ್ರೂತ ತತ್ಸಕಲಂ ದೇವಾ ಉಪಾಯಂ ವಚ್ಮಿ ತತ್ಸ್ಫುಟಮ್ ||೧೨||

ದೇವಾ [ಊಚುಃ]

ತಾರಕಾದ್ಭಯಸಂತ್ರಸ್ತಾಃ ಶರಣಂ ವಯಮಾಗತಾಃ
ಯಥಾ ಮೃತ್ಯೋರ್ಭಯಂ ದೇವ ತಸ್ಮಾನ್ನಸ್ತ್ರಾತುಮರ್ಹಸಿ ||೧೩||

ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಪಹೃತಾಶ್ಚ = ಸೆರೆಯಾಗಲುಪಟ್ಟರು. ಪ್ರಥಿತೌಜಸಃ = ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮುವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಕ್ರಾದ್ಯಾಃ = ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ದುಃಖಾಗ್ನಿನಾ = ದುಃಖವೆಂಬ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಸುಸಂತಪ್ತಾಃ = ಅತ್ಯಂತ ಬೇವುತ್ತಿದ್ದರು

[1]ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಶರಣ್ಯಂ = ಮರೆ-ಹೊಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ತ್ರಿದಶೇಶ್ವರಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಚ = ಬ್ರಹ್ಮನನು ಕುರಿತು ಗತಾಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ಆಗತಾನ್ = ಬಂದಂಥಾ ಸುರಾಂಶ್ಚ = ದೇವರ್ಕಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಪದ್ಮಜಃ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ = ಬ್ರಹ್ಮನ ವಾಕ್ಯವು

ಭೋ ಸುರಾಃ = ಎಲೆ ದೇವತೆಗಳಿರಾ ಯೂಯಂ = ನೀವು ಕಸ್ಮಾತ್ = ಆವಾತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ತ್ರಸ್ತಾಃ = ಅಂಜಿದವರುಗಳಾಗಿ ಮಮ = ಎನ್ನ ಅಂತಿಕಂ = ಸಮೀಪವನು ಆಗತಾ ವೈ = ಎಯ್ದಿದವರುಗಳು. ಭೋ ದೇವಾಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ! ತತ್ಸಕಲಂ = ಅದೆಲ್ಲವನು ಬ್ರೂತ = ಹೇಳಿ. ತತ್ = ಆ ಉಪಾಯಂ = ಉಪಾಯವನು ಸ್ಫುಟಂ = ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ವಚ್ಮಿ = ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನು. ವಚ + ಪರಿಭಾಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು. || ||

ದೇವಾ [ಊಚುಃ] = ದೇವರ್ಕಳ ವಾಕ್ಯವು.

ಮೃತ್ಯೋಃ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಯಂ ಯಥಾ = ಭೀತಿಯೆಹಗ ಹಗೆ ತಾರಕಾತ್ = ತಾರಕಾಸುರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಯಸಂತ್ರಸ್ತಾಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ

---

[1] (ಖ) ಪಾಠ

ಅಪಿ ಕ್ಷಣಂ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ನ ಲಭಾಮೋ ವಯಂ ಸುಖಮ್
ವಿಂಶದ್ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ಹರಿತಾರಕಯೋಸ್ತದಾ ||೧೪||

ಅಹರ್ನಿಶಮವಿಶ್ರಾಂತಂ ಯುದ್ಧಮಾಸೀತ್ಸುದಾರುಣಮ್
ತಥಾಪಿ ನ ಜಿತಸ್ತೇನ ದೇವದೇವೇನ ಚಕ್ರಿಣಾ ||೧೫||

ಅವಧ್ಯೋಽಯಮಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಯಯೌ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಮಹೋದಧಿಮ್
ಭ್ರಾಂತಚಿತ್ತಸ್ತದಾ ಶಂಖೀ ಗತಸ್ತೂರ್ಣಂ ಮಹಾಬಲಃ ||೧೬||

ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ವಯಂ = ನಾವು ಶರಣಂ = ಮಹಿಹೋಗುಹೆವನು ಆಗತಾಃ = ಎಯ್ದಿದವರುಗಳು. ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ [1]ತಾರಕಾಸುರನ[1]ದೆಸೆಯಿಂದ ನಃ = ನಮ್ಮನು ತ್ರಾತುಂ = ರಕ್ಷಿಸಲು ಅರ್ಹಸಿ = [2]ಯೋಗ್ಯನಾಗುತಿಹೆ.[2] ||೧೩||

ಭೋ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ = ಎಲೆ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ವಯಮಪಿ = ನಾವು ಕ್ಷಣಂ = ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸುಖಂ = ಸುಖವನು ನ ಲಭಾಮಃ = ಪಡೆವುತ್ತಿರೆವು. ತದಾ = ಆಗ ಹರಿತಾರಕಯೋಃ = ವಿಷ್ಣುತಾರ[3]ಕರಿಬ್ಬರಿಗೂ[3] ವಿಂಶದ್ವರ್ಷ-ಸಹಸ್ರಾಣಿ = [4]ಇಪ್ಪತ್ತುಸಾವಿರ ವರ್ಷಂಗಳು ಅಹರ್ನಿಶಂ = ಹಗಲಿರುಳು[4] ಅವಿಶ್ರಾಂತಂ = ಆವಾಗಪೂ ಸುದಾರುಣಂ = ಅತಿ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಯುದ್ಧಂ = ಕಾಳಗವು ಆಸೀತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ತಥಾಪಿ = ಹಾಂಗಾಯಿತ್ತಾದರೂ ದೇವದೇವೇನ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ತೇನ ಚಕ್ರಿಣಾ = ಆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಿಂದ ನ ಜಿತಃ = ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ. ||೧೪–೧೫||

ತದಾ = ಆವಾಗ ಮಹಾಬಲಃ = ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಹಂಥಾ ಶಂಖೀ = ಶಂಖಧಾರಿಯಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣುವು ಅಯಂ = ಈ ತಾರಕಾಸುರನು ಅವಧ್ಯಃ = ಸಾಯನು ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅರಿದು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಯುದ್ಧವನು ಬಿಟ್ಟು ಭ್ರಾಂತಚಿತ್ತಃ = ಭ್ರಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥಾ ಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಾತನಾಗುತವು ತೂರ್ಣಂ = ಬೇಗ ಗತಃ = ಹೋದಾತನಾಗಿ ಮಹೋದಧಿಂ = ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೬||

---

[1] ಕಾರಣದ (ಖ) [2] ಅರ್ಹನಾಗಿರುತ್ತಿ (ಕ)
[3] ಕಾಸುರ ಇಬ್ಬರಿಗೆ(ಖ) [4] ಲಾಪ್ತ (ಕ)

ವಯಮಪ್ಯೇವಮೇವಂ ಹಿ ಭೀತಾಸ್ತ್ವಾಂ ಶರಣಂ ಪ್ರಭೋ
ಆಗತಾಸ್ತ್ರಾಹಿ ನಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಸುಖದೋ ಭವ ಪದ್ಮಜ ||೧೭||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ಶೃಣುಧ್ವಮಮರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸುಖದಂ ಮಹತ್
ಯೋಽಸೌ ದೃಪ್ತಸ್ತಾರಕಾಖ್ಯಸ್ತತಾಪ ಪರಮಂ ತಪಃ ||೧೮||

ತಸ್ಯ ದೈತ್ಯಸ್ಯ ತಪಸಾ ದಹ್ಯಮಾನಂ ಚರಾಚರಮ್
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತದ್ವರದಾನಾರ್ಥಂ ಗತೋಽಹಂ ತಾರಕಾಂತಿಕಮ್ ||೧೯||

ಉಕ್ತಂ ಮಯಾ ವರಂ ವತ್ಸ ವರಯೇತಿ ಮಹಾಸುರಮ್
ಅಬ್ರವೀದ್ದೈತ್ಯರಾಜೋ ಮಾಮಭಿವಂದ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ||೨೦||

ಭೋಃ ಪ್ರಭೋ = ಎಲೆ ಒಡೆಯನೆ! ವಯಮಪಿ = ನಾವೂ ಏವಮೇವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭೀತಾಃ = ಅಂಜಿದವರುಗಳಾಗಿ [1]ತ್ವಾಂ = ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಶರಣಂ = ಮರೆಹೋಗುಹವನ ಆಗತಾ ಹಿ = ಎಯ್ದಿದವರುಗಳಲಾ. ಭೋ ಪದ್ಮಜ = ಎಲೆ ಕಮಲಭವನೇ! ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ತಾರಕಾಸುರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಃ = ನಮ್ಮನು ತ್ರಾಹಿ = ರಕ್ಷಿಸು. ಸುಖದಃ = ಸುಖವ ಕೊಡುವಾತನು ಭವ = ಆಗು. ||೧೭||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ = ಬ್ರಹ್ಮನವಾಕ್ಯವು.

ಭೋಃ ಸರ್ವೇ ಅಮರಾಃ = ಎಲೆ ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ ಯುಷ್ಮಾಕಂ = ನಿಮಗೆ ಮಹತ್ = ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಸುಖದಂ = ಸುಖವ ಕೊಡುವಂಥಾ ಉಪಾಯವನು ಶೃಣುಧ್ವಂ = ಕೇಳಿ. ದೃಪ್ತಃ = ಕೊಬ್ಬಿದಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅಸೌ = ಈ ತಾರಕಾಖ್ಯಃ = ತಾರಕನೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸನು ಪರಮಂ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ತಪಃ = ತಪಸ್ಸನು ತತಾಪ = ತಪಿಸಿದನು. ಮಾಡಿದನೆಂಬುದರ್ಥ.

ತಸ್ಯ ದೈತ್ಯಸ್ಯ = ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ತಪಸಾ = ತಪಸ್ಸಿಂದ ದಹ್ಯಮಾನಂ = ಬೇಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಚರಾಚರಂ = ಸಚರಾಚರವನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ತದ್ವರದಾನಾರ್ಥಂ = ಆ ತಾರಕಾಸುರಂಗೆ ವರವಕೊಡಲೋಸ್ಕರ ತಾರಕಾಂತಿಕಂ = ತಾರಕನ ಸಮೀಪವನು ಅಹಂ = ನಾನು ಗತಃ = ಎಯ್ದಿದಾತನು. ||೧೯||

ಭೋ ವತ್ಸ = ಎಲೆ ಮಗನೆ ವರಂ = ವರವನು ವರಯ = ಬೇಡು. ಇತಿ

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ತಾರಕ ಉವಾಚ

> ಅವಧ್ಯೋ ಹಿ ಸುರೈಸ್ಸರ್ವೈಃ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯೈಃ ಪದ್ಮಸಂಭವ
> ಭವಾಮ್ಯಹಂ ಯಥಾ ದೇವ ತಥಾ ತ್ವಂ ದೇಹಿ ಮೇ ವರಮ್ ||೨೧||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

> ಏವಮಸ್ತ್ವಿತ್ಯಹಂ ತಸ್ಮೈ ವರಂ ದತ್ವಾ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ
> ಅನ್ಯಚ್ಚೋಕ್ತಂ ಹಿತಾರ್ಥಂ ವಃ ಕಸ್ಮಾದ್ವಧ್ಯೋಽಸಿ ತಂ ವದ ||೨೨||

ತಾರಕ ಉವಾಚ

= ಹೀಗೆಂದು ಮಹಾಸುರಃ = ಮಹಾದೈತ್ಯನನು ಕುರಿತು ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಉಕ್ತಂ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ದೈತ್ಯರಾಜಃ = ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ರಾಯನಹಂಥಾ ತಾರಕನು ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಅಭಿವಂದ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೨೦||

ತಾರಕ ಉವಾಚ = [1]ತಾರಕಾಸುರನ ವಾಕ್ಯವು.[1]

ಭೋಃ ಪದ್ಮಸಂಭವ = ಎಲೇ ಕಮಲಭವನೇ ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣ ವಾಗಿ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯೈಃ = ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೈಸ್ಸುರೈಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಅವಧ್ಯಃ = ಕೊಲಿಸಿಕೊಳದಾತನು, ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಭವಾಮಿ = ಆಗುತ್ತಿಹೆನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ತ್ವಂ = ನೀನು ಮೇ = ಎನಗೆ ವರಂ = ವರವನು ದೇಹಿ = ಕೊಡು. ||೨೧||

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ = ಬ್ರಹ್ಮನು ನುಡಿದನು.

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಅಹಂ = ನಾನು ತಸ್ಮೈ = ಆ ತಾರಕಂಗೋಸ್ಕರ ವರಂ = ವರವನು ದತ್ವಾ = ಕೊಟ್ಟು ಭೋ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ = ಎಲೇ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ವಃ = ನಿಮ್ಮ ಹಿತಾರ್ಥಂ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕಸ್ಮಾತ್ = ಆವಾತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಧ್ಯಃ = ವಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನು ಅಸಿ = ಆಗುತ್ತಿಹೆ. ತಂ = ಅವನು ವದ = ಹೇಳು. ಎಂದು ಅನ್ಯಚ್ಚ = ಮತ್ತೊಂದು ವಾಕ್ಯವು ಉಕ್ತಂ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೨||

ತಾರಕ ಉವಾಚ = ತಾರಕಾಸುರನು[2] ನುಡಿದನು.[2]

---

[1] (ಖ) ಪಾಠ (ಕ) ಇಲ್ಲ [2] ನ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ಯೋಽಯಂ ದೇವಾದಿದೇವೇಶಃ ಕಪರ್ದೀ ನೀಲಲೋಹಿತಃ
ತಸ್ಯ ರೇತಃ ಸುರಾಃ ಪೀತ್ವಾ ಸಗರ್ಭಾ ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಹ ||೨೩||

ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ತತೋ ಜಾತಾನ್ಮೃತ್ಯುರಿಷ್ಟಂ ನ ಚಾನ್ಯತಃ
ತಥಾಸ್ತ್ವಿತಿ ತತಶ್ಚೋಕ್ತ್ವಾ ಗತೋಽಹಂ ಮೇರುಮೂರ್ಧನಿ ||೨೪||

ಗಚ್ಛಧ್ವಂ ಶರಣಂ ತಸ್ಮಾಚ್ಛರಣ್ಯಂ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್
ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಮುಮಾಕಾಂತಂ ಶಂಕರಂ ಲೋಕಶಂಕರಮ್ ||೨೫||

ಮುಕ್ತ್ವಾ ಹರಾತ್ಮಜಂ ದೇವಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ಸಚರಾಚರೇ
ತಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಭೋ ದೇವಾಃ ತಾರಕಂ ಯೋ ವಧಿಷ್ಯತಿ ||೨೬||

ದೇವಾಧಿದೇವೇಶಃ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಕಪರ್ದೀ = ಜಟಾಜೂಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅಯಂ = ಈ ನೀಲಲೋಹಿತಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿದ್ದಾನು ತಸ್ಯ = ಆ ಶಿವನ ರೇತಃ = ಇಂದ್ರಿಯವನು ಸುರಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳು ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಹ = ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಪೀತ್ವಾ = ಪಾನವಮಾಡಿ ಸಗರ್ಭಾಃ = ಗರ್ಭದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾವರುಗಳು ಭವಿಷ್ಯಂತಿ = ಆದಾರು. ತತಃ = ಆ ಇಂದ್ರಿಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಾತಾತ್ = ಹುಟ್ಟಿದಾತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮೃತ್ಯುಃ = ಮರಣವು ಇಷ್ಟಂ = ಬಯಕೆ. ಅನ್ಯತಃ = ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನ = ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲ. ತಥಾಽಸ್ತು = ಹಾಂಗಾಗಲಿ ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ತತಃ = ಅಪ್ಪಟರಮೇಲೆ ಅಹಂ ತು = ನಾನು ಮೇರುಮೂರ್ಧನಿ = ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಗತಃ = ಎಯ್ದಿದಾತನು. ||೨೪||

ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರಣ್ಯಂ = ಮರೆಹೋಗಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಉಮಾಕಾಂತಂ = ಪಾರ್ವತಿಯ ವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಲೋಕಶಂಕರಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಖವನು ಮಾಡುವಂಥಾ ಶಂಕರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಶರಣಂ = ಮರೆಹೋಗುಹವನು ಗಚ್ಛಧ್ವಂ = ಎಯ್ದಿ. ||೨೫||

ಭೋ ದೇವಾಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ ! ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಹರಾತ್ಮಜಂ = ಶಿವನ ಕುಮಾರನನು ಮುಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು ಸಚರಾಚರೇ = ಚರಾಚರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ = ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ತಾರಕಂ = ತಾರಕಾಸುರನನು ವಧಿಷ್ಯತಿ = ಕೊಂದಾನು ತಂ = ಆ ವಧಿಸುವಾತನನು ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ = ಕಾಣೆನು. ||೨೬||

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಶ್ಶಚೀಪತಿಃ
ಕಥಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯೇವಮಾಲೋಚ್ಯ ಮನಸಾ ದ್ವಿಜಾಃ ||೨೭||

ಗುರುಣಾ ದೈವತೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ ಪುನರೇವ ಸ ದೇವರಾಟ್
ಹರಸ್ಯೈವ ಸುತೋತ್ಪತ್ತೌ ಉಪಾಯಶ್ಚಿಂತ್ಯತಾಂ ಸುರಾಃ ||೨೮||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಯಯುರ್ದೇವಾಃ ಶಕ್ರಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ
ಮೇರೋರುತ್ತರತಃ ಶೃಂಗಂ ಯತ್ರ ತಿಷ್ಠತಿ ಮಾಧವಃ ||೨೯||

ಗುಪ್ತೋ ಭೀತಸ್ಸ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ತಾರಕಸ್ಯ ಭಯಾದ್ದ್ವಿಜಾಃ
ಸಬ್ರಹ್ಮಕಾನ್ಸುರಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹೃಷ್ಟಃ ಪ್ರೋವಾಚ ಮಾಧವಃ ||೩೦||

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೈ ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದಂಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳಿರಾ ಶಚೀಪತಿಃ = ಶಚೀವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ = ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಬ್ರಹ್ಮನ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಇತಿ = ಆದೀತೋ (ಆಮದೋ) ಎಂದು ಹೀಂಗೆ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮನಸಾ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಲೋಚ್ಯ = ಆಲೋಚನೆಯ ಮಾಡಿ ; ||೨೭||

ಸಃ ದೇವರಾಟ್ = ಆ ಇಂದ್ರನು ಗುರುಣಾ = ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೊಡನೆ ದೈವತೈ-ಸ್ಸಾರ್ಧಂ = ದೇವರ್ಕಳೊಡನೆ ಪುನರೇವ = ಮರಳಿ ಆಲೋಚನೆಯ ಮಾಡಿ ಭೋ ಸುರಾಃ = ಎಲೇ ದೇವತೆಗಳಿರಾ ಹರಸ್ಯ = ಶಿವನ ಸುತೋತ್ಪತ್ತಾವೇವ = ಪುತ್ರನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಾಯಃ = ಉಪಾಯವು ಚಿಂತ್ಯತಾಂ = ಚಿಂತಿಸಲುಪಡಲಿ.

ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು ಶಕ್ರಾದ್ಯಾಃ = ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ = ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸಹಿತವಾದವರಾಗಿ ಯತ್ರ = ಯಾವುದಾನೊಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಧವಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಾನು. ತತ್ರ = ಆ ಠಾವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೇರೋಃ = ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಉತ್ತರತಃ = ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯ ಶೃಂಗಂ = ಶಿಖರವನು ಪ್ರಯಯುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೨೯||

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೈ [1]ಬ್ರಾಹ್ಮ[1]ಣರುಗಳಿರಾ ತಾರಕಸ್ಯ ಭಯಾತ್ = [2]ತಾರಕಾಸುರನ ಭೀತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂ[2]ದ ಭೀತಃ = ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಗುಪ್ತಃ =

---

[1] ದ್ವಿಜ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಉಪಾಯಶ್ಚಿಂತಿತಃ ಕೋವಾ ವಧಾರ್ಥಂ ತಾರಕಸ್ಯ ಹಿ
ಅಸ್ತಿ ಚೇದುಚ್ಯತಾಂ ದೇವಾಃ ಶರ್ಮ ನೋ ಜಾಯತೇ ಯಥಾ ||೩೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಏವಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಚಶ್ಶ್ರುತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಸ್ಸುರಸತ್ತಮಾಃ
ಯಥೋಕ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತಸ್ಮೈ ತಥೋಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣವೇ ಸುರೈಃ ||೩೨||

ಕಿಮಿದಾನೀಂ ಚ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ದೇವರಾಟ್
ಸಸ್ಮಾರ ಮನಸಾ ಕಾಮಮಜೇಯಂ ಸಸುರಾಸುರೈಃ ||೩೩||

ಅಡಗಿದ್ದಂಥಾ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ = ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಮಾಧವಃ = ಲಕ್ಷ್ಮೀವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ವಿಷ್ಣು ಸಬ್ರಹ್ಮಕಾನ್ = ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ಸುರಾನ್ = ದೇವತೆಗಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಹೃಷ್ಟಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಪ್ರೋವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೩೦||

[1]ಭೋ ದೇವಾಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ ![1] ಹಿ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತಾರಕಸ್ಯ = ತಾರಕಾಸುರನ ವಧಾರ್ಥಂ = ವಧೆಗೋಸ್ಕರ ಕಃ ಉಪಾಯಃ = ಆವ ಉಪಾಯವು ಚಿಂತಿತಃ = ನೆನೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಸ್ತಿ ಚೇದ್ವಾ = ಉಂಟಾದ ಪಕ್ಷೇ ನಃ = ನಮಗೆ ಶರ್ಮ = ಸುಖವು ಯಥಾ = [2]ಎಹೆಂಗೆ[2] ಜಾಯತೇ = ಹುಟ್ಟುತ್ತಿಹುದು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಉಚ್ಯತಾಂ = ನುಡಿಯಲುಪಡಲಿ. ||೩೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ—[3]ಸೂತಮುನಿಯ ವಾಕ್ಯವು.[3]

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಸತ್ತಮಾಃ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣೋಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ = ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಉಕ್ತಂ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸುರೈಃ — ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ತಸ್ಮೈ ವಿಷ್ಣವೇ—ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಂಗೆ ಉಕ್ತಂ—ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩೨||

ಇದಾನೀಂ—ಈಗಳು ಕರ್ತವ್ಯಂ—ಮಾಡಬೇಕಾದಂಥಾದ್ದು ಕಿಂ ಚ—ಏನು ? ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು ಸಂಚಿಂತ್ಯ — ನೆನದು ದೇವರಾಟ್ — ದೇವರಾಯನಹಂಥಾ

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಹೆಂಗೆ (ಖ) [3] (ಖ) ಪಾಠ

ಶಕ್ರಸ್ಯ ಚಿಂತಿತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕಾಮೋ ರತಿಪತಿಃ ಸ್ವಯಮ್
ಶಚೀಪತಿಂ ಸಮಾಗತ್ಯ ಪ್ರಾಹ ಪುಷ್ಪಧನುರ್ಧರಃ ||೩೪||

ಕಾಮ ಉವಾಚ

ಕಿಂ ಕಾರ್ಯಂ ತ್ರಿದಶಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಕಿಂ ಮಯಾ ವಿಭೋ
ತೀವ್ರೇಣ ತಪಸಾ ಕೋ ಹಿ ಸ್ಥಾನಮೀಹತಿ ತಾವಕಮ್ ||೩೫||

ಕಿಂ ವಾ ಕಾಚಿತ್ತವಾದೇಶಂ ಕರ್ತುಂ ನೇಚ್ಛತಿ ಚಾಂಗನಾ
ತಾಂ ಕಾಮಿನೀಂ ಕರೋಮ್ಯದ್ಯ ತವ ಧ್ಯಾನಪರಾಯಣಾಮ್ ||೩೬||

ಇಂದ್ರನು ಸಸುರಾಸುರೈಃ — ದೇವಾಸುರರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಜೇಯಂ — ಗೆಲಲುಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಕಾಮಂ—[2]ಮನ್ಮಥನನು[2] ಮನಸಾ— ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಸ್ಮಾರ—ನೆನೆದನು. [3]ಸ್ಮೃ+ಆಧ್ಯಾನೇ[3] ಇತಿ ಧಾತುಃ. ||೩೩||

ಶಕ್ರಸ್ಯ ಇಂದ್ರನ ಚಿಂತಿತಂ—ನೆನಹನು ಜ್ಞಾತ್ವಾ —ಅರಿದು ರತಿಪತಿಃ— ರತಿದೇವಿಯ—ಪುರುಷನಹಂಥಾ ಕಾಮಃ—ಪುಷ್ಪಾಯುಧನು ಸ್ವಯಂ — ತಾನೇ ಶಚೀಪತಿಂ — ಶಚೀವಲ್ಲಭನಹಂಥಾ ಇಂದ್ರನನು ಸಮಾಗತ್ಯ — ಎಯ್ದಿ ಪುಷ್ಪ-ಧನುರ್ಧರಃ—ಪುಷ್ಪಚಾಪವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಮನ್ಮಥನು ಪ್ರಾಹ—ನುಡಿದನು. ೩೪ ಕಾಮ ಉವಾಚ.—[4]ಕಾಮನ ವಾಕ್ಯವು [4]

ತ್ರಿದಶಶ್ರೇಷ್ಠ—ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಭೋ ವಿಭೋ — ಎಲೇ ಒಡೆಯನೇ ಕಿಂ ಕಾರ್ಯಂ—ಏನು ಕಾರ್ಯವು ? ಮಯಾ—ಎನ್ನಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯಂ—ಮಾಡ ಬೇಕಾದಂಥಾದು ಕಿಂ—ಏನು? ಕಃ = ಆವಾತನು ಹಿ — ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತೀವ್ರೇಣ ತಪಸಾ—ಉಗ್ರತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ತಾವಕಂ — ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧ ವಹಂಥಾ ಸ್ಥಾನಂ—ಸ್ಥಾನವನು ಈ ಹತಿ—ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಕಿಂವಾ—ಅಲ್ಲಾ ಕಾಚಿದಂಗನಾ ಚ—ಒಬ್ಬಾಳೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ತವ— ನಿನ್ನ ಆದೇಶಂ—ಆಜ್ಞೆಯನು ಕರ್ತುಂ—ಮಾಡಲು ನೇಚ್ಛತಿ — ಇಚ್ಛಯಿಸ್ಪತ್ರಿರಳು, ತಾಂ ಕಾಮಿನೀಂ—ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನು ಅದ್ಯ—ಈಗ ತವ—ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನ ಪರಾಯಣಾಂ — ನೆನಹಿನಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾಯಕನಾಗಿ [ನುಳ್ಳಾತಳನ್ನಾಗಿ] ಕರೋಮಿ—ಮಾಡುವೆನು. ||೩೬||

---

[2] ಪಂಚಶರನನು (ಖ) [3] ಸ್ಮೃಜ್+ಧ್ಯಾನೇ (ಖ) (ಕ) ಲುಪ್ತ
[4] (ಕ.ಖ) ಪಾಠ. [5] ಇಚ್ಛಯಿಸು (ಕ)

ನ ಕಶ್ಚಿದಸ್ತಿ ಮೇ ಶೂರೋ ನ ಮಾನೀ ನ ಚ ಪಂಡಿತಃ
ಚ್ಯಾವಯಾಮಿ ಜಗತ್ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಂ ಭವಗೋಚರಮ್ ||೩೭||

ಅಥ ಕಿಂ ಬಹುನೋಕ್ತೇನ ದುರ್ವಾಸಾಶ್ಚ ಮಹಾಮುನಿಃ
ಯೋಽಸೌ ಪಿನಾಕೀ ವಿಶ್ವೇಶಸ್ತಮಪಿ ಚ್ಯಾವಯಾಮ್ಯಹಮ್ ||೩೮||

ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ

ಜಾನಾಮ್ಯಹಂ [1]ರತೀನಾಥ[1] ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಪುಷ್ಪಧನ್ವನಃ
ನೂನಂ ಹಿ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಣಿ ತ್ವತ್ತಃ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ [2]ನಾನ್ಯತಃ[2] ||೩೯||

ಮೇ—ಎನಗೆ ಕಶ್ಚಿತ್—ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಶೂರಃ—ವೀರನು ನಾಸ್ತಿ—ಇಲ್ಲ. ಮೇ—ಎನಗೆ ಮಾನೀ— ಗರ್ವಿಯಹಂಥಾತನು ನ—ಇಲ್ಲ. ಮೇ —ಎನಗೆ ಪಂಡಿತೋಽಪಿ—ಬಲ್ಲವನು ನ—ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಂ—ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಭವಗೋಚರಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನೊಡನೆ ಕಾಣಬಹಂಥಾ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಜಗತ್—ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಚ್ಯಾವಯಾಮಿ — ಭಂಗಿಸುವೆನು. [3]ಚ್ಯುತಿರ್ — ರಕ್ಷಣೇ ? ಎಂಬ ಧಾತು. ಚ್ಯು ಸಹನೇ ಹಸನೇ ಚ ಇತ್ಯೇಕೇ |[3] ||೩೭||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಹುನಾ ಉಕ್ತೇನ—ಹೇಳುವ ನುಡಿದುದರಿಂದ ಕಿಂ—ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು ? ಮಹಾಮುನಿಃ—ಮಹಾಋಷಿಯಹಂಥಾ ದುರ್ವಾಸಾಶ್ಚ—ದುರ್ವಾಸನಿದ್ದಾನು, ವಿಶ್ವೇಶಃ—ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಯಃ—ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅಸೌ—ಈ ಪಿನಾಕೀ — ಪರಮೇಶ್ವರನಿದ್ದಾನು, ತಮಪಿ — ಆತ [ನ]ನಾಯಿತ್ತಾದರೂ ಅಹಂ—ನಾನು ಚ್ಯಾವಯಾಮಿ—ಭಂಗಿಸುವೆನು. ||೩೮||
ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ—ಇಂದ್ರನ ವಾಕ್ಯವು.

ಭೋ ರತೀನಾಥ — ಎಲೆ ರತಿದೇವಿಯ ವಲ್ಲಭನೆ ಪುಷ್ಪಧನ್ವನಃ —[4][ಪುಷ್ಪ ಚಾಪವನುಳ್ಳ ನಿನ್ನ][4] ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನು ಅಹಂ—ನಾನು ಜಾನಾಮಿ—ಬಲ್ಲೆನು. ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಣಿ—ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಂಗಳು ತ್ವತ್ತಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ನೂನಂ—ಅತ್ಯಂತ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ ಹಿ—ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಿಹವಲಾ. ಅನ್ಯತಃ—ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನ —ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಿರವು. ||೩೯||

1 ಪುರಾಣಪಾಠಾತ್ ಸಾಧುತ್ವಂ 2 ನಾನ್ಯಥಾ (ಘ)
3 ಚ್ಯುತಿ + ಕ್ಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು (ಕ) ಚ್ಯುತಿ + ರಕ್ಷಣೇ ಎಂಬ ಧಾತು (ಖ) ಅರ್ಥದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಚ್ಯುಙ್ + ಗತೌ ಇತಿ ಧಾತೋಃ ಣಿಜಂತಸ್ಯ ರೂಪಮಿದಮಿದಮಿತಿ ವಕ್ತುಂ ಯುಕ್ತಮ್ 4 ಪುಷ್ಪಚಾಪಸ (ಕ. ಖ. ವ್ಯಾ.)

ಯತ್ರಾಸ್ತೇ ಭಗವಾಂಚ್ಛಂಭುಃ ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಸಮಾಹಿತಃ
ಗಚ್ಛ ಪಾರ್ಶ್ವಂ ಮಹೇಶಸ್ಯ ಸುರಾಣಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ||೪೦||

ಚಿತ್ತಂ ಹರಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷೋಭ್ಯ ಪಾರ್ವತ್ಯಾ ಸಂಗಮಂ ಕುರು
ಏತದೇವ ಹಿ ಮತ್ಕಾರ್ಯಮೇಷ ಏವ ಮನೋರಥಃ ||೪೧||

ಏತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ತ್ವಂ ಹಿ ಸ್ಮೃತಃ ಪುಷ್ಪಧನುರ್ಧರ
ಏವಂ ಶಕ್ರವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಬಲವಾನ್ ಮಕರಧ್ವಜಃ ||೪೨||

ಮಧೋಸ್ಸಖಾ *ರತೀಯುಕ್ತಃ* ಪಂಚಬಾಣೋ ಮನೋಭವಃ
ಯತ್ರಾಸ್ತೇ ಭಗವಾಂಚ್ಛಂಭುಃ ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಸಮಾಹಿತಃ ||೪೩||

ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟ್ಯಾ — ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾಹಿತಃ — ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭಗವಾನ್ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಶಂಭುಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಯತ್ರ—ಆವುದಾನೊಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತೇ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಾನು ತತ್ರ—ಅಲ್ಲಿ ಸುರಾಣಾಂ—ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ—ಹಿತವ ಬಯಸುವುದರಿಂದ ಮಹೇಶಸ್ಯ —ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾರ್ಶ್ವಂ—ಸಮೀಪವನು ಗಚ್ಛ—ಎಯ್ದು. ||೪೦||

ಹರಸ್ಯ—ಶಿವನ ಚಿತ್ತಂ—ಚಿತ್ತವನು ಸಂಕ್ಷೋಭ್ಯ— ಸಂಚಲವ ಮಾಡಿ ಪಾರ್ವತ್ಯಾ—ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಸಂಗಮಂ— ಕೂಟವನು ಕುರು — ಮಾಡು. ಏತದೇವ—ಇದೇ ಮತ್ಕಾರ್ಯಂ ಹಿ—ಎನ್ನ ಕಾರ್ಯವಲಾ. ಏಷ ಏವ—ಇದೇ ಮನೋರಥಃ—ಮನಸ್ಸಿನ ಬಯಕೆ. ||೪೧||

ಭೋ ಪುಷ್ಪಧನುರ್ಧರ !—ಎಲೆ ಪುಷ್ಪಚಾಪವ ಧರಿಸಿದಾತನೇ ! ತ್ವಂ — ನೀನು ಏತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರಣಾತ್—ಇದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ಮೃತೋ ಹಿ— ನೆನೆಯಲುಪಟ್ಟಾತನಲಾ. ಏವಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶಕ್ರವಚಃ — ಇಂದ್ರನ ವಾಕ್ಯವನು ಬಲವಾನ್ — ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಕರಧ್ವಜಃ — ಕಾಮನು ಶ್ರುತ್ವಾ= ಕೇಳಿ. ||೪೨||

ಮಧೋಃ—ವಸಂತನ ಸಖಾ — ಸಂಗಡಿಗನಹಂಥಾ ಪಂಚಬಾಣಃ — ಅಯ್ದು ಬಾಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮನೋಭವಃ — ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಮಕರಧ್ವಜಃ— ಕಾಮನು ರತೀಯುಕ್ತಃ — ರತಿದೇವಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದಾತನಾಗಿ,

---

* ಪುರಾಣಪಾಠವಾದ್ದರಿಂದ ಸಾಧು

ನಿಷ್ಕಂಪಶ್ಚಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ಚಿಂತ್ಯಮಾನೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶಂಭೋಃ ರಾಯತನಮಪಶ್ಯನ್ಮಕರಧ್ವಜಃ ||೪೪||

ಶೈಲಾದಿಂ ದ್ವಾರದೇಶೇ ತು ಮೇರುಶೃಂಗಮಿವೋನ್ನತಮ್
ಸರ್ವಾಭರಣಸಂಯುಕ್ತಂ ಸಹಸ್ರಾದಿತ್ಯವರ್ಚಸಮ್ ||೪೫||

ಶೂಲಹಸ್ತಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ ಚ ಚಂದ್ರಾವಯವ ಭೂಷಣಮ್[1]
ವಜ್ರಪಾಣಿಂ ಚತುರ್ಬಾಹುಂ ದ್ವಿತೀಯಮಿವ ಶಂಕರಮ್ ||೪೬||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮದನೋ ವಿಪ್ರಾಃ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಸ್ತದಾಽಭವತ್
ಕಥಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶಂಭುಂ ತ್ರಿದಶವಂದಿತಮ್ ||೪೭||

ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟ್ಯಾ—ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾಹಿತಃ—ಇರಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಗವಾನ್—ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಂಭುಃ—ಸುಖವನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಿಷ್ಕಂಪಃ — ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದಾತನಾಗಿ ಆತ್ಮನಾ — ತನ್ನಿಂದ ಆತ್ಮಾನಂ—ತನ್ನನು ಚಿಂತ್ಯಮಾನಃ—ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾತನಾಗುತವು ಯತ್ರ — ಆವ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತೇ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಾನು, ತತ್ರ — ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ಯ — ಎಯ್ದಿ ಶಂಭೋಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಯತನಂ ಚ—ಸ್ಥಾನವನು ಅಪಶ್ಯತ್—ಕಂಡನು.

ದ್ವಾರದೇಶೇ ತು—ಬಾಗಿಲ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೇರುಶೃಂಗಮಿವ—ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರವಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಉನ್ನತಂ—ಉನ್ನತನಹಂಥಾ ಸರ್ವಾಭರಣ ಸಂಯುಕ್ತಂ—ಸಮಸ್ತ ಆಭರಣಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಸಹಸ್ರಾದಿತ್ಯವರ್ಚಸಂ—ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೂಲಹಸ್ತಂ — ತ್ರಿಶೂಲಹಸ್ತನಹಂಥಾ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ—ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದ್ರಾವಯವಭೂಷಣಂ—ಚಂದ್ರನ ಶರೀರವೇ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ವಜ್ರಪಾಣಿಂ — ವಜ್ರಹಸ್ತನಹಂಥಾ ಚತುರ್ಬಾಹುಂ — ನಾಲ್ಕು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದ್ವಿತೀಯಂ ಶಂಕರಮಿವ — ಎರಡನೆಯ ಶಿವನು ಅಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಶೈಲಾದಿಂ—ಶಿಲಾದ ಮುನಿಯ ಪುತ್ರನ ಹಂಥಾ, ||೪೬||

ತಂ—ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನು ಮದನಃ— ಕಾಮನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ಕಂಡು, ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ—ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳಿರಾ! ತದಾ—ಆಗ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಃ — ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಮುಸುಕಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾತನು[2] ಅಭವತ್—ಆದನು. ಕಥಂ—ಹೇಂಗೆ

---

[1] ಭೂಷಣಂ (ಖ.ಘ ಮೂಲ) ಭೂಷಿತಂ (ಖ.ಗ) [2] ಒಟ್ಟಾತನು (ಕ)

ಕಥಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸುರಾಣಾಂ ಪ್ರೀತಿಕಾರಣಮ್
ಚಿಂತಯಿತ್ವಾ ತು ಬಹುಧಾ ವಂಚನಾರ್ಥಾಯ ನಂದಿನಃ ||೪೮||

ವಾಯುರೂಪಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಸುಗಂಧಮೃದುಶೀತಳಮ್
ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಚ ತದಾ ಕಾಮೋ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದಿಶಮಾಶ್ರಯತ್ ||೪೯||

ತೇನ ಯಾಮ್ಯಾಂ ದಿಶಂ ಯೋ ಹಿ ವಾಯುರ್ವಾತಿ ಸುಖಾವಹಃ
ಅದ್ಯಾಪಿ ಕಾರಣಾತ್ಸೋಽಪಿ ಸುಗಂಧೋ ಮೃದುಶೀತಲಃ ||೫೦||

ಅಪಶ್ಯತ್ತತ್ರ ಮದನಃ ಸೂರ್ಯಕೋಟಿಸಮೋದಿತಮ್
ಸಹಸ್ರನಯನಂ ದೇವಂ ಸಹಸ್ರತನುಮೀಶ್ವರಮ್ ||೫೧||

ಪ್ರವಿಶ್ಯ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತ್ರಿದಶವಂದಿತಂ — ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ವಂದಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಂಭುಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮಿ—ಕಂಡೇನು ? ||೪೭||

ಸುರಾಣಾಂ—ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕಾರಣಂ — ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುವಂಥಾ ಕಾರ್ಯಂ—ಕಾರ್ಯವನು ಕಥಂ—ಹೇಂಗೆ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ—ಮಾಡೀನು ? ನಂದಿನಃ —ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ವಂಚನಾರ್ಥಾಯ— ಠಕ್ಕಿಸಲೋಸ್ಕರ ಬಹುಧಾ — ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ **ಚಿಂತಯಿತ್ವಾ ತು—ಚಿಂತಿಸಿ,** ||೪೮||

ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಕಾಮಃ—ಕಾಮನು ತದಾ—ಆಗ ಸುಗಂಧಮೃದು-ಶೀತಳಂ—ಸೌರಭ್ಯ ಮಾಂದ್ಯ ಶೈತ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಾಯುರೂಪಂ — ವಾಯುವಿನ ರೂಪವನು ಕೃತ್ವಾ—ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರವಿಶ್ಯ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದಿಶಂ ಚ —ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕನು ಆಶ್ರಯತ್—ಆಶ್ರೈಸಿದನು. ||೪೯||

ಯಃ—ಆವನಾನೊಬ್ಬ ವಾಯು ತೇನ—ಅದು ಕಾರಣದಿಂದ ಸುಖಾವಹಃ ಸೊಗಸ ಧರಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಯಾಮ್ಯಾಂ ದಿಶಂ — ತೆಂಕಣದಿಕ್ಕನು ವಾತಿ ಹಿ— ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನಲಾ. ವಾ+ಗತಿಗಂಧನಯೋಃ ಇತಿ ಧಾತುಃ. ಅದ್ಯಾಪಿ—ಈಗಲೂ ಕಾರಣಾತ್—ಅದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸೋಽಪಿ — ಆ ವಾಯು ಸುಗಂಧಃ —ಸುವಾಸನೆಯನುಳ್ಳಾತನಾದನು. ಮೃದುಶೀತಲಃ — ಮಾಂದ್ಯಶೈತ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಾದನು. ||೫೦||

ತತ್ರ—ಆ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಮದನಃ—ಕಾಮನು ಉದಿತಂ — ಉದಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸೂರ್ಯಕೋಟಿಸಮ—ಸೂರ್ಯಕೋಟಿಯುಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ಸಹಸ್ರನಯನಂ—ಸಾವಿರಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಂ— ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ

ನೀಲಕಂಠಂ ಸುಧಾಭಾಸಂ ಶುಭ್ರಖಂಡೇಂದುಧಾರಿಣಮ್
ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಸಂಹಾರ ಸ್ಥಿತ್ಯನುಗ್ರಹಕಾರಣಮ್ ||೫೨||

ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಸಂಕಾಶಂ ವಿಧೂಮಮಿವ ಪಾವಕಮ್
ಉಡುಮಾಲಾಂಚಿತಂ ದೇವಂ ಸೂರ್ಯಮಾಲಾವಿಭೂಷಿತಮ್ ||೫೩||

ಅನೌಪಮ್ಯಮಸಾದೃಶ್ಯಮಪ್ರಮೇಯಮನಾಕುಲಮ್
ಜಗಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಜಗದ್ಬಾಹುಂ ಜಗಚ್ಛೀರ್ಷಂ ಜಗನ್ಮಯಮ್ ||೫೪||

ಜಗತ್ಪಾದಂ ಜಗಚ್ಛ್ರೋತ್ರಂ ಸ್ಥೂಲಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪರಾತ್ಪರಮ್
ರುದ್ರಂ ಪಶುಪತಿಂ ಘೋರಂ ಭೀಮಂ ಶರ್ವಂ ಭವಂ ದ್ವಿಜಾಃ ||೫೫||

ಸಹಸ್ರತನುಂ — ಸಹಸ್ರಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಶ್ವರಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಪಶ್ಯತ್—ಕಂಡನು. ||೫೧||

ನೀಲಕಂಠಂ — ನೀಲಕಂಠನಹಂಥಾ ಸುಧಾಭಾಸಂ — ಅಮೃತದೋಪಾದಿ ಶುಭ್ರವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶುಭ್ರಖಂಡೇಂದುಧಾರಿಣಂ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರನ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಸಂಹಾರಸ್ಥಿತ್ಯನುಗ್ರಹಕಾರಣಂ — ಲೋಕದ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರ ಪಾಲನೆ ಅನುಗ್ರಹಂಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಹಂಥಾ, ||೫೨||

ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಸಂಕಾಶಂ—ನಿರ್ಮಲವಹ ಸ್ಫಟಿಕದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಧೂಮಂ—ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪಾವಕಂ ಇವ—ಅಗ್ನಿ[1]ಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿರ ತಕ್ಕಂಥಾ[1] ಉಡುಮಾಲಾಂಚಿತಂ—ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಗಳನು ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಸೂರ್ಯ ಮಾಲಾವಿಭೂಷಿತಂ—ಸೂರ್ಯಮಾಲೆಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವಂ — ದೇವನಹಂಥಾ, ||೫೩||

ಅನೌಪಮ್ಯಂ—ಉಪಮಾನರಹಿತನಹಂಥಾ ಅಸಾದೃಶ್ಯಂ—ಸಮಾನವಿಲ್ಲದೇ ಯಿದ್ದಂಥಾ ಅಪ್ರಮೇಯಂ — [2]ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇಯಿದ್ದಂಥಾ[2] ಅನಾಕುಲಂ —[3] ಚಂಚಲವಿಲ್ಲದೇಯಿದ್ದಂಥಾ[3] ಜಗಚ್ಚಕ್ಷುಃ — ಲೋಕಂಗಳೇ ದೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಜಗದ್ಬಾಹುಂ—ಲೋಕಂಗಳೇ ಭುಜಂಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಜಗಚ್ಛೀರ್ಷಂ —ಲೋಕಂಗಳೇ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಜಗನ್ಮಯಂ — ಲೋಕವೇ ಮೂರ್ತಿ ಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ, ||೫೪||

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ—ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ಜಗತ್ಪಾದಂ — ಲೋಕಂಗಳೇ ಪಾದಂ

---

1 ಯಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆಯಿದ್ದಂಥಾ (ಕ) 2,3 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಮಹಾದೇವಂ ಮಹೇಶಾನಮಷ್ಟಮೂರ್ತಿಂ ಜಗತ್ಪತಿಮ್
ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಂ ತ್ರಿಲೋಕೇಶಂ ಪೂಜಿತಂ [3]ಸಃಸುರಾಸುರೈಃ ||೫೬||

ಅಥ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾದೇವಂ ಪ್ರಹೃಷ್ಟೋ ಮಕರಧ್ವಜಃ
ನಿಷ್ಕೃಷ್ಯ ಚಾಪಮಾಪೂರ್ಯ ಸ್ಥಿತಃ ಪಶ್ಯನ್ ಭವೋದ್ಭವಮ್ ||೫೭||

ಏವಂ ಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಕಾಮಸ್ಯ ಸಹಸ್ರಾಣ್ಯಯುತಾನಿ ಷಟ್
ಗತಾನಿ ತಸ್ಯ ವರ್ಷಾಣಿ ಮುನೀಂದ್ರಾಶ್ಚಿತ್ತಜನ್ಮನಃ ||೫೮||

ಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಜಗಚ್ಛ್ರೋತ್ರಂ—ಲೋಕಂಗಳೇ ಕಿವಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಥೂಲಂ—ಸ್ಥೂಲರೂಪನಹಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ—ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪನಹಂಥಾ ಪರಾತ್ಪರಂ—ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದವು ಮೇಲೆ ಇಹಂಥಾ ರುದ್ರಂ—ದುಃಖವನು ಕೆಡಿಸುವಂಥಾ ಪಶುಪತಿಂ ಚ—ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಪಶುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಉಗ್ರಂ — ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಶರ್ವಂ—ಸಂಹಾರವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭವಂ—ಸೃಷ್ಟಿಯನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ,

ಮಹಾದೇವಂ—ಅಧಿಕನಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಮಹೇಶಾನಂ—ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಂ—ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಜಗತ್ಪತಿಂ—ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಂ—ಕಾಣಬಹಂಥಾ ಕಾಣಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ತ್ರಿಲೋಕೇಶಂ—ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಹಂಥಾ ಸಸುರಾಸುರೈಃ—ದೇವಾಸುರರುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪೂಜಿತಂ—ಅರ್ಚಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ||೫೬||

ಮಹಾದೇವಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ಕಂಡು ಮಕರಧ್ವಜಃ—ಕಾಮನು ಪ್ರಹೃಷ್ಟಃ=ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಅಥ=ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಾಪಂ=ಬಿಲ್ಲನು ಆಪೂರ್ಯ=ಏರಿಸಿ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಯ=ಸೆಳೆದು ಭವೋದ್ಭವಂ=ಸಂಸಾರವ ಹುಟ್ಟಿಸಿದಂಥಾ ಶಿವನನು ಪಶ್ಯನ್=ನೋಡುತವು ಸ್ಥಿತಃ=ಇದ್ದನು. ||೫೭||

ಭೋ ಮುನೀಂದ್ರಾಃ=ಎಲೆ ಮುನೀಶ್ವರರುಗಳಿರಾ! ಏವಂ=ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಸ್ಯ=ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಚಿತ್ತಜನ್ಮನಃ=ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತಸ್ಯ ಕಾಮಸ್ಯ=ಆ ಕಾಮಂಗೆ ಷಟ್ ಅಯುತಾನಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ವರ್ಷಾಣಿ=ಅರುವತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಂಗಳು ಗತಾನಿ=ಹೋದವು. ಅರುವತ್ತು ಸಾವಿರವರ್ಷಪರ್ಯಂತರ ಕಾಮನು ವೇಳೆಯ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದರ್ಥ. ||೫೮||

---

[3] ಚ (ಘ)

ತತಸ್ಸ ಭಗವಾನ್ದೇವೋ ನೇತ್ರೇ ಉನ್ಮೀಲ್ಯ ಶಂಕರಃ
ಅಪಶ್ಯದ್ಗಿರಿಜಾಂ ದೇವೀಮಗ್ರೇ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ ಶಿವಃ ||೫೯||

§ ಗಿರೀಂದ್ರಪುತ್ರೀಂ ತಪಸಿ ಪ್ರಸಕ್ತಾಂ
ಲಜ್ಜಾನ್ವಿತಾಂ ಪೂಷರದಾಂತಕಾರೀ ।
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಿಮತ್ರೇತಿ ವಿಕಲ್ಪಬುದ್ಧ್ಯಾ
ಕಾಮೋಽಯಮತ್ರೇತಿ ವಿಚಿಂತ್ಯ ಶರ್ವಃ ||೬೦||

ಜ್ಞಾತ್ವಾಽವಲೋಕ್ಯ ಪ್ರತಿಕೃಷ್ಟಚಾಪಂ
ನೇತ್ರಾಗ್ನಿನಾಽಸೌ ಮದನೋಽಪಿ ದಗ್ಧಃ ||೬೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ತತಃ = ಆಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಭಗವಾನ್ = ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನಹಂಥಾ ಶಂಕರಃ = ಸುಖವನು ಮಾಡುವಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಸಃ ಶಿವಃ = ಆ ಶಿವನು ನೇತ್ರೇ = ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನು ಉನ್ಮೀಲ್ಯ = ತೆರದು ಅಗ್ರೇ = ಇದಿರಲ್ಲಿ ಗಿರಿಜಾಂ ದೇವೀಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಅಪಶ್ಯತ್ = ಕಂಡನು. ||೫೯||

ಪೂಷರದಾಂತಕಾರೀ = ಪೂಷನ ದಂತವನು ನಾಶವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಶರ್ವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಪಸಿ = ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತಾಂ = ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಲಜ್ಜಾನ್ವಿತಾಂ = ಲಜ್ಜೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಗಿರೀಂದ್ರಪುತ್ರೀಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಕಿಮಿತಿ = ಏನು ನಿಮಿತ್ತವಿದ್ದಾ[1]ಳೋ ಅತ್ರ = ಇಲ್ಲಿ ಅಯಂ ಕಾಮಃ = ಈ ಕಾಮನು ಕಿಮಿತಿ = ಏನು ಕಾರಣವಿದ್ದಾನೋ ಎಂದು ಹೀಂಗೆ ವಿಕಲ್ಪಬುದ್ಧ್ಯಾ = ವಿಕಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದೆ ವಿಚಿಂತ್ಯ = ಚಿಂತಿಸಿ, ಜ್ಞಾತ್ವಾ = ಅರಿದು, ಪ್ರತಿಕೃಷ್ಟಚಾಪಂ = ಸೆಳೆಯಲುಪಟ್ಟ ಬಿಲ್ಲನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಮನನು ಅವಲೋಕ್ಯ = ನೋಡಲಾಗಿ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿನಾ = ನೊಸಲಕಣ್ಣ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅಸೌ ಮದನೋಽಪಿ = ಈ ಕಾಮನೂ ದಗ್ಧಃ = ಬೇಯಲುಪಟ್ಟನು. ||೬೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ = ಸೂತಮುನಿಯು ನುಡಿದನು.[2]

---

§ ಉಪೇಂದ್ರ ವಜ್ರವೃತ್ತ

[1] ದ್ದ (ಖ) [2] ಯ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ದಗ್ಧೇ ರತಿಪತೌ ಶಂಭುರುವಾಚಾಚಲಕನ್ಯಕಾಮ್
ಕಿಮಹಂ ತವ ದೇವೇಶಿ ಕರೋಮಿ ಮನಸಿ ಸ್ಥಿತಮ್ ||೬೨||

ವರಂ ಬ್ರೂಹಿ ಮಹಾದೇವಿ ದಾಸ್ಯಾಮ್ಯದ್ಯ ಸುರೇಶ್ವರಿ
ಮಯಿ ಪ್ರಸನ್ನೇ ದೇವೇಶಿ ಕಿಂ ದುರ್ಲಭಮಿಹಾಸ್ತಿ ತೇ ||೬೩||

ಪಾರ್ವತ್ಯುವಾಚ—

[1] ಹತೇ ತು ಕಾಮೇ ವದ ನೀಲಕಂಠ
ವರೇಣ ಕಿಂ ದೇವ ಕರೋಮಿ ತೇಽದ್ಯ ।
ವಿನೈವ ಕಾಮೇನ ನ ಚಾಸ್ತಿ ಭಾವಃ
ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋರ್ಭಾಸ್ಕರಕೋಟಿಕಲ್ಪ ||೬೪||

ರತಿಪತೌ = ಕಾಮನು ದಗ್ಧೇ ಸತಿ = ಚೇವುತ್ತಂ ಇರಲಾಗಿ ಶಂಭುಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅಚಲಕನ್ಯಕಾಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಕುಮಾರಿಯುಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ಭೋ ದೇವೇಶಿ ! = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡತಿಯುಹಂಥಾಯಕನೇ ತವ = ನಿನ್ನ ಮನಸಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ ಕಿಂ = ಇದ್ದಂಥಾದೇನು ? ಅಹಂ = ನಾನು ಕರೋಮಿ = ಮಾಡುವೆನು. ||೬೨||

ಸುರೇಶ್ವರಿ = ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಡತಿಯುಹಂಥಾ ಭೋ ಮಹಾದೇವಿ = ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ! ವರಂ = ವರವನು ಬ್ರೂಹಿ = ಹೇಳು. ಅದ್ಯ = ಈಗ ದಾಸ್ಯಾಮಿ = ಕೊಟ್ಟೇನು. ಭೋ ದೇವೇಶಿ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡತಿಯುಹಂಥಾ ಯಕನೆ ! ಮಯಿ ಪ್ರಸನ್ನೇ ಸತಿ = ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುತ್ತಿರಲು ತೇ = ನಿನಗೆ ಇಹ = ಇಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭಂ = ಹಡೆಯಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾದ್ದು ಕಿಮಸ್ತಿ = ಏನುಂಟು ? ||೬೩||

ಪಾರ್ವತ್ಯುವಾಚ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ನುಡಿದಳು.

ನೀಲಕಂಠ = ಕರೆಕೊರಳನಹಂಥಾ ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ! ಕಾಮೇ ತು = ಕಾಮನು ಹತೇ ಸತಿ = ಹತವಾಗುತ್ತಿರಲು ಅದ್ಯ = ಈಗ, ತೇ = ನಿನ್ನ ವರೇಣ = ವರದಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಕರೋಮಿ = ಮಾಡುವೆನು. ವದ = ಹೇಳು. ಭಾಸ್ಕರಕೋಟಿಕಲ್ಪ = ಸೂರ್ಯಕೋಟಿಪ್ರಭೆಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ಕಾಮೇನ ವಿನೈವ = ಕಾಮನಿಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋಃ = ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರುಗಳ ಭಾವಶ್ಚ = ವ್ಯಾಪಾರವು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ||೬೪||

---

[1] ಉಪಜಾತಿ ವೃತ್ತ

*ಭಾವಸ್ಯ ಹೀನೇ ಸುಖಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ
ಕಥಂ ಭವೇದ್ಬ್ರೂಹಿ ಸುರೇಶವಂದ್ಯ ।
ಉವಾಚ ಭೂಯೋ ಮದನಾಂತಕಾರೀ
ದೇಹೇ ನ ಚಾಹಂ ಮದನಂ ಸುನೇತ್ರೇ ॥೬೫॥

ನೇತ್ರಸ್ಯ ದೇವಿ ಜ್ವಲನಾತ್ಮಕಸ್ಯ
ಸ್ವಭಾವಮೇತದ್ವದ ಕಿಂ ಕರೋಮಿ ॥೬೬॥

ದೇವ್ಯುವಾಚ—

* ಬಾಲೇತಿ ಮತ್ವಾ ಭವ ಭೂತನಾಥ
ವ್ಯಾಮೋಹಸೇ ಕಿಂ ತ್ವಮನಿಂದ್ಯವರ್ಣ ।
ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿರ್ಯದಿ ಚಕ್ಷುಷಸ್ತೇ
ತದಾ ದಹೇನ್ಮಾಮಪಿ ನಾಗ್ರಸಂಸ್ಥಾಮ್ ॥೬೭॥

ಭಾವಸ್ಯ = ವ್ಯಾಪಾರದ ಹೀನೇ = ಹೀನದಲ್ಲಿ ಸುಖಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ = ಸುಖದ ಅತಿಶಯವು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಭವೇತ್ = ಆಹುದು ? ಭೋಃ ಸುರೇಶವಂದ್ಯ = ಎಲೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ವಂದಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನೆ ಬ್ರೂಹಿ = ಹೇಳು. ಮದನಾಂತಕಾರೀ = ಕಾಮನ ನಾಶವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಶಿವನು ಭೂಯಃ = ಮರಳಿ ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ಭೋಃ ಸುನೇತ್ರೇ = ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಾಯಕನೇ [ಳ್ಳಾತಳೇ] ಅಹಂ ಚ = ನಾನು ದೇಹೇ = ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮದನಂ = ಕಾಮನನು ನ = ಸಂಹರಿಸಿದುದಿಲ್ಲ. ಭೋ ದೇವಿ = ಎಲೆ ದೇವಿ ! ಜ್ವಲನಾತ್ಮಕಸ್ಯ = ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೇತ್ರಸ್ಯ = ನಯನಕ್ಕೆ ಏತತ್ = ಇದು ಸ್ವಭಾವಂ = ಸ್ವಭಾವವು. ಕಿಂ ಕರೋಮಿ ? = ಏನ ಮಾಡುವೆನು ? ವದ = ಹೇಳು. ॥೬೬॥

ದೇವ್ಯುವಾಚ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಾಕ್ಯವು.

ಭೂತನಾಥ ! = ಭೂತಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಅನಿಂದ್ಯವರ್ಣ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದ ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ಭವ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೆ ತ್ವಂ = ನೀನು ಬಾಲೇತಿ = ಚಿಕ್ಕವಳೆಂದೀ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ವಾ = ಅರಿದು ಕಿಂ = ಏನು ಕಾರಣ ವ್ಯಾಮೋಹಸೇ = ಮರುಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿ. ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ತೇ = ನಿನ್ನ ಚಕ್ಷುಷಃ = ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿಶ್ಚೇತ್ = ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಉಂಟಾದ ಪಕ್ಷೇ ತದಾ = ಆಗ ಅಗ್ರಸಂಸ್ಥಾಂ = ಇದಿರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಾಮಪಿ = ಎನ್ನನೂ[1] [ಕಿಂ]ನ ದಹೇತ್ ? = ಏಕೆ ದಹಿಸದು ? [ದಹಿಸದಿರುವುದೇಕೆ ?][1] ॥೬೭

---

* ಉಪಜಾತಿ ವೃತ್ತ   [1] ನ ದಹೇತ್—ದಹಿಸದು ?

ಯದಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೋ ದೇವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ವರಃ ಶಿವಃ
ಪ್ರತಾರಣೇ ಪ್ರವೃತ್ತಶ್ಚೇತ್ ಕೋ ವಿಚಾರಯಿತುಂ ಕ್ಷಮಃ ||೬೮||

ನಾಹಂ ಪ್ರತಾರ್ಯಾ ಭಗವನ್ ತ್ವಾಮೇವ ಶರಣಂ ಗತಾ
ಗತಿರ್ನಾನ್ಯಾಽಸ್ತಿ ಮೇ ದೇವ ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಂ ತ್ರಾತುಮರ್ಹಸಿ ||೬೯||

ತ್ವಮೇವ ಚಕ್ಷುರ್ಜಗತಃ ತ್ವಮೇವ ವಚಸಾಂ ಪತಿಃ
ತ್ವಮೇವ ಧಾತಾ ಜಗತೋ ವಿಧಾತಾ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಃ ||೭೦||

‡ ನಮಾಮ್ಯಹಂ ದೇವಮಜಂ ಪುರಾಣ-
ಮುಪೇಂದ್ರವೇಧಾಮರರಾಜಜುಷ್ಟಮ್ ।

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ = ಬ್ರಹ್ಮನೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ವರಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಪ್ರತಾರಣೇ = ಲೋಕಸ್ಥಿತಿಯ ಮೀರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಶ್ಚೇತ್ = ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾತನಾದ ಪಕ್ಷೇ ವಿಚಾರಯಿತುಂ = ವಿಚಾರಿಸಲು ಕ್ಷಮಃ = ಸಮರ್ಥನು ಕಃ = ಆವಾತನು ? ||೬೮||

ಭೋ ಭಗವನ್ = ಎಲೆ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರತಾರ್ಯಾ = ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಮಾಡಲು [ಪ್ರತಾರಣ ಅರ್ಥಾತ್ ವಂಚಿಸಲು, ಅಥವಾ ಮೋಸಮಾಡಲು] ಯೋಗ್ಯಳಹಂಥಾ [ತಳು] ಯುಕಳು ನ = ಅಲ್ಲ. ತ್ವಾಮೇವ = ನಿನ್ನನೇ ಶರಣಂ = ಮರೆಹೊಗುಹವನು ಗತಾ = ಎಯ್ದಿದಾ[ತಳು]ಯುಕನು. ಮೇ[1] = ಎನಗೆ[1] ಅನ್ಯಾಗತಿಃ = ಮತ್ತೊಂದುಗತಿ ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ಭೋ ದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ! ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಾಂ = ಎನನು ತ್ರಾತುಂ = ರಕ್ಷಿಸಲು ಅರ್ಹಸಿ = ಯೋಗ್ಯ[2]ನಾ[2]ಗುತ್ತಿಹೆ. ||೬೯||

ತ್ವಮೇವ—ನೀನೇ ಜಗತಃ—ಲೋಕಕ್ಕೆ ಚಕ್ಷುಃ—ನಯನವು. ತ್ವಮೇವ—ನೀನೇ ವಚಸಾಂ—ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಪತಿಃ—ಒಡೆಯನು. ತ್ವಮೇವ—ನೀನೇ ಜಗತಃ— ಲೋಕಕ್ಕೆ ಧಾತಾ — ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು. ವಿಧಾತಾ — ಒಡೆಯನು. ವಿಶ್ವತೋಮುಖಃ—ವಿಶ್ವತೋಮುಖನು. ||೭೦||

ಅಜಂ — ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪುರಾಣಂ — ಚಿರಕಾಲದಾತನಹಂಥಾ ಉಪೇಂದ್ರವೇಧಾಮರರಾಜಜುಷ್ಟಂ— ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವೇಂದ್ರರುಗಳಿಂದ ಓಲೈಸಿ

---

‡ ಉಪಜಾತಿ ವೃತ್ತ [1] ನನಗೆ (ಖ) [2] ವಾ (ಕ)

ಶಶಾಂಕಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಮಯತ್ರಿಲೋಚನಂ
ಧ್ಯಾನಾಧಿಗಮ್ಯಂ ಜಗತಃ ಪ್ರಕಾಶಮ್ ||೨೦||

*ತ್ವಾಂ ವಾಙ್ಮಯಾಧಾರಮನಂತವೀರ್ಯಂ
ಜ್ಞಾನಾರ್ಣವಂ ಚೈವ ಗುಣಾರ್ಣವಂ ಚ |
ಪರಾಪರಂ ಧಾಮನಿಧಿಂ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮ-
ಮನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತವಿಹೀನರೂಪಮ್ ||೨೧||

† ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಂ ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತಿಂ
ನಮಾಮಿ ದೇವಂ ಹರಿಣಾಂಕಚಿಹ್ನಮ್ |
ಪಿನಾಕಪಾಶಾಂಕುಶಶೂಲಹಸ್ತಂ
ಕಪರ್ದಿನಂ ಮೇಘಸಹಸ್ರಘೋಷಮ್ ||೨೨||

ಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಶಾಂಕಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಮಯತ್ರಿಲೋಚನಂ — ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಸ್ವರೂಪನನ್ನು ತ್ರಿಲೋಚನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಧ್ಯಾನಾಧಿಗಮ್ಯಂ—ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಎಯ್ದಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಜಗತಃ — ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಂ — ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ದೇವಂ—ದೇವನಹಂಥಾ ನಿನ್ನನು ಅಹಂ—ನಾನು ನಮಾಮಿ —ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೨೦||

ಅನಂತವೀರ್ಯಂ — ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ಞಾನಾರ್ಣವಂ = ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರನಹಂಥಾ ವಾಙ್ಮಯಾಧಾರಂ= ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಹಂಥಾ ಗುಣಾರ್ಣವಂ ಚ= ಗುಣಂಗಳಿಗೆ ಸಮುದ್ರನಹಂಥಾ ಪರಾಪರಂ= ಪರಾಪರನಹಂಥಾ ಧಾಮನಿಧಿಂ= ತೇಜೋನಿಧಿಯಹಂಥಾ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಂ— ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಹಂಥಾ ಅನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತವಿಹೀನರೂಪಂ = ಅನಾದಿ ಮಧ್ಯ ಅವಸಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ವಾಂ ಚೈವ= ನಿನ್ನನೇ ನಮಾಮಿ= ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೨೧||

ಜಗತಃ= ಲೋಕವ ಪ್ರಸೂತಿಂ = ಸೃಷ್ಟಿಸುವಂಥಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಂ = ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪನಹಂಥಾ ಹರಿಣಾಂಕಚಿಹ್ನಂ = ಚಂದ್ರಕಳೆಯ ಅಂಕಿತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಿನಾಕಪಾಶಾಂಕುಶಶೂಲಹಸ್ತಂ= ಪಿನಾಕ, ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ತ್ರಿಶೂಲಹಸ್ತನಹಂಥಾ ಕಪರ್ದಿನಂ= ಜಟಾಮುಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮೇಘಸಹಸ್ರಘೋಷಂ= ಮೇಘ ಸಹಸ್ರ ದೋಪಾದಿ ಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಂ= ದೇವನಹಂಥಾ ನಿನ್ನನು ನಮಾಮಿ= ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೨೨||

---

* ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಂ † ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರವೃತ್ತಂ

ತಮಾಲಕಂಠಂ ಸ್ಫಟಿಕಾವಭಾಸಂ
ನಮಾಮಿ ಶಂಭುಂ ಭುವನೈಕಸಿಂಹಮ್ ।
ವಿಭುಂ ಪುರಾಣಂ ಪುರುಷಂ ಮಹಾಂತಂ
ಶುಭಾವಹಂ ಭಾಸ್ಕರಕೋಟಿಭಾಸಮ್ ||೭೪||

§ ಸುರಭಿಂ ಸುವರ್ತಿತರಥಂ । ದಶಾರ್ಧವಕ್ತ್ರಂ ಸಸಾಯಕಂ ಧ್ವಜಿನಮ್
ನರಸಿಂಹದಾರಣಂ ತ್ವಾಂ । ನಮಾಮಿ ತಂ ಶರಭರೂಪಧರಮ್ ||೭೫||

ಉರಗೇಂದ್ರರಾಜಹಾರಂ [1]ಚಲದ್ವಲಯಭೂಷಣಂ[1] ಹರಂ ವರದಮ್ ।
ವಿಬುಧಮುಕುಟಾರ್ಚಿತಾಂಘ್ರಿಂ ನಮಾಮಿ ಹರಿಚರ್ಮವಸನಂ ತ್ವಾಮ್ ||೭೬||

ತಮಾಲಕಂಠಂ = ಕದ್ವಾಳವೃಕ್ಷದೋಪಾದಿ ಕಪ್ಪಹ ಕೊರಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಫಟಿಕಾವಭಾಸಂ = ಸ್ಫಟಿಕದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭುವನೈಕಸಿಂಹಂ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನೇ ಸಿಂಹವಹಂಥಾ ಶಂಭುಂ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಭುಂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಮಹಾಂತಂ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಶುಭಾವಹಂ = ಮಂಗಳವನು ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಭಾಸ್ಕರಕೋಟಿವಿಭಾಸಂ = ಸೂರ್ಯಕೋಟಿತೇಜವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನ್ನನೂ ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೭೪||

ಸುರಭಿಂ = ಪರಿಮಳಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುವರ್ತಿತರಥಂ = ಅತ್ಯಂತ ವರ್ತಿಸತ್ತಿದ್ದ ರಥವನುಳ್ಳಂಥಾ ಧ್ವಜಿನಂ = ಧ್ವಜವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಸಾಯಕಂ = ಬಾಣಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಹಂಥಾ ದಶಾರ್ಧವಕ್ತ್ರಂ = ಪಂಚಮುಖನಹಂಥಾ ನರಸಿಂಹದಾರಣಂ = ನರಸಿಂಹನ ವಿದಾರಿಸಿದಂಥಾ ಶರಭರೂಪಧರಂ = ಶರಭಮೂರ್ತಿಯಧರಿಸಿದಂಥಾ ತಂ ತ್ವಾಂ = ಆ ನಿನ್ನನೂ ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೭೫||

ಉರಗೇಂದ್ರರಾಜಹಾರಂ = ಸರ್ಪಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೆ ರಾಯನಹಂಥಾ ವಾಸುಕಿ ನಾಗನೇ ಹಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಚಲದ್ವಲಯಭೂಷಣಂ = ಚಲಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸರ್ಪಕಂಕಣಗಳ ಆಭರಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ವರದಂ = ವರವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿಬುಧ

---

§ ಆರ್ಯಾವೃತ್ತ 1 ಚರಣಸ್ವಯ ಭೂಷಣಂ (ಘ)

‡ ಯದಕ್ಷರಂ ನಿರ್ಗುಣಮಪ್ರಮೇಯಂ
ಯಂ ಜ್ಯೋತಿರೇಕಂ ಪ್ರವದಂತಿ ಸಂತಃ ।
ದೂರಂಗಮಂ ದೇವಮನಂತಮೂರ್ತಿಂ
ನಮಾಮಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪರಮಂ ಪವಿತ್ರಮ್ ॥೭೭॥

ನಮಾಮಿ ರುದ್ರಂ ಪ್ರಮಥಾಧಿನಾಥಂ
ಧರ್ಮಾಸನಸ್ಥಂ ಪ್ರಕೃತಿದ್ವಯಂ ಚ ।
ತೇಜೋನಿಧಿಂ ಬಾಲಶಶಾಂಕಮೌಲಿಂ
ಕಾಲಾರ್ದನಂ ವಹ್ನಿರವೀಂದುನೇತ್ರಮ್ ॥೭೮॥

ಮಕುಟಾರ್ಚಿತಾಂಘ್ರಿಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಮಕುಟಂಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾ ಚರಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಚರ್ಮವಸನಂ—ನರಸಿಂಹನ ಚರ್ಮಾಂಬರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಂ = ಸಂಹಾರ ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ವರದಂ = ವರವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕಂಥಾ ತ್ವಾಂ = ನಿನ್ನನು ನಮಾಮಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ॥೭೬॥

ಏಕಂ = ಅದ್ವಿತೀಯನಹಂಥಾ ಯಂ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ನಿನ್ನನು ಸಂತಃ = ಸತ್ಪುರುಷರುಗಳು ಅಕ್ಷರಂ = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ನಿರ್ಗುಣಂ = ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಂಗಳಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಪ್ರಮೇಯಂ = ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಜ್ಯೋತಿಃ = ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯೆಂದು ಪ್ರವದಂತಿ = ಹೇಳುತ್ತಿಹರು. ದೂರಂಗಮಂ = ದೂರನನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಂ = ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ = ಸೂಕ್ಷ್ಮನಹಂಥಾ ಪರಮಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಹಂಥಾ ಪವಿತ್ರಂ — ಪಾವನಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ನಿನ್ನನು ನಮಾಮಿ—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ॥೭೭॥

ರುದ್ರಂ—ದುಃಖವ ಓಡಿಸುವಂಥಾ ಪ್ರಮಥಾಧಿನಾಥಂ = ಪ್ರಮಥರುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಧರ್ಮಾಸನಸ್ಥಂ — ಧರ್ಮವೆಂಬ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ಪ್ರಕೃತಿದ್ವಯಂ — ಮಾಯೆಯಿಂದ ಎರಡಾದಂಥಾ ತೇಜೋನಿಧಿಂ — ತೇಜಸ್ಸಿಂಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತಿಹಂಥಾ ಬಾಲಶಶಾಂಕಮೌಳಿಂ — ಬಾಲಚಂದ್ರಮೌಳಿಯಹಂಥಾ ವಹ್ನಿರವೀಂದುನೇತ್ರಂ — ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರುಗಳೇ ನಯನಂಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಲಾರ್ದನಂ— ಕಾಲನ ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ನಿನ್ನನೂ ನಮಾಮಿ — ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ॥೭೮॥

---

‡ ಉಪೇಂದ್ರ ವಜ್ರವೃತ್ತ

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಪ್ರಸನ್ನೋಽಥಾಬ್ರವೀದ್ದೇವೀಂ ಕಾಲೀಂ ತ್ರಿಪುರಹಾ ಹರಃ
ವರಯಸ್ವ ವರಂ ದೇವಿ ದದ್ಮ್ಯಹಂ ತವ ಸುವ್ರತೇ ||೭೯||

ದೇವ್ಯುವಾಚ

ಜೀವತ್ವಯಂ ಮಹಾದೇವ ಕಾಮೋ ಲೋಕಪ್ರತಾಪನಃ
ವಿನಾ ಕಾಮೇನ ಭಗವನ್ನಹಂ ಯಾಚೇ ಕಥಂ ವರಮ್ ||೮೦||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ

ಭವತ್ವನಂಗೋ ಮದನಃ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ತೇ ಸುಲೋಚನೇ
ತೇನ ರೂಪೇಣ ಲೋಕಸ್ಯ ಶೋಭನಾಯ ಭವತ್ವಲಮ್ ||೮೧||

ಸೂತ ಉವಾಚ—ಸೂತಮುನೀಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು.

ಅಥ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರಹಾ— ತ್ರಿಪುರವ ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ಹರಃ— ಶಿವನು ಪ್ರಸನ್ನಃ— ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕಾಳೀಂ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್—ನುಡಿದನು. ಸುವ್ರತೇ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ವ್ರತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ದೇವಿ—ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ! ವರಂ—ವರವನು ವರಯಸ್ವ—ಬೇಡು. ಅಹಂ —ನಾನು ತವ—ನಿನಗೆ ದದ್ಮಿ—ಕೊಡುವೆನು. ||೭೯||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಾಕ್ಯವು

ಭೋ ಮಹಾದೇವ—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಲೋಕಪ್ರತಾಪನಃ—ಲೋಕವ ಸಂತಾಪಿಸುವಂಥಾ ಅಯಂ ಕಾಮಃ—ಈ ಕಾಮನು ಜೀವತು—ಬದುಕಲಿ. ಭೋ ಭಗವನ್—ಎಲೆ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಶಿವನೆ! ಕಾಮೇನ ವಿನಾ — ಕಾಮನಿಲ್ಲದೇ ಅಹಂ — ನಾನು ವರಂ — ವರವನು ಕಥಂ — ಹೇಂಗೆ ಯಾಚೇ—ಬೇಡುವೆನು. ||೮೦||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು.

ಭೋಃ ಸುಲೋಚನೇ! — ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ! ತೇ— ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ — ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರ ಮದನಃ— ಕಾಮನು ಅನಂಗಃ—ಶರೀರವಿಲ್ಲದಾತನು ಭವತು—ಆಗಲಿ. ತೇನ ರೂಪೇಣ— ಆ ಅನಂಗನ ರೂಪಿಂದ ಲೋಕಸ್ಯ—ಲೋಕವ ಶೋಭನಾಯ—ಮಂಗಳಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಲಂ—ಲೇಸಾಗಿ ಭವತು—ಆಗಲಿ. ||೮೧||

* ತತೋತ್ಥಿತೋ ವಾಯುರಿವಾಪ್ರಮೇಯ
ಸ್ತ್ವನಂಗರೂಪೋ ಮಕರಧ್ವಜಸ್ಸಃ ।
ಹರಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಾದುಮಯೇರಿತಸ್ಯ
ಸಚಾಪಬಾಣಸ್ಸರತಿರ್ಬಭೂವ ॥೮೨॥

ಇತಿ ಪ್ರೀತ್ವಾ ಮಹೇಶಾನ್ಯಾ ವರಂ ದತ್ವಾ ಹರಸ್ಸ್ವಯಮ್
ಸ್ಮರಸ್ಯ ಪಂಚಬಾಣಸ್ಯ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ ॥೮೩॥

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ ‘ ಕಾಮದಹನಂ ನಾಮ ’
ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಮಯಾ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯಿಂದ ಈರಿತಸ್ಯ—ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಹರಸ್ಯ— ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯಾತ್ — ವಾಕ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಕರಧ್ವಜಃ — ಕಾಮನು ಅಪ್ರಮೇಯಃ — ಊಹಿಸಲುಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಾಯುರಿವ—ಗಾಳಿಯಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಅನಂಗರೂಪಃ—ಶರೀರ ವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಉತ್ಥಿತಃ — ಹುಟ್ಟಿದನು. ಸಃ—ಆ ಕಾಮನು ಸಚಾಪಬಾಣಃ—ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸುರತಿಃ—ರತಿದೇವಿ ಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದಾತನು ಬಭೂವ—ಆದನು. ॥೮೩॥

ಇತಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಹರಃ ಸ್ವಯಂ—ಶಿವ ತಾನೇ ಪ್ರೀತ್ವಾ—ಸಂತೊಷ ದಿಂದ ಮಹೇಶಾನ್ಯಾಃ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೆ ವರಂ—ವರವನು ದತ್ವಾ—ಕೊಟ್ಟು ಪಂಚಬಾಣಸ್ಯ — ಉನ್ಮದನ, ಮದನಮೋಹನ, ವಶೀಕರಣ, ಸಂತಾಪನ, ಸಂಮೂರ್ಚ್ಛನವೆಂಬ ಅಯ್ದು ಬಾಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ಮರಸ್ಯ—ಕಾಮಂಗೆ ವರಂ—ವರವನು ದತ್ವಾ — ಕೊಟ್ಟು ತತ್ರೈವ — ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ — ಅದೃಶ್ಯವಾದನು. ॥೮೪॥

---

* ಉಪೇಂದ್ರ ವಜ್ರವೃತ್ತಂ

ಅಥೈಕೋನವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

[ಗಿರಿಜಾವಿವಾಹವಿಸ್ತಾರಃ]

ಸೂತ ಉವಾಚ—

ಶಂಕರಾಚ್ಚ ವರಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ದೇವೀ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಪೂಜಿತಾ
ಉಮಾ ಭಗವತೀ ಕಾಲೀ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ ಪಿತೃಮಂದಿರಮ್ ॥೧॥

ಅಪಶ್ಯದ್ಗಿರಿರಾಜಸ್ತಾಂ ಚಂದ್ರಕೋಟಿನಿಭಾನನಾಮ್
ದೀಪಯಂತೀಂ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ವಿದ್ಯುತ್ಪುಂಜನಿಭಪ್ರಭಾಮ್ ॥೨॥

ಅಂಕೇ ಕಾಲೀಂ ಸಮಾಧಾಯ ಶಿರಸ್ಯಾಘ್ರಾಯ ಚ ದ್ವಿಜಾಃ
ಉವಾಚ [1]ಪರಯಾ[1] ಪ್ರೀತ್ಯಾ ವಿಶ್ವೇಶೀಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ ॥೩॥

ಸೂತ ಉವಾಚ—[2]ಸೂತಮುನಿಯು ನುಡಿದನು.[2]

ಶಂಕರಾತ್—ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ವರಂ—ವರವನು ಲಬ್ಧ್ವಾ—ಪಡೆದು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಪೂಜಿತಾ—ಮೂರುಲೋಕದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಗವತೀ—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನೆಯುಹುಂಥಾ ಕಾಲೀ — ಕೃಷ್ಣವರ್ಣೆಯುಹಂಥಾ ಉಮಾದೇವೀ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಪಿತೃಮಂದಿರಂ — ತಂದೆಯ ಮನೆಯನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ—ಎಯ್ದಿದಳು. ॥೧॥

ಗಿರಿರಾಜಃ — ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ಚಂದ್ರಕೋಟಿನಿಭಾನನಾಂ — ಚಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿದ್ಯುತ್ಪುಂಜನಿಭಪ್ರಭಾಂ—ಮಿಂಚಿನ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್—ಸಮಸ್ತಲೋಕವನು ದೀಪಯಂತೀಂ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಾಂ—ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಅಪಶ್ಯತ್ ಕಂಡನು. ॥೨॥

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ—ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ—ಗಿರಿರಾಜನು ಅಂಕೇ—ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲೀಂ— ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಸಮಾಧಾಯ — ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ

---

[1] ಪರಮ (ಘ) [2] ಸೂತಮುನೀಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ಗಿರಿರಾಜ ಉವಾಚ—

ತಪಸಾ ತೋಷಿತಶ್ಶಂಭುರನೇಯಾತ್ಮಾ ಸನಾತನಃ
ಕೀದೃಶಶ್ಚ ವರೋ ಲಬ್ಧಃ ತ್ವಯಾ ದೇವಾನ್ಮಹೇಶ್ವರಾತ್ ||೪||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—

ತಪಸಾಽಽರಾಧ್ಯ ವಿಶ್ವೇಶಂ ಗೋಪತಿಂ ಶೂಲಪಾಣಿನಮ್
ತಮೇವೇಶಂ ಪತಿಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಕೃತಾರ್ಥಾಸ್ಮೀತಿ ಮೇ ವರಃ ||೫||

[1] ಭೇದೋಽಸ್ತಿ ತತ್ತ್ವತೋ[1] ರಾಜನ್ ಮಮ ದೇವಾನ್ಮಹೇಶ್ವರಾತ್
ಸಿದ್ಧಮೇವಾವಯೋರೈಕ್ಯಂ ವೇದಾಂತಾರ್ಥವಿಚಾರಣಾತ್ ||೬||

ಕೊಂಡು ಶಿರಸಿ—ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಆಘ್ರಾಯ ಚ — ಮುದ್ದುಕೊಟ್ಟು ಪರಯಾ ಪ್ರೀತ್ಯಾ—ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಿಶ್ವೇಶೀಂ — ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡತಿಯಹಂಥಾ ದೇವಿಯನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ—ನುಡಿದನು. ||೩||

ಗಿರಿರಾಜ ಉವಾಚ—ಗಿರಿರಾಜನು ನುಡಿದನು.

ಅನೇಯಾತ್ಮಾ—ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಸ್ವರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸನಾತನಃ —ನಿತ್ಯನಹಾಥಾ ಶಂಭುಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಪಸಾ—ತಪಸ್ಸಿಂದ ತೋಷಿತಃ — ಸಂತೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ದೇವಾತ್ — ದೇವನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಾತ್ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೀದೃಶಃ—ಎಂಥಾ ವರಶ್ಚ—ವರವು ತ್ವಯಾ — ನಿನ್ನಿಂದ ಲಬ್ಧಃ—ಹಡೆಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು ? ||೪||

ದೇವ್ಯುವಾಚ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ[3]ಯು ನುಡಿದಳು.[3]

ಗೋಪತಿಂ—ಪಶುಪತಿಯಹಂಥಾ ಶೂಲಪಾಣಿನಂ—ತ್ರಿಶೂಲಪಾಣಿಯಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶಂ — ವಿಶ್ವನಾಥನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ತಪಸಾ — ತಪಸ್ಸಿಂದ ಆರಾಧ್ಯ — ಆರಾಧಿಸಿ ತಂ ಈಶಮೇವ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನೇ ಪತಿಂ—ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಲಬ್ಧ್ವಾ —ಪಡದು ಕೃತಾರ್ಥಾ—ಕೃತಾರ್ಥೆ ಅಸ್ಮಿ—ಆದೆನು. ಇತಿ—ಇದು ಮೇ— ಎನಗೆ ವರಃ—ವರವು. ||೫||

ಭೋರಾಜನ್—ಎಲೆ ರಾಯನೇ ! ದೇವಾತ್—ದೇವನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಾತ್ —ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಮ—ಎನಗೆ ಭೇದಃ — ಭೇದವು ಅಸ್ತಿ —

---

[1] ಭೇದೋ ನಾಸ್ತಿ ತತೋ ರಾಜನ್ (ಘ) [3] ಯ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ಯದೇತದೈಶ್ವರಂ ತೇಜಃ ತನ್ಮಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಅಹಂ ಸರ್ವಾಂತರಾ ಶಕ್ತಿರ್ಮಾಯಾ ಮಾಯೀ ಮಹೇಶ್ವರಃ ||೭||

ಅಹಮೇವ ಪರಾಶಕ್ತಿಃ ಏಕ ಏವ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಆವಯೋರ್ವಿದ್ಯತೇ ರಾಜನ್ ಭೇದೋ ನ ಪರಮಾರ್ಥತಃ ||೮||

ಏಕಾಽಹಂ ಸರ್ವಗಾಽನಂತಾ ವಿಶ್ವರೂಪಾ ಪುರಾತನೀ
ಪಿನಾಕಪಾಣೇರ್ದಯಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಗಿರಿವರೋತ್ತಮ ||೯||

ಜ್ಞಾತುಂ ನ ಶಕ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾ ಮತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಹಿ ತತ್ತ್ವತಃ
ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿರಹಂ ತಾತ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿರಹಂ ಪುನಃ ||
ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಃ ಶಕ್ತಿಮಾನ್ ಭಗನೇತ್ರಹಾ ||೧೦||

ಉಂಟು. ವೇದಾಂತಾರ್ಥವಿಚಾರಣಾತ್ — ವೇದಾಂತದ ಅರ್ಥವ ವಿಚಾರಿಸುವುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆವಯೋಃ—ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ತತ್ತ್ವತಃ—ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಐಕ್ಯಮೇವ —ಏಕತ್ವವೇ ಸಿದ್ಧಂ—ಸಿದ್ಧಾಂತವು. || ||

ಯತ್—ಆವುದಾನೊಂದು ಏತತ್ — ಈ ಜಗತ್ತು ಐಶ್ವರಂ — ಈಶ್ವರ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ತತ್ತೇಜಃ—ಆ ತೇಜಸ್ಸು ಮಾಂ—ಎನ್ನನು ಮಹೇಶ್ವರಂ— ಶಿವನನು ವಿದ್ಧಿ—ಅರಿ. ಅಹಂ — ನಾನು ಸರ್ವಾಂತರಾ — ವಿಶ್ವದೊಳಗಿಹಂಥಾ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಃ—ಮಾಯಾಶಕ್ತಿ. ಮಹೇಶ್ವರಃ—ಶಿವನು ಮಾಯೀ—ಮಾಯೆಯನುಳ್ಳಾತನು. || ||

ಮಹೇಶ್ವರಃ— ಶಿವನು ಏಕ ಏವ — ಒಬ್ಬನೇ. ಅಹಮೇವ — ನಾನೇ ಪರಾಶಕ್ತಿಃ—ಪರಾಶಕ್ತಿ. ಭೋ ರಾಜನ್— ಎಲೈ ಅರಸೇ ! ಪರಮಾರ್ಥತಃ — ಪರಮಾರ್ಥದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆವಯೋಃ—ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಭೇದಃ—ಭೇದವು ನ ವಿದ್ಯತೇ—ಇಲ್ಲ. ||೮||

ಭೋ ಗಿರಿವರೋತ್ತಮ!— ಎಲೆ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮನಹಂಥಾತನೇ ಸರ್ವಗಾ—ಸರ್ವಗತೆಯಹಂಥಾ ಅನಂತಾ—ಕಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ವಿಶ್ವರೂಪಾ —ವಿಶ್ವರೂಪಿಯಹಂಥಾ ಪುರಾತನೀ — ಚಿರಕಾಲದಾಯಕನಹಂಥಾ ಅಹಂ — ನಾನು ಏಕಾ—ಒಬ್ಬಳೇ ಪಿನಾಕಪಾಣೇಃ—ಪರಮೇಶಂಗೆ ನಿತ್ಯಂ—ಆವಾಗವು ದಯಿತಾ—ಸ್ತ್ರೀಯುಂಥಾಯಕನು. ||೯||

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ಮತ್ಸ್ವರೂಪಂ— ನನ್ನ

ಕೂಟಸ್ಥಮಚಲಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಸತ್ಯಂ ನಿರ್ಗುಣಮವ್ಯಯಮ್
ಆನಂದಮಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತಾತ ಜಾನೀಹಿ ತತ್ಪದಮ್ ||೧೧||

ಶಿವಸ್ಯ ಪರಮಾ ಮೂರ್ತಿರ್ನಿತ್ಯಾನಂದಮಯೀ ಹ್ಯಹಮ್
ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಚನಾದ್ರಾಜನ್ನಭವಂ ದಕ್ಷಕನ್ಯಕಾ ||೧೨||

ಶೂಲಿನೋ ದೇವದೇವಸ್ಯ ನಿಂದಕಂ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ
ವಿನಿಂದ್ಯ ಪಿತರಂ ದಕ್ಷಂ ಜಾತಾಽಸ್ಮಿ ತವ ಕನ್ಯಕಾ ||೧೩||

ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತತ್ತ್ವತಃ—ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜ್ಞಾತುಂ—ಅರಿಯಲು ನ ಶಕ್ತಾ ಹಿ—ಸಮರ್ಥರುಗಳಲ್ಲವಲಾ. ಭೋಃ ತಾತ—ಎಲೆ ತಂದೆ ಅಹಂ—ನಾನು ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಃ—ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ. ಪುನಃ—ಮರಳಿ ಅಹಂ — ನಾನು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಃ — ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ. ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಃ — ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಃ — ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. ಭಗನೇತ್ರಹಾ—ಭಗಾದಿತ್ಯನ ನೇತ್ರವ ಮೀಟಿದಂಥಾ ಶಿವನು ಶಕ್ತಿಮಾನ್—ಶಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಾತನು. ||೧೦||

ಭೋಃ ತಾತ!—ಎಲೆ ತಂದೆ! ಕೂಟಸ್ಥಂ — ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವಂಗಳ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಚಲಃ—ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ—ಸೂಕ್ಷ್ಮವಹಂಥಾ ಸತ್ಯಂ—ಸತ್ಯರೂಪವಹಂಥಾ ನಿರ್ಗುಣಂ—ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಂಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ—ಅನಿತ್ಯನಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಆನಂದಂ—ಆನಂದಸ್ವರೂಪವನಹಂಥಾ ಅಕ್ಷರಂ—ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ—ಪರಬ್ರಹ್ಮವು ತತ್ಪದಂ— ಆ ಶಿವನ ನೆಲೆಯೆಂದೇ ಜ್ಞಾನೀಹಿ—ಅರಿ. ||೧೧||

ಭೋ ರಾಜನ್—ಎಲೆ ರಾಜನೇ ಅಹಂ—ನಾನು ನಿತ್ಯಾನಂದಮಯೀ—ಆವಾಗವೂ ಆನಂದಸ್ವರೂಪಿಯಹಂಥಾ ಆಯಕನು. ಶಿವಸ್ಯ — ಶಿವನ ಪರಮಾ ಮೂರ್ತಿಃ— ಪರಮಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಆಯಕನು. ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ವಚನಾತ್ — ಬ್ರಹ್ಮನ[1] ವಾಕ್ಯದ ಆದೆಸೆಯಿಂದ ದಕ್ಷಕನ್ಯಕಾ—ದಕ್ಷನ ಕುಮಾರಿ ಅಭವಂ—ಆದೆನು.

ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ — ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ — ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ — ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ನಿಂದಕಂ — ನಿಂದಿಸಿದಂಥಾ ಪಿತರಂ—ತಂದೆಯಹಂಥಾ ದಕ್ಷಂ—ದಕ್ಷನನು ವಿನಿಂದ್ಯ—ಜರಿದು

---

[1] ಕಾವ್ಯದ ? (ಕ)

ಸ್ವೇಚ್ಛಯೈವಾವತಾರೋ ಮೇ ನೈವ ಚಾನ್ಯವಶಾತ್ಪಿತಃ
ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಂ [2]ಪರಮಾಂ ಶಕ್ತಿಮಿತಿ[2] ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸುಖೀ ಭವ ||೧೪||

ನಾಶಯಾಮಿ ತವಾಜ್ಞಾನಂ ಭವಬಂಧನಕಾರಣಮ್
ದಿವ್ಯಂ ದದಾಮಿ ತೇ ಜ್ಞಾನಂ ದುಃಖತ್ರಯವಿನಾಶನಮ್ ||೧೫||

ಏವಂ ದೇವ್ಯಾಃ ಪ್ರಸಾದೇನ ಹಿಮವಾನ್ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ
ಲಬ್ಧ್ವಾ ಮಾಹೇಶ್ವರಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ತದಾಽಭವತ್ ||೧೬||

ಆಸ್ಥಾಯ ಪರಮಾಂ ಭಕ್ತಿಂ ಶಿವಯೋಃ ಪಾದಪಂಕಜೇ
ಪಿತ್ರೋರ್ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ ಶಾರ್ಙ್ಗಿಣಶ್ಚಾಪಿ ಸುವ್ರತಾಃ ||೧೭||

ತವ—ನಿನ್ನ ಕನ್ಯಕಾ — ಮಗಳಾಗಿ ಜಾತಾ — ಹುಟ್ಟಿದಾಯಕನು ಅಸ್ಮಿ— ಆದೆನು. ||೧೩||

ಭೋಃ ಪಿತಃ—ಎಲೇ ತಂದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಯೈವ—ಎನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದವೇ ಮೇ— ಎನಗೆ ಅವತಾರಃ—ಅವತಾರವು. ಅನ್ಯವಶಾತ್— ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅಧೀನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನೈವ ಚ—ಇಲ್ಲವು. ತಸ್ಮಾತ್—ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಾಂ—ಎನ್ನನು ಪರಮಾ—ಪರಮವಹಂಥಾ ಶಕ್ತಿಂ—ಶಕ್ತಿಯನು ಎಂದು ಇತಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತಾ—ಅರಿದು ಸುಖೀ—ಸುಖಿಯುಹಂಥಾ ಆತನು ಭವ—ಆಗು. ||೧೪||

ತವ — ನಿನ್ನ ಭವಬಂಧನಕಾರಣಂ — ಸಂಸಾರಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಅಜ್ಞಾನಂ—ಅಜ್ಞಾನವನು ನಾಶಯಾಮಿ—ಕೆಡಿಸುವೆನು. ತೇ—ನಿನಗೆ ದುಃಖತ್ರಯವಿನಾಶನಂ— ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಧಿದೈವಿಕ ಆಧಿಭೌತಿಕವೆಂಬ ದುಃಖತ್ರಯಂಗಳ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಂ — ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನು ದದಾಮಿ—ಕೊಡುವೆನು.

ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವ್ಯಾಃ —ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಪ್ರಸಾದೇನ— ಪ್ರಸನ್ನತಿಕೆಯಿಂದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ — ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಹಿಮವಾನ್ — ಹಿಮವತ್‌ಪರ್ವತನು ಮಾಹೇಶ್ವರಂ— ಶಿವಸಂಬಂಧನಹಂಥಾ ಜ್ಞಾನಂ — ಜ್ಞಾನವನು ಲಬ್ಧ್ವಾ—ಪಡದು ತದಾ—ಆಗ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಃ = ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೬||

ಭೋಃ ಸುವ್ರತಾಃ — ಎಲೆ[3]ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದ[3]ವ್ರತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ — ಬ್ರಹ್ಮಂಗೆ ಶಾರ್ಙ್ಗಿಣಶ್ಚಾಪಿ — ಪುರುಷೋತ್ತಮಂಗೆಯೂ

---

[2] ಪರಮಾ ಶಕ್ತಿರಿತಿ ? (ಖ. ಗ) [3] ಒಪ್ಪುತಂವಿಸ್ಥ (ಖ)

ಅಪಶ್ಯದಖಿಲಂ ವಿಶ್ವಮುಮಾಮಾಹೇಶ್ವರಾತ್ಮಕಮ್
ಆಜ್ಞಾಪಯತ್ತತೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ ||೧೮||

ವಿವಾಹಮಂಟಪಂ ಕರ್ತುಂ ನಾನಾಶ್ಚರ್ಯವಿಭೂಷಿತಮ್
ತೇನಾಹೂತಸ್ತತಶ್ಶೀಘ್ರಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಮಹಾಮತಿಃ ||೧೯||

ಪಾರ್ಶ್ವಂ ಯಯೌ ಹಿಮವತಃ ಕುಶಲೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಿ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ ಹೃಷ್ಟಃ ಪರ್ವತರಾಟ್ ಸ್ವಯಮ್ ||

ಸ್ವಾಗತಾಸನಪಾದ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಸಾದರಂ ತಮಪೂಜಯತ್
ವಿಧಿವತ್ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ತು ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಮಬ್ರವೀತ್ ||೨೧||

ಪಿತ್ರೋಃ—ತಾಯಿತಂದೆಗಳಹಂಥಾ ಶಿವಯೋಃ—ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರರಿಬ್ಬರ ಪಾದಪಂಕಜೇ — ಚರಣಕಮಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾಂ ಭಕ್ತಿಂ — ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯನು ಆಸ್ಥಾಯ—ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಖಿಲಂ—ಎಲ್ಲವನು ವಿಶ್ವಂ—[4]ಸರ್ವ[4]ಲೋಕವನು ಉಮಾಮಾಹೇಶ್ವರಾತ್ಮಕಂ—ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರಸ್ವರೂಪವಹಂಥಾದನಾಗಿ ಅಪಶ್ಯತ್—ಕಂಡನು. ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ—ಗಿರಿರಾಜನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನು ಆಜ್ಞಾಪಯತ್—ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ||೧೭-೧೮||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ನಾನಾಶ್ಚರ್ಯವಿಭೂಷಿತಮ್ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿವಾಹಮಂಟಪವನು ಕರ್ತುಂ = ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಮಹಾಮತಿಃ = ಮಹಾಮತಿಯುನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ತೇನ = ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನಿಂದ ಶೀಘ್ರಂ = ಬೇಗ ಆಹೂತಃ = ಕರೆಯಲುಪಟ್ಟನು. ||೧೯||

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಿ = ವಿಶ್ವವ ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಕುಶಲಃ = ಕುಶಲನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಹಿಮವತಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಪಾರ್ಶ್ವಂ = ಸಮೀಪವನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ತಂ = ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಪರ್ವತರಾಟ್ = ಗಿರಿರಾಜನು ಹೃಷ್ಟಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ತಾನೇ, ||೨೦||

ಸ್ವಾಗತಾಸನಪಾದ್ಯಾದ್ಯೈಃ — ಕ್ಷೇಮವ ಬೆಸಗೊಳುಹೆ, ಕುಳ್ಳಿರಕೊಡುಹ,

---

[4] ಸಮಸ್ತ

[1]ಗಿರಿರಾಜ[1] ಉವಾಚ—

ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ್ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ
ಯತ್ಕಾರಣಮಿಹಾಹೂತೋ ಮಯಾ ತ್ವಂ ತದ್ಬ್ರವೀಮ್ಯಹಮ್ ||

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೋ ಮಹಾದೇವೋ ಭಗವನ್ನೀಲಲೋಹಿತಃ
ಆಗಮಿಷ್ಯತಿ ವಿಶ್ವೇಶೀಂ ಪರಿಣೇತುಂ ಶಿವಸ್ಸ್ವಯಮ್ ||೨೩||

ಮಂಟಪಂ ತತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ತದ್ಧಿರಣ್ಮಯಮ್
ಯೋಜನಾಯುತವಿಸ್ತೀರ್ಣಮನೇಕಾಶ್ಚರ್ಯಸಂಯುತಮ್ ||೨೪||

ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆ, ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಉಪಚಾರಂಗಳಿಂದ ಸಾದರಂ— ಆದರಣೆಯಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ತಂ = ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನು ಅಪೂಜಯತ್ = ಪೂಜಿಸಿದನು. ವಿಧಿವತ್ = ವಿಧಾನೋಕ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ತು = ಪೂಜಿಸಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೨೧||

[1]ಗಿರಿರಾಜ[1] ಉವಾಚ = ಗಿರಿರಾಜನ ವಾಕ್ಯವು.

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ = ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಹಂಥಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ = ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಚಿತನಹಂಥಾ ಭೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ್ ! = ಎಲೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೇ ! ಯತ್ಕಾರಣಂ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತ್ವಂ = ನೀನು ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಇಹ = ಇಲ್ಲಿ ಆಹೂತಃ = ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಾತನು. ತತ್ = ಆ ಕಾರಣವನು ಅಹಂ = ನಾನು ಬ್ರವೀಮಿ = ಹೇಳುವೆನು. ||೨೨||

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಮಹಾದೇವಃ = ಅಧಿಕವಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ನೀಲಲೋಹಿತಃ = [2]ಕೊರಳ ಕಪ್ಪು ಜಟಾಮಕುಟದ ಕೆಂಪು ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ[2] ಶಿವಃ = ಶಿವನು ಸ್ವಯಂ = ತಾನೇ ವಿಶ್ವೇಶೀಂ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡತಿಯಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಪರಿಣೇತುಂ = ವಿವಾಹನಾಗಲೋಸ್ಕರ ಆಗಮಿಷ್ಯತಿ = ಬಂದಾನು. ||೨೩||

ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ = ವಿವಾಹಯಜ್ಞಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹಿರಣ್ಮಯಂ = ಸುವರ್ಣಮಯವಹಂಥಾ ಯೋಜನಾಯುತವಿಸ್ತೀರ್ಣಮನೇಕಾಶ್ಚರ್ಯಸಂಯುತಂ

---

[1] ಪರ್ವತಃ (ಖ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ದೃಷ್ಟಮಾತ್ರೇಣ ಶರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೀತಿರ್ಭವತಿ ವೈ ಯಥಾ
ತಥಾ ತ್ವಂ ಮಂಟಪಂ ಶೀಘ್ರಂ ಕುರು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಪ್ರಿಯಮ್ ||೨೫||

ಏವಮುಕ್ತಸ್ತದಾ ತೇನ ಗಿರಿಣಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಕೃತ್
ವೈವಾಹಂ ಮಂಟಪಂ ಶೀಘ್ರಮಸೃಜದ್ರತ್ನವಿಗ್ರಹಮ್ ||೨೬||

ಸ್ತಂಭೈರ್ಹೇಮಮಯೈಶ್ಚಿತ್ರೈರ್ಮಣಿಭಿಸ್ಸೂರ್ಯಸನ್ನಿಭೈಃ
ಇಂದ್ರನೀಲಮಯೈರ್ದಿವ್ಯೈಃ ವೈಡೂರ್ಯೈರ್ವಿದ್ರುಮೈರಪಿ ||೨೭||

= ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಗಾವುದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಹಂಥಾ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ಆಶ್ಚರ್ಯ ದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ[1] ತತ್ = ಆ ಮಂಟಪಂ = ವಿವಾಹವು ಕರ್ತವ್ಯಂ = ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು. ||೨೪||

ದೃಷ್ಟಮಾತ್ರೇಣ = ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಶರ್ವಸ್ಯ = ಶಿವಂಗೆ ಪ್ರೀತಿಃ = ಸಂತೋಷವು ಯಥಾ = ಎಹಂಗೆ ಭವತಿ ವೈ = ಆಗುತ್ತಿಹುದು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ತ್ವಂ = ನೀನು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಪ್ರಿಯಂ = [2]ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ[2]ರಂಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಹಂಥಾ ಮಂಟಪಂ = [3]ವಿವಾಹಮಂಟಪವನು ಶೀಘ್ರಂ = ಬೇಗ ಕುರು = ಮಾಡು.[3] ||೨೫||

ತೇನ ಗಿರಿಣಾ = ಆ ಗಿರಿರಾಜನಿಂದ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಕೃತ್ = ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ತದಾ = ಆಗ ರತ್ನಮಯವಹಂಥಾ ವೈವಾಹಂ ಮಂಟಪಂ = ವಿವಾಹಮಂಟಪವನು ಶೀಘ್ರಂ — ಬೇಗ ಅಸೃಜತ್ = ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ||೨೬||

ಹೇಮಮಯೈಃ = ಸುವರ್ಣಮಯವಹಂಥಾ ಸ್ತಂಭೈಃ = ಕಂಭಂಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯಸನ್ನಿಭೈಃ = ಸೂರ್ಯಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಚಿತ್ರೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಮಣಿಭಿಃ = ರತ್ನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ತಂಭೈಃ = ಕಂಭಂಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯೈಃ — ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಇಂದ್ರನೀಲಮಯೈಃ = ಇಂದ್ರನೀಲಮಯವಹ ಕಂಭಂಗಳಿಂದ ವೈಡೂರ್ಯೈಃ = ವೈಡೂರ್ಯದ ಕಂಭಗಳಿಂದ ವಿದ್ರುಮೈರಪಿ = ಹವಳದ ಕಂಭಂಗಳಿಂದವೂ, ||೨೭||

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಪರಮೋ (ಖ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಮೌಕ್ತಿಕೈರ್ವಜ್ರನೀಲೈಶ್ಚ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಯೈರಪಿ
ಸ್ಫಾಟಿಕೈರ್ವಿದ್ರುಮೈಶ್ಚಾಪಿ ಮುಕ್ತಾದಾಮವಿಲಂಬಿತೈಃ ॥೨೮॥

ಚಾಮರಾಲಂಕೃತೈರುಚ್ಚೈರ್ದರ್ಪಣೈರ್ವಿವಿಧೈರಪಿ
ಸೂರ್ಯಬಿಂಬಪ್ರತೀಕಾಶೈಶ್ಚಂದ್ರಬಿಂಬಸಮಪ್ರಭೈಃ ॥೨೯॥

ಧ್ವಜಮಾಲಾಕುಲಂ ದಿವ್ಯಪತಾಕಾನೇಕಶೋಭಿತಮ್
ರತ್ನಜೈಸ್ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲೈರ್ಗಜೈರ್ವ್ಯಾಳೈರ್ನಿರಂತರಮ್ ॥
ರಚಿತಂ ಮಂಟಪಂ ದಿವ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಂ ತ್ರಿಪುರವಿದ್ವಿಷಃ ॥೩೦॥

ರುದ್ರಾಣಾಂ ಚ ತಥಾರೂಪೈಃ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣೈಃ

ಮೌಕ್ತಿಕೈಃ = ಮುತ್ತಿನ ಕಂಭಂಗಳಿಂದ ವಜ್ರನೀಲಮಯೈಃ = ವಜ್ರನೀಲದ ಕಂಭಂಗಳಿಂದಲೂ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಯೈರಪಿ — ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಯವಹಂಥಾ ಕಂಭಂಗಳಿಂದವೂ, ಮುಕ್ತಾದಾಮವಿಲಂಬಿತೈಃ = ಮುತ್ತಿನ ಗೊಂಡೆಯಂಗಳಿಂದವೂ ನೇಲುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿದ್ರುಮೈಶ್ಚಾಪಿ = ಹವಳದ ಗೋಡೆಯಂಗಳಿಂದ ನೇಲುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸ್ಫಾಟಿಕೈಃ = ಸ್ಫಟಿಕದ ಕಂಭಂಗಳಿಂದಲೂ. ॥೨೮॥

ಉಚ್ಚೈಃ — ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಚಾಮರಾಲಂಕೃತೈಃ — ಚಾಮರಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಂಭಂಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬಪ್ರತೀಕಾಶೈಃ—ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಚಂದ್ರಬಿಂಬಸಮಪ್ರಭೈಃ — ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದರ್ಪಣೈಃ—ಕನ್ನಡಿಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿವಿಧೈರಪಿ — ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ಕಂಭಂಗಳಿಂದವೂ. ॥೨೯॥

ದಿವ್ಯಂ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಧ್ವಜಮಾಲಾಕುಲಂ—ಧ್ವಜಂಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಪತಾಕಾನೇಕಶೋಭಿತಂ—ಪತಾಕೆಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತಂಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ರತ್ನಜೈಃ — ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲೈಃ—ಸಿಂಹಗಳು ಹುಲಿಗಳಿಂದ ಗಜೈಃ— ಆನೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಳೈಃ— ಸರ್ಪಂಗಳಿಂದ ನಿರಂತರಂ—ಆವಾಗವು ದಿವ್ಯಂ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರಿಪುರದ್ವಿಷಃ—ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಪ್ರಿಯಂ—[1]ಪ್ರಿಯುವ[1]ಹಂಥಾ ಮಂಟಪಂ = ವಿವಾಹ ಮಂಟಪವು ರಚಿತಂ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೩೦॥

ರತ್ನಜೈಃ—ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ—ರುದ್ರರುಗಳ

---

[1] ಪ್ರೀತಿಯ (ಖ)

ದೇವೈಶ್ಚೈವ ಮನೋಹಾರ್ಯೈಃ ಮರ್ತ್ಯೈಶ್ಚೈವ ತಥಾಽಪರೈಃ ||
ಮಾಲಾಭಿಸ್ತಬಕೈರ್ವಿಪ್ರಾ ರತ್ನಜೈಃ ಕುಂಕುಮೈರ್ಭೃಶಮ್ ||೩೦||

ಕ್ವಚಿಚ್ಚಾಮೀಕರೈಸ್ಸೋಽಥ ಹೃದ್ಯಾಂ ಭೂಮಿಂ ವಿನಿರ್ಮಮೇ
ಕ್ವಚಿದ್ಬಂಧೂಕಸಂಕಾಶಾಂ ದೀಪ್ತಾಂ ವಿದ್ರುಮಸಪ್ರಭಾಮ್ ||೩೨||

ಕ್ವಚಿತ್ಪದ್ಮದಲಾಕಾರಾಮಿಂದ್ರಾಯುಧಸಮಪ್ರಭಾಮ್
ಕ್ವಚಿನ್ನೀಲೋತ್ಪಲಾಭಾಸಾಂ ನೀಲಜೀಮೂತಸಪ್ರಭಾಮ್ ||೩೩||

ರೂಪೈಶ್ಚ—ರೂಪಗಳಿಂದವೂ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಂ—ಗಂಧರ್ವರ ಅಪ್ಸರರುಗಳ ಗಣೈಃ—ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ಮನೋಹಾರ್ಯೈಃ— ಮನೋಹರವ ಹಂಥಾ ದೇವೈಶ್ಚೈವ—ದೇವರ್ಕಳ ರೂಪುಗಳಿಂದ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಅಪರೈಶ್ಚೈವ — ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರ ರೂಪುಗಳಿಂದ ರತ್ನಜೈಃ — ರತ್ನಂಗಳಿಂದವೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂಥಾ ಕುಂಕುಮೈಃ—ಕುಂಕುಮಂಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂಥಾ ಪುತ್ಥಳಿಗಳಿಂದವೂ ಭೃಶಂ— ಅತ್ಯಂತವಹ ಮಾಲಾಭಿಃ—ಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಸ್ತಬಕೈಃ — ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದ ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ !—ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಮಂಟಪಂ—ವಿವಾಹಮಂಟಪವು ರಚಿತಂ —ವಿರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩೦||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಃ—ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಕ್ವಚಿತ್—[1]ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ[1] ಚಾಮೀಕರೈಃ — ಸುವರ್ಣಂಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಂ — ನೆಲಗಟ್ಟನು ಹೃದ್ಯಾಂ— ಮನೋಹರವಹಂಥಾದನಾಗಿ ವಿನಿರ್ಮಮೇ — ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಕ್ವಚಿತ್ — [2]ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ[2] ಬಂಧೂಕಸಂಕಾಶಾಂ — ಬಂದುಗೆಯ ಹೂವಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ನೆಲಗಟ್ಟನು ವಿನಿರ್ಮಮೇ = ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಕ್ವಚಿತ್ — [3]ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ[3] ದೀಪ್ತಾಂ— ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವಿದ್ರುಮಸಪ್ರಭಾಂ — ಹವಳಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನೆಲಗಟ್ಟನು ವಿನಿರ್ಮಮೇ—ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ||೩೨||

ಕ್ವಚಿತ್ — ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮದಲಾಕಾರಾಂ — ತಾವರೆ ಎಲೆಯ ಎಸಳ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೆಲಗಟ್ಟನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಕ್ವಚಿತ್ — ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಯುಧಸಮಪ್ರಭಾಂ — ಇಂದ್ರಚಾಪಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನೆಲಗಟ್ಟನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಕ್ವಚಿತ್ — ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೀಲೋತ್ಪಲಾಭಾಸಾಂ ಕನ್ನೈದಿಲ ಹೂವಿನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನೆಲಗಟ್ಟನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

1, 2, 3 ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ (ಖ)

ಅನೇಕಾಕಾರವಿನ್ಯಾಸೈಸ್ತತೋ ಧಾತ್ರೀಂ ವಿನಿರ್ಮಮೇ
ಮನಸೈವ ಯಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಶ್ವಮೇತದ್ವಿನಿರ್ಮಮೇ ||೩೪||

ಕ್ವಚಿತ್ಕಲಶವಿನ್ಯಾಸೈಃ ಕ್ವಚಿತ್ಸ್ವಸ್ತಿಕಭೂಷಿತೈಃ
ಹರಿಚಂದನಗಂಧಾಢ್ಯೈಃ ಕರ್ಪೂರೋದ್ಗಾರಗಂಧಿಭಿಃ ||೩೫||

[1] ಜಾತಿಪಾಟಲಪದ್ಮಾನಾಂ ಚಂಪಕಾನಾಂ ಸುಗಂಧಿಭಿಃ
ಆಸನೈರ್ವಿವಿಧೈಃ ಪೂತೈಃ ಚಂದ್ರಜೀಮೂತಸನ್ನಿಭೈಃ ||೩೬||

ಉದಯಾರ್ಕಸಮಾಕಾರೈಃ ಮೇರುಶೃಂಗೋಪಮೈರ್ಭೃಶಮ್
ತಮಾಲಚಂಪಕಾಭೈಶ್ಚ ಇಂದ್ರನೀಲಮಯೈಸ್ತಥಾ ||೩೭||

ಕ್ವಚಿತ್—ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೀಲಜೀಮೂತಸಪ್ರಭಾಂ—ನೀಲಮೇಘಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನೆಲಗಟ್ಟನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ||೩೩||

ಬ್ರಹ್ಮಾ—ಬ್ರಹ್ಮನು ಏತದ್ವಿಶ್ವಂ— ಈ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನು ಮನಸೈವ —ಮನಸ್ಸಿನಿಂದವೇ ಯಥಾ—ಹೇಂಗೆ ವಿನಿರ್ಮಮೇ—ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ತಥಾ— ಹಾಂಗೆ ತತಃ—ಆ ವಿವಾಹ ಕಾರಣವಾಗಿ ಧಾತ್ರೀಂ—ಭೂಮಿಯನು ಅನೇಕಾ-ಕಾರವಿನ್ಯಾಸೈಃ — ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ನೆಲಗಟ್ಟುಗಳಿಂದ ವಿನಿರ್ಮಮೇ — ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ||೩೪||

ಕ್ವಚಿತ್—ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಶವಿನ್ಯಾಸೈಃ—ಕಳಶಂಗಳನಿರಿಸಿದಂಥಾ ಕ್ವಚಿತ್ —ಕಿರಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕಭೂಷಿತೈಃ — ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಹರಿಚಂದನಗಂಧಾಢ್ಯೈಃ — ಹರಿಚಂದನವೃಕ್ಷದ ಗಂಧದ ಬಹಳತಿಕೆಯ-ನುಳ್ಳಂಥಾ ಕರ್ಪೂರೋದ್ಗಾರಗಂಧಿಭಿಃ—ಕರ್ಪೂರವನುಗುಳುತ್ತಂವಿದ್ದ ಪರಿಮಳಂ-ಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೩೫||

ಜಾತಿಪಾಟಲಪದ್ಮಾನಾಂ— ಜಾಜಿಯ ಹೂ, ಹಾದರಿಯ ಹೂ, ತಾವರೆಯ ಹೂಗಳ ಚಂಪಕಾನಾಂ—ಸಂಪಗೆಯ ಹೂಗಳ ಸುಗಂಧಿಭಿಃ—ವಾಸನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದ್ರಜೀಮೂತಸನ್ನಿಭೈಃ—ಚಂದ್ರನು ಮತ್ತು ಮೇಘಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿವಿಧೈಃ—ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಪೂತೈಃ —[2]ಶುದ್ಧವಹಂಥಾ ಆಸನೈಃ—ಸಿಂಹಾಸನಂಗಳಿಂದ, ||೩೬||

ಉದಯಾರ್ಕಸಮಾಕಾರೈಃ—ಉದಯದ ಸೂರ್ಯಂಗೆ ಸಮಾನವಹ ಆಕಾರ

---

[1] ಜಾತೀ ? (ಗ) [2] ಸುದ್ದ (ಕ)

ಸಿಂಧೂರಮಯಸಂಕಾಶೈಃ ಜಪಾಕುಸುಮಸನ್ನಿಭೈಃ
ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲನಿಭೈಶ್ಚಾನ್ಯೈಃ ದಾಡಿಮೀಕುಸುಮಪ್ರಭೈಃ ॥೩೮॥

ಹಿಮಕುಂದನಿಭೈಶ್ಚಾನ್ಯೈರ್ಮುಕ್ತಾಫಲನಿಭೈರಪಿ
ತಾರಕಾಪುಂಜಸಂಕಾಶೈಃ ಪದ್ಮನೀಲೇಂದ್ರನೀಲಜೈಃ ॥೩೯॥

ತತ್ರೈವ ಮಂಟಪೇ ದಿವ್ಯೇ ತೋಯಸ್ಥಾನಾನ್ಯಕಲ್ಪಯತ್ ॥೪೦॥

ದೀರ್ಘಿಕಾಂ ತೋಯಪೂರ್ಣಾಂ ತು ಕ್ಷೀರಪೂರ್ಣಾಂ ತಥೈವ ಚ
ದಧಿಪ್ರದಾನ್ಯನೇಕಾನಿ ಸುಧಾಸಂಪೂರಿತಾನಿ ಚ ॥೪೧॥

ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೃಶಂ — ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮೇರುಶೃಂಗೋಪಮೈಃ — ಮೇರುವಿನ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಮಾಲಚಂಪಕಾಭೈಶ್ಚ — ಕದ್ದಾಳವೃಕ್ಷ ಸಂಪಗೆಯ ಹೂವಿನೋಪಾದಿಕಾಂತಿಯುನುಳ್ಳಂಥಾ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಇಂದ್ರನೀಲ-ಮಯೈಃ — ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿಮಯವಹಂಥಾ, ॥೩೭॥

ಸಿಂಧೂರಮಯಸಂಕಾಶೈಃ — ಸಿಂಧೂರವರ್ಣದ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಜಪಾಕುಸುಮಸನ್ನಿಭೈಃ — ದಾಸಾಣದ ಹೂವಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲನಿಭೈಃ—ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅನ್ಯೈಃ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ದಾಡಿಮೀಕುಸುಮಪ್ರಭೈಃ—ದಾಳಿಂಬದ ಹೂವಿನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ,[1] ॥೩೮॥

ಹಿಮಕುಂದನಿಭೈಃ—ಹಿಮದ ಘಟ್ಟಿ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಹೂವಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅನ್ಯೈಃ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವರ್ಣವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮುಕ್ತಾಫಲನಿಭೈರಪಿ —ಮುತ್ತಿನ ಕಾಂತಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಾರಕಾಪುಂಜಸಂಕಾಶೈಃ — ನಕ್ಷತ್ರದ ಸಮೂಹದೋಪಾದಿ [2]ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ[2] ಪದ್ಮನೀಲೇಂದ್ರನೀಲಜೈಶ್ಚ — [3]ತಾವರೆನೀಲ, ಇಂದ್ರ[3]ನೀಲಂಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಲುಪಟ್ಟ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಆಸನೈಶ್ಚ—ಗದ್ದುಗೆಗಳಿಂದವು ಮಂಟಪಂ ರಚಿತಂ—ವಿವಾಹಮಂಟಪವು ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೩೯॥

ತತ್ರ ದಿವ್ಯೇ ಮಂಟಪೇ ಏವ — ಆ ದಿವ್ಯ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿಯೇ ತೋಯ-ಸ್ಥಾನಾನಿ—ಉದಕದ ಸ್ಥಾನಂಗಳನು ಅಕಲ್ಪಯತ್—ಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ॥೪೦॥

ತೋಯಪೂರ್ಣಾಂ—ಉದಕದಿಂದ ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೀರ್ಘಿಕಾಂ ತು— ಸರೋವರವನು ತಥೈವ—ಹಾಂಗೇ ಕ್ಷೀರಪೂರ್ಣಾಂ — ಕ್ಷೀರದಿಂದ ತುಂಬಲು

---

1 ಲುಪ್ತ (ಕ) 2, 3 ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಘೃತಪೂರ್ಣಾ ಮಹಾನದ್ಯೋ ರತ್ನಸೋಪಾನಮಂಡಿತಾಃ
ವೃಕ್ಷಾಂಶ್ಚ [1]ಕಾಮಿಕಾ[1]ನ್ದಿವ್ಯಾನ್ ದೀರ್ಘಿಕಾಣಾಂ ತಟೇ ತಟೇ ||೪೨||
ಅಸೃಜತ್ ಕ್ರೀಡನಾರ್ಥಾಯ ಸದಾ ಪುಷ್ಪಫಲಾನ್ವಿತಾನ್
ಭಕ್ಷ್ಯೈರ್ನಾನಾವಿಧೈರ್ದಿವ್ಯೈಃ ಫಲಿತಾನ್ಮುನಿಪುಂಗವಾಃ ||೪೩||

ಕದಲೀಷಂಡಮಧ್ಯೇ ತು ತಮಾಲಗಹನೇಷ್ವಪಿ
ಕ್ರೀಡಾವಾಪ್ಯಃ ಸುಶೋಭಾಢ್ಯಾಃ ತಥೈವಾಶೋಕಸಂಕುಲೇ ||೪೪||

ದೀರ್ಘಿಕಾಣಾಂ ತಟೇ ರಮ್ಯೇ ತರೂಣಾಂ ಚಿತ್ರಶಾಖಿನಾಮ್
[2]ಡೋ[2]ಲಾಶ್ಚ ಬದ್ಧರಮಾಸ ಮುಕ್ತಾದಾಮಭಿರುಜ್ಜ್ವಲೈಃ ||೪೫||

ಪಟ್ಟಂಥಾ ಸರೋವರವನು, ದಧಿಪ್ರದಾನಿ—ಮೊಸರು ಕೊಡುವಂಥಾ ಅನೇಕಾನಿ ಅನೇಕ ಕೊಳಂಗಳನು, ಸುಧಾಸಂಪೂರಿತಾನಿ ಚ—ಅಮೃತದಿಂದ ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಂಥ ಕೊಳಂಗಳನು, ಘೃತಪೂರ್ಣಾಃ—ತುಪ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರತ್ನಸೋಪಾನ ಮಂಡಿತಾಃ—ರತ್ನಂಗಳ ಸೋಪಾನದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಹಾನದ್ಯಃ—ದೊಡ್ಡಿಹ ಹೊಳೆಗಳನು, ದೀರ್ಘಿಕಾಣಾಂ—ದೊಡ್ಡಿಯ ಕೊಳಂಗಳ ತಟೇ ತಟೇ —[3]ದಡ ದಡ[3]ದಲ್ಲಿ ಸದಾ—ಆವಾಗವೂ ಪುಷ್ಪಫಲಾನ್ವಿತಾನ್—ಪುಷ್ಪ ಫಲಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿವಂಥಾ ದಿವ್ಯಾನ್ — ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕಾಮಿಕಾನ್ — ಬಯಸಿದುದ ಕೊಡುವಂಥಾ ನಾನಾವಿಧೈಃ— ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಭಕ್ಷ್ಯೈಃ — ಭಕ್ಷ್ಯಂಗಳೊಡನೆ ಫಲಿತಾನ್ — ಫಲಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೃಕ್ಷಾಂಶ್ಚ — ವೃಕ್ಷಂಗಳನು ಕ್ರೀಡನಾರ್ಥಾಯ — ಸುಖಿಸಲೋಸ್ಕರ ಭೋ ಮುನಿಪುಂಗವಾಃ !—ಎಲೆ ಋಷಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ! ಅಸೃಜತ್—ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ||೪೨-೪೩||

ಕದಲೀಷಂಡಮಧ್ಯೇ ತು — ಬಾಳೆಯ ವನಸಮೂಹದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯು ತಮಾಲಗಹನೇಷ್ವಪಿ — ಕದ್ವಾಳವೃಕ್ಷಂಗಳ ವನಂಗಳಲ್ಲಿಯು ತಥೈವ — ಹಾಂಗೆ ಅಶೋಕಸಂಕುಲೇ—ಅಶೋಕವೃಕ್ಷಂಗಳ[4][ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯು][4] ಸುಶೋಭಾಢ್ಯಾಃ— ಅತಿ ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಕ್ರೀಡಾವಾಪ್ಯಃ — ಜಲಕ್ರೀಡೆಯ ಕೊಳಂಗಳನು ಅಸೃಜತ್—ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ||೪೪||

ದೀರ್ಘಿಕಾಣಾಂ—ಕೊಳಂಗಳ ರಮ್ಯೇ—ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಟೇ — ದಡ

---

1 ಕಾಮಿತಾ(ಘ) 2 ದೋ (ಘ)
3 ತಡಿ ತಡಿಯಲ್ಲಿ (ಖ) 4 ಮೊದಲಲ್ಲಿಯು (ಕ ಖ) ? [ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿಯು]

ರಮಣೀಯಾನಿ ದಿವ್ಯಾನಿ ಮನಸ್ತುಷ್ಟಿಕರಾಣಿ ಚ
ಉದ್ಯಾನವನಷಂಡಾನಿ ಸ್ಥಾನೇ ಸ್ಥಾನೇ ಹ್ಯಕಲ್ಪಯತ್ ||೪೬||

ತ್ರಿಲೋಕತಿಲಕೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಹೇಮಪೀಠಸ್ಯ ಮಧ್ಯಗಾಮ್
ಸಿಂಹೈಶ್ಚ ವಿಧೃತಾಂ ಶ್ವೇತೈಃ ಸಹಸ್ರದಲಮಂಡಿತೈಃ ||೪೭||
ಪಾರಿಜಾತದ್ರುಮಾಣಾಂ ಚ ಮಂಜರೀಭಿರಲಂಕೃತಾಃ
ಇಂದ್ರನೀಲಮಯೀಂ ವೇದಿಂ ಚಾರುಸೋಪಾನಭೂಷಿತಾಮ್ ||೪೮||
ಶತಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣಾಂ ಸ್ತಂಭೈಶ್ಚ ಕಲಶಾನ್ವಿತಾಮ್ ||೪೯||

ದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಶಾಖಿನಾಂ—ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ಕೊಂಬೆ (ಕೊಂಬು ?)ಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತರೂಣಾಂ—ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ ಉಜ್ಜ್ವಲೈಃ—ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮುಕ್ತಾದಾಮಭಿಃ ಮುತ್ತು ತೆತ್ತಿಸಿದಂಥಾ ಸರಪಣಿಗಳಿಂದ ಡೋಲಾಶ್ಚ — ಉಯ್ಯಾಲೆಗಳನು ಬದ್ಧಯಾಮಾಸ—ಕಟ್ಟಿದನು. ||೪೫||

ರಮಣೀಯಾನಿ—ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಮನಸ್ತುಷ್ಟಿಕರಾಣಿ — ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದಿವ್ಯಾನಿ—ದೇವತಾಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಉದ್ಯಾನ-ವನಷಂಡಾನಿ ಚ—ಉದ್ಯಾನವನಂಗಳ ಮೊತ್ತಂಗಳನು ಸ್ಥಾನೇ ಸ್ಥಾನೇ — ಸ್ಥಾನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಕಲ್ಪಯತ್ ಹಿ—ಕಲ್ಪಿಸಿದನಲಾ. ||೪೬||

ತ್ರಿಲೋಕತಿಲಕೇ— ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಲಕವಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ — ಆ ವಿವಾಹ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹೇಮಪೀಠಸ್ಯ— ಸುವರ್ಣದ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮಧ್ಯಗಾಂ— ಮಧ್ಯವನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಸಿಂಹೈಶ್ಚ—ಸಿಂಹಂಗಳ ರೂಪುಗಳಿಂದವೂ ಶ್ವೇತೈಶ್ಚ— ಬಿಳಿದಹಂಥಾ ಸಹಸ್ರದಳಮಂಡಿತೈಃ — ಸಾವಿರ ಎಸಳ ತಾವರೆಗಳ ಅಲಂಕಾರಂಗಳಿಂದವೂ ವಿಧೃತಾಂ — ಧರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಾರಿಜಾತದ್ರುಮಾಣಾಂ— ಪಾರಿಜಾತವೃಕ್ಷಂಗಳ ಮಂಜರೀಭಿಶ್ಚ—ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದವೂ ಅಲಂಕೃತಾಂ — ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಚಾರುಸೋಪಾನಭೂಷಿತಾಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂಪಿದ್ದ ಸೋಪಾನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸ್ತಂಭೈಶ್ಚ— [1]ಸ್ತಂಭಂಗಳಿಂದವೂ ಕಲಶಾನ್ವಿತಾಂ—ಕಲಶಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಇಂದ್ರನೀಲಮಯೀಂ—ಇಂದ್ರನೀಲಮಯವಹಂಥಾ ಶತಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣಾಂ — ನೂರುಗಾವುದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಹಂಥಾ ವೇದಿಂ—ವಿವಾಹದ ಜಗಲಿಯನು ವಿನಿರ್ಮಮೇ—ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ||೪೭-೪೮-೪೯||

---

[1] ಕಂ (ಖ)

ಕೋಟ್ಯನೇಕಾಪ್ಸರಸಶ್ಚ ರತ್ನಜಾ ದಿವ್ಯರೂಪಿಣೀಃ
ಪೀನೋರುಜಘನಾಸ್ತಾಶ್ಚ ಪೀನೋನ್ನತಪಯೋಧರಾಃ ||೫೦||

ಚಾಮರಾಗ್ರಕರಾಸ್ತಾಸ್ತು ಹಾರಾವಲಿವಿಚಿತ್ರಿತಾಃ
ವೀಣಾವೇಣುಕರಾಶ್ಚಾನ್ಯಾಃ ಕಾಂಚೀಗುಣವಿರಾಜಿತಾಃ ||೫೧||

ಚಂಚಲಾಯತನೇತ್ರಾಶ್ಚ ತಿಲಕಾಲಕಮಂಡಿತಾಃ
ಮಧ್ಯೇ ಕ್ಷಾಮಾಃ ಸುಬಿಂಬೋಷ್ಠಾಃ[1] ಕಮಲೋತ್ಪಲಪಾಣಿನೀಃ ||೫೨||

ಅನೇಕಾಕಾರವಿನ್ಯಾಸೈಃ ನಿರ್ಮಮೇ ತಾಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ||೫೩||

*ಏವಂ ಹಿ ದಿವ್ಯೈಸ್ಸುರಸುಂದರೀಭಿಃ
ನಾನಾಪ್ರಯೋಗೈರ್ವಿವಿಧೈಶ್ಚರಿತ್ರೈಃ ।

ರತ್ನಜಾಃ — ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದಿವ್ಯರೂಪಿಣೀಃ — ಮನೋಹರವಹ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಪೀನೋರುಜಘನಾಃ — ದೊಡ್ಡಿತ್ತಾಗಿ ಉನ್ನತವಹ ಬಳದೊಡೆ [ಜಘನ(ಖ)]ಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪೀನೋನ್ನತಪಯೋಧರಾಃ — ತೋರವಾಗಿ ಉನ್ನತವಾಗಿಹ ಸ್ತನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಾಮರಾಗ್ರಕರಾಃ — ಚಾಮರಂಗಳೇ ತುದಿ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ, ಹಾರಾವಲಿವಿಚಿತ್ರಿತಾಃ — ಹಾರಂಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಚಿತ್ರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವೀಣಾವೇಣುಕರಾಶ್ಚ — ವೀಣೆಕೊಳಲುಗಳೇ ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಅನ್ಯಾಃ — ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರಹಂಥಾ ಕಾಂಚೀಗುಣವಿರಾಜಿತಾಃ — ಕಾಂಚಿ ದಾಮದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಚಂಚಲಾಯತನೇತ್ರಾಶ್ಚ — ಚಂಚಲಿಸುತ್ತಂವಿಹ ವಿಶಾಲನೇತ್ರೆಯರಹಂಥಾ ತಿಲಕಾಲಕಮಂಡಿತಾಃ — ನೊಸಲ ತಿಲಕ ಕುರುಳು ಗೂದಲುಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಮಧ್ಯೇ — ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮಾಃ — ಸಣ್ಣ ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುಬಿಂಬೋಷ್ಠಾಃ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿಪ್ಪ ಬಿಂಬಾಧರೆಯರಹಂಥಾ ಕಮಲೋತ್ಪಲಪಾಣಿನೀಃ — ತಾವರೆ ನೈಯ್ದಿಲುಗಳೇ ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ತಾಸ್ತಾಶ್ಚ — ಆ ಆ ಕೋಟ್ಯನೇಕಾಪ್ಸರಸಶ್ಚ — ಅನೇಕಕೋಟಿ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಳನು ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ — ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಸ್ತು — ಅವರುಗಳನು ಅನೇಕಾಕಾರ–ವಿನ್ಯಾಸೈಃ — ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ರೂಪುಗಳ ವಿಲಾಸಂಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಮೇ — ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಈ ಶ್ಲೋಕಂಗಳು ಕುಳಕಂಗಳು. ||೫೩||

ಏವಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುರಸುಂದರೀಭಿಃ — ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯೈಃ — ದೇವತಾಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ವಿವಿಧೈಃ — ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ

---

1 ಷ್ಠೀಃ (ಗ) * ಉಪಜಾತಿ ವೃತ್ತಮ್

ಮನೋಭಿರಾಮ್ಯೈರ್ನಯನಾಭಿರಾಮ್ಯೈಃ
ಯುಕ್ತಾಂ ತು ವೇದಿಂ ತ್ವರಿತಂ ಚಕಾರ ||೩೪||

ಮಂಟಪಂ ನಿರ್ಮಿತಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಶಂಕರೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ
ಶೈಲಾದಿಮಬ್ರವೀದ್ದೇವೋ ವಿಶ್ವೇಶೋ ವಿಶ್ವಪೂಜಿತಃ ||೩೫||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಹಿತಾರ್ಥಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಚ ವಿಶೇಷತಃ
ವಿವಾಹಯಜ್ಞ ಆರಬ್ಧೋ ನಗರಾಜೇನ ಧೀಮತಾ ||೩೬||

[1]ದಾನಾರ್ಥಮದ್ರಿ[1]ಕನ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರಸ್ಥಿತೋ ಹಿಮವಾನ್ ಸ್ವಯಮ್
ಅಹಂ ತತ್ರ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಸುರೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿಸ್ಸಹ ||೩೭||

ಚರಿತ್ರೈಃ—ಚಾರಿತ್ರಂಗಳಿಂದ ಮನೋಭಿರಾಮ್ಯೈಃ—ಮನಸ್ಸಿಂಗೆ ಆನಂದವಹಂಥಾ ನಯನಾಭಿರಾಮ್ಯೈಃ—ನಯನಂಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವಹಂಥಾ ನಾನಾಪ್ರಯೋಗೈಃ— ನೆಲಗಟ್ಟು ಮುಂತಾದ ನಾನಾ ಪ್ರಯೋಗಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಾಂ — ಕೂಡಿದಂಥಾ ವೇದಿಂ ತು — ವಿವಾಹದ ಜಗಲಿಯನು ತ್ವರಿತಂ — ಬೇಗದಲ್ಲಿ ಚಕಾರ ಹಿ— ಮಾಡಿದನಲಾ. ||೩೪||

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ — ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಂ — ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮಂಟಪಂ—ಮಂಟಪವನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ ದೇವಃ—ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶಃ— ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಪೂಜಿತಃ — ಸಮಸ್ತ ಲೋಕದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಂಕರಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಶೈಲಾದಿಂ—ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್ — ನುಡಿದನು. ||೩೫||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಂವಿದ್ದಾನು.

ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ — ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳ ಹಿತಾರ್ಥಂ — ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಚ—ನಮಗೆ[2]ಯೂ[2] ವಿಶೇಷತಃ— ವಿಶೇಷವಹೆ ಪ್ರೀತಿನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಧೀಮತಾ—ವಿಚಕ್ಷಣನಹಂಥಾ ನಗರಾಜೇನ — ಗಿರಿರಾಜನಿಂದ ವಿವಾಹಯಜ್ಞ —ವಿವಾಹ ಯಜ್ಞವು ಆರಬ್ಧಃ—ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೩೬||

ಅದ್ರಿಕನ್ಯಾಯಾಃ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ದಾನಾರ್ಥಂ — ಕೊಡಲೋಸ್ಕರ

---

[1] ದಾನಾರ್ಥಮದ್ರಿಃ (ಘ) [2] ವೂ (ಕ)

ತ್ವಮಿಹಾವಾಹಯ ಸುರಾನ್ ಕಾಲಾಗ್ನ್ಯಾದೀನ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾನ್
ದ್ವೀಪಾಂಶ್ಚ ಸಾಗರಾಂಶ್ಚೈವ ಪರ್ವತಾಂಶ್ಚ ನದೀಸ್ತಥಾ ||೫೮||

ಮಂಟಪಂ ನಿರ್ಮಿತಂ ತತ್ರ ವಿಚಿತ್ರಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ
ತತ್ರ ತಿಷ್ಠತ್ಯುಮಾದೇವೀ ಮಮ ಧ್ಯಾನಪರಾಯಣಾ ||
ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೇವ ಭಾಸ್ವಂತೀ ಚಂದ್ರಕೋಟಿನಿಭಾನನಾ ||೫೯||

ಏವಮುಕ್ತೋ ಮಹೇಶೇನ ನಂದೀ ಸೂರ್ಯಾಯುತಪ್ರಭಃ
ನತ್ವಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ ಶಂಭುಂ ಧ್ಯಾನಾರೂಢಸ್ತದಾಽಭವತ್ ||೬೦||

ಹಿಮವಾನ್— ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ಸ್ವಯಂ — ತಾನೇ ಪ್ರಸ್ಥಿತಃ — ಪಯಣವಾದನು. ಅಹಂ—ನಾನು ತತ್ರ—ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿಃ — ಬ್ರಹ್ಮಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರೈಸ್ಸಹ—ದೇವರ್ಕಳೊಡನೆ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ—ಎಯ್ದುವೆನು. ||೫೭||

ತ್ವಂ—ನೀನು ಇಹ—ಇಲ್ಲಿ ಸುರಾನ್—ದೇವರ್ಕಳನು ಕಾಲಾಗ್ನ್ಯಾದೀನ್ — ಕಾಲಾಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳನು ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳನು ದ್ವೀಪಾಂಶ್ಚ — ದ್ವೀಪಂಗಳನು ಸಾಗರಾಂಶ್ಚೈವ—ಸಮುದ್ರಂಗಳನು ಪರ್ವತಾಂಶ್ಚ—ಪರ್ವತಂಗಳನು ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ನದೀಃ—ನದಿಗಳನು ಆವಾಹಯ—ನೆನೆ. ||೫೮||

ಯತ್ರ—ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ—ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಮಂಟಪಂ—ವಿವಾಹಮಂಟಪವು ವಿಚಿತ್ರಂ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತಂ —ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತ್ರ — ಆ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಲತಾ ವಿದ್ಯುದಿವ — ಬಳ್ಳಿ ಮಿಂಚಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ಭಾಸ್ವಂತೀ — ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಚಂದ್ರಕೋಟಿ-ನಿಭಾನನಾ — ಕೋಟಿಚಂದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉಮಾದೇವೀ —ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಮಮಧ್ಯಾನಪರಾಯಣಾ — ಎನ್ನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾಯಕನಾಗಿ ತಿಷ್ಠತಿ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಾಳು. ||೫೯||

ಮಹೇಶೇನ—ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಏವಂ — ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಃ — ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸೂರ್ಯಾಯುತಪ್ರಭಃ — ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಂದೀ—ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ—ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಶಂಭುಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ನತ್ವಾ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತದಾ—ಆಗ ಧ್ಯಾನಾರೂಢಃ — ಧ್ಯಾನಾರೂಢನು ಅಭವತ್—ಆದನು. ||೬೦||

ಧ್ಯಾತಸ್ತೇನ ಸಮಾಯಾತಃ ಕಾಲಾಗ್ನಿರ್ವಿಶ್ವದಾಹಕಃ
ರುದ್ರೈಃ ಪರಿವೃತೋ ದೇವೈಃ ಕೋಟಿಕೋಟಿಗಣೇಶ್ವರೈಃ ||೬೧||

ತತೋಽಬ್ರವೀತ್ಸ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ನಂದಿಕೇಶ್ವರಮ್
ಕಿಮರ್ಥಮಹಮಾಹೂತೋ ದೇವದೇವೇನ ಶಂಭುನಾ ||೬೨||

ಉಪಸ್ಥಿತೋ ವಾ ಪ್ರಳಯಃ ಸಂಹರಿಷ್ಯಾಮಿ ತತ್ಕ್ಷಣಾತ್
ಏವಮುಕ್ತಸ್ತದಾ ತೇನ ಶೈಲಾದಿಸ್ತಮಥಾಬ್ರವೀತ್ ||೬೩||

ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ

ಪ್ರಲಯಾರ್ಥಂ ನ ಚಾಹೂತಸ್ತ್ವಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಶಂಭುನಾ
ಗ್ರಹೀಷ್ಯತಿ ಗಿರೇಃ ಪುತ್ರೀಂ ಪತ್ನೀತ್ವೇನ ಮಹೇಶ್ವರಃ ||೬೪||

ತೇನ—ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನಿಂದ ಧ್ಯಾತಃ—ಧ್ಯಾನಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವಿಶ್ವದಾಹಕಃ — ವಿಶ್ವವನು ದಹಿಸುವಂಥಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ — ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ರುದ್ರೈಃ = ರುದ್ರರುಗಳಿಂದ ದೇವೈಃ — ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಕೋಟಿಕೊಟಿಗಣೇಶ್ವರೈಃ— ಕೋಟಾನುಕೋಟಿಗಣೇಶ್ವರರಿಂದ ಪರಿವೃತಃ — ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸಮಾಯಾತಃ—ಬಂದನು. ||೬೧||

ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ = ಆ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ಕಿಮರ್ಥಂ = ಏನು ಕಾರಣ ದೇವದೇವೇನ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಶಂಭುನಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಆಹೂತಃ = ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಾತನೆಂದು ಸರ್ವಜ್ಞಂ = ಸರ್ವಜ್ಞನಹಂಥಾ ನಂದಿಕೇಶ್ವರಂ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೬೨||

ಪ್ರಳಯಃ = ಪ್ರಳಯಕಾಲವು ಉಪಸ್ಥಿತೋ ವಾ = ಬಂ [ದಿದ್ದಿ]ತೋ [ಬಂದುತೋ(ಕ)], ತತ್ = ಆ ಜಗತ್ತನು ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಹರಿಷ್ಯಾಮಿ = ಸಂಹರಿಸೇ[ಸೀ(ಕ)]ನು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತದಾ = ಆಗ ತೇನ = ಆ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನಿಂದ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶೈಲಾದಿಃ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಂ = ಆ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರುದ್ರನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೬೩||

ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ = ಶ್ರೀ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಪ್ರಳಯಾರ್ಥಂ = ಪ್ರಳಯವ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಶಂಭುನಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ತ್ವಂ = ನೀನು ವಿಶೇಷೇಣ ಚ = ವಿಶೇಷದಿಂದವು ನಾಹೂತಃ = ಕರೆಯು

ತದರ್ಥಂ ತ್ವಮಿಹಾಹೂತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಶ್ಚ ದಿವೌಕಸಃ
ನಂದಿನೋ ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿರಿದಮಬ್ರವೀತ್ ||೬೫||

ಕಾಲಾಗ್ನಿರುವಾಚ

ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮಾ ವಯಂ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಶ್ಶೂಲಪಾಣಿನಮ್
ಶೀಘ್ರಂ ದರ್ಶಯ ಶೈಲಾದೇ ನಿವೃತ್ತಾಸ್ಸ್ಮ ಯಥಾ ವಯಮ್ ||೬೬||

ವಿಜ್ಞಾಪಯ ಮಹಾದೇವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಶ್ಚಾಗತಾ ಇತಿ
ಸರ್ವೇ ತದ್ಧ್ಯಾನನಿರತಾಃ ಸರ್ವೇ ತದ್ದರ್ಶನೋತ್ಸುಕಾಃ ||೬೭||

ಲುಪಟ್ಟದಿಲ್ಲ. ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಶಿವನು ಗಿರೇಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಪುತ್ರೀಂ = ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಪತ್ನೀತ್ವೇನ = ಸ್ತ್ರೀಯಹತನದಿಂದ ಗ್ರಹೀಷ್ಯತಿ = ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವನು. ||೬೪||

ತದರ್ಥಂ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಿವಾಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತ್ವಂ = ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದಿವೌಕಸಶ್ಚ = ದೇವರ್ಕಳೂ ಇಹ = ಇಲ್ಲಿ ಆಹೂತಾಃ = ಕರೆಯಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು. ನಂದಿನಃ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ = ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರುದ್ರನು ಇದಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೬೫||

[ಕಾಲಾಗ್ನಿರುವಾಚ = ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ನುಡಿದನು.]

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ವಯಂ ಸರ್ವೇ = ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಶೂಲಪಾಣಿನಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮಾಃ = ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳವರುಗಳು ಭೋ ಶೈಲಾದೇ! = ಎಲೆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನೇ! ವಯಂ = ನಾವು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ನಿರ್ವೃತ್ತಾಃ = ಸುಖವನುಳ್ಳವರುಗಳು ಸ್ಮಃ = ಆಹೆವು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಶೀಘ್ರಂ = ಬೇಗ ದರ್ಶಯ = ತೋರಿಸು. ||೬೬||

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಶ್ಚ — ಬ್ರಹ್ಮಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ಆಗತಾ ಇತಿ — ಬಂದಿದ್ದಾರು ಎಂದು ಹೀಂಗೆ ಮಹಾದೇವಂ = ಮಹಾದೇವ (ಶಿವ)ನನು ಕುರಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಯ — ಬಿನ್ನಯಿಸು (ವಿಜ್ಞಾಪಿಸು). ಸರ್ವೇ — ಎಲ್ಲರೂ ತದ್ಧ್ಯಾನನಿರತಾಃ = ಆ ಶಿವಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು ಸರ್ವೇ — ಸಮಸ್ತರೂ ತದ್ದರ್ಶನೋತ್ಸುಕಾಃ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನವಹಲ್ಲಿ ಎರಕವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು. ||೬೭||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಪ್ರಮುಖಾನಾಂ ಚ ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಗಣಾಗ್ರಣೀಃ
ಪ್ರಾಹ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ ದೇವಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಗಂಭೀರಯಾ ಗಿರಾ ||೬೮||

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಶ್ಚಾಗತಾಸ್ಸರ್ವೇ ಶೂಲಪಾಣೇ ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾ
ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಂತಿ ತೇ ಸರ್ವೇ ತ್ವಾಮನಂತತನುಂ ಹರಮ್ ||೬೯||

ದಿಶಾದೇಶಂ ಪುರಾರೇ [1]ಮಾ[1] ಕಿಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸುರಾಸುರಾನ್
ವಾರಿತಾ ದ್ವಾರಮೂಲೇ ತು ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮಾಶ್ಚ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ||
ಸ್ಥಿತಂ ತೇ ರೂಪಮಪರಂ ತೇಜೋಮಯಮನಿಂದಿತಮ್ ||೭೦||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಪ್ರಮುಖಾನಾಂ = ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳ ವಚಃ—ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ—ಕೇಳಿ[2]ಯೂ[3] ಗಣಾಗ್ರಣೀಃ = ಗಣಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ದೇವನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ = ಶಿವನನು ಕುರಿತು ಸ್ನಿಗ್ಧಗಂಭೀರಯಾ—ಮನೋಹರವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಹಂಥಾ ಗಿರಾ— ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಹ—ನುಡಿದನು. ||೬೮||

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನುಡಿದನು.

ಭೋ ಶೂಲಪಾಣೇ !—ಎಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ — ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವೇ ಚ— ಎಲ್ಲರೂ ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾ — ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆಗತಾಃ—ಬಂದರು. ತೇ ಸರ್ವೇ— ಅವರೆಲ್ಲರು ಅನಂತತನುಂ — ನಾನಾರೂಪ ನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಂ — ಹರನಹಂಥಾ ತ್ವಾಂ — ನಿನ್ನನು ದ್ರಷ್ಟುಂ — ನೋಡ ಲೋಸ್ಕರ ಇಚ್ಛಂತಿ—ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದಾರು. ||೬೯||

ಭೋ ಪುರಾರೇ !—ಎಲೇ ತ್ರಿಪುರಾರಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ಮಾ — ಎನ್ನನು ಕುರಿತು ಆದೇಶಂ — ಆಜ್ಞೆಯನು ದಿಶ — ನಿರೂಪಿಸು. ಸುರಾಸುರಾನ್ — ದೇವಾಸುರರುಗಳನು ಕುರಿತು ಕಿಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ—ಏನೆಂದು ಹೇಳುವೆನು. ತೇ — ನಿನ್ನ ಅನಿಂದಿತಂ — ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಪರಂ — ಮಾಯಾರಹಿತ [3]ವಾದಂಥಾ[3] ತೇಜೋಮಯಂ—ತೇಜೋಮಯವಾಗಿ ಸ್ಥಿತಂ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರೂಪಂ—ರೂಪವನು ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮಾಶ್ಚ—ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಾಸುರರು ಗಳು ದ್ವಾರಮೂಲೇ ತು—ಬಾಗಿಲ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ವಾರಿತಾಃ— ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರು ಗಳಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಾರು. 'ನ ವಿದ್ಯತೇ ಪರಾ ಯಸ್ಯ ತತ್ ಅಪರಂ'

---

[1] ಮಾಂ (ಘ) [2] ಪೂ (ಕ) [3] ನಹಂಥಾ (ಖ)

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತತೋ ನಂದೀ ಪ್ರಾಪ್ಯಾನುಜ್ಞಾಂ ಸ ಶೂಲಿನಃ
ಪ್ರಾವೇಶಯತ್ತತೋ ದೇವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾನ್ ||೭೧||

ಯ ಅಧೋಭಾಗಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ರುದ್ರಃ ಕಾಲಾಗ್ನಿಸಂಜ್ಞಿತಃ
ತಂ ಚೈವ ಪಶುಭೂತೇಶಂ ಶೂಲಹಸ್ತಂ ಸದೋಜ್ಜ್ವಲಮ್ ||೭೨||

ತತೋ ವಿವೇಶ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮಾಶತಕ್ರತುಃ
ಅನ್ಯೇ ಚ ದೇವಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಮುನಯೋ ಮನವಸ್ತಥಾ ||೭೩||

ಸರ್ವೇ ಕೋಲಾಹಲಂ ಕೃತ್ವಾ ದೇವಾಸುರಮಹೋರಗಾಃ
ವಿವಿಶುಶ್ಚ ಹಸನ್ ಸ್ಥಾನಂ [1]ವಾಯೋರ್ಘಾ[1] ಇವ ಸಾಗರಮ್ ||೭೪||

ಇದು ಅಪರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವು. 'ಮಾ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ, ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯ ನುಡಿವುದು. ||೭೦||

ಸ ನಂದೀ—ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ — ನುಡಿದು ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಶೂಲಿನಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅನುಜ್ಞಾಂ — ಆಜ್ಞೆಯನು ಪ್ರಾಪ್ಯ—ಪಡದು ತತಃ — ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾನ್ — ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾನ್ — ದೇವರ್ಕಳನು ಪ್ರಾವೇಶಯತ್—ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ||೭೧||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಸಂಜ್ಞಿತಂ — ಕಾಲಾಗ್ನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನುಳ್ಳಂಥಾ ಯಃ— ಆವನಾನೊಬ್ಬ ರುದ್ರಃ—ರುದ್ರನು ಪಶುಭೂತೇಶಂ — ಪಶುಗಳು ಭೂತಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶೂಲಹಸ್ತಂ— ತ್ರಿಶೂಲಹಸ್ತನಹಂಥಾ ಸದಾ — ಆವಾಗಮೂ ಉಜ್ಜ್ವಲಂ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತಂ ಚೈವ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಅಧೋಭಾಗಂ—ಪಾತಾಳಲೋಕವನು ಆಶ್ರಿತ್ಯ [ಸ್ಥಿತಃ]—ಆಶ್ರೈಸಿ[ಇ]ಹನು.

ತತಃ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ — ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ವಿಷ್ಣುಃ — ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮಾ—ಬ್ರಹ್ಮನು ಶತಕ್ರತುಃ— ಇಂದ್ರನು ವಿವೇಶ — ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅನ್ಯೇ ದೇವಾಶ್ಚ—ಉಳಿದ ದೇವರ್ಕಳು ಗಂಧರ್ವಾಃ— ಗಂಧರ್ವರುಗಳು ಮುನಯಃ— ಸಮಸ್ತಋಷಿಗಳು ಮನವಃ — ಚತುರ್ದಶ ಮನುಗಳು ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ||೭೩||

ದೇವಾಸುರಮಹೋರಗಾಃ — ದೇವರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರು ಮಹಾನಾಗರ್ಕಳು

[1] ವಾಯೋರ್ಘಾಃ (ಘ)

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭವನೇ ರಮ್ಯೇ ನಾನಾಧಾತುವಿಚಿತ್ರಿತೇ
ಗಣಕೋಟಿಶತಾಕೀರ್ಣೇ ರುದ್ರಕೋಟಿಸುಸೇವಿತೇ ||೭೫||

ಆದೌ ಜಗಾಮ ತಂ ಪೂರ್ವಂ ರುದ್ರೈರ್ದೇವೈರ್ವೃತಸ್ತದಾ
ಭವಾರಿಮಂಧಕಾಲಾರಿಮಪಶ್ಯನ್ನಂದಿಕೇಶ್ವರಃ ||೭೬||

ಮುಕ್ತಾಚಲಪ್ರತೀಕಾಶಂ ಶಶಾಂಕಚಯಸನ್ನಿಭಮ್
ನೀಲಕಂಠಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ ಚ ಶೂಲಿನಂ ಸರ್ವತೋಮುಖಮ್ ||೭೭||

ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರತೀಕಾಶಂ ಜಗದಾನಂದಕಾರಿಣಮ್
ಕಪಾಲಮಾಲಿನಂ ದೇವಂ ಕಪರ್ದಕೃತಭೂಷಣಮ್ ||೭೮||

ಸರ್ವೇ — ಎಲ್ಲರು ಕೋಲಾಹಲಂ — ಕೋಲಾಹಲವನು ಕೃತ್ವಾ — ಮಾಡಿ ಹಸನ್ — ನಗುತವು ಸ್ಥಾನಂ ಚ — ಆ ಸ್ಥಾನವನು ವಿವಿಶುಃ — ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಕಥಮಿವ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದಡೆ ವಾರ್ಯೋಘಾಃ — ಉದಕಂಗಳ ಪ್ರವಾಹಂಗಳು ಸಾಗರಮಿವ — ಸಮುದ್ರವನೆಹಗಹಗೆ. ||೭೪||

ನಾನಾಧಾತುವಿಚಿತ್ರಿತೇ — ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹ ವರ್ಣಂಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗಣಕೋಟಿಶತಾಕೀರ್ಣೇ — ನೂರು ಕೋಟಿಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳಿಂದ ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರುದ್ರಕೋಟಿಸುಸೇವಿತೇ — ಕೋಟಿರುದ್ರರುಗಳಿಂದ ಓಲೈಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರಮ್ಯೇ — ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಭವನೇ — ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಶ್ಯ — ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ||೭೫||

ತದಾ — ಆಗ ರುದ್ರೈಃ — ರುದ್ರಗಣಂಗಳಿಂದ ದೇವೈಃ — ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ವೃತಃ — ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ನಂದಿಕೇಶ್ವರಃ — ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಆದೌ — ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಜಗಾಮ — ಎಯ್ದಿದನು. ಭವಾರಿಂ — ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಶತ್ರುವಹಂಥಾ ಅಂಧಕಾಲಾರಿಂ — ಅಂಧಕಾಸುರ ಕಾಲರುಗಳಿಗೆ ವೈರಿಯಹಂಥಾ ತಂ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪೂರ್ವಂ — ಮೊದಲು ಅಪಶ್ಯತ್ — ಕಂಡನು. ||೭೬||

ಮುಕ್ತಾಚಲಪ್ರತೀಕಾಶಂ — ಮುತ್ತಿನ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ಶಶಾಂಕಚಯಸನ್ನಿಭಂ — ಚಂದ್ರರ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ, ನೀಲಕಂಠಂ — ಕರೆಗೊರಳನಹಂಥಾ ತ್ರಿಣೇತ್ರಂ ಚ — ತ್ರಿಲೋಚನನಹಂಥಾ, ಶೂಲಿನಂ — ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ, ಸರ್ವತೋಮುಖಂ — ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ, ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರತೀಕಾಶಂ — ಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ ಜಗದಾನಂದಕಾರಿಣಂ — ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆನಂದವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕಪಾಲ

ದಶಬಾಹುಂ ದಶಾರ್ಧಾಸ್ಯಮನಂತಂ ತೇಜಸಾಂ ನಿಧಿಮ್
ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಸಂಹಾರಸ್ಥಿತ್ಯನುಗ್ರಹಕಾರಣಮ್ ||೭೯||
ಅಪ್ರಮೇಯಮನಾಕಾರಮಪ್ರಪಂಚಮನಾಕುಲಮ್
ಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಮಚಲಂ ಚರಾಚರವಿಭೂತಿದಮ್ ||೮೦||
ಕ್ಷೀರೋದಮಿವ ನಿಷ್ಕಂಪಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಪ್ರಭವಂ ಶಿವಮ್
ಸರ್ವತಃ ಪಾಣಿಪಾದಂ ತತ್ಸರ್ವತೋಽಕ್ಷಿಶಿರೋಮುಖಮ್ ||೮೧||
ಸರ್ವತಃ ಶ್ರುತಿಮಲ್ಲೋಕೇ ಸರ್ವಮಾವೃತ್ಯ ಸಂಸ್ಥಿತಮ್
ಸುರಾಸುರೈರ್ವಂದ್ಯಮಾನಂ ಧ್ಯಾಯಮಾನಂ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ||೮೨||
ಇದಂ ರೂಪಂ [1]ಸಮಾಲೋಕ್ಯ[1] ದೇವದೇವಸ್ಯ ಶೂಲಿನಃ
ಅಗ್ರೇ ಸ್ಥಿತಸ್ಸ ಕಾಲಾಗ್ನಿರ್ಮೇರೋರ್ಮೇರುರಿವಾಪರಃ ||೮೩||

ಮಾಲಿನಂ — ಕಪಾಲಂಗಳ ಮಾಲೆಯುಳ್ಳಂಥಾ, ದೇವಂ — ಪ್ರಕಾಶನಹಂಥಾ, ಕಪರ್ದಕೃತಭೂಷಣಂ — ಜಟಾಮುಕುಟವೇ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ದಶಬಾಹುಂ — ಹತ್ತು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ, ದಶಾರ್ಧಾಸ್ಯಂ — ಪಂಚಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನಂತಂ — ಕಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ತೇಜಸಾಂ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ನಿಧಿಂ — ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ, ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಸಂಹಾರಸ್ಥಿತ್ಯನುಗ್ರಹಕಾರಣಮ್ — ಲೋಕದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರ ಪಾಲನೆ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾ ಅಪ್ರಮೇಯಂ—ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ಅನಾಕಾರಂ — ಆಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ, ಅಪ್ರಪಂಚಂ — ಪ್ರಪಂಚರಹಿತನಹಂಥಾ ಅನಾಕುಲಂ — ವ್ಯಾಕುಲನಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಚಲಂ — ಚಂಚಲನಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಚರಾಚರ-ವಿಭೂತಿದಂ— ಸಚರಾಚರಕ್ಕೆ ಐಶ್ವರ್ಯವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಂ —ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ನಿಷ್ಕಂಪಂ—ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಕ್ಷೀರೋದ-ಮಿವ—ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಕ್ಕೈಯೆಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಪ್ರಭವಂ—ಮೂರು ಲೋಕಂಗಳ ಹುಟ್ಟಿಸಿದಂಥಾ ಶಿವಂ — ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸರ್ವತಃ — ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯು ಪಾಣಿಪಾದಂ —ಹಸ್ತ ಪಾದಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತತ್ಸರ್ವತಃ— ಆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಷಿಶಿರೋಮುಖಂ—ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಖಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರುತಿಮತ್ — ಕಿವಿಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಲೋಕೇ —ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಂ—ಎಲ್ಲವನು ಆವೃತ್ಯ—ಮುಸುಕಿಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಥಿತಂ— ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುರಾಸುರೈಃ—ದೇವಾಸುರರುಗಳಿಂದ ವಂದ್ಯಮಾನಂ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿ

[1] ಸಮಾಲಕ್ಷ್ಯ ? (ಕ ಮೂಲ ಪಾಠ ಮಾತ್ರ)

ಅಥೋವಾಚ ಸ ಶೈಲಾದಿಃ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಸನಾತನಮ್
ನರಕಾಣಾಮಧೋಭಾಗೇ ಪುರಂ ಯತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ||೮೪||

ಶತಕೋಟಿಪ್ರವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಕಾಮದಂ ಶುಭಲಕ್ಷಣಮ್
ಯಸ್ಯ ಚೋರ್ಧ್ವಂ ನಿರಾಲಂಬಂ ಕೋಟಿಯೋಜನಮಾಯತಮ್

ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಕುಲಂ ದಿವ್ಯಂ ಸರ್ವಲೋಕಭಯಂಕರಮ್
ಪ್ರಾಕಾರಾಟ್ಟಾಲಕೈರ್ಯುಕ್ತಂ ಗೋಪುರೈಸ್ತೋರಣಾನ್ವಿತಮ್ ||೮೬||

ಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ — ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಧ್ಯಾಯಮಾನಂ — ಧ್ಯಾನಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ—ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ಇದಂ ರೂಪಂ— ಈ ರೂಪನು ಸಮಾಲೋಕ್ಯ—ಲೇಸಾಗಿ ನೋಡಿ ಸ ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ—ಆ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ಅಗ್ರೇ—ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಃ— ಇಪ್ಪನು. ಕಥಮಿವ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ, ಮೇರೋಃ—ಮೇರುಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅಪರಃ ಮೇರುರಿವ—ಮತ್ತೊಂದು ಮೇರುಪರ್ವತವೆಹಗಹಗೆ. ||೭೭-೮೩||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಃ ಶೈಲಾದಿಃ—ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಸನಾತನಂ— ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಶಿವನನು ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ — ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಉವಾಚ — ನುಡಿದನು. ನರಕಾಣಾಂ—[1]ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ನರಕಂಗಳ ಅಧೋಭಾಗೇ—ಕೆಳಗಣ ಭಾಗವಹಂಥಾ ಯತ್ರ—ಆವುದಾನೊಂದು ಪಾತಾಳಲೋಕದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪುರಂ— ಪಟ್ಟಣವು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ—ಇರಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೮೪||

ಶತಕೋಟಿಪ್ರವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ — ಆ ಪಟ್ಟಣ ನೂರು ಕೋಟಿಗಾವುದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ವಹಂಥಾದು. ಕೋಟಿಯೋಜನಂ — ಕೋಟಿಗಾವುದವು ಆಯತಂ — ನೀಳವ ಹಂಥಾದು. ಕಾಮದಂ—ಬೇಡಿತ್ತ ಕೊಡುವಂಥಾದು. ಶುಭಲಕ್ಷಣಂ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂ ಇದ್ದ ಲಕ್ಷಣವನುಳ್ಳಂಥಾದು. ಯಸ್ಯ— ಆವುದಾನೊಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಊರ್ಧ್ವಂ —ಮೇಲೆ ನಿರಾಲಂಬಂ ಚ — ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲಾಗಿ, ||೮೫||

ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಕುಲಂ — ಉರಿಯ ಸಮೂಹದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲವಹಂಥಾದು. ದಿವ್ಯಂ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾದು. ಸರ್ವಲೋಕಭಯಂಕರಂ—ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂ ಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾದು. ಪ್ರಾಕಾರಾಟ್ಟಾಲಕೈಃ— ಕೋಟೆ ಅಟ್ಟಣೆಗಳಿಂದ

---

[1] ಇಪ್ಪತ್ತ ಎಂಟು ಕೋಟಿ

ರಕ್ತನೀಲಸಮಾನಾಭೈಃ ಭೀಮಘೋಷೈ[1]ರ್ದುರಾಸದೈಃ।
ವೃತಂ ರುದ್ರಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ಸಿಂಹರೂಪೈರ್ಮಹಾಬಲೈಃ ||೮೭||

ನಿಯಮ್ಯ ಚ ಸ್ವಯಂ ತೇಜಃ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ [2]ತೇಽಧುನಾಽಽಗತಃ[2]
ಧೌತಚಾಮೀಕರಾಭಾಸಶ್ಚಂದನಾಗರುಗಂಧಯುಕ್ ||೮೮||

ನೀಲಕಂಠಸ್ತ್ರಿಣೇತ್ರಶ್ಚ ವೃಷಕೇತುರ್ಮಹಾಬಲಃ
ದ್ವೀಪಿಚರ್ಮಪರೀಧಾನಃ ಪಂಚವಕ್ತ್ರೇಂದುಭೂಷಣಃ ||೮೯||

ಅನಂತಮೇಖಲಾಧಾರೀ ಕುಂಡಲೀಕೃತತಕ್ಷಕಃ
ದಶಬಾಹುರ್ಮಹಾತೇಜಾ ಪೀನವಕ್ಷಾ ಮಹಾತನುಃ ||೯೦||

ಗೋಪುರೈಃ—ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಂ—ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದು. ತೋರಣಾನ್ವಿತಂ—ತೋರಣಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದು. ||೮೬||

ರಕ್ತನೀಲಸಮಾನಾಭೈಃ—ರಕ್ತವರ್ಣ ನೀಲವರ್ಣಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೀಮಘೋಷೈಃ — ಭಯಂಕರವಹ ಗರ್ಜನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದುರಾಸದೈಃ— ಎಯ್ದಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸಿಂಹರೂಪೈಃ — ಸಿಂಹದೋಪಾದಿ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಬಲೈಃ—ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ರುದ್ರಸಹಸ್ರೈಸ್ತು—ರುದ್ರಗಣಂಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಣಂಗಳಿಂದವೂ ವೃತಂ — ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಟ್ಟಣವು, ||೮೭||

ಧೌತಚಾಮೀಕರಾಭಾಸಃ — ತೊಳೆಯಲುಪಟ್ಟ ಸುವರ್ಣದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದನಾಗರುಗಂಧಯುಕ್—ಬಾವನ್ನ ಅಗಿಲು ಗಂಧದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರುದ್ರನು ತೇಜಃ — ತೇಜಸ್ಸನು ಸ್ವಯಂ — ತಾನೇ ನಿಯಮ್ಯ— ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ತೇ — ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ — ಪ್ರೀತಿಗೋಸುಗ ಅಧುನಾ—ಈಗಳೂ ಆಗತಃ—ಬಂದನು. ||೮೮||

ನೀಲಕಂಠಃ — ಕರಿಗೊರಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಣೇತ್ರಶ್ಚ — ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವೃಷಕೇತುಃ — [3]ವೃಷಭಧ್ವಜನಹಂಥಾ[3] ಮಹಾಬಲಃ — ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಹಂಥಾ ದ್ವೀಪಿಚರ್ಮಪರೀಧಾನಃ—ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮವ ಹೊದ್ದಂಥಾ ಪಂಚವಕ್ತ್ರೇಂದುಭೂಷಣಃ—ಪಂಚಮುಖವು ಚಂದ್ರಾಭರಣವುಳ್ಳಂಥಾ, ||೮೯||

ಅನಂತಮೇಖಲಾಧಾರೀ—ಶೇಷನ ಉಡಿದಾರವಾಗಿ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಕುಂಡಲೀ-

---

[1] ಷದುರಾಸದೈಃ (ಘ) [2] ತೇಽಧುನಾ ಗತಃ (ಘ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

38*

ಆಗತಸ್ಸೌಮ್ಯರೂಪೇಣ ತವ ದೇವ ಸಮೀಪತಃ
ಪಶ್ಯೈನಂ ಮೃದುಭಾವೇನ ದೇವದೇವ ಜಗತ್ಪತೇ ||೯೧||

ಏತೇ ಚೈವ ಮಹಾವೀರ್ಯಾ ಕಾಲಾಗ್ನೇಶ್ಚ ಸಮೀಪತಃ
ತಿಷ್ಠಂತಿ ಜ್ವಲಮಾನಾಭಾ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ಶತಕೋಟಯಃ ||೯೨||

ತ್ವನ್ನಿಯೋಗಾನ್ಮಹಾದೇವ ಕಾಲಾಗ್ನ್ಯಾದೇಶಕಾರಿಣಃ
ತಿಷ್ಠಂತಿ ಸ್ವಪುರೇ ರಮ್ಯೇ ಕ್ರೀಡಮಾನಾ ಮನೋಹರೈಃ ||೯೩||

ಕೃತತಕ್ಷಕಃ— ಕುಂಡಲವಾಗಿ ಮಾಡಲಪಟ್ಟ ತಕ್ಷಕನಾಗನನುಳ್ಳಂಥಾ ದಶಬಾಹುಃ —ಹತ್ತು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾತೇಜಾಃ— [1]ಬಹಳವಹ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ[1] ಪೀನವಕ್ಷಾಃ—[2]ದೊಡ್ಡಿಯ (ದೊಡ್ಡಿಹ)[2] ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾತನುಃ — ಸ್ಥೂಲ ಕಾಯನಹಂಥಾ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು, ||೯೦||

ಸೌಮ್ಯರೂಪೇಣ — ಮನೋಹರವಹ ರೂಪಿಂದ ಭೋ ದೇವ! — ಎಲೆ ಶಿವನೇ! ತವ—ನಿನ್ನ ಸಮೀಪತಃ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಗತಃ — ಬಂದಿದ್ದಾನು. ದೇವದೇವ! — ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ಜಗತ್ಪತೇ! — ಎಲೆ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಮೃದುಭಾವೇನ—ಕಾರುಣ್ಯಚಿತ್ತದಿಂದ ಏನಂ —ಈ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನನು ಪಶ್ಯ—ನೋಡು. ||೯೧||

ಕಾಲಾಗ್ನೇಃ— ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರುದ್ರನ ಸಮೀಪತಃ — ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರ್ಯಾಃ—ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಜ್ವಲಮಾನಾಭಾಃ—ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಏತೇ — ಈ ಶತಕೋಟಯಶ್ಚ — ನೂರು ಕೋಟಿಯಹಂಥಾ ರುದ್ರಾಶ್ಚ—ರುದ್ರಗಣಂಗಳು ತಿಷ್ಠಂತಿ—ಇರುತ್ತಿದ್ದಾರು. ||೯೨||

ಭೋ ಮಹಾದೇವ— ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಕಾಲಾಗ್ನ್ಯಾದೇಶಕಾರಿಣಃ — ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯನು ನಡಸುವಂಥಾ [3]ರುದ್ರ[3]ರುಗಳು ಮನೋಹರೈಃ — ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಭೋಗಂಗಳಿಂದ ಕ್ರೀಡಮಾನಾಃ — ಸುಖಿಸುತ್ತಿದ್ದವರುಗಳಾಗಿ ರಮ್ಯೇ — ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸ್ವಪುರೇ —ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ತ್ವನ್ನಿಯೋಗಾತ್—ನಿನ್ನ ನಿಸಿಯೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಿಷ್ಠಂತಿ—ಇರುತ್ತಿಹರು. ||೯೩||

[1,2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ವ (ಖ)

ತವಾನುಜ್ಞಾಂ ಗತಾ ಹ್ಯೇತೇ ಶಶಾಂಕಾಮಲಮೌಳಯಃ
ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಸಂಕಾಶಾಃ ಪದ್ಮರಾಗಸಮಪ್ರಭಾಃ ||೯೪||

ತಟಿದ್ಭ್ರಮರಸಂಕಾಶಾಃ ವಜ್ರಶೂಲಧನುರ್ಧರಾಃ
ನೀಲಕಂಠಾಸ್ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಶ್ಚ ಶಾರ್ದೂಲಾಜಿನವಾಸಸಃ ||೯೫||

ಸರ್ವಾಭರಣಸಂಪನ್ನಾಃ ಅನಂತಬಲವಿಕ್ರಮಾಃ
ಜರಾರುಕ್ಶೋಕಸಂತ್ಯಕ್ತಾಃ ಸುಖದುಃಖವಿವರ್ಜಿತಾಃ ||೯೬||

ಇಮಾನಪಿ ಮಹಾದೇವ ಪಶ್ಯ ಪ್ರೀತಿಕರೋ ಭವ ||೯೭||

ಶಶಾಂಕಾಮಲಮೌಳಯಃ—ಚಂದ್ರನಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಹಮುಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶುದ್ಧಸ್ಫಟಿಕಸಂಕಾಶಾಃ — ನಿರ್ಮಲವಹ ಸ್ಫಟಿಕದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪದ್ಮರಾಗಸಮಪ್ರಭಾಃ — ತಾವರೆಯ ಕೆಂಪಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಏತೇ — ಈ ರುದ್ರಗಣಂಗಳು ತವ — ನಿನ್ನ ಅನುಜ್ಞಾಂ ಗತಾ ಹಿ — ಅನುಜ್ಞೆಯನು ಎಯ್ದಿದಂಥಾವರುಗಳಲಾ. ||೯೪||

ತಟಿದ್ಭ್ರಮರಸಂಕಾಶಾಃ—ಮಿಂಚು ತುಂಬಿಗಳೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಅವರುಗಳು, [[2]ವಜ್ರಶೂಲಧನುರ್ಧರಾಃ—ವಜ್ರಾಯುಧ ತ್ರಿಶೂಲ ಧನುಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಂಥಾ][2]ಅವರುಗಳು, ನೀಲಕಂಠಾಃ — ಕಪ್ಪಿನ ಕೊರಳನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು, ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಃ—ತ್ರಿಲೋಚನರಹಂಥಾವರುಗಳು, ಶಾರ್ದೂಲಾಜಿನವಾಸಸಃ — ಪುಲಿ ಚರ್ಮವೇ ವಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು, ||೯೫||

ಸರ್ವಾಭರಣಸಂಪನ್ನಾಃ—ಸಮಸ್ತ ಆಭರಣಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾವರುಗಳು, ಅನಂತಬಲವಿಕ್ರಮಾಃ — ಬಹಳವಹ ಸತ್ತ್ವ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು, ಜರಾರುಕ್ಶೋಕಸಂತ್ಯಕ್ತಾಃ—ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ವ್ಯಾಧಿ ದುಃಖಂಗಳಿಂದ ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾವರುಗಳು, ಸುಖದುಃಖವಿವರ್ಜಿತಾಃ—ಸುಖದುಃಖವಿಲ್ಲದವರುಗಳು, ||೯೬||

ಭೋ ಮಹಾದೇವ!—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಇಮಾನಪಿ—ಈ ರುದ್ರಗಣಂಗಳನು ಪಶ್ಯ—ನೋಡು. ಪ್ರೀತಿಕರಃ—ಸಂತೋಷವ ಮಾಡುವಾತನು ಭವ—ಆಗು. ||೯೭||

---

[2] ಇಲ್ಲ. (ಕ.ಖ)

ಹರಿಚಂದನಲಿಪ್ತಾಂಗಾಃ ಅಶೋಕಕಮಲಾರ್ಚಿತಾಃ
ದೈತ್ಯಾಧಿಪತಯಶ್ಚೈತೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದ್ಯಾ ಮಹಾಬಲಾಃ ||೯೮||

ಸಮಾಗತಾ ಮಹಾದೇವ ನಾಗಾಶ್ಶೇಷಾ ಯಶಸ್ವಿನಃ
ಸರ್ವಾಃ ಪಾತಾಲವಾಸಿನ್ಯೋ ರೂಪಯೌವನಗರ್ವಿತಾಃ ||
ಆಗತಾ ದೇವದೇವೇಶ ಹಾಟಕೇಶ್ವರಕನ್ಯಕಾಃ ||೯೯||

ಏತೇ ಪರ್ವತರಾಜಾನಃ ಕೈಲಾಸಾದ್ಯಾ ಮಹಾಬಲಾಃ
ಆಗತಾ ದೇವದೇವೇಶ ದ್ವೀಪೈಶ್ಚ ಸಹ ಸಾಗರಾಃ ||೧೦೦||

ಗಂಧರ್ವಾಃ ಕಿನ್ನರಾ ಯಕ್ಷಾಸ್ಸಿದ್ಧಾ ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಶಿವ
ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸೋ ನದ್ಯಃ ಪಾಪಹರಾಶ್ಶುಭಾಃ ||೧೦೧||

ಹರಿಚಂದನಲಿಪ್ತಾಂಗಾಃ—ಸ್ವರ್ಗದ ಹರಿಚಂದನವೃಕ್ಷದ ಗಂಧದಿಂದ ಪೂಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಶೋಕಕಮಲಾರ್ಚಿತಾಃ — ಅಶೋಕೆಯ ಹೂ, ತಾವರೆಯ ಹೂಗಳನು ಮುಡಿದಂಥಾ ಮಹಾಬಲಾಃ — ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾದ್ಯಾಃ — ಪ್ರಹಲಾದ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಏತೇ ಚ — ಇವರುಗಳು ದೈತ್ಯಾಧಿಪತಯಃ—ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರರುಗಳು, ||೯೮||

ಭೋ ಮಹಾದೇವ!—ಎಲೆ ಶಿವನೇ! ಯಶಸ್ವಿನಃ —ಕೀರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೇಷಾಃ — ಉಳಿದಂಥಾ ನಾಗಾಃ — ನಾಗರ್ಗಳು ಸಮಾಗತಾಃ — ಬಂದರು. ಪಾತಾಳವಾಸಿನ್ಯಃ—ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ರೂಪಯೌವನಗರ್ವಿತಾಃ ರೂಪ ಯವ್ವನದಿಂದ ಗರ್ವಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸರ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಹಾಟಕೇಶ್ವರಕನ್ಯಕಾಃ — ಹಾಟಕೇಶ್ವರನಾಗನ ಕುಮಾರಿಯರುಗಳು ದೇವದೇವೇಶ! —ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಆಗತಾಃ—ಬಂದರು. ||೯೯||

ಭೋ ದೇವದೇವೇಶ!—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಮಹಾಬಲಾಃ — ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೈಲಾಸಾದ್ಯಾಃ — ಕೈಲಾಸಪರ್ವತ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಏತೇ ಪರ್ವತರಾಜಾನಃ — ಈ ಪರ್ವತರಾಯರುಗಳು ಸಾಗರಾಶ್ಚ — ಸಮುದ್ರಂಗಳು ದ್ವೀಪೈಸ್ಸಹ—ದ್ವೀಪಂಗಳೊಡನೆ ಆಗತಾಃ — ಬಂದರು. ||೧೦೦||

ಭೋಃ ಶಿವ! —ಎಲೆ ಶಿವನೇ! ಗಂಧರ್ವಾಃ — ಗಂಧರ್ವರುಗಳು ಕಿನ್ನರಾಃ —ಕಿನ್ನರರುಗಳು ಯಕ್ಷಾಃ—ಯಕ್ಷರುಗಳು ಸಿದ್ಧಾಃ—ಸಿದ್ಧರುಗಳು ವಿದ್ಯಾಧರಾಃ —ವಿದ್ಯಾಧರರುಗಳು ಉರ್ವಶ್ಯಾದ್ಯಾಃ—ಉರ್ವಶೀ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅಪ್ಸರಸಶ್ಚ

ಏತೇ ಚ ಮುನಯೋ ದೇವಾ ಭೃಗ್ವಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಥಿತೌಜಸಃ
ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ ಪುರಾಣೀಹ ಶಕ್ರಾದೀನಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ||೧೦೨||

ಏತೇ ಲೋಕಾಸ್ಸಮಾಯಾತಾಃ ಸತ್ಯಾಂತಾಸ್ಸಪ್ತ ಶಂಕರ
ಮೂರ್ತಯಸ್ತವ ದೇವೇಶ ಭವಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಸಮಾಗತಾಃ ||೧೦೩||

ಆದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುದ್ರಾಸ್ಸಾಧ್ಯಾಶ್ಚೈವ ಮರುದ್ಗಣಾಃ
ಸನಕಾದ್ಯಾ ಮಹಾತ್ಮಾನಃ ಸತ್ಯಲೋಕನಿವಾಸಿನಃ ||೧೦೪||

—ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಬಂದರು. ಶುಭಾಃ— ಒಪ್ಪಿತ್ತಿಂವಿದ್ದಂಥಾ ಪಾಪಹರಾಃ —ಪಾಪವ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನದ್ಯಃ—ನದಿಗಳು [1]ಬಂದವು.[1] ||೧೦೧||

ಪ್ರಥಿತೌಜಸಃ—ಪ್ರಖ್ಯಾತವಹ ತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೃಗ್ವಾದ್ಯಾಃ —ಭೃಗು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಮುನಯಃ—ಋಷಿಗಳು ಏತೇ ದೇವಾಶ್ಚ — ಈ ದೇವರ್ಕಳು ಬಂದರು. ಮಹಾತ್ಮನಾಂ — ಮಹಾತ್ಮರಹಂಥಾ ಶಕ್ರಾದೀನಾಂ — ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳ ಪುರಾಣಿ—ಪಟ್ಟಣಂಗಳು ಇಹ—ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾನಿ —ಬಂದವು. ||೧೦೨||

ಭೋಃ ಶಂಕರ !— ಎಲೆ ಶಿವನೇ ! ಸತ್ಯಾಂತಾಃ — ಸತ್ಯಲೋಕ ಕಡೆಯಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಏತೇ ಸಪ್ತಲೋಕಾಃ—ಈ ಏಳು ಲೋಕಂಗಳು ಸಮಾಯಾತಾಃ — ಬಂದವು. ಭೋ ದೇವೇಶ !—ಎಲೇ ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ತವ —ನಿನ್ನ ಮೂರ್ತಯಃ— ಮೂರ್ತಿಗಳಹಂಥಾ ಭವಾದ್ಯಾಶ್ಚ—ಭವ ಶರ್ವ ರುದ್ರ ಪಶುಪತಿ ಉಗ್ರ ಮಹಾದೇವ ಭೀಮ ಈಶಾನರೆಂಬವರುಗಳು ಸಮಾಗತಾಃ — ಬಂದರು. ||೧೦೩||

ಆದಿತ್ಯಾಃ—ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರುಗಳು ವಸವಃ—ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ರುದ್ರಾಃ— ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರುಗಳು ಸಾಧ್ಯಾಶ್ಚೈವ — ಸಾಧ್ಯರುಗಳು ಮರುದ್ಗಣಾಃ — ನಾಲ್ವತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳು ಸತ್ಯಲೋಕನಿವಾಸಿನಃ — ಸತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹಾತ್ಮಾನಃ—ಮಹಾತ್ಮರುಗಳಹಂಥಾ ಸನಕಾದ್ಯಾಃ —ಸನಕ ಸನಂದನ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಯೋಗೀಶ್ವರರುಗಳು ಸಮಾಗತಾಃ—ಬಂದರು

[1] ಬಂದರು (ಕ)

ಪದ್ಮರಾಗನಿಭೋ ದೇವೋ ಬಂಧೂಕಕುಸುಮದ್ಯುತಿಃ
ಜಟಾಭಿಸ್ತು ಶಿರೋ ನದ್ಧೋ ರತ್ನಮಾಲಾವಿಭೂಷಿತಃ ||೧೦೫||
ಕಮಂಡಲುಧರಶ್ಶ್ರೀಮಾನ್ ದಂಡಹಸ್ತಸ್ಸುಲೋಚನಃ
ಕೃಷ್ಣಾಜಿನೋತ್ತರೀಯೇಣ ರಕ್ತಮಾಲ್ಯಾಂಬರೇಣ ಚ ||೧೦೬||
ಸುವರ್ಣಮೇಖಲಾಧಾರೀ[1] ರೌಕ್ಮಕುಂಡಲಮಂಡಿತಃ
ಹಂಸಧ್ವಜಶ್ಚತುರ್ಬಾಹುಃ ಸುರಾಸುರನಮಸ್ಕೃತಃ ||
ಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಸಹಿತೋ ದೇವಃ ಪದ್ಮಯೋನಿರಿಹಾಗತಃ ||೧೦೭||

ಅತಸೀಪುಷ್ಪಸಂಕಾಶಃ ತಮಾಲದಲವರ್ಚಸಃ
[2] ಪೀತಾಂಬರಧರಶ್ಶ್ಯಾಮಃ ಪೀತಗಂಧಾನುಲೇಪನಃ ||೧೦೮||

ಪದ್ಮರಾಗನಿಭಃ—ತಾವರೆಯ ಹೂವಿನ ಕೆಂಪಿನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ದೇವಃ—ಹೊಳವುತಿದ್ದಂಥಾ, ಬಂಧೂಕಕುಸುಮದ್ಯುತಿಃ — ಬಂಡುಗೆಯ ಹೂವಿನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ಶಿರಃ—ಶಿರಸ್ಸನು ಜಟಾಭಿಸ್ತು—ಜೆಡೆಗಳಿಂದವು ನದ್ಧಃ—ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ. ರತ್ನಮಾಲಾವಿಭೂಷಿತಃ — ರತ್ನಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕಮಂಡಲುಧರಃ — ಕಮಂಡಲವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ, ಶ್ರೀಮಾನ್—ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ದಂಡಹಸ್ತಃ—ಪಾಲಾಶ ದಂಡವೇ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಸುಲೋಚನಃ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂಮಿದ್ದ (ಒಪ್ಪುತಿದ್ದ) ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನೋತ್ತರೀಯೇಣ — ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಮೇಲುಹೊದಕೆಯಿಂದವು. ರಕ್ತ-ಮಾಲ್ಯಾಂಬರೇಣ ಚ —ರಕ್ತವರ್ಣವಹ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ ವಸ್ತ್ರದಿಂದವೂ ಕೂಡಿದಂಥಾ, ಸುವರ್ಣಮೇಖಲಾಧಾರೀ— ಹೊನ್ನ ಉಡಿದಾರವನು ಧರಿಸಿದಂಥಾ, ರೌಕ್ಮಕುಂಡಲ ಮಂಡಿತಃ — ಸುವರ್ಣಮಯುವಹ ಕುಂಡಲಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ಹಂಸಧ್ವಜಃ—ಹಂಸೆಯ ಧ್ವಜವನುಳ್ಳಂಥಾ, ಚತುರ್ಬಾಹುಃ—ನಾಲ್ಕು ಭುಜಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ. ಸುರಾಸುರ ನಮಸ್ಕೃತಃ — ದೇವಾಸುರರುಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವಃ—ದೇವನಹಂಥಾ ಪದ್ಮಯೋನಿಃ —ತಾವರೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಾವಿತ್ರ್ಯಾ ಸಹಿತಃ — ಸಾವಿತ್ರೀದೇವಿಯಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಇಹ—ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗತಃ—ಬಂದನು. ||೧೦೫-೧೦೭||

ಅತಸೀಪುಷ್ಪಸಂಕಾಶಃ— ಎಳ್ಳಗಸೆಯ ಹೂವಿನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತಮಾಲದಲವರ್ಚಸಃ — ಕದ್ದಾಳಮರದ ಎಲೆಯೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ

---

1 ರೌಕ್ಮ ಕುಂಡಲಿ ಮಂಡಲೀ (ಗ) 2 (ಕ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿಲ್ಲ.)

ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧಾರೀ ಶಾರ್ಙ್ಗೀ ಪಕ್ಷೀಶವಾಹನಃ
ಕಿರೀಟೀ ಕುಂಡಲೀ ಹಾರೀ ಕೌಸ್ತುಭಾಭರಣಾನ್ವಿತಃ ||೧೦೯||

ಚಾಮೀಕರಸುಮಾಲಾಭಿಃ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ ವಿರಾಜಿತಃ
ಸೂರ್ಯಾಯುತಪ್ರತೀಕಾಶೋ ನೀಲೋತ್ಪಲದಲೇಕ್ಷಣಃ ||೧೧೦||

ಕ್ಷೀರೋದಾರ್ಣವಶಾಯೀ ಚ ನೀಲಜೀಮೂತನಿಸ್ಸ್ವನಃ
ರಮಾಮೃದಿತಸರ್ವಾಂಗಃ ಶೇಷಪರ್ಯಂಕಲಾಲಸಃ ||೧೧೧||

ವರದೋ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯಃ ದೈತ್ಯಕೋಟಿಕ್ಷಯಂಕರಃ
ಆಗತೋಽಯಂ ಮಹಾದೇವ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಿಯತಮಸ್ತವ ||೧೧೨||

ಪೀತಾಂಬರಧರಃ—ಅರಿಸಿನವರ್ಣದ ವಸ್ತ್ರವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಶ್ಯಾಮಃ — ನೀಲವರ್ಣನಹಂಥಾ ಪೀತಗಂಧಾನುಲೇಪನಃ— ಅರಿಸಿನ ವರ್ಣವಹ ಗಂಧವ ಹೂಸಿದಂಥಾ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧಾರೀ — ಶಂಖಚಕ್ರಗದೆಯನುಧರಿಸಿದಂಥಾ ಶಾರ್ಙ್ಗೀ — ಸಿಂಗಾಡಿಯ ಬಿಲ್ಲನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಕ್ಷೀಶವಾಹನಃ— ಗರುಡವಾಹನನಹಂಥಾ ಕಿರೀಟೀ —ಮಕುಟವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕುಂಡಲೀ—ಕುಂಡಲಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಹಾರೀ— ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೌಸ್ತುಭಾಭರಣಾನ್ವಿತಃ —ಕೌಸ್ತುಭರತ್ನದ ಅಲಂಕಾರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಚಾಮೀಕರಸುಮಾಲಾಭಿಃ — ಸುವರ್ಣಮಯವಹ ಮಾಲೆಗಳಿಂದ ದೀಪ್ಯಮಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ, ವಿರಾಜಿತಃ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ (ಒಪ್ಪುತಿದ್ದಂಥಾ) ಸೂರ್ಯಾಯುತ ಪ್ರತೀಕಾಶಃ—ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀಲೋತ್ಪಲದಲೇಕ್ಷಣಃ—ಕನ್ನೈದಿಲ ಎಸಳೋಪಾದಿಯ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಕ್ಷೀರೋದಾರ್ಣವಶಾಯೀ ಚ — ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಶಯನನಹಂಥಾ ನೀಲಜೀಮೂತನಿಸ್ಸ್ವನಃ — ನೀಲಮೇಘದೋಪಾದಿ ಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ರಮಾಮೃದಿತಸರ್ವಾಂಗಃ — ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಒತ್ತಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟ ಸರ್ವಾಂಗವನುಳ್ಳಂಥಾ ಶೇಷಪರ್ಯಂಕಲಾಲಸಃ—ಶೇಷನ ಹಾಸಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ವರದಃ—[1]ವರವ ಕೊಡುವಂಥಾ[1] ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯಃ — ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೈತ್ಯಕೋಟಿಕ್ಷಯಂಕರಃ — ರಾಕ್ಷಸಕೋಟಿಯ ಲಯವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತವ — ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯತಮಃ — ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ಅಯಂ ವಿಷ್ಣುಃ—ಈ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಭೋ ಮಹಾದೇವ !—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಆಗತಃ—ಬಂದನು. ||೧೦೭—೧೧೨||

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ತಪ್ತಚಾಮೀಕರಪ್ರಖ್ಯೋ ವಜ್ರಹಸ್ತೋ ಮಹಾಬಲಃ
ಪಟ್ಟಾಂಶುಕಪರೀಧಾನೋ ಹೇಮಮಾಲಾವಿಭೂಷಿತಃ ||೧೧೩||

§ಪ್ರಖ್ಯಾತವೀರ್ಯೋ ಬಲವೃತ್ರಹಂತಾ
ಬಾಲಾರ್ಕಭಾಸೋ ಹರಿಚಂದನಾಂಕಃ |
ಪುನ್ನಾಗನಾಗೈರ್ಬಕುಲೈಶ್ಚ ಜುಷ್ಟೋ
ಮುಕ್ತಾಫಲಾಲಂಕೃತಕಂಠದೇಶಃ ||೧೧೪||

ಅಯಂ ಸಮಾಗತಶ್ಶಕ್ರೋ ವಹ್ನಿರ್ವೈವಸ್ವತೋ ಯಮಃ
ನಿರ್ಋತಿರ್ವರುಣೋ ವಾಯುಃ ಕುಬೇರಶ್ಚ ಸಮಾಗತಃ ||೧೧೫||

ಈಶಾನಶ್ಚ ಮಹಾಭಾಗಃ ತ್ರಿಂಶತ್ಕೋಟಿಗಣೈರ್ವೃತಃ
ಆಗತಸ್ತ್ರಿಜಗದ್ಯೋನೇ ಪಿನಾಕಿ ಚ ಗಣೇಶ್ವರಃ ||೧೧೬||

"ತಪ್ತಚಾಮೀಕರಪ್ರಖ್ಯಃ—ಕಾಸಿದ ಸುವರ್ಣದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಜ್ರಹಸ್ತಃ—ವಜ್ರವು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಬಲಃ — ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಟ್ಟಾಂಶುಕಪರೀಧಾನಃ—ಪಟ್ಟಾವಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಂಥಾ ಹೇಮಮಾಲಾವಿಭೂಷಿತಃ — ಸುವರ್ಣಮಯವಹ ಮಾಲೆಗಳಿಂದ (ಮಾಲೆಯಿಂದ) ಅಲಂಕೃತನಹಂಥಾ [1]ಪ್ರಖ್ಯಾತವೀರ್ಯಃ[1] — ಪ್ರಖ್ಯಾತವಹ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಲವೃತ್ರಹಂತಾ— ಬಲಾಸುರ ವೃತ್ರಾಸುರನ ಕೊಂದಂಥಾ ಬಾಲಾರ್ಕಭಾಸಃ — ಬಾಲಸೂರ್ಯನೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಚಂದನಾಂಕಃ — ಹರಿಚಂದನ ವೃಕ್ಷದ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಮುಕ್ತಾಫಲಾಲಂಕೃತಕಂಠದೇಶಃ — ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಕೊರಳಸ್ಥಾನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಯಂ ಶಕ್ರಃ— ಈ ಇಂದ್ರನು ಸಮಾಗತಃ—ಬಂದನು" ವಹ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿ ಬಂದನು. ವೈವಸ್ವತಃ — ಸೂರ್ಯನ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಯಮಃ— ಯಮನು ಬಂದನು. ನಿರ್ಋತಿಃ — ನೈರ್ಋತ್ಯನು ಬಂದನು. ವರುಣಃ— ವರುಣನು ಬಂದನು. ವಾಯುಃ — ವಾಯು ಬಂದನು. ಕುಬೇರಶ್ಚ—ಕುಬೇರನು ಸಮಾಗತಃ—ಬಂದನು. ||೧೧೩-೧೧೫||

ಭೋ ಜಗದ್ಯೋನೇ !—ಎಲೆ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ಮಹಾಭಾಗಃ—ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಈಶಾನಶ್ಚ — ಈಶಾನನು ತ್ರಿಂಶತ್ಕೋಟಿಗಣೈಃ—ಮೂವತ್ತು ಕೋಟಿ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ವೃತಃ—ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಆಗತಃ—ಬಂದನು, ಪಿನಾಕೀ ಚ—ಪಿನಾಕಿ ಎಂಬಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರಃ

---

§ ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಂ [1] ಮಹಾಬಲಃ (ಕ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠ

ದಶಕೋಟಿಗಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ಕಾಲಕಂಠಸ್ತಥೈವ ಚ
ಸಪ್ತಕೋಟಿಗಣೈರ್ಯುಕ್ತೋ ಘಂಟಾಕರ್ಣೋ ಮಹಾಬಲಃ ||೧೧೭||

ದಶಕೋಟಿಗಣೈರ್ಯುಕ್ತೋ ಸುಘೋಷಶ್ಚ ಮಹಾಬಲಃ
ಚತುಷ್ಕೋಟಿಗಣೈರ್ದಂಡೀ ಶಿಖಂಡೀ ದಶಕೋಟಿಭಿಃ ||೧೧೮||

ಷಡ್ಭಿರ್ಮಯೂರವದನಃ ಸಿಂಹಾಸ್ಯೋ ದಶಕೋಟಿಭಿಃ
ಸಪ್ತಕೋಟಿಗಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ಕಿರೀಟಿ ಚ ಸಮಾಗತಃ ||೧೧೯||

ಕಾಲಾಂತಕಸ್ತು ದಶಭಿಃ ಲಾಕುಲೀ ದಶಕೋಟಿಭಿಃ
ಷಡ್ಭಿಶ್ಚ ಮುಂಡಮಾಲೀ ಚ ತ್ರಿಶೂಲೀ ಪಂಚಕೋಟಿಭಿಃ ||೧೨೦||

—ಗಣೇಶ್ವರನು ದಶಕೋಟಿಗಣೈಃ — ಹತ್ತು ಕೋಟಿಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ— ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಆಗತಃ — ಬಂದನು. ಕಾಲಕಂಠಃ — ಕಾಲಕಂಠನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ತಥೈವ ಚ—ಆ ಪ್ರಕಾರದಲೆ ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲು ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಬಂದನು, ಮಹಾಬಲಃ — ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಘಂಟಾ ಕರ್ಣಃ—ಘಂಟಾಕರ್ಣನು ಸಪ್ತಕೋಟಿಗಣೈಃ—ಏಳುಕೋಟಿ ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ—ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಬಂದನು. ||೧೧೬–೧೧೭||

ಮಹಾಬಲಃ — ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುಘೋಷಶ್ಚ — ಸುಘೋಷ ಗಣೇಶ್ವರನು ದಶಕೋಟಿಗಣೈಃ—ಹತ್ತುಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ—ಕೂಡಲು ಪಟ್ಟನು. ದಂಡೀ—ದಂಡಿಯೆಂಬ ಗಣನಾಥನು ಚತುಷ್ಕೋಟಿಗಣೈಃ — ನಾಲ್ಕು ಕೋಟಿಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಶಿಖಂಡೀ = ಶಿಖಂಡಿಯೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ದಶಕೋಟಿಭಿಃ = ಹತ್ತು ಕೋಟಿಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಲು ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಬಂದನು ||೧೧೮||

ಮಯೂರವದನಃ = ಮಯೂರವದನನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಷಡ್ಭಿಃ = ಆರು ಕೋಟಿ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಸಿಂಹಾಸ್ಯಃ = ಸಿಂಹಾಸ್ಯನು ದಶಕೋಟಿಭಿಃ = ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಕಿರೀಟೀ ಚ = ಕಿರೀಟಿಯೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಸಪ್ತಕೋಟಿಗಣೈಃ = ಏಳು ಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸಮಾಗತಃ = ಬಂದನು. ||೧೧೯||

ಕಾಲಾಂತಕಸ್ತು = ಕಾಲಾಂತಕಗಣೇಶ್ವರನು ದಶಭಿಃ = ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ಗಣಂ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಲಾಕುಲೀ = ಲಾಕುಲಿ ಎಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ದಶಕೋಟಿಭಿಃ

ಅಷ್ಟಾಭಿರ್ವಿಶ್ವಮಾಲೀ ಚ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರ್ನವಕೋಟಿಭಿಃ
ಏತೇ ಗಣೇಶ್ವರಾಸ್ಸರ್ವೇ ತಥಾ ಚಾನ್ಯೇ ಗಣೇಶ್ವರಾಃ ||೧೨೧||

ತೇಷಾಂ ಸಂಖ್ಯಾಂ ನ ಜಾನಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾ ದೇವತಾಗಣಾಃ
ಆಗತಾನಾಂ ಮಹಾದೇವ ಶೃಣು ಕೋಲಾಹಲಂ ವಿಭೋ ||೧೨೨||

ಅಮರೇಶಃ ಪ್ರಭಾಸಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರೋ ನೈಮಿಷಸ್ತಥಾ
ಆಷಾಢೀ ದಂಡಿಮುಂಡಾದ್ಯಾಃ ಪಾವಕಾ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಯಃ ||೧೨೩||

ಏತೇ ದಿವ್ಯಾಷ್ಟಕಾ ದೇವ ಕಾಮರೂಪಾ ಮಹಾಬಲಾಃ

= ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಮುಂಡಮಾಲೀ ಚ — ಮುಂಡಮಾಲಿ ಎಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಷಡ್ಭಿಶ್ಚ = ಆರುಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು ತ್ರಿಶೂಲೀ = ತ್ರಿಶೂಲಿಯೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಪಂಚಕೋಟಿಭಿಶ್ಚ = ಅಯ್ದುಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ||೧೨೦||

ವಿಶ್ವಮಾಲೀ ಚ = ವಿಶ್ವಮಾಲಿಯೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ಅಷ್ಟಾಭಿಃ = ಎಂಟು ಕೋಟಿಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಃ = ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಯೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನು ನವಕೋಟಿಭಿಃ = ಒಂಭತ್ತು ಕೋಟಿ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಏತೇ ಸರ್ವೇ ಗಣೇಶ್ವರಾಃ = ಈ ಸಮಸ್ತ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ಅನ್ಯೇ ಗಣೇಶ್ವರಾಶ್ಚ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳು ತಥಾ = ಆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದರು. ||೧೨೧||

ತೇಷಾಂ = ಆ ಗಣಂಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಂ = ಲೆಕ್ಕವನು ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವತಾಗಣಾಃ = ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹಂಗಳು ನ ಜಾನಂತಿ = ಅರಿಯರು. ಮಹಾದೇವ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ವಿಭೋ = ಎಲೆ ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಆಗತಾನಾಂ = ಬಂದಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳ ಕೋಲಾಹಲಂ = ಗಲಭೆಯನು ಶೃಣು = ಕೇಳು ||೧೨೨||

ಅಮರೇಶಃ = ಅಮರೇಶನು ಪ್ರಭಾಸಶ್ಚ = ಪ್ರಭಾಸನು ಪುಷ್ಕರಃ = ಪುಷ್ಕರನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ನೈಮಿಷಃ = ನೈಮಿಷನು ಆಷಾಢೀ = ಆಷಾಢಿ, ದಂಡಿಮುಂಡಾದ್ಯಾಃ = ದಂಡಿ ಮುಂಡ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಪಾವಕಾಃ = ಪಾವಕರುಗಳು ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಯಃ = ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಗಳೆನಿಸುವರು. ||೧೨೩||

ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೆ ದೇವನೇ ಮಹಾಬಲಾಃ = ಮಹಾಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕಾಮರೂಪಾಃ = ಬಯಸಿದ ರೂಪಾಗಲುಳ್ಳಂಥಾ ಜಲಾವರಣವಾಸಿನಃ

ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾಽಽಗತಾ ರುದ್ರಾ ಜಲಾವರಣವಾಸಿನಃ ||
ಕೋಟಿಕೋಟಿಗಣೈರ್ಯುಕ್ತಾ ದೇವ ದೇವ ಮಹೇಶ್ವರ ||೧೨೪||

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ! ಜಟೋದ್ಭೂತಾ ಸಿಂಧುಶ್ಚೈವ ಸರಸ್ವತೀ
ಯಮುನಾ ಗಂಡಕೀ ರುಕ್ಮಾ ವಿಪಾಶಾ ನರ್ಮದಾ ಶಿವಾ ||೧೨೫||

ರುಕ್ಮಘಂಟಾ ಚ [1]ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾ[1] ದೇವಿಕಾ ಚ ದೃಷದ್ವತೀ
ಶತರುದ್ರಾ ಪಯೋಷ್ಣೀ ಚ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ಚ ಗೌತಮೀ ೧೨೬||

ಚರ್ಮಣ್ವತೀ ಚ ಕಾವೇರೀ ಸರಯೂಶ್ಚ ಶರಾವತೀ
ಧೂತಪಾಪಾ ಚ ಸಾರಥ್ಯಾ ಮಣಿಮಾಲಾ ಸುಗಂಧಿಕಾ ||೧೨೭||

= ಉದಕದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಏತೇ = ಈ ದಿವ್ಯಾಷ್ಟಕಾಃ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಎಂಟು ಮಂದಿ ರುದ್ರಾಃ = ರುದ್ರರುಗಳು ಕೋಟಿ ಕೋಟಿಗಣೈಃ = ಕೋಟಾನುಕೋಟಿಗಣಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಾಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ದೇವದೇವ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾ = ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅಗತಾಃ = ಬಂದರು. || ೨೪||

ಭೋ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ! = ಎ ಪರಮೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಶಿವನೇ ! ಜಟೋದ್ಭೂತಾ = ಜಟೋದ್ಭೂತಾನದಿ, ಸಿಂಧುಶ್ಚೈವ = ಸಿಂಧುನದಿ, ಸರಸ್ವತೀ = ಸರಸ್ವತೀ ನದಿ, ಯಮುನಾ = ಯಮುನಾನದಿ, ಗಂಡಕೀ = ಗಂಡಕೀ ನದಿ, ರುಕ್ಮಾ = ರುಕ್ಮಾನದಿ ವಿಪಾಶಾ = ವಿಪಾಶಾನದಿ. ನರ್ಮದಾ = ನರ್ಮದಾನದಿ, ಶಿವಾ = ಶಿವಾನದಿ,

ರುಕ್ಮಘಂಟಾ ಚ = ರುಕ್ಮಘಂಟಾ ನದಿಯು, ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾ = ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾನದಿ, ದೇವಿಕಾ ಚ = ದೇವಿಕಾ ನದಿಯು, ದೃಷದ್ವತೀ = ದೃಷದ್ವತೀ ನದಿಯು, ಶತರುದ್ರಾ = ಶತರುದ್ರಾನದಿ ಪಯೋಷ್ಣೀ ಚ = ಪಯೋಷ್ಣೀ ನದಿಯು, ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ಚ = ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದಿಯು ಗೌತಮೀ = ಗೌತಮಿಯೆಂಬ ನದಿಯು, ||೧೨೬||

ಚರ್ಮಣ್ವತೀ ಚ = ಚರ್ಮಣ್ವತಿನದಿಯು ಕಾವೇರೀ = ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು, ಸರಯೂಶ್ಚ = ಸರಯೂನದಿಯು ಶರಾವತೀ = ಶರಾವತಿ ನದಿಯು ಧೂತಪಾಪಾ ಚ = ಧೂತಪಾಪಾನದಿಯು ಸಾರಥ್ಯಾ = ಸಾರಥ್ಯಾ ನದಿಯು ಮಣಿಮಾಲಾ = ಮಣಿಮಾಲಾ ನದಿ, ಸುಗಂಧಿಕಾ = ಸುಗಂಧಿಕಾನದಿ, ||೧೨೭||

---

[1] ನಿರ್ವಿದ್ಯಾ (ಕ) ನಿರ್ವದ್ಯಾ (ಗ)

[2]ಜಂಬೂ ತಾಪೀ ಚ[2] ನಿಶ್ಚಾರಾ ಕೌಶಿಕೀ ಕುಮುದಾಕರಾ
ಮಂದಾಕಿನೀ ಚಂದ್ರಲೇಖಾ ಪಂಕಜಾಮೋದವಾಹಿನೀ ||೧೨೮||

ಐರಾವತೀ ಕಾಮನೇಗಾ ಪ್ರೇಂಖಾ ವೈ ಕಾಮಚಾರಿಣೀ
ಪೂರ್ಣಭದ್ರಾ ಮದಾಮೋದಾ ಗಂಭೀರಾಽಽವರ್ತಕಾ ಸ್ಮೃತಾ||೧೨೯||

ಮೇಘಘೋಷಾ ಮೇಘವರ್ಣೀ ಸದಾನೀರಾ ಚ ನಂದಿನೀ
ವೇದಾ ವೇದಾವತೀ ತೀರ್ಣಾ ಸಿತಾ ಚಿತ್ರೋತ್ಪಲಾ ತಥಾ ||೧೩೦||

ವೇತ್ರಾವತೀ ಚ ವೃತ್ರಘ್ನೀ ಪಿಪ್ಪಲಾ ಜಂಜಲಾ ತಥಾ
ಸರಜಾ ಕುಮುದಾ ಶಿಕ್ಷಾ ಕೌಶೀ ಚ ನಿಷಧಾ ಸಿತಾ ||೧೩೧||

ಜಂಬೂ = ಜಂಬೂನದಿ ತಾಪೀ ಚ = ತಾಪಿನದಿಯು ನಿಶ್ಚಾರಾ = ನಿಶ್ಚಾರಾ ನದಿಯು ಕೌಶಿಕೀ = ಕೌಶಿಕೀ ನದಿಯು ಕುಮುದಾಕರಾ = ಕುಮುದಾಕರಾ ನದಿ ಮಂದಾಕಿನೀ = ಮಂದಾಕಿನಿ ನದಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಾ — ಚಂದ್ರಲೇಖಾ ನದಿ. ಪಂಕಜಾಮೋದವಾಹಿನೀ = ಪಂಕಜಾಮೋದವಾಹಿನೀನದಿ. ||೧೨೮||

ಐರಾವತೀ = ಐರಾವತಿನದಿ ಕಾಮವೇಗಾ = ಕಾಮವೇಗಾನದಿ ಪ್ರೇಂಖಾ ವೈ = ಪ್ರೇಂಖಾ ನದಿ ಕಾಮಚಾರಿಣೀ = ಕಾಮಚಾರಿಣೀನದಿ ಪೂರ್ಣಭದ್ರಾ = ಪೂರ್ಣಭದ್ರಾನದಿ ಮದಾಮೋದಾ = ಮದಾಮೋದನದೀ ಗಂಭೀರಾ = ಗಂಭೀರಾ ನದಿ ಆವರ್ತಕಾ = ಆವರ್ತಕಾ ಎಂಬ ನದಿ ಸ್ಮೃತಾ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೨೯||

ಮೇಘಘೋಷಾ = ಮೇಘಘೋಷಾನದಿ ಮೇಘವರ್ಣೀ = ಮೇಘವರ್ಣೀ ನದಿ ಸದಾನೀರಾ ಚ = ಸದಾನೀರಾ ನದಿಯು ನಂದಿನೀ = ನಂದಿನೀನದಿ ವೇದಾ = ವೇದಾನದಿ ವೇದಾವತೀ = ವೇದಾವತಿನದಿ ತೀರ್ಣಾ = ತೀರ್ಣಾನದಿ ಸಿತಾ = ಸಿತಾನದಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಚಿತ್ರೋತ್ಪಲಾ = ಚಿತ್ರೋತ್ಪಲಾ ನದಿ, ||೧೩೦||

ವೇತ್ರಾವತೀ ಚ = ವೇತ್ರಾವತಿ ನದಿಯು ವೃತ್ರಘ್ನೀ = ವೃತ್ರಘ್ನೀ ನದಿ ಪಿಪ್ಪಲಾ = ಪಿಪ್ಪಲಾನದಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಜಂಜಲಾ = ಜಂಜಲಾನದಿ ಸರಜಾ = ಸರಜಾನದಿ ಕುಮುದಾ = ಕುಮುದಾನದಿಯು ಶಿಕ್ಷಾ = ಶಿಕ್ಷಾನದಿ ಕೌಶೀಚ = ಕೌಶೀನದಿಯು ನಿಷಧಾ = ನಿಷಧಾನದಿ ಸಿತಾ = ಸಿತಾನದಿ, ||೧೩೧||

---

[2] ಜಂಬೂಕಾಽಪಿ ಚ (ಘ)

ವೈತಾರಿಣೀ ಸಿನೀವಾಲೀ ವೇಗವಂತೀ ತಥೈವ ಚ
ಗೌರೀ ಕೃಷ್ಣಾ ತಥಾ ದುರ್ಗಾ ತುಂಗಭದ್ರೋತ್ಪಲಾವತೀ ॥೧೩೨॥

ಸ್ವರ್ಣಾ ಭೀಮರಥೀ ಶುದ್ಧಾ ಕೃತಮಾಲಾ ತರಂಗಿಣೀ
ಏತಾ ದೇವ ಮಹಾನದ್ಯಃ ಪಾವನಾಃ ಕಲ್ಮಷಾಪಹಾಃ ॥೧೩೩॥

ಮೂರ್ತಿಮತ್ಯಸ್ತವೇಶಾನ ಉತ್ಸವೇಷ್ವಿಹ ಆಗತಾಃ
ಸರ್ವಾ ಏತಾ ಮಹಾದೇವ ಪಶ್ಯ ಕಾರುಣ್ಯವಾರಿಧೇ ॥೧೩೪॥

ಭವಂತ್ಯಾಕೃತಿನಃ ಸರ್ವೇ ತ್ವಯಿ ದೃಷ್ಟೇ ಮಹೇಶ್ವರ ! ॥೧೩೫॥

ವೈತಾರಿಣೀ = ವೈತಾರಿಣಿನದಿ ಸಿನೀವಾಲೀ = ಸಿನೀವಾಲಿನದಿ ತಥೈವ ಚ = ಹಾಂಗೆ ವೇಗವಂತೀ = ವೇಗವಂತೀನದಿ ಗೌರೀ = ಗೌರೀನದಿ ಕೃಷ್ಣಾ = ಕೃಷ್ಣಾನದಿ ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ದುರ್ಗಾ = ದುರ್ಗಾನದಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ = ತುಂಗಭದ್ರಾನದಿಯು ಉತ್ಪಲಾವತೀ = ಉತ್ಪಲಾವತಿ ನದಿ, ॥೧೩೨॥

ಸ್ವರ್ಣಾ = ಸ್ವರ್ಣಾನದೀ ಭೀಮರಥೀ = ಭೀಮರಥೀನದಿ ಶುದ್ಧಾ = ಶುದ್ಧಾ ನದಿ ಕೃತಮಾಲಾ = ಕೃತಮಾಲಾನದಿ ತರಂಗಿಣೀ = ತರಂಗಿಣೀ ನದಿ, ಭೋ ದೇವ ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಏತಾಃ ಮಹಾನದ್ಯಃ = ಈ ಮಹಾನದಿಗಳು ಪಾವನಾಃ = ಪಾವನಂಗಳಹಂಥಾವು. ಕಲ್ಮಷಾಪಹಾಃ = ಪಾಪಂಗಳ ಕೆಡಿಸುವಂಥಾವು. ೧೩೩॥

[1]ಭೋ ಈಶಾನ! = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೆ ಮೂರ್ತಿಮತ್ಯಃ = ಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ತವ = ನಿನ್ನ ಉತ್ಸವೇಷು = ಉತ್ಸಾಹಂಗಳಲ್ಲಿ ಇಹ = ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗತಾಃ = ಬಂದವು. ಕಾರುಣ್ಯವಾರಿಧೇ = ಕರುಣಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರನಹಂಥಾ ಭೋ ಮಹಾದೇವ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೆ! ಏತಾಃ = ಸರ್ವಾಃ = ಈ ಸಮಸ್ತ ನದಿಗಳನು ಪಶ್ಯ = ನೋಡು. ॥೧೩೪॥

ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ ![1] = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೆ ತ್ವಯಿ = ನೀನು ದೃಷ್ಟೇ ಸತಿ = ನೋಡಲುಪಡುತ್ತಿರಲು ಸರ್ವೇ = ಪರ್ವತ ನದಿ ಸಮುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಸ್ಥಾವರಂಗಳು ಆಕೃತಿನಃ = ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾವು ಭವಂತಿ = ಆಗುತ್ತಿದ್ದಾವು.

---

[1] (ಕ) ದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತಥಾ ನಂದೀ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಚಾಗ್ರತಃ
ಪಪಾತ ದಂಡವದ್ಭೂಮೌ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ದ್ವಿಜಾಃ ||೧೩೬||

ನಂದಿನಂ ತಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ ಪ್ರಭುಃ
ಪ್ರೀತೋऽಭವತ್ಸ ಕಾಲಾರಿಃ ಮಂದರೇ ಚಾರುಕಂದರೇ ||೧೩೭||

ಅಥಾಸೌ ಹಿಮವಾನ್ ವಿಪ್ರಾ ದೇವೀಮಾತ್ಮಸುತಾಮುಮಾಮ್
ಪ್ರದಾನಾರ್ಥಂ ಮಹೇಶಾಯ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೋ ಮಂದರಂ ಕ್ಷಣಾತ್ ||

ಅಥ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಗಿರಿಂ ನಂದೀ ದೇವದೇವಂ ಪಿನಾಕಿನಮ್
ವಕ್ತುಕಾಮಃ ಸಮಾಯಾತೋ ಭಗವಾನ್ಸರ್ವತೇಶ್ವರಃ ||೧೩೯||

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ [1]ಋಷಿಗಳಿರಾ ![1] ನಂದೀ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಗ್ರತಃ = ಮುಂದೆ ಪರಮಯಾ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದವೂ ದಂಡವತ್ = ದಡಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮೌ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಪಾತ = ಬಿದ್ದನು. ||೧೩೬||

ಚಾರುಕಂದರೇ = ಮನೋಹರವಹ [2]ಗುಹೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ[2] ಮಂದರೇ = ಮಂದರಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಃ = ಸಮರ್ಥನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಕಾಲಾರಿಃ = ಕಾಲಂಗೆ ವೈರಿಯಹಂಥಾ ಸಃ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಹಾತ್ಮಾನಂ = ಮಹಾತ್ಮನಹಂಥಾ ತಂ ನಂದಿನಂ = ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಪ್ರೀತಃ = ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟವನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೩೭||

ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸೌ ಹಿಮವಾನ್ = ಈ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ಆತ್ಮಸುತಾಂ = ತನ್ನ ಮಗಳಹಂಥಾ ಉಮಾಂ = ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯನು ಮಹೇಶಾಯ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಪ್ರದಾನಾರ್ಥಂ = ಕೊಡಲೋಸ್ಕರ ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಂದರಂ = ಮಂದರ ಪರ್ವತವನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಃ = [3]ಹೊಂದಿದನು (ಎಯ್ದಿದನು)[3] ||೧೩೮||

ಗಿರಿಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನನು ನಂದೀ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ದೇವದೇವಂ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಪಿನಾಕಿನಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು

---

[1] ಲುಪ್ತ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ) [3] ಹೊಂದಿದನು (ಕ) ಎಯ್ದಿದನು (ಖ)

ಶ್ರುತ್ವಾ ತು ವಚನಂ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಂ ಚ್ಯುತಂ ನಂದಿಮುಖಾತ್ತಥಾ
ಮೇಘಗಂಭೀರಯಾ ವಾಚಾ ಮಹಾದೇವೋಽಬ್ರವೀದಿದಮ್ ||೧೪೦||

ವದತ್ವಯಂ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಹೃದಯೇ ಯತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್
ಕಾಮಸ್ತದಾಽಚಿರಾತ್ತಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ||೧೪೧||

ಏವಮುಕ್ತೇ ತದಾ ವಿಪ್ರಾ ದೇವದೇವೇ ಮಹೇಶ್ವರೇ
ಉವಾಚ ಗಿರಿಶಾರ್ದೂಲೋ ಭೂತ್ವಾಗ್ರೇ ಚ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ||೧೪೨||

ಹಿಮವಾನುವಾಚ—

ಕುರಿತು ಆಹ = ನುಡಿದನು. ಭೋ ಭಗವನ್ = ಎಲೆ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ದೇವನೇ! ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ = ಗಿರಿರಾಜನು ವಕ್ತುಕಾಮಃ = ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಸಮಾಯಾತಃ = ಬಂದನು. ||೧೩೯||

ನಂದಿಮುಖಾತ್ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಮುಖದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಚ್ಯುತಂ = ಬಿದ್ದಂಥಾ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಂ = ಮೃದುವಹಂಥಾ ವಚನಂ ತು = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ತದಾ = ಆಗ ಮಹಾದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮೇಘಗಂಭೀರಯಾ = ಮೇಘದೋಪಾದಿ ಗಂಭೀರವಹಂಥಾ ವಾಚಾ = ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇದಂ = ಈ ಮಾತನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೧೪೦||

ಭೋ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠ = ಎಲೆ ಗಿರಿರಾಜನೇ! ಹೃದಯೇ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ = ಇರಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು, ತತ್ = ಅದು ವದತು = ನುಡಿಯಲ್ಪಡಲಿ. ತಸ್ಯ = ಆ ಚಿತ್ತದ ಅಯಂ ಕಾಮಃ = ಈ ಬಯಕೆ ಅಚಿರಾತ್ = ಬೇಗ ಭವಿಷ್ಯತಿ = [4]ಆದೀತು.[4] ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೧೪೧||

ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ! = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ದೇವದೇವೇ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರೇ = ಮಹೇಶ್ವರನು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತೇ ಸತಿ = ನುಡಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರಲು ತದಾ = ಆಗ ಗಿರಿಶಾರ್ದೂಲಃ = ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ಅಗ್ರೇ ಚ = ಇದಿರಲ್ಲಿಯೂ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ = ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡಾತನು ಭೂತ್ವಾ = ಆಗಿ ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೧೪೨||

ಹಿಮವಾನುವಾಚ—ಹಿಮವಂತನು ನುಡಿವುತಿದ್ದನು

---

[4] ಆದೂತು (ಕ)

ಯಾಽಽಸೀತ್ಪೂರ್ವಂ ಚ ತೇ ಪತ್ನೀ ಸಾಽವತೀರ್ಣಾ ಗೃಹೇ ಮಮ
ತಾಮೇವ ತವ ದಾನಾರ್ಥಮಾಗತೋಽಸ್ಮಿ ಮಹೇಶ್ವರ ||೧೪೩||

ಅಮೀ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ದೇವಾ ತ್ವತ್ಸಮೀಪಮಿಹಾಗತಾಃ
ಕಿಂ ಗೋತ್ರಮಿತಿ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ಏಷಾಮಗ್ರೇ ವಿಭೋ ವದ ||೧೪೪||

ಶ್ರುತ್ವಾ ತು ಭಾರತೀಂ ತಸ್ಯ ವಿಶ್ವೇಶೋ ವಿಶ್ವವಂದಿತಃ
ಕಿಂ ಗೋತ್ರಮಿತಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ನೋತ್ತರಂ ಚ ಸಸರ್ಜ ಹ ||೧೪೫||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿರುತ್ತರಂ ಶಂಭುಂ ಜಹಸುರ್ದೇವದಾನವಾಃ
ಏಷ ಏವ ಜಗದ್ಯೋನಿಃ ಗೋತ್ರಮಸ್ಯ ಕಥಂ ಭವೇತ್ ||೧೪೬||

ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ!=ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಪೂರ್ವಂ=ಮುನ್ನ ತೇ=ನಿನ್ನ ಪತ್ನೀ=ಸ್ತ್ರೀಯಹಂಥಾ ಯಾ=ಅವಳಾಳೊಬ್ಬ ದೇವಿಯುಂಟು ಸಾ ಚ=ಆಯಾಕನು [ಆಕೆಯು], ಮಮ=ಎನ್ನ ಗೃಹೇ=ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವತೀರ್ಣಾ=ಅವತರಿಸಿದಾಯಾಕನು ಆಸೀತ್=ಆದಳು. ತಾಮೇವ=ಆ ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯನೇ ತವ=ನಿನಗೆ ದಾನಾರ್ಥಂ=ಕೊಡಲೋಸ್ಕರ ಆಗತಃ=ಬಂದಾತನು ಅಸ್ಮಿ=ಆಗುತ್ತಿದ್ದೇನು. ||೧೪೩||

ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ=ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅಮೀ ದೇವಾಃ=ಈ ದೇವರ್ಕಳ್ಳು ಇಹ=ಇಲ್ಲಿ ತ್ವತ್ಸಮೀಪಂ=ನಿನ್ನ ಸಮೀಪವನು ಆಗತಾಃ=ಎಯ್ದಿದರು. ಗೋತ್ರಂ=ಗೋತ್ರವು ಕಿಂ=ಏನು? ಇತಿ=ಹೀಂಗೆಂದು ಪೃಚ್ಛಾಮಿ=ಬೆಸಗೊಳುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಭೋ ವಿಭೋ!=ಎಲೆ ಒಡೆಯನೇ! ಏಷಾಂ=ಇವರುಗಳ ಅಗ್ರೇ=ಇದಿರಲ್ಲಿ ವದ=ಹೇಳು. ||೧೪೪||

ವಿಶ್ವೇಶಃ=ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವವಂದಿತಃ=ಸಮಸ್ತ ಲೋಕದಿಂದ ವಂದಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಃ=ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ತಸ್ಯ=ಆ ಗಿರಿರಾಜನ ಭಾರತೀಂ=ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ ತು=[1]ಕೇಳಿಯು[1] ಗೋತ್ರಂ=ಗೋತ್ರವು ಕಿಮಿತಿ=ಏನೆಂದು ಸಂಚಿಂತ್ಯ=ಚಿಂತಿಸಿ ಉತ್ತರಂ=ಮಾತನು ನ ಸಸರ್ಜ ಹ=ನುಡಿದುದಿಲ್ಲ. ||೧೪೫||

ನಿರುತ್ತರಂ=ಉತ್ತರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಂಭುಂ=ಪರಮೇಶ್ವರನನು

---

[1] ಕೇಳಿ ಉ (ಕ)

ಇತ್ಯೂಚುರ್ವಿಬುಧಾಸ್ಸರ್ವೇ ಹಿಮವಂತಂ ನಗೋತ್ತಮಮ್
ದೇವತಾನಾಂ ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಗಿರಿರಾಜೋಽಬ್ರವೀದಿದಮ್ ||೧೪೭||

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ ಪರಂ ಧಾಮ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಮ್
ಶಾಶ್ವತಂ ಗಿರಿಶಂ ಸ್ಥಾಣುಂ ವಿಶ್ವಾಕಾರಂ ಸನಾತನಮ್ ||೧೪೮||

ದತ್ತಾ ದತ್ತಾ ಪುನರ್ದತ್ತಾ ಉಮಾ ಸತ್ಯೇನ ತೇ ಪ್ರಭೋ
ತತೋ ಮಹಾನ್ ರವೋ ವಿಪ್ರಾ ಜಯಶಬ್ದಾದಿಮಂಗಳೈಃ ||೧೪೯||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ದೇವದಾನವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳೂ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಜಹಸುಃ = ನಕ್ಕರು. ಏಷ ಏವ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಜಗದ್ಯೋನಿಃ = ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನನಹಂಥಾ ಆತನು. ಅಸ್ಯ = ಈ ಶಿವಂಗೆ ಗೋತ್ರಂ = ಗೋತ್ರವು ಕಥಂ = ಭವೇತ್ = ಹೆಂಗಹುದು ? ||೧೪೬||

ಸರ್ವೇ ವಿಬುಧಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳು ನಗೋತ್ತಮಂ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮನಹಂಥಾ ಹಿಮವಂತಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನನು ಕುರಿತು ಇತಿ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಊಚುಃ = ನುಡಿದರು. ದೇವತಾನಾಂ = ದೇವತೆಗಳ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಗಿರಿರಾಜಃ = ಗಿರಿರಾಜನು ಇದಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೧೪೭||

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಂ ಧಾಮ = ಪರಮ ತೇಜಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ = ಪರಮಾತ್ಮನಹಂಥಾ ಅವ್ಯಯಂ = ಬಳಕೆಗೆ ಬಾರದಂಥಾ ಶಾಶ್ವತಂ = ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ಗಿರಿಶಂ = ಪರ್ವತಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಯನವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಸ್ಥಾಣುಂ = ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಸ್ತಂಭವಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾಕಾರಂ = ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಸನಾತನಂ = [1]ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ[1] ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು,

ಭೋಃ ಪ್ರಭೋ = ಎಲೆ ಒಡೆಯನೇ ತೇ = ನಿನಗೆ ಉಮಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಸತ್ಯೇನ = ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ದತ್ತಾ = ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಾಯಕನು [2]ದತ್ತಾ = ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಾಯಕನು[2] ಪುನಃ = ಮತ್ತೆಯೂ ದತ್ತಾ = ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಾಯಕನು. ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ = ಎಲೆ ಸಮಸ್ತ[3]ಋಷಿ[3]ಗಳಿರಾ ! ಜಯಶಬ್ದಾದಿಮಂಗಳೈಃ = ಜಯ ಜಯ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಮಂಗಳಗಳೊಡನೆ

---

[1] ಒಪ್ಪುತಂವಿದ್ದಂಥಾ (ಖ) [2] ಇಲ್ಲ (ಕ) [3] ರು (ಕ)

ದುಂದುಭೀನಾಂ ಚ ವಾದ್ಯಾನಾಮಭವತ್ಸಾಗರೋಪಮಃ
ಗೃಹೀತೇತಿ ಶಿವಃ ಪ್ರಾಹ ಪಾರ್ವತೀ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಮ್ ||೧೫೦||

ತದ್ಧಸ್ತೇ ಭಗವಾನ್ ಶಂಭುರಂಗುಲೀಯಂ ಪ್ರವೇಶಯೇತ್
ಇಮಂ ಚ ಕಲಶಂ ಹೈಮಮಾದಾಯ ತ್ವಂ ನಗೋತ್ತಮ ||೧೫೧||

ಯಾಹಿ ಗತ್ವಾ ಅನೇನೈವ ತಾಮುಮಾಂ ಸ್ನಾಪಯ ತ್ವರಾತ್
ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥಮೇಷ ಏವ ವಿಧಿಸ್ಸದಾ ||೧೫೨||

ಜಗತ್ತ್ರಯೇಽಪಿ ನೂನಂ ಸ್ಯಾತ್ ವ್ರಜ ತೂರ್ಣಂ ನಗಾಧಿಪ
ತತಸ್ತುಷ್ಟೋ ಮಹಾಶೈಲೋ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ||೧೫೩||

ದುಂದುಭೀನಾಂ = [3]ಭೇರಿಗಳ[3] ವಾದ್ಯಾನಾಂ = ವಾದ್ಯಂಗಳ ಮಹತ್ = ಬಹಳವ ಹಂಥಾ ರವಶ್ಚ = ಧ್ವನಿಯೂ ಸಾಗರೋಪಮಃ = ಸಮುದ್ರ ಘೋಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವಹಂಥಾದ್ದು ಅಭವತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ಪಾರ್ವತೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಗೃಹೀತಾ = ಗ್ರಹಿಸಲುಪಟ್ಟಳು. ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಶಿವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರಂ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದನು. ||೧೪೮-೧೫೦||

ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಶಂಭುಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ತದ್ಧಸ್ತೇ = ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಅಂಗುಲೀಯಂ = ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನು ಪ್ರವೇಶಯತ್ = ಕೊಟ್ಟನು. ಭೋ ನಗೋತ್ತಮ = ಎಲೆ ಪರ್ವತಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಹೈಮಂ = ಸುವರ್ಣಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ ಇಮಂ ಕಲಶಂ ಚ = ಈ ಕಳಶವನು ಆದಾಯ = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತ್ವಂ = ನೀನು ಯಾಹಿ = ಹೋಗು. ಗತ್ವಾ = ಹೋಗಿ ಅನೇನೈವ = ಈ ಸುವರ್ಣದ ಕಲಶೋದಕದಿಂದವೇ ತಾಂ ಉಮಾಂ = ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ತ್ವರಾತ್ = ಬೇಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ನಾಪಯ = ಅಭಿಷೇಕವ ಮಾಡು. ಅನ್ಯೇಷಾಂ = ಉಳಿದಂಥಾ ಅಶುಭಂಗಳ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ = ತೊಲಗಿಸಲೋಸ್ಕರ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಏಷ ಏವ = ಇದೇ ವಿಧಿಃ = ವಿಧಾನವು. ||೧೫೧-೧೫೨||

ಜಗತ್ತ್ರಯೇಽಪಿ = ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ನೂನಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಆಯಕನು ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹಳು. ಭೋ ನಗಾಧಿಪ! = ಎಲೆ ಗಿರಿರಾಜನೇ! ತೂರ್ಣಂ = ಬೇಗ ವ್ರಜ = ಹೋಗು. ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಮಹಾಶೈಲಃ

---

[3] ಭೇರಿ ಮದ್ದಳೆಗಳ (ಖ)

ಯಯೌ [1]ಗತ್ವಾ[1] ತು ತಾಂದೇವೀಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚೈವ ತು ಋತ್ವಿಜಃ
[2] ಸ್ನಾಪಯತ್ಕಲಶೇನೈವ ಪಾರ್ವತೀಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ||೧೫೪||

ಏವಂ ಯಜ್ಞರತೋ ವಿಪ್ರಾಃ ತರ್ಪಣಾಯ ಚರಾಚರಮ್
ಅಭವದ್ದೇವಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಶಂಕರಂ ಸ ಗಿರಿಸ್ತ[3]ಥಾ[3] ||೧೫೫||

ಅಥಾಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ದೇವೋ ಧರ್ಮಕೇತುರ್ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಉತ್ಥಿತೋ ಮುನಿಶಾರ್ದೂಲಾಃ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ಚ ಶಾರ್ಙ್ಗಿಣಮ್ ||

ಅಭವಜ್ಜಯಶಬ್ದಾನಾಂ ತುಮುಲೋ ಹಿ ಮಹಾಂಸ್ತದಾ
ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಃ ಪಪಾತೋಚ್ಚೈಃ ಸತ್ಯಲೋಕಾದ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ||೧೫೭

= ಮಹಾಪರ್ವತನಹಂಥಾ ಗಿರಿರಾಜನು ತುಷ್ಟಃ = ಸಂತೋಷಿಸಿದಾತನಾಗಿ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಶಿವನನು ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಯಯೌ = ಹೋದನು. ಗತ್ವಾ ತು = ಹೋಗಿಯು, ತಾಂ ದೇವೀಂ — ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚೈವ ತು — ಕಂಡು ಕಲಶೇನೈವ = ಸುವರ್ಣಕಲಶದಿಂದವೇ ಪಾರ್ವತೀಂ = ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯನು ಹೇ ಋತ್ವಿಜಃ ! = ಎಲೆ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಹೆ ಮುನಿಗಳಿರಾ ! ಸ್ನಾಪಯತ್ = ಅಭಿಷೇಕವ ಮಾಡಿದನು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ ಗಿರಿಃ = ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ಯಜ್ಞರತಃ = ವಿವಾಹಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ ! = ಎಲೆ ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯ ವಾಸಿಗಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ದೇವಂ = ದೇವರಹಂಥಾ ಶಂಕರಂ = ಸುಖವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಉದ್ದಿಶ್ಯ = ಕುರಿತು ಚರಾಚರಂ = ಚರಾಚರವಹಂಥಾ ಜಗತ್ತನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ತರ್ಪಣಾಯ = ಸಂತುಷ್ಟಿ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೫೩-೧೫೫||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ = ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭೋ ಮುನಿಶಾರ್ದೂಲಾಃ ! = ಎಲೆ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ! ಧರ್ಮಕೇತುಃ = ಧರ್ಮಧ್ವಜನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಶಾರ್ಙ್ಗಿಣಂ = ಹರಿಯನು ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ಚ = ನೋಡಿಯೂ ಉತ್ಥಿತಃ = ಎದ್ದನು

ಭೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ = ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ ! ತದಾ = ಆಗ ಜಯಶಬ್ದಾನಾಂ = ಜಯ ಜಯಾ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಗಳ ತುಮುಲಃ = ಬಹುಳವು

---

[1] ದತ್ವಾ (ಘ) [2] ಆರ್ಷಃ ಅಡಾಗಮಾಭಾವಃ. [3] ದಾ (ಘ)

ವನಾನಾಮಧಿಪಾಶ್ಚೈವ ಋತವಶ್ಚ ಮುದಾನ್ವಿತಾಃ
ಕುಸುಮೈರ್ದಿವ್ಯಗಂಧಾಢ್ಯೈಃ ವವೃಷುರ್ಮೇಘವೃಂದವತ್

ವೀಣಾವೇಣುಮೃದಂಗಾನಾಂ ದುಂದುಭೀನಾಂ ತತೋ ರವೈಃ
ವಿರಿಂಚಿಹರಿಶಕ್ರಾದ್ಯಾಃ ಪೂರಯಂತಸ್ಸುರಾಸುರಾಃ ||೧೫೯||

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಿವ ನಾದೇನ ದೇವಾ ಘೋಷಂ ಪ್ರಚಕ್ರಿರೇ ||೧೬೦||

ಗಾಯತ್ರೀ ಚೈವ ಸಾವಿತ್ರೀ ಶಚೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸರಸ್ವತೀ
ಅದಿತಿಶ್ಚ ದಿತಿಃ ಕದ್ರೂವಿನತಾದ್ಯಾಸ್ತಥಾ ಪರಾಃ ||೧೬೧||

ಮಹಾನ್ = ಅಧಿಕವಾಗಿ ಅಭವದ್ಧಿ = ಆಯಿತಲಾ. ಸತ್ಯಲೋಕಾತ್ = ಸತ್ಯಲೋಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉಚ್ಚೈಃ = ಉನ್ನತವಹಂಥಾ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಃ = ಹೂಮಳೆ ಪಪಾತ = ಬಿದ್ದಿತು. ||೧೫೬-೧೫೭||

ವನಾನಾಂ = ವನಂಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪಾಶ್ಚೈವ = ಒಡೆಯರಹಂಥಾ ಋತವಶ್ಚ = ಷಡೃತುಗಳು ಮುದಾನ್ವಿತಾಃ = ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾವಾಗಿ ಮೇಘವೃಂದವತ್ = ಮೇಘಸಮೂಹದೋಪಾದಿ ದಿವ್ಯಗಂಧಾಢ್ಯೈಃ = ಮನೋಹರವಹ ಪರಿಮಳದಿಂದ ಬಹಳವಹಂಥಾ ಕುಸುಮೈಃ = ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂದ ವವೃಷುಃ = ಸುರಿದವು. ||೧೫೮||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ವಿರಿಂಚಿಹರಿಶಕ್ರಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸುರಾಽಸುರಾಃ = ದೇವಾಽಸುರರುಗಳು ವೀಣಾವೇಣುಮೃದಂಗಾನಾಂ = ವೀಣೆ ಕೊಳಲು ಮದ್ದಳೆಗಳ ದುಂದುಭೀನಾಂ = ಭೇರಿಗಳ ರವೈಃ = ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಪೂರಯಂತಃ = ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನು ತುಂಬಿದರು. ||೧೫೯||

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ = ಮೂರು ಲೋಕವನು ನಾದೇನ — ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಪೂರಯಂತ ಇವ = ತುಂಬಲು[1]ಪಟ್ಟರಕ್ಕೈ[1] ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಘೋಷಂ = ಮಹಾಘೋಷವನು ಪ್ರಚಕ್ರಿರೇ = ಮಾಡಿದರು. ||೧೬೦||

ಗಾಯತ್ರೀ ಚೈವ = ಗಾಯತ್ರಿಯೂ ಸಾವಿತ್ರೀ = ಸಾವಿತ್ರೀದೇವಿ, ಶಚೀ = ಶಚೀದೇವಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ = ಮಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರಸ್ವತೀ = ಸರಸ್ವತೀದೇವಿ, ಅದಿತಿಶ್ಚ = ಅದಿತಿದೇವಿ, ದಿತಿಃ = ದಿತಿದೇವಿ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಕದ್ರುವಿನತಾದ್ಯಾಃ = ಕದ್ರೂ ವಿನತೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳೂ ಪರಾಃ = ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರುಗಳೂ,[2] ||೧೬೧||

---

[1] ಪಟ್ಟುದಕ್ಕೈ (ಕ) [2] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಕುಹೂಶ್ಚೈವ ಸಿನೀವಾಲೀ ಧೃತಿರ್ಮತಿಃ
ಗಂಗಾದ್ಯಾಸ್ಸರಿತಃ ಸರ್ವಾಃ ಕೃತ್ಸ್ನಶೋ ದೇವಯೋಷಿತಃ ||೧೬೨||

ರಂಭಾದ್ಯಪ್ಸರಸೋ ದಿವ್ಯಾ ರುದ್ರಕನ್ಯಾಸ್ತಥೈವ ಚ
ವಿದ್ಯಾಧರ್ಯೋಽಥ ನಾಗಿನ್ಯೋ ದೈತ್ಯಾನಾಂ [1]ಪತ್ನಯ[1]ಸ್ತಥಾ ೧೬೩||

[2]ಸಿದ್ಧಕನ್ಯಾ[2] ಮನೋಹರ್ಷಾ ಯಕ್ಷಕನ್ಯಾಸ್ತಥೈವ ಚ
ಮಾತರಃ ಸಪ್ತ ಯಾಶ್ಚೈವ ಯಾಶ್ಚ ನಕ್ಷತ್ರಮಾತರಃ ||೧೬೪||

ಗಿರೀಣಾಂ [3]ಪತ್ನಯೋ [3]ಯಾಶ್ಚ ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ ಸರಾಂಸಿ ಚ
ಮಂಗಲಂ ಗಾಯಮಾನಾಸ್ತು ಅರ್ಘ್ಯಮಷ್ಟಾಂಗಸಂಯುತಮ್||
ಸಪ್ರಹೃಷ್ಟಾ ದದುಃ ಸರ್ವಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಪಾದಯೋಃ ||೧೬೫||

ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ = ಅಮಾವಾಸೆ, ಕುಹೂಶ್ಚೈವ = ಕುಹೂತಿಥಿ, ಸಿನೀವಾಲೀ = ಸಿನೀವಾಲೀ ತಿಥಿ, ಧೃತಿಃ = ಧೈರ್ಯದೇವತೆ, ಮತಿಃ = ಮತಿ, ಗಂಗಾದ್ಯಾಃ = ಗಂಗೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸರ್ವಾಃ ಸರಿತಃ = ಸಮಸ್ತ ನದಿಗಳು ಕೃತ್ಸ್ನಶಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ದೇವಯೋಷಿತಃ = ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು, ||೧೬೨||

ರಂಭಾದ್ಯಪ್ಸರಸಃ = ರಂಭೆ ಮೊದಲಾದ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ದಿವ್ಯಾಃ = ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ತಥೈವ ಚ = ಹಾಂಗೆ ರುದ್ರಕನ್ಯಾಃ = ರುದ್ರಕನ್ನಿಕೆಯರುಗಳು ವಿದ್ಯಾಧರ್ಯಃ = ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಗಿನ್ಯಃ = ನಾಗಿಣಿಯರುಗಳು ತಥೈವ = ಹಾಂಗೆ ದೈತ್ಯಾನಾಂ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳ ಪತ್ನಯಃ = ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು, ||೧೬೩||

ಮನೋಹರ್ಷಾಃ = ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಸಿದ್ಧಕನ್ಯಾಃ = ಸಿದ್ಧ ಕನ್ನಿಕೆಯರುಗಳು, ತಥೈವ ಚ = ಹಾಂಗೆ ಯಕ್ಷಕನ್ಯಾಃ = ಯಕ್ಷಕನ್ನಿಕೆಯರುಗಳು, ಯಾಃ = ಆರು ಕೆಲಂಬರು ಸಪ್ತಮಾತರಶ್ಚೈವ = ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರುಗಳು ಯಾಕೆ = ಆರು ಕೆಲಬರು ನಕ್ಷತ್ರಮಾತರಶ್ಚ = ನಕ್ಷತ್ರಮಾತೆಯರುಗಳು. ||೧೬೪||

ಯಾಃ = ಆರು ಕೆಲಬರು ಗಿರೀಣಾಂ ಪತ್ನಯಶ್ಚ = ಪರ್ವತಂಗಳ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ = ಸಮುದ್ರಂಗಳು ಸರಾಂಸಿ ಚ = ಕೊಳಂಗಳು ಮಂಗಳಂ = ಶೋಭನವನು ಗಾಯಮಾನಾಸ್ತು = ಪಾಡುತ್ತಿರ್ದವರುಗಳಾಗಿ ಅಷ್ಟಾಂಗ-

---

1,3 ಪುರಾಣಪಾಠಾತ್ ಸಾಧುತ್ವಂ 2 ರುದ್ರಕನ್ಯಾ (ಘ)

ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ವಿಪ್ರಾ ಗಿರಿರಾಜಪ್ರಚೋದಿತಃ
ಮೈನಾಕಸ್ತತ್ರ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೋ ಹೇಮಕುಂಭಕರಶ್ಶುಚಿಃ ||೧೬೬||

ಶಾಲಂಕಾಯನಪೌತ್ರಸ್ಯ ಗತ್ವಾ ತಸ್ಯಾಗ್ರತಃ ಸ್ಥಿತಃ
ತೇನಾಪಿ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಜ್ಞಾಪಿತೋ ಗಿರಿರಾಟ್ಸುತಃ ||೧೬೭||

ಅಥಾಸೌ ಭಗವಾನ್ ದೇವೋ ಮಂಗಲೇಶೋ [3][ಜಲೇ ಶಯಃ][3]
ಅಸಿಂಚದ್ವೇಧಸಾ ಯುಕ್ತಃ ಸಮುದ್ರೈ ಶ್ಶೂಲಪಾಣಿನಮ್ ೧೬೮||

ಸಂಯುತಂ = ಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ತಿಲಾಕ್ಷತೆ ಮುಂತಾದ ಅಷ್ಟಾಂಗದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಅರ್ಘ್ಯಂ = ಅರ್ಘ್ಯವನು ಸರ್ವಾಃ = ಸಮಸ್ತ ಮುತ್ತೈದೆಯರುಗಳು ಸಪ್ರಹೃಷ್ಟಾಃ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಹಿತೆಯರಾಗುತವು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದಯೋಃ = ಶ್ರೀಚರಣವೆರಡಕ್ಕೆ ದದುಃ = ಕೊಟ್ಟರು. ||೧೬೫||

ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ = ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ = ಎಲೆ ಮುನಿಗಳಿರಾ! ಗಿರಿರಾಜಪ್ರಚೋದಿತಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನಿಂದ ಕಳುಹಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶುಚಿಃ = ಶುಚಿಯುಳ್ಳಂಥಾ ಮೈನಾಕಃ = ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತನು ಹೇಮಕುಂಭಕರಃ ಸುವರ್ಣ ಕಲಶಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಾತನಾಗಿ ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಃ = ಎಯ್ದಿದನು.

ಗಿರಿರಾಟ್ಸುತಃ = ಗಿರಿರಾಜನ ಪುತ್ರನಹಂಥಾ ಮೈನಾಕನು ಗತ್ವಾ = ಹೋಗಿ, ಶಾಲಂಕಾಯನ ಪೌತ್ರಸ್ಯ = ಶಾಲಂಕಾಯನ ಋಷಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಹಂಥಾ ತಸ್ಯ = ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಅಗ್ರತಃ = ಮುಂದೆ ಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದಾತನಾಗಿ ತೇನಾಪಿ = ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನಿಂದವೂ ದೇವದೇವಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಜ್ಞಾಪಿತಃ = ಬಿನ್ನಹಂ ಮಾಡಿಸಿದನು. ||೧೬೬–೧೬೭||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ = ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಃ = ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಮಂಗಲೇಶಃ = ಶೋಭನಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಜ[ಲೇ] ಶಯಃ = ಜಲಶಯನಹಂಥಾ ಅಸೌ = ಈ ವಿಷ್ಣು ವೇಧಸಾ = ಬ್ರಹ್ಮನೊಡನೆ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಲುಪ[4]ಟ್ಟವ[4]ನಾಗಿ ಸಮುದ್ರೈಃ = ಸಮುದ್ರಂಗಳಿಂದ ಶೂಲಪಾಣಿನಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಸಿಂಚತ್ = ಅಭಿಷೇಕವ ಮಾಡಿದನು. ||೧೬೮

---

3 ಜಲಾಶಯಃ ಇತಿ ಪುರಾಣಪಾಠಃ. 4 ಟ್ಟಾತ (ಖ)

ಸ್ನಾಪ್ಯಮಾನೇ ತದಾ ದೇವೇ ನದ್ಯೋ ವೈ ಸಾಗರಾ ದ್ವಿಜಾಃ
ಬಭೂವುಸ್ಸಲಿಲೈರ್ಮುಕ್ತಾಃ ಕೃಶಾಂಗಾಸ್ಸ್ವೇದಸಂಯುತಾಃ ||೧೬೯||

ಅಥ ತೇ ತ್ರಿದಶಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸನಾರಾಯಣಕಾ ದ್ವಿಜಾಃ
ಪರಂ ವಿಸ್ಮಯಮಾಪನ್ನಾ ಭವಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ಚಾದ್ಭುತಮ್ ||೧೭೦||

ತತೋ [1]ನಿರೀಕ್ಷ[1]ಮಾಣಾಸ್ತು ಶರೀರೇ ಶಂಕರಸ್ಯ ಚ
ನದೀಸ್ಸರ್ವಾಸ್ಸಮುದ್ರಾಂಶ್ಚ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ಸುವಿಸ್ಮಿತಾಃ ||೧೭೧||

ಯೋಗಮಾಯಾವೃತಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ಯತ್ತೋಯಂ ಜಗತಿ ಸ್ಥಿತಮ್
ಅಸ್ತುವನ್ ಪಶುಭರ್ತಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾ ದೇವತಾಗಣಾಃ ||೧೭೨||

ದೇವೇ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ನಾಪ್ಯಮಾನೇ ಸತಿ = ಮಜ್ಜನವ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಲು ತದಾ = ಆಗ ನದ್ಯೋ ವೈ = ನದಿಗಳು ಸಾಗರಾಃ = ಸಮುದ್ರಂಗಳು ಭೋದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಕೃಶಾಂಗಾಃ = ಬಡವಾದ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ವೇದಸಂಯುತಾಃ = ಬೆವರಿನೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾವಾಗಿ ಸಲಿಲೈಃ = ಉದಕಂಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಾಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾವು ಬಭೂವುಃ = ಆದವು. ||೧೬೯||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಸನಾರಾಯಣಕಾಃ = ನಾರಾಯಣನೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ತೇ ಸರ್ವೇ ತ್ರಿದಶಾಃ = ಆ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಪರಂ ವಿಸ್ಮಯಂ = ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವನು ಆಪನ್ನಾಃ = ಎಯ್ದಿದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಅದ್ಭುತಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವಹ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಭವಂ ಚ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪಶ್ಯಂತಿ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರು. ||೧೭೦||

ನಿರೀಕ್ಷಮಾಣಾಸ್ತು = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ತತಃ = ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಶಂಕರಸ್ಯ = ಶಿವನ ಶರೀರೇ ಚ = ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಾಃ ನದೀಃ = ಸಮಸ್ತ ನದಿಗಳನೂ ಸಮುದ್ರಾಂಶ್ಚ = ಸಮುದ್ರಂಗಳನೂ ಸುವಿಸ್ಮಿತಾಃ = ಬೆರಗಾದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ = ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ||೧೭೧||

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವತಾಗಣಾಃ = ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೂಹಂಗಳು ಜಗತಿ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದಂಥಾ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ತೋಯಂ = ಉದಕವನು ಶಂಕರಸ್ಯ ಶರೀರೇ = ಶಿವನ ಅಂಗದಲ್ಲಿ

---

[1] ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ (ಕ.ಖ)

ತತಸ್ತ್ರೈತು ಸ್ತುತೋ ದೇವಃ ಪ್ರಹಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ಭವಃ
ವಿಸೃಜ್ಯ ಚ [2]ತದಾ[2] ತೋಯಮಭವತ್ಪೂರ್ವರೂಪಧೃಕ್ ||೧೭೩||

ಏವಂ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ಥಿತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ದೇವದೇವೇ ಪಿನಾಕಿನಿ
ಸ್ನಾಪಿತೋऽಸೌ ವಿರಿಂಚ್ಯಾದ್ಯೈಃ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರ್ಭಗವಾನ್ಭವಃ ||೧೭೪||

ಮೈನಾಕೋऽಥಾಂಜಲಿಂ ಕೃತ್ವಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಚಾಗ್ರತಃ
ಸಂಸ್ಥಿತೋ ಹರ್ಷಸಂಯುಕ್ತೋ ನಿಧಿಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಯಥಾऽಧನಃ ||

ವೀಕ್ಷ್ಯ = ಕಂಡು ಯೋಗಮಾಯಾವೃತಂ = ಯೋಗಮಾಯೆಯಿಂದ ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಶುಭರ್ತಾರಂ = ಪಶುಪತಿಯಹಂಥಾ ದೇವನನು ಅಸ್ತುವನ್ = ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ||೧೭೨||

ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ತ್ರೈಸ್ತು = ಆ ದೇವರ್ಕಳಿಂದವೂ ಸ್ತುತಃ = ಕೊಂಡಾಡಿಸಿ ಕೊಳಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ದೇವಃ = ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣ್ಯೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಭವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಹಸ್ಯ = ನಕ್ಕು ತದಾ = ಆಗ ತೋಯಂ ಚ = ಉದಕವನು ವಿಸೃಜ್ಯ = ಬಿಟ್ಟು ಪೂರ್ವರೂಪಧೃಕ್ = ಮುನ್ನಿನ ರೂಪಧರಿಸಿದಾತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ||೧೭೩||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವದೇವೇ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ ಪಿನಾಕಿನಿ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ಥಿತೇ ಸತಿ = ಲೇಸಾಗಿ ಇರುತ್ತಂ ಇರಲು ವಿರಿಂಚ್ಯಾದ್ಯೈಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಃ = ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಅಸೌ ಭವಃ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸ್ನಾಪಿತಃ = ಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟನು.

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೈನಾಕಃ = ಮೈನಾಕಪರ್ವತನು ಅಂಜಲಿಂ = ಕೈಮುಗಿಹವನು ಕೃತ್ವಾ ಚ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೇವದೇವಸ್ಯ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಗ್ರತಃ = ಮುಂದೆ ಹರ್ಷಸಂಯುಕ್ತಃ = ಹರುಷದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಾತನಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದನು. ತದ್ಯಥಾ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದರೆ ಅಧನಃ = ನಿರ್ಧನಿಕನು ನಿಧಿಂ = ನಿಧಾನವನು ಲಬ್ಧ್ವಾ ಯಥಾ = ಪಡದು ಎಹಗಹಗೆ.

---

[2] ತಥಾ (ಘ)

ವಿಸರ್ಜಿತಃ ಸ್ವತಸ್ತೇನ ದೇವದೇವೇನ ಶಂಭುನಾ
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯತಿಲಕೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಯಯೌ ತೂರ್ಣಂ ನಗಾತ್ಮಜಃ ||೧೭೬||

ತತಃ ಶುಕ್ಲಂ ಪರೀಧಾಪ್ಯ ದೇವೀಂ ತಾಮರಸೇಕ್ಷಣಾಮ್
ಸ್ನಾಪಯೆತ್ತೇನ ಕುಂಭೇನ ಹರಾಂಘ್ರಿಸ್ನಾಪಿತೇನ ಚ ||೧೭೭||

ತತೋ ಭಗವತೀ ದೇವೀ ಹೃಷ್ಟಪೃಷ್ಟಾ ತಪೋಮಯೀ
ಪಿತುರಭ್ಯಾ[ಶ]ಗಾ ಭೂತ್ವಾ ವಿವೇಶ ಪರಮಾಸನೇ ||೧೭೮||

ಅಥಾಯೊಾಂತಂ ಶಿವಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಿಮವಾನ್ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ
ಮೇರುಶ್ಚೈವ ಯಥಾಽಸಂಖ್ಯೈರಗ್ನಿಚಂದ್ರದಿವಾಕರೈಃ ||೧೭೯||

ನಗಾತ್ಮಜಃ = ಗಿರಿರಾಜನ ಕುಮಾರನಹಂಥಾ ಮೈನಾಕನು ಸ್ವತಃ = ತನ್ನನು ದೇವದೇವೇನ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ತೇನ ಶಂಭುನಾ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ವಿಸರ್ಜಿತಃ = ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯತಿಲಕೇ = ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಲಕವಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ = ಆ ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ತೂರ್ಣಂ = ಬೇಗ ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ||೧೭೪-೧೭೫-೧೭೬||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಶುಕ್ಲಂ = ಬಿಳಿಯ ಸೀರೆಯನು ಪರೀಧಾಪ್ಯ = ಉಡಿಸಿ ತಾಮರಸೇಕ್ಷಣಾಂ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿಯ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವೀಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಹರಾಂಘ್ರಿಸ್ನಾಪಿತೇನ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದ ಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆಯ ಮಾಡಿದಂಥಾ ತೇನ ಕುಂಭೇನ ಚ = ಆ ಕಳಶದಿಂದವೂ ಸ್ನಾಪಯತ್ = ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಿಸಿದನು. ||೧೭೭||

ತತಃ = ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಭಗವತೀ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನೆಯಹಂಥಾ ತಪೋಮಯೀ = ತಪೋರೂಪಿಯಹಂಥಾ ದೇವೀ = ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿ ಹೃಷ್ಟಪೃಷ್ಟಾ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬೆಸಗೊಳಲ್ಪಟ್ಟಾಯಕನಾಗಿ ಪಿತುಃ = ತಂದೆಯ ಅಭ್ಯಾ[ಶ]ಗಾ = ಸಮೀಪವ ನೆಯ್ದಿದಾಯಕನು ಭೂತ್ವಾ = ಆಗಿ ಪರಮಾಸನೇ = ಉನ್ನತಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿವೇಶ = ಕುಳ್ಳಿರ್ದಳು. ||೧೭೮||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಚಂದ್ರದಿವಾಕರೈಃ = ಅಗ್ನಿ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರುಗಳೊಡನೆ ಮೇರುರ್ಯಶ್ಚೈವ = ಮೇರುವೆಹಗಹಗೆ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಸೋಮ-ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ನೇತ್ರನಹಂಥಾ ಛತ್ರೇಣ = ಸತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಶೋಭಿತಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂ

ತಥಾ ದೇವಂ ಸದೇವಾದ್ಯೈಃ ವೃತಂ ಛತ್ರೇಣ ಶೋಭಿತಮ್
ಜಯೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ನಗೇಂದ್ರಸ್ತು ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾಂಬರೈರ್ಯುತಃ ||

ಉತ್ಥಿತಸ್ಸಹಸಾ ವಿಪ್ರಾಃ ಪುಷ್ಪಹಸ್ತೋ ಮಹೇಶ್ವರಮ್
ಮೇನಯಾ ಪರಯಾ ಯುಕ್ತೋ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚಾನನ್ಯಯಾ ದ್ವಿಜಾಃ ||

ವಸ್ತ್ರೈರ್ನಾನಾವಿಧೈಶ್ಚಕ್ರೇ ಮಾರ್ಗಶೋಭಾಂ ತಥಾ ಗಿರಿಃ
ಪತಾಕಾಭಿರ್ವಿಚಿತ್ರಾಭಿಃ ಸ್ರಗ್ದಾಮೈರ್ದಿವ್ಯಗಂಧಿಭಿಃ ||೧೮೨||

ಧ್ವಜೈಶ್ಚ ವಿವಿಧಾಕಾರೈಃ ಪಂಚವರ್ಣೈರ್ಮನೋಹರೈಃ
ಚಾಮರೈಶ್ಚಂದ್ರರಶ್ಮ್ಯಾಭೈಃ ನಾಟಕೈಶ್ಚ ಸಮಂತತಃ ||೧೮೩||

ವಿದ್ದಂಥಾ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಸಂಖ್ಯೈಃ = ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸದೇವಾದ್ಯೈಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಮೊದಲಾಗಿ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಗಣಂಗಳಿಂದ ವೃತಂ = ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಆಯಾಂತಂ = ಬಂದಂಥಾ ಶಿವಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ = ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ಹಿಮವಾನ್ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು, ನಗೇಂದ್ರಸ್ತು = ಗಿರಿರಾಜನು ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾಂಬರೈಃ = ಗಂಧಮಾಲೆ ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಜಯೇತಿ = ಜಯ ಜಯ ಎಂದೀ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ = ನುಡಿದು, ||೧೭೯–೧೮೦||

ಪರಯಾ = ಉನ್ನತೆಯಹಂಥಾ ಮೇನಯಾ = ಮೇನಕಾದೇವಿಯಿಂದ ಅನನ್ಯಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ = ಅನನ್ಯವಹಂಥಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಿದಂಥಾ ಆತನಾಗಿ ವಿಪ್ರಾಃ = ವಿಶೇಷದಿಂದ ಅರಿಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಪುಷ್ಪಹಸ್ತಃ = ಪುಷ್ಪಂಗಳು[1] ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ[1] ಉಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಸಹಸಾ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರಂ = ಶಿವನನು ಕುರಿತು ಉತ್ಥಿತಃ = ಎದ್ದನು. ೧೮೧

ಗಿರಿಃ = ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ನಾನಾವಿಧೈಃ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವಸ್ತ್ರೈಃ = ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರಾಭಿಃ = ವಿಚಿತ್ರವಹಂಥಾ ಪತಾಕಾಭಿಃ = ಧ್ವಜಂಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯಗಂಧಿಭಿಃ = ದಿವ್ಯವಾಸನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ರಗ್ದಾಮೈಃ = ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗೊಂಡೆಯಂಗಳಿಂದ ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಮಾರ್ಗಶೋಭಾಂ = ರಾಜಬೀದಿಯ ಚೆಲುವಿಕೆಯನು ಚಕ್ರೇ = ಮಾಡಿದನು. ||೧೮೨||

ಪಂಚವರ್ಣೈಃ = ಪಂಚವರ್ಣಿಗೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಮನೋಹರೈಃ = ಮನೋಹರ

---

[1] ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ (ಕ)

ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಪ್ರಕರೈಶ್ಚೈವ ಪುಷ್ಪಾಣಾಂ ಚ ತಥೈವ ಚ
ಏವಮಾದ್ಯೈರನೇಕೈಶ್ಚ ಶೋಭಾಂ ಕೃತ್ವಾ ನಗೋತ್ತಮಃ ||
ಸ್ಥಿತಶ್ಚ ವೀಕ್ಷ್ಯಮಾಣೋಽಸೌ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿನಮೀಶ್ವರಮ್ ||೧೮೪||

ಸಂಪೂರ್ಣಚಂದ್ರವದನಾ ಮದನಾನಲದೀಪಿತಾಃ[1]
ಶತಕೋಟ್ಯಪ್ಸರೌಘಾಶ್ಚ ನಿರ್ಯಯುಸ್ಸುಮುಖಾಸ್ತದಾ ||
ಹೇಮಪಾತ್ರೀ ಕರಾಸಕ್ತಾಃ ಪದ್ಮೇಂದೀವರಹಸ್ತಕಾಃ ||೧೮೫||

ಮಣಿಪಾತ್ರಾಣಿ ಪೂರ್ಣಾನಿ ದೂರ್ವಾಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕಾಕ್ಷತೈಃ
ದಧಿರೋಚನಮಾಧಾಯ ವ್ರೀಹಿಭಿಃಸ್ತಂಬಕೈ[2]ರ್ಯವೈಃ ||೧೮೬||

ವಹಂಥಾ ವಿವಿಧಾಕಾರೈಃ = ನಾನಾರೂಪವನುಳ್ಳಂಥಾ ಧ್ವಜೈಶ್ಚ — ಧ್ವಜಂಗಳಿಂದವು ಚಂದ್ರರಶ್ಮ್ಯಾಭೈಃ = ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಂಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಚಾಮರೈಶ್ಚ = ಚಾಮರಂಗಳಿಂದವೂ ಸಮಂತತಃ = ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾಟಕೈಶ್ಚ = ನೃತ್ಯಂಗಳಿಂದವೂ, ||೧೮೩||

ಮುಕ್ತಾನಾಂ — ಮುತ್ತುಗಳ ಪ್ರಕರೈಶ್ಚೈವ — ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದವೂ ತಥೈವ ಚ —ಹಾಂಗೆ ಪುಷ್ಪಾಣಾಂ—ಪುಷ್ಪಂಗಳ ಪ್ರಕರೈಶ್ಚ—ಸಮೂಹಂಗಳಿಂದವು ಏವಮಾದ್ಯೈಃ—ಇವು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅನೇಕೈಶ್ಚ— ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದವು ನಗೋತ್ತಮಃ—ಗಿರಿರಾಜನು ಶೋಭಾಂ—ರಾಜಬೀದಿಯ ಶೃಂಗಾರವನು ಕೃತ್ವಾ —ಮಾಡಿ, ಅಸೌ— ಈ ಗಿರಿರಾಜನು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿನಂ — ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಹಂಥಾ ಈಶ್ವರಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ವೀಕ್ಷ್ಯಮಾಣಸ್ತು —ನೋಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗುತವು ಸ್ಥಿತಃ—ಇದ್ದನು. ||೧೮೪||

ಸಂಪೂರ್ಣಚಂದ್ರವದನಾಃ — ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನೋಪಾದಿ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮದನಾನಲದೀಪಿತಾಃ — ಕಾಮಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುಮುಖಾಃ —ನಗೆಮೊಗಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಶತಕೋಟ್ಯಪ್ಸರೌಘಾಶ್ಚ — ನೂರು ಕೋಟಿ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮೂಹಂಗಳು ಹೇಮಪಾತ್ರೀ—ಹೊನ್ನ[3]ಹರಿವಾಣ[3]ದಲ್ಲಿ ಕರಾಸಕ್ತಾಃ — ಹಸ್ತಂಗಳ ಸಂಬಂಧಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ಪದ್ಮೇಂದೀವರಹಸ್ತಕಾಃ — ತಾವರೆಯ ಕನ್ನೆಯ್ದಿಲ ಹೂಗಳೇ ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾವರಾಗುತವು ತಥಾ— ಹಾಂಗೆ ನಿರ್ಯಯುಃ = ಹೊರವಂಟರು. ||೧೮೫||

ಮಣಿಪಾತ್ರಾಣಿ — ರತ್ನಮಯವಹ ಹರಿವಾಣಂಗಳೂ ದೂರ್ವಾಸಿದ್ಧಾರ್ಥ

---

[1] ಕಾಃ (ಕ) [2] ಸ್ತಬಕೈ (ಘ) [3] ಹರಿಯಾಣ (ಕ)

ಹರಿಚಂದನಲಿಪ್ತಾಂಗಾಃ ಹರಿಚಂದನಹಸ್ತಕಾಃ
ವಿದ್ರುಮಾಂಕುರಹಸ್ತಾಶ್ಚ ತಥೈವೋತ್ಪಲಶೇಖರಾಃ ||
ಚೂತಮಂಜರಿಹಸ್ತಾನ್ಯಾಃ ಪಾರಿಜಾತಾಂಕುರಾಃ ಪರಾಃ ||೧೮೭||

* ಸುಸ್ವಾದುತೋಯಸಂಪೂರ್ಣಭೃಂಗಾರಕರಪಲ್ಲವಾಃ
ಹಾವಭಾವವಿಲಾಸಿನ್ಯೋ ಮದನಾತುರವಿಹ್ವಲಾಃ ||
ಮದನಾರಿಂ ಪ್ರಣೇಮುಸ್ತಾ ಗಾಯಮಾನಾಸ್ತ್ರಿಲೋಚನಮ್ ||೧೮೮||

ಅಥಾಸೌ ಭಗವಾನ್ ಶೂಲೀ ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯತಿಲಕೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಕ್ಷಣಾದಾವಿರ್ಬಭೂವ ಹ ||೧೮೯||

ಕಾಕ್ಷತೈಃ—ಕರಿಕೆ ಬಿಳಿಯ ಸಾಸವೆ ಅಕ್ಷತೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ತಂಬಕೈಃ—ತೆನೆದಂಟುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ವ್ರೀಹಿಭಿಃ—ಧಾನ್ಯಂಗಳೊಡನೆ ಯವೈಃ—ಜವೆಗಳೊಡನೆ ದಧಿ—ಮೊಸರನು ರೋಚನಂ—ಗೋರೋಚನವನು ಆಧಾಯ — ಇರಿಸಿ ಪೂರ್ಣಾನಿ —ತುಂಬಲುಪಟ್ಟವು. ||೧೮೬||

ಹರಿಚಂದನಲಿಪ್ತಾಂಗಾಃ — [4]ಸ್ವರ್ಗದ[4]ಹರಿಚಂದನಗಂಧದಿಂದ ಅನುಲೇಪವ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಶರೀರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಚಂದನಹಸ್ತಕಾಃ — ಹರಿಚಂದನಗಂಧ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ವಿದ್ರುಮಾಂಕುರಹಸ್ತಾಶ್ಚ — ಹವಳದ ಅಂಕುರಂಗಳು ಹಸ್ತಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ತಥೈವ — ಹಾಂಗೆ ಉತ್ಪಲಶೇಖರಾಃ— ನೆಯ್ದಿಲ ಹೂಗಳ ಮುಡಿದಂಥಾ ಚೂತಮಂಜರಿಹಸ್ತಾಃ — ಮಾವಿನ ಹೂಗೊಂಚಲು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಅನ್ಯಾಃ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರುಗಳು ಪಾರಿಜಾತಾಂಕುರಾಃ—ದೇವಲೋಕದ ಪಾರಿಜಾತವೃಕ್ಷದ ಅಂಕುರಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಾಃ—ಕೆಲಬರು, ||೧೮೭||

ಸುಸ್ವಾದುತೋಯಸಂಪೂರ್ಣಭೃಂಗಾರಕರಪಲ್ಲವಾಃ — ಅತಿಸ್ವಾದುವಹ ಉದಕಂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಳಶಂಗಳು ಹಸ್ತವೆಂಬ ಎಳದಳಿರಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಹಾವಭಾವ-ವಿಲಾಸಿನ್ಯಃ — ಹಾವಭಾವ ವಿಲಾಸಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮದನಾತುರವಿಹ್ವಲಾಃ — ಕಾಮಾತುರದಿಂದ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾ ತಾಃ — ಆ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಗಾಯಮಾನಾಃ—ಶೋಭನವ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಮದನಾರಿಂ—ಕಾಮವೈರಿಯಹಂಥಾ ತ್ರಿಲೋಚನಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪ್ರಣೇಮುಃ — ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ||೧೮೮||

ಅಥ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ

---

* ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡೇ (ಖ) ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದೆ.
[4] ಇಲ್ಲ (ಕ)

ತತೋಽರ್ಚನೈರ್ಬಹುವಿಧೈಃ ಪೂಜಯಾಮಾಸ ಪರ್ವತಃ
ಸ್ತುತ್ವಾ ಚ ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ಚ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣತಃ ಪುನಃ ||೧೯೦||

ಗೀತೈಶ್ಚ ವಿವಿಧೈರ್ವಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರವಿವೇಶ ಹರಸ್ತದಾ
ದೇವೋಽಭವತ್ತದಾ ಬಾಲೋ ದ್ವ್ಯಷ್ಟವರ್ಷಾಕೃತಿಃ ಪ್ರಭುಃ ||೧೯೧||

ಹೇಮಾಭೋ ಭಗವಾನ್ ಶಂಭುಃ ಕಿರೀಟೀ ಕುಂಡಲೀ ಹರಃ
ಸುರಾಸುರಾಶ್ಚ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರೂಪಂ ಪಿನಾಕಿನಃ ||
ಅವಲೋಕ್ಯಾಸ್ಯಮನ್ಯೋನ್ಯಂ ಜಹಸುಸ್ತೇ ಮುದಾನ್ವಿತಾಃ ||೧೯೨||

ಶೂಲೀ — ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಂತರ್ಯಾಮೀ — ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಯ್ದುವ ಶೀಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಸೌ — ಈ ಮಹೇಶ್ವರಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ-ತಿಲಕೇ — ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಲಕವಹಂಥಾ ತಸ್ಮಿನ್ — ಆ ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಾತ್ — ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆವಿರ್ಬಭೂವ ಹ — ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದನು ಹ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಅವ್ಯಯವು. ಕ್ರಿಯಾಪದದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಹೋಹೆಡು. ೧೮೯||

ತತಃ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಃ — ಗಿರಿರಾಜನು ಬಹುವಿಧೈಃ — ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಅರ್ಚನೈಃ — ಅರ್ಚನೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಯಾಮಾಸ = ಪೂಜಿಸಿದನು. ಸ್ತುತ್ವಾ ಚ — ಸ್ತುತಿಸಿಯೂ ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ಚ = ಪೂಜಿಸಿಯೂ ಪುನಃ — ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣತಃ — ನಾಮವನುಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ||೧೯೦||

ಗೀತೈಶ್ಚ — ಗೀತಂಗಳೊಡನೆಯೂ ವಿವಿಧೈಃ — ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವಾದ್ಯೈಃ — ವಾದ್ಯಂಗಳೊಡನೆ ತದಾ — ಆಗ ಹರಃ — ಶಿವನು ಪ್ರವಿವೇಶ — ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಪ್ರಭುಃ — ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ತದಾ — ಆಗ ದ್ವ್ಯಷ್ಟವರ್ಷಾಕೃತಿಃ — ಹದಿನಾರು ವರುಷದ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಾಲಃ — ಬಾಲಕನು ಅಭವತ್ — ಆದನು. ||೧೯೧||

ಭಗವಾನ್ — ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ[1]ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ[1] ಶಂಭುಃ — ಸುಖವನು ಮಾಡುವಂಥಾ ಹರಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಹೇಮಾಭಃ — ಸುವರ್ಣದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾತನಾದನು. ಕಿರೀಟೀ — ಮುಕುಟವನುಳ್ಳಾತನಾದನು. ಕುಂಡಲೀ — ರತ್ನಕುಂಡಲಂಗಳನುಳ್ಳಾತನಾದನು. ಭೋ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಾಃ — ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಸುರಾಸುರಾಶ್ಚ — ದೇವಾಸುರರುಗಳು ಪಿನಾಕಿನಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನ ರೂಪಂ —

---

[1] ವನುಳ್ಳಂಥಾ (ಕ)

ಆಸನೈರ್ಹೇಮಜೈರ್ವಿಪ್ರಾ ನಾನಾರತ್ನೈಶ್ಚ ಭೂಷಿತಾಮ್
ಪ್ರಾವಿಶದ್ಭಗವಾನ್ ಶೂಲೀ ಸಭಾಂ ದೇವೋ ಜಗತ್ಪತಿಃ ||೧೯೩||

ಹರಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೇ ವೇಧಾ ವಾಮಭಾಗೇ ಜನಾರ್ದನಃ
ಶೈಲಾದಿಃ ಪಾರ್ಶ್ವಗಃ ಶಂಭೋಃ ಕಾಲರುದ್ರಶ್ಚ ಸುವ್ರತಾಃ ||೧೯೪||

ರುದ್ರೈರ್ಗಣೇಶ್ವರೈರ್ದೇವೈಃ ಸಿದ್ಧೈಶ್ಚ ಮುನಿಭಿಸ್ತಥಾ
ಉಪವಿಷ್ಟೇ[1]ಷು ದೇವೇಷು[1] ಗಂಧರ್ವಾದ್ಯಾಸ್ಸಮಂತತಃ ||
ಜಗುರ್ಗೀತಂ ಚ ದೇವಾಗ್ರೇ ತುಂಬುರುರ್ನಾರದಾದಯಃ ||೧೯೫||

ರೂಪನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ಕಂಡು ತೇ—ಆ ದೇವಾಸುರರುಗಳು ಆಸ್ಯಂ— ಮುಖವನು ಅವಲೋಕ್ಯ—ನೋಡಿ ಮುದಾನ್ವಿತಾಃ— ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ವರುಗಳಾಗಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ—ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಜಹಸುಃ—ನಕ್ಕರು. ||೧೯೨||

ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ—ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಹೇಮಜೈಃ— ಸುವರ್ಣದಿಂದಾದಂಥಾ ನಾನಾರತ್ನೈಃ—ಹಲವು ರತ್ನಮಯುವಹಂಥಾ ಆಸನೈಶ್ಚ—ಸಿಂಹಾಸನಂಗಳಿಂದವೂ ಭೂಷಿತಾಂ— ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಸಭಾಂ — ಸಭೆಯನು ಭಗವಾನ್— ಭಗವಾನ್ನುವಹಂಥಾ ದೇವಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಜಗತ್ಪತಿಃ—ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಶೂಲೀ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಾವಿಶತ್—ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಭೋ ಸುವ್ರತಾಃ — ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ವ್ರತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಹರಸ್ಯ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ದಕ್ಷಿಣೇ—ಬಲವಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೇಧಾಃ — ಬ್ರಹ್ಮನಿದ್ದನು. ವಾಮಭಾಗೇ—ಎಡದಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನಾರ್ದನಃ — ಹರಿಯಿದ್ದನು. ಶೈಲಾದಿಃ — ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಶಂಭೋಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಾರ್ಶ್ವಗಃ—ಕೆಲದಲ್ಲಿಯು ಇದ್ದನು. ಕಾಲರುದ್ರಶ್ಚ—ಕಾಲರುದ್ರನೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಃ—ಕೆಲದಲ್ಲಿದ್ದನು. ||೧೯೩–೧೯೪||

ರುದ್ರೈಃ—ರುದ್ರರುಗಳಿಂದ ಗಣೇಶ್ವರೈಃ — ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ದೇವೈಃ —ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಿದ್ಧೈಶ್ಚ—ಸಿದ್ಧರುಗಳಿಂದವೂ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಮುನಿಭಿಃ— ಋಷಿಗಳೊಡನೆ ದೇವೇಷು—ದೇವರ್ಕಳು ಉಪವಿಷ್ಟೇಷು ಸತ್ಸು—ಕುಳ್ಳಿರುತ್ತಿರಲು, ಸಮಂತತಃ — ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಧರ್ವಾದ್ಯಾಃ — ಗಂಧರ್ವರು ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ತುಂಬುರು—ತುಂಬುರನು ನಾರದಾದಯಃ—ನಾರದ ಮೊದಲಾದದಂಥಾವರುಗಳು ದೇವಾಗ್ರೇ—ಶಿವನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಗೀತಂ ಚ—ಗೀತವನು ಜಗುಃ—ಹಾಡಿದರು. ||೧೯೫||

---

[1] ದೇವದೇವೇ (ಗ)

ಮತ್ತಮಾತಂಗಗಾಮಿನ್ಯೋ ಗೇಯತಾಲಲಯಾನ್ವಿತಾಃ
ರಂಭಾದ್ಯಪ್ಸರಸಸ್ಸರ್ವಾಃ ಕಿನ್ನರ್ಯೋ ನನೃತುರ್ದ್ವಿಜಾಃ ||೧೯೬||

ವೀಣಾವಲ್ಲರಿವೇಣೂನಾಂ ದುಂದುಭೀನಾಂ ವಿಶೇಷತಃ
ಧ್ವನಿಭಿರ್ಮನಸಸ್ತುಷ್ಟಿಃ ಜಜ್ಞೇ ಸುಮನಸಾಂ ತದಾ ||೧೯೭||

ಅಥ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಶ್ಶಂಭುಃ ಭೂಷಣಂ ನಭಸಿ ಸ್ಥಿತಮ್
ಪ್ರಾಯಚ್ಛದ್ಗಿರಿಜಾಯೈ ತತ್ಸಮಾಹೂಯ ನಗಾತ್ಮಜಾಮ್ ||೧೯೮||

ಅನೇನಾಲಂಕೃತಾ ದೇವಿ! ಮಮ ಯೋಗ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ
ಪಿತುರ್ದಕ್ಷಸ್ಯ ತತ್ಕ್ರೋಧಂ ಪೂರ್ವಜಸ್ಯ ವರಾಂಗನೇ ! ||
ಜಹಿಷ್ಯಸಿ ತಮೋವಾಶು ಭಾವಂ ಜೈವ ತು ತಾಮಸಮ್ ||೧೯೯||

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ — ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಮತ್ತಮಾತಂಗಗಾಮಿನ್ಯಃ — ಮದ ಗಜಗಮನೆಯರಹಂಥಾ ಗೇಯತಾಲಲಯಾನ್ವಿತಾಃ — ಗೀತ ತಾಳಲಯಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ, ರಂಭಾದ್ಯಪ್ಸರಸಃ—ರಂಭೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಸರ್ವಾಃ—ಕಿನ್ನರ್ಯಃ— ಸಮಸ್ತ ಕಿನ್ನರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ನನೃತುಃ — ನೃತ್ಯವನಾಡಿದರು. ||೧೯೬||

ವೀಣಾವಲ್ಲರಿವೇಣೂನಾಂ — ವೀಣೆ ಆವುಜೆ ಕೊಳಲುಗಳ, ದುಂದುಭೀನಾಂ —ಭೇರಿಗಳ ಧ್ವನಿಭಿಃ—ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ತದಾ— ಆಗ ಸುಮನಸಾಂ—ದೇವರ್ಕಳ ಮನಸಃ—ಮನಸ್ಸಿಂಗೆ ವಿಶೇಷತಃ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತುಷ್ಟಿಃ—ಆನಂದವು ಜಜ್ಞೇ —ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೯೭||

ಅಥ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಃ — ವಿಶ್ವನಾಥನಹೆಂಥಾ ಶಂಭುಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಭಸಿ — ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ — ಇದ್ದಂಥಾ ತತ್ — ಆ ಭೂಷಣಂ—ಅಲಂಕಾರವನು ನಗಾತ್ಮಜಾಂ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಸಮಾಹೂಯ —ಕರಸಿ ಗಿರಿಜಾಯೈ—ಗಿರಿಜೆಗೋಸ್ಕರ ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್—ಕೊಟ್ಟನು. ||೧೯೮||

ಭೋ ದೇವಿ ! = ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ! ಅನೇನ — ಈ ಆಭರಣದಿಂದ ಅಲಂಕೃತಾ—ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಾಯಕನಾಗಿ ಮಮ— ಎನಗೆ ಯೋಗ್ಯಾ — ಯೋಗ್ಯಳು ಭವಿಷ್ಯಸಿ — ಆದೆ. ಭೋ ವರಾಂಗನೇ ! — ಎಲೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯಹಂಥಾ ಆಯಕನೆ ! ಪೂರ್ವಜಸ್ಯ— ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆದಂಥಾ ಪಿತುಃ —

ತತಸ್ಸಾ ಪಾರ್ವತೀ ದೇವೀ ಗೃಹಿತ್ವಾಽಽಕಾಶಮಂಡಲಾತ್
ಪಿತುಸ್ಸಮೀಪಮಗಮದ್ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಮುತ್ತಮಮ್ ॥೨೦೦॥

ಮಹತಾಽಭ್ಯುತ್ಸವೇನಾಶು ಭೂಷಯಿತ್ವಾ ಶಿವಾಂ ಗಿರಿಃ
ವಸ್ತ್ರೈರಾಭರಣೈರ್ದಿವ್ಯೈಃ ದೇವೇಶೀಂ ಸಿಂಹವಾಹಿನೀಮ್ ॥೨೦೧॥

[1] ತಾತೋತ್ಸಂಗಗತಾ ಭೂಯಃ 'ಚಂದ್ರಲೇಖೇವ ತೋಯದೇ'
ವನಿತಾಭಿರ್ವೃತಾ ದೇವೀ ಬಭೌ ತಾಮರಸೇಕ್ಷಣಾ ॥೨೦೨॥

ಅಥ ದೇವ್ಯೈಃ ಪರಿವೃತೋ ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯೈಸ್ತ್ರಿಪುರಾಂತಕಃ
ಬಭ್ರಾಮ ಮುನಿಶಾರ್ದೂಲಾಃ! ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಾನಾನಿ ಕೃತ್ಸ್ನಶಃ ॥೨೦೩॥

ತಂದೆಯುಹಂಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ — ದಕ್ಷನ ಮೇಲಣ ತತ್ಕೋಪಂ — ಆ ಕೋಪವನು ತಾಮಸಂ— ತಾಮಸಪಹಂಥಾ ತಂ — ಆ ಭಾವಂ ಚೈವ ತು— ಸ್ವಭಾವವನು ಆಶು ಏವ—ಬೇಗವೇ ಜಹಿಷ್ಯಸಿ—ಬಿಟ್ಟೆ. ॥೯೯॥

ತತಃ — ಅನ್ಹರಮೇಲೆ ಸಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವೀ — ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಆಕಾಶಮಂಡಲಾತ್—ಆಕಾಶಮಂಡಲದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉತ್ತಮಂ — ಉತ್ತಮವ ಹಂಥಾ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಂ — ವಸ್ತ್ರ ಆಭರಣವನು ಗೃಹೀತ್ವಾ — ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪಿತುಃ—ತಂದೆಯ ಸಮೀಪಂ—ಸಮೀಪವನು ಅಗಮತ್—ಎಯ್ದಿದಳು. ೨೦೦

ಗಿರಿಃ—ಗಿರಿರಾಜನು ಮಹತಾಭ್ಯುತ್ಸವೇನ — ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆಶು —ಬೇಗ ಸಿಂಹವಾಹಿನೀಂ—ಸಿಂಹನವಾಹನವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವೇಶೀಂ—ದೇವರ್ಕಳಿ ಗೊಡತಿಯುಹಂಥಾ ಶಿವಾಂ— ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ವಸ್ತ್ರೈಃ — ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯೈಃ—ಹೊಳವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಆಭರಣೈಃ—ಅಭರಣಂಗಳಿಂದ ಭೂಷಯಿತ್ವಾ— ಅಲಂಕರಿಸಿದನು. ಅನ್ವಯಪದ ಉಚಿತಾರ್ಥವ ನುಡಿದುಕೊಂಬುದು. ॥೨೦೧॥

ಭೂಯಃ — ಮರಳಿ ತಾತೋತ್ಸಂಗಗತಾ — ತಂದೆಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಂಥಾ ತಾಮರಸೇಕ್ಷಣಾ— ತಾವರೆಯೋಪಾದಿ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವೀ —ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ವನಿತಾಭಿಃ—ವಿಲಾಸಿನಿಯರುಗಳಿಂದ ವೃತಾ—ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟಾಯಕನಾಗಿ ಬಭೌ—ಒಪ್ಪಿದಳು. ಕಥಮಿವ — ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದಡೆ ತೋಯದೇ—ಮೇಘದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಲೇಖೇವ—ಚಂದ್ರನ ಲೇಖೆಯೆಹಗಹಗೆ. ॥೨೦೨॥

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋ ಮುನಿಶಾರ್ದೂಲಾಃ!— ಎಲೆ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು

[1] ತತೋತ್ಸಂಗಗತಾ (ಗ.ಘ)

ಭಗವತ್ಯಾಯಮಾನೇ ತು ವಿಶ್ವೇಶೇಽಂಧಕಸೂದನೇ
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಶೈಲಾದಿರಿದಮಬ್ರವೀತ್ ||೨೦೪||

ಶ್ರೀ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ

ದೇವೇಯಮಿಂದ್ರನೀಲಾಭಾ ಭಾತಿ ವಿಶ್ವಂಭರಾ ಶಿವ !
ಸೇಯಂ ಜಲಮಯೀ ನಾಥ ನಿರ್ಮಿತಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ ||೨೦೫||

ಯಾ ಚೇಯಮಪರಾ ರಮ್ಯಾ ತೋಯಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಧಾರಿಣೀ
ಸೇಯಂ ಭಾತಿ ಮಹಾದೇವ ರತ್ನಾನಾಮೀದೃಶೀ ಪ್ರಭಾ ||೨೦೬||

ಗಳಿರಾ ! ವಿಷ್ಣ್ವಾದ್ಯೈಃ — ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವೈಃ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತಃ—ಮುಸುಕಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕೃತ್ಸ್ನಶಃ — ಬಹಳವಹಂಥಾ ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಾನಾನಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸ್ಥಾನಂಗಳನು ಬಭ್ರಾಮ—ತಿರಿಗಿದನು. ||೨೦೩||

ಭಗವತಿ—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಅಂಧಕಸೂದನೇ—ಅಂಧಕಾಸುರನುರ್ದನನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶೇ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಆಯಮಾನೇ ಸತಿ — [ಅ]ಯ್ದುತ್ತಂವಿರಲು ಶೈಲಾದಿಸ್ತು—ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ—ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಣಮ್ಯ— ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಇದಂ — ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಅಬ್ರವೀತ್ — ನುಡಿದನು. ||೨೦೪||

ಶ್ರೀನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಉವಾಚ—ಶ್ರೀ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ[1]ನು ನುಡಿದನು।

ದೇವ !—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನಾಥ—ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಭೋಃ ಶಿವ ! ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಇಯಂ ವಿಶ್ವಂಭರಾ—ಈ ಭೂಮಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ—ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಇಂದ್ರನೀಲಾಭಾ—ಇಂದ್ರನೀಲದ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾದಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತಾ —ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸೇಯಂ—ಆ ಈ ನೆಲಗಟ್ಟು ಜಲಮಯೀ—ಜಲಮಯವಾಗಿ ಭಾತಿ—ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದೂದು. ||೨೦೫||

ಯಾ—ಆವುದಾನೊಂದು ರಮ್ಯಾ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಇಯಂ — ಈ ಅಪರಾ ಚ—ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಲವು ತೋಯಾನಾಂ—ಉದಕಂಗಳ ಪ್ರಧಾರಿಣೀ ಚ —ಧರಿಸಿದ್ದೂ (ದೂ)ದು. ಭೋಃ ಮಹಾದೇವ—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಸೇಯಂ —ಆ ಈ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಈದೃಶೀ —ಈ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ರತ್ನಾನಾಂ—ರತ್ನಂಗಳ ಪ್ರಭಾ—ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾದಾಗಿ ಭಾತಿ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದೂದು. ||೨೦೬||

---

[1] ನ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ಇದಂ ಯದ್ದ್ವಾರಸಂಸ್ಥಾನಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಲಂಬಕೈರ್ವೃತಮ್
ಕುಡ್ಯಸ್ಯ ರತ್ನವಿನ್ಯಾಸಾಲ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ದ್ವಾರರೂಪ[ತಾ][1] ||೨೦೭||

ಇದಂ ಚೈತ್ರರಥಾಕಾರಂ ದೃಶ್ಯತೇ ವನಮುತ್ತಮಮ್
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ ಮಹಾದೇವ ರತ್ನಭೂಮೇರ್ನ ಸಂಶಯಃ ||೨೦೮||

ಇದಂ ಚ ಮಂದಿರಾಕಾರಂ ಸೋಪಾನಾರ್ಗಲಮಂಡಿತಮ್
ಪ್ರತಿಬಿಂಬಮಿದಂ ಚೈವ ದೃಶ್ಯತೇ ನ ಚ ಮಂದಿರಮ್ ||೨೦೯||

ಯಾ ಚೇಯಂ ಸಾಗರಾಕಾರಾ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ತೋಯರೂಪಿಣೀ
ಏಷ್ಯಾಪಿ ಪರಮೇಶಾನ ರತ್ನಭೂಮಿರ್ಜಲಾಜ್ಜಿತಾ[2] ||೨೧೦||

ಲಂಬಕೈಃ—ನೇಲುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ತೋರಣಂಗಳಿಂದ ವೃತಂ—ಮುಸುಕಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಯತ್ — ಆವುದಾನೊಂದು ದ್ವಾರಸಂಸ್ಥಾನಂ —ಬಾಗಿಲ ಸ್ಥಾನವು ದೃಶ್ಯತೇ—ಕಾಣಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದ್ದುದು. ಕುಡ್ಯಸ್ಯ — ಗೋಡೆಗೆ ರತ್ನವಿನ್ಯಾಸಾತ್ —ರತ್ನಂಗಳ ತೆತ್ತಿಸಿದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇದಂ—ಈ ಠಾವು ದ್ವಾರರೂಪತಃ —ಬಾಗಿಲ ರೂಪನಂಟಹತನವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ—ಕಾಣಲು ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ||೨೦೭||

ಮಹಾದೇವ — ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ| ರತ್ನಭೂಮೇಃ — ರತ್ನಮಯವಹ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಇದಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ — ಈ ಛಾಯೆ ಉತ್ತಮಂ ವನಂ — ಉತ್ತಮ ವನವಹಂಥಾ ಚೈತ್ರರಥಾಕಾರಂ — ಕುಬೇರನ ಚೈತ್ರರಥವೆಂಬ ಉದ್ಯಾನವನದ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾದಾಗಿ ದೃಶ್ಯತೇ—ಕಾಣಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ನ ಸಂಶಯಃ— ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ||೨೦೮||

ಸೋಪಾನಾರ್ಗಲಮಂಡಿತಂ—ಸೋಪಾನದ ಕಟ್ಟೆ ಅಗುಳಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಇದಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ ಚೈವ—ಈ ಛಾಯೆ ಮಂದಿರಾಕಾರಂ ಚ—ಗೃಹದ ಆಕಾರವನುಳ್ಳದಾಗಿ ದೃಶ್ಯತೇ — ತೋರುತ್ತಿದ್ದುದು. ಇದಂ ಚ — ಇದು ಮಂದಿರಂ ನ—ಗೃಹವಲ್ಲ. ||೨೦೯||

ಭೋ ಪರಮೇಶಾನ—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ಏಷಾ ರತ್ನಭೂಮಿರಪಿ—ಈ ರತ್ನಮಯವಹ ನೆಲಗಟ್ಟು ಜಲಾತ್—ಉದಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಿತಾ—ಗೆದ್ದಂಥಾದಾಗಿ ತೋಯರೂಪಿಣೀ — ಉದಕದ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಾಗರಾಕಾರಾ ಚ —

---

1 ತಃ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ.ಚ) 2 ಸ್ವಿತಾ (ಕ) ಮೂಲಮಾತ್ರ

ಯದಿದಂ ಗಗನಾಭಾಸಂ ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯೈರಿವೋಜ್ಝಿತಮ್
ಕ್ರೀಡಾಮಂಟಪಮೇತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರದೇಶೇ ದೇವ ತಿಷ್ಠತಿ ||೨೧೧||

ಅಂಬರಾಭೈರ್ಮಹಾರತ್ನೈಃ ಬಾಹ್ಯೇ ದೇಶೇ ವಿನಿರ್ಮಿತಮ್
ಅಂತರ್ಹೇಮಮಯಂ ರಮ್ಯಂ ವಿದ್ರುಮಾದ್ಯೈರಲಂಕೃತಮ್ ||೨೧೨||

ಶೈಲಾದೇರ್ವಚನಾದೇವ ವಿಶ್ವಕರ್ಮವಿನಿರ್ಮಿತಮ್
ಅನೇಕಚೋದ್ಯಸಂಯುಕ್ತಂ ರಮಣೀಯಂ ಯಯೌ ಹರಃ ||೨೧೩||

ಸಮುದ್ರನ ಆಕಾರವನುಳ್ಳಂಥಾದಾಗುತ್ತವ. ಯಾ — ಆವುದಾನೊಂದು ಇಯಂ — ಈ ಠಾವು ಲಕ್ಷ್ಯತೇ — ಕಾಣಲುಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ||೨೧೦||

ಭೋ ದೇವ — ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯೈಃ — ರೂಪನುಳ್ಳ ಕಂಭ ಮೊದಲಹ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಉಜಿತಂ — ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಯತ್ — ಆವುದಾದೊಂದು ಇದಂ ಕ್ರೀಡಾಮಂಟಪಂ — ಈ ಓಲಗಶಾಲೆ ಏತಸ್ಮಿನ್ — ಈ ಪ್ರದೇಶೇ — ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಗಗನಾಭಾಸಮಿವ — ಆಕಾಶದ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳುದಕ್ಕೆಯೆಂಬ ಹಾಂಗೆ ತಿಷ್ಠತಿ — ಇರುತ್ತಿದ್ದುದು. ||೨೧೧||

ಯತ್ — ಆವುದಾನೊಂದು ಈ ಕ್ರೀಡಾಮಂಟಪವು ಅಂಬರಾಭೈಃ — ಆಕಾಶದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾರತ್ನೈಃ — [2]ದೊಡ್ಡಿಹ[2] ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಬಾಹ್ಯೇ ದೇಶೇ — ಹೊರಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿರ್ಮಿತಂ — ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಂತಃ — ಒಳಗೆ ರಮ್ಯಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಹೇಮಮಯಂ — ಸುವರ್ಣಮಯವನುಳ್ಳಂಥಾದಾಗಿ ವಿದ್ರುಮಾದ್ಯೈಃ — ಹವಳ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ರತ್ನಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಂ — ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೧೨||

ಶೈಲಾದೇಃ — ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ವಚನಾದೇವ — ವಾಕ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಹರಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮವಿನಿರ್ಮಿತಂ — ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಅನೇಕಚೋದ್ಯಸಂಯುಕ್ತಂ — ಅನೇಕಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂದೆ ಕೂಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ರಮಣೀಯಂ — ಮನೋಹರವಹಂಥಾ ಕ್ರೀಡಾಮಂಟಪಂ — ಕ್ರೀಡಾಮಂಟಪವನು ಯಯೌ — ಎಯ್ದಿದನು. ||೨೧೩||

---

[2] ದೊಡ್ಡಿಯ (ಖ)

ಏವಂ ಕ್ರೀಡತಿ ದೇವೇಶೇ ಸುರಾಸುರಮಹೋರಗಾಃ
ವಿದ್ಯಾಧರಾಸ್ತಥಾ ಯಕ್ಷಾ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾದಯಃ ||೨೧೪||
ದೀರ್ಘಿಕಾಸು ತಟಾಕೇಷು ಸರಸೀಷು ಹ್ರದೇಷು ಚ
ಕ್ರೀಡಾವಾಪೀಷು ತೇ ರೇಮುರ್ಯಂತ್ರೈರ್ನಾನಾವಿಧೈರ್ಭೃಶಮ್ ||

ಬಭೂವುರ್ದೇವತಾಸ್ಸರ್ವಾ ಕ್ರೀಡಾರತಿಷು ಲಾಲಸಾಃ
ಅಥ ಸಂಕ್ರೀಡ್ಯ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ನಿವೃತ್ತಸ್ತತ್ಪ್ರದೇಶತಃ ||
[1] ವೇದ್ಯಾ[1]ಸ್ಸಮೀಪಮಗಮತ್ ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ಮುನೀಶ್ವರೈಃ ||

*ಪ್ರಾಸ್ಯಾರುರೋಹ ಪ್ರಸಭಂ ಸುರೇಶಃ
ತಮಿಂದ್ರನೀಲಾಮಲವೇದಿಕಾಂತಮ್ |

ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇವೇಶೇ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕ್ರೀಡತಿ ಸತಿ—ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನಾಡುತ್ತಿರಲು ಸುರಾಸುರಮಹೋರಗಾಃ—ಸುರರು ಅಸುರರು ನಾರ್ಕಳು ವಿದ್ಯಾಧರಾಃ—ವಿದ್ಯಾಧರರುಗಳು ತಥಾ— ಹಾಂಗೆ ಯಕ್ಷಾಃ — ಯಕ್ಷರುಗಳು ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾದಯಃ — ಗಂಧರ್ವರು ಅಪ್ಸರರು ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು, ದೀರ್ಘಿಕಾಸು—ಹೊಕ್ಕರಣೆಯ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ತಟಾಕೇಷು— ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸೀಷು —ಕೊಳಂಗಳಲ್ಲಿ ಹ್ರದೇಷು—ಮಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾವಾಪೀಷು — ಖೇಡಾ ಕುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧೈಃ—ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ಯಂತ್ರೈಃ = ಜೀರ್ಗೊಳವೆಗಳಿಂದ ತೇ—ಅವರೆಲ್ಲರು ಭೃಶಂ—ಅತ್ಯಂತ ರೇಮುಃ—ಕ್ರೀಡಿಸಿದರು. ||೨೧೫||

ಸರ್ವಾಃ ದೇವತಾಃ—ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳು ಕ್ರೀಡಾರತಿಷು—ಜಲಕ್ರೀಡೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಲಸಾಃ — ಲವಲವಿಕೆಯನುಳ್ಳವರುಗಳು ಬಭೂವುಃ — ಆದರು. ಅಥ — ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ — ವಿಶ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ಶಿವನು ಸಂಕ್ರೀಡ್ಯ—ಲೇಸಾಗಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನಾಡಿ ತತ್ಪ್ರದೇಶತಃ — ಆ ಕೊಳಂಗಳ ಸ್ಥಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಃ—ತಿರುಗಲ್ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಮುನೀಶ್ವರೈಃ—ಋಷೀಶ್ವರರುಗಳಿಂದ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ — ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ವೇದ್ಯಾಃ —ವಿವಾಹವೇದಿಕೆಯ ಸಮೀಪಂ—ಸಮೀಪವನು ಅಗಮತ್—ಎಯ್ದಿದನು.

ಸುರೇಶಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಯತ್— ಆವುದಾನೊಂದು ಶೋಭನ ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಹಸ್ರಪತ್ರೈಃ—ತಾವರೆಗಳಿಂದ ಬಕುಲೈಶ್ಚ = ನಂಜದ ಹೂಗಳಿಂದ ನಾಗೈಃ

[1] ದೇವ್ಯಾ (ಘ) * [ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಮ್ ||]

ಸಹಸ್ರಪತ್ರೈರ್ಬಕುಲೈಶ್ಚ ನಾಗೈಃ
ಕೀರ್ಣಂ ಹಿ ಯತ್ಕಾಂಚನಪಾರಿಜಾತೈಃ ||೨೧೭||

*ತತ್ರೋಪವಿಷ್ಟೋ ಹರಿಣಾಂಕಚಿಹ್ನೋ
ಸ ರಶ್ಮಿಜಾಲಾಕುಲವೇದಿಕಾಂತೇ
ವಿವೇಶ ಸೂರ್ಯಾಯುತಸಪ್ರಭಾಸೋ
ವೃತೇ ವಿರಿಂಚ್ಯಾದಿಸುರೈಸ್ಸಮಂತಾತ್ ||೨೧೮||

ಅಥೋಪವಿಷ್ಟಂ ಸಂವೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಶ್ವೇಶಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ
ತಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಪುರತೋ ದೇವೇಶೀಮಬ್ರವೀದ್ಭವಮ್ ||೨೧೯||

ಹಿಮವಾನುವಾಚ—

—ನಾಗಸಂಪಿಗೆಯ ಹೂಗಳಿಂದ ಕಾಂಚನಪಾರಿಜಾತೈಃ—ಹೊಂಬಣ್ಣವಹಪಾರಿಜಾತದ ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂದ ಕೀರ್ಣಂ — ಕೆದರಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ತಂ — ಆ ಇಂದ್ರನೀಲಾಮಲ ವೇದಿಕಾಂತಂ— ಇಂದ್ರನೀಲದಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಹ ವೇದಿಕೆಯ ಮಧ್ಯವನು ಪ್ರಾಪ್ಯ— ಎಯ್ದಿ ಪ್ರಸಭಂ—ಬೇಗ ಆರುರೋಹ—[2]ಏರಿದನು.[2] ||೨೧೭||

ಸಃ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸೂರ್ಯಾಯುತಸಪ್ರಭಾಸಃ — ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರೊಡನೆ ಸಮಾನವಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ವಿವೇಶ—ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು ತತ್ರ—ಆ ವಿವಾಹ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಪವಿಷ್ಟಃ—ಕುಳ್ಳಿರ್ದನು. ರಶ್ಮಿಜಾಲಾಕುಲ ವೇದಿಕಾಂತೇ—ಕಿರಣಂಗಳ ಮೊತ್ತದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಳವಹ ವೇದಿಕೆಯ ಮಧ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರಿಣಾಂಕಚಿಹ್ನೋ — ಚಂದ್ರನ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸಮಂತಾತ್— ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಿಂಚ್ಯಾದಿಸುರೈಃ —ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ವೃತೇ ಸತಿ—ಮುಸುಕಲುಸಡುತ್ತಿರಲು, ||೨೧೮||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಪವಿಷ್ಟಂ—ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸಂವೀಕ್ಷ್ಯ — ನೋಡಿ, ಪರ್ವತೇಶ್ವರಃ — ಗಿರಿರಾಜನು ತಸ್ಯ— ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪುರತಃ—ಮುಂದೆ ದೇವೇಶೀಂ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ —ನಿಲಿಸಿ, ಭವಂ—ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್—ನುಡಿದನು.

ಹಿಮವಾನುವಾಚ—ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತ ನುಡಿವನು.

---

* ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಂ 2 ಏರಿದನಲಾ (ಖ)

ತ್ವಮೇವೈಕಃ ಪರಂ ಧಾಮ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರಸ್ತತಃ[1]
ದೇವತಾನಾಂ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಜಾತೋಽಸ್ಯರ್ಧತನುಃ ಪೃಥಕ್ ||೨೨೦||

ದಕ್ಷಸ್ಯ ದುಹಿತಾ ದೇವೀ ಜಗದ್ಧಾತ್ರೀ ಹ್ಯುಮಾ ಸತೀ
ವಿನಿಂದ್ಯ ಚ ತತೋ ದಕ್ಷಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಂ ನಿಜಂ ಪುನಃ ||
ತವೈವ ಪತ್ನೀ ದೇವೇಶ ಜಾತಾ ಮಮ ಸುತಾ ಸತೀ ||೨೨೧||

ತತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಗಿರೀಂದ್ರಸ್ಯ ವಚಸ್ತ್ರಿಭುವನೇಶ್ವರಃ
ಪ್ರಸನ್ನೋ ವರದಶ್ಶಂಭುಃ ಅಬ್ರವೀತ್ಪರ್ವತೇಶ್ವರಮ್ ||೨೨೨||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—

ತ್ವಮೇವೈಕಃ — ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಪರಂ ಧಾಮ — ಪರಮ ತೇಜಸ್ಸಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ತತಃ—ಅಸ್ಟರ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರಃ—ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಾದಾತನು ದೇವತಾನಾಂ— ದೇವತೆಗಳ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ — ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅರ್ಧತನುಃ — ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಶರೀರವನುಳ್ಳಂಥಾ ನೀನು ಪೃಥಕ್—ಬೇರೆ ಜಾತಃ—ಆದಾತನು ಅಸಿ—ಆಹೆ. ||೨೨೦||

ದಕ್ಷಸ್ಯ — ದಕ್ಷನ ದುಹಿತಾ — ಮಗಳಹಂಥಾ ಜಗದ್ಧಾತ್ರೀ — ಜಗದಾಧಾರೆಯುಹಂಥಾ ಉಮಾ—ರಕ್ಷಿಸುವಂಥಾ ಸತೀ ದೇವೀ—ಸತೀದೇವಿ ತತಃ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಂ—ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿಯನು ವಿನಿಂದ್ಯ ಚ — ಜರದು ನಿಜಂ ದೇಹಂ—ನಿಜದೇಹವನು ಪುನಃ—ಮರಳಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಹಿ — ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಳಲಾ. ಭೋ ದೇವೇಶ!—ಎಲೆ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ತವೈವ—ನಿನಗೆ ಪತ್ನೀ—ರಾಣಿವಾಸವಹಂಥಾ ಸತೀ—ಪತಿವ್ರತೆಯುಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಮಮ—ಎನ್ನ ಸುತಾ—ಮಗಳು ಜಾತಾ—ಆದಳು. ||೨೨೧||

ತತಃ—ಅಸ್ಟರ ಮೇಲೆ ಗಿರೀಂದ್ರಸ್ಯ— ಗಿರಿರಾಜನ ವಚಃ — ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ ತ್ರಿಭುವನೇಶ್ವರಃ—ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವರದಃ —ವರವನು ಕೊಡುವಂಥಾ ಶಂಭುಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಸನ್ನಃ—ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಂ—ಗಿರಿರಾಜನ ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್—ನುಡಿದನು, ||೨೨೨||

ಈಶ್ವರ ಉವಾಚ—ಈಶ್ವರನು ನುಡಿದನು

---

[1] ಸ್ಮೃತಃ (ಕ) ಮೂಲಪಾಠ

‡ ಜಾನಾಮ್ಯಹಂ ಯೇನ ಮಮೈವ ಮಾಯಾ-
ಶಕ್ತಿಃ ಪರೈಷಾ ನಗರಾಜರಾಜ! |
ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ದೇಹಂ ತವ ಧಾಮ್ನಿ ಜಾತಾ
ಯೋಗಾತ್ಸ್ವಯಂ ಚಾರುಶಶಾಂಕವಕ್ತ್ರಾ ||೨೨೩||

ಆಚಾರಾರ್ಥಂ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠ ದತ್ತಾಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ಪಾರ್ವತೀಮ್
ಅದತ್ತಾಂ ಯದಿ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ತಥಾ ಲೋಕೋಽಪಿ ವರ್ತತೇ ||೨೨೪||

ಅಥ ದಿವ್ಯೋದಕೈಃ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಕಲಶಂ ಗಿರಿಃ
ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ಯ ನಿತ್ಯಸ್ಯ ನಿತ್ಯಾನುಗ್ರಹರೂಪಿಣಃ ||೨೨೫||

ಭೋ ನಗರಾಜರಾಜ !— ಎಲೆ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ(ಷ್ಠರು)ಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನ ಹಂಥಾ ಆತನೇ! ಚಾರುಶಶಾಂಕವಕ್ತ್ರಾ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಚಂದ್ರನೋಪಾದಿ ಮುಖ ವನುಳ್ಳಂಥಾ ಏಷಾ—ಈ ಪಾರ್ವತಿ ಮಮ—ಎನ್ನ ಪರಾ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿರೇವ—ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯೇ, ಯೇನ — ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣ ದಿಂದ ಯೋಗಾತ್—ಯೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ವಯಂ — ತಾನೇ ದೇಹಂ — ಶರೀರವನು ಸಂತ್ಯಜ್ಯ—ಬಿಟ್ಟು ತವ—ನಿನ್ನ ಧಾಮ್ನಿ — ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಜಾತಾ —ಹುಟ್ಟಿರುವಳು. ಅಹಂ—ನಾನು ಜಾನಾಮಿ—ಬಲ್ಲೆನು. ||೨೨೩||

ಭೋ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠ !—ಎಲೆ ಪರ್ವತಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಆಚಾರಾರ್ಥಂ—ಗೃಹಸ್ಥಾ-ಶ್ರಮದ ಆಚಾರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದತ್ತಾಂ — ಕೊಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀಂ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಗೃಹ್ಣಾಮಿ—ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು. ಅದತ್ತಾಂ —ಕೊಡದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಆಯಕನನು ಯದಿ— ಎತ್ತಲಾನು ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ಚೇತ್—ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದೆ ನಾದಪಕ್ಷೇ, ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ಲೋಕೋಽಪಿ — ಲೋಕವೂ ವರ್ತತೇ — ವರ್ತಿಸಲುಪಡುತ್ತಿಹುದು. ||೨೨೪||

ಅಥ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಃ — ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನು ದಿವ್ಯೋದಕೈಃ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಉದಕಂಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣಂ—ತುಂಬಿದಂಥಾ ಕಲಶಂ—ಕಳಶವನು ಆದಾಯ—ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ಯ — ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ನಿತ್ಯಸ್ಯ— ನಿತ್ಯನಹಂಥಾ ನಿತ್ಯಾನುಗ್ರಹರೂಪಿಣಃ—ಎಲ್ಲಾಗವು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಮೂರ್ತಿಯ ನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ, ||೨೨೫||

---

‡ ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಂ

†ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಪಾದೌ ಶಿರಸಾ ಪ್ರಣಮ್ಯ
ಭೃಂಗಾರಮಾದಾಯ ಚ ಶೈಲರಾಜಃ
ಮುಮೋಚ ತೋಯಂ ಭವಪಾಣಿಪದ್ಮೇ
ದತ್ತೇತಿ ದತ್ತೇತಿ ತಥಾ [1]ಪ್ರಜಲ್ಪ್ಯ[1] ||೨೨೬||

ತತೋ ಮಂಗಲನಿರ್ಘೋಷಃ ಸಮಭೂತ್ತ್ರಿದಿವೌಕಸಾಮ್
ವೀಣಾವೇಣುಮೃದಂಗಾನಾಂ ಕಾಹಲಾನಾಂ ಚ ನಿಃಸ್ವನಃ ||೨೨೭||

§ಸಾ ಹಾರಕಂಠೀ ಕಟಿಸೂತ್ರದಾಮಾ
ಸುಭ್ರೂಲತಾ ಚಾರುವಿಲೋಲನೇತ್ರಾ
ಮೇರೋರ್ಯಥಾ ಭಾತಿ ಶಶಾಂಕಲೇಖಾ
ಶರ್ವಾಂಕಸಂಸ್ಥಾ ಶುಶುಭೇ ಭವಾನೀ ||೨೨೮||

ಪಾದೌ— ಪಾದಗಳನು ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ — ತೊಳದು ಶಿರಸಾ — ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಣಮ್ಯ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಶೈಲರಾಜಶ್ಚ—ಗಿರಿರಾಜನು ಭೃಂಗಾರಂ — ಕಳಶವನು ಆದಾಯ—ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದತ್ತಾ—ಕೊಟ್ಟಾಯಕನು ಇತಿ—ಹೀಂಗೆ ದತ್ತಾ —ಕೊಟ್ಟಾಯಕನು ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು ತದಾ—ಆಗ ಪ್ರಜಲ್ಪ್ಯ— ನುಡಿದು ತೋಯಂ—ಧಾರೆಯ ಉದಕವನು ಭವಪಾಣಿಪದ್ಮೇ—ಪರಮೇಶ್ವರನ ಹಸ್ತಕಮಲ ದಲ್ಲಿ ಮುಮೋಚ—ಎರದನು. ||೨೨೬||

ತತಃ—ಧಾರೆಯನೆರದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿದಿವೌಕಸಾಂ—ದೇವರ್ಕಳ ಮಂಗಳ-ನಿರ್ಘೋಷಃ — ಜಯ ಜಯ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯು ವೀಣಾವೇಣುಮೃದಂಗಾನಾಂ — ವೀಣೆ ಕೊಳಲು ಮದ್ದಳೆಗಳ, ಕಾಹಲಾನಾಂ—ಕಹಳೆಗಳ ನಿಃಸ್ವನಶ್ಚ—ಧ್ವನಿಯು ಸಮಭೂತ್—ಆಯಿತ್ತು. ||೨೨೭||

ಹಾರಕಂಠೀ—ಮುತ್ತಿನಹಾರವು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ, ಕಟಿಸೂತ್ರದಾಮಾ — ಉಡಿನೇವಳ ಕಾಂಚೀದಾಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸುಭ್ರೂಲತಾ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಭ್ರೂಲತೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಾರುವಿಲೋಲನೇತ್ರಾ—ಮನೋಹರವಾಗಿ ಚಂಚಲಿಸುತ್ತಂ ವಿದ್ದ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಸಾ ಭವಾನೀ—ಆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಶರ್ವಾಂಕಸಂಸ್ಥಾ —ಪರಮೇಶ್ವರನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದಂಥಾ ಆಯಕನಾಗಿ ಶುಶುಭೇ — ಒಪ್ಪಿದಳು. ತದ್ಯಥಾ—ಅದು ಹೇಂಗೆಯೂ ಎಂದರೆ, ಶಶಾಂಕಲೇಖಾ—ಚಂದ್ರನ ಹರೆ ಮೇರೋಃ —ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಭಾತಿ ಯಥಾ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿಹುದೆಹೆಗಹಗೆ. ||೨೨೮||

---

† ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಮ್ [1] ಜಜಲ್ಪೇ (ಘ) § ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಮ್

ತತೋ ದೇವಾಸ್ಸಗಂಧರ್ವಾಸ್ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ಮುನಯಸ್ತಥಾ
ಪಿಶಾಚಾ ದಾನವಾ ದೈತ್ಯಾಃ ಕಿನ್ನರಾಶ್ಚ ಮಹೋರಗಾಃ ||೨೨೯||

ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಸ್ತಥಾಽನ್ಯೇ ಚ ಚರಾಚರಾಃ
ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾಸ್ಸರ್ವ ಏವೈತೇ ಪಾರ್ವತ್ಯಾ ಹರಸಂಗಮಾತ್ ||೨೩೦||

*ವೃಷ್ಟಿಂ [1]ಸಸರ್ಜುರ್[1] ಋತವಃ ಸುತುಷ್ಟಾಃ
ಪುಷ್ಪೈರನೇಕೈರ್ಭ್ರಮರಾಕುಲೈಶ್ಚ ।
ವಾದ್ಯೈರ್ವಿಚಿತ್ರೈರ್ವರಶಂಖನಾದೈಃ
ಸಂಗೀತಗೀತೈರ್ವರಮಂಗಳೈಶ್ಚ ||೨೩೧||

†ವೀಣಾರವೈರ್ದುಂದುಭಿವೇಣುನಾದೈಃ
ಸಮಂತತಃ ಕರ್ಣಸುಖಂ ಪ್ರಜಜ್ಞೇ ||೨೩೨||

ತತಃ—ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಃ—ದೇವರ್ಕಳು ಸಗಂಧರ್ವಾಃ — ಗಂಧರ್ವರೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ—ಸಿದ್ಧರುಗಳು ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ಮುನಯಃ —ಋಷಿಗಳು ಪಿಶಾಚಾಃ—ಪಿಶಾಚರುಗಳು ದಾನವಾಃ—ದನುಜರುಗಳು ದೈತ್ಯಾಃ —ದಿತಿಯ ಮಕ್ಕಳಹಂಥಾ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು ಕಿನ್ನರಾಃ—ಕಿನ್ನರರುಗಳು ಮಹೋರಗಾಶ್ಚ — ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನಾಗರ್ಕಳು, ||೨೨೯||

ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ—ವಿದ್ಯಾಧರರುಗಳು ಅಪ್ಸರಸಃ—ಅಪ್ಸರರುಗಳು ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ಅನ್ಯೇ ಚ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಚರಾಚರಾಃ — ಸಚರಾಚರಂಗಳು ಏತೇ ಸರ್ವೇ—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪಾರ್ವತ್ಯಾ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಹರಸಂಗಮಾದೇವ —ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೂಟವಾದ ದೆಸೆಯಿಂದವೇ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾಃ—ಸಂತೋಷಿಸಿದರು.

ಋತವಃ—ಹೇಮಂತ, ಶಿಶಿರ, ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ, ವರ್ಷ, ಶರತ್ ಎಂಬ ಷಡೃತುಗಳು ಸುತುಷ್ಟಾಃ — ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಿಸಿದಂಥಾವಾಗಿ[2] ಭ್ರಮರಾಕುಲೈಃ —ತುಂಬಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕುಳವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅನೇಕೈಃ—ನಾನಾಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಂಚ — ಮಳೆಯನು ಸಸರ್ಜುಃ — ಸುರಿದವು. ವಿಚಿತ್ರೈಃ — ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ವಾದ್ಯೈಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ್ಯಂಗಳಿಂದ ವರಶಂಖನಾದೈಃ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಶಂಖಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ವರಮಂಗಳೈಶ್ಚ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಮಂಗಳವಹಂಥಾ ಸಂಗೀತಗೀತೈಃ —ಸಂಗೀತದ ಗಾನಂಗಳಿಂದವೂ ವೀಣಾರವೈಃ—ವೀಣಾಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ದುಂದುಭಿ-

* ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಮ್ [1] ಸಸರ್ಜ (ಖ.ಗ)
† ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಮ್ [2] ಲುಪ್ತ (ಖ)

*ಆನೃತ್ಯತೀಭಿಸ್ಸುರಸುಂದರೀಭಿಃ
ಜೇಗೀಯತೀಭಿರ್ವರಕಿನ್ನರೀಭಿಃ
ದೈತ್ಯಾಂಗನಾಭಿಶ್ಚ ತದಾ ನಟೀಭಿಃ
ಕಾಮ್ಯಾಯತೇಽತೀವ ಹರೋತ್ಸವಶ್ಚ ॥೨೩೩॥

†ಹೋಮಾವಸಾನೇ ಮಧುಪರ್ಕಯುಕ್ತಂ
ದೇವಾಯ ತಸ್ಮೈ ಮಣಿಭಾಜನಂ ಚ
ತತೋ ನಿವೇದ್ಯ ಪ್ರಮಥಾಧಿಪಾಯ
ಚಕಾರ ತುಷ್ಟಿಂ ಪರಮಾಂ ಗಿರೀಶಃ ॥೨೩೪॥

ಅಥ ದೇವೇಷು ವಿಶ್ವೇಶೋ ವರದೋಽಭೂದ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ
ವರಾಂಶ್ಚ ವಿವಿಧಾನ್ದತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ ॥೨೩೫॥

ವೇಣುನಾದ್ಯೈಃ—ಭೇರಿ ಕೊಳಲ ನಾದಂಗಳಿಂದ ಸಮಂತತಃ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಣಸುಖಂ—ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಆನಂದವು ಪ್ರಜಜ್ಞೇ—ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೨೩೨॥

ಆನೃತ್ಯತೀಭಿಃ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನೃತ್ಯವನಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಸುರಸುಂದರೀ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಜೇಗೀಯತೀಭಿಃ— ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ವರಕಿನ್ನರೀಭಿಃ— ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಕಿನ್ನರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ತದಾ — ಆಗ ನಟೀಭಿಃ—ನಾಟ್ಯವ ನಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ದೈತ್ಯಾಂಗನಾಭಿಶ್ಚ—ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದವೂ ಹರೋತ್ಸವಶ್ಚ — ಶಿವಂಗೆ ಸಂತೋಷವು ಅತೀವ — ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಕಾಮ್ಯಾಯತೇ — ಆಗುತ್ತಿದ್ದೂದು, ಕಮು+ಕಾಂತೌ ಎಂಬ ಧಾತು. ॥೨೩೩॥

ಹೋಮಾವಸಾನೇ—ಔಪಾಸನ ಹೋಮದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಧುಪರ್ಕಯುಕ್ತಂ —ಮಧುಪರ್ಕೋಪಚಾರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಮಣಿಭಾಜನಂ ಚ— ರತ್ನಂಗಳು ತುಂಬಿದಂಥಾ ಹರಿವಾಣವನು ತಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ — ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಿವೇದ್ಯ—ಅಗ್ರಪೂಜೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ತತಃ — ಅಪ್ಪರ ಮೇಲೆ ಗಿರೀಶಃ— ಗಿರಿ ರಾಜನು ಪ್ರಮಥಾಧಿಪಾಯ—ಪ್ರಮಥರಾಯನಹಂಥಾ ಶಿವಂಗೋಸ್ಕರ ಪರಮಾಂ ತುಷ್ಟಿಂ—ಪರಮ ಸಂತೋಷವನು ಚಕಾರ—ಮಾಡಿದನು. ॥೨೩೪॥

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶಃ—ಸಮಸ್ತ ಲೋಕೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವೇಷು—ದೇವರ್ಕಳಲ್ಲಿ ವರದಃ—ವರವ ಕೊಡುವಾತನು ಅಭೂತ್—ಆದನು. ಭೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ! — ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳಿರಾ!

---

*ಇಂದ್ರವಜ್ರಾವೃತ್ತಮ್ † ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಮ್

ವಿಸರ್ಜಯಾಮಾಸ ತತಃ ಸರ್ವಾನ್ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾನ್
ವಿಸರ್ಜಿತಾಃ ಪ್ರಣಮ್ಯೇಶಂ ಪ್ರೀತಿಂ ತೇ ಪರಮಾಂ ಗತಾಃ ||೨೩೯||

* ಸೂತ ಉವಾಚ—

ಏವಂ ಸಂಕ್ಷೇಪತೋ ವಿಪ್ರಾ ವಿವಾಹೋ ಗಿರಿಜಾಪತೇಃ
ಕಥಿತೋ ರವಿಣಾ ಪೂರ್ವಂ ಯಥಾವತ್ಸಮುದೀರಿತಃ ||೨೩೭||

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
ಶಿವಾಧಿಕ್ಯಕಥನೇ 'ಗಿರಿಜಾವಿವಾಹವಿಸ್ತಾರೋ ನಾಮ'
† ಏಕೋನವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ †

ಮಹೇಶ್ವರಃ—[1]ಪರಮೇಶ್ವರನು[1] ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯಃ—ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕ ಳಿಗೋಸ್ಕರ ವಿವಿಧಾನ್ — ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ವರಾಂಶ್ಚ — ವರಂಗಳನೂ ದತ್ವಾ—ಕೊಟ್ಟು ತತಃ — ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾನ್ — ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಹಂಥಾ ಸರ್ವಾನ್ — ಸಮಸ್ತರನು ವಿಸರ್ಜಯಾಮಾಸ — ಕಳುಹಿದನು. ವಿಸರ್ಜಿತಾಃ—ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡಂಥಾ ತೇ — ಅವರುಗಳು ಈಶಂ —ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪ್ರಣಮ್ಯ — ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪರಮಾಂ ಪ್ರೀತಿಂ — ಪರಮ ಸಂತೋಷವನು ಗತಾಃ—ಎಯ್ದಿದರು. ||೨೩೬||

ಸೂತ ಉವಾಚ—[ಸೂತಮುನಿಯು ನುಡಿದನು.]

ಭೋ ವಿಪ್ರಾಃ—ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ — ಸಂಕೋಚಿಸಿ ಗಿರಿಜಾಪತೇಃ — ಗಿರಿಜಾಪತಿಯಹಂಥಾ ಶಿವನ ವಿವಾಹಃ — ವಿವಾಹವು ಕಥಿತಃ — ಹೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪೂರ್ವಂ — ಮುನ್ನ ರವಿಣಾ — ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಯಥಾವತ್—ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಮುದಿತಃ—ಲೇಸಾಗಿ ಹೇಳಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೨೩೭||

ಈ ಕಥೆಯ ಕೇಳ್ದರಿಗಂ ಹೇಳ್ದರಿಗಂ ಧನಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯುಂಟು. ಉಮಾ ಮಹೇಶ್ವರರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಪದವಿಯಹುದು.

---

* (ಘ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ. † ನವದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ (ಕ. ನವದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ (ಖ)
[1] ಮಹೇಶ್ವರನು (ಕ)

ಅಥ ವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

(ಸ್ಕಂದೋತ್ಪತ್ತಿಸೂಚನಾ)

ಆದಿತ್ಯಪುರಾಣೇ

ಋಷಯಃ

ಸೂತ ಉವಾಚ

ವಿವಾಹ್ಯಾದ್ರಿಸುತಾಂ ಶಂಭುಃ ಯಯೌ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಮ್
ಕ್ರೀಡಾಂ ವೈ ವರ್ಷಸಾಹಸ್ರಮಕರೋತ್ತತ್ರ ಶಂಕರಃ ||೧||

ಗಣೈರ್ನಾನಾವಿಧೈಶ್ಚೈವ ಸಿಂಹಾಸ್ಯೈಶ್ಶರಭಾನನೈಃ
ಕೈಶ್ಚಿದ್ವ್ಯಾಘ್ರಮುಖೈರ್ಭೀಮೈಃ ಕೈಶ್ಚಿದ್ರೌದ್ರಮುಖೈರಪಿ ||೨||

ಕೈಶ್ಚಿದ್ಗಜಮುಖೈರನ್ಯೈಃ ಕೈಶ್ಚಿನ್ಮೃಗಮುಖೈಸ್ತಥಾ
ಕೈಶ್ಚಿದುಷ್ಟ್ರಮುಖೈರ್ದೀರ್ಘೈಃ ಕೈಶ್ಚಿದ್ಭ್ರುರುಮುಖೈರಪಿ ||೩||

ಆದಿತ್ಯಪುರಾಣೇ—ಆದಿತ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಋಷಯಃ—ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರು.

ಸೂತ ಉವಾಚ—ಸೂತಮುನೀಶ್ವರನು ನುಡಿವುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ಶಂಭುಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅದ್ರಿಸುತಾಂ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ವಿವಾಹ್ಯ—ವಿವಾಹನಾಗಿ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಂ—ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನು ಯಯೌ—ಎಯ್ದಿದನು. ತತ್ರ—ಆ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಃ—ಶಿವನು ವರ್ಷಸಾಹಸ್ರಂ—ಸಾವಿರ ವರ್ಷವು ಕ್ರೀಡಾಂ ವೈ—ಕ್ರೀಡೆಯನು ಅಕರೋತ್—ಮಾಡಿದನು. ||೧||

ಸಿಂಹಾಸ್ಯೈಃ—ಸಿಂಹಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣೈಃ—ಗಣಂಗಳಿಂದ ಶರಭಾನನೈಃ—ಶರಭಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಭೀಮೈಃ—ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ವ್ಯಾಘ್ರಮುಖೈಃ—ವ್ಯಾಘ್ರಮುಖವನುಳ್ಳ ಗಣಂಗಳಿಂದ ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ರೌದ್ರಮುಖೈಃ—ರುದ್ರಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣಂಗಳಿಂದವೂ,

ಕೈಶ್ಚಿತ್ — ಕೆಲಬರು ಗಜಮುಖೈಃ — ಆನೆಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಅನ್ಯೈಃ ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಮೃಗಮುಖೈಃ

ಕೈಶ್ಚಿತ್ಕ್ರೋಷ್ಟ್ರುಮುಖೈರನ್ಯೈಃ ಕೈಶ್ಚಿದ್ವೃಕಮುಖೈರಪಿ
ಮೂ[1]ಷ[1]ಕಾಸ್ಯೈಸ್ತಥಾ ಚಾನ್ಯೈಃ [2]ಮಾರ್ಜಾರ[2]ವದನೈರಪಿ ||೪||

ಸರ್ಪಾಸ್ಯೈರ್ನಕುಲಾಸ್ಯೈಶ್ಚ ಜಂಬುಕಾಸ್ಯೈಸ್ತಥಾಽಪರೈಃ
ಶಿಂಶುಮಾರಮುಖೈಶ್ಚಾನ್ಯೈಃ ಝುಷವಕ್ತ್ರೈರಥಾಪರೈಃ ||೫||

ಮಯೂರವದನೈರನ್ಯೈಃ ಕೈಶ್ಚಿತ್ತತ್ರ ಶುಕಾನನೈಃ
ಉಲೂಕವದನೈರನ್ಯೈಃ ಬಕವಕ್ತ್ರೈರಥಾಪರೈಃ ||೬||

— ವೃಗದ ಮುಖವನುಳ್ಳವರುಗಳಿಂದ ಕೈಶ್ಚಿತ್ — ಕೆಲಬರು ದೀರ್ಘೈಃ — ನಿಡಿದಾಗುತ್ತಂವಿದ್ದಹಂಥಾ ಉಷ್ಟ್ರಮುಖೈಃ —[3]ಒಂಟೆಯ* ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ[3] ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ರುರುಮುಖೈರಪಿ—[4]ಎರಳೆಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರು[4]ಗಳಿಂದವೂ, ||೩||

ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲಬರು *ಕ್ರೋಷ್ಟುಮುಖೈಃ—ಬಳ್ಳುವಿನ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂವ ಅನ್ಯೈಃ ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ವೃಕಮುಖೈರಪಿ—ತೋಳನ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದವೂ ತಥಾ ಚ — ಹಾಂಗೆ ಮೂಷಕಾಸ್ಯೈಃ — ಇಲಿಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದವೂ ಅನ್ಯೈಃ — ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಮಾರ್ಜಾಲವದನೈರಪಿ—ಬೆಕ್ಕಿನ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದವೂ ||೪||

ಸರ್ಪಾಸ್ಯೈಃ — ಸರ್ಪಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ನಕುಲಾಸ್ಯೈಶ್ಚ — [5]ಮುಂಗುರಿ [ಲಿ ಅಥವಾ ಸಿ]ಯ[5] ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಅಪರೈಃ— ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಜಂಬುಕಾಸ್ಯೈಃ — ನರಿಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯೈಃ — ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಶಿಂಶುಮಾರಮುಖೈಶ್ಚ — ಮೊಸಳೆಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಪರೈಃ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು [6]ಝುಷವಕ್ತ್ರೈಃ—ಮತ್ಸ್ಯಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ.[6] ||೫||

ಅನ್ಯೈಃ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಮಯೂರವದನೈಃ—ನವಿಲಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ತತ್ರ—ಆ ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ಶುಕಾನನೈಃ

---

[1] ಷಿ (ಗ.ಘ), ಷ (ಖ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠ) [2] ಮಾರ್ಜಾಲ (ಗ)
[3] ಲುಪ್ತ (ಕ). * ಒಟ್ಟೆಯ (ಖ) [4] ಲುಪ್ತ (ಕ)
[5] ಮಃಊಗುರಿಯ (ಕ) ಮುಂಗುರಿಯ (ಖ) [6] ಲುಪ್ತ (ಕ)
* ರೇಫಾಂತಕ್ರೋಷ್ಟೃ ಶಬ್ದದ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಷ್ಟೃಮುಖವೆಂದಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಸಂ.

ಶಾಖಾಮೃಗಮುಖೈಶ್ಚಾನ್ಯೇ ಕೈಶ್ಚಿದಶ್ವಾನನೈರಪಿ
ಅನ್ಯೈರಸಂಖ್ಯೈಃ ಪ್ರಮಥೈಃ ಜರಾಮರಣವರ್ಜಿತೈಃ ॥೭॥

ನಿತ್ಯತೃಪ್ತೈರ್ನಿರಾತಂಕೈಃ ಕಾಲಸಂಹರಣಕ್ಷಮೈಃ
ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಸಂಖ್ಯಾತೈಃ ಸ್ವಚ್ಛಂದಗತಿಚಾರಿಭಿಃ ॥೮॥

ಕ್ರೀಡಾಂ ವಿಧಾಯ ಭಗವಾನ್ ಕೈಲಾಸೇ ಪರ್ವತೋತ್ತಮೇ
ತಪಸಾ ಮಹತಾ ಶಂಭುರನುಗೃಹ್ಯ ಚ ಮಂದರಮ್ ॥೯॥

ಕೈಲಾಸಂ ಸಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಂದರೇ ಚಾರುಕಂದರೇ
ತತ್ರಾಪಿ ರಮಮಾಣಸ್ಯ ಗತೇ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಕೇ ॥೧೦॥

— ಗಿಣಿಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯೈಃ — ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಉಲೂಕವದನೈಃ—ಗೂಗೆಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದವೂ ಅಥ—ಅನಂತರ ದಲ್ಲಿ ಬಕವಕ್ತ್ರೈಃ—ಬಕಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಪರೈಃ—ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರುಗಳಿಂದ,

ಅನ್ಯೈಃ— ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಶಾಖಾಮೃಗಮುಖೈಃ — ಕಪಿ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದ ಕೈಶ್ಚಿತ್—ಕೆಲಬರು ಅಶ್ವಾನನೈರಪಿ—ಕುದುರೆಯ ಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳಿಂದವೂ ಜರಾಮರಣವರ್ಜಿತೈಃ — ಮುಪ್ಪು ಸಾವು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅಸಂಖ್ಯೈಃ—ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಅನ್ಯೈಃ ಪ್ರಮಥೈಃ— ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರು ಪ್ರಮಥರುಗಳಿಂದ, ॥೭॥

ನಿತ್ಯತೃಪ್ತೈಃ—ಆವಾಗವೂ ತೃಪ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿರಾತಂಕೈಃ — ನಿರ್ಭೀತರಹಂಥಾ ಕಾಲಸಂಹರಣಕ್ಷಮೈಃ — ಕಾಲನ ಸಂಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಹಂಥಾ ಸ್ವಚ್ಛಂದಗತಿಚಾರಿಭಿಃ — ತಮ್ಮಿಚ್ಛೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆವಂಥಾ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯಾತೈಃ—ಸಾವಿರಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಗಣೇಶ್ವರರುಗಳೊಡನೆ, ॥೮॥

ಭಗವಾನ್—ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳ ಶಿವನು ಪರ್ವತೋತ್ತಮೇ—ಪರ್ವತಂಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಹಂಥಾ ಕೈಲಾಸೇ — ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾಂ — ಸುಖಸಂಕಥಾ ವಿನೋದವನು ವಿಧಾಯ—ಮಾಡಿ ಶಂಭುಃ— ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಂದರಂ ಚ —ಮಂದರ ಪರ್ವತವನು ಮಹತಾ— ಬಹಳವಹಂಥಾ ತಪಸಾ — ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅನುಗೃಹ್ಯ—ಪತಿಕರಿಸಿ, ॥೯॥

ಕೈಲಾಸಂ—ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನು ಸಂಪರಿತ್ಯಜ್ಯ—ಬಿಟ್ಟು ಚಾರುಕಂದರೇ — ಮನೋಹರವಹ ಗುಹೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ತತ್ರ ಮಂದರೇऽಪಿ — ಆ ಮಂದರ

ದೇವತಾನಾಂ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸಹ ಶೂಲಭೃತ್
ಕ್ರೀಡತೀತಿ ಹಿ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಕಾಮಾಸಕ್ತೋ ನ ಸರ್ವದಾ ||೧೧||

ಪ್ರಾರ್ಥಿತೋಽಹಂ ಸುರೈಃ ಪೂರ್ವಂ ತಾರಕಸ್ಯ ವಧೇಪ್ಸಯಾ
[1]ಮದ್ರೇತಸಸ್ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ[1] ತಾರಕಂ ಸ ಹನಿಷ್ಯತಿ ||೧೨||

ಇತಿ ಮತ್ವಾ ಮಹಾದೇವೇ ರಮಮಾಣೇ ಸಹೋಮಯಾ
ಉತ್ಪಾತಾಶ್ಚ ಮಹಾಘೋರಾಃ ಸಂಪ್ರವೃತ್ತಾಸ್ಸುದಾರುಣಾಃ ||೧೩||

ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೂ ರಮಮಾಣಸ್ಯ—ಸುಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ವರ್ಷ–
ಸಹಸ್ರಕೇ—ಸಾವಿರ ವರ್ಷವು ಗತೇ ಸತಿ—ಹೋಗುತ್ತಂವಿರಲು, ||೧೦||

ಶೂಲಭೃತ್—ತ್ರಿಶೂಲಧರನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ— ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವತಾನಾಂ — ದೇವರ್ಕಳ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ — ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸಹ—ಶಕ್ತಿಯಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಇತಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡತಿ—ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರ್ದನು. ಸರ್ವದಾ—ಎಲ್ಲಾಗವು ಕಾಮಾಸಕ್ತಃ—ಕಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತನು ನಹಿ—ಅಲ್ಲಲಾ. ||೧೧||

ತಾರಕಸ್ಯ— ತಾರಕಾಸುರನ ವಧೇಪ್ಸಯಾ — ವಧೆಯ ಬಯಸುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವಂ—ಮುನ್ನ ಸುರೈಃ—ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಅಹಂ—ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ — ಬೇಡಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಾತನೆಂದು ಸಃ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು [2][ಮದ್ರೇತಸಸ್ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ] ನನ್ನ ರೇತಸ್ಸಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಸಃ —ಆ ಪುತ್ರನು ತಾರಕಂ—ತಾರಕಾಸುರನನು ಹನಿಷ್ಯತಿ—ಕೊಂದಾನು. ||೧೨||

ಇತಿ—ಹೀಂಗೆಂದು ಮತ್ವಾ — ನೆನದು ಉಮಯಾ ಸಹ — ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಮಹಾದೇವೇ — ಶಿವನು ರಮಮಾಣೇ ಸತಿ — ರಮಿಸುತ್ತಿರಲು ಮಹಾಘೋರಾಃ — ಅತಿ ರೌದ್ರವಹಂಥಾ ಉತ್ಪಾತಾಶ್ಚ — ಉತ್ಪಾತಂಗಳು ಸುದಾರುಣಾಃ—ಮಹಾಭಯಂಕರಗಳಾಗಿ ಸಂಪ್ರವೃತ್ತಾಃ—ವರ್ತಿಸಿದವು. ||೧೩||

---

[1] ಮಂತ್ರಿತಸ್ಸ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ (ಕ). ಮಂತ್ರೇತಸ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ (ಖ).
ಮಂತ್ರ್ಯೇತಿ ಸಸಮುತ್ಪನ್ನಃ (ಗ)

[2] ಮಂತ್ರಿತಃ—ನೆನದನು (ಕ) ಮಂತ್ರೇತ — ನೆನದು (ಖ)

ರುಧಿರಾಸ್ಥೀನಿ [3]ವರ್ಷಂತಿ[3] ನದಂತೋ ಮೇಘಸಂಕುಲಾಃ
ವಾಯವಶ್ಚ ಮಹಾವೇಗಾಃ ಪರ್ವತಾಂಶ್ಚಾಲಯಂತಿ ತೇ ||೧೪||

ವಿಮಾನಾನಿ ಸುರಾಣಾಂ ಚ ನಿಪೇತುರ್ವಸುಧಾತಲೇ
ಉಲ್ಕಾಭಿರ್ಗಗನಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಪತಂತೀಭಿರ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ ||೧೫||

ಕೇತವಶ್ಚೋದಿತಾಸ್ಸರ್ವೇ ಜ್ವಲಂತ ಇವ ಪಾವಕಾಃ
ದಿಗ್ದಾಹಾಶ್ಚ ಮಹಾಘೋರಾಃ [4]ಜ್ವಲಾಗ್ನೇರಿವ[4] ಸಂಕ್ಷಯೇ ||೧೬||

ಮೃತ್ಯುಕಾಲೇ ಯಥಾ ಜಂತುಃ ನೈವ ಸೌಖ್ಯಮವಾಪ್ನುಯಾತ್
ಜಗತ್ತ್ರಯಮಿದಂ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ನೈವ ಲೇಭೇ ತಥಾ ಸುಖಮ್ ||೧೭||

ಮೇಘಸಂಕುಲಾಃ—ಮೇಘಸಮೂಹಂಗಳು ನದಂತಃ—ಗರ್ಜನೆಯನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ರುಧಿರಾಸ್ಥೀನಿ—ರಕ್ತವನು ಎಲುಗಳನು ವರ್ಷಂತಿ—ಕರವುತ್ತಿದ್ದವು. ತೇ—ವಾಯವಶ್ಚ — ಆ ಘಾಳಿಗಳು ಮಹಾವೇಗಾಃ — ಅತಿವೇಗವನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ಪರ್ವತಾನ್—ಪರ್ವತಂಗಳನು ಚಾಲಯಂತಿ—ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ||೧೪||

ಭೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ— ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ ! ಸುರಾಣಾಂ — ದೇವರ್ಕಳ ವಿಮಾನಾನಿ ಚ — ಪುಷ್ಪಕಂಗಳು ವಸುಧಾತಲೇ—ಭೂತಳದಲ್ಲಿ ನಿಪೇತುಃ — ಬಿದ್ದವು. ಪತಂತೀಭಿಃ—ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಉಲ್ಕಾಭಿಃ—ಉಳುಕುಗಳಿಂದ ಗಗನಂ —ಆಕಾಶವೂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ—ವ್ಯಾಪಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೫||

ಉದಿತಾಃ — ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಸರ್ವೇ — ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಕೇತವಶ್ಚ — ಧೂಮಕೇತುಗಳು ಜ್ವಲಂತಃ—ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಪಾವಕಾ ಇವ—ಅಗ್ನಿಗಳಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಇದ್ದವು. ದಿಗ್ದಾಹಾಶ್ಚ — ದಿಗ್ದಾಹಂಗಳು ಸಂಕ್ಷಯೇ—ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ವಲಾಗ್ನೇರಿವ — ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಅಗ್ನಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದವಕ್ಕೈ ಎಂಬ ಹಾಂಗೆ ಮಹಾಘೋರಾಃ—ಅತಿ ಭಯಂಕರಂಗಳಾದವು. ||೧೬||

ಮೃತ್ಯುಕಾಲೇ—ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಂತುಃ—ಪ್ರಾಣಿ ಯಥಾ—ಹೇಂಗೆ ಸೌಖ್ಯಂ— ಸುಖವನು ಅವಾಪ್ನುಯಾನ್ನೈವ — ಪ (ಹ)ಡೆಯನು ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ಕೃತ್ಸ್ನಂ— ಬಹಳವಹೆಂಥಾ ಇದಂ ಜಗತ್ತ್ರಯಂ—ಈ ಮೂರು ಲೋಕವು ಸುಖಂ—ಸುಖವನು ಲೇಭೇ ನೈವ—ಪಡದದಿಲ್ಲ. ||೧೭||

---

[3] ವರ್ಷಂತೋ (ಘ) [4] ಜ್ವಾಲಾಗ್ನೇರಿವ (ಘ).

ನ ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಭಾಂತಿ ಸ್ಮ ನ ವಿಪ್ರಾ ಜಜಪುರ್ಜಪಮ್
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಭವನ್ನೂನಂ ಕಂಪಯುಕ್ತಂ ಮಹಾತುರಮ್ ||೧೮||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ ಕ್ಷುಭಿತೋ ದೇವೋ ವಿರಿಂಚೋ ಮುನಿಭಿಸ್ಸಹ
ಚಕ್ರಾಯುಧೋಽಪಿ ಚಾತ್ಯರ್ಥಮಿಂದ್ರಾದ್ಯೈಃ ಪರಿವಾರಿತಃ ||೧೯||

ಯೇ ಕೇಚಿದ್ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ ಸಿದ್ಧಾಃ ಗಗನಚಾರಿಣಃ
ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ ಯಕ್ಷಾಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾಶ್ಚ ವಸುಂಧರಾಮ್ ||೨೦||

ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಶಕ್ರಂ ದೇವಋಷಿಸ್ತಥಾ
ಯಥಾವನ್ಮಧುಪರ್ಕಾದ್ಯೈಃ ಶಕ್ರಸ್ತಮ[1][ಭ್ಯ][1]ಪೂಜಯತ್ ||೨೧||

ವೇದಾಃ—ವೇದಂಗಳು ನ ಪ್ರತಿಭಾಂತಿ ಸ್ಮ—ಪ್ರಕಾಶಂಗಳಾದದಿಲ್ಲ. ವಿಪ್ರಾಃ—ಋಷಿ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು)ಗಳು ಜಪಂ—ಜಪವನು ಜಜಪುರ್ನ — ಜಪಿಸಿದದಿಲ್ಲ. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ—ಮೂರು ಲೋಕವು ಮಹಾತುರಂ— ಅತಿಭೀತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾದು. ನೂನಂ — ಅತ್ಯಂತ ಕಂಪಯುಕ್ತಂ — ನಡುಗುವುದರೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾದು ಅಭವತ್—ಆಯಿತ್ತು. ||೧೮||

ಕಾಲಾಗ್ನಿಃ—ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ಕ್ಷುಭಿತಃ—ನಡುಗಿದನು. ದೇವಃ—ದೇವನಹಂಥಾ ವಿರಿಂಚಃ — ಬ್ರಹ್ಮನು ಮುನಿಭಿಃ ಸಹ — ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕ್ಷುಭಿತಃ — ನಡುಗಿದನು. ಚಕ್ರಾಯುಧೋಽಪಿ — ಪುರುಷೋತ್ತಮನೂ ಇಂದ್ರಾದ್ಯೈಃ—ಇಂದ್ರನೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಪರಿವಾರಿತಃ—ಪರಿವಾರವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಅತ್ಯರ್ಥಂ—ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷುಭಿತಃ—ನಡುಗಿದನು. ||೧೯||

ಯೇ ಕೇಚಿತ್—ಆರು ಕೆಲಬರು ದೇವಗಂಧರ್ವಾಃ—ದೇವರ್ಕಳು ಗಂಧರ್ವರುಗಳು ಸಿದ್ಧಾಃ—ಸಿದ್ಧರುಗಳು ಗಗನಚಾರಿಣಃ—ಖೇಚರರುಗಳು ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚ—ವಿದ್ಯಾಧರರುಗಳು ಯಕ್ಷಾಶ್ಚ—ಯಕ್ಷರುಗಳು ವಸುಂಧರಾಂ ಚ — ಭೂಮಿಯನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾಃ—ಎಯ್ದಿದರು. ||೨೦||

ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ—ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಋಷಿಃ — ನಾರದನು ಶಕ್ರಂ — ಇಂದ್ರನನು ಕುರಿತು ತಥಾ— ಹಾಂಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಃ — ಎಯ್ದಿದನು. ಶಕ್ರಃ — ಇಂದ್ರನು ಮಧುಪರ್ಕಾದ್ಯೈಃ—ಮಧುಪರ್ಕ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಉಪಚಾರಂಗಳಿಂದ ಯಥಾವತ್—ವಿಧಾನೋಕ್ತವಾಗಿ ತಂ— ಆ ನಾರದನನು ಅಭಿಪೂಜಯತ್ — ಪೂಜಿಸಿದನು. ||೨೧||

---

[1] ಭಿ (ಕ. ಖ. ಗ. ಘ. ಚ)

ಅಬ್ರವೀದ್ದೇವರಾಜಸ್ತಮುಪವಿಷ್ಟಂ ಮಹಾಮುನಿಮ್
ತ್ರಿಕಾಲದರ್ಶಿನಂ ಶಾಂತಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠಂ ತಪೋನಿಧಿಮ್ ॥೨೨॥

ಶಕ್ರ ಉವಾಚ

ಉತ್ಪಾತಾಶ್ಚ ಮಹಾಘೋರಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಅತಿಭಯಂಕರಾಃ
ಕಾರಣಂ ವದ ಮೇ ಸರ್ವಂ ಶಾಂತಿಶ್ಚೈವ ಯಥಾ ಭವೇತ್ ॥೨೩॥

ನಾರದ ಉವಾಚ

ಉಮಯಾ ಸಹ ವಿಶ್ವೇಶಃ ಪರಂಜ್ಯೋತಿರ್ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಅಹರ್ನಿಶಮವಿಶ್ರಾಂತೋ ಯುಕ್ತ ಏವ ಪ್ರವರ್ತತೇ ॥೨೪॥

ದೇವರಾಜಃ—ದೇವೇಂದ್ರನು ಉಪವಿಷ್ಟಂ— ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂಥಾ ತ್ರಿಕಾಲದರ್ಶಿನಂ — ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನವನು ಕಾಬಂಥಾ ಶಾಂತಂ — ಶಾಂತನಹಂಥಾ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಂ — ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತಪೋನಿಧಿಂ — ತಪಸ್ಸಿಂಗೆ ಸ್ಥಾನವಹಂಥಾ ಮಹಾಮುನಿಂ—ಮಹಾಋಷಿಯಹಂಥಾ ತಂ—ಆ ನಾರದನನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್—ನುಡಿದನು. ॥೨೨॥

ಶಕ್ರ ಉವಾಚ—ಇಂದ್ರನು [1]ನುಡಿದನು[1]

ಮಹಾಘೋರಾಃ—ಅತಿ ರೌದ್ರವಹಂಥಾ ಉತ್ಪಾತಾಶ್ಚ — ಉತ್ಪಾತಂಗಳು ಅತಿಭಯಂಕರಾಃ—ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವನುಳ್ಳಂಥಾವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ—ಎಯ್ದಿದವು. ಶಾಂತಿಶ್ಚೈವ—ಶಾಂತಿಯು ಯಥಾ—ಹೇಂಗೆ ಭವೇತ್—ಅಹುದು ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಸರ್ವಂ ಕಾರಣಂ — ಸಮಸ್ತ ಕಾರಣವನು ಮೇ—ಎನಗೆ ವದ—ಹೇಳು, ॥೨೩॥

ನಾರದ ಉವಾಚ—ನಾರದನು ನುಡಿದನು.[2]

ವಿಶ್ವೇಶಃ—ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಃ —ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯಹಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ—ಪರಮೇಶ್ವರನು. ಉಮಯಾ ಸಹ—ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಅಹರ್ನಿಶಂ— ಹಗಲಿರುಳು ಅವಿಶ್ರಾಂತಃ — ಬಳಲಿಕೆಯನಾಂಸಿಕೊಳ್ಳದಾತನಾಗುತವು ಯುಕ್ತ ಏವ—ಕೂಡಿದಾತನಾಗಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ— ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನು. ॥೨೪॥

---

[1] ನ ವಾಕ್ಯವು (ಖ) [2] ನ ವಾಕ್ಯವು (ಖ)

ತಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋಃ ಪ್ರವರ್ತಂತ ಉತ್ಪಾತಾ ವೃತ್ರಹನ್ ಕಿಲ
ವಿಘ್ನಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಕರ್ತವ್ಯಂ ಯದೀಚ್ಛಸಿ ಸುಖಂ ಪರಮ್ ||೨೫||

ಉಮಾಗರ್ಭಸಮುತ್ಪನ್ನಃ ಸರ್ವಸ್ಮಾದಧಿಕೋ ಹಿ ಸಃ
ನ ತಂ ಧಾರಯಿತುಂ ಶಕ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಸ್ಸಸುರಾದಯಃ ||೨೬||

ಜಗತ್ತ್ರಯಮಿದಂ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಧಾರಣೇ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ
ನ ವೇದ್ಮಿ ಧಾರಣೇ ಶಕ್ತಾನ್ ಸಂಜಾತಂ ಶಿವಯೋಃ ಖಲು ||೨೭||

ನಾರದಸ್ಯ ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಶಕ್ರೋ ವಿಸ್ಮಯಮಾಗತಃ
ತದಾ ಚಿಂತಾರ್ಣವೇ ಮಗ್ನೋ ದೇವೈಸ್ಸಹ ಪುರಂದರಃ ||೨೮||

ತಸ್ಮಾದ್ಧೇತೋಃ—ಆದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೋ ವೃತ್ರಹನ್ !—ಎಲೆ ವೃತ್ರಾಸುರನ ಕೊಂದಂಥಾ ಇಂದ್ರನೇ ! ಉತ್ಪಾತಾಃ—ಉತ್ಪಾತಂಗಳು ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ಕಿಲ—ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾವು ಕಂಡಾ. ಯದಿ—ಎತ್ತಲಾನು ಪರಂ ಸುಖಂ—ಪರಮ ಸುಖವನು ಇಚ್ಛಸಿ—ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಿದ್ದೆಯೆ ತರ್ಹಿ—ಹಾಂಗಾದ ಪಕ್ಷೇ ತಸ್ಯ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕ್ರೀಡೆಗೆ ವಿಘ್ನಂ — ವಿಘ್ನವು ಪ್ರಕರ್ತವ್ಯಂ — ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವು. ||೨೫||

ಉಮಾಗರ್ಭಸಮುತ್ಪನ್ನಃ—ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಬಸುರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಸಃ—ಆ ಕುಮಾರನು ಸರ್ವಸ್ಮಾತ್ — ಸಮಸ್ತರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಧಿಕೋ ಹಿ— ಅಧಿಕ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಹಂಥಾತನಲಾ. ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಃ—ಬ್ರಹ್ಮಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸಸುರಾಸುರಾಃ—ದೇವಾಸುರರುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾವರುಗಳು ತಂ — ಆ ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪುತ್ರನನು ಧಾರಯಿತುಂ—ಧರಿಸಲು ನ ಶಕ್ತಾಃ—ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ||೨೬||

ಇದಂ—ಈ ಕೃತ್ಸ್ನಂ—ಬಹಳವಹಂಥಾ ಜಗತ್ತ್ರಯಂ—ಮೂರು ಲೋಕವು ಧಾರಣೇ—ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ—ಸಮರ್ಥವಾಗದು. ಶಿವಯೋಃ—ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರುಗಳಿಗೆ ಸಂಜಾತಂ — ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಕುಮಾರನನೂ ಧಾರಣೇ — ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಾನ್—ಸಮರ್ಥರುಗಳನು ನ ವೇದ್ಮಿ ಖಲು—ಅರಿಯೆನಲಾ.

ನಾರದಸ್ಯ—ನಾರದನ ವಚಃ—ವಾಕ್ಯವನು, ಶ್ರುತ್ವಾ — ಕೇಳಿ, ಶಕ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು ವಿಸ್ಮಯಂ—ಆಶ್ಚರ್ಯವನು ಆಗತಃ—ಎಯ್ದಿದನು. ಪುರಂದರಃ—ಇಂದ್ರನು ತದಾ—ಆಗ ದೇವೈಸ್ಸಹ—ದೇವರ್ಕಳೊಡನೆ ಚಿಂತಾರ್ಣವೇ—ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಃ—ಮುಳುಗಿದನು. ||೨೮||

ಪಂಕೇ ಗೌರಿವ ಸೀದಂತಂ ತಥಾಽಭ್ಯೇತ್ಯ ಜನಾರ್ದನಃ
ಉವಾಚ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಯಾ ವಾಚಾ ದೇವಾನಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ||೨೯||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ

ಶೃಣುಧ್ವಂ ದೇವತಾಸ್ಸರ್ವಾಃ ಕಾಮಾಸಕ್ತೋ ನ ಶಂಕರಃ
ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಾಯ ಯೋಗಯುಕ್ತೋಽಭವಚ್ಛಿವಃ ||೩೦||

ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿರ್ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಹಿತಕಾಮಃ ಸ್ವಭಾವತಃ
ಸಂಪೂರ್ಣಕಾಮಸ್ಸ ವಿಭುಃ ಕಥಂ ಕಾಮೇನ ಬಾಧ್ಯತೇ ||೩೧||

ತದ್ರೇತಸಾ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ ತಾರಕಂ ಸ ವಧಿಷ್ಯತಿ
ಏತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾದ್ದೇವೋ ದೇವ್ಯಾ ಯುಕ್ತೋಽಭವತ್ಸುರಾಃ ||೩೨||

ಪಂಕೇ— ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗೌರಿವ — ಗೋವು ಹೇಂಗೆ ಹಾಂಗೆ, ಸೀದಂತಂ — ಇರುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಇಂದ್ರನನು ಜನಾರ್ದನಃ — ಮಹಾವಿಷ್ಣು ತಥಾ — ಹಾಂಗೆ ಅಭ್ಯೇತ್ಯ—ಎಯ್ದಿ ದೇವಾನಾಂ — ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ — ಹಿತವ ಬಯಸುವುದರಿಂದ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಯಾ — ಮೃದುವಹಂಥಾ ವಾಚಾ — ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉವಾಚ—ನುಡಿದನು. ||೨೯||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ—ಮಹಾವಿಷ್ಣು [1]ನುಡಿದನು.[1]

ಭೋಃ ಸರ್ವಾಃ ದೇವತಾಃ !—ಎಲೆ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿರಾ ! ಶೃಣುಧ್ವಂ— ಕೇಳಿ. ಶಂಕರಃ— ಶಿವನು ಕಾಮಾಸಕ್ತಃ — ಕಾಮದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಹಂಥಾ ಆತನು ನ—ಅಲ್ಲ. ಯುಷ್ಮಾಕಂ — ನಿಮಗೆ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ — ಹಿತವ ಬಯಸುವದ ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶಿವಃ — ಪರಮೇಶ್ವರನು ಯೋಗಯುಕ್ತಃ — ಸ್ತ್ರೀಯ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಾತನು ಅಭವತ್ —ಆದನು. ||೩೦||

ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿಃ—ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ — ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ಸ್ವಭಾವತಃ—ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹಿತಕಾಮಃ—ಹಿತವ ಬಯಸುವಂಥಾ ಸಂಪೂರ್ಣಕಾಮಃ—ಸಂಪೂರ್ಣವಹ ಬಯಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಭುಃ—ಪರಿಪೂರ್ಣನಹಂಥಾ ಸಃ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕಥಂ—ಹೇಂಗೆ ಕಾಮೇನ— ಕಾಮನಿಂದ ಬಾಧ್ಯತೇ—ಬಾಧಿಸಿಕೊಂಬನು ? ||೩೧||

ತದ್ರೇತಸಾ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ರೇತಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ—ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ

---

1 ವಿನ ವಾಕ್ಯವು(ಖ)

ಕಿಂ ತು ದೇವ್ಯಾಃ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ ಸೇಂದ್ರೈರಪಿ ಸುರಾಸುರೈಃ
ತೇಜೋ ಧಾರಯಿತುಂ ತಸ್ಯ ನ ಶಕ್ಯಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ ॥೩೩॥

ಇದಂ ಯತ್ಕಾರ್ಯಮುತ್ಪನ್ನಂ ವ್ಯಾಧಿರೂಪಂ ದಿವೌಕಸಾಮ್
ಉಪೇಕ್ಷಿತಂ ನ ಸಂದೇಹೋ ಹನ್ಯಾನ್ನೂನಂ ಜಗತ್ತ್ರಯಮ್ ॥೩೪॥

ಯದಿ ತತ್ಕೇವಲಂ ತೇಜೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಸುರಾಸ್ತದಾ
ಅಸಹ್ಯೋ ದುರ್ಧರೋ ಘೋರಃ ಇತಿ ಸತ್ಯಂ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೩೫॥

ಸ ಏವ ವಿಷ್ಣುರ್ಬಲವಾನಿಂದ್ರಶ್ಚೈವ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ
ಸ ಚಾದಿತ್ಯಃ ಕುಬೇರಶ್ಚ ಈಶಾನೋ ವರುಣಸ್ತಥಾ ॥೩೬॥

ಸಃ—ಆ ಕುಮಾರನು ತಾರಕಂ—ತಾರಕಾಸುರನನು ವಧಿಷ್ಯತಿ — ಕೊಂದಾನು. ಏತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರಣಾತ್—ಇದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭೋಃ ಸುರಾಃ—ಎಲೆ ದೇವರ್ಕ್ಕಳಿರಾ! ದೇವಃ—ಶಿವನು ದೇವ್ಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಯುಕ್ತಃ = ಕೂಡಿದಾತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ॥೩೨॥

ದೇವ್ಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಗೆ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಕುಮಾರನು ಕಿಂತು = ಎಂಥಾತನೆಂದರೆ, ತಸ್ಯ = ಆ ಕುಮಾರನ ತೇಜಃ = ತೇಜಸ್ಸನು ಧಾರಯಿತುಂ = ಧರಿಸಲು ಸೇಂದ್ರೈಃ = ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಸುರಾಸುರೈರಪಿ = ದೇವಾಸುರರುಗಳಿಂದವೂ ನ ಶಕ್ಯಂ = ಶಕ್ಯವಲ್ಲ, ಇತಿ—ಹೀಗೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಂ = ನಿಶ್ಚೈಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ॥೩೩॥

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಇದಂ = ಈ ಕಾರ್ಯಂ = ಕಾರ್ಯವು ದಿವೌಕಸಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ವ್ಯಾಧಿರೂಪಂ = ವ್ಯಾಧಿರೂಪಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನಂ = ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಉಪೇಕ್ಷಿತಂ ಚೇತ್ = ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತಾದ ಪಕ್ಷೇ ಜಗತ್ತ್ರಯಂ = ಮೂರು ಲೋಕವು ನೂನಂ = ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಹನ್ಯಾತ್ = ಹತವಹುದು. ನ ಸಂದೇಹಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ॥೩೪॥

ಭೋಃ ಸುರಾಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ! ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಪಕ್ಷೇ ತದಾ = ಆಗ ಕೇವಲಂ = ಬರಿಯ ತತ್ತೇಜಃ = ಆ ತೇಜಸ್ಸು ಅಸಹ್ಯಃ = ಸೈರಿಸಲು ಬಾರದಂಥಾ ದುರ್ಧರಃ = ಧರಿಸಲು ಬಾರದಂಥಾ ಘೋರಃ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾದ್ದು ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಆದೂತು. ಸತ್ಯಂ = ತಪ್ಪದು. ನ ಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ॥೩೫॥

ಬಲವಾನ್ = ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ ಏವ = ಆ ಕುಮಾರನೇ ವಿಷ್ಣುಃ =

ಸ ಯಮಸ್ಸ ಚ ಸೋಮಶ್ಚ ಸ ವಾಯುಃ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿನಃ
ಸ ಏವ ಸರ್ವಂ ಭವತಿ ಭವದ್ಭಿರ್ಯದ್ಯುಪೇಕ್ಷಿತಃ ||೩೭||

ದೃಶ್ಯತೇಽತ್ರಾಪ್ಯುಪಾಯಶ್ಚ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ
ಯಸ್ಮಾದಗ್ನಿಮುಖಾ ಯೂಯಂ ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿರ್ಹಿ ನಾನ್ಯಥಾ ||೩೮||

ಯದ್ದುರ್ಗಂ ಗಹನಂ ಘೋರಮ[1]ಪ್ಯಧೃಷ್ಯ[1]ಮಗೋಚರಮ್
ಹೃದಿ ಯದ್ಭವತಾಂ ಕಾರ್ಯಮಗ್ನಿಸ್ತತ್ಸಾಧಯಿಷ್ಯತಿ ||೩೯||

ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಹನು. ಇಂದ್ರಶ್ಚೈವ = ಇಂದ್ರನಹನು. ಪ್ರಜಾಪತಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮನಹನು. ಸ ಚ = ಆ ಕುಮಾರನು ಆದಿತ್ಯಃ = ಸೂರ್ಯನಹನು. ಕುಬೇರಶ್ಚ = ಕುಬೇರನಹನು. ಈಶಾನಃ = ಈಶಾನನಹನು. ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ವರುಣಃ = ವರುಣನಹನು. ||೩೬||

ಸಃ = ಆ ಕುಮಾರನು ಯಮಃ = ಯಮನಹನು. ಸ ಚ = ಆತನು ಸೋಮಶ್ಚ = ಚಂದ್ರನಹನು. ಸಃ = ಆತನು ವಾಯುಃ = ವಾಯುವಹನು. ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿನಃ = ದೇವರ್ಕಳಹನು. ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಭವದ್ಭಿಃ = ನಿಮ್ಮಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷಿತಶ್ಚೇತ್ = ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲುಪಟ್ಟಾತನಾದ ಪಕ್ಷೇ ಸ ಏವ = ಆತನೇ ಸರ್ವಂ = ಎಲ್ಲವು ಭವತಿ = ಆಗುತ್ತಿಹನು. ||೩೭||

ಭೋ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ ! = ಎಲೆ ದೇವ ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ! ಅಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ = ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ರಾಪಿ = ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾಯಶ್ಚ = ಉಪಾಯವೂ ದೃಶ್ಯತೇ = ತೋರುತ್ತಿದ್ದೂದು ಯಸ್ಮಾತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಯೂಯಂ = ನೀವು ಅಗ್ನಿಮುಖಾಃ = ಅಗ್ನಿಯೇ ಮುಖವಾಗಿ ಉಳ್ಳಂಥಾವರುಗಳು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಗ್ನಿರ್ಹಿ = ಅಗ್ನಿ ಸಾಧಿಸುವಾತನಲಾ. ಅನ್ಯಥಾ = ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನ = ಇಲ್ಲ. ||೩೮||

ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭವತಾಂ = ನಿಮ್ಮ ಹೃದಿ = ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಂ = ಎಯ್ದಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಗಹನಂ = ಅತಿಗಹನವಹಂಥಾ ಘೋರಂ = ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅಧೃಷ್ಯಂ = ದುರ್ಘಟವಹಂಥಾ ಅಗೋಚರಂ = ಅಗೋಚರವಹಂಥಾ ಯತ್ = ಅವುದಾದೊಂದು ಕಾರ್ಯಮಪಿ ಅಗ್ನಿಂ = ವುಂಟು ತತ್ = ಆ ಕಾರ್ಯವನು ಅಗ್ನಿಂ = ಅಗ್ನಿ ಸಾಧಯಿಷ್ಯತಿ = ಸಾಧಿಸಿಯಾನು

---

[1] ಪ್ರಧೃಷ್ಯ (ಘ)

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತು ವಿಶ್ವಾದಿಃ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧರಃ
ಅಬ್ರವೀತ್ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮಾನಂ ದೇವಾನಾಂ ಸದಸಿ ಸ್ಥಿತಮ್ ||೪೦||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ

ಶೃಣು ಮದ್ವಚನಂ ವಹ್ನೇ ದೇವಾನಾಂ ಯದುಪಸ್ಥಿತಮ್
ತ್ವಯಾ ತತ್ಸಾಧನೀಯಂ ಹಿ ಹಿತಾರ್ಥಂ ತ್ರಿದಿವೌಕಸಾಮ್ ||೪೧||

ಯೋಽಸೌ ದೇವಃ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಃ ನೀಲಗ್ರೀವೋ ವಿಲೋಹಿತಃ
ರಮತೇ ಪಾರ್ವತೀಂ ಶಶ್ವಚ್ಚರಾಚರಪತಿಶ್ಶಿವಃ ||೪೨||

ಭಯಂ ತಸ್ಮಾತ್ಸಮುದ್ಭೂತಂ ಕಾರಣಾಚ್ಚ ದಿವೌಕಸಾಮ್
ತಸ್ಮಾದ್ಧಿತಾಯ ಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಮಹಾದೇವಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿಮ್ ||೪೩||

ವಿಶ್ವಾದಿಃ = ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದಾತನಹಂಥಾ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧರಃ = ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಗದೆಯನು ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು, ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ್ವಾ ತು = ನುಡಿದು ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಸದಸಿ = ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಂ = ಇದ್ದಂಥಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮಾನಂ = ಅಗ್ನಿಯನು ಕುರಿತು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ = ವಿಷ್ಣುವು ನುಡಿದನು.

ಭೋ ವಹ್ನೇ ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ! ಮದ್ವಚನಂ = ಎನ್ನ ವಾಕ್ಯವನು ಶೃಣು = ಕೇಳು. ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರ್ಯವುಂಟು, ಉಪಸ್ಥಿತಂ = ಏಯ್ದಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು, ತತ್ = ಆ ಕಾರ್ಯವು ತ್ರಿದಿವೌಕಸಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಹಿತಾರ್ಥಂ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧನೀಯಂ ಹಿ = ಸಾಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲಾ. ||೪೧||

ಪರಂಜ್ಯೋತಿಃ = ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯಹಂಥಾ ನೀಲಗ್ರೀವಃ = ಕರಿಕಂಠನಹಂಥಾ ವಿಲೋಹಿತಃ = ಜೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಚರಾಚರಪತಿಃ = ಚರಾಚರಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ದೇವಃ = ದೇವನಹಂಥಾ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅಸೌ ಶಿವಃ = ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪಾರ್ವತೀಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಶಶ್ವತ್ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ರಮತೇ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನು. ||೪೨||

ತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರಣಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಭಯಂ = ಉತ್ಪಾತಂಗಳ ಭಯವು ಸಮುದ್ಭೂತಂ ಹಿ = ಹುಟ್ಟಿತಲಾ. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ದಿವೌಕಸಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಹಿತಾಯ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತ್ವಂ = ನೀನು ಮಹಾದೇವಸ್ಯ = ಶಿವನ ಸನ್ನಿಧಿಂ = ಸಮೀಪವನು ಗಚ್ಛ = ಎಯ್ದು. ||೪೩||

ಮುಖಂ ತ್ವಮೇವ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಚೈವ ಸಾಧಕಃ
ಇತ್ಯೇವಂ ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪಾವಕಃ ಕೇಶವಂ ತದಾ ||೪೪||
ಉವಾಚೇದಂ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಿತವಕ್ಷಸಮ್

[1]ಅಗ್ನಿರುವಾಚ।

ಯದುಕ್ತಂ ಭವತಾ ದೇವ ! ಕಿಂತ್ವಯುಕ್ತಂ ಸನಾತನ !
ಮಹೇಶಸ್ಯ ರಹಃಸ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ ನೈವ ಸಾಂಪ್ರತಮ್ ||೪೫||

ಧ್ಯಾನಯುಕ್ತೋಽಥ ಯಃ ಕಶ್ಚಿನ್ಮಂತ್ರಭೋಜನತತ್ಪರಃ
ರಹಸ್ಥೋ ಯಶ್ಚ ದಾರಾಸ್ಥಃ ತದಾಽಯುಕ್ತಂ ಪ್ರವೇಶನಮ್ ||೪೬||

ತ್ವಮೇವ = ನೀನೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ = ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖಂ = ಮುಖವು ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಚ = ಕಾರ್ಯಂಗಳ ಸಾಧಕಶ್ಚೈವ = ಸಾಧಿಸುವಾತನು. ಇತ್ಯೇವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವಚನಂ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ, ಪಾವಕಃ = ಅಗ್ನಿ, ತದಾ = ಆಗ ಭೋ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ! = ಎಲೆ ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ! ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಿತವಕ್ಷಸಂ = ಶ್ರೀವತ್ಸದಿಂದ ಅಂಕಿಸಲುಪಟ್ಟ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕೇಶವಂ = ಹರಿಯನು ಕುರಿತು ಇದಂ = ಈ ವಾಕ್ಯವನು ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು.

[ಅಗ್ನಿರುವಾಚ = ಅಗ್ನಿಯು ನುಡಿದನು.]

ಸನಾತನ! = ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಭೋ ದೇವ! = ಎಲೆ ದೇವನೇ! ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಯತ್ = ಅವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವು ಉಕ್ತಂ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಿಂತು = [2][ಆದರೆ], ಅಯುಕ್ತಂ = ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ರಹಃಸ್ಥಸ್ಯ = ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಹೇಶಸ್ಯ = ಪರಮೇಶ್ವರನ [ಬಳಿಗೆ] ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ = ಎಯ್ದಲು ಸಾಂಪ್ರತಂ ನೈವ = ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ||೪೫||

[3]ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು[3] ಧ್ಯಾನಯುಕ್ತಃ = ಧ್ಯಾನದೊಡನೆ ಕೂಡಿಯಿದ್ದಾನು, ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ಮಂತ್ರಭೋಜನ-ತತ್ಪರಃ = ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದಾನು, ಯಶ್ಚ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ರಹಃ ಸ್ಥಃ = ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನು, ದಾರಾಸ್ಥಃ = ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದ್ದಾನು, ತದಾ = ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶನಂ = ಹೋಗುಹವು ಅಯುಕ್ತಂ = ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ||೪೬||

---

[1] (ಘ)ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ [2] ಏನೂ (?) (ಕ. ಖ) [3] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಕಾರ್ಯಾಲೋಚನಯುಕ್ತೋ ವಾ ಹೋಮಯುಕ್ತೋಽಥವಾ ಭವೇತ್
ಅರ್ಚನಾಭಿರತಃ ಕಶ್ಚಿತ್ತದಾಽಯುಕ್ತಂ ಪ್ರವೇಶನಮ್ ||೪೭||

ಪ್ರಾಕೃತಸ್ಯಾಪಿ ದೇವೇಶ ! ರಹಃಸ್ಥಸ್ಯ ರಮಾಪತೇ !
ತಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ಸುರೇಶಾನ ! ಗರ್ಹಿತಂ ಯತ್ಪ್ರವೇಶನಮ್ ||೪೮||

ಕಿಂ ಪುನರ್ಭಗವಾನ್ ಭರ್ಗಃ ತಿಗ್ಮರಶ್ಮಿರ್ಮಹೇಶ್ವರಃ
ದೇವಾನಾಂ ಚ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸಹ ಸಂಗತಃ ||೪೯||

ನಾಹಂ ತತ್ರ ವಿಶೇ ನೂನಂ ಬಿಭೇಮಿ ಮಧುಸೂದನ
ಆಗತಃ ಮಾಂ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ಕ್ಷಣಾಚ್ಛಂಭುರ್ದಹಿಷ್ಯತಿ ||೫೦||

ಕಾರ್ಯಾಲೋಚನಯುಕ್ತೋ ವಾ = ಕಾರ್ಯಾಲೋಚನೆಯ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಾತನಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ = ಅಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷೇ, ಹೋಮಯುಕ್ತಃ = ಹೋಮವ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನು ಭವೇತ್ — ಆಹನು, ಕಶ್ಚಿತ್ = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ಅರ್ಚನಾಭಿರತಃ = ಅರ್ಚನೆಯ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನುಳ್ಳಾತನಹನು, ತದಾ = ಆಗ ಪ್ರವೇಶನಂ = ಹೊಗುಹವು ಅಯುಕ್ತಂ = ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ದೇವೇಶ ! = ದೇವರ್ಕಳಿಗೊಡೆಯನಹಂಥಾ ರಮಾಪತೇ ! = ಎಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೆ ! ರಹಃಸ್ಥಸ್ಯ = ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಪ್ರಾಕೃತಸ್ಯಾಪಿ = ನೀಚನಹಂಥಾ ಮನುಷ್ಯನ ಠಾವಿಗಾದರು ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ = ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಃ ಸುರೇಶಾನ ! = ಎಲೆ ಸುರೇಶ್ವರನೇ ! ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶನಂ = ಪ್ರವೇಶಿಸುಹವು ಗರ್ಹಿತಂ = ನಿಂದಿತವಹಂಥಾದ್ದು. ||೪೮||

ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ · ಭರ್ಗಃ = ಸಂಸಾರವನು ಝಂಕಿಸುವಂಥಾ ತಿಗ್ಮರಶ್ಮಿಃ = ಉಷ್ಣತೇಜಸ್ಸನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಚ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರವು ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸಹ = ಮಾಯೆಯಹಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಸಂಗತಃ = ಕೂಡಿದಾತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನು. ಕಿಂ ಪುನಃ ? = ಏನ ಹೇಳಲಿ ? ||೪೯||

ತತ್ರ = ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಏಕಾಂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಹಂ = ನಾನು ನ ವಿಶೇ = ಹೊಗೆನು. ಭೋ ಮಧುಸೂದನ ! = ಎಲೆ ಹರಿಯೆ ! ನೂನಂ = ಅತ್ಯಂತ ಬಿಭೇಮಿ = ಅಂಜುವೆನು. ಆಗತಂ = ಬಂದಂಥಾ ಮಾಂ = ಎನ್ನನೂ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ =

ಜುಗುಪ್ಸಿತಮಿದಂ ಕಾರ್ಯಮತಿಕಷ್ಟಂ ಭಯಾವಹಮ್
ವಿವಸ್ತ್ರಾಂ ಜನನೀಂ ದೇವೀಂ ಕಥಂ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಕೇಶವ ! ||೫೧||

ಕಿಂ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ ಬ್ರವೀಮಿ ಕಿಮಹಂ ವಿಭೋ !
ಜಲ್ಪಯಿಷ್ಯತಿ ಮಾಂ ದೇವೋ ಧಿಙ್ಮೂರ್ಖೋಽಯಮಿತಿ ಧ್ರುವಮ್

ಯದ್ಭಾವ್ಯಂ ತದ್ಭವತ್ವದ್ಯ ನ ಕರೋಮಿ ಸುನಿಂದಿತಮ್
ಅಗ್ನಿನಾ ಚೈವಮುಕ್ತಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುರ್ದಾನವಸೂದನಃ ||೫೩||

ಭಯದಂ ಮೋಹದಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ವಾಕ್ಯಂ ಹೃದಯಕಂಪನಮ್

ನೋಡಿ ಶಂಭುಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕ್ಷಣಾತ್ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಹಿಷ್ಯತಿ = ಉರಿಹಿಯಾನು. ||೫೦||

ಇದಂ ಕಾರ್ಯಂ = ಈ ಕಾರ್ಯವು ಜುಗುಪ್ಸಿತಂ = ನಿಂದಿತವಹಂಥಾದ್ದು. ಅತಿಕಷ್ಟಂ = ಅತಿಕಷ್ಟವಹಂಥಾದ್ದು. ಭಯಾವಹಂ = ಭೀತಿಯ ಧರಿಸಿದಂಥಾದ್ದು. ಭೋ ಕೇಶವ ! = ಎಲೆ ಹರಿಯೇ ! ವಿವಸ್ತ್ರಾಂ = ವಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ ಂಥಾ ಜನನೀಂ = ತಾಯಹಂಥಾ ದೇವೀಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮಿ = ಕಂಡೆನು ? ||೫೧||

ಭೋ ವಿಭೋ ! = ಎಲೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ದೇವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂಥಾ ಎನ್ನ, ಕಿಂ = ಏನು ಕಾರಣ ಬಂದೆ ? ಎಂದು ವಕ್ಷ್ಯತಿ = ನುಡಿದಾನು. ಅಹಂ = ನಾನು ಕಿಂ = ಏನೆಂದು ಬ್ರವೀಮಿ ? = ಹೇಳುವೆನು ? ಅಯಂ = ಈತನು ಮೂರ್ಖಃ = ಮೂರ್ಖನು. ಧಿಕ್ = ಸುಡಲಿ ಎಂದು ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ಜಲ್ಪಯಿಷ್ಯತಿ = ನುಡಿದಾನು ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂಬುದು ಧ್ರುವಂ = ನಿಶ್ಚಯವು. ||೫೨||

ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಭಾವ್ಯಂ = ಆಗಲುಳ್ಳಂಥಾದು ತತ್ = ಅದು ಭವತು = ಆಗಲಿ. ಅದ್ಯ = ಇಂದು ಸುನಿಂದಿತಂ = ಅತ್ಯಂತ ನಿಂದಿತವಹಂಥಾ ಕೃತ್ಯವನು ನ ಕರೋಮಿ = ಮಾಡೆನು. ಅಗ್ನಿನಾ ಚ = ಅಗ್ನಿಯಿಂದವು ದಾನವ-ಸೂದನಃ = ರಾಕ್ಷಸರ ಮರ್ದಿಸಿದಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಏವಂ ಚ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತಃ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟನು. ||೫೩||

ಭಯದಂ = ಭೀತಿಯನು ಕೊಡುವಂಥಾ ಮೋಹದಂ = ಮರವೆಯನು ಕೊಡುವಂಥಾ ಹೃದಯಕಂಪನಂ = ಹೃದಯವನು ನಡಿಗಿಸುವಂಥಾ ವಾಕ್ಯಂ = ವಾಕ್ಯ

ಭೂತಗ್ರಾಮಃ ಸಮಸ್ತಶ್ಚ ತ್ವಾಮೇವ ವ್ಯಾಪ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ
ಉದರಸ್ಥಃ ಪಚತ್ಯನ್ನಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಮೇಷವಾಹನ! ||೫೮||

ತ್ವಯ್ಯೈಕೇನ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಗೋಪ್ಯತೇ ಯದಿ ಪಾವಕ !
ಕಿಂ ನ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ತ್ವಯಾ ಬ್ರೂಹಿ ಕೋ ದೋಷಃ ಸ್ಯಾದ್ಹುತಾಶನ ೫೯

ಜುಗುಪ್ಸಾಽಸ್ಮಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ ನ ಬಹಿರ್ಹವ್ಯವಾಹನ !
ಉತ್ಪನ್ನಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಕಾಲ ಏಷ ತವಾನಘ ||೬೦||

ತ್ರಿದಶಾಃ ಶರಣಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಹುತಭುಕ್ ತ್ವಂ ವಿಭಾವಸೋ !
ಅಹೋ ಧನ್ಯತರಶ್ಚಾಸಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯೋ ಯದಿ ಕರಿಷ್ಯಸಿ ||೬೧||

= ವೇಳೆ ಅವೇಳೆಯು ನಾಸ್ತಿ = ಇಲ್ಲ. ತ್ವಂ = ನೀನು ಸರ್ವದಾ = ಎಲ್ಲಾಗನ್ರು ಸರ್ವಗೋ ಹಿ = ಸಮಸ್ತವನು ಎಯ್ದಿದಾತನಲಾ. ಕ್ವಚಿತ್ = ಒಂದಾನೊಂದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿಯೂ ನ ಪ್ರತಿಹನ್ಯಸೇ = ಹತವಾಗುತ್ತಿರೆ. ||೫೭||

ಸಮಸ್ತಃ = ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ಭೂತಗ್ರಾಮಃ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹವು ತ್ವಾಮೇವ = ನಿನ್ನನೇ ವ್ಯಾಪ್ಯ = ವ್ಯಾಪಿಸಿ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿಹುದು. ಭೋ ಮೇಷವಾಹನ ! = ಎಲೆ ತಗರವಾಹನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಗ್ನಿಯೇ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ = ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉದರಸ್ಥಃ = ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾತನಾಗುತವೂ ಅನ್ನಂ = ಅನ್ನವನು ಪಚಸಿ = ಪಾಕವ ಮಾಡುತ್ತಿಹೆ. ||೫೮||

ಭೋ ಪಾವಕ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ! ತ್ವಯಾ ಏಕೇನ = ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಿಂದ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವು ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಗೋಪ್ಯತೇ = ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಹುದು. ಭೋ ಹುತಾಶನ = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಕಿಂ = ಏನು ಕಾರಣ ನ ಪ್ರಾಪ್ತಂ = ಎಯ್ದಲುಪಡದು ? ದೋಷಃ ಕಃ = ದೋಷವಾವುದು ಸ್ಯಾತ್ = ಆಹುದು ? ಬ್ರೂಹಿ = ಹೇಳು. ||೫೯||

ಭೋ ಹವ್ಯವಾಹನ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ! ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸಾ = ನಿಂದೆ ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ = ಮಾಡಬೇಕಾದುದಲ್ಲ. ಬಹಿಃ = ಹೊರಗಹಂಥಾ ಕಾರ್ಯವು ನ = ಅಲ್ಲ. ಭೋ ಅನಘ! = ಎಲೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಹಂಥಾ ಆತನೇ ಉತ್ಪನ್ನಸ್ಯ = ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ = ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಏಷಃ = ಇದು ತವ = ನಿನಗೆ ಕಾಲಃ = ವೇಳೆ. ||೬೦||

ತ್ರಿದಶಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಶರಣಂ = ಮರೆಹೊಗುಹವನು ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ =

ಉವಾಚ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಪುನರ್ವಹ್ನಿಮನಿಂದಿತಮ್ ||
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಕ್ಷಣಾರ್ಥಾಯ ಶಕ್ರಾದೀನಾಂ ಚ ಸನ್ನಿಧೌ ||೫೪||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ

ಯದುಕ್ತಂ ಭವತಾ ವಹ್ನೇ ! ಸತ್ಯಮೇತದಸಂಶಯಃ
ಆತ್ಮಹೇತೋರ್ವಿರುದ್ಧಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪರಾರ್ಥಂ ನೈವ ದೂಷ್ಯತಿ ||೫೫||

ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ದೇವದೇವೇನ ಸಂಹಾರಾರ್ಥಂ ಕಪರ್ದಿನಾ
ಪ್ರವಿಶ ತ್ವಮಣೋರೂಪಮಾದಾಯ ನ ಹನಿಷ್ಯತಿ ||೫೬||

ಪ್ರಸ್ತುತಾಪ್ರಸ್ತುತಂ ನಾಸ್ತಿ ತೇಜೋಮೂರ್ತೇಸ್ತವಾನಘ !
ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಗಸ್ತ್ವಂ ಹಿ ನ ಕ್ವಚಿತ್ಪ್ರತಿಹನ್ಯಸೇ ||೫೭||

ವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ, ಭಗವಾನ್ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿಷ್ಣುಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಕ್ಷಣಾರ್ಥಾಯ = ಮೂರು ಲೋಕವನು ರಕ್ಷಿಸಲೋಸ್ಕರ ಶಕ್ರಾದೀನಾಂ = ಇಂದ್ರಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳ ಸನ್ನಿಧೌ ಚ = ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿಂದಿತಂ = ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದವನಹಂಥಾ ವಹ್ನಿಂ = ಅಗ್ನಿಯನು ಕುರಿತು ಪುನಃ = ಮತ್ತೆ ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೫೪||

ವಿಷ್ಣುರುವಾಚ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾಕ್ಯವು.

ಭೋ ವಹ್ನೇ ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ! ಭವತಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಉಕ್ತಂ = ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು, ಏತತ್ = ಇದು ಸತ್ಯಂ = ತಪ್ಪದು ಅಸಂಶಯಃ = ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಹೇತೋಃ = ತನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿರುದ್ಧಂ = ವಿರೋಧವು ಸ್ಯಾತ್ = ಅಹುದು. ಪರಾರ್ಥಂ = ಪರರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನೈವ ದೂಷ್ಯತಿ = ದೂಷಣವಾಗದು. ||೫೫||

ತ್ವಂ = ನೀನು ಅಣೋಃ = ಅಣುಮಾತ್ರದ ರೂಪಂ = ರೂಪನು ಆದಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರವಿಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸು. ದೇವದೇವೇನ = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಕಪರ್ದಿನಾ = ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಸಂಹಾರಾರ್ಥಂ = ಸಂಹರಿಸಲೋಸ್ಕರ ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ = ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಉದ್ಯೋಗವು ನ ಹನಿಷ್ಯತಿ = ಕೊಲ್ಲದು. ||೫೬||

ಭೋ ಅನಘ ! = ಎಲೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಹಂಥಾ ಯಜ್ಞಪುರುಷನೇ! ತೇಜೋಮೂರ್ತೇಃ = ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ತವ = ನಿನಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತಾಪ್ರಸ್ತುತಂ

ಕುರು ಕಾರ್ಯಂ ಸುರಾಣಾಂ ತ್ವಂ ಮಗ್ನಾನಾಂ ಕರುಣಾಂ ಕುರು
ಸರ್ವಕಾಲೇ ಯಥಾ ಮರ್ತ್ಯಾ ವೀಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಸ್ತು ಭಾಸ್ಕರಮ್ ೬೨

ತಥಾ ತವಾನನಂ ವಹ್ನೇ ! ವೀಕ್ಷ್ಯಂತೇ ಸುರಪುಂಗವಾಃ
ಚಾರುಚಂದ್ರಪ್ರತೀಕಾಶಂ ಕುಂಡಲಾಭ್ಯಾಮಲಂಕೃತಮ್ ||೬೩||

ಅನೇನ ಕಿಂ ನ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ವದ ನೂನಂ ವಿಭಾವಸೋ
ಏವಂ ಸಂಚೋದ್ಯಮಾನೋಽಗ್ನಿಃ ವಿಷ್ಣುನಾ ಮುನಿಪುಂಗವಾಃ ||೬೪||

ಎಯ್ದಿದರು. ಹುತಭುಕ್ = ಆಹುತಿಯ ಭುಂಜಿಸುವಂಥಾ ಭೋ ವಿಭಾವಸೋ ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ! ತ್ವಂ = ನೀನು ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಕರಿಷ್ಯಸಿ = ಈ ಕಾರ್ಯವ ಮಾ[ಡುವಿಯಾದರೆ]ಡೀಯಾ, ತರ್ಹಿ = ಹಾಂಗಾದ ಪಕ್ಷೇ ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ = ಶ್ಲಾಘ್ಯವಹಂಥಾತನು. ಧನ್ಯತರಶ್ಚ = ಅತ್ಯಂತ ಧನ್ಯನು ಅಸಿ = ಅಹೆ. ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯ. ||೬೧||

ಸುರಾಣಾಂ—ದೇವರ್ಕಳ ಕಾರ್ಯಂ = ಕಾರ್ಯವನು ಕುರು = ಮಾಡು. ತ್ವಂ—ನೀನು ಮಗ್ನಾನಾಂ — ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಕರುಣಾಂ— ಕೃಪೆಯನು ಕುರು— ಮಾಡು. ಮರ್ತ್ಯಾಃ — ಮನುಷ್ಯರುಗಳು ಸರ್ವಕಾಲೇ— ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಸ್ಕರಂ — ಸೂರ್ಯನನು ಯಥಾ — ಹೇಂಗೆ ವೀಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಸ್ತು—ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರು. ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಭೋ ವಹ್ನೇ!—ಎಲೆಅಗ್ನಿಯೆ! ತವ—ನಿನ್ನ ಚಾರುಚಂದ್ರಪ್ರತೀಕಾಶಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದ ಚಂದ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಕುಂಡಲಾಭ್ಯಾಂ — ಕುಂಡಲಂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಂ— ಅಲಂಕರಿಸಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಆನನಂ = ಮುಖವನು ಸುರಪುಂಗವಾಃ — ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳು ವೀಕ್ಷ್ಯಂತೇ—ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರು. ||೬೨-೬೩||

ಭೋ ವಿಭಾವಸೋ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ! ಅನೇನ — ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ—ಅಧಿಕವಹಂಥಾದು ಕಿಂ— ಏನೂ ನ — ಇಲ್ಲ. ನೂನಂ — ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ವದ—ಹೇಳು. ಏವಂ —ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭೋ ಮುನಿಪುಂಗವಾಃ —ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಅಗ್ನಿಃ—ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ವಿಷ್ಣುನಾ — ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಸಂಚೋದ್ಯಮಾನಃ—ಪ್ರೇರಿಸಲುಪಟ್ಟನು. ||೬೪||

ಹೃದಯಂ ಚಿಂತಿತಂ ತೇನ ಯಾಮೀತಿ ಸುರಸನ್ನಿಧೌ
ತತೋ ಮನೋಗತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಅಗ್ನೇರ್ದೇವಾಸ್ತದಾಽನಘಾಃ ||೬೫||

ಸೇಂದ್ರಾಸ್ಸವರುಣಾದಿತ್ಯಾಃ ಸಯಕ್ಷೋರಗರಾಕ್ಷಸಾಃ
ತುಷ್ಟುವುಸ್ತೇ ಶುಭೈರ್ವಾಕ್ಯೈಃ ಪಾವಕಂ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮಾಃ ||೬೬||

ತಮೋಹರ ಮಹಾಹಾರ ಸ್ವಾಹಾಭರ್ತರ್ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ
ಹವ್ಯವಾಹನ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಶ್ಚಿತ್ರಭಾನೋ ಮಹಾದ್ಯುತೇ ||೬೭||

ಅನಲಾಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಮುಖ ಜಯ ಪಾವಕ ಸರ್ವಗ
ವಿಭಾವಸೋ ಮಹಾಭಾಗ್ಯ ವೇದಭಾಷ್ಯಾರ್ಥ[2]ಭಾಷಣ[2] ||೬೮||

ಯಾಮಿ— ಎಯ್ದುವೆನು ಇತಿ — ಹೀಗೆಂದು ಹೃದಯಂ — ಚಿತ್ತವು ಸುರಸನ್ನಿಧೌ—ದೇವರ್ಕಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತೇನ—ಆ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಚಿಂತಿತಂ—ಚಿಂತಿಸಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತಃ—ಅನ್ತರಮೇಲೆ ಭೋ ಅನಘಾಃ— ಎಲೆ ನಿರ್ದೋಷಿಗಳಹಂಥಾ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ತದಾ—ಆಗ ದೇವಾಃ — ದೇವರ್ಕಳು ಅಗ್ನೇಃ — ಅಗ್ನಿಯ ಮನೋಗತಂ—ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಅದನು ಜ್ಞಾತ್ವಾ—ಅರಿದು.

ಭೋ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮಾಃ! = ಎಲೆ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ! ಸೇಂದ್ರಾಃ = ಇಂದ್ರ ಸಹಿತವಹಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳುಗಳು ಸವರುಣಾದಿತ್ಯಾಃ = ವರುಣನೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಆದಿತ್ಯರುಗಳು ಸಯಕ್ಷೋರಗರಾಕ್ಷಸಾಃ = ಯಕ್ಷರೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ನಾಗರ್ಕಳು ರಾಕ್ಷಸರುಗಳು ತೇ = ಅವರುಗಳು ಶುಭೈಃ = ಒಪ್ಪಿತ್ತಂಮಿದ್ದಂಥಾ ವಾಕ್ಯೈಃ = ವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ಪಾವಕಂ = ಅಗ್ನಿಯನು ತುಷ್ಟುವುಃ = ಕೊಂಡಾಡಿದರು ದೇವಾ ಊಚುಃ = ದೇವರ್ಕಳು ನುಡಿದರು.

ತಮೋಹರ = ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಹರಿಸುವಂಥಾ ಮಹಾಹಾರ = ಬಹಳವಹ ಆಹಾರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಸ್ವಾಹಾಭರ್ತಃ = ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಗೆ ಗಂಡನಹಂಥಾ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಃ = ಸಪ್ತಜಿಹ್ವೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಿತ್ರಭಾನೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯವಹ ಕಿರಣಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾದ್ಯುತೇ = ಮಹಾಪ್ರಕಾಶವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ಹವ್ಯವಾಹನ = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ! ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು = ಆಗಲಿ. ||೬೭||

ಸರ್ವಗ = ಎಲ್ಲವನೆಯ್ದಿದಂಥಾ ಯಜ್ಞಮುಖ = ಯಾಗಮುಖವಹಂಥಾ ಮಹಾಭಾಗ್ಯ = ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ವೇದಭಾಷ್ಯಾರ್ಥಭಾಷಣ = ವೇದ

---

[1] ಹರ (ಘ) [2] **ಭೂಷಣ (ಕ. ಖ)? ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ವೇದಭಾಷ್ಯಾರ್ಥವ ನುಡಿವಂಥಾ' ಎಂದಿದೆ.**

ಶರಣಂ ಭವ ದೇವಾನಾಂ ವಿಶ ಯತ್ರ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಏವಂ ಸಂಸ್ತೂಯಮಾನೋಽಸೌ ಉತ್ಥಾಯ ಜ್ವಲನಸ್ತದಾ ||೧೯||

ದೇವಾನ್ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ ಯಯೌ ಶಂಭೋರ್ಗೃಹಂ ತದಾ
ತತೋಽಪಶ್ಯತ್ಪ್ರತೀಹಾರಂ ಮಹಾದೇವಸಮಂ ಬಲೇ ||೨೦||

ಪೂಜಿತಂ ಸೇಂದ್ರಕೈರ್ದೇವೈಃ ಮಹಾದೇವದಿದೃಕ್ಷುಭಿಃ
ಕಪೀಂದ್ರವದನಂ ದೇವಂ ಕುಲಿಶೋದಾತ್ತಪಾಣಿನಮ್ ||೨೧||

ಶೂಲಹಸ್ತಂ ಮಹಾವೀರ್ಯಂ ಸೂರ್ಯಾಯುತಮಿವೋದಿತಮ್
ನಂದಿನಂ ತು ತತೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪಾವಕಸ್ಯ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ ||೨೨||

ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥವ ನುಡಿವಂಥಾ ಅಗ್ನೇ = ಊರ್ಧ್ವಗಮನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾವಕ = ಪಾವನ ಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ವಿಭಾವಸೋ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಧನವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ಅನಲ ! = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ! ಜಯ = ಜಯಿಸು. ||೧೮||

ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳ ಶರಣಂ = ರಕ್ಷಿಸುವಾತನು ಭವ = ಆಗು. ಯತ್ರ = ಆವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಶಿವನಿದ್ದಾನು ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸು ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ತೂಯಮಾನಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳಲು ಪಟ್ಟಂಥಾ ಅಸೌ ಜ್ವಲನಃ = ಈ ಅಗ್ನಿ ತದಾ = ಆಗ ಉತ್ಥಾಯ = ಎದ್ದು

ತದಾ = ಆಗ ದೇವಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೀಕೃತ್ಯ = ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವ ಮಾಡಿ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ಗೃಹಂ = ಅರಮನೆಯನು ಯಯೌ = ಎಯ್ದಿದನು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಲೇ = ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವ-ಸಮಂ = ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಪ್ರತೀಹಾರಂ = ಬಾಗಿಲುಗಾಹಿನಾತನನು [ನಂದಿಯನ್ನು] ಅಪಶ್ಯತ್ = ಕಂಡನು. ||೨೦||

ಮಹಾದೇವದಿದೃಕ್ಷುಭಿಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಸೇಂದ್ರಕೈಃ = ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ದೇವೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಪೂಜಿತಂ —ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಕಪೀಂದ್ರವದನಂ = ಕಪೀಶ್ವರಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಕುಲಿಶೋದಾತ್ತಪಾಣಿನಂ = ವಜ್ರವನು ಧರಿಸಿದ ಹಸ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೨೧||

ಶೂಲಹಸ್ತಂ = ತ್ರಿಶೂಲಹಸ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾವೀರ್ಯಂ = ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಂಥಾ ಉದಿತಂ = ಉದಯವಾದಂಥಾ ಸೂರ್ಯಾಯುತಮಿವ

[1]ವೇಗಸ್ತಸ್ಯಾತುಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಃ ಸಹಸೈವ ವ್ಯಹನ್ಯತ[1]
ತತ್ರಾಗ್ನಿಶ್ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ಪಶ್ಯಾಮೀತಿ ಕಥಂ ಹರಮ್ ||೭೩||

ನಂದಿನಾ ದ್ವಾರಸಂಸ್ಥೇನ ಕಃ ಪುನಃ ಪ್ರವಿಶೇದ್ಗೃಹಮ್
ಪಶ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಶೈಲಾದೇಃ ಪ್ರವಿಶೇ ಯದ್ಯಹಂ ಗೃಹಮ್ ||೭೪||

ಫಲಸಿದ್ಧಿರ್ನ ಗಚ್ಛೇತ ನಂದಿನಾ ಕುಪಿತೇನ ಚ
ಏವಂ ಚಿಂತಾರ್ಣವೇ ಮಗ್ನೋ ಯಾವತ್ತಿಷ್ಠತ್ಯಸೌ ಕವಿಃ ||೭೫||

ದ್ವಿಜಾನ್ನಾನಾವಿಧಾಂಸ್ತಾವತ್ ಭ್ರಮಮಾಣಾಂಶ್ಚ ದೃಷ್ಟವಾನ್
ತಾನ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ಹಂಸಸ್ಯ ಹರಸನ್ನಿಧೌ ||೭೬||

ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರಕ್ಕೆಯ್ತ ಎಂಬ ಹಾಂಗಿದ್ದಂಥಾ ನಂದಿನಂ ತು = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ತಸ್ಯ ಪಾವಕಸ್ಯ = ಆ ಅಗ್ನಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣಃ = [ಖ?]ಖರೆಯು?) ವಹಂಥಾ ಅತುಲಃ = ಬಹಳವಹಂಥಾ ವೇಗಃ = ವೇಗವು ಸಹಸೈವ = ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಹನ್ಯತ = ಕೆಡಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿ ಕಥಂ = ಹೇಂಗೆ ಹರಂ = ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಪಶ್ಯಾಮಿ = ಕಂಡೆನು ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಚಿಂತಯಾಮಾಸ = ಚಿಂತಿಸಿದನು. ||೭೩||

ನಂದಿನಾ ದ್ವಾರಸಂಸ್ಥೇನ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದದರಿಂದ ಕಃ = ಆವಾತನು ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಗೃಹಂ = ಅರಮನೆಯನು ಪ್ರವಿಶೇತ್ = ಪ್ರವೇಶವ ಮಾಡುವನು? ಪಶ್ಯಮಾನಸ್ಯ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಶೈಲಾದೇಃ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಮುಂದೆ ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಅಹಂ = ನಾನು ಪ್ರವಿಶೇ = ಪ್ರವೇಶವ ಮಾಡುವೆನೆ. ||೭೪||

ಕುಪಿತೇನ = ಕೋಪಿಸಿದಂಥಾ ನಂದಿನಾ ಚ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನಿಂದವು ಫಲಸಿದ್ಧಿಃ = ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ ನ ಗಚ್ಛೇತ = ಎಯ್ದಲರಿಯದು. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾರ್ಣವೇ = ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಃ = ಮುಳಿಗಿದಾತನಾಗಿ ಅಸೌ ಕವಿಃ = ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವತ್ = ಎನ್ನಬರ ತಿಷ್ಠತಿ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಾನು.

ತಾವತ್ = ಅನ್ನಬರ ಭ್ರಮಮಾಣಾನ್ = ಹರಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ನಾನಾ-ವಿಧಾನ್ = ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಹಂಥಾ ದ್ವಿಜಾಂಶ್ಚ = ಪಕ್ಷಿಗಳನು ದೃಷ್ಟವಾನ್ =

---

[1] ವೇಗಸ್ತಸ್ಯಾಕುಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಃ ಸಹಸೈವ ವ್ಯಹನ್ಯತ (ಘ) ಸಹಸೈವಾವ್ಯಹನ್ಯತ (ಕ. ಖ) ಮೂಲ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ?

ರೂಪಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರವೇಕ್ಷ್ಯಾಮೀತ್ಯುಪಾಯಮಪಿ ಚಿಂತಯನ್
[1]ಆಧಾಯ ಹಂಸರೂಪಂ ತು ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಪಾವಕಸ್ತದಾ ||೨೭||

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತತ್ಪುನಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪೋ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ
ಪಾರ್ವತ್ಯಾ ವಾಹನಂ ಸಿಂಹಂ ಮುದಾಽಪಶ್ಯದ್ವಿಭಾವಸುಃ ||೨೮||

ಗೋಕ್ಷೀರಧವಳಾಭಾಸಂ ಮಹಾಲಾಂಗೂಲಶೋಭಿತಮ್
ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನನಯನಂ ಚಂದ್ರಕೋಟಿಸಮಪ್ರಭಮ್ ||೨೯||

ಪ್ರಸಾರಿತಸಟಾಟೋಪಂ ಹುಂಕಾರಕೃತಭೀಷಣಮ್
ದಾನವಾನಾಂ ಕ್ಷಯಕರಂ ದೇವಾನಾಮಭಯಪ್ರದಮ್ ||೩೦||

ಕಂಡನು. ತಾನ್ = ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳನು ದೃಷ್ಟ್ವಾ = ಕಂಡು ಚಿಂತಯಾಮಾಸ = ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಹಂಸಸ್ಯ = ಹಂಸೆಯ ರೂಪಂ = ರೂಪನು ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹರಸನ್ನಿಧೌ = ಶಿವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಕ್ಷ್ಯಾಮಿ = ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆನು ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಉಪಾಯಮಪಿ = ಉಪಾಯವನು ಚಿಂತಯನ್ = ನೆನವುತ್ತವು ತದಾ = ಆಗ ಪಾವಕಃ = ಅಗ್ನಿ ಹಂಸರೂಪಂ ತು = ಹಂಸೆಯ ರೂಪನ್ನು ಆಧಾಯ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ||೨೬-೨೭||

ಪ್ರವಿಶ್ಯ = ಹೋಗಿ ತತ್ = ಆ ಹಂಸೆಯ ರೂಪನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ = ಬಿಟ್ಟು, ಪುನಃ = ಮರಳಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಃ = ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದನು. ವಿಭಾವಸುಃ = ಅಗ್ನಿ ಪಾರ್ವತ್ಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಾಹನಂ = ವಾಹನವಹಂಥಾ ಸಿಂಹಂ = ಸಿಂಹವನು ಮುದಾ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಪಶ್ಯತ್ = ಕಂಡನು. ||೨೮

ಗೋಕ್ಷೀರಧವಳಾಭಾಸಂ = ಗೋವಿನ ಕ್ಷೀರದೋಪಾದಿ ಬಿಳಿದಹ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಹಾಲಾಂಗೂಲಶೋಭಿತಂ = [2]ದೊಡ್ಡಿಹ[2] ಬಾಲದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರ್ದಂಥಾ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನನಯನಂ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಚಂದ್ರಕೋಟಿಸಮಪ್ರಭಂ = ಕೋಟಿಚಂದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನವಹ ಪ್ರಭೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ, ||೨೯||

ಪ್ರಸಾರಿತಸಟಾಟೋಪಂ = ಪಸರಿಸಲುಪಟ್ಟ ಕತ್ತಿನ ಕೂದಲ ಆಡಂಬರವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹುಂಕಾರಕೃತಭೀಷಣಂ = ಹುಂಕಾರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ

---

[1] ಆದಾಯ ? (ಖ.ಗ) [2] ದೊಡ್ಡಿಯ (ಕ)

ಹುಂಕಾರೇಣ ತತಸ್ತಸ್ಯ ಜ್ವಲನೋ ಬಧಿರೀಕೃತಃ
ಅಹೋ ದುಃಖಮಿದಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಿತಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಚೇತಸಾ ||೮೧||

ಯದಿ ಜೀವನ್ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಿಂಹಾದಸ್ಮಾದಹಂ ತದಾ
ತೇನ ಪರ್ಯಾಪ್ತಕಾಮೋಽಹಮಿತಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ನಿರ್ಗತಃ ||೮೨||

ಯತ್ರ ದೇವಾ ಉಪೇಂದ್ರಾದ್ಯಾಃ ಸಂಸ್ಥಿತಾ ಮೇರುಮೂರ್ಧನಿ
ದೇವಾಸ್ಸರ್ವೇ ಚ ಸಂಹೃಷ್ಟಾಃ ಪ್ರೋಚುಸ್ತಂ ಜಾತವೇದಸಮ್ ||೮೩||

ದೇವಾಃ ಊಚುಃ

ಭಯಂಕರವಾದುವಂಥಾ ದಾನವಾನಾಂ = ರಾಕ್ಷಸರುಗಳ ಕ್ಷಯಕರಂ = ಲಯವ ಮಾಡುವಂಥಾ ದೇವಾನಾಂ = ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಅಭಯಪ್ರದಂ = ನಿರ್ಭೀತಿಯನ್ನ ಮಾಡುವಂಥಾ ಸಿಂಹಂ ಅಪಶ್ಯತ್ = ಸಿಂಹವನು ಕಂಡನು. ||೮೦||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಸ್ಯ = ಆ ಸಿಂಹವ ಹುಂಕಾರೇಣ = ಹುಂಕಾರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಜ್ವಲನಃ = ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಬಧಿರೀಕೃತಃ = ಕಿವುಡನಾಗಿ ಮಾಡಲುಪಟ್ಟನು. ಅಹೋ = ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಇದಂ = ಈ ದುಃಖಂ = ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತಂ = ಎಯ್ದಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು, ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಚೇತಸಾ = ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸಂಚಿಂತ್ಯ = ನೆನದು, ||೮೧||

ಅಹಂ = ನಾನು ಅಸ್ಮಾತ್ ಸಿಂಹಾತ್ = ಈ ಸಿಂಹನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಯದಿ = ಎತ್ತಲಾನು ಜೀವನ್ = ಬದುಕಿದಾತನಾಗಿ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ = ಪೋದೇನು, ತದಾ = ಆಗ ತೇನ = ಆ ಬದಿಕಿ ಹೋದ್ದರಿಂದ ಅಹಂ = ನಾನು ಪರ್ಯಾಪ್ತಕಾಮಃ = ಸಂಪೂರ್ಣವಹ ಬಯಕೆಯನುಳ್ಳಾತನು, ಇತಿ = ಹೀಗೆಂದು ಸಂಚಿಂತ್ಯ = ನೆನದು ನಿರ್ಗತಃ = ಹೊರವಂಟನು. ||೮೨||

ಯತ್ರ = ಆವುದಾನೊಂದು ಮೇರುಮೂರ್ಧನಿ = ಮೇರುವಿನ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಉಪೇಂದ್ರಾದ್ಯಾಃ = ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ = ಇದ್ದರು (ಇದ್ದಾರು) ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿಗೆಯ್ದಿದನು. ಸರ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳೂ ಸಂಹೃಷ್ಟಾಃ = ಸಂತೋಷಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳಾಗಿ ತಂ ಜಾತವೇದಸಂ = ಆ ಅಗ್ನಿಯನು ಕುರಿತು ಪ್ರೋಚುಃ = ನುಡಿದರು. ||೮೩||

ದೇವಾಃ ಊಚುಃ—ದೇವತೆಗಳ[2] ವಾಕ್ಯವು

---

[2] ರ್ಕಳ (ಖ)

ಅಸ್ಮತ್ಕಾರ್ಯಂ ತ್ವಯಾ ವಹ್ನೇ ಗತ್ವಾ ತತ್ರ ಯಥಾ ಕೃತಮ್
ತತ್ಸರ್ವಂ ಬ್ರೂಹಿ ನಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಶಮೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಯಥಾ ಭವೇತ್ ||೮೪||

ಅಗ್ನಿರುವಾಚ

ಹಂಸರೂಪಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರವಿಶ್ಯಾಂತಃಪುರಂ ಸುರಾಃ
ತತ್ರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಪುರ್ಭೂತ್ವಾ ಯಾವತ್ ಕ್ಷಣಮಹಂ ಸ್ಥಿತಃ ||೮೫||

ತಾವತ್ಪಂಚಮುಖೋ ದೃಷ್ಟೋ ಗಿರಿಜಾಯಾಸ್ತು ವಾಹನಃ
ಅತಿರೌದ್ರೋ ಮಹಾಕಾಯಃ ಪ್ರಲಯಾಂತಕಸನ್ನಿಭಃ ||೮೬||

ಭೀತ್ಯಾಽಹಂ ನಿರ್ಗತಸ್ತಸ್ಮಾದದೃಷ್ಟ್ವೈವ ಪಿನಾಕಿನಮ್
ಯುಸ್ಮತ್ಕಾರ್ಯಮಕೃತ್ವೈವ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ ಇಹ ಭೋಸ್ಸುರಾಃ ||೮೭||

ಭೋ ವಹ್ನೇ = ಎಲೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ಗತ್ವಾ = ಹೋಗಿ ತ್ವಯಾ = ನಿನ್ನಿಂದ ಅಸ್ಮತ್ಕಾರ್ಯಂ = ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಕೃತಂ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಸ್ಮಾಕಂ = ನಮಗೆ ಶಮಃ = ಶಾಂತವು ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಭವೇತ್ = ಆಹುದು, ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ತತ್ಸರ್ವಂ = ಅವೆಲ್ಲವನು ನಃ = ನಮಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ = ಬೇಗ ಬ್ರೂಹಿ = ಹೇಳು. ||೮೪||

ಅಗ್ನಿರುವಾಚ = ಅಗ್ನಿಯು ನುಡಿದನು.

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋಃ ಸುರಾಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ ಹಂಸರೂಪಂ = ಹಂಸೆಯ ರೂಪನು ಕೃತ್ವಾ = ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂತಃಪುರಂ = ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವಿಶ್ಯ = ಹೊಕ್ಕು ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಪುಃ = ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪನುಳ್ಳಾತನು ಭೂತ್ವಾ = ಆಗಿ ಯಾವತ್ = ಎನ್ನಬರ ಕ್ಷಣಂ = ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವು ಅಹಂ = ನಾನು ಸ್ಥಿತಃ = ಇದ್ದೆನು. ||೮೫||

ತಾವತ್ = ಅನ್ನಬರ ಗಿರಿಜಾಯಾಃ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ವಾಹನಃ = ವಾಹನಹಂಥಾ ಅತಿರೌದ್ರಃ = ಅತ್ಯಂತ (ಮಹಾ) ರೌದ್ರವಹಂಥಾ ಮಹಾಕಾಯಃ = ದೊಡ್ಡಿಹ ಕಾಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪ್ರಳಯಾಂತಕಸನ್ನಿಭಃ = ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಅಂತಕಂಗೆ ಸಮಾನವಹಂಥಾ ಪಂಚಮುಖಸ್ತು = ಸಿಂಹವು ದೃಷ್ಟಃ = ಕಾಣಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೮೬||

ಅಹಂ — ನಾನು ಭೀತ್ಯಾ — ಭೀತಿಯಿಂದ ಪಿನಾಕಿನಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅದೃಷ್ಟ್ವೈವ — ಕಾಣದೆ ತಸ್ಮಾತ್ — ಆ ಠಾವಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗತಃ — ಹೊರ

ಪುನರ್ವಿಚಿಂತ್ಯತಾಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ವೋ ಯಥಾ ಸುಖಮ್
ಏವಂ ವಹ್ನೇರ್ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ದೇವಾ ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾಃ ||೮೮||

ಯಯುರ್ಮುನಿಗಣೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ ಮಂದರಂ ಚಾರುಕಂದರಮ್
ತಮಾಸಾದ್ಯ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪ್ರಿಯಂ ದೇವಸ್ಯ ಶೂಲಿನಃ
ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟಾಸ್ಸರ್ವೇ ಅಸ್ತುವನ್ ವೃಷಭಧ್ವಜಮ್ ||೮೯||

ದೇವಾಃ ಊಚುಃ

ಓಂ [1]ನಮಃ ಪರಮೇಶಾಯ ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಯ ತ್ರಿಶೂಲಿನೇ
ವಿರೂಪಾಯ ಸುರೂಪಾಯ ಪಂಚಾಸ್ಯಾಯ ತ್ರಿಮೂರ್ತಯೇ ||೯೦||

ವಂಟೆನು. ಭೋಃ ಸುರಾಃ—ಎಲೆ ದೇವತೆಗಳಿರಾ ಯಸ್ಮಾತ್—ಆವುದಾನೊಂದು ಭೀತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಂ — ಕಾರ್ಯವನು ಅಕೃತ್ವೈವ — ಮಾಡದೇ ಇಹ—ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಃ—ಬಂದಾತನು. ||೮೭||

ಸರ್ವೇಷಾಂ—ಸಮಸ್ತವಹಂಥಾ ವಃ—ನಿಮಗೆ ಯಥಾಸುಖಂ — ಸುಖವಹ ಹಾಂಗೆ ಕಾರ್ಯಂ — ಕಾರ್ಯವು ಪುನಃ — ಮರಳಿ ವಿಚಿಂತ್ಯತಾಂ— ನೆನೆಯಲುಪಡಲಿ. ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರನಲ್ಲಿ ವಹ್ನೇಃ — ಅಗ್ನಿಯ ವಚಃ — ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ, ವಿಷ್ಣುಪುರೋಗಮಾಃ — ವಿಷ್ಣುವೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವಾಃ — ದೇವರ್ಕಳು ಮುನಿಗಣೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ — ಋಷಿಗಣಂಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಚಾರುಕಂದರಂ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿಪ್ಪ ಗುಹೆಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಮಂದರಂ—ಮಂದರಪರ್ವತವನು ಯಯುಃ — ಎಯ್ದಿದರು. ದೇವಸ್ಯ — ದೇವನಹಂಥಾ ಶೂಲಿನಃ — ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಪ್ರಿಯಂ—ಪ್ರಿಯನಹಂಥಾ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠಂ — ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ತಂ—ಆ ಮಂದರಗಿರಿಯನು ಆಸಾದ್ಯ—ಎಯ್ದಿ ಸರ್ವೇ—ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳು ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟಾಃ—ಮಾಡಲುಪಟ್ಟ ಕೈಮುಗಿಹವನುಳ್ಳವರುಗಳಾಗಿ ವೃಷಭಧ್ವಜಂ —ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಅಸ್ತುವನ್—ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿದರು. ||೮೯||

ದೇವಾಃ ಊಚುಃ—ದೇವರ್ಕಳು ನುಡಿದರು

ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಯ—ತ್ರಿಲೋಚನನಹಂಥಾ ತ್ರಿಶೂಲಿನೇ—ತ್ರಿಶೂಲವನುಳ್ಳಂಥಾ ವಿರೂಪಾಯ—ರೂಪಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಸುರೂಪಾಯ — ಮನೋಹರವಹ ರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಂಚಾಸ್ಯಾಯ — ಪಂಚಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ತ್ರಿಮೂರ್ತಯೇ —

---

1 ನಮೋ (ಕ.ಖ).

ನೀಲಕಂಠಾಯ ವಿಶ್ವಾಯ ಮಂಡಲೇಶಾಯ ತೇ ನಮಃ
ನೀಲಕಂಠಾಯ ವಿಶ್ವಾಯ ವಿಶ್ವೇಶಾಯಾತ್ಮರೂಪಿಣೇ ||೯೧||

ಕಾಲಘ್ನಾಯ ಮಖಘ್ನಾಯ [1]ಹ್ಯಂ[1]ಧಕಘ್ನಾಯ ವೈ ನಮಃ
ಈಶೋಽನೀಶಸ್ತ್ವಮೇವೇಶ ಅಂತೋಽನಂತಸ್ತ್ವಮೇವ ಹಿ ||೯೨||

ವ್ಯಯಸ್ತ್ವಮವ್ಯಯಶ್ಚೈವ ಜನ್ಮಾಽಜನ್ಮಾ ತ್ವಮೇವ ಹಿ
ನಿತ್ಯೋಽನಿತ್ಯಸ್ತ್ವಮೇವೇಶ ಧರ್ಮೋಽಧರ್ಮಸ್ತ್ವಮೇವ ಚ ||೯೩||

ಗುರುಸ್ತ್ವಮಗುರುರ್ದೇವಃ ಬೀಜಂ ವಾಽಬೀಜಮೇವ ಚ
ಕಾಲಸ್ತ್ವಮೇವ ಲೋಕಾನಾಮಕಾಲಃ [2]ಪರಿಗೀಯಸೇ[2] ||೯೪||

ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಪರಮೇಶಾಯ — ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ಓಂ ನಮಃ—ಪ್ರಣವಯುಕ್ತವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯೦||

ನೀಲಕಂಠಾಯ — ಕರಿ[3]ಕೊರಲನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾಯ — ವಿಶ್ವವಹಂಥಾ ಮಂಡಲೇಶಾಯ — ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವನಾಥಾಯ — ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ವಿಶ್ವಾಯ — ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಹಂಥಾ ವಿಶ್ವೇಶಾಯ — ಸಮಸ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತ್ಮರೂಪಿಣೇ—ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಹಂಥಾ ತೇ —ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೯ ||

ಕಾಲಘ್ನಾಯ—ಕಾಲನ ಸಂಹರಿಸಿದಂಥಾ ಮಖಘ್ನಾಯ—ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞವ ಕೆಡಿಸಿದಂಥಾ ಅಂಧಕಘ್ನಾಯ ವೈ — ಅಂಧಕಾಸುರನ ಕೊಂದಾತಂಗೋಸ್ಕರವು ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ಭೋ ಈಶ — ಎಲೈ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತ್ವಮೇವ ಹಿ —ನೀನೇ ಈಶಃ—ಒಡೆಯನು. ಅನೀಶಃ—ಒಡೆಯನಿಲ್ಲದಾತನು. ತ್ವಮೇವ— ನೀನೇ ಅಂತಃ—ಕಡೆಯಾತನು. ಅನಂತೋ ಹಿ—ಕಡೆಯಿಲ್ಲದಾತನಲಾ. ||೯೨||

ತ್ವಂ—ನೀನು ವ್ಯಯಃ—ಕೇಡುಳ್ಳಂಥಾ ಜಗದ್ರೂಪನು. ಅವ್ಯಯಶ್ಚೈವ —ಕೇಡಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮಾತ್ಮನು ತ್ವಮೇವ—ನೀನೇ. ಜನ್ಮಾ—ಜಗದ್ರೂಪದಿಂದ ಜನನವುಳ್ಳಾತನು. ಅಜನ್ಮಾ ಹಿ—ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದಾತನಲಾ. ಭೋ ಈಶ— ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತ್ವಮೇವ — ನೀನೇ ನಿತ್ಯಃ — ನಿತ್ಯನು. ಅನಿತ್ಯಃ — ಅನಿತ್ಯನು. ತ್ವಮೇವ—ನೀನೇ ಧರ್ಮಃ—ಧರ್ಮವು ಅಧರ್ಮಶ್ಚ—ಅಧರ್ಮವು.

ಭೋ ದೇವ—ಎಲೆ ದೇವನೇ, ತ್ವಂ—ನೀನು ಲೋಕಾನಾಂ— ಲೋಕಂ

---

[1] ಅಂ (ಖ.ಗ) [2] ಪರಿಗೀಯತೇ (ಘ) [3] ಕಂಠ (ಕ)

ಬಲಸ್ತ್ವಮಬಲಶ್ಚೈವ ಪ್ರಾಣಶ್ಚಾಪ್ರಾಣ ಏವ ಚ
ಸಾಕ್ಷೀ ತ್ವಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ದೇವ ತಥಾಽಸಾಕ್ಷೀ ಮಹೇಶ್ವರ ! ||೯೫||

ಶಾಸ್ತಾಽಶಾಸ್ತಾ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ! ಧ್ರುವಶ್ಚಾಧ್ರುವ ಏವ ಚ
ಸಂಸಾರೀ ತ್ವಂ ಹಿ ಜಂತೂನಾಮಸಂಸಾರೀ ತ್ವಮೇವ ಚ – ||೯೬||

ಗೋಪ್ತಾ ತ್ವಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ನಾಸ್ತಿ ಗೋಪ್ತಾ [4]ತವೇಶ್ವರ ![4]
ಜೀವಸ್ತ್ವಂ ಜೀವಲೋಕಸ್ಯ ಜೀವಸ್ತೇಽನ್ಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||೯೭||

ಗಳಿಗೆ ಗುರುಃ—ಶ್ರೀಗುರುವು. ಅಗುರುಃ — ಗುರುವಿಲ್ಲದಾತನು. ಬೀಜಂ ವಾ— ಬೀಜವು. ಅಬೀಜಂ ಚ—ಬೀಜವಿಲ್ಲದಾತನು. ತ್ವಮೇವ — ನೀನೇ ಕಾಲಃ — ಕಾಲನು ಅಕಾಲಃ—ಕಾಲವಿಲ್ಲದಾತನೆಂದು ಪರಿಗೀಯಸೇ—ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಲು ಪಡುತ್ತಿಹೆ. ||೯೪||

ದೇವ—ದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ಮಹೇಶ್ವರ,—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರ ತ್ವನೀನುಂ— ಬಲಃ—ಸತ್ತ್ವವನುಳ್ಳಾತನು. ಅಬಲಶ್ಚೈವ—ಸತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದಾತನು. ಪ್ರಾಣಶ್ಚ —ಪ್ರಾಣನೂ. ಅಪ್ರಾಣ ಏವ ಚ—ಪ್ರಾಣವಲ್ಲದಾತನು. ತ್ವಂ—ನೀನು ಕರ್ಮಣಾಂ —ಕರ್ಮಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷೀ—ಸಾಕ್ಷಿಯಹಂಥಾ ಆತನು. ತಥಾ—ಹಾಂಗೆ ಅಸಾಕ್ಷೀ —ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲದಾತನು. ||೯೫||

ಭೋ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ—ಎಲೆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೇ ತ್ವಂ—ನೀನು ಶಾಸ್ತಾ—ಶಿಕ್ಷಿಸು ವಾತನು ಅಶಾಸ್ತಾ—ಶಿಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳದಾತನು ಧ್ರುವಂ — ನಿಶ್ಚಯ ಸ್ವರೂಪನು. ಅಧ್ರುವ ಏವ ಚ—ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಾರದಾತನು. ತ್ವಂ ಹಿ—ನೀನೇ ಜಂತೂನಾಂ — ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸಾರೀ — ಸಂಸಾರಿಯಹಂಥಾ ಆತನು. ತ್ವಮೇವ ಚ — ನೀನೇ ಅಸಂಸಾರೀ—ಸಂಸಾರವಿಲ್ಲದಾತನು. ||೯೬||

ಭೋ ಈಶ್ವರ — ಎಲೆ ಶಿವನೇ, ತ್ವಂ— ನೀನು ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ — ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೋಪ್ತಾ — ರಕ್ಷಿಸುವಾತನು. ತವ — ನಿನ್ನ ಗೋಪ್ತಾ—ರಕ್ಷಿಸುವಾತನು ನಾಸ್ತಿ—ಇಲ್ಲ. ತ್ವಂ — ನೀನು ಜೀವಲೋಕಸ್ಯ —ಪ್ರಾಣಿಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಜೀವಃ—ಜೀವವು. ತೇ—ನಿನಗೆ ಅನ್ಯಃ—ಮತ್ತೊಂದು ಜೀವಃ—ಜೀವವು ನ ವಿದ್ಯತೇ—ಇಲ್ಲ. ||೯೭||

---

[4] ಮಹೇಶ್ವರ (ಖ,ಗ)

ದೇಹಿನಾಂ ಶಂಕರಸ್ತ್ವಂ ಹಿ ನ ಚಾನ್ಯಸ್ತವ ಶಂಕರಃ
ಅರುದ್ರಸ್ತ್ವಂ ಮಹಾರುದ್ರೋ ಘೋರಸ್ತ್ವಂ ಘೋರಕರ್ಮಣಾಮ್

ದೇವಾನಾಂ ತ್ವಂ ಮಹಾದೇವೋ ಮಹಾಂಸ್ತ್ವತ್ತೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ
ಕಾಮಸ್ತ್ವಂ ಭವಿತಾ ಶರ್ವ ನಿಷ್ಕಾಮಸ್ತ್ವಂ ಜಗತ್ಪತೇ ||೯೯||

ಅಜೇಯೋ ಜಯಿನಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಜಯರೂಪಸ್ತ್ವಮೇವ ಹಿ[1]
ಪುರಾಣಪುರುಷಸ್ತ್ವಂ ಹಿ ಪುರಾಣೋಽನ್ಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||೧೦೦||

ವ್ಯಾಳಯಜ್ಞೋಪವೀತಾಯ ಸರೋಜಾಂತಾಯ ತೇ ನಮಃ
ನಮೋಽಸ್ತು ನೀಲಗ್ರೀವಾಯ ಶಿತಿಕಂಠಾಯ ಮೀಢುಷೇ ||೧೦೧||

ತ್ವಂ—ನೀನು ದೇಹಿನಾಂ — ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಶಂಕರೋ ಹಿ — ಸುಖವನು ಮಾಡುವಾತನಲಾ. ತವ—ನಿನಗೆ ಶಂಕರಃ—ಸುಖವನು ಮಾಡುವಾತನು ಅನ್ಯಃ—ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನ—ಇಲ್ಲ. ತ್ವಂ — ನೀನು ಮಹಾರುದ್ರಃ — ಬಹಳವಹ ದುಃಖವನು ಮಾಡುವಾತನು. ಅರುದ್ರಃ— ದುಃಖವನು ಮಾಡದಾತನು. ತ್ವಂ —ನೀನು ಘೋರಕರ್ಮಣಾಂ — ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಕರ್ಮಂಗಳಿಗೆ ಘೋರಃ —ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಆತನು. ||೯೮||

ಜಗತ್ಪತೇ—ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಭೋ ಶರ್ವ—ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ, ತ್ವಂ — ನೀನು ದೇವಾನಾಂ — ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಃ — ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ದೇವನು. ತ್ವತ್ತಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ಮಹಾನ್—ಅಧಿಕವಹಂಥಾ ಆತನು ನ ವಿದ್ಯತೆ — ಇಲ್ಲ. ತ್ವಂ—ನೀನು ಕಾಮಃ—ಬಯಕೆಯನುಳ್ಳಾತನು ಭವಿತಾ—ಆಗಲುಳ್ಳಾತನು ತ್ವಂ—ನೀನು ನಿಷ್ಕಾಮಃ—ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲದಾತನು. ||೯೯||

ತ್ವಮೇವ—ನೀನೇ ಅಜೇಯಃ — ಗೆಲಲುಬಾರದಾತನು. ಜಯಿನಾಂ — ಜಯಶೀಲರಹಂಥಾವರುಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಆತನು. ಜಯರೂಪೋ ಹಿ—ಗೆಲವಿನ ರೂಪನುಳ್ಳಾತನಲಾ. ತ್ವಂ —ನೀನು ಪುರಾಣಪುರುಷೋ ಹಿ— ಅನಾದಿಕಾಲದ ಪುರುಷನಲಾ. ಪುರಾಣಃ —ಚಿರಕಾಲದವನಹಂಥಾ ಅನ್ಯಃ — ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೇವನು ನ ವಿದ್ಯತೇ—ಇಲ್ಲ. ||೧೦೦||

ವ್ಯಾಳಯಜ್ಞೋಪವೀತಾಯ — ಸರ್ಪಯಜ್ಞೋಪವೀತವನುಳ್ಳಂಥಾ,

---

1 ಚ (ಗ)

ನಮಃ ಕಪಾಲಹಸ್ತಾಯ ಪಾಶಹಸ್ತಾಯ ದಂಡಿನೇ
ನಮೋ ದೇವಾಧಿದೇವಾಯ ನಾರಾಯಣನುತಾಯ ಚ ॥೧೦೨॥

ಊರ್ಧ್ವಮಾರ್ಗಪ್ರಣೀತಾಯ ನಮಸ್ತೇ ಹ್ಯೂರ್ಧ್ವರೇತಸೇ
ಕ್ರೋಧಿನೇ ವೀತರಾಗಾಯ ಗಜಚರ್ಮಾವಗುಂಠಿನೇ ॥೧೦೩॥

ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಶಿರೋಘ್ನಾಯ ನಮಸ್ತೇ ರುಕ್ಮತೇಜಸೇ
ನಮಶ್ಚಂದ್ರಾಯ ಧೀರಾಯ ಕಮಂಡಲುನಿಷಂಗಿಣೇ ॥೧೦೪॥

ನಮಃ ಪ್ರಚಂಡದೇವಾಯ ಚಂಡಕ್ರೋಧಾಯ ತೇ ನಮಃ
ವರೇಣ್ಯಾಯ ಶರಣ್ಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಯಾಂಬಿಕಾಪತೇ ॥೧೦೫॥

ಸರೋಜಾಂತಾಯ — ಪಾಂಡ್ಯರಾಯನ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರವ ನಾಶವ ಮಾಡಿದಂಥಾ ತೇ — ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ— ನಮಸ್ಕಾರವು. ನೀಲ-ಗ್ರೀವಾಯ— ಕರೆಕಂಠನಹಂಥಾ ಮೀಢುಷೇ — ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಶಿತಿಕಂಠಾಯ—ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಸ್ತು —ಆಗಲಿ.

ಕಪಾಲಹಸ್ತಾಯ — ಕಪಾಲವು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಂಥಾ ಪಾಶಹಸ್ತಾಯ— ಪಾಶಹಸ್ತನಹಂಥಾ ದಂಡಿನೇ — ದಂಡವನುಳ್ಳಂಥಾ ಆತಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ನಾರಾಯಣನುತಾಯ — ಹರಿಯಿಂದ ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಂ ಇದ್ದಂಥಾ ದೇವಾಧಿದೇವಾಯ ಚ—ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಆತಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥೧೦೨॥

ಊರ್ಧ್ವಮಾರ್ಗಪ್ರಣೀತಾಯ = ಸ್ವರ್ಗದ ಬಟ್ಟೆಯನು ಎಯ್ದಿಸುವಂಥಾ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸೇ—ಮೇಲು ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಕ್ರೋಧಿನೇ = ಕೋಪಿಯಹಂಥಾ ಗಜಚರ್ಮಾವಗುಂಠಿನೇ = ಗಜಚರ್ಮವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ ವೀತರಾಗಾಯ = ರಾಗದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ಹಿ = ನಮಸ್ಕಾರವಲಾ. ॥೧೦೩॥

ಬ್ರಹ್ಮಶಿರೋಘ್ನಾಯ — ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಿರಸ್ಸನು ಛೇದಿಸಿದಂಥಾತಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ರುಕ್ಮತೇಜಸೇ—ಸುವರ್ಣದೋಪಾದಿ ಕಾಂತಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಚಂದ್ರಾಯ — ಚಂದ್ರನಹಂಥಾ ಧೀರಾಯ—ವಿದ್ವಾಂಸನುವಹಂಥಾ ಕಮಂಡಲುನಿಷಂಗಿಣೇ—ಕಮಂಡಲವನು ಬತ್ತಳಿಕೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥೧೦೪॥

ಭೋ ಅಂಬಿಕಾಪತೇ — ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯೇ ಪ್ರಚಂಡದೇವಾಯ—

ಸರ್ವಾನುಗ್ರಹಕರ್ತಾ ತ್ವಂ ಜ್ಞಾನದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ
ನಮಸ್ಸಂಸಾರಘೋರಾಯ ಅಣಿಮಾದಿಪ್ರದಾಯಿನೇ ||೧೦೬||

ಜ್ಯೇಷ್ಠಸಾಮಾದಿಸಂಸ್ಥಾಯ ರಥಾಂತರರವಾಯ ಚ
ಶಕ್ತಿತ್ರಯವಿಹೀನಾಯ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಯುತಾಯ ಚ ||೧೦೭||

ಶಕ್ತಿತ್ರಯಾತ್ಮರೂಪಾಯ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಧರಾಯ ಚ
ಯೋಗೀಶಾಯ ವಿನಿಘ್ನಾಯ ವಿಜಯಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||೧೦೮||

ಪ್ರಚಂಡವಹ ದೇವನಹಂಥಾ ಚಂಡಕ್ರೋಧಾಯ — ಪ್ರಚಂಡವಹ ಕ್ರೋಧವನ್ನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ—ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ವರೇಣ್ಯಾಯ — ವರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಶರಣ್ಯಾಯ—ಮರೆಹೊಗಿಸಿಕೊಳಲು ಯೋಗ್ಯನಹಂಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಯ — ಬ್ರಾಹ್ಮರಿಗೆ ಅಧಿದೈವವಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ — ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೫||

ತ್ವಂ = ನೀನು ಸರ್ವಾನುಗ್ರಹಕರ್ತಾ = ಸಮಸ್ತರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವಲ್ಲಿ ಕರ್ತನು. ಜ್ಞಾನದಾಯ = ಜ್ಞಾನವ ಕೊಡುವಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ— ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸಂಸಾರಘೋರಾಯ—ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರವಹಂಥಾ ಅಣಿಮಾದಿಪ್ರದಾಯಿನೇ— ಅಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವ ಕೊಡುವಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೬||

ಜ್ಯೇಷ್ಠಸಾಮಾದಿಸಂಸ್ಥಾಯ = ಹಿರಿಯ ಸಾಮಗಾನ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ರಥಾಂತರರವಾಯ ಚ = ತ್ರಿಪುರದಹನವ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ರಥಮಧ್ಯಧ್ವನಿಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಕ್ತಿತ್ರಯವಿಹೀನಾಯ = ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಶಕ್ತಿತ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಯುತಾಯ ಚ = ಶಕ್ತಿತ್ರಯಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೭||

ಶಕ್ತಿತ್ರಯಾತ್ಮರೂಪಾಯ = ಶಕ್ತಿತ್ರಯ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನುಳ್ಳಂಥಾ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಧರಾಯ ಚ = ಶಕ್ತಿತ್ರಯವ ಧರಿಸಿದಂಥಾ. ಯೋಗೀಶಾಯ = ಯೋಗೀಶ್ವರನಹಂಥಾ ವಿನಿಘ್ನಾಯ = ಸಂಹಾರವನು ಮಾಡುವಂಥಾ ವಿಜಯಾಯ = ಜಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೮||

ನಮಸ್ತೇ ಹರಿಕೇಶಾಯ ಯೋಗೀಶಾಯ ತ್ರಿದಂಡಿನೇ
ಹರೀಶಾಯಾಪ್ರಮೇಯಾಯ ಕುಂಡಲೀಶಾಯ ಚಕ್ರಿಣೇ ||೧೦೯||

ನಮೋ ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗಾಯ ನಾದಾಯಾನಂದಧಾರಿಣೇ
ನಮೋ ಗಾಯತ್ರಿನಾಥಾಯ ಗಾಯತ್ರೀಹೃದಯಾಯ ತೇ ||೧೧೦||

ನಮೋ ಗಾಯತ್ರಿಗೋಪಾಯ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾಯ ನಮೋ ನಮಃ

ಯ ಇದಂ ಪಠತೇ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಗೀರ್ವಾಣೈಸ್ಸಮುದೀರಿತಮ್
ಯಾವಜ್ಜೀವಕೃತೈಃ ಪಾಪೈಃ ಮುಕ್ತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್

ಹರಿಕೇಶಾಯ = ಪಚ್ಚೆವರ್ಣವಹ ಮಂಡೆಯ ಕೂದಲನುಳ್ಳಂಥಾ ಯೋಗೀಶಾಯ = ಯೋಗೀಂದ್ರನಹಂಥಾ ತ್ರಿದಂಡಿನೇ = ಕರ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಮೂರು ದಂಡವನುಳ್ಳಂಥಾ ಹರೀಶಾಯ = ಹರಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಅಪ್ರಮೇಯಾಯ = ಊಹಿಸಲು ಬಾರದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಕುಂಡಲೀಶಾಯ = ಆಧಾರಸ್ಥಾನದ ಕುಂಡಲಿ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಚಕ್ರಿಣೇ = ಚಕ್ರವನುಳ್ಳಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೦೯||

ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗಾಯ = ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗಾದಿ ಅಕ್ಷರರೂಪನಹಂಥಾ ನಾದಾಯ = ನಾದರೂಪನಹಂಥಾ ಆನಂದಧಾರಿಣೇ = ಆನಂದವನು ಧರಿಸಿನಾತಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಗಾಯತ್ರಿನಾಥಾಯ = ಗಾಯತ್ರಿಗೆ ಒಡೆಯನಹಂಥಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಹೃದಯಾಯ = ಗಾಯತ್ರಿಗೆ ಹೃದಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ತೇ = ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೧೦||

ಗಾಯತ್ರಿಗೋಪಾಯ = ಗಾಯತ್ರಿಯ ರಕ್ಷಿಸುವಂಥಾತಂಗೋಸ್ಕರ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು. ಗಾಯತ್ರ್ಯಾಯ = ಗಾಯತ್ರಿಯ ರೂಪನಹಂಥಾ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಮೋ ನಮಃ = ನಮಸ್ಕಾರವು ನಮಸ್ಕಾರವು. ||೧೧೧||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬನು ಗೀರ್ವಾಣೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸಮುದೀರಿತಂ = ಲೇಸಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಇದಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ = ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನು ಪಠತೇ = ಪಠಿಸುತ್ತಿಹನು ಯಾವಜ್ಜೀವಕೃತೈಃ = ಜೀವವುಳ್ಳಲ್ಲಿ ಪರಿಯಂತರ ಮಾಡಿದಂಥಾ ಪಾಪೈಃ = ಪಾಪಂಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಃ = ಬಿಡಲುಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಪರಾಂ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಹಂಥಾ ಗತಿಂ = ಗತಿಯನು ಯಾತಿ = ಎಯ್ದುತ್ತಿಹನು. ||೧೧೨||

ಏವಂ ಸ್ತುತಸ್ಸುರೈಶ್ಶಂಭುಃ ಪ್ರಸನ್ನೋ ವರದೋಽಭವತ್
ವರಂ ವೃಣೀಧ್ವಂ ಹೇ ದೇವಾ ಇತ್ಯುವಾಚ ಮಹೇಶ್ವರಃ ||೧೧೩||

ಅಥ ತಂ ವರದಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶಂಭುಂ ವಿಷ್ಣುಮುಖಾಸ್ಸುರಾಃ
ಊಚುಃ ಪ್ರಾಂಜಲಯಸ್ಸರ್ವೇ ಭಯಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ

ದೇವಾಃ ಊಚುಃ

ಯದಿ ತುಷ್ಟೋಽಸಿ ವಿಶ್ವೇಶ ದೇಹೀಮಂ ವರಮುತ್ತಮಮ್
ಗಿರಿಜಾಕುಕ್ಷಿಸಂಭೂತಃ ಪುತ್ರೋ ಮಾ ಭೂತ್ತವಾನಘ ||೧೧೫||

ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುರೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಸ್ತುತಃ = ಸ್ತೋತ್ರವ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಂಥಾ ಶಂಭುಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಸನ್ನಃ = ಮೆಚ್ಚಿದಾತನಾಗಿ ವರದಃ = ವರವಕೊಡುವಾತನು ಅಭವತ್ = ಆದನು. ಹೇ ದೇವಾಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ ! ವರಂ = ವರವನು ವೃಣೀಧ್ವಂ = ಬೇಡಿ. ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಮಹೇಶ್ವರಃ = ಶಿವನು ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ||೧೧೩||

ಅಥ—ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ—ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರ ಹಂಥಾ ಋುಷಿಗಳಿರಾ ! ವಿಷ್ಣುಮುಖಾಃ—ವಿಷ್ಣುಮುಖ್ಯವಾದಂಥಾ ಸರ್ವೇ ಸುರಾ —ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳು ತಂ ಶಂಭುಂ—ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನು ವರದಂ—ವರವ ಕೊಡುವಾ[ತನನ್ನಾಗಿ] ಜ್ಞಾತ್ವಾ—ಅರಿದು ಭಯಂ—ಭೀತಿಯನು ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ —ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಂಜಲಯಃ — ಕೈಮುಗಿದು ಕೊಂಡಂಥಾವರುಗಳಾಗಿ ಊಚುಃ —ನುಡಿದರು. ||೧೧೪||

ದೇವಾ ಊಚುಃ—[ದೇವತೆಗಳು ನುಡಿದರು.]

ಭೋ ವಿಶ್ವೇಶ!—ಎಲೇ ವಿಶ್ವನಾಥನೇ ! ಯದಿ—ಎತ್ತಲಾನು ತುಷ್ಟಃ — ಮೆಚ್ಚಿದಾತನು ಅಸಿ—ಆಹೆಯಾ ಇಮಂ—ಈ ಉತ್ತಮಂ—ಉತ್ತಮವಹಂಥಾ ವರಂ—ವರವನು ದೇಹಿ — ಕೊಡು. ಭೋ ಅನಘ — ಎಲೇ ದೋಷವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ತವ— ನಿನಗೆ ಗಿರಿಜಾಕುಕ್ಷಿಸಂಭೂತಃ — ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯು ಬಸುರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ ಪುತ್ರಃ—ಮಗನು ಮಾಭೂತ್—ಆಗಬೇಡ.

ತನು ಎಂದು (ಕ) ತವನು ಎಂದು (ಖ)

ಏವಮಸ್ತ್ವಿತ್ಯಸೌ ಶಂಭುರುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಾಹ ಪುನರ್ವಚಃ
ನಾಹಂ ರೇತೋ ವೃಥಾ ಸ್ಕಂದೇ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕ್ಷಯಕಾರಣಮ್[1]

ವೃಥಾ ಶುಕ್ರೇ ಮದೀಯೇ ತು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಭಸ್ಮಸಾದ್ಭವೇತ್
ಹಿತಾಯ ತಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾನಾಂ ಮಮ ರೇತೋ ದಿವೌಕಸಃ ||೧೧೭||

ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಚೈವ ಯುಷ್ಮಾಭಿಃ ಶೀಘ್ರಮೇವೋಪಯುಜ್ಯತಾಮ್
ಏವಂ ಶಂಭೋರ್ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ದೇವಾಸ್ತೇ ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ ||೧೧೮||

ಸಲೋಕೇಶಾಸ್ಸಗೋವಿಂದಾ ನ ಕಿಂಚಿಚ್ಚಾಬ್ರುವನ್ ದ್ವಿಜಾಃ ||೧೧೯||

ಏವಂ—ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ ಇತಿ — ಹೀಂಗೆಂದು ಅಸೌ ಶಂಭುಃ—ಈ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಉಕ್ತ್ವಾ—ನುಡಿದು ಪುನಃ—ಮರಳಿ ವಚಃ—ವಾಕ್ಯವನು ಪ್ರಾಹ—ನುಡಿದನು. ರೇತಃ— ಇಂದ್ರಿಯವು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕ್ಷಯ-ಕಾರಣಂ — ಮೂರು ಲೋಕದ ಲಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಹಂಥಾದು. ಅಹಂ — ನಾನು ಸ್ಕಂದೇ—ಶೋಷಿಸುವಲ್ಲಿ ವೃಥಾ— ವ್ಯರ್ಥವು ನ — ಆಗದು. ಸ್ಕಂದಶಬ್ದವು ಸ್ಕಂದಿರ್ + ಗತಿಶೋಷಣಯೋಃ ಎಂಬ ಧಾತು[2]ವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದವು.[2] ||೧೧೬||

ಭೋ ದಿವೌಕಸಃ = ಎಲೆ ದೇವರ್ಕಳಿರಾ ಮಮ = ಎನ್ನ ರೇತಃ = ಇಂದ್ರಿಯವು ಲೋಕಾನಾಂ = ಲೋಕಂಗಳ ಹಿತಾಯ = ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭವೇತ್ = ಅಹುದು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಮದೀಯೇ = ಎನ್ನ ಸಂಬಂಧವಹಂಥಾ [3]ಶುಕ್ರೇ[3] ತು = ಇಂದ್ರಿಯವು ವೃಥಾ ಸತಿ = ವ್ಯರ್ಥವಾಗು[4]ತ್ತಿರಲು[4] [5]ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ = ಮೂರುಲೋಕವೂ ಭಸ್ಮಸಾತ್ = ಭಸ್ಮವು ಭವೇತ್ = ಅಹುದು.[5] ||೧೧೭||

ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಚೈವ = ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದ ಶಾಂತಿಗೋಸ್ಕರವೇ ಯುಷ್ಮಾಭಿಃ = ನಿಮ್ಮಿಂದ ಶೀಘ್ರಮೇವ = ಬೇಗವೇ ಉಪಯುಜ್ಯತಾಂ = ಧರಿಸಲುಪಡಲಿ. ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ತೇ ದೇವಾಃ = ಆ ದೇವರ್ಕಳು ಭಯವಿಹ್ವಲಾಃ = ಭೀತಿಯಿಂದ [6]ಮುಂದುಗೆಟ್ಟರು.[6] ||೧೧೮||

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಸಲೋಕೇಶಾಃ = ಲೋಕಪಾಲಕರು

---

[1] ಕಾರಕಮ್ (ಘ) [2] (ಖ) ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ [3] ಶುಕ್ಲೇ (ಖ)
[4] ತ್ತಂ ವಿರಲು (ಖ) [5] ಲುಪ್ತ (ಕ) [6] ಲುಪ್ತ (ಕ)

ಅಥ ದೇವೇಷು ಸೀದತ್ಸು ವಹ್ನಿರ್ಗೌರಿವ ಕರ್ದಮೇ
ಪ್ರಸಾರ್ಯ ಸಾಂಜಲಿಂ ಶಂಭೋ ರೇತೋ ಮುಂಚೇತಿ ಚಾಬ್ರವೀತ್

ದೇವದೇವಾಮೃತಂ ದಿವ್ಯಂ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಮಮ ಶಂಕರ
ಶೀಘ್ರಮೇವ ಪ್ರಯಚ್ಛ ತ್ವಂ ಪಿಬಂತು ಸುರಪುಂಗವಾಃ ||೧೨೧||

ತತೋ ಲಿಂಗಾದ್ವಿನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಂ ಚಂದ್ರಬಿಂಬಸುನಿರ್ಮಲಮ್
ಜಾತಿನೀಲೋತ್ಪಲಾಮೋದಂ ಪಾಣೌ ವಹ್ನೇರ್ದದೌ ಶಿವಃ ||೧೨೨||

[1]ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಪತಿತಂ[2]ರೇತೋ ಅಭವತ್ಪಾವನಂ ಶನೈಃ
ಪಪೌ ವಹ್ನಿಸ್ತತಶ್ಶುಕ್ಲಂ ಜ್ವಲಂತಂ ಭಾಸ್ಕರಪ್ರಭಮ್ ||೧೨೩||

ಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ಸಗೋವಿಂದಾಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಸಹಿತರಹಂಥಾ ದೇವರ್ಕಳು ಕಿಂಚಿಚ್ಚ = ಏನನೂ ನ ಅಬ್ರುವನ್ = ನುಡಿದುದಿಲ್ಲ. ||೧೧೯||

ಅಥ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕರ್ದಮೇ = ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಗೌರಿವ = ಗೋವು ಹೇಂಗೆ ಹಾಂಗೆ ದೇವೇಷು = ದೇವರ್ಕಳು ಸೀದತ್ಸು ಸತ್ಸು = ಇರುತ್ತಿರಲು ವಹ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿ ಸ್ವಾಂಜಲಿಂ = ತನ್ನ ಬಗಸೆಯನು ಪ್ರಸಾರ್ಯ = ಪಸರಿಸಿ ಭೋ ಶಂಭೋ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ರೇತಃ = ಇಂದ್ರಿಯವನು ಮುಂಚ = ಬಿಡು ಇತಿ = ಹೀಂಗೆಂದು ಅಬ್ರವೀತ್ = ನುಡಿದನು. ||೧೨೦||

ದೇವದೇವ! = ದೇವದೇವನಹಂಥಾ ಭೋ ಶಂಕರ = ಎಲೆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ! ತ್ವಂ = ನೀನು ಮಮ = ಎನ್ನ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ = ಎರಡು ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯಂ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಅಮೃತಂ = ಅಮೃತವಹಂಥಾ ಇಂದ್ರಿಯವನು ಶೀಘ್ರಮೇವ = ಬೇಗನೇ ಪ್ರಯಚ್ಛ = ಕೊಡು. ಸುರಪುಂಗವಾಃ = ಸಮಸ್ತ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠಗಳು ಪಿಬಂತು = ಪಾನವ ಮಾಡಲಿ. ||೧೨೧||

ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಲಿಂಗಾತ್ = ಶಿಶ್ನಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಂ = ಹೊರವಂಟಂಥಾ ಚಂದ್ರಬಿಂಬಸುನಿರ್ಮಲಂ = ಚಂದ್ರಮಂಡಲದೋಪಾದಿ ಅತಿನಿರ್ಮಲವಹಂಥಾ ಜಾತಿನೀಲೋತ್ಪಲಾಮೋದಂ = [3]ಜಾಜಿ[3]ಯ ಹೂ ಕನ್ನೆಯ್ದಿಲ ಹೂವಿನ ಪರಿಮಳವನುಳ್ಳಂಥಾ ಇಂದ್ರಿಯವನು ವಹ್ನೇಃ = ಯಜ್ಞಪುರುಷನ ಪಾಣೌ = ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ದದೌ = ಕೊಟ್ಟನು. ||೧೨೨||

ಪಾವನಂ = ಪಾವನವಹಂಥಾ ರೇತಃ = ಇಂದ್ರಿಯವು ಶನೈಃ = ಮೆಲ್ಲನೆ

---

1 ಕರಯೋಃ ಪತಿತಂ ರೇತಸ್ತು ಹ್ಯಭವತ್ಪಾವನಂ (ಘ) 2 ರೇತಃ (ಖ) ರೇತಸ್ತ್ವಗು.
3 ಜಾತಿ (ಕ)

ಸುಧೇತಿ ಮನಸಾ ಮತ್ವಾ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ ಮುದಾನ್ವಿತಃ
ಅಥ ಪೀತೇ ತಥಾ ಶುಕ್ಲೇ ವಹ್ನಿನಾ ಮುನಿಪುಂಗವಾಃ ! ||೧೨೪||

ರೇತಃಪಾನೇನ ಸಂತರ್ಪ್ಯ ದೇವಾನ್ ಹಿ ಸುರಪೂಜಿತಃ
ವಿಸೃಜ್ಯ ತಾಂಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ ||೧೨೫||

ತದಾ ಹವಿರ್ಭುಜಂ ದೇವಂ ಸೇಂದ್ರಾ ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಗಮಾಃ
ಯಥಾऽಗತಾ ಯಯುಸ್ತತ್ರ ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ದಿವೌಕಸಃ ||೧೨೬||

ಪತಿತಂ = ಬಿದ್ದುದು ಅಭವತ್ = ಆಯಿತ್ತು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜ್ವಲಂತಂ = ಉರಿವುತ್ತಿದ್ದಂಥಾ ಭಾಸ್ಕರಪ್ರಭಂ = ಸೂರ್ಯನೋಪಾದಿ ಪ್ರಭೆಯನುಳ್ಳಂಥಾ ಶುಕ್ಲಂ = ಇಂದ್ರಿಯವನು ವಹ್ನಿಃ = ಯಜ್ಞ ಪುರುಷನು ಕರಾಭ್ಯಾಂ = ಹಸ್ತಂಗಳಿಂದ ಪಪೌ = ಪಾನವ ಮಾಡಿದನು. ||೧೨೩||

ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾತ್ಮಾ = ಸಂತೋಷಚಿತ್ತವನುಳ್ಳಂಥಾ ಅಗ್ನಿ ಮನಸಾ = ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸುಧೇತಿ = ಅಮೃತವೆಂದೆಹಗಹಗೆ ಮತ್ವಾ = ಅರಿದು ಮುದಾ = ಆನಂದದೊಡನೆ ಅನ್ವಿತಃ = ಕೂಡಲುಪಟ್ಟನು. ಅಥ = ಅನಂತರವಲ್ಲಿ ಭೋ ಮುನಿ-ಪುಂಗವಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳಿರಾ ! ವಹ್ನಿನಾ = ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತಥಾ = ಆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಶುಕ್ಲೇ = ಇಂದ್ರಿಯವು ಪೀತೆ ಸತಿ = ಪಾನವ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು,

ಸುರಪೂಜಿತಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಭಗವಾನ್ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಹಂಥಾ ಪರಮೇಶ್ವರನು ದೇವಾನ್ = ಸಮಸ್ತ ದೇವರ್ಕಳನು ರೇತಃಪಾನೇನ = ಇಂದ್ರಿಯಪಾನದಿಂದ ಸಂತರ್ಪ್ಯ = ತೃಪ್ತಿಮಾಡಿ ತಾಂಸ್ತು = ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದಂಥಾ ದೇವತೆಗಳನು ವಿಸೃಜ್ಯ = ಕಳುಹಿ ತತ್ರೈವ = ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಧೀಯತ ಹಿ = ಮಾಯವಾದನಲಾ. ||೧೨೫||

ತದಾ = ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಗಮಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದಂಥಾ ಸೇಂದ್ರಾಃ = ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂಥಾ ದಿವೌಕಸಃ = ದೇವರ್ಕಳು ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ದೇವಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂಥಾ ಹವಿರ್ಭುಜಾ = ಅಗ್ನಿಯನು ಪೂಜಯಿತ್ವಾ = ಪೂಜಿಸಿ ಯಥಾ = ಹೇಂಗೆ ಆಗತಾಃ = ಬಂದರು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ಯಯುಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ||೧೨೬||

ರೇತಸಾ ದಹ್ಯಮಾನೋಽಗ್ನಿಃ ಪಾತಾಲಂ ಸುತಲಂ ಗತಃ
ತತೋ ವಿವೇಶ ವಿಶ್ವೇಶೋ ಯತ್ರಾಸ್ತೇ ಪಾರ್ವತೀ ಶಿವಃ ||೧೨೭||

ಉವಾಚ ಪಾರ್ವತೀಂ ಶಂಭುಃ ಪ್ರಹಸನ್ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾಮ್
ಶೃಣು ದೇವಿ ಮಹಾಭಾಗೇ ಯದ್ವೃತ್ತಂ ತದ್ಬ್ರವೀಮ್ಯಹಮ್ ೧೨೮

ಸ್ವತಂತ್ರಕಾಮಃ ಶಿಶ್ಯೇ ವೈ ತದಾಽಹಂ ವರವರ್ಣಿನಿ !
ದೇವಾ್ಯನುಶರಣಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸ ಚಾಹಂ ಶರಣಾಂ ತ್ಯಜೇ ||೧೨೯||

ಗೋಪ್ಯಾಃ ಸದಾ ಮಯಾ ಕಾಂತೇ! ಮದ್ಭಕ್ತಾಸ್ತೇ ಯತಃ ಸ್ಮೃತಾಃ
ಭವಿಷ್ಯತಿ ಮಹಾಭಾಗೇ ಪುತ್ರಸ್ತವ ಷಡಾನನಃ ||೧೩೦||

ರೇತಸಾ = ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿಃ = ಅಗ್ನಿಯು ದಹ್ಯಮಾನಃ = ಬೇಯಲು ಪಟ್ಟಾತನಾಗಿ ಸುತಲಂ = ಸುತಲ ಲೋಕವನ್ನು ಪಾತಾಲಂ = ಪಾತಾಳ ಲೋಕವನ್ನು ಗತಃ = ಎಯ್ದಿದನು. ತತಃ = ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಯತ್ರ = ಆವ ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಆಸ್ತೇ = ಇರುತ್ತಿದ್ದಾಳು ತತ್ರ = ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶಃ = ಸಮಸ್ತ ಲೋಕೇಶ್ವರನಹಂಥಾ ಶಿವಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ವಿವೇಶ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ೧೨೭

ಶಂಭುಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಹಸನ್ = ನಗುತವು ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾಂ = ತಾವರೆಯೋಪಾದಿ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾರ್ವತೀಂ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯನು ಕುರಿತು ಉವಾಚ = ನುಡಿದನು. ಮಹಾಭಾಗೇ ! = ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ದೇವಿ ! = ಎಲೆ ದೇವಿ ! ಯತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ವೃತ್ತಂ = ವೃತ್ತಾಂತವನು ಶೃಣು = ಕೇಳು. ತತ್ = ಅದನು ಅಹಂ = ನಾನು ಬ್ರವೀಮಿ = ಹೇಳುವೆನು. ||೧೨೮||

ಭೋ ವರವರ್ಣಿನಿ ! = ಎಲೆ ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯೆ ! ಅಹಂ ವೈ = ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರಕಾಮಃ = ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯ ಕಾಮವನುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ಶಿಶ್ಯೇ = ಶಯನವ ಮಾಡಿದೆನು. ತದಾ = ಆಗ ದೇವಾಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಅನುಶರಣಂ = ಮರೆಹೊಗುಹವನು ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ = ಎಯ್ದಿದರು. ಸೋಽಹಂ ಚ = ಆ ನಾನು ಶರಣಂ = ಅರಮನೆಯನು ತ್ಯಜೇ = ಬಿಡುತ್ತಂವಿದ್ದೆನು. ||೧೨೯||

ಭೋ ಕಾಂತೇ ! = ಎಲೆ ಸ್ತ್ರೀಯೆ ! ತೇ = ಆ ದೇವರ್ಕಳು ಮದ್ಭಕ್ತಾಃ = ಎನ್ನಭಕ್ತರುಗಳೆಂದು ಸ್ಮೃತಾಃ = ಹೇಳಲುಪಟ್ಟರು. ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಸದಾ = ಎಲ್ಲಾಗವೂ ಗೋಪ್ಯಾಃ =

ಕಿಂತ್ವೌರಸಸ್ತು ಸುಶ್ರೋಣಿ [1]ದೇವೈರ್ನಷ್ಟಾ[1]ಸ್ತ್ವಾಂಬಿಕೇ !
ತಸ್ಮಾದ್ಧುತಂ ಮಯಾ ರೇತೋ ಮುಖೇ ವೈ ಜಾತವೇದಸಃ ||೧೩೧||

ವಹ್ನಿಕುಕ್ಷಿಗತಂ ರೇತೋ ಗತಂ ದೇವಾನ್ವಿಭಾಗಶಃ
ಯಚ್ಛೇಷಮುದರೇ ವಹ್ನಿಃ ಗಂಗಾಯಾಂ ಸ ಪ್ರದಾಸ್ಯತಿ ||೧೩೨||

ತತಸ್ಸಾಽಪಿ ವಿದಹ್ಯಂತೀ ಮಮ ರೇತಃ ಪ್ರತಾಪತಃ
ಕೃತ್ತಿಕಾಃ ಷಟ್ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ಗಂಗಾಯಾಂ ಸ್ನಾತುಮಾಗತಾಃ ||

ರಕ್ಷಿಸಲುಪಟ್ಟವರುಗಳು. ಭೋ ಮಹಾಭಾಗೇ = ಎಲೆ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನುಳ್ಳಾಯ ಕನೇ! ತವ = ನಿನಗೆ ಷಡಾನನಃ = ಆರುಮುಖವನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುತ್ರಃ = ಮಗನು ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಆದಾನು. ||೧೩೦||

ಕಿಂತು = ಮತ್ತೇನೆಯಾ ಎಂಡ (ಡೆ)ರೆ ಸುಶ್ರೋಣಿ = ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ ನಿತಂಬಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ಅಂಬಿಕೇ = ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯೇ! ತವ ಔರಸಸ್ತು = ನಿನ್ನ ಬಸುರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುಹವು ದೇವೈಃ = ದೇವರ್ಕಳಿಂದ ನಷ್ಟಃ = ಇಲ್ಲದಾಯಿತ್ತು. ತಸ್ಮಾತ್ = ಆದು ಕಾರಣವಾಗಿ ರೇತಃ = ರೇತಸ್ಸು ಜಾತವೇದಸಃ = ಯಜ್ಞಪುರುಷನ ಮುಖೇ ವೈ = ಮುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಮಯಾ = ಎನ್ನಿಂದ ಹುತಂ = ಬೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ||೧೩೧||

ವಹ್ನಿಕುಕ್ಷಿಗತಂ = ಅಗ್ನಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದಂಥಾ ರೇತಃ = ಇಂದ್ರಿಯವು ವಿಭಾಗಶಃ = ಭಾಗವಾಗಿ ದೇವಾನ್ = ದೇವರ್ಕಳನು ಗತಂ = ಎಯ್ದಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಃ ವಹ್ನಿಃ = ಆ ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಉದರೇ = ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಯತ್ — ಆವುದಾನೊಂದು ಶೇಷಂ — ಉಳಿದಂಥಾ ಇಂದ್ರಿಯವನು ಗಂಗಾಯಾಂ — ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದಾಸ್ಯತಿ — ಬಿಟ್ಟಾನು. ||೧೩೨||

ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸಾಽಪಿ — ಆ ಗಂಗೆಯೂ ಮಮ — ಎನ್ನ ರೇತಃಪ್ರತಾಪತಃ — ಇಂದ್ರಿಯದ ಜ್ವಾಲೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಹ್ಯಂತೀ — ಬೇವುತ್ತಿಹಳು. ಸಮಾಖ್ಯಾತಾಃ — ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಖ್ಯಾತೆಯರಹಂಥಾ ಷಟ್ — ಆರುಮಂದಿ ಕೃತ್ತಿಕಾಃ — ಕೃತ್ತಿಕಾದೇವಿಯರುಗಳು ಗಂಗಾಯಾಂ = ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತುಂ — ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಲೋಸ್ಕರ ಆಗತಾಃ — ಬಂದರು. ||೧೩೩||

---

[1] ದೇವೈರ್ನಷ್ಟ (ಘ)

ತಾಸು ಗಂಗಾವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಮಮ ತೇತಸ್ತದದ್ಭುತಮ್
[2]ತತಸ್ತಾಃ[2] ಕೃತ್ತಿಕಾಸ್ಸರ್ವಾ ದೇವಿ ! ಮಾಂ ಶರಣಂ ಗತಾಃ ||೧೩೪||

ಅನುಗ್ರಹಾತ್ತದಾ ತಾಸಾಮಿದಮುಕ್ತಂ ಮಯಾ ಶಿವೇ !
ಮಮಾದೇಶಾದ್ಗತಾಸ್ಸರ್ವಾಃ ಶರದಾನವನಂ (?) ಶುಭಮ್ ||೧೩೫||

ಮೋಚಯಿಷ್ಯಂತಿ ತಂ ಗರ್ಭಂ ದೇವಾಶ್ಚ ಕಮಲೇಕ್ಷಣೇ !
ವಚನಾನ್ಮಮ ಸುಶ್ರೋಣಿ ! ಗರ್ಭಶಲ್ಯಬಹುಸ್ತದಾ ||೧೩೬||

ತತಸ್ತೇ ಭವಿತಾ ಪುತ್ರ ಏಕೀಕೃತ್ಯ ಸ್ವತೇಜಸಾ
ಬಾಲಸೂರ್ಯಾಯುತಪ್ರಖ್ಯೋ ಬಾಲೇಂದುಭ್ರೂಲತಾಂಕಿತಃ||೧೩೭||

ಮಮ—ಎನ್ನ ಅದ್ಭುತಂ—ಆಶ್ಚರ್ಯವಹಂಥಾ ತದ್ರೇತಃ—ಆ ಇಂದ್ರಿಯವು ತಾಸು — ಆ ಕೃತ್ತಿಕಾದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಗಂಗಾವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ — ಗಂಗೆಯಿಂದ ಇರಿಸಲು ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ತತಃ—ಅಷ್ಟರಮೇಲೆ ಭೋ ದೇವಿ !—ಎಲೆ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ಸರ್ವಾಃ —ಸಮಸ್ತರಹಂಥಾ ತಾಃ ಕೃತ್ತಿಕಾಃ—ಆ ಕೃತ್ತಿಕಾದೇವಿಯರುಗಳು ಮಾಂ — ಎನ್ನನು ಶರಣಂ—ಮರೆಹೊಗುಹವೆಸು ಗತಾಃ—ಎಯ್ದಿದರು. ||೧೩೪||

ತದಾ—ಆಗ ಭೋಃ ಶಿವೇ—ಎಲೇ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯೇ ತಾಸಾಂ — ಆ ಕೃತ್ತಿಕಾದೇವಿಯರುಗಳಿಗೆ, ಅನುಗ್ರಹಾತ್—ಕೃಪೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಯಾ — ಎನ್ನಿಂದ ಇದಂ—ಈ ವಾಕ್ಯವು ಉಕ್ತಂ—ನುಡಿಯಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮಮ — ಎನ್ನ ಆದೇಶಾತ್— ಆಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸರ್ವಾಃ — ಎಲ್ಲರು ಶುಭಂ — ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ಶರದಾನವನಂ—ಶರದಾನವನವನು ಗತಾಃ—ಎಯ್ದಿದರು.

ಸುಶ್ರೋಣಿ—ಒಪ್ಪುತ್ತಂವಿದ್ದಂಥಾ ನಿತಂಬಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಭೋ ಕಮಲೇಕ್ಷಣೇ —ಎಲೆ ತಾವರೆಯೋಪಾದಿ ನಯನಂಗಳನುಳ್ಳಂಥಾ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿ! ತೇ ದೇವಾಶ್ಚ— ಆ ದೇವರ್ಕಳು ಮಮ—ಎನ್ನ ವಚನಾತ್—ವಾಕ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗರ್ಭಂ— ಗರ್ಭವನು ಮೋಚಯಿಷ್ಯಂತಿ—ಬಿಟ್ಟಾರು. ತದಾ—ಆಗ ಗರ್ಭಶಲ್ಯಬಹುಃ— ಗರ್ಭದ ಅಂಕುರಂಗಳ ಬಹಳವು ತತಃ — ಅಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ಸ್ವತೇಜಸಾ — ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಏಕೀಕೃತ್ಯ—ಏಕಾಕಾರವಾಗಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯಾಯುತಪ್ರಖ್ಯಃ—

---

[2] ತಾಸ್ತಪ್ತಾಃ (ಕ. ಮೂಲಪಾಠ) (ಘ. ಪಾಠಶ್ಚ.) ತತಸ್ತಾಃ (ಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠ). ತತಪ್ತಾಃ ? (ಖ) ತತಸ್ತಾಃ(ಗ)

ಆಗ್ನೇಯೋ ವಹ್ನಿಜೋ[1]ದೈವಃ ಭೌಮೋ ಗಾಂಗೇಯಕಾರ್ತಿಕೌ
ಸ್ಕಂದೋ ಗುಹಸ್ತಥಾ ಪುತ್ರೋ ನಾಮಭಿಸ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||೧೩೮||

ಏವಂ ಶಂಭೋರ್ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರಾಹ ದೇವೀ ಗಿರೀಂದ್ರಜಾ
ಮಮ ಕುಕ್ಷಿಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ಯತೋ ನೇಚ್ಛಂತಿ ಪುತ್ರಕಮ್ ॥
ಅತಃ ಪುತ್ರವಿಹೀನಾಸ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸುರಾದಯಃ ||೧೩೯||

ಯೋಽಸೌ ನಂದೀ ಮಹಾವೀರ್ಯಃ ಸುರಾಸುರಮಹಾಬಲೈಃ
ದುರ್ಜಯಸ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಯೋಗೀ ಯೋಗಬಲಾನ್ವಿತಃ ||೧೪೦||

ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಬಾಲಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶವನುಳ್ಳಂಥಾ ಬಾಲೇಂದುಭ್ರೂಲತಾಂಕಿತಃ —ಬಾಲಚಂದ್ರನೋಪಾದಿ ಭ್ರೂಲತೆಯ ಕುರುಹನುಳ್ಳಂಥಾ ಪುತ್ರಃ — ಪುತ್ರನು ತೇ—ನಿನಗೆ ಭವಿತಾ—ಆಗಲುಳ್ಳಾತನು. ||೧೩೭||

ಆಗ್ನೇಯಃ = ಆಗ್ನೇಯನು, ವಹ್ನಿಜಃ = ವಹ್ನಿಜನು, ದೈವಃ = ದೈವನು ಭೌಮಃ = ಭೌಮನು, ಗಾಂಗೇಯಕಾರ್ತಿಕೌ = ಗಾಂಗೇಯನು ಕಾರ್ತಿಕನು ಸ್ಕಂದಃ = ಸ್ಕಂದನು ಗುಹಃ = ಗುಹನು ತಥಾ = ಹಾಂಗೆ ನಾಮಭಿಃ = ನಾಮಂಗಳಿಂದ ತೇ = ನಿನಗೆ ಪುತ್ರಃ = ಪುತ್ರನು ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಆದಾನು. ||೧೩೮||

ಗಿರೀಂದ್ರಜಾದೇವೀ = ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿ ಏವಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಚಃ = ವಾಕ್ಯವನು ಶ್ರುತ್ವಾ = ಕೇಳಿ ಪ್ರಾಹ = ನುಡಿದಳು. ಸುರಾದಯಃ = ದೇವರ್ಕಳು ಮೊದಲಾದಂಥಾವರುಗಳು ಮಮ = ಎನ್ನ ಕುಕ್ಷಿಸಮುತ್ಪನ್ನಂ = ಬಸುರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಂಥಾ ಪುತ್ರಕಂ = ಮಗನನು ಯತಃ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ನೇಚ್ಛಂತಿ = ಇಚ್ಛೈಸದಾದರು. ಅತಃ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತೇ = ಅವರುಗಳು ಪುತ್ರಹೀನಾಃ = ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವರುಗಳು ಭವಿಷ್ಯಂತಿ = ಆದಾರು. ||೧೩೯||

ಯಃ = ಆವನಾನೊಬ್ಬ ಅಸೌ ನಂದೀ = ಈ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಸುರಾಸುರಮಹಾಬಲೈಃ = ದೇವಾಸುರರ ಅಧಿಕ ಸತ್ತ್ವಂಗಳಿಂದವು ಮಹಾವೀರ್ಯಃ = ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮವನುಳ್ಳಾತನು, ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ದುರ್ಜಯಃ = ಗೆಲಬಾರದಾತನು, ಯೋಗೀ = ಯೋಗಿಯಹಾತನು, ಯೋಗಬಲಾನ್ವಿತಃ = ಯೋಗದ ಸತ್ತ್ವದೊಡನೆ ಕೂಡಿದಾತನು. ||೧೪೦||

---

[1] ದೈವಶ್ಚೋಭೌ (ಕ. ಮೂಲಮಾತ್ರ.) ದೈವಃ ಭೌಮಃ ಇತಿ (ಕ.ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪಾಠಃ), ದೈವಃ ಭೌಮೋ (ಖ.ಗ)

ಪ್ರವಿಶ್ಯಾಂತಃಪುರೇ ವಹ್ನಿಃ ದೃಷ್ಟೋ ಮಾಂ ವಸ್ತ್ರವರ್ಜಿತಾಮ್
ಯಸ್ಮಾದುಪೇಕ್ಷಿತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಮನುಷ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಯಾತು ಸಃ ॥೧೪೧॥

ಶಾಪಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ತು ಶೈಲಾದಿಃ ವಜ್ರೇಣೇವ ಹತೋ ಗಿರಿಃ
ನ್ಯಪತದ್ಯೋಗಿನಾಮಗ್ರ್ಯೋ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿಧರೋ ದ್ವಿಜಾಃ॥೧೪೨॥

ಪುನಶ್ಚ ಶಂಭೋರ್ವಚನಾತ್ ಶೈಲಾದಿಮನುಗೃಹ್ಯ ಚ
ಸಮಾಲಿಂಗ್ಯ ಮಹಾದೇವಂ ಸ್ಥಿತಾ ದೇವೀತಿ ನಃ ಶ್ರುತಮ್ ॥೧೪೩॥

ಇತಿ ಶ್ರೀನೀಲಕಂಠನಾಗನಾಥಾಚಾರ್ಯವರ್ಯವಿರಚಿತೇ
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹೇ ವೀರಶೈವಾಗಮಸುಧಾರ್ಣವ-
ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಗೊರಗೋಡಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ-
ಚಾರ್ಯಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯಾ ಶ್ರೀಧರಾಂಕಪ್ರಣೀತೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿವರಣೇ
'ಸ್ಕಂದೋತ್ಪತ್ತಿಸೂಚನಾ ನಾಮ'
† ವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ †

ವಹ್ನಿಃ = ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಅಂತಃಪುರೇ = ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಶ್ಯ = ಹೊಕ್ಕು ವಸ್ತ್ರವರ್ಜಿತಾಂ = ವಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಂಥಾ ಮಾಂ = ಎನ್ನನು ದೃಷ್ಟಃ = ಕಾಣಲುಪಟ್ಟನು, ಯಸ್ಮಾತ್ = ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಉಪೇಕ್ಷಿತಃ = ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು, ತಸ್ಮಾತ್ = ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಃ — ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಮನುಷ್ಯತ್ವಂ = ಮನುಷ್ಯನಹತನವನು ಪ್ರಯಾತು = ಎಯ್ದಲಿ.

ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ = ಎಲೆ ಋಷಿಗಳಿರಾ! ಶಾಪಂ — ಶಾಪವನು ಶ್ರುತ್ವಾ ತು = ಕೇಳಿ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿಧರಃ = ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವನು ಧರಿಸಿದಂಥಾ ಯೋಗಿನಾಂ = ಸಮಸ್ತಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರ್ಯಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠನಹಂಥಾ ಶೈಲಾದಿಃ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ನ್ಯಪತತ್ = ಬಿದ್ದನು. ಕಥಮಿವ = ಅದು ಹೇಂಗೆಯಾ ಎಂದ(ಡೆ)ರೆ ವಜ್ರೇಣ = ವಜ್ರದಿಂದ ಹತಃ = ಘಾಯುವೊಡೆಯಲುಪಟ್ಟಂಥಾ ಗಿರಿರಿವ = ಪರ್ವತವೆಹಗಹಗೆ.

ಪುನಶ್ಚ = [1]ಮತ್ತೆಯೂ[1] ಶಂಭೋಃ = ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಚನಾತ್ = ವಾಕ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶೈಲಾದಿಂ = ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನು ಅನುಗೃಹ್ಯ = ಪತಿಕರಿಸಿ, ದೇವೀ = ಪಾರ್ವತಿದೇವಿ ಮಹಾದೇವಂ — ಪರಮೇಶ್ವರನನು ಸಮಾಲಿಂಗ್ಯ = ತಕ್ಕೈಸಿ ಸ್ಥಿತಾ — ಇದ್ದಳು. ಇತಿ — ಹೀಗೆಂದು ನಃ — ನಮಗೆ ಶ್ರುತಂ — ಕೇಳಲುಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇದು ಸೂತ ಮುನೀಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು. ॥೧೪೩॥

---

[1] ಮತ್ತೆಪೂ (ಕ)

ಮಾರಾಟಕ್ಕಿರುವ ಪ್ರಾಚ್ಯವಿದ್ಯಾಸಂಶೋಧನಾಲಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

71	Sarasvativilasa, Vyavahara Kanda (Dharmasastra)	2 50
88	Prameyaratnalankara (Jaina)	2 75
92	Prakrtamanidipa, Vol. I (Prakrtavyakarna)	6 25
94	Tattvamuktakalapa, Vol. III (with commentaries) (Visistadvaita)	6 75
95	Kriyasara, Vol. I (Virasaiva)	5 50
97	Tattvamuktakalapa, Vol. IV (Visistadvaita)	6 00
99	Kriyasara, Vol. II (Virasaiva)	6 00
100	Kriyasara, Vol. III (Virasaiva)	5 00
101	Sevantikaparinaya (Nataka)	2 25
102	Valmikiramayana with Kataka Commentary Vol. I Balakanda	5 50
104	Apastamba Srauta Sutram, Vol. II Bhasyartasangraha and Padyaprasunanjali, Vol. II	10 00
105	Vishnusahasranamastotram with Sankara Bhasyarthasangraha and Padyaprasunanjali, Vol. II	4 00
107	Valmiki Ramayana, Vol. II (Ayodhyakanda, Part I)	5 50
108	Sivatattva Ratnakara, Vol. I (Visvakosa)	9 75
109	Siddhantha Siddhanjana, Vol. I (Advaita)	11 00
110	Valmiki Ramayana, Vol. IV (Aranyakanda)	9 70
111	,, ,, Vol. III (Ayodhyakanda Part II)	11 75
112	Sivatattvaratnakara, Vol. II Visvakosa)	30 00
113	Advayatarakopanisat	0 35
115	Mandalabrahmanopanisat and Yogataravali	3 75
116	Nyayamanjari with Tippani, Vol. I (Pracinanyaya)	42 00
117	Pancadasangayogaprakarana (Yoga)	2 00
118	Dakshinamurti Stotram	10 25
119	Valmiki Ramayana, Vol. V. (Kishkindha Kanda)	17 00
120	Kavyaprakasa with Sanketa & Madhumati, Vol. I (Alankarashastra)	10 00
121	Kavikarnarasayana (Kavya)	20 75
122	Kavyaprakasa, Vol. II (Alankarashastra)	12 00
123	Srikarabhashya Vol. I (Saktivishistadvaita)	35 50

124	Descriptive Catalogue (Veda), Vol I	40 00
125	Srikarabhashya, Vol. II (Saktivisihstadvaita)	35 50
126	Descriptive Catalogue, Vol. II (Vedanga)	40 00
127	,, ,, Vol. III (Grhya Prayoga Nibhandha)	40 00
128	Descriptive Catalogue, Vol. I (Vrata and Vrata Katha)	40 00
129	,, ,, Vol. IV A (Shanti Puja)	40 00
130	Hrdayamrta (Tantrasastra)	10 50
131	Sangita Raghava (Gitakavya)	9 50
132	Descriptive Catalogue, Vol. VI (Itihasa, Purana etc)	40 00
133	Shivalinga Suryodaya (Nataka)	10 00
134	Sankhyadipika (Sankhya)	38 00
135	Descriptive Catalogue, Vol. VIII (Padya, Gadya etc.)	40 00
136	Brahmasutravrtti (Advaita)	24 00
137	Anubhava Sutra (Virasaiva)	8 00
138	Vatulashuddhagama, Vol. II (Virasaivagama)	23 00
139	Nyayamanjari, Vol. II (Pracinanyaya)	50 00
140	Descriptive Catalogue, Vol. IX (Jyoutishym)	40 00
141	Bodhayana Grhya Sutram	32 00
143	Descriptive Catalogue, Vol. IV (B) (Santi PujaExtracts)	110 00
144	,, ,, Vol. X (Vyakarna)	125 00
145	Madhaviyadhatuvrtti, Vol. I ,,	21 00
146	Shivanamakalpalatalavala (Stotra)	13 00
147	Vatulashuddhagama, Vol. I (in Press)	
148	Sivatattvaratbnakara, Vol. III (Visvakosa)	22 00
149	Brahmasutra Bhashyam, Vol. II (Dvaita)	30 00
150	Descriptive Catalogue, Vol VIIA (Stotram)	75 00
151	Yogasataka (Vaidya)	10 00
152	Raghunathavijaya (Padyakavya)	7 50
153	Descriptive Catalogue, Vol. XI (Advaita Anubhavadvaita)	120 00
154	Anubhashya with Commentary (Dvaita)	28 00
155	Vatulashuddhagama (Kannada)	40 00

156	Tarkatandava, Vol. I (Dvaita)	33 00
157	Trivenika (Alankarashastra)	8 00
158	Arthashastra	60 00
159	Descriptive Catalogue, Vol. XIII (Vaidya)	100 00
160	„ „ Vol. XII (Shaiva, Veerashaiva)	115 00
161	Apastambagrhyasutra	23 50
162	Descriptive Catalogue, Vol, VII B (Stotra)	155 00
163	„ „ Vol. XV (Agama Nighantu)	123 00
164	Lakshmiswayamvara Samavakara (Nataka)	9 00
165	Descriptive Catalogue, Vol. XIV (Dvaita, Jaina)	170 00
166	Ayurvedasutra	31 00
167	Viraraghavavyayoga (Nataka)	6 50
168	Viragamottaram (Virasan nigama)	30 00
169	Kaivalyasara (Virashaiva)	16 50
170	Vrttarathnavali (Chandasshastra)	23 00
171	Sitakalyana Vithi (Nataka)	8 50
172	Bhedanirasah (Advaita)	12 00
173	Descriptive Catalogue Vol. XVII Tantra-Mantra	in Press
174	Rukmini Madhavanka (Nataka)	in Press
175	Descriptive Catalogue XVI Tantra-Mantra	in Press
M1	Catalogue of Manuscript (Veda) Vol. I	3 75
M2	„ „ (Dharmasastra) Vol. II	1 25
M3	Catalogue of Printed Books in ORI Library Part I	2 75
M4	„ Sanskrit Books Part II	1 25
M6	„ English Books in ORI Library	0 75
M8	Krishna Bhupaliyamu (Telugu)	0 75
M9	Savitriparinaya Champu	1 50
M12	Descriptive Catalogue of Manuscripts, (Vol. III) (Advaita)	90 00
M13	Sanskrit Learning through the ages	15 00